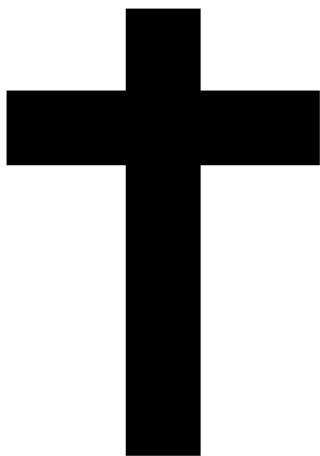

Bibulu Jinmiire ni

Sénoufo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

Bibulu Jinmiire ni
Sénofo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Djimini Senoufo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4863791-1c91-5f31-9a8f-034a18a2f8d8

Contents

MATIYE	1
MARIKI	64
LUKI	104
ZHAN	171
KAPYEGELE	219
OROMU	278
1 KORENTI	306
2 KORENTI	332
GALASI	350
EFEZI	360
FILIPI	369
KOLOSI	376
1 TESALONIKI	383
2 TESALONIKI	389
1 TIMOTE	393
2 TIMOTE	401
TITE	407
FILEMŌ	411
EBURUYE	413
ZHAKI	434
1 PYERI	441
2 PYERI	449
1 ZHAN	454
2 ZHAN	461
3 ZHAN	463
ZHUDE	465
NAGAWA	468
YUURO	498

Zhezu Kirisi Sentanra nda MATIYE la yonlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ɲa wo wi yɛn Zhezu Kirisi Sentanra ti sɛwɛ kɔŋgbannɔga we, ɲa Matiye la yonlɔgɔ. Matiye wila pye naɲa ɲa paa pye na yinri Alife wo pinambyɔ. Paa pye naa yinri fun Levi mbe yala Mariki 2.14, naa Luki 5.27 lara ti ni. Wila pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ ke ma yiri shyen wo wa nunɔgba. Ko yɛgɛ, wila pye na nizara shoo Ɔrɔmu tara gboforonema wi kan, wo la pye ma cɛn Izirayeli tara ti go na.

Zhezu wi sanga wi na, Zhufuye woo ɲa kaa nizara wi shoo Ɔrɔmu tara ti kan, Zhufuye sanmbala pe maa wi jate paa kapegbɔgɔ pyefɔ yɛn. Pe ma ki fɔ wi panra fɔ jɛɲgɛ, katugu pe maga jate fɔ wi yɛn na tunɲo piin Izirayeli tara ti juguye poro kan. Eɛn fɔ Zhezu wo na, wila Matiye wi yinriwe ta. Wila wi yeri, janɔgo wi nizara shɔgɔ tunɲo ki yaga, wi kanɲga wi pye wi fɔrɔgɔfɔ. Wee yarilegere jɛn Matiye wi wogo na, eɛn fɔ mbe yala kalegele koro ni, wo wigi Sentanra nda ti yonlɔgɔ.

Laga Zhezu Sentanra nda ti ni, Matiye wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn Izirayeli tara ti wunlunaɲa jɛɲɲɛ konaa ti shɔfɔ, pa wɔ yiri wa wunlunaɲa Davidi wi setirige ki ni. Wowi Yɛɲɲɛle laa para wi wogo na li fafafa Yɛɲɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanɲga na, ma yɔn fɔlɔ kɔn Izirayeli woolo pe yeri, ma yo fɔ pilige ka li yaa ka pe shɔ.

Sentanra nda Matiye la yonlɔgɔ wa ti pelisaga, wi yɛn na para Zhezu wi teleye pe sɛnrɛ na konaa Zhezu wi sege kɔ pye yɛgɛ ɲga

na ki sɛnrɛ na (Mati 1-2). Wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ɲga na Zhan Batisi wila Zhezu wi batɛmu wi pye, konaa paa yɛgɛ ɲga na Sɔtanla wila Zhezu wi wa ma wele (3.1-4.11). Mbe taga wa ko na, kafɔɲɲogɔlɔ ɲgele Zhezu wila pye na piin, Matiye wi yɛn na ke wogo ki yɛgɛ nari we na fun, konaa sɛnrɛ nda wila pye na yuun wa Galile tara ti ni (4.12-18.35).

Laga Sentanra sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Matiye wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ɲga na Zhezu wila kari wa Zheruzalemu ca, wa ki laga ɲga wi juguye paa wi kan wa tiparaga ki na maa gbo, konaa a wɔ yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni (19.1-28.15). Ko punɔgo na, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pɛ si saa pe yɛɛ fili yanwiga ka na, wa Galile tara. Wa ki laga ki na, wila tunɲo kan pe yeri ma yo pe saa dunruya cɛngele woolo pe ni fuun pe piin wi fɔrɔgɔfɛnnɛ (28.16-20).

Laga ki Sentanra nda ti ni, wɛge yan paa yɛgɛ ɲga na Zhezu wila pye na yarilegere nari Yɛɲɲɛle ca wunluwɔ pi wogo na. Nagawa mba Zhezu wila kan, Matiye wi kanɔgurogo gbogolo wa pi ni, mba pi yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ. Pow mba yɛɛn:

- 1) Zhezu wila wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga, paa yɛgɛ ɲga na pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye wa Yɛɲɲɛle ca wunluwɔ pi ni (5-7).
- 2) Zhezu wila wi fɔrɔgɔfɛnnɛ ke ma yiri shyen pe naga, paa yɛgɛ ɲga na pe daga mbaa Yɛɲɲɛle ca wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yari kpenɲbelɛɲɲɛbe leele pe kan (10.5-42).
- 3) Zhezu wila para Yɛɲɲɛle ca wunluwɔ pi sɛnrɛ na yomiyɛgele ni (13).
- 4) Zhezu wila para kapere to naa kapere ti kala yagawa pi wogo na (18).

5) Zhezu wila para dunruya wi kowɔ pi wogo na konaa paa yege nga na wi yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na (24-25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnɔ yege nga na

Zhezu wi sege konaa wi punwɛ sanga 1.1-2.23

Zhezu wi tunngo ki gbegɛlɛmɛ kala 3.1-4.11

Zhezu wi tunngo wa Galile tara 4.12-13.52

Zhezu wi tunngo ki kowɔ wa Galile tara 13.53-18.35

Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu ca 19.1-20.34

Zhezu wi tunngo wa Zheruzalɛmu ca 21.1-25.46

Zhezu wi jɔlogɔ konaa wi kunwɔ 26.1-27.66

Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni 28.1-20

ZHEZU WI SEGE KONAA WI PUNWɛ SANGA

1-2

Zhezu Kirisi teleye pe mɛrɛ ti nda

(Luki 3.23-38)

¹ Zhezu Kirisi teleye pe mɛrɛ ti nda, ma yiri wa Davidi setirige ki ni. Pa Davidi wila yiri wa Abirahamu setirige ki ni.

² Abirahamu wo la Izaki se. A Izaki wo Zhakɔbu se. A Zhakɔbu wo Zhuda se naa wi nɔsepɛile nambala pe ni.

³ A Zhuda wo Faresi naa Zara se. Pe nɔ paa pye naa yinri Tamari. A Faresi wo Esirɔn se. A Esirɔn wo Aramu se.

⁴ A Aramu wo Aminadabu se. A Aminadabu wo Naaso se. A Naaso wo Salimɔ se.

⁵ A Salimɔ wo Bowazi se. Wi nɔ paa pye naa yinri Arahabu. A Bowazi wo Obɛdi se. Wi nɔ paa pye naa yinri Uruti. A Obɛdi wo Zhese se.

⁶ A Zhese wo wunlunana Davidi wo se.

A Davidi wo si Salomɔ se. Salomɔ nɔ wo lawi na Uri jo we.

⁷ A Salomɔ wo Orobowamu se. A Orobowamu wo Abiya se. A Abiya wo Aza se.

⁸ A Aza wo Zhozafati se. A Zhozafati wo Zhoramu se. A Zhoramu wo Oziyasi se.

⁹ A Oziyasi wo Zhowatamu se. A Zhowatamu wo Akazi se. A Akazi wo Ezekiyasi se.

¹⁰ A Ezekiyasi wo Manase se. A Manase wo Amɔ se. A Amɔ wo Zhoziyasi se.

¹¹ A Zhoziyasi wo Zhekoniyasi naa wi nɔsepɛile nambala pe se. Ko sanga wo lawi paa Izirayeli tara woolo pe yigi kulolo ma kari pe ni wa Babiloni tara.

¹² Izirayeli tara woolo pe karingɔlo wa kulowo pi ni wa Babiloni tara, a Zhekoniyasi wo si Salaceli se. A Salaceli wo Zorobabeli se.

¹³ A Zorobabeli wo Abiyudi se. A Abiyudi wo Eliyakimu se. A Eliyakimu wo Azɔri se.

¹⁴ A Azɔri wo Sadɔki se. A Sadɔki wo Akimu se. A Akimu wo Eliwudi se.

¹⁵ A Eliwudi wo Eleyazari se. A Eleyazari wo Matan se. A Matan wo Zhakɔbu se.

¹⁶ A Zhakɔbu wo Zhozefu se. Zhozefu wo wila pye Mari pɔlo we. Zhezu na pe yinri Kirisi, Mari wila wo se.

¹⁷ Mbege le Abirahamu sewe pi na sa gbɔn Davidi sewe pi na, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri pe sogowɔ pi ni. Mbe sigi le Davidi sewe pi na sa gbɔn Izirayeli tara woolo pe karaga wa kulowo pi ni wa Babiloni tara, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri pe sogowɔ pi ni. Mbe sigi le ko sanga wo na sa gbɔn Kirisi wi sewe pi na, sere nungba woolo yirisaga ke ma yiri tijere kila yiri ki sogowɔ pi ni fun.

*Zhezu Kirisi wi sege ye
(Luki 2.1-7)*

18 Zhezu Kirisi wi sege pa kila pye yɛɛn. Mari, Zhezu wi nɔ we, wila pye nana ɲa paa pye na yinri Zhozufu wi yeri wi katogo jɔ. Ɛɛn fɔ, wi sila wi jen jele, a wi si kugbo le Yinnekpoyi li fanɲa na.

19 Mari wi pɔlo Zhozufu wila pye lesinɲe, wi sila pye na jaa mbe Mari wi mege ki jɔgo. A wì si yere ki yerewe mbege pɔrɔgo ki jɔgo larawa.

20 Maa ta wila pye na ko jate ma, a we Fɔ wi mɛrege wà si pan wi korɔgo wɔnɔ na, mɛɛ wi pye fɔ: «Zhozufu, Davidi setirige pyɔ, maga ka fye mbe Mari wi le ma jɔ, katugu Yinnekpoyi lo fanɲa na wì kugbo le mbe pyɔ wa se.

21 Wi yaa ka pinambyɔ se, maa mege ki taga fɔ Zhezu, katugu wi yaa kaa woolo pe sho pe kapere ti ni.»

22 Ko ki ni fuun ko yaa pye ma, jango senre nda we Fɔ wila yo wi yon senre yofɔ wa yon, ti ta tiri yɛɛ yon fili, fɔ:

23 *Sumboro ɲa wii nana kala jen, wi yaa kugbo le mbe ka pinambyɔ se.*

Pe yaa kaa ki pyɔ wi yinri Emanuweli.†

Ko korɔ wo ɲa fɔ: Yenɲele li yen we ni.

24 Naa Zhozufu wila kaa yen, ɲa we Fɔ wi mɛrege wila yo maa kan, a wì sigi pye. A wì si Mari wi le wi jɔ.

25 Ɛɛn fɔ, wi sila wi jen jele, fɔ, a Mari wì saa wi pinambyɔ wi se, a Zhozufu wùu mege ki taga naa yinri Zhezu.

2

Kajenmbele pèle la yiri wa yonlo yirisaga ma saa Zhezu wi wele

1 Pa paa Zhezu wi se wa Zhude tara, wa Betilemu ca ki ni, wunlunaɲa ɲa paa pye na yinri Erodi

wi wagati wi na. Zhezu wi sege ki pungo na, a kajenmbele† pèle si yiri wa tara ti yonlo yirisaga keɛ yeri, ma pan wa Zheruzalemu ca.

2 A pè si Zheruzalemu ca fenne pe yewe ma yo fɔ: «Zhufuye pe wunlunaɲa ɲa pè se fɔɔnfɔɔn ɲa wi yen se yeri? Wòo wɔnno li yan li yiri wa yonlo yirisaga keɛ yeri, ko wè pan mboo gbɔgo.»

3 Naa wunlunaɲa Erodi wila kaa ki senre ti logo, a wi jatere wì si piri wi na fɔ jɛɲge, ma pinle Zheruzalemu ca woolo pe ni.

4 Kì kaa pye ma, a wì suu woolo pe saraga wɔfenne teele poro naa lasiri sɛwe jɛnfenne pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Kirisi wi daga mbe se laga kikiin?»

5 A pè suu pye fɔ: «Wa Zhude tara, wa Betilemu ca, katugu ko Yenɲele yon senre yofɔ wila yonlogɔ ma yo fɔ:

6 *Mboro Betilemu ca ɲa wa Zhude tara ti ni,*

mboro ma ma yen Zhude tara cagboro ti jɛɛle le de; katugu to gbenje wa yaa ka yiri wa ma ni.

Wo wi yaa kaa Izirayeli, na woolo pe yege sinni.»†

7 Kì kaa pye ma, a Erodi wì si kajenmbele pe yeri larawa, mɛɛ pe yewe wagati jate ɲa wɔnno làa yiri wi ni.

8 Kona, a wì si pe tun wa Betilemu, ma yo fɔ: «Ye kari ye saga pyɔ wi lagaja jɛɲge. Na yaga kaa yan, ye pan yege yo na kan, mi fun mbe ta saa gbɔgo.»

9 Naa paa kaa wunlunaɲa wi senre ti logo ma, a pè si kari. Wɔnno na paa keli ma yan ma pe ta wa yonlo yirisaga, a pè sili yan naa. A li si keli pe yege nɛɛ kee. Pyɔ wila pye laga ɲa na, naa wɔnno làa ka saa gbɔn wa ki go na, a li si yere.

† 1:23 1.23: Eza 7.14 † 2:1 2.1: **Kajenmbele:** Leele pèle la wele paa pye wɔnɲolo ke korɔ jɛnfenne. † 2:6 2.6: Mishe 5.1-2

¹⁰ Naa pàa kaa wònno li yan ma, a pe nawa pi si yinngi fò jɛngɛ.

¹¹ A pè si ye wa go ki ni, mɛɛ pyɔ wi yan, naa wi nɔ Mari wi ni. A pè si kannguuoro kan, mɛɛ pyɔ wi gbɔgo. Ko pungo na, a pè si pe tuguro ti yenge yenge, mɛɛ wi gbɔgo: Tɛ, naa wusuna nuwɔ taan ni, konaa latikoro nuwɔ taan sonngbanga woo ni, ɲa pe yinri miiri.

¹² Kona, a Yenɲele li si kajenmbele pe yeri wòonro na ma yo paga ka songoro wa Erɔdi wi yeri naa. A pè si konɔ fonno le, mɛɛ kari pe tara.

*Pàa kari Zhezu wi ni
wa Ezhipiti tara*

¹³ Kajenmbele pe karingolo, a we Fɔ wi merege wà suu yɛɛ naga Zhouzefu wi na wòonro na, ma suu pye fò: «Yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. Ma koro wa fò mbe ka saga yo ma kan naa, ma songoro ma pan; katugu Erɔdi wi yaa kaa pyɔ wi lagajaa mboo gbo.»

¹⁴ Ki yembine li ni, a Zhouzefu wì si yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara.

¹⁵ Pàa koro wa fò ma saa gbɔn Erɔdi kupilige ki na. Ko kagala koro la pye ma, janngo senre nda we Fɔ wila yo wa wi yon senre yofò wi yon, ti ta tiri yɛɛ yon fili, fò: «*Milan pinambyɔ wi yeri maa wɔ wa Ezhipiti tara.*»†

*Piile tunmambolo
pe gbosenre re*

¹⁶ Naa Erɔdi wila kaa ki yan kajenmbele pòo fanla, a ki suu nawa pi ngban fò jɛngɛ. A wì si konɔ kan, ma yo pe sa pinambiile tunmambolo mbele fuun pe wa Betileemu ca konaa ki kanngara na cara ti ni pe gbo. Mbele pe yegele ke sila toro shyenzhyen na we. Wila ko pye ma, ma yala

kajenmbele pàa wònno na senre yo maa kan, li yansanga wo ni.

¹⁷ Kona, senre nda Yenɲele yon senre yofò Zheremi wila yo, a ti siri yɛɛ yon fili, fò:

¹⁸ *Paa gbelege nuru wa Arama ca,
jɔrɔgomo naa yungbɔgoro
senleɛere.*

*Arasheli wo wila wi piile pe kunwo
pi gbele.*

*Wi woro na jaa poo kotogo ki sogo
wi na, katugu pè ku.†*

*Zhouzefu naa wi woolo
pàa songoro ma pan
wa Izirayeli tara*

¹⁹ Erɔdi wi kunngolo, a we Fɔ wi merege wà suu yɛɛ naga Zhouzefu wi na wòonro na, maa ta wa Ezhipiti tara.

²⁰ Mergɛ wila wi pye fò: «Yiri ma pyɔ wi le, naa wi nɔ wi ni, ma songoro pe ni wa Izirayeli tara, katugu leele mbele pàa pye na pyɔ wi lagajaa mboo gbo, pè ku.»

²¹ A Zhouzefu wì si yiri ma songoro pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Izirayeli tara.

²² Naa wila ka saa ki logo ma yo Arishelawu wo wila cen wa wi to Erɔdi wi yonlo, ma pye Zhude tara ti wunlunana, a wì si fyɛ. Wi sila yenle mbe sa cen wa ki tara ti ni. Naa Yenɲele làa kaa para wi ni wòonro na maa kɔgɔri, a wì si kari wa Galile kinda wi ni,

²³ mɛɛ saa cen ca ka ni, pege yinri Nazareti; janngo senre nda Yenɲele li yon senre yofenne pàa yo ma yo fò: «Pe yaa kaa Zhezu wi yinri Nazareti ca fenne woo,» ti ta tiri yɛɛ yon fili!

ZHEZU WI TUNNGO KI GBEGELEME KALA

3

3.1–4.11

Zhan Batisi wi Yenɲele senre yowo pi mba

(*Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28*)

¹ Ki sanga wi ni, Zhan Batisi wi si pan wa Zhude tara gbinri wi ni, nɛɛ Yenɲele senre ti yari leele pe kan.

² Wila pye na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jen yeri yaga, katugu Yenɲele ca wunluwo pi yongo!»

³ Ko Zhan wo Yenɲele yon senre yofɔEzayi wila para wi senre na ma yo fɔ:

Lere wa magala yen na yinrigi wa gbinri wi ni na yuun fɔ:

Ye we Fɔ wi kono li gbegele, yoo kombigile ke sinzin!†

⁴ Zhan wi yariporo paa ti gbegele yongome sire ni. Kurusi-jara selege woo wila pye wi yeri, a wila wi poo wa wi sennɛ.†Gbatoo naa senrege wila pye na kaa.

⁵ Zheruzalemu ca woolo poro naa Zhude tara woolo pe ni fuun pe ni, konaa Zhuriden gbaan yon ca woolo pe ni fuun pe ni, paa pye na kee Zhan wi korogo.

⁶ Paa pye naga yuun naga finligi leele pe yegɛ na, ma yo pe yen kapere pyefenne. A Zhan wi nɛɛ pe batize wa Zhuriden gbaan wi ni.

⁷ Naa Zhan wila kaa ki yan Fariziye poro naa Sadusiye pe legerɛ la pye na kee wi korogo wi pe batize, a wi si pe pye fɔ: «Yoro mɛɛɛɛ pire† nda yɛɛn, ambo wigi naga ye na ma yo ye mbe ya sho Yenɲele li nanɲbanwa mba pila paan pi keɛ?»

⁸ Ki kala na, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo ye ye tangalomo pi kanɲga, yaa to piin.

⁹ Yaga kaa ki sonri mbaa yuun fɔ: «We tele yen Abirahamu.»

Mbege yan ndɛɛ kiti se ka kon ye na. Katugu kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ki sinndɛɛɛɛ nda yɛɛn, Yenɲele li mbe ya mberi kanɲga ti pye Abirahamu wi setirige piile.

¹⁰ Pɛ gbɔnlogo ki le mako tire ti na, mberi ninde ti kɔɔnlo mberi jaanri. Tige nɲa fuun ki woro na pire jendɛ seni, pe yaa ki kɔɔnlo mbege wa wa kason mbege sogo.

¹¹ Mi wo na ye batize tonmo ni mbege naga fɔ ye ye kapere ti jen mari yaga. Eɛn fɔ, lere wa wa na paan mi punɲo na, wo fanɲga ko we mi wogo ko na. Mii daga yere mboo sawira ti wo wa wi tooro ti na†. Wo wi yaa ka ye batize Yinnekpoyi lo naa kason† ni.

¹² Wi teli wi yen wi keɛ. Wi yaa ka sholo ke fe mbe ke fooro ti wo ti ye jenne wi ni, mbe si jenne wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Eɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kason nɲa ki se figi fɔ sanga pyew ko ni.»

Zhan wila Zhezu wi batize (Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

¹³ Kona, a Zhezu wi si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari Zhan korogo wa Zhuriden gbaan yon ki na, ma yo Zhan mboo batize.

¹⁴ Eɛn fɔ, Zhan wila pye na jege, nɛɛ wi piin fɔ: «Ki daga mboro mbe mi batize, a mboro nɛɛ paan mi korogo!»

¹⁵ A Zhezu wi suu pye fɔ: «Yere ki na ki pye ma yingɔ, katugu nɲa Yenɲele li yen na jaa, pa we daga mbege pye mbege yon fili yɛɛn.»

Ki kaa pye ma, a Zhan wi si yenle ki na.

¹⁶ Naa paa kaa Zhezu wi batize ma ko, a wi si yiri wa tonmo. Le ki yongolo nunɲba ke ni, a naayeri wi si yenge wi kan. A wi

† 3:3 3:3: Eza 40.3 † 3:4 3:4: Yenɲele yon senre yofenne paa pye na kurusijaraye mbele poo, paa pye selege woolo. † 3:7 3:7: **Mɛɛɛɛ pire ko mege nɲa ko yen naga nari ma yo Fariziye poro naa Sadusiye pɛ pe paa woro ti yen.** † 3:11 3:11: Katugu wi go kologo ki pyege na. † 3:11 3:11: Mbe batize kason ni, ki koro wi mbe ya pye Yenɲele li kiti kongo ko. Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13.

si Yenjele li Yinne li yan li yen na tinri wi na paa ketene yen.

¹⁷ A magala là si yiri wa yenjele na ma yo fo: «Ija yeen, wo wi yen na Pinambyo ña wilan ndanla jengge we. Wi kala lilan ndanla fo jengge.»

4

Sotanla wila Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege
(Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

¹ Kona, a Yinnekpoyi li si Zhezu wi yege sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni, jango Sotanla wi saa wa wi wele mboo le kapege.

² Naa Zhezu wila kaa pye sonlo nafa shyen naa ki yembine nafa shyen, na wi fa ka, a fungo suu yigi.

³ Kona, a Sotanla wi si fulo wi tanla, ma suu pye fo: «Na kaa pye ma yen Yenjele li Pinambyo, ki yo ki sinndere nda ti kan, ti kannga buru.»

⁴ A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo fo: <Yaakara to ce se ya mbe senwee wi baro. Een fo, senre nda fuun Yenjele li maa yuun, to ti mbe ya mboo baro.>»[†]

⁵ Kona, a Sotanla wi si yiri Zhezu wi ni, mee kari wi ni wa Zheruzalemu, ca kpoyi ki ni, ma saa wi tege wa sherigo gbogo ki namunjo wi na,

⁶ ma suu pye fo: «Na kaa pye ma yen Yenjele li Pinambyo, yew ma kan wa tara, katugu Yenjele senre sewe wila ki yuun ma yo fo: *Yenjele li yaa konjo kan li merageye pe yeri ma kala na,*

pe yaa ma togo wa pe keyen yi ni, jango maga kon tologo ki kurugo sinndelege ka na.»[†]

⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «Yenjele senre sewe wi yen naga

yuun ma yo fo: «Maga ka ma Fo Yenjele li wa mbe wele[†]!» »

⁸ A Sotanla wi si nuru ma kari wi ni yanwiga titonlogo ka go na, mee dunruya wunluwo po naa pi gbogowo pi ni fuun pi naga wi na;

⁹ ma suu pye fo: «Na maga yenle mbe kannguuro kan na jegele mbanla gbogo, mi yaa nda yeen ti ni fuun ti kan ma yeri.»

¹⁰ Kona, a Zhezu wi suu pye fo: «Kari ma yiri na Sotanla. Katugu Yenjele senre sewe wigi naga ma yo fo: <Ta ma Fo Yenjele li gbogo, maa tunngo piin lo nungba kan.>»

¹¹ Ko senre to yongolo, a Sotanla wi suu yaga le, mee kari. A merageye pele si pan Zhezu wi korogo, mee wi kagala ke yon maa kan.

ZHEZU WI TUNNGO WA GALILE TARA

4.12-13.52

Pa Zhezu wila wi tunngo ki le wa Galile tara
(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

¹² Naa Zhezu wila kaa ki logo ma yo paa Zhan wi le kaso, a wi si kari wa Galile tara.

¹³ Een fo, wi sila koro wa Nazareti ca. A wi sigi sogo wa ma kari ma saa cen wa Kaperinawu ca. Pa ko ca ko la pye wa Galile logbogo yon ki na, wa Zabulon naa Nefitali tara.

¹⁴ Ko la pye ma, jango senre nda Yenjele yon senre yofa Ezayi wila yo, ti ta tiri yee yon fili, fo:

¹⁵ *Zabulon tara naa Nefitali tara, to nda ti yen wa kogoje wi tanla, wa Zhuriden gbaan wi kee sannga ki na,*

ki Galile tara nda ti yen mbele pe woro Zhufuye pe tara,

¹⁶ *leele mbele pe yen ma cen wa diwi wi ni,*

pe yanwa gbogwan.

[†] 4:4 4.4: Dete 8.3   [†] 4:6 4.6: Yuuro 91.11-12
[†] 4:16 4.15-16: Eza 8.23; 9.1

[†] 4:7 4.7: Dete 6.16   [†] 4:10 4.10: Dete 6.13

*Mbele pàa pye ma cèn wa kunwo
ca ki diwi wi ni,
yanwa yiri pe na!†*

17 Maga le wa ko sanga wo na, a Zhezu wì sigi le na Yenñele senre ti yuun, ma yo fò: «Ye ye kapere ti jen yeri yaga, katugu Yenñele ca wunluwo pì yongò!»

*Zhezu wila ngbanra wofenne
tijere yeri*

(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

18 Pilige ka, Zhezu wila pye na tanri na toro Galile logbogo yon ki na, mee saa nɔsepiile nambala shyen yan. Simo ña pàa pye na yinri Pyeri wo naa wi jonlo Andire poro la wele. Pàa pye na pe mere ti waa wa tɔnmɔ na ngbanra woo.

19 A wì si pe pye ma yo fò: «Ye pan ye taga na na, mi yaa ye pye leele lagajafenne, paa yege ñga na yaa ngbanra ti woo wel!»

20 Le ki yongolo nungba ke ni, a pè si pe mere ti yaga le, mee taga Zhezu wi na.

21 A wì si kari yege naa, mee saa nɔsepiile nambala shyen pele yan naa. Zebede pinambiile Zhaki naa Zhan poro la wele. Poro naa pe to wi ni, pàa pye wa pe tɔnmokoro ki ni na pe mere ti gbegele. A Zhezu wì si pe yeri.

22 Le ki yongolo nungba ke ni, a pè si pe tɔnmokoro konaa pe to wi yaga le, mee taga Zhezu wi na.

23 A Zhezu wì si saa na Galile tara ti ni fuun ti yanri. Wila pye na Yenñele li wunluwo Sentanra ti yari leele pe kan wa sheryinre ti ni, na yambala pe sagala pe yama cenle pyew pi ni, ma pinle leele pe yandewe pi ni fuun pi ni.

24 Pàa pye naa mege ki yinri wa Siri tara ti lagapyew. Ki kala na, pàa kari yambala pe cenle pyew pe ni wi korogo, mbele fuun pàa pye na jolo yama legere ni poro naa yinne tipegele fenne, naa

tomakugo yamafenne, naa muruguye pe ni. A Zhezu wì si pe sagala.

25 Janwa gbolo là la taga wi na, ma yiri wa Galile naa Dekapole tara ti ni, naa Zheruzalemu ca konaa cara sannda nda tila pye wa Zhude tara ti ni, konaa nda tila pye wa Zhuriden gbaan wi kee sannga ki na.

5

*Zhezu wi Yenñele senre yowo
wa yanwiga ki go na
(Luki 6.20-23)*

1 Naa Zhezu wila kaa ki janwa wi yan ma, a wì si lugu yanwiga ka na ma cèn. A wi forogofenne pè si fulo wi tanla.

2 A wi nee pe nari Yenñele senre ti ni, na yuun fò:

3 «Mbele pège jen ma yo pe yen fyonwo fenne wa pe ye kotogo na, ferewe yen pe woo,

katugu Yenñele ca wunluwo pi yen pe woo!

4 Mbele pe yen yesanga ni, ferewe yen pe woo,

katugu Yenñele li yaa ka pe folo!

5 Mbele pe yen nandanwa fenne, ferewe yen pe woo,

katugu pe yaa ka tara ti ta korogo!

6 Mbe sin, ki la yen mbele na paa fungo naa wogo yen, ferewe yen pe woo,

katugu pe yaa ka tin!

7 Mbele pe maa leele yinriwe taa, ferewe yen pe woo,

katugu Yenñele li yaa ka pe yinriwe ta!

8 Mbele pe nawa pi yen kpoyi pe na, ferewe yen pe woo,

katugu pe yaa ka Yenñele li yan yenle ni!

9 Mbele pe maa ki jaa yeyinnye mbe pye leele pe sogowo, ferewe yen pe woo,

katugu Yenñele li yaa kaa pe yinri li piile!

10 Mbele leele pe maa pe jolo, katugu pe yen na tanri na yala Yenñele li nandanwa kala li ni, ferewe yen pe woo, katugu Yenñele ca wunluwo pi yen pe woo!

11 «Na leele pe kaa ye tegele, mbaa ye jolo, mbaa senpere ti cenle pyew ti finlele mbaa ti tari ye na na kala na sanga ña ni, ferewe yen ye woo!

12 Yaa yogori, ye nawa yinñgi; katugu ye tonli wi gbogo wa yenñele na. Pa paa keli ma Yenñele yon senre yofenne pe jolo ma fun ye yegε.

*Ko naa yanwa senre
(Maki 9.50; Luki 14.34-35)*

13 «Yoro ye yen ko dunruya wi kan. Een fo, na ko wi tanwa piga wo wi ni, tanwa pa se ya ye wi ni naa. Wi se ya kala la yon, ndεε poo wa wa funwa na leele paa wi tangala.

14 «Yoro ye yen yanwa dunruya wi kan. Ca ñga ki yen ma kan yanwiga na, ki se ya lara.

15 Lere na fitanla mu mbe kpongbo jiile wi na. Een fo, pe maa mu maa tege wa wi tegesaga, jango lere ña fuun wi yen wa go, wila yaan wi na.† 16 Ki pyelomɔ nungba pi na fun, pa ye yanwa pi daga mbaa yiin ma leele pe yegε na, pe ta paa kajenñe ñga yaa piin ki yaan, pe sila ye To ña wa yenñele na wi gbogo.

Moyisi lasiri wi yegε nagawa we

17 «Yaga kaa ki jate ndεε mi pan mbe Moyisi lasiri wo naa Yenñele yon senre yofenne pe nagawa senre ti jan. Mii pan mberijan, een fo, ti korɔ jennε wo mi pan mbe naga.

† 5:15 5.13-15: Ko ki naga ma yo ko wi ma pye yegε ñga na wa yaakara ti ni mari tanla konaa mari pye kpoyi, tagafenne pe pye ma dunruya woolo pe kan. Yanwa fun dunruya woolo pe maa yaan pi na na tanri yegε ñga na, tagafenne pe pye paa yanwa yen ma fun pe kan. † 5:21 5.21: Eki 20.13; 21.12; Dete 5.17

18 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbe tara to naa naayeri wi ta wa ti yongolo nungba ke ni, Moyisi lasiri wi senpyo nungba, nakoma wi kala jeele la kpe se wo wa, fo sa gbɔn yaara ti ni fuun ti kowo pi na.

19 Ki kala na, lere ña fuun ka ngasegele ke ni fuun jeele la jogo, mbe sila leele pe nari mbe yo paa tanri ma, wo yaa ka pye leele pe ni fuun jεε wa Yenñele ca wunluwo pi ni. Een fo, lere ña fuun kaa tanri ki ngasegele ke na, mbaa leele pe nari ke ni ma, wo yaa ka pye legboɔ wa Yenñele ca wunluwo pi ni.

20 Mila ki yuun naga finligi ye kan, na ye woro na tanri Yenñele li nandanwa kala li na mbe we lasiri sewε jenfenne poro naa Fariziye pe na, ye se ye wa Yenñele ca wunluwo pi ni.

*Ma nanñbanwa pi daga
mbe kanñga nayinme*

21 «Yege logo ma yo kila yo ye teleye pe kan ma yo fo: <Maga ka lere gbo†.> Lere ña fuun ka lere gbo, wi daga pe sa kiti kon wi na.

22 Een fo, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere ña fuun ka nawa ngban wi lewee yenle wa ni, wi daga pe kiti kon wi na. Ña fuun ka suu lewee yenle wa tegele mbe yo fo: Lewee cenle wele de! Wo daga pe kari wi ni wa kiti konfenne ngbelege ki yegε sogowo, pe kiti kon wi na. Ña fuun ka suu lewee yenle wa tegele mbe yo fo: Yarafo wele de, wo daga mbe ye wa jaganama kason ki ni.

23 Ki kala na, na maga pan wa saraga wosaga, mbe pan mbe saraga wo Yenñele li yeri, mbe si nawa to ki na ndεε ma kapege pye ma lewee yenle wa na,

24 ma saraga ki tege le saraga wosaga ki tanla, ma songoro ma sa mboro naa ma lewee yenle wi ni, ye sogowo pi gbegele ghen. Ko punjo na, mee songoro ma pan moo saraga ki wo Yenjele li yeri.

25 «Na lere wa kaa kee ma ni sa kiti kon ma na, mbe ye ta wa kon, ma fyeele maa sunlu, ki ko ye sogowo, jango wiga ka soon le kiti konfo wi kee. Kiti konfo wo mbe soon le wi polisiye pe kee pe soon le kaso.

26 Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndee maga fogo ki ni fuun ki ton, ali tama nunjba wiga ka koro.

Jataga senre yege nagawa

27 «Yege logo ma yo kila yo fo: <Maga ka jataga pye†>

28 Een fo, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere na fuun kaa nana yenle wa jo yan mbe yege yirige wi na, kona, wuu ta wa wi kotogo na mako.

29 Na kaa pye ma kalige yenle lo li yaa ti ma to wa kapege ki ni, li wo ma li wa li lali ma ni. Moo wire ti laga nunjba la, ko mborro ma na poon wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.

30 Na kaa pye ma kalige kee ko ki yaa ti mee to wa kapege ki ni, ki kon maga wa ki lali ma ni†. Moo kee nunjba la, ko mborro ma na poon wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.

Jele jege senre yege nagawa

(Mati 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

31 «Kila yo naa ma yo fo: <Lere na fuun kaa jo je, wi daga mbe porogo jogowo sewe kan wi yeri.>†

32 Een fo, mi wo naga yuun ye kan fo: Lere na fuun kaa jo je, na kii yiri wi nandara to yeri, wi maa

jo wi le nandara ti ni. Jele na fuun wi polo wi je, nana o nana kaa le mboo tege, kona jataga wi pye.

Wuguro senre yege nagawa

33 «Yege logo ma yo kila yo we teleye pe kan, ma yo fo: <Na maga wugu, maga koon wuguro ti wo. Een fo, ma wugu Yenjele li yege na mbe kala na pye, ma li pye ma li yon fili†.>

34 Een fo, mi wo naga yuun ye kan fo yaga ka wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri wi na, katugu Yenjele li wunluwo jongo koyi.

35 Yaga ka wugu tara ti na, katugu ti yen Yenjele li tooo tegesaga. Yaga ka wugu Zheruzalemu ca ki na, katugu wunlungbo wi ca koyi.

36 Maga ka wugu ma go ki na†, katugu ma se ya mboon go yinzige ki nunjba pye ki filige, nakoma mbege pye ki wo.

37 Na pe koon yewe, na kaselege yi, ma yo: *Ee!* Na kaselege si ma, ma yo: *Ayoo!* Nda fuun ti ma kaa na yuun punjo na, Sotanla wo wi maa paan to ni.

Kayanga wogo senre yege nagawa

(Luki 6.29-30)

38 «Yege logo ma yo kila yo, ma yo fo: <Yenle li yaa tege mbe yenle li fogo ton. Nganla li yaa tege mbe nganla li fogo ton.>†

39 Een fo, mi wo naga yuun ye kan, ma yo na lere ka tipege pye ye na, yaga kaga fogo ton. Na lere koon fele ma kalige mbatelege ki na, wi yaga woon fele fun ma kamenge wogo ki na.

40 Na lere wa kaa jaa mbe sa kiti kon ma na mboon deripile li sho ma yeri, pa moo derigbogo ki kan wi yeri fun.

† 5:27 5.27: Eki 20.14; Dete 5.18 † 5:30 5.30: Ko ki naga ma yo we daga mbe we kapere pyege ki yaga. † 5:31 5.31: Dete 24.1 † 5:33 5.33: Levi 19.12; 1 Timo 1.10; Nombu 30.3; Dete 23.21-23 † 5:36 5.36: **Mbe wugu ma go ki na: Ko koro wo yen mbe wugu mboon kusenre yo.** † 5:38 5.38: Eki 21.24; Dete 19.21

⁴¹ Na fannga ƒo wa koon jori mbe yo maa tuguro ɛ ma kari ti ni culo nungba, pa ma kari ti ni culo shyen.

⁴² Lere koon yenri yaraga ni, maga kan wi yeri. Lere kaa jaa maa jin, maga ka je.

Ma mbenfɔ wi daga mbɔɔn ndanla

(Luki 6.27-28,32-36)

⁴³ «Yège logo ma yo kila yo, ma yo ƒo: <Ma wɔnɔ wi daga mbɔɔn ndanla, ma mbenfɔ mɛɛ wo panra.>†

⁴⁴ Ɛɛn ƒo, mi wo naga yuun ye kan ma yo ye mbenfenne pe daga mbe ye ndanla, mbele paa ye jɔɔ, yaa yenri pe kan.

⁴⁵ Ki ka pye ma, ye yaa pye ye To ɲa wa yennele na wi piile, katugu wi maa wi yɔnɔ ki yinrigi lepeelee poro naa lejembɛle pe ni fuun pe kan. Na tisaga ki kaan lesinmbele poro naa mbele pe woro ma sin pe ni fuun pe yeri.

⁴⁶ Ye yen ma ye wenne mbele ndanla, na poro cɛ ka ye ndanla, yingi tɔnli ye yaa ta Yennele li yeri? Ali nizara shɔfenne wele, ko poro fun pe maa piin.

⁴⁷ Na ye kaa ye nɔsepiile poro cɛ shari, kona, yingi kagbɔgɔ yè pye? Ali mbele pee Yennele li jen, ko poro fun pe maa piin.

⁴⁸ Ki kala na, ye pye ye yɔn fili, paa yege ɲga na ye To ɲa wa yennele na wi yen ma yɔn fili we.

6

Ma kajenge ki daga mbe pye ɲgundo ni

¹ «Ye yɛɛ yingiwɛ jen, yaga kaa ye shɛɛge kono kagala ke piin mbaa ye yɛɛ nari leele pe na. Na ye kaa ki piin ma, ye se ka tɔnli ta ye To ɲa wa yennele na wi yeri.

² «Na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ ƒo wa yeri, maga kaga yari paa yege ɲga na kopiire fenne pe

maa ki piin wa sheryinɛ to naa kongolo ke ni, janjo leele paa ma sɔnni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ƒo pè pe tɔnli wi ta makɔ.

³ Ɛɛn ƒo, mboro wo na, na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ ƒo wa yeri, ma wɔnɔ ɲa wi mara ma na jenge, maga ka ti wigi jen,

⁴ janjo ma yarikanga ki koro ɲgundo. Kona, ma To ɲa wila ɲgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Zhezu wila wi ƒɔɔgɔfenne pe naga

Yennele yenɛwe pi ni

(Luki 11.2-4)

⁵ «Na ye kaa Yennele li yenri, yaga kaa ki piin paa kopiire fenne pe yen. Ki yen ma pe ndanla paa yeregi paa Yennele yenri wa sheryinɛ to naa koro filisara ti na, leele pe ni fuun pe ta paa pe yaan. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pè pe tɔnli wi ta makɔ.

⁶ Ɛɛn ƒo, mboro wo na, na maa kaa jaa mbe Yennele yenri, ye wa ma yumbyo yege woo wi ni ma koro ki tɔn ma yɛɛ na, mɛɛ ma To wi yenri, wo ɲa wi yen wa ki ɲgundo laga ki ni we. Kona, ma To ɲa wi yen na kala na maa piin wa larasaga li yaan, wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

⁷ «Na ye kaa Yennele li yenri sanga ɲa ni, yaga kaa senɛ nungba ti yuun mbaa songori ti na tetete go fu, paa yege ɲga na mbele pee Yennele jen pe maa ki piin we. Pe maa ki jate ndɛɛ paa yenri na senlegere nda yuun, to ti yaa ti Yennele lii pe yenɛwe pi logo.

⁸ Yaga ka pye paa pe yen, katugu yè jori yaara nda na, ye To wi mari jen, na ye fari yenri wi yeri gbɛn.

⁹ Anmɛ ye daga mbaa Yennele li yenri, ƒo:

† 5:43 5.43: Levi 19.18

We To ɲa wa yɛnɲɛle na,
ti ma mɛgɛ ki pye kpoyi.

¹⁰ Ma wunluwɔ pi pye pi pan!

Ma nandanwa kala lo mbaa piin
laga tara na,

paa yɛgɛ ɲga na li yɛn na piin wa
yɛnɲɛle na we!

¹¹ Ma we nala yaakara ti kan we
yeri!

¹² Ma we kapere ti kala yaga we
na,

paa yɛgɛ ɲga na mbele paa ti piin
we na, woro fun we maa ti
kala yari pe na we.

¹³ Maga ka we yaga we ye wa
fanlawa pi ni.

Ɛɛn fɔ, ma we sho Sɔtanla wi kɛɛ.
[Katugu wunluwɔ naa yawa naa
gbɔgɔwɔ pi yɛn ma woo fɔ
sanga pyew. Anmiina.]

¹⁴ «Mbele fuun pɛ kapere pye
ye na, na yaga pe kapere ti kala
yaga pe na, pa ye To ɲa wa
yɛnɲɛle na wi yaa ye woro ti kala
yaga ye na fun.

¹⁵ Ɛɛn fɔ, mbele fuun pɛ kapere
pye ye na, na yee pe woro ti
kala yaga pe na, pa ye To ɲa wa
yɛnɲɛle na, wi se ye woro ti kala
yaga ye na fun.

Yɛnɲɛle lege sɛnrɛ

¹⁶ «Na yaga pye yɛnɲɛle pilige
ɲga ni, yaga ka ye yɛgɛ ki san paa
yɛgɛ ɲga na kopiire fɛnnɛ pe maa
ki piin we. Pe ma pe yɛgɛ cɛnwe
pi kannga, leele pe ni fuun pe ta
pege jɛn pe yɛn yɛnɲɛle. Kasele
ko na, mila ki yuun naga finligi ye
kan, pe pe tɔnli wi ta makɔ.

¹⁷ Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga
pye yɛnɲɛle pilige ɲga ni, mɔɔ yɛgɛ
ki jogo, ma latikɔrɔ nuwɔ taan
gbɔn ma go ki na,

¹⁸ janɲo leele paga kaga jɛn ma
yɛn yɛnɲɛle, ndɛɛ ma To ɲa wi
yɛn wa ki ɲgundo laga ki ni, wo
nɲɲɛba. Kona, ma To ɲa wila
ɲgundo kala na maa piin li yaan,
wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Yarijɛnde nda wa yɛnɲɛle na ti sɛnrɛ

(Luki 12.33-34)

¹⁹ «Yaga kaa yarijɛnde gbogolo
ye yɛɛ kan laga dunruya ɲa wi ni.
Yaawere mari jɔgɔ laga, so ma ye
ti ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe ma
kɔrɔ ki kaw mari yu.

²⁰ Ɛɛn fɔ, yaa yarijɛnde gbogolo
ye yɛɛ kan wa yɛnɲɛle na. Wa ki
laga ki na, yaawere se ya mberi
jɔgɔ, so se ya ye ti ni mberi jɔgɔ.
Yoolo fun pe se ya mbe kɔrɔ ki
kaw mberi yu.

²¹ Katugu ma yarijɛnde tiga pye
laga ɲga na, pa ma jatere wi ma
pye wa.

Wire ti yanwa kala

(Luki 11.34-36)

²² «Lere wi yɛnɲɛle koro ke yɛn
wi wire ti fitanla we. Na ma
yɛnɲɛle kaga pye jɛnɲɛle, ma wire
ti lombondo ti ma pye wa yanwa
pi ni.

²³ Ɛɛn fɔ, na ma yɛnɲɛle ke woro
jɛnɲɛle, ma wire ti lombondo ti
ma pye wa wɔwɔ pi ni. Ki kala
na, yanwa mba pi yɛn ma ni, na
piga pye mbe wɔ, ki wɔwɔ pi yaa
pye mbe gbɔgɔ dɛ.

Yɛnɲɛle, nakoma penjara

(Luki 16.13)

²⁴ «Lere se ya tunɲo pye tee
shyen kan; katugu wi ma kaa
nɲɲɛba panra, sanɲa wo maa
ndanla. Nakoma wi ma kaa mara
nɲɲɛba na, ma laga sanɲa wi
na. Ye se ya tunɲo pye wagati
nɲɲɛba wi ni Yɛnɲɛle lo naa pen-
jara ti kan.

Ye ye jigi wi taga Yɛnɲɛle li na

(Luki 12.22-31)

²⁵ «Ko kala ki ti mila ki yuun ye
kan fɔ: Yaga kaa ye jatere wi lege
ye yɛɛ na yaakara nda ye yaa la
kaa to kannɲɔlɔ, mbe yo fɔ: «Nga
yɛnɲɛle mi yaa ka mbe yɛnɲɛle wɔ?»
Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ
na ye yariɲɔrɔ wogo ki na mbe
yo fɔ: «Nga yɛnɲɛle yariɲɔrɔ mi yaa

le?> Yinwege kii we yaakara ti na wi le? Wire tii we paara ti na wi le?

²⁶ Ye sannjere ti wele wa naayeri! Tila yarilire lugu, tila yarilire kologi. Tila si yarilire gbogolo mberi le bondoolo. Ma si yala, ye To na wa yenjele na, wi maa ti baro. Yee mbonro sannjere ti na jenge wi le?

²⁷ Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yee kan naa jenri, wi jatere legere ti ni?

²⁸ «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yee na ye yariporo wogo ki na. Ye yarifyeenre ti yirilomo pi wele wa wasele! Tila tunngo pye, tila si pili.

²⁹ Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaja Salomo wo naa wi yarijende legere tawa pi ni fuun ni, wi yariporo† ka sila yon mbe yarifyeenre ka tiyonwo bo.

³⁰ Yan nga ki ma fi nala wa wasele, goto kason ma kaa ki sogo, na Yenjele li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jen mbe yo Yenjele li yaa ye yariporo ti kan ye yeri fun mbe we ki na. Ye tagawa pi kologo!

³¹ «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yee na mbaa yuun fo: <Nga yingi we yaa ka? Nakoma yingi we yaa wo? Mbe yo fo we yaa yariporo to ta se siri le?>

³² Mbele pee Yenjele jen, poro pe maa ko yaara nda to ti ni fuun to lagajaa suyi. Een fo, yoro wo na, ye To na wa yenjele na, wigi jen ma yo ti kala yen ye na.

³³ Ki kala na, ye bala yaa Yenjele li wunluwo po naa li kasinje ko lagajaa ghen. Pa kona li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun.

³⁴ Yaga ka ye jatere wi piri goto kagala njele ke yaa pan koro kala na. Goto naa wi jatere legere kala li. Jorowo mba pi ma pan pilige

nungra ki ni, pi ma yala ki pilige ki ni.

7

*Maga ka kiti kon lere na
(Luki 6.37-38,41-42)*

¹ «Yaga ka kiti kon lere na, jango Yenjele fun liga ka kiti kon ye na.

² Katugu na ye kaa kiti kon leele na, yaa wi kon yege nga na, pa Yenjele li yaa ka kiti wi kon ye na ma fun. Jene na ye ma tege na tinwi leele pe kan, lo Yenjele li yaa ka tege mbe ye woro ti tiwi ye kan.

³ Yingi na, a ma nee kayanna na li wa ma sefo wi yenle li ni li wele, ma si yala, kanngaga wa mboro jate ma wolo li ni, ma si woro na ko yaan?

⁴ Mele mee ma sefo wi pye ma yo fo: Ki yaga mbe kayanna na li wa ma yenle li ni li wo, ma si yala kanngaga wa mboro jate ma wolo li ni?

⁵ Kopiire fo wele de, kanngaga ki wo wa ma yenle li ni ghen. Pa kona ma yaa la yaan jenge mbe kayanna li wo wa ma sefo wi yenle li ni.

⁶ «Yaga kaa yaara nda ti yen kpoyi ti kaan pyoono pe yeri, nakoma pe yaa wa mbe kannga ye korogo mbe ye noori. Yaga ka ye somu tiyon wi wa cele pe kan, nakoma pe yaa wi tangala.

*Yaa yenri suyi
(Luki 11.9-13)*

⁷ «Yaa yenri, pa ye yaa ka ta. Yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa koro ki gboon, pa pe yaa kaga yenge ye kan.

⁸ Katugu lere na fuun wi maa yenri, wi ma ta. Lere na wi maa yaraga lagajaa, wi ma kaa ki yan. Lere na wi maa koro ki gboon, pe ma kaa ki yenge wi kan.

† 6:29 6:29: 1 Wunlu 10.4-7

9 Ambɔ wi yen na ye ni, na wi pyɔ kaa yenri buru ni, wi yaa sinndelege kan wi yeri?

10 Nakoma na wiga wi yenri ngbanla ni, wi yaa woɔgo kan wi yeri?

11 Yoro mbele ye yen ma pe pe, na yege yan yoro yarijende kanga jen ye piile pe yeri, yege jen fun ye yo fo ye To na wa yenjele na, wi yaa ka yarijende kan mbele pe yen naa yenri pe yeri mbe we ye yarikanga ki na.

12 «Kala o kala yaa jaa leele paa piin ye kan, yaa lo yongo piin pe kan fun. Ko Moyisi lasiri wo naa Yenjele yon senre yofenne pe seweele paa nari.

*Yeyongo jeele senre
(Luki 13.24)*

13 «Ye ye wa yeyongo jeele lo ni, katugu konɔ na li maa kee wa punnguwo laga ki ni, li yeyongo naa li nawa pi yen ma gbogo, li lefenne pe yen ma lege.

14 Een fo, konɔ na li maa kee wa yinwege laga ki ni, li yeyongo naa li nawa pi yen jeele, li tafenne pe woro ma lege.

*Pe ma tige ki jen ki pire to na
(Luki 6.43-44)*

15 «Ye wele! Ye yee yingiwe jen Yenjele yon senre yofenne yagboyoolo pe ni. Pe maa paan ye korogo, ma yinngi paa simbaala yen. Een fo, pe nawa pi yen paa cenre pere yen.

16 Ye yaa ka pe jen pe kapyere to na. Katugu lere na ezezen tirige pire co wuuro tige na. Lere nee figiye tige pire co vige tige na.

17 Tige jenge ye, pyo jenne ki ma se. Een fo, tige tijaanga ye, pyo tijaanga ki ma se.

18 Tige jenge ki se ya mbe pire tijaanga se. Tige tijaanga fun ki se ya mbe pire jende se.

19 Tige nga fuun kila pire jende se, pe ma ko kon maga wa wa kason.

20 Ki leele fun, anme ye yaa ka pe jen pe kapyere ti kala na.

*Mii ye jen fyew
(Luki 13.25-27)*

21 «Leele mbele fuun pe maa na yinri we fo, we fo, pe ni fuun ma pe yaa ka ye wa Yenjele ca wunluwo pi ni de. Ndee mbele pe maa na To na wa yenjele na wi nandanwa kala li piin poro ce.

22 Na kiti konpilige kiga ka gbon, lelegere yaa kanla pye mbe yo fo: We fo, we fo, we Yenjele li senre ti yari leele pe kan ma mege ki na. Ma yinne tipegele puro ma ke wo leele ni ma mege ki na, ma kafonngolo legere pye ma mege ki na.

23 Kona, mi yaa ka pe pye fo: <Mii ye jen fyew. Ye laga na tanla, yoro kapere pyefenne wele.>†

*Yinre shyen kansenre
(Luki 6.47-49)*

24 «Ki kala na, lere na fuun kanla senre nda mi yo ti logo mbaa tanri ti na, ki fo wi yaa pye paa tijinliwe fo wa yen, na wuu go ki kan walaga na.

25 A tisara ti si kaa pan, a loro ti yin fo ma toro. A tifelingboro ti gbon ngbanga ma ki go ki gbon, een fo, ki sila to, katugu paa ki nogo ki le walaga na.

26 Een fo, lere na fuun kanla senre nda fuun mi yo ti logo, na wii tanga ti na, wi yaa pye paa tijinliwe fu fo wa yen, na wuu go ki kan taambugo laga na.

27 A tisara ti si kaa pan, a loro ti yin fo ma toro. A tifelingboro ti gbon ngbanga ma ki go ki gbon. A ki si to. Ki towo pila tijaanga fo jenge.»

*Zhezu wi fannga ye
(Maki 1.22; Luki 4.32)*

† 7:23 7.23: Yuuro 6.9

²⁸ Naa Zhezu wila kaa janwa wi naga ki senre ti ni, a wi nagalomo pi si pe pari.

²⁹ Katugu wi sila pye na pe nari paa pe lasiri sewe jenfenne pe yen. Een fo, wila pye na pe nari fannga ni.

SENTANRA KONAA ZHEZU WI YAWA WE

8

8.1-11.1

Zhezu wila yayenwe fo wa sagala

(Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

¹ Naa Zhezu wila kaa yiri wa yanwiga ki go na ma tigi, a janwa gbolo la si taga wi na.

² A yayenwe fo wa si fulo wi tanla, ma kannguuro kan wi jegele, ma suu pye fo: «We Fo, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi.»

³ A Zhezu wi suu kee ki sanga ma jiri wi na, ma sho fo: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»

Le ki yongolo nungba ke ni, a wi yayenwe pi si ko wi na, a wi pye kpoyi.

⁴ A Zhezu wi suu pye fo: «Wele! Maga kaga yo mbe lere kan. Een fo, kari ma soon yee naga saraga wofa wi na. Moyisi wila saraga nga senre yo, maga wa! Ko yaa ki naga lere pyew wi na fo ma sagala kpoyi.»

Zhezu wila Jromu tara sorodasheelee tojee wa tunmbyee sagala

(Luki 7.1-10)

⁵ Naa Zhezu wila ka saa ye wa Kaperinawu, a Jromu tara sorodasheelee tojee wa si fulo wi tanla, ma suu yenri ma yo fo:

⁶ «We Fo, na tunmbyee wi wa ma sinle wa na go, wi murugu. Wila jolo fo jenge.»

⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «Mi yaa saa sagala.»

⁸ Een fo, a ki sorodasheelee tojee wi suu pye fo: «We Fo, mii daga ma ye wa na go. Ki kala na, senre pyo nungba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa sagala.»

⁹ Mi ko yo ma, katugu mi jate pele yen na go na. Mi fun sorodasheelee yen na yeri. Mi ma wa pye: «Kari wame!» Wi ma kari. Ma wa pye: «Pan laga!» Wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fo: «Nga ki pye!» Wi maga pye†.

¹⁰ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo sorodasheelee tojee wi yeri, a ki si to wi yon na. A wi si janwa na wila pye wi pungo na wi pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga Izirayeli tara.»

¹¹ Mi yen naga yuun naga finligi ye kan, lelegere yaa ka yiri wa yonlo yirisaga kee yeri konaa wa yonlo tosaga kee yeri, mbe sa censaga le wa Yenjele ca wunluwo pi ni, mbaa nii ja Abirahamu naa Izaki konaa Zhakobu pe ni.

¹² Een fo, mbele paa daga Yenjele li wunluwo pi ni, pe yaa ka pe wa wa funwa na, wa wowo pi ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ngangala ke kaa jologo ki kala na.»

¹³ Kona, a Zhezu wi si sorodasheelee tojee wi pye fo: «Ta kee ma go, ki pye ma kan ki yala ma tagawa pi ni!»

Ki wagati nungba wi ni, a sorodasheelee tojee wi tunmbyee wi si sagala.

Zhezu wila yambala legere sagala

(Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

¹⁴ Kona, a Zhezu wi si kari wa Pyeri go, mee saa Pyeri wi jo no wi ta sinlesaga. Witiwerewe pila pye wi na.

† **8:9 8.8-9:** Ko ki naga ma yo sorodasheelee tojee wila ki jen ma yo Zhezu wi yen lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

15 A Zhezu wì si jiri jèlè wi kèe ki na. A wi witiwèrèwè pì si kò. A wi si yiri nèe wi kala yóngò.

16 Naa ki yónlò kila kaa kò, a pè si pan yinne tipegele fenne lègèrè ni Zhezu wi kòrògò. A wì sigi yinne tipegele ke puro ma ke wò ki leele pe ni wi senyoro ti fannga na, ma yambala pe ni fuun pe sagala fun.

17 Wila ko pye ma, jàngo Yènñèlè yòn senrè yofòEzayi wila senrè nda yo, ti ta tiri yèe yòn fili, fò: «*Wì we yandegere ti lè, ma we yama pi laga we na.*»†

Kila pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na (Luki 9.57-62)

18 Naa Zhezu wila kaa wi yèe yan janwa gbólò lùu maga, a wì suu fòrògòfenne pe pye ma yo pe logbògò ki kòn pe kari wa ki kèe nga na!

19 A lasiri sèwè jénfò wà si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fò: «Nagafò, ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»

20 A Zhezu wì suu pye fò: «Were yen kombokara ti yeri, sere yen sannjèrè ti yeri fun. Èen fò, Lere wi Pinambyò, sinlesaga woro wo yeri wi sinle wi wogo.»

21 Wa wì fòrògòfenne pe ni, a lere wa suu pye fò: «We Fò, ki yaga mbe sanla to wi le gben!»

22 A Zhezu wì suu pye fò: «Taga na na, ma gboolo† pe yaga wa paa pe gboolo pe nii.»

Zhezu wila tifelingbògò yerege (Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 A Zhezu wo naa wi fòrògòfenne pe ni, pè si ye wa tòn mòkòrò ki ni.

24 Le ki yòngòlò nungba ke ni, a tifelingbògò kà si yiri nèe gbòòn wa logbògò ki ni. A tòn mò pi nèe kòòn na yinrigi na tòn mòkòrò ki

tòn ni. Èen fò, ko sanga wo ni, Zhezu wila pye na wónlò.

25 A fòrògòfenne pè si fulo wi tanla maa yen, ma suu pye fò: «We Fò, we shò! We yaa ku!»

26 A Zhezu wì si pe pye fò: «Yingi na, a ye nèe fye? Ye tagawa pi ta ma kologo!»

Kona, a wì si yiri, mèe para ngbanga logbògò tòn mò po naa tifèrè ti na. A tì si yere yèw.

27 A kì si pe pari fò jèngè. A pe nèe yuun fò: «Yingi lere cènle wi ña yèen, ali yèrè tifèrè to naa logbògò tòn mò pi ni, tila wi senrè ti nuru?»

Zhezu wila yinne tipegele fenne shyen sagala

(Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

28 Naa Zhezu wila kaa gbòn wa logbògò ki kèe nga na, wa Gadara tara, a nambala shyen si yiri fanra ta ni nèe wi finli. Yinne tipegele la pye pe ni. Pàa pye ma weli jèngè, fò lere na yenle mbege kòòn li lè.

29 A pe nèe jòrògi fò: «Yingi maa jaa we yeri, Yènñèlè li Pinambyò! Ma pan mbe we jòlò wagati ña wì tégè wi yègè wi le!»

30 Wa yègè jènrì, cèelè ngbelege kà la pye wa, na pe yaakara laga-jaa.

31 A yinne tipegele kè si Zhezu wi yenri maa pye fò: «Na kaa pye ma yaa we puro mbe we wò laga ki nambala mbele pe ni, we torogo we sa ye wa ki cèelè ngbelege nga ki ni!»

32 A Zhezu wì si pe pye fò: «Yaa kee!»

A yinne tipegele kè si wò ki nambala shyen pe ni, mèe saa ye cèelè pe ni. Le ki yòngòlò nungba ke ni, a cèelè pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi wa ki tigiwen pi ni, mèe toori wa logbògò tòn mò pi ni ma ku.

† 8:17 8:17: Eza 53.4 † 8:22 8:22: Ko kòrò wo yen fò mbele pee taga Yènñèlè li na, ma pye ndèe pè ku li yègè na, pe yaga paa gboolo pe nii.

³³ A ceele konrifenne pè si fe ma kari wa cagbogo. Nga kila pye, mee saa ki yege yo ma leele pe kan, ma pinle nga kila pye yinne tipegele fenne pe na ki ni.

³⁴ Kì kaa pye ma, a ca woolo pe ni fuun pè si yiri, mee kari sa Zhezu wi fili. Naa paa ka saa wi yan, a pè suu yenri ma yo wi yiri wa pe tara.

9

*Zhezu wila murugu wa sagala
(Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)*

¹ Kona, a Zhezu wì si nuru naa ma ye wa tonmòkòrò ki ni, mee logbogo ki kon ma songoro wa wi ca.

² A leele pèle si pan murugu wa ni wi kòrò, wila pye ma sinle sinleyaraga na. Naa Zhezu wila kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fò: «Na pyo, kotogo le ma yee ni! Ma kapere ti kala yaga ma na.»

³ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti yo ma, a lasiri sewe jenfenne pele nne ki jate wa pe nawa na yuun fò: «Ki nana na yeen, wila Yennele li mege ki jogo.»

⁴ Een fò, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jen, mee pe pye fò: «Yingi na, a ye nne ki jatere pere nda ti piin?»

⁵ Ki senre shyen nda ti ni, titiin yowo pi yen ma tanla ma we, mbe yo fò: Ma kapere ti kala yaga ma na, nakoma yiri maa tanri we†?

⁶ Een fò, mila jaa yege jen fò Lere wi Pinambyo yawa yen wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fò: «Yiri naayeri, moo sinleyaraga ki le maa kee ma go!»

⁷ A nana wì si yiri, mee kari wi go.

⁸ Naa janwa wila kaa ki yan ma, a wì si fye fò jenge, nne Yennele li gbogo, katugu ligi fannga cenle nga ki kan leele pe yeri.

*Zhezu wila nana na
paa pye na yinri Matiye wi yeri
wi pye wi forogofò*

(Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

⁹ Kona, a Zhezu wì si yiri lema, mee kari. Wi torosaga, a wì si nana na paa pye na yinri Matiye wi yan censaga wa nizara sho go ki ni. Wi tunngo pyesaga ko layi. A Zhezu wì suu pye fò: «Matiye, yiri ma taga na na, ma pye na forogofò.»

A wì si yiri, mee taga wi na.

¹⁰ Naa Zhezu wila ka saa cen wa Matiye wi go na nii, a nizara shofenne naa kapere pyefenne pe legere si saa cen na nii Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni.

¹¹ Naa Fariziye paa kaa ko yan ma, a pè si Zhezu wi forogofenne pe pye fò: «Naga yen ma, yingi na, a ye Nagafò wi nne nii nizara shofenne poro naa kapere pyefenne pe ni?»

¹² A Zhezu wì sigi senre ti logo pe yeri, mee pe pye fò: «Leele mbele pe yen ngbaanla poro na la were pyefò jaa. Een fò, yambala poro pe maa were pyefò jaa.

¹³ Ye kari ye saga senre nda ti koro wi lagaja, fò: «Mbaa leele yinriwe taa ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa.»† Katugu mii pan mbe leele mbele paa pe yee jate pe sin poro yeri. Een fò, kapere pyefenne poro mi pan mbe yeri.»

*Zhezu wo naa yenge lege senre
(Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)*

¹⁴ Kona, Zhan Batisi wi forogofenne pè si fulo Zhezu wi tanla, ma suu yewe ma yo fò:

† 9:5 9.5: Zhezu wila pye naga nari fò mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyen ti yen ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yennele li yeri. † 9:13 9.13: Oze 6.6; Yomi 21.3

«Yingi na woro naa Fariziye pe ni, we maa yenje nii wagati legere na, ma si yala mboro forogofenne poro nee yenje le?»

15 A Zhezu wi si pe yon sogo ma yo fo: «Ye nawa po ni jayire nogo, japolo wi wenne pe mbe ya yegɛ san mbe poro naa japolo wi ni pe ta laga nungba wi le? Ayoo de. Eɛn fo, wagati wa wa na paan, pe yaa ka japolo wi wo le pe sogowo, kona, pa pe yaa la yenje nii. (Ko ki yen paa mi naa na forogofenne pe ni we wogo ki yen.)

16 «Lere na parisanfongɔ yoli parilege na. Na ma kaga pye ma, parisanfongɔ ki ma parilege ki kanngɛyɛge ka wali maga laga. Kona, ki walisaga ki ma gbogo ma serege.

17 Lere na sinme tipiriwe le selege kashara lere ni. Na ma kaga pye ma, ti ma walagi, sinme pi ma wo, kashara ti ma jogo. Eɛn fo, pe ma sinme tipiriwe pi le selege kashara fonndo ni. Kiga pye ma, ti shyenme ti mee koro jende†.»

Zhufuye to wa sumborombyo konaa jele na wila jiri Zhezu wi derege ki na

(Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

18 Ma Zhezu wi ta wila pye naga senre ti yuun bere, a Zhufuye to wa si fulo wi tanla, ma kannguuro kan wi jegele ma suu pye fo: «Na sumborombyo wi ku yɛɛn foonfoon nga na. Eɛn fo, shokari ma soon kee ki taga wi na, pa wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni!»

19 A Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, pe si yiri, mee taga wi na.

20 Jele wa la pye wa, kasanwa wogo yama la pye wi na. Pila yeke ke ma yiri shyen ta wi na. A wi si fulo Zhezu wi tanla wa wi pungo na, mee jiri wi derege yon ki na.

21 Katugu wila ki jate wa wi nawa ma yo fo: «Na nga ya jiri wi yariporo to na jenri oke, pa mi yaa sagala.»

22 A Zhezu wi si kannga ma wele, mee wi yan, ma suu pye fo: «Na sumborombyo, kotogo le ma yee ni! Katugu ma tagawa pɔɔn sho.»

Le ki wagati nungba wi ni, a ki jele wi si sagala.

23 Ko pungo na, naa Zhezu wila ka saa ye wa Zhufuye to wi go, ma wegele winfenne pe yan pe gbegele mbe gboo wi le, naa janwa wi ni wila tinni ngbanga,

24 a wi si pe pye fo: «Ye yiri laga funwa na! Sumborombyo wii ku. Eɛn fo, wila wonlo win.»

Kona, a pe nee tege wi na.

25 Naa paa kaa janwa wi yirige wa funwa na, a Zhezu wi si ye wa yumbyo wi ni, mee saa sumborombyo wi yigi wi kee ki na. A wi si yen mee yiri ma yere.

26 A ki tinme pi si jaraga wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wila fyoonlo shyen sagala

27 A Zhezu wi si yiri lema, mee kari. Wi torosaga, a fyoonlo shyen si taga wi na, nee jorogi na yuun fo: «Davidi setirige pyo we yinriwe ta!»

28 Naa Zhezu wila ka saa gbɔn wa go, a fyoonlo pe si fulo wi tanla. A wi si pe yewe ma yo fo: «Ye taga ki na ma yo mbe ya mbe ye yengele ke yenge le?»

A pe sho: «Ee, We Fo.»

29 Kona, a Zhezu wi si jiri pe yengele ke na, ma sho fo: «Ki pye ye kan, ki yala ye tagawa pi ni!»

30 A pe yengele ke si yenge. A Zhezu wi sigi yo maga ngban pe ni, ma yo fo: «Ye wele! Yaga ka ti lere kpe mbege jen!»

† 9:17 9.16-17: Ko koro wo yen fo leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kannga fongɔ.

³¹ Ɛɛn ƒɔ, a pɛ si kari, mɛɛ saa na Zhezu wi sɛnrɛ yuun wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wila naŋa bombo wa sagala

³² Fyɔɔnɔ mbele pàa sagala, naa paa kaa na kee, a leele pɛ si pan naŋa bombo wa ni Zhezu wi kɔrɔɔ. Yinne tipele lãa pye wi ni.

³³ Naa Zhezu wila kaa ki yinne tipele li puro mali wo naŋa wi ni, a wi nɛɛ para. Kila janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun ƒɔ: «We fa ŋga ki cɛnɛ ka yan laga Izirayeli tara ti ni gben!»

³⁴ Ɛɛn ƒɔ, a Fariziye pe nɛɛ yuun ƒɔ: «Yinne tipegele to wo wila fanŋga kaan wi yeri, a wi nɛɛ yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni!»

Janwa wi yinriwe la Zhezu wi ta

³⁵ Zhezu wila pye na cagbɔɔ to naa kapire ti ni fuun ti yanri na toro, na leele pe nari Yɛnɲele sɛnrɛ ti ni wa pe sheryinre ti ni. Wila pye na Yɛnɲele li wunluwo Sentanra ti yari leele pe kan, na yambala naa yandeele pe ni fuun pe sagala.

³⁶ Janwa ŋa fuun Zhezu wila pye na yaan, wi yinriwe la pye naa taa, katugu ki leele pàa te, a pe jatere wi piri pe na paa *simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ woro pe na.*†

³⁷ Ki kaa pye ma, a Zhezu wi suu ƒɔrɔɔfɛnnɛ pe pye ƒɔ: «Yarilire nda ti yaa kɔn, ti yɛn ma lege, ɛɛn ƒɔ tunmbyeele pe woro ma lege.

³⁸ Ki kala na, ye kɛrɛƒɔ wi yɛnri wi tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ pe saa yarilire ti kɔn.»

10

Zhezu wi pitunmbolo ke ma yiri shyen wele

(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

¹ Kona, a Zhezu wi suu ƒɔrɔɔfɛnnɛ ke ma yiri shyen pe

yeri, mɛɛ fanŋga kan pe yeri, paa yinne tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni. Paa yama naa yandewe pi ni fuun pi koo.

² Zhezu wi pitunmbolo ke ma yiri shyen pe mere ti nda: Ki kongbanŋga Simo ŋa pàa pye na yinri Pyeri, naa wi nosepyo lenaŋa Andire; naa Zebede pinambiile shyen Zhaki naa Zhan;

³ naa Filipu, naa Baritelemi, naa Toma, naa Matiye. Wo la pye faa nizara shɔƒɔ; naa Alife pinambiile shyen Zhaki naa Tade;

⁴ naa Simo Zeloti, konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wila kaa Zhezu wi le wi mbenfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wila wi pitunmbolo ke ma yiri shyen pe tun

(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ A Zhezu wi sigi nambala ke ma yiri shyen pe tun, ma pe pye ƒɔ: «Leele mbele pe woro Zhufuye, yaga kaa kee poro kɔrɔɔ. Yaga ka ye Samari tara ca ka ni!

⁶ Ɛɛn ƒɔ, yaa kee Izirayeli tara woolo poro kɔrɔɔ, poro mbele pe yɛn paa simbaala yɛn, mbele pɛ punɔ we.

⁷ Na ye kaa kee, yaa ki yari leele pe kan, yaa yuun ƒɔ: «Yɛnɲele ca wunluwo pi yɔngɔ.»

⁸ Yaa yambala pe sagala, yaa gboolo pe yenni yaa pe yinrigi wa kunwo pi ni! Yaa yayɛnwɛ fɛnnɛ pe sagala kpoyi! Yaa yinne tipegele ke puro yaa ke woo leele pe ni! Yège ta waga, yoro fun yaa ki kaan waga!

⁹ Yaga ka tɛ, nakoma warifuwe, naa penjara tunmɔɔrɔ le ye yɛɛ go na!

¹⁰ Yaga ka cana karikasha lɛ, nakoma deere shyen, naa sawira, naa gbɔtangala; katugu tunmbyee wi ma daga paa wi kaan wila nii.

¹¹ «Na yaga sa ye ca o ca, cagbɔɔ yi o, kapige yi o, ye lejɛnɲɛ ja, ŋa wi mbe ye yigi we,

† 9:36 9.36: Nombu 27.17; 1 Wunlu 22.17

ye sa tugu wo na! Ye koro wa wi yeri fo ye karipilige ki sa gbɔn!

¹² Yaga ye go nga fuun ni, ye go fenne pe shari ye yo fo: Yeyinngɛ ki pye ye ni!

¹³ Na ki go woolo paga yenle mbe ye yaara wo, ye yeyinngɛ sharaga ki koro pe ni. Na paga si je mbe yo pe se ye yaara wo, ye yeyinngɛ sharaga ki songoro ye na.

¹⁴ Na pee yenle mbe ye yaara wo, nakoma mbe logo ye yeri go ka ni, nakoma ca ka ni wi yo, ye kari ye wo wa ki laga ki ni! Ye karisaga ye ye tooro gbanngban† wi pe yoo wo wa ki laga ki na.

¹⁵ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na kiti konpilige kiga ka gbɔn, Sodomu ca naa Gomori† ca woolo pe jologo ki yaa ka mbɔnro ki ca woolo pe wogo ki na.

Jologo nga ki yaa pan punjo na ki senre

(Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

¹⁶ «Ye wele, mi yen na ye tunnu paa simbaala yen wa kombokara ti sogowo. Ye pye tijinliwe ni paa woro ti yen! Ye pye pow paa ca ketenjele ke yen!

¹⁷ Ye yee yingiwe jen leele pe ni, katugu pe yaa kaa ye nii kiti konfenne pe kee, mbaa ye gbɔn sapire ni wa pe sheryinre ti ni.

¹⁸ Pe yaa kaa kee ye ni wa gboforoneriye poro naa wunlumbolo pe yee sogowo na mege ki kala na, jango ye ta yanla sereya wi yo poro naa leele mbele pe woro Zhufuye pe yee na.

¹⁹ Na paga kaa kee ye wa kiti konsaga sanga na ni, ye jatere wiga ka piri ye senyoro to naa ye paralomɔ pi kala na. Ki wagati nunngba wi ni, senre nda ye yaa ka yo, ti yaa ka tigi wa ye nawa.

²⁰ Katugu yoro ma ye yaa kaa para. Een fo, ye To Yennele li Yinne lo li yaa kaa para wa ye yon.

²¹ «Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile jate pe nii kee pe ta pe pe gbo. Ko nunngba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevenne pe korogo, mbaa pe kaan pe pe gbo.

²² Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na mege ki kala na. Een fo, na fuun ka ya mbege kun wi yee ni sa gbɔn wa ki kosaga ki na, wo yaa ka sho.

²³ Na paga kaa ye jolo ca ka ni, ye fe ye kari ka yee ni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni ye sa yo ye toro Izirayeli tara ca pyew ki ni, pa Lere wi Pinambyo wi yaa pan.

²⁴ «Lekolipyɔ wi mege kila gbogo mbe we wi nagafɔ wi na. Tunmbyee fun wi mege kila gbogo mbe we wi kundigi wi na.

²⁵ Lekolipyɔ wi ko wowi na wi pye paa wi nagafɔ wi yen. Tunmbyee fun, wi ko wowi na wi pye paa wi kundigi wi yen. Na pe kaa na sege ki to wo yinri Beyezebuli, mare nda pe ya taga wi sege woolo poro na, to yaa pe mbe we.

Yaa fye Yennele li yee
(Luki 12.2-7)

²⁶ «Yaga kaa fye leele pe yee! Katugu kagala ngele fuun ke yen ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ngele fuun ke yen ngundo, koro ke ni fuun yaa ka jen.

²⁷ Nda mila yuun ye kan laga wowo pi ni, yaa ti yuun kpengbelengbe. Kalagere senre nda fuun pe maa yuun wa ye nunngbogolo, yaa ti yari ngbanga paa pe ma kaa konno wa we.

²⁸ Mbele pe ma lere wi gbo, paa si ya yaraga ka pye wi yinne li na, yaga kaa poro fye. Een fo, Yennele

† 10:14 10:14: Pe tooro gbanngban pe yaa wi pepe mboo wo wa, mbege naga fo ki ca woolo pe kapege pye. † 10:15 10:15: Zhene 19.12-25; Zhude 7

na li mbe ya wire to naa yinne li ni ti jogo wa jaganama wi ni, yaa lo fye.

²⁹ Paa karikangala shyen pere tama nungba na wi le? Ma si yala, ali li nungba na to tara, na ye To Yennele li sigi jen. (Ko ki yen paa ye wogo ki yen.)

³⁰ Yoro wo na, Yennele li ye yinzire jate ti yon ki jen.

³¹ Ki kala na, yaga kaa fye! Ye kayongo ki we karikangala legere na.

*Mbe taga Zhezu wi na,
nakoma mbe je wi na*

(Luki 12.8-9)

³² «Lere na fuun kaga yo leele pe yege na mbe yo wi yen na korogo, pa mi fun mi yaa kaga yo na To na wa yennele na wi yege na mbe yo ki fo wi pye na woo.

³³ Een fo, lere na fuun ka je na na leele pe yege na, mi fun mi yaa ka je ki fo wi na na To na wa yennele na wi yege na.

*Mbe kon yee na Zhezu kala na
(Luki 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ «Yaga kaa ki jate ndee yeyinnye mi pan ma kan laga tara ti ni de! Yeyinnye ma mi pan ma kan, een fo, malaga yi.

³⁵ Yon mbafinliwe mi pan mbe le pinambyo wo naa wi to pe sogowo, naa sumborombyo wo naa wi no pe sogowo, konaa pijo wo naa wi najo pe sogowo.

³⁶ Lere wi go woolo jate poro pe yaa ka pye wi mbenfenne wele.

³⁷ «Lere na fuun wi to, nakoma wi no wi ndanla ma we mi na, wo si daga mbe pye na woo. Lere na fuun wi pinambyo, nakoma wi sumborombyo wi ndanla ma we mi na, wo si daga mbe pye na woo.

³⁸ Lere na suu tiparaga ki tugo†, mbe taga na na, wo si daga mbe pye na woo.

³⁹ Lere na kaa ki jaa mboo yinwege ki ta, wo yaa ki la. Een fo, lere na ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.

*Tonli tawa senre
(Maki 9.41)*

⁴⁰ «Lere na fuun ka ye yigi jenge, muwi ki fo wi yigi jenge. Lere na fuun ka silan yigi jenge, na wlan tun wo ki fo wi yigi jenge.

⁴¹ Lere na fuun ka Yennele yon senre yofa wa yigi jenge, katugu wi yen Yennele yon senre yofa, tonli na Yennele yon senre yofa ma ta, wo cenle ki fo wi yaa ka ta fun. Lere na fuun ka Yennele li lesinnye wa yigi jenge, katugu wi yen Yennele li lesinnye, tonli na Yennele lesinnye wi ma ta, wo cenle ki fo wi yaa ka ta fun.

⁴² Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere na fuun ka tonyinme jene nungba jate kan ki piile tunmombolo mbele wa yeri, katugu wi yen na forogofa, wo yaa kaa tonli wi ta.»

11

¹ Naa Zhezu wila kaa wi forogofenne ke ma yiri shyen pe naga ki senre ti ni ma saa ko, a wi si yiri lema, ma kari mbe saa leele pe nari Yennele senre ti ni, mbaa ti yari pe kan wa ki tara nungba ti cara ti ni.

*Zhan Batisi wo
naa wi forogofenne pe senre*

(Luki 7.18-35)

² Ma Zhan Batisi wi ta wa kaso, a wi si Kirisi wi kapyegele ke senre logo. Ki kaa pye ma, a wi suu forogofenne pele tun wa Zhezu wi yeri

³ a pe saa wi yewe ma yo fo: «Shofa na po senre yo ma yo wi yaa pan wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yege singi bere?»

† 10:38 10:38: *Mbe tiparaga ki tugo: Ko koru wo yen mbe cen ma jologo ki cenwe.*

4 A Zhezu wì si pe yon sogo ma yo fò: «Ijga yaa yaan konna nga yaa nuru, ye saga yege yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fò:

5 «Fyoonlo paa yaan. Jejogolo fenne paa tanri cacece. A Yayenwe fenne pè sagala. A nunjbojiile paa nuru. A gboolo paa yenni na yinrigi wa kunwo pi ni. A Yennele li Sentanra ti yen na yari fyonwo fenne pe kan.†

6 Lere na suu tagawa pi je mbe laga na na, ferewe yen ki fò wi woo!» »

7 Naa Zhan wi forogofenne paa kaa songoro ma kari, a Zhezu wì si senre ti le, nee para janwa wi ni Zhan wi kanngolo, na yuun fò: «Yingi yaa kari sa wele wa gbinri wi ni? Gbagara kanngaga nga tifelege maa gboon naga yege ko kayi yaa kari sa wele wi le? Ayoo.

8 Ki pye ma, ambo yaa si kari sa wele? Lere wa, na wuu yee po paara tiyonro ni wi le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yee poo paara tiyonro ti ni, pe ma pye wa wunlumbolo yinre ti ni.

9 Enhen, yingi yaa si saa wele? Yennele yon senre yofò lawi wi le? Ee, mi yo ma de. Mi yen naga yuun ye kan, fò wi mege ki gbogo ma we Yennele yon senre yofò na.

10 Ko Zhan wo senre Yennele laa yo wa li senre sewe wi ni, ma yo fò:

Wele, mi yaa na pitunjo wi torogo wa ma yege,

wi soon kologo ki yenge ma kan.†

11 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, senwee piile mbele fuun jelele pè se, wa kpe fa yiri wa pe ni, na wi yen legbo ma we Zhan Batisi wi na. Een fò, wa Yennele ca wunluwo pi ni, na wi yen pe ni fuun jee, wo yen legbo ma we Zhan wi na.

12 Maga le wa Zhan Batisi Yennele senre yowo pi na fò ma pan ma

gbon nala, paa ki ngbanga mbe ye wa Yennele ca wunluwo pi ni, mbele pè ngban ki na poro, paa ki lagajaa mboo ta.

13 Yennele li yon senre yofenne poro naa Moyisi lasiri seweele pè para Yennele li wunluwo wogo ki na fò ma pan ma gbon Zhan wagati wi na.

14 Na ye mbe yenle mbe taga na na, yege jen ye yo fò Eli na paa wi panga ki yari, Zhan wo lawi we.†

15 Nunjbogolo ka pye na na, wi ke jan wila nuru.

16 «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe taanla ambo ni? Ye wele! Pe yen paa piile yen. Pe yen ma cen wa katogo, nee jorogi naga yuun pe nimbiile pe kan fò:

17 «Waa wegele win ye kan ye ta ye yo, yee yo. A wè kunwo yuuro ko, yee gbele.»

18 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wila pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi sila si pye na sinme woo. A pè yo fò yinne tipele li ye wi ni.

19 Lere wi Pinambyo wo kaa pan na nii na woo, a pè songoro naa ma yo fò: «Ye wele! Na wo pan ma koro na nii na woo, ma pye nizara shofenne poro naa kapere pyefenne pe wonlo.» Een fò, Yennele li tijinliwe pe maa jen ma yo pi sin li kapyegele koro fanjga na.»

*Cara nda tila je
mbe logo Zhezu wi yeri
(Luki 10.13-15)*

20 Kona, Zhezu wila wi kafonngolo ke legere pye cara nda ni, a wi nee para ki cara ti woolo pe na, katugu pe sila pe kapere ti jen mberi yaga. Wila pe pye fò:

21 «Yoro Korazen ca fenne wele, jologo yen ye wogo! Yoro Beti-sayida ca fenne fun, jologo yen ye wogo! Katugu ndee ki pye

kafɔ̀nɔ̀gɔ̀lɔ̀ ngele kè pye wa ye yeri, pa kè ja pye wa Tiri ca naa Sidɔ̀n ca woolo pe yege sɔ̀gɔ̀wɔ̀, anme ki gbɔ̀n yeɛn pe kashara lele pe yeɛ na, ma pe yeɛ pilligi wa cɔ̀nrɔ̀ ti ni mbege naga fɔ̀ paa jaa mbe pe kapere pyege ki yaga.

²² Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔ̀npilige kiga ka gbɔ̀n, Tiri ca naa Sidɔ̀n ca woolo pe jɔ̀lɔ̀gɔ̀ ki yaa ka mbɔ̀nrɔ̀ ye wogo ki na.

²³ Yoro Kaperinawu ca woolo fun, ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔ̀n fɔ̀ wa yenɛle na wi le? Ayoo de, pe yaa ka ye tirige fɔ̀ wa kuulo tara; katugu ndɛɛ ki pye kafɔ̀nɔ̀gɔ̀lɔ̀ ngele kè pye wa ye yeri pa ke pye wa Sodɔ̀mu ca,† anme ki ca ki wa ali ma pan ma gbɔ̀n nala na.

²⁴ Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔ̀npilige kiga ka gbɔ̀n, Sodɔ̀mu ca woolo† pe jɔ̀lɔ̀gɔ̀ ki yaa ka mbɔ̀nrɔ̀ ye wogo ki na.»

*Yaa paan na kɔ̀rɔ̀gɔ̀
ye wogɔ̀saga ta
(Luki 10.21-22)*

²⁵ Ki wagati wi ni, a Zhezu wi sho naa fɔ̀: «Na To, mboro ma yen naayeri wo naa tara ti Fɔ̀. Mila ma shari, katugu nɔ̀ga mà lara dunruya kajɛnmbɛle poro naa sewɛ jɛnfenne pe na, màga pye maga naga piile tunmɔ̀mbɔ̀lɔ̀† poro na.

²⁶ Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔ̀n ndanla.

²⁷ «Na To wi yaraga pyew ki le na keɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ̀ wi jɛn, ndɛɛ wi To wo nunɔ̀gba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ̀ wo nunɔ̀gba, konaa leele mbele Pinambyɔ̀ wi yen na jaa mboo To wi naga pe na we.

²⁸ «Yaa paan na kɔ̀rɔ̀gɔ̀, yoro mbele fuun yè tugo konaa ma te ye tuguro ti ni. Mi yaa ti laga ye go na, mbe wogɔ̀saga kan ye yeri.

²⁹ Yanla tunɔ̀gɔ̀ pyetige ki tugo paa falinɛɛ yen. Ye pye na fɔ̀rɔ̀gɔ̀fenne, katugu nandanwa fɔ̀ wi mi, mi si yen pɔ̀w. Kiga pye ma, pa ye yaa wogɔ̀saga ta wa ye yinwege ki ni.

³⁰ Katugu na tunɔ̀gɔ̀ pyetige ki tugulo si nɔ̀gbɔ̀n, tuguro nda mi yaa si kan ye yeri tii nugu.»

12

*Zhezu wi yen cɛnpilige ki Fɔ̀
(Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)*

¹ Ko punɔ̀gɔ̀ na naa, Zhezu wila pye na toro shɔ̀gɔ̀lɔ̀ kɛɛ ta nawa Zhufuyɛcɛnpilige ka ni, ma yala funɔ̀gɔ̀ la pye wi fɔ̀rɔ̀gɔ̀fenne pe na. A pe nɛɛ ki shɔ̀gɔ̀lɔ̀ sheshegele kele kɔ̀ɔ̀n na ke tunrugu na ke pyɔ̀ wi woo naa kaa†.

² Fariziye mbele pàa pye le, naa pàa kaa ki yan ma, a pè si Zhezu wi pye fɔ̀: «Wele! Kala na lii daga mbaa piin cɛnpilige ki ni, lo ma fɔ̀rɔ̀gɔ̀fenne paa piin!»

³ A wì si pe yɔ̀n sogo ma yo fɔ̀: «Iɔ̀ga Davidi wila pye pilige ka ni wo naa wi pinleyɛɛnle pe ni, ma yala funɔ̀gɔ̀ la pe yiɔ̀gi, ye sigi kara mbege yan wi le?»

⁴ Wila ye wa Yenɛle li go ki ni, wo naa wi pinleyɛɛnle pe ni, buru nɔ̀ pàa wɔ̀ saraga Yenɛle li yeri, ma wa ka, wo nɔ̀ wi sila daga pe wa ka, kaawɔ̀ saraga wɔ̀fenne poro nunɔ̀gba†.

⁵ Nakosima, ye sigi kara wa lasiri sewɛ wi ni mbege yan fɔ̀ saraga wɔ̀fenne pe maa cɛnpilige ki jogo tunɔ̀gɔ̀ nɔ̀ga pe maa piin wa sherigo gbɔ̀gɔ̀† ki kala na,

† 11:23 11.23: Zhene 19.22-25 † 11:24 11.24: Sodɔ̀mu ca woolo pe kapere tila gbɔ̀gɔ̀ Yenɛle li yege na, fɔ̀ a li ki ca ki tongɔ̀. Zhene 19.24-28; Zhude 7 † 11:25 11.25: **Piile tunmɔ̀mbɔ̀lɔ̀: Poro pe yen mbele pe fa Yenɛle wogo ki jɛn mbe wali ki na we.** † 12:1 12.1: Dete 23.25 † 12:4 12.4: 1 Sami 21.3-6; Eki 25.30; Levi 24.5-9 † 12:5 12.5: Nombu 28.9

ma si yala, pe woro na jate ki jɔgɔfɛnnɛ.

⁶ Mila ki yuun ye kan, wa yen laga ɲa wì gbɔgɔ ma wɛ sherigo gbɔgɔ ki na.

⁷ Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi yen na sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: *«Leele yinriwe taga ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa.»* † ki pye ndɛɛ ki sɛnrɛ yeri kɔrɔ jɛn, ye se jɛn naa leele mbele pe yen jɛrɛgisaga fu pe jɛrɛgi.

⁸ Katugu Lere wi Pinambyɔ wi yen cɛnpilige ki Fɔ!»

*Zhezu wila naɲa wa sagala,
wi kɛɛ kila sho wi na
(Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)*

⁹ Ko punɲo na, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ saa ye pe sherigo ka ni.

¹⁰ Naɲa wà la pye wa, wi kɛɛ nunɲba la sho wi na. Leele mbele pàa pye wa, a pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki daga lere wa mbe lere sagala cɛnpilige ni le?» Pàa ko yo ma, mbe ta mbe бага wi na mbe yo wi kapege pye.

¹¹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wiwiin wi yen laga ye ni, na sumbyɔ nunɲba ka pye wi yeri, wiga to wetijugo ka ni cɛnpilige ki ni, wi se saa wɔ wa?»

¹² Ma si yala, lere wo wɛ sumbyɔ wo na pew! Ki kala na, ki daga paa kajɛnɲɛ piin cɛnpilige ki ni.»

¹³ Kona, a wì si naɲa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»

A naɲa wì suu kɛɛ ki sanga. A kì si sagala kpoyi, mɛɛ pye paa sannɲa ki yen.

¹⁴ A Fariziye pè si yiri ma saa pe yɛɛ yan, paa yɛgɛ ɲga na pe yaa ki pye, mbe ta mbe Zhezu wì gbo we.

Tunmbyee ɲa Yɛnɲɛle li wɔ

¹⁵ Naa Zhezu wila kaa ki wogo ki jɛn, a wì si yiri wa ki laga ki na nɛɛ kee, a leleɲere si taga wi

na. A wì si yambala pe ni fuun pe sagala,

¹⁶ ma sigi yo maga ɲgban pe ni, ma yo wi yen lere ɲa cɛnlɛ, paga kaa naga.

¹⁷ Ko la pye ma, janɲo sɛnrɛ nda Yɛnɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wila yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

¹⁸ *Na tunmbyee ɲa mi wɔ, wi ɲa.*

Wi yen mala ndanla fɔ jɛnɲɛ.

Wi kala lilan ndanla jɛnɲɛ.

Mi yaa kanla Yinne li tirige wi na.

Wi yaa kaa na kiti kɔngɔ ki yari cɛngele woolo pe kan.

¹⁹ *Wi se ka kendige wɔ lere ni, wi se kaa gbanla lere na.*

Pe se kaa yogo logo wa kɔngolo ke ni.

²⁰ *Wi se ka gbagara kanɲgala na li kunnu li kaari.*

Wi se ka fitanla ɲa wi yen na finri wi figi.

Wi yaa ka ko pye ma, janɲo ɲga ki yen ma sin, ki sa cew ta.

²¹ *Cɛngele woolo pe ni fuun pe yaa ka pe jigi wi taga wi na.†*

*Zhezu wi fanɲga kì wɛ
Sotanla wi wogo ki na*

(Maki 3.22-30; Luki 11.14-23)

²² Kona, a pè si kari naɲa wa ni Zhezu wì kɔrɔgɔ, wila pye fyɔɔn konaa bombo, katugu yinne tipele la pye wi ni. A Zhezu wì suu sagala. A wì ya na para, na yaan.

²³ Kila janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Naga yen ma, Davidi setirige pyɔ wo si ma ɲa yɛɛn?»

²⁴ Eɛn fɔ, naa Fariziye pàa kaa ki logo janwa wi yeri, a pè sho fɔ: «Ki naɲa ɲa yɛɛn, wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinne tipegele to Beyezebuli wo fanɲga na.»

²⁵ Eɛn fɔ, Zhezu wila pe nawa jatere wi jɛn, a wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ

† 12:7 12:7: Oze 6.6 † 12:21 12.18-21: Ki laga ɲga ki yen na para mbele pè te, ma pye sagawa fu wa Yɛnɲɛle kologo ki ni poro sɛnrɛ na. Zhezu wi yaa ka ki woolo pe sho; Eza 42.1-4.

pi ma jɔɔ. Ca o ca, nakoma sege o sege ki leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki ma jɔɔ.

²⁶ Sotanla fun, na wi kaa wi woolo pe puro, kona, wi yen na wiin wi yɛɛ ni. Pa wi wunluwɔ pi se ya cɛn.

²⁷ Na kaa pye mi maa yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni Beyezebuli wo fanɲga na, ambɔ wi maa fanɲga kaan ye woolo poro yeri pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yen ye kiti konfenne wele.

²⁸ Kaselege ko na, Yenɲele li Yinne lo fanɲga na mila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo Yenɲele li wunluwɔ pi gbɔn laga ye na mako.

²⁹ «Lere se ya ye lenɲbaan wa go mboo keɛ yaara ti le, na wii keli mboo pɔ gbɛn. Na wi kaa pɔ mbe ko, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti le.

³⁰ Ki kala na, na lere ɲa woro na ni, mi yen ma wo mbɛn. Lere ɲa woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi.

³¹ Ko ki ti mila ki yuun ye kan fɔ kapere nda leele paa piin, naa Yenɲele li mɛɛɛ ɲga paa jogo, ti ni fuun ti yaa ka kala yaga pe na. Eɛn fɔ, lere ɲa fuun ka Yinnekpoyi li mɛɛɛ ki jɔɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na.

³² Lere ɲa ka sɛnpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ki kapege ki yaa ka kala yaga wi na. Eɛn fɔ, lere ɲa ka sɛnpere yo Yinnekpoyi li na, ki kapege ki se kala yaga wi na laga ki dunruya ɲa wi ni, ki se si kala yaga wi na goto.

Tige ko naa ki pyɔ

(Luki 6.43-45)

³³ «Na tige ki ka pye jɛɲɛ, ki pyɔ wi ma pye jɛɲɛ. Na tige ki ka si tijanga, ki pyɔ wi ma tijanga; katugu tige ki ma jɛn ki pyɔ wo na.

³⁴ Mɛɛɛɛ pire wele dɛ! Yoro mbele ye yen ma pe yɛɛn, ye mbe ya mbaa sɛɲjɛndɛ to yuun mɛɛɛ? Katugu lere wi nawa piga yin yaraga ɲga ni, ko wi yɔn ki maa yuun.

³⁵ Lejɛɲɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo na yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni. Eɛn fɔ, lepee we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere ti ni.

³⁶ Mila ki yuun ye kan fɔ, kiti kɔnpilige, sɛɲjagara nda fuun leele pe maa yuun, pe yaa ka sa pe yewe ti ni.

³⁷ Katugu lere wi yaa ka tanga ta Yenɲele yeri wi sɛnyoro to kala na, wi yaa si ka pye jɔɔfɔ wi sɛnyoro to kala na.»

Leele paa pye na jaa

Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan

(Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfenne pele naa Fariziye pele ni, pɛ si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Nagafɔ, waa jaa ma kafɔnnɔ la pye weli yan.»

³⁹ A Zhezu wɛ si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala pilige woolo pe yen kapere pyɛfɛnnɛ naa kɛɛnɛ lifɛnnɛ. Pe yen na kafɔnnɔ la jaa mbe yan. Eɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Yenɲele yɔn sɛnɛ yofɔ Zhonasi wolo lo.

⁴⁰ Katugu yeɛɛ ɲga na Zhonasi wila yɔnlɔ taanri naa yɛmbine taanri pye wa mbɛnɛ gbɛgbɛnɛ li nawa, ki pyɛlɔmɔ nungba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka piliye taanri naa yɛmbine taanri pye wa tara.

⁴¹ Kiti kɔnpilige, Ninive† ka fenne pe yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛɛɛɛɛ, katugu Zhonasi wila Yenɲele sɛnɛ nda yo ma pe kan, paa ti logo ma pe kapere ti jɛn mari yaga. Ye wele, lere wa yen laga, ɲa wɛ

Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa mbe wo senre to logo.)

⁴² Kiti konpilige, yonloparawa kalige kee wunlunjo wi yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jeragi, katugu wila yiri wa tara ti kosaga ki na ma pan ma Salomo wi tijinliwe senre ti logo. Ye wele, lere wa yen laga na wi we Salomo wi na, (ye si woro na jaa mbe wo senre to logo.)

Yinne tipele li songorokala
(Luki 11.24-26)

⁴³ «Na yinne tipele liga wo lere wa ni, li ma saa na yanri wa gbinri wi ni, wa laga nga tonmo na pye we, na wogosaga lagajaa mbe wogo. Naa li woro mbe ka yan,

⁴⁴ kona, li ma sho fo: «Mi yaa songoro wa na go nga mi wo wa ki ni.» Na liga ka songoro, li mee pan maga yan waga, pege gbogolo maga pe fo jenge.

⁴⁵ Kona, li mee kari ma saa yinne tipegele kele yege lagaja na koloshyen, ngele ke pe ma we lo jate li na. Lo naa koro ni, ke mee pan ma ye wi ni, mee cen wa wi ni. Kona, ki lerefo wi cenwe pi ma songoro ma tijanga ma we kongbanna ki na. Nala pilige lepeele pa pe wogo ki yaa ka pye ma fun.»

Mbele paa tanri Yenhele li senre ti na, poro pe yen Zhezu wi nosepiile wele

(Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

⁴⁶ Ma Zhezu wi ta wila pye na para janwa wi ni bere, a wi no naa wi nosepiile nambala pe si gbɔn le. Paa pye ma yere wa funwa na, nee wi jaa mbe para wi ni.

⁴⁷ A lere wa sigi yo ma Zhezu wi kan fo: «Wele! Ma no wo no nosepiile nambala pe ni, pe yen ma yere le funwa na, paa jaa mbe para ma ni.»

⁴⁸ A Zhezu wi sigi lerefo wi pye fo: «Ambo wi yen na no

wo? Ambene pe yen na nosepiile nambala poro?»

⁴⁹ Kona, a wi suu kee ki naga wi forogofenne pe na, ma sho fo: «Wele, na no naa na nosepiile nambala poro wele mbele laga we.

⁵⁰ Katugu lere na fuun kaa na To na wa yenhele na wi nandanwa kala li piin, wo wi yen na nosepyo lenana, naa na nosepyo sumboro, naa na no.»

13

Yariluguro fo yomiyele
(Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

¹ Ki pilige nungba ki ni, a Zhezu wi si yiri wa go, mee kari ma saa cen wa logbogo ki yon na, mbaa leele pe nari Yenhele senre ti ni.

² A janwa gbolo la si saa gbogolo wa wi tanla maa maga, a wi si ye ma cen tonmokoro ka ni wa tonmo pi go na. A janwa gbolo lo si koro wa logo ki kongjo na.

³ Wila yarilegere senre yo pe kan yomiyegele ni, ma yo fo:

«Nana wa la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kere paa yege nga na pe maa mali wi waa.

⁴ Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro ta si to wa kono li yon na. A sannjere si pan mari yoli.

⁵ A ta to yaannguro laga na, tara sila pye le ma jenge. A ti si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le.

⁶ Een fo, naa yonlo kila kaa yiri ma ngban na yaa, a ti si waga, katugu ninde jende sila pye ti na.

⁷ A ta to wuuro sogowo ma fi. A wuuro ti si yiri mari ton.

⁸ A ta si to wa tara jende ti na, ma fi ma yiri ma se. Ta la se pyo cenme. A ta se pyo nafa taanri. A ta se pyo nafa ma yiri ke.»

⁹ Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Nungbogolo ka pye na na, wi ke jan wila nurul!»

*Yingi na Zhezu wila si pye
na para yomiyegele ni
(Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)*

¹⁰ Kona, a forogofenne pe si fulo Zhezu wi tanla, mee wi yewe ma yo fo: «Yingi na ma nee para pe ni yomiyegele ni?»

¹¹ A Zhezu wi si pe yon sogo ma yo fo: «Yennele li ngundo senre nda ti yen na para li ca wunluwo pi wogo na, pa ligi kan yoro yeri, a yeri jen. Een fo, kii kan poro yeri.

¹² Katugu yaraga yen na fuun yeri, pe yaa ka ka taga wo kan, wi ta naa legere. Een fo, yaraga woro na fuun yeri, jenni na wi ta, pe yaa kaa sho wi yeri.

¹³ Ko ki ti mila para pe ni yomiyegele ni, katugu pe maa wele, een fo, paa la yaan. Pe ma pe nungbogolo ke jan na nuru, een fo, paa si logo, paa sila ti koru jenni.

¹⁴ Senre nda Yennele yon senre yofozayi wila yo, tiri yee yon fili pe kanngoro, fo:

*Ye yaa kaa nuru jenge, een fo, ye
se kaa ti koru jenni.*

*Ye yaa kaa wele jenge, een fo, ye se
kaa yaan.*

¹⁵ *Katugu ki leele mbele yeen, pe
kotoro ti ngban pe na.*

*Pe pe nungbogolo ke ton, ma pe
yengele ke ton,*

*jango paga kaa yaan pe yengele ke
ni,*

*paga si kaa nuru pe nungbogolo
ke ni.*

*Paga si kaa kagala koru jenni wa
pe kotogo na,*

*jango paga ka ta mbe kannga mbe
pan mi Yennele na korogo
mbe pe sagala.†*

¹⁶ «Yoro wo na, ferewe yen ye woo, katugu yaa yaan ye yengele ke ni, na nuru wa ye nungbogolo ke ni.

¹⁷ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, Yennele yon senre yofenne pe legere, naa mbele pe pye Yennele li woolo pe legere la pye naga jaa mbe nga yaa yaan ki yan. Een fo, pe sila ki yan. Paa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, een fo, pe sila ti logo.»

*Zhezu wila yaruluguro fo
wi yomiyele li koru wi yo
(Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)*

¹⁸ A Zhezu wi sho naa fo: «Ki kala na, yaa yaruluguro fo wi yomiyele li koru wi nuru.

¹⁹ Yaruluguro nda ti to wa konu li yon na, ko ki yen paa lere na wiga Yennele li wunluwo senre ti logo, na wi siri koru jen, Sotanla wi ma pan ma nda wi logo ti wo wa wi nawa.

²⁰ Yaannguro laga nga yaruluguro ti to wa ki na, ko ki yen paa leele mbele pe ma Yennele senre ti logo, ma yenle ti na fyaw nayinne ni.

²¹ Een fo, paa ti yaga ti censaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jenni ni. Na jorowo ka gbon pe na, nakoma leele pe kaa pe jolo ki senre ti kala na, pe mee je ti na.

²² Yaruluguro ti to wuuro tiire laga nga na, ko ki yen paa leele mbele pe Yennele senre ti logo. Een fo, ki dunruya na wi jatere legere to naa penjagboru nda ti maa pe fanla na pe punngu, ti ma ki senre ti sho pe yeri, tila ya kala yon pe kan.

²³ Tara jende nda yaruluguro ti to wa ti na, to ti yen paa leele mbele pe ma Yennele senre ti logo mari koru jen, ma piile se. Ki piile pele ma pe cenme cenme se. Pele ma pe nafa taanrindaanri se. Pele ma pe nafa ma yiri ke ke se†.»

*Zhezu wila yan pege yomiyele
la wa*

† 13:15 13.14-15: Eza 6.9-10 † 13:23 13.23: Ko koru wo yen fo pe maa tanri Yennele senre ti na nari gbogo, konaa mari yo ma pele kan, fo poro fun pe ma saa taga ti na.

24 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyèlè la wa ma pe kan, ma yo fo: «Yenñeḽe ca wunluwɔ pi yen ma yaraga nga lɛ, ki wele. Naña wà la saa yaruluguro jendɛ ta lugu wi kɛrɛ.

25 Yembine la ni, ma leele pe yaga paa wɔnɔ, ki naña wi mbenfɔ wà si pan ma yan pege pire yanragi wa yaruluguro ti sɔgɔwɔ, mɛɛ songɔɔ ma kari.

26 Naa yaruluguro tila kaa fi ma yiri na jofyogolo woo, a yan pege kɔ si fi fun.

27 A kɛrɛ fɔ wi tunmbyeele pè si saa wi pye fo: «We to, mɔ yo yaruluguro jendɛ maa si lugu wa ma kɛrɛ, yan pege nga kɔ yiri wa, ko pan mɛlɛ?»

28 A wì si pe yɔn sogo ma yo fo: «Na mbenfɔ wo wawi wì pan ma ko pye ma.» Kona, a tunmbyeele pè suu yewe ma yo fo: «Maa jaa we saga fali wege wɔ wa le?»

29 A wì sho: «Ayoo, katugu na ye ka saa ki kologi, kana ye yaa fara yaara nda tì lugu ta ni mberi kologi.

30 Ki kala na, yeri yaga wa ti pinlɛ tila lee ja, fɔ yaruluguro ti kɔnsanga wi sa gbɔn. Na wiga ka gbɔn, pa mi yaa ki yo ti kɔnfenne pe kan, mbe yo fo: Ye keli ye yan pege ki kologi, yege pɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, yege sogo gbɛn. Yee jɛn ye yarilire ti tunngo ki pye, yeri le wa na bondo wi ni.» »

Mutari tige pyɔ yomiyèlè
(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

31 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyèlè la wa ma pe kan. Wila yo fo: «Yenñeḽe ca wunluwɔ pi yen paa mutari tige pile yen, naña wà la li lɛ ma saa li lugu wi kɛrɛ.

32 Ki tige pile lo li yen yaruluguro nda fuun pe maa yanragi ti pire ti ni fuun jɛelɛ le. Ɛɛn fɔ, na li ka fi, li ma yiri ma gbɔgɔ ma we sere tire ti ni fuun ti na. Li ma pye tige,

fɔ sannjɛrɛ ti ma saa na ti sere poo wa ki njere ti ni†.»

Leve yomiyèlè
(Luki 13.20-21)

33 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyèlè la wa pe kan, ma yo fo: «Yenñeḽe ca wunluwɔ pi yen paa leve yen. Jɛlɛ wà wi pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

Zhezu wila pye
na yomiyegɛlɛ ke waa
leele pe kan go nga na
(Maki 4.33-34)

34 Zhezu wila ki kagala ke ni fuun ke yo janwa wi kan yomiyegɛlɛ ni. Wi sila para pe ni yege ka na naa, na yomiyegɛlɛ la ma.

35 Wila pye na ko piin ma, janngo Yenñeḽe yɔn senrɛ yofɔ wila senrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fo:

Mi yaa kaa para pe ni yomiyegɛlɛ

ni.
Maga lɛ wa dunruya wi dasanga
wi ni, kagala ngele kàa pye
ma lara,

mi yaa kaa ke yuun pe kan.†

Zhezu wila yan pege yomiyèlè
li kɔrɔ wi yo

36 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yaga le, mɛɛ kari wa go. A wi fɔrɔgɔfenne pè si fulo wi tanla ma suu pye fo: «Yan pege nga kɔ yiri wa kɛrɛ, ki yomiyèlè li kɔrɔ wi yo we kan!»

37 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fo: «Lere na wì saa yaruluguro jendɛ ti yanragi, wo wi yen Lere wi Pinambyɔ we.

38 Kɛrɛ to ti yen dunruya we. Yaruluguro jendɛ to ti yen mbele pe yen Yenñeḽe li wunluwɔ pi woolo wele. Yan pege ko ki yen mbele pè pye Sotanla wi woolo wele.

39 Mbenfɔ na wì saa yan pege ki yanragi, wo wi yen Sotanla

we. Yariluguro kongo ko ki yen dunruya kowa we. Yariluguro konfenne poro pe yen merageye wele.

⁴⁰ Yege nga na yan pege pe maga kologi maga wa wa kason ki ma sogo, dunruya kopilige pa ki yaa ka pye ma fun.

⁴¹ Lere wi Pinambyo wi yaa kaa merageye pe torogo, mbele pe maa leele pe kaan pe maa kapege ki piin, pe pan pe pe conri pe pe wo wa wi wunluwo pi ni, mbe pinle kapere pyefenne pe ni.

⁴² Pe yaa ka pe wa wa kason gbogo ki ni. Pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ngangala ke kaa jologo ki kala na.

⁴³ Een fo, Yennele li lesinmbele pe yaa kaa yengele paa yonlo ki yen, wa pe To wi wunluwo pi ni. Nungbogolo ka pye na, wi ke jan wila nuru.

Penjara nda ti lara ti yomiyele

⁴⁴ «Yennele ca wunluwo pi yen paa penjagboro yen, nda pe lara kere ta nawa. A nana wa si saa ti yan, mee nuru naa mari lara, mee kari nayinme coli ma saa wi kee yaara ti ni fuun ti pere, mee songoro ma saa kere ti lo.

Somu pyo tiyoon yomiyele

⁴⁵ «Yennele ca wunluwo pi yen paa perefo wa yen. Wi yen na yanri na somu tiyoon lagajaa.

⁴⁶ Naa wi ka saa wa yan, na wi songo ki ngban, a wi si saa wi kee yaara ti ni fuun ti pere, mee saa wi lo.

Ngbanra womere yomiyele

⁴⁷ «Yennele ca wunluwo pi yen paa ngbanra womere yen fun. Ngbanra wofenne pe mari wa wa logbogo ki ni, mee ngbanra ti cenle pyew ta yigi.

⁴⁸ Na mere tiga yin ngbanra ti ni, pe mari tilele ma yiri ti ni ma

saa cen wa logo kongo na mari conri. Ngbanra nda ti yen jende, pe ma to le wa pe kanjara ti ni, mee nda ti se ya kala yon to wa.

⁴⁹ Dunruya kopilige, pa ki yaa ka pye ma fun. Merageye pe yaa ka pan mbe lepeele pe conri mbe pe wo Yennele lesinmbele pe ni,

⁵⁰ mbe si pe wa wa kason gbogo ki ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ngangala ke kaa jologo ki kala na.»

Penjara fonndo naa penjalere senre

⁵¹ A Zhezu wi si pe yewe ma yo fo: «Yege kagala ke ni fuun ke logo ma ke koro jen le?» A pe sho fo: «Ee.»

⁵² Kona, a wi si pe pye fo: «Lasiri sewe jenfo na fuun wi kannga ma pye Yennele ca wunluwo pi forogofot, wi yen paa laga to yen, na wila yarilere naa yarifonndo taa na yinrigi wa wi yarijende ti ni.»

ZHEZU WI TUNNGO KI KOWA WA GALILE TARA

13.53–18.35

*Nazarati ca fenne pe sila taga
Zhezu wi na*

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

⁵³ Naa Zhezu wila kaa ki yomiyegele ke wa pe kan ma saa ke ko, a wi si yiri wa ki laga ki na.

⁵⁴ Wila yiri ma saa gbon lere ca nga ni, a wi si kari wa ki ni, mee saa na leele pe nari Yennele senre ti ni wa pe sherigo ki ni. Wi Yennele senre nagalomo pila leele mbele fuun paa pye wa pe pari. A pe nee yuun fo: «Wigi tijinliwe mba pi ta se ma? Wi ya naga kafonngolo ke piin mele ma?

⁵⁵ Tire tefo wi pinambyo wo ma yeen? Wi no wo ma Mari? Wi nosepiile nambala poro ma

† 13:52 13.52: Ko koro wo yen fo lasiri sewe jenfenne mbele pe pye Zhezu wi forogofenne, pe jenme tasaga shyen ta, pa yiri wa Yon folo lele sewe wi ni, a pa yiri wa Yon folo fonno sewe wi ni.

Zhaki, naa Zhozefu, naa Simo konnaa Zhude?

⁵⁶ Wi nosepiile jaele pe ni fuun pe woro laga we sogowa? Wigi fannga nga ki ni fuun ki ta se ma?»

⁵⁷ A wi kala li nee pe mbenge. Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Yennele yon senre yofa pe maa wi gbogo lagapyew, ndee wi ca naa wi go woolo poro paa laa gbogo bok.»

⁵⁸ Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafonngolo legere pye wa.

14

*Zhan Batisi wi kunwo we
(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)*

¹ Ki sanga wi ni, a gboforoneri Erodi wi si Zhezu wi senre logo,

² mee wi tunmbyeele pe pye fo: «Zhan Batisi wo wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Ko ki ti wi fannga ta na ki kafonngolo ke piin.»

³ Ma si yala, Erodi wila Zhan wi yigi maa po maa le kaso. Erodi wila ko pye ma, wi jonlo Filipu wi jo Erodiyadi wo kala na.

⁴ Katugu Zhan wila pye naga yuun Erodi wi kan, ma yo fo: «Kii daga ma Erodiyadi wi sho maa pye ma jo†.»

⁵ A Erodi wi nee jaa mbe Zhan wi gbo. Een fo, wila pye na fye Zhufuye pe yege, katugu leele pe ni fuun paa pye na Zhan wi jate paa Yennele yon senre yofa yen.

⁶ Ma si yala, Erodi wi sepilige yefiile feti wa na, a Erodiyadi wi sumboro wi si saa yo leele mbele paa yeri ki feti wi na pe yege na. A wi si Erodi wi ndanla fo jenge.

⁷ A wi si wugu ma sumboro wi kan ma yo wi ka yaraga nga fuun yenri wi yeri, wi yaa ki kan wi yeri.

⁸ Sumboro wi no wi suu sun, a wi si saa Erodi wi pye fo: «Zhan

Batisi wi go ki kan na yeri laga yaapige ka ni!»

⁹ A wunlunana wi si yege san. Een fo, wuguro nda wila wugu wi lifenne yeenle pe yege na ti kala na, a wi si yenle ki na ma yo pe Zhan go ki kan wi yeri.

¹⁰ Ki kaa pye ma, a wi si lere wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kow wa kaso.

¹¹ A pe si saa ki kow maga le yaapige ka ni, ma pan maga kan sumboro wi yeri, a sumboro wi si saa ki kan wi no wi yeri.

¹² A Zhan forogofenne pe si saa wi gboo wi le ma saa wi le. Ko pungo na, nga kila pye, a pe si saa ki yege yo ma Zhezu wi kan.

*Zhezu wila nambala
waga kangurugo kan pe ka
(Maki 6.30-44; Luki 9.10-17;
Zhan 6.1-14)*

¹³ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo, a wi si ye tonmokoro ka ni, mee yiri le ma kari wasele la na wi ye. Een fo, janwa wila ki kala jen. A pe si yiri cara ti ni, mee taga Zhezu wi na tooro na, na tanri logo ki konggo na.

¹⁴ Naa Zhezu wila kaa yiri wa tonmokoro ki ni, a wi si janwa gbolo la yan. A ki leele pe yinriwe suu ta fo jenge. A wi si pe yambala pe sagala.

¹⁵ Naa yonlo kila kaa ko, a Zhezu wi forogofenne pe si fulo wi tanla, ma suu pye fo: «Yonlo ki ko mako. Ki laga nga ki si yen ma lali. Ki kala na, janwa wi torogo pe kari wa cara ti ni pe sa yaakara lo pe ka.»

¹⁶ A Zhezu wi si pe pye fo: «Kii daga paa kee, yoro jate ye pe kan pe ka.»

¹⁷ Een fo, a pe suu pye fo: «Buru kangurugo naa ngbangala shyen ke yen laga we yeri ce.»

¹⁸ A Zhezu wi si pe pye fo: «Yeri kan laga na yeri.»

† 14:4 14.4: Eki 20.14; Levi 18.16

19 Kona, a wì sigi yo janwa wi kan ma yo wi cɛn yan ki na. A wì si buru kanɗurugo wi lɛ naa ŋɓɓangala shyen ke ni, maa yɛɛ ki yirige wa naayeri, ma Yɛnɲɛle li shari; mɛɛ buru wi koonlo koonlo maa kan wi fɔrɔɔfɛnnɛ pe yeri. Fɔrɔɔfɛnnɛ pɛ suu yɛɛlɛ janwa wi na.

20 A leele pe ni fuun pɛ ka ma tin. Pe kaa ka makɔ, kɔnrɔkɔnrɔnda tila koro, fɔrɔɔfɛnnɛ pàa ti wulo, a ti kanja ke ma yiri shyen yin.

21 Mbele pàa buru wi ka, pàa nambala waga kanɗurugo (5 000) yon ko tin. Jɛɛlɛ naa piile pe sila poro jiri.

*Zhezu wila tanga tɔnmɔ na
(Maki 6.45-52; Zhan 6.15-21)*

22 Ko punɗo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔɔfɛnnɛ pe ŋɓɓanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe logbɔɔ ki kɔn wi na, sanni wo jate wi sa janwa wi torogo wila kee.

23 Naa wila kaa janwa wi torogo, a wì si lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnɲɛle yɛnri. Naa yɛmbine làa kaa wɔ, Zhezu wo nungba wila pye wa ki laga ki na.

24 Ki sanga wi ni, tɔnmɔkɔrɔ kila pye ma lali logbɔɔ konɗo ki ni fɔ jɛnɲɛ. Tɔnmɔ pi yinriwe naa pi towo pi ni, pila pye na tɔnmɔkɔrɔ ki gbɔɔn fɔ jɛnɲɛ; katugu tifeleɛge kila pye na gbɔɔn naga songɔrɔ.

25 Naa ŋɔpɛnɛ konɗbanmbala gbeleyɛge kila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri wa na tanri tɔnmɔ pi na, na kee wi fɔrɔɔfɛnnɛ pe kɔrɔɔ.

26 Eɛn fɔ, naa pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na na paan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. A pɛ sho fɔ: «Gboo yinne li!»

A pɛ si jɔrɔɔ fyɛrɛ ti kala na.

27 Eɛn fɔ, le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a Zhezu wì si para pe ni, ma yo fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi. Yaga ka fyɛ!»

28 Kona, a Pyeri wì si sɛnrɛ ti le ma suu pye fɔ: «We Fɔ, na kaa pye mboro wi, kɔnɔ kan na yeri mbe kari ma kɔrɔɔ, mbaa tanri tɔnmɔ pi na.»

29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta paan!» A Pyeri wì si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, nɛɛ tanri tɔnmɔ pi na na kee Zhezu wi kɔrɔɔ.

30 Eɛn fɔ, naa wila kaa tifeleɛge ki yan ki gbɔɔ, a wì si fyɛ. Naa wila kaa wi yɛɛ yan wila tingi wa tɔnmɔ, a wì si gbele ŋɓɓanga ma yo fɔ: «We Fɔ, na sho!»

31 Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a Zhezu wì suu kee ki sanga maa yigi, ma suu pye fɔ: «Ma tagawa pi ta ma kologo! Yinɲi na, a mà si sigi?»

32 A pe shyenmɛ pɛ si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, tifeleɛge kɔ si yere.

33 Kona, fɔrɔɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pɛ si kanɗuuro kan Zhezu wi jegele ma suu pye fɔ: «Kaseleɛge ko na, mboro ma yɛn Yɛnɲɛle li Pinambyɔ we!»

*Zhezu wila yambala legɛrɛ
sagala wa Zhenezarɛti tara
(Maki 6.53-56)*

34 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔɔfɛnnɛ pe ni, pàa kaa logbɔɔ ki kɔn ma yiri wa ki kee ŋga na, a pɛ si gbɔn wa Zhenezarɛti tara.

35 A ki laga ki woolo pɛ si Zhezu wi yan maa jɛn, mɛɛ wi panga ki yari wa pe kanɲgaga na cara ti ni fuun ti ni. A pɛ si yambala pe ni fuun pe lɛ ma pan pe ni wi kɔrɔɔ,

36 mɛɛ wi yɛnri ma yo wi yambala pe yaga pe jiri wi derigbɔɔ yon ko na cɛ. Yambala mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

15

*Fariziye poro
naa pe tɛleye kalegele ke ni
(Maki 7.1-13)*

¹ Ko punḡo na, Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pɛle si yiri wa Zheruzalemu ma kari Zhezu wi kɔrɔḡo. A pɛ suu yewe ma yo fɔ:

² «Yiḡi na ma fɔrɔḡofenne pe nɛɛ we tɛleye pe kalegele ke jogo? Katugu paa pe keyen yi jogo mbe yala shereḡe kapyege ki ni, mbe si jɛn mbaa nii.»

³ A Zhezu wi si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro fun yiḡi na ye nɛɛ Yɛnɲele li ḡasegele ke jogo nɛɛ tanri ye kalegele koro na?»

⁴ Ma si yala, Yɛnɲele ligi yo ma yo fɔ: «*Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo!*», ma nuru ma yo fɔ: «*Lere ḡa ka wi to nakoma wi nɔ danḡa, ki daga poo gbo†.*»

⁵ Eɛn fɔ, yoro wo na, ye ma yo fɔ na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ wi pye fɔ: Mi jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ḡa ni, miḡi kan Yɛnɲele li yeri saraga,

⁶ kona, ki lerefɔ wii jori naa mbaa wi to, nakoma wi nɔ wi sari. Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa Yɛnɲele li senyoro ti piin faa, ye kalegele ke kala na.

⁷ Yoro kopiire fenne wele, Yɛnɲele yɔn sɛnre yofɔEzayi wila tanga ta jɛḡe, naa wila pye na Yɛnɲele li yɔn sɛnre ti yuun ye kanḡɔlɔ we. Wila ki yo ma yo Yɛnɲele li yo fɔ:

⁸ *Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.*

Eɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn ma lali na ni.

⁹ *Paa na gbogo jaga win, katugu leele pɛ ḡasegele ḡgele tɛḡe, koro cɛ pe ma lɛ na nari leele pe na.»†*

*Yaraga ḡa ki ma lere wi tɛḡe
fyɔḡo ni
(Maki 7.14-23)*

¹⁰ Kona, a Zhezu wi si janwa wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Ye ye nuḡbogolo ke jan yaa ki sɛnre nda ti nuru, yeri koro jɛn:

¹¹ Yaraga ḡa ki ma ye wa lere wi yɔn, ko na ya mboo tɛḡe fyɔḡo ni Yɛnɲele yɛḡe na, eɛn fɔ, ḡa ki ma yiri wa lere wi yɔn, ko ki maa tɛḡe fyɔḡo ni Yɛnɲele yɛḡe na.»

¹² A Zhezu wi fɔrɔḡofenne pɛ si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Wele! Mɔ jɛn ma sɛnre nda mɔ yo yɛɛn, ti ye Fariziye pe ni de!»

¹³ A Zhezu wi si pe pye fɔ: «Tige ḡa fuun na To ḡa wa yɛnɲele na wii sanri, pe yaa kaga kɔw mbege wa.

¹⁴ Ye pe yaga wa! Fyɔɔnɔ wele, pɛ pe yɛɛ kanḡagala yigi. Fyɔɔn ka si fyɔɔn kanḡagala yigi, pe shyen pe ma pinle ma to wege.»

¹⁵ Pyeri wi suu pye fɔ: «Ki yomiyele na li koro wi yo we kan!»

¹⁶ A wi si pe pye fɔ: «Yoro fun ye fa tijinliwe ta bere?»

¹⁷ Ye sigi jɛn mbe yo yaraga ḡa ki ma ye wa lere wi yɔn, pa ki ma kari wa wi lara, ko punḡo na, mɛɛ yiri laga funwa na.

¹⁸ Eɛn fɔ, ḡa ki ma yiri wa lere wi yɔn, pa ki ma yiri wa wi kotogo na. Ko ki maa tɛḡe fyɔḡo ni Yɛnɲele yɛḡe na.

¹⁹ Katugu pa jatere pere ti maa yinrigi wa senwee wi kotogo na, mɛɛ wi kan wi maa legbogo piin, naa jatara, naa kɛɛnre lime, naa yuro, naa yagbogowo konaa leele meḡɔḡo.

²⁰ Ko yaara nda to ti ma lere wi tɛḡe fyɔḡo ni Yɛnɲele yɛḡe na. Eɛn fɔ, maga kɔɔn kɛɛ ki jogo mbe yala shereḡe kapyege ki ni mbe si jɛn mbe li, ko na ya lere wi tɛḡe fyɔḡo ni Yɛnɲele yɛḡe na.»

† 15:4 15:4: Eki 20.12; 21.17; Efe 6.2-3 † 15:9 15.8-9: Eza 29.13

*Nambannjo wà la taga**Zhezu wì na*
(Maki 7.24-30)

²¹ A Zhezu wì si yiri le, mɛɛ kari wa Tiri naa Sidon tara ti ni.

²² Kana tara fenne jo wà la pye ma cen wa ki tara ti ni. A wì si pan Zhezu wi korogo, mɛɛ gbele ngbanga ma yo fo: «We Fɔ, Davidi setirige pyo, na yinriwe ta! Yinne tipele yen na sumborombyo wi ni, li maa wi jolo fo jengɛ.»

²³ Eɛn fo, Zhezu wi sila wi yon sogo senpyo nungba ni. A wi forogofenne pè si fulo wi tanla, maa yenri ma yo fo: «Ki yo ki jele na wi kan wila kee, wiga ka koro mbe taga we na, mbaa jorogi la nii we ni!»

²⁴ A Zhezu wì si jele wi pye fo: «Yenjele lii na tun leele pele yegɛ yeri naa, ndɛɛ Izirayeli tara woolo poro cɛ. Poro mbele pè pungo Yenjele li na paa simbaala yen we.»

²⁵ Kona, jele wì si saa kannguuro kan Zhezu wi tanla, ma suu pye fo: «We Fɔ, na saga!»

²⁶ A Zhezu wì suu pye fo: «Mbe piile pe yaakara ti le mberi wa pyonmbigile ke kan, ki woro ma yon.»

²⁷ A jele wì suu pye fo: «Kaselege yi, we Fɔ. Kona ki ni fuun, pyonmbigile ke fo wi kaa nii, yaakara tunmɔɔɔ nda ti maa yinrigi wa tabali wi na na tuun, ke maa to kaa.»

²⁸ Kona, a Zhezu wì suu pye fo: «Jele, ma tagawa pì gbogo de! Ki pye ma kan, ki yala nga maa jate ki ni.»

Le ki yongolo nungba ke ni, a wi sumborombyo wì si sagala.

Zhezu wila yambala legere sagala

²⁹ A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa Galile logbogo yon ki na, ma saa lugu yanwiga ka na ma cen.

³⁰ A janwa gbolo là si kari wi korogo yambala cenle legere ni,

jejogolo fenne, naa fyoonlo, naa yandeele, naa bomboolo, konna yambala legere pele ni naa. A pè si saa pe tege wa Zhezu wi jegele, a wì si pe sagala.

³¹ Naa leele paa kaa bomboolo pe yan paa para, a yandeele pè sagala, a jejogolo fenne paa tanri cɛcɛcɛ, a fyoonlo paa yaan, a ki si pe pari fo jengɛ. A pe nɛɛ Izirayeli tara woolo pe Yenjele li gbogo.

*Zhezu wila nambala waga tijere**kan pè ka*
(Maki 8.1-10)

³² Kona, a Zhezu wì suu forogofenne pe yeri, mɛɛ pe pye fo: «Ki leele mbele pe yinriwe yen na na, katugu pe pilige taanri wogo koyi nga, pe yen laga na ni. Yaakara si woro pe yeri pe ka. Mi woro na jaa mbe pe torogo fungo ki ni paa kee, pe songorɔsaga pe fannga ki sa ko wa konɔ pe toori.»

³³ A wi forogofenne pè suu yon sogo ma yo fo: «We yaa yaakara ti ta se laga ki gbinri na wi ni, mbe sigi janwa gbolo na li kan li ka li tin?»

³⁴ A Zhezu wì si pe yewe ma yo fo: «Buru jori wi yen ye yeri?»

A pè suu pye fo: «Buru koloshyen wi yen we yeri, naa ngbangala tunmɔngolo jenri ni.»

³⁵ Kona, a Zhezu wì si konɔ kan janwa wi yeri ma yo wi cen tara ti na,

³⁶ ma si buru koloshyen wi le naa ngbangala ke ni, ma Yenjele li shari, mɛɛ wi koonlo koonlo maa kan wi forogofenne pe yeri, a pè suu yeele janwa wi na.

³⁷ A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pè kaa ka ma ko, a forogofenne pè si kanja koloshyen yin konrɔkonrɔ nda tila koro ti ni.

³⁸ Leele mbele paa buru wi ka, paa pye nambala waga tijere. Jeele naa piile poro sila jiri.

³⁹ Naa Zhezu wila kaa janwa wi torogo, a wì si ye tɔnmòkòrɔ ka ni, mɛɛ kari wa Magadan tara.

16

Fariziye poro naa Sadusiye pe ni paa pye naga jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan (Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

¹ Fariziye poro naa Sadusiye pɛle la kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa paa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu yenri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fannga kì yiri wa yennɛle na.

² Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Na yɔnlɔ kaa koo, ye ma yo tisaga se pan, fɔ katugu yennɛle li yegɛ ki yen ma yanlaga.

³ Pinliwe ni, yirifaga na, ye ma yo tisaga yaa pan, fɔ katugu yennɛle li yegɛ kì yanlaga na woo. Pa ki mɛɛ pye ma. Yè naayeri wi yegɛ cɛnwɛ po jɛn naa woo pì yɛɛ ni, ye se si ya ki wagati ɲa wi tɛgɛrɛ to koro jɛn.

⁴ Nala pilige woolo pe yen lep-eele naa kɛɛnrɛ lifennɛ, pe yen na kafɔnnɔ jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Zhonasi wolo lo.» Kona, a Zhezu wì si pe yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wila yo Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ ti yen paa leve yen (Maki 8.14-21)

⁵ Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfennɛ paa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ɲga na, a pè si nawa to ki na fɔ pe sila buru le.

⁶ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye tijinliwɛ ta, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛngɛ Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»

⁷ Kona, a fɔrɔgɔfennɛ pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Wi yen na yuun ma, katugu wee buru le.»

⁸ A Zhezu wì si nda paa pye na yuun ti jɛn, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yingɛ na, a ye nɛɛ para ye yɛɛ ni ma yo yee buru le? Ye tagawa pì ta ma kologo oke!

⁹ Ali bere ye faga koro jɛn gben? Na mɪla buru kanɲurugo wi kɔɔnlɔ lere waga kanɲurugo (5 000) pe na, a pè ka, kanja yɔn ɲga yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tila koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni wi le?

¹⁰ Na mɪla kaa buru kolɔshyen wi kɔɔnlɔ lere waga tijɛrɛ pe na, a pè ka, kanja yɔn ɲga yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tila koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni fun wi le?

¹¹ Mele yee si jaga jɛn mbe yo fɔ mi woro na para ye ni buru wogo na? Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»

¹² Kona, a fɔrɔgɔfennɛ pè sigi jɛn ma yo wi sila yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn leve ɲa pe ma le wa buru wi ni wo ni. Ɛɛn fɔ, wila pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ to ni.

Pyeri wila ki yo ma yo fɔ Zhezu wo wi yen Kirisi we (Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

¹³ Naa Zhezu wila ka saa gbɔn wa Sesare Filipu tara, a wì suu fɔrɔgɔfennɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yingɛ leele pe ma yuun Lere wi Pinambyɔ wi kanɲgɔlɔ?»

¹⁴ A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo mboro ma yen Zhan Batisi we. Pele ma yo ma yen Eli. Pele ma yo ma yen Zheremi, nakoma Yennɛle li yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi mboro.»

¹⁵ A Zhezu wì si poro jate pe yewe ma yo fɔ: «Ɛɛn fɔ, yoro wo nawa, ambo wi mi?»

¹⁶ A Simɔ Pyeri suu pye fɔ: «Mboro ma yen Kirisi we, ma yen Yennɛle na yinwege wolo li Pinambyɔ.»

¹⁷ Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhonasi pinambyɔ Simɔ

Pyeri, ferewe yen ma woo; katugu senwee pyo wa wigi kaselege nga ki naga ma na. Een fo, na To na wa yenjele na wowi.

¹⁸ Mi fun mila ki yuun ma kan, fo ma yen Pyeri, ko koro wo yen walaga. Pa mi yaa na Legilizi wi kan wa ki walaga ki na. Kunwo jate pi se ya fannga ta wi na fyew.

¹⁹ Mi yaa Yenjele ca wunluwo lakileye[†] pe kan ma yeri. Maga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yenjele na. Maga si yenle kala o kala na laga tara na, pe yaa yenle li na wa yenjele na.»

²⁰ Kona, a Zhezu wi sigi yo maga ngban wi forogofenne pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan, mbe yo wo wi yen Kirisi we.

*Zhezu wila wi kunwo
naa wi yenme wogo ki yo
(Maki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)*

²¹ Maga le le ko sanga wo na, a Zhezu wi nee ki yuun naga finligi wi forogofenne pe kan na yuun fo: «Ki daga mbe kari wa Zheruzalemu, mbe sa jolo wa jenge tara ti lelele poro naa saraga wofenne teele konaa lasiri sewe jenfenne pe kee. Pe yaa kanla gbo. Een fo, ki piliye taanri wogo, mi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

²² Kona, a Pyeri wi si kari wi ni kanngaga na, mee saa na para wi na, na yuun fo: «Ayoo, we Fo, ko se pye ma na na fyew. Yenjele soon sho ki ni!»

²³ Een fo, a Zhezu wi si kannga ma Pyeri wi pye fo: «Yiri na tanla Sotanla[†] Maa jaa mbanla kan mbe kapege pye, katugu ma jatere wi

woro Yenjele wogo ko na, wi yen leele wogo ko na.»

²⁴ A Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na punjo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga ki tugo[†], wi taga na na.

²⁵ Katugu lere na kaa jaa mboo yee go sho, wo yaa kaa yinwege ki la. Een fo, lere na fuun ka suu yinwege ki la na kala na, wi yaa kaga ta.

²⁶ Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yingi ki yaara ti yaa yon mboo kan? Yingi yaraga ki yen wa lere mbe ya kan mboo yee go sho?

²⁷ Lere wi Pinambyo wi yaa ka pan wi To wi gbogowo pi ni konaa wi meregaye pe ni. Kona, wi yaa lere nungba nungba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.

²⁸ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yen lagame, pele yen na pe ni, sannu pe sa ku pe yaa Lere wi Pinambyo wi yan wila paan wa wi wunluwo pi ni.»

17

*Zhezu wi yege cenwe pila
kannga*

(Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

¹ Naa pilige kogoloni la kaa toro, a Zhezu wi si Pyeri naa Zhaki, naa Zhaki wi nosepyo lenana Zhan pe le ma kari pe ni yanwiga titonlogo ka na. Poro ce paa pye wa ki laga ki na.

² Ma pe ta wa, a Zhezu wi si kannga le pe yege sogowo. A wi yege kila yengele paa yonlo ki yen.

[†] 16:19 16.19: *Lakileye*: Ki senpyo na lelele senyogo yi, nga ki yen na leele yege sinme naa fannga kala nari. Ki jatere wi mbe ya pye: Mbe yaraga sanga, nakoma mbege po. Ki yen na para fun Pyeri wi nandanwa kala li na, mboo ta wi yen mbele ni wi yen ma yala pe ni, wi yen kongbanja wa pe sogowo mbe wunluwo pi yon yenge Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye pe kan. [†] 16:23 16.23: Zhezu wila Pyeri wi yeri Sotanla, katugu wila pye naga ngbeli mbe Zhezu wi kan wi ke kanngaga na, wi wo wa tunngo nga Yenjele li kan wi yeri wi pye ki ni. Ko yen mbe jolo dunruya woolo pe kala na, mbe pe sho. [†] 16:24 16.24: *Wuu tiparaga ki tugo*: Ko koro wo yen fo wi cen wi jologo ki cenwe, wii taga Zhezu wi na.

A wi yariporo ti kannga na finligi paa yanwa yen.

³ A forogofenne taanri pe si Moyisi naa Eli pe yan paa para Zhezu wi ni.

⁴ Kona, a Pyeri wi si Zhezu wi pye fo: «We Fo, ki yen ma yon we koro lagame. Na maga yenle ki na, mi yaa segbara taanri kan laga. Mboro wogo nungba, Moyisi wogo nungba, Eli wogo nungba.»

⁵ Maa ta wila pye na to yuun bere, a kambaaga ka si pan ma filige, mee pe ton. Wa ki kambaaga ki ni, a magala la si yiri wa ma yo fo: «Ja yeen, wo wi yen na Pinambyo na wilan ndanla jenge we. Wi kala lilan ndanla fo jenge. Yaa wi senre ti nuru!»

⁶ Naa forogofenne paa kaa ki senre ti logo, a pe si fye jenge, fo ma toori ma pe yere ti juile wa tara ti na.

⁷ A Zhezu wi si fulo pe tanla ma jiri pe na, ma sho fo: «Ye yiri, yaga kaa fye!»

⁸ A pe si pe yere ti yirige ma wele, een fo, pe sila lere wa yan naa, ndee Zhezu wo nungba.

⁹ Naa paa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wi sigi yo maga ngban pe ni ma yo fo: «Jga ye yan, yaga kaga yo mbe lere kan, fo Lere wi Pinambyo wi sa ku wi yen wi yiri wa kunwo pi ni.»

¹⁰ Kona, a forogofenne pe si Zhezu wi yewe ma yo fo: «Yingi na lasiri sewe jenfenne pe ma sho fo Eli daga mbe pan ghen?»

¹¹ A Zhezu wi si pe pye fo: «Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan ghen mbe yaara ti ni fuun ti gbegele fonngo.»

¹² Een fo, mila ki yuun ye kan, Eli wila pan mak. Leele poro pe sila wi jen. Paa wi jolo paa yeye nga na kila pe ndanla we. Ki pyelomo nungba pi na fun, pa pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi jolo ma.»

¹³ Kona, a forogofenne pe sigi jen ma yo fo Zhan Batisi wo senre wila pye na yuun.

*Zhezu wila pyo wa sagala,
yinne tipele laa pye wi ni
(Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)*

¹⁴ Naa paa ka saa gbom wa janwa wi na, a nanja wa si fulo Zhezu wi tanla, ma kannguuro kan wi jegele, ma suu pye fo:

¹⁵ «We Fo, na pinambyo wi yinriwe ta! Tomakugo yama yen wi na, pila wi jolo fo jenge. Pi maa yinrigi wi ni naa jaan kason, nakoma tonmo.»

¹⁶ Muiu le ma pan wi ni ma forogofenne pe korogo, een fo, pee ya mboo sagala.»

¹⁷ A Zhezu wi sho fo: «Iye, yoro wele, ye yen mbatagambala, ma pye lepeele! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na yee ni naa? Ye pyo wi le ye pan wi ni laga na kan!»

¹⁸ A Zhezu wi si para ngbanga yinne tipele li na, a li si wo pyo wi ni. A pyo wi si sagala le ki yongolo nungba ke ni.

¹⁹ Kona, a forogofenne pe si fulo Zhezu wi tanla, poro ee, ma suu yewe ma yo fo: «Yingi na wee si ya mbege yinne tipele na li puro mbeli wo pyo wi ni?»

²⁰ A Zhezu wi si pe pye fo: «Katugu ye tagawa pi kologo ma toro. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ali na ye tagawa pi gbeme piga pye paa mutari tige pile yen, ye mbe ya mbege yo ki yanwiga nga ki kan, mbe yo fo: Yiri lagame ma kari wame! Pa ki yaa si kari. Pa kala lo la se koro, na ye se ya pye.»

²¹ [Een fo, ko yinne tipele cenle na yeen, Yenjele yenrewe naa yenje lege ko ki ma ya ma lo puro boko.]»

*Zhezu wila wi kunwo
naa wi yenme pi wogo ki yo naa
(Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)*

²² Pilige ka, ma forogofenne pe ni fuun pe ta paa pye ma gbogolo wa Galile tara, a Zhezu wi si pe pye fo: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi le leele pe kee.

²³ Pe yaa kaa gbo. Een fo, ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

A ki si yesanga wa forogofenne pe na fo jenge.

Sherigo gbogo nizara wogo ye

²⁴ Naa Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni paa kaa gbɔn wa Kaperinawu ca, a sherigo gbogo nizara shofenne† pe si fulo Pyeri wi tanla maa yewe, ma yo fo: «Ye Nagafɔ wi maa sherigo gbogo nizara wi woo gbari?»

²⁵ A Pyeri wi si pe pye fo: «Ee, wi maa wi woo.»

Naa Pyeri wila kaa na yiin wa go wagati na ni, Zhezu wo wila keli ma senre ti le, ma suu pye fo: «Simɔ Pyeri, kikiin mboro na jate? Ambɔ wi daga mbaa nizara wi woo, nakoma mbaa logɔwuru wi sara wunlumbolo mbele laga tara na pe yeri? Tara piile poro wele lee nambanmbala poro wele?»

²⁶ A Pyeri wi suu pye fo: «Nambanmbala poro wele!» A Zhezu wi sho fo: «Ki cen ndee tara piile poro si daga mbaa yaraga ka sara de!»

²⁷ Een fo, we woro na jaa mbe ki leele mbele pe jatere wi piri pe na. Ki kala na, kari wa logɔgo ma sa njegene wa. Mbene kongbanna na ka njegene li le, mali tile mali wo. Mali yon ki yenge, pa ma yaa warifuwe pyo nungba yan wa. Wo mbe ya mbe mi naa mboro nizara wo wo. Maa le ma saa kan pe yeri!»

18

*Wiwiin wi yen legboɔ ma we
(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)*

¹ Ki sanga wi ni, a Zhezu wi forogofenne pe si fulo wi tanla ma suu yewe, ma yo fo: «Ambɔ wi yen legboɔ ma we pe ni fuun na wa Yenjele ca wunluwo pi ni?»

² A Zhezu wi si pyo jee wa yeri ma pan maa yerege le pe sogowo,

³ ma sho fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee ye tangalomo pi kannga mbe pye paa piile tunmombolo pe yen, pa ye se ka ye wa Yenjele ca wunluwo pi ni.

⁴ Ki kala na, lere na kaa yee tirige mbe pye paa ki pyo jee na wi yen, wo wi yaa pye legboɔ mbe we pe ni fuun pe na wa Yenjele ca wunluwo pi ni.

⁵ Lere na fuun ka ki pyo jee na wi si wa yigi jenge na kala na, kona, muwi ki fo wi yigi jenge.

Maga ka lere fanla mboo le kapege

(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶ «Ki piile tunmombolo mbele pe taga na na, lere na fuun ka ti wa ka kapege pye, pe sinndelingbogo to wa ki fo wi yologo pe saa wa wa kogoje wi latijugo ki ni, pa ko mbe mbonro wi na.

⁷ Jologo yen dunruya wi woo, kagala ngele ke yen laga wi ni ma ti leele paa kapere piin ke kala na. Ki kagala cenle ke se ya koro mbapyewe. Een fo, jologo yen ke pyefenne pe wogo.

⁸ «Na kaa pye ma kee, nakoma ma jele lo li yaa ti mee kapege pye, mari kon mari wa ti lali ma ni. Ma koro kee nungba, nakoma jele nungba ma sa ye wa yinwege jenge ki ni, ko mbonro ma na, ma koro ma keyen yo naa ma jegele shyen ke ni, pe soon wa wa kason mbakogo ki ni ko na.

† 17:24 17:24: Eki 30.13

⁹ Na kaa pye ma yenle lo li yaa ti mæe kapege pye, li logori mali wɔ mali wa li lali ma ni. Ma koro yenle nunɔba ma sa ye wa yinwege jɛnɔge ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma yɛnɔgele shyen ke ni pe sɔɔn wa wa jaganama kason ki ni ko na.

*Sumbyɔ ɲa wila punɔgo
ma kaa yan wi yomiyɛle le
(Luki 15.3-7)*

¹⁰ «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ki piile mbele wa tifaga. Mi yen naga yuun ye kan, wagati pyew pe mɛrɛgɛye pe maa yeregi wa na To wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wa yɛnɔgele na.

¹¹ [Katugu Lere wi Pinambyɔ wɔ pan mbe ɲa wɔ punɔgo Yɛnɔgele li na wi shɔ.]

¹² «Na sumbyɔ cɛnme ka pye lere wa yeri, na nunɔba ka punɔgo pe ni, yingɔ yaa jate wi yaa pye? Wi se nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ sanmbala pe yaga wa yanwira ti na, mbe kari sa ɲa wɔ punɔgo wi lagaja wi le?»

¹³ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na wiga ka saa yan, wi yaa nayinme gbɔɔ ta ki sumbyɔ nunɔba wi kala na, mbe wɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ mbele pee punɔgo pe kala na.

¹⁴ Ki pyelɔmɔ nunɔba pi na fun, ye To ɲa wa yɛnɔgele na, wi woro na jaa ki piile wa kpɛ mbe punɔgo pe ni.

Na ma shɛriyenle wa ka kapege pye

¹⁵ «Na ma shɛriyenle wa ka kapege pye ma na, kari wi kɔrɔgɔ ma saga naga wi na mborɔ naa wo ye leele shyen. Na wiga ma sɛnrɛ ti logo, kona, wɔ pye ma sefɔ naa.

¹⁶ Eɛn fɔ, na wiga je mbe yo wi sɔɔn sɛnrɛ ti logo, pa kona ma lere nunɔba, nakoma leele shyen taga ma yɛɛ na, *janɔgo ki sɛnrɛ ti sa yo sɛrɛfɛnne shyen, nakoma sɛrɛfɛnne taanri yɛgɛ na.*† Paa

yɛgɛ ɲa na Yɛnɔgele sɛnrɛ sɛwɛ wigi naga we.

¹⁷ Na wiga je mbe yo wi se logo ye yeri, kona, maga yo ma Legilizi woolo pe kan. Na wiga si je bere mbe yo wi se Legilizi woolo pe sɛnrɛ ti logo, kona, maa wi jate paa ɲa wɔ shɛri wa yen, nakoma paa nizara shɔfɔ yen.

*Kagala ɲgele ke yen pyewɛ
konaa ɲgele ke yen mbapyewɛ*

¹⁸ «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yɛnɔgele na. Yaga si yenle kala o kala na laga tara na, pe yaa yenle li na wa yɛnɔgele na.

¹⁹ «Kaselege ko na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa fɔ: Ye ni, na leele shyen ka yɔn wa nunɔba laga tara na mbe yaraga o yaraga yɛnrɔ na To ɲa wa yɛnɔgele na wi yeri, wi yaa ki kan pe yeri.

²⁰ Katugu leele shyen, nakoma leele taanri ka gbogolo laga o laga na mɛgɛ ki na, mi ma pye le pe sɔgɔwɔ.»

*Tunmbyɛɛ ɲa wila je
wii kapere ti kala yaga
wi yomiyɛle le*

²¹ Kona, a Pyeri wɔ si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «We fɔ, na na sefɔ naɲa wa ka koro mbaa kapere piin na na, mi daga mberɔ kala yaga wi na mbe sa gbɔn yagasaga jori? Mbe sa gbɔn ti yagasaga kɔlɔshyɛn le?»

²² A Zhezu wɔ suu pye fɔ: «Ayoo, mi sɔɔn pye mbe yo fɔ ti yagasaga kɔlɔshyɛn. Eɛn fɔ, ma daga mberɔ kala yaga wi na mbe sa gbɔn ti yagasaga nafa taanri ma yiri kɛ ko tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn†.

²³ Ki kala na, mbe yala ma yewige ki ni, Yɛnɔgele ca wunluwɔ pi yen ma taanla yaraga ɲa ni ki ɲa: Wunlunaɲa wà la yere

† 18:16 18:16: Dete 19.15 † 18:22 18:22: Ko kɔrɔ wo yen fɔ sanga pyew.

ki yerewe mboo penjara fɔɔ yegɛ wɔ wi tunmbyeele ni.

²⁴ Naa wila kaa to ti na nari jinri, a pɛ si saa fɔɔ fɔ wa kan wi yeri, wo la daga mbe miliyon yon ka fɔɔ tɔn wi yeri.

²⁵ Yaraga sila pye ki nana wi yeri mbe fɔɔ ki tɔn. Ki kaa pye ma, a wi tafɔ wunlunana wi si konɔ kan ma yo pe ki nana wo naa wi jɔ naa wi piile pe pɛɛ paa kulolo yen, mbe pinle wi kɛɛ yaara ti ni, janɔ pege penjara ti tɛge pe fɔɔ ki tɔn.

²⁶ A ki tunmbyee wi si kanɔguuro kan wunlunana wi jegele, maa yenri ma yo fɔ: <Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔɔ ki ni fuun ki tɔn.>

²⁷ A wi yinriwe si wi tafɔ wi ta. A wi suu wa, mɛɛ wi fɔɔ ki ni fuun ki kala yaga wi na.

²⁸ «Ki tunmbyee wi si yiri na kee, mɛɛ saa fili wi tunmbyee yenle wa ni. Wi fɔɔ la pye wo na paa warifuwe pyɔ cɛnme yen. A wi suu yigi wa wi yɔɔɔ maa sere na jaa mboo wɔnɔn pi kɔn wi na, ma suu pye fɔ: <Na fɔɔ ki tɔn!>

²⁹ A wi tunmbyee yenle wi si kanɔguuro kan wi jegele, maa yenri ma yo fɔ: <Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔɔ ki tɔn!>

³⁰ Eɛn fɔ, wi sila yenle ki na. A wi si saa wi le kaso fɔ wi saa fɔɔ ki tɔn.

³¹ Nga kila pye, naa tunmbyeele sanmbala paa kaa ki yan ma, a pɛ si yege san fɔ jɛnɔ, mɛɛ kari ma saa ki yege yo pe to wi kan.

³² Kona, a wunlunana wi si tunmbyee wi yeri. Wi kaa pan, a wi suu pye fɔ: <Tunmbyee pee wele dɛ. Mالا yenri na jɛnɔ, ko ki ti mɔɔ fɔɔ ki ni fuun ki kala yaga ma na.>

³³ Mboro fun, ma daga na mbɔɔn nimbye wi yinriwe ta fun,

paa yege nga na mɔɔ yinriwe ta we.>

³⁴ A ki si wunlunana wi mben fɔ jɛnɔ. A wi sigi tunmbyee wi torogo, a pɛ saa wi le kaso fɔ wi saa fɔɔ ki ni fuun ki tɔn.»

³⁵ A Zhezu wi sigi sɛnɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, ye ni fuun nungba nungba, na yee ye sefɔ wi kala yaga ye kotogo ki ni fuun ni, pa na To na wa yenɛle na, wi yaa ka ye pye ma fun.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALEMU CA

19

19.1-20.34

Nagawa sɛnɛ nda Zhezu wila yo

*pɔɔɔɔ ki jɔɔɔɔ wogo ki na
(Maki 10.1-12)*

¹ Naa Zhezu wila kaa pe naga ki sɛnɛ ti ni ma saa kɔ, a wi si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara kanɔgeyege ka na, wa Zhuriden gbaan wi punɔ na.

² Janwa gbɔɔ lala taga wi na wa ki laga ki na, a wi si pe yambala pe sagala.

³ A Fariziye pɛle si fulo wi tanla maa yewe mbe ta mboo wa mbe wele. A pɛ suu pye fɔ: «Ki daga nana wuu jɔ wi je kologo ki ni fuun ni le?»

⁴ A Zhezu wi si pe pye fɔ: «Mi yo yege kara wa Yenɛle sɛnɛ sewɛ wi ni maga yan, fɔ dunruya wi dasanga wi ni, Dafɔ wila pe gbegele nana naa jɛle.†

⁵ Fɔ ko ki ti nana wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyen pe yaa pye wire nungba.†

⁶ Ki ka pye ma, pe woro leele shyen naa, eɛn fɔ, pe yen wire nungba. Ki kala na, yaraga nga Yenɛle li pye nungba, lere ka kaga laga ki yɛɛ na.»

7 A Fariziye pè suu yewe ma yo fò: «Yinggi na Moyisi wila sigi yo ma yo fò *naŋa wi jele jegesewe kɔn wuu kan wi jo wi yeri, wii jen wuu je?*»†

8 A Zhezu wì si pe pye fò: «Ye kotongbanga ko kila ti Moyisi wila ki kono kan ye yeri ma yo yaa ye jeele pe jege. Nakoma, maga le wa ki lesaga ki na, ki sila pye ma.

9 Mi wo naga yuun ye kan, fò na lere wa kaa jo je, na kii yiri wi nandara to yeri, mbe wa pori naa, kona jataga wi yen na piin.»

10 Kona, a forogofenne pè suu pye fò: «Na kaa pye pa naŋa wi kapyege ki yen yeen wi jo wi kanngolo, ma koro ma, maga ka jele pori, ko mbonro.»

11 A Zhezu wì si pe pye fò: «Fannga woro nambala pe ni fuun ni pe yenle ki nagawa senre ti na. Ndee mbele Yennele ligi fannga ki kan pe yeri poro ce.

12 Kagala legerɛ wa, ke ma nambala pe yegɛ pari, paa ya jeele pori. Pele ma pye wa, mbege le le pe sepilige ki na, poro na pye nambala. Pele ma pye wa, leele pe ma poro san. Pele ma si pye wa, poro na jeele pori Yennele ca wunluwo po kala na. Na wi mbe ya yenle ki nagawa senre ti na, wi yenle ti na.»

Zhezu wila duwaw piile tunmambolo pele na

(Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile tunmambolo pele ni Zhezu wi korogo, janjo wuu keyen yi taga pe na, wi Yennele yenri pe kan. Een fò, a forogofenne pè si gbanla pe na.

14 A Zhezu wì sho fò: «Ye piile tunmambolo pe yaga paa paan na korogo, yaga ka pe yegɛ kon; katugu mbele pe yen paa pe yen,

poro wele Yennele ca wunluwo pi yen pe woo.»

15 A wì suu keyen yi taga pe na ma duwaw pe na, mee yiri le ma kari.

Lefonjo penjagboro fo wa senre (Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Ko punjo na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fò: «Nagafò, kajenge kikiin mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakogo ki ta?»

17 A Zhezu wì suu pye fò: «Yinggi na, a ma nee na yewe nga ki yen jenge ko ni? Nungba wi yen jenne. Na kaa pye maa jaa mbe yinwege ki ta, ta tanri Yennele li ngasegele ke na!»

18 A ki naŋa wì suu yewe ma yo fò: «Ke keele wele koro?»

A Zhezu wì sho fò: «Maga ka lere gbo. Maga ka jataga pye. Maga ka yu. Maga ka yagbolo serɛya yo mbe taga lere na.

19 *Ta ma to naa ma no pe gbogo.*† Ma lewee yenle wi daga mboon ndanla paa yegɛ nga na moɔ yee ndanla we†.»

20 A lefonjo wì suu pye fò: «Mi ko ngasegele ngele koro ke ni fuun koro le na tanri ke na. Yinggi mi daga mbe pye naa?»

21 A Zhezu wì suu pye fò: «Na kaa pye maa jaa mbe pye mbe yon fili, kari ma soon kee yaara ti ni fuun ti pere, maga penjara ti yeele fyonwo fenne pe na. Mee pan ma taga na na. Kona, ma yaa ka korogo gbenge ta wa yennele na.»

22 Een fò, naa lefonjo wila kaa ki senre ti logo, a wì si songoro ma kari yesanga ni fò jenge; katugu penjagboro fo lawi.

23 Kona, a Zhezu wì suu forogofenne pe pye fò: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjagboro fo wi yege wa Yennele

† 19:7 19:7: Dete 24.1-4 † 19:19 19:19: Eki 20.12-16; Dete 5.16-20 † 19:19 19:19: Levi 19.18

ca wunluwo pi ni ki yen ma ngban.

²⁴ Mila ki yuun ye kan naa fo yongome mbe toro mesheli wele, ko tanla ma we penjagboro fo wi ye wa Yenjele ca wunluwo pi ni ko na.»

²⁵ Naa wi forogofenne paa kaa ki senre ti logo, a ki si pe pari fo jenge. A pe sho fo: «Ijga ambo Yenjele li yaa ka sho oke?»

²⁶ A Zhezu wi si pe wele, ma sho fo: «Leele poro yege na, ki yen ma ngban. Een fo, Yenjele lo mbe ya kala pyew li pye.»

²⁷ Kona, a Pyeri wi si senre ti le ma sho fo: «Wele, we we yaara ti ni fuun ti yaga wa ma taga ma na, ki yaa ka pye mele?»

²⁸ A Zhezu wi si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na Lere wi Pinambyo wiga ka cen sanga na ni wa wi gbogowo wunluwo jongo ki na wa dunruya fonjo wi ni, yoro ke ma yiri shyen mbele ye taga na na, ye yaa ka cen wunluwo jonro ta na fun, mbe kiti kon Izirayeli cengele ke ma yiri shyen ke na.

²⁹ Leele mbele fuun ka pe yinre, nakoma pe nosepiile nambala, naa pe nosepiile jele, naa pe no, naa pe piile, naa pe keere ti yaga mbe taga na na, ki fenne pe yaa ka ki yaara ti yongo cenme cenme ta, mbe ka pe tasara ta naa wa yinwege mbakogo ki ni.

³⁰ Een fo, kongbanmbala pe legere yaa ka pye punjofenne, punjofenne pe legere yaa ka pye kongbanmbala.»

20

Erezen tiire kere tunmbyeele yomyiele

¹ «Ye wele, Yenjele ca wunluwo pi yen ma taanla yaraga nga ni ki nga: Pilige ka, lagafowà si yiri yirifaga ka na mbe sa tunmbyeele

lagajaa sa pe wa wi erezen tiire kere.

² A wo naa poro ni, pe si yo ma fili pilige nungba tunngo pye-sara wi na, wo yen warifuwe pyo nungba nungba pilige pyew. A wi si pe torogo pe saa tunngo piin wa wi erezen kere.

³ La kee jele keriingariyeye, a wi si yiri naa, mee saa leele pele ta wa katogo pe yere, tunngo woro pe yeri.

⁴ A wi si pe pye fo: «Yoro fun ye kari ye sa tunngo pye wa na erezen kere. Pa mi yaa sara sinne kan ye yeri.»

⁵ A pe si kari. Naa yonlo kila kaa gbon yonlofugo, a kere fo wi si yiri naa, ma kala nungba li pye. Ki yonloparaga ki na, ma nuru naa ma yiri, ma kala nungba li pye.

⁶ Ki yonlokogo yeye ki ni naa, a wi nuru naa ma yiri, ma saa leele pele ta pe yere naa bere wa katogo. A wi si pe yewe ma yo fo: «Yingi na ye si pan ma yere lagame ma saa yonlo ki ko, ye woro na tunngo piin?»

⁷ A pe suu pye fo: «Katugu lere si we le tunngo na.» A wi si pe pye fo: «Yoro fun ye saa tunngo piin wa na erezen kere.»

⁸ «Naa yonlo kila kaa ko, a kere fo wi sigi yo wi tunmbyeele pe to wi kan fo: «Tunmbyeele pe yeri, ma pe sara. Ma keli maga le mbele pe pan punjo na pe na, ma saga wa mbele pe keli ma pan pe na!»

⁹ Mbele paa to tunngo na yonlokogo yeye ki ni, a pe si pan, ma ta warifuwe pyo nungba nungba pe ni fuun.

¹⁰ Naa kila kaa gbon mbele paa keli ma to tunngo na poro na, a pe nee ki jate ndee pe yaa ta mbe we. Een fo, a pe poro fun pe kan warifuwe pyo nungba nungba.

¹¹ Naa paa kaa ki warifuwe pyo nungba nungba wi kan pe yeri ma, a pe nee kongori kere fo wi na,

¹² nɛɛ yuun fɔ: «Ki tunmbye-ele mbele pɛ pan punɔo na, lɛri nunɔba tunɔo pɛ pye cɛ. A mɔ si pe sara ma yala we ni. Ma si yala, woro tunɔo pye ma saa yɔnlo ki kɔ, ma yɔnlo ko naa tere ti kun we yɛɛ ni.»

¹³ Ɛɛn fɔ, a kɛrɛ fɔ wɔ si nunɔba yɔn sogo ma yo fɔ: «Na wɔnlo, mi sɔɔn fanla. Mi yo mɔ yere ki na mbe tunɔo pye warifuwe pyɔ nunɔba na pilige nunɔba?»

¹⁴ Ki kala na, ma sara wi lɛ maa kee! Na wɔ to tunɔo na punɔo na, mila jaa mboo kan paa ma yɛn fun.

¹⁵ Ki kologo woro na yeri mbanla nandanwa kala li pye na penjara ti ni wi le? Nakosima, maa yenjara piin na ni na lerewe pi kala na wi le?»

¹⁶ A Zhezu wɔ sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Ki pyelomɔ nunɔba pi na fun, konɔbanmbala pe yaa ka pye punɔofɛnnɛ, punɔofɛnnɛ pe yaa ka pye konɔbanmbala.»

Naa Zhezu wɔla pye naa kunwɔ naa wi yenmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi nga
(Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

¹⁷ Naa Zhezu wɔla kaa na kee wa Zheruzalɛmu, a wɔ suu fɔrɔɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyen pe yeri kanɔgaga na. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a wɔ si pe pye fɔ:

¹⁸ «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalɛmu. Pe yaa sa Lere wi Pinambyɔ wi le saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa ka kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo.

¹⁹ Pe yaa kaa le leele mbele pee sheri pe kɛɛ. Poro yaa ka tɛɛɛ wi na, mboo gbon sapige ni, mboo kan tiparaga na. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan pe nɔ wɔla Zhezu wi yenri
(Maki 10.35-45)

²⁰ Kona, a Zebede jɔ wɔ si fulo Zhezu wi tanla wi pinambiile pe ni, mɛɛ kanɔguuro kan wi jegele mboo yenri wi yɔn wi na.

²¹ A Zhezu wɔ suu pye fɔ: «Yingɔ maa jaa?»

A wɔ si Zhezu wi pye fɔ: «Yɔn kan na yeri, fɔ na pinambiile shyen mbele wele, nunɔba mbe ka cɛn wa ma kalige kɛɛ ki na, sanɔa wi cɛn wa ma kamɛnɔɛ kɛɛ ki na wa ma wunluwɔ pi ni.»

²² A Zhezu wɔ si pe pye fɔ: «[Jga yaa yenri, ye sigi jɛn. Jɔlɔɔ wɔjennɛ† na mi yaa wɔ wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le?» A piile pɛ suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.»

²³ A Zhezu wɔ sho fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ ye yaa ka wɔ wa na wɔjennɛ li ni. Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛnɔɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara, na To wiri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

²⁴ Naa fɔrɔɔfɛnnɛ kɛ sanmbala paa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a ki nɛɛ pe yaa pe sɛfɛnnɛ nambala shyen pe kala na.

²⁵ Kona, a Zhezu wɔ si pe ni fuun pe yeri, ma sho fɔ: «Yɛge jɛn ma yo tara woolo pe teele pe ma cɛn pe go na, ma pe yigi pe fanɔga ki ni. Pe legbɔɔlo pe maa pe fanɔga ki nari pe na.

²⁶ Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ye ni, na kaa jaa mbe pye legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.

²⁷ Na kaa jaa mbe pye ye ni fuun konɔbanɔa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo.

²⁸ Ki pyelomɔ nunɔba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wii pan leele

† 20:22 20.22 *Mbe wɔ wa jɔlɔɔ wɔjennɛ li ni: Ko ki yɛn jɔlɔɔ nga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni we.*

poro mbaa tunngo piin wi kan, εεν fɔ, wì pan mbe tunngo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelegere go shosara.»

Zhezu wila fyɔɔnlɔ shyen sagala

(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

²⁹ Naa Zhezu wo naa wi forɔgofenne pe ni paa kaa yiri wa Zheriko ca ki ni na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga wi na.

³⁰ Fyɔɔnlɔ shyen la pye ma cɛn konɔ li kanngaga na. Naa paa kaa ki logo ma yo Zhezu wo wila toro, a pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige pyɔ, we yinriwe ta!»

³¹ Janwa wila pye na gbanla pe na ma yo pe pyeri. εεν fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi naa ma wɛ, na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige Pyɔ, we yinriwe ta!»

³² A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe yeri ma pe yewe ma yo fɔ: «Yingì yaa jaa mbe pye ye kan?»

³³ A pè sho fɔ: «We Fɔ, ki pye we ya waa yaan.»

³⁴ A pe yinriwe si Zhezu wi ta. A wì si jiri pe yɛngɛɛ ke na. Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a pe nɛɛ yaan. A pè si yiri ma taga Zhezu wi na.

ZHEZU WI TUNNGO WA ZHERUZALEMU CA

21

21-25

Zhezu wi yege wa Zheruzalemu

(Maki 11.1-11; Luki 19.28-40;

Zhan 12.12-19)

¹ Naa paa kaa na yɔngɔ Zheruzalemu ca ki ni, ma gbɔn wa Betifazhe ca, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu forɔgofenne shyen tun, ma pe kelegi wi yɛɛ yege;

² Wila pe pye fɔ: «Yaa kee wa ca nga ki wa ye yege ki ni. Ye yesaga

wa ca, ye yaa sofile nɔ wa yan poo pɔ, wì pyɔ ni le wi tanla. Ye pe sanga ye pan pe ni na kan!

³ Na lere wa ka ye yewe, yoo pye fɔ: «Pe kala yen we Fɔ wi na.» Pa kona wi yaa ye yaga yaa paan pe ni.»

⁴ Ko wogo nga ko la pye ma, jango senre nda Yɛnɛɛɛ yɔn senre yofɔ wila yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

⁵ «Yege yo Siyon ca ki kan fɔ: Wele, ma wunlunana wila paan ma kɔrɔgɔ.

Wi yen ma yin nandanwa ni.

Wi yen ma lugu ma cɛn sofile na, sofile pyɔ na, sofile nɔ pyɔ na!»†

⁶ A forɔgofenne pè si kari mɛɛ saa nga Zhezu wila yo ma pe kan ki pye.

⁷ A pè si pan sofile nɔ wo naa wi pyɔ pe ni, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga pe na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn ti na.

⁸ Wa janwa gbɔlɔ li ni, lelegere la pe derigbɔrɔ ti jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige were koon nari jaan wa naga nari fɔ paa wi gbogo.

⁹ Janwa na wila pye na tanri Zhezu wi yege konaa na wila pye na tanri wi punjo na, wila pye na jɔrɔgi na yuun fɔ:

«Ozanna! Gbɔgɔwɔ yen Davidi setirige pyɔ wi woo!

Nya wila paan we Fɔ wi mɛge ki na, Yɛnɛɛɛ sa duwaw wi na!»†

Gbɔgɔwɔ yen Yɛnɛɛɛ woo, lo na li yen wa naayeri lara ti ni fuun ti go na!»

¹⁰ Naa Zhezu wila kaa ye wa Zheruzalemu, a ca woolo pe ni fuun pe nɛɛ tinni, nɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambo wi ki nana na we?»

¹¹ A janwa wì sho fɔ: «Yɛnɛɛɛ yɔn senre yofɔ Zhezu na wì yiri wa Nazareti ca, wa Galile tara wowi.»

Zhezu wila kari wa sherigo gbogɔ

(Maki 11.15-19; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

¹² A Zhezu wì si saa ye wa sherigo gbogɔ ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na loo, a wì si pe puro ma pe yirige, ma penjara surufenne pe tabaliye pe jaanri naa ca ketengele pɛrɛfenne pe jɔnrɔ ti ni.

¹³ A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnɲɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: *Na go pe yaa kaa ki yinri Yɛnɲɛlɛ yɛnrigo.*† Eɛn fɔ, a yoro si pan nɛɛ ki piin yoolo larasaga†.»

¹⁴ A fyɔɔnlɔ naa jeɔgɔlɔ fɛnnɛ pɛlɛ si kari Zhezu wì kɔrɔgɔ wa sherigo gbogɔ ki ni, a wì si pe sagala.

¹⁵ Kafɔnnɔgɔlɔ ngele Zhezu wila pye, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfenne pe ni, pàa kaa ke yan, ma nuru ma piile pe yan paa jɔrɔgi wa sherigo gbogɔ ki ni na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ yɛn Davidi setirige Pɔɔ wi woo,» a ki si pe ya.

¹⁶ A pɛ si Zhezu wì si pye fɔ: «Nda paa yuun, ma woro nari nuru?» A wì si pe pye fɔ: «Ee, ye faga laga nɔga ki kara wa Yɛnɲɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni mbege yan wi le? Ki nɔga fɔ: *«Màga pye, a piile poro naa piyɛngɛlɛ ke ni, paa ma sɔnni wa pe yɔn.»* †

¹⁷ Naa wila kaa to yo ma kɔ, a wì si yiri wa ca ki ni ma pe yaga wa, mɛɛ kari wa Betani ma saa wɔnlɔ wa.

Zhezu wila tige ka danɔga, pege yinri figiye

(Maki 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhezu wila kaa na sɔngɔrɔ wa ca, a funɔgɔ suu yigi.

¹⁹ A wì si figiye tige ka yan wa konɔ li kanɔgaga na. A wì fulo wa ki tanla, eɛn fɔ, wi sila pɔɔ yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to cɛ. Kona, a wì si figiye tige ki pye fɔ: «Mboro se ka pɔɔ sɛ naa fyew.»

Le ki yɔngɔlɔ nunɔgba ke ni, a figiye tige ki si waga pew.

²⁰ Naa fɔrɔgɔfenne pàa kaa ko yan ma, a ki si pe pari fɔ jɛnɔgɛ. A pɛ si Zhezu wì yewe ma yo fɔ: «Ki figiye tige nɔga ki pye mɛlɛ mɛɛ waga fyaw yɛɛn?»

²¹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yaga taga Yɛnɲɛlɛ li na, na ki woro na ye kɔɔn shyɛn fyew, nɔga mì pye ki figiye tige nɔga ki na, ye se da ko nunɔgba pyege na. Eɛn fɔ, ye mbe ya mbege yanwiga nɔga ki pye fɔ: *«Yiri lagame, ma sa to wa kɔgoje wi ni.»* Pa ki yaa si pye.

²² Yaga yaraga nɔga fuun tali, mbege yɛnri Yɛnɲɛlɛ li yeri tagawa ni, ye yaa ki ta.»

Zhezu wì fanɔga kì yiri se

(Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³ A Zhezu wì si saa ye wa sherigo gbogɔ ki ni, nɛɛ leele pe nari Yɛnɲɛlɛ sɛnrɛ ti ni. A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa tara ti lelele pe ni, pɛ si kari wì kɔrɔgɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ngele ke piin yinɔgi fanɔga ni? Ambo wìgi fanɔga ki kan ma yeri?»

²⁴ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun mi yaa ye yewe kala nunɔgba ni. Na yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga nɔga fanɔga ni, pa mì yaa ki yo mbe ye kan.

²⁵ Yɛnɲɛlɛ lo làa Zhan wì torogo wì pan wila batɛmu wì piin lee leele poro la wɛlɛ?»

Eɛn fɔ, a pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga yo Yɛnɲɛlɛ lo làa wì torogo, pa wì yaa

we yewe mbe yo: <Yingi na yee si taga wi senyoro ti na?>

²⁶ Na waga sho fo: Leele poro paa wi torogo, we nɛɛ fye janwa wo yege, katugu leele pe ni fuun pe yen na Zhan wi jate Yenɲele yɔn senre yofɔ.»

²⁷ Ki kaa pye ma, a pɛ si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fo: «Wee jɛn.» A Zhezu wi si pe pye fo: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fannga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

Zhezu wila yomiyele la wa pinambiile shyen senre na

²⁸ A Zhezu wi si nuru naa ma pe pye fo: «Yingi yaa jate ki wogo ŋga ki na? Pinambiile shyen la pye nana wa yeri. Pilige ka, a wi si ndɔfo wi pye ma yo: <Na pyɔ, nala kari ma sa tunngo pye wa na ɛɛzen kere.>

²⁹ A wo suu yɔn sogo ma yo fo: <Mi woro na kee wa.> Ɛɛn fo, punngo na, a wi si cɛn ma jatere pye, mɛɛ kari.

³⁰ A tofo wi si nuru naa maga tunngo nungba ki yo pinambyɔ shyen woo wi ni. A wo suu yɔn sogo ma yo fo: <Baba mi yaa kari.> Ɛɛn fo, wii si kari.

³¹ Pe shyen pe ni, wiwiin wila wi to wi nandanwa kala li pye?» A pɛ sho fo: «Kɔŋgbanna wowi.»

Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, nizara shofenne naa keɛnre lifenne pe yaa keli mbe ye wa Yenɲele li wunluwo pi ni ye na.

³² Katugu Zhan wila pan ye kɔrɔgɔ, ma kɔnɔ sinne li naga ye na, ye sila taga wi senyoro ti na. Ɛɛn fo, nizara shofenne poro naa keɛnre lifenne pe ni, paa taga wi na. Ali maga ta yaa ki yan, konaa ki ni fuun, ye sila ye kapere ti jɛn mberi yaga, mbe taga wi na.»

Kere welifenne tipeele yomiyele
(Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

³³ A Zhezu wi sho fo: «Ye yomiyele la yege logo naa. Lagafɔ wà la ɛɛzen tiire kere kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma si wege wo ma ɛɛzen pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanngazo kan kere ti sigewe pi kala na. Kona, a wi si kere ti telege ɛɛzen kere tunmbyeele pele na, pe kaa tawa pi kan wi yeri; mɛɛ kari taleere ta ni.

³⁴ Naa ɛɛzen pire ti cɔsanga wila kaa gbɔn, a wi suu tunmbyeele pe torogo wa ɛɛzen kere tunmbyeele pe yeri ma yo pe saa tawa pi sho wi kan.

³⁵ Ɛɛn fo, a ɛɛzen kere tunmbyeele pɛ suu tunmbyeele pe yigi, ma nungba wo gbɔn jɛnge, ma wa gbo, ma taanri woo wo wa sinndɛere ni maa gbo.

³⁶ A kere fo wi si nuru ma tunmbyeele pele torogo wa pe yeri naa legere, ma we kɔŋgbanmbala pe na. Ɛɛn fo, a ɛɛzen kere tunmbyeele pɛ ki kanungbanga ki pye pe na fun.

³⁷ Ko punngo na, a kerefo wi suu pinambyɔ jate wi torogo wa pe yeri, ma yo fo: <Pe yaa na pinambyɔ wo gbɔgɔ.>

³⁸ Ɛɛn fo, naa ɛɛzen kere tunmbyeele paa kaa wi yan wi kɔn ma yiri pe na, a pe nɛɛ pe yeɛ piin fo: <Na yeɛn wo wi yen kɔrɔgɔ lifo we. Ye pan woo gbo, pa kona wi kɔrɔgɔ ki yaa koro we kan.>

³⁹ Kona, a pɛ suu yigi ma saa wi wa wa ɛɛzen kere ti punngo na, ma suu gbo.»

⁴⁰ A Zhezu wi si pe yewe ma yo fo: «Yoro wo nawa, na kerefo wiga ka pan, yingi wi yaa pye ki ɛɛzen kere tunmbyeele pe na?»

⁴¹ A pɛ suu pye fo: «Pa wi yaa ki lepeele pe gbo, wi se pe yinriwe ta, mbe si kere ti kan naa ɛɛzen kere tunmbyeele pele yeri, mbele pe yaa laa tawa pi kaan wi yeri, mbaa yala pi sanga wi ni.»

⁴² Kona, a Zhezu wi si pe pye

fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ye siri kara wa Yɛnɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni wi le? Ti nda fɔ:

Go wafɛnnɛ pɛ je sinndɛlɛgɛ ɲa na,

ko kɪ pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ kɔŋbannɲa ye.

Pa ko wogo ɲa ko yiri wa we Fɔ wi yeri,

a kɪ pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»†

⁴³ A Zhezu wɪ sɪgɪ sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ko kɪ ti mila kɪ yuun ye kan, fɔ pe yaa Yɛnɛlɛ li wunluwɔ pi shɔ ye yeri mboo kan tara ta woolo yeri, mbele pe yaa la pi pire ti taa lari kaan.

⁴⁴ [Lere ɲa fuun ka to kɪ sinndɛlɛgɛ kɪ na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga si to lere ɲa fuun na, kɪ yaa wo purugu.]»

⁴⁵ Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe ni, paa kaa kɪ yomiyɛgɛlɛ ke logo Zhezu wi yeri, a pɛ sɪgɪ jɛn ma yo pa wila ke wa poro na.

⁴⁶ A pe nɛɛ pyɛlɔmɔ jaa mboo yigi. Ɛɛn fɔ, paa pye na fyɛ janwa wɪ yɛgɛ, katugu janwa wila pye na Zhezu wi jate paa Yɛnɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn.

22

Liwen gbɔɔ yomiyɛlɛ

(Luki 14.15-24)

¹ A Zhezu wɪ si nuru naa ma yomiyɛgɛlɛ keke wa leele mbele paa pye na nuru wi yeri pe kan, ma yo fɔ:

² «Yɛnɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma taanla yaraga ɲa ni kɪ ɲa. Wunlunaɲa wà la wɪ pinambyɔ jayire suro sɔgɔ,

³ mɛɛ wi tunmbyeele pe tun wa leele mbele wila yeri jayire liwen pi na pe yeri. Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbe pan.

⁴ A wunlunaɲa wɪ si nuru ma tunmbyeele pele tun naa wa pe yeri, ma yo fɔ: «Ye sa leele mbele mɪ yeri pe pye fɔ na sɔgɔlɔ mili

sɔgɔ makɔ. Na napɛnɛ poro naa na yaayoro nda ti tɔrɔ, mɪri kan pɛri gbo. Yaara ti ni fuun ti gbɛgɛlɛ ma yala makɔ. Ye pan ye jayire liwen pi li!»

⁵ Ɛɛn fɔ, leele mbele paa yeri jayire ti na, pe sila ko ka jate. Paa kari pe kapyere na. Wà la kari wi kɛrɛ, a wà kari wi safari wasaga.

⁶ A sanmbala poro si wunlunaɲa wi tunmbyeele pe yigi ma pe jɔlɔ, mɛɛ pe gbo.

⁷ A kɪ si wunlunaɲa wi nawa pi ɲgban. A wɪ suu sorodasheelee pe torogo wa, ma yo pe saga legbolelee pe gbo, pe pe ca kɪ sogo.

⁸ Kona, a wɪ suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Jayire liwen pɪ gbɛgɛlɛ ma yala makɔ, ɛɛn fɔ, leele mbele pɛ yeri, pii daga pe ni.

⁹ Kɪ kala na, yaa kee wa ca nawa kɔŋgbɔrɔ ti ni. Yaga lere ɲa fuun yan, ye pan wi ni jayire liwen pi na!»

¹⁰ A tunmbyeele pɛ si kari wa ca nawa kɔŋgbɔrɔ ti ni, leele mbele fuun paa yan lejɛmbɛlɛ o, lepeelee o, mɛɛ pe gbogolo pe yɛɛ na, fɔ a jayire go kɪ yin lifɛnnɛ pe ni.

¹¹ «Kona, a wunlunaɲa wɪ si ye wa jayire go ma leele pe welewele, mɛɛ naɲa wa yan wa, jayire liwen yaripɔrɔ sila pye wo na.

¹² A wɪ suu yewe ma yo fɔ: «Na wɔnlɔ, maga pye mɛlɛ mɛɛ ye laga, ma si yala, jayire liwen yaripɔrɔ si woro ma na?» Ɛɛn fɔ, kɪ naɲa wi sila sɛnpyɔ ta mbe yo.

¹³ Kɪ kaa pye ma, a wunlunaɲa wɪ suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoo yigi, yoo tɔrɔ naa wɪ kɛyɛn yi pɔ, ye saa wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wɪ yaa la gbele mbaa wɪ ɲgangala ke kaa wa jɔlɔgɔ kɪ kala na.»

¹⁴ A Zhezu wɪ sɪgɪ sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Leele mbele pɛ yeri, pe yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mbele pɛ wɔ poro si lɛgɛ.»

† 21:42 21.42: Yuuro 118.22; Eza 28.16

*Nizara na wi daga mbe wo
wunlumbolo to wi yeri*

(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

¹⁵ Kona, a Fariziye pè si saa pe yee yan mbe pyewe lagaja, mbe ta mbe Zhezu wi yigi wi yon senre jate to na.

¹⁶ A pè si pe fɔrɔgɔfenne poro naa mbele paa taga Erɔdi wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe saga yo wi kan fɔ: «Nagafɔ, wège jɛn ma yo kaselege ko ma maa yuun. Ma maa Yɛnɛɛle konɔ li nari leele pe na kaselege ni. Maa la fye lere yege, katugu maa lere wo lere ni.

¹⁷ Ki wogo nga maa ki jate mɛɛ? Ki daga waa Ɔromu tara fenne wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»

¹⁸ Eɛn fɔ, Zhezu wila pe jatere pere ti jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Kopiire fenne wele dɛ, yingɛ na, a ye nɛɛ na waa na wele?»

¹⁹ Penjara nda ti ma tɛge na nizara wi woo, ye ta naga na na mbe wele!»

A pè si warifuwe pyɔ nunɔba naga wi na.

²⁰ A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambo foto naa ambo yɔnro ti yɛn wi na?»

²¹ A pè sho fɔ: «Sesari woro ri.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Nga ki daga mbe kan Yɛnɛɛle li yeri, yege kan li yeri.»

²² Naa paa kaa ki senre ti logo Zhezu wi yeri, a kì si pe pari. A pè suu yaga le mɛɛ kari.

*Zhezu wila kuulo pe yɛnɛɛ
wogo ki yo*

(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

²³ Ki pilige nunɔba ki ni, a Sadusiye pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri. A pè suu yewe

²⁴ ma yo fɔ: «We Nagafɔ, Moyisi wila ki yo ma yo fɔ: «*Na nana wa ka ku mboɔ jo yaga mbege ta pe sila pyɔ se, wi jɔnlo wigi jɛle wi pɔri, jango wi piile se wi na wi ndo na wi ku wi kan*†.»

²⁵ Ma si yala, nɔsepiile nambala kolɔshyɛn la pye laga we ni. A konɔbanɔna wì si jɛle pɔri. Pee pyɔ se, a nana wì si ku maa jo wi yaga wi jɔnlo wi kan.

²⁶ A ki kanunɔbanɔna ki pye shyɛn fɔ wi na, ma pye taanri fɔ wi na; na piin ma fɔ ma saa pe ni fuun kolɔshyɛnɛ pe kɔ.

²⁷ Naa pe ni fuun paa kaa ku, a jɛle fun wì si kaa ku.

²⁸ Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛle wì yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kolɔshyɛnɛ pòo pɔri we?»

²⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè punɔgo, katugu yee Yɛnɛɛle senre ti kɔrɔ wi jɛn. Yee si Yɛnɛɛle li yawa pi jɛn fun.

³⁰ Kuulo paga ka yɛn sanga na ni, nambala naa jɛɛɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yee ni. Eɛn fɔ, pe yaa ka pye paa mɛrɛgeye pe yɛn wa yɛnɛɛle na.

³¹ Kuulo pe yɛnɛɛle wogo ko na, senre nda Yɛnɛɛle làa yo, mì yo yèri kara? Làa ki yo ma yo fɔ:

³² «*Mi yɛn Abirahamu Yɛnɛɛle, naa Izaki Yɛnɛɛle, konaa Zhakɔbu Yɛnɛɛle*†.» Yɛnɛɛle li woro kuulo poro Yɛnɛɛle, li yɛn weele poro Yɛnɛɛle.»

³³ Janwa na fuun wila pye na nuru wi yeri, wi nagawa senre tila pe ni fuun pe pari.

*Yɛnɛɛle ngasele na li gbɔgɔ
ma wɛ ke ni fuun na*

(Maki 12.28-34; Luki 10.25-28)

³⁴ Naa Fariziye paa kaa ki logo ma yo Zhezu wila senre ti kɔ wa

† 22:24 22:24: Dete 25.5-6 † 22:32 22:32: Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnɛɛle li yɛn pe go Shɔfɔ. Ko ki naga ma yo fɔ ki leele pè ku wire to na, eɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta; Eki 3.6.

Sadusiye pe yɔn, a pè si pe yɛɛ bogolo naa.

³⁵ Wa pe ni, a nunɓa si yiri mbe Zhezu wi wa mbe wele, lasiri sewe jenfo lawi. Wila wi yewe ma yo fo:

³⁶ «Nagafo, Yenɓele lasiri wi ngasele liliin li gbogo ma we ke ni fuun na?»

³⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «*Ma Fo Yenɓele li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, konna ma jatere wi ni fuun ni.*†

³⁸ Lo li yen ngasegele ke ni fuun konɓanna le. Lo li si yen ma gbogo ma we ke ni fuun ke na.

³⁹ Li shyen wolo wa naa, ma yiri li korogo. Loli na fo: «*Ma lewee yenle wi daga mbɔɔn ndanla paa yegɛ nga na moɔ yɛɛ ndanla we.*»†

⁴⁰ Moyisi lasiri sewe wi ni fuun, naa Yenɓele yon senre yofenne pe nagawa senre ti ni fuun ti go koyi nga ki ngasegele shyen ngele wele.»

*Kirisi wo naa Davidi senre re
(Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)*

⁴¹ Ma Fariziye pe ta paa pye ma bogolo, a Zhezu wi si pe yewe ma yo fo:

⁴² «Yingi yaa jate Kirisi wi kanngolo? Ambɔ setirige pyo wi?» A pè suu pye fo: «Davidi setirige pyo wi†.»

⁴³ Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Kila si cen mele, Yinnekpoyi li fanna na, a Davidi jate wi suu yeri ma yo na Fo? Katugu Davidi wila ki yo ma yo fo:

⁴⁴ *We Fo wigi yo na Fo wi kan ma yo fo:*

Cen wa na kalige keɛ ki na,

† 22:37 22:37: Dete 6.5 † 22:39 22:39: Levi 19.18 † 22:42 22:42: 2 Sami 7.12; Eza 11.11; Zhere 23.5 † 22:44 22:44: Yuuro 110.1 † 22:45 22:44-45: Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi setirige pyo, ɛɛn fo, wila ki nari ma yo wi gbogo ma we ko na naa bere. † 23:2 23:2: Dete 17.10; Esidi 7.6-10; Nehe 8.4 † 23:4 23:4: Lasiri sewe jenfenne paa pye na leele pe ngbanga ma yo paa tanri Yenɓele li ngasegele ke na, ma si yala poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. † 23:5 23:5: Ko la pye naga nari fo pe yen na nawa tuun Yenɓele senre ti na suyi.

fo mbe soɔn mbenfenne pe ngbanga, mbe pe tegɛ wa ma toɔɔ ti nogo.†

⁴⁵ Ki kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi «Fo», mele Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyo†?»

⁴⁶ Pe ni, wa sila ya mbe Zhezu wi yon sogo senre pyo nunɓa ni. Maga le le ko pilige ko na, lere sila soro naa mboo yewe kala la ni.

23

*Fɔrogɔfenne pe yerewe senre re
(Maki 12.38-39; Luki 11.43,46; 20.45-46)*

¹ Kona, a Zhezu wi sigi yo wi fɔrogɔfenne poro naa janwa wi kan

² ma yo fo: «Mbaa leele pe nari Moyisi lasiri senre† ti ni, lasiri sewe jenfenne naa Fariziye poro tunngo yi ko.

³ Ki kala na, ye daga mbaa pe senre ti nuru, paga yo ye kala na fuun pye, yeli pye. ɛɛn fo, yaga kaa piin paa pe yen, katugu pe maa leele pe nari yegɛ nga na, poro jate paa la tanri ma.

⁴ Pe ma tugugboro ti po mari taga leele pe go na, ɛɛn fo, poro jate paa yenle mbe yombeɓe nunɓa tegɛ mbe pe saga peri le†.

⁵ Pe maa pe kapyere ti piin, jango leele pe ta paa pe yaan. Pe ma pe Yenɓele senre tafoolo pe tugbolo ma pe popo pe walere to naa pe keyen† yi na, ma pe yariporo yonro ti tonlonlonlo.

⁶ Liwen gbɔɔ na, jonro tiyonro to naa sheryinre jonro nda ti ma pye wa yegɛ, to ti ma pe ndanla paa ɛɛn ti na.

⁷ Wa katoro ti ni, pe maa jaa leele paa pe shari gbogowo

sharaga ni, paa pe yinri nagafenne.

⁸ Yoro wo na, yaga ka ti paa ye yinri nagafenne; katugu Nagafonunngba wi yen ye yeri. A ye ni fuun yè pye nōsepiile.

⁹ Yaga ka tara na lere wo wa yeri ye to (mbege naga fo wi yen legbo.) Katugu Tonunngba wi yen ye yeri. Wo wi yen wa yenjele na.

¹⁰ Yaga ka ti paa ye yinri teelee, katugu Tonunngba wi yen ye go na. Wo wi yen Kirisi we.

¹¹ Na wi yen ye ni fuun legbo, wi daga mboo yee pye ye ni fuun tunmbyee.

¹² Lere na kaa yee yirige, wo yaa ka tigi. Lere na kaa suu yee tirige, wo yaa ka yiri.»

Zhezu wila lasiri sewe jenfenne poro naa Fariziye pe jeregi pe kopiire ti kala na

(Maki 12.40; Luki 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ «Jologo yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele, ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa Yenjele ca wunluwo pi tonni leele pe na. Yoro jate yaa si ye wa, mbele paa ki jaa mbe ye wa, yaa pe yaga pe ye wa.

¹⁴ «[Jologo yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa nangunjaala pe kee yaara ti shoo pe yeri, ko punngo na, ma saa na Yenjele yenri na moni, ma ta na ye yee nari ma yo yoro yen ma sin. Ye kiti kongo ki yaa ka ngban mbe we.]

¹⁵ «Jologo yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye maa tara to naa kogoje wi yanri, mbe ta mbe lere nunngba ta wi sheri wi taga ye na. Een fo, na yaga ka wa ta, ye maa pye maa

serege, fo wo ma daga mbe ye wa jaganama wi ni yesaga shyen mbe we yoro jate ye na.

¹⁶ «Jologo yen ye wogo! Yoro mbele ye yen yeekele ma pye fyoonlo! Katugu ye ma yo na lere ka wugu sherigo gbogo ki na, ko wuguro to na la jate. Een fo, na wiga si wugu sherigo gbogo te wo na, ko wuguro to ma yigi.

¹⁷ Ye yen kambajenmbele naa fyoonlo! Kikiin ki gbogo? Te wowi lee nakoma sherigo gbogo nga ki ma te wi pye kpoyi Yenjele yee na koyi?

¹⁸ Ye ma yo naa fo: Na lere ka wugu saraga wosaga ki na, ko wuguro to na la jate. Na wiga si wugu saraga nga ki yen wa ko na, ko wuguro to ma yigi.

¹⁹ Ye yen fyoonlo! Kikiin ki gbogo? Saraga koyi lee, nakoma saraga wosaga nga ki ma ti saraga ki ma pye kpoyi koyi? Ti ti ni fuun ti yen ja.

²⁰ Ki kala na, lere na ka wugu saraga wosaga ki na, kona, wi wugu saraga wosaga konaa yaara nda fuun ti yen wa ki na ti ni fuun ti na.

²¹ Na ka wugu sherigo gbogo ki na, kona, wi wugu sherigo gbogo konaa Yenjele na li ma pye wa ki ni li na.

²² Na ka si wugu naayeri wi na, kona, wi wugu Yenjele li wunluwo jongo ki na, ma pinle Yenjele jate na li yen ma cen wa ki na li ni.

²³ «Jologo yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Ye maa ye sege yaara tunmworo ti yaga wi woo† naa kaan Yenjele li yeri; to yen paa mati naa fenuyi konaa kume yen. Een fo, Yenjele li nagawa senre nda ti yen kagbogo yon wa lasiri wi ni, ye ma to wa kanngaga na. To yen paa

kasinŋge pyege, naa leele yinriwe taga konaa tagawa† yen. Ki ja daga yaa ki kagbɔgɔlɔ ngele ke piin, mbe si ke jegele jegele ke taga wa fun.

24 Ye yen yekeele ma pye fyɔɔnɔ! Ye ma ye wɔtɔnmɔ pi fyenli ma tishɔngɔ ki wɔ wa pi ni, ɛɛn fɔ, ye mɛɛ yɔngɔmɛ yoli†.

25 «Jɔlɔgɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Katugu ye ma wojenŋgele naa tasaala pe punŋo ki jogo maga laga. Ma si yala, ti nawa po yen ma yin yaara nda yè yu to naa ye jogo pere ti ni.

26 Fariziye nana fyɔɔn! Ma wojenne nawa pi jogo pi laga gben. Pa kona li punŋo ki yaa laga fun.

27 «Jɔlɔgɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele. Ye yen kopiire fenne! Ye yen paa fanra yen, nda pè wa mari filige. Laga funwa na, ti yege cɛnwɛ po yen ma yɔn ti na. ɛɛn fɔ, wa ti nawa po ni, ti yen ma yin kajeere ma pinle yarifɔnrɔ ti ni fuun cɛnle pyew ti ni.

28 Yoro fun pa ye yen ma. Ye yege cɛnwɛ po na, ye yen lesinmbele leele pe yege na. ɛɛn fɔ, ye nawa po yen ma yin kopiire naa tipere ni.

Zhezu wila para jɔlɔgɔ wogo ki na
(Luki 11.47-51)

29 «Jɔlɔgɔ yen ye wogo, yoro lasiri sewe jenfenne naa Fariziye wele! Ye yen kopiire fenne. Ye maa Yenŋele yɔn senre yofenne pe fanra ti waa nari yongɔ, na li lesinmbele pe fanra ti gbegele nari fere.

30 Ye ma yo: Ndɛɛ ki pye waa yiri we teleye pe wagati wi na, we

saa pe saga pe Yenŋele yɔn senre yofenne pe gbo.

31 Ki pyelomɔ pi na, ye yen naga sereya wi yuun ye yɛɛ na, ma yo mbele paa Yenŋele yɔn senre yofenne pe gbo, yoro ye yen pe setirige piile wele.

32 Ki kala na, yaa kee ki ni! Nŋa Ye teleye paa ki nɔgɔ kɔn we, yege pye yege yɔn fili.

33 Ye yen paa wɔɔrɔ yen, paa mɛɛre nŋbelege yen. Yaga kaa ki jate mbe yo ye sho jaganama jɔlɔgɔ ki ni.

34 Ko ki ti mi yaa Yenŋele yɔn senre yofenne torogo ye kan, naa tijinliwe fenne ni, konaa sewe jenfenne ni. Ye yaa ka pele gbo, mbe pele kan tipaara na, mbe pele gbon sapire ni wa ye sheryinre ti ni, mbe taga pe na mbaa pe jɔlɔ mbaa toro cara ti ni;

35 janŋo lesinmbele mbele fuun paa gbo laga tara ti na, ki kapege fɔgɔ ki to ye na, maga le wa lesinŋe Abeli† wi gbogo ki na fɔ ma saa ki wa Barashi pinambyɔ Zakari† wi gbogo ki na. Wo ŋa yaa kaa gbo sherigo gbɔgɔ konaa saraga wɔsaga ki sɔgɔwɔ pi ni we.

36 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, jɔlɔgɔ nŋa ki yaa tɛge mbe ki legbogo kagala ke ni fuun ke fɔgɔ ki tɔn, ki jɔlɔgɔ ki yaa to nala pilige woolo pe na.

*Zhezu wila para Zheruzalemu ca
ki senre na*
(Luki 13.34-35)

37 «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mboro ma maa Yenŋele yɔn senre yofenne pe kuun, pitunmbolo mbele Yenŋele li torogo ma kan na pe waa sinndɛɛre ni na pe kuun. Mila pye naga jaa wagati legerɛ na, mbɔɔn leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa yege nŋa na nŋonɔ maa

† 23:24 23.24: Ko kɔrɔ wo yen fɔ kagala ngele ke yen tugbɔngɔlɔ, paa la koro jate mbaa tanri ke na, ɛɛn fɔ, tunmɔngɔlɔ koro pe maa jate na tanri ke na. † 23:35 23.35: Zhene 4.8-10

† 23:35 23.35: 2 Kuro 24.20-22

piile gbogolo wi kanwira nɔɔ we. Eɛn fɔ, yee si yenle.

³⁸ Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga† pew.

³⁹ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbege le nala wo na, ye sanla yan naa fɔ sa gbɔn pilige nga ye yaa kaga senre nda ti yo mbe yo fɔ: *«Na wila paan we Fɔ wi mege ki na, Yenjele sa duwaw wi na!»* †

24

Zhezu wila para sherigo gbɔɔ ki jɔɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti senre na

(Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

¹ Naa Zhezu wila kaa yiri wa sherigo gbɔɔ ki ni na kee, a wi forɔɔfenne pɛ si fulo wi tanla, nɛɛ ki go ko naa ki kanlɔmɔ pi nari wi na.

² Kona, a Zhezu wɛ si senre ti shɔ, mɛɛ yo fɔ: «Ki yaara nda ti ni fuun yaa ti yaan ke? Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sinndelege ka se ka koro ka go na laga. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

³ Zhezu wila saa cɛn wa Oliviyɛ tire yanwiga ki na, a wi forɔɔfenne pɛ si kari wi korɔɔ poro cɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Kacɛn wiwiin wi yaa ka ma panga konaa dunruya kɔsanga wi naga we na?»

⁴ A Zhezu wi si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jango lere wa ka ka ye fanla mbe ye pungo!

⁵ Katugu lelegere yaa ka pan na mege ki na. Pe yaa kaa yuun fɔ: «Muwi mi yen Kirisi we.» Pe yaa ka lelegere pungo.

⁶ Ye yaa kaa malaga ki senre nuru ye yɛɛ tanla, mbaa malaga ki tinme taa wa lege. Eɛn fɔ, yaga ka fyɛ; katugu ko daga mbe pye.

Eɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔyɛge ki gbɔn gbɛn.

⁷ *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo korɔɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ korɔɔ malaga ni.* † Funjo tugboɔɔ yaa ka to lalɛgere na, tara ti yaa kaa yɛge lalɛgere na.

⁸ Ko kapyere nda to ti ni fuun yaa ka pye jɔɔɔ ki lesanga, paa yɛge nga na jɛle selara ma kaa yiri wi ni we.

⁹ «Kona, leele pe yaa kaa ye nii keɛ, paa ye jɔɔ. Pe yaa kaa ye kuun. Cengele woolo pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na.

¹⁰ Ko sanga wo ni, lelegere yaa ka tagawa pi je. Pe yaa kaa pe yɛɛ nii keɛ, mbe pe yɛɛ panra.

¹¹ Yenjele yɔn senre yofenne yagboyoolo legere yaa ka pan. Pe yaa ka lelegere pungo.

¹² Tipere ti yaa ka lege laga tara ti lagapyew, fɔ lelegere ndanlawa yaa ka kologo.

¹³ Eɛn fɔ, ɲa fuun ka ya mbege kun wi yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ.

¹⁴ Ki Sentanra nda ti yen na para Yenjele li wunluwɔ wogo ki na, ti yaa yari dunruya wi lagapyew, jango ki serɛya wi ta wi yo cengele woolo pe ni fuun pe yɛge na. Ko pungo na, dunruya kɔpilige kii jɛn ki gbɔn.

Yaritijaanga nga ki maa jɔɔwɔ pi piin ki senre

(Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

¹⁵ « *Yaritijaanga nga ki maa jɔɔwɔ pi piin*, ɲa Yenjele yɔn senre yofɔ Daniyeli† wila para ki senre na, ye yaa kaga yan ki yere wa laga ɲa ki yen kpoyi ki na. Lere ɲa kaa ki senre ti kara, wiri korɔ wi jɛn!

¹⁶ Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na.

† 23:38 23:38: 1 Wunlu 9.8; Eza 64.9 † 23:39 23:39: Yuuro 118.26 † 24:7 24:7: Eza 19.2 † 24:15 24:15: Dani 9.27; 12.11

17 Na ɲa ka pye wi go† naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa ki nawa mbe yaara le.

18 ɲa ka pye kere, wiga ka songoro wa ca mbe saa derigboro ki le.

19 Jeele mbele pe yaa ka pye kugboro ni konaa mbele piile na wonri pe na, jologo yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni.

20 Yaa Yennele li yenri, jango yaga ka fe mbe yala were sanga ni, nakoma ye cenpilige ka ni.

21 Katugu ki piliye yi jologo ki yaa ka gboro mbe we jologo nga fuun ki toro ki na, maga le wa dunruya wi dasanga wi na fo ma pan ma gbɔn nala.† Ko jologo ko si se ka pye naa.

22 Ki pye Yennele lii ja wo ki piliye yi na, senwee pyo wo wa se jen na sho. Een fo, Yennele li ka wo ki piliye yi na, leele mbele li wo poro kala na.

23 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fo: <Ye wele, Kirisi wi yen lagame!> nakoma <Wi yen wame>, yaga ka taga ki na.

24 Katugu leele pele yaa ka pan mbaa finlele mbe yo poro pe yen Kirisi we, konaa Yennele yon senre yofenne yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafonngolo tugbonngolo naa kagbogolo piin mbe ta mbe leele mbele Yennele li wo pe pungo, na ki mbe ja ya pye we.

25 Yaa nuru! Mi keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.

26 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fo: <Ye wele, wi yen wa gbinri wi ni!> yaga ka kari wa. Nakoma na paga ye pye mbe yo fo: <Ye wele, wi ɲa wila lara laga yumbyo yege woo wi ni!> yaga ka taga ki na.

27 Yege nga na Yennele li ma yengele, mbege le wa yonlo yiris-

aga kee ki na mbe saga wa wa yonlo tosaga kee ki yeri, pa Lere wi Pinambyo wi panga ki yaa ka pye ma fun.

28 Yarikugo kiga pye laga nga na, pa peteele pe maa pe yee finli wa†.

*Lere wi Pinambyo
wi panga shyen wogo ye*

(Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

29 «Ko jologo piliye yo pungo na, yonlo ki yaa ka kannga diwi. Yenge ki se kaa finri naa. Wonngolo ke yaa ka yiri wa yennele na mbe toori laga tara. Naayeri fannga yaara ti yaa ka yegeyege.†

30 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyo wi kacen wi yan wa yennele na. Cengele ngele fuun ke yen laga tara na, ke yaa kaa gbele.† Pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi yan wila paan wa kambaara ti na fannga naa gbogowo gbembe ni†.

31 Mbanlaga gboro ki yaa ka win. Kona, wi yaa kaa merageye pe torogo laga tara ti go tijere ki na. Pe yaa ka leele mbele wi wo pe gbogolo pe yee na, mbege le dunruya wi go ka na saga wa ka na.»

Figiyi tige yomiyele

(Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

32 «Figiyi tige ki yomiyele li yen na nagawa mba kaan, yoo koro wi logo! Na yaga kaga yan ki njere ti yen na funnu, ye mee ki jen ma yo yonro ti yongo toon.

33 Ki pyelomɔ nungba pi na fun, na yaga kaa ki kagala ke ni fuun ke yaan sanga ɲa ni, yege jen ye yo fo ki kala li yongo toon, fo li yaa si pye.

34 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yen laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka

† 24:17 24:17: Kila pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fo wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † 24:21 24:21: Dani 12.1 † 24:28 24:28: Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi panga ki jen paa yege nga na yarikugo ki ka pye laga nga na, pe maga jen peteele pe kala na we. Zhou 39.30. † 24:29 24:29: Eza 13.10; 34.4 † 24:30 24:30: Zaka 12.10 † 24:30 24:30: Dani 7.13

ku na ki kagala ke ni fuun ke fa pye.

³⁵ Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka kɔ. Έεν fɔ, na senre to se kɔ fyew.

Yenɲele lo nunɲba

li dunruya kɔpilige ki jen

(*Maki 13.32-37; Luki 17.26-30,34-36*)

³⁶ «Έεν fɔ, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jen. Ali merɛgeye mbele wa yenɲele na pe sigi jen. Yenɲele li Pinambyɔ jate wi sigi jen, ndɛɛ na To wo nunɲba wigi jen.

³⁷ Nowe sanga wi na, kagala nɲele kaa pye, koro nunɲba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun.

³⁸ Tɔnɲgbɔɔ mba pila pan, pi panga ki yege, leele paa pye na nii, na woo, na pɔrɔgo piin, na pe sumborombiile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn *pilige nɲa Nowe wila kaa ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbɛnɲe ki ni we.*[†]

³⁹ Pe sila pye kala la jɛnmɛ fɔ ma saa gbɔn wagati nɲa tɔnɲgbɔɔ pila kaa pan, ma kari pe ni fuun pe ni. Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan pilige nɲa ni, pa ki yaa ka pye ma fun.

⁴⁰ Kona, nambala shyen yaa ka pye kerɛ mbaa tunɲgo piin ja, pe yaa ka nunɲba lɛ mbe nunɲba yaga.

⁴¹ Jɛle shyen yaa ka pye muwe tiresaga[†], pe yaa ka nunɲba lɛ mbe nunɲba yaga.

⁴² Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jen, katugu ye Fɔ wi yaa ka pan pilige nɲa ni, ye sigi jen.

⁴³ Yege jen ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jen yembinɛ, wi jen na koro yenɲɛ, janɲo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa wi go.

⁴⁴ Ki kala na, yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga nɲa ye se

kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan.

*Tunmbyee nɲa pɛ taga wi na
konaa tunmbyee nɲa pee taga wi na
(Luki 12.41-48)*

⁴⁵ «Tunmbyee wiwiin pɛ taga wi na, a wi pye tijinliwɛ fɔ? Wowi nɲa wi tafɔ wi maa tege tunmbyeele sanmbala pe go na, wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi ni.

⁴⁶ Na wi tafɔ wiga ka songɔrɔ mbe pan, mboo yan wi bala naa tunɲgo ki piin, pa ferɛwɛ yaa pye wi woo!

⁴⁷ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tege wi kerɛ yaara ti ni fuun ti go na.

⁴⁸ Έεν fɔ, na kiga yala tunmbyee pee wi, wi yaa cɛn mbaa wi yɛɛ piin mbaa yuun fɔ: Na fɔ wi se pan fyaw.

⁴⁹ Pa wi yaa kerɛ le wi tunɲgo pyeyɛnle pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa nii, mbaa woo ja sinwɔɔɔ pe ni.

⁵⁰ Kona, ki tunmbyee wi woro naa tafɔ wi konɔ wele pilige nɲa ni, wagati nɲa wii jen cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan.

⁵¹ Pa kona wi yaa ki tunmbyee wi jɔɔ fɔ jɛnɲɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa kopiire fenne pe ni. Pa wi yaa kaa gbele mbaa wi nɲangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔɔɔɔ ki kala na.

25

Sumbonɔ ke yomiyɛle

¹ «Yenɲele ca wunluwɔ pi yaa ka pye mbe taanla sumbonɔ ke pele ni. Paa pe fitanlaye pe lɛ ma kari japɔɔ filisaga.

² Pe ni, kanɲurugo la pye tijinliwɛ fenne. A kanɲurugo sanmbala poro pye tijinliwɛ fu fenne.

[†] 24:38 24.38: Zhɛnɛ 7.7,23 † 24:41 24.41: Zhufuye jɛle paa pye na tire sinndɛɛɛ na.

3 A Tijinliwe fu fenne pè si pe fitanlaye pe le, pee sinme yetegewe le pe yee go na.

4 Een fo, a tijinliwe fenne poro si pe fitanlaye pe le ma nuru naa ma sinme le sinme kugboro ta ni, ma kari pi ni.

5 Naa japolo wila kaa na moni wa wi woro mbe pan, a wonlowo si pe ni fuun pe yigi, a pè si wonlo.

6 «Yindegge ki na, a gbelege ka si yiri ngbanga ma yo fo: <Japolo wi na wila paan! Ye yiri ye saa fili!»

7 Kona, a ki sumbono ke pè si yen nee pe fitanlaye pe yonro ti yinrigi.

8 A tijinliwe fu fenne pè si tijinliwe fenne pe pye fo: <Ye ye sinme pa kan we yeri, we fitanlaye paa jaa mbe figi.>

9 A tijinliwe fenne pè sho fo: <Ayoo, sinme mba pi yen we yeri, pi se woro naa yoro bo. Ye kari ye sa pa lo wa sinme perefenne pe yeri!»

10 A tijinliwe fu fenne pè si kari sinme pa losaga. Ko sanga wo ni, a japolo wi si pan. Sumbono kangurugo mbele paa gbegele ma yala, a poro si pinle ma ye japolo wi ni wa jayire go ki ni, a pè si korok ki sogo.

11 Ko pungo na, a sumbono sanmbala pè si pan nee yinri ngbanga na yuun fo: <We Fo, we Fo, korok ki yenge we kan!»

12 Een fo, a japolo wi si pe pye fo: <Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mii ye jen.> »

13 Kona, a Zhezu wi sigi senre nda ti taga wa, ma yo fo: «Ki kala na, ye cen ki cenwe, katugu ye sigi pyepilige naa ki pyesanga wi jen.

Zhezu wila yomiyele la wa tunmbyeele taanri pele senre na (Luki 19.11-27)

14 «Ki yaa ka pye paa nanja wa yen. Wila pye na kee ca na, mee wi tunmbyeele pe yeri, ma pan maa kee yaara ti telege pe na.

15 Wila nungba kan te pyo cenme kangurugo (500) ni, ma wa kan te pyo cenme shyen (200) ni, mee taanri woo wi kan te pyo cenme ni. Wila pe ni fuun pe kan ma yala pe fannga ko ni, mee kari.

16 Tunmbyee na wila te pyo cenme kangurugo (500) wi ta, a wi si kari teere, mee saa na safari waa ki penjara ti ni, mee te pyo cenme kangurugo (500) ta naa tonli.

17 Te pyo cenme shyen (200) tafu fun, a wi kari ma saa safari wa, ma te pyo cenme shyen (200) ta fun tonli.

18 Een fo, tunmbyee na wila te pyo cenme wi ta, a wo si kari ma saa wege tugu, mee wi tafu wi penjara ti le wa mari lara.

19 «A ki mo jenge, ko pungo na, a ki tunmbyeele pe tafu wi si kaa pan, nee wi penjara kapyere ti yeege woo pe ni.

20 Tunmbyee na wila te pyo cenme kangurugo (500) wi ta, a wo si fulo wi tanla wi te piile sanmbala pe ni, ma sho fo: <Na tafu, ma na kan te pyo cenme kangurugo (500). Wele, mi cenme kangurugo (500) ta naa!»

21 A wi tafu wi suu pye fo: <Ki yon. Ma yen tunmbyee jenne, ma pye tagawa ni. Ma kaa pye tagawa ni wa kagala jeege jeege ke ni, ki kala na, mi yaa kagbogolo telege ma na. Pan maa yogori na ni ja.>

22 Na wila te pyo cenme shyen (200) wi ta, a wi si fulo fun, ma yo fo: <Na tafu, ma na kan te pyo cenme shyen (200). Wele, mi cenme shyen (200) ta naa!»

23 A wi tafu wi suu pye fo: <Ki yon. Ma yen tunmbyee jenne, ma pye tagawa ni. Ma yen tagawa ni wa kagala ngele ke yen jeege jeege ke ni, ki kala na, mi yaa kagbogolo telege ma na. Pan maa yogori na ni ja.>

24 Kona, na wila te pyo cenme wi ta, a wi si fulo, ma sho fo: <Na

tafo, mila ki jen ma yo lewelewe wi mboro. Mee yarilire wa laga nga na, pa ma ma saa kon wa. Mee yarilire lugu laga nga na, pa ma ma saa kologi wa.

²⁵ Mila pye na fyε ma yege, ki kala na, mila saa wege tugu moɔ penjara ti le wa. Wele: Ma penjara ti nda.>

²⁶ A wi tafo wi suu pye fo: <Tunmbyee pee tiyanja wele de! Na ma kaa ki jen mii yarilire wa laga nga na, pa mi ma saa kon wa, mii yarilire lugu laga nga na, pa mi ma saa kologi wa,

²⁷ kila daga ma sanla penjara ti tege wa penjara tegego ki ni. Naa mi pan yeen, mi jen na sari wo naa ti tonli wi ni.

²⁸ Yege te pyo cenme wi sho wi yeri yoo kan te pyo cenme kangurugo (500) fo wi yeri.

²⁹ Katugu yaraga yen lere na fuun yeri, ka yaa la tari wo kan, wi ta naa legerε. Een fo, yaraga woro na fuun yeri, jenri jate na wi yen wi yeri, wi yaa sho wi yeri.

³⁰ Ki tunmbyee kambayonwo na wo na, yoo yigi yoo wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele, mbaa wi ngangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgo ki kala na.>

Kiti kongɔ punjo wogo ye

³¹ «Na Lere wi Pinambyo wiga ka pan wi gbogwo po naa merεgeye pe ni fuun pe ni, wi yaa ka cen wa wi gbogwo wunluwo jongo ki na.

³² Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka gbogolo wa wi jegele. Wi yaa ka pe wali mbe pe wo pe yeε ni, paa yege nga na yaayoro konrifo wi ma kaa simbaala poro naa sikaala pe wali ma pe wo pe yeε ni we.

³³ Wi yaa ka simbaala pe tege wi kalige keε ki na, mbe sikaala pe tege wa wi kamεnge keε ki na.

³⁴ Kona, wunlunaja wi yaa ka mbele pe wa wi kalige keε ki na pe

pye fo: <Yaa paan, yoro mbele na To wi duwaw ye na we. Wunluwo mba pi gbegele ma tege ye kan maga le wa dunruya wi dasanga wi ni, ye pan ye ye wa pi ni, pi pye ye woo.

³⁵ Katugu funjo la pye na na, a yanla kan mi ka. Wɔgo la pye na na, a yanla kan mi wo. Mila pye nambanja, a yanla yaara wo.

³⁶ Mila pye witiwaga, a ye yariporo kan na yeri. Mila pye na yaa, a yanla kala li yon. Mila pye kaso, a ye saa na wele.>

³⁷ Kona, lesinmbele pe yaa kaa yon sogo mbe yo fo: <We Fo, waa ma yan se funjo ma yigi, a wɔon kan ma ka? Waa ma yan se wogo ma yigi, a wɔon kan ma wo?

³⁸ Waa ma yan se nambanja, mee ma yaara wo? Nakoma waa ma yan se witiwaga, mee yariporo kan ma yeri?

³⁹ Waa ma yan se maa yaa, nakoma moɔ yan se kaso, mee saa ma wele?>

⁴⁰ Kona, wunlunaja wi yaa ka pe yon sogo mbe yo fo: <Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga yaa ki pye na sefenne mbele yeen pe ni fuun jeε wa kan, kona, yaa ki pye ma mi kan.>

⁴¹ Ko punjo na, wunlunaja wi yaa kaga yo mbele pe wa wi kamεnge keε ki na pe kan fo: <Ye laga na na tanla, yoro mbele Yenjele li ye dangga we! Yaa kee wa kason mbakogo ki ni, ko nga paa gbegele Sotanla wo naa wi merεgeye pe kan we.

⁴² Katugu funjo la pye na na, yee na kan mbe ka. Wɔgo la pye na na, yee na kan mbe wo.

⁴³ Mila pye nambanja, ye sila na yaara wo. Mila pye witiwaga, ye sila na kan yariporo ni. Mila pye na yaa, ma pye kaso, ye sila na kala li yon.>

⁴⁴ Kona, pe yaa wi yon sogo mbe yo fo: <We Fo, waa ma

yan se funngo ma yigi, nakoma wɔgɔ ma yigi, naa nambanna, naa witiwaga ni, naa yana, naa kaso, wee soon saga?»

⁴⁵ Kona, wunlunana wi yaa ka pe yon sogo mbe yo fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga ye sigi pye mbele yeen, pe ni fuun jee wa kan, kona, ye sigi pye mi kan.»

⁴⁶ Kona, poro yaa ka kari wa jɔlgɔ mbakɔgɔ ki ni, lesinmbele poro mbe si kari wa yinwege mbakɔgɔ ki ni.»

ZHEZU WI JɔLGɔ KONAA WI KUNWɔ

26

26-27

Saraga wɔfenne teele paa yon le Zhezu wi na

(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

¹ Naa Zhezu wila kaa ko ki nagawa senre ti ni fuun ti na, a wi suu forogofenne pe pye fo:

² «Yège jen ma yo sanni piliye shyen we yaa Paki feti wi pye, fo pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kee poo kan tiparaga na.»

³ Ki sanga wi ni, a saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuyelelele pe ni, pè si saa pe yee gbogolo wa Kayifu yungbolo li ni, saraga wɔfenne pe to we.

⁴ A pè si pe yon ki wa nungba mbe Zhezu wi yigi larawa mboo gbo.

⁵ Paa pye na yuun fo: «Yaga ka ti woo yigi feti wi nogo, janngo yolègere ka ka yiri janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jele wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn

Zhezu wi go ki na

(Maki 14.3-9; Zhan 12.1-8)

⁶ Sanga na ni Zhezu wila pye wa Betani, wa Simo na yayenwe pila pye wi na wi go,

⁷ a jele wà si fulo wi tanla kugbolo la ni. Paa li gbegele sinndeerɛ nda pe yinri alibatiri to ta ni. Laa pye ma yin latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnngbanga woo ni. A wi sigi latikɔrɔ wi wo Zhezu wi go ki na, ma yala wila pye na nii.

⁸ Naa Zhezu wi forogofenne paa kaa ko yan ma, a ki si pe mben. A pè sho fo: «Ki jɔgɔwɔ mba po go?

⁹ Pe mbe ja ya mbege latikɔrɔ na wi pèrɛ sɔnngbanga na, mbege penjara ti kan fyɔnwɔ fenne pe yeri.»

¹⁰ Eɛn fo, a Zhezu wi sigi jen, mɛɛ pe pye fo: «Yingi na, a ye nɛɛ gbanla ki jele na wi na? Nga wi pye mala kan, ki yen ma yon,

¹¹ katugu fyɔnwɔ fenne pe yaa pye laga ye ni sanga pyew. Eɛn fo, mi wo se pye laga ye ni sanga pyew.

¹² Wigi latikɔrɔ na wi gbɔn na wire ti na, janngo mbanla gbegele na gboo lege ki kala na.

¹³ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, ki Sentanra nda pe mberi yari laga nga fuun na, kala na ki jele na wi pye, pe yaa li yegɛ yo wa ki laga ki na fun, janngo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wila ki jaa

mbe Zhezu wi le kee

(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

¹⁴ Kona, wa forogofenne ke ma yiri shyen pe ni, na paa pye na yinri Zhudasi Izikariyoti, wi si kari ma saa saraga wɔfenne teele pe yan.

¹⁵ A wi si pe pye fo: «Na mi ka Zhezu wi le ye kee, yingi ye yaa kan na yeri?»

A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri ke jiri ma kan wi yeri.

¹⁶ Mbege le le ko sanga wo na, a Zhudasi wi nɛɛ pyelomɔ jembe jaa mbe Zhezu wi le pe kee.

*Zhezu wila Paki feti liwen
pi li wi fɔrɔgɔfenne pe ni
(Maki 14.12-21; Luki 22.7-14,21-
23; Zhan 13.21-30)*

¹⁷ Leve fu buru feti† wi pilige konɔbannga ki na, a Zhezu wi fɔrɔgɔfenne pè si saa wi yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki feti yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»

¹⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kari wa ca nawa nana wa yeri, yoo pye fɔ: <We Nagafɔ wì yo wi wagati wì gbɔn, pa wi yaa Paki feti liwen pi li laga ma go, wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni.> »

¹⁹ A fɔrɔgɔfenne pè si kari ma saa nga Zhezu wila yo ma pe kan ki pye, mɛɛ Paki feti yaakara ti sɔgɔ.

²⁰ Naa yɔnlo kila kaa kɔ, a Zhezu wì si saa cɛn na nii wo naa wi fɔrɔgɔfenne kɛ ma yiri shyen pe ni.

²¹ Ma pe ta paa nii, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni, nunɔgba yaa kanla le kɛɛ.»

²² A ki si yesanga wa fɔrɔgɔfenne pe na fɔ jɛnɔ. A pe nɛɛ wi yewe nunɔgba nunɔgba na yuun fɔ: «We Fɔ, ndɛ mi ma?»

²³ A Zhezu wì sho fɔ: «Ŋa wì pinle maa kɛɛ ki le na ni ja wa yaapige ki ni, wo wi yaa kanla le kɛɛ.»

²⁴ Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yege nga na Yɛnɔjele senre sewe wi yen naga yuun wi kanɔgɔlɔ† we. Eɛn fɔ, nana na wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ yen wi wogo. Ki nana ki pye pe sila wi se, anmɛ ko mbe ja mɔnɔrɔ wi na!»

²⁵ Zhudasi na wila pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wì si senre ti le, ma sho fɔ: «We Nagafɔ, ndɛ mi ma?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro màga yo.»

*We Fɔ wi suro kpoyi lige senre
(Maki 14.22-26; Luki 22.15-20; 1
Koren 11.23-25)*

²⁶ Ma pe yaga paa nii, a Zhezu wì si buru le. Naa wila kaa Yɛnɔjele li shari, a wì suu kɔonlo maa kan wi fɔrɔgɔfenne pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo sho yoo ka. Wo wì yen na wire† re.»

²⁷ Ko punɔgo na, a wì si wɔjenne li le, naa wila kaa Yɛnɔjele li shari, a wì sili kan pe yeri, ma yo fɔ: «Ye ni fuun ye pa wɔ.

²⁸ Katugu mba yeɛn po pi yen na kasanwa we, kasanwa mba pi yen na Yɛnɔjele li yɔn finliwe pi nii we†, pì wo lelegere kala na, mbe pe kapere ti kala yaga pe na.

²⁹ Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala wo ni, mi se ki ɛɛzen pire tɔnmɔ mba pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn pilige nga mi yaa ka pi fɔnmɔ pi wɔ ye ni wa na To wi wunluwɔ pi ni we.»

³⁰ Naa pàa kaa Yɛnɔjele li gbɔgɔ yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa oliviye tire yanwiga ki na.

*Zhezu wila yo Pyeri yaa kaa je
(Maki 14.27-31; Luki 22.31-34;
Zhan 13.36-38)*

³¹ Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfenne pe pye fɔ: «Nala yembine na li ni, ye ni fuun ye yaa fe mbanla wa; katugu ki yen ma yonlogɔ wa Yɛnɔjele senre sewe wi ni, ma yo fɔ: <Mi yaa simbaala kɔnrifɔ wi gbo, pa simbaala pe yaa gbɔn mbe jaraga.>†

³² Eɛn fɔ, na mi ka ka yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara.»

³³ A Pyeri wì si senre ti le, ma suu pye fɔ: «Ali sanmbala pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn wa fyew.»

† 26:17 26:17: Eki 12.14-20 † 26:24 26:24: Eza 53.7; Zaka 13.7 † 26:26 26:26: Ki laga nga, pele maa ki jate ma yo buru wi yen ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate buru wila kannga ma pye Zhezu wi wire jate to. † 26:28 26:28: Zhere 31.31; Luki 22.20 † 26:31 26:31: Zaka 13.7

³⁴ A Zhezu wì suu pye fò: «Kase-lege ko na, mila ki yuun ma kan, nala yembine na li ni, sanni ngopolo wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan jen.»

³⁵ A Pyeri wì suu pye fò: «Ali na mbe pinle mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fò mi soon je fyew.» A fòrogofenne sanmbala pège senre nungba ti yo ma fun.

*Zhezu wila Yenjele yenri
wa laga nga pe yinri Zhetisemani
(Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)*

³⁶ Kona, a Zhezu wì si kari wi fòrogofenne pe ni wa laga nga pe yinri Zhetisemani, mæe pe pye fò: «Ye cæn namæ, mi yaa kari sa Yenjele yenri wa yegæ.»

³⁷ A wì si Pyeri naa Zebede pinambiile shyen pe le ma kari pe ni. A yesanga naa laworo næe paan wi yeri.

³⁸ A wì si pe pye fò: «Na nawa pì piri na na fò na jaa mbanla gbo. Ye koro laga na ni yenmbele!»

³⁹ A wì si kari yegæ jenri, ma to maa yegæ ki jilile wa tara, mæe Yenjele li yenri ma yo fò: «Na To, na kaa pye ki mbe ya pye, ki jologo wojenne na li lali na ni! Eæn fò, mi woro nala nandanwa kala lo jaa fò mboro wolo lo.»

⁴⁰ Kona, a wì si songoro ma pan le fòrogofenne taanri pe tanla, mæe pan ma pe ta paa wonlo. A wì si Pyeri pye fò: «Yee ya mbe koro yenmbele mbe wagati nungba pye yerè!»

⁴¹ Ye koro yenmbele yaa Yenjele li yenri, janjo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye. Ki ma pye wa senwee wi yinne li na wigi pye, eæn fò, wi wire ti fannga kì kologo mbege pye.»

⁴² A wì si kari naa shyen wogo ki na, ma Yenjele li yenri ma yo fò: «Na To, na kaa pye ki jologo wojenne li se ya le na tanla fò mbe

wò wa li ni, ma ti ma nandanwa kala lo mbe pye!»

⁴³ A wì si songoro ma pan naa le wi fòrogofenne pe tanla, mæe pan ma pe ta paa wonlo; katugu wonlowo pila pe yigi fò ma saa toro.

⁴⁴ A Zhezu wì si nuru naa ma yiri le pe tanla taanri wogo ki na, ma kari wa yegæ, mæe Yenjele li yenri ma senre nungba ti yo.

⁴⁵ Ko pungo na, a wì si songoro ma pan wi fòrogofenne pe korogo, mæe pe pye fò: «Yaa wonlo bere na wogo wi le? Ye wele, wagati wi gbòn pe yaa Lere wi Pinambyo wi le kapere pyefenne pe kæe.»

⁴⁶ Ye yiri we kari! Ye wele, lere ña wila na nii kæe, wi ña wila paan!»

*Pàa Zhezu wi yigi
(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53;
Zhan 18.3-12)*

⁴⁷ Ma Zhezu wi ta wila pye na para bere, Zhudasi ña wila pye fòrogofenne pe kè ma yiri shyen wa, a wì si gbòn le. Janwa gbolo la pinle wi ni ma pan tokobiye naa kanngire ni. Saraga wofenne teele poro naa Zhufuye tara lelele pe ni, poro paa pe tun.

⁴⁸ Zhudasi ña wila pye na Zhezu wi nii kæe, wila kacæn ña wi mbaa ka sa pye wi naga janwa wi na, ma yo fò: «Nanjan ña mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ña yaa jaa we. Yoo yigi.»

⁴⁹ Naa Zhudasi wila ka saa gbòn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, ma suu pye fò: «We Nagafò, mila ma shari.»

A wì si magala Zhezu wi ni.

⁵⁰ A Zhezu wì suu pye fò: «Na wonlo, nga mà pan mbe pye, ki pye fyaw!»

Kona, a sanmbala pè si fulo Zhezu wi tanla maa yigi.

⁵¹ Leele mbele paa pye Zhezu wi ni, a nungba suu tokobi wi kow, mæe saraga wofenne to wi

tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nunḡbɔlo li laga.

⁵² A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni, katugu mbele fuun pe maa tokobi lee na wiin, tokobi wi yaa ka poro gbo†.

⁵³ Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe yo fɔ mbe ya mbanla to wi yeri wilan saga, le ki yɔngɔlo nunḡba ke ni, pa wi yaa mɛrɛgɛye sorodasheelee nḡbelege kɛ ma yiri shyɛn torogo na kan?

⁵⁴ Eɛn fɔ, na ko ka pye ma, Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yaa ti yɛɛ yɔn fili mɛlɛ? Ti yɛn naga yuun ma yo ki wogo nḡa ki daga mbe pye ma†.»

⁵⁵ Ko punḡo na, a Zhezu wì si janwa wi pye fɔ: «Yè pan na korɔḡo tokobiye naa kanḡgɛrɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ bɛnḡanri pyefɔ wi mi kɛ? Pilige pyew mila pye na cɛɛn wa sherigo gbɔḡo ki ni na leele pe nari Yɛnɲɛle sɛnrɛ ti ni, ye sila silan yigi.

⁵⁶ Eɛn fɔ, ko kagala nḡele koro pye, jango Yɛnɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti wa Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.»

Kona, a wi fɔrɔḡɔfɛnnɛ pe ni fuun pɛ suu yaga le mɛɛ fe.

*Pàa kari Zhezu wi ni
wa kiti kɔnfɛnnɛ nḡbelege
ki yɛgɛ sɔḡɔwɔ*

(Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mbele pàa Zhezu wì yigi, a pɛ si kari wi ni wa Kayifu yeri, saraga wɔfɛnnɛ to we. Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa tara ti lelele pe ni, pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.

⁵⁸ A Pyeri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma kari fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga ki ni. A

wì si ye wa laga nawa ma saa cɛn wa laga welefɛnnɛ pe tanla, mbe ta mbege kala li kɔwɔ pi yan.

⁵⁹ Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa kiti kɔnfɛnnɛ nḡbelege ki ni, pàa pye na yagbogowo sɛnrɛ jaa Zhezu wi na mbe ta mbooo gbo.

⁶⁰ Eɛn fɔ, pe sila ta ta. Ali maga ta yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ lɛgere la pan ma pe yagbogolo sɛrɛya yo wi na o. Ko punḡo na, a leele shyɛn† pɛle si yiri ma sho fɔ:

⁶¹ «Ki nana nḡa wila ki yo ma yo wi mbe ya mbe Yɛnɲɛle li sherigo gbɔḡo† ki jan mbege kan naa fɔnḡḡo wi piliye taanri.»

⁶² A saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya nḡa ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»

⁶³ Eɛn fɔ, Zhezu wì sila para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì sho fɔ: «Mila ma yewe Yɛnɲɛle na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, maga yo we kan, na kaa pye mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnɲɛle li Pinambyo we.»

⁶⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi nḡa mà yo we. Eɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, mbege lɛ nala wo na, ye yaa ka *Lere wi Pinambyo wi yan wì cɛn wa Yɛnɲɛle na li yɛn Yafɔ li kalige kɛɛ ki na, mbooo yan fun wila paan wa naayeri kambaara ti na.*»†

⁶⁵ Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yariporɔ ti walagi nanḡbanwa pi na, ma sho fɔ: «Wì Yɛnɲɛle li mɛgɛ ki jɔḡo! We woro na sɛrɛfɔ jaa naa. Wì Yɛnɲɛle li mɛgɛ ki jɔḡo, ye ni fuun ye nunḡbɔlo yɛn ki sɛnrɛ ti na.

⁶⁶ Yɛnḡi yaa jate wi ni?»

A pɛ sho fɔ: «Wì daga mbe ku win.»

⁶⁷ Kona, a pe nɛɛ cɛnrɛ waa wa wi yɛgɛ sɔḡɔwɔ, nɛɛ wi gbɔɔn

† 26:52 26:52: Zhɛnɛ 9.6; Eki 21.12; Naga 13.10 † 26:54 26:54: Yuuro 22; Eza 53; Luki 24.44.

† 26:60 26:60: Dete 19.15 † 26:61 26:61: Zhan 2.19 † 26:64 26:64: Dani 7.13; Naga 1.7

kenḡungolo ni. A pele nɛɛ wi feele,

⁶⁸ nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi, Yenḡele li yon senre ti yo! Lere ḡa wɔɔn gbɔn wi naga we na!»

Pyeri wila je Zhezu wi na

(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pyeri wila pye ma cen wa funwa, wa laga nawa. A saraga wɔfenne to wi tunmbyee jele wà si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Mboro fun màa pye ki Galile tara fenne Zhezu ḡa wi ni.»

⁷⁰ Eɛn fɔ, a wì si je Zhezu wi na leele pe ni fuun pe yeḡe na, ma sho fɔ: «Senre nda maa yuun, mi siri jen!»

⁷¹ Ko punḡo na, a Pyeri wì si yiri le, mɛɛ kari wa laga ki jasa yeyongɔ ki na. A tunmbyee jele wà si nuru naa maa yan, mɛɛ leele mbele pàa pye le pe pye fɔ: «Ki naḡa ḡa yeɛn, wila pye Nazareti ca fenne Zhezu wi ni.»

⁷² A Pyeri wì si nuru naa maa je, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Ki naḡa ḡa, mi suu jen.»

⁷³ Ko punḡo na naa jenri, leele mbele pàa pye wa, a poro si fulo Pyeri wi tanla ma suu pye fɔ: «Kaselege yi, ki leele mbele wo wawi mboro; katugu ma senpaara tɔɔn yirisaga ki naga we na.»

⁷⁴ Eɛn fɔ, a Pyeri wi nɛɛ yuun fɔ: «Na kaa pye mì finle, Yenḡele lilan le jɔlɔḡo! Mì wugu, ki naḡa ḡa, mi suu jen!»

Le ki yongolo nunḡba ke ni, a ḡopɔlɔ wà si gbele.

⁷⁵ A Pyeri wì si nawa to senre nda Zhezu wila yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ḡopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jen.» A wì si yiri, mɛɛ gbele fɔ jenḡe.

27

Pàa saa Zhezu wi le Pilati wi keɛ

(Maki 15.1; Luki 23.1-2; Zhan 18.28-32)

¹ Ki goto yirifaga ki na, a saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuyelelelele pe ni fuun, pè si pe yon ki wa nunḡba mbe Zhezu wi gbo.

² A pè suu pɔ ma kari ma saa wi le gbɔforoneri Pilati wi keɛ.

Zhudasi wi kunwɔ senre re (Kapye 1.18-19)

³ Zhudasi ḡa wila Zhezu wi le keɛ, naa wila kaa ki yan pè yere ki yerewe ma yo pe Zhezu wi gbo, a kì si ye wi go na. A wì sigi warifuwe pyɔ nafa ma yiri ke wi le, ma saa wi songoro saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuye lelelele pe na.

⁴ A wì si pe pye fɔ: «Mì kapege pye, ma kapege fu fɔ kan wi ku!»

Eɛn fɔ, a pè suu yon sogo ma yo fɔ: «Woro yingì kala yen koni? Mboro kala li lo!»

⁵ A Zhudasi wì sigi penjara ti wa wa sherigo gbɔḡo ki ni, mɛɛ yiri ma saa wi ye to.

⁶ A saraga wɔfenne teele pè si penjara ti wulo, ma sho fɔ: «Mbe yala we lasiri wi ni, kii daga ki penjara nda ti ye wa sherigo gbɔḡo penjara kesu wi ni, katugu legbogo sara wi.»

⁷ A pè si yo ma fili ki na, mɛɛ saa corɔ fanriɔ wi kere ti lo ki penjara ti ni mari pye nambanmbala gboolo lesaga.

⁸ Ki kala na, ali ma pan ma gbɔn nala, ki kere laga pe maa ki yinri: «Kasanwa kere.»

⁹ Kona, a Yenḡele yon senre yofɔ Zheremi wi senre ti si ti ye yon fili, fɔ: «A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri ke wi le. Ko penjara tori Izirayeli tara woolo pàa yo ma fili ki na mbe kan wi songɔ.

¹⁰ A pè siri tɛgɛ ma cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ, paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wila ki yo na kan we.»†

Pilati wila Zhezu wi yewe

(Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Zhan 18.33-38)

¹¹ Kona, a pè si saa Zhezu wi yerege le gboforonɛri Pilati wi tanla. A wo suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunana we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»

¹² Ko pungo na, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye leleɛle pe ni, paa kaa бага wi na ma yo wì kapere pye, sɛnrɛ pyɔ wi sila wo yo.

¹³ A Pilati wì sho fɔ: «Pè бага ma na ma yo mà kapere nda fuun pye, ma woro nari nuru wi le?»

¹⁴ Eɛn fɔ, Zhezu wi sila sɛnpyɔ wo yo wi ni kala la kpɛ na, a kì si gboforonɛri wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo

(Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zhan 18.39-19.16)

¹⁵ Kila pye yɛle pyew Paki feti wiga gbɔn, gboforonɛri wi kataraga layi mbe kasopiile nunɔba wa, ŋa janwa wi kaa jaa we.

¹⁶ Ki wagati wi ni, a kì si yala kasopyɔ wà la pye wa, wi mɛgɛ kila yiri fɔ jɛŋgɛ. Pàa pye naa yinri Zhezu Barabasi.

¹⁷ A Pilati wì si janwa ŋa wila pye ma gbogolo le wi yewe ma yo fɔ: «Pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee? Zhezu Barabasi we lee Zhezu ŋa pe yinri Kiriisi wo?»

¹⁸ Katugu wila ki jɛn ma yo yɛnjara to tila ti pàa saa Zhezu wi le wi kɛɛ.

¹⁹ Ma Pilati wi ta wila pye ma cɛn wa wi kiti kɔnsaga, a wi jɔ wì sigi tunɔgo ŋga ki tun wa wi yeri, ma yo fɔ: «Kì nanja kapege fu fɔ ŋa yɛɛn, maga ka tipege pye wi na,

katugu nala yembine na li ni, mì wɔɔnrɔ pere wɔnlɔ wi kala na.»

²⁰ A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa leleɛle pe ni, pe nɛɛ janwa wi sunnu ma yo paa Barabasi wo lagajaa poo wa, pe Zhezu wo gbo.

²¹ A gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti le naa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Pe shyɛn pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?» A pè sho fɔ: «Barabasi.»

²² A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yingyi yaa jaa mbe pye Zhezu ŋa pe yinri Kiriisi wo na?»

A pe ni fuun pè sho fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

²³ A Pilati wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yingyi kapege wì pye?»

Eɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi pe fanɔga ki ni fuun ki na, na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

²⁴ Naa Pilati wila kaa ki yan wi se ya kala la pye, tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi, a wì si tonmɔ le maa keyɛn yi jogo le janwa wi yege na, ma sho fɔ: «Na ni woro ki nanja ŋa wi gbowo pi ni! Yoro kala li!»

²⁵ A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Wi kasanwa pi fɔgo ki to woro naa we piile we na!»

²⁶ Kona, a Pilati wì si Barabasi wo wa, mɛɛ Zhezu wi kan, a pòo gbɔn sapige ni, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheelee pàa pye na tɛgɛ

Zhezu wi na

(Maki 15.16-20; Zhan 19.2-3)

²⁷ A gboforonɛri Pilati wi sorodasheelee pè si kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yunɔgbɔgo ki ni. A sorodasheelee sanmbala pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wi tanla.

²⁸ A pè suu yaripɔrɔ ti wɔ wi na, ma derigbɔgo yɛngɛ le wi kan.

²⁹ A pè si wuuro njala tin ma li kan wi kan, mɛɛ kanɔgala le wa wi kalige kɛɛ ki ni. A pe nɛɛ kanɔguuro kanni wi jegele nɛɛ tɛgɛ wi na na yuun fɔ: «Waa ma shari Zhufuye wunlunana.»

30 Pàa pye na cènre waa wi na, mɛɛ kanngala li sho wi yeri, nɛɛ wi gbɔɔn wa wi go ki na.

31 Naa pàa kaa tege wi na ma saa kɔ, a pè si derigbɔgɔ yengɛ ki wɔ wi na, ma suu yaripɔɔ jate ti le mari le wi kan, mɛɛ kari wi ni saa kan tiparaga na.

*Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Maki 15.21-32; Luki 23.26-43;
Zhan 19.17-27)*

32 Naa pàa kaa na yinrigi wa ca, a pè si fili Sireni ca fenne naja wa ni. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè suu yigi fannga ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi kari ki ni.

33 Ko pungo na, a pè si saa gbɔn wa laga nga pàa pye na yinri Goligota. Ko kɔɔ wo yen fɔ: «Yungɔɔgɔ laga.»

34 Wa ki laga ki na, a pè si tisoolo le duven wa ni, ma suu kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Naa wila kaa wi nɛnɛ, wii yenle mboo wɔ.

35 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pete gbɔn wi yaripɔɔ ti na, mari yeele pe yee na.

36 A pè si cèn le ki laga ki na nɛɛ wi wele.

37 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ wa wi go na ma yo fɔ: «Ŋa yeen wo wi yen Zhezu we, Zhufuye pe wunlunaɲa we.»

38 Pàa benjanri pyefenne shyen kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nungba la pye wi kalige keɛ ki na, sanɲa wo la pye wi kameɲge keɛ ki na.

39 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinre ti yangara† na Zhezu wi tegele,

40 na yuun fɔ: «Mboro ŋa mà yo ma yaa sherigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnngɔ kan ma piliye taanri, mboro jate, ma yee sho ye! Na kaa pye mboro ma yen Yennele li Pinambyɔ, tigi wa tiparaga ki na!»

41 Saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, naa lelele pe ni, pàa pye na tege Zhezu wi na ma fun. Pàa pye naa piin fɔ:

42 «Wì pele sho, ɛɛn fɔ, wi se si ya mboo yee sho! Wi yen Izirayeli tara ti wunlunaɲa, ɛɛn, wi tigi wa tiparaga ki na yingɔ ye! Pa we yaa taga wi na.

43 *Wuu jigi wi taga Yennele li na* ma yo wo wi yen li Pinambyɔ we. Na kaa pye wi yen ma Yennele li ndanla, luu sho yingɔ ye†!»

44 Benjanri pyefenne mbele pàa kan tipaara ta na le wi tanla, pàa pye naa tegele ma fun.

*Zhezu wi kunwɔ we
(Maki 15.33-41; Luki 23.44-49;
Zhan 19.28-30)*

45 Ki yɔnlɔfugo ki na, a wɔwɔ pì si ye tara ti lagapyew ki ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki na.

46 La kee yɔnlɔparaga ki yeri, a Zhezu wì si gbele ngbanga, ma yo fɔ: «Eli, Eli, lama sabakitani?» Ko kɔɔ wo yen fɔ: «Na Yennele, na Yennele, yingɔ na, a mà si je na na?»†

47 Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga senre ti logo wi yeri, ma sho fɔ: «Wila Eli yinri!»

48 Pe ni, a nungba si fe ma saa ngbala le, maa le duven tangara† ta ni, maa migi kanngala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma yo wuu shɔnri.

49 ɛɛn fɔ, a sanmbala poro sho fɔ: «Yere, waa wi wele, na kaa pye Eli yaa pan mboo sho!»

50 A Zhezu wì si gbele naa ngbanga mɛɛ ku.

51 Ki wagati nungba wi ni, paraga nga pàa pɔ ma sherigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyen, a ki si wali wa ki nandogomɔ, maga le wa naayeri ma saa kan fɔ wa tara. A tara tì si yege, a waara tì jɛenri.

† 27:39 27:39: Yuuro 22.8 † 27:43 27:43: Yuuro 22.9 † 27:46 27:46: Yuuro 22.2 † 27:48 27:48: Yuuro 69.22; Zhan 19.29

⁵² A fanra ti yonro ti yengele. Yenjele li woolo mbele paa ku faa, a pe legere yen ma yiri wa kunwo pi ni.

⁵³ A pe si yiri wa fanra ti ni. Naa Zhezu wila kaa yen ma yiri wa kunwo pi ni, a pe si ye wa Zheruzalemu ca kpoyi ki ni. Lelegera la pe yan.

⁵⁴ Orumu tara sorodasheelee tojele wo naa sorodasheelee mbele paa pye na Zhezu wi wele, naa paa kaa tara yegewe pi yan, naa nga kila pye ki ni, a pe si fye ma sho fo: «Kaselege ko na, Yenjele li Pinambyo wo lawi na yeen!»

⁵⁵ Jeele legera la pye ma yere wa lege naga kagala ke wele. Paa taga Zhezu wi na ma yiri wa Galile tara, naa kala li yongo naa kaan.

⁵⁶ Mari na wi yiri wa Magidala ca, wila pye ki jeele pe ni, naa Zhaki naa Zhozefu pe no Mari wi ni, konaa Zebede pinambiile pe no wi ni.

Paa Zhezu gboo wi le

(Maki 15.42-47; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

⁵⁷ Naa yonlo kila kaa na koo, a nanja penjagboro fo wa si yiri wa Arimate ca ma pan. Paa pye naa yinri Zhozefu. Wo fun wila pye Zhezu wi forogofa wa.

⁵⁸ A wi si kari ma saa Pilati wi yan, mee wi yenri Zhezu gboo wi ni. Ki kaa pye ma, a Pilati wi si konon kan ma yo pe gboo wi kan Zhozefu wi yeri.

⁵⁹ A Zhozefu wi si saa gboo wi le, mee wi fo len jese parifige fonngo ni

⁶⁰ mee saa wi le wa wi yera fanga ki ni. Wila ki kon walaga na. A wi si sinndelingbogo ka konngo ma saa fanga ki yon ton ki ni, mee kari.

⁶¹ Mari na wila yiri wa Magidala wo naa Mari sanja wi ni, paa pye ma cen le fanga ki tanla fun.

Paa konon kan sorodasheelee pe yeri
ma yo paa fanga ki go singi

⁶² Ki goto, ko pilige ko kila pye cenpilige ki yetegewe we. A saraga wofenne teele poro naa Fariziye pe ni, pe si kari ja wa Pilati wi yeri,

⁶³ ma saa yo fo: «We to, we nawa to ki na, fo ki yagboyoo na, sanga na ni wi yen yinwege na, wila ki yo ma yo na wiga ka ku, ki pilige taanri wogo, pa wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.

⁶⁴ Ki kala na, konon kan paa fanga ki go singi sa gbom pilige taanri wogo ki na, jango wi forogofenne paga ka pan mbe gboo wi yu, mbe leele pe pye mbe yo wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Pa kona ko yagbolo pungo wolo na lo yaa we kongbanna lo na pew.»

⁶⁵ A Pilati wi si pe pye fo: «Sorodasheelee pele mbele, pe saa fanga ki go singi! Ye kari ye saa fanga ki go singi jenge, paa yega nga na ye mbe ya we!»

⁶⁶ Kona, a pe si kari, mee saa fanga ki gbegele maga ton, ma tegere tege sinndelege ki na, mee sorodasheelee pe wa le paa ki go singi.

ZHEZU WI YENME MA YIRI WA KUNWO PI NI

28

28.1-20

Zhezu wila yen ma yiri wa kunwo pi ni

(Maki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

¹ Naa cenpilige kila kaa toro, ki leti yirifaga ki na, Mari na wila yiri wa Magidala wo naa Mari sanja wi ni, pe si kari sa fanga ki wele.

² Le ki yongolo nungba ke ni, a tara ti si yega ngbanga. A we fo wi merege wa si yiri wa yenjele na, mee pan ma sinndelingbogo ki

konɔo maga laga wa fanga ki yon na, mɛɛ ɛn ki na.

³ Wi yegɛ ɛnwɛ pɪla pye na yiin paa yɛnɛle yɛngelemɛ yɛn. Wi yaripɔɔ tɪla pye ma filige paa para yɛn.

⁴ A sorodasheelee pɛ si fyɛ jɛngɛ, fɔ a paa seri ma kanɔga paa gboolo yɛn.

⁵ A mɛrɛgɛ wɪ si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ jɛɛle pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Migi jɛn ma yo Zhezu nɔa pɛ kan wa tiparaga ki na, wo yaa lagajaa.

⁶ Wi woro laga. Wi yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, paa yegɛ nɔga na wɪla ki yo we. Ye pan yoo sinɔgesaga ki wele!

⁷ Ye kari fyaw ye saga yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ye pe pye fɔ: «Wi yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. ɛɛn, wi yaa si keli mbe kari ye na wa Galile tara ti ni. Pa ye yaa ka saa yan wa.» Nda ti pye na yeri mbe yo ye kan, tori nda yɛɛn we.»

⁸ A ki jɛɛle pɛ si fyɛɛle ma yiri wa fanga ki tanla, ma yin wagati nunɔba wi ni fyɛrɛ naa nayinmɛ gbɔɔ ni, nɛɛ fɛe mbe saga sɛnrɛ ti yo Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan.

⁹ Ma pe ta pɔa pye na kee, sannɪ jɛnrɪ, a Zhezu wɪ si pan ma fili pe ni, mɛɛ pe shari ma yo fɔ: «Ye gba konɔ!»

A pɛ si fulo wi tanla maa kanɔguuro ti yigi, maa gbɔɔ.

¹⁰ Kona, a Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Ye kari ye saga yo sɛfɛnnɛ pe kan, fɔ paa kee wa Galile tara. Pa pe yaa sanla yan wa.»

Sorodasheelee pe sɛnyoro rɛ

¹¹ Ma jɛɛle pe ta wa konɔ paa kee, sorodasheelee mbele pɔa pye na fanga ki go singi, a poro pɛle si ye wa ca, mɛɛ saa nɔga fuun kɪla pye ki yegɛ yo ma saraga wɔfɛnnɛ teele pe kan.

¹² A saraga wɔfɛnnɛ teele pɛ si pe yɛɛ gbogolo poro naa Zhufuyelelele pe ni, mɛɛ pe yon ki

wa nunɔba, ma penjagbɔɔ kan sorodasheelee pe yeri.

¹³ Pɔa pe pye fɔ: «Yege yo, ye yo fɔ Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pɛ pan maa gboo wi yu yɛmbɪnɛ li ni, ma ye ta yaa wɔnlo!

¹⁴ Na gbɔforonɛri wi kaga logo, pa we yaa yo mboo ya, janɔo wiga ka ye le jɔlɔɔ.»

¹⁵ A sorodasheelee pɛ sigi penjara ti lɛ, mɛɛ kari ma saa na tanri na yala sɛnrɛ nda pɔa yo ma pe kan ti ni. Ki sɛnrɛ tɪla jaraga wa Zhufuyɛ pe sɔgɔwɔ, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Zhezu wɪla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na

(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapyɛ 1.6-8)

¹⁶ A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri nunɔba pɛ si kari wa Galile tara, wa yanwiga nɔga Zhezu wɪla naga pe na ki na.

¹⁷ Naa pɔa ka saa wi yan, a pɛ suu gbɔɔ. ɛɛn fɔ, pe ni, kɪla pye na pele kɔɔn shyɛn ndɛɛ wo ma.

¹⁸ A Zhezu wɪ si fulo pe tanla, mɛɛ pe pye fɔ: «Yawa pi ni fuun pi kan na yeri wa yɛnɛle na, konaa laga tara ti na.

¹⁹ Ki kala na, yaa kee ye saa tara woolo pe ni fuun pe piin na fɔrɔgɔfɛnnɛ, yaa pe batize To, naa Pinambyɔ, naa Yinnekpoyi pe mɛgɛ na.

²⁰ Kagala nɔgele fuun mɪ yo ma ye kan, yaa ke nari pe na paa tanri ke na. Ye sigi jɛn ye yo fɔ mi yɛn ye ni pilige pyew, fɔ sa dunruya wi kɔ.»

Zhezu Kirisi Sentanra nda MARIKI la yonlɔgɔ Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Mbe yala kalegele ke ni, Zhezu Sentanra sɛwɛ shyenwoo Mariki wila wi yonlɔgɔ. Mariki wila pye Zhezu Kirisi wi pitunmbolo wo wa. Paa pye na Mariki wi yinri fun Zhan. Wila pye ma cɛn wa Zheruzalemu ca, wa wi nɔ wi ni (Kapye 1.12). Wila pye Barinabasi wi sege woo wo wa (Kolɔ 4.10). Wila pinle Barinabasi wo naa Pɔli pe ni ma kari wa Antiyɔshi ca (Kapye 12.25). Wama, a legilizii woolo pɛ si pe torogo pe saa Zhezu Sentanra ti yari tara legere ni. Pe tangala konjganna li na, Mariki wila pinle pe ni mbe sa pe saga; ɛɛn fɔ ma pe ta wa ki tangala li na, a wi si laga pe na ma songɔɔ wa Zheruzalemu ca (Kapye 13.5, 13). Ko punjo na, naa wagati jenri la kaa toro, a Barinabasi wɛ si Mariki wi le ma kari wi ni wa Shipiri logɔ fugo tara ti ni (Kapye 15.37-39). Ko punjo na, wa Pɔli naa Pyeri sɛwɛle pe ni, wɛge yan fɔ sanga na ni paa pye wa Ɔromu ca, Mariki wila pɛ saga (2 Timo 4.11; File 24; 1 Pyeri 5.13).

Wa wi Sentanra sɛwɛ wi ni, Mariki wi yen naga nari we na fɔ Zhezu wi yen Yenjele li Pinambyɔ. Wi si yen fun Lere wi pinambyɔ, na wɛ pan ma tunjo pye konaa maa yɛɛ kan saraga, mbe lelegere go sho (Maki 10.45). Sentanra nda Mariki wɛ yonlɔgɔ ti were ma wɛ Zhezu Sentanra sɛwɛle sanmbala pe na, ɛɛn fɔ yarijende legere yen wa ti ni.

Wa wi Sentanra ti pelisaga, Mariki wi yen naga nari we na fɔ Zhan Batisi wo wila Zhezu wi batize; ko punjo na, a Sotanla

wɛ si Zhezu wi wa ma wele (1.1-13). Mariki wi Sentanra ti yen ma kon ma yiri konsagboro shyen. Wa ti konsagboro konjbannga ki ni (1.14-8.26), wi yen na para we ni tunjo nga Zhezu wɛ pye kpengbelengbe wa Galile tara ti ni ki wogo na. Wi yen naga nari we na paa yɛge nga na Zhezu wila wi fɔɔgofenne pe yeri; wi yen naga nari paa yɛge nga na yawa la pye Zhezu wi ni, a wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni; wi yen naga yɛge yuun paa yɛge nga na Zhezu wila yambala legere sagala, naa yɛge nga na wila pye na Yenjele li kagala ke nari leele pe na fannga ni konaa paa yɛge nga na wila kafonngolo legere pye.

Wa Sentanra ti konsagboro shyen wogo ki ni (8.27-16.20), Mariki wi yen na para we ni Zhezu wi kunwo po naa wi yenme mbe yiri wa kunwo pi ni po sɛnrɛ na. Ɔromu tara sorodasheelee to na wila Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, naa wila kaa Zhezu wi ku kulomɔ mba na pi yan, a wɛ sho fɔ: «Kaselege ko na, ki nana na, wo wi yen Yenjele li Pinambyɔ we» (15.39).

Wa wi Sentanra ti kosaga yeri, wɛge yan fɔ sɛnrɛ jenri Mariki wɛ yo we kan Zhezu wi yenme mbe yiri wa kunwo pi ni pi wogo na (16.1-8). Ko kɛ ti leele pele yɛge Zhezu wi sɛnrɛ ta yɛge taga wa, mbege yo we kan paa yɛge nga na Zhezu wila wi yɛɛ naga wi fɔɔgofenne pe na, konaa paa yɛge nga na wila yiri ma kari wa yenjele na (16.9-20).

Sɛwɛ wi yen ma kɔonlo yɛge nga na

Zhezu Sentanra ti lesaga sɛnrɛ
1.1-13

Zhezu wi Galile tara tunjo
1.14-8.30

Zhezu wila para wi kunwo naa
wi yenme sɛnrɛ na 8.31-9.50

Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalemu 10.1-52
 Zhezu wi tunngo wa Zheruzalemu ca 11.1-13.37
 Zhezu wi jologo konaa wi kunwo 14.1-15.47
 Zhezu wi yenme ma yiri wa kunwo pi ni 16.1-20

ZHEZU SENTANRA TI LESAGA SENRE

1.1-13

Zhan Batisi wila pye na Zhezu panga ki yari (Mati 3.1-12; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

¹ Sentanra nda ti yen na para Yenjele li Pinambyo Zhezu Kirisi wi kanngolo ti lesaga ki nga.

² Ki yen ma yonlogo wa Yenjele yon senre yofozayi wi sewe wi ni, ma yo Yenjele li yo fo:

Wele, mi yaa na pitunjo wi torogo wa ma yege wi soon kologo ki gbegele ma kan.

³ *Wo magala lo laa yinrigi wa gbinri wi ni na yuun fo:*

Ye we Fo wi konjo li gbegele, yoo kombigile ke sinzin wi kan![†]

⁴ Ki pye ma, ki pitunjo wo wila pye Zhan we. Wila pan maa yee naga wa gbinri wi ni, na leele pe batize naga yuun pe kan fo: «Ye ye kapere ti jen, yeri yaga, ye ye yee kan pe ye batize. Pa Yenjele li yaa ye kapere ti kala yaga ye na.»

⁵ Ki pye ma, Zhude tara fenne poro naa Zheruzalemu ca woolo pe ni fuun paa pye na kee Zhan wi korogo, ma saa naga yuun naga finligi ma yo pe yen kapere pyefenne. A Zhan wi nee pe batize wa Zhuriden gbaan wi ni.

⁶ Yariporo nda Zhan wila pye na nii, paa ti gbegele yongome sire ni. Kurusijara selege woo wila pye na poo wa wi senne[†]. Gbato naa senrege wila pye na kaa.

⁷ Leele mbele paa pan wi korogo, wila pye naga yuun pe kan fo: «Ija wi yaa pan mi punjo na, wo fanja ko we mi wogo ko na. Mii daga yere mbe foli mboo sawira manda ti sangala[†].

⁸ Mi wo ye batize tonmo ni, een fo, wo yaa ka ye batize Yinnekpoyi lo ni.»

Zhezu Kirisi wi batemu pyege ye (Mati 3.13-4.17; Luki 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ki sanga wi ni, a Zhezu wi si yiri wa Nazareti ca, wa Galile tara[†] mee pan Zhan wi korogo. A wi suu batize wa Zhuriden wi ni.

¹⁰ Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa tonmo pi ni, a wi si yenjele li yan li yenge. A Yinnekpoyi li nee tinri wi na paa ketene yen.

¹¹ A wi si magala la logo li yiri wa yenjele na, ma yo fo: «Mboro ma yen na Pinambyo na wilan ndanla jenge we. Ma kala lilan ndanla fo jenge.»

¹² Le ki yongolo nungba ke ni, a Yinnekpoyi li si kari Zhezu wi ni wa gbinri wi ni.

¹³ Wila pye piliye nafa shyen wa gbinri wi ni, a Sotanla wi si saa wi wa ma wele mboo le kapege. Wila pye wa yanyaara ti sogowo, a merageye pe si saa naa kala li yongo wi kan.

ZHEZU WI GALILE TARA TUNNGO

1.14-8.30

¹⁴ Naa paa kaa Zhan wi le wa kaso[†], ko punjo na, a Zhezu wi si pan wa Galile tara, nee Yenjele li Sentanra[†] ti yari leele pe kan.

¹⁵ Wila pye na yuun fo: «Wagati na wila tege wi gbom, Yenjele li wunluwo pi yongo. Ki kala na, ye ye kapere ti jen, yeri yaga. Ye taga Sentanra ti na!»

[†] 1:3 1.2-3: Eza 40.3; Mala 3.1   [†] 1:6 1.6: Yenjele yon senre yofenne paa pye na kurusijaraye selege woolo poo. 2 Wunlu 1.8.   [†] 1:7 1.7: Katugu wi go kologo ki pyege na.   [†] 1:9 1.9: Mati 2.23   [†] 1:14 1.14: Maki 6.17-18; Zhan 3.24   [†] 1:14 1.14: Eza 61.1-3; Mati 4.17

*Zhezu wila ngbanra wɔfenne
tijere yeri ma yo
pe pye wi forɔɔfenne*

(Mati 4.18-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

¹⁶ Pilige ka, Zhezu wila pye na tanri na toro Galile loɓɓoɓo yon ki na, mɛɛ saa ngbanra wɔfenne shyen yan. Simo wo naa wi nosepyo lenaɗa Andire poro la wele. Paa pye na pe mɛɛ ti waa wa loɓɓoɓo ki ni na ngbanra woo.

¹⁷ A Zhezu wi si pe pye ma yo fo: «Ye pan ye taga na na, mi yaa ye pye leele lagajafenne paa yɛge nga na yaa ngbanra ti woo we.»

¹⁸ Le ki yongolo nunɓa ke ni, a pe si pe mɛɛ ti yaga le, mɛɛ taga wi na.

¹⁹ A Zhezu wi si kari yɛge jenri, mɛɛ saa Zebede wi pinambiile shyen pe yan; poro la wele Zhaki naa wi nosepyo lenaɗa Zhan. Paa pye wa pe tonmokoɗo ki ni na pe mɛɛ ti gbegele.

²⁰ Le ki yongolo nunɓa ke ni, a Zhezu wi si pe yeri. A pe si pe to Zebede wi yaga wa tonmokoɗo ki ni, konaa wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ taga Zhezu wi na nɛɛ kee.

*Zhezu wila yinne tipele fo
wa sagala*

(Luki 4.31-37)

²¹ A Zhezu wo naa wi forɔɔfenne pe ni, pe si kari wa Kaperinawu ca. Naa Zhufuyecɛnpilige kila kaa gbɔn, a Zhezu wi si kari wa sherigo, mɛɛ saa na leele pe nari Yennele senre ti ni.

²² Leele mbele paa pye na nuru wi yeri, wi Yennele senre nagalomɔ pila pe pari; katugu wi sila pye na pe nari paa lasiri sewɛ jenfenne pe yen. Eɛn fo, wila pye na pe nari fanɗga ni.

²³ A ki si yala ki sanga wi ni, wa pe sherigo ki ni, naɗa wa la pye wa, yinne tipele la pye wi ni.

²⁴ A wi si gbele ngbanga ma yo fo: «Iye! Nazareti ca fenne

Zhezu, yingɗi ki yen woro naa mboro soɗoɗo! Ma pan mbe we tongo wi le? Lere ɗa wi mboro, moɗo jen. Ma yen Yennele li Lere kpoyl.»

²⁵ A Zhezu wi si gbanla ki yinne tipele li na, ma sili pye fo: «Pyeri wa, mɛɛ wo wa ki naɗa ɗa wi ni!»

²⁶ A yinne tipele li si naɗa wi yangara ngbanga, ma gbele ngbanga, mɛɛ wo wi ni.

²⁷ A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fo: «Yingɗi yi nga ko yɛɛn? Nagawa fonmbo wi mba po wi kan fanɗga ni de. Wi yere yen na para fanɗga ni yinne tipegele ke ni, a kaa wi senre ti nuru.»

²⁸ Le ki yongolo nunɓa ke ni, a wi mege ki si yiri wa Galile tara ti lagapyew ki ni.

*Zhezu wila yambala legere
sagala*

(Mati 8.14-17; Luki 4.38-41)

²⁹ Naa paa kaa yiri wa sherigo ki ni, a pe si kari teere wa Simo naa Andire pe go. Zhaki naa Zhan paa pye pe ni.

³⁰ Ki sanga wi ni, Simo wi jo no wila pye ma sinle. Witiwerewe pila pye wi na. Naa Zhezu wila kaa gbɔn wa, a pe suu yama pi senre yo maa kan.

³¹ A Zhezu wi si fulo wi tanla, maa kee ki yigi, ma suu yirige. A wi witiwerewe pi si ko. A wi si yiri nɛɛ pe kala li yongo pe kan.

³² Naa yonlo kila kaa ko, ma yala yonlo ki to mako, a leele pe si yambala poro naa yinne tipegele fenne pe le, ma pan pe ni Zhezu wi korogo.

³³ Ki ca woolo pe legere la pye ma gbogolo le go yon ki na.

³⁴ A Zhezu wi si lelegere sagala yama cenle legere ni, ma yinne tipegele legere purɔ ma ke wo lelegere ni fun. Eɛn fo, wi sila yenle yinne tipegele kaa para, katugu kaa wi jen.

Zhezu wila pye na Galile tara ti yanri na Yenñele senre ti yari leele pe kan

(Luki 4.42-44)

³⁵ Ki goto yirifaga ki na, laworo ti ni, a Zhezu wì si yiri wa ca, mɛɛ kari wa yan, wa laga nga lere sila pye we, ma saa na Yenñele li yenri wa ki laga ki na.

³⁶ A Simo naa wi pinleyɛenle pe ni, pè si saa naa lagajaa.

³⁷ Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu pye fò: «Leele pe ni fuun paa ma lagajaa.»

³⁸ A wì si pe pye fò: «Ye pan we kari lafonngo, wa kanngara na cara sannda ti ni. Mi daga mbe Yenñele senre ti yari wa fun; katugu ko kala kì ti mì pan.»

³⁹ A wì si kari, mɛɛ saa na yanri wa Galile tara ti lagapyew, na Yenñele senre ti yari wa sheryinre ti ni, na yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni.

Zhezu wila yayenwe fò wa sagala

(Mati 8.1-4; Luki 5.12-16)

⁴⁰ A yayenwe fò wà si pan Zhezu wi korogo, mɛɛ kannguuro kan wi jegele, maa yenri ma yo fò: «Na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi!»

⁴¹ A wi yinriwe si Zhezu wi ta. A wì suu keɛ ki sanga maga jiri wi na, ma suu pye fò: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»

⁴² Le ki yongolo nungba ke ni, a yayenwe pì si kò, a wì si sagala kpoyi.

⁴³ A Zhezu wì sigi yo maga ngban wi ni, mɛɛ wi torogo teere

⁴⁴ ma yo fò: «Ta nuru, maga kaga yo mbe lere kpe kan. Eɛn fò, kari ma soon yɛɛ naga saraga wɔfò wi na, paa yege nga na ma yen we. Saraga nga senre Moyisi wila yo†, maga wɔ maga naga leele pe ni fuun pe na fò mà sagala!»

⁴⁵ Eɛn fò, a ki nanja wì si kari, mɛɛ saa na nga kila pye wi na ki yege yuun lagapyew. Ki kala na, Zhezu wì saa ya mboo yɛɛ naga ca ka ni naa janwa wi kala na. Kì kaa pye ma, a wì si koro wa ca ki pungo na, wa laga nga lere sila pye we. A leele pe nɛɛ yinrigi lagapyew na paan wi korogo.

2

Zhezu wila murugu wa sagala (Mati 9.1-8; Luki 5.17-26)

¹ Naa piliye jenri la kaa toro, a Zhezu wì si songoro wa Kaperinawu, a pè sigi logo ma yo wi yen wa go.

² A janwa gbolo là si gbogolo wa ki go ki ni, fò cɛnsaga sila koro, ali wa funwa na wa go yon ki na. A wi nɛɛ pe nari Yenñele senre ti ni.

³ Kona, a leele pèle si pan murugu wa ni wi korogo. Leele tijere pàa wi le. ⁴ Eɛn fò, janwa wi kala na, pe saa ya mboo naga Zhezu wi na. Kì kaa pye ma, a pè si go ki naayeri wi furu le Zhezu wi yesinme pi na. Wa wege nga pàa furu ki ni, a pè si murugu wi tirige wa go nawa, wo la pye ma sinle wi yarisinlege ki na.

⁵ Naa Zhezu wila kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fò: «Na pyo, ma kapere ti kala yaga ma na!»

⁶ Lasiri sewe jenfenne pèle la pye ma cen le ki laga ki na. Naa poro la kaa ko senre to logo, a pe nɛɛ ki jate wa pe nawa, nɛɛ yuun fò:

⁷ «Kì pye mɛɛ, ki nanja na wi nɛɛ para yɛɛn! Wila Yenñele li mɛge ki jogo. Ambò wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na, na Yenñele lo nungba ma?»

⁸ Le ki yongolo nungba ke ni, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jen, mɛɛ pe pye fò: «Yaga kaa ki jatere cenle na wi piin.

† 1:44 1.44: Levi 14.1-32

⁹ Mbe murugu wi pye mbe yo fo: «Ma kapere ti kala yaga ma na», nakoma: «Yiri mɔɔ yarisinleɛ ki le maa tanri», ti shyen ti ni, kikiin yowo pi tanla ma wɛ†?»

¹⁰ Eɛn fo, mila jaa yege jen fo yawa yen Lere wi Pinambyɔ wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.

¹¹ Kona, a wi si murugu wi pye fo: «Mila ki yuun ma kan, yiri ma yere, ma yarisinleɛ ki le maa kee ma go.»

¹² Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, ma yala pe ni fuun paa pye naa wele, a murugu wi si yiri ma yere, maa yarisinleɛ ki le, mɛɛ kari. A ki si pe ni fuun pe pari. A pe nɛɛ Yenɲɛle li gbogo na yuun fo: «We fa ŋga ki cɛnle ka yan.»

Zhezu wila nana ŋa paa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi forɔɔfo

(Mati 9.9-13; Luki 5.27-32)

¹³ Ko punɔgo na, a Zhezu wi si songɔɔ naa wa Galile loɔgbɔgo yɔn ki yeri. Leleɛɛre la pye na paan wi korɔgo, a wila pe nari Yenɲɛle sɛnre ti ni.

¹⁴ Naa wila kaa na toro, a wi si saa Alife wi pinambyɔ Levi wi yan. Wila pye ma cɛn wa wi tunɲo pyesaga, wa nizara shɔgo ki ni. A Zhezu wi suu pye fo: «Taga na na.»

A Levi wi si yiri, mɛɛ taga wi na.

¹⁵ Ko punɔgo na, a Zhezu wi si saa li wa Levi wi go. Nizara shɔfenne leɛɛre la pinle ma li Zhezu wo naa wi forɔɔfenne pe ni fun, konaa kapere pyefenne pele ni. Ki leele cɛnle poro leɛɛre paa taga wi na.

¹⁶ Lasiri sɛwe jenfenne mbele paa pye Fariziye ŋgbeleɛ ki ni, naa paa kaa wi yan wila nii nizara shɔfenne poro naa

kapere pyefenne pe ni, a pɛ suu forɔɔfenne pe pye fo: «Yinɲi na, a wi nɛɛ nii nizara shɔfenne poro naa kapere pyefenne† pe ni?»

¹⁷ Naa Zhezu wila kaa ki sɛnre ti logo pe yeri, a wi si pe pye fo: «Leele mbele pe yen ŋgbaanla, poro ma pe maa wɛɛ pyefo jaa. Eɛn fo, yambala poro pe maa wɛɛ pyefo jaa. Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Eɛn fo, kapere pyefenne poro mi pan mbe yeri, janɲo pe ta pe pe kapere pyege ki yaga.»

Zhezu wo naa yenɲe leɛ

sɛnre

(Mati 9.14-17; Luki 5.33-39)

¹⁸ Pilige ka, Zhan Batisi wi forɔɔfenne poro naa Fariziye pe ni, paa pye yenɲe. A leele pɛle si pan ma Zhezu wi yewe ma yo fo: «Yinɲi na Zhan forɔɔfenne poro naa Fariziye woolo pe ni, poro mɛɛ na yenɲe nii, ma si yala, mboro forɔɔfenne poro nɛɛ yenɲe le?»

¹⁹ A Zhezu wi si pe yɔn sogo ma yo fo: «Ye nawa po ni jayire nɔgo, japɔɔ wi wenne pe mbe ya je mbe yo pe se li, mbe poro naa japɔɔ wi ni pe ta laga nungba wi le? Ayoo. Mbe pe ta laga nungba poro naa japɔɔ wi ni, pe se yenɲe le.»

²⁰ Eɛn fo, wagati wa wa na paan, ŋa ni pe yaa ka japɔɔ wi wo wa pe sɔgowɔ, pa kona pe yaa la yenɲe nii. (Ko ki yen paa mi naa na forɔɔfenne pe ni we wogo ki yen.)

²¹ «Lere na parifɔnɲo parisanga yɔli tondara leɛɛ na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnɲo ki ma tondara leɛɛ ki kanngeyɛge nungba wali maga laga. Pa kona ki ma wali ma tijanga.»

²² Lere na sinme tipiriwe le seleɛɛ kashara lere ni. Na ma

† 2:9 2.9: Zhezu wila pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyen ti yen ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yenɲɛle li yeri. † 2:16 2.16: Luki 15.2; 19.7

kaga pye ma, sinme tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi ma wo, kashara ti ma jɔɔ. Een fɔ, ma ma sinme tipiriwe pi le selege kashara fonndo† ni.»

*Zhezu wo naa Zhufuye
cɛnpilige ki ni*

(Mati 12.1-8; Luki 6.1-5)

23 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wila pye na toro shɔɔlo kere ta nawa. A wi forɔɔfenne pe nɛe ki shɔɔlo sheshegele kele koon konɔ yon ki na†.

24 Naa Fariziye paa kaa ko yan ma, a pɛ si Zhezu wi yewe ma suu pye fɔ: «Wele, kala na lii daga mbe pye cɛnpilige ki ni, yinji na, a ma forɔɔfenne pe nɛe lo piin?»

25 A Zhezu wi si pe pye fɔ: «Ye faga kara mbege yan wi le? Nga Davidi wila pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinleyɛnle pe ni, naa funjo kila pe yigi ma yala yaakara sila pye pe yeri we.

26 Wila ye wa Yenjele li go ki ni, buru na paa wo saraga li yeri ma wa ka, wo na wi sila daga lere mbe wa ka, ndɛe saraga wofenne poro nunɔba we, ma wa kan fun wi pinleyɛnle† pe yeri. Ki sanga wi ni, Abiyatari wo wila pye saraga wofenne to.»

27 A Zhezu wi si pe pye naa fɔ: «Cɛnpilige kila tɛge leele pe yonwo po kala na. Een fɔ, lere wi sila gbegele cɛnpilige ko kan.

28 Ki kala na, Lere wi Pinambyo wi yen cɛnpilige ki fɔ yere.»

3

*Cɛnpilige ka ni
Zhezu wila naɔa wa sagala,
wi kee kila sho wi na*
(Mati 12.9-14; Luki 6.6-11)

1 Ko punjo na, a Zhezu wi si songoro naa wa sherigo. Naɔa wa la pye wa, wi kee kila sho wi na.

2 Leele mbele paa pye wa, paa pye na Zhezu wi wele jɛnge, na kaa pye wi mbe naɔa wi sagala cɛnpilige ki ni, janjo pe бага wi na pe yo wi kapege pye.

3 A Zhezu wi si naɔa na wi kee kila sho wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere le pe sɔɔwo.»

4 A Zhezu wi si pe yewe ma yo fɔ: «We lasiri wi yo mele? Ki daga ma kajɛnge pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere sho lee, nakoma ma lere gbo?» Een fɔ, a pɛ si pyeri.

5 A Zhezu wi si pe ni fuun pe wele nanɔbanwa ni. Kila yesanga wa wi na pe kotonɔngbanga ki kala na. A wi si naɔa wi pye fɔ: «Ma kee ki sanga!»

A naɔa wi suu kee ki sanga, a ki si sagala.

6 Le ki yonɔlo nunɔba ke ni, a Fariziye pɛ si yiri wa sherigo, mee saa pe yee gbogolo poro naa mbele paa taga wunlunana Erɔdi wi na pe ni, ma pe yee yan paa pe mbege yigi yee nga na, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

*Lelegere la pan Zhezu wi
korɔɔ*

7 Ko punjo na, a Zhezu wi si yiri ma kari wa Galile logboɔ ki yeri wo naa wi forɔɔfenne pe ni. A janwa gbolo la si taga pe na ma kari. Ki leele pɛle la yiri wa Galile naa Zhude tara.

8 A pɛle yiri wa Zheruzalemu. A pɛle yiri wa Idume tara naa Zhuriden gbaan punjo tara ti ni. A pɛle yiri wa Tiri naa Sidon cara ti kanngara na cara ti ni. Ki janwa gbolo laa pan Zhezu wi korɔɔ, katugu nga fuun wila pye na piin paa pye naga nuru.

9 A Zhezu wi suu forɔɔfenne pe pye ma yo pe tonmokoro jele la yaga le wi kan, wi ta wi ye wa li

† 2:22 2.21-22: Ko korɔ wo yen fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kannga fonjo. † 2:23 2.23: Dete 23.26 † 2:26 2.26: Levi 24.5-9; 1 Sami 21.1-6

ni, janjo janwa wiga kaa wɔnrɔɔ mboo jori.

¹⁰ Naa Zhezu wila pye na lelegere sagala, ki kala na, yambala legere la pye na gbinri na kee wi korɔɔ, mbe ta mbe jiri wi na mbe sagala.

¹¹ Sanga o sanga yinne tipegele ke ka Zhezu wi yan, ke ma kannguuro kan wi jegele, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ma yen Yenjele li Pinambyɔ!»

¹² Εεν fɔ, a Zhezu wì sigi yo maga ngban ke ni, ma yo kaga kaa naga leele pe na.

Fɔrɔɔfenne ke ma yiri shyen mbele Zhezu wila wɔ
(Mati 10.1-4; Luki 6.12-16)

¹³ Ko punjo na, a Zhezu wì si lugu yanwiga ka na. Leele mbele wila pye na jaa, a wì si pe yeri. A pè si kari wi korɔɔ.

¹⁴ A wì si leele ke ma yiri shyen wɔ ma yo poro mbe koro wi ni, wila pe tunnu pe saa Yenjele senre ti yuun,

¹⁵ mbe fannga kan pe yeri paa yinne tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni.

¹⁶ Leele ke ma yiri shyen mbele wila wɔ, pe mere ti nda: Simɔ, a Zhezu wùu mege taga naa yinri Pyeri;

¹⁷ naa Zebede pinambiile shyen Zhaki naa wi nosepyɔ lenaja Zhan. A Zhezu wi pe mege taga ma yo: Bowanerizhe, ko korɔ wo yen fɔ pe yen paa Yenjele gbanlaga yen;

¹⁸ naa Andire, naa Filipu, naa Baritelemi, naa Matiyé, naa Toma, naa Alife pinambyɔ Zhaki, naa Tade, naa Simɔ Zelɔti,

¹⁹ konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wila kaa Zhezu wi le wi mbenfenne pe kee.

Zhezu wi go woolo paa jaa saa le mbe kari wi ni

²⁰ Ko punjo na, a Zhezu wì si songoro ma pan wa go. A janwa

gbolo là si gbogolo wa wi tanla, fɔ Zhezu wo naa wi fɔrɔɔfenne pe ni pe sila wagati ta mbe li yere.

²¹ Naa Zhezu wi go woolo paa kaa ki wogo ki logo, a pè si pan mboo le mbe kari wi ni, katugu paa pye na yuun fɔ: «Wi go ki yiri.»

Zhezu wila mbele paa senpere yo wi na pe yɔn sogo

(Mati 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

²² Lasiri sewe jenfenne mbele paa yiri wa Zheruzalemu, pe nɛɛ yuun fɔ: «Yinne tipegele ke to Beyezebuli wo wì ye wi ni. Wo fannga na wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni.»

²³ Kona, a Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ yomiyegele kele wa pe kan, ma yo fɔ: «Sotanla wi mbe ya mbaa wi yɛɛ puro mele?»

²⁴ Na wunluwɔ mba ka kɔn shyen mbe yiri pi yɛɛ korɔɔ, ki wunluwɔ pi se ya cɛn.

²⁵ Na sege nga ka kɔn shyen mbe yiri ki yɛɛ korɔɔ, ki sege ki ma jɔɔ.

²⁶ Ki kala na, Sotanla fun, wiga yiri wi yɛɛ korɔɔ, wi wunluwɔ pi ma kɔn shyen, pila ya fannga ta mbe cɛn. Εεν fɔ, wi fannga ki ma kɔ.

²⁷ «Lere se ya ye lengbaan wa go mboo kee yaara ti le, na wii keli mboo pɔ gben. Εεν fɔ, na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti le.

²⁸ «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele pe kapere ti ni fuun ti mbe ya kala yaga pe na, mbe pinle Yenjele li mejɔɔɔ senre nda fuun paa yuun ti ni.

²⁹ Εεν fɔ, lere na fuun ka Yinnekpoyi li mege ki jɔɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na fyew, katugu wì kapege mbakɔɔ pye.»

³⁰ Zhezu wila ko yo ma, katugu paa pye naga yuun ma yo fɔ: Yinne tipele yen wi ni.

Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile pe ni paa pye naa lagajaa
(Mati 12.46-50; Luki 8.19-21)

³¹ Kona, a Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile nambala pè si pan ma yere wa funwa na, mɛɛ lere wa tun wa go ma yo wuu yeri pe kan.

³² Janwa wila pye ma cɛn ma Zhezu wi maga, a pè suu pye fɔ: «Ma nɔ naa ma nɔsepiile nambala, naa ma nɔsepiile jɛɛle pe yen wa funwa na, paa ma kala yewe.»

³³ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ambɔ wi yen na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro?»

³⁴ Leele mbele paa pye ma cɛn maa maga, a wì si poro wele, ma sho fɔ: «Na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wele mbele wele.

³⁵ Katugu lere ŋa fuun wi yen na Yenŋele li nandanwa kala li piin, wo wi yen na nɔsepyɔ lenaŋa naa na nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

4

Yariluguro fɔ yomiyɛle
(Mati 13.1-9; Luki 8.4-8)

¹ Kona, a Zhezu wi nɛɛ leele pe nari naa Yenŋele sɛnrɛ ti ni wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na. A janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo wa wi tanla, a wì si ye ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa wo si koro le tara, le tɔnmɔ pi yɔn na.

² Wila yarilegere naga pe na yomiyɛle ni. Wa ki nagawa pi ni, wila pe pye fɔ:

³ «Yaa nuru na yeri! Nana wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kere paa yege ŋga na pe maa mali wi waa.

⁴ Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A sannjere si pan mari yoli.

⁵ A tà to yaannguro laga na, tara sila pye le ma jɛngɛ. A tì si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le.

⁶ ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kila kaa yiri na yaa, a tì si waga, katugu ninde jende sila pye ti na.

⁷ A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro tì si yiri mari yigi, tii se.

⁸ A tà si to wa tara jende ti na, ma fi ma yiri ma le, mɛɛ se. A tà se pyɔ nafa ma yiri ke, a tà se pyɔ nafa taanri. A tà se pyɔ cɛnme.»

⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nunɔgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru!»

Zhezu wila pye na yomiyɛle ke waa kɔrɔ ŋa na wi ŋa
(Mati 13.10-17; Luki 8.9-10)

¹⁰ Naa Zhezu wila kaa lali janwa wi ni, leele mbele paa pye wa wi tanla poro naa wi fɔrɔgɔfɛnne ke ma yiri shyen pe ni, pè suu yewe yomiyɛle ke kɔrɔ wi ni.

¹¹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgundo sɛnrɛ nda ti yen na para Yenŋele li wunluwɔ pi wogo na, pa Yenŋele liri kan yoro yeri, a yèri jen. ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na, pe maa kagala ke ni fuun ke nuru yomiyɛle ni,

¹² janɔgo:

Pe ya paa wele jɛngɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa yaan.

Pe ya paa nuru jɛngɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa ti kɔrɔ jenni.

Nakoma pe mbe ka kanŋga mbe pan Yenŋele li kɔrɔgɔ

li ta li pe kapere ti kala yaga pe na!»†

Zhezu wila yariluguro fɔ wi yomiyɛle li kɔrɔ wi yo
(Mati 13.18-23; Luki 8.11-15)

¹³ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yee yomiyɛle na lo kɔrɔ wo jen, ye mbe ya yomiyɛle sanngala ke ni fuun ke koro wi jen mele?»

¹⁴ Yariluguro fɔ wì yariluguro nda yanragi, to ti yen Yenŋele sɛnrɛ re.

¹⁵ Leele pele yen paa konɔ yɔn laga ŋga yariluguro tì to wa ki yen. Na paga Yenŋele sɛnrɛ ti logo

† 4:12 4.12: Eza 6.9-10; Zhan 12.40; Kapye 28.27; Ɔrɔmu 11.18

mbe kɔ, Sotanla wi mɛɛ pan teere, mbe siri wɔ wa pe nawa.

¹⁶ Yariluguro ti to yaannguro laga nga na ma fi fyaw, ko ki yen paa leele mbele pe ma Yenjele senre ti logo ma yenle ti na fyaw nayinme ni.

¹⁷ Eɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jenri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na, nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki senre ti kala na, pe mɛɛ je ti na.

¹⁸ Yariluguro ti to wuuro laga nga na, ko ki yen paa leele mbele pe Yenjele senre ti logo.

¹⁹ Eɛn fɔ, ki dunruya nga wi jatere legere, to naa penjangboro nda ti maa pe fanla na pe punngu, naa jogo yaara sannda cenle pyew ti ma ki senre ti sho pe yeri, tila ya kala yon.

²⁰ Tara jende woro to ti yen paa leele mbele pe ma Yenjele senre ti logo ma yenle ti na, ma piile se. Ki piile pele ma pe nafa ma yiri ke ke se. Pele ma pe nafa taanrindaanri se. Pele ma pe cenme cenme se.»

Fitanla yomiyele

(Luki 8.16-18)

²¹ A Zhezu wi si nuru naa ma pe pye fɔ: «Lere ma fitanla mu mbe kpongbɔ juile wi na, nakoma mboo le sinleyaraga nɔgo le? Mi yo pe maa mu mboo tege wa fitanla tegesaga.

²² Ko ki naga ma yo kala na fuun li yen ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na fuun li yen ngundo, li yaa ka jen.

²³ Nungbogolo ka pye nga na, wi ke jan wila nuru jɛngɛ.»

²⁴ A wi si nuru naa ma pe pye fɔ: «Senre nda mila yuun, ye yɛge to yaa ti nuru! Jene na ye ma tege na tinwi leele sanmbala pe kan, lo yɔngɔ Yenjele li yaa ka tege mbe tiwi ye kan, fɔ mbe ka taga wa ye wogo ki na.

²⁵ Katugu yaraga yen nga fuun yeri, pe yaa ka taga wi kan. Eɛn fɔ, yaraga woro nga fuun yeri, jenri jate nga wi yen wi yeri, pe yaa kaa sho wi yeri.»

Yariluguro pyɔ nga

wi ma fi wi ye wi yomiyele

²⁶ A Zhezu wi sho naa fɔ: «Yenjele li wunluwɔ pi yen paa yaraga nga yen ki nga: Nana wa la saa yariluguro lugu wi kere.

²⁷ Ti lugungɔlɔ, wila wonlɔ wi yo, wi yen yenje wi yo, yonlɔ naa yembinɛ, yariluguro ti ma fi na lee na kee. Ki maa piin yɛge nga na, wila ka jen ki ni.

²⁸ Tara to ti ma yariluguro ti pye ti ma fi. Ki kongbannga ki na, were to ti ma keli ma yiri. Ko punngo na, ti mɛɛ sheshegele wɔ, mbe si pire le.

²⁹ Ti pire tiga ka yanlaga sanga nga ni, pe mɛɛ mali kongbengele ke le, mbe siri kɔn, katugu ti konsanga wi gbɔn.»

Mutari tige pile yomiyele

(Mati 13.31-32,34; Luki 13.18-19)

³⁰ A Zhezu wi sho naa fɔ: «We mbe ya Yenjele li wunluwɔ pi taanla yingi ni? Yingi yomiyele we mbe ya wa mboo naga?

³¹ Pi yen paa mutari tige pile yen. Na paga li lugu wa tara, lo li ma pye yariluguro ti ni fuun jeele le laga tara lombondo ti ni.

³² Eɛn fɔ, na paga li lugu mbe kɔ, li ma fi ma yiri ma gbɔgo ma we sere tire ti ni fuun ti na. Li ma njere wɔ tugbooro fɔ sannjere ti mbe ya mbe sere pɔ wa ti yinme† pi ni.»

³³ Ki pye ma, Zhezu wila pye na Yenjele senre ti yuun leele pe kan yomiyegele legere ni paa ki wolo na li yen. Wila pye na ke waa pe kan, na yala ngele pe mbaa ya mbaa ke koro jenni.

† 4:32 4.32: Eze 17.23; Dani 4.9-18

³⁴ Wi sila pye na para leele pe ni, na yomiyegele la ma. Een fo, na wiga ka pye wi ye wo naa wi forogofenne pe ni, wi mee ke koro wi yo ma poro kan.

Zhezu wila tifelingbogo ka yerege

(Mati 8.23-27; Luki 8.22-25)

³⁵ Ki pilige nungba ki yonlokogo ki ni, a Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye pan we logbogo ki kon we yiri wa ki kee nga na!»

³⁶ A forogofenne pe si yiri le janwa wi tanla, mee saa ye wa tonmokoro nga Zhezu wila pye ma cen ki ni, mee kari wi ni. Leele pele la taga pe na tonmokoro ta ni.

³⁷ Sanni jenri, a tifelingbogo ka si yiri nee gboon wa logbogo ki ni. A tonmo pi nee koon na yin wa tonmokoro ki ni, fo a kila jaa mbe yin.

³⁸ Zhezu wo la pye ma sinle wa tonmokoro ki nawa wa pungo na, ma go gbon yungbongo na, na wonlo. A wi forogofenne pe si saa wi yen, ma suu pye fo: «We Nagafu, we yaa ku. We kunwo pii ma jori wi le?»

³⁹ A wi si yen, mee para ngbanga tifelege ki na, mee logbogo tonmo pi pye fo: «Yere yew, ma pyeri!» A tifelege ki si yere, a tonmo pi si pyeri dinw.

⁴⁰ A wi si kannga maa forogofenne pe pye fo: «Yingi na, a ye nee fye ma? Ye fa tagawa ta bere?»

⁴¹ Een fo, pa fye fo ma toro, nee pe yee yewe na yuun fo: «E! Yingi lere cenle wi na yeen, ali tifelege ko naa logbogo tonmo pi ni, tila wi senre ti nuru?»

5

Zhezu wila nana wa sagala, yinne tipele la pye wi ni

(Mati 8.28-34; Luki 8.26-39)

¹ Kona, a pe si gbon wa logbogo ki kee sannga ki na, wa Gerasa tara fenne pe tara.

² A Zhezu wi si tigi ma yiri wa tonmokoro ki ni, le ki yongolo ke ni, a nana wa si yiri fanra laga ka ni, mee pan mboo fili. Yinne tipele laa pye ki nana wi ni.

³ Pa wila pye na een wa fanra laga ki ni. Lere saa ya mboo po, ali jorogo ni yere.

⁴ Wagati legera na, pe ma tuguron le wi tooro ti na, maa po jorogo ni. Een fo, wi ma tuguron ti kaari, ma jorogo wi kon. Fannga sila pye lere ni mbe ya mboo mara.

⁵ Kila pye wagati pyew, sonlo naa yembin, wi ma pye wa fanra ti sogowo konaa yanwira ti na, na jorogi wa, naa yee welegi sinndeere ti na.

⁶ Naa wila kaa Zhezu wi yan wa lege, a wi si fe ma saa wi fili, ma kannguuro kan wi jegele,

⁷ mee jorogo ngbanga ma yo fo: «Yingi ki yen mi naa mboro we sogowo, Zhezu, mboro na ma yen Yenjele na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyo? Mila ma yenri Yenjele li mege ki na, maga kanla le jologo!»

⁸ Wila ko yo ma, katugu Zhezu wila ki kon kan wi yeri ma yo fo: «Yinne tipele, wo ki nana na wi ni!»

⁹ A Zhezu wi si nana wi yewe ma yo fo: «Pe maa ma yinri mele?»

A wi sho fo: «Pe maa na yinri: Janwa, katugu we yen ma lege.»

¹⁰ A wi si Zhezu wi yenri ngbanga, ma yo wiga ka pe puro mbe pe wo wa ki tara ti ni.

¹¹ Ceele ngbelege ka la pye wa yanwiga ki tanla, na kaa.

¹² A yinne tipegele ke si Zhezu wi yenri, ma yo fo: «We torogo we sa ye wa ceele mbele pe ni.»

¹³ A Zhezu wi si kon kan ke yeri. Kona, a yinne tipegele ke si

wɔ naŋa wi ni, mɛɛ saa ye cɛɛle pe ni. A cɛɛle pe ni fuun pɛ si fe ma tigi wa yanwiga ki tigiwen lapege ki na, ma toori wa logbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma ku. Cɛɛle mbele pàa ku, pàa cɛɛle waga shyen (2 000) yɔn ko tin.

¹⁴ A cɛɛle kɔnrifennɛ pɛ si fe ma saa na ŋga kila pye ki yari wa cagbɔɔ to naa kɛɛre ti ni. Ŋga kila pye, a leele pe nɛɛ paan naga wele.

¹⁵ Naa pàa kaa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pɛ si saa naŋa ŋa yinne tipegele lɛgere kàa pye wi ni wi yan, wila yaripɔɔ le ma cɛn. Wi jatere wila pye ma cɛn wi na fɔ jɛngɛ. A leele pɛ si fyɛ.

¹⁶ Kala na làa yinne tipegele fɔ wo naa cɛɛle pe ta, leele mbele pàa li yan, a pe nɛɛ li yɛge yuun na sanmbala pe kaan.

¹⁷ Kona, a pe nɛɛ Zhezu wi yenri ma yo wi wɔ wa pe tara.

¹⁸ Naa Zhezu wila kaa na yiin wa tɔnmɔkɔɔ ki ni, naŋa ŋa yinne tipegele kàa wɔ wi ni, a wi suu yenri ma yo wi yaa koro wi ni.

¹⁹ Zhezu wi sila yere ki na, ɛɛn fɔ, a wi suu pye fɔ: «Sɔngɔɔ maa kee ma woolo pe kɔɔgɔ. Ma Fɔ wɔɔn yinriwe ta, ma ŋga pye mɔɔ kan, ma saga yɛge yo ma pe kan.»

²⁰ A wì si kari wa Dekapole tara, mɛɛ saa na ŋga Zhezu wì pye maa kan ki yari. Mbele fuun pàa ki logo, pàa pye na kawa.

Zhayiru wi sumborombyɔ wo naa jɛle ŋa wila jiri Zhezu wi derege ki na pe sɛnrɛ re
(Mati 9.18-26; Luki 8.40-56)

²¹ A Zhezu wì si sɔngɔɔ naa wa logbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki na, wa tɔnmɔkɔɔ ki ni. A janwa gbɔɔ là si gbogolo wa wi tanla maa maga. Wila pye le logbɔgɔ ki yɔn na.

²² A sherigo to wà si pan wi kɔɔgɔ, pàa pye naa yinri Zhayiru. Naa wila kaa Zhezu wi yan, a wì si kanŋuuro kan le wi nɔgɔ,

²³ maa yenri jɛngɛ, ma yo fɔ: «Na sumborombile laa kuun. Ki kala na, shokari wa na yeri, ma sɔɔn keyen yi taga li na li ta li sagala, li yinwege ta.»

²⁴ A Zhezu wì si pinle wi ni ma kari. A janwa gbɔɔ li si taga wi na, naa jiire lagapyew.

²⁵ Wa ki janwa wi ni, jɛle wà la pye wa. Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pila yeɛle kɛ ma yiri shyen ta wi na.

²⁶ Ki jɛle wila jɔlo jɛngɛ were pyefenne lɛgere yeri. A wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti saa kɔ. ɛɛn fɔ, wi yama pi sila pye na mbɔnrɔgi, pila pye na seregi na kee wi.

²⁷ Naa wila kaa Zhezu wi sɛnrɛ logo, a wì si pan wa janwa wi ni, wa Zhezu wì punɔgɔ na, mɛɛ jiri wi derege ki na.

²⁸ Katugu wila pye naga yuun wa wi nawa fɔ: «Na ŋga jiri wi derege ko na jenri okɛ, pa mi yaa sagala.»

²⁹ Le ki yɔngɔlo nungba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si kɔ. A wìgi jɛn wa wi wire ti ni ma yo wì sagala.

³⁰ Le ki yɔngɔlo nungba ke ni, a Zhezu wìgi jɛn wi ye ma yo fannɔga kà wɔ wi ni. A wì si wa ma kanŋga wa janwa wi sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Ambɔ wì jiri na derege ki na?»

³¹ A wi fɔɔgɔfennɛ wà suu pye fɔ: «Na ma janwa wì yan wila ma jiire lagapyew yɛɛn, a ma nɛɛ yewe ma yo: Ambɔ wì jiri na na?»

³² A wì si welewele maa yɛɛ maga, mbe ta mbege pyefɔ wi jɛn.

³³ A jɛle wì nɛɛ fyɛ na seri, katugu ŋga kila pye wi na, wila ki jɛn. A wì si pan ma kanŋuuro kan le Zhezu wì nɔgɔ, mɛɛ ŋga kila pye ki kaselege ki ni fuun ki yo maa kan.

³⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ, ma tagawa pɔɔn sho. Ta kee yeyinŋge na, ma yama pi ko ma na.»

³⁵ Ma Zhezu wi ta wila pye na para bere, a pitunmbolo pèle si yiri wa sherigo to Zhayiru wi go ma pan, mɛɛ Zhayiru wi pye fo: «Ma sumborombyo wì ku mako, yingji na, a ma nɛɛ we Nagafɔ wi tege naa bere?»

³⁶ ɛɛn fo, Zhezu wi sila pye na poro senyoro to wele. A wì si Zhayiru wi pye fo: «Maga ka fyɛ. Taga na na ko cɛ.»

³⁷ Zhezu wi sila yenle lere wa kpɛ mbe pinle wi ni, ndɛɛ Pyeri naa Zhaki naa wi nɔsepyo Zhan poro pàa kari wi ni.

³⁸ Naa pàa ka saa gbɔn wa sherigo to wi go, a Zhezu wì si janwa gbɔlo la yan wa laa tinni. Ki leele pàa pye na gbele na jɔrɔgi ngbanga.

³⁹ A Zhezu wì si ye wa go, mɛɛ pe pye fo: «Yingji na, a ye nɛɛ tinni na gbele yɛɛn? Pɔyo wii ku, ɛɛn fo, wila wonlo wi.»

⁴⁰ Naa wila kaa to yo ma, a leele pe nɛɛ tɛgɛ wi na. Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe yirige wa funwa na, mɛɛ pɔyo wi to naa wi nɔ naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri mbele pàa kari wi ni pe le ma ye pe ni wa pɔyo wi sinlesaga.

⁴¹ A wì si pɔyo wi yigi wi kɛɛ ki na, ma suu pye fo: «Talita kumi.» Ko kɔrɔ wo yen fo: «Sumborombyo, mila ki yuun ma kan, yen ma yiri.»

⁴² Le ki yongolo nungba ke ni, a sumborombyo wì si yiri na tanri. Wila ta yele ke ma yiri shyen. A kì si pe pari fo jɛngɛ.

⁴³ A Zhezu wì sigi yo maga ngban pe ni ma yo nga wila pye, paga kaga yo mbe lere kan. A wì si pe pye ma yo pe pɔyo wi kan wi ka.

6

Nazareti ca fenne pe sila taga

Zhezu wi na

(Mati 13.53-58; Luki 4.16-30)

¹ A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, wila yiri ma le ca nga ni, a wì si kari wa. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pinle wi ni ma kari.

² Naa cɛnpilige kila kaa gbɔn, a wì si kari wa sherigo, mɛɛ saa na pe nari Yenɲele senre ti ni. Lelegere laa senyoro ti logo, a ti pe pari fo jɛngɛ. A pe nɛɛ yuun fo: «Wigi kagala ke ni fuun ke ta se ma? Yingji tijinliwe wi ta ma? Wila ki kafɔnnɔlo ngele ke piin mɛle ma?»

³ Naga yen ma, tire tɛfo wo ma wi le? Wi nɔ wo ma ɲa Mari? Wi nɔsepiile nambala poro ma Zhaki naa Zhoze, naa Zhude†, konaa Simo? Wi nɔsepiile jɛle poro ma pe yen laga we sɔgowo?» A Zhezu wi kala li si pe mben.

⁴ A Zhezu wì si pe pye fo: «Yenɲele yon senre yofɔ pe maa wi gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca woolo, naa wi sefenne konaa wi go woolo poro paa laa gbogo.»

⁵ Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafɔnnɔ la kpe pye wa pe yeri; ndɛɛ yambala pele wele wila keyen taga pe na ma pe sagala.

⁶ Pe mbatagawa pila wi pari.

Zhezu wila wi fɔrɔgɔfɛnnɛ ke ma yiri shyen pe tun shyenzhyen
(Mati 10.5-15; Luki 9.1-6)

Ko punjo na, a Zhezu wì si saa na Yenɲele senre ti yuun na leele pe kaan wa kanngara na cara ti ni.

⁷ A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ ke ma yiri shyen pe yeri, nɛɛ pe tunnu shyenzhyen. Wila fannga kan pe yeri paa yinne tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni.

⁸ A wì si pe pye fo: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka le, ndɛɛ gbotangala. Yaga ka yaakara naa

† 6:3 6:3: Kapye 12.17; Gala 1.19; Zhaki 1.1; Zhude 1.1

kasha læ. Yaga ka penjara le wa ye yeε go na!

⁹ Eεn fɔ, ye sawira lele, yaga ka deere shyenzhyen læ!»

¹⁰ A wì si pe pye naa fɔ: «Yaga sa ye ca nga fuun ni, mbe tugu go nga ni, ye koro wa ki ni fɔ ye karipilige ki sa gbɔn!

¹¹ Na laga ka woolo ka je mbe yo pe se ye yaara wɔ, nakoma mbe yo pe se logo ye yeri, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanngban wi pɛpɛ† yoo wo wa ki laga ki na; pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»

¹² Ki kaa pye ma, a fɔrɔgɔfenne pè si kari, mɛɛ saa naga yari leele pe kan na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga.»

¹³ Pàa yinne tipegele lægere puro ma ke wɔ leele pe ni, ma sinmɛ fa† yambala lægere na, a pè sagala.

*Zhan Batisi wi kunwɔ we
(Mati 14.1-12; Luki 9.7-9)*

¹⁴ A wunlunaŋa Erɔdi wì si Zhezu wi senrɛ logo, katugu Zhezu wi mɛgɛ kila yiri lagapyew. Leele pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhan Batisi wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na kafɔnŋgɔlo piin.»

¹⁵ A pele nɛɛ yuun fɔ: «Eli wi.» A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn senrɛ yɔfɔ wa wi, paa faa woolo pe yɛn.»

¹⁶ Naa Erɔdi wila kaa ki senrɛ ti logo, a wì sho fɔ: «Zhan ŋa m̀ kan, a pòo go ki kɔw, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.»

¹⁷ Erɔdi wo jate wila leele tun, a pè saa Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Wila ko pye ma, wi jonlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na, ŋa wila sho wi yeri maa tɛgɛ we;

¹⁸ katugu Zhan wila pye naga yuun Erɔdi wi kan fɔ: «Kii daga mɔɔ jonlɔ jɔ wi sho wi yeri!»

¹⁹ Zhan wila pye ma Erodiyadi wi mbɛn. A wi nɛɛ jaa mboo gbo.

Eεn fɔ, wi saa ya mbege pye Erɔdi wi kala na,

²⁰ katugu Erɔdi wila pye na fyɛ Zhan wi yege. Wila ki jɛn ma yo wi yɛn lesinŋɛ ma pye kpoyi. A wì suu sho, lere kapege ka ka ta mbe gbɔn wi na. Kila pye, sanga o sanga Zhan wi kaa para, Erɔdi jatere wi ma piri wi na. Eεn fɔ, konaa ki ni fuun, kila wi ndanla mbaa nuru wi yeri.

²¹ Eεn fɔ, Erodiyadi wì si kaa pilitanga ka ta Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa nɔgɔ. Erɔdi wila sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔlɔ poro naa wi sorodasheelee teele naa Galile tara mɛgbɔgɔ fenne pe kan.

²² Ma pe ta wa fɛti wì na, a Erodiyadi wi sumborombyɔ wì si ye wa pe kɔrɔgɔ ma yɔ. A wì si wunlunaŋa Erɔdi wi ndanla, konaa mbele wila yeri pe ni. A wunlunaŋa wì si sumboro wi pye fɔ: «Yaraga nga kɔɔn ndanla, ki naga na na, mi yaa ki kan ma yeri.»

²³ A wì si wugu ma yo: «Ma ka yaraga nga fuun yɛnri na yeri, mi yaa ki kan ma yeri, ali na kaa pye na wunluwɔ pi walaga yi.»

²⁴ A sumboro wì si yiri, mɛɛ saa wi nɔ wi yewe ma yo fɔ: «Mbe yinŋi yɛnri!»

A nɔfɔ wì suu pye fɔ: «Zhan Batisi wi go ye.»

²⁵ A sumboro wì si yiri, mɛɛ songɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri, na fyɛɛlɛ, mɛɛ saa wi pye fɔ: «Mila jaa ma Zhan Batisi wi go ki kan na yeri yaapige ka nawa fɔɔnfɔɔn nga na.»

²⁶ A wunlunaŋa wì si yege san fɔ jɛnŋɛ. Eεn fɔ, wi saa ya mbe je ki na, wuguro nda wila wugu wi lifenne pe yege na ti kala na.

²⁷ Ki kaa pye ma, le ki yongɔlo nunŋba ke ni, a wì suu sorodashe

† 6:11 6.11: Mati 10.14; Kapye 13.51; 18.6 † 6:13 6.13: Faa pàa pye na sinmɛ pi piin paa wɛrɛ yɛn; Eza 1.6; Maki 16.17-18; Luki 10.34; Zhaki 5.14-15.

wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kow wi pan ki ni.

²⁸ A sorodashe wi si kari ma saa Zhan go ki kow wa kaso, mee ki le yaapige ka ni ma pan maga kan sumboro wi yeri. A sumboro wi si saa ki kan wi no wi yeri.

²⁹ Naa Zhan forogofenne paa kaa nga kila pye wi na ki logo, a pe si saa wi gboo wi le ma saa wi le.

*Zhezu wila nambala
waga kangurugo (5 000)
kan pe ka*

*(Mati 14.13-21; Luki 9.10-17;
Zhan 6.1-14)*

³⁰ A Zhezu wi pitunmbolo pe si songoro ma pan ma pe yee gbogolo wa wi tanla, mee nga paa pye kooa nga paa naga leele pe na ti yee yo maa kan.

³¹ Leele mbele paa pye na paan kooa mbele paa pye na kee Zhezu wi korogo, paa lege fo Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, pe sila wagati ta yere mbe li. Ki kaa pye ma, a Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye pan we kari wa laga nga lere woro wa we, we sa cen we wogo jenri.»

³² A pe si ye tonmokoro ka ni na kee laga ka na pe ye.

³³ Een fo, lelegere la pe yan paa kee ma pe jen, mee yiri wa cara ti ni, ma fe tooro na fo wa laga nga Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni paa pye na kee we. Paa keli ma gbon wa ki laga ki na pe na.

³⁴ Naa Zhezu wila kaa yiri wa tonmokoro ki ni, mee ki janwa gbolo li yan. A ki leele pe yinriwe suu ta fo jenge; katugu paa pye paa simbaala yen, mbele konrifot woro pe na. A wi nee pe nari yarilegere ni.

³⁵ Naa yonlo kila kaa na koo, a Zhezu wi forogofenne pe si fulo wi tanla, mee wi pye fo: «Wagati wi

jerege mako. We si yen laga gbinri wi ni.

³⁶ Ki kala na, leele pe torogo pe kari wa keere kapire to naa kangara na cara ti ni, pe sa yaakara lo pe ka.»

³⁷ Een fo, a Zhezu wi si pe yon sogo, ma yo fo: «Yoro jate ye pe kan pe ka!» A pe sho fo: «We sa warifuwe pyo cenme shyen (200) buru lo pe kan pe pan pe ka? Ki se ya pye.»

³⁸ Kona, a Zhezu wi si pe yewe ma yo fo: «Buru jori wi yen ye yeri? Ye sa wele wa?»

Pe si saa wele wa, mee pan maa pye fo: «Buru kangurugo naa ngbangala shyen ke yen laga we yeri.»

³⁹ A Zhezu wi si pe pye ma yo pe leele pe pye pe cen, pe gbogolo gbogolo yan tipirige ki na.

⁴⁰ A leele pe si cen ma gbogolo gbogolo. Gbogolosaga ka ma lere cenme yon ko tin, ka ma lere nafa shyen ma yiri ke yon ko tin.

⁴¹ A Zhezu wi si buru kangurugo wi le naa ngbangala shyen ke ni, maa yee ki yirige wa naayeri ma Yenjele li shari. Kona, a wi si buru wi koonlo koonlo maa kan wi forogofenne pe yeri naa ngbangala shyen ke ni, ma yo peri yeele janwa wi na. A pe siri yeele pe na.

⁴² A leele pe ni fuun pe ka ma tin.

⁴³ Pe kaa ka ma ko, buru konrokonro nda tila koro to naa ngbangala kongolo kongolo ngele ni, forogofenne paa ti wulo, a ti kanja ke ma yiri shyen yin.

⁴⁴ Mbele paa buru wi ka, nambala paa pye lere waga kangurugo (5 000).

*Zhezu wila tanga tonmo na
(Mati 14.22-33; Zhan 6.15-21)*

⁴⁵ Ko pungo na naa jenri, a Zhezu wi suu forogofenne pe ngbanga ma yo pe ye wa

tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, pe kari wa ki kɛɛ ŋga na, wa Betisayida ca ki yeri; sanni wo jate wi sa janwa wi torogo wila kee.

⁴⁶ Naa wila kaa janwa wi torogo, a wì si kari yanwiga ka go na sa Yenŋele yenri.

⁴⁷ Naa yembinɛ làa kaa wɔ, tɔnmɔkɔrɔ kila pye wa lɔgbɔgɔ ki nandogomɔ, Zhezu wo nunŋba wila pye wa tara ti na.

⁴⁸ A wì suu fɔrɔgɔfenne pe yan tɔnmɔkɔrɔ ki piriwen pila pye ma ŋgban pe yeri, katugu tifeleŋɛ kila pye na gbɔɔn na pe sɔngɔrɔ. Naa ŋgɔpɛnɛ konŋbanmbala gbeleŋɛ kila kaa yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri le nɛɛ kee wì fɔrɔgɔfenne pe kɔrɔgɔ, na tanri tɔnmɔ pi na. Wila pye na jaa mbe pe toro.

⁴⁹ Ɛɛn fɔ, naa wi fɔrɔgɔfenne pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na, a pè sigi yan ndɛɛ gboo yinne li. A pe nɛɛ gbele ŋgbanga;

⁵⁰ katugu pe ni fuun pàa wi yan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. Le ki yɔngɔlɔ nunŋba ke ni, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi, yaga ka fyɛ!»

⁵¹ A wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni pe kɔrɔgɔ, a tifeleŋɛ kì si yere. A kì si pe pari fɔ jɛnŋɛ;

⁵² katugu buru wogo ki na, kafɔnnɔ na wila pye, pe sila li yɛɛ jɛn, pe tijinliwɛ pi sila ya mbeli kɔrɔ jɛn.

*Zhezu wila yambala legerɛ sagala
wa Zhenezareti tara
(Mati 14.34-36)*

⁵³ Naa pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri, a pè si gbɔn wa Zhenezareti tara, mɛɛ pe tɔnmɔkɔrɔ ki pɔ wa lɔgɔ ki konŋo na.

⁵⁴ Naa pàa kaa tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a leele pè si Zhezu wi yan maa jɛn.

⁵⁵ A pè si fe ma kari wa ki tara ti lagapyew, na paan yambala pe ni pe yarisinleere ti na wi kɔrɔgɔ, pe kaga logo laga ŋga fuun ni mbe yo wi yen we.

⁵⁶ Laga o laga Zhezu wila pye na kee, kapire ri o, cagbɔrɔ ri o, keere kapire ri o, pe ma yambala pe le ma pan ma pe tege wa katogo ma suu yenri ma yo wi pe yaga pe jiri wi derege yon ko na cɛ. Mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

7

*Fariziye poro naa pe telɛye
kaleŋɛ ki ni
(Mati 15.1-9)*

¹ A Fariziye poro naa lasiri sewɛ jɛnfenne pèle si yiri wa Zheruzalemu, mɛɛ pan ma gbogolo wa Zhezu wi tanla.

² A pè suu fɔrɔgɔfenne pele yan paa nii pe keyen yi ni fyɔngɔ ni, ko kɔrɔ wo yen pee pe keyen yi jogo mbe yala pe shereŋɛ kologo ki ni.

³ Ma si yala, Fariziye poro naa Zhufuye sanmbala pyew, na pee pe keyen yi jogo jɛnŋɛ, paa li, katugu pàa pye na tanri na yala pe telɛye kaleŋɛ ko ni.

⁴ Na paga yiri wa janla na pe yarilɔndo ti ni mbe ye, na pee woli gbɛn, paa li. Kaleŋɛle kèle la pye pe yeri naa legerɛ, ŋgele pàa pye na tanri ke na. Koro yen paa wɔjɛnŋɛle, naa cɔrɔ, konaa tuguyenɛ sikaara konaa sinleyaara jogowo yen.

⁵ A Fariziye poro naa lasiri sewɛ jɛnfenne pe ni, pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki cɛn mɛle, ma fɔrɔgɔfenne pe si woro na tanri we telɛye pe kaleŋɛ ki na, ɛɛn fɔ, pe ma sila nii pe keyen yi ni fyɔngɔ ni?»

⁶ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro kopiire fenne wele, Yenŋele yon senɛ yofɔEzayi wila tanga ta ye na kaseleŋɛ, naa wila Yenŋele li

yon senre ti yo ye kannḡolo we. Wila ki yo ma yo Yenḡele li yo fo: *Ki leele mbele yeḡen, paa na ḡbogo yon ni win.*

Ḳen fo, wa pe nawa jatere wo ni, pe yen ma lali na ni.

⁷ *Paa na ḡbogo jaga win, katugu leele pe ḡgasegele ḡgele teḡe, koro ce pe ma le na nari leele pe na.†*

⁸ «Ye ma Yenḡele li ḡgasegele koro wa kannḡaga na, neḡ tanri leele kaleḡele koro na.»

⁹ Kona, a Zhezu wi sho naa fo: «Yaa ki yaan ndeḡ ki jenge koyi ḡga ye pye ma Yenḡele li ḡgasegele koro yaga, neḡ tanri ye kaleḡele koro na. Ayoo de!

¹⁰ Katugu Moyisi wila ki yo ma yo fo: «*Maa ma to naa ma no pe ḡbogo.*» Ma nuru naa ma yo fo: «*Lere ḡa ka wi to nakoma wi no danḡa, ki daga poo ḡbo.*»†

¹¹ Ḳen fo, yoro ma yo fo: Na lere wa kaa to, nakoma wi no pye fo: «*Mi jen na ya mboon saga yaraga ḡga ni, ki yen Koriban, ko koro wo yen miḡi kan Yenḡele yeri saraga.*»

¹² Yaa ki fo wi yaga naa wila wi to, nakoma wi no wi sari.

¹³ Ki pyelomo pi na ma, ye maa Yenḡele li senre ti jogo ye kaleḡele ḡgele ye maa nari ye yeḡ na ke ni. Ye ma sila yarileḡere piin paa ki woro nda ti yen fun.»

Yaraga ḡga ki ma lere wi teḡe fyongḡ ni
(Mati 15.10-20)

¹⁴ Kona, a Zhezu wi si janwa wi yeri naa fonḡḡo, meḡ pe pye fo: «Ye ni fuun ye nunḡbogolo jan yaa nuru na yeri, yeḡe senre nda ti koro wi jen:

¹⁵ Yaraga ḡga fuun ki ma yiri laga funwa na ma ye wa lere wi lara, ko ka na ya mboo teḡe fyongḡ ni Yenḡele yeḡe na. Ḳen fo, ḡga

ki ma yiri wa wi kotogo na, ko ki maa teḡe fyongḡ ni li yeḡe na.

¹⁶ [Nunḡbogolo ka pye ḡa na, wi ke jan wila nuru†.]»

¹⁷ Naa Zhezu wila kaa laga le janwa wi tanla ma saa ye wa go, a wi forḡḡofenne pe suu yewe ki yomiyele li koro wi ni.

¹⁸ A wi si pe pye fo: «Yoro fun ye woro tijinliwe ni jate? Ye sigi jen mbe yo yaraga ḡga ki ma yiri laga funwa na ma ye wa lere wi nawa, ko na ya mboo teḡe fyongḡ ni Yenḡele yeḡe na?»

¹⁹ Katugu ko na ye wa wi kotogo na. Ḳen fo, ki ma kari wa wi lara. Ko punḡo na, ki meḡ yiri laga funwa na.»

Zhezu wila ki naga wa ki senre ti ni fo yaakara ti ni fuun ti yen kpoyi Yenḡele li yeḡe na.

²⁰ A Zhezu wi sho naa fo: «Ḳga ki ma yiri wa lere wi kotogo na, ko ki maa teḡe fyongḡ ni Yenḡele yeḡe na.

²¹ Katugu pa jatere pere ti maa yinriḡi wa lere wi nawa, wa wi kotogo na, meḡ wi kan wi maa kalikalawa piin, naa yuro, naa legbogo,

²² naa keenre lime, naa yegembatinwe, naa nambewe, naa leele fanlaga, naa kafaara, naa yenjara, naa leele meḡḡḡo, naa yeḡ ḡḡḡowo, naa lembigewe.

²³ Ko yaripere nda to ti ni fuun maa yinriḡi wa lere wi kotogo na, ma suu teḡe fyongḡ ni Yenḡele yeḡe na.»

Nambannjo wa la taga
Zhezu wi na
(Mati 15.21-28)

²⁴ Ko punḡo na, a Zhezu wi si yiri wa ki laga ki na, meḡ kari wa Tiri tara, ma saa ye go ka ni. Wi sila pye na jaa lere mbeḡe jen mbe yo wi yen wa. Ḳen fo, wi sila ya mbe koro wa larasaga.

† 7:7 7.6-7: Eza 29.13 † 7:10 7.10: Ḳki 20.12; 21.17; Efe 6.2 † 7:16 7.16: Seweḡele pele ni, verise ke ma yiri kogoloni wi woro wa; Mati 11.15; 13.9.

²⁵ Jele wà la pye wa, yinne tipele la pye wi sumborombyo wi ni. Naa ki jele wila kaa Zhezu wi tinme ta, a wi si pan teere ma kannguuro kan wi jegele,

²⁶ maa yenri ma yo wi yinne tipele li puro wili wo wi sumboro wi ni. Ki jele Giresi tara fenne woo lawi. Pa paa wi se wa Sirofenesi tara.

²⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «Ki yaga piile pe li pe tin gben, katugu ki woro ma yon pe piile pe yaakara ti le peri wa pyonmbigile ke kan.»

²⁸ A jele wi suu pye fo: «Na Fo, ki yen ma kaselege. Een fo, pyonmbigile ngele ke ma pye wa tabali wi nogo, ke maa piile pe yaakara tunmoro nda ti maa tuun pe yeri to kaa.»

²⁹ Kona, a Zhezu wi suu pye fo: «Senre nda ma yo ti kala na, ma mbe ya mbaa kee. Yinne tipele li wo ma sumborombyo wi ni.»

³⁰ Naa jele wila kaa songoro ma saa ye wa wi go, a wi si saa wi pyc wi ta wi sinle wa wi sinleyaraga ki na, yinne tipele li wo wi ni.

Zhezu wila nana bombo nungbojili wa sagala

³¹ Ko pungo na, a Zhezu wi si yiri wa Tiri tara ma toro wa Sidon tara, mee Dekapole tara ti pari ma kari wa Galile logbogo ki yeri.

³² A pe si pan nana nungbojili wa ni wi korogo, wi sila ya mbaa para jenge. A pe suu yenri ma yo wuu keyen yi taga wi na wuu sagala.

³³ A Zhezu wi suu le ma yiri le janwa wi tanla, mee kari wi ni wa yege, ma suu yombegele ke le wa nana wi nungbogolo ke ni, mee cenre surugu ke na ma jiri wi ngayinne li na.

³⁴ Kona, a wi suu yege ki yirige wa naayeri, ma won ngbanga, mee nana wi pye fo: «Efata!» Ko koro wo yen fo: «Yenge!»

³⁵ Le ki yongolo nungba ke ni, a ki nana wi nungbogolo ke si yenge wi na, a wi ngayinne li sanga, a wi ya na para fo jenge.

³⁶ A Zhezu wi sigi yo maga ngban pe ni fuun pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan. Een fo, ali naa wila pye naga yuun naga ngbanni pe ni, paa pye naga yari naga seregi.

³⁷ A leele pe nee kawa ngbanga, nee yuun fo: «Nga fuun wila piin, ki yen jenge. Wi yere maa nungbojiile pe piin pe maa nuru, na bomboolo pe piin pe maa para.»

8

Zhezu wila lere waga tijere (4 000)

kan pe ka

(Mati 15.32-39)

¹ Ki piliye yi ni, a janwa gbolo la si gbogolo naa wa Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri. Naa yaakara sila pye pe yeri pe ka, ki kala na, a Zhezu wi suu forogofenne pe yeri, mee pe pye fo:

² «Ki leele mbele pe yinriwe yen na na, katugu nala yen pe piliye taanri pe yen laga na ni, yaakara si woro pe yeri pe ka.

³ Na mi ka pe torogo fungo ki ni paa kee, pe fannga ki yaa sa ko kono, katugu pele yiri lege.»

⁴ A wi forogofenne pe suu pye fo: «We mbe yaakara to ta se laga ki gbinri na wi ni mbe pe ni fuun pe kan pe ka pe tin?»

⁵ A Zhezu wi si pe pye fo: «Buru jori wi yen laga ye yeri?» A pe sho fo: «Buru koloshyen.»

⁶ A wi si janwa wi pye ma yo wi cen tara ti na. Kona, a wi si buru koloshyen wi le, ma Yenjele li shari, mee wi koonlo koonlo maa kan wi forogofenne pe yeri, poo ye ele janwa wi na. A forogofenne pe suu ye ele janwa wi na.

7 Nḡbangala tunmḡngḡlo jḡnri la pye le pe yeri, a Zhezu wì si Yenḡele li shari ke wogo na, mḡe ki yo pe kan, a pè ke yeḡle janwa wi na.

8 A leele pè ka ma tin. Pè kaa ka ma kḡ, a pè kanja kḡlshyen yin kḡnrḡkḡnrḡ nda tila koro ti ni.

9 A Zhezu wì si pe torogo ma yo paa kee. Pàa lere waga tijerḡ (4 000) yḡn ko tin ki pilige ki ni.

10 Le ki yḡnlḡḡ nungba ke ni, a Zhezu wo naa wì fḡrḡḡfḡenne pe ni, pè si ye wa tḡnmḡkḡrḡ ki ni, mḡe kari wa Dalimanuta tara.

Fariziye pàa pye na jaa Zhezu wì kafḡnnḡ la pye peli yan (Mati 16.1-4)

11 Kona, a Fariziye pè si kari Zhezu wì kḡrḡḡ, mḡe saa na kendige woo wi ni. Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu yenri ma yo wì kafḡnnḡ la pye wigi naga pe na, fḡ pa wì fanḡga ki yiri wa Yenḡele li yeri.

12 A Zhezu wì si wḡn ma tigi nḡbanga ma sho fḡ: «Yinḡi na nala pilige woolo pe nḡe kafḡnnḡ jaa? Eḡn fḡ, kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, kafḡnnḡ lo la se pye mbe naga pe na.»

13 Kona, a wì si yiri le pe tanla, mḡe ye naa wa tḡnmḡkḡrḡ ki ni ma lḡbḡḡḡ ki kḡn ma kari wa ki keḡ nḡa na.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Erḡdi ni pe nagawa senre ti yen paa leve yen (Mati 16.5-12)

14 Fḡrḡḡfḡenne pàa fḡḡe pe sila yaakara le, buru nungba pe wo wìla pye pe yeri wa tḡnmḡkḡrḡ ki ni.

15 A Zhezu wì sigi yo maga nḡban pe ni, ma yo fḡ: «Ye ye yeḡ yingiwḡ jḡn Fariziye pe leve wo naa Erḡdi woo wi ni.»

16 A fḡrḡḡfḡenne pe nḡe pe yeḡ yewe na yuun fḡ: «Maa yaan buru woro laga we yeri, ko ki ti wila para yeḡn.»

17 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jḡn, mḡe pe pye fḡ: «Mele a ye nḡe ki yuun wa ye nawa ma yo katugu buru woro ye yeri? Ye faa ti kḡrḡ jenni mbaa ti lee bere jate? Ye tijinliwḡ pi yen ma tḡn ye na bere jate?»

18 *Yḡngḡle yen ye na, ye woro na yaan jate?*† Ye woro na nawa tuun ti na wi le? Nungbogolo yen ye na, ye woro na nuru jate?

19 Na mila buru kanḡurugo wì kḡonlḡ kḡonlḡ maa kan nambala waga kanḡurugo (5 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa yin kḡnrḡkḡnrḡ nda tila koro ti ni?» A pè suu yḡn sogo ma yo fḡ: «Kanja ke ma yiri shyen†.»

20 «Na mila kaa buru kḡlshyen wì kḡonlḡ kḡonlḡ maa kan nambala waga tijerḡ (4 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa yin kḡnrḡkḡnrḡ nda tila koro ti ni?» A pè suu yḡn sogo ma yo fḡ: «Kanja kḡlshyen†.»

21 Zhezu wì si pe pye fḡ: «Ye fa sigi kḡrḡ jḡn bere jate?»

Zhezu wìla fyḡḡn wa sagala

22 Naa pàa ka saa ḡbḡn wa Betisayida ca, a leele pḡle si pan fyḡḡn wa ni Zhezu wì kḡrḡḡ, maa yenri ma yo wì jiri wi na wi ta wì sagala.

23 A Zhezu wì si fyḡḡn wì yigi wì keḡ ki na ma kari wì ni wa ca ki punḡo na, mḡe cenre taga fyḡḡn wì yḡngḡle ke na ma keyen taga wì na, ma suu yewe ma yo fḡ: «Maa yaraga ka yaan le?»

24 A fyḡḡn wì suu yeḡe ki yirige ma wele, ma sho fḡ: «Mila leele yaan wuruḡ wuruḡ, pe yen paa tire yen. Paa tanri.»

25 A Zhezu wì suu keyen yi taga naa wa fyḡḡn wì yḡngḡle ke na. A

† 8:18 8.18: Zhere 5.21 † 8:19 8.19: Maki 6.38-44 † 8:20 8.20: Ye Maki 8.9laga ki wele.

fyoon wi suu yengele ke kan laga nunḡba ma wele jenḡe. Kona, a wi si sagala, nee yaara ti ni fuun ti yaan nari jenni jenḡe ti yee ni.

²⁶ A Zhezu wi suu pye ma yo wila kee wi go, wiga ka ye wa ca nawa.

Pyeri wila ki yo ma yo Zhezu wo wi yen Kirisi we

(Mati 16.13-20; Luki 9.18-21)

²⁷ Kona, a Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, pe si kari wa Sesare Filipu ca ki kanḡgara na cara ti ni. Ma pe ta wa konḡ paa kee, a Zhezu wi si pe yewe ma yo fo: «Leele pe ma yo mi yen ambo fo?»

²⁸ A pe sho fo: «Pele ma yo ma yen Zhan Batisi. Pele ma yo ma yen Eli. Pele ma yo Yenḡele yon senre yofḡ wawi mboro.»

²⁹ A wi si poro jate pe yewe ma yo fo: «Yoro wo nawa, ambo wi mi?» A Pyeri wi suu pye fo: «Mboro ma yen Kirisi we.»

³⁰ A Zhezu wi sigi yo maga nḡban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan.

**ZHEZU WILA PARA WI
KUNWO NAA WI
YENME SENRE NA
8.31-9.50**

Zhezu wila wi kunwo naa wi yenme wogo ki yo

(Mati 16.21-23; Luki 9.22)

³¹ Kona, a Zhezu wi nee wi forogofenne pe nari na yuun fo: «Ki daga Lere wi Pinambyo wi jolo jenḡe. Tara ti leleele, naa saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

³² Zhezu wila pye naga senre ti yuun nari finligi pe kan. Ki kaa pye ma, a Pyeri suu le ma kari wi

ni kanḡgaga na, nee para wi na ma yo nga wi yo, kii yala.

³³ Een fo, a Zhezu wi si wa ma kanḡga, maa forogofenne sanmbala pe wele, mee gbanla Pyeri wi na ma yo fo: «Yiri na tanla Sotanla†! Katugu ma jatere wi woro Yenḡele wogo ko na, wi yen leele wogo† ko na.»

Mbele pe taga Zhezu wi na pe daga mbaa tanri yegge nga na
(Mati 16.24-28; Luki 9.23-27)

³⁴ Ko punḡo na, a Zhezu wi suu forogofenne poro naa janwa wi yeri, mee pe pye ma yo fo: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na punḡo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga ki tugo†, wii taga na na.

³⁵ Katugu lere na fuun kaa jaa mboo yee go sho, wo yaa kaa yinwege ki la. Een fo, lere na fuun ka suu yinwege ki la na kala na, konaa Sentanra ti kala na, wi yaa kaga ta.

³⁶ Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yinḡi ki yaara ti yaa yon mboo kan?

³⁷ Yinḡi yaraga ki yen wa lere mbe ya kan mboo yee go sho?

³⁸ Na lere na ka fere ta na ni, nakoma na senre ti ni ki nala pilige woolo mbele pe yen keenne lifenne naa kapere pyefenne pe sogowo, pa Lere wi Pinambyo fun wi yaa ka fere ta ki fo wi ni, na wi ka ka pan wa wi To wi gbogowo pi ni merageyekpoyi pe ni we.»

9

¹ A Zhezu wi si pe pye naa fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yen lagame, pele yen wa pe ni, pe se ka ku ghen, na

† **8:31 8.31:** Mati 16.21 † **8:33 8.33:** Zhezu wila Pyeri wi yeri Sotanla, katugu wila pye naga nḡbeli mbe Zhezu wi kan wi ke kanḡgaga na wi wo wa tunḡo nga Yenḡele li kan wi yeri wi pye ki ni, ko yen mbe jolo dunruya woolo pe kala na, mbe pe sho. † **8:33 8.33:** Eza 55.8-9; 1 Korin 2.14 † **8:34 8.34:** Ko koro wo yen fo wi cen wi jologo ki cenwe, wii taga Zhezu wi na.

pe fa Yennele li wunluwo pi yan pi pan yawa ni.»

Zhezu wi yege cenwe pila kannga

(Mati 17.1-13; Luki 9.28-36)

² Naa piliye kogoloni la kaa toro, a Zhezu wi si Pyeri, naa Zhaki, konna Zhan pe le ma kari pe ni yanwiga titonlogo ka na. Poro ce paa pye wa ki laga ki na. Ma pe ta wa, a Zhezu wi yege cenwe pi si kannga le pe yege na.

³ A wi yariporo ti kannga ma filige, na yengele shoo. Lere wo wa woro laga tara ti na, na wi mbe ya mbe yariporo jogo ti filige ma.

⁴ A Eli naa Moyisi† pe si yiri le pe na. Paa pye na para Zhezu wi ni.

⁵ Kona, a Pyeri wi si Zhezu wi pye fo: «We Nagafɔ, ki yen ma yon we koro lagame. We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nungba, Moyisi wogo nungba, Eli wogo nungba.»

⁶ Wi mbaa yo yege nga na ko wi sila jen, katugu wo naa forogofenne sanmbala pe ni, paa fye fo jenge.

⁷ A kambaaga ka si pan, mee pe ton wa ki yinne pi ni. A magala la si yiri wa ki kambaaga ki ni ma yo fo: «Ŋa yeen, wo wi yen na Pinambyo na wilan ndanla jenge we, yaa wi senre ti nuru!»

⁸ Le ki yongolo nungba ke ni, a forogofenne pe si wele ma pe yee maga, pee lere wa yan naa, ndee Zhezu wo nungba.

⁹ Naa paa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wi sigi yo maga ngban pe ni, ma pe pye fo: «Ŋga ye yan, yaga kaga yege yo mbe lere kan fo Lere wi Pinambyo wi sa ku, wi yen wi yiri wa kunwo pi ni.»

¹⁰ A pe sigi kala li tɛge wa pe nawa. Een fo, sanga legere ni, paa pye na pe yee yewe na yuun fo: «Mbe songoro mbe yen mbe yiri wa kunwo pi ni, ko koro wo yen mele?»

¹¹ A pe si Zhezu wi yewe ma yo fo: «Yingi na lasiri sewe jenfenne pe ma sho fo Eli daga mbe pan gben?»

¹² A Zhezu wi si pe pye fo: «Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gben, mbe yaara ti ni fuun ti gbegele fonngo.† Een fo, yingi na ki si yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni, ma yo Lere wi Pinambyo wi yaa jolo jenge, fo leele pe yaa ka je† wi na?»

¹³ Ma si yala, mi yen naga yuun ye kan fo Eli† wila pan mako, a po jolo jenge paa yege nga na ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni we.»

Zhezu wila pyo wa sagala, yinne tipele la pye wi ni

(Mati 17.14-21; Luki 9.37-43a)

¹⁴ Naa paa kaa pan ma gbɔn le forogofenne sanmbala pe na, a pe si janwa gbolo la yan li gbogolo le pe tanla ma pe maga. Lasiri sewe jenfenne pe la pye na kendige woo pe ni.

¹⁵ Naa leele paa kaa Zhezu wi yan wila paan, a ki si pe fo. A pe si yiri ma fe ma saa wi fili, mboo shari.

¹⁶ A Zhezu wi suu forogofenne pe yewe ma yo fo: «Yaa kendige ko woo pe ni yingi kala na?»

¹⁷ Wa janwa wi ni, a nanja wa suu pye fo: «We Nagafɔ, mi pan na pyo wi ni ma koro go, yinne tipele yen wi ni, li yen bombo.

¹⁸ Yinne tipele liga yiri wi ni laga o laga, li maa jan le tara, ngborogo maa yinrigi wa wi yon; wi maa ngangala ke kaa ma sheli karirrra. Mo go forogofenne pe

† 9:4 9:4: Moyisi naa Eli paa pye Yennele yon senre yofenne, mbele paa pe yinwege ki pye faa laga tara ti na. † 9:12 9:12: Mala 3.23 † 9:12 9:12: Yuuro 22.8 † 9:13 9:13: Mati 11.14

yenri ma yo pe yinne tipele li puro peli wɔ wi ni, pee ya.»

¹⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wele, ye yen leele mbele pe yen mbatagambala! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na yee ni? Ye pyɔ wi le ye pan wi ni na kan!»

²⁰ A pè suu le ma saa wi kan wi yeri. Naa yinne tipele làa kaa Zhezu wi yan, a li si pyɔ wi yangara ngbanga. A wì si to le tara nɛɛ konɔgi, a ngborɔgɔ nɛɛ yinriɔgi wa wi yon.

²¹ A Zhezu wì si pyɔ wi to wi yewe ma yo fɔ: «Kùu ta ma le wagati wiwiin?»

A tofɔ wì sho fɔ: «Ma le wi puwen pi ni.

²² Sanga legerɛ ni, ki yinne tipele li maa jan wa kason konaa tonmɔ pi ni na jaa mboo gbo. Na kaa pye ma mbe ya kala la pye, we yinriwe ta, ma we saga!»

²³ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki cen mɛle, a mà sho fɔ: «Na ma mbe ya?» Lere ɲa fuun ka taga na na, kala li ni fuun li mbe ya pye mboo kan.»

²⁴ Le ki yongɔlɔ nunɔgba ke ni, a pyɔ wi to wì si gbele ngbanga, ma yo fɔ: «Mì taga ma na, ki kala na, na saga mala mbatagawa pi kɔ na ni.»

²⁵ Naa Zhezu wila kaa janwa wi yan wila gbinri na paan pe kɔrɔgɔ, a wì si gbanla yinne tipele li na, ma yo fɔ: «Mboro yinne tipele bombo nunɔgbojili ɲa yɛɛn, mila ki yuun ma kan, wɔ wa ki pyɔ ɲa wi ni, maga ka ye wi ni naa fyew.»

²⁶ Kona, a yinne tipele li si gbele ngbanga ma pyɔ wi yangara ngbanga, mɛɛ wɔ wi ni. A pyɔ wì si cen ndɛɛ wi ku, fɔ a lelegerɛ na yuun: «Wì ku, wì ku.»

²⁷ Eɛn fɔ, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na maa yirige, a wì si yiri ma yere.

²⁸ Naa Zhezu wila kaa ye wa go, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe pe ye, ma yo fɔ: «Yingɔ na weɛ si ya mbege yinne tipele na li puro?»

²⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko yinne tipele cenle na yɛɛn, Yenɲele yenrɛwe po pi ma ya ma lo puro mali wɔ.»

*Zhezu wila wi kunwɔ
naa wi yenmɛ wogo ki yo naa
(Mati 17.22-23; Luki 9.43b-45)*

³⁰ A pè si yiri wa ki laga ki na, ma Galile tara ti pari ma kari. Zhezu wi sila pye na jaa leele poo saga jɛn.

³¹ Katugu wila pye naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari. Wila pye na pe piin fɔ: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ poo gbo. Wiga ku ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

³² Eɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki senre ti kɔrɔ jɛn, a pè si fyɛ pe suu yewe.

*Wiwiin wi yen legbɔɔ ma wɛ?
(Mati 18.1-5; Luki 9.46-48)*

³³ A pè si saa gbon wa Kaperinawu. Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yingɔ senre ye pye na yuun na wa konɔ?»

³⁴ A pè si pyeri, katugu pàa pye na kendige woo pe yɛɛ ni wa konɔ, mbe ta mbe ɲa wi yen pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.

³⁵ Kona, a Zhezu wì si cen, mɛɛ pe yeri ma yo fɔ: «Lere ɲa kaa jaa mbe pye konɔgbanɲa, wi daga mboo yɛɛ pye pe ni fuun punɔgofɔ konaa pe ni fuun tunmbyee!»

³⁶ A wì si pyɔ jɛɛ wa le maa yerege le pe sɔgɔwɔ. Naa wila kaa wi le wa wi keyɛn yi ni, a wì si pe pye fɔ:

³⁷ «Lere ɲa fuun ka ki pyɔ ɲa wi si wa yigi jɛnɔge na kala na, kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛnɔge. Lere ɲa fuun ka silan yigi jɛnɔge, kona, mi

ma ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ɲa wilan tun wo ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ.»

Ye woro ma ɲa mben, wo yɛn ye lejɛɲɲɛ (Luki 9.49-50)

³⁸ Kona, a Zhan wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè lere wa yan wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na, wòo pye ma yo wiga kaa ki piin, katugu wi woro we ni.»

³⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa yege kɔn mbe yo wi kaa ki piin, katugu lere se ya kafɔnnɔ pye na mɛgɛ ki na, mbe koro le ki yɔngɔlɔ nunɠba ke ni mbaa senpere yuun na na.»

⁴⁰ Ki kala na, lere ɲa woro we mbenfɔ, wo yɛn we lejɛɲɲɛ!

⁴¹ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ɲa fuun ka tɔnmɔ jɛnɛ yɛnlɛ kan ye yeri ye wɔ, katugu ye yɛn Kirisi wi woolo, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

Maga ka lere fanla mboo le kapege (Mati 18.6-9; Luki 17.1-2)

⁴² «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga na na, lere ɲa fuun ka ti wa ka kapege pye, pe sinndɛlingbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe mbɔnrɔ wi na.»

⁴³ Na kaa pye ma kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ kapege pye, ki kɔn maga wɔ wa. Ma koro kɛɛ nunɠbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na ma koro ma keyen shyen yi ni, ma kari wa jaganama, wa kason ɲga ki se figi ko ni.

⁴⁴ [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa wire ti kaa ti se ku, ki kason ki se si figi fyew.]

⁴⁵ Na kaa pye ma jele lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, li kɔn ma li wɔ wa. Ma koro jele nunɠbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma

jegele shyen ke ni, pe sɔɔn wa wa jaganama wi ni ko na.

⁴⁶ [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa wire ti kaa ti se ku, ki kason ki se si figi fyew.]

⁴⁷ Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, li logori mali wɔ wa. Ma koro yɛnlɛ nunɠba ma ye wa Yɛnɲɛle li wunluwɔ pi ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma yengele shyen ke ni, pe sɔɔn wa wa jaganama wi ni ko na.

⁴⁸ Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa wire ti kaa ti se ku, ki kason ki se si figi fyew†.

⁴⁹ Katugu kason ki yaa ka pye lere pyew wi na paa yege ɲga na pe ma kɔ le yaakara†.

⁵⁰ «Kɔ wi yɛn ma yɔn. ɛɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ† wi ni, yingɪ ye mbe ya pye wii tanla naa? Ki daga kɔ mbe pye yoro jate ye ni. Ye pye yeyinɲge na ye yɛɛ ni.»

**ZHEZU WI TANGALA
MBE KARI WA
ZHERUZALEMU**

10

10.1-52

Nagawa senre nda Zhezu wila yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na (Mati 19.1-12; Luki 16.18)

¹ A Zhezu wì si yiri le ki laga ki na, mɛɛ kari wa Zhude tara, konaa wa Zhuriden gbaan wi punɲo na. A janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo wa wi tanla naa. A wi nɛɛ pe nari Yɛnɲɛle senre ti ni, paa yege ɲga na wila pye naga piin faa we.

² A Fariziye pèle si pan maa yewe mboo wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki daga nanɲa wuu jɔ wi je le?»

³ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yingɪ Moyisi wila naga ye na ma yo yaa piin?»

⁴ A pè sho fɔ: «Moyisi wila ki kono kan ma yo nanɲa wi jele

† 9:48 9.48: Eza 66.24 † 9:49 9.49: Levi 2.13
10.4: Dete 24.1

† 9:50 9.50: Mati 5.13; Luki 14.34-35 † 10:4

jegesewe kon wuu kan wi jo wi yeri, wii jen wuu je†.»

⁵ Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Ye kotongbanga ko kila ti Moyisi wila ki ngasele li kan ye yeri.

⁶ Een fo, maga le wa dunruya wi lesaga ki na, Yennele laa pe gbegele nana naa jele.

⁷ *Ko ki ti nana wi yaa ka laga wi to naa wi no pe na, mbe si mara wi jo wi na.*

⁸ Kona, pe shyen pe yaa pye wire nungba. Ki ka pye ma, pe woro leele shyen naa, een fo, pe yen wire nungba†.

⁹ Ki kala na, yaraga nga Yennele li pye nungba, lere ka kaga laga ki yee na.»

¹⁰ Naa paa kaa ye wa go, a Zhezu wi forogofenne pe suu yewe naa ki senre ti ni.

¹¹ A wi si pe pye fo: «Lere na fuun kaa jo je mbe wa yegge pori naa, kona, jataga wi yen na piin. Ki pyelomɔ nungba pi na fun,

¹² jele na fuun kaa polɔ je mbe pori nana wa yegge yeri, kona, nandara wi yen na piin.»

Zhezu wila duwaw piile tunmambolo pele na

(Mati 19.13-15; Luki 18.15-17)

¹³ Kona, a leele pele si pan piile tunmambolo pele ni Zhezu wi korogo, jango wi jiri pe na wi duwaw pe na. Een fo, a wi forogofenne pe si ghanla pe na.

¹⁴ Naa Zhezu wila kaa ki yan ma, a ki suu mben. A wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye piile tunmambolo pe yaga paa paan na korogo, yaga ka pe yegge kon, katugu mbele pe yen paa pe yen, Yennele li wunluwo pi yen poro woo.

¹⁵ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere na si yenle Yennele li wunluwo pi na paa pyo yen, ko fo wo se ka ye wa Yennele li wunluwo pi ni fyew.»

¹⁶ Ko pungo na, a wi nee piile pe gboni, nee keyen tari pe na nungba nungba na duwaw pe na.

Lefonjo penjagboro fo wa senre (Mati 19.16-30; Luki 18.18-30)

¹⁷ Naa Zhezu wila kaa konɔ li le na kee, a nana wa si fe ma saa kannguuro kan wi ngo, mee wi yewe ma yo fo: «We Nagafɔ jenne, yingi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakogo ki ta?»

¹⁸ A Zhezu wi suu pye fo: «Yingi na, a ma nee na yinri jenne? Lere woro jenne ndee Yennele lo nungba pe!

¹⁹ Ma si yen ma Yennele li ngasegele ke jen, ke ngele: *Maga ka lere gbo, maga ka jataga pye, maga ka yu, maga ka yagbolo sereya yo mbe taga lere na, maga ka lere fanla mbe li, ta ma to naa ma no pe gbogo.»†*

²⁰ A nana wi suu yon sogo ma yo fo: «We Nagafɔ, mi ko ngasegele koro ke ni fuun koro le na tanri ke na, maga le na puwen pi ni.»

²¹ A Zhezu wi suu wele ndanlawa ni, mee wi pye fo: «Yaraga nungba kɔon yaga. Kari ma soon kee yaara ti ni fuun ti pere, maga penjara ti yeele fyonwo fenne pe na, mee pan ma taga na na. Kona, ma yaa ka korogo gbenge ta wa yennele na.»

²² Een fo, naa nana wila kaa ki senre ti logo, a wi jatere wi si piri wi na, a wi si songoro ma kari yesanga ni, katugu penjagboro la pye wi yeri.

²³ A Zhezu wi suu forogofenne mbele paa pye maa maga pe pye fo: «Penjagboro fenne pe ye wa Yennele li wunluwo pi ni, ki yen ma ngban fo jenge.»

²⁴ A ki senre ti suu forogofenne pe pari fo jenge. A Zhezu wi sho naa fo: «Na piile, mbe ye wa Yennele li wunluwo pi ni, ki yen ma ngban fo jenge.»

²⁵ Kaselege ko na, yongome mbe toro mesheli wele, ko tanla ma we penjagboro fo wi ye wa Yennele li wunluwo pi ni ko na.»

²⁶ Kona, a ki si forogofenne pe pari naa ma serege. A pe nee pe yee yewe na yuun fo: «Iga ambo Yennele li yaa ka sho oke?»

²⁷ A Zhezu wi si pe wele, mee yo fo: «Leele poro yee na ki se ya pye, een fo, Yennele lo mbe ya mbege pye, katugu Yennele li mbe ya kala li ni fuun li pye.»

²⁸ A Pyeri wi suu pye fo: «Wele! We we yaara ti ni fuun ti yaga wa, ma taga ma na, ki yaa ka pye mele?»

²⁹ A Zhezu wi sho fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere na fuun kaa go, naa wi nosepiile nambala, naa wi nosepiile jele, naa wi no, naa wi to, naa wi piile, naa wi keere ti yaga na kala na konaa Sentanra ti kala na,

³⁰ wi yaa yinre naa nosepiile nambala, naa nosepiile jele, naa neele, naa piile, naa keere ti yongo cenme cenme ta laga ki dunruya na wi ni. Wi yaa si jologo ta fun. Wa wagati na wila paan wi ni, wi yaa ka yinwege mbakogo ki ta.

³¹ Een fo, mbele pe yen kongbanmbala pe legere yaa ka pye pungefenne, mbele pe yen pungefenne pe legere yaa ka pye kongbanmbala.»

Naa Zhezu wila pye naa kunwo naa wi yenme senre ti yuun, ki taanri wogo ko layi nga (Mati 20.17-19; Luki 18.31-34)

³² Naa pa kaa konjo li le na kee wa Zheruzalemu, a Zhezu wi si keli pe yee na tanri. Wi forogofenne pe jatero wila piri pe na. Leele mbele pa taga pe punjo na, pa pye na fyee. A Zhezu wi si nuru maa forogofenne ke ma yiri shyen pe

yeri kanngaga na, nee nga ki yaa sa pye wi na wa Zheruzalemu ki yee yuun pe kan.

³³ Wila pe pye fo: «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalemu. Pe yaa sa Lere wi Pinambyo wi le saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe kee. Pe yaa kiti kon wi na mbe yo poo gbo. Pe yaa kaa le mbele pee sheri pe kee.

³⁴ Pe yaa ka tege wi na, mbe cenre surugu wi na, mboo gbom sapige ni, mbe suu gbo. Een fo, ki pilige taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

Zhaki naa Zhan paa yaraga ka yenri

(Mati 20.20-28)

³⁵ Kona, Zebede pinambiile shyen, Zhaki naa Zhan, a poro si fulo Zhezu wi tanla ma suu pye fo: «We Nagafu, nga waa yenri ma yeri, waa jaa maga kan we yeri.»

³⁶ A Zhezu wi si pe pye fo: «Yingi yaa jaa mbe pye ye kan?»

³⁷ A pe suu pye fo: «Na maga ka pye wa ma gbogowo pi ni sanga na ni, ma yere ki na we cen wa ma tanla. Nungba mbe cen ma kalige kee ki na, sanja wi cen ma kamenge kee ki na.»

³⁸ A Zhezu wi si pe pye fo: «Iga yaa yenri, ye sigi jen! Jologo wojenne na mi yaa wo† wa li ni, ye mbe ya wo wa li ni le? Nakoma mi yaa batize yee nga na, ye mbe ya mbe batize ma le?»

³⁹ A pe suu yon sogo ma yo fo: «We mbe ya.» A Zhezu wi si pe pye fo: «Ki yen ma kaselege, fo mi yaa wo wojenne na ni, ye yaa wo wa li ni. Mi yaa batize yee nga na, ye yaa ka batize ma fun.

⁴⁰ Een fo, wa mbe cen na kalige kee ki na, konaa wa mbe cen na kamenge kee ki na, mi ma mi daga mbe ko konjo lo kan ye yeri.

† **10:38 10:38:** Mbe wo wa jologo wojenne li ni, konaa mbe batemu na ta, ko ki yen jologo nga Zhezu wi yaa jolo mbe ku we.

Ki censara Yenɲele liri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

⁴¹ Naa fɔrɔgɔfenne ke sanmbala paa kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a ki nɛɛ pe yaa Zhaki naa Zhan pe kala na.

⁴² A Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbele pe maa jate teele tara woolo pe go na, pe ma cɛn pe go na ma pe yigi pe fannɲa ki ni. Pe legbɔɔlo pe maa pe fannɲa ki nari pe na.

⁴³ Eɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Na fuun kaa jaa mbe pye ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.

⁴⁴ Na kaa jaa mbe pye ye ni fuun kongbanɲa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo.

⁴⁵ Katugu Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunɲɔ piin wi kan, eɛn fɔ, wì pan mbe tunɲɔ pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelegere go shɔsara.»

Zhezu wila fyɔɔn Baritime wi sagala

(Mati 20.29-34; Luki 18.35-43)

⁴⁶ Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, pè si ye wa Zheriko ca ki ni. Naa paa kaa na yinrigi wa ca nawa na kee, a janwa gbɔlo là si taga pe na. Wa konɔ na paa le li yɔn na, fyɔɔn wà la pye ma cɛn wa na yaara yenri. Time pinambyɔ lawi, paa pye naa yinri Baritime.

⁴⁷ Naa Baritime wila kaa ki logo ma yo Nazareti ca fenne Zhezu wo wila paan, a wi nɛɛ gbele ɲgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, Davidi setirige pyɔ, na yinriwe ta!»

⁴⁸ A lelegere nɛɛ gbanla wi na ma yo wi pyeri. Kona, a wì si gbele ɲgbanga naa ma wɛ kongbanɲa ki na, ma yo fɔ: «Davidi setirige pyɔ, na yinriwe ta!»

⁴⁹ A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo yeri wa na kan.»

A pè si fyɔɔn wi yeri ma suu pye fɔ: «Ma jatere wi wa nunɲba, yiri, wila ma yinri!»

⁵⁰ A Baritime wì suu derigbɔɔ ki wɔ maga wa le tara, mɛɛ yew ma kan wi tɔɔro ti na, mɛɛ kari Zhezu wi kɔrɔɔ.

⁵¹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yinɲi maa jaa mbe pye ma kan?»

A wì sho fɔ: «We Nagafɔ, ki pye mbaa yaan naa fɔnɲɔ!»

⁵² A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma tagawa pɔɔn sho!»

Le ki yɔngɔlo nunɲba ke ni, a wi yengele kè si yenge, a wi nɛɛ yaan. A wì si taga Zhezu wi na wa konɔ nɛɛ kee.

ZHEZU WI TUNɲO WA ZHERUZALEMU CA

11

11-13

Zhezu wi yege wa Zheruzalemu ca
(Mati 21.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

¹ Naa paa kaa yɔngɔ Zheruzalemu ca ki ni, ma gbɔn Betifazhe naa Betani cara ti na, ma wa wa Oliwiye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfenne shyen tun, ma yo fɔ:

² «Yaa kee wa ca ɲga wa ye yege ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile pyɔ wa yan pòo pò le, male lere fa lugu wi na. Yoo sanga ye pan wi ni na kan.

³ Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: «Yinɲi na, a ye nɛɛ ko piin yɛɛn?» Yoo pye fɔ: «Wi kala yen we fɔ wi na. Wi yaa si sɔngɔro mbe pan wi ni fɔɔnfɔɔn ɲga!»

⁴ A pè si kari, mɛɛ saa sofile pyɔ wi yan pòo pò go ka yɔn na, le konɔ yɔn ki tanla. A pè suu sanga.

⁵ Leele mbele paa pye le, a pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yinɲi na, a ye nɛɛ sofile pyɔ ɲa wi sangala?»

⁶ Na Zhezu wila yo pe kan, a pè sigi yo, a leele pè si yere ki na.

7 A pè si sofile pyo wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigboro ti wo mari taga sofile wi na. A Zhezu wi si lugu ma cen wi na.

8 Lelegerɛ la pe derigboro wo mari jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛɛ koon wa yan nari jaan wa konɔ naga nari fo paa wi gbogo.

9 Leele mbele paa pye Zhezu wi yege, konaa mbele paa pye wi punɔ na, paa pye na jorogi na yuun fo: «Ozanna! Na wila paan we Fo wi mege ki na, Yenjele sa duwaw wi na!»†

10 Yenjele sa duwaw wunluwo mba pila paan pi na, we tele Davidi wunluwo we! Gbogowo yen Yenjele woo, lo na li yen wa naayeri lara ti ni fuun ti go na we!»

11 A Zhezu wi si ye wa Zheruzalemu ca, mɛɛ kari wa sherigo gbogo ki ni. Yaara nda fuun tila pye wa, a wi si ti ni fuun ti welewele ma saa ti ko. Naa wila kaa wagati wi yan wi jerege, a wi si songoro wa Betani, wo naa wi forogofenne ke ma yiri shyen pe ni.

*Zhezu wila tige ka danga
pege yinri figiye
(Mati 21.18-19)*

12 Ki goto pinliwe pi ni, naa paa kaa yiri wa Betani na kee, a funɔ si Zhezu wi yigi.

13 A wi si figiye tige ka yan wa lege. Wɛɛ la pye ki na. A wi si kari ma saa ki wele maga yan ndɛɛ wi yaa pire yan ki na. Eɛn fo, naa wila kaa yongo wa ki tanla, wii pire yan ki na, ndɛɛ ki wɛɛ to, katugu ki sesanga wi sila gbɔn.

14 Kona, a Zhezu wi si tige ki pye fo: «Lere ka koon pyo wa ka naa fyew.»

A wi forogofenne pege senre ti logo.

*Zhezu wila kari wa sherigo
gbogo*

*(Mati 21.12-17; Luki 19.45-48;
Zhan 2.13-22)*

15 Naa paa kaa gbɔn wa Zheruzalemu, a Zhezu wi si saa ye wa sherigo gbogo ki ni. Leele mbele paa pye wa na pere konaa mbele paa pye na loo, a wi nɛɛ pe puro na pe yinrigi. Wila penjara surufenne pe tabaliye pe jaanri naa ca ketengele perɛfenne pe jonro ti ni.

16 Kona, a wi si je wii yenle lere wa mbe yaraga ka le mbe toro ki ni naa wa sherigo gbogo ki nawa.

17 A wi nɛɛ pe nari na yuun fo: «Ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni, ma yo fo: «Na go pe yaa kaa ki yinri cengele ke ni fuun ke Yenjele yenrigo.»† Eɛn fo, a yoro si pan naga piin yoolo† larasaga!»

18 Saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, naa paa kaa ki wogo ki logo, a pe nɛɛ pyelomɔ jaa mbe Zhezu wi gbo. Eɛn fo, paa pye na fyɛ wi yege, katugu wi nagawa senre tila janwa wi ni fuun wi pari fo jenge.

19 Naa yonlo kila kaa ko, a Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, pè si yiri wa ca mɛɛ kari.

*Zhezu wila para figiye tige
nga kila waga ki senre na
(Mati 21.20-22)*

20 Ki goto yirifaga ki na, naa paa kaa na toro, a pè si figiye tige ki yan ki waga fo ma saa gbɔn wa ki ninde ti na.

21 A Pyeri wi si nawa to senre nda Zhezu wila yo ti na, mɛɛ wi pye fo: «Wele, we Nagafɔ! Figiye tige nga mà danga, ki waga pew!»

22 A Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye taga Yenjele li na!

23 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere na fuun kaga yo ki yanwiga nga ki kan mbe yo fo:

‹Yiri lagame, ma sa to wa kogoje wi ni›, na ki woro naa koon shyen wa wi kotogo na, na wi ka taga ki na mbe yo nga wila yuun ki yaa pye, pa ki yaa pye wi kan da.

²⁴ Ki kala na, mila ki yuun ye kan fo: Yaga yaraga nga fuun yenri Yenjele li yeri, ye taga ki na fo yege ta mako, pa ye yaa ki ta.

²⁵ Na yaga yiri mbe yere mbaa Yenjele yenri sanga o sanga, na kiga yala lere wa kapege pye ye na, yege kala yaga wi na le ki laga ki na, janjo ye To na wa yenjele na, wi ye kapere ti kala yaga ye na fun.

²⁶ [Een fo, na ye sigi fo wi kapege ki kala yaga wi na, ye To na wa yenjele na, wi se ye kapere ti kala yaga ye na fun.]»

*Zhezu wi fannga ki yiri se
(Mati 21.23-27; Luki 20.1-8)*

²⁷ A pe si kari naa wa Zheruzalemu. Naa Zhezu wila kaa ye wa sherigo gbogo ki ni na yanriyanri, a saraga wofenne teele, naa lasiri sewe jenfenne poro naa Zhufuyelelele pe ni, pe si pan Zhezu wi korogo.

²⁸ A pe suu yewe ma yo fo: «Kagala ngele maa piin yeen, maa ke piin yingi fannga ni? Amba wigi fannga ki kan ma yeri, ma nee ke piin?»

²⁹ A Zhezu wi si pe yon sogo ma yo fo: «Mi yaa ye yewe kala nungba ni, na yaga li koru wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga nga fannga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan.

³⁰ Yenjele lo laa Zhan wi torogo wi pan wila batemu wi piin lee leele poro la wele? Ye ka yo yanla kan.»

³¹ A pe nee kendige woo pe yee ni na yuun fo: «Na waga ki yo mbe yo fo: ‹Yenjele lo laa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fo: ‹Yingi na yee si taga wi senyoro ti na?›

³² Een fo, na waga sho fo: ‹Leele poro pa wi torogo...› »

Pa pye na fye janwa wi yege, katugu leele pe ni fuun pa pye na Zhan jate Yenjele yon senre yofa jenne.

³³ Kona, a pe si Zhezu wi yon sogo ma yo fo: «Wee jen.» A Zhezu wi si pe pye fo: «Een mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga nga fannga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

12

*Kere welefenne tipeele
yomiyele*

(Mati 21.33-46; Luki 20.9-19)

¹ Ko punjo na, a Zhezu wi nee yomiyegele waa pe kan na yuun fo: «Nana wa la ezen tiire kere kon, mee mbogo wa mari maga, ma si wege wa ma ezen pire tonmo wasaga ki gbegele wa, mee sanjazo kan kere ti sigewe pi kala na. Kona, a wi si kere ti telege ezen kere tunmbyeele pele na pe kaa tawa pi kan wi yeri, mee kari taleere ta ni.

² Naa ezen pire ti cosanga wila kaa gbun, a wi suu tunmbyee wa torogo wa ezen kere tunmbyeele pe yeri ma yo wi saa tawa pi sho wi kan.

³ A pe si tunmbyee wi yigi maa gbun, mee wi songoro kewara.

⁴ A kerefo wi suu tunmbyee wa torogo naa wa pe yeri. A pe si wo gbun wi go ki na maa welege, mee wi tegele fo jenge.

⁵ A wi si nuru ma wa torogo naa wa pe yeri. A pe si wo gbo. Ko punjo na, a wi si pele torogo wa naa legera. A pe pele gbun, ma pele gbo pe ni.

⁶ A ki si koro kerefo wi pinambyo nungba na wuu ndanla jenge wo. A wi si wo torogo pe ni fuun pe punjo na, ma yo fo: ‹Pe yaa sa fere ta na Pinambyo wo kan.›

7 Ɛɛn fɔ, a ɛɛzen kɛɛ tunmbyeele pɛ sɪgi yo pe yɛɛ kan fɔ: <Na yɛɛn, wo wi yɛn kɔɔɔgo lifɔ we, ye pan woo gbo, pa kɛɛ ti yaa koro we kan!>

8 A pɛ suu yigi maa gbo, mɛɛ saa wi wa wa ɛɛzen kɛɛ ti punɔgo na.»

9 A Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Yoro wo nawa, yɪngi kɛɛfɔ wi yaa pye? Wi yaa pan mbe ɛɛzen kɛɛ tunmbyeele pe gbo mbe kɛɛ ti kan pele yeri.

10 Mɪ yo ki sɛnrɛ nda yɛri kara jate wa Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi ni? Ti nda fɔ:

Go wafɛnnɛ pɛ je sinndɛlɛgɛ ɲa na,

ko kɪ pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ kɔɲɔbannɲa ye.

11 *Pa ko wogo ɲa ko yiri wa we Fɔ wi yeri,*

a kɪ pye kagbɔɔ we yɛgɛ na!»†

12 Zhezu wɪ kaa ko sɛnrɛ to yo ma kɔ, a Zhufuyelelelele pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi, katugu paa ki jɛn ma yo wɪla ki yomiyɛle li wa poro na. Ɛɛn fɔ, paa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ. Ki kaa pye ma, a pɛ suu yaga mɛɛ kari.

Nizara ɲa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri

(Mati 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Kona, a pɛ si Fariziye poro naa leele mbele paa taga Ɛrɔdi wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe ta pe saa yigi wo jate wi yɔn sɛnrɛ ti na.

14 A pɛ si saa wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wɛgɛ jɛn ma yo kaselege ko ma maa yuun. Maa la fyɛ lere yɛgɛ, katugu maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ, ma maa Yɛnɲɛle kɔnɔ li nari leele pe na kaselege ni. Ki kala na, ki daga waa Ɔɔmɔ tara wunlumbolo to wi nizara wi woo le? Waa wi woo lee waga kaa wi woo?»

15 Ɛɛn fɔ, Zhezu wɪla ki jɛn ma yo kopiire paa pye na piin. A wɪ si pe pye fɔ: «Yɪngi na, a ye nɛɛ na waa na wele? Ye warifuwe pyɔ nunɔgba kan na yeri mboo wele.»

16 A pɛ si pan nunɔgba ni wi kan. A Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Ambo foto naa ambo yɔnɔrɔ ti yɛn wi na?» A pɛ suu pye fɔ: «Sesari woro ri.»

17 Kona, a Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Ɔɲga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri, ye ɲga ki daga mbe kan Yɛnɲɛle li yeri ki kan li yeri.»

A ko si pe pari fɔ jɛnɲɛ.

Zhezu wɪla kuulo pe yɛnɛ wogo ki yo

(Mati 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 A Sadusiye pɛle si pan Zhezu wi kɔɔɔgo. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri†. A pɛ suu yewe ma yo fɔ:

19 «We Nagafɔ, Moyisi wɪla ki yɔnɔɔgo maga yaga laga we kan ma yo: <Na nanɲa wa ndɔ ka ku mboo jɔ yaga, na pee pyɔ se, wi jɔnɔ wigi jɛle wi pɔri, janɲo wi piile se wi na wi ndɔ ɲa wi ku wi kan.»†

20 Ma si yala, nɔsepiile nam-bala kɔlɔshyɛn la pye laga. A kɔɲɔbannɲa wɪ si jɛle pɔri. Pee pyɔ se. A nanɲa wɪ si ku maa jɔ wi yaga.

21 A shyɛn fɔ wɪgi jɛle wi pɔri, ma ku wii pyɔ se. A ki kala nunɔgba li pye taanri fɔ wi na fun.

22 A pe ni fuun kɔlɔshyɛnɛ pɛgɛ jɛle wi pɔri, ma ku, wa si pyɔ se wi na. Ko punɔgo na, a jɛle wɪ si kaa ku fun.

23 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, na paga yɛn, jɛle wi yaa ka pye wiwiin woo pe ni, naa pe ni fuun pɔo pɔri we?»

24 A Zhezu wɪ si pe pye fɔ: «Yɛ punɔgo, katugu yɛɛ Yɛnɲɛle sɛnrɛ

† 12:11 12.10-11: Yuuro 118.22-23; Eza 28.16 Dete 25.5-6 † 12:25 12.25: Mati 22.30

† 12:18 12.18: Kapye 23.8 † 12:19 12.19:

ti koro wi jen. Yee si Yenjele li yawa pi jen fun.

²⁵ Kuulo na paga ka yen sanga na ni, nambala naa jele pe se kaa porogo piin pe yee ni†. Een fo, pe yaa ka pye wa yenjele na paa meregeye pe yen.

²⁶ Kuulo pe yenme wogo ko na, mi yo yege kara wa Moyisi Yenjele senre sewe wi ni maga yan, wa laga nga ki yen na para wuuro tipile li senre na we! Yenjele laa ki yo wa ma Moyisi wi kan, ma yo fo: *«Mi yen Abirhamu Yenjele, naa Izaki Yenjele, konaa Zhakobu Yenjele.»*†

²⁷ Yenjele li woro kuulo poro Yenjele, li yen weele poro Yenjele†. Ye pungo fo ma lali.»

Yenjele ngasele na li gbogo ma we ke ni fuun na

(Mati 22.34-41; Luki 10.25-28)

²⁸ Kendige nga paa pye na woo pe yee ni, lasiri sewe jenfo wa laga senre ti logo. Naa wila kaa ki yan Zhezu wila Sadusiye pe yon sogo jenge, a wi si fulo wa wi tanla, ma suu yewe ma yo fo: «Yenjele ngasele liliin li gbogo ma we ke ni fuun na?»

²⁹ A Zhezu wi suu pye fo: *«Ngasele na li gbogo ma we ke ni fuun na li na: «Izirayeli woolo, yaa nuru! We Fo Yenjele lo nungba li yen we Fo we.»*

³⁰ *Ma Fo Yenjele li daga mboon ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, konaa ma fannga ki ni fuun ni.»*†

³¹ Li shyen wolo li na fo: *«Ma lewee yenle wi daga mboon ndanla paa yege nga na moo yee ndanla we.»*† Ngasele la woro wa naa ma gbogo ma we koro shyen ngele koro na.»

³² Kona, a lasiri sewe jenfo wi sho fo: «Ki yen ma yon Nagafu! Nga ma yo, ki yen kaselege; katugu Yenjele li yen li nungba to. Yenjele la woro wa naa lo pungo na.

³³ Yenjele loon ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, naa ma fannga ki ni fuun ni, konaa ma lewee yenle woon ndanla paa yege nga na moo yee ndanla, ko gbogo ma we saara sogoworo to naa saara cenle nda fuun pe maa woo Yenjele yeri ti na.»

³⁴ Naa Zhezu wila kaa lasiri sewe jenfo wi yan wuu senre ti yo tijinliwe ni, a wi suu pye fo: «Mee lali Yenjele li wunluwo pi ni.»

Kona, lere sila soro mboo yewe naa.

Kirisi wo naa Davidi senre re (Mati 22.41-46; Luki 20.41-44)

³⁵ Ko pungo na, naa Zhezu wila kaa na leele pe nari Yenjele senre ti ni wa sherigo gbogo ki ni, a wi si pe yewe ma yo fo: «Mele lasiri sewe jenfenne pe si ya ma yo fo Kirisi wi yen Davidi wi setirige pyo?»

³⁶ Ma si yala, Davidi wo jate, wila ki yo Yinnekpoyi li fannga ki na, ma yo fo:

We Fo wigi yo na Fo wi kan ma yo fo:

Cen wa na kalige kee ki na, fo mbe soon mbenfenne pe ngbanga,

mbe pe pye ma tooro ti tegesaga.†

³⁷ «Davidi jate wo maa Kirisi wi yinri wi Fo, mele wii ya wi pye wi setirige pyo?»

Zhezu wila janwa wi yeri ma yo pe pe yee yingiwe jen

lasiri sewe jenfenne pe ni

(Mati 23.1-36; Luki 20.45-47)

† 12:26 12.26: Ko koro wo yen fo Yenjele li yen pe go shofu; Eki 3.6. † 12:27 12.27: Ko ki naga ma yo ki leele pe ku wire to na, een fo, ki ko wo ma, pe yaa ka yen mbe yinwege mbakogo ta. † 12:30 12.30: Dete 6.4-5 † 12:31 12.31: Levi 19.18 † 12:36 12.36: Yuuro 110.1

Janwa gbolo laa pye na nuru Zhezu wi yeri nayinme ni.

³⁸ A wi nee pe nari na yuun fo: «Ye ye yee yingiwɛ jen lasiri sewe jenfenne pe ni. Ki yen ma pe ndanla paa derigboro ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbogowo sharaga ni wa katoro ti ni.

³⁹ Wa sheryinre ti ni, jonro nda ti ma pye wa yegɛ, konaa liwen gboo na, censara tiyoro to ti ma pe ndanla mbaa cen ti na.

⁴⁰ Pe maa nangunjaala pe kee yaara ti shoo pe yeri, ma saa na Yenjele yenri na moni, mbe ta mbege naga fo pe yen ma sin. Pe jologo ki yaa ka gbogo mbe we lere pyew wogo na.»

Nangunjo fyonwo fo wi penjara kanwa Yenjele li yeri

(Luki 21.1-4)

⁴¹ Kona, a Zhezu wi si saa cen wa sherigo gbogo yarikanra kesu wi yesinme na. Leele paa pye na pe penjara ti nii wa kesu wi ni yegɛ nga na, a wi nee ki wele. Penjagboro fenne legerɛ la pye na penjalegerɛ nii wa kesu wi ni.

⁴² A nangunjo fyonwo fo wa si pan fun, ma tama shyen le wa. Ti sila warikele walaga bo.

⁴³ A Zhezu wi suu forogofenne pe yeri, mee pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki nangunjo fyonwo fo na wi le wa kesu wi ni, ti gbogo ma we mbele fuun pe pe woro le wa ti na.

⁴⁴ Katugu jennjenri pe ni fuun pe wowo wa pe penjagboro ti ni ma kan. Ma si yala, ki nangunjo na wo naa wi fyonwo pi ni fuun, wi penjara nda fuun ti yen wi yeri, nda fuun wi daga mbaa wi yee baro, tori nda wi saa le wa.»

13

Zhezu wila sherigo gbogo

ki jogowo po naa dunruya kopilige ti senre yo

(Mati 24.1-14; Luki 21.5-19)

¹ Naa Zhezu wila kaa na yin-rigi wa sherigo gbogo ki ni, a wi forogofenne wa suu pye fo: «We Nagafɔ, sindeere tiyoro nda to naa yungboro nga ki kanlomo pi wele! Ki yon de.»

² A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Ki yungboro nda, ma yegɛ yen ti na? Sindelege ka se ka koro ka go na laga, pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

³ A Zhezu wi si saa cen wa Oliviye tire yanwiga ki na, wa sherigo gbogo ki yegɛ. A Pyeri, naa Zhaki, naa Zhan konaa Andire pe si saa wi yewe pe ye,

⁴ ma yo fo: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na ki kagala ke ni fuun ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga we na?»

⁵ Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Ye yee yingiwɛ jen, jango lere wa ka ka ye fanla mbe ye punjo.

⁶ Katugu lelegerɛ yaa ka pan na megɛ ki na, mbe yo poro pe yen Kirisi we. Pe yaa ka lelegerɛ fanla mbe pe punjo.

⁷ Na yaga kaa malaga ki senre nuru, mbaa malaga ki tinme taa sanga na ni, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Eɛn fo, ko se ka pye dunruya wi kosanga gbɛn.

⁸ *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo korogo malaga ni. Wunluwo naa wunluwo yaa ka yiri pi yee korogo.*† Tara ti yaa ka yegɛ lalegerɛ na. Funjo ki yaa ka to. Ko ki ni fuun nga ko yaa ka pye jologo ki lesaga, paa yegɛ nga na jele selara ma kaa yiri wi ni we.

⁹ «Yoro wo na, ye ye yee yingiwɛ jen; katugu pe yaa kaa ye nii kiti konfenne pe kee, mbaa ye gbɔn sapire ni wa sheryinre ti

† 13:8 13:8: Eza 19.2

ni. Pe yaa kaa kee ye ni wa gboforoneriye poro naa wunlumbolo pe yeri na kala na, janjo ye ta ye ye na serafenne wa pe yegε sɔgɔwɔ.

¹⁰ Ki daga Yennele li Sentanra to mbe keli ti yari cengele ke ni fuun ke kan gben.

¹¹ Na paga ka ye yigi mbaa kee ye ni wa kiti konsaga sanga na ni, ye jatere wiga ka piri ye na senre nda ye yaa yo to kala na. Een fo, ki sanga nungba wi ni, senre nda ti yaa ka tigi wa ye kotogo na, ye to yo; katugu yoro ma ye yaa kaa para. Een fo, Yinnekpoyi loli.

¹² Leele pele yaa kaa pe nɔsepille pe nii kee pe ta pe pe gbo. Ko nungba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevenne pe korɔgo, mbaa pe kaan pe pe gbo.

¹³ Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. Een fo, na fuun ka ya mbege kun wi yee ni, fo sa gbon wa ki kosaga ki na, wo yaa ka shɔ.»

*Yaritijaanga nga
ki maa jɔgɔwɔ piin ki senre*

(Mati 24.15-28; Luki 21.20-24)

¹⁴ « *«Yaritijaanga nga ki maa jɔgɔwɔ pi piin† ye yaa kaga yan ki yere wa laga nga kii daga mbe yere we. Lere na kaa ki senre ti kara, wiri korɔ wi jen! Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na.*

¹⁵ Na na ka pye wi go† naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa go nawa mbe yaraga ka le.

¹⁶ Na ka pye kere, wiga ka songoro wa ca saa derigbɔgo ki le.

¹⁷ Jeele mbele pe yaa ka pye kugborɔ ni konaa mbele piile na wonri pe na, jɔlɔgo yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni.

¹⁸ Yaa Yennele li yenri, janjo ki kala liga ka pye were sanga ni.

¹⁹ Katugu ki piliye yi yaa ka pye *jɔlɔgo piliye. Maga le Yennele li dunruya wi da, ki si fa pye ali ma pan ma gbon nala.†* Ko si se ka pye naa fyew.

²⁰ Ki pye we Fo wii ja wo ki piliye yi na, senwee pyo wo wa se jen na shɔ. Een fo, wigi sanga wi were leele mbele wi wo pe pye wi woolo poro kala na.

²¹ «Na lere wa ka ye pye mbe yo fo: <Ye wele, Kiriwi ye yen lagame!> nakoma: <Wi yen wame!> yaga ka taga ki na.

²² Katugu leele pele yaa ka pan mbaa finlele mbe yo poro pe yen Kiriwi we, konaa Yennele yon senre yofenne yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafonngolo naa kagbɔgolo piin, mbe ta mbe leele mbele Yennele li wo pe punjo, ndee ki mbe ja ya pye we.

²³ Ye ye yee yingiwε jen, mi keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.»

*Lere wi Pinambyɔ wi panga
shyen wogo ye*

(Mati 24.29-31; Luki 21.25-28)

²⁴ «Ko piliye yo ni, ki jɔlɔgo ki punjo na, yonlo ki yaa ka kannga diwi. *Yenje ki se kaa finri naa.*

²⁵ *Wonngolo ke yaa ka toori laga tara. Naayeri fannga yaara ti yaa ka yegε.†*

²⁶ *Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa kambaara ti na fannga gbɔgo naa gbɔgɔwɔ† ni.*

²⁷ Kona, wi yaa wi merεgeye pe torogo laga tara ti go tijere ki na, pe pan pe leele mbele wi wo pe gbogolo pe yee na, mbege le dunruya wi go nga na mbe sa gbon wi go nga na.»

† 13:14 13:14: Dani 9.27; 12.11 † 13:15 13:15: Kila pye Zhufuye paga go ki kan pe maga biri. Ki fo wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † 13:19 13:19: Dani 12.1 † 13:25 13:24-25: Eza 13.10; 34.4 † 13:26 13:26: Dani 7.13; Mati 16.27

Figiye tige yomiyele
(Mati 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 «Figiye tige ki yomiyele li yen na nagawa mba kaan, yoo koro wi logo! Yaga kaga yan ki njere ti yen na funnu, ye mee ki jen ma yo yonro ti yongo.

29 Ki pyelomɔ nunɔba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga na ni, yege jen fo ki kala li yongo, li yaa si pye.

30 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yen laga yinwege na nala†, pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke ni fuun ke fa pye.

31 Naayeri wo naa tara ti ni ti yaa ka ko. Een fo, na senre to se ko fyew.»

Yenɔele lo nunɔba
li dunruya kopilige ki jen
(Mati 24.36-44)

32 «Een fo, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jen. Ali merageye mbele wa yenɔele na pe sigi jen. Yenɔele li Pinambyo jate wi sigi jen, ndee na To wo nunɔba wigi jen.

33 Ki kala na, ye ye yee yingiwɛ jen, ye koro yenmbele, katugu ye sigi pyesanga wi jen.

34 Ki yaa ka pye paa nanɔa wa yen. Wila kee ca na, mee wi go ki le wi tunmbyeele pe kee. A wi si pe ni fuun nunɔba nunɔba pe tunngo ki naga pe na, mee laga welefo wi pye ma yo wi koro yenɔe.

35 Ki kala na, ye koro yenmbele, katugu gofo wi yaa ka pan sanga na ni, ye suu jen. Kana ki yaa ka pye yonlokogo o, yindege na o, ngopenɛ gbeleyege o, pinliwɛ ni o, yee jen.

36 Ye yee yingiwɛ jen, jango wiga ka pan mbe ye fo, mbe ye ta wonlowo na.

37 Nga fuun mila yuun ye kan, mila ki yuun lere pyew kan, fo: Ye koro yenmbele!»

ZHEZU WI JOLGGO
KONAA WI KUNWO

14

14-15

Paa yon le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Kila saa koro piliye shyen, pee Paki feti wi pye konaa leve fu buru feti wi ni. A saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, pe nee Zhezu wi yigisaga jaa mboo yigi larawa mboo gbo.

2 Paa pye na yuun fo: «Yaga ka ti woo yigi feti na wi nogo, jango yolegere ka ka yiri janwa wi sogowo.»

Jele wa la latikoro nuwo taan
gbon Zhezu go ki na
(Mati 26.6-13; Zhan 12.1-8)

3 Naa Zhezu wila pye wa Betani, wa Simo na yayenwe pila pye wi na wi go, a jele wa si pan ma ye wa, ma yala wila pye na nii. Kugbolo la la pye wi yeri, paa li gbegele Alibatiri sinndere ni. Laa pye ma yin latikoro nuwo taan sonngbanga woo ni, mba paa gbegele sinme mba pe yinri nari pi piiri ni. A wi si kugbolo li yon ki kaw, ma latikoro wi wo wa Zhezu wi go ki na.

4 Leele mbele paa pye le, a ki nee pele yaa. A pe nee yuun fo: Ki latikoro nuwo taan sonngbanga woo na wi jogo go?

5 Pe mbe ja ya mboo pere warifuwe pyo cenme taanri (300) na mbege penjara ti kan fyonwo fenne pe yeri.

A pe nee ki jele wi sanga.

6 Een fo, A Zhezu wi si pe pye fo: «Yoo yaga yew. Yingi na ye nee wi nawa pi ngbanni wi na? Nga wi pye mala kan, ki yen ma yon;

† 13:30 13.30: Mati 24.34

7 katugu fyonwo fenne pe yaa pye laga ye ni sanga pyew, pilige nga ka ye ndanla, ye mbe ya kajeŋge pye mbe pe kan. Een fo, ni wo se si pye laga ye ni sanga pyew.

8 Nga wi mbe ya pye na kan, koyi nga wi pye. Wi latikoro gbɔn na wire ti na, mala gbegele nala gboo lepilige ki singi.

9 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, pe mbe Sentanra ti yari laga nga fuun na, kala na ki jele ŋa wi pye, pe yaa li yege yo wa ki laga ki na fun, janjo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wila pye na jaa mbe Zhezu wi le kee

(Mati 26.14-16; Luki 22.3-6)

10 Kona, wa forogofenne ke ma yiri shyen pe ni, ŋa paa pye na yinri Zhudasi Izikariyoti wi si kari ma saa saraga wofenne teele pe yan, ma yo wi yaa Zhezu wi le pe kee.

11 Naa paa kaa ki senre ti logo wi yeri ma, a pe nawa pi si yinŋi pe na. A pe sho pe yaa penjara kan wi yeri. Ki kaa pye ma, a Zhudasi wi nee pyelomo jembe jaa mbe Zhezu wi le pe kee.

Zhezu wila Paki feti liwen pi li wi forogofenne pe ni

(Mati 26.17-25; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

12 Leve fu buru feti wi pilige kongbanŋga ki na, ko ŋga pe mbaa Paki feti simbaala pe gbo ki na,† a Zhezu wi forogofenne pe suu yewe ma yo fo: «Maa jaa we sa Paki feti yaakara ti sogo ma kan se yeri?»

13 A Zhezu wi suu forogofenne shyen tun ma yo fo: «Yaa kee wa ca! Ye yaa sa fili nanja wa ni wi tonmo cogo tugo. Ye taga wi na!

14 Na wiga ka sa ye go ŋga ni, yege yo ki gofo wi kan fo: «We Nagafo wi yo wo naa wi forogofenne pe ni, pe yaa Paki feti liwen pi li yumbyo ŋa ni, wi yen se yeri?»

15 Pa wi yaa sanngazo yumbyo gbenje wa naga ye na. Poo gbegele ma yaara ti tege wa. Wama, Ye Paki feti yaakara ti sogo wa we kan!»

16 A forogofenne pe si kari ma saa ye wa ca, mee saa yaara ti yan paa yege nga na Zhezu wila ki yo ma pe kan we. A pe si Paki feti yaakara ti sogo.

17 Ki yonlokogo ki ni, a Zhezu wi si pan wi forogofenne sanmbala pe ni.

18 Naa paa kaa cen na nii, a Zhezu wi si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, wa yen laga ye ni na nii ja na ni, wi yaa kanla le kee.»

19 A ki si yesanga wa forogofenne pe na. A pe nee wi yewe nungba nungba na yuun fo: «Muwi le?»

20 A Zhezu wi si pe pye fo: «Ye ke ma yiri shyen mbele yeen, nungba wi. Ŋa wi pinle ma kee ki le na ni wa yaapige ki ni we.

21 Lere wi Pinambyo wi yaa ku paa yege ŋga na Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun wi kanngolo we. Een fo, nanja ŋa wi yaa Lere wi Pinambyo wi le kee, jologo yen wi wogo. Ki nanja ki pye pe sila wi se, anme ko mbe ja mbonro wi na.»

We Fo wi suro kpoyi lige senre (Mati 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Koren 11.23-25)

22 Naa paa kaa na nii, a Zhezu wi si buru le. Naa wila kaa Yenŋele li shari, a wi suu koonlo maa kan wi forogofenne pe yeri, ma sho fo: «Yoo sho, ŋa yeen wo wi yen na wire† re.»

† 14:12 14.12: Eki 12.6-18 † 14:22 14.22: Ki laga nga, pele maa ki jate ma yo buru wi yen ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga. Pele maa ki jate ma yo buru wila kanngama pe yee Zhezu wi wire jate to.

23 Ko punḡo na, a wì si wòjenne li ɛ. Naa wìla kaa Yenḡele li shari, a wì si li kan pe yeri, a pe ni fuun pè pa wò.

24 A Zhezu wì si pe pye fò: «Mba yeen po pi yen na kasanwa we, kasanwa mba pi yen na Yenḡele li yon finliwe pi nii we. Pi wo leleḡere kala na.

25 Kaseleḡe ko na, mila ki yuun ye kan, mi se ɛezen pire tonmò pa wò ye ni naa fyew, fò sa gbòn pilige ḡa mi yaa ka pi fonmbo pi wò ye ni wa Yenḡele li wunluwò pi ni we.»

26 Naa pàa kaa Yenḡele li gbòḡo yuuro ni, a pè si yiri le, mee kari wa oliviye tire yanwiga ki na.

*Zhezu wìla yo Pyeri yaa kaa je
(Mati 26.31-35; Luki 22.31-34;
Zhan 13.36-38)*

27 A Zhezu wì si pe pye fò: «Ye ni fuun ye yaa ka fe mbanla wa, katugu ki yen ma yonlòḡo wa Yenḡele senre sèwe wi ni, ma yo fò: <Mi yaa simbaala kònrifò wi gbò, pa simbaala pe yaa gbòn mbe jaraga.>†

28 Ɛen fò, na mi ka ka yen mbe yiri wa kunwò pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara†.»

29 A Pyeri wì suu pye fò: «Ali sanmbala pe ni fuun paga fe mboon wa, mi wo soon wa fyew.»

30 A Zhezu wì suu pye fò: «Kaseleḡe ko na, mila ki yuun ma kan, nala yembine na li ni, sannì ḡopòlò shyen woo wì sa gbele, ma yaa ki yo mbeḡe filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan ɛen.»

31 Ɛen fò, a Pyeri wì sigi yo naa maga ḡghan, ma yo fò: «Ali na mbe pinle mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fò mi soon je fyew.»

A pe ni fuun pèḡe senre nunḡba ti yo ma fun.

*Zhezu wìla Yenḡele yenri
wa laga ḡa pe yinri Zhetisemani
(Mati 26.36-46; Luki 22.39-46)*

32 Ko punḡo na, a pè si kari wa laga ḡa pe yinri Zhetisemani. A Zhezu wì suu fòḡofenne pe pye fò: «Ye cèn name, mi yaa kari sa Yenḡele yenri.»

33 A wì si Pyeri naa Zhaki naa Zhan poro ɛ ma kari pe ni. A fyere gbòḡo naa lawòḡo nɛe paan wi yeri.

34 A wì si pe pye fò: «Na nawa pi piri na na jɛḡḡe, fò na jaa mbanla gbò. Ye koro laga na ni yenmbele.»

35 A wì si kari yeḡe jɛnri, ma to le tara, mee Yenḡele li yenri ma yo na kaa pye ki yen pyewe, ki jòlòḡo wagati ḡa wìla paan, wi shò wi kɛɛ.

36 Wìla pye na yuun fò: «Baba, na To, ma mbe ya kala li ni fuun li pye. Ki kala na, ki jòlòḡo wòjenne na, li lali na ni. Ɛen fò, mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fò mboro wolo lo.»

37 Kona, a wì si songòḡo ma pan le wi fòḡofenne taanri pe tanla, mee pan ma pe yan pè wònlo. A wì si Pyeri wi pye fò: «Simò, maa wònlo jate? Mee ya mbe koro yennḡe mbe wagati nunḡba pye yere!

38 Ye koro yenmbele yaa yenri, jango yaga ka ye wamawelewe mbe kapeḡe pye. Ki ma pye wa senwee wì yinne li na wigi pye. Ɛen fò, wi wire ti fanḡḡa ki kologo mbeḡe pye.»

39 A wì si songòḡo naa wa laga nunḡba ki na, ma saa yenri ma senre nunḡba ti yo,

40 mee songòḡo ma pan le pe tanla, ma pan ma pe ta paa wònlo. Wònlowò pìla pe yigi jɛḡḡe, fò pe sila ya para wi ni naa.

41 Naa wìla kaa songòḡo ma pan le pe tanla taanri wogo ki na, a wì si pe pye fò: «Yaa wònlo bere na

† 14:27 14:27: Zaka 13.7 † 14:28 14:28: Maki 16.7

wogo wi le? Ye yiri ma! Wagati wi gbɔn. Ye wele, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefenne pe kɛɛ.

⁴² Ye yiri we kari. Lere ɲa wila na nii kɛɛ, wi ɲa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi

(Mati 26.47-56; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

⁴³ Ma Zhezu wi ta wila pye na para bere, Zhudasi ɲa wila pye fɔrɔgɔfenne pe kɛ ma yiri shyen wa, a wì si gbɔn le. Janwa wà la pinle wi ni ma pan tokobiye naa kanɲgire ni. Saraga wɔfenne teele, naa lasiri sewe jenfenne konaa Zhufuyelelele pe ni, poro pàa pe tun.

⁴⁴ Zhudasi ɲa wila pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wila kacɛn wa naga janwa wi na, ma yo fɔ: «Nanɲa ɲa mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ɲa yaa jaa we. Yoo yigi ye kari wi ni, ye sila wi wele jɛɲɛ!»

⁴⁵ Naa Zhudasi wila ka saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ!»

Ko pungo na, a wì si magala wi ni mboo shari.

⁴⁶ Kona, a sanmbala pè si pan, mɛɛ to Zhezu wi na, ma suu yigi.

⁴⁷ Eɛn fɔ, leele mbele pàa pye le Zhezu wi ni, a wo wa nungba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfenne to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nungbolo li laga.

⁴⁸ A Zhezu wì si mbele pàa pan mboo yigi pe pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanɲgire ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ bɛɲanri pyefɔ wi mi kɛ?»

⁴⁹ Pilige pyew mɪla si pye ye ni wa sherigo gbɔgɔ ki ni, na leele pe nari Yɛnɲɛle sɛnre ti ni, ye sila silan yigi. Eɛn fɔ, ko kagala ngele koro pye, janɲo Yɛnɲɛle sɛnre ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.»

⁵⁰ Kona, a wi fɔrɔgɔfenne pe ni fuun pè suu yaga le, mɛɛ fe.

⁵¹ Lefɔnɲɔ wà la taga Zhezu wi na, danɲgo nunɲba wila pye wo na. A pe nɛɛ jaa mboo yigi.

⁵² Eɛn fɔ, a wì suu danɲgo wi yaga pe kɛɛ, mɛɛ fe ma kari waga.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti konfenne ɲgbelege ki yeɛ sɔgɔwɔ

(Mati 26.57-68; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

⁵³ A pè si kari Zhezu wi ni wa saraga wɔfenne to wi yeri. Saraga wɔfenne teele, naa tara ti lelele pe ni, konaa lasiri sewe jenfenne pe ni, pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.

⁵⁴ A Pyeri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa saraga wɔfenne to wi laga, mɛɛ saa cɛn le laga welefenne pe tanla na kason waga.

⁵⁵ Saraga wɔfenne teele poro naa kiti konfenne ɲgbelege ki ni fuun ki ni, pàa pye na serɛya jaa Zhezu wi na, mbe ta mboo gbo. Eɛn fɔ, pè sila wa ta.

⁵⁶ Lelegerɛ la pe yagbogolo serɛya yo wi na, eɛn fɔ, pe serɛya wila yiri wi ye wi ye.

⁵⁷ Ko pungo na, a leele pèle si yiri ma yagbolo serɛya wa yo wi na, ma yo fɔ:

⁵⁸ «Wila ki yo we yeɛ na, ma yo fɔ: <Yɛnɲɛle li sherigo gbɔgɔ ɲga leele pàa kan, mi yaa ki jan mbe fɔnɲgɔ kan na piliye taanri†, leele kɛɛ tunɲgo ma ki yaa ko kan.> »

⁵⁹ Eɛn fɔ, konaa ki ni fuun, pe serɛya wi sila yala.

⁶⁰ Kona, a saraga wɔfenne to wì si yiri ma yere wa janwa wi sɔgɔwɔ ma si Zhezu wi yewe, ma yo fɔ: «Ma woro na sɛnre ta taa na yuun? Serɛya ɲa ki leele mbele pàa yuun na waa ma na, ma yo mele wo na?»

† 14:58 14.58: Zhan 2.19

⁶¹ A Zhezu wì si pyeri, wii para. Kona, a saraga wofenne to wì suu yewe naa fongɔ ma yo fɔ: «Mboro ma yen Kirisi, Yennele na waa gbogo li Pinambyo we le?»

⁶² A Zhezu wì suu pye fɔ: *Ee, wowi mi we. Pilige ka, ye yaa ka Lere wi Pinambyo wi yan wi cen wa Yennele na yafɔ li kalige kee ki na, na paan wa naayeri kambaara ti ni.*[†]

⁶³ Kona, a saraga wofenne to wì suu yeera yaripɔɔ ti walagi nanɓanwa pi na, ma sho fɔ: «We woro na serefo jaa naa!»

⁶⁴ Naa wì Yennele li mege ki jɔgɔ, ye nunɓbolo woro ki senre ti na wi le? Yingi yaa jate wi ni?»

A pe ni fuun pè sho fɔ wi daga mbe gbo win.

⁶⁵ Kona, a pele nee cenre waa wi na, naa yege ki tonni paraga ni, nee wi gbɔɔn kenɓungɔlo ni. A pe nee wi piin fɔ: «Ma gbɔnfɔ wi mege ki naga we na.»

A laga welefenne pòo yigi maa feele fun.

Pyeri wila je Zhezu wi na
(*Mati 26.69-75; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27*)

⁶⁶ Ma Pyeri wì ta wila pye ma cen wa laga nawa wa tara ti na, a saraga wofenne to wi kulojo wà si pan le,

⁶⁷ mæe Pyeri wì yan le kason ki tanla wila waga. A wì si yere maa wele jenge, ma suu pye fɔ: «Mboro fun, màa pye Nazareti ca fenne Zhezu wi ni.»

⁶⁸ A wì si je ki na, ma sho fɔ: «Ma senre nda maa yuun, mi siri jen, mi woro nari kɔɔ wi nuru.» Kona, a Pyeri wì si yiri ma kari wa laga ki jasa yeyongɔ ki punɓo na. A ngopolo wì si gbele.

⁶⁹ A kulojo wì si nuru naa maa yan le leele mbele pàa pye le pe ni, mæe pe pye fɔ: «Ki nanja na, wi forogofɔ wo wawi!»

⁷⁰ A Pyeri wì si je wi na naa. Ko punɓo na naa jenri, leele mbele pàa pye le, a poro si Pyeri wì pye fɔ: «Kaselege yi, ma yen ki leele wo wa, katugu Galile tara fenne woo wi mboro!»

⁷¹ A Pyeri wì si wugu ma yo fɔ: «Na kaa pye mi finle, Yennele laa na yaan. Ki nanja na yaa piin yeen, mi suu jen!»

⁷² Le ki yongolo nunɓba ke ni, a ngopolo shyen woo wì si gbele. A Pyeri wì si nawa to senre nda Zhezu wila yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ngopolo wi sa gbele gbelesaga shyen, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jen[†].» Kona, a wi nee gbele.

15

Pàa saa Zhezu wì le
gboforoneri Pilati wì kee

(*Mati 27.1-2,11-14; Luki 23.1-5; Zhan 18.28-38*)

¹ Ki goto yirifaga ki na, a saraga wofenne teele, naa lelele pe ni, naa lasiri sewe jenfenne poro naa kiti konfenne ngbelege ki ni, pè si saa pe ye gbogolo ma pe ye yan. A pè si Zhezu wì pɔ ma kari ma saa wi le Pilati wì kee.

² A Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yen Zhufuye pe wunlunanja we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi nga mà yo we.»

³ Saraga wofenne teele pàa pye na бага Zhezu wì na ma yo wì kapere legere pye.

⁴ Kona, a Pilati wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Ma se ya pe yon sogo wi le? Kagala ngele pè бага ma na ma yo mà pye, ma woro na ke nuru wi le?»

⁵ Eɛn fɔ, Zhezu wì sila para, fɔ a kì Pilati wì pari.

[†] 14:62 14.62: Yuuro 110.1; Dani 7.13   [†] 14:72 14.72: Maki 14.30

Pàa yo pe Zhezu wi gbo

(Mati 27.15-26; Luki 23.13-25; Zhan 18.39-19.16)

⁶ Kila pye Paki feti pyew, Pilati wi ma kasopiile nungba wa, ña janwa wi kaa jaa we.

⁷ Ma si yala, ki wagati wi ni, kasopyo wà la pye wa, pàa pye naa yinri Barabasi. Wo naa pele ni, pàa yiri ma je ma lere gbo. A pè si pe yigi.

⁸ A janwa wì si kari Pilati wi kòrògo, ma saa wi yenri ma yo wi kasopyo wa wa, paa yege ñga na wi maa ki piin pe kan faa we.

⁹ A Pilati wì si pe yon sogo ma yo fò: «Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunaña wi wa le?»

¹⁰ Katugu wila ki jèn ma yo yen-jara† to kala na saraga wofenne teele pàa Zhezu wi le wi kee.

¹¹ Eèn fò, a saraga wofenne teele pe si janwa wi sun ma yo pe Pilati wi yenri wi Barabasi wo wa.

¹² A Pilati wì si senre ti le naa, mæe pe pye fò: «Yingi yaa jaa mbe pye ña ye maa yinri Zhufuye wunlunaña wo na?»

¹³ A pè si jòrògo ma yo fò: «Wi kan tiparaga na!»

¹⁴ A Pilati wì si pe pye fò: «Yingi kapege wì pye?»

Kona, a pè si jòrògo ñgbanga naa ma wε, ma yo fò: «Wi kan tiparaga na!»

¹⁵ Kì kaa pye ma, a Pilati wì si janwa wi nandanwa kala li pye, ma Barabasi wì wa, mæe Zhezu wo kan, a pòo gbòn sapige ni jengε, mæe wì le pe kee pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheelee paa tεge Zhezu wi na

(Mati 27.27-31; Zhan 19.2-3)

¹⁶ A sorodasheelee pè si Zhezu wi yigi, mæe kari wi ni wa gbo-foroneri wi yungbògo ki laga nawa. Pè ka saa gbòn wa, a pè si

sorodasheelee sanmbala pe ni fuun pe yeri wa.

¹⁷ A pè si derigbògo yenge le Zhezu wi kan, ma wuuro njala tin ma li kan wi kan,

¹⁸ nεε wi shari na yuun fò: «Zhufuye wunlunaña, waa ma shari.»

¹⁹ A pe nεε wi gbòon kanngala ni wa wi go ki na, na cεnre waa wi na, nεε kannguuro kanni le wi tanla ma yo poro naa gbogo.

²⁰ Naa pàa kaa tεge wi na ma saa kò, a pè si derigbògo yenge ki wo wi na, ma suu yaripòro jate ti le mari le wi kan, mæe yiri wi ni mbe kari saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na

(Mati 27.32-44; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

²¹ Sireni ca fenne naña wà la yiri kere na toro, pàa pye naa yinri Simo. ALEGIZANDIRE naa URUFUSI† pe to wo lawi. A sorodasheelee pè si wo jori ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo, wi kari ki ni.

²² A pè si kari Zhezu wi ni wa laga ñga pe yinri Gòligota. Ko koro wo yen fò: «Yungòrògo laga.»

²³ A pè si duven kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wò. Pàa wetangara ta pinle wi ni, nda pe maa yinri miiri. A wì si je, wii yenle mboo wò.

²⁴ A pè suu kan wa tiparaga ki na, mæe petε gbòn wi yaripòro ti na, jaŋgo pe ni fuun pe ta pe pe tawa pi jèn, mæe ti yeεle pe yeε na.

²⁵ Pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na pinliwε yonlo ki ni.

²⁶ Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yonlògo ma yo fò: «Zhufuye wunlunaña.»

²⁷ Pàa benjanri pyefenne shyen kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nungba la pye wi kalige kee ki na, sanña wila pye wi kameŋge kee ki na.

28 [Ki pyewe pi na ma, Yenñeɓe senre sewe wi yen na ñga yuun, a ki sigi yee yon fili, fo: «Pòo jate paa kapege pyefo yen.»]†

29 Leele mbele paa pye na toro le ki laga ki na, paa pye na pe yinre ti yangara na Zhezu wi tegele, naa piin fo: «Eyi! Mboro ña mà yo ma yaa sherigo gbogo ki jan mbe fonngo kan ma piliye taanri†,

30 mboro jate, ma yee sho, ma tigi wa tiparaga ki na ye!»

31 Saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, paa pye na tege Zhezu wi na ma fun, nee yuun fo: «Ye wele, wi pele sho, wo se si ya mboo yee sho!

32 Mboro ña ma yen Kirisi, Izirayeli tara ti wunlunaña, tigi wa tiparaga ki na yinggo ye! Pa we koon yan, we yaa taga ma na.»

Mbele paa kan tipaara ta na le Zhezu wi tanla, paa pye naa tegele ma fun.

*Zhezu wi kunwo we
(Mati 27.45-56; Luki 23.44-49;
Zhan 19.28-30)*

33 Naa yonlofugo kila kaa gbɔn, a wowo pi si ye wa ki tara ti lagapyew, ma saa gbɔn yonloparaga ki na.

34 Yonlo paraga ki na, a Zhezu wi si gbele ngbanga ma yo fo: «Eloyi, Eloyi, lama Sabakitani?» Ko koro wo yen fo: «Na Yenñeɓe, na Yenñeɓe, yingi na, a mà si punngo le na ni?»†

35 «Mbele paa pye ma yere le, pèle laga senre ti logo wi yeri, ma sho fo: <Ye wele, wila Eli yinri.>

36 Pe ni, a nungba si fe ma saa ngbala le, mee wi fyon duven tangara† ta ni, maa migi kannjala na, mee saa wi kan wi yeri ma yo wuu shonri. A wi sho fo: <Ye yere, waa wi wele, na kaa pye Eli yaa wi tirige wa tiparaga ki na.> »

37 Een fo, a Zhezu wi si gbele ngbanga, mee ku.

38 Paraga ñga paa po ma sherigo gbogo ki nawa pi kon shyen, a ki si wali wa ki nandogomɔ, maga le wa naayeri ma saa kan fo wa tara.

39 Jromu tara sorodashee le tojɛ ña wila pye ma yere le Zhezu wi yesinme pi na, naa wila kaa wi yan wi ku ki kulomɔ pi na ma, a wi sho fo: «Kaselege ko na, ki naña ña, Yenñeɓe li Pinambyo wo lawi.»

40 Jeele pèle la pye ma yere wa lege naga kala li wele. Mari ña wila yiri wa Magidala ca wila pye pe ni, naa Zhaki jerɛfo wo naa Zhoze pe no Mari wi ni, naa Salome ni.

41 Sanga ña ni Zhezu wila pye wa Galile tara, paa taga wi na, naa kala li yongo wi kan†. Jeele legere pèle la pye wa wi ni naa fun, paa pinle ma kari wi ni wa Zheruzalemu.

*Paa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Luki 23.50-56;
Zhan 19.38-42)*

42 Yonlo kila ko makɔ, ma yala ko pilige nungba ko kila pye feti wi yetegewe pilige ye, ko koro wo yen fo ki goto wila pye cenpilige ye.

43 Zhozefu ña wila yiri wa Arimate ca, a wi si pan. Wila pye kiti konfenne ngbelege ki legboo wa. Wo fun wila pye na Yenñeɓe li wunluwo pi singi pi pan. A wi si kotogo gbɔn, mee kari Pilati wi korogo, ma saa wi yenri Zhezu gboo wi ni.

44 Kila Pilati wi pari, naa wila ki logo ma yo Zhezu wi ku makɔ we. A wi si sorodashee le tojɛ wi yeri maa yewe, na kaa pye wi ku ki mo.

45 Naa sorodashee le tojɛ wila kaa ki yegɛ yo maga filige wi kan,

† 15:28 15:28: Verise nafa ma yiri kolotaanri wi yen seweɓe pele ni, wi woro pele ni; ye Eza 53.12naa Luki 22.37lara ti wele. † 15:29 15:29: Yuuro 22.8; Maki 14.58; Zhan 2.19 † 15:34 15:34: Yuuro 22.2 † 15:36 15:36: Yuuro 69.22 † 15:41 15:41: Luki 8.2-3

a wì si kono kan Zhozefu wi yeri ma yo wi sa gboo wi le.

⁴⁶ A Zhozefu wì si kari ma saa parifige lo, mɛɛ kari ma saa Zhezu gboo wi tirige wa tiparaga ki na, ma suu fo parifige ki ni, mɛɛ saa wi le fanga ka ni, pàa ki kɔn walaga na. Ko punɔgo na, a wì si sinndelingbogo ka konɔgo, ma saa fanga ki yon ton ki ni.

⁴⁷ Mari na wila yiri wa Magidala wo naa Zhoze no Mari wi ni, pàa pye na Zhezu gboo wi lesaga ki wele.

ZHEZU WI YENME MA YIRI WA KUNWO PI NI

16

16.1-20

Zhezu wila yen ma yiri wa kunwo pi ni

(Mati 28.1-8; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

¹ Naa cenpilige kila kaa toro, Mari na wila yiri wa Magidala, wo naa Zhaki no Mari wi ni, naa Salome, poro si saa sinme nuwo taan lo mbe saa fa Zhezu gboo wi na.

² Yapelege ki pilige kongbannga† ki na, yirifaga ki na, yonlo ki yirisanga wi ni, a ki jeele pe si kari wa fanga ki yon na.

³ Wa kono, paa pye na pe yee yewe na yun fo: «Ambɔ wi yaa sa sinndelingbogo ki konɔgo mbege laga wa fanga ki yon na we kan?»

⁴ Een fo, naa paa kaa pe yere ti yirige ma wele, a pe si sinndelingbogo ki yan pege konɔgo maga laga wa fanga ki yon na.

⁵ A pe si ye wa fanga ki nawa, mɛɛ lefonno wa yan wì cen wa kalige kee ki na. Derege titonlogo fige la pye wi na. A pe si fyɛ.

⁶ Een fo, a ki lefonno wì si pe pye fo: «Yaga ka fyɛ. Nazareti ca

fenne Zhezu na paa kan tiparaga ki na, wo yaa lagajaa. Wi woro laga. Wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Laga nga paa gboo wi sinnye, ye pan yege wele!

⁷ Yaa kee yingɔ ye saga yo ye Pyeri wi kan konaa forogofenne sanmbala pe ni, fo: «Wi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara, paa yege nga na wila ki yo ma ye kan we†. Pa ye yaa ka saa yan wa.»

⁸ A jeele pe si yiri wa fanga ki ni, nee fee na kee. Kila fyere gbɔro kan pe yeri fo, a paa seri. Een fo, pe sila yaraga ka yo mbe lere kan fyere ti kala na.

Zhezu wila wi yee naga Magidala ca fenne Mari wi na (Mati 28.9-10; Zhan 20.11-18)

⁹ [Naa Zhezu wila yen ma yiri wa kunwo pi ni yapelege ki pilige kongbannga ki pinliwe pi ni, wila keli maa yee naga Mari na wila yiri wa Magidala wo na gben. Wo Zhezu wila yinne tipegele† koloshyen puro ma ke wo wi ni.

¹⁰ A Mari wì si kari ma saa ki yege yo leele mbele paa pye Zhezu wi ni pe kan, paa cen shoon na gbele.

¹¹ Een fo, naa paa kaa ki logo wi yeri ma yo Zhezu wi yen yinwege na, fo wuu yan, pe sila taga wi senre ti na†.

Zhezu wila wi yee naga wi forogofenne shyen na (Luki 24.13-35)

¹² Ko punɔgo na, a Zhezu wì suu yee naga nagalomo pa yege na wi forogofenne shyen na. Paa kono la le na kee wa yan nawa†.

¹³ A pe si songoro ma saa ki yege yo ma sanmbala pe kan. Poro fun pe sila taga ki na.

† 16:2 16:2: Zhufuye pe yapelege ki pilige kongbannga ko kila pye leti we. † 16:7 16:7: Maki 14.28 † 16:9 16:9: Luki 8.2; Zhan 20.11-18 † 16:11 16:11: Luki 24.22-24 † 16:12 16:12: Luki 24.13-35

*Zhezu wila wi yee naga
wi fɔɔɔɔfenne ke
ma yiri nunɔba pe na*

*(Mati 28.16-20; Luki 24.36-49;
Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)*

¹⁴ Ko punɔgo na naa, a Zhezu wi suu yee naga wi fɔɔɔɔfenne ke ma yiri nunɔba pe na, ma yala paa pye na nii. Wila para pe na nɔgbanga, pe mbatagawa po naa pe kotonɔgbanga ki kala na, katugu na wila yen ma yiri wa kunwo pi ni, mbele paa wi yan ma saa ki yo ma pe kan, pe sila taga pe senyoro ti na[†].

¹⁵ A Zhezu wi si pe pye fɔ: «Yaa kee dunruya wi lagapyew, ye saa Sentanra ti yari leele pe ni fuun pe kan[†].

¹⁶ Lere na ka taga ti na, mbe batize, wo yaa sho. Een fɔ, na lere na si taga ti na, kiti yaa ka kon wo na.

¹⁷ Leele mbele ka taga ti na, kafonɔngolo ngele pe yaa kaa piin ke ngele: Pe yaa kaa yinne tipegele ke puro mbaa ke woo leele pe ni na mege ki na, mbaa yuun senfonndo ni.

¹⁸ Pe yaa kaa woɔɔɔ ti yinri pe keyen yi ni. Tonmo mba pi ma lere gbo, na paga pa wo, yaraga ka se pe ta. Pe yaa kaa keyen tari yambala pe na, ki yambala paa shoo.»

*Zhezu wila songoro ma kari
wa Yenɔɔɔle li tanla*

(Luki 24.50-53; Kapye 1.9-11)

¹⁹ Naa we Fɔ Zhezu wila kaa para pe ni ma saa ko, a wi si yiri ma kari wa yenɔɔɔle na, ma saa cen wa Yenɔɔɔle li kalige kee ki na.[†]

²⁰ A fɔɔɔɔfenne pe si kari ma saa na Sentanra ti yari lagapyew. We Fɔ wila pye pe ni pe tunngo ki ni fuun ki na, na kafonɔngolo piin, ngele kaa pye naga nari ma yo pe senyoro ti yen kaselege[†].]

[†] **16:14 16:14:** Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23   [†] **16:15 16:15:** Mati 28.16-20   [†] **16:19 16:19:** Yuuro 110.1   [†] **16:20 16.9-20:** Mbege le verise kolɔjere wi na sa gbɔn nafa, ki veriseye pe yen seweele pele ni, pe woro pele ni.

**Zhezu Kirisi Sentanra
nda
LUKI
la yonlɔɔ
Sewɛ wi nawa senre**

Ki Sentanra sewɛ ɲa Luki wila wi yonlɔɔ. Luki wila pye logotɔrɔ (Kolɔ 4.4). Wila pye Zhezu wi pitunɲɔ Pɔli wi sagafɔ wa wi tunngo ki ni (2 Timo 4.11; File 24). Wila pinle Pɔli wi ni ma saa wi torogo wa Ɔromu ca. Sewɛle titonlombolɔ shyen Luki wi yonlɔɔ. Ki sewɛle shyen pe ni, nunɲba wi yen ki Sentanra sewɛ ɲa yɛɛn, wi yen na para we ni Zhezu Kirisi wi wogo na. Sewɛ sanɲa pe maa wi yiri «Zhezu wi pitunmbolo pe kapyegele.» Wila ki sewɛle shyen pe yonlɔɔ ma pe torogo lere wa kan, ki yaa pye ndɛɛ ki lerefɔ wila pye Ɔromu tara ti gboforonema wi legbɔɔ wa. Ki lerefɔ paa pye naa yinri Tewofili, ko kɔrɔ wo yen fɔ «Yɛnɲele li wɔnlɔ.» Luki wo jate wi sila Zhezu wi yan yenle ni, ɛɛn fɔ mbele paa Zhezu wi yan, wila pe yewe yewige legerɛ ni gben, mɛɛ kaa jɛn maga sewɛ jɛɲɛ tiyɔɔn ɲa wi yonlɔɔ.

Laga ki Sentanra nda ti ni, Luki wi yen naga nari we na fɔ Zhezu wo wi yen dunruya lombonɔ woolo pe shɔfɔ. Wi pan mbe ɲa wi punngo wi lagaja mboo shɔ (19.10), paa yege ɲa na wila ki yo Zashe wi kan we.

Luki wɔu Sentanra ti peli ma para Zhan Batisi wo naa Zhezu pe sege ko senre na (1-2). Kona, a wi sigi yo paa yege ɲa na Zhan Batisi wila Zhezu wi Batize, konaa paa yege ɲa na Sɔtanla wila wi wa ma wele (3.1-4.13).

Ko punngo na, a Luki wi si para tunngo ɲa Zhezu wila pye

wa Galile tara ki wogo na (4.14-9.50). Sentanra nda ti yen na para Yɛnɲele ca wunluwo pi wogo na, Zhezu wila ti yari wa Galile tara, ma yambala legerɛ sagala. Wila nambala ke ma yiri shyen yeri ma yo pe pye wi ni. Wila pe tun, jango poro fun pe saga Sentanra ti yari, paa yambala pe sagala.

Ko punngo na, a Luki wi sigi yege naga paa yege ɲa na Zhezu wila kari wa Zheruzalemu ca (9.1-19.28) ki yeri. Wila nambala nafa taanri ma yiri ke ma yiri shyen wɔ, ma pe torogo shyenzyhen wa wi yeɛ yege, wa lara nda wo jate wi mbaa toro ti ni. Zhezu wila yomiyegele legerɛ wa mbe ta mbe leele pe naga Yɛnɲele li wogo ki ni.

Wa wi Sentanra ti kosaga yeri, Luki wi yen naga nari we na ma yo Zhezu wila gbɔn wa Zheruzalemu. Wama, Zhufuye teelee paa ki kan Ɔromu tara gboforonɛri Pilati wi na, ma yo wi ti pe Zhezu wi kan tiparaga na poo gbo. Wi gbongolɔ, ki pilige taanri wogo ki na, a Zhezu wi si yen ma yiri wa kunwɔ pi ni. A wi suu yeɛ naga wi fɔrɔgofenne pe na. Ko punngo na, a wi si yiri mɛɛ kari wa Yɛnɲele na (19.28-24.53).

Sewɛ wi yen ma kɔonlɔ yege ɲa na

Sewɛ wi lesaga senre 1.1-4

Zhan Batisi naa Zhezu pe sege konaa pe punwe sanga 1.5-2.52

Zhezu wi tunngo ki gbɛgeleme kala 3.1-4.13

Zhezu wi tunngo wa Galile tara 4.14-9.50

Zhezu wila kari wa Zheruzalemu ca ki yeri 9.51-19.27

Zhezu wila gbɔn wa Zheruzalemu ca 19.28-21.38

Zhezu wi kunwɔ naa wi yenme ma yiri wa kunwɔ pi ni 22.1-24.53

**SEWɛ WI LESAGA
SENRE**

1.1-4

¹ Na wɔnɔ Tewofili, kagala ngele kè pye laga we sɔgɔwɔ, lelegere laga ngbanga ma ke yɔnlɔgɔ.

² Mbele pàa ki kagala ke yan yenle ni, maga le wa ke lesaga ki na mɛɛ ke yege yo we kan, pàa ke yɔnlɔgɔ ma yala poro senyoro to ni. Ki tunngo kila kan poro yeri paa Yenjele senre ti yari.

³ Mi fun, a mi sigi kagala ke yewe jenge, maga le wa ke lesaga ki na, maga yan ki yen ma yon, mboro na legboɔ, mbe ke yɔnlɔgɔ mbe ke tanli ke yee na ma kan.

⁴ Migi pye, jango pɔɔn naga kagala ngele ni, maga jen ma yo ke yen kaselege.

**ZHAN BATISI NAA
ZHEZU
PE SEGE KONAA
PE PUNWE SANGA**

1.5-2.52

Merenge wà la Zhan Batisi wi sege ki yari Zakari wi kan

⁵ Sanga na ni Erodi wila pye wunluwɔ wa Zhude tara ti go na, saraga wɔfɔ wà la pye wa pàa pye naa yinri Zakari. Pa wila pye Abiya wi saraga wɔfenne ngbelege ko ni. Wi jo wila pye saraga wɔfenne toArɔn wo setirige pyo. Pàa pye naa yinri Elizabeti.

⁶ Pe ni fuun shyen pàa pye ma sin Yenjele li yege na, na tanri na yala we Fɔ wi ngasegele naa wi kondegengele ke ni.

⁷ Eɛn fɔ, pyo wi sila pye pe yeri, katugu Elizabeti wi sila pye na siin. Pe shyenne pàa si lele mako.

⁸ Pilige ka, Zakari wila pye naa saraga wogotunngo ki piin Yenjele li yege na, katugu pa ki tunngo kila gbɔn pe ngbelege ki na.

⁹ Mbe yala saraga wɔfenne pe kalege ki ni, a pè si pete gbɔn

maa wɔ ma yo wi ye wa we Fɔ wi sherigo gbɔgɔ ki ni†wi wusuna nuwɔ taan wi sogo wi kan.

¹⁰ Sanga na ni pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori, janwa wi ni fuun wila pye wa funwa na, na Yenjele yenri.

¹¹ Kona, a we Fɔ wi merenge wà suu yee naga wa Zakari wi na. Wila pye ma yere wa wusuna nuwɔ taan saraga wosaga ki kalige keɛ ki na.

¹² Naa Zakari wila kaa merenge wi yan, a wi jatere wì si piri wi na, a wi nee fyɛ.

¹³ Eɛn fɔ, a merenge wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ Zakari, katugu Yenjele lɔɔn yenrewe pi logo. Ma jo Elizabeti wi yaa pinambyo se ma kan, maa mɛge ki taga Zhan.

¹⁴ Wi sege ki yaa ka nayinme gbɔɔ naa nandanwa kan ma yeri. Lelegere yaa kaa yɔgɔri wi sege ki kala na.

¹⁵ Wi yaa ka pye legboɔ we Fɔ wi yege na. Wi se ka duven wɔ. Wi se si ka sinme welewe† wɔ. Mbege le le wi sepilige ki na, Yinnekpoyi li yaa ka ye wi ni mboo yin.

¹⁶ Wi yaa ti Izirayeli tara woolo pe gbɔɔ mbe kannga pe pan pe Fɔ Yenjele li kɔɔgɔ.

¹⁷ Wi yaa ka pye pitunngo mbaa tanri Yenjele li yege na Yinnekpoyi lo naa fannga ni, paa yege nga na Yenjele yon senre yofɔEli wila pye, mbe ta mbe tanwa le teele poro naa pe piile pe sɔgɔwɔ. Mbele pè je Yenjele li senyoro ti na, mbe tijinliwe kan pe yeri paa mbele pè sin pe woo pi yen; jango mbe tara woolo pele gbelege mbe pe yaga we Fɔ wi kan.»

¹⁸ Eɛn fɔ, a Zakari wì si merenge wi pye fɔ: «Mi yaa ki jen mele mbe yo ki yen kaselege? Naa mi le mako, a na jo fun wì le we?»

19 A mērege wì suu yon sogo ma yo fɔ: «Muwi mi yen Gabiriyeli we, mi ma pye le Yennele li tanla na tunngo piin li kan. Lilan tun ma yo mbe pan mbe para ma ni, mbege sentanra nda ti yo ma kan.

20 Έεn fɔ, mεε taga na senyoro ti na, to nda ti yaa ti yεε yon fili ti yon filisanga wi na we; ki kala na, ma yaa kannga bombo, ma se ya para naa fɔ sa gbɔn pilige nga ki kagala ke yaa pye ki na.»

21 Ko sanga wo ni, janwa wila pye na Zakari wi singi. Kila pe pari, naa wila pye na mɔni wa sherigo gbogɔ ki ni we.

22 Naa wila kaa yiri, wi sila ya para leele pe ni naa. A wì si kacen wa pye keyen ni ma naga pe na. A pè sigi jen ma yo Yennele làa yaara naga wi na wa sherigo gbogɔ ki ni. A wì si koro bombo.

23 Naa Zakari wi tunngo pyepiliye yila kaa kɔ wa sherigo gbogɔ ki ni, a wì si songoro ma kari wi go.

24 Naa ko sanga wo la kaa toro, a wi jɔ Elizabeti wì si kugbɔ le, nεε wi yεε lara ma saa gbɔn fɔ yenje kangurugo.

25 Wila pye naa yεε piin fɔ: «Ijga we Fɔ wì pye mala kan ki nga: <Wilan yinriwe ta, kala na làa ti, a mi nεε fεε taa leele pe sogowɔ, ma lo laga na na.> »

Merege wà la Zhezu sege ki yo ma Mari wi kan

26 Naa Elizabeti wi kugbɔ kila kaa ta yenje kogoloni, a Yennele li si mērege Gabiriyeli wi torogo wa Galile tara, ca ka ni pege yinri Nazareti,

27 wa sumboro nana mbajεen na paa pye na yinri Mari wi yeri. Wila pye nana na paa pye na yinri Zhozufu wi yeri wi katogo jɔ. Ko nana wo la pye wunlunana Davidi wi setirige pyɔ.

28 A mērege wì si saa ye wa Mari wi korogɔ ma suu pye fɔ: «Mila ma shari Mari, mboro na Yennele li yinme kan ma yeri we. We Fɔ wì yen ma ni!»

29 A ki senre ti si Mari wi jatere wi piri wi na, a wi nεε wi yεε yewe ki sharaga korɔ wi ni.

30 A mērege wì suu pye fɔ: «Maga ka fyε Mari, katugu ma yinme ta Yennele li yeri.

31 Wele, ma yaa kugbɔ le mbe pinambyɔ se, mboo mege ki taga Zhezu.

32 Wi mege ki yaa ka gbogɔ, pe yaa kaa wi yinri Yennele na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ. We Fɔ Yennele li yaa kaa tege wunluwɔ, paa yege nga na làa wi tele Davidi wi tege wunluwɔ† we.

33 Wi yaa kaa wi wunluwɔ pi piin Izirayeli tara woolo pe go na pilige pyew. Kosaga se ka pye wi wunluwɔ pi na.»

34 A Mari wì si mērege wi pye fɔ: «Ko wogo nga ko yaa pye mele, naa mii si nana kala jen we?»

35 A mērege wì suu pye fɔ: «Yinnekpoyi li yaa ka tigi ma na. Yennele na yaara ti ni fuun ti go na li yawa pi yaa ka ton ma na. Ko ki ti pyɔ na ma yaa ka se, wi yaa ka pye kpoyi, paa wi yinri Yennele li Pinambyɔ.

36 Wele, ma sefo jele Elizabeti we, wi lelewe po naa pi ni fuun, wi kugbɔ ki ta yenje kogoloni. Ma si yala, leele paa yo wo woro wa mbe se fyew.

37 Katugu kala la si ngban Yennele li yege na.»

38 Kona, a Mari wì sho fɔ: «Mi yen we Fɔ wi tunmbyee. Yennele saga pye na kan, paa yege nga na maga yo na kan we.» A mērege wì si yiri le wi tanla, mεε kari.

Mari wila saa wi to seyεnle Elizabeti wi shari

† 1:32 1:32: 2 Sami 7.17; Yuuro 132.11

39 Ki wagati nunḡba wi ni, a Mari wì si yiri le mɛɛ fyɛɛɛ ma kari ca ka ni, wa Zhude yanwira tara ti ni.

40 Wì ka saa gbɔn wa, a wì si ye wa Zakari wi go, mɛɛ Elizabeti wi shari.

41 Naa Elizabeti wìla kaa Mari wi sharaga ki logo, a piyenle li si tigile tigile wa Elizabeti wi lara. A Yinnekpoyi li si ye wi ni maa yin.

42 A wì si gbele ḡgbanga ma yo fɔ: «Mari, Yɛnɲɛle li duwaw ma na jɛɛle pe sɔḡɔwɔ. Pɲɔ ḡa ma yaa se, wi yen duwaw pɲɔ.

43 Ambɔ wi mi, we Fɔ wi nɔ wii pan wilan shari?»

44 «Wele, m̀ɔɔ sharaga ki logo sanga ḡa ni, a piyenle li si tigile tigile wa na lara, nayinme pi kala na.

45 Fɛrɛwe yen ma woo, katugu ḡa k̀i yo ma kan ma yiri wa we Fɔ wi yeri, mà taga ki na ma yo ki yaa ki yɛɛ yɔn fili.»

Mari wìla pye na Yɛnɲɛle li kajɛḡɛ ki yari

46 Kona, a Mari wì sho fɔ: «Mi yen na we Fɔ wi gbogo wa na kotogo na.

47 Na nawa p̀i yinḡgi we Shɔfɔ Yɛnɲɛle li kala na;

48 katugu li yen na li kuloḡḡ ḡa ẁu u yɛɛ tirige wi k̀ɔɔsi.

Ee, mbege le nala, sanga wi ni fuun woolo pe yaa laga yuun mbe yo mi yen fɛrɛwe na;

49 katugu Yɛnɲɛle na yawa pi ni fuun Fɔ, li kagbɔḡɔlɔ pye na kan.

Li mɛɛ ki yen kpoyi.

50 Mbele paa fyɛ li yɛɛɛ nali gbogo,† li yaa la pe yinriwe taa fɔ sanga pyew.

51 Lì yawa kagala pye li fanḡga kɛɛ ki ni.

ɛɛn fɔ, mbele yɛɛ gbɔḡɔwɔ ma pye wa pe kotogo na, li ma poro jaraga.

52 Lì wunlumbolo pe laga wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na, ɛɛn fɔ, mbele pè pe yɛɛ tirige, li poro mɛɛ to yirige.

53 Funḡo yen mbele na, li yarijɛnde lɛɛɛɛ kan poro yeri, a pè ka ma tin.

ɛɛn fɔ, li penjagbɔɔ fɛnnɛ poro yaga paa kee kɛwara.

54 Lì Izirayeli woolo pe saga, poro mbele pe yen li tunmbyeele wele.

Lì nawa to mali kajɛḡɛ ki pye.†

55 Lìgi pye Abirahamu naa wi se-tirige piile pe kan fɔ sanga pyew,†

paa yɛɛ ḡa na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri we.»

56 A Mari wì si koro wa Elizabeti wi yeri paa yɛḡɛ taanri yen, ko punḡo na, a wì si songoro wa pe ca.

Nanḡ ḡa p̀a pye na yinri Zhan Batisi wi sege ye

57 Naa Elizabeti wi sepilige kila kaa gbɔn, a wì si pinambyɔ se.

58 Naa wi cɛnyɛɛnle poro naa wi go woolo pe ni, p̀a kaa ki logo ma yo we Fɔ wìla wi yinriwe ta fɔ jɛḡɛ, a pe nɛɛ yɔḡori wi ni ja.

59 Naa piyenle làa kaa ta pilige kɔlɔtaanri, a pè si pan mboo kɛnrekenrɛ. Piyenle li to mɛɛɛ Zakari ko p̀a pye na jaa mbe taga li na.

60 ɛɛn fɔ, a nɔfɔ wì sho fɔ: «Ayoo, pe yaa laa yinri: <Zhan.>»

61 A leele pè sho fɔ: «Ki Zhan mɛɛɛ ḡa ka si woro wa ye sege ki ni!»

62 A pè si keyen wa pɲɔ wi to wi yeri, mbe ta mbege jɛn paa yɛɛ ḡa na wila jaa paa pɲɔ wi yinri we.

63 A Zakari wì si walaga yɛnri pe yeri, mɛɛ ki yɔnlɔḡɔ wi na ma yo fɔ: «Wi mɛɛɛ ki ḡa Zhan.» A ko si to pe yɔn na.

† 1:50 1:50: Yuuro 103.17 † 1:54 1:52-54: Yuuro 98.3; Eza 41.8-9 † 1:55 1:55: Zhɛnɛ 17.7; 22.18

64 Le ki yongolo nungba ke ni, a Zakari wi ngayinne li si sanga, a wi si ya na para naa fonngo. A wi nee Yennele li sonni ngbanga.

65 Ki kaa pye ma, a pe cenyenne pe ni fuun pe si fye. Wa Zhude yanwira tara ti ni fuun ti ni, a pe nee ki kagala ke yari wa na pe yee kaan.

66 Mbele fuun paa ki senre ti logo, paa pye na jatere piin ti na, nee pe yee yewe na yuun fo: «Ki piyenle na li yaa ka pye yingi lere cenle ma?»

Katugu kaselege ko na, Yennele li yawa pila pye li ni.

Zakari wi Yennele yon senre yowo yuuro ni

67 A Yinnekpoyi li si ye piyenle li to Zakari wi ni maa yin. A wi nee Yennele li yon senre ti yuun na yuun fo:

68 «Yaa we Fo, Izirayeli tara woolo pe Yennele li sonni;

katugu li pan ma li woolo pe korosi ma pe sho.

69 Li Shofa fannga fo torogo we kan.

Pa liu yirige wa wunlunaha Davidi, na wila pye li tunmbye wi setirige piile pe sogowa.†

70 Laa ki wogo ki yo faa wa li yon senre yofenne kpoyi pe yon.

71 Laa ki yon folo kon ma yo li yaa ka we sho we mbenfenne poro naa we panrafenne pe kee.

72 Fo li yaa we teleye pe yinriwe ta, mbe nawa to yon finliwe kpoyi mba laa le pi na.

73 Katugu laa wugu ma we tele Abirahamu wi kan†

74 ma yo li yaa we sho we mbenfenne pe kee, mbe we kan wa tunngo piin li kan, waga kaa fye;

75 jango we pye kpoyi, we sin li yege na,

we yinwege piliye yi ni fuun yi ni.†

76 Mboro fun na pyo, pe yaa kaa ma yinri Yennele na yaara ti ni fuun ti go na li yon senre yofa;

katugu ma yaa ka keli we Fo wi yege mboo kongolo ke gbegele wi kan.

77 Ma yaa wi woolo pe pye pege jen fo wi yaa ka pe kapere ti kala yaga pe na,

mbe pe sho.

78 We Yennele li yinriwe taga naa li kajenge ki kala na,

li yaa ti naayeri yanwa pi yiri we na paa lalaaga ki yen;

79 jango mbele pe yen ma cen wa wowa po naa kunwo pi yinme pi ni, mbe yanwa yirige pe kan,†

mbe we kan waa tanri wa yeyingge kon lo ni.»

80 A pyo wi nee lee na kee, a wi kotogo ki nee ceen wi na. Naa wila kaa yege to, a wi si saa cen wa gbinri wi ni fo ma saa gbon pilige nga wila kaa wi yee naga Izirayeli woolo pe na we.

2

Zhezu wi sege kila pye yege nga na ki nga (Mati 1.18-25)

1 Ki wagati wi ni, a Sesari Ogusiti wi si konjo kan ma yo pe Jromu tara woolo pe ni fuun pe jiri.

2 Ki kongbannga ko layi paa pye na pe jinri, ma yala Kirinusi wo wila pye gboforoneri wa Siri tara ti go na.

3 Ki kala na, leele pe ni fuun paa pye na kee pe teele cara pe sa pe jiri.

† 1:69 1.69: Yuuro 132.17; Eza 9.5-6 † 1:73 1.73: Zhene 22.16 † 1:75 1.75: Efe 4.24; Tite 2.14 † 1:78 1.78: Naayeri yanwa pi koru wi yen na para Kirisi, Shofa wi panga ko senre na; Nombu 24.17; Eza 9.2; 60.1; Mala 3.20. † 1:79 1.79: Mbele pe yen ma cen wa wowa po naa kunwo pi yinme pi ni, poro pe yen mbele pe punjo ma laga Yennele li na (Eza 9.1-2; Mati 4.16).

4 A Zhozufu fun wì si yiri wa Nazarati ca, wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara, wa Betilɛmu ca, ko nga pàa wunlunana Davidi wi se† wa we, mbe saa yɛɛ kan poo jiri, katugu wo fun pa wila yiri wa Davidi sege ki ni.

5 A wì si kari ma saa wi yɛɛ kan pòo jiri wo naa Mari wi katogo jò wi ni. Ki sanga wi ni, Mari wila pye kugbo ni.

6 Ma pe ta wa Betilɛmu, a Mari wi sepilige kì si gbɔn.

7 A wì suu pinambyo kongbanna wi se, mɛɛ piyenle li fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinɔge yaayoro kayaraga, katugu pe sila sinlesaga ta wa nambanmbala tugogo.

Merege wà la Zhezu sege ki yo simbaala konrifenne pele kan

8 Wa ki tara nunɔba ti ni, simbaala konrifenne pèle la pye wa. Pàa pye na wonlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na yembinɛ, na pe simbaala pe korosi wa yan.

9 Ma pe ta wa, a we Fɔ wi merege wà si pan ma yere le pe tanla. A we Fɔ wi gbɔgɔwɔ yanwa pì si yin ma pe maga. A pè si fyɛ jɛnɔge.

10 Eɛn fɔ, a merege wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ, katugu m̀ pan mbe sentanra yo mbe ye kan, nda ti yaa nayinme gbɔɔ kan ye tara woolo pe ni fuun pe yeri.

11 Ti nda fɔ: «Nala yembinɛ na li ni, wa Davidi ca ki ni, pè Shɔfɔ se wa ye kan. Wo wi yen Kirisi, we Fɔ we.»

12 Kacɛn na wi yaa ti yee saa yan yoo jɛn wowi na: Na yaga ka sa gbɔn, ye yaa piyenle la yan pèli fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinɔge yaayoro kayaraga.»

13 Le ki yɔngɔlɔ nunɔba ke ni, ma pe yaga le, a meregeye pèle si yiri wa yenɔgele na naa legere ma

pan le kongbanna wi tanla. A pe nɛɛ Yenɔgele li sɔnni na yuun fɔ:

14 «Gbɔgɔwɔ yen Yenɔgele woo, lo na li yen wa naayeri lara ti ni fuun ti go na.

Leele mbele pèli ndanla laga tara ti ni, lili yeyinɔge ki kan pe yeri.»

Simbaala konrifenne pàa kari sa Zhezu wi yan

15 Naa meregeye pàa kaa yiri le simbaala konrifenne pe tanla mbe songoro wa yenɔgele na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Yè pan we kari wa Betilɛmu, ki daga we sa nga kì pye ki yan yenle ni, nga we Fɔ wì we pye wè jɛn we.»

16 A pè si fyɛɛle ma kari, mɛɛ saa Mari naa Zhozufu pe yan, naa piyenle li ni, pèli sinɔge wa yaayoro kayaraga ki ni.

17 Naa pàa kaa li yan, a pe nɛɛ senre nda merege wila yo pe kan ki pyo wi kanɔgɔlɔ ti yɛge yuun.

18 Mbele fuun pàa ki senre ti logo simbaala konrifenne pe yeri, tila pe pari.

19 Eɛn fɔ, a Mari wi nɛɛ ki kagala ke teri wa wi nawa na jatere piin ke na.

20 Kona, a simbaala konrifenne pè si songoro wa pe yirisaga, na Yenɔgele li gbogo nali sɔnni nga pàa logo ma yan ki kala na, katugu ki ni fuun kila pye paa yɛge nga na merege wila ki yo ma pe kan we.

Pàa pyo wi mege ki taga

21 Naa pyo wila kaa ta pilige kolɔtaanri, a kì si gbɔn poo kenrekenre, a pè suu mege ki taga Zhezu. Ko mege ko merege wila pan ma kan na nɔfo wi fa kugbo ki le.

Pàa Zhezu wi le Yenɔgele keɛ wa sherigo gbɔgɔ ki ni

22 Naa pilige kila kaa gbɔn Zhozufu naa Mari pe pe yɛɛ pye

† 2:4 2:4: 1 Sami 17.12; Zhan 7.42

kpoyi mbe yala Moyisi ngasele li ni, a pè si kari wa Zheruzalemu, mbe sa pyo wi le Yenñele kee.

²³ Pàa ko pye ma, katugu ki yen ma yonlogo wa we Fò wi lasiri sewe wi ni ma yo fò: «*Pinambyo kongbanna pyew wi daga poo le we Fò wi kee.*»[†]

²⁴ A pè si saa saraga nga Yenñele li lasiri wì naga ki wò fun. Ko yen *ketenģele shyen, nakoma jendetuwaye shyen.*[†]

²⁵ Wa Zheruzalemu, nana wà la pye wa, pàa pye naa yinri Simeyon. Wila pye ma sin na fye Yenñele li yege, na ña wi yaa pan mbe Izirayeli woolo pe sho wi singi. Yinnekpoyi làa pye wi ni.

²⁶ Làa ki naga wi na ma yo wi se ku na wii Kirisi wi yan gben, ña we Fò wi yaa torogo we.

²⁷ Ki pilige ki ni, a Yinnekpoyi li si Simeyon wi yege sin ma kari wi ni wa sherigo gbogo ki ni. Naa Zhezu wi sevenne pàa kaa pan wi ni, mbe pan mbe nga lasiri wila naga ki yon fili wi na sanga ña ni,

²⁸ a Simeyon wì si pyo wi sho maa yigi wa wi keyen yi ni, mee Yenñele li sòn ma yo fò:

²⁹ «We Fò, nga màa yo ma yaa pye, kigi yee yon fili yingò.

Ki kala na, mi ña ma tunmbyee, ma mbe ya mbanla le yeyinģe na.

³⁰ Katugu mào Shofò wi yan yenle ni,

³¹ ña mà kan lere pyew wi yeri we.

³² *Wo wi yen yanwa mba pi yaa ti cenģele woolo pe ni fuun pòon ĵen,*[†]

mbe gbogowo kan Izirayeli, ma tara woolo pe yeri.»

³³ Senre nda Simeyon wila pye na yuun Zhezu wi kannģolo tìla Mari naa Zhozefu pe pari fò jenge.

³⁴ A Simeyon wì si duwaw pye pe kan, mee Zhezu wi nò Mari wi pye fò: «Wele, Yenñele ligi pyo

ña wi wò, jango Izirayeli woolo pe legere mbe punģo li na, konaa pe legere mbe sho fun. Wi yaa ka pye Yenñele li tegere, nda leele pe yaa kaa kendige woo ti kala.

³⁵ Wi yaa ka ko pye ma, jango mbe lelegere jatere pye mboo yirige funwa na. Mboro wo na Mari, ki kayanga ki yaa ka gbogo ma na ndee paa ma koonlo tokobi ni.»

Yenñele yon senre yofò Anni wi senre re

³⁶ Yenñele yon senre yofò jele wà la pye wa. Pàa pye naa yinri Ani. Fanuweli sumborombyo lawi, ma yiri wa Azeri cenle li ni. Wila le fò jenge. Naa pàa wi jayire pye wi sumborowo sanga wi ni, yele koloshyen wila pye wi polo wi ni, a nana wì si ku maa yaga.

³⁷ A wì si koro nanģunģo ma saa gbòn fò yele nafa tijere ma yiri tijere. Wi sila pye na yinrigi wa sherigo gbogo ki ni. Een fò, wila pye na Yenñele li gbogo yenģe lege naa yenñele yenrewe ni, sònlo naa yembinē.

³⁸ Ki sanga nunģba wi ni, ma Simeyon wi yaga wila para, a Ani wì si gbòn wa pe na nee Yenñele li shari. Mbele fuun pàa pye naga singi Yenñele li Zheruzalemu ca ki go sho, a wi nee para pe ni pyo wi senre na.

Zhezu wi teele pàa songoro wa Nazareti

³⁹ We Fò wi lasiri wila nga naga, naa Zhezu wi sevenne pàa kaa ki pye maga yon fili, a pè si songoro wi ni wa Galile tara, wa Nazareti ca.

⁴⁰ A pyo wi nee lee na fanģa taa na kee. Wila yin kajenme pi ni. A Yenñele li si yinme kan wi yeri.

Zhezu wila ta yele ke ma yiri shyen, mee kari wi Paki feti

[†] 2:23 2.23: Eki 13.2   [†] 2:24 2.24: Levi 12.8

[†] 2:32 2.32: Eza 42.6; 49.6

*konɔbanna wi na
wa sherigo gbogo ki ni*

⁴¹ Yeɛ pyew, Zhezu wi sevenne paa pye na kee wa Zheruzalemu, wa Paki feti wi na.

⁴² Naa Zhezu wila kaa ta yeɛ ke ma yiri shyen, a pè si kari wi ni wa, ma yala feti wi kalege ki ni.

⁴³ Naa feti wila kaa ko, a pè si songoro. Eɛn fo, a pe pyo Zhezu wo si koro wa Zheruzalemu. Wi sevenne pe sila pye ki jenme.

⁴⁴ Paa pye naga jate ndeɛ wi yen wa pe tangayeenle pe ni. A pè si pilige nunɔba tangala tanga neɛ wi lagajaa wa pe woolo poro naa pe wenne pe sogowo.

⁴⁵ Naa paa kaa wi wele pe suu yan, a pè si songoro wa Zheruzalemu naa lagajaa.

⁴⁶ Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si saa wi yan wa sherigo gbogo ki ni. Wila pye ma cen wa lasiri sewe jenfenne pe sogowo, na nuru pe yeri konaa na pe yewe.

⁴⁷ Mbele fuun paa pye le na nuru wi yeri, wi tijinliwe po naa wi senre nda wila pye na pe yon sogo tila pe pari.

⁴⁸ Naa wi sevenne paa ka saa wi yan, a ki si pe pari. A Zhezu wi no wi suu pye fo: «Na pyo, ki pye mele, a ma si nga ko pye we na yeɛn? Mi naa ma to wi ni we jatere wi piri na we na, naa we pye noo wele we.»

⁴⁹ A Zhezu wi sho fo: «Ki cen mele ye neɛ na lagajaa? Ye sigi jen mbe yo mi daga mbanla yeɛ le na To Yenɔjele li kagala ke ni wi le†?»

⁵⁰ Eɛn fo, senre nda wila yo ma pe kan, pe sila ti koro jen.

⁵¹ Kona, a Zhezu wi si pinle pe ni ma songoro wa Nazareti. Wila pye na pe gbogo. Wi no wila pye naga kagala ke teri wa wi nawa.

⁵² Zhezu wila pye na lee na kee, a ka neɛ tari wi kajenme pi na. A

wi kala li Yenɔjele lo naa leele pe ndanla.

ZHEZU WI TUNNGO KI GBEGELEME KALA

3

3.1-4.13

*Zhan Batisi wila ki yari
ma yo Zhezu wila paan*

(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Zhan 1.19-28)

¹ Tiberi Sesari wi wunluwo pi yeɛ ke ma yiri kanɔgurugo wolo li na, kila yala Ponsi Pilati wo wila pye gboforoneri Zhude tara ti go na. A Erodi wo cen Galile tara to go na. Erodi wi ndo Filipu wo la cen Iture naa Tirakoni tara to go na. A Lisaniya wo cen Abileni tara to go na.

² Anne naa Kayifu poro paa pye saraga wofenne teele wele. Ki sanga wi ni, a Yenɔjele li senre ti si gbɔn Zakari wi pinambyo Zhan wi na, maa ta wa gbinri† wi ni.

³ Ki kaa pye ma, a Zhan wi neɛ Zhuriden gbaan yon cara ti yanri, naga yari leele pe kan na pe piin fo: «Ye ye kapere ti jen, yeri yaga, ye ye yeɛ kan pe ye batize. Pa Yenɔjele li yaa ye kapere ti kala yaga ye na.»

⁴ Ko la pye ma, paa yege nga na ki yen ma yonlogo wa Yenɔjele yon senre yofoEzayi wi sewe wi ni ma yo fo:

*Lere wa magala yen na yinrigi wa
gbinri wi ni na yuun fo:*

*Ye we Fo wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin!*

⁵ *Yanwira gbunlunderɛ ti ni fuun ti
yaa ka yinyin.*

*Yanwira ti ni fuun konaa tinndiye
pe ni fuun, ti yaa ka yaari
mbe yon yala.*

Konɔ kurusara ti yaa ka sinzin!

*Lara nda si yon yala, ti yaa ka yon
yala!*

⁶ Kona, Yennjele li yen na we shoo yegε nga na, lere pyew wi yaa kaga yan.†

⁷ Janwa wila pye na paan Zhan wi korogε wi ta wila pe batize. A Zhan wi nεε pe piin fε: «Yoro mεεε pire nda yεen, ambo wigi naga ye na ma yo ye mbe ya sho Yennjele li nanjbanwa mba pila paan pi kεε?»

⁸ Eεn fε, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yε ye tangalomε pi kanjga, yaa to piin. Yaga kaa ki yuun wa ye nawa po ni cε fε: «We tεle yen Abirahamu†» mbege yan ndεε kiti se ka kεn ye na. Katugu mila ki yuun naga finligi ye kan fε ki sinndεεε nda yεen, Yennjele li mbe ya mberi kanjga ti pye Abirahamu wi setirige piile.

⁹ Pε gbεnlεgε ki lε mako tire ti na mberi ninde ti kεonlε mberi jaanri. Tige nga fuun ki woro na pire jεndε sεni, pe yaa ki kεonlε mbege wa wa kason mbege sogo†.»

¹⁰ Kona, a janwa wι suu yewe ma yo fε: «Yinjgi we daga mbaa piin?»

¹¹ A wι si pe pye fε: «Deere shyen ka pye lere wa yeri, wi daga mbe nunjba kan ka woro ηa yeri wi yeri. Yaakara ka si pye ηa yeri, wi daga mbege pye ma fun.»

¹² Ali nizara shofenne pεle la pan Zhan wi korogε fun wi pe batize. A pε suu pye fε: «We Nagafε, yinjgi we daga mbaa piin?»

¹³ A Zhan wι si pe pye fε: «Yεn nga pε naga ye na, yaga ka yaraga ka sho wa yeri mbe toro ko na.»

¹⁴ A sorodasheelee pεle suu yewe fun ma yo fε: «Woro fun, yinjgi we daga mbaa piin?» A wι si pe pye fε: «Yaga ka penjara sho lere yeri fanjga na, nakoma mboo jε mbe yo wι kapege pye siri sho. Eεn fε,

sara ηa yaa taa wo mbe yala ye ni.»

¹⁵ Leele paa pye na Kirisi wi panga ki singi, a pe ni fuun pe nεε pe yεε yewe wa pe nawa, na kaa pye Zhan wo ma wi yen Kirisi we.

¹⁶ A Zhan wι si pe ni fuun pe pye fε: «Mι wo ye batize tεnmε ni, εεn fε, lere wa wa na paan, wo fanjga ko wε mi wogo ko na. Mii daga yere mbe fεli mboo sawira manda ti sangala.† Wo wi yaa ka ye batize Yinnekpoyi lo naa kason† ni.

¹⁷ Wi teli wi yen wi kεε. Wi yaa ka shεlε ke fε mbe ke fooro ti wε ti ye jennε wi ni, mbe si jennε wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Eεn fε, wi yaa fooro to sogo wa kason nga ki se ka figi fyew ko ni.»

¹⁸ Zhan wila pye na leele pe nari kagala lεgere kele yegε ni ma naa, ma ta na Yennjele li Sentanra ti yari pe kan.

¹⁹ Zhan wila pye na gboforoneri Erōdi wi yegε sεnre yuun, katugu Erōdi wila wi ndε jε Erodiyadi wi sho wi yeri maa tεgε, ma nuru naa ma kapere lεgere ta yegε pye.

²⁰ A wι si nuru naa ma ka taga wi kapere ti na, ma Zhan wi le kaso.

*Zhan wila Zhezu wi batize
(Mati 3.13-17; Maki 1.9-11)*

²¹ Naa leele pe ni fuun paa kaa batize ma kε, a Zhezu fun wι si batize. Naa wila kaa na Yennjele li yenri sanga ηa ni, a naayeri wι si yεnge.

²² A Yinnekpoyi li si tigi wi na wire cεnlεmε ni paa ketene yen. A magala lα si yiri wa yennjele na ma yo fε: «Mboro ma yen na Pinambyε ηa wilan ndanla jεnjege we. Ma kala lilan ndanla fε jεnjege.»

*Zhezu tεleye pe mεre ti nda
(Mati 1.1-17)*

† **3:8 3:8:** Zhan 8.39 † **3:9 3:9:** Mati 7.9 † **3:16 3:16:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **3:16 3:16:** Mbe batize kason ni: Ki korε wi mbe ya pye Yennjele li kiti kongε ko (Luki 3.17; 1 Koren 3.13).

²³ Sanga ŋa ni Zhezu wila wi tunŋgo ki le, wila ta paa yeŋe nafa ma yiri ke yen. Leele paa pye naa jate paa Zhozufu pyo yen. Zhozufu wo to wo lawi ŋa Eli.

²⁴ Eli to wo lawi ŋa Matati. Matati to wo lawi ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Melishi. Melishi to wo lawi ŋa Zhanayi. Zhanayi to wo lawi ŋa Zhozufu.

²⁵ Zhozufu to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Amosi. Amosi to wo lawi ŋa Nahumu. Nahumu to wo lawi ŋa Esili. Esili to wo lawi ŋa Nanŋayi.

²⁶ Nanŋayi to wo lawi ŋa Maati. Maati to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Semeyi. Semeyi to wo lawi ŋa Zhozeki. Zhozeki to wo lawi ŋa Zhoda.

²⁷ Zhoda to wo lawi ŋa Zhouwana. Zhouwana to wo lawi ŋa Ereza. Ereza to wo lawi ŋa Zorobabeli. Zorobabeli to wo lawi ŋa Salaceli. Salaceli to wo lawi ŋa Neri.

²⁸ Neri to wo lawi ŋa Melishi. Melishi to wo lawi ŋa Adi. Adi to wo lawi ŋa Kosamu. Kosamu to wo lawi ŋa Elimadan. Elimadan to wo lawi ŋa Eri.

²⁹ Eri to wo lawi ŋa Zhezu. Zhezu to wo lawi ŋa Eliyezeri. Eliyezeri to wo lawi ŋa Zhorimu. Zhorimu to wo lawi ŋa Matati. Matati to wo lawi ŋa Levi.

³⁰ Levi to wo lawi ŋa Simeyon. Simeyon to wo lawi ŋa Zhuda. Zhuda to wo lawi ŋa Zhozufu. Zhozufu to wo lawi ŋa Zhonamu. Zhonamu to wo lawi ŋa Eliyakimu.

³¹ Eliyakimu to wo lawi ŋa Meleya. Meleya to wo lawi ŋa Mena. Mena to wo lawi ŋa Matata. Matata to wo lawi ŋa Natan. Natan to wo lawi ŋa Davidi.

³² Davidi to wo lawi ŋa Izayi. Izayi to wo lawi ŋa Zhobedi. Zhobedi to wo lawi ŋa Bowazi.

Bowazi to wo lawi ŋa Salimo. Salimo to wo lawi ŋa Naaso.

³³ Naaso to wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu to wo lawi ŋa Adime. Adime to wo lawi ŋa Arini. Arini to wo lawi ŋa Esiron. Esiron to wo lawi ŋa Faresi. Faresi to wo lawi ŋa Zhuda.

³⁴ Zhuda to wo lawi ŋa Zhakobu. Zhakobu to wo lawi ŋa Izaki. Izaki to wo lawi ŋa Abirahamu. Abirahamu to wo lawi ŋa Tara. Tara to wo lawi ŋa Nakori.

³⁵ Nakori to wo lawi ŋa Seruki. Seruki to wo lawi ŋa Arago. Arago to wo lawi ŋa Faleki. Faleki to wo lawi ŋa Heberi. Heberi to wo lawi ŋa Sala.

³⁶ Sala to wo lawi ŋa Kayinamu. Kayinamu to wo lawi ŋa Arifazadi. Arifazadi to wo lawi ŋa Semu. Semu to wo lawi ŋa Nowe. Nowe to wo lawi ŋa Lameki.

³⁷ Lameki to wo lawi ŋa Matusala. Matusala to wo lawi ŋa Enoki. Enoki to wo lawi ŋa Zharedi. Zharedi to wo lawi ŋa Maleleyeli. Maleleyeli to wo lawi ŋa Kayina.

³⁸ Kayina to wo lawi ŋa Enosi. Enosi to wo lawi ŋa Seti. Seti to wo lawi ŋa Adama. Adama to wo lawi ŋa Yenŋele le.

4

Sotanla wila Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege
(Mati 4.1-11; Maki 1.12-13)

¹ Naa Yinnekpoyi laa kaa Zhezu wi yin, a wi si yiri wa Zhuriden gbaan wi tanla ma songoro. A Yinnekpoyi li suu yege sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni.

² A Sotanla wi si saa naa wa ma wele mboo le kapege, ma saa ta fo piliye nafa shyen. Ki piliye yi ni, Zhezu wi sila yaraga ka ka. Naa ko piliye yo la kaa toro, a fungo suu yigi.

3 Kona, a Sotanla wì suu pye fò: «Na kaa pye ma yen Yennele li Pinambyo, ki yo ki sinndelege nga ki kan ki kannja buru».

4 A Zhezu wì suu yon sogo ma yo fò: «Ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni ma yo fò: <Yaakara to ce se ya mbe senwee wi baro.> »

5 Kona, a Sotanla wì suu le ma kari wa naayeri, mee dunruya wunluwo pi ni fuun pi naga wi na le ki yonlo nungba li ni,

6 mee wi pye fò: «Mi yaa ki fannga nga konaa ki wunluwo mba pi gbogowo pi ni fuun pi kan† ma yeri, ti pye ma woro; katugu to ti ni fuun nda to kan mi yeri. Mi kaa jaa mberi kan lere na fuun yeri, mbe ya mberi kan wi yeri.

7 Na maga kannguuro kan na jegele mbanla gbogo, ti ni fuun ti yaa pye ma woro.»

8 A Zhezu wì suu pye fò: «Ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni ma yo fò: <Ta ma Fò Yennele li gbogo, maa tunngo piin lo nungba kan.> »†

9 A Sotanla wì si kari wi ni naa wa Zheruzalemu, ma saa wi tege wa sherigo gbogo ki namunjo wi na, ma suu pye fò: «Na kaa pye ma yen Yennele li Pinambyo, yew ma kan wa tara;

10 katugu Yennele senre sewe wila ki yuun ma yo fò: <Yennele li yaa konjo kan li merageye pe yeri poon togo.>

11 Ki si yen ma yonlogo naa fò: <Pe yaa ma togo wa pe keyen yi ni, jango maga koon tologo ki kurugo sinndelege ka na.> »†

12 A Zhezu wì suu pye fò: «Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo: <Maga ka ma Fò Yennele li wa mbe wele.> »†

13 Naa Sotanla wila kaa Zhezu wi wa ma wele wamawelewe pi cenle pyew pi na ma saa ko, a wi

suu yaga le mee kari, nEE wi singi pilifonngo na.

ZHEZU WI TUNNGO WA GALILE TARA
4.14-9.50

Zhezu wila wi tunngo ki le wa Galile tara
(Mati 4.12-17; Maki 1.14-15)

14 Ko punjo na, a Zhezu wì si songoro wa Galile tara, Yinnekpoyi li yawa pila pye wi ni. A wi mege ki si yiri wa ki tara ti lagapyew ki ni.

15 Wila pye na leele pe nari Yennele senre ti ni wa sheryinre ti ni, a leele pe ni fuun paa wi sonni.

Nazareti ca fenne paà je Zhezu wi na
(Mati 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 A Zhezu wì si kari wa Nazareti, pa paa wi koro wa, a wì saa gbòn lere. Naa cenpilige kila kaa gbòn, a wì si saa ye wa sherigo ki ni paa yege nga na wila pye naga piin faa we. A wì si yiri ma yere mbe Yennele senre ti kara leele pe kan. 17 A pè si Yennele yon senre yofòEzayi wi sewe wi le maa le wi kee. A wì suu yenge mee laga ka yan, ki yen ma yonlogo wa ma yo fò:

18 *We Fò wi Yinne li yen na ni.*

Wilan wo mbaa Sentanra ti yuun fyonwo fenne pe kan.

Wilan tun ma yo mbaa ki yari kasopiile pe kan fo pe yaa ka pe wa,

mbaa ki yari fyoonlo pe kan fo pe yaa kaa yaan,

mbe mbele leele pe yen na jolo pe sho mbe pe wo wa jologo ki ni,

19 *mbaa we Fò wi kajenge pyeyele li wogo ki yari.†*

20 Ko punjo na, a Zhezu wì si sewe wi ton maa kan sherigo tunmbyee wi yeri mee cen. Mbele

† 4:6 4.6: Zhan 12.31; 14.30; 1 Zhan 5.19 † 4:8 4.8: Dete 6.13 † 4:11 4.10-11: Yuuro 9.1.11-12 † 4:12 4.12: Dete 6.16 † 4:19 4.19: Eza 61.1-2

fuun pàa pye wa sherigo ki ni, a pè si pe yengèle ke kan wi na naa wele.

²¹ A wi nɛɛ pe piin fɔ: «Yenɲele senre sewe wi senre nda m̀ kara yè logo, tiri yee yon fili nala.»

²² Pe ni fuun pàa pye naa metanga yinri, senjende nda tila yiri wa wi yon tila pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhozufu† pinambyo wo ma ɲa yeen?»

²³ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yen kaselege fɔ ye yaa kaga yomiyele na li wa na kala na, mbe yo fɔ: «Mboro ɲa were pyefɔ, ma yee sagala yel!» Ye yaa si kaga yo naa mbe yo fɔ: «Kagala ngele mà pye wa Kaperinawu† wè logo, ke yongɔ pye fun laga ma ca ki ni!» »

²⁴ A wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ko Yenɲele yon senre yofɔ woro wa, ɲa wi ca† woolo pe maa yigi jenge.

²⁵ Mi nɛɛ ki yuun naga finligi ye kan, ki yen kaselege fɔ Eli sanga wi na, nanɲunjaala pàa pye ma lege laga Izirayeli tara, sanga ɲa ni tisaga kila yere yele taanri naa yenɲe kogoloni. A funɲo gbɔɔ ki to laga tara ti ni.

²⁶ Ma si yala, *Yenɲele li sila Eli wi tun poro wa kpe yeri wi sa pe saga; een fɔ, làa wi tun nanɲunjo nunɲba yeri ce, wa Sarepita ca, wa Sidon tara, ma yo wi saa saga.*†

²⁷ Yenɲele yon senre yofɔ Elize sanga wi na fun, yayenwe fenne pàa lege laga Izirayeli tara. Ma si yala, poro wa kpe sila sagala. Een fɔ, ndɛɛ Siri tara fenne naɲa ɲa pàa pye na yinri Naama† wo nunɲba wila sagala.»

²⁸ Mbele fuun pàa pye wa sherigo ki ni, naa pàa kaa ki senre ti logo Zhezu wi yeri, a pè si nawa nɲban fɔ jenge.

²⁹ A pè si yiri, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni wa ca nawa. Pe ca kila pye ma kan yanwiga ɲga na, a pè si kari wi ni wa ki go na, janɲo mboo wonrɔɔ mboo wa wa yanwiga titege ki ni.

³⁰ Een fɔ, a Zhezu wì si toro wa pe sɔɔwɔ, mɛɛ kari†.

Zhezu wila yinne tipele fɔ wa sagala

(Maki 1.21-28)

³¹ Ko punɲo na, a Zhezu wì si kari wa Galile tara, wa Kaperinawu ca, mɛɛ saa na leele pe nari Yenɲele senre ti ni wa sherigo ki ni cɛnpiliye yi ni.

³² Wi Yenɲele senre nagalɔmɔ pila pe pari, katugu wila pye na para fanɲa ni.

³³ Ki cɛnpilige ka ni, naɲa wà la pye wa sherigo ki ni, yinne tipele la pye wi ni. A wo si gbele nɲbanga ma yo fɔ:

³⁴ «Iye! Yinɲi ki yen woro naa mboro sɔɔwɔ Nazareti ca fenne Zhezu! Ma pan mbe we tongɔ wi le? Lere ɲa wi mboro, m̀ɔ jɛn. Ma yen Yenɲele li Lere kpoyi!»

³⁵ A Zhezu wì si gbanla ki yinne tipele li na, ma li pye fɔ: «Pyeri wa, ma wɔ ki naɲa ɲa wi ni!»

A yinne tipele li si naɲa wi jan le tara leele pe ni fuun pe yege na, mɛɛ wɔ wi ni. Een fɔ, li sila kapege pye wi na.

³⁶ A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa, nɛɛ pe yee yewe na yuun fɔ: «Iye, yinɲi senre ri nda to yeen? Ki naɲa ɲa wila para fanɲa naa yawa ni yinne tipegele ke ni, a kaa woo leele pe ni.»

³⁷ A Zhezu wi mɛge ki si yiri wa ki tara ti ni fuun ti ni.

Zhezu wila yambala legere sagala

(Mati 8.14-17; Maki 1.29-34,35-39)

† 4:22 4.22: Mati 13.55; Maki 6.3; Zhan 6.42 13.57; Zhan 4.44 † 4:26 4.26: 1 Wunlu 17.9 ko ki ti wila sagala; 2 Wunlu 5.14. † 4:30 4.30: Zhan 7.30; 8.59; 10.39

† 4:23 4.23: Mati 11.23 † 4:24 4.24: Mati † 4:27 4.27: Naama wila taga Yenɲele li na,

³⁸ Naa pàa kaa yiri wa sherigo ki ni, a Zhezu wì si kari wa Simo wi go. Ki sanga wi ni, Simo wi jo no wo wila pye na jolo witiwerewe ni. A pè suu yenri ma yo wuu sagala.

³⁹ A Zhezu wì si foli wa jele wi go kee ki yeri, mee para ngbanga witiwerewe pi na. A witiwerewe pi si ko. A jele wì si yiri le ki yongolo nungba ke ni, nêe pe kala yongo.

⁴⁰ Naa yonlo kila kaa to, mbele fuun yambala la pye pe yeri na jolo yama cenle legere ni, a pè pe le ma pan pe ni Zhezu wi korogo. A wì si kee taga pe ni fuun nungba nungba pe na ma pe sagala.

⁴¹ Yinne tipegele la wo lelegere ni na gbele ngbanga na yuun fo: «Ma yen Yennele li Pinambyo!» A Zhezu wì si para ke na ngbanga, wi sila yenle kaa para, katugu kaa ki jen ma yo wo wi yen Kirisi we.

⁴² Naa laga kila kaa laga, a Zhezu wì si yiri wa ca mee kari wa yan, wa laga nga lere sila pye we. A janwa wi si yiri naa lagajaa. Naa paa ka saa gbon wa wi na, a pe nêe jaa wi koro wa pe ni, jango wiga ka kari mbe pe yaga.

⁴³ Een fo, a Zhezu wì sho fo: «Mi daga mbe Yennele li wunluwo Sentanra ti yari wa cara sannda ti ni fun; katugu ko kala li Yennele lilan tun.»

⁴⁴ A wì nêe Yennele senre ti yuun wa Zhude tara sheryinre ti ni.

5

*Zhezu wila wi forogofenne
kongbanmbala pe yeri*

(Mati 4.18-22; Maki 1.16-20)

¹ Pilige ka, Zhezu wila pye wa Zhenezareti logbogo† yon ki na, a janwa gbolo là si saa gbogolo maa maga, naa jiiire lagapyew mbe ta mbe Yennele senre ti logo wi yeri.

² A wì si tonmokooro shyen yan wa logbogo ki yon na. Ngbanra wofenne paa tigi ma yiri wa ti ni, na pe mere ti jogo.

³ A Zhezu wì si ye wa ki tonmokooro nungba ni, Simo wogo layi. A wì si Simo wi yenri ma yo wi koro ki piri wi ni wigi lali jenri logo konggo ki ni. A Zhezu wì si cen wa tonmokooro ki ni nêe leele pe nari Yennele senre ti ni.

⁴ Naa wila kaa para ma saa ko, a wì si Simo wi pye fo: «Simo, tonmokooro ki piri ma kari ki ni tonmo pi latijugo ka ni. Mboro naa ma pinleyeenle pe ni, ye ye mere ti wa wa tonmo ye ngbanra ta wo!»

⁵ A Simo wì suu pye fo: «Na To, wè tunngo pye ma saa laga ki laga, wee yaraga yigi. Een fo, ma senre to kala na, mi yaa mere ti wa wa tonmo.»

⁶ Naa paa kaa ko pye ma, a pè si ngbanra legere ta yigi, fo a pe mere tila koonlo.

⁷ A pè si kee wa pe tunngo pyeyeenle pele yeri, poro la pye tonmokooro ka ni fun, ma yo pe pan pe saga pe na. A poro si pan. A pè si tonmokooro ti shyen ti yinyin ngbanra ti ni, fo a tila jaa mbe liwi wa tonmo.

⁸ Naa Simo Pyeri, wila kaa ki yan ma, a wì si kannguuro kan Zhezu wi jegele ma sho fo: «We Fo, mii daga ma yere na tanla, katugu mi yen kapege pyefo!»

⁹ Simo wo naa mbele paa pye wi ni, paa pye na kawa ngbanra legere nda paa yigi ti kala na,

¹⁰ kooa Zebede wi pinambiile Zhaki naa Zhan pe ni. Poro mbele paa pye Simo wi pinleyeenle wele. A Zhezu wì si Simo wi pye fo: «Ma kaa fye! Mbege le nala wo na, ma yaa pye leele lagajaf.»

¹¹ Kona, a pè si pan pe tonmokooro ti ni le logbogo ki

† 5:1 5.1: Zhenezareti logbogo ko nungba ko pe maa yinri Galile logbogo; Maki 6.53.

konggo na, mɛɛ pe yaara ti ni fuun ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

Zhezu wila yayenwe fo wa sagala

(Mati 8.1-4; Maki 1.40-45)

¹² Pilige ka, ma Zhezu wi ta ka ni, nana wa si kon ma yiri wi na, yayenwe la pye wi wire ti lagapyew ki na. Naa wila kaa Zhezu wi yan, a wi si to maa yege ki jiile le tara, mɛɛ Zhezu wi yenri ma yo fo: «We Fo, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi!»

¹³ A Zhezu wi suu keɛ ki sanga ma jiri wi na, ma suu pye fo: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!» Le ki yongolo nungba ke ni, a wi yayenwe pi si ko.

¹⁴ A Zhezu wi sigi yo maga ngban wi ni, ma yo fo: «Maga kaga yo mbe lere kan de. Een fo, kari ma soon yee naga saraga wofa wi na, paa yege nga na ma yen we. Saraga nga senre Moyisi wila yo†, maga wo, maga naga leele pe ni fuun pe na fo ma sagala kpoyi!»

¹⁵ A Zhezu wi mege ki neɛ yin-rigi naa na seregi. A lelegere neɛ paan wi korogo na gbogolo wi tanla mbaa nuru wi yeri, wi ta wila pe yama pi koo.

¹⁶ Een fo, wagati legere na, wi ma yiri le pe tanla ma kari wi ye wa laga nga lere na pye we, mbe sa Yenhele yenri.

Zhezu wila murugu wa sagala
(Mati 9.1-8; Maki 2.1-12)

¹⁷ Pilige ka, Zhezu wila pye na leele pe nari Yenhele senre ti ni. Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pele la pye ma cen wa wi tanla. Pa paa yiri wa Galile tara cara to naa Zhude tara cara naa Zheruzalemu ca ki ni ma pan. We

Fo wi yawa pila pye Zhezu wi ni, a wila yambala pe sagala.

¹⁸ Ye wele, a leele pele si pan murugu wa ni, wila pye ma sinle sinleyaraga na. A pe neɛ ki jaa mboo lenge wa go, mbe ta mboo tɛge le Zhezu wi yege sogowa.

¹⁹ Een fo, janwa wi kala na, pe sila pyelomo ta mboo lenge wa go. Ki kaa pye ma, a pe si lugu wi ni wa go ki naayeri, ma laga ka yenge, mɛɛ wi tirige wa ki fogo ki ni wa go nawa, wi sinleyaraga ki na le Zhezu wi yege sogowa, wa janwa wi nandogomo.

²⁰ Naa Zhezu wila kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wi si murugu wi pye fo: «Na wono, mila ki yuun ma kan, ma kapere ti kala yaga ma na!»

²¹ Naa Zhezu wila kaa ko senre to yo ma, a lasiri sewe jenfenne poro naa Fariziye pe ni, pe neɛ ki jate wa pe nawa neɛ yuun fo: «Ki nana nga wila wi yee jate ambo ma, neɛ Yenhele li mege ki jogo yeen? Na Yenhele lo nungba ma, ambo wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na?»

²² Een fo, Zhezu wila pe nawa jaterere wi jen. A wi si pe pye fo: «Yingi na ye neɛ ki jaterere cenle na wi piin wa ye nawa?»

²³ Ki senre shyen nda ti ni, titiin yowo pi yen ma tanla ma we? Mbe yo fo: «Ma kapere ti kala yaga ma na», nakoma: «Yiri maa tanri we†.»

²⁴ Een fo, mila jaa yege jen fo Lere wi Pinambyo yawa yen wi ni laga tara ti na mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wi si murugu wi pye fo: «Mila ki yuun ma kan, yiri naayeri, moɔ sinleyaraga ki le maa kee ma go!»

²⁵ Le ki yongolo nungba ke ni, a murugu wi si yiri ma yere le

† 5:14 5.14: Levi 14.2-32 † 5:23 5.23: Zhezu wila pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konna mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyen ti yen ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konna ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yenhele li yeri.

leele pe ni fuun pe yege na, ma wi yarisinlege ki le, na Yenñele li gbogo, mee kari wi go.

²⁶ A ki si pe ni fuun pe pari. A pe nee fye jenge, nee Yenñele li gbogo na yuun fo: «Wè kafonngolo yan nala.»

Zhezu wila nanja ña paa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi forogofa

(Mati 9.9-13; Maki 2.13-17)

²⁷ Ko kagala koro punjo na, a Zhezu wi si yiri wa, mee saa nizara shofa wa yan, paa pye naa yinri Levi. Wila pye ma cen wa wi tunngo pyesaga. A Zhezu wi suu pye ma yo fo: «Levi, yiri ma taga na na, ma pye na forogofa!»

²⁸ A Levi wi si yiri maa yaara ti ni fuun ti yaga le, mee taga wi na.

²⁹ A Levi wi si saa sogolo gbolo sogo wa wi go Zhezu wi mege na. Nizara shofenne legera la pinle na nii pe ni ja, konaa leele pele ni.

³⁰ A Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni pe nee kongori nee Zhezu wi forogofenne pe piin fo: «Yingi na, a ye si pinle na nii na woo ja nizara shofenne poro naa kapere pyefenne pe ni?»

³¹ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo, a wi si pe pye fo: «Leele mbele pe yen ngbaanla poro na la were pyefo jaa. Een fo, yambala poro pe maa were pyefo jaa.

³² Mii pan mbe mbele paa pe yee jate pe sin poro yeri. Een fo, kapere pyefenne poro mi pan mbe yeri, pe ta pe pe kapere ti jen peri yaga.»

Zhezu wo naa yenge lege senre
(Mati 9.14-17; Maki 2.18-22)

³³ A leele pele si Zhezu wi pye fo: «Wagati legera na Zhan forogofenne poro naa Fariziye woolo pe ni, pe maa yenge nii na Yenñele yenri, ma si yala mboro

forogofenne poro maa nii na woo win?»

³⁴ A Zhezu wi si pe pye fo: «Ye nawa po ni, jayire nogo ye mbe ya mbe japolo wi wenne pe pye pe yenge le, mbe poro naa japolo wi ni pe ta laga nungba le? Ayoo de.

³⁵ Een fo, wagati wa wa na paan, pe yaa ka japolo wi wo wa pe sogowo. Kona, pa pe yaa la yenge nii. (Ko ki yen paa mi naa na forogofenne pe ni we wogo ki yen.)»

³⁶ A Zhezu wi sigi yomiyele na li wa naa fun ma pe kan, ma yo fo: «Lere na parisanga wali mbege wo parifonngo, mbege taga parilege na mbege yoli. Na ma kaga pye ma, ma ma parifonngo ki wali maga jogo. Parisanfonngo fun ko naa parilege ki ni tila yala ti yee ni.

³⁷ Lere na sinme tipiriwe le selege kashara lere ni. Na ma kaga pye ma, sinme tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi. Sinme pi ma wo, kashara ti ma jogo.

³⁸ Een fo, ma ma sinme tipiriwe pi le selege kashara fonndo.

³⁹ Sinme mba pi le lere naa wo mbaa sinme tipiriwe jaa naa, katugu ki fo wi ma yo mba pi le po pi tanla†.»

6

Zhezu wi yen cenpilige ki fo
(Mati 12.1-8; Maki 2.23-28)

¹ Cenpilige ka ni, Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, paa pye na toro shogolo kere ta nawa. A wi forogofenne pe nee ki shogolo sheshegele kele koon na ke tunrugu kee ni na ke pyo wi kaa.

² A Fariziye pele si pe pye fo: «Kala na wee daga mbaa piin cenpilige ki ni† yingi na, a yoro nee lo piin?»

† 5:39 5.36-39: Ko koro wo yen fo leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kannga fonngo. † 6:2 6.2: Dete 23.26

³ A Zhezu wì si pe pye fò: «Ŋga Davidi wila pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinleyɛenle pe ni, ma yala funjo la pe yigi, ye sila ki kara mbege yan wi le†?»

⁴ Wila ye wa Yɛnɛle li go ki ni, buru ŋa pàa wɔ saraga Yɛnɛle li yeri, wo ŋa wi sila daga lere mbe wa ka ndɛɛ saraga wɔfenne poro nunɔba, a wì wa ka, ma wa kan wi pinleyɛenle pe yeri.†»

⁵ A Zhezu wì si pe pye naa fò: «Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki fò.»

*Zhezu wila naŋa wa sagala,
ŋa wi kɛɛ kila shɔ wi na
(Mati 12.9-14; Maki 3.1-6)*

⁶ Cɛnpilige ka ni naa, a Zhezu wì si kari shɛrigo ka ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnɛle sɛnrɛ ti ni. Naŋa wà la pye wa, wi kalige kɛɛ kila shɔ wi na.

⁷ A lasiri sɛwe jɛnfenne poro naa Fariziye pe ni, pe nɛɛ Zhezu wì kɔrɔsi na wele, na kaa pye wi mbe lere wa sagala cɛnpilige ki ni, janjo pe kala la ta pe бага wi na pe yo wi kapege pye.

⁸ Ɛɛn fò, Zhezu wila pe nawa jatere wi jɛn. A wì si naŋa ŋa wi kalige kɛɛ kila shɔ wi na wi pye fò: «Yiri ma yere wa leele pe sɔgɔwɔ!»

A naŋa wì si yiri ma yere.

⁹ Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fò: «Ki yɛn ma yɔn ma kajɛnɔge pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere shɔ lee, nakoma ma lere gbo?»

¹⁰ A wì si pe ni fuun nunɔba nunɔba pe wele ma saa fili, mɛɛ naŋa wì pye fò: «Ma kɛɛ ki sanga!» Naa naŋa wila kaa wi kɛɛ ki sanga, a kì si sagala.

¹¹ Ɛɛn fò, a sanmbala pe nawa pì si ŋɔban pe na fò jɛnɔge. A pe nɛɛ yuun pe yɛɛ ni ŋga pe mbaa pye Zhezu wì na ki sɛnrɛ na.

*Zhezu wila pitunmbolo
kɛ ma yiri shyen wɔ
(Mati 10.1-4; Maki 3.13-19)*

¹² Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnɛle yɛnri. Wila koro yɛnɛ na Yɛnɛle li yɛnri fò ma saa gbɔn lalaaga ki na.

¹³ Naa laga kila kaa laga, a wì suu fɔrɔgɔfenne pe yeri, mɛɛ lere kɛ ma yiri shyen wɔ pe ni, na poro yinri wi pitunmbolo.

¹⁴ Mbele wila wɔ pe mɛrɛ ti nda: Simɔ, a Zhezu wùu mɛge taga naa yinri Pyeri, naa Simɔ wi nɔsepyɔ Andire wi ni, naa Zhaki, naa Zhan, naa Filipu, naa Baritelemi,

¹⁵ naa Matiye, naa Toma, naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zeloti,

¹⁶ naa Zhaki pinambyɔ Zhuda wi ni, konaa Zhudasi Izikariyɔti, wo wila kaa Zhezu wì le wi mbenfenne pe kɛɛ.

*Zhezu wila janwa wi naga
Yɛnɛle sɛnrɛ ti ni,
ma yambala pe sagala
(Mati 4.23-25)*

¹⁷ Ko punjo na, a Zhezu wì si yiri wa yanwiga ki go na ma tigi wo naa wi pitunmbolo pe ni, mɛɛ yere laga falafala ka na. Wi fɔrɔgɔfenne pe legerɛ la pye le konaa janwa gbɔlɔ la ni. Pa ki leele pàa yiri wa Zhude tara, naa wa Zheruzalɛmu konaa wa kɔgɔje yɔn cara Tiri naa Sidon ti ni.

¹⁸ Pàa pan mbe logo Zhezu wì yeri, konaa wi ta wi pe sagala pe yama pi ni. Mbele pe yege la pye ma wɛri yinne tipegele ni, pàa sagala fun.

¹⁹ Pe ni fuun pàa pye na Zhezu wì lagajaa mbe jiri wi na, katugu fanɔga kà la pye na woo wi ni nɛɛ pe ni fuun pe sagala.

† 6:3 6:3: 1 Sami 21.1-6 † 6:4 6:4: 1 Sami 21.6naa Levi 24.5-9wi wele.

*Zhezu wila ferewe
naa jolɔgɔ senre yo
(Mati 5.1-12)*

²⁰ Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfenne pe welewele, mee pe pye fɔ:

«Yoro mbele ye yen fyɔnwɔ fenne, ferewe yen ye woo, katugu Yenɲele li wunluwɔ pi yen ye woo!

²¹ Yoro mbele funɔgo yen ye na nala, ferewe yen ye woo, katugu ye yaa ka tin!

Yoro mbele yaa gbele nala, ferewe yen ye woo, katugu ye yaa kaa tege!

²² «Na leele paga ye panra, mbe je ye na, mbaa ye tegele, mbaa ye mepege yinri wagati ɲa ni, katugu yè taga Lere wi Pinambyɔ wi na, ferewe yen ye woo!

²³ Na ko ka kaa piin ye na sanga ɲa ni, yaa yɔgɔri, yaa yeni yaa kanni nayinme pi kala na, katugu tonli gbɔɔ yen ye yeri wa yenɲele na. Pa pe teleye paa Yenɲele yɔn senre yofenne pe jolo ma fun†.

²⁴ Eɛn fɔ, jolɔgo yen ye wogo, yoro penjagbɔrɔ fenne wele, katugu yè ye ferewe pi ta mako!

²⁵ Jolɔgo yen ye wogo, yoro mbele yaa kaa na tinni nala, katugu funɔgo yaa ka ye ta!

Jolɔgo yen ye wogo, yoro mbele yaa tege nala, katugu ye nawa pi yaa ka wɔ ye na. Ye yaa kaa gbele!

²⁶ «Jolɔgo yen ye wogo, na leele pe ni fuun pe kaa ye metanga yinri wagati ɲa ni we; katugu pe teleye pa paa pye na Yenɲele yɔn senre yofenne yagboyoolo† pe piin ma fun.»

*Zhezu wì yo we mbenfenne
pe daga mbe we ndanla
(Mati 5.38-48; 7.12a)*

²⁷ «Eɛn fɔ, yoro mbele yaa nuru na yeri, mila ki yuun ye kan fɔ: Ye mbenfenne pe daga mbe

ye ndanla, yaa kajenge piin ye panrafenne pe kan!

²⁸ Leele mbele paa ye dangi, yaa duwaw piin pe kan, mbele paa ye jolo, yaa Yenɲele li yenri pe kan.

²⁹ Na lere wa koon fele ma mbatelege nungba na, sanɲga ki jan wi kan wigi fele. Na lere wa koon derigbɔgo ki sho ma yeri fannga na, maa yaga woon deripile li sho fun.

³⁰ Lere ɲa fuun koon yenri yaraga ni, maga kan wi yeri. Lere ɲa fuun koon kee yaraga sho, maga ka saa wi yewe mbe yo wigi songoro ma na.

³¹ Kala na yaa jaa leele paa piin ye kan, yaa lo yongɔ piin pe kan fun.

³² «Ye yen ma mbele ndanla, na poro ce ka ye ndanla, yingɔ sonmo ye yaa ta? Ali kapere pyefenne ko poro fun pe maa piin. Pe yen ma mbele ndanla poro ce pe yen ma pe ndanla.

³³ Na ye ka sila ye kajenge ki piin mbaa ye kajenge pyeyenle poro ce kaan, yingɔ sonmo ye yaa ta wa? Ali kapere pyefenne ko poro fun pe maa piin.

³⁴ Ye jigi wi yen leele mbele na mbaa yaara taa pe yeri, na ye kaa ye fɔrɔ ti tari poro ce na, yingɔ sonmo ye yaa ta wa? Ali kapere pyefenne ko poro fun pe maa piin. Pe maa pe fɔrɔ ti tari pe yee na, nari yongɔ jaa pe yee yeri.

³⁵ Eɛn fɔ, yoro wo na, ye mbenfenne pe daga mbe ye ndanla. Yaa kajenge piin yaa pe kaan. Yaa fɔrɔ tari pe na. Eɛn fɔ, yaga kaa ki jate paa ti yongɔ kaan ye yeri. Kona, ye yaa ka tonli gbɔɔ ta. Ye yaa pye Yenɲele na yaara ti ni fuun ti go na li piile, katugu Yenɲele li yen ma yon ma kagbariteele poro naa lepeele pe kan.

³⁶ Ye pye leele yinriwe tafenne

paa yegε nga na ye To wi yen leele yinriwe tafɔ we.»

*Maga ka kiti kɔn lere na
(Mati 7.1-5)*

³⁷ «Yaga ka kiti kɔn lere na, pa Yenɲele li se ka kiti kɔn ye na. Yaga ka lere wa jεregi. Pa kona Yenɲele li se ka ye jεregi. Yaa leele pe kapere ti kala yari pe na, pa yoro fun Yenɲele li yaa ye woro ti kala yaga ye na.

³⁸ Yaa leele pe kaan, pa Yenɲele li yaa ye kan. Li yaa ka le-yaraga ki yin yaara ti ni, mberi seere, mberi yegεyεge, mberi le tila wuun, mbe siri kannga wa ye derigbɔgɔ jufagbɔgɔ ki ni. Jenε na ye ma tεge na tinwi sanmbala pe kan, lo Yenɲele li yaa ka tεge mbe ye woro ti tiwi ye kan.»

³⁹ A Zhezu wɔ si yomiyεle la wa pe kan naa ma yo fɔ: «Fyɔɔn se ya mbe fyɔɔn kanngala yigi†. Na ko ka pye ma, pa pe ni fuun shyen pe yaa pinle mbe to wege.

⁴⁰ Lekolipyɔ wi mege kila gbɔgɔ mbe we wi nagafɔ wi na. Eεn fɔ, lekolipyɔ nja ka si kara wi pye mboo kɔ,† wi ma kaa pye paa wi nagafɔ wi yen.

⁴¹ «Yingi na, a ma nεε kayanna na li wa ma sefɔ wi yenle li ni li wele, ma si yala, kanngaga wa mboro jate ma wolo li ni ma si woro na ko yaan?

⁴² Mele mεε ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Sefɔ, ki yaga mbe kayanna na li wa ma yenle li ni li wɔ, mboro jate ma si woro na kanngaga nga ki wa ma wolo li ni ko yaan? Kopiire fɔ wele de, kanngaga ki wɔ wa ma yenle li ni ghen, kona, pa ma yaa la yaan jεnge si kayanna li wɔ wa ma sefɔ wi wolo li ni.

*Pe ma tige ki jεn ki pyɔ wo na
(Mati 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ «Tige jεnge kila pire tijangara sε. Tige tijaanga fun kila pire jende se.

⁴⁴ Leele pe ma tige ki jεn ki pyɔ wo na, katugu lere na figiye tige pire cɔ wuuro tige na. Lere nεε ezezen tirige pire cɔ vige tige na.

⁴⁵ Lere jεnɲε we, wi maa yarijende woo na yinrigi wa wi yarijende tεgesaga ki ni, ko ki yen wi nawa we. Lepee we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere tεgesaga ki ni; katugu lere wi nawa pi yen ma yin yaraga nga ni, ko wi yɔn ki maa yuun.

*Yinre shyen kansenre
(Mati 7.24-27)*

⁴⁶ «Yingi na pilige pyew, ye mεε lanla yinri we Fɔ, we Fɔ, ma si yala yaa sila tanri senre nda mila yuun ti na?

⁴⁷ Lere nja fuun wi ma pan na kɔrɔgɔ, nala senre ti nuru, na tanri ti na, wo naa lere nja pe yala mi yaa wi naga ye na.

⁴⁸ Ki fɔ wi yen paa go kanfɔ wa yen. Wila jaa mboo go ki kan, mεε ki wege ki wɔ, a ki jugo jεnge, mεε go nɔgɔ ki le walaga ki na. Naa tɔnmɔ pila kaa lege sanga nja ni, a lafogo ki si fo ma saa go ki gbɔn ngbanga. Eεn fɔ, kii ya mbege jaanri, katugu wila ki gbegele maga kan jεnge.

⁴⁹ Na lere nja ka silan senre ti logo, na wii tanga ti na, ko fɔ wo yen paa nanja wa yen, nja wuu go ki kan teere le tara ti na, wii go nɔgɔ le ki na. Naa lafogo kila kaa fo ma saa go ki gbɔn ngbanga, a ki si to le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni. Ki towo pila tijanga fɔ jεnge.»

7

*Zhezu wila Drɔmu tara
sorodasheelee tojεε
wa kulonana sagala
(Mati 8.5-13)*

¹ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti ni fuun ti yo janwa wi kan ma saa ti ko, a wi si songoro wa Kaperinawu.

² Oromu tara sorodasheelee tojɛɛ wa tunmbyee la pye wa, wi kala laa gbogo wi yeri fo jenge. Wila pye na yaa na jaa mbe ku.

³ Naa sorodasheelee tojɛɛ wila kaa Zhezu wi senre logo, a wi si Zhufuyelelelele pele tun wa wi yeri, ma yo pe saa yenri wi pan wuu tunmbyee wi sagala.

⁴ A pe si kari ma saa gbɔn wa Zhezu wi na, mee wi yenri jenge maa pye fo: «Ki nana na ki daga wi ni maa saga.»

⁵ We cenle woolo pe yen maa ndanla. Wo wi we sherigo ki kan.»

⁶ Ki kaa pye ma, a Zhezu wi si pinle pe ni ma kari. Naa paa ka saa na yongo sorodasheelee tojɛɛ wi laga ki ni, a wi suu wenne pele tun wa Zhezu wi yeri, ma yo pe saa pye fo: «We Fo, maga kaa ma yee tege, katugu mii daga ma ye laga na go.»

⁷ Ko ki ti milan yee yan mi kologo, mi jate si kari wa ma yeri. Ki kala na, senpyo nungba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa sagala.

⁸ Mi ko yo ma, katugu mi jate pele yen na go na. Mi fun sorodasheelee yen na yeri. Mi ma wa pye: «Kari wame!», wi ma kari, ma wa pye: «Pan laga!», wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fo: «Nga ki pye!» Wi maga pye!†»

⁹ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo, a sorodasheelee tojɛɛ wi kala li suu pari. A wi si kannga ma janwa na wila pye wi pungo na wi pye fo: «Mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga Izirayeli tara.»

¹⁰ A pitunmbolo pe si songoro wa sorodasheelee tojɛɛ wi go, mee saa wi tunmbyee wi ta wi sagala.

*Zhezu wila nanjunjo wa pyo yen
maa yirige wa kunwo pi ni*

¹¹ Ki goto, a Zhezu wi si kari ca ka ni pege yinri Nayi. Wi forogofenne poro naa janwa gbolo la la pinle wi ni na kee.

¹² Naa paa ka saa yongo ca ki yesaga ki ni, a pe si fili leele pele ni gboo ni paa kee wi ni wa gboolo lesaga. Ki gboo we, pinambyo wa lawi. Wila pye wi no wi yeri wi nungba pe. Nofa wila pye nanjunjo. Ca woolo pe legere la pinle wi ni.

¹³ Naa we Fo wila kaa jele wi yan, a wi yinriwe suu ta. A wi suu pye fo: «Maga kaa gbele!»

¹⁴ A wi si fulo wa pe tanla, mee jiri gboolo leyaraga ki na. A gboo lefenne pe si yere. A Zhezu wi sho fo: «Lefonjo, mila ki yuun ma kan, yiri!»

¹⁵ A gboo wi si yen ma yiri, mee cen nee para. A Zhezu wi suu kan wi no wi yeri.

¹⁶ A pe ni fuun pe nee fyɛ, nee Yennele li sonni na yuun fo: «Yennele yon senre yofa gboco wa yiri laga we sogow!» ma yo naa fo: «Yennele li pan mbeli woolo pe saga!»

¹⁷ Nga Zhezu wila pye, a ki tinme pi si gbɔn wa Zhude tara ti lagapyew, konaa ti kanngara na cara ti ni.

*Zhan Batisi wila pitunmbolo tun
Zhezu wi yeri*

(Mati 11.2-19)

¹⁸ Kona, a Zhan wi forogofenne pe si saa ki kagala ke ni fuun ke yege yo maa kaan. A Zhan wi si shyen yeri pe ni,

¹⁹ mee pe tun wa Zhezu wi yeri, ma yo pe saa yewe pe yo fo: «Shofa na wege jen ma yo wi yaa

† 7:8 7.7-8: Ko ki naga ma yo sorodasheelee tojɛɛ wila ki jen ma yo Zhezu wi yen lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

pan, wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yege singi bere?»

²⁰ Naa paa ka saa gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu pye fɔ: «Zhan Batisi wì we tun ma yo we pan wɔɔn yewe fɔ: <Shɔfɔ† n̄a wègè jèn ma yo wi yaa pan, wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yege singi bere?» »

²¹ Ma si yala, ki sanga nunɔba wi ni, Zhezu wila lelegere sagala pe yama naa jɔɔgɔ kagala ni, ma yinne tipegele puro ma ke wɔ leele ni, ma fyɔɔnlɔ legere yengele yenge.

²² A Zhezu wì si Zhan pitunmbolo pe pye fɔ: «Ɔga yaa yaan konaa n̄ga yaa nuru, ye saga yege yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fɔ: <Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fenne paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayenwe fenne pè sagala. A nunɔbojiile paa nuru. A gboolo paa yenni na yinrigi wa kunwɔ pi ni. Yenɔjele li Sentanra ti yen na yari fyɔnwɔ fenne pe kan!>†

²³ Lere n̄a suu tagawa pi je mbe laga na na, ferewe yen ki fɔ wi woo!»

²⁴ Naa Zhan wi pitunmbolo paa kaa songɔɔ ma kari, a Zhezu wì si senre ti le, n̄e para janwa wi ni Zhan wi kannɔgɔlɔ, na yuun fɔ: «Yin̄gi yàa kari sa wele wa gbinri wi ni? Gbagara kann̄gaga n̄ga tifelege maa gbɔɔn naga yege ko kayi yàa kari sa wele wi le? Ayoo.

²⁵ Kì pye ma, ambo yàa si kari sa wele? Lere wa, n̄a wuu yee pɔ paara tiyɔnrɔ ni le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yee poo paara tiyɔnrɔ ti ni, na legbɔɔlɔ lige nii, pe ma pye wa wunlumbolo yinre ti ni.

²⁶ Enhen, yin̄gi yaa si saa wele? Yenɔjele yon senre yofɔ lawi wi le? Ee, m̄i yo ma de. Mi yen naga yuun ye kan fɔ wi mege ki gbɔgɔ ma we Yenɔjele yon senre yofɔ na.

²⁷ Ko Zhan wo senre Yenɔjele làa yo wa li senre sewe wi ni, ma yo fɔ:

Wele mi yaa na pitun̄ɔ wi torogo wa ma yege,

wi sɔɔn kologo ki yenge ma kan!†

²⁸ Mila ki yuun ye kan fɔ senwee piile mbele fuun jeele pè se, wa kpe fa yiri wa pe ni, n̄a wi yen legbɔɔ ma we Zhan wi na. Een fɔ, wa Yenɔjele li wunluwɔ pi ni, n̄a wi yen pe ni fuun jee, wo yen legbɔɔ ma we Zhan wi na.»

²⁹ Leele pe ni fuun naa nizara shofenne pe ni, paa logo Zhan wi yeri, maga jèn ma yo Yenɔjele li yen ma sin. A pè pe yee kan wi pe batize.

³⁰ Een fɔ, Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, paa je n̄ga Yenɔjele làa pye na jaa pe kan ki na. Pe sila yenle Zhan mbe pe batize.

³¹ A Zhezu wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe taanla ambo ni? Pe yen ma ambo le?»

³² Pe yen paa piile yen. Pe yen ma cen wa katogo, n̄e jɔɔgi naga yuun pe nimbiile pe kan fɔ: «Waa wegele win ye ta ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro kɔ, yee gbele.»

³³ Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wila pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi sila si pye na duven woo†. A yè yo fɔ yinne tipele li ye wi ni.

³⁴ Lere wi Pinambyɔ wo kaa pan na nii na woo, a yè songɔɔ naa ma yo fɔ: «Ye wele! N̄a wo pan ma koro na nii, na woo win, ma pye nizara shofenne poro naa kapere pyefenne pe wonlɔ.»

³⁵ Een fɔ, Yenɔjele li tijinliwe we, mbele fuun pè yenle pi na, pe maga jèn ma yo pì sin.»

Zhezu wila jele kapere pyefɔ wa kapere kala yaga wi na

† 7:20 7.19-20: Wègè jèn ma yo n̄a wi yaa pan. 3.1 † 7:33 7.33: Maki 1.6; Luki 1.15

† 7:22 7.22: Eza 61.1-3 † 7:27 7.27: Mala

³⁶ Pilige ka, Fariziye naŋa wà la Zhezu wi yeri ma yo wi sa li wi ni. A Zhezu wì si kari wa ki naŋa wi go, mɛɛ saa cɛn na nii.

³⁷ Jɛlɛ wà la pye wa ki ca ki ni, kapere pyefɔ lawi. Naa wìla kaa ki jɛn ma yo Zhezu wi wa Fariziye naŋa wi go na nii, a wì si kari wa latikɔɔ nuwɔ taan kugbolo ni, pàa li gbegele sinndɛɛre nda pe yinri alibatiri to ta ni.

³⁸ A wì si saa yere wa Zhezu wi punŋo na wa wi tɔɔɔ ti tanla, nɛɛ gbele naa yentunwɔ pi yari pila wuun Zhezu wi tɔɔɔ ti na. A wì nɛɛ pi tunrugu wi yinzire ti ni, nɛɛ wi tɔɔɔ ti yinri naa gbogo, mɛɛ latikɔɔ† wi gbɔn ti na.

³⁹ Fariziye naŋa ŋa wìla Zhezu wi yeri suro ti na, naa wìla kaa ki yan ma, a wì sigi yo wa wi nawa ma yo fɔ: «Ndɛɛ ki pye ki naŋa ŋa Yɛnɛle yɔn senre yofɔ wi, jɛle ŋa wì jiri wi na yɛɛn, wi jɛn naga yɛge jɛn mbe yo kapere pyefɔ wi».

⁴⁰ Kona, a Zhezu wì si senre ti le, mɛɛ wi pye fɔ: «Simɔ, senre yɛn na yeri mbe yo ma kan.» A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ti yo!»

⁴¹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la leele shyɛn jin penjara ni. Wìla nunŋba kan warifuwe pyɔ cɛnme kanŋurugo (500), mɛɛ sanŋa wo kan warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ ni.

⁴² Paa yawa sila pye wa kpe ni pe ni mboo penjara ti songɔɔ wi na, a wì siri kala yaga pe ni fuun shyɛn pe na. Mboro wo nawa, naŋa wi yaa pye mbe wiwiin ndanla pe ni mbe wɛ?»

⁴³ A Simɔ wì suu pye fɔ: «Mi na jatere wo ni, ŋa wi fɔgo kila gbogo, a wìgi kala yaga wi na, wi yaa pye mbe wo ndanla mbe wɛ.» A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege koyi ŋa mà yo wɛ.»

⁴⁴ Ko punŋo na, a Zhezu wì si kanŋa ma yɛge wa wa jɛle wi

yeri, mɛɛ Simɔ wi pye fɔ: «Ki jɛle ŋa maa wi yaan! Na mì ye laga ma go, mɛɛ tɔnmɔ kan na yeri mbanla tɔɔɔ ti jogo†. Ɛɛn fɔ, wo na, wilan tɔɔɔ ti yinŋgi wi yentunwɔ pi ni, mari turugo wi yinzire ti ni.

⁴⁵ Mɛɛ si keyɛn wa na yɔlogɔ mbanla yaara wɔ. Ɛɛn fɔ, male mì ye laga go, wo na, wi yɛn nala tɔɔɔ ti yinri nala gbogo.

⁴⁶ Mɛɛ si sinmɛ fa na go ki na. Ɛɛn fɔ, wo latikɔɔ nuwɔ taan songbanga woo gbɔn na tɔɔɔ ti na.

⁴⁷ Ki kala na, mila ki yuun ma kan fɔ ndanlawa gbembe mba pi yɛn wi ni na kala na, pigi naga ma yo Yɛnɛle lùu kapere legere ti kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kapere jɛnri kala yaga wi na, ko fɔ wo ndanlawa po ma kologɔ.»

⁴⁸ Kona, a wì si jɛle wi pye fɔ: «Ma kapere† ti kala yaga ma na.»

⁴⁹ A wì suro lifenne yɛɛnle pe nɛɛ ki yuun wa pe nawa fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yɛn ambɔ ma, nɛɛ kapere ti kala yari yere?»

⁵⁰ A Zhezu wì si jɛle wi pye fɔ: «Ma tagawa pɔɔn sho. Ta kee yeyinŋge na.»

8

Jɛle pèle la pinle Zhezu wi ni

¹ Ko punŋo na, a Zhezu wì si kari ma saa na Galile tara cagbɔɔ to naa ca pigile ke yanri, na Sentanra nda ti yɛn na para Yɛnɛle li wunluwɔ wogo ki na ti yuun leele pe kan. Wi fɔɔgofenne kɛ ma yiri shyɛn pàa pinle wi ni konaa jɛle pele ni.

² Zhezu wìla yinne tipegele puro ma wɔ ki jɛle pe ni, ma pe sagala pe yama pi ni. Pàa pye na wa yinri Mari, ŋa wì yiri wa Magidala ca. Zhezu wìla yinne tipegele kolɔshyɛn puro ma ke wo wi ni,

³ na wa yinri Zhani, wo la pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Kuza

† 7:38 7:38: Zhan 12.3 † 7:44 7:44: Zhene 18.4; Zhan 13.5; 1 Timo 5.10 † 7:48 7:48: Luki 5.21wi wele!

wi jɔ. Kuza wo la pye Erɔdi wi yarijɛnde ti tɛgɛfɔ, na wa yinri Suzani, naa jɛɛɛ lɛgɛrɛ pele ni naa. Paa pye na Zhezu wo naa wi forɔgɔfenne pe sari pe kɛɛ yaara ti ni.

Yariluguro fɔ yomiyɛɛ
(Mati 13.1-9; Maki 4.1-9)

⁴ Leele paa pye na yinrigi cara ti ni fuun ti ni na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa janwa wila kaa gbogolo wa wi tanla, a wi sigi yomiyɛɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:

⁵ «Nana wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ nga na pe maa mali wi waa. Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yon na. A torofenne pèri tangala, a sannjɛrɛ ti pan mari yoli.

⁶ A tà si to yaannguro laga na. Naa ti kaa fi mɛɛ ku, katugu yinme sila pye wa tara.

⁷ A tà to wuuro sɔgɔwɔ. A wuuro ti si pinle ma fi ma yiri ti ni, mɛɛ ti tɔn.

⁸ A tà si to wa tara jɛnde ti na, ma fi ma yiri mɛɛ sɛ. A sheshele nungba nungba pyew li pyɔ cɛnme sɛ.» Naa Zhezu wila kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a wì si pe pye fɔ: «Nungbogolo ka pye na na mbaa nuru, wi ke jan wila nuru.»

Zhezu wila yariluguro yomiyɛɛ
li kɔrɔ wi yo

(Mati 13.10-23; Maki 4.10-20)

⁹ A Zhezu wi forɔgɔfenne pè suu yewe ki yomiyɛɛ li kɔrɔ wi ni.

¹⁰ A wì si pe yon sogo ma yo fɔ: «Yoro wo na, Yɛnɛɛɛ li ngundo sɛnrɛ nda ti yen na para li wunluwɔ pi wogo na, liri naga ye na, a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na, ti ma naga pe na yomiyɛgɛɛ ni, janngo

pe ma ya na wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan.

Pe ma ya nari nuru, ɛɛn fɔ, paa lari kɔrɔ wi jenni.†

¹¹ «Ki yomiyɛɛ li kɔrɔ wi na: Yariluguro re, to ti yen Yɛnɛɛɛ li sɛnrɛ re.

¹² Yariluguro ti to konɔ li yon laga nga na, ko yen paa leele mbele pè Yɛnɛɛɛ sɛnrɛ ti logo we. Ɛɛn fɔ, Sotanla wi mɛɛ pan mberɛ wo wa pe na nawa nɛɛ pe jɔlɔ paga ka ta mbe taga ti na mbe shosaga ta.

¹³ Yaannguro laga nga yariluguro ti to wa ki na, ko yen paa leele mbele pe ma Yɛnɛɛɛ sɛnrɛ ti logo mari lɛ nayinme ni. Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni. Wamawelewe ka gbɔn pe na sanga na ni, pe mɛɛ je ti na.

¹⁴ Yariluguro ti to wuuro laga nga na, ko yen paa leele mbele pè Yɛnɛɛɛ sɛnrɛ ti logo ma taga ti na. Ɛɛn fɔ, la kee wa yɛgɛ, jatere lɛgɛrɛ to naa dunruya penjara wogo naa katangala ke ni, ti mari shɔ pe yeri. Ti pire tila lɛ.

¹⁵ Tara jɛnde nda yariluguro ti to wa ti na, to ti yen paa leele mbele pe ma Yɛnɛɛɛ sɛnrɛ ti logo mari yigi kotojɛngɛ sinngɛ ni, pe ma koro ki sɛnrɛ ti na fɔ ti ma pire sɛ†.

Fitanla yomiyɛɛ

(Maki 4.21-25)

¹⁶ «Lere na fitanla mu mbe kpongbo jiile wi na nakoma mboo tɛgɛ sinleyaraga nɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, janngo lere na fuun ka ye wa go wila yaan wi na.

¹⁷ Ko ki naga ma yo kala na fuun li yen ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na fuun li yen ngundo, li yaa ka jɛn†.

¹⁸ «Ki kala na, yaa kɔrɔsiri piin ye yen na nuru yɛgɛ nga na ki

† 8:10 8.10: Eza 6.9-10 † 8:15 8.15: Ko kɔrɔ wo yen fɔ pe mari yo ma pele kan fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. † 8:17 8.17: Mati 10.26; Luki 12.2

na; katugu yaraga yen na yeri, Yenɲele li yaa ka taga wa wi kan. Eɛn fɔ, yaraga woro na yeri, ali jenri na wila jate ma yo wi yen wi yeri, Yenɲele li yaa wi sho wi yeri†.»

Mbele paa tanri Yenɲele li senre ti na, poro pe yen Zhezu wi nɔsepiile wele

(Mati 12.46-50; Maki 3.31-35)

¹⁹ Ko punɔ na, a Zhezu wi nɔ wo naa wi nɔsepiile pe ni, pɛ si kari saa yan. Eɛn fɔ, naa janwa wila pye ma gbɔɔ ki kala na, pe saa ya mbe gbɔn wa wi na.

²⁰ Ki pye ma, a lere wà sigi yo ma Zhezu wi kan ma yo fɔ: «Ma nɔ wo naa ma nɔsepiile pe ni pe yen ma yere wa funwa na, paa jaa mboon yan.»

²¹ Eɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yen na Yenɲele li senre ti nuru na tanri ti na, poro pe yen na nɔ naa na nɔsepiile nambala.»

Zhezu wila tifeɲingbɔɔ ka yerege

(Mati 8.23-27; Maki 4.35-41)

²² Pilige ka, a Zhezu wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wi fɔrɔɔfenne pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: Ye pan we logbɔɔ ki kɔn we yiri wa ki kɛɛ ŋga na.

A pɛ si kari.

²³ Maga ta pàa pye na logbɔɔ ki kɔon tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a Zhezu wì si wɔnɔ. Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, a tifeɲingbɔɔ kà si yiri nɛɛ gbɔon wa logbɔɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔon na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a paa jaa mbe liwi.

²⁴ Ki kaa pye ma, fɔrɔɔfenne pɛ si fulo Zhezu wi tanla maa yen, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, we Nagafɔ, we yaa ku!»

A Zhezu wì si yen, mɛɛ para ngbanga logbɔɔ tɔnmɔ po naa

tifeɲege ki na. A tifeɲege kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri dinw.

²⁵ A wì suu fɔrɔɔfenne pe pye fɔ: «Ye tagawa pi yen se yeri?»

Eɛn fɔ, pàa pye na fyɛ, fɔ a kì pe pari. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambo wi kì nana na we? Wila para yere tifeɲere to naa tɔnmɔ pi ni, a tila wi senre ti nuru.»

Zhezu wila yinne tipegele puro ma ke wɔ nana wa ni

(Mati 8.28-34; Maki 5.1-20)

²⁶ A pɛ si logbɔɔ ki kɔn ma gbɔn wa Zherazeni tara fenne pe tara ti ni. Ki tara ti yen ma yɛɛ wa Galile tara ti yeri.

²⁷ Naa Zhezu wila kaa tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a kì ca nawa nana wà si pan mbo filì. Kì nana yinne tipegele la pye wi ni. Maga le wa wagati titɔnlowɔ ni, wi sila pye na deere nii, wi sila si pye na sinle go. Eɛn fɔ, wila pye na wɔnɔ wa fanra ti sɔɔwɔ.

²⁸ Naa wila kaa Zhezu wi yan, a wì si gbele ngbanga, mɛɛ kanɲuuro kan wi jegele, ma para ngbanga ma yo fɔ: «Yingi maa jaa na yeri Zhezu, mboro na ma yen Yenɲele na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila ma yenri maga kanla le jɔlogɔ.»

²⁹ Wila to yo ma, katugu Zhezu wila ki yo yinne tipegele ke kan ma yo ke wɔ wi ni. Kila pye, pilige legere na, yinne tipegele kaga yiri wi ni, leele pe maa keyen yi pɔ jɔrɔɔ ni, ma tugurɔn le wi tɔrɔ ti na mbaa wi kɔrɔsi. Eɛn fɔ, wi ma kaa ti kɔonɔ, yinne tipegele ke mɛɛ wi tata ma kari wi ni wa yan, wa laga nga lere na pye we.

³⁰ A Zhezu wì suu yewe wi mɛɛge ki ni. A wì suu pye ma yo fɔ: «Na mɛɛge koyi nga: <Janwa>.»

† 8:18 8:18: Na mɛɛ kaselege nga logo mbege pye ma wogo, ki yaa ka kɔ. Eɛn fɔ, kaselege ŋga pe maa tanri ki na, ko maa kee yɛɛ. † 8:25 8:25: Ko kì naga ma yo naa pe fa taga Zhezu wi na bere, kila wi jatere wi piri wi na.

Wila ko yo ma, katugu yinne tipegele legerε la pye wi ni.

³¹ A yinne tipegele kε si Zhezu wi yenri ma yo wiga ka ke torogo wa jologo wetijugo ki ni.

³² Le ki laga ki na, cεεle ngbelege kà la pye le. Pàa pye na yanri wa yanwiga ki go na, na pe yaakara ti lagajaa. A yinne tipegele kε si Zhezu wi yenri ma yo wi kono kan ke yeri ke sa ye wa ko cεεle poro ni. A Zhezu wì sigi kono li kan ke yeri.

³³ A yinne tipegele kε si wɔ naŋa wi ni, mεε saa ye cεεle pe ni. A cεεle pe ni fuun pε si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi wa ki tigiwen pi ni, ma toori wa logbogo ki tonmo pi ni, mεε ku.

³⁴ Naa cεεle konrifenne pàa kaa ko yan ma, a pε si fe mεε saa ŋa pàa yan ki yege yo wa cagbogo konaa kerε kapire ti ni.

³⁵ Mbele pàa ki senre ti logo cεεle konrifenne pe yeri, pε si yiri mεε kari saga kala li yan yenle ni. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pε si naŋa ŋa yinne tipegele kàa wɔ wi ni wi yan. Wila deere le ma cen le Zhezu wi tanla yetogowo ni. Naa pàa kaa wi yan, a pε si fye fɔ jεŋge.

³⁶ Yinne tipegele kàa wɔ naŋa wi ni mbele yege na, a poro sigi yege yo ma pe kan.

³⁷ Kona, a Zherazeni tara fenne pε si Zhezu wi yenri ma yo wi yiri wa pe tara, katugu pàa pye na fye fɔ jεŋge. A Zhezu wì si ye wa tonmokoro ki ni nεε jaa mbaa kee.

³⁸ Yinne tipegele kàa wɔ naŋa ŋa ni, a wo si Zhezu wi yenri ma yo wi yaa pinle wi ni mbaa kee. Eεn fɔ, a Zhezu wì suu songoro ma suu pye fɔ:

³⁹ «Songoro maa kee ma woolo pe korogo. Nga Yenŋele li pye moɔ kan, ma saga yege yo ma pe kan.»

Kagala ŋgele fuun Zhezu wila pye ma ki naŋa wi kan, a wì si kari

ma saa ke yege yo ma ca woolo pe ni fuun pe kan.

Zhezu wila naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhayiru wi sumborombyo sagala ko naa jεle wa ni

(Mati 9.18-26; Maki 5.21-43)

⁴⁰ Naa Zhezu wila kaa songoro ma logbogo ki kon naa ma yiri wa ki keε ŋa na, a janwa wì suu yigi fɔ jεŋge, katugu pe ni fuun pàa pye naa singi.

⁴¹ Ki sanga wi ni, a naŋa wà si pan, pàa pye naa yinri Zhayiru. Sherigo to wo wa lawi. A wì si kannguuro kan le Zhezu wi jegele, maa yenri ma yo wi kari wa wi go wi saa saga,

⁴² katugu wi sumborombyo wila pye nungba to, nεε kuun. Wila pye na kee yele ke ma yiri shyen yeri.

Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zhayiru wi yeri, a janwa wì nεε gbinri wi na lagapyew.

⁴³ Le ki laga ki na, jεle wà la pye le. Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pila yele ke ma yiri shyen ta wi na. Wεre pyege ki kala na, wi keε kila ka saa koro waga. Katugu wila wi keε yaara ti ni fuun ti kan wεre pyefenne pe yeri. Eεn fɔ, wo wa nungba sila ya mboo sagala.

⁴⁴ A ki jεle wì si fulo Zhezu wi tanla, wa wi punjo na, mεε jiri wi derege yon ki na. Le ki yongolo nungba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si ko.

⁴⁵ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambo wì jiri na na?» Naa pe ni fuun paa kaa na jege ma yo poro ma, a Pyeri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, janwa wɔn maga noɔ jiiire lagapyew de!»

⁴⁶ Eεn fɔ, a Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Lere wà jiri na na kaselege, katugu migi jen ma yo fanŋa kà wɔ na ni.»

⁴⁷ Naa jεle wila kaa ki yan ndεε ki se ya lara naa, a wì si pan na seri, mεε saa kannguuro kan

Zhezu wi jegele. Kala na làa ti, a wì si jiri Zhezu wì derege ki na, konaa paa wila sagala le ki yongolo nunḡba ke ni yeḡe nga na, a wì sigi yo ma pe ni fuun pe kan.

⁴⁸ A Zhezu wì suu pye ma yo fò: «Na sumborombyò, ma tagawa pòòn sho. Ki kala na, ta kee yeyinḡge na†.»

⁴⁹ Ma Zhezu wi ta wila pye na to yuun ma, a pitunḡò wà si yiri wa sherigo to wi go, mɛɛ gbòn le pe na, mɛɛ wì pye fò: «Ma sumborombyò wì ku mako, maga kaa we Nagafò wi teḡe.»

⁵⁰ Eɛn fò, naa Zhezu wila kaa to logo, a wì si Zhayiru wi pye fò: «Ma kaa fyɛ! Taga cɛ, pa ma pyò wi yaa sagala.»

⁵¹ Naa Zhezu wila ka saa gbòn wa Zhayiru wi laga, wi sila yenle lere mbe ye wa go ndɛɛ Pyeri, naa Zhan, naa Zhaki, konaa pyò wi to, naa wi nò poro cɛ.

⁵² Leele pe ni fuun pàa pye na pyò wi kunwò pi gbele na jorogi. A Zhezu wì si pe pye fò: «Yaga kaa gbele! Pyò wii ku, eɛn fò, wila wònlò win.»

⁵³ Naa wila kaa to yo ma, a pe nɛɛ teḡe wi na, katugu pàa ki jen ma yo kaselege pyò wì ku.

⁵⁴ Kona, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na, maa yeri nḡbanga ma yo fò: «Na pyò, yiri!»

⁵⁵ Le ki yongolo nunḡba ke ni, a pyò wì si yen ma yiri wa kunwò pi ni, mɛɛ yiri ma yere. A Zhezu wì si pe pye ma yo pe pyò wi kan wi ka.

⁵⁶ A kì si pyò wi sevenne pe pari fò jɛnḡɛ. A Zhezu wì sigi yo maga nḡban pe ni ma yo paga ka nḡa kì pye ki yo mbe lere kan.

9

Zhezu wila wi fòrɔḡofenne

ke ma yiri shyen pe tun

(Mati 10.5-15; Maki 6.7-13)

¹ A Zhezu wì suu fòrɔḡofenne ke ma yiri shyen pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ yawa naa fanḡa kan pe yeri paa yinne tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni, paa yambala pe sagala.

² Kona, a wì si pe tun ma yo pe saa Yenḡɛle li wunluwò senre ti yuun leele pe kan, paa yambala pe sagala.

³ A wì si pe pye naa fò: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka kpe le: Paa gbòtangala yen, nakoma kasha, nakoma yaakaga, nakoma penjara! Wa ka si ka deere shyen le ye ni†!

⁴ Na paga sa ye yaara wò laga o laga, ye koro wa fò ye karisanga wì sa gbòn!

⁵ Na leele paga si je ye na ca nḡa ni mbe yo pe se ye yaara wò, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ ti pɛpe yeḡe gbannḡban wi wo wa ki ca ki ni! Pa ko yaa pye pe yerewe.»

⁶ A fòrɔḡofenne pè si kari, nɛɛ toro cara ti ni fuun ti ni, na Sentanra ti yari leele pe kan, na yambala pe sagala lagapyew.

Eròdi wi jatere wila piri wi na

(Mati 14.1-12; Maki 6.14-29)

⁷ Naa gboforoneri Eròdi wila kaa kagala nḡele kàa pye na piin ke senre logo, a wì nawa pì si piri wi na. Katugu leele pèle la pye na yuun fò: «Zhan Batisi wo wì songòrɔ ma yen ma yiri wa kunwò pi ni.»

⁸ A pèle yo fò: «Eli wì songòrɔ ma pan naa.» A pèle yo naa fò: «Fafafa Yenḡɛle yòn senre yofò wo wa wì songòrɔ ma yen ma yiri wa kunwò pi ni.»

⁹ Eɛn fò, a Eròdi wì sho fò: «Mila si konò kan, a pè Zhan go ko kow. Kagala nḡele mila ke senre nuru, a ambo si ta na koro piin?»

A wi nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yan yenle ni.†

Zhezu wila nambala waga kanjurugo (5 000) kan pè ka

(Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Zhan 6.1-14)

¹⁰ Naa pitunmbolo pàa kaa songoro ma pan Zhezu wi korogo, a pè si kagala ngele pàa pye ke yege yo maa kan. A wi si pe le ma kari pe ni ca ka tanla, pege yinri Betisayida.

¹¹ Naa janwa wila kaa ki logo, a pè si taga Zhezu wi na. A wi si pe yigi jenge, ma Yennele li wunluwo pi senre yo pe kan. Yambala mbele pàa jori mbe sagala, a wi poro sagala.

¹² Naa yonlo kila kaa na kee sa to, a Zhezu wi forogofenne ke ma yiri shyen pè si fulo wi tanla, mee wi pye fo: «Ki yo janwa wi kan wila kee wa cara nda ti we maga to naa kere kapire ti ni, pe sa yaakara lagaja pe ka, pe sinlesara ja; katugu we yen laga laga nga na yeen, gbinri wi.»

¹³ Eɛn fo, a wi si pe pye ma yo fo: «Yoro jate ye pe kan pe ka!» A pè suu pye fo: «Buru kanjurugo naa ngbangala shyen ke yen laga we yeri ce. Maa jaa kana woro jate we sa yaakara lo ki leele mbele pe ni fuun pe kan pe ka wi le?»

¹⁴ Ma si yala, nambala mbele pàa pye wa, pe mbaa lere waga kanjurugo (5 000) yon ko tin. A Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye pe pye pe gbogolo gbogolo pe yee na. Gbogolosaga nungba, paa lere nafa shyen ma yiri ke yen.»

¹⁵ A forogofenne pè sigi pye ko pyewe po na ma, mee pe ni fuun pe pye, a pè cen.

¹⁶ A Zhezu wi si buru kanjurugo wi le naa ngbangala shyen ke ni, maa yege ki yirige wa

naayeri ma duwaw ti na, mee ti koonlo mari kan wi forogofenne pe yeri ma yo peri yeele janwa wi na.

¹⁷ A pe ni fuun pè ka ma tin. Konrokonro nda tila koro, paa ti wulo, a ti kanja ke ma yiri shyen yin.

Pyeri wila ki yo ma yo Zhezu wo wi yen Kirisi

(Mati 16.13-19; Maki 8.27-29)

¹⁸ Pilige ka, Zhezu wila pye na Yennele yenri wi ye, ma yala wi forogofenne pàa pye wa wi tanla. A wi si pe yewe ma yo fo: «Leele pe ma yo mi yen ambo fo?»

¹⁹ A pè suu pye fo: «Pele ma yo ma yen Zhan Batisi. Pele ma yo ma yen Eli. Pele ma yo naa fo: «Faa Yennele yon senre yofenne wa wi yen ma yiri†.» »

²⁰ A Zhezu wi si poro yewe ma yo fo: «Yoro wo nawa, ambo wi mi?» A Pyeri wi suu pye fo: «Mboro ma yen Yennele li Kirisi we.»

Zhezu wila wi kunwo naa wi yenme wogo ki yo

(Mati 16.20-28; Maki 8.30-9.1)

²¹ A Zhezu wi sigi yo maga ngban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan.

²² A wi sigi senre nda ti taga wa naa, ma yo fo: «Ki daga Lere wi Pinambyo wi jolo jenge! Tara ti lelele poro naa saraga wofenne teele pe ni, naa lasiri sewe jenfenne pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki pilige taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni!»

²³ Kona, a wi si pe ni fuun pe pye fo: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na pungo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu tiparaga ki tugo† pilige pyew, wi taga na na.

²⁴ Katugu lere na kaa jaa mboo yee go sho, wo yaa kaa yinwege ki la. Eɛn fo, lere na fuun ka suu

† 9:19 9:19: Luki 9.8 † 9:23 9:23: Ko koro wo yen fo wi cen wi jologo ki cenwe pilige pyew, wii taga Zhezu wi na.

yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.

²⁵ Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, nakoma mbe sa ye jologo, yingi ki yaara ti yaa yon mboo kan?

²⁶ Na lere na ka fere ta mi naa na senre ti ni, kona, Lere wi Pinambyo wi yaa ka fere ta wi ni, na wiga ka pan wi gbogowo pi ni, po mba pi yen wi To Yenjele lo naa meregeyekpoyi pe woo we.

²⁷ Mi yen naga yuun ye kan kaselege ko na, fo mbele pe yen lagame, pele yen na pe ni, sanni pe sa ku pe yaa Yenjele li wunluwo pi yan.»

Zhezu wi yegε cenwe pila kannga

(Mati 17.1-8; Maki 9.2-8)

²⁸ Naa Zhezu wila kaa ko senre to yo ma, ki piliye kolotaanri si, a wi si Pyeri naa Zhan naa Zhaki pe le ma kari pe ni yanwiga ka go na mbe sa Yenjele yenri.

²⁹ Naa wila kaa na Yenjele li yenri, a wi yegε cenwe pi si kannga. A wi yariporo ti kannga ma filige na yengele shoo.

³⁰ Le ki yongolo nungba ke ni, a leele shyen si yiri le pe na, neε para Zhezu wi ni. Moyisi wo naa Eli† poro la wele.

³¹ Yenjele li gbogowo yanwa pila pye ma pe maga. Paa pye na para Zhezu wi ni paa yegε nga na wila daga sa ku wa Zheruzalemu ca ki ni mboo tunngo ki yon fili we.

³² Ko sanga wo ni, Pyeri naa wi pinleyenle pe ni paa pye na wonlo fo jenge. Eεn fo, a pe si yen, mee Zhezu wi gbogowo pi yan konaa leele shyen mbele paa pye wi ni pe ni.

³³ Naa ki leele paa kaa na yinrigi le Zhezu wi tanla na kee, a Pyeri wi suu pye fo: «We Nagafō, ki yen

ma yon we koro lagame. We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nungba, Moyisi wogo nungba, Eli wogo nungba!» Eεn fo, senre nda wila pye na yuun wi sila pye nari koro jenni.

³⁴ Naa wila kaa na to yuun ma, a kambaaga ka si pan, mee pe ton. A forogofenne pe si fye, naa kambaaga kila pe ton we.

³⁵ A magala la si yiri wa kambaaga ki ni ma yo fo: «Ja yen, wo wi yen na Pinambyo na mi wo we, yaa wi senre ti nuru!»

³⁶ Naa magala laa kaa yiri, a peli logo, pee lere yan naa ndeε Zhezu wo nungba bokō. Ko wagati wo ni, a forogofenne pe si kagala ngele paa yan ke lara, pee ke yegε yo mbe lere kan.

Zhezu wila pinambyo wa sagala,

yinne tipele la pye wi ni

(Mati 17.14-18; Maki 9.14-27)

³⁷ Ki goto, a pe si yiri wa yanwiga ki na ma tigi, a janwa gbolo la si kari ma saa Zhezu wi fili.

³⁸ Wa janwa wi ni, naja wa la pye wa. A wo si gbele ngbanga ma yo fo: «We Nagafō, mi yen noo yenri, na pinambyo wi wele! Wi yen na yeri nungba to.

³⁹ Yinne tipele la maa wi jaan. Na liga wi jan, le ki yongolo nungba ke ni, li maa pye wi maa jorogi ngbanga, mboo yangara fo ngborogo maa koon wa wi yon. Ki yinne tipele li wogo ki yen ma ngban wi ni fo jenge. Li kaa jaa mbe wo wi ni, li maa wire ti fanla wi na gben.

⁴⁰ Moō forogofenne pe yenri ma yo peli puro peli wo wi ni, eεn fo, pee ya.»

⁴¹ A Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Iye, yoro wele ye yen lepeele ma pye mbatagambala. Wagati jori mi yaa pye ye ni naa, mbe si ye kala li kun na yeε ni?»

† 9:30 9.30: Ki leele shyen paa pe yinwege ki pye laga tara na faa ma kari.

A wì si naŋa wi pye fɔ: «Pan laga ma pyɔ wi ni!»

⁴² Naa pyɔ wila kaa na paan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a yinne tipele li suu jan le tara maa yangara fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si gbanla ŋgbanga ki yinne tipele li na, mɛɛ pyɔ wi sagala maa kan wi to wi yeri.

⁴³ Fanŋga gbɔgɔ ŋga Yɛnɲɛle làa naga le ki laga ki na, kila leele pe ni fuun pe pari.

*Zhezu wila wi kunwɔ
naa wi yenme wogo ki yo naa
(Mati 17.22-23; Maki 9.30-32)*

Kagala ŋgele fuun Zhezu wila pye na piin, naa kè kaa pe pari ma, a wì suu fɔrɔgɔfenne pe pye fɔ:

⁴⁴ «Ye wele, sɛnrɛ nda mi yaa yo, ye nunɔgbogolo jan yeri logo jɛŋgɛ! Pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ.»

⁴⁵ Eɛn fɔ, pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Ti kɔrɔ wila pye ma lara pe na, jango paga kari kɔrɔ wi logo. A pe nɛɛ fyɛ mboo yewe ti kɔrɔ wi ni.

*Wiwiin wi yen legbɔɔ?
(Mati 18.1-5; Maki 9.33-37)*

⁴⁶ Zhezu wi fɔrɔgɔfenne pàa pye na pe yɛɛ yewe mbe ta mbe ŋa wi yen pe pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.

⁴⁷ A Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn. Kì kaa pye ma, a wì si pyɔ jɛɛ wa le maa yerege le wi yɛɛ tanla,

⁴⁸ mɛɛ pe pye fɔ: «Mboro ŋa ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ†. Katugu ŋa wi yen ye ni fuun lepile, wo wi yen ye ni fuun legbɔɔ we.»

*Ye woro ma ŋa mben,
wo yen ye lejɛnɲɛ
(Maki 9.38-40)*

⁴⁹ A Zhan wì si sɛnrɛ ti le mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè naŋa wa yan wi yen na yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na, wòo pye ma yo wi kaa ki piin, katugu wì woro we ni.»

⁵⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yaga kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa ki piin; katugu ye woro ma lere ŋa mben, wo yen ye lejɛnɲɛ.»†

ZHEZU WI KARAGA WA ZHERUZALEMU CA KI YERI

9.51-19.27

*Samari tara ca ka woolo la je
Zhezu wi na*

⁵¹ Zhezu wila daga mbe yiri mbe kari wa yɛnɲɛle na wagati ŋa ni, naa wila kaa na yongɔ, a wì si yere ki yerewe jɛŋgɛ mbe kari wa Zheruzalemu.

⁵² A wì si piile tun wa wi yɛɛ yɛgɛ (ma yo pe sa kafɛrɛ lagaja wi kan.) A pitunmbolo pè si kari, mɛɛ saa ye Samari tara ca ka ni nɛɛ kafɛrɛ jaa wi kan.

⁵³ Eɛn fɔ, ki ca woolo pe sila yenle mbe tugusaga kan wi yeri, katugu wila pye na toro na kee Zheruzalemu.

⁵⁴ Naa wi fɔrɔgɔfenne Zhaki naa Zhan pàa kaa ko yan ma, a pè sho fɔ: «We Fɔ, maa jaa wege yo fɔ kason mbe yiri wa naayeri ki pan ki pe sogo wi le?»

⁵⁵ Eɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ para pe na fɔ jɛŋgɛ.

⁵⁶ Ko punɔgo na, a pè si kari ca ka ni.

*Kila pye leele pele nawa
pe taga Zhezu wi na
(Mati 8.19-22)*

⁵⁷ Ma pe ta wa kono paa kee, a naŋa wà si Zhezu wi pye fɔ: «Ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»

⁵⁸ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yen kombokara ti yeri, sere yen

sannjere ti yeri fun, ma si yala, Lere wi Pinambyo sinlesaga woro wo yeri wi sinle wi wogo.»

⁵⁹ A wi si nuru ma naja wa pye fo: «Pan ma taga na na.» Een fo, a ki naja wi suu yon sogo ma yo fo: «We Fo, ki yaga mbe sanla to wi le gben.»

⁶⁰ A Zhezu wi suu pye fo: «Gboolo pe yaga wa paa pe gboolo pe nii†. Mboro wo na, kari ma saa Yennele li wunluwo wogo ki yari leele pe kan.»

⁶¹ A naja wa suu pye naa fo: «We Fo, mi yaa pan mbe taga ma na. Een fo, ki yaga mbe sa kono yenri na go woolo pe yeri gben.»

⁶² A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Lere na fuun wi ma falinere capige ki yigi, mbe sila wele wa wi yee punjo na, ko fo wo si daga Yennele li wunluwo pi ni.»

10

*Zhezu wila forogofenne
nafa taanri ma yiri ke*

ma yiri shyen tun

(Mati 10.7-16)

¹ Ko punjo na, a Zhezu wi si lere nafa taanri ma yiri ke ma yiri shyen wo. Wo jate wila daga mbe toro cagboro to naa lara nda fuun na, a wi nee pe tunnu shyenzhyen pe keli pe toro wi na wa ki lara ti ni.

² A wi si pe pye fo: «Yarilire nda ti yaa kon, ti yen ma lege. Een fo, tunmbyeele pe woro ma lege. Ki kala na, ye kerefo wi yenri wi tunmbyeele legerere torogo wa kere†.

³ Yaa kee! Mi yen na ye tunnu paa simbapiile yen wa kombokara ti sogowo.

⁴ Yaga ka penjara leyaraga le, yaga ka cana karikasha le, nakoma mbe sawira le! Yaga si ka yere kono mbe lere shari.

⁵ Yaga ye go nga fuun ni, yege yo gben fo: «Yeyingge mbe pye laga ki go nga ki ni!»

⁶ Na kiga yala yeyinggefwo wa ki go ki ni, pa Yennele li yaa yeyingge kan ki fo wi yeri. Na wa si woro wa, pa ye yeyingge ki yaa songoro ye na.

⁷ Ye koro wa ki go ki ni. Paga yaraga nga fuun kan ye yeri, yege ka. Paga si tonmo mba fuun kan ye yeri, yoo wo, katugu tunmbyee wi ma daga wi sara wi ni†. Yaga kaa yanri yinre ti ni mbaa toro.

⁸ Yaga ye ca nga fuun ni, na paga ye yigi jenge mbe yaakaga nga fuun kan ye yeri, ye ko ka!

⁹ Yambala mbele ka pye wa ki ca ki ni, ye pe sagala. Ye ca woolo pe pye fo: «Yennele li wunluwo pi yongo ye ni.»

¹⁰ Een fo, yaga ye ca nga ni, na pee ye yigi jenge, ye kari wa pe ca nawa kongolo ke ni, ye pe pye fo:

¹¹ «Ye wele! Ye ca tara jate nda ti maramara we toro ti na, waa ti pee nari wuun laga ye kala na†. Konaa ki ni fuun, yege jen ye yo fo: Yennele li wunluwo pi yongo ye ni.» »

¹² A Zhezu wi si pe pye naa fo: «Mila ki yuun ye kan, na kiti konpilige kiga ka gbon, Sodomu ca woolo pe jologo ki yaa ka mbonro ki ca woolo† pe wogo ki na.»

*Cara nda woolo pa ja
mbe taga Zhezu wi na*
(Mati 11.20-24)

¹³ «Yoro Korazen ca fenne wele, jologo yen ye wogo! Yoro Betisayida ca fenne fun, jologo yen

† 9:60 9.60: Ko koro wo yen fo mbele pee taga Yennele li na, ma pye ndee pe ku li yege na, pe yaga paa gboolo pe nii. † 10:2 10.2: Mati 9.37-38 † 10:7 10.7: Mati 10.10; 1 Koren 9.14; 1 Timo 5.18 † 10:11 10.11: Pe yaa pe toro gbanngban wi pepe mbege naga fo ki ca woolo pe kapege pye. † 10:12 10.12: Sodomu ca woolo pe kapere tila gbogo Yennele li yege na fo a li ki ca ki tongo; Zhené 19.24-28; Zhude 7

ye wogo! Katugu ndɛɛ ki pye kafɔnɔgolo ngele kɛ pye wa ye yeri, pa kɛ ja pye wa Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe yege sɔgɔwɔ, anmɛ ki gbɔn yɛɛn, pe kashara lele pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ piligi wa cɔnrɔ ti ni mbege naga fɔ paa jaa mbe pe kapere pyege ki yaga.

¹⁴ Ki kala na, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe jɔlogo ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.

¹⁵ Yoro Kaperinawu ca woolo fun, ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn fɔ wa yɛnɔle na wi le? Ayoo dɛ, pe yaa ka ye tirige mbe gbɔn fɔ wa kuulo tara.»

¹⁶ Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfenne pe pye naa fɔ: «Lere ɲa ka ye sɛnrɛ ti logo, na woro to wì logo. Lere ɲa ka si je ye na, muwì wì je na na. Lere ɲa ka si je mi na, kona, wì je Yɛnɔle na lilan tun lo na†.»

*Fɔrɔgɔfenne nafa taanri
ma yiri kɛ ma yiri shyen
pàa sɔngɔrɔ ma pan*

¹⁷ Naa fɔrɔgɔfenne nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyen pàa kaa yiri wa pe tunɲo ma sɔngɔrɔ ma pan, pàa yin nayinmɛ coli. A pè si Zhezu wì pye fɔ: «We Fɔ, ali yinne tipegele jate kàa pye na we sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, na we kɔɔn mege ki yeri we!»

¹⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì Sɔtanla wì yan wì yiri wa naayeri ma to laga tara paa yɛnɔle yɛngeleme yɛn†.

¹⁹ Ye wele! Mì yawa pi kan ye yeri yaa tanri wɔɔrɔ to naa naala pe na; konaa ye ya ye ye mbenfɔ Sɔtanla wì fannɲa ki jan. Ali yaraga ko ka se ya mbe kapege pye ye na.

²⁰ Eɛn fɔ, naa yinne tipegele kaa ye sɛnrɛ ti nuru, kii daga yaa

yɔgɔri ko kala na. Ye daga mbaa yɔgɔri, katugu ye mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlogo wa yɛnɔle na†.»

*Zhezu wì yɔgɔrimɔ sɛnrɛ
(Mati 11.25-27; 13.16-17)*

²¹ Le ki wagati nunɲba wì ni, a Yinnekpoyi lì si nayinmɛ kan Zhezu wì yeri. A wì sho fɔ: «Na To, mboro ma yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ɲga mà lara dunruya kajɛnmbɛle poro naa sɛwɛ jɛnfenne pe na, màga pye maga naga piile tunmɔmbɔlɔ† poro na. Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔɔn ndanla.

²² «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpe si Pinambyɔ wì jɛn, ndɛɛ wì To wo nunɲba. Lere kpe si To wì jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nunɲba, konaa leele mbele Pinambyɔ wì yɛn na jaa mboo To wì naga pe na.»

²³ Ko pungo na, a Zhezu wì si kanɲga ma yege wa wì fɔrɔgɔfenne poro yeri cɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn ye woo, kagala ngele yaa yaan ke kala na.

²⁴ Katugu mila ki yuun ye kan, Yɛnɔle yɔn sɛnrɛ yofenne pe legere naa wunlumbolo pe legere la pye naga jaa mbe ɲga yaa yaan ki yan. Eɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, eɛn fɔ, pe sila ti logo.»

*Samari tara fenne nana
kajɛnɲe pyefɔ*

²⁵ Ki wagati wì ni, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà si yiri ma yere mbe Zhezu wì wa mbe wele, mɛɛ wì pye fɔ: «We Nagafɔ, yingì mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgo ki ta?»

²⁶ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yingì ki yɛn ma yɔnlogo wa we lasiri sɛwɛ wi ni? Na ma kaa ti kara ma maa ti nuru mɛle?»

† **10:16 10:16:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 † **10:18 10:18:** Eza 14.12; Zhan 12.31; Naga 9.1; 12.7 † **10:20 10:20:** Ko ki naga ma yo pè pye Yɛnɔle li woolo; Dani 12.1; Fili 4.3; Ebu 12.23.

† **10:21 10:21:** *Piile tunmɔmbɔlɔ:* Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnɔle wogo ki jɛn mbe wali ki na.

²⁷ A ki naja wì suu pye fò: «Ki yen ma yonlogò wa ma yo fò: <Ma Fò Yenyele li daga mbòon ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma fannga ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni. Konaa ma lewee yenle wi daga mbòon ndanla paa yege nga na mɔɔ yeɛ ndanla we> »†.

²⁸ A Zhezu wì suu pye fò: «Nda mà yo ti yen kaselege. Ta ko piin, pa ma yaa yinwege mbakogò ki fa.»

²⁹ Eɛn fò, ki lasiri sɛwe jenfo wila pye na tanga jaa wi yeɛ kan. A wì si Zhezu wi pye fò: «Ambò wi yen na lewee yenle wo?»

³⁰ A Zhezu wì si sɛnre ti le maa yon sogo, ma yo fò: «Naja wà la yiri wa Zheruzalemu ca na kee wa Zheriko ca. A benjanri pyefenne si saa yiri ma to wi na, maa gbòn, maa kòonlo, maa yaara ti yu, mɛɛ kari maa toro le wi yege wo. ³¹ A kì si yala cɛ saraga wofò wà la pye na toro wa ki konò nungba li ni. Naa wila ka saa gbòn ma naja wi yan, a wì si ke kanngaga na ma toro.

³² Ki pyelomò nungba pi na naa, a Levi setirige pyò wà si saa gbòn wa ki laga ki na, ma naja wi yan, mɛɛ ke kanngaga na ma toro.

³³ Eɛn fò, Samari tara fenne naja† wà la pye na kee cana wa ki konò nungba li ni. Naa wo la ka saa gbòn maa yan, a wi yinriwe suu ta fò jɛnge.

³⁴ A wì si fulo wa wi tanla maa sagbanra ti fò, mɛɛ were sinme naa duven wo ti na, mɛɛ ti popo sagbanra poparisanra ni. Ko pungo na, a wì suu le wi yeera sofile wi na, mɛɛ kari wi ni nambanmbala tugugo ka ni, mɛɛ saa naa gbegele wama.

³⁵ Ki goto, a ki Samari tara fenne naja wì si warifuwe pyò shyen wò maa kan nambanmbala tugugofò

wi yeri, ma suu pye fò: «Ki naja nga yeɛn, taa gbegele na kan, na maga yaraga ka wò mbe taga wa naa mbe we, na songorosaga mi yaa ki fògò ki ton.» »

³⁶ A Zhezu wì si lasiri sɛwe jenfo wi pye fò: «Mboro wo yege na, ki leele taanri mbele pe ni, wiwiin wi yen naja nga benjanri pyefenne paa to wi na wi lewee yenle wo?»

³⁷ A lasiri sɛwe jenfo wì sho fò: «Ŋa wila wi yinriwe ta wowi.»

A Zhezu wì suu pye fò: «Kari ma saa piin ma fun.»

Zhezu wila kari wa Mariti naa Mari pe go

³⁸ Ma Zhezu wo naa wi forogofenne pe ta wa konò paa kee wa Zheruzalemu, a pè si saa gbòn ca ka ni. A jele wà si pe yaara wò wa wi go, paa pye naa yinri Mariti†.

³⁹ Ki jele wi nɔsepyò sumboro la pye wa paa pye naa yinri Mari. A wo si saa cɛn we Fò Zhezu wi jegele nɛɛ nuru wi yeri.

⁴⁰ Ko sanga wo ni, go tunndo tila pye ma Mariti wi yanra fò maa jatere wi lege wi na. A wì si saa Zhezu wi pye fò: «We Fò, naa na jonlo sumboro wì tunndo ti ni fuun ti yaga na kan mila ti piin na ye, ki wogo ki woro kala la ma yege na wi le? Ki yo wi kan wi pan wilan saga.»

⁴¹ A we Fò wì suu pye fò: «Mariti, Mariti, maa ma jatere wi lege ma yeɛ na, nɔɔ yeɛ tege yarilegere kala na.

⁴² Eɛn fò, yaraga nungba ki wa mbe lere kala yon. Tasaga jɛnge ko Mari wì wele ma wò. Ki se sho wi yeri.»

11

Zhezu wila wi forogofenne pe naga

† 10:27 10:27: Dete 6.5; Levi 19.18; Mati 22.37-39; Maki 12.29-31; Gala 5.14 † 10:33 10:33: Zhan 4.9; Luki 9.53 † 10:38 10:38: Zhan 11.1-5; 12.1-7

Yenjele yenrewe pi ni

(Mati 6.9-13)

¹ Pilige ka, Zhezu wila pye na Yenjele yenri laga ka na. Naa wila kaa ko sanga na ni, a wi forogofenne nungba suu pye fo: «We Fo, we naga Yenjele yenrewe pi ni paa yege nga na Zhan wila wi forogofenne pe naga pi ni we.»

² A Zhezu wi si pe pye fo: «Na ye kaa Yenjele yenri sanga na ni, ye yo fo:

<We To, ti ma mege ki pye kpoyi. Ma wunluwo pi pye pi pan!

³ Maa we pilige pyew yaakara nda ti yaa yala we ni ti kaan we yeri.

⁴ Ma we kapere ti kala yaga we na, katugu mbele fuun pe maa kapere piin we na, woro fun we maa ti kala yari pe na.

Maga ka we yaga we ye wa fan-lawa pi ni.» »

Lere na fuun wi maa yenri, wi ma ta

(Mati 7.7-11)

⁵ A Zhezu wi si pe pye naa fo: «Ndeɛ ki pye kana wonlo yen wa yeri ye ni. Yindege na wii kari ki wonlo wi korogo wuu pye fo: <Na wonlo, mila ma yenri, na jin buru taanri ni.

⁶ Na wennɛ wa yiri cana ma tugu na na, yaraga woro na yeri mbe kan wi yeri.>

⁷ Kana wi wonlo wo mbe si koro wa go tonjo ki ni wuu pye fo: <Na yaga yew, na korɔ miɣi sogɔ makɔ. Mi naa na piile pe ni we sinle. Mi se ya yiri mbe yaakara kan ma yeri.>

⁸ Ye wele! Mila ki yuun ye kan, ali na wii yiri mboo kan wi yeri pe weenre to kala na, paa wi koro naa yenri suyi ki kala na, wi yaa ka yiri mboo jorowo koyara ti ni fuun ti kan wi yeri.

⁹ Ki kala na, mi wo naga yuun ye kan fo: Yaa yenri, pa ye yaa ka ta, yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga

yan. Ye bala yaa korɔ ki gboon, pa pe yaa kaga yenge ye kan.

¹⁰ Katugu lere na fuun wi maa yenri, wi ma ta. Lere na fuun wi maa yaraga lagajaa, wi ma kaa ki yan. Lere na wi maa korɔ ki gboon, pe ma kaa ki yenge wi kan.

¹¹ To wiwiin wi yen na ye ni, na wi pyo kaa yenri buru ni, wi yaa sinndelege kan wi yeri? Nakoma na wiga wi yenri ngbanla ni, wi yaa woogo kan wi yeri?

¹² Nakosima, na wiga wi yenri ngojene ni, wi yaa naa kan wi yeri ngojene li yonlo? Ayoo, ko se ya pye.

¹³ Yoro mbele ye yen ma pe pe, na yege yan yoro yarijende kanga jen ye piile pe yeri, yege jen fun ye yo fo ye To na wa yenjele na, wi yaa Yinnekpoyi li kan mbele pe yen naa yenri pe yeri mbe we ye yarikanga ki na.»

Zhezu wi maa leele pe sagala Yenjele lo fannga na

(Mati 12.22-30; Maki 3.20-27)

¹⁴ Pilige ka, Zhezu wila pye na yinne tipele bombo la puro na woo nanja wa ni. Naa yinne tipele laa kaa wo nanja wi ni, a wi neɛ para, a ki si janwa wi pari.

¹⁵ Eɛn fo, a leele pele sho fo: «Wila yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinne tipegele ke to Beyezebuli wo fannga na.»

¹⁶ Pele la pye na jaa mboo wa mbe wele, a pe suu yenri ma yo wi kafonno la pye wigi naga pe na fo pa wi fannga ki yiri wa Yenjele li yeri.

¹⁷ Eɛn fo, Zhezu wila pe nawa jatere wi jen. A wi si pe pye fo: «Wunluwo o wunluwo pi leele pe maa wiin pe yeɛ ni, ki wunluwo pi ma jogɔ. Yinre nda fuun ti wa, ti ma toori.

¹⁸ Sotanla fun, na wiga wi yeɛ kon shyen mbaa wiin wi yeɛ ni, wi wunluwo pi se ya cen. Nde ye yo fo mi maa yinne tipegele ke puro

na ke woo leele pe ni Beyezebuli wo fannga na?

¹⁹ Na kaa pye mi maa yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni wo fannga na, ambo wi maa fannga kaan ye woolo poro yeri, pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yen ye kiti konfenne wele.

²⁰ Een fo, kaselege ko na, Yenhele lo fannga† na mi maa yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo Yenhele li wunluwo pi gbɔn laga ye na mako.

²¹ «Na lere na ka pye mbe ngban, mara yaara mbe pye wi yeri, wi maa wi go ki korosi, wi kee yaara ti ma pye yeyinje na.

²² Een fo, na lere wa ka ngban mbe we wo na, wi ma saa to wi na maa mara yaara nda wi jigi wila pye ti na ti sho wi yeri, mboo kee yaara ti le mbe siri yele.

²³ «Lere na woro na ni, mi yen ma wo mben. Lere na woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi†.

*Yinne tipele li songorokala
(Mati 12.43-45)*

²⁴ «Na yinne tipele liga wo lere wa ni, li ma saa na yanri wa gbinri wi ni, wa laga nga tonno na pye we, na wogosaga lagajaa mbe wogo. Na lii ka yan, li ma sho fo: «Mi yaa songoro wa na go nga mi wo wa ki ni.»

²⁵ Na liga ka songoro, li mee pan maga yan pege gbogolo maga pe fo jenge.

²⁶ Kona, li mee kari ma saa yinne tipegele ke yee lagaja naa koloshyen, ngele ke pe ma we lo jate na. Lo naa koro ni, ke mee pan ma ye wi ni, mee cen wa wi ni. Kona, ki lerefo wi cenwe pi ma songoro ma tijanga ma we kongbannga ki na.»

Ferewe jembe senre

²⁷ Ma Zhezu wi ta wila pye na to yuun ma, a jele wa si koro wa janwa wi sogowo ma gbele ngbanga ma yo fo: «Jele na wɔn se moƔ kan ma wonri, ferewe yen wi woo.»

²⁸ Een fo, a Zhezu wi suu pye fo: «Kaselege yi. Een fo, mbele pe maa Yenhele li senre ti nuru nali gbogo, poro pe feri.»

*Leele pa pye na jaa Zhezu
wi kafonno la pye wili naga pe na
(Mati 12.38-42)*

²⁹ Naa janwa wila kaa na gbogolo wa Zhezu wi tanla naa mari, a wi si senre ti le na yuun fo: «Nala pilige woolo pe yen ma pe. Pe yen na kafonno la jaa mbe yan. Een fo, kafonno la se pye pe kan naa, kaawo Zhonasi wolo lo.

³⁰ Katugu yee nga na Zhonasi kala laa pye kafonno ma naga Ninive ca fenne† pe na, ki pyelomo nungba pi na fun, Lere wi Pinambyo wi kala li yaa pye kafonno mbe naga nala pilige woolo pe na.

³¹ Kiti konpilige, yonloparawa kalige kee wunlunjo wi yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jeregi, katugu wila yiri wa tara ti kosaga ki na ma pan ma Salomo wi tijinliwe senre ti logo†. Ye wele, lere wa yen laga na wi we Salomo wi na, (ye si woro na jaa mbe wo senre to logo.)

³² Kiti konpilige, Ninive ca fenne pe yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jeregi, katugu Zhonasi wila Yenhele senre nda yo ma pe kan, pa ti logo ma pe kapere ti jen mari yaga. Ye wele, lere wa yen laga, na wi we Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa mbe wo senre to logo.)»

*Wire ti yanwa kala
(Mati 5.15; 6.22-23)*

† 11:20 11:20: Eza 8.15 † 11:23 11:23: Luki 9.50 † 11:30 11:30: Zhona 2.11mbe sa gbɔn 3.9. † 11:31 11:31: 1 Wunlu 10.1

33 «Lere na fitanla mu mboo lara, nakoma mbe kpongbo jiile wi na. Een fo, pe maa mu maa tege wa fitanla tegesaga, janjo lere na fuun ka ye wa go, wila yaan wi yanwa pi na.

34 Lere wi yengele koro ke yen wi wire ti fitanla we. Na ma yengele kaga pye jengele, ma wire ti lombondo ti ma pye wa yanwa pi ni. Een fo, na ma yengele ke woro jengele, ma wire ti lombondo ti ma pye wa wowo pi ni.

35 Ki kala na, ye yee yingiwe jen jenge, janjo yanwa mba pi yen ye ni, piga ka kannga mbe wo.

36 Na maga pye wa yanwa pi ni, na ma laga ka kpe woro wa wowo pi ni, ma wire ti ni fuun ti ma pye wa yanwa pi ni jenge, paa yege nga na fitanla wi maa yiin na yanwa pi kaan ma yeri we†.»

Zhezu wila para Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pe na (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

37 Naa Zhezu wila kaa para mako, a Fariziye naja wa suu yenri ma yo wi sa li wi ni wa wi go. A Zhezu wi si saa ye mee cen mbaa nii.

38 Naa ki Fariziye naja wila kaa ki yan Zhezu wi suu keyen yi jogo mbe yala pe ngasegele ke ni, mbe si jen mbaa nii, a ki suu pari.

39 Kona, a we Fo wi suu pye fo: «Yoro Fariziye wele, pa ye yen yeen ce. Ye ma wojengele naa tasaala pe pungo ko jogo, ma si yala, ye nawa po yen ma yin yuro naa nambere ni.

40 Kambajenmbele wele de! Mi yo Yengele na li lere wi da we maa wi wire ti yaan, lo nungba lo luu nawa pi da?

41 Een fo, yaara nda ti yen wa ye wojengele naa ye tasaala pe ni, yaa to kaan fyonwo fenne pe yeri. Kiga pye ma, yaraga pyew ki yaa pye kpoyi ye kan.

42 «Jologo yen ye wogo, yoro Fariziye wele! Ye maa ye sere yaara tunmoro ti yaga wi woo† naa kaan Yengele li yeri; to yen paa mati naa uru naa sege yaara sannda pyew ti ni. Een fo, yaa sila kasinge piin, Yengele lii si ye ndanla. Ko wogo nga ko ki ja daga yaa piin, mbe si jengele jengele ke taga wa fun.

43 «Jologo yen ye wogo, yoro Fariziye wele. Katugu wa sheryinre ti ni, jonro tiyoro nda ti ma pye wa yege to ti ma ye ndanla; konaa ye maa jaa paa ye shari gbogowo sharaga ni wa katoro ti ni.

44 Jologo yen ye wogo! Katugu ye yen paa fanra† yen, nda ti yen ma lara. Leele pe maa tanri na toro ti na paa ki jen.»

45 A lasiri sewe jenfō wa suu pye fo: «We Nagafō, na ma kaa para yeen, kona, maa woro fun we tegele win.»

46 A Zhezu wi suu pye fo: «Jologo yen ye wogo fun, yoro lasiri sewe jenfenne wele! Katugu ye ma tugugboro† ti taga leele pe go na. Ma si yala, yoro jate yaa yenle mbe kee le pe ni mbe pe saga jenri.

47 «Jologo yen ye wogo, katugu ye maa Yengele yon senre yofenne pe fanra ti kanni nari gbegele. Ma si yala, ye teleye poro paa pe gbo.

48 Ko ki naga ma yo ye teleye pe kapyere nungba to ye yen na tanri ti na, katugu poro la Yengele yon

† 11:36 11:33-36: Zhezu wila Sentanra ti yege naga mari filige, a ti pye paa yanwa yen leele pe kan. Een fo, leele poro wele kila ngban pe yeri pe yenle ti na. † 11:42 11:42: Levi 27.30; Luki 18.12 † 11:44 11:44: Zhufuye pe yeri kila pye na ka fanga tanga, wi ma pye fyonjo ni Yengele li yege na; Levi 5.3; 21.1-4,11; Nombu 19.11-22; Mati 23.27. † 11:46 11:46: Lasiri sewe jenfenne paa pye na leele pe ngbanga ma yo paa tanri Yengele li ngasegele ke na, ma si yala, poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni.

senre yofenne pe gbo, a yoro nɛɛ pe fanra ti kanni nari gbegele.

⁴⁹ Ko kɛ ti Yɛnɛɛ lɛa ki yo wa li tijinliwɛ pi ni, ma yo fɔ: «Mi yaa kanla yɔn senre yofenne pele torogo wa pe sɔgɔwɔ, naa pitunmbolo ni. Pe yaa ka pele gbo pe ni, mbe pele jɔlɔ fɔ jɛnɛ.»

⁵⁰ Ko kɛ ti nala pilige woolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ Yɛnɛɛ yɔn senre yofenne mbele fuun paa gbo maga lɛ fɔ wa dunruya wi dasanga wi ni pe kala na.

⁵¹ Maga lɛ fɔ wa Abeli gbogo† ki na pe yeri fɔ ma saa ki wa Zakari gbogo ki na, wo ɲa paa kaa gbo saraga wɔsaga konaa sherigo gbogo ti sɔgɔwɔ pi ni we†. Ee, mi yen naga yuun ye kan, Yɛnɛɛ li yaa ka ki nala pilige woolo pe yewe ki legbogo kagala ke wogo ki ni.

⁵² «Jɔlɔgɔ yen ye wogo, yoro lasiri sɛwe jɛnfenne wele! Katugu lakile ɲa wi ma jɛnmɛ kɔrɔ ki yɛngɛ, yɔlɛ†. Yoro jate yee si ye wa. Mbele paa ki jaa mbe ye wa, yee si pe yaga pe ye wa.»

⁵³ Naa Zhezu wɛla kaa yiri wa ki laga ki na, a kɛ si lasiri sɛwe jɛnfenne poro naa Fariziye pe nawa pi ngban fɔ jɛnɛ. A pe nɛɛ wi yewe senre ti cɛnlɛ pyew ti ni.

⁵⁴ Paa pye naa yɔn jaa fɔ jɛnɛ, janɔ mboo yigi wi yɔn senre jate to na.

ko kɔrɔ wo yen pe kopiire senre re.

² Katugu kagala nɛgele fuun ke yen ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Nɛgele fuun ke yen ngundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn†.

³ Ko kɛ ti senre nda fuun ye mbe yo larawa, wa wɔwɔ pi ni, ti yaa ka yiri funwa na. Kalɛgere senre nda fuun ye mbe yo lere nunɔgbolo wa yumbyɔ yɛge woo wi ni, ti yaa kaa yari ngbanga paa pe ma kaa konno wa we.

*Yaa fyɛ Yɛnɛɛ li yɛge
(Mati 10.28-31)*

⁴ «Na wɛnnɛ mila ki yuun ye kan, mbele pe ma lere wi gbo, ko punɔ na paa si ya kala la pye naa, yaga kaa pe fyɛ.

⁵ ɲa ye daga mbaa fyɛ, mi yaa wi naga ye na: Ye wele! Yɛnɛɛ na yawa yen li ni mbe lere wi gbo, ko punɔ na mbe saa wa wa jaganama wi ni, yaa fyɛ lo yɛge. Ee, mila ki yuun ye kan, yaa lo nunɔgba fyɛ!

⁶ «Ye karikanɔgala ke wele! Ke kanɔgurugo paa ke pɛrɛ tama shyen na wi le? Ma si yala, Yɛnɛɛ laa li nunɔgba fɛge. (Ko ki yen paa ye wogo ki yen.)

⁷ Yɛnɛɛ li ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn. Ki kala na, yaga kaa fyɛ, ye kayɔngɔ kɛ wɛ karikanɔgala lɛgere na.

*Mbe taga Zhezu na,
nakoma mbe je wi na
(Mati 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ «Mi yen naga yuun ye kan fɔ: Lere ɲa fuun kaga yo leele pe yɛge na mbe yo wi yen na kɔrɔgɔ, pa Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaga yo Yɛnɛɛ li mɛrɛgeye pe yɛge na mbe yo ki fɔ wɛ pye wi woo.

⁹ ɛɛn fɔ, lere ɲa fuun ka je na na leele pe yɛge na, pa Lere wi

12

*Zhezu wɛla wi fɔrɔgɔfenne
pe yeri kopiire wogo ki na
(Mati 10.26-27)*

¹ Ki sanga wi ni, leele paa gbogolo na kee lere waga yɔn ka yeri, fɔ a paa pe yɛɛ tangala. A Zhezu wɛ si senre ti lɛ mɛɛ wi fɔrɔgɔfenne poro pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye pe leve wi ni,

† 11:51 11:51: Zhenɛ 4.8-10 † 11:51 11:51: 2 Kuro 24.20-22 † 11:52 11:52: Ko kɔrɔ wo yen fɔ pe ma kaselege ki lara leele pe na. † 12:2 12:2: Luki 8.17 † 12:9 12:9: Luki 9.26

Pinambyo wi yaa ka je ki fo wi na Yenhele li merageye pe yege na†.

10 «Lere na fuun ka senpere yo Lere wi Pinambyo wi na, ti yaa ka kala yaga wi na. Een fo, lere na ka Yinnekpoyi li mege ki jogo, ki kapege ki se kala yaga wi na fyew†.

11 «Na paga kaa kee ye ni mbe sa kiti kon ye na wa sheryinre ti ni, konaa wa kiti konfenne poro naa fannga fenne pe yeri, ye jaterere wiga ka piri ye na ye yolomo mbe ye yee sho konaa ye senyoro to kala na;

12 katugu le ki sanga nungba wi ni, senre nda ye daga mbe yo, Yinnekpoyi li yaa ye naga ti ni.»

Penjagboro fo tijinliwe fu fo yomiyele

13 Kona, a nana wa si koro wa janwa wi sogowo, mee Zhezu wi pye fo: «We Nagafu, ki yo na nosepyo wi kan, fo korogo nga we to wi yaga we kan, wege wali we yee na.»

14 A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Na wonlo, ambo wilan tege mbe pye ye kiti konfo, nakoma mbe pye ye korogo walifo?»

15 Kona, a Zhezu wi si pe ni fuun pe pye fo: «Ye wele! Ye yee yingiwe jen jenge yegembatinwe pi ni fuun pi ni; katugu lere wi ka penjagboro ti ta yege o yege, ko se ya yinwege kan wi yeri.»

16 Kona, a Zhezu wi sigi yomiyele na li wa ma pe kan, ma pe pye fo: «Nana penjagboro fo wa keere la yon fo jenge.

17 A wi nee jaterere piin nee wi yee piin fo: «Nga yingi mi yaa pye? Tegesaga woro na yeri mbanla yarilire ti ni fuun ti tege.»

18 Kona, a wi suu yee pye fo: «Nga mi yaa pye ki nga! Mi yaa na bondoolo pe jaanri mbe fonmbolo kan tugbombolo. Mi

yaa na yarilire ti ni fuun ti gologo mberi le wa, naa na yarijende sannda pyew ti ni.»

19 Kona, mbe silan yee pye fo: «Yingo yaakara legere yen ma tege na kan, mbe yegele legere pye. Mi yaa cen mbaa wogo, mbaa nii, mbaa woo, mbaa yogori.»

20 Een fo, Yenhele li suu pye fo: «Lewee cenle wele de! Nala yembine na li ni yere, ma yaa ku. Kona, yaara nda fuun ma tege, pa to yaa koro ambo kan?» »

21 Kona, a Zhezu wi sigi senre nda ti taga wa ma yo fo: «Lere na fuun wila penjagboro gbogolo wi yee kan anme wi yen, ma si yala, Yenhele yege na wi woro penjagboro fo.»

Ye ye jigi wi taga Yenhele li na (Mati 6.25-34)

22 Kona, a Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Yaga kaa ye jaterere wi lege yee na yaakara nda ye yaa la kaa to kanngolo mbe yo fo: «Nga yingi mi yaa ka?» Yaga si kaa ye jaterere wi lege ye yariporo wogo ki na, mbe yo fo: «Nga yingi yariporo mi yaa le?»

23 Katugu lere wi yinwege ki we yaakara ti na. A wi wire fun ti we paara ti na.

24 Ye kaankaanye pe wele! Paa yarilire lugu, paa si yarilire kologi. Yaakara tegesaga woro pe yeri, bondoolo woro pe yeri. Ma si yala, Yenhele li maa pe baro. Ye mbonro sannjere ti na.

25 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yee kan naa jenri wi jaterere legere ti ni?

26 Ki kaa pye ye se ya mbe ko kala jele na lo pye, yingi na, a ye nee ye jaterere wi lege ye yee na ye kagala sanngala koro kala na?

27 Ye yarifyeenre ti yirilomo pi wele wa wasele! Tila tunngo pye, tila si pili. Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunana Salomo

† 12:10 12.10: Mati 12.32; Maki 3.28-29; Ebu 6.4-6

wo naa wi yarijende legere tawa pi ni fuun ni, wi yariporo ka sila yon mbe yarifyeenre ka tiyonwo bo.

²⁸ Yan nga ki ma fi nala wa wasele, goto kason ma kaa ki sogo, na Yennele li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jen mbe yo Yennele li yaa ye yariporo ti kan ye yeri fun mbe we ko na. Ye tagawa pi kologo de!

²⁹ Yaraga nga ye yaa la kaa naa tonmo mba ye yaa la woo, yaga kaa ye jateri wi lege ye yee na to jawa po kala na suyi.

³⁰ Dunruya woolo mbele pee Yennele jen, poro pe maa ko yaara to ti ni fuun to lagajaa. Een fo, yoro wo na, To yen ye yeri. Wigi jen ma yo ti kala yen ye na.

³¹ Ki kala na, ye bala yaa Yennele li wunluwo po lagajaa, kona pa li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun.»

Yarijende nda wa yennele na ti senre

(Mati 6.19-21)

³² «Yoro mbele ye yen paa simbangbelege jele yen, yaga kaa fy; katugu ki ye To Yennele li ndanla lili wunluwo pi kan ye yeri.

³³ Ye ye kee yaara ti pere yege penjara ti yeele fyonwo fenne pe na. Ye penjara leyaara lagaja ye yee kan nda ti se le, ye yarijende mbakoro gbogolo ye yee kan wa yennele na. Wa ki laga ki na, yoo woro wa, yaawere si woro wa mberi ka mberi jogo.

³⁴ Katugu ma yarijende tiga pye laga nga na, pa ma jateri wi ma pye wa.»

Ye cen ki cenwe

³⁵ «Ye ye yee gbegele, ye ye kurusijara wi po, ye fitanlaye paa yiin†!

³⁶ Ye pye paa tunmbyeele mbele pe to wiga kari jayire na, pe maa

wi singi, jango na wiga ka pan mbe koro ki gbɔn sanga na ni, pe go ki yenge wi kan fyaw.

³⁷ Na pe to wiga ka pan mbe tunmbyeele mbele ta paa wi kono wele, ferewe yaa pye pe woo. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa pe to jate wo wi yaa songoro mboo kurusijara wi po, mbe pe pye pe cen pe li, mbe si yaakara ti yeele pe na.

³⁸ Ali na wiga pan yindege na, nakoma yindogo na wi yo, mbe pan mbe pe ta paa wi kono wele, ferewe yaa pye pe woo.

³⁹ Yege jen ye yo fo ki pye gofo wi ma yoo wi pansanga wi jen, wi jen na koro yenje mbe cen wi cenwe, jango wiga kaa koro ki kaw mbe ye wa go.

⁴⁰ Yoro fun, ye cen ki cenwe, katugu sanga na ye se kaa jate co, ko sanga wowi Lere wi Pinambyo wi yaa pan.»

Tunmbyee na pe taga wi na konaa tunmbyee na pee taga wi na

(Mati 24.45-51)

⁴¹ Kona, a Pyeri wi sho fo: «We Fo, ma ki yomiyele na li wa woro ce kan lee, nakoma ma li wa lere pyew kan?»

⁴² A We Fo wi sho fo: «Tunmbyee wiwiin pe taga wi na, a wi pye tijinliwe fo? Wowi na wi tafo wi maa tege tunmbyeele sambala pe go na wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi na.

⁴³ Na wi tafo wiga ka songoro mbe pan mboo yan wi bala naa tunngo ki piin, pa ferewe yaa pye wi woo!

⁴⁴ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafo wi yaa wi tege wi kee yaara ti ni fuun ti go na.

⁴⁵ Een fo, na ki tunmbyee wiga wi yee pye fo: Na tafo wi yaa mo wa, mbe ye wi tunmbyee yeenle nambala naa jele pe ni mbaa

† 12:35 12:35: Ko koro wo yen mbe yee gbegele mbe tunngo pye.

pe gbɔɔn, mbaa woo mbaa tinni sinne ni,

⁴⁶ pilige nga wi woro naa tafɔ wi konɔ wele, wagati ɲa wii jen ɔɔ, ko wagati wowi wi yaa pan. Kona, wi yaa wi jɔɔ fɔ jenɲe, mboo tasaga kan wi yeri wa tunmbyeele mbele pee taga pe na pe ni.

⁴⁷ «Tunmbyee ɲa wi maa tafɔ wi nandanwa kala li jen, wila si ɔɔn ki ɔɔnwɛ mbe tunɲo pye mbe yala wi tafɔ wi nandanwa kala li ni, wo yaa ka gbɔn fɔ jenɲe.

⁴⁸ Eɛn fɔ, tunmbyee ɲa wila wi tafɔ wi nandanwa kala li jen, wi ma sila kagala kele piin, ngele ke daga gbɔnrɔ ni, wo yaa ka gbɔn jenri. Yarilegere kan ɲa fuun yeri, yarilegere yaa ka yewe wi yeri. Pɛ yarilegere telege ɲa fuun na, pe yaa ka yarilegere yewe wo yeri naa mbe wɛ.»

*Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na
(Mati 10.34-36)*

⁴⁹ «Mi pan mbe kasɔn le laga tara ti ni, ndɛɛ ki gbɔn yɛɛn kila yiin makɔ, ki jen nala ndanla.

⁵⁰ Batemu[†] wa yen wa, ɲa mi daga mbe pye, kilan jatere wi piri na na jenɲe fɔ wi ka sa pye wi yɔn fili.

⁵¹ «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yeyinɲe mi pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Ayoo, kaawɔ mbe ye kɔn ye yɛɛ na.

⁵² Mbege le yinɲo wo na, ma yaa sa leele kanɲurugo yan sege ka ni, pe yaa kɔn pe yɛɛ na. Taanri yaa yiri shyen kɔrɔɔ, shyen mbe yiri taanri kɔrɔɔ.

⁵³ To wi yaa yiri pinambyɔ wi kɔrɔɔ, pinambyɔ wi yiri to wi kɔrɔɔ. Nɔ wi yaa yiri sumborombyɔ wi kɔrɔɔ, sumborombyɔ wi yiri wi nɔ wi kɔrɔɔ. Jele wi yaa yiri wi piɲo wi kɔrɔɔ, piɲo wi yiri wi najo wi kɔrɔɔ[†].»

[†] 12:50 12:50: Batemu wo wi yen jɔɔɔɔ ɲa Zhezu wi mbaa jɔɔ wa tiparaga ki na we.

[†] 12:53 12:53: Mishe 7.6   [†] 12:56 12:56: Mati 16.2-3

*Mbe wagati wi jen
mboo wɔ wi yɛɛ ni
(Mati 16.2-3)*

⁵⁴ Zhezu wila pye naga yuun fun janwa wi kan fɔ: «Na yaga kambaaga yan kila yinrigi wa yɔnɔ yirisaga kɛɛ yeri, ye ma yo tisaga yaa pan. Pa ki mɛɛ pye ma.

⁵⁵ Sanga o sanga tifene fun li kaa gbɔɔn mbaa kee yɔnɔparawa kalige kɛɛ yeri, ye ma yo kafugo yaa wo. Pa ki mɛɛ pye ma fun.

⁵⁶ Kopiire fenne wele yoro! Na yɛ kaa tara to naa naayeri sanga wo jen maa wɔ wi yɛɛ ni, ye daga mbe nala pilige yaara ti jen mberi wɔ ti yɛɛ ni fun[†].»

*Ma yo ma mbenfɔ wi ni ye fili
(Mati 5.25-26)*

⁵⁷ «Ye daga fun mbe kasinɲe ki lagaja, mbege jen ye ye.

⁵⁸ Na mboro naa ma mbenfɔ wi ni ye kaa kee ja wa kiti kɔnsaga, mbe ye ta wa konɔ, ma bala ma yo wi ni ye fili. Nakoma wi yaa kari ma ni wa kiti kɔnfɔ wi yeri, wo mbe sɔɔn le polisiye pe kɛɛ, poro mbe sɔɔn le kaso.

⁵⁹ Mila ki yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔɔɔ ki ni fuun ki tɔn, ali tama nunɲba wiga ka koro.»

13

Mbɔɔn kapere ti jen mberi yaga

¹ Ki sanga wi ni, a leele pɛle si saa ki yo Zhezu wi kan ma yo Pilati wila Galile tara fenne pele gbo, ma yala paa pye na yaayoro kuun nari woo saraga Yenɲele li yeri. A pe kasanwa pi pinle yaayoro woo pi ni.

² A Zhezu wi si pe pye fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ ki Galile tara fenne mbele pɛ gbo yɛɛn, poro kapere to gbɔɔɔ ma wɛ Galile tara fenne sanmbala pe woro ti na wi le?»

³ Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye kapere ti jen mberi yaga, pa ye yaa ka ku ma.

⁴ Silowe lɔgɔ yɔn sannɔgazo wila to leele kɛ ma yiri kolotaanri mbele na ma pe gbo, yaa ki jate poro kapere to la gbɔgɔ ma wɛ Zheruzalɛmu woolo sanmbala pe woro ti na wi le?

⁵ Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye kapere ti jen mberi yaga, pa ye yaa ka ku ma.»

Tige mbasege

⁶ Kona, a Zhezu wì sigi yomiyelɛ na li wa ma yo fɔ: «Nanɔ wà la figiye tige sanri wi ɛɛɛn kere nawa. A wì si kaa kari saga piile pele cɔ, ɛɛn fɔ, wii sa pyɔ yan ki na.»

⁷ Kì kaa pye ma, a wì si nanɔgɔ kere tunmbyee wi pye fɔ: «Wele, na yeɛ taanri wolo loli na yeɛn. Mi ma pan mbe pyɔ cɔ laga ki figiye tige nga ki na, mila pyɔ yan ki na. Kì kala na, kì kɔn maga wɔ laga. Yingi na, a kì sigi laga nga ki shɔ jaga?»

⁸ Ɛɛn fɔ, a nanɔgɔ kere tunmbyee wì suu pye fɔ: «Na to, kì yaga laga naa kì yeɛ nungba pye! Mi yaa wege tugu kɛɛɛ mbege maga mbege fili, mbe fyongɔ le kì nɔgɔ.»

⁹ Kana yelapanna kì yaa sɛ. Nakosima, pa ma ti mbege kɔn mbege wɔ laga.»

Zhezu wila jɛɛ wa sagala cɛnpilige ka ni

¹⁰ Cɛnpilige ka ni, Zhezu wila pye na leele pe nari Yɛnɔɛɛɛ senre ti ni sherigo ka ni.

¹¹ Ma yala jɛɛ wà la pye wa, yinne tipege la ye wi ni maa pye yandee. Pìla yeɛ kɛ ma yiri kolotaanri lo ta wi na. Pìla wi kuru kɛngɛɛngɛ, wila ya yiri mbe sin.

¹² Naa Zhezu wila kaa kì jɛɛ wi yan sanga na ni, a wì suu yeri, ma suu pye fɔ: «Jɛɛ, mà shɔ ma yama pi ni nala!»

¹³ A Zhezu wì suu keyen yi taga wi na. Le kì yɔngɔɔ nungba kɛ ni, a wì si yiri ma sin nɛɛ Yɛnɔɛɛɛ li sɔnni.

¹⁴ Ɛɛn fɔ, a kì si sherigo to wi mben fɔ jɛngɛ, naa Zhezu wila wi sagala cɛnpilige kì ni we. A wì si janwa wì pye fɔ: «Tunɔgɔ pyepiliye yi yɛn kɔgɔloni. Yaa paan kò piliye yo ni paa ye sagala. Yaga kaa paan cɛnpiliye yo ni.»

¹⁵ A we Fɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro wele, ye yɛn kopiire fenne! Mi yo ye ni fuun nungba nungba, cɛnpilige kiga gbɔn, ye ma ye nɛgɛ, nakoma ye sofile wi sanga wa wì sinɛsaga mbe saa kan wi ma wɔ?»

¹⁶ Kì jɛɛ na yeɛn, Abirahamu setirige pyɔ wo wawi. Sotanla wùu pɔ ma saa gbɔn fɔ yeɛ kɛ ma yiri kolotaanri. Kii daga mboo shɔ wì pɔyaara ti ni cɛnpilige kì ni wi le?»

¹⁷ Naa Zhezu wila kaa to yo ma sanga na ni, a tì si fere wa wi mbenfenne pe na. Ɛɛn fɔ, janwa wo nawa pɔ la yinngi kagbɔgɔɔ ngele fuun wila pye ke kala na.

Mutari tige pyɔ yomiyelɛ (Mati 13.31-32; Maki 4.30-32)

¹⁸ A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnɔɛɛɛ li wunluwɔ pi yɛn ma yingi lɛ? Mbe ya mboo taanla yingi ni?»

¹⁹ Pi yɛn paa mutari tige pile la yɛn. Nanɔ wà la la lɛ ma saa li lugu wi nanɔgɔ kere. A li si fi ma yiri ma pye tige, a sannjere ti pan ma sere pɔ wa kì njere ti ni.»

Leve yomiyelɛ (Mati 13.33)

²⁰ A wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe Yɛnɔɛɛɛ li wunluwɔ pi taanla yingi ni?»

²¹ Pi yɛn paa leve yɛn. Jɛɛ wà wi lɛ maa pinle wi farini muwe bɔrɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

Yeyongo jeele senre

(Mati 7.13-14,21-23)

²² Zhezu wila pye na cagboro to naa ka pigile ke yanri, na leele pe nari Yenjele senre ti ni, na kee wa Zheruzalemu yeri.

²³ A lere wà suu yewe ma yo fo: «We Fò, leele jenri ma pe yaa ka shò?»

²⁴ A Zhezu wì si pe yon sogo ma yo fo: «Yeyongo nga ki maa yiin wa yennele na, ki yen jeele. Ki kala na, yege ngbanga ye ye wa ko ni; katugu mila ki yuun ye kan, lelegere yaa kaga ngbanga mbe yo pe yaa ye, een fò, pe se ka ya ye.

²⁵ «Na lagafò wiga ka yiri mbe koro ki sogo sanga na ni, mbe ye yaga wa funwa na, pa ye yaa ki le mbaa koro ki gboon mbaa yuun fo: <We Fò, koro ki yenge we kan.> Kona, wi yaa ye pye mbe yo fo: <Mi si ye jen, mbe si ka ye yirisaga jen.>

²⁶ Kona, ye yaa wi pye mbe yo fo: <Wè si pinle ma li ma wò ma ni. A mà we naga Yenjele senre ti ni yere wa we ca nawa kongolo ke ni.>

²⁷ Kona, wi yaa ye pye naa fo: <Mi si ye yirisaga jen. Ye yiri na tanla, yoro kapere pyefenne ye ni fuun!>

²⁸ Kona, ye yaa kaa gbele wa, mbaa ye ngangala ke kaa, na yaga ka Abirahamu naa Izaki naa Zhakobu, konaa Yenjele yon senre yofenne pe ni fuun pe yan sanga na ni wa Yenjele li wunluwo pi ni we. Ko mbe si yala pe yoro wa wa funwa na.

²⁹ Ki sanga wiga ka gbòn, leele pe yaa ka yiri dunruya wi kee ki ni fuun ki na mbe sa censaga le wa Yenjele li wunluwo pi ni mbaa nii.

³⁰ Kona, mbele pe yen pungefenne, pele yaa ka pye

konngbanmbala. Mbele pe yen konngbanmbala, pele yaa ka pye pungefenne†.»

*Zhezu wila para
Zheruzalemu ca ki na*

(Mati 23.37-39)

³¹ Ki sanga wi ni, a Fariziye pèle si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fo: «Kari laga ka na ma wò laga ki laga nga ki ni, katugu wunlunana Eròdi wila ma lagajaa mboon gbo.»

³² A Zhezu wì si pe yon sogo ma yo fo: «Yaa kee ye saga yo ki dabaaga ki kan fo: <Nala naa goto, yinne tipegele koro mi yen na puro na woo leele pe ni, na yambala pe sagala, piliya na, mi yaa na tunngo ki ko.>

³³ Een fò, ki daga mbaa kee na konò li ni nala naa goto, naa piliya na; katugu na Zheruzalemu ca ko ma, kii daga Yenjele yon senre yofò wa mbe ku laga ka na naa†.

³⁴ «E! Zheruzalemu, Zheruzalemu, mboro ma maa Yenjele yon senre yofenne pe kuun, pitunmbolo mbele li torogo ma kan na pe waa sinndere ni na pe kuun. Mila pye naga jaa wagati legere na mboon leele pe gbogolo pe yee na paa yegere nga na ngonò maa piile gbogolo wi kanwira ngò we. Een fò, yee si yenle.

³⁵ Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga fo sa gbòn pilige nga ye yaa kaga yo mbe yo fo: <Na wila paan we Fò wi mege ki na, Yenjele sa duwaw wi na!> »†

14

Zhezu wila yana wa sagala

¹ Cenpilige ka ni, Zhezu wila saa ye Fariziye legboò wa go mbe li wa. Fariziye mbele pàa pye wa, pe nee wi wele fò jenge.

† 13:30 13:30: Mati 19.30 † 13:33 13.32-33: Nala naa goto, naa piliya na, ki mbe ya logo paa piliye taanri yen, nakoma paa wagati titonlwo yen. † 13:35 13.35: Yuuro 118.26

² Naŋa wà la pye wa wi yege sɔgɔwɔ, witiɓɔgɔrɔ yama la pye wi na.

³ A Zhezu wì si senre ti le, mæ lasiri sɛwe jenfenne poro naa Fariziye pe yewe ma yo fɔ: «Mbe yala we lasiri wi ni, ki daga ma lere sagala cɛnpilige ki ni lee, nakoma maga ka lere sagala?»

⁴ A pè si pyeri. Kona, a Zhezu wì suu kɛɛ ki taga ki naŋa wi na maa sagala, ma suu pye ma yo wila kee wì go.

⁵ Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni, wiwiin wi yen laga, na wi pyɔ, nakoma wi nege ka to kɔlɔ, wi se fyæle mbe saa wɔ wa, ali na kaa pye cɛnpilige† yi?»

⁶ Kona, pe mbaa wi yɔn sogo yege ŋga na yere, pe sila ki jɛn.

*Censara wɔmɔ kala
konna leele yerikala liwen na*

⁷ Leele mbele pàa yeri ki liwen pi na, Zhezu wila pe wele ma pe yan paa yege ŋga na pàa pye na censara tiyɔnrɔ ti woo. Kì pye ma, a wì sigi yomiyele na li wa pe kan ma yo fɔ:

⁸ «Na lere kɔɔn yeri jayire liwen na, maga ka sa cen wa censaga tiyɔngɔ ko na. Kana, ki mbe ya pye pè lere wa yeri, wo mege ko gbɔgɔ ma we mboro wogo ko na.

⁹ Pa ŋa wì ye ni fuun shyen ye yeri, wi yaa pan mbɔɔn pye fɔ: «Ki censaga ŋga ki kan naŋa ŋa wi yeri!» Kiga pye ma, pa ma yaa kari fere coli mbe sa cen wa censaga punɔgɔ wogo ki na.

¹⁰ Eɛn fɔ, na lere kɔɔn yeri jayire liwen na, sa cen wa censaga punɔgɔ wogo ko na. Kona, ŋa wì ye yeri, na wiga ka pan, wi yaa ma pye fɔ: «Na wonlɔ, pan ma cen laga yege, laga censaga tiyɔngɔ ŋga ko ni.» Kona, pa ma yaa pye mbe gbɔgɔ ma suro lifenne yeenle sanmbala pe sɔgɔwɔ.

¹¹ Katugu lere ŋa fuun kaa yeɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa fuun ka suu yeɛ tirige, wo yaa ka yiri†.»

¹² Lere ŋa wila Zhezu wi yeri liwen pi na, a Zhezu wì si wo fun wi pye fɔ: «Na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ yɔnlɔ na wi yo, nakoma yembine wi yo, maga kɔɔn wenne, naa ma nosepiile, naa ma go woolo, naa ma cɛnyeenle pen-jagbɔrɔ fenne poro yeri ki liwen pi na. Nakoma poro fun, pe yaa kɔɔn yeri ki liwen pa na mbɔɔn wogo ki fɔgɔ tɔn.

¹³ Eɛn fɔ, na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, ma fyɔnwɔ fenne, naa fyɔnlɔ, naa jeɔgɔlɔ fenne, naa yandeele poro yeri ki liwen pi na.

¹⁴ Kona, pa ma yaa ka ferewe ta, katugu poro se ya mbege yongɔ songɔrɔ ma na. Eɛn fɔ, Yenŋele lo li yaa kaga yongɔ songɔrɔ ma na, na lesinmbele paga ka yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni pilige ŋga ni we.»

*Liwen gbɔlɔ yomiyele
(Mati 22.1-10)*

¹⁵ Wa ki suro lifenne pe ni, naa nungba la kaa ki senre ti logo, a wì si Zhezu wi pye fɔ: «Lere ŋa wi yaa ka sa li wa Yenŋele li wunluwɔ pi ni, ferewe yen wi woo!»

¹⁶ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la feti sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, mæ leleɓere yeri.

¹⁷ Naa lisanga wila kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wi tun wa pe yeri ma yo fɔ: «Ye pan ye li, yaara ti ni fuun ti gbegɛle ma yala.»

¹⁸ Eɛn fɔ, a ki si cen ndɛɛ pàa yɔn wa nungba. Pe ni fuun nungba nungba pe nɛɛ kaferɛge kaan naŋa wi yeri. Konɓanna wo laa pye fɔ: «Mì laga lɔ, ki daga mbe saga wele. Kì kala na, ma kaferɛge, mila ma yenri wi.»

† 14:5 14:5: Luki 13.15 † 14:11 14:11: Mati 23.12; Luki 18.14; Zhaki 4.6

19 A wà sho naa fò: «Nɛɛ nda ti maa fali, miri kɛ lɔ. Mila jaa mbe kari ti sa fali mbege wele. Ki kala na, ma kaferege, mila ma yenri wi.»

20 A wà si nuru naa ma yo fò: «Milan jɔ wi jayire pye yɛɛn fɔɔnfɔɔn. Ki kala na, mi se ya kari wa.»

21 A tunmbyee wì si songoro ma saa ki yo wi tafɔ wi kan. A gofɔ wì si nawa ngban, ma suu tunmbyee wì pye fò: «Fyɛɛɛ ma kari wa katoro to naa ca nawa kongolo ke ni, ma sa fyɔnwɔ fɛnne, naa fyɔɔnɔ, naa jejɔgɔlɔ fɛnne, naa yandeele pe yeri ma pan pe ni.»

22 Ko pyɛngɔlɔ, a tunmbyee wì suu tafɔ wi pye fò: «Na tafɔ, nga mà yo mìgi pye. Ɛɛn fò, go kii yin.»

23 Kona, a wì suu tunmbyee wì pye fò: «Ta kee wa kongboro to naa kombigile ke ni, ma sa leele pe ngbanga ma pan pe ni, janjo na go ki yin.»

24 Katugu mila ki yuun ye kan, leele mbele mila yeri, wo wa sanla suro ta nene.» »

*Nga ki daga maa piin
mbe si pye Zhezu wi fɔɔngɔfɔ
(Mati 10.37-38)*

25 Ko punjo na, janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi na na kee. A wì si kannga ma yege wa pe yeri, mɛɛ pe pye fò:

26 «Lere ɲa ka pan na kɔɔngɔ, na wi suu to wi panra†, naa wì nɔ, naa wì jɔ, naa wì piile, naa wì nɔsepiile nambala, naa wì nɔsepiile jɛɛɛ, konaa wo yɛɛ jate, wì se ya pye na fɔɔngɔfɔ.»

27 Na lere ɲa fuun suu tiparaga ki tugo†, mbe taga na na, wo se ya pye na fɔɔngɔfɔ.

28 Ye ni, ɲa kaa jaa mbe sanngazo kan, wì ma cɛn ma wì kanpenjara ti jate gbɛn, na kaa

pye ti mbe ta wi yeri mbe tunngo ki kɔ!

29 Nakoma na wiga go nɔngɔ ki le, na wii ya mbege tunngo pye, leele mbele fuun kaga yan, pe yaa la tɛge wi na,

30 mbaa yuun fò: «Ki nana ɲa, wo wigi go nga ki nɔngɔ le. Wii ya mbege kan ki kɔ.»

31 Ki pyelomɔ nungba pi na fun, na wunlunana wa kaa jaa mbe sa malaga gbɔn wunlunana wa ni, wì ma cɛn ma jatere pye gbɛn. Na kaa pye wo naa lenambala waga kɛ (10 000) mbe ya yiri sa to wunlunana sanja wo naa wì lenambala waga nafa (20 000) na.

32 Na wì kaga yan wì se ya, wì ma leele tun wa wunlunana sanja wì yeri sanga ɲa ni wì wa lege we, pe sa tanwa ja pe shyen sogowo pi ni.»

33 A Zhezu wì si pe pye fò: «Ko ki yen paa ye wogo ki yen. Ye ni, na ɲa fuun si kaari wì kɛɛ yaara ti kala, wì se ya pye na fɔɔngɔfɔ.»

*Kɔ ɲa wì se ya kala yɔn wì sɛnrɛ
(Mati 5.13; Maki 9.50)*

34 «Kɔ wì yen ma yɔn, ɛɛn fò, na wì tanwa piga wɔ wì ni, tanwa pa se ya ye wì ni naa†.

35 Wì se ya yaraga ka yɔn wa tara. Wì se ya pye paa fyɔngɔ yen fun mbe kɛɛɛ tara ti tanla, ndɛɛ mboo wa wa funwa na. Nungbogolo ka pye ɲa na, mbaa nuru, wila nuru dɛ†.»

15

*Sumbyɔ ɲa wila punjo
ma kaa yan
wì yomiyɛɛ le
(Mati 18.12-14)*

1 Nizara shɔfenne poro naa kapere pyefenne pe ni fuun pàa

† 14:26 14.26: Ko koro wo yen fò na Zhezu wii lere ɲa ndanla mbe we wì to naa wì nɔ, naa wì jɔ, naa wì piile, naa wì nɔsepiile nambala, naa wì nɔsepiile jɛɛɛ, naa wo yɛɛ jate na, wì se ya pye wì fɔɔngɔfɔ. † 14:27 14.27: Ko koro wo yen mbe cɛn wì jɔngɔ ki cɛnwɛ pilige pyew.

† 14:34 14.34: Mati 5.13 † 14:35 14.35: Mati 11.15

pye na fulo Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri.

² Ἐεν ƒɔ, a Fariziye poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, pe nɛɛ kɔngɔri na yuun ƒɔ: «Ki nanja ŋa wi yen na kapere pyefenne pe yinri tiyɔngɔ, na kaa pe ni†.»

³ Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛle na li wa pe kan,

⁴ ma yo ƒɔ: «Ye ni, mì yo, na sumbyɔ cɛnme ka pye lere wa yeri, wii nungba punɔgo pe ni, wi yaa nafa tijere ma yiri ke ma yiri kolɔjere sanmbala pe yaga wa pe kasaga, mbe sa ŋa wì punɔgo wi lagaja ƒɔ wi saa yan!

⁵ Na wiga ka saa yan sanga ŋa ni, wi yaa wi yigi mboo taga wi pajogo ki na nayinme coli, mbe sila kee.

⁶ Wiga ka sa gbɔn wa wi laga, wi yaa wi wenne naa wi cɛnyɛnle pe yeri, mbe pe pye ƒɔ: «Ye pan we yɔgɔri ja, katugu na sumbyɔ ŋa wila punɔgo, mùu yan.»

⁷ Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, mila ki yuun ye kan, na kapege pyefɔ nungba kaa kapere ti jen mberi yaga, nayinme yaa pye wa yenɲɛle na wi kala na mbe we lesinmbele nafa tijere ma yiri ke ma yiri kolɔjere kala na. Poro mbele pee jori mbe pe kapere ti jen mberi yaga we.

Warifuwe pyɔ yomiyɛle

⁸ «Nakosima, na jɛle wa ka warifuwe pyɔ ke ta, nungba ka punɔgo pe ni, wii yaa fitanla mu mbe go ki pe mboo wele yetogowo ni ƒɔ wi saa yan wi le?»

⁹ Na wiga kaa yan sanga ŋa ni, wi yaa wi wonlonjaala naa wi cɛnyɛnle pe yeri, mbe si pe pye ƒɔ: «Ye pan we yɔgɔri ja, katugu na warifuwe pyɔ ŋa wila punɔgo, mùu yan.»

¹⁰ Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, na kapere pyefɔ nungba kaa kapere ti jen mberi yaga, nayinme

ma pye Yenɲɛle li mɛregeye pe yeri wi kala na ma fun.»

Pinambyɔ ŋa wila punɔgo ma kaa yan wi yomiyɛle le

¹¹ A Zhezu wì sho naa ƒɔ: «Pinambiile shyen la pye nanja wa yeri.

¹² A pinambyɔ jɛɛ wì si kaa wi to wi pye ƒɔ: «Baba, kɔrɔgɔ ŋga mi yaa ka ta wa ma yarijendɛ ti ni, ki kan na yeri.» Ki kaa pye ma, a tofɔ wì si kɔrɔgɔ ki wali wi piile shyen pe na.

¹³ Naa piliye jenri la kaa toro, a pinambyɔ jɛɛ wì suu keɛ yaara ti ni fuun ti gbogolo ti yɛɛ na, mɛɛ kari ki penjara ti ni taleere ta ni, ma saa naa yinwege ki piin wa kalikalawa pi ni, maa penjara ti ni fuun ti jɔgɔ.

¹⁴ Naa wila kaa ti ni fuun ti li ma, a funɔgo gbɔgɔ kà si to wa ki tara ti ni. A fyɔnwɔ si to wi na.

¹⁵ A wì si saa ye tunɲgo ki tara ti woo wa yeri. A wo suu torogo wì saa wì cɛɛle kɔrɔsi wì kan wa wì keɛɛ ti ni.

¹⁶ Yaakara nda cɛɛle pàa pye na kaa, to tari wila pye na jaa mbaa kaa. Ἐεν ƒɔ, pe sila yenle mbaa ta kaan wi yeri.

¹⁷ Kona, a wì si cɛn nɛɛ jatere piin wì cɛnwɛ pi na, ma suu yɛɛ pye ƒɔ: «Wa na to wì yeri, tunmbyeele pe ni fuun pe ma ka yaakara tila kɔ. Ma si yala, muu yen na kuun funɔgo lagame.»

¹⁸ Mi yaa yiri mbe sɔngɔrɔ mbe kari na to wì kɔrɔgɔ, mbe saa pye ƒɔ: Baba, mì kapege pye Yenɲɛle li na, ma ka pye ma na.

¹⁹ Mii daga paa na yinri ma pyɔ. Tanla piin paa ma tunmbyeele pe yɛn.»

²⁰ A wì si yiri nɛɛ sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri.

«Maa ta wa lege wila paan, a tofɔ wì suu yan, a wì yinriwe suu

† 15:2 15.2: Mati 9.10-13

ta fɔ jɛŋgɛ. A wì si fe ma saa wi fili, mɛɛ magala wi ni ndanlawa ni.

²¹ Kona, a pyɔfɔ wì suu pye fɔ: <Baba, mì kapege pye Yɛnɛlɛ li na, ma ka pye ma na. Mii daga paa na yinri naa ma pyɔ.>

²² Ɛɛn fɔ, a tofɔ wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: <Ye fyɛlɛ ye pan yanla derigbɔrɔ ti ni fuun tiyɔngɔ ki le wi kan. Ye kannjine le wi yombelɛ li na. Ye sawira le wi kan.>

²³ Ye pan napige ŋga ki tɔrɔ ki ni, yege gbo. We nayinme suro sɔgɔ,

²⁴ katugu na pyɔ ŋa yɛɛn, wila pye ndɛɛ wì ku, yingɔ wì yen. Wila punɔgo yingɔ mùu yan!> A pɛ sigi lɛ na nayinme feti piin.

²⁵ «Ko sanga wo ni, ki naŋa wi pinambyɔ konɔgbanna wila pye wa kɛɛɛ. Naa wila kaa pan ma yɔngɔ pe go ki ni, a wi nɛɛ piŋge naa yɔrɔ tinme taa wa go.

²⁶ A wì si tunmbyee wa yeri maa yewe ki yɔrɔ ti kɔrɔ wi ni.

²⁷ A tunmbyee wì suu pye fɔ: <Ma jɔnlɔ wo wì sɔngɔrɔ ma pan. A ma to wì si napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a wège gbo; katugu wùu yan wì pan ŋgbaan.>

²⁸ Kì kaa pye ma, a pinambyɔ konɔgbanna wì si nawa ŋgban, mɛɛ je ma yo wi se ye wa go. A tofɔ wì si yiri ma pan maa sulu ma yo wi ye.

²⁹ Ɛɛn fɔ, a wì si tofɔ wi pye fɔ: <Ta nuru! Male wa, yegele legerɛ kè toro, mi yen na tunɔgo piin ma kan. Mi fɔɔn sɛnrɛ ta kɛ. Kona ki ni fuun, ali sikapile jate, ma fa la kan na yeri mbe nayinme suro sɔgɔ, mbanla wenne pe yeri.>

³⁰ Ɛɛn fɔ, ma pyɔ ŋa yɛɛn, wo kaa pan, wo ŋa wɔɔn penjara ti ni fuun ti li nanjaala ni, a mà si napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a pège gbo wo kan.>

³¹ A tofɔ wì suu pye fɔ: <Na pyɔ, ma yen laga na ni pilige pyew,

yaraga ŋga fuun ki yen na yeri, ma wogo yi.

³² Ɛɛn fɔ, we daga mbe nayinme feti pye mbe pye yɔgɔrimɔ na, katugu ma jɔnlɔ ŋa yɛɛn, wila pye ndɛɛ wì ku, yingɔ wì yen. Wila punɔgo, yingɔ mùu yan.> »

16

Zhezu wila yomiyegɛlɛ kele wa penjagbɔrɔ wogo ki na

¹ A Zhezu wì sigi yo wi fɔrɔgɔfenne pe kan ma yo fɔ: «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Wila penjara jirifɔ le maa tege wi kɛɛ yaara ti go na. A pɛ si pan maa pye ma yo wi penjara jirifɔ wi yen naa penjara ti jogo.

² A wì suu penjara jirifɔ wi yeri, maa yewe ma yo fɔ: <Ŋga mì logo ma kannɔlɔ, ko pan mɛlɛ? Ma tunɔgo màga pye, penjara nda ti koro konaa nda ti wɔ wa, pan mari yege naga na na; katugu ma se koro na kɛɛ yaara ti go na naa.>

³ Kì kaa pye ma, a penjara jirifɔ wì suu yɛɛ pye fɔ: <Yingɔ mì yaa la piin yingɔ? Na tafɔ wila jaa mbanla laga wa wi kɛɛ yaara ti go na. Mi se ya fali. Mbe sila yaara yenri leele pe yeri, ko fɛɛɛ yen na na.>

⁴ A! Ŋga mì yaa pye mìgi jen. Kona, na paga na laga wa na tunɔgo ki na, pa leele pe yaa lanla yinri jɛŋge wa pe yinre ti ni.>

⁵ Kona, mbele fuun pàa fɔgɔ kon wi tafɔ wi yeri, a wì si pe ni fuun nunɔba nunɔba pe yeri, ma pan ma konɔgbanna wi pye fɔ: <Na tafɔ wi fɔgɔ jori ki yen ma na?>

⁶ A wo suu pye fɔ: <Sinme bidɔn cɛnme fɔgɔ yi.> A penjara jirifɔ wì suu pye fɔ: <Ma sɛwe wi le ma cɛn fyaw, ma bidɔn nafa shyen ma yiri kɛ yɔnlɔgɔ wa.>

⁷ A wì si wa pye naa fɔ: <Mboro sin, ma fɔgɔ kì yen jori?> A wo suu pye fɔ: <Shɔlɔ bɔrɔ cɛnme kanɔgurugo (500).> A wì si wo pye

fɔ: «Ma sɛwɛ wi lɛ ma shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yɔnlɔgɔ wa.»

⁸ Ki penjara jirifo ɲa wi woro ma sin, a wi tafɔ wɔ suu sɔn ki wogo ɲga wɔla pye tijinliwɛ ni ki na. Katugu ki dunruya ɲa wi woolo pe maa kagala ke piin tijinliwɛ ni pe yɛɛ sɔgɔwɔ ma wɛ mbele pe yɛn yanwa woolo† pe na.»

⁹ A Zhezu wɔ sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Mi wo naga yuun ye kan, fɔ ye ki dunruya ɲa wi nambara penjara ti tɛgɛ ye wɛnnɛ lagaja ti ni ye yɛɛ kan, jango na tiga ka kɔ ye yeri sanga ɲa ni, Yɛnɲɛle li ye yigi jɛnɲɛ wa cɛnsara nda ti se kɔ ti ni.

¹⁰ Lere ɲa wi yɛn tagawa ni wa kagala jɛgɛle jɛgɛle ke ni, wi ma pye tagawa ni fun wa kagbɔgɔlo ke ni. Lere ɲa wii sin wa kagala jɛgɛle jɛgɛle ke ni, wɔla pye mbe sin wa kagbɔgɔlo ke ni fun.

¹¹ Ki kala na, na ye woro tagawa ni ki dunruya ɲa wi nambara penjara ti wogo na, ambɔ wi yaa yarijɛndɛ nda ti yɛn kaselege woro to telege ye na?

¹² Na ye woro tagawa ni lere wa penjara kala na, ɲga ki yɛn ye wogo, ambɔ wi yaa ki kan ye yeri?

¹³ «Tunmbyee kɛɛ se ya tunɲo pye teele shyɛn kan; katugu wi ma kaa nungba panra, sanɲa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nungba na, ma laga sanɲa wi na. Ye se ya tunɲo pye wagati nungba wi ni Yɛnɲɛle lo naa penjara ti kan.»

Zhezu wi Yɛnɲɛle sɛnrɛ yowo paa mba

(Mati 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12)

¹⁴ Naa Fariziye paa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo Zhezu wi yeri, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na; katugu penjara tila pye ma pe ndanla fɔ jɛnɲɛ.

¹⁵ A wɔ si pe pye fɔ: «Yoro mbele yɛɛn, leele poro yɛgɛ na ye maa

ye yɛɛ piin ma yo ye yɛn ma sin. Ɛɛn fɔ, Yɛnɲɛle li ye nawa pi jɛn; katugu kala na leele poro maa jate kagbɔgɔ, lo yɛn katijaanga Yɛnɲɛle yɛgɛ na.

¹⁶ «Moyisi lasiri wo naa Yɛnɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛle poro paa pye na leele pe nari fɔ ma pan ma gbɔn Zhan Batisi wi sanga wi na. Maga lɛ ko sanga wo na, paa Yɛnɲɛle li wunluwɔ Sentanra ti yari, a leele pe ni fuun paa ki ɲgbanga mbe ye wa li wunluwɔ pi ni.

¹⁷ Ɛɛn fɔ, naayeri wo naa tara ti ni, to kɔwɔ yɛn ma tanla ma wɛ Moyisi lasiri wi kala jɛɛle la nungba mbe wɔ wa ko na.

¹⁸ «Nanɲa ɲa fuun kaa jɔ je, mbe wa yɛgɛ poro naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Jɛle ɲa fuun wi pɔlo wi je, nanɲa ɲa fuun kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona, jataga wi yɛn na piin.»

Penjagbɔrɔ fɔ wo naa Lazari sɛnrɛ

¹⁹ «Nanɲa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Yaripɔrɔ sɔnɲgbanga woro naa lɛn paara tiyɔnrɔ wɔla pye na nii, na legbɔɔlo lige nii, naa nayinmɛ kagala piin pilige pyew.

²⁰ Nanɲa fyɔnwɔ fɔ wà la pye na sinlele wa wi go yɔn ki na, paa pye naa yinri Lazari. Sagbanra la pye wi wire ti na lagapyew.

²¹ Kila pye, yaakara tunmɔɔrɔ nda tila pye na yinrigi wa penjagbɔrɔ fɔ wi tabali wi go na na tuun tara, to wɔla pye na jaa mbaa kaa. Pyɔɔnlɔ jate poro la pye na paan naa sagbanra ti laala wi na.

²² A fyɔnwɔ fɔ wɔ si kaa ku. Mɛrɛgɛye pɛ si pan maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa Abirahamu tanla wa yɛnɲɛle na. A penjagbɔrɔ fɔ wɔ si kaa ku fun. A pɛ saa wi le.

²³ Maa ta wa kuulo tara wɔla jɔlo, a wɔ suu yɛgɛ ki yirige, mɛɛ Abirahamu wi yan fɔ wa lege, ma Lazari fun wi yan wa wi tanla.

† 16:8 16:8: Yanwa woolo poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnɲɛle li woolo wele.

24 Kona, a wì si gbele ngbanga ma yo fò: «Na to Abirahamu, na yinriwe ta! Lazari wi torogo wi saa yombebe numala li sun wa tonmò, wi pan wilan ngayinne li yinjgi na na; katugu mi yen na jolo laga ki kason nga ki ni matoro.»

25 Eɛn fò, a Abirahamu wì suu pye fò: «Na pyò, ma yee nawa to ki na maga jen ma yo m̀ò yarijende ti ni fuun ti ta, m̀ò ta wa dunruya na. Ma si yala, ko sanga wo ni, jologò Lazari wila ta. Yingo wi kotogo k̀i sogo wi na, mboro yen na jolo.»

26 Mbe wò to ni, wegbògò ka yen woro naa yoro sògòwò. Mbele ka yo pe yaa yiri lagame mbe kari wa ye kòrògò, pe se ya. Mbele ka yo pe yaa yiri wa ye yeri mbe pan laga we kòrògò, pe se ya.»

27 Kona, a penjagbòrò fò wì suu pye fò: «Na to Abirahamu, mila ma yenri, m̀ò yee yaga ma Lazari wi torogo wa na to go.»

28 Na nosepiile nambala kanjurugo wa, wi sa pe yeri, jango poro fun paga ka pan laga ki jologò laga nga ki ni.»

29 A Abirahamu wì suu pye fò: «Moyisi naa Yenjele yon senre yofenne pe senre ti wa pe yeri mbaa pe yeregi. Paa ki senre ti nuru!»

30 A penjagbòrò fò wì suu pye fò: «Ayoo, na to Abirahamu, ki se yala ma. Eɛn fò, na lere wa ka yen wa kuulo pe ni mbe kari pe kòrògò, pa pe yaa pe kapere ti jen mberi yaga.»

31 A Abirahamu wì suu pye fò: «Na pe woro na Moyisi naa Yenjele yon senre yofenne pe senre ti nuru, ali lere wa ka yen kuulo pe ni, mbe kari pe kòrògò, pe se taga Yenjele li na†.» »

† 16:31 16:31: Zhan 11.43-48; 12.10-11 † 17:2 17:2: Piile pe mbe ya pye tagafenne fonmbolo, nakoma leele mbele pe yege fa to poro. † 17:6 17:6: Mutari pile lo li yen yariluguro ti ni fuun jele le.

17

Kapege ye

(Mati 18.6-7,21-22; Maki 9.42)

1 A Zhezu wì sigi yo wi fòrògòfenne pe kan ma yo fò: «Kagala kele yaa pye laga mbaa leele pe kaan paa kapere piin. Eɛn fò, lere nga kaa ki kagala ke piin, jologò yen ki fò wi wogo.»

2 Sanni lere wa mbe sa ki pile† mbele nungba fanla wuu le kapege, pe sinndelingbògò to wa ki fò wi yòlògò pe saa wa wa kògòje wi ni, ko mbe mbònrò wi na.

3 Ye yee yingiwe jen ki kagala ke ni.

«Na ma tagafò yenle wa ka kapege pye ma na, maa yeri ki na. Na wi kaa kapege ki jen mbege yaga, maa kala yaga.»

4 Na wiga kapege tegesaga kolshyen pye ma na pilige nungba ki ni, mbe si pan ma kòrògò pansaga kolshyen mbe yo fò: «Milan kapege ki jen maga yaga, pa maa kala yaga!» »

Tagawa senre

(Mati 17.19-20)

5 A pitunmbolo pè si we Fò wi pye fò: «Ka taga wa we tagawa pi na we kan!»

6 A we Fò wì si pe pye fò: «Ali na ye tagawa pi gbeme piga pye paa mutari tige pile† yen, ye mbe ya mbege tigbògò nga ki pye fò: «Kologì lagame, ma sa kan wa kògòje wi ni!» Pa ki yaa ye senre ti logo.»

7 «Ndeɛ ki pye kana ye ni, tunmbyee yen wa yeri na tunngo piin wi kere, nakoma naa yaayoro konri wi kan, na wiga yiri wa kere mbe ye, wi mboo pye mbe yo fò: «Fyeele ma pan ma cen ma li le?» Ayoo!

8 Eɛn fò, wi yaa wi pye fò: «Na yaakara ti sògò na kan ghen, m̀ò

yariporo ti le ma pan mari kan na yeri. Na mi ka li mbe wo, ko punjo na, mee jen ma sa cen ma li.»

⁹ Nga wi yo wi tunmbyee wi kan, naa wigi pye, ko kala na wi mboo shari le? Ayoo.

¹⁰ Yoro fun pa ye wogo ki yen ma, nga fuun Yenjele li yo ye pye, na yaga ki ni fuun ki pye mbege yon fili sanga na ni, yege yo ye yo fo: «Woro wo na, we yen tunmbyeele wi ce, we pyewogo koyi nga we pye.» »

Zhezu wila yayenwe fenne ke sagala

¹¹ Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalemu ca ki yeri, a wi si toro Galile tara to naa Samari tara ti sogowo pi ni.

¹² Wi yesaga ca ka ni, a yayenwe fenne ke si pan maa fili. Nambala la wele. Paa yere ma lali wi ni,

¹³ nee gbele ngbanga na yuun fo: «Zhezu, we Nagafu, we yinriwe ta!»

¹⁴ A Zhezu wi si pe yan, mee pe pye fo: «Ye sa ye yee naga saraga wofenne pe na.»

Naa paa kaa na kee, a pe si sagala kpoyi.

¹⁵ Pe ni, naa nungba la kaa wi yee yan wi sagala, a wi si songoro ma pan na Yenjele li gbogo mangbobo ni,

¹⁶ ma saa to maa yege ki jille le tara Zhezu wi jegele, maa gbogo. Samari tara fenne nanja[†] lawi.

¹⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «Mi yo pe ni fuun ke pe sagala? Pe sanmbala koljere poro koro se?»

¹⁸ Na ki nambanna na na wo ma, wa si songoro mbe pan mbe Yenjele li gbogo.»

¹⁹ Kona, a Zhezu wi suu pye fo: «Yiri maa kee! Ma tagawa pon sho.»

Yenjele li wunluwo pi panga ye (Mati 24.23-28,37-41)

²⁰ Pilige ka, a Fariziye pe si Zhezu wi yewe ma yo fo: «Yenjele li wunluwo pi yaa pan wagati wiwiin?» A wi si pe pye fo: «Yenjele li wunluwo pi se pan yege ka na, lere mboo yan yenle ni.

²¹ Pe se si kaa yuun fo: «Ye wele, pi yen lagame!», nakoma «Pi wame!» Katugu Yenjele li wunluwo pi yen laga ye sogowo[†].»

²² Ko punjo na, a wi suu forogofenne pe pye fo: «Wagati wa na paan, ye yaa kaa ki jaa mbe Lere wi Pinambyo wi piliye ka nungba yan. Een fo, ye se si kaga yan.

²³ Leele pe yaa kaa ye piin fo: «Ye wele, wi yen lagame», nakoma «Wi wame». Een fo, yaga ka kari wa, yaga si ka taga ki fenne pe punjo na!

²⁴ Yege nga na Yenjele li ma yengele maga le go ka na ma saa ki wa go ka na, pa Lere wi Pinambyo wi panga ki yaa ka pye ma fun.

²⁵ Een fo, ki daga wi jolo jenge gben, nala pilige woolo pe je wi na.

²⁶ Nowe sanga wi na, kagala ngele kaa pye, koro nungba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyo wi sanga wi na fun.

²⁷ Leele paa pye na nii, na woo, na porogo piin, na pe piile pe kaan, a paa pe pori fo ma saa gbun pilige nga Nowe wila kaa ye wa tonmokoro gbenge ki ni we. Kona, a tonngboco pi si pan, mee leelee pe ni fuun pe tongo.

²⁸ Nga kila si pye Loti sanga wi na, pa ki yaa ka pye ma fun. Leele paa pye na nii na woo, na loo, na pere, na keere koon, na yinre kanni.

²⁹ Een fo, pilige nga ni Loti wila kaa yiri wa Sodomu ca ki ni, ki pilige nungba ki ni, a kason naa

[†] 17:14 17:14: Levi 14.2-3   [†] 17:16 17:16: Luki 9.53   [†] 17:21 17:21: Ko koro wo yen fo pe le taga Yenjele li na mako, a li pye pe wunluwo.

kiribi si yiri wa yennɛle na ma to wa ca paa tisaga yen, ma leele pe ni fuun pe tongo†.

30 Lere wi Pinambyo wi yaa kaa yee naga pilige nga ni, pa ki yaa ka pye ma fun.

31 «Ki pilige kiga ka gbon, ɲa ka pye wi go naayeri†, na wi yaara ka pye wa go nawa, wiga ka tigi mbe ye wa mberi le. ɲa ka si pye kere, wiga ka songoro wa ca.

32 Nga kila pye Loti jo† wi na, ye yee nawa to ki na!

33 ɲa kaa wi yinwege ki jaa mbege sho, wo yaa wi yinwege ki la. ɲa ka suu yee yinwege ki la, wo yaa ki ta.

34 Mila ki yuun ye kan, ki yem-bine nunɲba li ni, leele shyen yaa ka pye mbe sinle sinleyaraga nunɲba na, pe yaa ka nunɲba le mbe nunɲba yaga.

35 Jeele shyen yaa ka pye sun-saga†, pe yaa ka nunɲba le mbe nunɲba yaga.

36 [Nambala shyen yaa ka pye kere, pe yaa ka nunɲba le mbe nunɲba yaga.]»

37 A wi forogofenne pe suu yewe ma yo fo: «We Fo, ko yaa ka pye se?» A wi si pe pye fo: «Yarikugo kiga pye laga nga na, pa peteele† pe maa pe yee finli wa.»

18

Yaa yenri suyi

1 Zhezu wila yomiyele la wa wi forogofenne pe kan, maga naga ma yo ki daga lere wila Yennɛle li yenri suyi, wiga ka te.

2 Wila pe pye fo: «Kiti konfo wa la pye ca ka ni, wi sila pye na fyɛ Yennɛle li yegɛ, wi sila si pye na lere jate.

3 Wa ki ca nunɲba ki ni, nanɲunjo wa la pye wa. Wila pye na kee sanga pyew kiti konfo wi korogo, naa piin fo: «Tanga kan na yeri, mala sho na mbenfo wi yeri.»

4 A ki saa wagati legere ta na kiti konfo wi fa yenle. Eɛn fo, ko punjo na, a wi si kaa wi yee pye fo: «Mila la fyɛ Yennɛle li yegɛ, mila sila singi lere na.

5 Eɛn fo, ki nanɲunjo ɲa wila na tege matoro. Ki kala na, mi yaa tanga kan wi yeri, janjo wiga kaa paan mbaa na tege sanga pyew.»

6 A we Fo wi sigi senre nda ti taga wa ma yo fo: «Kiti konfo ɲa wi woro ma sin, wi senyoro yeri wele!

7 Leele mbele Yennɛle li wo, a paa gbele nali yinri yonlo naa yem-bine, li se ka tanga kan pe yeri wi le? Li se mo pe sagawa pi ni.

8 Mila ki yuun ye kan, Yennɛle li yaa tanga kan pe yeri yeen fyaw. Eɛn fo, na Lere wi Pinambyo wiga ka songoro mbe pan laga tara na, wi mbe pan mbe lere yan wi taga wi na oke?»

Fariziye nanja naa nizara shofɔ senre

9 Leele mbele paa pye na pe yee jate ma yo poro sin Yennɛle li yegɛ na, nɛɛ sanmbala pe jate pe woro yaraga ka, Zhezu wila ki yomiyele na li wa poro kan ma yo fo:

10 «Nambala shyen la kari mbe sa Yennɛle yenri wa sherigo gbogo ki ni. Nunɲba la pye Fariziye woo. Sanja wo la pye nizara shofɔ.

11 Fariziye nanja wo la pye ma yere laga ka na wi ye, nɛɛ Yennɛle li yenri wa wi nawa na yuun fo: «E! Yennɛle, mila ma shari, katugu mi naa leele sanmbala pe ni we woro ma yala. Pele yen benɲanri

† 17:29 17:29: Zhene 19.24 † 17:31 17:31: Kila pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fo wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † 17:32 17:32: Loti jo wila Yennɛle li senre ti ke, a wi kannga ma pye paa ko sinndelege yen; Zhene 19.26. † 17:35 17:35: Zhufuye jeele paa pye na tire sinndeere na. † 17:37 17:37: Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyo wi panga ki jen paa yegɛ nga na yarikugo ki ka pye laga nga na pe maga jen peteele pe kala na we; Mati 24.28.

pyefenne, kapere pyefenne konnaa keenne lifenne. Mi woro paa ki nizara shofɔ ɲa wi yen yere.

¹² Yapelege pyew, mi ma piliye shyen wa, ma yenje le. Yaara nda fuun mi yen na taa, mi maa ti ni fuun ti yaga wi woo.»

¹³ «Nizara shofɔ wo la pye ma yere wa lege. Wi yere sila yenle mboo yege ki yirige wa naayeri. Een fo, wi kotogo ko wila pye na gbɔɔn nee yuun fo: «E! na To Yennele, na yinriwe ta! Mi yen kapere pyefo.» »

¹⁴ A Zhezu wi sigi senre nda ti taga wa ma yo fo: «Mila ki yuun naga finligi ye kan, ki nizara shofɔ wi songɔɔsaga ma kari wi go, wo wila pye ma sin Yennele li yege na. Een fo, Fariziye nanja wo la ma. Katugu lere ɲa fuun kaa yee yirige, wo yaa ka tigi, een fo lere ɲa fuun ka suu yee tirige wo yaa ka yiri†.»

*Zhezu wila duwaw
piile tunmɔmbɔlo pele na*

(Mati 19.13-15; Maki 10.13-16)

¹⁵ Leele pele la kari piile tunmɔmbɔlo pele ni yere Zhezu wi korogo, jango wi jiri pe na wi duwaw pe na. Naa wi forogofenne paa kaa pe yan ma, a pe nee gbanla pe na.

¹⁶ Een fo, a Zhezu wi si piile pe fulo wi yee tanla ma sho fo: «Ye piile tunmɔmbɔlo pe yaga paa paan na korogo, yaga ka pe yege kon; katugu mbele pe yen paa pe yen, poro wele Yennele li wunluwo pi yen pe woo.

¹⁷ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ɲa si yenle Yennele li wunluwo pi na paa pyo yen, ko fo wo se ye wa Yennele li wunluwo pi ni fyew.»

Nanja penjagboro fo

(Mati 19.16-30; Maki 10.17-31)

¹⁸ Zhufuye legboɔ wà la Zhezu wi yewe ma yo fo: «We Nagafɔ jenne, yingi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakogo ki ta?»

¹⁹ A Zhezu wi suu pye fo: «Yingi na, a ma nee na yinri jenne, lere woro jenne ndee Yennele lo nungba pe!

²⁰ Ma si yen ma Yennele li ngasegele ke jen, fo: «Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, maga ka yagbolo sereya yo mbe taga lere na. Ta ma to naa ma no pe gbogo.» †

²¹ A ki nanja wi suu pye fo: «Migi ngasegele ngele ke ni fuun ke le na tanri ke na, maga le na puwen pi ni.»

²² Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo wi yeri, a wi suu pye fo: «Yaraga nungba koon yaga naa. Ma kee yaara ti ni fuun ti pere, maga penjara ti yeele fyonwo fenne pe na, mee pan ma taga na na. Kona, ma yaa korogo gbenje ta wa yennele na.»

²³ Naa nanja wila kaa ki senre ti logo, a ki si yesanga wa wi na fo jenne, katugu penjagboro fo lawi fo jenne.

²⁴ Naa Zhezu wila kaa wi yan ki yesanga wa wi na, a wi sho fo: «Penjagboro fenne pe ye wa Yennele li wunluwo pi ni, ki yen ma ngban fo jenne.

²⁵ Yongome mbe toro mesheli wele, ko tanla ma we penjagboro fo wi ye wa Yennele li wunluwo pi ni ko na.»

²⁶ Mbele paa ki senre ti logo wi yeri, a poro sho fo: «Iga ambo Yennele li yaa ka sho oke?»

²⁷ A Zhezu wi si pe yon sogo ma yo fo: «Kala na li yen ma ngban leele pe yeri, lo woro ma ngban Yennele yege na!»

²⁸ A Pyeri suu pye fo: «Wele, we we kee yaara ti ni fuun ti yaga

wa, ma taga ma na, ki yaa ka pye mele?»

²⁹ A Zhezu wì si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ña fuun kaa go, nakoma wi jo, wi nōsepiile, wi teele, wi piile pe yaga Yenñele li wunluwo pi kala na,

³⁰ ki fo wi yaa pe yongo legere ta mboo ta laga dunruya wi ni. Goto wi yaa si ka yinwege mbakogo ki ta.»

Naa Zhezu wila pye naa kunwo naa wi yenme senre ti yuun, ki taanri wogo ko layi nga

(Mati 20.17-19; Maki 10.32-34)

³¹ Zhezu wila wi forogofenne ke ma yiri shyen pe yeri, mee pe pye fo: «We mbele waa kee wa Zheruzalemu yingō. Senre nda fuun Yenñele yon senre yofenne paa yonlogo Lere wi Pinambyo wi wogo na, ti yaa ti yee yon fili.

³² Pe yaa kaa le leele mbele pee sheri pe kee. Poro yaa ka tege wi na, mboo tegele, mbe cenre surugu wi na.

³³ Na paga kaa gbɔn sapige ni mbe ko, pe yaa wi gbo. Een fo, ki piliye taanri wogo, wi yaa yen mbe yiri wa kunwo pi ni.»

³⁴ Een fo, wi pitunmbolo pe sila ki senre ti logo. Ki senre tila pye ma lara pe na, pe sila ti koro jen.

Zhezu wila fyoon wa sagala

(Mati 20.29-34; Maki 10.46-52)

³⁵ Naa Zhezu wila ka saa yongo Zheriko ca ki ni, a ki si yala fyoon wa la pye ma cen wa konɔ li yon na, na yaara yenri leele pe yeri.

³⁶ A wì si janwa wi tinme ta wila toro, mee yewe ma yo fo: «Yingi kila piin yeen?»

³⁷ A pè suu pye ma yo fo: «Nazarati ca fenne Zhezu wo wila toro na.»

³⁸ Kona, a wì si gbele ngbanga ma yo fo: «Zhezu, Davidi setirige pyo, na yinriwe ta!»

³⁹ Leele mbele paa pye wa janwa wi yege, a poro nēe gbanla wi na ma yo wi pyeri. A wì si gbele ngbanga naa ma wē kongbannga ki na, ma yo fo: «Davidi setirige pyo, na yinriwe ta!»

⁴⁰ A Zhezu wì si yere, mee pe pye ma yo pe pan wi ni wi korogo. Naa fyoon wila kaa pan ma gbɔn wi na, a Zhezu wì suu yewe ma yo fo:

⁴¹ «Yingi maa jaa mbe pye ma kan?» A fyoon wì suu pye fo: «We Fo, ki pye mbaa yaan naa.»

⁴² A Zhezu wì suu pye fo: «Ta yaan naa. Ma tagawa pɔɔn sho.»

⁴³ Le ki yongolo nungba ke ni, a wi nēe yaan naa, mee taga Zhezu wi pungo na nēe Yenñele li gbogo. Naa leele pe ni fuun paa kaa ko yan ma, a pe nēe Yenñele li sonni.

19

Zhezu wo naa nanja ña paa pye na yinri Zashe

¹ Naa Zhezu wila ka saa ye wa Zheriko, a wi nēe toro wa ca nawa na kee.

² Nanja wà la pye wa, paa pye naa yinri Zashe. Nizara shofenne to lawi. Penjagboro la pye wi yeri.

³ Wila pye na Zhezu wi lagajaa mboo yan mboo jen. Een fo, naa wila pye ma were, ki kala na, wi saa ya mboo yan janwa wi kala na.

⁴ Kì kaa pye ma, a wì si konɔ li le, mee fe ma kari wa yege, mee saa lugu sikomori tige ka ni, mbe ta mbe Zhezu wi yan wi torosaga le ki laga ki na.

⁵ Naa Zhezu wila ka saa gbɔn le ki laga ki na, a wì suu yege ki yirige wa naayeri, mee Zashe wi pye fo: «Fyeele ma tigi Zashe, katugu ki daga nala mbe sa tugu wa ma go.»

⁶ A Zashe wì si fyeele ma tigi, mee saa Zhezu wi yaara wo wa wi go nayinme ni.

7 Mbele fuun pàa ko yan ma, pàa pye na kongòri nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, ki nana ŋa wì saa tugu kapere pyefo na†!»

8 Ἐεν fɔ, a Zashe wì si yiri ma yere, mɛɛ we Fɔ wi pye fɔ: «We Fɔ, ta nuru! Mi yaa na kɛɛ yaara ti walaga kan fyɔnwɔ fenne pe yeri. Na kiga si pye mi penjara sho lere yeri maa durumumu, mi yaa ti yɔngɔ tijere kan wi yeri!»

9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nala showɔ pì ye laga ki go ŋga ki ni, katugu ki nana ŋa, wi yen Abirahamu wi setirige pyo† fun.

10 Lere wi Pinambyɔ wì pan mbe ŋa wì punɔgo Yenɲele li na wi lagaja mboo sho.»

Zhezu wila yomiyele la wa tunmbyeele ke pele senre na (Mati 25.14-30)

11 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyele la wa mbele pàa pye na nuru wi yeri pe kan; katugu naa wila ka saa yɔngɔ Zheruzalemu ca ki ni, a leele pe nɛɛ ki jate ndɛɛ Yenɲele li wunluwɔ pi yaa pi yɛɛ naga le ki yɔngɔlo nungba ke ni.

12 Wila pe pye fɔ: «Wunlunana wa pyo la yiri ma kari taleere ta ni, mbe sa wunluwɔ lagaja, ko punɔgo na, mbe si songoro mbe pan.

13 Wi karisaga, a wì suu tunmbyeele ke yeri, mɛɛ pan ma te piile nungba nungba kankan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yaa safari waa pe ni, sanni mbe sa songoro mbe pan.»

14 Ἐεν fɔ, ki nana wi tara woolo pàa wi panra. A pè si tunɔgo torogo wì punɔgo na, ma yo fɔ: «We woro na jaa ki nana ŋa wi cen we go na.»

15 «Naa ki nana wila kaa wunluwɔ pi ta, a wì si songoro ma pan wa wi tara. Wila te piile pe kankan tunmbyeele mbele yeri, a

wì si pe yeri. Pàa safari wi wa ma tonli ŋa ta, mbe ta mboo jen.

16 A kongbanna wì si pan, mɛɛ yo fɔ: «Na tafɔ, ma te pyo nungba we, wùu yɔngɔ ke ta naa tonli.»

17 A wunlunana wì sho fɔ: «Enhɛɛn, kì yɔn. Tunmbyee jenne wi mboro. Kì kaa pye ma yen tagawa ni wa kagala jɛɛle jɛɛle ke ni, ki kala na, mi yaa ma tege ca ke go na.»

18 A tunmbyee shyen woo wì si pan ma yo fɔ: «Na tafɔ, ma te pyo nungba we, wùu yɔngɔ kangurugo ta naa tonli.»

19 A wunlunana wì suu pye fɔ: «Mboro wo na, mi yaa ma tege ca kangurugo go na.»

20 A tunmbyee wà si pan naa ma yo fɔ: «Na tafɔ, ma te pyo nungba wi ŋa! Mila wi fo mbolo, maa gbegele maa tege.

21 Mila pye na fye ma yege, katugu lewelewe wi mboro. Mɛɛ tege laga ŋga na, pa ma ma le wa. Mɛɛ yarilire nda lugu, to ma ma kologi.»

22 A wunlunana wì suu pye fɔ: «Tunmbyee pee wele de! Mi yaa kiti wì kɔn ma na mbe yala ma yon senre to ni. Mà kaa ki jen mi yen lewelewe, mii tege laga ŋga na, pa mi ma saa le wa, mii yarilire nda lugu, to mi ma saa kologi,

23 yingi na mɛɛ sila na penjara ti tege wa penjara tegego? Naa mi pan yɛɛn, mi jen na sari wo naa ti tonli wi ni?»

24 A wì si mbele pàa pye le pe pye fɔ: «Yoo te pyo wi sho wi yeri, yoo kan ŋa wì te pyo ke ta wi yeri.»

25 A poro si wunlunana wì pye fɔ: «We tafɔ, te pyo ke yen wi yeri makɔ!»

26 A wì si pe yon sogo ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye kan fɔ yaraga ka pye ŋa fuun yeri,

† 19:7 19:7: Luki 5.30; 15.2 † 19:9 19:9: Ko koro wo yen wila taga Yenɲele li na paa yege ŋga na Abirahamu la taga Yenɲele li na we.

pe yaa la ka tari wa wo kan naa. Yaraga woro ña fuun yeri, jɛnri jate ña wi yen wi yeri, wi yaa sho wi yeri†.

27 Na mbenfenne poro na, poro mbele fuun pàa pye naga jaa mi ka ka cɛn pe go na, ye pan pe ni laga, ye pe gbo na yege na!»

**ZHEZU WI GBONGO
WA ZHERUZALEMU
CA**

19.28-21.38

Zhezu wi yege wa Zheruzalemu (Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Zhan 12.12-19)

28 Naa Zhezu wila kaa ko ko senre to na, a wi si keli pe yege na kee wa Zheruzalemu ca ki yeri.

29 Naa wila ka saa yongɔ Betifazhe naa Betani cara ti ni sanga ña ni, ma wa wa yanwiga ñga pe yinri Oliviyi tire yanwiga ki yeri, a wi suu fɔrogofenne shyen tun ma pe kelegi wi yege yege,

30 ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca ñga ki wa ye yege ki ni. Na yaga sa ye, ye yaa sofile pyo yan le pòo pò. Male lere fa lugu wi na. Yoo sanga yaa paan wi ni na kan!

31 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: «Yingi na, a ye nɛɛ wi sangala?» Yoo pye fɔ: «Wi kala yen we Fɔ wi na.»

32 A pitunbоло pè si kari ma saa ñga Zhezu wila yo pe kan ki yan ma.

33 Naa paa kaa na sofile pyo wi sangala, a sofile wi fenne pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yingi na, a ye nɛɛ ki sofile pyo ña wi sangala?»

34 A pè si pe yon sogo ma yo fɔ: «Wi kala yen we Fɔ wi na.»

35 Kona, a pè si sofile pyo wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigboro ti wo mari taga wi na, mɛɛ Zhezu wi saga, a wi lugu ma cɛn wi na.

36 Naa wila kaa na kee, a leele pe nɛɛ pe derigboro gboro ti woo nari

jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo.

37 Naa Zhezu wila kaa na yongɔ Zheruzalemu ni, na Oliviyi tire yanwiga konɔ li tinri na kee, a fɔrogofenne janwa wi ni fuun wi nɛɛ yɔgori nayinme coli, na Yenɲele li sonni kafonngolo ñgele pàa yan ke kala na.

38 Pàa pye na yuun fɔ:

«Wunlunana ña wila paan we Fɔ wi mege ki na, Yenɲele sa duwaw wi na!

Yeyinɲe mbe pye wa yenɲele na.

Gbogwo yen Yenɲele woo, lo na li yen wa naayeri lara ti ni fuun ti go na!»†

39 Wa janwa wi ni, Fariziye pèle la pye wa. A poro si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ma fɔrogofenne pe pye pe pyeri!»

40 A Zhezu wì si pe yon sogo ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye kan, ali na ki leele mbele paga pyeri, sinndɛɛɛ ti yaa la jorogi.»

*Zhezu wila gbele
Zheruzalemu ca ki kala na*

41 Naa Zhezu wila kaa yongɔ Zheruzalemu ni, a wì si ca ki wele nɛɛ gbele ki kala na. Wila yo fɔ:

42 «Yoro Zheruzalemu ca woolo wele, ñga ki mbe ya yeyinɲe ki kan ye yeri, ndɛɛ ki pye yoro fun yege jɛn nala, ki jɛn na mbonro jɛɲge. Eɛn fɔ, koni, ki yen ma lara ye na, ye se ya mbege yan.

43 Katugu piliye ya na paan, ye mbenfenne pe yaa ka tunndo fanɲga woro gbegele mbe ye ca mbogo ki maga mbege fili, mbe ca ki yon ton, mbe ye le jorowo kee ki ni fuun na.

44 Pe yaa ka ca ki ya, mbe ye tongo pew. Sinndɛɛɛɛ ka se ka koro ka na, katugu Yenɲele li pan ma ye wele mbe ye sho sanga ña ni, ye suu jɛn.»

† 19:26 19:26: Luki 8.18 † 19:38 19:38: Yuuro 118.26

*Zhezu wila kari
wa sherigo gbogo ki ni
(Mati 21.12-17; Maki 11.15-19;
Zhan 2.13-22)*

⁴⁵ A Zhezu wì si kari wa sherigo gbogo ki ni, nɛɛ pɛrɛfɛnnɛ pe puro na pe yinrigi.

⁴⁶ Wila pye na pe piin fɔ: «Ki yen ma yonlogo wa Yenɲele sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

«*Na go ki yaa ka pye Yenɲele yɛnrigo.*†

Ɛɛn fɔ, a yoro nɛɛ ki piin yoolo larasaga!» †

⁴⁷ Zhezu wila pye na leele pe nari pilige pyew wa sherigo gbogo ki ni. A saraga wɔfɛnnɛ teelee, poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni konna ca ki legboolo pe ni, pe nɛɛ wi lagajaa mboo gbo.

⁴⁸ Ɛɛn fɔ, pe mbaa ki yigi yɛgɛ ɲga na, pe sila ki jɛn; katugu leele pe ni fuun pàa pye na nuru wi yeri fɔ jɛngɛ.

20

*Zhezu wi fanɲga ki yiri se
(Mati 21.23-27; Maki 11.27-33)*

¹ Pilige ka, Zhezu wila pye na leele pe nari wa sherigo gbogo ki ni, na Sentanra ti yari pe kan. A saraga wɔfɛnnɛ teelee, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Zhufuyelelele pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ,

² mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ngele ke piin yinɲi fanɲga ni? Ambɔ wigi fanɲga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»

³ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mi yaa ye yewe kala nunɲba ni.

⁴ Ambɔ wila Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu wi piin, Yenɲele lo lali lee leele poro la wɛlɛ?»

⁵ A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Yenɲele lo làa wi

torogo», pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: «Yinɲi na yee si taga wi na?»

⁶ Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: «Leele poro pàa wi torogo», pa leele pe yaa we wa sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo; katugu pè taga ki na ma yo Yenɲele yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa lawi Zhan wɛ!»

⁷ Kì kaa pye ma, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «[J]a wila wi tun wila leele pe batize we suu jɛn.»

⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ɲga fanɲga ni, mi sege yo ye kan.»

*Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele
yomiyɛle*

(Mati 21.33-46; Maki 12.1-12)

⁹ Ko punɲo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yomiyɛle na li waa leele pe kan na yuun fɔ: «Nanɲa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na, mɛɛ kari ca na ma saa mɔ wa.

¹⁰ Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wila kaa gbɔn, a wì si tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri, ma yo poo tawa pi kan wi yeri. A pè si to ko tunmbyee wo na maa gbɔn, mɛɛ wi songɔrɔ kewara.

¹¹ A ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee wa torogo wa pe yeri. Ɛɛn fɔ, a pè si wo fun wi yigi maa gbɔn, maa tɛgele, mɛɛ wi songɔrɔ kewara.

¹² A kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee taanri woo torogo wa pe yeri. A pè si wo wɛlege, mɛɛ wi puro.

¹³ Kona, a kɛrɛfɔ wì suu yɛɛ pye fɔ: «Nga yinɲi mi yaa pye? Mi yaa na pinambyɔ nunɲba ɲa wilan ndanla jɛngɛ wi torogo wa pe yeri. Pa pe yaa fɛrɛ ta mbe wo nunɲba wo kan.»

¹⁴ Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pàa kaa wo yan, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Nɲa yɛɛn wo wi yen

kōrōgō lifō we. Ye pan woo gbo, kona, kōrōgō ki yaa koro we kan!»

¹⁵ A pè suu yigi ma saa wi wa wa ɛɛzen kɛɛɛ ti punjgo na, mɛɛ wi gbo.»

A Zhezu wì si pe pye fō: «Yoro wo nawa, yinjgi ɛɛzen kɛɛɛfō wi yaa pye pe na?»

¹⁶ Wi yaa pan mbe ɛɛzen kɛɛɛ tunmbyeele pe gbo, mbe siri kan naa pele yeri.»

Naa leele paa kaa ki sɛnɛɛ ti logo Zhezu wi yeri, a pè sho fō: «Kō wogo ŋga ko se pye fyew!»

¹⁷ Ɛɛn fō, a Zhezu wì si pe wele, ma sho fō: «Ki sɛnɛɛ nda ti kōrō wi yɛn mɛɛ wa Yɛnɛɛɛ sɛnɛɛ sɛwɛ wi ni, fō:

Go wafenne pè je sinndɛɛɛɛ ŋga na,

ko kì pye go yɛnɛ li sinndɛɛɛɛ kōŋgbann̄ga ye!†

¹⁸ Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛɛɛɛ ki na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga si to ŋa fuun na, ki yaa wo purugu.»

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri

(Mati 22.15-22; Maki 12.13-17)

¹⁹ Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfenne poro naa saraga wɔfenne teele pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yigi ki wagati jate wi ni; katugu paa ki jɛn ma yo wila ki yomiyɛɛ li wa poro na. Ɛɛn fō, paa pye na fyɛ janwa wi yɛɛɛ.

²⁰ Kì kaa pye ma, a pè sigi lɛ nɛɛ Zhezu wi kōrōsi. A pè si leele pirifenne pele tun wa wi yeri, ma yo pe sa pe yɛɛ pye paa lesinmbele yɛn, pe ta pe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnɛɛ jate to na, pe saa le fann̄ga fenne poro naa gboforonɛri wi kɛɛɛ.

²¹ A ki leele pè si saa wi yewe ma yo fō: «We Nagafō, wègɛ jɛn ma yo sɛnɛɛ nda ma maa yuun na leele pe nari, ti yɛn ma sin. Maa lere wō lere ni. Ɛɛn fō, ma maa

Yɛnɛɛɛ kono li nari leele pe na kaselege ni.

²² Kì kala na, ki yo we kan, ki daga waa Ɔrōmu tara wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»

²³ Ɛɛn fō, Zhezu wila pe tijinliwɛ pee pi jɛn, a wì si pe pye fō:

²⁴ «Ye warifuwe pyō nungba naga na na mbe wele. Ambō foto naa ambō yɔnɔrō ti yɛn wi na?» A pè sho fō: «Sesari woro ri.»

²⁵ Kona, a Zhezu wì si pe pye fō: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnɛɛɛ li yeri, yege kan li yeri.»

²⁶ Kì pye ma, pee punjosaga yan wi senyoro ti na mboo yigi leele pe yege na. Ɛɛn fō, wi sɛnɛɛ tila pe pari, fō a pè pyeri.

Zhezu wila kuulo pe yɛnɛɛ wogo ki yo

(Mati 22.23-33; Maki 12.18-27)

²⁷ A Sadusiye pèle si kari Zhezu wi kōrōgō. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn† mbe yiri. A pè suu yewe ma yo fō:

²⁸ «We Nagafō, Moyisi wila ki yɔnɔlō maga yaga laga we kan ma yo: «*Na nana ŋa wì jɛɛ pōri wa ka ku mboo jō yaga, na pee pyō se, wi jɔnɔ wigi jɛɛ wi pōri, janngo wi piile se wi na wì ndō ŋa wì ku wi kan.*»†

²⁹ Ma si yala, nosepiile nambala koloshyɛn la pye laga. A kōŋgbann̄ga wì si jɛɛ pōri. Pee pyō se. A nana wì si ku maa jō wi yaga.

³⁰ A shyɛn fō wigi jɛɛ wi pōri.

³¹ Kō punjgo na, a taanri fō wūu pōri. A pe ni fuun koloshyɛnɛ pègɛ jɛɛ nungba wi pōri, ma ku maa yaga, wa si pyō se wi na.

³² Kō punjgo na, a jɛɛ wì si kaa ku fun.

³³ Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbon, jɛɛ wì yaa ka pye pe

† 20:17 20:17: Yuuro 118.22 † 20:27 20:27: Kapye 23.6-8 † 20:28 20:28: Dete 25.5-6

ni wiwiin woo, naa pe ni fuun koloshyenme pòo pòri we?»

34 A Zhezu wì si pe pye fò: «Pa nambala naa jeele pe yen na pòrògò ki piin† laga ki dunruya ña wi ni.

35 Een fò, nambala naa jeele mbele ki daga pe ni pe yen pe yiri wa kunwò pi ni, paa pe yinwege ki piin wa dunruya ña wila paan wi ni, pe se kaa pòrògò piin.

36 Pe se si ka ku naa. Pe yaa ka pye paa mérégeye pe yen, mbe pye Yenñele li piile, katugu pè yen ma yiri wa kuulo pe sògòwò yinwege mbakògò ko kan.

37 Moyisi wila ki yonlògò, maga filige fò kuulo pe yaa ka yen. Wa laga ñga ki yen na para wuuro tipile li senre na, wila we Fò wi yeri ma yo fò: «Abirhamu Yenñele, naa Izaki Yenñele, konaa Zhakòbu Yenñele.»†

38 Yenñele li woro kuulo poro Yenñele, li yen weele poro Yenñele; katugu Yenñele yege na, leele pe ni fuun pe yen yinwege na†.»

39 A lasiri sewe jenfenne pèle suu pye fò: «We Nagafò, mà senjende yo.»

40 Kona, pee soro naa mboo yewe senre ta ni.

Kirisi wo naa Davidi senre re (Mati 22.41-46; Maki 12.35-37)

41 A Zhezu wì si pe pye fò: «Mèle, pe si ya pe yo fò Kirisi wi yen Davidi setirige pyò?»

42 Katugu Davidi wo jate wila ki yo wa Yenñele gbògòyuuro sewe wi ni, ma yo fò:

We Fò wigi yo na Fò wi kan ma yo fò: Cen wa na kalige kee ki na

43 fò mbe sòon mbenfenne pe ñgbanga, mbe pe pye ma tòrò ti tegesaga.†

44 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi Fò, mèle Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyò?†»

Fòrògòfenne pe yerewe we (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

45 Naa janwa wi ni fuun wila kaa na nuru Zhezu wi yeri, a wì suu fòrògòfenne pe pye fò:

46 «Ye yee yingiwe jen lasiri sewe jenfenne pe ni. Kì yen ma pe ndanla paa derigbòrò ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbògòwò sharaga ni wa katoro ti ni. Wa sheryinre ti ni, jònro nda ti ma pye wa yege, konaa liwen gbòò na, censara tiyònro to ti ma pe ndanla mbaa cèen ti na.

47 Pe maa nanjunjaala pe kee yaara ti shoo pe yeri, ma saa na Yenñele yenri na mòni, mbe ta mbege naga fò pe yen ma sin. Pe jòlògò ki yaa ka gbògò mbe we lere pyew wogo na.»

21

Nanjunjo fyònwò fò wi penjara kanwa Yenñele li yeri (Maki 12.41-44)

1 A Zhezu wì suu yege ki yirige ma wele maa yee maga, mee penjagbòrò fenne pe yan paa pe yarikanra ti nii wa sherigo gbògò yarikanra kesu wi ni.

2 A wì si nanjunjo fyònwò fò wa yan fun wì pan ma tama shyen le wa.

3 A Zhezu wì sho fò: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki nanjunjo fyònwò fò ña wì le wa kesu wi ni, tì gbògò ma we mbele fuun pè pe woro le wa ti na;

† 20:34 20:34: Mati 22.30 † 20:37 20:37: Ko kòrò wo yen fò Yenñele li yen pe go Shòfò; Èki 3.6. † 20:38 20:38: Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, een fò, ki ko wo ma, pe yaa ka yen mbe yinwege mbakògò ta. † 20:43 20:42-43: Yuuro 110.1 † 20:44 20:44: Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi wi setirige pyò, een fò, wila ki nari ma yo wi gbògò ma we kona naa bere.

⁴ katugu jɛɛnnjenri pe ni fuun pɛ wɔwɔ wa pe penjagbɔɔ ti ni ma kan yarikanra. Ma si yala, ki nanɔnɔnɔ n̄a wo naa wi fɔnɔwɔ pi ni fuun, nda fuun ti yen wi yeri mbaa wi yɛɛ baro, tori nda w̄i saa le wa.»

*Zhezu w̄ila para sherigo gbɔɔ
ki jɔɔwɔ po*

*naa dunruya kɔpilige sɛnrɛ ti na
(Mati 24.1-14; Maki 13.1-13)*

⁵ Leele pɛle la pye na para sherigo gbɔɔ ki sɛnrɛ na ma yo p̄a ki gbegele sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ ni, kɔnaa yaara nda p̄a kan Yɛnɔɛle li yeri ti ni. Kona, a Zhezu w̄i sho fɔ:

⁶ «Ki yaara nda yaa yaan yɛɛn, piliye ya wa na paan, sinndɛɛrɛ ka se ka koro ka go na. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

⁷ A pɛ suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na ki kagala ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga?»

⁸ A Zhezu w̄i si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ yaga pe ye fanla pe ye punɔgo; katugu legerɛ yaa ka pan na mɛge ki na, mbe yo fɔ: <Muwi mi yen Kirisi we!>, mbe yo naa fɔ: <Wagati w̄i gbɔn!> ɛɛn fɔ, yaga ka taga ki fɛnne pe na!

⁹ Na yaga ka malaga naa mbele pe yaa ka yiri mbe je pe sɛnrɛ ti logo, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔpilige gbɛn.»

¹⁰ Kona, a w̄i si pe pye naa fɔ: «Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔɔ.†

¹¹ Tara ti yaa kaa yege ngbanga lalɛgerɛ na. Tifeɛɛrɛ yama naa funɔgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgerɛ na. Yaara nda ti maa fyɛrɛ kaan

to naa kacɛn kagala tugbɔnɔgo legerɛ yaa kaa yaan wa naayeri.

¹² ɛɛn fɔ, sanni ko mbe sa pye, yoro wo na, pe yaa kaa ye yinri mbaa ye jolo. Pe yaa kaa ye nii kɛɛ paa kiti kɔɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti ni, mbaa ye nii kaso. Pe yaa kaa kee ye ni wa wunlumbolo poro naa gboforonɛriye pe yege sɔɔwɔ na mɛge ki kala na.

¹³ Ko yaa pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yanla sɛrɛya wi yo pe yege na.

¹⁴ Ki kala na, ye yere ki yerewe wa ye nawa fɔ ye se ka jatere pye gbɛn sɛnrɛ nda ye yaa ka yo mbe ye yɛɛ sho to na.

¹⁵ Katugu mi yaa ka sɛnrɛ p̄ile naa tijinliwɛ kan ye yeri, fɔ ye mbɛnfɛnne wa kpɛ se ka ya mbe yo mbe ye ya, nakoma mbaa kendige woo ye ni.

¹⁶ Ye sevenne jate, naa ye nɔɔsep̄ile pe ni, naa ye woolo poro naa ye wɛnnɛ pe ni, pe yaa kaa ye nii kɛɛ. Pe yaa ka pele gbo ye ni fɔ jɛnɔge.

¹⁷ Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na.

¹⁸ ɛɛn fɔ, ali ye yinzire ka nunɔgba se ka punɔgo.

¹⁹ Na yaga ki kun ye yɛɛ ni, pa ye yinwege ye yaa kaga ta yɛɛn we.»

*Zhezu w̄ila Zheruzalɛmu ca
yaga sɛnrɛ ti yo*

(Mati 24.15-21; Maki 13.14-19)

²⁰ «Na yaga ka malinjɛ wi yan pɛ yere wi na legerɛ ma Zheruzalɛmu ca ki maga, maga fili, yege jɛn ye yo fɔ ca ki yasanga wi gbɔn.

²¹ Ko sanga wo ni, Zhude tara woolo paa fee paa kee wa yanwira lara ti na. Mbele ka pye wa Zheruzalɛmu ca nawa, pe fe pe yiri wa ca. Mbele ka pye kɛɛrɛ, paga ka sɔnɔrɔ wa ca.

²² Katugu ko piliye yo yaa ka pye kapere ti kayanɔga wɔpiliye, janɔgo

† 21:10 21:10: Eza 19.2

senre nda fuun ti yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni, ti ta tiri yee yon fili.

²³ Jeele mbele pe yaa ka pye kugboro ni konaa mbele piile na wonri pe na, jologo yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni; katugu jologo gbogo yaa ka to laga ki tara nda ti ni. Yenjele li nanjbanwa kagala ke yaa ka to ki leele mbele pe na.

²⁴ Pe yaa ka pe gbo tokobi ni. Pe yaa ka pe yigi mbe jaraga pe ni tara ti ni fuun ti ni, mbe pe pye malaga kasopiile. Mbele pe woro Zhufuye pe yaa ka Zheruzalemu ca ki ya pew, mbege ta sa gbɔn fo pe wagati wi ka sa ko.»

Lere wi Pinambyo wi panga shyen wogo ye

(Mati 24.29-31; Maki 13.24-27)

²⁵ «Kacen legerɛ yaa kaa yaan wa yonlo naa yenje, konaa wonngolo ke na. Tara woolo pe yege ki yaa ka weri pe na. Pe nawa pi yaa ka wo kogoje wo naa wi tonmo pi yinriwe naa pi towo tinme gbɔɔ pi kala na.

²⁶ Leele pe yege yaa kaa woo fyere ndorogo ki na, naa pe yaa kaa jatere piin nga ki yaa dunruya wi ta ki na we; katugu naayeri fannga yaara ti yaa ka tigile.

²⁷ Kona, pe yaa Lere wi Pinambyo wi yan wila paan yawa naa gbogowo gbembe ni wa kambaaga ki na†.

²⁸ Na ki kagala kaga ka le sanga o sanga, ye yere jenje, ye kotogo le ye yee ni, katugu ko yaa ka yala ye go shosanga wi yongo mako.»

Figiyɛ tige yomiyɛle

(Mati 24.32-35; Maki 13.28-31)

²⁹ Kona, a Zhezu wi sigi yomiyɛle na li wa pe kan, ma yo fo: «Ye figiyɛ tige ki wele, naa tire sannda ti ni.

³⁰ Na yaga kari yan ti yen na funnu sanga o sanga, ye mee ki jen ma yo yonro ti yongo toon.

³¹ Ki pyelomo nunjba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga na ni, yege jen ye yo fo Yenjele li wunluwo pi pansanga wi yongo.

³² Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yen laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke fa pye mbe ko.

³³ Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka ko. Een fo, na senre to se ko fyew.»

Ki daga ye cen ki cenwe

³⁴ «Ye yee yingiwɛ jen, yaga ka ti linnanwa, naa sinworo, naa dunruya jatere legerɛ ti ye kotogo ki sho tigi ta, janjo ki pilige kiga ka pan mbe ye fo,

³⁵ paa yege nga na pe ma kaa kara yigi penɛ we; katugu ki pilige ki yaa ka pan mbe tara woolo pe ni fuun pe fo.

³⁶ Ye cen ki cenwe, yaa Yenjele li yenri sanga pyew, janjo ye fannga ta ye sho ki kagala ngele fuun kaa paan ke ni. Ye ta ye yere Lere wi Pinambyo wi yege sogowo.»

³⁷ Zhezu wila pye na leele pe nari Yenjele senre ti ni pilige pyew yonlo na, wa sherigo gbogo ki ni. Yembinɛ ka ka wo, wi mee kari wa yanwiga nga pe yinri Oliviye tire yanwiga ki na ma saa wonlo wa.

³⁸ Kila pye, laga ko na lari, leele pe ni fuun pe mee la kee wi korogo wa sherigo gbogo ki ni mbe sa logo wi yeri.

**ZHEZU WI KUNWO
NAA WI
YENME MA YIRI WA
KUNWO
PI NI**

† 21:27 21.27: Dani 7.13

Pàa yon le Zhezu wi na

(Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Zhan 11.45-53)

¹ Leve fu buru feti, wo ña pe maa yinri Paki, wo wila pye na yongo.

² A saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, pe nee pyewe jaa mbe Zhezu wi gbo; katugu paa pye na fyε janwa wi yege.

Zhudasi wila gbegele ma yala mbe Zhezu wi le
Zhufuye teele pe keε

(Mati 26.14-16; Maki 14.10-11)

³ Ki sanga wi ni, Zhudasi ña paa pye na yinri Izikariyoti, Sotanla wi si ye wi ni. Wo fun wila pye forogofenne pe ke ma yiri shyen wa.

⁴ A Zhudasi wi si kari ma saa saraga wofenne teele poro naa sherigo gbogo welefenne teele pe yan. Wi mbaa ya mbe Zhezu wi le pe keε yege ñga na, a peri yo mari ta pe yeε yeri.

⁵ A ki si tanla pe ni fo jenge. A pe yo ma fili ki na ma yo pe yaa penjara kan wi yeri.

⁶ A Zhudasi wi si yenle ki na, nee pyelomo jembe jaa mbe Zhezu wi le pe keε, janwa wiga ka pye ki jenwe.

Paki feti liwen

(Mati 26.17-30; Maki 14.12-26; Zhan 13.21-30; 1 Kora 11.23-25)

⁷ Leve fu buru feti wi pilige ko kila gbɔn, ko pilige koyi pe mbaa Paki feti simbaala pe gbo†.

⁸ A Zhezu wi si Pyeri naa Zhan pe tun ma pe pye fo: «Ye kari ye sa Paki feti yaakara ti sogo we kan.»

⁹ A pe suu pye fo: «Maa jaa we sari sogo se yeri?»

¹⁰ A Zhezu wi si pe yon sogo ma yo fo: «Ye wele, ye yesaga wa ca, ye yaa fili nana wa ni, tonmo cogo ni wi go na. Ye taga wi pungo na.

Wiga sa ye go ñga ni, ye ye wa ki go ki ni!

¹¹ Ye si gofo wi pye fo: «We Nagafo wi yo wo naa wi forogofenne pe ni, pe yaa Paki feti liwen pi li yumbyo ña ni, wi yen se yeri?»

¹² Pa ki nana wi yaa sanngazo yumbyo gbenje wa naga ye na. Poo gbegele ma yaara ti tege wa we kan. Ye Paki feti yaakara ti sogo wama.»

¹³ A pe si kari, mee saa ki yan paa yege ñga na Zhezu wila ki yo ma pe kan we. A pe si Paki feti yaakara ti sogo.

¹⁴ Naa lisanga wila kaa gbɔn, a Zhezu wi si saa cen na nii wo naa wi pitunmbolo pe ni.

¹⁵ A wi si pe pye fo: «Ki Paki feti liwen mba, mila pye naga jaa wi jate, mboo li ye ni, sanni mbe sa jolo.

¹⁶ Katugu mila ki yuun ye kan, ki Paki feti liwen mba mi se pa li naa, fo sa gbɔn pi korɔ wi sa pye wuu yeε yon fili wa Yenjele li wunluwo pi ni.»

¹⁷ Kona, a wi si wojenne li le. Naa wila kaa Yenjele li shari, a wi sho fo: «Yoo sho yoo yeεle ye yeε na.»

¹⁸ Mila ki yuun ye kan, mbe wo nala wo ni, mi se erzen pire tonmo pa wo ye ni naa, fo sa gbɔn Yenjele li wunluwo pi panmbilige ki na.»

¹⁹ Ko pungo na, a wi si buru le. Naa wila kaa Yenjele li shari, a wi suu koonlo koonlo maa kan pe yeri, mee pe pye fo: «Ŋa yeen wo wi yen na wire re†. Ti kan ye kala na. Yaa ki wogo ñga ki piin yaa nawa tuun na na†.»

²⁰ Naa paa kaa li ma ko, a Zhezu wi si wojenne li le naa fun, ma li kan pe yeri, mee pe pye fo: «Ki wojenne na yeen lo li yen Yenjele li yon finliwe fonmbo we, ki yon

† 22:7 22:7: Eki 12.14-20 † 22:19 22:19: Ki laga ñga, pele maa ki jate ma yo buru wi yen ma taanla Zhezu wi wire to ni, nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate ma yo buru wila kannga ma pye Zhezu wi wire jate to. † 22:19 22:19: Zhan 6.51

finliwe pì le na kasanwa po ni, po mba pì wo ye kala na.

²¹ Eɛn fɔ, ye wele, lere ɲa wila na nii na mbenfenne pe keɛ wi yen laga na nii na ni.

²² Kaselege yi, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yege ɲga na Yenɲele làa ki kɔn maga tɛge we. Eɛn fɔ, lere ɲa wila wi nii wi mbenfenne pe keɛ, jɔlɔgɔ yen ki fɔ wi wogo.»

²³ A fɔrɔgɔfenne pè sigi le nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «[ɲ]ga ambo wi yaa ta mbe ko kala na lo pye we ni?»

Wiwiin wi yen legboɔ ma wɛ

²⁴ Kona, a fɔrɔgɔfenne pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ɲgbanga mbe ta mbe ɲa wi yen legboɔ pe pe ni fuun na wi jɛn.

²⁵ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tara woolo pe wunlumbolo pe ma cɛn pe woolo pe go na. Pe fanɲga fenne pe maa leele pe ɲgbanga ma yo paa pe yinri «Kajɛɲge pyefenne.»

²⁶ Eɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. ɲa wi yen ye ni fuun legboɔ, wi daga mboɔ yɛɛ pye paa lepila yen. ɲa wi yen ye go na, wi daga mboɔ yɛɛ pye paa ye ni fuun tunmbyee yen.

²⁷ Wiwiin wi yen legboɔ wo? ɲa wì cɛn na nii wowi lee, nakoma ɲa wila paan naa yaakara ti kaan wi yeri wowi? ɲa wì cɛn na nii, mì yo wowi. Ma si yala, muu yen ye sɔgɔwɔ paa ye tunmbyee yen.

²⁸ Yoro yè koro ma taga na na wa kanɲbanra nda tilan ta ti ni.

²⁹ Ki kala na, na To Yenɲele lilan tɛge wunluwɔ pi na yege ɲga na, pa mi yaa ye tɛge pi na ma fun.

³⁰ Ye yaa ka li, mbe wɔ na ni ja wa na wunluwɔ pi ni. Ye yaa ka cɛn wunluwɔ jɔnrɔ ta na mbe kiti kɔn Izirayeli cengele ke ma yiri shyen ke na.»

Zhezu wila yo

Pyeri yaa ka je wi na

(*Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Zhan 13.36-38*)

³¹ Kona, a we Fɔ Zhezu wì sho fɔ: «Simɔ, Simɔ, ta nuru! Sotanla wigi yenri mbe ye fɛ paa yege ɲga na pe ma shɔlo fɛ ma ke pyɔ wi wɔ sigire ti ni we.

³² Eɛn fɔ, mì Yenɲele li yenri ma kan, janɲo ma tagawa piga ka kɔ. Na maga si ka songɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ, maa fanɲga kaan ma sefenne pe yeri.»

³³ A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mì cɛn ki cɛnwɛ mbe pinle mbe ye ma ni wa kaso, konaa mbe pinle mbe ku ma ni.»

³⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Simɔ Pyeri, mila ki yuun ma kan fɔ nala sannɪ ɲgopolɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo mɛɛ na jɛn.»

Penjara, naa kasha, konaa tokobi

³⁵ Kona, a Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Na mila ye tun, a yè kari kewara, penjara leyaraga fu, kasha fu, naa sawira† fu, yaraga kà la ye la le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»

³⁶ A wì si pe pye fɔ: «Eɛn fɔ koni, penjara leyaraga ka pye ɲa yeri, wi daga mbege le. Kasha ka pye ɲa yeri, wi daga mbege le fun. Tokobi woro ɲa yeri, wi daga mboɔ derigboɲo ki pɛrɛ mbe wa lo.

³⁷ Katugu mila ki yuun ye kan, fɔ senre nda ti yɔnlɔgɔ wa Yenɲele senre sewe wi ni na kanɲgɔlo ma yo fɔ: «Pòo jate kapere pyefenne wo wa,»† ti daga mberɪ yɛɛ yɔn fili. Kaselege yi, senre nda fuun ti yɔnlɔgɔ na kanɲgɔlo, ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»

³⁸ A wi fɔrɔgɔfenne pè sho fɔ: «We Fɔ, wele, tokobi shyen ɲa!» A

wì si pe yon sogo ma yo fò: «Èen, kì yala ma.»

Zhezu wila yenri

wa Oliviye tire yanwiga ki na

(Mati 26.36-46; Maki 14.32-42)

³⁹ A Zhezu wì si yiri wa go, mɛɛ kari wa Oliviye tire yanwiga ki na, paa yege nga na wila pye naga piin faa we. A wi forogofenne pè si taga wi na.

⁴⁰ Naa pàa ka saa gbòn wa, a wì si pe pye fò: «Ye bala yaa Yenñele li yenri, jango yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.»

⁴¹ A wì si yiri le pe tanla mɛɛ kari yege jenri, paa lere ma kaa fungorogo wa ki fogo ki ma pye yege nga na we. A wì si kannguuro kan ma Yenñele li yenri ma yo fò:

⁴² «Na To Yenñele, na kaa pye maa ki jaa, ki jologo nga ki lali na ni. Èen fò, mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fò mboro wolo lo.»

⁴³ [Kona, a mɛɛge wà si yiri wa yenñele na ma pan maa yee naga wi na, mɛɛ fannga le wi ni.

⁴⁴ A laworo si pan Zhezu wi yeri. A wì si ka taga wi Yenñele yenrewɛ pi na naa. Kona, a kafugo ki nɛɛ wi wuun ma kannga paa kasanwa† yen na soolo le tara.]

⁴⁵ Naa wila kaa Yenñele li yenri, a wì si yiri, mɛɛ songoro wa wi forogofenne pe tanla, mɛɛ saa pe ta paa wonlo yesanga ki kala na.

⁴⁶ A wì si pe pye fò: «Yaa wonlo jate! Ye yiri yaa yenri, jango yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.»

Pàa Zhezu wi yigi

(Mati 26.47-56; Maki 14.43-49; Zhan 18.3-11)

⁴⁷ Ma Zhezu wi ta wila pye na para bere, a janwa wà si gbòn wa wi na. Zhudasi ña wila pye forogofenne pe ke ma yiri shyen

wa, wo wila keli pe yege. A wì si fulo Zhezu wi tanla mbe magala wi ni mboo shari.

⁴⁸ A Zhezu wì suu pye fò: «Zhudasi, mà pan mbe magala Lere wi Pinambyo wi ni mboo shari, mbe ta mboo le keɛ wi le?»

⁴⁹ Nga ki mbaa pye Zhezu wi na, naa wi pinleyɛnle pàa kaa ki yan, a pè suu yewe ma yo fò: «We Fò, waa gbòn we tokobiye pe ni le?»

⁵⁰ Pe ni, a nungha si saraga wofenne to wi tunmbyee wi kalige nungholo li gbòn ma li laga.

⁵¹ Èen fò, a Zhezu wì si pe pye fò: «Yege yaga ma.»

A wì si jiri ki nana wi nungholo li na, ma suu sagala.

⁵² A Zhezu wì sigi yo saraga wofenne teele, naa sherigo gbogo welefenne teele konaa tara ti lelele pe kan fò: «Yè pan na korogo tokobiye naa kanngire ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ benjanri pyefo wi mi ke?»

⁵³ Pilige pyew mila pye ye ni wa sherigo gbogo, ye sila silan yigi! Èen fò, ye sanga wowi ña wì gbòn yeen. Ko sanga wo wi yen wowo fannga ki woo.»

Pyeri wila je Zhezu wi na

(Mati 26.57-58,69-75; Maki 14.53-54,66-72; Zhan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Kona, a pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa saraga wofenne to wi go. Pyeri wila taga Zhezu wi na, ma lali wi ni.

⁵⁵ Pàa kason gberi wa saraga wofenne to wi laga nandogomo, ma cɛn maga maga. A Pyeri wì si saa cɛn wa ko leele poro ni.

⁵⁶ A tunmbyee jele wà suu yan wì cɛn le kason ki tanla, ma suu yengele ke kan wi na naa wele, ma sho fò: «Ki nana ña, wila pye wi ni fun!»

† 22:44 22.43-44: Verise 43 mbe gbòn 44 pe woro seweɛle pele ni.

⁵⁷ Eɛn fɔ, a Pyeri wì si je ma yo fɔ: «Jelepɔ, mi sigi naŋa ŋa wi jɛn.»

⁵⁸ Sanni jɛnri naa, a lere wà si Pyeri wi yan, ma sho fɔ: «Mboro fun ki leele wo wawi mboro!» A Pyeri wi sigi naŋa wi pye fɔ: «Wo wa ma mi!»

⁵⁹ Naa leri nungba si la kaa toro, a wà sigi yo naa maga filige ŋgbanga fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wila pye wa wi ni fun, katugu Galile tara fenne woo wi.»

⁶⁰ A Pyeri wì sho fɔ: «Senre nda maa yuun yere, mi woro nari nuru.»

Le ki yongolo nungba ke ni, maa ta wila pye na para bere, a ŋgopolo wì si gbele.

⁶¹ A we Fɔ wì si kannga, mɛɛ wi yengɛle ke kan Pyeri wi na naa wele. We Fɔ wila Pyeri wi yeri senre nda ni, a wì si nawa to ti na, fɔ: «Nala sanni ŋgopolo wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo mɛɛ na jɛn†.»

⁶² A Pyeri wì si yiri wa funwa na, ma gbele fɔ jɛngɛ.

*Leele pàa Zhezu wi tɛgele,
maa gbɔn*

(Mati 26.67-68; Maki 14.65)

⁶³ Zhezu wila pye nambala mbele kɛɛ, poro la pye na tɛge wi na, naa gbɔn.

⁶⁴ Pàa wi yɛge ki fo mbolo ni, nɛɛ wi yewe na yuun fɔ: «Yɛnɛle li yɔn senre ti yo, ma gbɔnfɔ wi mɛge ki naga we na.»

⁶⁵ Pàa pye na senpere ta yɛge yuun wi na naa legere.

*Pàa kiti kɔn Zhezu wi na
wa kiti kɔnfenne ŋgbelege
ki yɛge sɔgɔwɔ*

*(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64;
Zhan 18.19-24)*

⁶⁶ Naa laga kila kaa laga, a tara ti lelele, naa saraga wɔfenne teelee pe ni, konaa lasiri sɛwe

jɛnfenne pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ pan Zhezu wi ni wa pe kiti kɔnfenne ŋgbelege ki yɛge sɔgɔwɔ.

⁶⁷ A pè suu yewe ma yo fɔ: «Na kaa pye Kirisi wowi mboro, ki yo we kan!»

A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na mi kaga yo ye kan, ye se taga ki na.

⁶⁸ Na mi ka si ye yewe, ye sanla yɔn sogo.

⁶⁹ Eɛn fɔ, mbege le nala wo na, *Lere wi Pinambyɔ wi yaa cɛn wa Yɛnɛle na yafɔ li kalige kɛɛ ki na.»†*

⁷⁰ Kona, a pe ni fuun pè sho fɔ: «Ki cɛn ma yɛn Yɛnɛle li Pinambyɔ kɛ?»

A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yège yo, wowi mi we.»

⁷¹ Kona, a pè sho fɔ: «We woro na serefɔ jaa naa. Wèri logo wo jate wi yɔn.»

23

*Pàa kari Zhezu wi ni
wa Pilati wi yeri*

*(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5;
Zhan 18.28-38)*

¹ A janwa wi ni fuun wì si yiri, mɛɛ kari Zhezu wi ni wa kumanda Pilati wi yeri.

² Wama, a pe nɛɛ baga wi na, na yuun fɔ: «Wè saa ki naŋa ŋa wi ta wi yɛn na we tara woolo pe fanla na pe punngu, ma yo pe yiri pe je paga kaa wunlumbolo to wi nizara wi woo. Wi yo wo jate wi yɛn Kirisi, fɔ wi yɛn wunlunaŋa wa.»

³ Kona, a Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we le?» A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»

⁴ A Pilati wì si saraga wɔfenne teelee poro naa janwa wi pye fɔ: «Mii kajɔgɔ kpe yan ki naŋa ŋa wi na.»

⁵ Ἐν ƒɔ, a pè si yanra senre nungba ti na, ma yo ƒɔ: «Wi yen na leele pe sunnu na pe waa wi nagawa senre ti ni. Wigi le wa Galile tara, ma toro ƒɔ wa Zhude tara ti ni fuun ti ni, ma pan ma gbɔn ƒɔ lagame.»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Erɔdi yeri

⁶ Naa Pilati wila kaa Galile mege ki logo, a wì si pe yewe, na kaa pye Zhezu wi yen Galile tara fenne woo.

⁷ Naa wila kaa ki logo ma yo Erɔdi wila pye tara nda go na pa Zhezu wila yiri wa, a wì suu torogo wa Erɔdi wi yeri. Ki piliye yi ni, kila yala Erɔdi wila pye wa Zheruzalemu fun.

⁸ Naa Erɔdi wila kaa Zhezu wi yan sanga na ni, a kì si tanla wi ni ƒɔ jenge; katugu wila Zhezu wi tinme ta, nɛɛ ki jaa[†] mboo yan yenle ni maga yigi ƒɔ wagati titonlowo ni. Wila pye naga jate mboo yan wila kafonno la piin.

⁹ Wila Zhezu wi yewe maa jorgori senlegere ni. Ἐn ƒɔ, Zhezu wi sila wi yon sogo senpyo nungba ni.

¹⁰ Saraga wofenne teele poro naa lasiri sewe jenfenne pe ni, paa pye ma yere wa, na бага wi na ngbanga.

¹¹ A Erɔdi wo naa wi sorodasheele pe ni, pe nɛɛ wi tifaga, na tege wi na, mee wunlumbolo yaripogo tiyongo ka le wi kan, mee wi songoro naa wa Pilati wi yeri.

¹² Ki pilige ki ni, Erɔdi naa Pilati paa wɛnre le pe yee ni. Ma si yala, paa pye ma pe yee mben faa.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo (Mati 27.15-26; Maki 15.6-15; Zhan 18.39-19.16)

¹³ A Pilati wì si saraga wofenne teele poro naa fannga fenne pe yeri, naa leele sanmbala pe ni ma pe gbogolo,

¹⁴ μεε pe pye ƒɔ: «Ki nana na, ye pan wi ni na korogo ma pan mala pye ma yo wi yen na leele pe fanla. Wi si na, muu yewe ye ni fuun ye yee na. Kapere nda fuun ye бага wi na ma yo wì pye, mii ka yan wì pye.

¹⁵ Erɔdi fun, wii kapege jen wi na, nga wì pye; katugu wuu songoro laga we kan. Yege wele, wii kala la pye, na li daga poo gbo.

¹⁶ Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»

¹⁷ [Kila pye Paki feti pyew, Pilati wila daga mbe kasopiile nungba wa pe kan.]

¹⁸ Ἐn ƒɔ, a pe ni fuun pe nɛɛ gbele ngbanga ja, na yuun ƒɔ: «Ki nana na wo kan poo gbo, ma Barabasi wo wa!»

¹⁹ Ma si yala, Barabasi wo la ye wa kaso, katugu wila yiri ma je wa ca nawa, ma lere gbo.

²⁰ Pilati wo la pye naga jaa mbe Zhezu wo wa. A wì si senre ti le naa, ma para janwa wi ni.

²¹ Ἐn ƒɔ, a pè si gbele ngbanga maa pye ƒɔ: «Wi kan tiparaga na! Wi kan tiparaga na!»

²² A Pilati wì si senre ti le naa taanri wogo ki na, mee pe yewe ma yo ƒɔ: «Yingi kapege wì pye! Mii kala la jen wi na, na li daga poo gbo. Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»

²³ Ἐn ƒɔ, a pè si koro na gbele naa ngbanga, ma yo pe Zhezu wi kan tiparaga na, a gbelege ngbanga kì si fannga ta Pilati wi na.

²⁴ Kì kaa pye ma, a Pilati wì si yere ki yerewe mbe nga paa pye na jaa ki pye.

²⁵ Na wila yiri ma je ma lere gbo, a pòo le kaso, a wì si wo wa, wo na paa pye na jaa we. A wì si Zhezu wo le pe kee poo pye pe pyewe.

[†] 23:8 23.8: Luki 9.9

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(*Mati 27.32-44; Maki 15.21-32;*
Zhan 19.17-27)

²⁶ Naa pàa kaa na kee Zhezu wi ni, a pè si fili Sireni ca fenne naŋa wa ni. Wila yiri kere na paan. Pàa pye naa yinri Simo. A pè si wo yigi ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi taga ki ni wi punŋo na.

²⁷ Janwa gbolo là la taga Zhezu wi na konaa jeele legere pele ni. Ki jeele pàa pye na gbele na kawa Zhezu wi kala na.

²⁸ A Zhezu wi si wa ma kanŋa, mee pe pye fo: «Yoro Zheruzalemu jeele wele, yaga kaa gbele mi kala na. Yaa gbele ye yee wogo konaa ye piile wogo ko kala na.»

²⁹ Katugu piliye ya wa na paan, pe yaa kaa yuun fo: «Jeele mbele pe woro na siin, naa mbele pe fa se faa konaa mbele pe fa yinne kan piile yeri, ferewe yen pe woo.»

³⁰ Kona, leele pe yaa kaa ki yuun *yanwira ti kan fo: Yanwira, ye toori we na; mbaa ki yuun tinndiye pe kan fo: Ye we lara!*†

³¹ Na pe kaa ki piin tige tipirige† ko na yeen, tiwaga ko wogo ko yaa ka pye mele?»

³² Pàa kari nambala kapere pyefenne shyen ni fun, mbe sa pe pinle mbe pe gbo ja Zhezu wi ni.

³³ Naa pàa ka saa gbɔn wa laga nga pàa pye na yinri «Yungorogo laga» ki na, a pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na konaa kapere pyefenne shyen pe ni. Nunŋba la pye Zhezu wi kalige kee ki na, sanŋa wila pye wi kameŋge kee ki na. ³⁴ A Zhezu wi sho fo: «Na To, pe kapere ti kala yaga pe na, katugu nga paa piin pe sigi jen.»

A pè si pete gbɔn wi yariporo ti na, mee ti yeele pe yee na.

³⁵ Leele pe ni fuun pàa pye ma yere wa na wele. Zhufuye teele

pàa pye na tege wi na, nee yuun fo: «Ye wele, wi pele sho! Yinŋo wuu yee sho ye, na kaa pye wo wi yen Kirisi, ŋa Yenŋele li wo we!»

³⁶ Sorodasheelee fun pàa pye na tege wi na. Pàa fulo wa wi tanla ma duven tangara kan wi yeri wuu wo,

³⁷ nee wi piin fo: «Na kaa pye mboro ma yen Zhufuye pe wunlunaŋa, ma yee sho ye!»

³⁸ Pàa ki yonlogo wa Zhezu wi tiparaga ki go na ma yo fo: «Ŋa yeen, wo wi yen Zhufuye pe wunlunaŋa we.»

³⁹ Kapere pyefenne mbele pàa kan tipaara ti na, nunŋba la pye naa tegele na yuun fo: «Mboro ma ma yen Kirisi we! Ma yee sho, ma we sho fun ye!»

⁴⁰ Een fo, a kapere pyefo sanŋa wi si gbanla wi nimbye wi na, ma yo fo: «Mboro ŋa maa ki jologo cenle nunŋba ki jolo, ma woro na fyee Yenŋele li yeege.»

⁴¹ Woro wo na, nde ki daga we ni, katugu kapere nda wè pye to jologo ko we yen ki na. Een fo, ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpe pye.»

⁴² Ko punŋo na, a wi si Zhezu wi pye fo: «Zhezu, na maga ka pan mbe cen wa ma wunluwo pi ni sanga ŋa ni, ma nawa to na na!»

⁴³ A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, nala ma yaa pye na ni wa Yenŋele li lajenŋe ki ni†.»

Zhezu wi kunwo we
(*Mati 27.45-56; Maki 15.33-41;*
Zhan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Yonlofugo ko kila pye na kee sa gbɔn, a yonlo ki si ye. A wowo pi si ye wa ki tara ti lagapyew ki ni, fo ma saa gbɔn yonloparaga ki na. Paraga nga pàa po ma sherigo gbogo ki kon

† **23:30 23:30:** Oze 10.8; Naga 9.6 † **23:31 23:31:** Tige tipirige ko ki yen Zhezu we, tiwaga ko ki yen Zhufuye woolo wele, pe kotonŋbanga ki kala na, pe yaa ki kan Ōromu tara fenne pe kapere ti kayanŋa wo pe ni. † **23:43 23:43:** 2 Koren 12.4; Naga 2.7

shyen, a kɪ si wali wa ki nando-gomo.

⁴⁶ A Zhezu wɪ si gbele ngbanga ma yo fɔ: *Na To, mila na yinne li nii ma keɛ.*†

Naa wila kaa to yo, a wɪ si ku.

⁴⁷ Naa Ɔromu tara sorodasheelee tojɛɛ wila kaa ko yan ma, a wɪ si Yɛnɲɛle li gbɔgɔ, ma yo fɔ: «Kaselege ko na, ki nanja ŋa, lesinɲɛ lawi.»

⁴⁸ Janwa ŋa fuun wila pan ma gbogolo wa naga kala li wele, ŋa kila pye, naa paa kaa ki yan, a pe nɛɛ sɔngɔrɔ, na pe kotoɔo ti gbɔɔn yesanga ki kala na.

⁴⁹ Zhezu wi jenfenne pe ni fuun paa pye ma yere wa lege, nɛɛ ki kala li wele konaa jɛɛle mbele fuun paa taga wi na ma yiri wa Galile† tara pe ni.

Paa Zhezu gboo wi le

(*Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Zhan 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Wa Zhufuye ca ŋa paa pye na yinri Arimate, nanja wà la pye wa, paa pye naa yinri Zhozefu. Ki nanja wila pye lejɛnɲɛ ma sin, na Yɛnɲɛle li wunluwɔ pi singi pi pan. Wila pye kiti konfenne ngbelege ki woo wa. Ɛɛn fɔ, kiti konfenne sanmbala ŋa paa yere ki na ma pye, wi sila yenle ki na.

⁵² A wɪ si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yenri Zhezu gboo wi ni.

⁵³ Ko pungo na, a wɪ si saa Zhezu gboo wi tirige wa tiparaga ki na, maa fo parifige ni, mɛɛ saa wi le fanga ka ni, paa ki kɔn walaga na. Fanga fɔnɲgɔ layi, pe sila gboo le wa ki ni faa.

⁵⁴ Warrijuwan lawi, cɛnpilige ki lesanga wo wila pye na jaa mbe gbɔn.

⁵⁵ Jɛɛle mbele paa yiri wa Galile tara, ma pan Zhezu wɪ ni, paa taga Zhozefu wi na ma saa fanga

ki wele konaa yege ŋa na paa Zhezu gboo wi le we.

⁵⁶ Ko pungo na, a pè si sɔngɔrɔ wa pe yinɛ, mɛɛ saa latikɔrɔ nuwɔ taan naa sinmɛ nuwɔ taan gbegɛle, mbe ka sari gbɔn Zhezu gboo wi na.

Naa cɛnpilige kila kaa gbɔn, a pè si cɛn ma wogo, paa yege ŋa na Yɛnɲɛle li ngasele lãa ki naga† we.

24

Zhezu wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni

(*Mati 28.1-10; Maki 16.1-8; Zhan 20.1-10*)

¹ Yapelege ki pilige konjbanɲga† ki na, yirifaga ki na, a ki jɛɛle pè si kari wa fanga ki yɔn na pe sinmɛ nuwɔ taan mba paa gbegɛle pi ni.

² A pè si saa sinndɛlingbɔgɔ ŋa paa tɛge ma fanga ki yɔn ki tɔn, ki yan pɛge konjgo maga laga wa ki yɔn na.

³ A pè si ye wa fanga ki nawa, ɛɛn fɔ, pe sila we Fɔ Zhezu wi gboo wi yan wa.

⁴ A pe nɛɛ pe yeɛ yewe ki wogo ki ni, a nambala shyen pèle si pe yeɛ naga wa pe na. Pe yaripɔrɔ tila pye ma filige na yɛngɛle fɔ jɛnɲɛ.

⁵ A jɛɛle pè si fyɛ fɔ jɛnɲɛ, mɛɛ pe yɛɛ ti sogosogo. A ki nambala pè si pe pye fɔ: «Yingɪ na, a ye nɛɛ ŋa wɪ yen yinwege na wi lagajaa wa kuulo pe sɔgɔwɔ?»

⁶ Wi woro laga, wɪ yen ma yiri wa kunwɔ pi ni. Sanga ŋa ni wila pye wa Galile tara, sɛnɛɛ nda wila yo ma ye kan, ye nawa to ti na!

⁷ Wila yo fɔ: «Ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefenne pe keɛ, poo kan tiparaga na, ki pilige taanri wogo wii yen wi yiri wa kunwɔ pi ni†.» »

⁸ Kona, a pè si nawa to Zhezu wi senyoro ti na.

† 23:46 23:46: Yuuro 31.6 † 23:49 23:49: Yuuro 38.12; Luki 8.2 † 23:56 23:56: Ɛki 20.8-10
† 24:1 24:1: Maki 16.2 † 24:7 24:7: Luki 9.22-23

⁹ A pè si yiri wa fanga ki tanla, mɛɛ saa ki yɛɛ yo ma Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri nungba pe kan konaa leele sanmbala pe ni.

¹⁰ Jɛɛɛ mbele pàa yiri wa fanga ki yon na, pe mɛɛ tori nda yɛɛn we: Mari ɲa wì yiri wa Magidala ca, naa Zhani, naa naɲa ɲa pàa pye na yinri Zhaki† wi nɔ Mari wi ni konaa jɛɛɛ pele ni naa. A poro fun pège sɛnre ti yo pitunmbolo pe kan.

¹¹ Ɛɛn fɔ, ki sɛnre tila pye pitunmbolo pe yɛɛ na paa sɛnre faa yɛn. Pe sila taga ti na.

¹² [Konaa ki ni fuun, a Pyeri wì si yiri ma fe ma kari wa fanga ki yon, mɛɛ fɔli ma wele wa ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛɛ to cɛ to yan wa. Ko punɲo na, a wì si songɔɔ ma kari wi go. Nɲa kila pye, kila wi pari†.]

*Kala na làa pye
wa Emawusi konɔ li na
(Maki 16.12-13)*

¹³ Ki pilige nungba ki ni, Zhezu wi fɔɔɔfɛnne shyen la pye na kee ca ka ni, pege yinri Emawusi. Ko naa Zheruzalemu ca ki ni ti mbaa culo kɛ ma yiri shyen yon ko tin ti yɛɛ ni.

¹⁴ Kagala ngele kàa pye, koro sɛnre pàa pye na yuun na kee.

¹⁵ Ma pe ta pàa pye na para na kendige woo pe yɛɛ ni na kee, a Zhezu wo jate wì si fulo pe tanla, mɛɛ pinle pe ni na kee.

¹⁶ Pàa pye naa yaan, ɛɛn fɔ, yaraga kà la pe yɛɛ kɔn, pe sila wì jɛn.

¹⁷ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yingi kendige yaa woo, na tanri na kee?» Kona, a pè si yere yesanga ni.

¹⁸ Pe ni, nungba la pye wa, pàa pye naa yinri Kilewopasi. A wo suu pye fɔ: «Mboro nungba

ma yɛn laga Zheruzalemu, mɛɛ kagala ngele kè pye piliye yan yi ni ke jɛn!»

¹⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yingi kagala wele koro?»

A pè suu pye fɔ: «Ɔga ki pye Nazareti ca fɛnne Zhezu wi na we. Yɛnɲɛle yon sɛnre yofɔ wo wa lawi. Wila pye fanɲga ni wa wi kapyegele koro naa wi sɛnyoro ti ni Yɛnɲɛle lo naa leele pe ni fuun pe yɛɛ na.

²⁰ We saraga wɔfɛnne teele poro naa we fanɲga fɛnne pe ni, pòo le Ɔromu tara fɛnne pe kɛɛ ma yo wi daga poo gbo. A pòo kan tiparaga na.

²¹ We jigi wila pye ki na ndɛɛ wo wi yaa Izirayeli woolo pe go shɔ. Koonɲa ki kagala kè pye, nala wi yɛn ki pilige taanri.

²² Konaa ki ni fuun, jɛɛɛ mbele laga we sɔɔwɔ pèle pan ma we kan waa kawa. Nala yirifaga ki na, pè kari na wa fanga ki yon na.

²³ Pee sa gboo wi ta wa fanga ki ni. Pe yere pan ma we pye ma yo mɛɛɛgeye pele pè yɛɛ naga pe na wa. A mɛɛɛgeye pège yo pe kan ma yo wi yɛn yinwege na.

²⁴ Ki pye ma, we ni, pèle kari na wa fanga ki yon na ma saa ki yan paa yɛɛ ɲga na jɛɛɛ pè pan maga yo we. Ɛɛn fɔ, pee gboo jate wo yan wa.»

²⁵ Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «E, ye yɛn kambajɛnmbɛɛ! Ye woro na tari Yɛnɲɛle yon sɛnre yofɛnne pe sɛnyoro ti na fyafyaw!

²⁶ Pa ki sila daga Kirisi wi jolo yɛɛn wii ye wa wi gbɔɔwɔ pi ni wi le?»

²⁷ Ko punɲo na, sɛnre nda fuun tila yonlɔgo wi kanɲɔlɔ wa Yɛnɲɛle sɛnre sɛwɛ wi ni, a wì siri koro wi naga pe na. Maga lɛ wa Moyisi sɛwɛɛle pe na, ma saa gbɔn fɔ wa Yɛnɲɛle yon sɛnre yofɛnne pe ni fuun pe woolo pe na†.

† 24:10 24:10: Luki 8.2; Mati 27.56pe wele. † 24:12 24:12: Ki verise ɲa wi yɛn sɛwɛɛle pe ni fuun pe ni ndɛɛ nungba. Zhan 20.6-7wi wele. † 24:27 24:27: Dete 18.15-18; Yuuro 22.2-9; Eza 53

28 Naa paa kaa yongo ca nga paa pye na kee ki ni, a Zhezu wi sigi pye ndee wila toro na kee yega.

29 Een fo, a pe suu yenri ma yo fo: «Koro laga we ni, yonlo kila kee sa to mako. Yembine laa woo.»

Ki kaa pye ma, a wi si ye ma saa tugu pe na.

30 Naa paa kaa cen na nii wo naa poro ni, a wi si buru le ma Yenhele li shari, mee wi konlo maa kan pe yeri†.

31 Kona, a pe yengele ke si yenge pe na, a pe suu jen. Een fo, a wi si ko le pe na le ki yongolo nungba ke ni.

32 Kona, a pe nee pe yee piin fo: «Jaga ko ki ti sanga na ni wi pye na para we ni wa konɔ, na Yenhele senre ti koro wi yuun we kan, we nawa pi ja yinggi na ma!»

33 Le ki yongolo nungba ke ni, a pe si yiri ma songoro wa Zheruzalemu, ma saa pitunmbolo pe ke ma yiri nungba pe yan pe gbogolo, poro naa pe pinleyeenle pe ni.

34 A poro si pe pye fo: «Kaselege yi, we Fo wi yen ma yiri wa kunwo pi ni. Wuu yee naga Simo† wi na.»

35 Nga kila pye pe shyen pe na wa konɔ, konaa yega nga na paa Zhezu wi jen wa buru konlosaga, a pe sigi yega yo ma pe kan.

*Zhezu wila wi yee naga
wi forogofenne pe na*

*(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18;
Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)*

36 Maga ta paa pye na para bere, a Zhezu wo jate wi si yiri le pe na, ma yere wa pe sogowo, mee pe shari ma yo fo: «Yeyinnye ki pye ye ni!»

37 A pe sunndoro ti si kon pe na, a pe nee fye; katugu paa ki yan ndee gboo yinne paa yan.

38 A Zhezu wi si pe pye fo: «Yingi na, a ye jatere wi si piri ye na. Yingi na, a ye jatere wi nee ye kon shyenhyen!»

39 Yanla keyen yo naa na toro ti wele, yega jen ye yo fo mi jate muwi! Ye jiri na na ye wele, katugu wire naa kajelege na pye gboo yinne li ni, paa yega nga na ye yen nari yaan na ni we.»

40 Naa wila kaa to yo ma, a wi suu keyen naa wi toro ti naganaga pe na.

41 Nayinme ndorogo ki na, konaa naa kila pe pari ki kala na, pe sila ya taga ki na mbe yo wowi. Ki kaa pye ma, a Zhezu wi si pe yewe ma yo fo: «Yaakaga yen laga ye yeri le?»

42 A pe si ngbankaala konlo kan wi yeri.

43 A wi sili sho mali ka le pe yega na.

44 Kona, a wi si pe pye fo: «Sanga na ni mi yen ye ni, senre nda mila yo ye kan tori nda fo: Kagala ngele fuun ke yonlogo na kannlogo wa Moyisi lasiri wi ni, naa Yenhele yon senre yofenne pe seweele pe ni, naa Yenhele gbogoyuuro sewe wi ni, ke daga mbe pye mbe ke yee yon fili.»

45 Kona, a wi si tijinliwe kan pe yeri pe ta pe Yenhele senre sewe wi koro jen.

46 A wi si pe pye fo: «Ki yen ma yonlogo ma yo fo: Kiriwi daga mbe jolo mbe ku, ki pilige taanri wogo, wii yen wi yiri wa kunwo pi ni.

47 Pe yaa kaa ki yari tara woolo pe ni fuun pe kan wi mege ki na, fo ki daga pe pe kapere ti jen peri yaga, janngo ti kala mbe yaga pe na. Pa pe yaa kaga le wa Zheruzalemu.

48 Yoro wo na, ye yen ki kagala ke serefenne.

49 Ye wele, na To wila yarikanga nga yon folo kon mbe kan, mi yaa

† 24:30 24:30: Mati 14.19 † 24:34 24:34: 1 Korin 15.5

ki torogo ye kan. Eɛn fɔ, ye daga mbe koro wa ca nawa fɔ naayeri fanŋa ki sa tigi ye na ki ye ye ni.»

*Zhezu wila kari wa Yenŋele na
(Maki 16.19-20; Kapye 1.9-11)*

⁵⁰ Ko punŋo na, a Zhezu wì si kari pe ni wa ca ki punŋo na, wa Betani yɔn ki na, mɛɛ wi keyen yi yirige ma duwaw pe na.

⁵¹ Maa ta wila pye na duwaw pe na, a wì si kaa yiri le pe tanla, mɛɛ kari wa yenŋele na.

⁵² A pè suu gbɔɔ, mɛɛ songoro nayinmɛ coli wa Zheruzalemu.

⁵³ Sanga pyew pàa pye wa sherigo gbɔɔ ki ni, na Yenŋele li gbogo.

**Zhezu Kirisi Sentanra
nda
ZHAN
la yonlogo
Sewe wi nawa senre**

Ki sewe na Zhan wo wila wi yonlogo. Zhan wo naa wi ndo Zhaki wi ni paa pye Zhezu wi pitunmbolo ke ma yiri shyen poro pele. Poro naa pe to Zebede wi ni paa pye ngbanra wofenne wa Galile logbogo ki ni. Naa Zhezu wila kaa pe yeri, a pe sigi tunngo ki yaga meɛ taga wi na. Mbege le le ko sanga wo na, a pe si pye Zhezu wi wenne jembete. Wa Zhezu Sentanra nda Zhan wi yonlogo ti ni, wi suu yera mege ki le wa, ɛn fo wila para wi yee wogo na ma yo fo: «Lere na wi yen ma Zhezu wi ndanla» (13.23; 19.26; 20.2, 7; 21.20). Wila ko pye ma mbege naga fo wuu yee tirige.

Naa paa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, wila ki yo Zhan wi kan ma yo wila wi no Mari wi kala li yongo wi kan (19.25-27).

Laga ki Sentanra nda ti ni, Zhan wi yen naga nari we na ma yo fo Zhezu wo wi yen Yenjele na li yen To li pinambyo nungba pe we. Yenjele lili pinambyo Zhezu wi torogo laga dunruya wi ni wi pan wi ku we kapere ti kala na, jango lere na fuun ka taga wi na, wi yinwege nga wa yenjele na ki ta, ko nga ki yen kosaga fu (3.16). Zhan wi yarilegere senre yo we kan, nda ti woro wa Sentanra seweele taanri sanmbala pe ni.

Zhan wi yen naga nari we na fo Zhezu wila para wi «wagati» wogo na (2.4; 7.30; 8.20; 12.23, 27; 13.1; 16.32; 17.1). Ki wagati wi yen na Zhezu wi kunwo wogo ko nari konaa wagati na wi yaa ka gbogwo ta naa wa yenjele na we.

Sentanra nda Zhan yonlogo ti yen ma kon ma yiri konsagboro shyen. Wa ti konsagbogo konjbannga ki ni, kagala ngele Zhezu wila pye sanni wi «wagati» wi sa gbɔn, we ke yan wa (1-12). Zhan wigi yo wa we kan paa yee nga na Zhan Batisi wila seraya yo Zhezu wi wogo na konaa paa yee nga na Zhezu wila wi pitunmbolo konjbanmbala pe yeri. Wege yan fun fo Zhezu wila kari karisaga legere na wa Zheruzalemu Zhufuye fetiye pe na. Zhezu wila para lelegere ni, konaa ma pe naga yaara ta ni, nda ti yen kagbogo yon. Zhezu wi kafonngolo legere pye fun. Zhan wi ki kafonngolo kolobshyen wo wa ke ni, mbege naga we na fo kaselege ko na, Zhezu wo wi yen Yenjele li pinambyo we.

Wa Sentanra ti konsagbogo shyen wogo ki ni, naa Zhezu wi wagati wila kaa pan ma gbɔn, kagala ngele wila pye, Zhan wi yen na ke yuun we kan (13-21). Pe mbaa Zhezu wi gbo pilige nga ni ki yembine li yee, wila li wi forogofenne ke ma yiri shyen pe ni, ma kotogo sogowo senre yo pe kan konaa ma Yenjele yenri pe kan. Mbe taga wa ko na, Zhan wi yen naga yuun we kan paa yee nga na Zhezu wila ku, ma yen ma yiri wa kuulo pe sogowo konaa maa yee naga wi forogofenne pe na.

Wa sewe wi kosaga yeri, Zhan wi yen naga yuun paa yee nga na Zhezu wila fili wi forogofenne pe ni wa Tiberiyadi logbogo ki yon na konaa senre nda wila yo Pyeri naa Zhan pe wogo na.

Sewe wi yen ma konlo yee nga na

Zhezu wo wi yen Yenjele li senre re 1.1-18

Zhan Batisi wi seraya konaa Zhezu wi forogofenne konjbanmbala wele 1.19-51

Zhezu wi kacɛn kagala kolɔshyɛn konaa wi tunngɔ nga wì pye kpenɔgbelenɔbe 2.1-12.50

Zhezu wi senyoro ma sara konaa Yinne kpoyi li panga ye 13.1-17.26

Zhezu wi kunwɔ naa wi yenme ma yiri wa kunwɔ pi ni 18.1-20.31

Zhezu wila fili wi fɔrɔgɔfenne kolɔshyɛn ni wa Tiberiyadi logbɔgɔ ki yon na 21.1-25

ZHEZU WO WI YEN YENŊELE LI SENRE RE

1.1-18

¹ Fafafa, sanga ŋa ni dunruya wi fa da, Senre tila pye wa. Tila pye wa Yenŋele li ni ma pye Yenŋele.

² Ŋa pe yinri Senre wila pye wa Yenŋele li ni maga le wa fafafa na dunruya wi fa da.

³ Yenŋele li yaara ti ni fuun ti gbegele wo fannɔga na. Yaara nda fuun tì gbegele, ko ka si gbegele na wo ma.

⁴ Yinwege kila pye wo ni. Ki yinwege kila pye na yanwa kaan leele pe yeri.

⁵ Ki yanwa pi yen na yiin mbele pe wa wɔwɔ pi ni pe kan. Eɛn fɔ, pee yenle pi na.

⁶ A Yenŋele li si naŋa wa tun, paa pye naa yinri Zhan.

⁷ Wo wila pan paa serefo yen na yanwa pi senre yuun, leele pe ni fuun pe ta pe taga pi na wi senre ti fannɔga na.

⁸ Zhan jate wo ma wila pye ki yanwa we. Eɛn fɔ, wo la pan mbaa pi sereya wi yuun.

⁹ Ki yanwa po pila pye yanwa jembe we, mba pi pan laga dunruya wi ni, na yiin leele pe ni fuun pe kan.

¹⁰ Ŋa pe yinri Senre wila pye laga dunruya wi ni. Wo fannɔga na Yenŋele laa dunruya wi gbegele. Konaa ki ni fuun, dunruya woolo pe suu jen.

¹¹ Wila pan wi woolo pe korɔgɔ, eɛn fɔ, wi woolo pe sila yenle wi na.

¹² Konaa ki ni fuun, jenri mbele paa yenle ma taga wi na, wi fannɔga kan poro yeri pe pye Yenŋele li piile.

¹³ Pee pye Yenŋele piile lere selomɔ na, kii pye senwee pyɔ nandanwa kala, nakoma naŋa fannɔga na. Eɛn fɔ, Yenŋele lo li pe pye li piile.

¹⁴ Senre tila pan ma pye senwee pyɔ, ma cɛn laga we sɔgɔwɔ. Wi yen ma yin yinme naa kaselege ki ni. A wɔɔ gbɔgɔwɔ pi yan, mba Pinambyɔ nunɔba pe wì ta wi To Yenŋele li yeri we.

¹⁵ Zhan wila para wi senre na, ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Ŋa mila wi senre yo ma yo wi yaa pan na punɔgo na, wowi ŋa we. Wi mege ki gbɔgɔ ma we na wogo ki na, katugu wila pye wa, na pe fanla se.»

¹⁶ We ni fuun wè we tasaga ta wa wi yarijende legere ti ni, ma yinme ta ma tagala pi yee na.

¹⁷ Yenŋele laa li lasiri wi kan we yeri Moyisi wo fannɔga na. Eɛn fɔ, Yenŋele li yinme naa li kaselege ti pan Zhezu Kirisi wo fannɔga na.

¹⁸ Lere fa Yenŋele li yan yenle ni fyew. Eɛn fɔ, Pinambyɔ nunɔba ŋa wi yen Yenŋele, ma pye wa Tofɔ wi ni, wo wì Yenŋele li cenlomɔ pi naga we na.

ZHAN BATISI WI SEREYA KONAA ZHEZU WI FɔRɔGɔFENNE KONGBANMBALA WELE

1.19-51

Zhan Batisi wi senyoro re

(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

¹⁹ Sereya ŋa Zhan wila yo wowi ŋa we, naa Zheruzalemu ca Zhufuye paa saraga wɔfenne poro naa Levi setirige piile pele tun wa wi

yeri ma yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Ambo wi mboro?»

²⁰ Zhan wì sila je mbe pe yɔn sogo. Eɛn fɔ, wila ki yo maga filige pe kan jɛŋgɛ ma yo fɔ: «Mi ma mi yen Kirisi we.»

²¹ A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ki pye ma, ambo wi mboro? Mboro ma yen Eli we le?» A Zhan wì si pe pye fɔ: «Ayoo, wo ma mi.» A pè suu pye fɔ: «Yenɲele yɔn senre yofɔ† wowi mboro le?» A Zhan wì sho naa fɔ: «Ayoo, wo ma mi.»

²² Kona, a pè suu pye fɔ: «Ambo wi mboro? Ki yo we kan we ta we saga yo mbele pè we tun pe kan. Yinɲi maa yuun maa yɛɛ wogo ki na?»

²³ A Zhan wì si Yenɲele yɔn senre yofɔ Ezayi wi senre ti yo pe kan ma yo fɔ:

«Muwi mi yen nanja ŋa wi magala li yen na yinriɲi wa gbinri wi ni na yuun fɔ:

«Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele li sin jɛŋgɛ!» †

²⁴ Pitunmbolo mbele pàa tun wa Zhan wi yeri, Fariziye poro pele la wele.

²⁵ A poro suu yewe ma yo fɔ: «Na kaa pye mboro ma ma yen Kirisi we, nakoma Eli, nakoma Yenɲele yɔn senre yofɔ we, yinɲi na, a ma nɛɛ leele pe batize?»

²⁶ A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi wo na, m̀ ye batize tɔnmɔ ni, eɛn fɔ, lere wa yen laga ye sɔgɔwɔ, ye si wo jɛn.

²⁷ Wila paan wa na punɲo na. Mi yere woro ma yala jɛŋgɛ mboo sawira manda ti sangala.»

²⁸ Ko kagala ŋgele koro la pye na piin wa Betani ca†, wa Zhuriden gbaan wi kɛɛ sanɲga ki na, wa laga ŋga Zhan wila pye na leele pe batize we.

Zhezu wi yen Yenɲele li Simbapyɔ

²⁹ Ki goto pinliwe pi ni, a Zhan wì si Zhezu wi yan wila paan wi kɔrɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Ye wele, Yenɲele li Simbapyɔ wowi ŋa we, wo wi yen dunruya woolo pe kapere ti laga fɔ pe na.

³⁰ Wo mila para wi senre na ma yo fɔ: Nanja wa yen na paan wa na punɲo na. Wi mɛge k̀ gbɔgɔ ma we na wogo ki na, katugu wila pye wa, na pe fanla se.

³¹ Mi jate mi sila ki lerefɔ wi jɛn. Eɛn fɔ, m̀ pan na leele pe batize tɔnmɔ ni, janɲo mboo naga Izirayeli woolo pe na poo jɛn.»

³² A Zhan wì sigi sereya wi yo ma yo fɔ: «Mi Yinnekpoyi li yan li yiri wa Yenɲele na na tinri paa ketene yen, ma pan ma cɛn wi na.

³³ Mi sila wi jɛn. Eɛn fɔ, Yenɲele na lilan tun mbe pan mbaa leele pe batize tɔnmɔ pi ni, l̀gi yo na kan ma yo fɔ: «Ma yaa ka Yinnekpoyi li yan li tigi ma koro lere wa na, ko fɔ wo wi yaa leele pe batize Yinnekpoyi li ni.»

³⁴ Ki wogo m̀gi yan, mi nɛɛ ki sereya wi yuun fɔ wo wi yen Yenɲele li Pinambyɔ we.»

Zhezu wi fɔrɔgɔfenne konɲbanmbala kanɲurugo wele

³⁵ Ki goto pinliwe pi ni, Zhan wila pye wa ki laga ki na naa, wo naa wi fɔrɔgɔfenne shyen ni.

³⁶ Naa wila kaa Zhezu wi yan wila toro, a wì sho fɔ: «Yenɲele li Simbapyɔ wi ŋa!»

³⁷ A Zhan wi fɔrɔgɔfenne shyen pè si nda wila yo ti logo, mɛɛ taga Zhezu wi na.

³⁸ A Zhezu wì si kanɲga ma wele, mɛɛ pe yan pè taga wi na. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yinɲi yaa jaa?»

A pè suu pye fɔ: «Arabi!» Ko kɔrɔ wo yen fɔ: «We Nagafɔ!» «Ma tugu se yeri?»

† 1:21 1.21: Dete 18.15 † 1:23 1.23: Eza 40.3

† 1:28 1.28: Kiti 7.24

³⁹ A Zhezu wì si pe yòn sogo ma yo fò: «Ye pan we kari, ye yaa saga yan!»

A pè si pinle wi ni ma kari, mɛɛ saa wi tugusaga ki yan. Yónlò kílà koro jenri mbe si kò. A pè si koro wa, ma yónlò sanjga ki pye wa wi ni.

⁴⁰ Ki leele shyen mbele pàa Zhan wi senre ti logo ma taga Zhezu wi na, pàa pye na wa yinri Andire. Wila pye Simò Pyeri wi nòsepyo lenaɲa.

⁴¹ A Andire wì si kari gbɛn ma saa wi nòsepyo Simò wi yan, ma suu pye fò: «Wè Mesi wi yan.» Ki mɛge ki kòrò wowi ɲa fò: «Shòfò.»

⁴² A wì si kari Simò wi ni wa Zhezu wi yeri. Naa pàa ka saa gbɛn, a Zhezu wì suu wele ma suu pye fò: «Mboro pe yinri Simò, Zhan pinambyò we. Eɛn fò, yingò pe yaa lòn yinri Efasi, ko kòrò wo ɲa sinndelegɛ.»

⁴³ Ki goto pinliwe pi ni, a Zhezu wì si yere ki yerewe mbe kari wa Galile tara. A wì si saa fili Filipu wi ni, ma suu pye fò: «Pan ma taga na na, ma pye na fòrògòfò.»

⁴⁴ Pa Filipu wila yiri wa Betisayida ca. Ko ca nunjga ko kila pye Andire naa Pyeri pe ca ye fun.

⁴⁵ Ko punjgo na, a Filipu wì si saa Natanayeli wi yan, ma suu pye fò: «Naɲa ɲa Moyisi wila para wi senre na wa lasiri sɛwɛ wi ni, a Yɛnɲɛle yòn senre yofenne fun pè para wi senre na wa pe woolo pe ni, wòo yan. Zhozefu pinambyò Zhezu wowi, ɲa wì yiri wa Nazareti ca we.»

⁴⁶ A Natanayeli wì suu pye fò: «Yarijɛngɛ mbe ya yiri wa Nazareti?»

A Filipu wì suu pye fò: «Ta paan we kari, ma saa yan ma yɛ.»

⁴⁷ Naa Zhezu wila kaa Natanayeli wi yan wila paan wi

kòrògò, a wì sho fò: «Ŋa yɛɛn, wi yɛn Izirayeli woo kaselege na, nambara suu ndanla.»

⁴⁸ A Natanayeli wì suu yewe ma yo fò: «Màla jɛn mɛlɛ?»

A Zhezu wì suu pye fò: «Mòò yan na wa figiye tige ki nògò, na Filipu wi fòon yeri.»

⁴⁹ Kona, a Natanayeli wì suu pye fò: «Nagafò! Mboro ma yɛn Yɛnɲɛle li Pinambyò we. Mboro ma si yɛn Izirayeli woolo pe wunluwò we.»

⁵⁰ A Zhezu wì suu pye fò: «Naa mòò pye ma yo mòò yan na wa figiye tige ki nògò, ko ma kì ti mà taga na na le? Ma yaa ka kagbògòlò kele yan naa mbe we na lo na.»

⁵¹ A Zhezu wì sho naa fò: «Kaselege ko na, mìla ki yuun ye kan, ye yaa ka yɛnɲɛle li yan li yenge, mbe mɛrɛgeye pe yan pe yɛn na nuru na tinri Lere wi Pinambyò wi na†.»

ZHEZU WI KACEN KAGALA KÒLJSHYEN KONAA WI TUNNGO NGA WI PYE KPENGBELENGBE

2

2-12

*Jayire nda tila pye
wa Kana ca ki ni*

¹ Naa ko kagala koro la kaa toro, ki pilige taanri wogo ki na, pàa pye na jayire piin wa Kana ca, wa Galile tara. Zhezu wi nò wila pye wa ki jayire ti na.

² Pàa Zhezu wo naa wi fòrògòfenne pe yeri ki jayire ti na fun.

³ Ma pe ta wa, naa duven wila kaa kò, a Zhezu wi nò wì si saa wi pye fò: «Leele pe duven wì kò.»

⁴ A Zhezu wì suu pye fò: «Jɛlɛ, ɲga mi yaa pye, mboro ma ma yaa

† 1:51 1.51: Ki verise wi yɛn na para na kee Zhakòbu yariyanga ko yeri, Zhɛnɛ 28.12-13. Mɛrɛgeye pe yaa kaa tunngo piin Zhezu wi kan, mboo kan wila kagbògòlò naa kafòngòlò piin.

ki yo na kan. Na wagati wi fa gbɔn gben.»

⁵ Kona, a Zhezu wi nɔ wì si saa tunmbyeele pe pye fɔ: «Wiga ka yo ye kala na fuun pye, ye li pye!»

⁶ Sinndæere cɔgbɔrɔ kɔgɔloni la pye wa, nda Zhufuyeye paa tege na kori wa ti ni na wunru, ma yala pe sherege kɔngolo ke ni. Litiri nafa tijere, nakoma cɛnmɛ naa nafa (120) wi mbaa ya mbe ti nunɔgba nunɔgba pyew ti yinyin tɔnmɔ ni.

⁷ A Zhezu wì si tunmbyeele pe pye fɔ: «Yege cɔgbɔrɔ nda ti yin na kan tɔnmɔ ni!»

A pè siri yin tɔnmɔ pi ni fɔ wa ti nunɔgbogolo ke na.

⁸ Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yingɔ, yege tɔnmɔ mba pa ko jenri, ye saa kan jayire to wi yeri.»

A pè si pa ko ma saa pi kan wi yeri.

⁹ A jayire to wì si tɔnmɔ mba pila kanna duven pi sho maa nene. Wi sila ki duven wi yirisaga jen. Eɛn fɔ, tunmbyeele mbele paa ki tɔnmɔ pi ko poro laga jen. Kì kaa pye ma, a jayire to wì si japɔlɔ wi yeri,

¹⁰ ma suu pye fɔ: «Lere pyew, duven taan wo wì ma keli ma yeɛle leele pe na gben. Na paga ka wo legere, pe ma sila tipeɛn wi yeɛle pe na. Eɛn fɔ, mboro ma duven taan wi tege fɔ yingɔ.»

¹¹ Ko kila pye Zhezu wi kafɔnnɔ kɔngbanna na wila pye we. Pa wila li pye wa Kana, wa Galile tara, ma ta maa gbɔgɔwɔ pi naga wi fɔrɔgɔfenne pe na. A pè si taga wi na.

¹² Ko jayire to punɔgo na, a Zhezu wì si kari wa Kaperinawu ca, wo naa wi nɔ, naa wi nɔsepiile konaa wi fɔrɔgɔfenne pe ni, ma saa piliye jenri pye wa.

*Zhezu wila kari
wa Zhufuyeye sherigo gbɔgɔ ki ni
(Mati 21.12-13; Maki 11.15-17;
Luki 19.45-46)*

¹³ Naa Zhufuyeye pe Paki feti wila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si kari wa Zheruzalemu.

¹⁴ A wì si saa leele pele yan wa sherigo gbɔgɔ ki ni, paa pe nere, naa simbaala, naa ca ketengele pere, naa penjara surufenne pele ni fun pè cɛn pe tabaliye pe tanla.

¹⁵ Kona, a wì si manda le mari pye sapige, mɛɛ pe ni fuun pe puro ma pe yirige wa sherigo gbɔgɔ ki ni, ma pinle pe simbaala naa pe nere ti ni, ma penjara surufenne pe penjara ti gbɔn mari jaraga, mɛɛ pe tabaliye pe jaanri.

¹⁶ A wì si ca ketengele perɛfenne poro pye fɔ: «Ye ye yaara ti le ye yiri ti ni! Yaga kanla To wi go ki pye janla go!»

¹⁷ A wi fɔrɔgɔfenne pè si nawa to senre nda ti yen ma yɔnlogɔ wa Yenɔjele senre sewe wi ni ti na fɔ: «O, Yenɔjele, ma go ki yen mala ndanla ndanlawa mba ni, pi yen paa kasɔn yen nala sori wa na kotogo na.»†

¹⁸ Kona, a Zhufuyeye pè suu yewe ma yo fɔ: «Yingi kafɔnnɔ ma mbe ya pye, mbege naga we na fɔ ki kologo yen ma yeri maga pye ma.»

¹⁹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki sherigo gbɔgɔ nga yege jan, mi yaa ki kan fɔnɔngɔ na piliye taanri!»

²⁰ A Zhufuyeye pè suu pye fɔ: «Yeɛle nafa shyen ma yiri kɔgɔloni pè pye ki sherigo gbɔgɔ nga ki kanga ki na. A mboro sho ma yaa ki kan ma piliye taanri!»

²¹ Eɛn fɔ, sherigo gbɔgɔ nga senre Zhezu wila pye na yuun, ko kila pye wi wire re.

²² Naa Zhezu wila kaa ku ma yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, a wì fɔrɔgɔfenne pè si nawa to senre nda wila yo ti na. A pè si taga Yenɔjele senre sewe wo naa Zhezu wì senyoro ti na.

† 2:17 2.17: Yuuro 69.10

Zhezu wi leele pe nawa kagala ke jɛn

²³ Sanga ɲa ni Zhezu wila pye wa Zheruzalemu Paki feti wi na, a lelegere si taga wi na, kafonngolo ngele wila pye na piin paa yaan ke kala na.

²⁴ Eɛn fɔ, Zhezu wi sila taga pe na, katugu wila leele pe ni fuun pe nawa kagala ke jɛn.

²⁵ Wi sila jori pe lere senre yo wi kan, katugu wi lere wi nawa kagala ke jɛn.

3

Zhezu wo naa Nikodemu kala le

¹ Fariziye naɲa wà la pye wa, paa pye naa yinri Nikodemu. Zhufuye pe fanɲga fɔ wo wa lawi.

² Yembine la ni, a wi si kari Zhezu wi korogo ma saa wi pye fɔ: «Nagafɔ! Wège jɛn ma yo Yenɲele lo boon tun ma pan maa we nari; katugu kafonngolo ngele maa piin lere se ya mbaa ke piin, na Yenɲele li woro wi ni.»

³ A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, na pee lere ɲa se naa fonngɔ, wi se ya Yenɲele li wunluwo pi yan.»

⁴ A Nikodemu wi suu pye fɔ: «Lere ɲa wi le mako, pe yaa wi se naa fonngɔ mele? Wi se si ya ye wa wi no wi lara wuu se naa fonngɔ!»

⁵ A Zhezu wi suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, na pee lere ɲa se tonmo po naa Yinnekpoyi lo ni, wi se ya ye wa Yenɲele li wunluwo pi ni.

⁶ Leele paga ɲa se, wi ma pye senwee, eɛn fɔ, ɲa ka se Yinnekpoyi lo ni, wo ma pye yinne.

⁷ Ko ka koon pari, naa mi yo ki daga pe ye ni fuun ye se naa fonngɔ we.

⁸ Laga ɲga ka tifelege ki ndanla, pa ki maa gboon na kee. Ma maa ki tinme po taa, eɛn fɔ, ki yiri laga ɲga na na kee laga ɲga na, maa ko jɛn. Lere ɲa fuun ka se Yinnekpoyi li ni, pa wi wogo ki ma pye ma fun.»

⁹ Kona, a Nikodemu wi si Zhezu wi pye fɔ: «Ko wogo ɲga ko mbe ya pye mele?»

¹⁰ A Zhezu wi suu pye fɔ: «Mboro yen Izirayeli tara woolo pe nagafɔ, mee sigi kagala ke jɛn!

¹¹ Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan: ɲga wè jɛn, ko waa yuun na ye kaan. ɲga wè yan, ko senre waa yuun na ye kaan. Eɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye woro na jaa mbe yenle we sereya wi na.

¹² Mila yuun ye ni kagala ngele kaa piin laga tara na koro senre na, yee taga na na, na mi ka kaa yuun ye ni kagala ngele kaa piin wa yenɲele na koro senre na, ye yaa taga na na mele?

¹³ Lere fa lugu mbe kari wa yenɲele na, ndee Lere wi Pinambyɔ ɲa wi yiri wa yenɲele na ma tigi laga tara na we.

¹⁴ «Yege ɲga na Moyisi wila tuguyenre wɔogo ki yirige kanngaga na wa naayeri, wa gbinri wi ni, ki pyelomo nunɲba pi na fun, ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri,

¹⁵ janɲo lere ɲa fuun ka taga wi na†, wi yinwege mbakogo ki ta.

¹⁶ Katugu dunruya woolo pe Yenɲele li ndanla jɛnge, fɔ a li li Pinambyɔ nunɲba wi kan, janɲo lere ɲa fuun ka taga wi na, wiga ka ku. Eɛn fɔ, wi yinwege mbakogo ki ta.

¹⁷ Yenɲele lii li Pinambyɔ wi tun laga dunruya wi ni wi pan wi kiti kon senweele pe na. Eɛn fɔ, lùu tun, janɲo dunruya woolo pe sho wi fanɲga na.

† 3:15 3.15: Nambu 21.8-9

18 «Lere ɲa wì taga Pinambyo wi na, kiti se kɔn wo na. Eɛn fɔ, lere ɲa wii taga wi na, kiti kɔn wo na mako, katugu wii taga Yɛnɲele li Pinambyo nuɲgba wi na.

19 Ki kiti wi pango ki ɲga: Yanwa pì pan laga dunruya wi ni, eɛn fɔ, a wɔwɔ pì leele pe ndanla ma wɛ yanwa pì na, katugu pe kapyere ti yɛn ma tijanga.

20 Lere ɲa fuun wila kapege ki piin, yanwa pì woro ma ki fɔ wi ndanla fyew. Wila yɛnlɛ mbe pan wa yanwa pì na, jango kapyere nda wila piin tìga ka yiri funwa na.

21 Eɛn fɔ, lere ɲa wi maa tanri kaselege ki na, wi maa paan wa yanwa pì na, jango paa ki yaan jɛɲge fɔ wi yɛn naa kapyere ti piin na Yɛnɲele li gbogo.»

Zhan wila Zhezu wi gbogo

22 Ko puɲgo na, Zhezu wo naa wi fɔrɔgofɛnnɛ pe ni pè si kari wa Zhude tara. A wì si koro wa ma wagati pye wa pe ni. Wila pye na leele pe batize.

23 Zhan fun wila pye na leele pe batize wa Eno ca, wa Salimu ca ki tanla; katugu tɔnmɔ legere la pye wa ki laga ki na. Leele paa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ, a wila pe batize.

24 Ki sanga wi ni, kila yala pe fa Zhan wi le wa kaso gbɛn†.

25 Pilige ka, Zhan fɔrɔgofɛnnɛ pèle la pye na kendige woo Zhufuye naɲa wa ni mbe yɛɛ jogo mbe pye kpoyi wa sherɛge kono li ni ko wogo na.

26 A pè si kari Zhan wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, wele! Naɲa ɲa wila pye ma ni wa Zhuriden gbaan wi keɛ ɲga na, ɲa maa pye na serɛya wi yuun wi kanɲolo, wila leele pe batize yɲɲo. Leele pe ni fuun paa kee wi kɔrɔgɔ.»

27 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere se ya yaraga ka ta, na Yɛnɲele li sigi kan wi yeri.

28 Yoro jate ye mbe ya mbege serɛya wi yo fɔ miɲi yo ma yo fɔ: «Mi ma mi yɛn Kirisi we. Eɛn fɔ, Yɛnɲele làa mi tun wa wi yɛge wi†.»

29 Japɔlo wo wi yɛn ɲa piɲo wi ma pye wi woo. Eɛn fɔ, japɔlo wi wonlo wi ma pye le wi tanla na nuru wi yeri. Nayinme ma pye wi yeri fɔ jɛɲge japɔlo wi senre nda wila yuun wila nuru ti kala na. Pa na nayinme pi yɛn ma fun, pì yɛɛ yɔn fili yɲɲo.

30 Ki daga wo mege ko mbaa yinrigi, mi na wogo ko mbaa tuun.»

Na wì yiri wa Yɛnɲele na ma pan

31 Na wì yiri wa naayeri ma pan, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na. Na wi yɛn laga tara na, wo yɛn tara na woo, tara na kagala koro senre wi maa yuun. Eɛn fɔ, ɲa wì yiri wa naayeri, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na.

32 ɲga wì yan konna ɲga wì logo, to wila yuun. Eɛn fɔ, lere si yɛnlɛ wi serɛya wi na.

33 Na ka yɛnlɛ wi serɛya wi na, wo maga jɛn ma yo Yɛnɲele li yɛn na kaselege yuun.

34 Na Yɛnɲele li tun, Yɛnɲele li senre to wila yuun, katugu Yɛnɲele li li Yinnekpoyi li kan wi yeri, li sili taanla.

35 Pinambyo wi yɛn ma Tofɔ wi ndanla, a wì yaraga pyew ki le wi keɛ.

36 Lere ɲa ka taga Pinambyo wi na, yinwege mbakogɔ ki yɛn wi wogo. Eɛn fɔ, na ɲa si taga wi na, wo se kaga yinwege ki ta. Eɛn fɔ, Yɛnɲele li nanɲbanwa pi yaa koro ki fɔ wi ni.

† 3:24 3:24: Mati 14.3; Maki 6.17; Luki 3.19-20

† 3:28 3:28: Zhan 1.20-26

4

*Zhezu wila para
Samari tara fenne jo wa ni*

¹ Ko pungo na, a Fariziye pe sigi logo ma yo Zhezu wila pye na forogofenne legere taa na pe batize ma we Zhan wi na.

² Ma si yala, Zhezu wo jate ma wila pye na leele pe batize. Een fo, wi forogofenne poro pa pye na pe batize.

³ Naa Zhezu wila kaa ki wogo ki logo, a wi si yiri wa Zhude tara mee songoro wa Galile tara.

⁴ Wi karisaga, kila daga wi Samari tara ti pari wi kari.

⁵ A wi si saa gbɔn Samari tara ca ka ni, pege yinri Sikari. Zhakobu wila kere nda kan wi pinambyo Zhozufu wi yeri†, pa ki ca kila pye wa ti tanla.

⁶ Pa Zhakobu kolo wila pye wa ki laga ki na. Naa Zhezu wila kaa tanga ma te, a wi si saa cen wa ki kolo wi yon na. Yonlofugo sanga la wi.

⁷ A Samari tara fenne jo wa si pan mbe ko, a Zhezu wi suu pye fo: «Tonmo pa kan na yeri mbe wo.»

⁸ Ko sanga wo ni, Zhezu wi forogofenne pa kari wa ca nawa sa yaakara lo.

⁹ A Samari tara fenne jo wi si Zhezu wi pye ma yo fo: «A! Mboro yen Zhufuye woo, muu yen Samari tara fenne woo, mele, a ma nee tonmo yenri na yeri?»

Jele wila ko yo ma, katugu Zhufuye pe sila pye na yenlegi mbaa kanungbanja piin Samari tara fenne pe ni.

¹⁰ A Zhezu wi suu pye fo: «Ndee ki pye Yennele li yarikanga maga jen, konaa na wila ma yenri tonmo pi ni mboo wo, ndee ki pye maa jen fun, mboro ma jen na wo yenri tonmo ni, wi jen na yinwege tonmo kan ma yeri.»

¹¹ A jele wi suu pye fo: «Na fo, kolo yarikogo woro ma yeri, kolo jate wi yen ma jugo. Ki yinwege tonmo ma yaa pi ta se suu ko?»

¹² We tele Zhakobu wo wigi kolo na wi kan we yeri. Wo jate wuu tonmo pa wo. A wi piile naa wi yaayoro ti pa wo. Maa ki sonri ndee ma we Zhakobu wi na wile?»

¹³ A Zhezu wi suu pye fo: «Lere na fuun wila ki tonmo mba pi woo, wogo yaa kaa yigi naa fonngo.»

¹⁴ Een fo, tonmo mba mi yaa kan, na ka pa wo, wogo soo yigi naa fyew; katugu tonmo mba mi yaa kan wi yeri, pi yaa kannga mbe pye pulugo wa wi ni mbaa fuun mbe yinwege mbakogo ki kan wi yeri.»

¹⁵ A jele wi suu pye fo: «Na fo, ki tonmo pa kan na yeri mboo wo, jango wogo ka kanla yigi naa, mbe songoro mbe pan mbe ko laga naa!»

¹⁶ A Zhezu wi suu pye fo: «Kari ma soon polo wi yeri ye pan laga!»

¹⁷ A jele wi suu pye fo: «Nana woro na yeri.»

A Zhezu wi suu pye fo: «Kaselege ko ma yo ma yo nana woro ma yeri;

¹⁸ katugu nana kangurugo wo ma cen wi yeri. Ma yen na yeri yingo, ma polo ma. Kaselege ma yo.»

¹⁹ A jele wi suu pye fo: «Na fo, mo wele mo yan, Yennele yon senre yofu wo wawi mboro.»

²⁰ Faa woro Samari tara fenne pa we teleye pa pye na Yennele li gbogo laga ki yanwiga nga ki na. Een fo, yoro Zhufuye wele, ye ma yo laga nga leele pe daga mbaa Yennele li gbogo, ko ki yen Zheruzalemu† we?»

²¹ A Zhezu wi suu yon sogo ma yo fo: «Jele, taga senre nda mi

† 4:5 4.5: Zhené 48.22; Zhouzu 24.32 † 4:20 4.20: Dete 12.11; 1 Wunlu 9.3; Yuuro 132.13-14

yaa yo ti na! Wagati wa na paan, ye yaa kaa Yenñele na li yen To li gbogo, ki se kaa piin laga ki yanwiga nga ko na, nakoma wa Zheruzalem. Ki kala na, leele pe maa Yenñele li gbogo laga nga na ko woro yaraga.

²² Yoro Samari tara fenne wele, nga ye maa gbogo, ye sigi jæn. Woro Zhufuye, nga we maa gbogo wège jæn; katugu wège jæn ma yo pa showo pi yiri wa Zhufuye pe yeri.

²³ Eñ fò, wagati wa na paan, ki wagati wi gbòn makò yere, Yenñele li gbogofenne jembèle pe yaa kaa li gbogo yinne naa kaselege ni; katugu mbele pe maa li gbogo ko gbogolomo po na, poro li yen na jaa.

²⁴ Yenñele li yen yinne. Ki kala na, mbele paa li gbogo, ki daga paa li gbogo yinne naa kaselege ni.»

²⁵ Kona, a jele wi suu pye fò: «Migi jæn ma yo Mesi wi yaa ka pan, Mesi ko korò wo ña Showo. Na wiga ka pan, wi yaa ka kagala ke ni fuun ke yege yo mbe we kan.»

²⁶ A Zhezu wi suu pye fò: «Mi ña mila para ma ni, muwi.»

²⁷ Ko sanga wo ni, a Zhezu wi forogofenne pè si songoro ma gbòn le wi na. Naa paa kaa wi yan wila para jele wi ni, a ki si pe pari. Eñ fò, wa kpe sila ya mboo yewe mbe yo fò: «Yingi maa jaa wi yeri? Nakoma yingi na ma nēe para ki jele ña wi ni?»

²⁸ Kona, a jele wi suu cokogo ki yaga le mēe songoro wa ca, ma saa ki yo ca woolo pe kan fò:

²⁹ «Ye pan ye sa naña wa wele! Kagala ngele fuun mi pye, wi ke ni fuun ke yo mala kan. Ye yo Kiriwo ma?»

³⁰ Kona, a leele pè si yiri wa ca nēe kee Zhezu wi korogo.

³¹ Ko sanga wo ni, Zhezu wi forogofenne paa pye naa yenri na yuun fò: «We nagafo, pan ma ka ma!»

³² Eñ fò, a Zhezu wi si pe pye fò: «Yaakara ta yen na yeri mbe ka, nda yee jæn.»

³³ Kona, a forogofenne pe nēe pe yee yewe na yuun fò: «Lere wa pan ma yaakara kan wi yeri wi le?»

³⁴ A Zhezu wi si pe pye fò: «Na yaakara to ti yen mbaa na tunvo wi nandanwa kala li piin, mbe tunngo nga wi kan na yeri ki pye mbege yon fili.

³⁵ Yoro wo na, ye maa ki yuun ma yo fò: Ki koro yenge tijere yarilire ti konsanga wii gbòn. Eñ fò, mila ki yuun ye kan, ye yege yirige ye keere ti wele. Yarilire ti le makò. Ti konsanga wi gbòn.

³⁶ Na wila yarilire ti kon, wila wi sara wi taa makò na yarilire ti gbogolo, nda ti yen yinwege mbakogo woro, jango yarilire lugufò wo naa ti konfo wi ni, pe pinle paa yogori ja†.

³⁷ Yomiyele na pe maa waa ma yo fò: «Wa ma yarilire ti lugu, wa ma kaa ti kon,» li yen kaselege.

³⁸ Ko ki yen paa ye wogo ki yen. Kere nda yee ti tunngo pye, mi ye tun ye sari yarilire ti kon. Pele wele paa ti tunngo pye, a yoro nēe tonli taa wa pe tunngo ki ni.»

³⁹ Ki Samari ca woolo pe legere la taga Zhezu wi na, jele wila senre nda yo ti kala na, fò: Kagala ngele fuun mi pye, wi ke yo mala kan.

⁴⁰ Naa ki ca woolo paa kaa saa gbòn wa Zhezu wi na, a pè suu yenri ma yo wi koro wa pe ni.

† 4:36 4.35-36: Keere to ti yen leele mbele paa yiri wa ca na paan mbe Zhezu wi yan we. Yarilire nda ti le, a ti konsanga wi gbòn, to yen naga nari fò sanga wi gbòn leele pe yee kan Yenñele yeri pe gbogolo wa li wunluwo pi ni. Yarilire konfo wo wi yen ña wila leele pe piin, a paa kanngi na tari Yenñele li na mbe yinwege mbakogo ki ta. Yarilire lugufò wo wi yen ña wila keli ma yenñele senre ti yo leele pe kan we.

A Zhezu wì si koro wa pe ni ma piliye shyen pye wa.

⁴¹ A leele pèle taga Zhezu wi na naa legere ma wè konjbanmbala pe na, senre nda wila pye na yuun ti kala na.

⁴² A pe nɛɛ jɛɛ wi piin fɔ: «Yingɔ senre nda mà yo, to nungba ma ti ti wè taga wi na. Eɛn fɔ, woro jate wòò senyoro ti logo we yɛ. Wège jen ma yo kaselege wo wi yen dunruya woolo pe Shofɔ we.»

Zhezu wila legbɔɔ wa pinambyɔ sagala

⁴³ Naa Zhezu wila kaa piliye shyen pye wa ki laga ki na, a wì si yiri wa, mɛɛ kari wa Galile tara.

⁴⁴ Katugu Zhezu wo jate wila ki yo ma yo fɔ: «Paa la Yenɲele yon senre yofɔ wi gbogo wa wi tara jate ti ni†.»

⁴⁵ Naa wila kaa saa gbɔn wa Galile tara, a ki tara woolo pè suu yigi fɔ jɛngɛ; katugu poro fun pàa kari wa Zheruzalemu Paki feti wi na, kafɔnɲgɔlɔ ngele Zhezu wila pye, pàa ke yan.

⁴⁶ A wì si kari naa wa Kana, wa Galile tara. Pa wila tɔnmɔ pi kanɲga duven† wa ki ca ki ni. Gboforoneri wi legbɔɔ wà la pye wa ki laga ki na, wi pinambyɔ la pye na yaa wa Kaperinawu ca.

⁴⁷ Naa ki legbɔɔ wila kaa ki logo ma yo Zhezu wì yiri wa Zhude tara ma pan wa Galile tara, a wì si kari wì korɔɔ, ma saa wì yenri ma yo wì kari wa Kaperinawu, wì saa pinambyɔ wì sagala wì kan, wo la pye na kuun.

⁴⁸ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na ye woro na kafɔnɲgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ yaan, ye se yenle mbe taga na na fyew.»

⁴⁹ A legbɔɔ wì suu yon sogo ma yo fɔ: «Na Fɔ, shokari wa na go, sanni na pinambyɔ wì sa ku.»

⁵⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma pinambyɔ wì sagala!»

A ki naja wì si taga Zhezu wì senre ti na, mɛɛ kari.

⁵¹ Maa ta wa konɔ wila kee, a wi tunmbyeele pè si pan maa fili, ma suu pye fɔ: «Ma pinambyɔ wì sagala.»

⁵² A wì si pe yewe wi pinambyɔ wila sagala wagati ɲa ni wi ni. A tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Yunmbaan yonlɔparaga ki na, a wi witiwerewe pi si ko.»

⁵³ Kona, tofɔ wì sigi jen ma yo ko wagati wowi Zhezu wila wi pye ma yo wì pinambyɔ wì sagala. Wo naa wì go woolo pe ni fuun pe ni, pè si taga Zhezu wì na.

⁵⁴ Ko kila pye Zhezu wì kafɔnno shyen wolo na wila pye, naa wila yiri wa Zhude tara ma songɔɔ wa Galile tara we.

5

Zhezu wila naja murugu wa sagala

¹ Ko punɲo na, Zhufuye pàa pye na pe sherege feti wa piin, a Zhezu wì si kari wa Zheruzalemu ki feti wi na.

² Ma si yala, wa Zheruzalemu, titegbɔgɔ kà la pye wa tɔnmɔ ni, wa Simbaala yeyongɔ ki tanla. Pàa pye naga yinri Eburuye senre ti ni Betesida. Tongbo kanɲgurugo la pye le ki laga ki na.

³ Yambala legere la pye ma sinle wa ki tongboolo pe ni. Fyɔɔnlɔ naa jeɲgɔlɔ fenne, naa muruguye la wele. [Pàa pye na tɔnmɔ pi singi pi tin;

⁴ katugu wagati legere na, we Fɔ wì mɛrege wà la pye na tinri wa ki titege ki ni, naga tɔnmɔ pi tinni. Na tɔnmɔ piga tin mbe ko, yaja ɲa fuun ka keli mbe ye wa pi ni, ali mbege ta wì yama pi yen yege o yege, wì ma sagala.]

⁵ Wa ki laga ki na, naŋa wà la pye wa na yaa, wi yama pila ta wi na yeŋe nafa ma yiri ke ma yiri kòlotaanri.

⁶ Naa Zhezu wila ka saa wi yan wi sinle, a wì sigi jen ma yo yama pì mɔ wi na. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Maa jaa mbe sagala le?»

⁷ A yaŋa wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, lere woro na yeri mbanla tirige wa tɔnmɔ pì ni, na pì kaa tinni sanga ŋa ni we. Mi ka sila ŋgbeli mbe yo mi yaa tigi wa sanga ŋa ni, wa ma keli ma tigi na na wa.»

⁸ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri mɔɔ furugo ki le, maa tanri!»

⁹ Le ki yɔngɔɔ nungba ke ni, a ki naŋa wì si sagala. A wì suu furugo ki le neɛ tanri.

Ɛen fɔ, ki wogo kila pye cɛnpilige ko ni.

¹⁰ Ki kala na, a Zhufuye pè si naŋa ŋa wila sagala wi pye fɔ: «Nala wi yen cɛnpilige ye, mbe yala we lasiri wi ni, kii daga mɔɔ furugo ki le.»

¹¹ A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa wilan sagala, wo wilan pye ma yo mbanla furugo ki le mbaa tanri.»

¹² Kona, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambo wɔɔn pye ma yo mɔɔ furugo ki le maa tanri?»

¹³ Ɛen fɔ, naŋa ŋa wila sagala, wi sila wi sagalafo wi jen; katugu Zhezu wila yiri le ma kari janwa ŋa wila pye wa ki laga ki na wi kala na.

¹⁴ Ko punɔ na, a Zhezu wì si saa ki naŋa wì yan wa sherigo gbɔɔ ki ni, ma suu pye fɔ: «Wele! Yinɔ m̀a sagala. Maga ka kapege pye naa, jaŋgo kala la mbɔɔn ta naa li we yama po na.»

¹⁵ A ki naŋa wì si kari ma saa ki yo Zhufuye pe kan ma yo Zhezu wo wila wi sagala.

¹⁶ Kì pye ma, a Zhufuye pe neɛ Zhezu wi jɔɔ, katugu wila ki kala li pye cɛnpilige ko ni.

¹⁷ Ɛen fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na To wi yen na tunɔ piin pilige pyew, mi fun, mi yen na tunɔ piin.»

¹⁸ Ki sɛnre ti kala na, Zhufuye paa pye naa gbosaga jaa naa ma we. Cɛnpilige ŋgasele na wila jɔɔ lo nungba kala la ma. Ɛen fɔ, wila ki yo naa ma yo Yenɛle li yen wi To, naa yeɛ taanla li ni.

Yenɛle li Pinambyɔ wi fanɔga ye

¹⁹ A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, Yenɛle li Pinambyɔ wi se ya yaraga ko ka pye wi yeɛ fanɔga. Nga wì yan wi To wi yeri wila piin, ko wila piin cɛ. Kala na fuun Tofɔ wila piin, lo nungba lo Pinambyɔ wila piin.

²⁰ Katugu Pinambyɔ wi yen maa To wi ndanla, a wila ŋga fuun wi maa piin ki nari wi na. Wi yaa ka kagala kele naga Pinambyɔ wi na naa, ke tugbɔɔ ke we ŋgele koro na, ke ta ke ye pari.

²¹ Yege ŋga na Tofɔ wi maa kuulo pe yenni na yinwege ki kaan pe yeri, ki pyelomɔ nungba pi na fun, Pinambyɔ wi kaa jaa mbe yinwege ki kan mbele yeri, wi maga kan pe yeri.

²² Tofɔ wi woro na kiti kɔɔn lere na. Ɛen fɔ, wì kiti kɔngɔ ki ni fuun ki le Pinambyɔ wi keɛ;

²³ jaŋgo leele pe ni fuun pe maa To wi gbogo yege ŋga na, paa Pinambyɔ wi gbogo ma fun. Lere ŋa woro na Pinambyɔ wi gbogo, kona, kì cen wi woro na wi To ŋa wùu tun wi gbogo.

²⁴ «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan fɔ: Lere ŋa kanla sɛnre ti logo mbe taga na tunɔ wi na, yinwege mbakɔɔ ki yen wi yeri. Kiti se ka kɔn wi na. Ɛen fɔ, wì wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta.

²⁵ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, wagati wa wa na paan, wì

yere gbɔn mako, kuulo† pe yaa ka Yenɲele li Pinambyo wi senre ti logo. Mbele pe yaa kari logo, poro yaa yinwege ta.

²⁶ Katugu yege ɲga na fanɲga ki yen na To wi yeri wila yinwege ki kaan, ki pyelomɔ nunɲba pi na fun, wi fanɲga kan Pinambyo wi yeri wila yinwege ki kaan.

²⁷ Wi fanɲga kan Pinambyo wi yeri wila kiti koon; katugu wo wi yen Lere wi Pinambyo we.

²⁸ Ko ka ka ye pari, katugu wagati wa wa na paan, kuulo mbele pe wa fanra ti ni, pe yaa kaa magala li logo.

²⁹ Pe yaa ka yiri wa pe fanra ti ni. Mbele pe kajeɲge pye, pe yaa ka yen mbe yiri mbe yinwege ta. Mbele pe kapere pye, poro yaa ka yen mbe yiri kiti wi to pe na.»

*Kagala ɲgele ke yen
na Zhezu wi fanɲga ki nari*

³⁰ «Mi se ya yaraga ko ka pye na yeɛ fanɲga. Mi yen na kiti wi koon na yala senre nda mila nuru Yenɲele li yeri to ni. Na kiti kongo ki yen ma sin, katugu mi woro nala yeɛ nandanwa kala lo jaa, fo ndeɛ na tunvo wi nandanwa kala lo.

³¹ Na mi kaa serɛya wi yuun na yeɛ jate wogo na, na serɛya wi se pye kaselege.

³² Eɛn fo, wawi wi yen nala serɛya wi yuun. Migi jen ma yo nda wila yuun na kanɲɔlo, ti yen kaselege.

³³ Yaa leele tun wa Zhan† wi yeri, wila serɛya wi yo ma yala kaselege ko ni.

³⁴ Mi woro naga jaa lere mbaa na serɛya wi yuun. Eɛn fo, mi yen naga kagala ɲgele ke yuun, jango ye ta ye sho.

³⁵ Zhan wila pye paa fitanla yen ɲa pe mu wila yiin. A ye yenle

ma yogori wagati jenri ni wa wi yanwa pi ni.

³⁶ Eɛn fo, serɛya wa yen na yeri, wo gbogɔ ma we Zhan woo wo na. Kagala ɲgele mila piin, koro ɲgele na To wi kan na yeri mbe pye mbe ke yon fili, ke yen na para na kanɲɔlo, naga nari ma yo na To wo wilan tun.

³⁷ Na To ɲa wilan tun, wo fun, wi yen nala senre yuun. Ye faa magala li logo fyew, ye fa suu yan yenle ni fyew.

³⁸ Ye woro nala senre ti yinri mberi tege wa ye nawa, katugu ɲa wi tun, yee taga wi na.

³⁹ Ye maa Yenɲele senre ti kara jeɲge, katugu ye maa ki sonri ye yaa yinwege mbakogɔ ki ta wa ti ni. To siri ti neɛ para na kanɲɔlo we.

⁴⁰ Eɛn fo, konaa ki ni fuun, ye woro na jaa mbe pan na korogɔ mbe yinwege jeɲge ki ta.

⁴¹ «Mi woro na jaa leele poro mbaa na gbogo.

⁴² Eɛn fo, mi ye jen. Migi jen ma yo Yenɲele lii ye ndanla.

⁴³ Mi pan na To wo mege na, yee yenle na na. Eɛn fo, na lere wa ka pan wi yeɛ fanɲga, ye ma yenle wo na.

⁴⁴ Mbaa gbogowɔ jaa ye yeɛ yeri, ko yen ma ye ndanla. Ma si yala, gbogowɔ mba pi ma yiri wa Yenɲele na li yen nunɲba li yeri, ye woro na po jaa. Ki pye ma, ye mbe ya taga na na mele?

⁴⁵ Yaga kaa ki jate ndeɛ muwi mi yaa ka ye le keɛ na To wi yege na. Moyisi ɲa ye ye jigi wi taga wi na, wo wi yaa ka ye le keɛ.

⁴⁶ Ki pye ye taga Moyisi wi na, anme mi fun, ye jen na taga na na, katugu wila wi sewe senre ti yonlogɔ na kanɲɔlo.

⁴⁷ Eɛn fo, pa yee si taga wi sewe senre nda wi yonlogɔ ti na, ye mbe

† 5:25 5.25: Laga ki laga ɲga ki ni, kuulo pe mbe ya pye leele mbele pe punɲo wa pe kapere ti ni ma pye paa gboolo yen Yenɲele li yege na poro. Pe mbe si ya pye mbele pe ku wa pe kapere ti ni poro. † 5:33 5.33: Zhan 1.19-27

ya taga na senre ti na mele?»

6

Zhezu wila nambala waga kangurugo (5 000) kan pe ka (Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

¹ Ko pungo na, a Zhezu wi si kari wa Galile logbogo ki kee sannga ki na, pe maa ki yinri naa Tiberiyadi logbogo.

² A janwa gbolo la si taga wi pungo na; katugu kafonngolo ngele wila pye na piin na yambala pe sagala, leele paa pye na ke yaan.

³ Ki kaa pye ma, a Zhezu wi si lugu yanwiga ka na ma saa cen, wo naa wi forogofenne pe ni.

⁴ ZhufuyePaki feti wila yongo mako.

⁵ Naa Zhezu wila kaa wele ma janwa gbolo li yan laa paan wi korogo, a wi si Filipu pye fo: «We yaa yaakara to ta se mbe lo, mbe si ki janwa na wi kan wi ka?»

⁶ Wila ko yo, mbe ta mbe Filipu wi wa mbe wele, katugu nga wi mbaa pye, wila ki jen mako.

⁷ A Filipu wi suu pye fo: «Ali na waga sa warifuwe pyo cenme shyen (200) buru lo mboo koonlo pe na jennjenri, pe ni fuun se wa ta.»

⁸ A wi forogofa wa, Simo Pyeri nosepyo Andire, wo suu pye fo:

⁹ «Buru kangurugo naa ngbangala shyen ke yen lefonno wa yeri laga. Een fo, to yaa yinggi yaraga yon ki lelegera nda ti kan?»

¹⁰ Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Ye janwa wi pye wi cen.» Yan legera la pye wa ki laga ki na.

A pe si cen. Paa nambala waga kangurugo (5 000) yon ko tin.

¹¹ A Zhezu wi sigi buru wi le. Naa wila kaa Yennele li shari, a wi suu ye ele ki leele mbele paa pye ma cen pe na, na ngbangala ke

ye ele pe na ma fun, paa yege nga na paa pye na jaa we.

¹² Naa pe ni fuun paa kaa ka ma tin, a Zhezu wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye buru konrokono nda ti koro ti wulo, jango ka kpe ka ka pungo!»

¹³ A pe sigi buru kangurugo wi konrokono nda paa ka ti koro ti wulo ma kanja ke ma yiri shyen yin ti ni.

¹⁴ Ki kafonno na Zhezu wila pye, naa leele paa kaa li yan sanga na ni, a pe sho fo: «Yennele yon senre yofa na wi daga mbe pan laga dunruya wi ni, wo wi yen kaselege ki nana na we†.»

¹⁵ Een fo, naa Zhezu wila kaa ki jen ma yo pe yaa wi yigi fannga mboo pye pe wunlunana, a wi si laga le pe tanla, mee kari naa wa yanwiga ki na wi ye.

Zhezu wila tanga tonmo na (Mati 14.22-23; Maki 6.45-52)

¹⁶ Naa yonlo kila kaa ko, a Zhezu wi forogofenne pe si tigi ma kari wa logbogo yon ki na,

¹⁷ mee ye tonmokoro ka ni, nee logbogo ki koon na kee wa Kaperinawu kee yeri. Yembine laa wo mako maga ta Zhezu wi fa gbon wa pe na.

¹⁸ Logbogo tonmo pila pye na yege, katugu tifelege kila pye na gboon ngbanga.

¹⁹ Fogo nga paa tanga tonmokoro ki ni wa logbogo ki go na, kila culo kangurugo, nakoma kogoloni yon ko tin. Kona, a pe si Zhezu wi yan wila tanri tonmo pi na, na yongo tonmokoro ki ni. A pe si fye fo jenge.

²⁰ Een fo, a Zhezu wi si pe pye fo: «Muwi, yaga ka fye!»

²¹ Ki kaa pye ma, a pe nee jaa mboo le wa tonmokoro ki ni. A ko si yala ce tonmokoro ki kan tara ti na, wa laga nga paa pye na kee we.

Janwa wila pye na Zhezu wi lagajaa

²² Ki goto, janwa ŋa wila koro wa logboŋo ki kee ŋa na, a wi sigi wele maga jen ma yo tɔnmokɔɔ nungba kila pye wa. Paa sigi jen ma yo Zhezu wii ye wa ki tɔnmokɔɔ ki ni mbe pinle wi forogofenne pe ni. Een fo, wi forogofenne poro ce paa kari.

²³ Ma si yala, wa laga ŋga we Fo wila Yenŋele li shari ma buru wi kan pe yeri, a pòo ka, leele pèle la pan tɔnmokɔɔ ta yege ni wa ki laga ki na, ma yiri wa Tiberiyadi ca ki ni.

²⁴ Naa janwa wila kaa ki yan Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni pe sila pye wa, a pè si ye wa ki tɔnmokɔɔ ti ni, mee kari wa Kaperinawu mbe sa Zhezu wi lagaja.

Zhezu wo wi yen yinwege yaakara re

²⁵ A pè si saa Zhezu wi yan wa logboŋo ki kee ŋga na, ma suu pye fo: «We Nagafɔ, ma gbɔn lagame wagati wiwiin?»

²⁶ A Zhezu wì si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan: Yè buru ta na yeri legerɛ ma ka, ko ki ti yaa na lagajaa. Een fo, kii cɛn ndɛɛ kafɔnngolo ŋgele mi pye yè yan, koro kala na yaa na lagajaa.

²⁷ Yaga kaa tunngo piin yaakara nda ti maa jogo to kala na. Een fo, yaa tunngo piin nda† ti ma mɔ, na yinwege mbakɔŋo ki kaan to kala na, to nda Lere wi Pinambyɔ wi yaa kan ye yeri we; katugu Yenŋele na li yen To, li li fannga tegerɛ ti tege wi na.»

²⁸ A pè suu yewe ma yo fo: «Yingi we daga mbaa piin mbe sila Yenŋele li nandanwa kagala ke piin mbaa ke yon fili?»

²⁹ A Zhezu wì si pe pye fo: «Kala na Yenŋele laa jaa ye yeri loli na le: Ye taga ŋa li tun wi na.»

³⁰ A pè suu pye fo: «Yingi kafɔnno ma mbe ya pye mbe naga we na, wee taga ma na? Yingi kala ma yaa pye?»

³¹ Sanga ŋa ni we telɛye paa pye na tanri wa gbinri wi ni na kee, mane wo paa pye na kaa, paa yege ŋga na Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun we kan ma yo fo:

Wila yaakara kan pe yeri, a pè ka, nda tila yiri wa yenŋele na.»†

³² A Zhezu wì si pe pye fo: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaakara nda tila yiri wa yenŋele na ma kan pe yeri, Moyisi ma wila ti kan pe yeri. Een fo, na To Yenŋele lo li yen na yaakara jende ti kaan na yinrigi wa yenŋele na.

³³ Katugu yaakara nda Yenŋele laa kaan, to ti yen ŋa wì yiri wa yenŋele na ma pan na yinwege ki kaan dunruya woolo pe yeri.»

³⁴ A pè suu pye fo: «We Fo, taga yaakara ti kaan we yeri pilige pyew.»

³⁵ A Zhezu wì si pe pye fo: «Mi yen yaakara, nda ti maa yinwege kaan. Lere ŋa ka pan na korɔŋo, fungo soo yigi naa fyew; lere ŋa ka taga na na, wɔŋo soo yigi naa fyew.

³⁶ Een fo, miŋi yo ma ye kan, a yàla yan, konaa ki ni fuun, yee taga na na.

³⁷ Na To wiga mbele fuun kan na yeri, poro yaa pan na korɔŋo. Ŋa fuun ka pan na korɔŋo, mi soo je fyew;

³⁸ katugu mii yiri wa yenŋele na mbe pan mbaa na nandanwa kala lo piin. Een fo, ŋa wilan tun wo nandanwa kala lo mi pan mbaa piin.

† 6:27 6:27: Yaakara nda senre ti yen na yuun to ti yen Zhezu we, nakoma mbaa Yenŋele li nandanwa kala li piin, nakoma Yenŋele li showo we. † 6:31 6:31: Yuuro 78.24; Eki 16.4,13-15,31; Nehe 9.15

39 Na wilan tun, wi nandanwa kala li na: Mbele fuun wi kan na yeri, mi ka ka wa kpe yaga wi punḡo na na. Eɛn fɔ, mbe ka pe yen mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.

40 Na To wi nandanwa kala li na: Mbele fuun ka Pinambyɔ wi yan mbe taga wi na, pe yinwege mbakɔḡo ki ta, mbe ka pe yen mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.»

41 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ kɔngɔri Zhezu wi na; katugu wila ki yo ma yo wi yen yaakara, nda ti yiri wa yenjele na ma pan laga tara.

42 A pe nɛɛ yuun fɔ: «Mì yo Zhouzefu pinambyɔ Zhezu wowi na yɛɛn! Wɔo to naa wi nɔ pe jɛn. Mele, yinḡo wì si ya wi yo fɔ wi yiri yenjele na ma pan?»

43 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa kɔngɔri.

44 Lere se ya pan na kɔrɔḡo wi yɛɛ fanḡa, na na To na wilan tun wi suu yege sin. Mi wo na, mi yaa kaa yen mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.

45 Yenjele yɔn senre yofenne paa ki senre nda ti yɔnlɔḡo ma yo fɔ: «Yenjele li yaa ka pe ni fuun pe naga.»† Ki kala na, lere na fuun kanla To wi nagawa senre ti logo mberi le, wo ma pan na kɔrɔḡo.

46 Ko sigi naga mbe yo fɔ lere wa na To wi yan yenle ni de. Ndeɛ na wi yiri wa Yenjele li yeri ma pan, wo wilan To wi yan bokɔ.

47 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere na ka taga na na, wo yinwege mbakɔḡo ki ta.

48 Muwi mi yen yinwege yaakara re.

49 Ye teleye paa mane wi ka wa gbinri wi ni, paa si ku.

50 Eɛn fɔ, yaakara nda tila yinrigi wa yenjele na na tinri laga tara, tori nda re. Lere na ka to ka, wi se ku.

51 Muwi mi yen yinwege yaakara re, nda ti tigi ma yiri wa yenjele na. Na lere na ka ki yaakara ta ka, wi yaa laa yinwege ki piin kosaga fu. Yaakara nda mi yaa kan, to ti yen na wire kara re. Mi yaa ti kan, janḡo dunruya woolo pe yinwege ta†.»

52 Ki senre ti kala na, a Zhufuye pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni nḡbanga na yuun fɔ: «Ŋa wo mbe ya mboo wire kara ti kan we yeri weri ka mele?»

53 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee Lere wi Pinambyɔ wi wire kara ti ka, mboo kasanwa pi wɔ, yinwege se pye ye ni.

54 Na kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, yinwege mbakɔḡo ki yen wi wogo. Mi yaa kaa yen mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.

55 Katugu na wire kara ti yen yaakara jende, na kasanwa fun pi yen tɔnwɔɔ jembe.

56 Lere na kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, wo yen na ni, a mi yen wi ni.

57 Na To na wilan tun wi yen yinwege na. Mi fun mi yen yinwege na wi fanḡa na. Ki pyelomɔ nunḡba pi na fun, lere na kanla ka, wi yaa ka pye yinwege na na fanḡa na.

58 Yaakara nda ti yiri wa yenjele na tori nda yɛɛn we. Ti woro paa nda ye teleye paa ka, ko punḡo na ma kaa ku ti yen. Lere na ka yaakara nda ta ka, wo yaa laa yinwege ki piin kosaga fu.»

59 Zhezu wila ki senre ti yo, ma yala wila pye na leele pe nari Yenjele senre ti ni wa sherigo ki ni wa Kaperinawu.

Senre nda ti maa yinwege mbakɔḡo ki kaan

60 Naa Zhezu wi fɔrɔḡofenne paa kaa ki senre ti logo, a pe legere

nɛɛ yuun fɔ: «Ki nagawa senre nda ti ngban matoro. Lere se ya mberi le mbaa tanri ti na.»

⁶¹ A Zhezu wì sigi jen ma yo wi forogofenne pàa pye na kongori ki wogo ki na. A wì si pe pye fɔ: «Ki senre ti ye sun kɛ?»

⁶² Na yaga ka Lere wi Pinambyo wi yan wila nuru na kee wa laga nga wila pye faa, kona, yingi ye yaa pye?

⁶³ Yinnekpoyi lo li maa yinwege ki kaan. Lere wo yɛɛ na, wi woro yaraga ka. Senre nda mila yuun ye kan, ti maa yinrigi wa Yinnekpoyi li yeri nɛɛ yinwege kaan.

⁶⁴ Ɛɛn fɔ, pele yen na ye ni, pee taga na na.» Katugu leele mbele pe sila taga Zhezu wi na, wila pe jen maga le wa ki lesaga ki na, konaa lere na wi mbaa kaa le kɛɛ wi ni.

⁶⁵ A wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mìgì yo ma ye kan ma yo fɔ lere se ya pan na korogɔ, na na To wi sigi fannga ki kan ki fɔ wi yeri.»

⁶⁶ Mbege le le ko sanga wo na, a wi forogofenne pe legerɛ si songoro pungo na. Pe sila taga wi na naa.

⁶⁷ Kona, a Zhezu wì suu forogofenne kɛ ma yiri shyen pe pye fɔ: «Yoro fun, yaa jaa mbe songoro le?»

⁶⁸ A Simɔ Pyeri wì suu yon sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, wee la kee ambo korogɔ? Senre nda ti maa yinwege mbakogɔ ki kaan ti yen mboro yeri.

⁶⁹ Yingo wè taga ki na maga jen ma yo mboro ma yen Kirisi, Yenɛɛle li Woo Kpoyi we.»

⁷⁰ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi ma mi ye ni fuun kɛ ma yiri shyen ye wo le? Ma si yala, Sotanla wi yen wa kotogo na ye ni!»

⁷¹ Simɔ Izikariyoti pinambyo Zhudasi wo senre Zhezu wila pye

na yuun; katugu ali maga ta Zhudasi wila pye wi leele kɛ ma yiri shyen wo wa, wo wi mbaa wi le kɛɛ.

7

Zhezu wi nɔsepiile pe sila taga wi na

¹ Ko pungo na, a Zhezu wi nɛɛ Galile tara ti yanri. Wi sila pye na jaa mbe Zhude tara ti yanri; katugu Zhufuye pàa pye naga lagajaa mboo gbo.

² Ma si yala, Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ feti† wila pye na yongo.

³ A Zhezu wi nɔsepiile pè suu pye fɔ: «Yiri lagame ma kari wa Zhude tara, jango kagala ngele maa piin, ma forogofenne pe ke yan fun.

⁴ Na lere na na jaa poo jen, nga wila piin, wila laga piin mbaa ki lara. Kì kaa pye maa kagala ngele koro cenle piin, taga piin teere, jango lere pyew wi ta wila ma yaan.»

⁵ Wi nɔsepiile poro jate pe sila taga wi na.

⁶ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na karisanga wi fa gbɔn gben. Yoro yeri, wagati wi ni fuun wi yen ma yon.

⁷ Dunruya woolo pe se ya mbe yoro panra, ɛɛn fɔ, pè mi panra; katugu mi yen naga yuun ma yo pe kapyere nda paa piin ti woro ma yon.

⁸ Yoro wo na, yaa kee feti wi na! Mi woro na kee wa ki feti wi na, katugu na karisanga wi fa gbɔn gben.»

⁹ Naa wila kaa ki senre ti yo pe ni ma, mee koro wa Galile tara.

Zhezu wila kari Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ feti wi na

¹⁰ Naa Zhezu wi nɔsepiile pàa kaa kari feti wi na, a wo jate wi

† 7:2 7.2: Levi 23.29-43

si kari wa fun. Eɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga lere na. Kila pye larawa.

11 Zhufuye pàa pye naa lagajaa wa ki feti wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Wi yen se yeri?»

12 Wa janwa wi ni, pàa pye naa senre yuun kalegere ni. Pèle la pye na yuun fɔ: «Lejɛnɛ win.» A pele nɛɛ yuun fɔ: «Ayoo, wila leele pe fanla na pe punngu win.»

13 Konaa ki ni fuun, lere sila pye naa senre yuun mbaa ti finligi, katugu pàa pye na fye Zhufuye pe yɛɛɛ.

14 Naa feti wila kaa gbɔn nandogomɔ, a Zhezu wì si kari wa sherigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yenɛɛle senre ti ni.

15 Wi nagawa senre tila Zhufuye pe pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki nanja ɲa wì pye mɛɛ mɛɛ Yenɛɛle senre ti jen yɛɛn, ma si yala wii ti kara?»

16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Senre nda fuun mila nari leele pe na, mi na woro ma. Eɛn fɔ, pa tila yinrigi wa Yenɛɛle na lilan tun li yeri.

17 Ɗa ka yere ki na mbaa Yenɛɛle li nandanwa kala li piin, wo yaa kaga jen, na kaa pye ki nagawa senre pa tila yinrigi wa Yenɛɛle li yeri, nakoma mila ti yuun na yɛɛ fanɲga.

18 Lere ɲa wi maa para wi yɛɛ fanɲga, wo maa jaa paa wi gbogo. Eɛn fɔ, lere ɲa wi maa jaa paa wi tunvɔ wi gbogo, wo maa kaselege yuun, kambasinɲge na pye wa wi kotogo na.

19 Mi yo Moyisi wì lasiri wi kan ye yeri? Ma si yala, ye ni, wa woro na tanri lasiri wi na. Yinɲi na, a ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo?»

20 A janwa wì suu pye fɔ: «Yinne tipele li ye ma ni wi le? Ambɔ wila ma lagajaa mbɔɔn gbo?»

21 A Zhezu wì si senre ti lɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Kala nunɲba mi pye, a lo si ye ni fuun ye pari!

22 Moyisi wo wila konɔ kan ye yeri ma yo yaa pinambiile pe kenrekenre. Eɛn fɔ, Moyisi wo ma wila ki peli naa piin, ye teleye poro pàa ki peli. Ki ngasele li kala na, ye ma yenle na kenrekenre wi piin ali yere cɛnpilige jate ki ni.

23 Na kaa pye ye mbe ya pinambyɔ wa kenrekenre cɛnpilige ki ni, Moyisi lasiri wiga ka jɔgɔ, yinɲi na, a yè si nawa ngban na ni ma yo m̀ lere lombonɔ sagala cɛnpilige ki ni.

24 Yaga kaa kiti kɔɔn leele pe na mbaa yala ɲga yaa yaan laga funwa na ko ni. Eɛn fɔ, yaa kiti sinɲɛ kɔɔn.»

Zhezu wo wi yen Kirisi we le?

25 A Zheruzalemu ca woolo pele nɛɛ yuun fɔ: «A! Mi yo ki nanja ɲa wo paa lagajaa mbe gbo we?»

26 Ye wele, wi ɲa wila para janwa wi yɛɛɛ na, pe si woro na yaraga ka yuun wi ni. Anme we teele pe kaa ki jen kaselege ma yo wo wi yen Kirisi we.

27 Ma si yala, na Kirisi wiga ka pan, lere se kaa yirisaga jen. Eɛn fɔ, ki nanja ɲa wo na, wè wo yirisaga jen.»

28 Ma Zhezu wi ta wila pye na leele pe nari Yenɛɛle senre ti ni wa sherigo gbɔgɔ ki ni, a wì si gbele ngbanga ma yo fɔ: «Yè sho fɔ yànla jen, mala yirisaga ki jen! Ma si yala, mii pan na yɛɛ fanɲga, eɛn fɔ, ɲa wìlan tun, wi yen kaselege fɔ. Ye suu jen.

29 Mi wo na, mùu jen, katugu pa m̀ yiri wa wi tanla, wo wìlan tun.»

30 Kona, pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi, eɛn fɔ, lere sila ya mbe kɛɛ taga wi na, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gben.

31 Konaa ki ni fuun, wa janwa wi ni, lelegere la taga wi na. Pàa pye na yuun fɔ: «Na Kirisi wiga ka pan, wi mbe ka kafɔnɲɔlɔ pye

mbe we ngele ki nana na wi pye ke na?»

Paa sorodasheelee tun ma yo pe sa Zhezu wi yigi

³² Kalagere senre nda janwa wila pye na yuun Zhezu wi kannɔɔɔ, Fariziye paa ti logo. Ki kaa pye ma, a saraga wofenne teele poro naa Fariziye pe ni, pe si sorodasheelee torogo ma yo pe saa yigi.

³³ A Zhezu wi sho fo: «Mi yen laga ye ni mbe wagati jenri pye naa, ko punɔ na, mi yaa kari na tunvo wi korogo.»

³⁴ Ye yaa kaa na lagajaa, een fo, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga nga na, ye se ya kari wa.»

³⁵ A Zhufuye pe nee pe yee yewe na yuun fo: «Wi yaa kari laga kikiin, waga si kaa yan? Zhufuye mbele pe jaraga wa Giresi tara fenne pe sogowo, anme poro wila jaa mbe kari pe korogo, mbe saa Giresi tara fenne pe nari wi le?»

³⁶ Ki senre nda wi yo yeen, to korɔ wo yen mele? Fo: «Ye yaa kaa na lagajaa, een fo, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga nga na, ye se ka ya kari wa.»

Yinwege tonmo gbaanla senre

³⁷ Feti piliye yi punɔ wogo ko kila pye piligbogo† ye. Ki pilige ki ni, a Zhezu wi si yiri ma yere janwa wi yege na, mee gbele ngbanga ma yo fo: «Na wogo† ka pye na na, wila paan na korogo, wi pan wi wo.»

³⁸ Lere na ka taga na na, yinwege tonmo gbaanla yaa la fuun mbaa yinrigi wa wi nawa, paa yege nga na Yenjele senre sewe wigi yo we†.»

³⁹ Zhezu wila pye na para Yinnekpoyi lo senre na ma yo fo mbele pe mbaa taga wi na,

pe yaa kali ta. Ki sanga wi ni, Yinnekpoyi pe sila li kan gben, katugu gbogowo sila kan Zhezu wi yeri gben.

*Janwa wila kon shyen
Zhezu wi kala na*

⁴⁰ Wa janwa wi ni, naa leele paa kaa ki senre ti logo, a pele nee yuun fo: «Kaselege ko na, Yenjele yon senre yofɔ na waa singi, wowi na yeen!»

⁴¹ A pele nee yuun fo: «Kirisu wowi we!» Een fo, a pele nee yuun naa fo: «Kirisu wi se ya yiri wa Galile tara.»

⁴² Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo pa *Kirisu wi yaa yiri wa Davidi setirige ki ni, wa Betilemu ca ki ni, ko nga Davidi wila wi yinwege ki pye wa we.*†

⁴³ Kona, a janwa wi si kon shyen Zhezu wi kala na.

⁴⁴ Pele la pye na jaa mboo yigi, een fo, lere sila kee taga wi na.

*Zhufuye fannga fenne
pe sila taga Zhezu wi na*

⁴⁵ A sorodasheelee pe si songoro ma kari saraga wofenne teele poro naa Fariziye pe korogo. A poro si pe yewe ma yo fo: «Yingi na yee si pan wi ni?»

⁴⁶ A sorodasheelee pe sho fo: «Lere fa para paa ki nana na wi yen fyew.»

⁴⁷ A Fariziye pe si pe yewe ma yo fo: «Yoro fun ye ye yee yaga wi ye fanla wi le?»

⁴⁸ Ye we teele, nakoma Fariziye wa nunɔba yan wi taga wi na le?»

⁴⁹ Een fo, ki janwa na wii Moyisi lasiri wi jen. Pe yen ma dangala!»

⁵⁰ Nikodemu na wila keli ma saa Zhezu wi yan wagati wa ni, wila pye Fariziye wo wa. A wo si pe pye fo:

† 7:37 7:37: Levi 23.36; Nombu 29.35 † 7:37 7:37: Wogo senre nda ti yo to yen na para lere na wi maa Yenjele li jaa wi kotogo ki ni fuun ki ni, paa yege nga na tonmo la ma kaa pye lere na we. † 7:38 7:38: Eza 58.11; Eze 47.1; Zaka 14.8 † 7:42 7:42: 2 Sami 7.12; Mishe 5.1-2

⁵¹ «Mbe yala we lasiri wi ni, we se ya mbe lere kan wi ku na we suu senyoro ti logo gben, mbe nga wi pye ki jen.»

⁵² A pè si wo yon sogo ma yo fo: «Mi jen mboro fun pa ma yiri wa Galile tara! Yennele senre ti kara ma wele, ma yaa ki yan wa, fo Yennele yon senre yofa fa yiri wa Galile tara fyew.»

⁵³ [Ko pungo na, a pe ni fuun nungba nungba pè si kari pe yinre.

8

Jele na wila nana ta wi senre

¹ A Zhezu wi si kari wa Oliviye tire yanwiga ki na.

² Ki goto yirifaga ki na, a wi si songoro ma kari wa sherigo gbogo ki ni. A janwa wi ni fuun wi si fulo wi tanla. A wi si cen nee pe nari Yennele senre ti ni.

³ A lasiri sewe jenfenne poro naa Fariziye pe ni, pè si pan jele wa ni Zhezu wi korogo. Paa saa wi yigi nana ni. A pè suu yerege le janwa wi ni fuun wi yege na,

⁴ mee Zhezu wi pye fo: «We Nagafa, ki jele na poo yigi nana ni.

⁵ Moyisi wila sigi yo wa lasiri sewe wi ni ma yo fo na waga ki jele cenle† wa yigi, woo wa sinndeere ni woo gbo. Mboro wo yo mele?»

⁶ Paa ki wogo ki yo mbe Zhezu wi wa mbe wele, mbe ta mboo yigisaga ta. Een fo, a Zhezu wi si sogo nee yonlogi tara ti na wi yombele li ni.

⁷ Naa paa koro na Zhezu wi yewe, a wi si yiri ma yere, mee pe pye fo: «Ye ni, na wi yen laga wi fa kapege pye bobobo, wo mbe keli wuu wa sinndelege ki ni!»

⁸ A wi si nuru naa ma sogo nee yonlogi tara ti na.

⁹ Naa paa kaa ko senre to logo, a pe nee kee nungba nungba, maga le lelele pe na fo ma saa ki wa piile pe na. Zhezu wo nungba wila kaa koro wa ki laga ki na, wo naa ki jele wi ni. Wo la pye ma yere wi yege sogowo.

¹⁰ Kona, a Zhezu wi si yiri ma yere mee jele wi pye fo: «Mbele pè бага ma na, pe yen se? Wa kpe soon le jologo?»

¹¹ A jele wi sho fo: «Ayoo, we fo.» Kona, a Zhezu wi suu pye fo: «Mi fun mi woro nno nii jologo. Ta kee, een fo, maga ka kapege pye naa.»]

Zhezu wi yen dunruya wi yanwa

¹² A Zhezu wi si senre ti le naa, nee para janwa wi ni na yuun fo: «Mi yen dunruya woolo pe yanwa. Lere na ka taga na na, wi se tanga wa wowo† pi ni naa, een fo, wi yaa yinwege yanwa pi ta.»

¹³ A Fariziye pè suu pye fo: «Ma yee sereya maa yuun, senre nda maa yuun ti woro kaselege.»

¹⁴ A Zhezu wi si pe pye fo: «Ali kiga pye mila na yee sereya yuun, senre nda mila yuun ti yen kaselege, katugu mi yiri laga nga na mee pan, konaa mila kee laga nga na, migi jen. Een fo, yoro wo na, mi yiri laga nga na mee pan, konaa mila kee laga nga na, ye sigi jen.

¹⁵ Ye maa kiti wi kon leele pe na na yala senwee piile kiti konlomo po ni. Mi wo na, mi woro na kiti kon lere na.

¹⁶ Konaa ki ni fuun, mi kaa jaa mbe kiti kon lere na, na kiti kongo ki yen kaselege ni; katugu mi nungba ma mi yaa kiti wi kon. Een fo, na To na wilan tun wi yen na ni.

¹⁷ Ki yen ma yonlogo wa ye lasiri wi ni ma yo na leele shyen ka pe

† 8:5 8:5: Levi 20.10; Dete 22.22 † 8:12 8:12: Wowo po pi yen sherege kologo ki mbajenne we. † 8:17 8:17: Dete 17.6; 19.15; Ebu 10.28

serɛya yo, a wì pye nunɗba, kona, ki serɛya wi yɛn kaseleɗe†.

18 Ye wele, mila na yɛɛ serɛya yuun, na To ŋa wilan tun, a wila na serɛya yuun fun.»

19 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma To wo yɛn se?»

A Zhezu wì sho fɔ: «Yee na jɛn, yee silan To wi jɛn. Ki pye yanla jɛn, ye jɛn nala To wi jɛn fun.»

20 Zhezu wila ki sɛnrɛ ti yo ma yala wila pye na leele pe nari Yɛnɗɛle sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔɔ ki ni. Pàa pye na yarikanra ti nii yaara nda ni, pa wila pye ma yere wa ti tanla. Lere kpɛ sila wi yigi, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gben.

*Zhezu wila ki naga ma yo
Yɛnɗɛle lo làa wi tun*

21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mi yaa kari, ye yaa kaa na lagajaa. Eɛn fɔ, ye yaa ku wa ye kapere ti ni. Mila kee laga ŋa na, ye se ya kari wa.»

22 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Wi yaa wi yɛɛ gbo wi le, naa wì yo fɔ: «Mila kee laga ŋa na, ye se ya kari wa we?» »

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro yɛn tara na woolo, eɛn fɔ, muu yɛn naayeri woo. Yoro yɛn dunruya ŋa wo woolo. Eɛn fɔ, mi wo woro dunruya ŋa wo woo.

24 Ko kì ti m̀ yo ye yaa ku wa ye kapere ti ni; katugu na yee taga ki na mbe yo: «Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn†», ye yaa ku wa ye kapere ti ni.»

25 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambo wi mborɔ?»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga mi yo ye kan maga le wa ki lesaga ki na, koyi we.

26 Sɛnleɗere yɛn na yeri mbe yo ye kan, mbe kiti kɔn ye na yarileɗere kala na. Eɛn fɔ, ŋa wilan tun kaseleɗe ko wi maa

yuun. Nda m̀ logo wi yeri, to ɛɛ to mila yari dunruya woolo pe kan.»

27 Pe sila ki jɛn mbe yo wi To wo sɛnrɛ wila pye na yuun pe kan.

28 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ wi yirige† wa naayeri tige na sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn mbe yo: «Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn.» Pa ye yaa sigi jɛn mbe yo fɔ: Mi woro na kala lo la piin na yɛɛ fanɗga. Eɛn fɔ, nda na To wì naga na na, to mi maa yuun ɛɛ.

29 Na wilan tun wi yɛn na ni, wii na yaga na ye; katugu ŋa kuu ndanla, ko mi maa piin pilige pyew.»

30 Naa Zhezu wila kaa na para ma, a leleɗere si taga wi na.

Leseele poro naa kulolo sɛnrɛ

31 A Zhezu wì si Zhufuye mbele pàa taga wi na pe pye fɔ: «Na yaga na nagawa sɛnrɛ ti le mbaa tanri ti na, pa ye yaa pye na fɔrɔɔfɛnne kaseleɗe.

32 Kona, ye yaa kaseleɗe ki jɛn, kaseleɗe ki yaa ye pye leseele.»

33 A pè suu pye fɔ: «We yɛn Abirahamu wo setirige piile. We fa pye lere wa kulolo fyew. Mɛle, a mà sho we yaa pye leseele?»

34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaseleɗe ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun wi maa kapege ki piin, wi yɛn ki kulo.

35 Kulo wo na pye sege pyo sanga pyew, eɛn fɔ, pinambyɔ wo ma pye sege ki woo sanga pyew.

36 Na Yɛnɗɛle li Pinambyɔ wiga ye pye leseele, pa ye yaa pye leseele kaseleɗe na.

37 Migi jɛn ma yo ye yɛn Abirahamu wi setirige piile. Konaa ki ni fuun, ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo, katugu yee yɛnle na sɛnrɛ ti ɛɛnsaga ta wa ye nawa.

38 Ŋga fuun na To wì naga na na, ko sɛnrɛ mila yuun. Eɛn fɔ,

yoro wo na, nga ye to wì yo ma ye kan ko yaa piin.»

³⁹ A pè suu pye fɔ: «Abirahamu wo wi yen we to we.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndeɛ ki pye ye yen Abirahamu wi piile kaselege, anmɛ kagala ngele wila pye koro yɔngɔ yaa piin.

⁴⁰ Eɛn fɔ, yingɔ ali maga ta kaselege nga mì logo Yɛnɲɛle li yeri, mìgi yo ma ye kan, yaa na lagajaa mbanla gbo. Abirahamu wi sila si ko ka pye.

⁴¹ Kagala ngele ye to wì pye koro yɔngɔ yaa piin.»

A pè suu pye fɔ: «We woro kɛɛnɛ piile. We yen To nunɔgba piile, wo wi yen Yɛnɲɛle le.»

⁴² A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye Yɛnɲɛle lo li yen ye To kaselege, anmɛ mi ye ndanla, katugu pa mì yiri wa Yɛnɲɛle li yeri ma pan. Mi yen laga lo fanɲga na. Mii pan na yɛɛ fanɲga, eɛn fɔ, lo lilan tun.

⁴³ Yingi na nda mila yuun ye kan, ye si woro nari kɔrɔ jenni? Katugu ye se ya mbaa na sɛnɛ ti nuru.

⁴⁴ Ye To wowi ɲa Sotanla we. Nga ki ye to wi ndanla, ko yaa jaa mbaa piin. Wi yen legbolere maga le wa ki lesaga ki na. Wii koro kaselege ki na, katugu kaselege woro wa wi nawa. Wi kaa yagbogolo ke yuun sanga ɲa ni, wi maa para na yala wi yɛɛ cɛnɔmɔ po ni; katugu wi yen yagboyoo ma pye yagbogolo to.

⁴⁵ Eɛn fɔ, mi wo na, kaselege ko mi maa yuun, ko kɔ ti yee taga na na we.

⁴⁶ Ye ni, ambo wi mbe ya mbege yo mbe yo mi yen kapege pyefɔ? Na ki kaa pye kaselege ko mila yuun, a kɔ si cɛn mɛle, yee si taga na na?

⁴⁷ Lere ɲa ka pye Yɛnɲɛle woo, wo maa Yɛnɲɛle li sɛnɛ ti nuru. Eɛn fɔ, ye woro Yɛnɲɛle li woolo, ko kɔ ti ye woro nari nuru.»

Zhezu wo naa Abirahamu sɛnɛ re

⁴⁸ A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Tanga yen we yeri we yo Samari tara fenne woo wi mboro, fɔ yinne tipele ye ma ni.»

⁴⁹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yinne tipele ma li ye na ni. Eɛn fɔ, na To wo mila gbogo, yoro wo na, ye woro nala gbogo.

⁵⁰ Mi woro na gbɔgɔwɔ jaa na yɛɛ kan. Wa yen wa, wo wila jaa paa na gbogo. Wo wi yaa kiti wi kɔn.

⁵¹ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ɲa fuun kanla sɛnɛ ti le mbaa tanri ti na, wo se ku fyew.»

⁵² A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yingɔ wè taga ki na jate ma yo yinne tipele li ye ma ni. We tele Abirahamu wila ku, a Yɛnɲɛle yɔn sɛnɛ yofenne pè ku fun. A mboro sho fɔ: «Lere ɲa kɔɔn sɛnɛ ti le mbaa tanri ti na, wo se ku fyew.»

⁵³ We tele Abirahamu wila ku, maa ki jate ma gbɔgɔ ma wɛ wi na wi le? Yɛnɲɛle yɔn sɛnɛ yofenne pè ku. Maa ma yɛɛ jate yingɔ lere ma?»

⁵⁴ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye mila na yɛɛ gbogo, ki gbɔgɔwɔ pi se jɛn na yaraga ka yɔn. ɲa wila na gbogo, na To wowi we. Wowi ɲa yaa yinri ye Yɛnɲɛle le.

⁵⁵ Eɛn fɔ, ye suu jɛn. Mi wo na, mùu jɛn. Na mi ka yo mi suu jɛn, pa mì yaa pye yagboyoo paa ye yen. Eɛn fɔ, mùu jɛn, maa sɛnɛ ti le na tanri ti na.

⁵⁶ Ye tele Abirahamu wila pye na yɔgɔri naga sɔnri wi yaa na sanga wi yan. Wila wi yan, a wi nawa pì yinɲgi wi na fɔ jɛnɲɛ.»

⁵⁷ A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yingɔ, ma fa yɛle nafa shyen ma yiri kɛ ta, a mà si Abirahamu yan!»

⁵⁸ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye

kan, sanni pe sa Abirahamu wi se, kila yala mi yen wa.»

⁵⁹ Ki senre ti kala na, a pè si sinndeere wulo ma yo pe yaa wi wa ti ni. Een fo, a Zhezu wi si lara ma yiri wa sherigo gbogo ki ni.

9

Zhezu wila nana wa sagala paa wi se fyoon

¹ Naa Zhezu wila kaa na kee, a wi si nana wa yan wa konɔ, paa wi se fyoon.

² A wi forogofenne pè suu yewe ma yo fo: «We Nagafɔ, nana na yeen, wi kapere to ti ti wi se fyoon lee wi sevenne pe kapere tori?»

³ A Zhezu wi si pe pye fo: «Wi kapere ma ti ti wi se fyoon, wi sevenne fun poro kapere ma ti ti. Paa wi se fyoon, jango Yennele li fanjga ki ta ki naga wi kala na.

⁴ Sanga na ni yonlo† ki yen wa, na wilan tun, we daga mboo kapyere ti pye mberi yon fili. Sanni jenri yembinε li yaa wo, lere se ya tunngo pye.

⁵ Mbanla ta laga dunruya wi ni, mi yen dunruya woolo pe yanwa.»

⁶ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti yo, a wi si cenre wa tara ti na, mee ki fenrege ki koli maga turugo wa fyoon wi yengele ke na,

⁷ ma suu pye fo: «Kari ma soon yege ki jogo wa Silowe titεge tonngboɔ pi ni.» Silowe ko koro wo yen pitunjo.

A fyoon wi si kari ma saa wi yege ki jogo. Wi songorɔsaga wila pye na yaan.

⁸ Wi cenyεenle poro naa leele mbele paa pye naa yaan faa wila yaara ti yenri leele pe yeri, paa pye na yuun fo: «Mi yo ki nana na wo wila pye na cεen na yaara yenri leele pe yeri?»

⁹ A pèle yo fo: «Wowi.»

A pèle yo fo: «Ayoo, wo ma. Wuu le win.»

Een fo, a nana jate wi sho fo: «Muwi.»

¹⁰ A pè suu yewe ma yo fo: «Ma yengele kè pye mεle mεe yenge?»

¹¹ A wi si pe yon sogo ma yo fo: «Nana na pe yinri Zhezu, wo wi fenrege pye maga turugo wa na yengele ke na, mee na pye ma yo mbe sanla yege ki jogo wa Silowe titεge tonngboɔ pi ni. A mi si kari ma saa na yege ki jogo nεe yaan.»

¹² A pè suu yewe ma yo fo: «Ki nana wi yen se?» A nana wi sho fo: «Mi si jen o.»

Fariziye paa fyoon na wila sagala wi yewe

¹³ Kona, a pè si kari fyoon na wila sagala wi ni wa Fariziye pe yeri.

¹⁴ Ma si yala, Zhezu wila fenrege ki pye maa yengele ke yenge pilige nga ni, kila pye Zhufuye pe cenpilige ko ni.

¹⁵ Ki kala na, a Fariziye fun pè suu yewe wi yengele kaa pye yege nga na ma yenge ki ni. A wi si pe pye fo: «Fenrege wi pye ma taga wa na yengele ke na, a mi si saa na yege ki jogo. Koonnga yingɔ mila yaan.»

¹⁶ Kona, a Fariziye pèle sho fo: «Ki nana na yeen, wii yiri Yennele yeri, katugu wi yen na cenpilige ki jogo.»

Een fo, a pèle sho fo: «Kapege pyefo wi yaa pye mεle mbe si ya mbaa ki kafonngolo ngele ke cenle piin?»

A pè si kon pe yee na.

¹⁷ A Fariziye pè si nuru naa ma fyoon na wila sagala wi yewe, ma yo fo: «Mboro wo na, nana na wɔon yengele ke yenge, ma yo mεle wi kanngolo?» A wi sho fo: «Yennele yon senre yofɔ wi.»

† 9:4 9.4: Yonlo ko ki yen senwee pyo wi yinwege sanga we, ko sanga wowi wi mbe ya tunngo pye. Yembinε lo li yen na wiga ka ku we.

18 Ma si yala, Zhufuye pe sila taga ki na mbe yo wila pye fyoon faa, koni wi yengele kè yenge. Ki kaa pye ma, a pè suu sevenne pe yeri,

19 mεε pan ma pe yewe ma yo fo: «Ye pinambyo ña ye yo wì se fyoon wowi ña le? Wì pye mele nεε yaan yingɔ?»

20 A wi sevenne pè sho fo: «Wè taga ki na ma yo we pyo wowi, waa wi se fyoon.

21 Eεn fo, wì pye yege ñga na nεε yaan yingɔ, we si ko jen. Wi yengele yengefo fun we suu jen. Ye wo jate wi yewe. Pyo ma, wi mbe ya mbege yege yo ye kan!»

22 Wi sevenne paa pye na para ma, katugu paa pye na fyε Zhufuye pe yege; katugu Zhufuye paa yo ma fili ki na ma yo na lere ña ka yo Zhezu wo wì yen Kirisi we, pe yaa wi puro mboo wɔ wa sherigo ki ni.

23 Ko kì ti wi sevenne paa yo fo: «Pyo ma, yoo yewe!»

24 A Fariziye pè si fyoon ña wila sagala wi yeri naa ki shyen wogo na, ma suu pye fo: «Kaselege ki yo Yenñele li yege na! Wège jen ma yo ki nanja ña, kapege pyefo wi.»

25 A wì si pe pye fo: «Na kaa pye kapege pyefo wi, nakoma kapege pyefo ma, mi si ko jen. Eεn fo, yaraga nungba mi jen. Mila pye fyoon, yingɔ mila yaan.»

26 A pè suu yewe ma yo fo: «Yingɔ wì pye ma na? Wɔon yengele ke yenge mele?»

27 A wì si pe pye fo: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, εεn fo, yee logo na yeri. Yingɔ na, a ye nεε jaa mberi logo na yeri naa? Anmε yoro fun yaa jaa mbe pye wi forɔgofenne wi le?»

28 A pè suu tgele ma suu pye fo: «Mboro ma yen ki nanja ña

wi forɔgofɔ! Woro wo na, we yen Moyisi forɔgofenne.

29 Wège jen ma yo Yenñele laa para Moyisi wi ni. Eεn fo, ña wo na, we suu yirisaga jate ki jen.»

30 Fyoon ña wila sagala, a wì si pe pye fo: «Kì si lere pari de. Ye suu yirisaga jen, ma si yala, wì mi yengele koro yenge.

31 Wège jen ma yo Yenñele laa la nuru kapere pyefenne pe yeri, εεn fo, li maa nuru lere ña wi maa li gbogo nali nandanwa kala li piin wo yeri.

32 Male we faga logo mbe yo lere ña pè se fyoon, lere wa wa yengele yenge.

33 Ki pye ki nanja ña wii yiri Yenñele yeri, wi se jen na ya kala la pye.»

34 A pè suu pye fo: «Maga le wa ma sepilige ki na, pa ma yen wa kapege ki ni. Maa jaa mbaa we nari win!»

A pè suu puro maa wɔ wa sherigo ki ni.

Mbele pe yen fyoonlo Yinne li kanngɔlo

35 A Zhezu wì sigi logo ma yo paa fyoon ña wila sagala wi puro. A wì si kari wi korɔgɔ ma suu pye fo: «Ma taga Lere wi Pinambyo wi na le?»

36 Fyoon ña wila sagala, a wì sho fo: «Ambo wi we Fo, wì naga na na mbe ta mbe taga wi na.»

37 A Zhezu wì suu pye fo: «Maa yan, wowi ña wila para na ma ni yingɔ we.»

38 A wì sho fo: «Mì taga ma na we Fo.» A wì si kannguuro kan Zhezu wi tanla maa gbogɔ.

39 Kona, a Zhezu wì sho fo: «Mì pan laga dunruya ña wi ni, kiti mbe ta wi kon, fyoonlo† pe ta paa yaan, mbele paa yaan pe ta pe kannga fyoonlo.»

† 9:39 9:39: Fyoonlo mbele senre tila yuun, poro pe yen mbele pe yen Yenñele kologo ki kambajenmbele.

⁴⁰ Fariziye mbele pàa pye wa Zhezu wi ni maga sɛnrɛ ti logo, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Woro fun, we yen fyɔɔnlɔ wi le?»

⁴¹ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye ye yen fyɔɔnlɔ, kapere se jɛn na pye ye na. Eɛn fɔ, kɪ kaa pye yè yo yaa yaan, ye kapere ti koro ye na.»

10

Zhezu wila yomiyɛle la wa simbaala naa pe kɔnrifɔ sɛnrɛ na

¹ «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ɲa si ye wa simbaala go ki yɔn ki ni, wiga lugu ki kɛɛ ka na mbe ye wa ki ni, ko fɔ wo yen yoo, wi yen benjanri pyefɔ.

² Eɛn fɔ, ɲa wi ma ye wa simbaala go ki yɔn ki ni, wo wi yen simbaala kɔnrifɔ we.

³ Yeyɔngɔ welefo wi ma kɔrɔ ki yɛngɛ wi kan, simbaala pe maa magala li logo. Wi ma wi simbaala pe yeri pe mɛrɛ ti na ma pe yirige wa funwa na.

⁴ Na wiga ka simbaala pe ni fuun pe yirige wa funwa na, wi mɛɛ keli pe yɛgɛ na kee, pe mɛɛ taga wi na; katugu pòo magala li jɛn.

⁵ Paa taga nambanɲa na. Eɛn fɔ, pe maa fee ki fɔ wi yɛgɛ wi, katugu pee nambanmbala pe maganɲala ke jɛn.»

⁶ Zhezu wila ki yomiyɛle li wa ma pe kan, eɛn fɔ, pe sila li kɔrɔ jɛn.

Zhezu wi yen simbaala kɔnrifɔ jɛnɲɛ

⁷ A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi yen simbaala go ki yeyɔngɔ†.

⁸ Mbele fuun pè keli ma pan na yɛgɛ, pe yen yoolo naa benjanri

pyefɛnnɛ. Eɛn fɔ, simbaala pee logo pe yeri.

⁹ Muwi mi yen yeyɔngɔ ye. Lere ɲa ka ye wa na ni, wi yaa shɔ. Wi yaa la yiin mbaa yinrigi, mbaa yaakara taa mbaa kaa.

¹⁰ Yoo wo na, wo ma pan mbe yu, mbe lere gbo, konaa mbe jɔgɔwɔ pye cɛ. Eɛn fɔ, mi wo pan, janɲo leele pe yinwege ta, pege ta jɛngɛ.

¹¹ «Muwi mi yen simbaala kɔnrifɔ jɛnɲɛ we. Simbaala kɔnrifɔ jɛnɲɛ wi maa yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi simbaala pe kala na.

¹² Eɛn fɔ, ɲa wi maa simbaala pe kɔnri penjara na, na wi woro simbaala kɔnrifɔ, na simbaala wo woolo jate ma, wiga cɛngɛ yan kila paan pe kɔrɔgɔ, wi ma simbaala pe yaga ma fe. Cɛngɛ ki mɛɛ pan ma simbaala pele yigi, pe mɛɛ fe ma jaraga.

¹³ Wi ma fe, katugu wi maa simbaala pe kɔnri penjara na win. Simbaala wogo ko naa jori.

¹⁴⁻¹⁵ Mi wo na, mi yen simbaala kɔnrifɔ jɛnɲɛ, yɛgɛ ɲga na na To wilan jɛn, a mi fun mùu jɛn, ki pyelɔmɔ nungba pi na, mi fun mɪla simbaala† pe jɛn, a poro fun pànla jɛn. Mila na yɛɛ kaan kunwɔ pi yeri na simbaala pe go shɔgɔ ki kala na.

¹⁶ Simbaala pele yɛgɛ wa na yeri naa, poro woro laga ki simbaala go ɲga ki ni. Ki daga mbe pe kɔnri mbe pan pe ni. Pe yaa kanla magala li logo. Kona, pe yaa pinle mbe pye simbangbelege nungba, simbaala kɔnrifɔ nungba wi yaa pye pe na.

¹⁷ «Mi yen mala To wi ndanla, katugu mi yen nala yɛɛ kaan kunwɔ pi yeri, janɲo mbanla yinwege ki ta naa fɔnɲgɔ.

¹⁸ Lere ma wila na kaan kunwɔ pi yeri. Eɛn fɔ, muwi mi yere ki

† 10:7 10:7: Zhezu wi yen paa yeyɔngɔ yen ɲga pe yaa la yiin la yinrigi wa ki na. † 10:14-15 10:14-15: Simbaala poro pe yen mbele pè taga Zhezu wi na we.

na mbanla yee kan kunwo pi yeri. Fanna yen na yeri mbanla yee kan kunwo pi yeri, fanna si yen na yeri fun mbanla yinwege ki ta naa fongoo. Ko tunngo ko na To wi kan na yeri mbe pye.»

19 A Zhufuye pe si kon naa pe yee na ki senre ti kala na.

20 Pe legere la pye na yuun fo: «Yinne tipele li ye wi ni. Yara ti ye wi ni, yingi na, a ye nee nuru wi yeri?»

21 A pele nee yuun fo: «Senre nda wila yuun yeen, yinne tipele fo senre ma. Yinne tipele mbe ya mbe fyoon yengele yenge?»

Zhufuye paa je Zhezu wi na

22 Were sanga wo wila gbɔn, a pe nee feti wa piin wa Zheruzalemu, poo yinri Dedikasi.

23 Zhezu wila pye na yanriyani na Salomo tongboolo pe ni, wa sherigo gbogo laga nawa.

24 Kona, a Zhufuye pe si saa wa maa maga, ma suu pye fo: «Ma yaa we yaga we jateri wila we koon shyen fo sa gbɔn wagati wiwiin? Na kaa pye mboro ma yen Kirisi we, ki yo maga filige we kan.»

25 A Zhezu wi si pe pye fo: «Migi yo ma ye kan mako, een fo, yee taga na na. Kagala ngele mila piin na To wi fanna ki na, ke yen na para na senre na.

26 Een fo, yee taga na na, katugu ye woro na simbaala poro pele.

27 Na simbaala pe maa na magala li nuru, mi pe jen, pe ma taga na na.

28 Mi yen na yinwege mbakogo ki kaan pe yeri. Pe se ka ku naa fyew. Lere se ka pe sho na kee.

29 Na To na wi pe kan na yeri, wi gbogo ma we yaraga pyew ki na. Lere se ya mbe pe sho na To wi kee.

30 Mi naa na To wi ni we yen nungba.»

31 A Zhufuye pe si sinndere wulo naa mboo wa ti ni.

32 Kona, a Zhezu wi si pe pye fo: «Mi kapyere jende legere pye ye yee na, na To wi fanna na. Ki kajenge kikiin ki ti, a ye nee jaa mbanla wa sinndere ni mbanla gbo?»

33 A Zhufuye pe suu pye fo. «Ma kajenge pyege kala ma ki ti waa jaa mboon wa sinndere ni mboon gbo. Een fo, katugu maa para na Yennele li mege ki jogo. Mboro senwee pyo, maa ma yee piin Yennele!»

34 A Zhezu wi si pe pye fo: «Ki yen ma yonlogo wa ye lasiri sewe wi ni fo Yennele ligi yo ma yo fo: <Ye yen yengengele† kele.>

35 Wege jen ma yo nda ti yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni, ti se ya wo wa. Yennele senre ti gbɔn leele mbele na, Yennele li poro yeri yengengele.

36 Mi wo na, Yennele lilan wo mala tun laga dunruya wi ni, mele, a ye sho mi yen na para na Yennele li mege ki jogo, naa mi yo mi yen Yennele li Pinambyo we?

37 Na kaa pye mi woro nala To wo kapyegele piin, yaga ka taga na na.

38 Een fo, na mi kaa ke piin, ali na yee taga na na, ye taga ki kapyegele koro na, jango yee jen ye filige ki na fo na To wi yen na ni, mi fun mi yen na To wi ni.»

39 Kona, a pe nee wi lagajaa naa mboo yigi. Een fo, a wi si sho pe yeri.

40 A Zhezu wi si kari naa wa Zhuriden wi kee sannga ki na, wa laga nga Zhan wila ki peli na leele pe batize we. A wi si cen wa ko laga ko na.

41 Lelegere la kari wi korogo. Paa pye na yuun fo: «Zhan sila kafonno la kpe pye, een fo, senre

† 10:34 10:34: Ye yen yengengele kele, ko koro wo yen fo ye yen Yennele li piile (Yuuro 82.6).

nda fuun wila yo ki nana na wi kanngolo, tila pye kaselege.»

⁴² Lelegerē la taga Zhezu wi na wa ki laga ki na.

11

Nana na paa pye na yinri

Lazari wi kunwo we

¹ Wa Betani ca, nana wa la pye wa na yaa, paa pye naa yinri Lazari. Betani ca ko kila pye Mari naa wi nōsepyo Mariti pe ca ye.

² Ki Mari wo wila latikoro nuwo taan gbon we Fo wi tooro ti na, maa turugo wi yinzire† ti ni. Wi nōsepyo lenana lawi Lazari na wila pye na yaa we.

³ A wi nōsepiile jaele pe si tunngo torogo wa Zhezu wi yeri ma yo pe saa pye fo: «We Fo, ma wonlo nana wila yaa.»

⁴ Naa Zhezu wila kaa ki senre ti logo sanga na ni, a wi sho fo: «Lazari yama pi woro wi kunwo yama. Een fo, pi yaa tege mbe Yenhele li gbogwo pi naga, jango pe Yenhele li Pinambyo wi gbogo ki yama pi kala na.»

⁵ Mariti, naa nōsepyo Mari konna Lazari paa pye ma Zhezu wi ndanla.

⁶ Naa Zhezu wila kaa ki logo ma yo Lazari wila pye na yaa, a wi si koro wa laga nga wila pye, ma piliye shyen pye wa naa.

⁷ Ko pungo na, a wi suu forogofenne pe pye fo: «Ye pan we songoro wa Zhude tara.»

⁸ A forogofenne pe suu pye fo: «We Nagafō, ki fa mo gben, Zhufuye paa pye na jaa mboon wa sinndæere ni mboon gbo, a ma nee jaa mbe songoro wa naa!»

⁹ A Zhezu wi si pe pye fo: «Pilige nungba yonlo ki woro leri ke ma yiri shyen? Na lere kaa tanri yonlo na, wila kurugo, katugu wi maa yaan dunruya wi yanwa pi na.

¹⁰ Een fo, na lere kaa tanri yembine†, wi maa kunrugu, katugu yanwa woro wi ni.»

¹¹ Naa Zhezu wila kaa ko senre to yo, a wi si pe pye fo: «We wonlo nana Lazari wila wonlo, een fo, mi yaa saa yen.»

¹² A wi forogofenne pe suu pye ma yo fo: «We Fo, na kaa pye wila wonlo, pa wi yaa sagala.»

¹³ Zhezu wila pye na jaa mbe yo Lazari wila ku win. Een fo, a wi forogofenne poro nee ki sonri ndee wonlowo jembe po senre wila pye na yuun.

¹⁴ Kona, a Zhezu wi sigi yo maga filige pe kan ma yo fo: «Lazari wi ku.

¹⁵ Mii pye wa na, ki kala na, mi yen na yogori yoro kala na, jango ye ta ye taga na na. Een fo, ye pan we kari wi korogo.»

¹⁶ Kona, a Toma na paa pye na yinri Waan, wo si forogofenne sanmbala pe pye fo: «Woro fun, ye pan we kari, jango we sa pinle we ku we Nagafō wi ni!»

*Zhezu wi yen kuulo pe yenfō,
naa yinwege ki kanfo*

¹⁷ Naa Zhezu wila ka saa gbon wa, a wi sigi yan pe Lazari wi le, a wi piliye tijere pye wa fanga ki ni mako.

¹⁸ Betani ca ki sila lali Zheruzalemu ni, ki mbaa culo taanri yon ko tin.

¹⁹ Ki kala na, Zhufuye pe legerē la kari wa Mariti naa Mari pe yeri mbe sa pe nōsepyo wi kunwo pi shari mbe pe kotogo ki sogo pe na.

²⁰ Naa Mariti wila kaa ki logo ma yo Zhezu wila paan, a wi si yiri ma kari saa fili. Een fo, Mari wo la koro ma cen wa go.

²¹ A Mariti wi si Zhezu wi pye fo: «We Fo, ki pye maa pye laga, na nōsepyo wi se jen na ku.

²² Een fo, migi jen ma yo ali yingo maga yaraga nga fuun

† 11:2 11:2: Zhan 12.3; Maki 14.3 † 11:10 11:10: Yembine lo li yen Zhezu wi yigisanga wi mbenfenne pe yeri.

yenri Yenñele li yeri, li yaa ki kan ma yeri.»

²³ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma nɔsepyɔ wi yaa yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

²⁴ A Mariti wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo wi yaa ka yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kuulo pe yenpilige, dunruya kɔpilige.»

²⁵ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yen kuulo pe yenmɛ naa yinwege ye. Lere ña ka taga na na, ali na wiga ku, wi yaa ka yinwege ta naa.»

²⁶ Lere ña wi yen yinwege na, mɛɛ taga na na, wo se ku naa fyew. Ma taga ki na le?»

²⁷ A wì sho fɔ: «Ee, we Fɔ, mì taga ki na ma yo mboro ma yen Kirisi we. Ma yen Yenñele li Pinambyɔ, ña wila daga mbe pan laga dunruya wi ni.»

Zhezu wila gbele

²⁸ Naa Mariti wila kaa ko senre to yo ma, a wì si songɔɔ ma saa wi nɔsepyɔ Mari wi yeri, mɛɛ ki yo wi kan larawa ma yo fɔ: «We Nagafɔ wi yen wame, wila ma yinri.»

²⁹ Naa Mari wila kaa ki senre ti logo, a wì si yiri nɛɛ fyɛɛle na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.

³⁰ Ko la yala Zhezu wi fa ye wa ca gben. Wila pye wa laga ñga Mariti wila saa wi fili we.

³¹ Zhufuye mbele pàa pye wa go Mari wì ni naa kotogo ki sogo wi na, naa poro la kaa wi yan wì yiri na kee fyɛɛge na, a pè si taga wi na. Pàa ki yan ndɛɛ pa wila pye na kee wa fanga ki yɔn na mbe sa gbele.

³² Naa Mari wila ka saa gbɔn wa laga ñga Zhezu wila pye, maa yan, a wì si kannguuro kan Zhezu wi jegele ma yo fɔ: «We Fɔ, ki pye maa pye laga, na nɔsepyɔ wi se jɛn na ku.»

³³ Naa Zhezu wila kaa wi yan wila gbele, konna Zhufuye mbele pàa pinle wi ni ma kari pe ni, a wì

nawa pì si tanga wi na, a wi jatere wì piri wi na fɔ jɛnge.

³⁴ A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoo le se yeri?» A pè suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, ta paan ma yaa ki yan!»

³⁵ A Zhezu wì si gbele.

³⁶ Kona, a Zhufuye pe sho fɔ: «Ye wele, wila pye maa ndanla fɔ jɛnge!»

³⁷ Ëɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Wo ña wi fyɔɔn wi yengɛle ke yenge, wi saa ya mbege pye fun Lazari wiga ka ku wi le?»

Zhezu wila Lazari wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni

³⁸ A Zhezu wi nawa pì si tanga wi na naa, a wì si kari wa fanga ki yɔn na. Waliwege layi, ki yɔn kila pye ma tɔn sinndelege ni.

³⁹ A Zhezu wì sho fɔ: «Ye sinndelege ki laga wa!»

A kufɔ wi nɔsepyɔ Mariti wì suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, wi yaa pye wila lugo makɔ; katugu wi pilige tijere wogo koyi ñga yɛɛn wa fanga ki ni.»

⁴⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo mɔɔ pye ma yo nà maga taga na na, ma yaa Yenñele li gbogowɔ pi yan?»

⁴¹ Kona, a pè si sinndelege ki laga wa fanga ki yɔn na. A Zhezu wì suu yɛge ki yirige wa naayeri, ma sho fɔ: «Na To, mila ma shari, naa màla senre ti logo we.»

⁴² Mìgi jɛn ma yo ma maa nuru na yeri pilige pyew. Ëɛn fɔ, mila ko yuun ki leele mbele pànla maga yɛɛn poro kala na, jango pe taga ki na fɔ mboro màla tun.»

⁴³ Naa wila kaa ko senre to yo ma, a wì si gbele ngbanga ma yo fɔ: «Lazari, yiri laga funwa na!»

⁴⁴ A gboo wì si yɛn ma yiri, parisantɔnlogɔ kila pye ma migi wi tɔɔɔ naa wi keyen yi na. Wi yɛge kila pye ma fo paraga ni. A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoo sanga, yoo yaga wila kee.»

Pàa yon le Zhezu wi na

(*Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Luki 22.1-2*)

⁴⁵ Zhufuye mbele pàa kari wa Mari wi laga ma nga Zhezu wila pye ki yan, pe legerɛ la taga wi na.

⁴⁶ Eɛn fɔ, pe ni, pèle la kari Fariziye pe kɔrɔgɔ ma saa nga Zhezu wila pye ki yege yo ma pe kan.

⁴⁷ Ki kaa pye ma, a Fariziye poro naa saraga wɔfenne teele pe ni, pè si pe kiti kɔnfenne ngbelege ki gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Yingi we yaa pye? Katugu ki naŋa ŋa wila kafɔnŋɔlɔ legerɛ piin.

⁴⁸ Na we kaa yaga wila kee ki ni ma, leele pe ni fuun pe yaa taga wi na, pa Ɔromu tara fanŋga fenne pe yaa pan mbe we sherigo gbɔgɔ ki tɔngɔ, naa we tara woolo pe ni.»

⁴⁹ Pe ni, nunŋba la pye wa pàa pye naa yinri Kayifu. Wo wila pye saraga wɔfenne to ki yeɛ li ni. A wo si pe pye fɔ:

⁵⁰ «Yee jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa nunŋba ka ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ ko mbɔnrɔ, jɔngɔ we tara ti ni fuun tige ka tɔngɔ.»

⁵¹ Wi sila ki sɛnrɛ ti yo wi yeɛ fanŋga, eɛn fɔ, maga ta wila pye saraga wɔfenne to ki yeɛ li ni, a wì si Yenŋele li yon sɛnrɛ yo ma yo Zhezu wi daga mbe ku Zhufuye cɛnlɛ li kala na.

⁵² Ko tara woolo poro nunŋba la ma Zhezu wila daga mbe ku pe kala na. Eɛn fɔ, wila daga mbe ku, jɔngɔ Yenŋele li woolo mbele pè jaraga dunruya wi lagapyew, mbe pe gbogolo pe yeɛ na pe pye nunŋba.

⁵³ Mbege le le ko pilige ko na, a Zhufuye fanŋga fenne pè si yo ma fili ki na, ma yo pe yaa Zhezu wi gbo.

⁵⁴ Ko kì ti Zhezu wi sila koro mbaa yanri Zhufuye pe sɔgɔwɔ mbaa wi yeɛ nari. A wì si kari wa gbinri wi tanla, ca ka ni pege yinri

Efirayimu, ma saa cɛn wa, wo naa wi fɔrɔgɔfenne pe ni.

⁵⁵ Zhufuye pe Paki feti wo wila pye na yɔngɔ, a ki tara ti legerɛ si kari wa Zheruzalemu ki feti wi yege, mbe sa keli mbe pe yeɛ pye kpoyi Yenŋele li yege na.

⁵⁶ Pàa pye na Zhezu wi lagajaa. Naa pàa kaa gbogolo wa sherigo gbɔgɔ ki ni, a pe nɛɛ pe yeɛ yewe na yuun fɔ: «Yingi yaa jate? Wi yaa pan laga feti wi na lee wi se pan laga?»

⁵⁷ Ma si yala, saraga wɔfenne teele poro naa Fariziye pe ni, pàa kono kan leele pe yeri ma yo na wa ka Zhezu wi saga jɛn, wigi yo pe kan, jɔngɔ pe ta poo yigi.

12

Mari wila latikɔrɔ gbɔn

Zhezu wi tɔrɔrɔ ti na

(*Mati 26.6-13; Maki 14.3-9*)

¹ Kila koro pilige kɔgɔloni, Paki feti wii gbɔn. A Zhezu wì si kari wa Betani ca. Lazari ŋa Zhezu wila wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa wila pye ma cɛn wa ki ca ki ni.

² Wa ki laga ki na, a pè si suro sɔgɔ Zhezu wi kan. Mariti wo wila pye naga yaakara ti yeɛle. Mbele pàa pinle na nii Zhezu wi ni, Lazari wila pye pe ni.

³ Kona, a Mari wì si latikɔrɔ nuwɔ taan litiri kɔngɔ le, mba pàa gbegele sinme mba pe yinri nari pi piiri ni. Wi sɔnŋɔ kila pye ma ngban fɔ jɛngɔ. A wì suu gbɔn Zhezu wi tɔrɔrɔ ti na, nɛɛ ti tunrugu wi yinzire ti ni. A ki latikɔrɔ nuwɔ taan pì si yiri ma go ki ni fuun ki yigi.

⁴ Zhezu wi fɔrɔgɔfenne pe ni, nunŋba la pye wa, Zhudasi Izikariyoti, wo wi mbaa ka Zhezu wi le keɛ. A wo sho fɔ:

⁵ «Yingi na pee sigi latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋbanga woo ŋa wi perɛ warifuwe pyɔ cɛnme

taanri (300) na, mbege penjara ti yeεε fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na?»

⁶ Kii cɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wogo ko kila pye maa jori, ko ki ti wila pye na para ma. Ɛɛn fɔ, wila pye na para ma, katugu wila pye yoo. Pe penjara leyaraga kila pye wo yeri. Nda pàa pye na nii wa, wila pye nari yuun.

⁷ Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jele wi yaga yew! Ki daga wigi wogo nga ki pye sanni na kupilige ki sa gbɔn panla le.

⁸ Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni sanga pyew, Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi se pye laga ye ni sanga pyew.»

Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa yɔn le Lazari wi na

⁹ Naa Zhufuye janwa gbɔɔ làa kaa ki logo ma yo Zhezu wila pye wa Betani, a pè si kari wa. Pe sila kari wa Zhezu wo nunɔgba kala na. Ɛɛn fɔ, pàa kari mbe ta sa Lazari wi yan fun, wo ɲa Zhezu wila wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni we.

¹⁰ Ki kala na, a saraga wɔfɛnnɛ teele pè si yere ki yerewe mbe Lazari wi gbo fun;

¹¹ katugu wi kala na, Zhufuye pe legɛrɛ la pye na lari pe na, na tari Zhezu wi na.

Zhezu wi yege wa Zheruzalemu (Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Luki 19.28-40)

¹² Ki goto, janwa gbɔɔ na làa pan Paki fɛti wi na, a pè sigi logo ma yo fɔ Zhezu wila paan wa Zheruzalemu.

¹³ A pè si sɛngɛmbanra kɔn, mɛɛ kari saa fili mbege naga fɔ paa wi gbogo. A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ yen Yɛnɲɛle woo.

Ɔa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na†, Yɛnɲɛle sa duwaw wi na! Yɛnɲɛle sa duwaw Izirayeli tara wunluwɔ wi na!»

¹⁴ A Zhezu wì si sofile wa ta mɛɛ lugu ma cɛn wi na paa yege ɲga na Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi yen naga yuun ma yo fɔ:

¹⁵ *Yaga kaa fyɛ, yoro Siyɔn woolo wele!*

Ye wele, ye wunluwɔ wila paan.

Wi yen ma cɛn sofile pyɔ na.†

¹⁶ Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki wogo ki kɔrɔ jɛn ki pyesanga wi ni. Ɛɛn fɔ, naa Yɛnɲɛle làa kaa gbɔgɔwɔ kan Zhezu wi yeri, a pè si nawa to ki na ma yo Yɛnɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ wila ki sɛnrɛ ti yo wi kanɲɔɔɔ. A leele fun pège pye maga yɔn fili wi kan.

¹⁷ Mbele fuun pàa pye Zhezu wi ni, naa wila Lazari wi yeri ma yo wi yiri wa fanga ki ni, maa yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, ɲga pàa yan, pàa pye naga yege yuun pele kan.

¹⁸ Ko kala ki ti janwa wila kari mbe saa fili, katugu pàa ki logo ma yo wila ki kafɔnnɔ li pye.

¹⁹ Kona, a Fariziye pe nɛɛ pe yeɛ piin fɔ: «Ye sigi yan, ye se ya yaraga ko ka pye wi na, leele pe ni fuun paa tari wi na!»

Giresi tara fɛnnɛ pèle la pye na Zhezu wi lagajaa

²⁰ Leele mbele pàa kari wa Zheruzalemu mbe sa Yɛnɲɛle li gbɔgɔ fɛti wi na, Giresi tara fɛnnɛ pèle la pye pe ni.

²¹ A poro si fulo Filipu wi tanla, wo la yiri wa Betisayida ca, wa Galile tara. A pè suu pye fɔ: «Na to, waa jaa mbe Zhezu wi yan.»

²² A Filipu wì si saa ki yo ma Andire wi kan, a pe ni fuun shyen pè si saa ki yo ma Zhezu wi kan.

²³ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Lere wi Pinambyɔ wi yaa gbɔgɔwɔ ta wagati ɲa ni wì gbɔn.

²⁴ Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na pee shɔɔ pile na lugu wa tara li ku, li ma koro li nunɔgba.

Ɛɛn ƒɔ, na liga si ku mbe kɔ, li ma pyɔ lɛgɛrɛ sɛ.

²⁵ Lere ɲa wi yinwege ki yɛn maa ndanla, wo yaa kaga la. Ɛɛn ƒɔ, ɲa kaa yinwege ki panra† laga dunruya ɲa wi ni, wo yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta.

²⁶ Lere ɲa kaa jaa mbaa tunɲo piin na kan, wi daga mbe taga na na. Kiga pye ma, mi yaa pye laga ɲga na, pa na tunmbyee wi yaa pye wa fun. Lere ɲa kaa tunɲo piin na kan, na To wi yaa kaa gbɔgɔ.»

*Zhezu wila para
wi kunwɔ sɛnrɛ ti na*

²⁷ «Yiɲgɔ, na jatere wì piri na na, mi yaa yo mɛlɛ? Mbege yo mbe yo ƒɔ: Na To, wagati ɲa wi ni, na sho ɲga ki yaa pye na na ki kɛɛ le? Ayoo. Ɛɛn ƒɔ, ko kala na m̀ pan laga dunruya wi ni, mbe jɔlɔ ko wagati wo ni.

²⁸ Na To, ma mɛgɛ ki pye ki gbɔgɔ!» Kona, a magala là si yiri wa yɛnɲɛlɛ na ma yo: «M̀u gbɔgɔ, mi yaa si nuru naa mboo gbɔgɔ.»

²⁹ Janwa ɲa wila pye wa maga magala li logo, wila pye na yuun ƒɔ Yɛnɲɛlɛ li tin.

A pele nɛɛ yuun naa ƒɔ: «Mɛrɛgɛ wa wì para wi ni.»

³⁰ Ɛɛn ƒɔ, a Zhezu wì si pe pye ƒɔ: «Ki magala na lii yiri mi kala na mbeli logo, ɛɛn ƒɔ, li yiri yoro kala na.

³¹ Yiɲgɔ kiti yaa kɔn dunruya woolo pe na, yiɲgɔ pe yaa dunruya ɲa wi to Sɔtanla wi purɔ.

³² Mi wo na, na paga kanla lɛ tara ti na mbanla yirige wa naayeri, mi yaa kaa leele pe ni fuun pe tile paa paan na kɔrɔgɔ.»

³³ Wila ki sɛnrɛ ti yo ma, janɲo wo jate wi mbaa ku yɛgɛ ɲga na, mbege naga.

³⁴ A janwa wì suu pye ƒɔ: «Pègɛ yo we kan wa lasiri sɛwɛ wi ni ma yo Kirisi wi yaa koro yinwege na ƒɔ sanga pyew†. Mɛlɛ, a ma si ya ma yo ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri? Ambɔ wi yɛn Lere wi Pinambyɔ wo?»

³⁵ A Zhezu wì si pe pye ƒɔ: «Yanwa pi yɛn laga ye ni bere mbe wagati jɛnri pye. Yanwa pi yɛn laga ye ni wagati ɲa ni, yaa tanri pi na, janɲo wɔwɔ piga ka gbon ye na, katugu lere ɲa kaa tanri wa wɔwɔ pi ni, wila wi karisaga ki jɛn.

³⁶ Wagati ɲa wi ni, yanwa pi yɛn laga ye ni, ki kala na, ye taga pi na, janɲo ye pye yanwa piilɛ†.»

Zhufuye pe sila taga Zhezu wi na

Naa Zhezu wila kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si kari ma saa wi yɛɛ lara pe na.

³⁷ Ali maga ta wila kafɔnɲgɔlɔ lɛgɛrɛ pye pe yɛgɛ na, pe sila taga wi na.

³⁸ Yɛnɲɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wila sɛnrɛ nda yo, pa tila ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn, ƒɔ:

We ƒɔ, ambɔ wì taga we sɛnyoro ti na?

We ƒɔ wuu yawa pi naga ambɔ na?†

³⁹ Kila pye yɛgɛ ɲga na pe sila si ya taga, Ezayi wila ki yo naa ma yo ƒɔ:

⁴⁰ *Yɛnɲɛlɛ li pe pye fyɔɔnlɔ,*

li pe tijinliwɛ pi kɔ pe na,

janɲo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,

paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,

† 12:25 12:25: *Mbe yinwege ki panra:* Ko kɔrɔ wò ki naga ma yo maga kaa ki jate yaraga ka.

† 12:34 12:34: Eza 9.6; Dani 7.14 † 12:36 12:35-36: Yanwa po pi yɛn Zhezu we. Wo wi yɛn kaselege ki nagaƒɔ. Wɔwɔ po pi yɛn Yɛnɲɛlɛ kologo ki mbajɛnɛmɛ we. Yanwa piilɛ poro pe yɛn mbele pe maa kagala ɲgɛlɛ Yɛnɲɛlɛ laa jaa ke piin. † 12:38 12:38: Eza 53.1 † 12:40 12:40: Eza 6.9-10

*janngo paga ka kannga mbe pan mi
Yenñele na korogɔ, mbe pe
sagala.†*

⁴¹ Ezayi wila ko yo ma, katugu wila Zhezu wi gbogɔwɔ pi yan, mɛɛ para wi senre na.

⁴² Konaa ki ni fuun, wa Zhufuye teele pe ni, pe legere la taga Zhezu wi na. Een fo, Fariziye pe yegɛ fyere ti kala na, pe sila pye naga yuun naga finligi, janngo paga ka pe puro mbe pe wɔ wa sherigo ki ni.

⁴³ Leele poro mbaa pe gbogo, ko la pe ndanla ma we Yenñele lo mbaa pe gbogo ko na.

*Zhezu wi senre ti yaa ka kiti
kɔn
leele pe na*

⁴⁴ A Zhezu wi si gbele ngbanga ma yo fo: «Lere ña ka taga na na, wii taga mi nungba na. Een fo, wi taga ña wilan tun wi na fun.

⁴⁵ Lere ña kanla yan, wi ña wilan tun wi yan fun.

⁴⁶ Muwi, mi pan laga dunruya wi ni paa yanwa yen, janngo lere ña fuun ka taga na na, wiga ka koro wa wɔwɔ pi ni.

⁴⁷ Na lere ña kanla senre ti logo, wi si woro na tanri ti na, mi ma mi yaa kiti kɔn wi na; katugu mii pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, mi pan mbe pe sho win.

⁴⁸ Lere ña ka je na na, na wii yenle na senre ti na, wi kiti konfo wi wa. Senre nda mi yo, to ti yaa ka kiti kɔn ki fo wi na dunruya kɔpilige.

⁴⁹ Katugu mii para na yee fannga, een fo, na To ña wilan tun, nda mi daga mbaa yuun konaa mbaa nari leele pe na, wo jate wigi konɔ kan na yeri.

⁵⁰ Migi jen ma yo ñga wi yo kila piin, ki maa yinwege mbakogɔ ki kaan. Ki pye ma, nda mila yuun, mi yen nari yuun na yala ñga na To wi yo na kan ko ni.»

ZHEZU WI SENYORO MA SARA KONAA YINNEKPOYI LI PANGA YE

13

13-17

*Zhezu wila wi forogofenne
pe tooro ti jogo*

¹ Kila koro pilige nungba, Paki feti wii gbɔn. A Zhezu wi sigi jen ma yo wi wagati wila gbɔn wi dunruya wi yaga, wi kari wa wi To wi tanla. Mbele fuun paa taga wi na laga dunruya wi ni ma pye wi woolo, paa pye maa ndanla suyi. Paa si koro maa ndanla fo ma saa gbɔn wa ki kosaga.

² Zhezu wo naa wi forogofenne pe ni, yembine suro to paa pye na nii, ma yala Sotanla wila ki le wa Simo Izikariyoti pinambyo Zhudasi wi nawa makɔ, ma yo wi Zhezu wi le kee.

³ Zhezu wila ki jen ma yo pa wila yiri wa Yenñele li yeri ma pan, pa wi yaa si songoro mbe kari wa li yeri, fo Yenñele laa yawa pi kan wi yeri yaraga pyew ki na.

⁴ A wi si yiri le tabali wi tanla, maa derigbogo ki wo maga tege, mɛɛ paraga le maga po wa wi senne.

⁵ Ko pungo na, a wi si tonmo le leyaraga ka ni, mɛɛ ki le naa forogofenne pe tooro ti jogo, nee ti wɔwɔ paraga ñga wila po ki ni.

⁶ Naa wila kaa gbɔn Simo Pyeri wo na, a wo sho fo: «We Fo, mboro ma yaa na tooro ti jogo?»

⁷ A Zhezu wi suu pye fo: «Ijga mila piin yingɔ, mɛɛ ki koro jen, een fo, ma yaa kaga koro jen pungo na.»

⁸ A Pyeri wi suu pye fo: «Ayoo, ma sanla tooro ti jogo fyew.»

A Zhezu wi suu pye fo: «Na mii ma tooro ti jogo, ma se tawa ta na yeri.»

⁹ A Simo Pyeri wi suu pye fo: «We Fo, maga kanla tooro to

nunḡba jogo, ɛɛn fɔ, na keyen naa na go ki jogo fun!»

¹⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ḡa wì woli makɔ, wii jori mbe woli naa, ndɛɛ mboɔ tɔɔɔ to jogo, katugu wi ma pye kpoyi. Ye yen kpoyi Yenḡɛle li yeḡe na, ɛɛn fɔ, ye ni fuun ma.»

¹¹ Zhezu wìla lere ḡa wi mbaa wi le kɛɛ wi jɛn, ko kì ti wìla yo fɔ: «Ye ni fuun ma ye yen kpoyi.»

¹² Naa Zhezu wìla kaa pe tɔɔɔ ti jogo, a wì suu yeera yaripɔɔ ti le mari le, mɛɛ saa cɛn le tabali wi tanla naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋga mi pye ye na, yeḡe kɔɔ jɛn le?»

¹³ Ye maa na yinri: «We Nagafɔ» naa «We Fɔ», tanga yen ye yeri yaa na yinri ma, katugu pa mi yen ma.

¹⁴ Na yeḡe yan mi ḡa mi yen Nagafɔ naa ye Fɔ, mì wo ye tɔɔɔ ti jogo, yoro fun ye daga mbaa ye yeɛ tɔɔɔ ti jogo ye yeɛ kan.

¹⁵ Yeḡe nagawa mì pye ma naga ye na, jaḡo ḡa mì pye ye na, yaa ko yɔḡo piin ye yeɛ kan.

¹⁶ Kaseleḡe ko na, mila ki yuun ye kan: Tunmbyee wìla ḡbɔḡo mbe wɛ wi to wi na. Pitunḡo fun wìla ḡbɔḡo mbe wɛ wi tunvɔ wi na.

¹⁷ Koni ki wogo yeḡe jɛn, na ye kaa tanri ki na, fɛrɛwɛ yaa pye ye woo.

¹⁸ «Mi woro na para ye ni fuun sɛnrɛ na, mbele mì wo mì pe jɛn. ɛɛn fɔ, ki daga Yenḡɛle sɛnrɛ sɛwɛ wìla ḡa yuun kigi yeɛ yɔn fili, fɔ: «Lere ḡa wìla nii ja na ni, wì yiri na kɔɔḡo.»†

¹⁹ Mi yen naga yuun ye kan yinḡo sanni ki kala li sa ḡbɔn, jaḡo na liga ka ḡbɔn, ye taga ki na fɔ: «Muwi mi yen ḡa wi yen†.»

²⁰ Kaseleḡe ko na, mila ki yuun ye kan: Lere ḡa fuun kanla pitunḡo wa yigi jɛḡe, muwi ki fɔ wì yigi jɛḡe. Lere ḡa fuun ka silan yigi jɛḡe, ḡa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛḡe.»

Zhezu wìla ki yo ma yo

Zhudasi yaa kaa le kɛɛ

(Mati 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23)

²¹ Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì nawa pì si piri wì na fɔ jɛḡe. A wì sho fɔ: «Kaseleḡe ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni nunḡba yaa kanla le kɛɛ.»

²² A fɔɔḡofɛnnɛ pe nɛɛ pe yeɛ wele, wìla pye na para ḡa sɛnrɛ na pe sila wì jɛn.

²³ Fɔɔḡofɛnnɛ pe ni, nunḡba la pye wa, wìla Zhezu wì ndanla fɔ jɛḡe. Wìla pye ma cɛn ma mara Zhezu wì na.

²⁴ A Simɔ Pyeri wì si ḡgayinnɛ yirige ko fɔɔḡofɔ wo kan ma yo wì Zhezu wì yewe lere ḡa wìla piin wì ni.

²⁵ A ki fɔɔḡofɔ wì si yeri ma kari Zhezu wì yeri, ma suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, ambo wi?»

²⁶ A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yaa singbele le wa seḡe, mi kali kan lere ḡa yeri, wowi.»

A Zhezu wì si singbele la kɔn ma li le wa seḡe, mɛɛ li kan Zhudasi wì yeri, Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ we.

²⁷ Naa Zhudasi wìla kaa singbele li sho mali li, a Sotanla wì si ye wì ni. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga ma daga mbe pye, ki pye fyaw!»

²⁸ Kìla pye yeḡe ḡa na, a Zhezu wì si ko yo ma, mbele pàa pye na nii wì ni, wa sila ki kɔɔ jɛn.

²⁹ Mbeḡe ta Zhudasi wo wìla pye na pe penjara leyaraga ki teri, ki kala na, pe lɛḡere la pye naga jate ndɛɛ Zhezu wìla yo pè jori yaraga ḡa kala feti wì na, wì sa ka lo, nakoma wì yaraga ka kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri wì pe saga.

³⁰ Naa Zhudasi wìla kaa singbele li sho mali li, mɛɛ yiri teere. Kìla yala yembine li wo.

Yenḡɛle ḡgasele fɔnnɔ

³¹ Naa Zhudasi wila kaa yiri, a Zhezu wì sho fò: «Yingò gbògòwò kan Lere wi Pinambyò wi yeri, gbògòwò kan Yènñele li yeri fun wi kala na.

³² Na Yènñele liga gbògòwò ta wi kala na, pa li yaa gbògòwò kan wi yeri li yèe kala na. Li yaa suu kan wi yeri sannì jènri.

³³ Na piile†, mi yèn laga ye ni wagati jènri ni naa. Ye yaa kaa na lagajaa. Èen fò, nga mì yo Zhufuye pe kan mila ki yuun ye kan yingò fò: Mila kee laga nga na, ye se ya kari wa†.

³⁴ Mila ngasele fónnò kaan ye yeri fò: Ye ye yèe ndanla. Ki daga ye ye yèe ndanla paa yège nga na ye yèn mala ndanla we.

³⁵ Na yaga ye yèe ndanla, pa lere pyew wi yaa ki jèn mbe yo ye yèn na fòrògofenne.»

*Zhezu wila yo Pyeri yaa kaa je
(Mati 26.31-35; Maki 14.27-31;
Luki 22.31-34)*

³⁶ A Simò Pyeri wì si Zhezu wi yewe ma yo: «We Fò, maa kee se?»

A Zhezu wì suu pye fò: «Mila kee laga nga na, ma se ya taga na na mbe kari wa yingò. Èen fò, pungo na, ma yaa ka taga na na.»

³⁷ A Pyeri wì suu pye fò: «We Fò, yingì na mi se si ya taga ma na yingò? Mì yere ki yerewe mbe ku ma kala na!»

³⁸ A Zhezu wì suu pye fò: «Mà yere ki yerewe mbe ku na kala na kaselege? Mila ki yuun ma kan kaselege ko na, sannì ngopòlò wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo fò ma silan jèn.»

14

*Zhezu wi yèn kologo,
nga ki maa kee
wa we To Yènñele li tanla*

¹ A Zhezu wì si pe pye fò: «Yaga ka ye jatere wi pinri yèe na. Ye taga Yènñele li na, ye taga na na fun.

² Censara legerè wa na To wi go. Ki pye ki woro kaselege, mi se jèn naga yo ye kan. Mila kee sa laga gbegele wa ye kan.

³ Na mi ka sa laga ki gbegele ye kan, pa mi yaa songorò mbe pan mbe ye le, jàngo mi yèn laga nga na, yoro fun ye pye wa.

⁴ Mila kee laga nga na, yège konò li jèn.»

⁵ A Toma suu pye fò: «We Fò, wee ma karisaga ki jèn, we yaa pye mele sigi konò li jèn?»

⁶ A Zhezu wì suu pye fò: «Muwi mi yèn konò, naa kaselege, konaa yinwege ye. Lere wo wa se ya gbòn wa na To wi na mi pungo na.

⁷ Ndèe ki pye yanla jèn, anmè yanla To wi jèn fun. Mbege le yingò wo na, yòò jèn, maa yan.»

⁸ A Filipu wì suu pye fò: «We Fò, ma To wì naga we na, pa ko yaa we bò.»

⁹ A Zhezu wì suu pye fò: «Filipu, wagati titonlòwò nga fuun mì pye ye ni, ali bere ma fanla yan jate! Lere nga fuun wilan yan, wo na To wi yan. Mèle, a mà sho fò: «Ma To wi naga we na?»

¹⁰ Mèe taga ki na mbe yo mi yèn na To wi ni, a na To fun wi yèn na ni? Senrè nda fuun mila yuun ye kan, mi woro nari yuun na yèe fannga. Èen fò, na To nga wi yèn na ni, wo wila wi kapyegele ke piin.

¹¹ Ye taga na na, yege jèn ye yo mi yèn na To wi ni, na To fun wi yèn na ni. Na yee taga na na, na senyoro to kala na, ye taga na na kafòngòlò ngele mì pye yè yan koro kala na.

¹² Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere nga ka taga na na,

† 13:33 13.33: Zhan 7.34 † 13:33 13.33: Zhezu wì piile mege ko yeri ndanlawa konò. Ki yèn paa yège nga na piile to ma kaa na para wi piile ni ndanlawa ni.

kapyegele ngele mila piin, ki fɔ wi yaa kaa ke si piin. Mbe kaa kele piin tugbɔŋɔlɔ naa mbe we koro na yεε, katugu mila kee na To wi korɔɔ.

¹³ Yaraga ŋga fuun ye mbe yenri wi yeri na mege ki na, mi yaa ki pye mbe ye kan, jango Tofɔ wi gbɔɔwɔ ta Pinambyɔ wi kala na.

¹⁴ Na yaga yaraga ka yenri na mege ki na, mi yaa ki kan ye yeri.»

Zhezu wila Yinnekpoyi li panga ki yon fɔlɔ kɔn

¹⁵ «Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la tanri na ngasegele ke na.

¹⁶ Mi yaa na To wi yenri, wi yaa Sagafo torogo ye kan, wi yaa koro ye ni sanga pyew.

¹⁷ Wo wi yen Yinne na li maa kaselege yuun we, dunruya woolo pe se ya mbeli ta; katugu pe woro nali yaan, pee sili jen. Een fɔ, yoro wo na, yeli jen; katugu li yen ye ni, li yaa ka pye wa ye nawa.

¹⁸ «Mi se ka ye yaga paa pijiriwele yen, mi yaa ka pan ye korɔɔ.

¹⁹ Sanni jenri, dunruya woolo pe sanla yan naa. Een fɔ, yoro wo na, ye yaa kanla yan, katugu mi yen yinwege na, yoro fun ye yaa ka pye yinwege na.

²⁰ Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa ki jen mbe yo mi yen na To wi ni, yoro ye yen na ni, a mi fun mi yen ye ni.

²¹ «Lere ŋa wilan ngasegele ke yigi na tanri ke na, wo mi yen ma ndanla. Mi yen ma ŋa ndanla, wo yaa na To wi ndanla, mi fun wi yaa na ndanla, mi yaa kanla yεε naga wi na.»

²² Zhude, ŋa pe sila pye na yinri Izikariyɔti, a wo suu yewe ma yo: «We Fɔ, yingi na ma yaa sɔɔn yεε naga woro na, mεε yaa sɔɔn yεε naga dunruya woolo poro na?»

²³ A Zhezu wi suu pye fɔ: «Mi yen ma lere ŋa ndanla, wi yaa lanla senre ti nuru. Wi yaa na To wi ndanla. Mi naa na To wi ni, we yaa pan wi korɔɔ mbe koro wi ni.

²⁴ Mi woro ma lere ŋa ndanla, wo nala senre ti logo. Senre nda yaa nuru na yeri mila yuun, mi na woro ma, na To ŋa wilan tun, pa tila yinrigi wa wi yeri.

²⁵ «Migi kagala ke yo ye kan mala ta laga ye sɔɔwɔ.

²⁶ Een fɔ, na To wi yaa Sagafo ŋa torogo ye kan na mege ki na, Yinnekpoyi le, lo li yaa ye naga kala li ni fuun li ni, mbe ye nawa to kagala ngele fuun mi yo ma ye kan ke na.

²⁷ «Mi yen na yeyinŋe kaan ye yeri. Na yeyinŋe ko mi kan ye yeri. Mi sigi kan ye yeri paa yεε ŋga na dunruya woolo pe maa ki kaan. Yaga ka ye jaterere wi piri ye yεε na, yaga si ka fye.

²⁸ Yεge logo ma yo migi yo ye kan fɔ: «Mila kee, een fɔ, mi yaa ka sɔngɔɔ mbe pan ye korɔɔ.» Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la yɔgɔri mbege jen mbe yo mila kee na To wi korɔɔ, katugu na To wi gbɔɔ ma we na na.

²⁹ Migi kagala ke yo ye kan yingɔ sanni ke ka sa pye, jango na kaga ka pye, ye taga na na.

³⁰ Mi se senlegere yo mbe ye kan naa, katugu dunruya ŋa wi to† wila paan. Yawa kpe woro wi ni na na.

³¹ Een fɔ, ki daga dunruya woolo pege jen na To wi yen mala ndanla, fɔ ŋga na To wi yo mbe pye ko mila piin. Ye yiri na we kari.»

15

*Zhezu wo wi yen
ερεzen tirige jεŋge ye*

† 14:30 14:30: Dunruya wi to wo wi yen Sotanla we.

¹ «Muwi mi yen ɛɛzen tirige jɛnge ye. Na To wo wi yen ki kɛrɛ kɔnfɔ we.

² Njege† nga fuun ki woro na seni, wi yaa ki kɔn mbege wa. Nga fuun kila seni, wi yaa ki yaanla, jango kila seni ki wɛ faa wi na.

³ Senre nda mi yo ma ye kan, ti ye pye kpoyi makɔ.

⁴ Ki kala na, ye koro na ni, pa mi yaa koro ye ni. Tige njege ki se ya sɛ ki ye na ki woro wa tige ki na. Ki pyelomɔ nunɔba pi na, na yee koro na ni, ye se ya yaraga ka pye ye ye.

⁵ «Muwi mi yen ɛɛzen tirige ye. Yoro ye yen njere re. Na ka koro na ni, a mi koro wi ni, wi yaa pye paa tige nga ki maa pire legere seni ki yen; katugu na mi ma, ye se ya yaraga ka pye ye ye.

⁶ Na si koro na ni, pe yaa wi yirige mboo wa wa funwa na paa tige njege yen, nga ki woro na seni, a pɛge kɔn maga wa wa funwa na kila waga. Ki njewara pe mari koli mari wa wa kason ki ni ti sogo.

⁷ Na yaga koro na ni, a na senre ti koro ye ni, yaraga nga fuun kala ka ye ta, yege yenri, pa ye yaa ki ta.

⁸ Na yaga pye paa tige nga ki maa pire legere seni ki yen, ko ki ma gbɔgɔwɔ kan na To wi yeri. Kona, ye maga naga ma yo ye yen na fɔrɔgɔfenne.

⁹ Yege nga na mi yen mala To wi ndanla, yoro fun pa ye yen mala ndanla ma. Ye koro yanla ndanla.

¹⁰ Na ye kaa tanri na ngasegele ke na, pa ye yaa koro mbanla ndanla paa yege nga na mi tanga na To wi wogolo ke na, ma koro maa ndanla we.

¹¹ «Migi kagala ke yo ye kan, jango na nayinme pi pye ye ni, ye

nayinme pi ta pi yon fili.

¹² Na ngasele li na fɔ: Yege nga na ye yen mala ndanla, ye ye yɛɛ ndanla ma fun.

¹³ Ndanlawa pa si gbɔgɔ mbe we mba po na naa fɔ: Lere wa mboo yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi wenne pe kala na.

¹⁴ Yoro ye yen na wenne, na ye kaa tanri nga mi yo yaa piin ki na we.

¹⁵ Mi woro na ye yinri naa tunmbyeele, katugu tunmbyee we, wila wi to wi kapyege ki jɛn. Mi yen na ye yinri na wenne, katugu senre nda fuun mi logo na To wi yeri, miri yo ye kan.

¹⁶ Yoro ma ye mi wɔ. Ɛɛn fɔ, muwi mi ye wɔ, mi ye tɛge yaa kee ye saa pire seni†, ki pire ti koro wa suyi. Kona, yaga yaraga nga fuun yenri na To wi yeri na mɛge ki na, wi yaa ki kan ye yeri.

¹⁷ Ngasele na mila kaan ye yeri, loli na fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla.»

Dunruya woolo pɛ Zhezu wo naa wi woolo pe panra

¹⁸ «Na dunruya woolo paga ye panra, yege jɛn ye yo fɔ pɛ keli mala panra ye na.

¹⁹ Ndeɛ ki pye ye yen dunruya wi woolo, ye jɛn na dunruya woolo pe ndanla, katugu ye yen dunruya wi woolo. Ɛɛn fɔ, mi ye wɔ laga dunruya wi ni, ye woro dunruya wi woolo, ko ki ti dunruya woolo pɛ ye panra.

²⁰ Ye nawa to senre nda mila yo ye kan ti na, fɔ: <Tunmbyee wila gbɔgɔ mbe we wi to wi na.> Na kaa pye pɔnla jɔlɔ, pe yaa ye jɔlɔ ma fun. Na kaa pye pɔnla senre ti yigi, pa pe yaa ye senre ti yigi fun.

²¹ Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa ko ki ni fuun nga ko piin ye na mi kala na; katugu pee na wilan tun wi jɛn.

† 15:2 15:2: Ɛɛzen tirige njere to ti yen mbele pɛ pye Zhezu wi fɔrɔgɔfenne wele. † 15:16 15:16: Yaa kee ye saa pire seni, ko koro wo yen fɔ paa kee pe saa Sentanra ti yari leele pe kan paa tari ti na. Ki koro wi mbe ya pye naa fɔ pe saa tagafenne pe tangalomɔ pi nari, leele pe koro paa tanri pi na.

22 Ki pye mii ja pan mbaa yuun pe ni, pe se jɛn na pye kapere pyefenne. Eɛn fɔ, koni tanga woro pe yeri pe kapere ti wogo na.

23 Lere ɲa kanla panra, wilan To wi panra fun.

24 Lere fa kapyegele ɲgele pye, ndɛɛ ki pye mii ja koro pye wa pe sɔgɔwɔ, pe se jɛn na pye kapere pyefenne. Eɛn fɔ, yingɔ pànla kapyegele ke yan, mɛɛ we panra, mi naa na To wi ni.

25 Eɛn fɔ, ko pye ma, jaŋgo senre nda ti yen ma yonlogɔ wa Yenɲele senre sewe wi ni, ti ta tiri yɛɛ yon fili, fɔ: <Pànla panra go fu.>†

26 «Mi yaa Sagafɔ torogo ye kan mbe yiri wa na To wi yeri. Wo wi yen Yinnekpoyi na li maa kaselege ki yuun, na li yaa yiri wa na To wi yeri we. Mi yaa li torogo ye kan mbe yiri wa na To wi yeri, li yaa kaa na senre yuun.

27 Yoro fun, ye yaa kaa na senre yuun, katugu ye yen na ni maga le wa na tunɲgo ki lesaga ki na.

16

1 «Migi kagala ɲgele ke yo ye kan, jaŋgo na kaga ka gbɔn, yaga ka wɔ wa tagawa pi ni.

2 Pe yaa kaa ye puro la ye yinrigi wa sheryinre ti ni. Sanga wa na paan yere, mbele pe yaa kaa ye kuun, pe yaa kaa ki sɔnri ndɛɛ paa tunɲgo piin Yenɲele lo kan ma.

3 Pe yaa kaa ko piin ma, katugu pee na To wi jɛn, pee si mi fun na jɛn.

4 Migi kagala ke yo ye kan yingɔ, jaŋgo na kaga ka gbɔn ye na sanga ɲa ni, ye nawa to ke na, yege jɛn ye yo fɔ mila ke yo faa ma ye kan.»

Yinnekpoyi li kapyegele wele

«Mi sigi kagala ke yo ye kan maga le wa ki lesaga ki na, katugu mila pye ye ni.

5 Koni mila kee ɲa wilan tun wi korɔgɔ. Wa kpe silan yewe ye ni mbe yo fɔ: <Maa kee se?>

6 Eɛn fɔ, ki yesanga wa ye na fɔ jɛngɛ, katugu migi yo ye kan.

7 Konaa ki ni fuun, mila ki yuun ye kan kaselege, fɔ na mi ka kari, ko yaa mbɔnrɔ ye na; katugu na mii kari, Sagafɔ wi se pan ye kan. Eɛn fɔ, na mi ka kari, mi yaa wi torogo ye kan.

8 Na wiga ka pan sanga ɲa ni, wi yaa ki naga dunruya ɲa wi woolo pe na pege jɛn fɔ pe yen na pe yɛɛ punɲgu kapege ko naa ɲga ki yen ma sin, naa Yenɲele li kiti kɔngɔ ki kanɲɔlɔ.

9 Pe yen na pe yɛɛ punɲgu kapege ki kanɲɔlɔ, katugu pee taga na na.

10 Pe yen na pe yɛɛ punɲgu ɲga ki sin ki kanɲɔlɔ, katugu mila kee na To wi korɔgɔ, ye sanla yan naa.

11 Pe yen na pe yɛɛ punɲgu kiti kɔngɔ ki kanɲɔlɔ, katugu pɛ kiti kɔn mako dunruya ɲa wi to wi na.

12 «Yarilegere yen na yeri mbe yo ye kan. Eɛn fɔ, ye se ya mberi jɛn yingɔ.

13 Yinnekpoyi na li maa kaselege ki yuun, na liga ka pan, li yaa kaa ye yegɛ sinni wa kaselege ki ni fuun ki ni. Li se kaa para li yɛɛ fanɲga. Eɛn fɔ, nda fuun li yaa ka logo, to li yaa kaa yuun ye kan. Kona, kagala ɲgele ke yaa ka pye punɲgo na, koro li yaa kaa yari ye kan.

14 Li yaa kaa na gbogo, katugu ɲga li yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan.

15 Nga fuun ki yen na To wi yeri, mi na wogo yi fun. Ko ki ti mi yo ɲga li yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan.»

Yesanga ki yaa ka kanɲga nay-inme

† 15:25 15.25: Yuuro 35.19; 69.5

16 «Sanni jenri ye sanla yan, ko punḡo na naa jenri, ye yaa na yan naa.»

17 Kona, a wi fɔrɔḡofenne pele nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ko kɔrɔ wo yen mele? Nḡa wì yo we kan ma yo fɔ: <Sanni jenri ye sanla yan, ko punḡo na naa jenri, ye yaa na yan naa.> Kona: <Mila kee na To wi kɔrɔḡo.> »

18 A pè sho naa fɔ: « <Sanni jenri> ko kɔrɔ wo yen mele? Nda wila yuun, we siri kɔrɔ jen.»

19 A Zhezu wì sigi jen ma yo pàa pye na jaa mboo yewe, a wì si pe pye naa fɔ: «Mìgi yo ye kan ma yo fɔ: <Sanni jenri ye sanla yan, ko punḡo na naa jenri, ye yaa na yan naa.> Ko kala kì ti yaa ye yɛɛ yewe le?»

20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye yaa kaa gbele mbaa kawa, ɛɛn fɔ, dunruya woolo pe yaa kaa yɔḡori nḡa ki yaa na ta ki kala na. ɛɛn fɔ, ye yesanga ki yaa ka kanḡa nayinmɛ.

21 Jɛle wi kaa jaa mbe se wagati nḡa ni, wi ma yeḡe san, katugu wi sesanga wì gbɔn. ɛɛn fɔ, na wiga ka se mbe kɔ, wi nawa pi ma yinḡi wi na, wi ma feḡe wi jɔlɔḡo ki kala, katugu wi lere fɔnḡo se laga dunruya wi ni.

22 Yoro fun pa ye wogo ki yen ma. Ye yen ma yeḡe san yinḡo; ɛɛn fɔ, mi yaa ka ye yan naa, kona, ye yaa kaa yɔḡori, lere se ka ya mbege nayinmɛ pi wɔ wa ye nawa.

23 «Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye se kanla yewe yaraga ka ni naa. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaraga nḡa fuun ye mbe yenri na To wi yeri na meḡe ki na, wi yaa ki kan ye yeri.

24 Maga le wa fɔ ma pan ma gbɔn nala, ye fa yaraga ka yenri na meḡe ki na. Yaa yenri, pa ye yaa ka ta, kiga pye ma, pa ye nayinmɛ pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.»

Zhezu wì fanḡa ta dunruya wi na

25 «Mìgi kagala nḡele ke ni fuun ke yo ye kan yomiyegɛle ni. ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, na wo ka ka gbɔn, mi se kaa para ye ni naa yomiyegɛle ni. ɛɛn fɔ, mi yaa kaa na To wi kala li yari ye kan mbaa li finligi.

26 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa kaa na To wi yenri na meḡe ki na. Mi woro naga yuun ye kan mbe yo mi yaa kaa wi yenri ye kan;

27 katugu ye yen mala To jate wi ndanla, ye yen maa ndanla, katugu mì ye ndanla. A yè taga ki na fun ma yo pa mì yiri wa Yenḡele li yeri.

28 Pa mì yiri wa na To wi yeri ma pan laga dunruya wi ni. Yinḡo mi yaa wɔ laga dunruya wi ni mbe songɔrɔ wa na To wi yeri.»

29 Kona, a wi fɔrɔḡofenne pè suu pye fɔ: «Yinḡo wo ni, maa para nari finligi we kan. Ma woro na para naa yomiyegɛle ni.

30 Yinḡo wèḡe jen ma yo mà kala pyew li jen, mɛɛ jori lere mbaa ma yewe naa. Ki kala na, wè taga ki na ma yo pa mà yiri wa Yenḡele li yeri.»

31 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè taga na na yinḡo?»

32 Wele, wagati wa yen paan, wi yere gbɔn mako. Ye ni fuun nunḡba nunḡba ye yaa ka jaraga mbe kari ye yinre mbanla yaga na nunḡba. ɛɛn fɔ, kona ki ni fuun, mi woro na nunḡba, katugu na To wi yen na ni.

33 Migi kagala ke yo ma ye kan, janḡo ye yeyinḡe ta ye pye nunḡba na ni. Ye yaa jɔlɔḡo ta laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, ye kotogo ta! Mi fanḡa ta dunruya wi na!»

17

Zhezu wila yenri wi fɔrɔḡofenne pe kan

¹ Naa Zhezu wila kaa ko senre to yo ma, a wi suu yege ki yirige wa naayeri ma yo fo: «Na To, wagati wi gbɔn ma gbɔgɔwɔ kan ma Pinambyɔ wi yeri, janngo ma Pinambyɔ fun wi gbɔgɔwɔ kan ma yeri.

² Katugu mà fannnga kan wi yeri maa tɛge leele pe ni fuun pe go na, janngo leele mbele fuun mà kan wi yeri, wi yinwege mbakɔgo ki kan pe yeri.

³ Yinwege mbakɔgo ko yen fo leele pɔɔn jen pe yo mboro ma yen Yenɲele jenne nunɲba le, pe Zhezu Kirisi wi jen, wo ɲa mà tun we.

⁴ Mòò gbɔgo laga tara ti ni, kapyege ɲga mà kan na yeri mbe pye, mīgi pye maga yɔn fili.

⁵ Na To, gbɔgɔwɔ mba mila pye wa pi ni wa ma tanla sannu dunruya wi sa da, yingɔ pi kan na yeri wa ma ye tanla.

⁶ «Leele mbele mà kan na yeri ma yiri laga dunruya wi ni, mòò naga pe na, pe ta pɔɔn jen pe Yenɲele. Pàa pye ma woolo, a mà si pe kan na yeri. A pɔɔn senre ti yigi na tanri ti na.

⁷ Yingɔ pège jen ma yo yaraga ɲga fuun mà kan na yeri, pa ki yiri wa ma yeri.

⁸ Katugu senre nda màa yo na kan, m̀ ti ni fuun ti yo ma pe kan, a pè yenle ti na. Pège jen kaselege ma yo pa m̀ yiri wa ma yeri, a pè taga ki na ma yo mboro màla tun.

⁹ «Poru mila ma yenri pe kan we. Mi woro nɔɔ yenri dunruya woolo poro kan. Eɛn fo, mbele mà kan na yeri, poro wele mila ma yenri pe kan, katugu poro pe yen ma woolo wele.

¹⁰ Mbele fuun pe yen ma woolo, pe yen na woolo. Mbele fuun pe yen na woolo, pe yen ma woolo, na gbɔgɔwɔ pi yaa naga laga dunruya wi ni poro fannnga na.

¹¹ Mi se pye laga dunruya wi ni naa, poro yen laga dunruya wi

ni, mi yen na kee ma kɔrɔgo. Na To, mboro ɲa ma yen kpoyi, maa wele pe na ma mege ki fannnga na, ki fannnga nunɲba ɲga mà kan na yeri we; janngo pe pye nunɲba, paa yege ɲga na mi naa mboro we yen nunɲba we.

¹² Sanga ɲa ni mila pye pe ni, mila pye na wele pe na ma mege ki fannnga na, mege ɲga mà kan na yeri we. M̀ pe go sige, wa kpe si punngo, ndeɛ ɲa wila daga mbe punngo wo, janngo senre nda tila yɔnɔgo wa Yenɲele senre sewe wi ni, ti ta tiri yeɛ yɔn fili.

¹³ Eɛn fo yingɔ, mila kee ma kɔrɔgo. Mi yen naga kagala ke yuun mbanla ta laga dunruya wi ni bere, janngo na nayinne pi pye pe ni pi yɔn fili.

¹⁴ Mòò senre ti yo pe kan, a dunruya woolo pè pe panra, katugu pe woro dunruya wi woolo, paa yege ɲga na mi fun mi woro dunruya wi woo we.

¹⁵ Mi woro nɔɔ yenri ma pe wo laga dunruya wi ni. Eɛn fo, mila ma yenri, ma pe sho Sotanla wi yeri.

¹⁶ Pe woro dunruya wi woolo, paa yege ɲga na mi fun mi woro dunruya wi woo we.

¹⁷ Pe tɛge ma pe pye kpoyi ma yeɛ kan kaselege senre ti fannnga na, ma senre ti yen kaselege.

¹⁸ M̀ pe tun wa dunruya wi ni paa yege ɲga na màla tun laga dunruya wi ni we.

¹⁹ Pe kala na, milan yeɛ kan ma yeri mbe pye kpoyi, janngo poro fun pe pye kpoyi ma yege na kaselege ki fannnga na.

²⁰ «Mi woro nɔɔ yenri poro nunɲba kala na. Eɛn fo, mbele fuun pe yaa ka pe senyoro ti logo mbe taga na na, mila ma yenri ki woolo pe kan fun,

²¹ janngo pe ni fuun pe pye nunɲba pe yeɛ ni. Na To, yege ɲga na ma yen na ni, a mi yen

ma ni, pe pye nunḡba we ni ma fun, janḡo dunruya woolo pe taga ki na fɔ mboro màla tun.

²² Gbɔḡwɔ mba mà kan na yeri, mùu kan pe yeri, janḡo pe pye nunḡba paa yeḡe nḡa na mi naa mboro, we yen nunḡba we.

²³ Mi yen pe ni, a ma yen na ni, janḡo pe pye nunḡba, ki nunḡbama pi pi ye yon fili, dunruya woolo peḡe jen pe yo mboro màla tun, peḡe jen pe yo pe yen mɔɔ ndanla paa yeḡe nḡa na mi yen mɔɔ ndanla we.

²⁴ «Na To, mbele mà kan na yeri, mi yen laga nḡa na, mila jaa pe pye wa na ni fun, janḡo panla gbɔḡwɔ pi yan, mba mà kan na yeri we; katugu mɔɔ ndanla na dunruya wi fa da.

²⁵ Na To, mboro nḡa ma yen sinḡe, dunruya woolo pe sɔɔn jen, eɛn fɔ, mì wo ma jen. Mbele mà kan na yeri, pèḡe jen ma yo mboro màla tun.

²⁶ Mɔɔ naga pe na pe ta pɔɔn jen. Mi yaa sila ma nari pe na bere, janḡo mi yen mɔɔ ndanla ndanlawa mba ni, pɔɔn ndanla ma fun, konaa mi kpaw mbe pye pe ni.»

ZHEZU WI KUNWɔ NAA WI YENME MA YIRI WA KUNWɔ PI NI

18

18-20

Pàa Zhezu wi yigi

(Mati 26.47-56; Maki 14.43-50;
Luki 22.47-53)

¹ Naa Zhezu wila kaa ki senḡe ti yo ma saa kɔ, a wo naa wi forɔḡofenne pe ni pè si yiri ma saa Sedirɔn lɔḡɔ ki kɔn ma yiri. Nanḡo kere tà la pye wa ki laga ki na, a wì si saa ye wa wo naa wi forɔḡofenne pe ni.

² Zhudasi nḡa wila pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wila ki laga ki saga jen fun, katugu Zhezu wo naa wi forɔḡofenne pe ni pàa pye na finli wa wagati legere na. ³ A Zhudasi wì si sorodasheelee nḡbelege ka le, konaa sherigo gbɔḡɔ sorodasheelee pele ni ma kari pe ni wa nanḡo kere ti ni. Saraga wɔfenne teelee konaa Fariziye poro pàa pe pinle wi ni. Pàa malingbɔnyaara le, naa fitanlaye, konaa yangambɔḡolo kasɔnrɔ ni.

⁴ Zhezu wila nḡa fuun ki yaa pye wi na ki jen. Ki kala na, a wì si kari ma saa pe fili, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambo yaa lagajaa?»

⁵ A pè sho fɔ: «Zhezu nḡa wì yiri wa Nazareti wo waa lagajaa.»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Muwi.»

Zhudasi nḡa wila pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wila pye le pe ni.

⁶ Naa Zhezu wila kaa pe pye fɔ: «Muwi», a pè si songɔɔ punḡo na, mɛɛ toori le tara.

⁷ A wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Ambo yaa lagajaa?»

A pè sho fɔ: «Zhezu nḡa wì yiri wa Nazareti wo waa lagajaa.»

⁸ A Zhezu wì sho fɔ: «Mì ye pye ma yo wowi mi we. Na kaa pye muwi yaa lagajaa, ye mbele poro yaga paa kee.»

⁹ Nḡa wila yo, pa kila daga mbeḡe yeḡe yon fili yeɛn we, fɔ: «Mbele mà kan na yeri na To, wo wa kpe si punḡo na kɛɛ†.»

¹⁰ Tokobi wà la pye Simɔ Pyeri wi yeri, a wo suu kɔw mɛɛ saraga wɔfenne to wi tunmbyee wi kalige nunḡbolo li gbɔn ma li laga. Pàa pye naa yinri Malikusi.

¹¹ A Zhezu wì si Pyeri wi pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Ma sigi jen mbe yo jɔḡḡo wɔjenne† na na To wi kan na yeri, mi yaa wɔ wa li ni wi le?»

† 18:9 18:9: Zhan 17.12 † 18:11 18:11: Ko kɔɔ wo yen fɔ jɔḡḡo nḡa Yennele li yen na jaa Zhezu wi jɔle, wi daga mbeḡe jɔle.

Pàa kari Zhezu wi ni wa Anne yeri

¹² Kona, a sorodasheelee ngbelege konaa pe togboɔ wi ni, naa Zhufuye sorodasheelee pe ni, pè si Zhezu wi yigi maa pɔ.

¹³ Naa pàa kaa wi pɔ, a pè si keli ma kari wi ni wa Anne yeri gben. Wo wila pye Kayifu wi jɔ to we. Kayifu wo wila pye ki yelee li ni saraga wɔfenne to we.

¹⁴ Kayifu wo wila Zhufuye pe yeri ma yo fɔ: «Naŋa nunɔba mbe ku leele pe yɔnlo ko mbɔnrɔ†.»

Pyeri wila je Zhezu wi na

(*Mati 26.69-70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57*)

¹⁵ A Simɔ Pyeri wo naa fɔrɔgɔfɔ wa ni, pè si taga Zhezu wi na. Saraga wɔfenne to wila ki fɔrɔgɔfɔ wi jen. A wo si pinle ma ye Zhezu wi ni wa saraga wɔfenne to wi laga.

¹⁶ Eɛn fɔ, a Pyeri wo si koro wa funwa na le yeyɔngɔ ki tanla. Fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa saraga wɔfenne to wila pye ma jen, a wo si yiri, mɛɛ pan ma para jele ŋa wila pye na yeyɔngɔ ki wele wi ni, mɛɛ Pyeri wi pye, a wi ye.

¹⁷ Kona, tunmbyee jele ŋa wila pye na yeyɔngɔ ki wele, a wì si Pyeri wi pye fɔ: «Mì yo mboro fun ma yen ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?» A Pyeri wì sho fɔ: «Ayoo, wo wa ma mi.»

¹⁸ Tunmbyeele poro naa Zhufuye sorodasheelee pe ni, pàa kason gberi wa ma yere na waga, katugu were tila pye na kuun. Pyeri wila pye wa pe ni na waga fun.

Saraga wɔfenne togboɔ wila Zhezu wi yewe

(*Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71*)

¹⁹ Wa go nawa, a saraga wɔfenne to wì si Zhezu wi yewe wi

fɔrɔgɔfenne poro naa wi nagawa senre ti wogo ki ni.

²⁰ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mila pye nala senre ti yuun nari finligi lere pyew wi yege na. Mila pye na leele pe nari sanga pyew wa sheryinre to naa sherigo gbɔgɔ ki ni, wa laga ŋga Zhufuye pe ni fuun pe maa pe yeɛ finli we. Mii yaraga ka yo larawa.

²¹ Màga kanla yewe naa. Mbele pàa pye na nuru na yeri pe yewe nda mila yo pe kan ti ni. Nda mila yo ki woolo pèri jen.»

²² Naa Zhezu wila kaa to yo ma, sorodasheelee mbele pàa pye le wi tanla, a wo wa nunɔba suu fele ma sho fɔ: «Pa maa para saraga wɔfenne to wi ni yeɛn!»

²³ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kàa pye senpere mì yo, ŋga mì yo, a kì pye tipege, maga naga. Na kaa si pye senjende mì yo, yingì na mɛɛ na gbɔn?»

²⁴ A Anne wì si Zhezu wi yaga wa pɔsaga ma suu torogo wa Kayifu yeri, saraga wɔfenne to we.

Pyeri wila je Zhezu wi na naa

(*Mati 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62*)

²⁵ Ko sanga wo ni, Simɔ Pyeri wila pye ma yere wa kason ki tanla na waga. A pè suu yewe ma yo fɔ: «Mì yo mboro fun ma yen ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?»

A Pyeri wì sigi je ma yo fɔ: «Ayoo, wo wa ma mi.»

²⁶ Pyeri wila naŋa ŋa nunɔbolo gbɔn mali laga, wì sefo wà la pye saraga wɔfenne to wi tunmbyee wa. A ko tunmbyee wo si Pyeri wì pye fɔ: «Mì yo mɔɔ yan na wì ni wa nanɔgɔ kere ti ni?»

²⁷ A Pyeri wì si je naa ma yo kaselege ma. Ki wagati nunɔba wi ni, a ngɔpɔlo wì si gbele.

*Paa kari Zhezu wi ni
wa gboforoneri Pilati
wi yegε sɔgɔwɔ*

(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5;
Luki 23.1-5)

²⁸ Ko punɔgo na, a Zhufuye pè si yiri Zhezu wi ni wa Kayifu wi go, mɛɛ kari wi ni wa gboforoneri wi yunɔgbɔgo ki ni. Ki goto yirifaga ko layi. Eɛn fɔ, pe sila ye wa yunɔgbɔgo ki ni, janɔgo paga ka pye fyɔngɔ ni Yenɲεle li yegε na, pe ta pe Paki feti suro ti li.

²⁹ Kì kaa pye ma, a gboforoneri Pilati wì si yiri wa funwa na pe kɔrɔgo, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yinɔgi kala yè yo ki nanɔa ɲa wì pye?»

³⁰ A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Ki pye kapege pyefɔ ma, wè se jɛn na pan mboo le ma kɛɛ.»

³¹ Kona, a Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro jate yaa kee wì ni, ye sa kiti kon wì na ye yala ye lasiri wì ni.» A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Kii daga we lere wa gbo, na gboforoneri wii yɔn kan.»

³² Zhezu wila ki naga ma yo wì yaa ku kulɔmɔ mba na, pa ki senre tila daga mberi yεɛ yɔn fili yεɛn†.

³³ Kona, a Pilati wì si songɔrɔ ma ye wa yunɔgbɔgo ki ni, mɛɛ Zhezu wì yeri maa yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunana we le?»

³⁴ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro ma ko jate naga yuun ma yε lee, nakoma pele wele pege yo ma kan na kanɲɔlɔ?»

³⁵ A Pilati wì suu pye fɔ: «Ma mi yan Zhufu le? Ma tara woolo poro naa saraga wɔfɛnne teele pe ni, poro pè pan mɔɔ le na kɛɛ. Yinɔgi mà pye kpaw?»

³⁶ A Zhezu wì si Pilati wì pye fɔ: «Na wunluwɔ pi woro dunruya woo. Ki pye pi yɛn dunruya woo, na tunmbyeele pe jɛn nala malaga

ki gbɔn, janɔgo paga kanla le Zhu-fuye pe kɛɛ. Eɛn fɔ, na wunluwɔ pi woro dunruya wo woo.»

³⁷ A Pilati wì suu pye fɔ: «Ki cɛn ma yɛn wunlunana kɛ?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ko mà yo we. Wunluwɔ wì mi. Ko kì ti pànla se, a mì pan laga dunruya wì ni, mbe pan mbaa kaselege ki senre yuun. Lere ɲa fuun wì yɛn kaselege fɔ, wì maa na senre ti nuru na tanri ti na.»

³⁸ A Pilati wì suu pye fɔ: «Kaselege ko yɛn kikiin?»

Pàa yo pe Zhezu wi gbo

(Mati 27.15-31; Maki 15.6-20;
Luki 23.13-25)

Naa Pilati wila kaa ki senre ti yo, a wì si yiri laga funwa na naa Zhufuye pe kɔrɔgo, mɛɛ pe pye fɔ: «Mii jeregisaga yan ki nanɔa ɲa wì na, ɲga ki mbe ya pye wì gbowo pi go.

³⁹ Eɛn fɔ, mbe yala ye kalege ɲga ki yɛn ye yeri ki ni, sanga pyew, Paki feti wì ka gbɔn, mi ma kasopyɔ wa wa ye kan. Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunana wì wa le?»

⁴⁰ A pè si gbele ɲgbanga naa ma yo fɔ: «Ayoo, wo ma! Barabasi wo waa jaa!» Ma si yala, Barabasi wo la pye benɔanri pyefɔ.

19

¹ Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ kan wì sorodasheelee pe yeri, a pè Zhezu wì gbɔn sapige ni.

² A sorodasheelee pè si wuuro migi wunluwɔ njala ma li kan Zhezu wì kan, mɛɛ wunluwɔ derigbɔgo yenge ka le wì kan (mbe ta mbaa tege wi na).

³ A pe nɛɛ fulo wì tanla, nɛɛ wì piin fɔ: «Zhufuye wunlunana, waa ma shari!»

A pe nɛɛ wì feele.

⁴ A Pilati wì si yiri laga funwa na naa, ma Zhufuye pe pye fɔ: «Yè wele, mi yaa wì yirige laga funwa

† 18:32 18:32: Zhan 12.32-33; Kapye 2.23

na ye kan, ye ta yege jen fɔ mii jeregisaga yan wi na, nga ki mbe ya pye wi gbowo pi go.»

⁵ Kona, a Zhezu wì si yiri laga funwa na. Wuuro njala là pye wa wi go na, naa derigbogo yenge ki ni wi na. A Pilati wì si pe pye fɔ: «Nan̄a wi na!»

⁶ Naa saraga wɔfenne teele poro naa Zhufuye sorodasheelee pe ni, pàa kaa wi yan, a pe n̄e gbele ngbanga na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na! Wi kan tiparaga na!»

A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro jate, yoo yigi ye saa kan tiparaga na, katugu mii jeregisaga yan wi na, nga ki mbe ya pye wi gbowo pi go.»

⁷ A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Lasiri konɔ yen we yeri, mbe yala we lasiri wi ni, wi daga mbe ku wi, katugu wì yo wi yen Yen̄e le Pinambyɔ.»

⁸ Naa Pilati wila kaa ki sen̄e ti logo, a wì si fye naa fɔ jenge.

⁹ A wì si ye naa wa yungbogo ki ni, m̄e Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

Ēn fɔ, Zhezu wi sila wi yon sogo.

¹⁰ A Pilati wì suu pye fɔ: «Muwi ma woro na yuun na ni we? M̄e jen fan̄ga yen na yeri mb̄on wa, fan̄ga si yen na yeri mb̄on kan tiparaga na?»

¹¹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Fan̄ga kpe woro ma yeri na na, nd̄e Yen̄e le nga kan ma yeri mbe yiri wa naayeri. Ki kala na, na wila le ma k̄e, wo kapege ko we mboro wogo ko na.»

¹² Maga le le ko sanga wo na, a Pilati wì n̄e pyewe jaa mbe Zhezu wi wa. Ēn fɔ, a Zhufuye pè si gbele ngbanga ma yo fɔ: «Na maga wi wa, ma woro wunlumbolo to wi won̄o. Lere na fuun kaa ȳe pye wunluwo, wo yen na wiin wunlumbolo to wi ni.»

¹³ Naa Pilati wila kaa ko sen̄e ti logo ma, a wì si Zhezu wi yirige

wa funwa na, m̄e saa cen wa kiti kon̄ongo ki na, wa laga nga pe yinri Pave. Ko korɔ wo yen «Laga nga pè wologo.» Pe maa ki yinri naa: Gabata Eburuye sen̄e ti ni.

¹⁴ Kila pye pilige nga pàa Paki feti yaara ti gbegele ko ni, yon̄ofugo ki na. A Pilati wì si Zhufuye pe pye fɔ: «Ye wunlunana wi na.»

¹⁵ Kona, a pe n̄e gbele ngbanga na yuun fɔ: «Wi gbo! Wi gbo! Wi kan tiparaga na!»

A Pilati wì si pe pye fɔ: «Mbe sa ye wunlunana wi kan tiparaga na?»

A saraga wɔfenne teele pè sho fɔ: «Na wunlumbolo to wo ma, wunluwo wa ȳe woro we yeri naa.»

¹⁶ Kona, a Pilati wì suu le pe k̄e pe saa kan tiparaga na.

*Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.31-44; Maki 15.21-32;
Luki 23.26-43)*

A pè si Zhezu wi yigi n̄e kee wi ni.

¹⁷ A Zhezu wo jate wì suu tiparaga ki tugo ma yiri wa ca nawa, ma kari wa laga nga pe yinri «Yungorogo laga», Eburuye sen̄e ti ni pe maa ki yinri Goligota.

¹⁸ Wa ki laga ki na, a sorodasheelee pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na. Pàa leele shyen pele kan fun tipaara ta na le Zhezu wi tanla. Nun̄gba la pye wi k̄e nga na, sann̄a wi yen wi k̄e nga na.

¹⁹ A Pilati wì si ti pè sewe wa yon̄ogo, ma saa wi mara wa Zhezu wi tiparaga ki na. Sen̄e nda tila pye ma yon̄ogo wa tori nda fɔ: «Nazareti ca fenne Zhezu, Zhufuye pe wunlunana we!»

²⁰ Zhufuye pe leger̄e laga sen̄e ti kara, katugu pàa Zhezu wi kan tiparaga ki na laga nga na, kila pye ma yongo ca ki ni. Pàa ki sewe wi yon̄ogo Eburuye sen̄e ni, naa

Jromu tara fenne senre ni konaa Gireki senre ni.

²¹ A Zhufuye saraga wofenne teele pe si saa Pilati wi pye fo: «Kii ja daga maga yonlogo ma yo fo: <Zhufuye wunlunana.> Een fo, ki yonlogo ma yo fo: <Wi yo wi yen Zhufuye pe wunlunana.> »

²² A Pilati wi sho fo: «Ŋga mi yonlogo mako, mi ko yonlogo wi.»

²³ Naa sorodasheelee paa kaa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na ma saa ko, a pe suu yariporo ti tege tegesaga tijere. Sorodashe nungba, tegesaga nungba. Ko pungo na, a pe suu derigbogo ki le, yolisaga sila pye ki na, paa ki ti maga le wa naayeri ma saa kan wa nongona.

²⁴ A pe si pe yee pye fo: «Yaga ka ti we ki derigbogo nga ki walagi. Een fo, ye pan we pete gbɔn ki na, we ta wege tafɔ wi jen.»

Ko la pye ma, jango nga ki yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni, ki ta kigi yee yon fili, fo:
Panla yariporo ti yeele pe yee na, ma pete gbɔn na derigbogo ki wogo na.†

Ko sorodasheelee paa pye.

²⁵ Le Zhezu wi tiparaga ki tanla, Zhezu wi no wila pye ma yere le, naa wi no jonlo sumboro wi ni, naa Kulopasi jo Mari wi ni, konaa Mari na wila yiri wa Magidala wi ni.

²⁶ Naa Zhezu wila kaa wi no wi yan, naa wi forogofɔ na wila pye maa ndanla wi yan yeresaga le wi tanla, a wi suu no wi pye fo: «No, ma pinambyo wi na.»

²⁷ Ko pungo na, a wi suu forogofɔ wi pye fo: «Ma no wi na.»

Maga le le ko sanga wo na, a ki forogofɔ wi si kari Zhezu wi no wi ni wa wi go.

*Zhezu wi kunwo we
(Mati 27.45-56; Maki 15.33-41;
Luki 23.44-49)*

²⁸ Ko pungo na, naa Zhezu wila kaa ki jen ma yo kala pyew li ko, a wi sho fo: «Wogo yen na na†.» Wila ko yo, jango senre nda tila yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni, ti ta tiri yee yon fili.

²⁹ Leyaraga ka la pye le ki laga ki na, kila pye ma yin duven tangara ni. A sorodasheelee pe si ngbala le maa fyɔn wa ki duven tangara ti ni, mee wi migi yizopi tige njege ka na, mee saa wi taga wa Zhezu wi yon ki na, wuu shonri.

³⁰ Naa Zhezu wila kaa wi wo, a wi sho fo: «Ki ni fuun ki yon ki fili.»

A wi suu go ki sogo mee ku.

*Sorodashe wa la Zhezu
wi kanngaga ki sun maga furu*

³¹ Paki feti wi yetegewe pilige ko layi. Zhufuye lelele pe sila pye na jaa gboolo pe koro wa tipaara ti na cenpilige ki ni, katugu ki cenpilige kila pye piligbogo pe yeri. Ki kaa pye ma, a pe si saa Pilati wi yenri ma yo leele mbele paa kan wa tipaara ti na, pe pe saanra ti gbɔn peri kaari, pe gboolo pe tirige.

³² Ki pye ma, a sorodasheelee pe si saa leele mbele paa kan Zhezu wi ni ja wi kongbanna wi saanra ti gbɔn mari kaari, ma shyen woo wi woro ti gbɔn mari kaari fun.

³³ Naa paa kaa gbɔn Zhezu wo na, a pe suu yan wi ku mako. Ki kaa pye ma, a pe si wo saanra to yaga pe siri kaari.

³⁴ Een fo, a sorodashe wa suu sun njanraga ni wi kanngaga ki na. Le ki yongolo nungba ke ni, a kasanwa naa tonmo si yiri wa ki tulugo ki ni.

³⁵ Lere na wila ki kagala ke yuun, wo kpaw wi ke yan yenle ni. Nga wila yuun ki yen kaselege. Wigi jen ma yo kaselege ko wila yuun, jango yoro fun ye taga.

³⁶ Ko la pye, jango Yenjele senre sewe wi laga nga kigi yee

† 19:24 19:24: Yuuro 22.19 † 19:28 19:28: Yuuro 69.22

yɔn fili, fɔ: «*Pe se ka wi kajelege ka kpe kaw.*»†

³⁷ A laga ka ki yo naa wa Yenɛɛle sɛnre sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Na pɛ sun njanraga ki ni, wo pe yaa kaa wele.*»†

Pàa Zhezu gboo wi le

(*Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56*)

³⁸ Ko punɔgo na, Zhozefu ɛa wila yiri Arimate ca wì si saa Pilati wi yenri Zhezu gboo wi ni. Zhozefu wila pye Zhezu wi fɔrɔgɔfo wa, ɛɛn fɔ, kila pye larawa, katugu wila pye na fyɛ Zhufuye fanɔga fenne pe yɛgɛ. A Pilati wì si konɔ kan wì yeri. A Zhozefu wì si kari ma saa Zhezu gboo wì tirige wa tiparaga ki na maa le.

³⁹ A Nikodemu wì si pan fun, wo wila keli ma kari Zhezu wi korɔgo pilige ka yembine la ni. Wila pan sinme nuwɔ taan ni, mba pàa miiri tire naa alowesi tire pinle ti yɛɛ ni maa gbegele. Pila culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko tin.

⁴⁰ A pe shyen pè si Zhezu gboo wi le nɛɛ sinme nuwɔ taan pi wuun wi na, ma parisanyɛɛɛɛ ti migili wi na maa fɔ, ma yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni.

⁴¹ Wa laga ɛga pàa Zhezu wi kan tiparaga ki na, nanɔgo kɛɛɛ tà la pye wa, fanga fɔnɔgo kà la pye wa ki nanɔgo kɛɛɛ ti nawa, pàa ki kon walaga na. Pe sila gboo le wa ki ni faa.

⁴² Pilige ɛga ki mbaa toro Zhufuye cɛnpilige kii gbɔn ko layi, fanga fun kila pye ma yɔngɔ le, ki kala na, a pè si saa Zhezu gboo wi le wa ko ni.

20

Zhezu wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni

(*Mati 28.1-8; Maki 16.1-8; Luki 24.1-12*)

¹ Yapelege ki pilige konɔgbanɔga ki na, yirifaga ki na, maga ta laga ki fa laga jɛnɔgɛ, Mari ɛa wila yiri wa Magidala ca, a wì si kari wa fanga ki yɔn, mɛɛ saa sinndelege ki yan pègɛ konɔgo maga laga wa fanga ki yɔn na. ² Kona, a wì si fe ma saa ki yo Simɔ Pyeri naa fɔrɔgɔfo ɛa wila pye ma Zhezu wì ndanla pe kan, ma yo fɔ: «*Pè we fɔ wi gboo wi wɔ wa wi fanga ki ni, ɛɛn fɔ, we suu tɛgɛsaga jɛn.*»

³ A Simɔ Pyeri wo naa fɔrɔgɔfo sanɔga wi ni, pè si yiri nɛɛ kee wa fanga ki yɔn.

⁴ Pe ni fuun shyen pàa pinle na fee. ɛɛn fɔ, a fɔrɔgɔfo sanɔga wo si fe ɛnɔgbanga ma kari ma Pyeri wo toro, mɛɛ keli ma gbɔn wi na wa fanga ki yɔn.

⁵ A wì si foli ma wele wa, mɛɛ parisanyɛɛɛɛ ti yan wa. ɛɛn fɔ, wì sila ye wa ki nawa.

⁶ Simɔ Pyeri ɛa wila pye wi punɔgo na, naa wì ka saa gbɔn, a wì si ye wa fanga ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛɛɛ ti yan wa fun,

⁷ naa paraga ɛga pàa tɛgɛ ma Zhezu gboo wi go ki fo ki ni. Ki sila pye ma pinle parisanyɛɛɛɛ ti ni, ɛɛn fɔ, kila pye ma gbogolo ki yɛɛ na laga ka na.

⁸ Kona, fɔrɔgɔfo sanɔga ɛa wila keli ma gbɔn wa fanga ki yɔn, a wì si ye wa fun, mari yan, mɛɛ taga ki na ma yo Zhezu wì yen ma yiri wa kunwɔ pi ni.

⁹ Katugu Yenɛɛle sɛnre sɛwɛ wi yen na sɛnre nda yuun ma yo fɔ: Zhezu wila daga mbe yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni, fɔrɔgɔfenne pè sila ti korɔ jɛn gbɛn.

¹⁰ Ko punɔgo na, a fɔrɔgɔfenne shyen pè si sɔngɔrɔ ma kari pe yinɛ.

Zhezu wila wi yɛɛ naga Mari ɛa wila yiri

wa Magidala wi na

(Mati 28.9-10; Maki 16.9-11)

¹¹ Ma si yala, Mari wila pye ma yere wa fanga ki tanla wa funwa na, na gbele. Maa ta wila gbele, a wì si fòli ma wele wa fanga ki ni,

¹² mɛɛ mɛrɛgɛye shyen yan wa, pè yaripɔɔ fire le ma cɛn, wa laga nga pàa Zhezu gboo wi sinngɛ we. Nunnga la pye wa go kɛɛ ki yeri, sanja wila pye wa tɔɔɔ kɛɛ ki yeri.

¹³ A mɛrɛgɛye pè suu yewe ma yo fɔ: «Jɛɛ, yingɛ na, a ma nɛɛ gbele?»

A wì si pe pye fɔ: «Pànlà Fɔ wi gboo wi wɔ, pè saa wi tɛgɛ laga nga na mi sigi jɛn.»

¹⁴ Naa wila kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si kannɔga ma wele wa wi punɔgo na, mɛɛ Zhezu wi yan wì yere le. Ɛɛn fɔ, wi sila ki jɛn mbe yo Zhezu wowi.

¹⁵ A Zhezu wì suu yewe ma yo fɔ: «Jɛɛ, yingɛ na, a ma nɛɛ gbele? Ambɔ maa lagajaa?»

A Mari wì nɛɛ ki jate ndɛɛ nanɔgo kɛrɛfɔ wowi, mɛɛ wi pye fɔ: «Na to, na kaa pye mborɔ maa wɔ ma saa wi tɛgɛ laga ka na, ki naga na na mi yaa saa ɛ.»

¹⁶ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mari!»

A wì si wa ma kannɔga wa wi yeri, mɛɛ para wi ni Eburuye sɛnrɛ ni ma yo fɔ: «Arabuni!» Kò kɔɔ wo yɛn fɔ: «We Nagafɔ.»

¹⁷ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maga kanla yigi, katugu m̀ fa kari na To wi kɔɔgo. Ɛɛn fɔ, kari ma saga yo sɛfɛnnɛ pe kan, fɔ mila kee wa yɛnɛɛ na, na To wi kɔɔgo, wo ɲa wi yɛn yoro fun ye To we, na Yɛnɛɛ li kɔɔgo, lo na li yɛn yoro fun ye Yɛnɛɛ le.»

¹⁸ Kona, Mari ɲa wila yiri wa Magidala ca, wì si kari ma saa ki yo fɔɔɔfɛnnɛ pe kan ma yo wì we Fɔ wi yan, fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwo pi ni.

A wì si nda Zhezu wila yo maa kan ti yɛgɛ yo ma pe kan.

*Zhezu wila wi yɛɛ naga
wi fɔɔɔfɛnnɛ pe na*

(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18;
Luki 24.36-49)

¹⁹ Yapelege ki pilige kɔngbannga ki na, ki pilige ki yɔnlɔkɔgo ki ni, fɔɔɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo go ka ni, ma kɔɔɔ ti sɔgo pe yɛɛ na, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye fannga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔɔwɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Yeyinngɛ ki pye ye ni!»

²⁰ Naa wila kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì suu keyɛn naa wi kannɔga ki naga pe na. A fɔɔɔfɛnnɛ pe nawa pì si yinngɛ pe na fɔ jɛngɛ, naa pàa we Fɔ wi yan we.

²¹ A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Yeyinngɛ ki pye ye ni! Na To wìlan tun yɛgɛ ɲga na, mi fun mila ye tunnu ma fun.»

²² Naa wila kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si pe fɛ wi yɔn tifeɛgɛ ki ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye Yinnɛkpoyi li ta!»

²³ Yaga leele mbele kapere kala yaga pe na, ti yaa kala yaga pe na. Na yee yɛnlɛ mbe mbele kapere kala yaga pe na, pe se ka ti kala yagawa ta.»

Zhezu wo naa Toma sɛnrɛ

²⁴ Ma si yala, Toma ɲa pàa pye na yinri Waan, wo ɲa wila pye Zhezu wì fɔɔɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyen wa, wo sila pye wa sanmbala pe ni sanga ɲa ni Zhezu wila wi yɛɛ naga pe na we.

²⁵ Kò punɔgo na, a fɔɔɔfɛnnɛ sanmbala pè suu pye fɔ: «Wè we Fɔ wi yan.»

Ɛɛn fɔ, a Toma wì si pe pye fɔ: «Na mii pondiile yɔngɔlo ke yan wa wi keyɛn yi na, mbe yombɛɛ le wa pɔndiile yɔngɔlo ke ni, mbanla kɛɛ ki le wa wi kannɔga ki ni, mi se taga ki na fyew.»

²⁶ Ki yapelege nunḡba naa mbe kɔ, fɔrɔḡɔfenne pàa pe yeε gbo-golo wa go ki ni naa. Kona, Toma wila pye wa pe ni. Go ki kɔɔrɔ tila pye ma sɔḡo pe na. Eεn fɔ, Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔḡowɔ, mæε pe pye fɔ: «Yeyinḡge ki pye ye ni!»

²⁷ Ko punḡo na, a wì si Toma wi pye fɔ: «Ma yombele li le laga mala keyen yi wele. Ma kεε ki le laga na kannḡgaga ki ni. Maga ka koro wa mbatagawa pi ni, eεn fɔ, taga na na!»

²⁸ A Toma wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, naa na Yenḡjele!»

²⁹ A Zhezu wì suu pye fɔ: «Katugu màla yan, ko kala na mà taga na na. Eεn fɔ, mbele paa tari na na pee silan yan, ferewe yen pe woo!»

Ki sewe ḡa wi pye go ye

³⁰ Zhezu wila kafonḡɔlɔ kele pye naa lεḡere wi fɔrɔḡɔfenne pe yeε na, ke woro ma yonlɔḡo laga ki sewe ḡa wi ni.

³¹ Eεn fɔ, ki wogolo ḡeḡe koro yonlɔḡo, janḡo ye taga ki na fɔ Zhezu wo wi yen Kirisi, ma pye Yenḡjele li Pinambyɔ. Na yaga taga wi na, ye yinwege ta wi meḡe ki na.

ZHEZU WILA FILI WI FɔRɔḡɔFENNE KɔLɔSHYEN NI WA TIBERiyADI LɔGBɔḡɔ KI YɔN NA

21

21.1-25

*Zhezu wila wi yeε naga
wi fɔrɔḡɔfenne kɔlɔshyen na
(Mati 28.16; Luki 5.1-11)*

¹ Ko punḡo na, a Zhezu wì suu yeε naga naa wi fɔrɔḡɔfenne pe na, wa Tiberiyadi lɔgbɔḡo yon ki na. Wila wi yeε naga pe na yeε ḡa na ki ḡa:

² Simɔ Pyeri, naa Toma ḡa pàa pye na yinri Waan†, naa Natanayeli ḡa wila yiri wa Kana ca, wa Galile tara, naa Zebede pinambiile shyen pe ni, konaa Zhezu wi fɔrɔḡɔfenne pele ni shyen, pàa pye laga nunḡba.

³ A Simɔ Pyeri wì si sanmbala pe pye fɔ: «Mi yaa sa ḡbanra wɔ.»

A pè suu pye fɔ: «We yaa pinle ma ni fun.»

Kona, a pè si yiri ma saa ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni. Eεn fɔ, pe sila yaraga ka yigi ko yembine lo ni.

⁴ Naa laga kila kaa na lari, a Zhezu wì si pan ma yere wa lɔḡo konḡo ki na, eεn fɔ, fɔrɔḡɔfenne pe sila ki jen mbe yo Zhezu wowi.

⁵ Kona, a wì si pe pye fɔ: «Na piile, ye ḡbanra ta ta le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»

⁶ A wì si pe pye fɔ: «Ye ye mεε ti wa wa tɔnmɔkɔrɔ ki kalige kεε ki na, pa ye yaa ta yigi.»

A pè si mεε ti wa wa, eεn fɔ, pe sila ya mberi tile mbe yiri ti ni, naa tila pye ma yin ḡbanra ti ni ki kala na.

⁷ Kona, fɔrɔḡɔfɔ ḡa wila pye ma Zhezu wi ndanla, a wì si Pyeri wi pye fɔ: «We Fɔ wowi.»

Naa Simɔ Pyeri wila kaa ki senre ti logo ma yo we Fɔ wowi, a wì suu derege ki le maga le, katugu wila ki wɔ maga teḡe, mεε to wa tɔnmɔ nεε kee wi kɔrɔḡo.

⁸ A fɔrɔḡɔfenne sanmbala poro si pan tɔnmɔkɔrɔ ki ni, na mεε ti tile, tila pye ma yin ḡbanra ti ni. Pe sila pye ma lali lɔḡo konḡo ki ni, ki fogo ki mbaa metere cenme yon ko tin.

⁹ Naa pàa kaa gbɔn wa lɔḡo konḡo ki na ma tigi wa tara, a pè si kason nanḡanra yan naa ḡbanga ni wa ki na, konaa buru ni wa ki tanla.

¹⁰ A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ḳḡbanra nda yè yigi, ye pan ta ni na kan.»

† 21:2 21.2: Zhan 11.16

¹¹ A Simo Pyeri wì si saa ye wa tonmòkòró ki ni, mée méré ti tile ma yiri ti ni wa lògò ki ni, tila pye ma yin ngbanra tugbòró ni. Ti ni fuun tila pye ngbanga pyo cenme naa nafa shyen ma yiri ke ma yiri taanri (153). Ali maga ta tila pye ma lege ma, méré ti sila koonlo.

¹² A Zhezu wì si pe pye fo: «Ye pan ye ka.»

Fòrogofenne wa kpe sila ya mboo yewe mbe yo fo: «Ambo wi mboro?» Katugu paa ki jen ma yo we fo wowi.

¹³ A Zhezu wì si fulo, ma buru wi le maa yeel pe na, naa ngbanga ki ni.

¹⁴ Ki taanri wogo ko layi Zhezu wila wi ye naga wi fòrogofenne pe na, naa wila yen ma yiri wa kunwo pi ni we.

Zhezu wila yo Pyeri wi ni

¹⁵ Naa paa kaa ka ma ko, a Zhezu wì si Simo Pyeri wi pye fo: «Zhan pinambyo Simo, moo ndanla ma we mi yen ma mbele pe ndanla yege nga na ki na le?» A Pyeri wì suu pye fo: «Ee, we fo. Maa jen ma yo ma yen mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fo: «Ta yaakara kaan na simbapiile† pe yeri.»

¹⁶ A wì suu pye naa ki shyen wogo na ma yo fo: «Zhan pinambyo Simo, mi yen moo ndanla le?» A Simo wì suu pye fo: «Ee, we fo. Maa jen ma yo ma yen mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fo: «Maa na simbaala pe wele.»

¹⁷ A wì suu pye naa ki taanri wogo na ma yo fo: «Zhan pinambyo Simo, mi yen moo ndanla le?»

A ki si Pyeri wi nawa wo, naa Zhezu wila wi yewe ki taanri wogo ki na ma yo fo: «Mi yen moo

ndanla le?» A wì si Zhezu wi pye fo: «We fo, mà kala li ni fuun li jen. Maa jen ma yo ma yen mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fo: «Maa yaakara kaan na simbaala pe yeri.»

¹⁸ «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, sanga nga ni maa pye lefonho, maa pye noo kurusijara wi poo ma ye, na kee ma landanlaga na. Een fo, na maga ka pye naja lelee, ma yaa ma keyen yi jaraga, lere wa wi yaa ma kurusijara wi po ma kan mbe kari ma ni wa laga nga ma woro na jaa mbe kari wa we.»

¹⁹ Zhezu wila ko senre to yo Pyeri wi kan maga naga wi na, paa yege nga na wi mbaa ka ku mbe gbogowo taga Yennele li na we. Ko pungo na, a Zhezu wì suu pye fo: «Taga na na!»

*Zhezu wo naa fòrogofò
na wila pye maa ndanla*

²⁰ Naa Pyeri wila kaa kannga ma wele, a wì si fòrogofò na wila pye ma Zhezu wi ndanla wi yan wì taga pe na. Wo wila cen ma telege Zhezu wi na yembin na ni paa li we. Wila Zhezu wi yewe ma yo fo: «We fo, ambo wi yaa ma le kee?»

²¹ Naa Pyeri wila kaa wi yan, a wì si Zhezu wi pye fo: «We fo, nga we sin, yingi ki yaa ka wo ta?»

²² A Zhezu wì suu pye fo: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fo mbe sa songoro mbe pan, ma yingi kala yen ko ni? Mboro wo na, taga na na san.»

²³ A ko ki kan ki senre ti jaraga tagafenne pe sogowo ma yo ki fòrogofò wi se ka ku. Ma si yala, Zhezu wi sila ki yo mbe yo wi se ka ku. Een fo, Zhezu wila ki yo ma yo fo: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fo mbe sa

† 21:15 21:15: Simbapiile poro pe yen tagafenne mbele pe fa fannga ta wa tagawa pi ni. Zhezu wi yo Pyeri wila pe yege sinni wila pe nari paa fannga taa wa tagawa pi ni.

songoro mbe pan, ma yingi kala
yen ko ni?»

²⁴ Ko forogofa nungba wo wila
ki kagala ke sereya wi yuun, wo
wi ke yonlogo. Wège jen ma yo
wi sereya wi yen kaselege.

Senre pungo woro

²⁵ Een fo, Zhezu wi kagala kele
pye naa legerere. Ki pye pe ke ni
fuun nungba nungba ke yonlogo
sewe, mi yen naga sonri fo ki
sewele pe se jen na kun laga
dunruya wi ni.

Zhezu wi pitunmbolo pe KAPYEGELE wele

SEWE WI NAWA SENRE

Sewe shyen woo ña Luki wila yonlɔgɔ wowi ña yeen. Laga ki sewe ña wi ni, ñga kila pye Zhezu wi forɔgɔfenne pe na, wi yiringɔlo ma kari wa yenjele na, Luki wi yen naga nari we na. Zhezu wila wi pitunmbolo pe tun pe saa Sentanra ti yari dunruya wi lagapyew ki ni; paa daga mbe keli mbege le wa Zheruzalemu ca gben. Tagafenne konjbanmbala paa pye Zhufuye, een fo, we Fo wila pe kara maga naga pe na fo Sentanra ti yen lere pyew wi woro. Ki sewe ña wi yen kagbɔgɔ yon fo jenge, katugu wi yen na we sari we sewe le mbele pitunmbolo paa yonlɔgɔ pe koro jen.

Ki Luki sewe ña wi yen ma kon ma yiri konsara taanri. Wa wi konsaga konjbannga ki ni (1-7), ñga pitunmbolo paa pye wa Zheruzalemu, wi yen naga yuun we kan. Naa Zhezu wila yiri ma kari wa yenjele na, a Yinnekpoyi li si yiri wa yenjele na ma pan ma koro pitunmbolo pe ni. Laa yawa kan pe yeri paa Sentanra ti yari konaa paa kafonngolo piin. Legilizi ña wa Zheruzalemu ca wi woolo paa lege fyaw, fo a ki kayanga lenge Zhufuye tee le pe ni, maga kan pe yiri na Zhezu wi forɔgɔfenne pe jolo.

Wa sewe wi konsaga shyen wogo ki ni (8-12), Luki wi yen naga yuun we kan paa yege ñga na Zhezu wi forɔgɔfenne paa gbon ma jaraga, ma kari wa Zhude tara ti kanngara na tara to naa Samari tara ti ni. Zhufuye mbele paa pye na Zhezu wi forɔgɔfenne pe jolo, pe ni nungba la kannga ma

pye Zhezu wi pitunngo, paa pye naa yinri Poli. Zhezu wila wi yege naga wi na yariyanga ka ni, maa yeri wi pye wi pitunngo wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Sanni Luki wi sa Poli wi senre sannda ti yo, wila keli ma para we ni pitunngo Pyeri wi tunngo wogo ko na konaa paa yege ñga na mbele pe woro Zhufuye pe konjbanmbala paa kannga ma pye Zhezu wi forɔgɔfenne.

Wa sewe wi konsaga taanri wogo ki ni (13-28), Luki wi yen na Soli wi senre sannda ti yuun. Paa kaa na Soli wi yinri Poli. Poli wila tangangala titonlongolo taanri tanga na Sentanra ti yari lalerege na wa Jromu tara wunluwo pi ni. Lele gere la saa Poli wi torogo maa saga wa we Fo wi tunngo ki ni. Ki leele poro pele la wele Barinabasi, naa Silasi, naa Timote, naa Tite, naa Apolosi konaa Mariki.

Luki wila saa poli wi torogo fun wi tangangala ke le na. Ko ki ti wa sewe wi lara ta ni, mbe wo naa Poli ni pe ta laga nungba, wi ma kaa yo fo: «We sigi pye yeen.» Poli wila legiliziyee tegetege cagboro nda ti yen kagbɔgɔ yon ti le gere ni. Wila tunngo pye ngbanga jenge wi Fo wi kan, een fo wila jolo fun jenge.

Wa sewe wi konsaga yeri, Luki wi yen naga yuun fo paa Poli wi torogo paa kasopyo yen wa Jromu ca, wunlumbolo to wi ta wi kiti kon wi na.

SEWE WI YEN MA KONLO YEGE ÑGA NA

Sewe wi lesaga senre 1.1-3

Yinnekpoyi li panga konaa
Legilizi wi pelime wa
Zheruzalemu 1.4-7.60

Pitunmbolo paa Zhezu Sentanra
ti yari wa Samari tara naa
Zhude tara 8.1-12.25

Poli wi kondangala konjbanna
Yenjele tunngo ki na wo

naa Barinabasi konaa Zhan Mariki 13.1-15.35

Poli wi kondangala shyen wolo Yennele tunngo ki na wo naa Silasi konaa Timote 15.36-18.23

Poli wi kondangala taanri wolo Yennele tunngo ki na 18.24-21.16

Poli wi yingiwe wa Zheruzalemu konaa wi kaso yege wa Sesare ca 21.17-26.32

Poli wi kondangala mbe kari wa Jromu ca konaa wi kaso yege 27.1-28.31

SEWE WI LESAGA SENRE

1.1-3

¹ Na wonlo Tewofili, wa na sewe kongbanja wi ni, kagala ngele Zhezu wi pye, ma nagawa mba naga leele pe na, maga le wa wi tunngo ki lesanga wi ni

² fo ma saa gbɔn pilige nga wila kaa yiri ma kari wa yennele na ki na, mila ke ni fuun ke yege yo ma kan. Sanni wi sa yiri wi kari wa yennele na, wila konɔ kan wi pitunmbolo mbele wila wo pe yeri Yinnekpoyi li fannga na.

³ Zhezu wi kunwo pi punngo na, wila wi yee naga pitunmbolo pe na kacɛn legere ni, naga nari pe na pege jen fo wila yen ma yiri wa kunwo pi ni. Wila pye naa yee nari pe na, ma saa gbɔn fo piliye nafa shyen, na Yennele li wunluwo pi senre yuun pe kan.

YINNEKPOYI LI PANGA KONAA LEGILIZI WI PELIME WA ZHERUZALEMU CA

1.4-7.60

⁴ Pilige ka, maa ta wila nii pe ni, a wi sigi yo maga ngban pe ni ma yo fo: «Yaga ka lali Zheruzalemu ca ki ni, een fo, na To wi yon folo na mila li senre yo ye kan, yeli sige.

⁵ Katugu Zhan la leele pe batize tonmo ni, een fo, sanni piliye jenri ni, Yennele li yaa ye batize Yinnekpoyi lo ni.†»

*Zhezu wi yiri ma kari
wa yennele na*

⁶ Naa pitunmbolo paa kaa pe yee gbogolo le Zhezu wi tanla, a pe suu yewe ma yo fo: «We fo, wagati na yeen wo ma yaa Izirayeli tara wunluwo pi gbegele mboo tege naa fonngo le?»

⁷ A Zhezu wi si pe pye fo: «Na To wi sanga naa wagati na kon maa tege wi yee fannga ki na, yoro si daga mbe wo jen.

⁸ Een fo, ye yaa ka fannga ta, na Yinnekpoyi liga ka tigi mbe pan ye na we. Ye yaa ka pye na serɛfenne wa Zheruzalemu ca, naa Zhude tara ti ni fuun ti ni konaa Samari tara ti ni, fo sa gbɔn wa tara ti kosaga ki na.»

⁹ Naa wila kaa ki senre ti yo ma ko, a wi si yiri ma kari wa yennele na. A pe nee wi wele, a kambaaga ka si pan maa ton pe na.

¹⁰ Naa paa pe yengele ke kan wa naayeri na wele bere wa wi karisaga, a nambala shyen pele si yiri le pe na. Paa pe yee po parifire ni;

¹¹ a ki nambala shyen pe si pe pye fo: «Yoro Galile tara fenne, yinggi na, a ye si koro ma yere na wele wa yennele na? Ki Zhezu na wi yiri na ye sogowo ma kari wa yennele na yeen, pa wi yaa ka songoro mbe pan ma fun, paa yege nga na yoo yan wila kee wa yennele na we.»

*Paa Matiyasi wi wo maa tege
wa Zhudasi wi yonlo*

¹² Kona, a pitunmbolo pe si yiri wa oliviye tire yanwiga ki na ma songoro ma kari wa Zheruzalemu ca. Ki yanwiga kii

† 1:5 1.5: Mbe batize Yinnekpoyi li ni ko koro wo yen mbe Yinnekpoyi li ta li ye ma ni tiyongo.

lali Zheruzalemu ni, ki sɔgɔwɔ pi yen paa culo nunɔgba yen.

¹³ Naa paa kaa ye wa ca, a pè si lugu ma ye wa sanngazo wi ni, ma kari wa yumbyɔ nɔ paa pye na tungu faa wi ni. Mbele paa pye wa, pe mɛɛ tori nda: Pyeri, naa Zhan, naa Zhaki, naa Andire, naa Filipu, naa Toma, naa Baritelemi, naa Matiye, naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zeloti, konaa Zhaki pinambyɔ Zhude wi ni.

¹⁴ Pe ni fuun paa pe yɔn ki wa nunɔgba ma koro na Yenɔjele li yenri ma pinle jɛɛle pe ni, naa Zhezu wi nɔ Mari wi ni, naa wi nɔsepiile nambala pe ni.

¹⁵ Ki piliye yi ni, tagafenne mbele paa pye ma gbogolo wa, pe mbaa cɛnɛ naa nafa (120) yɔn ko tin. A Pyeri wi si yiri ma yere wa pe sɔgɔwɔ, ma sho fɔ:

¹⁶ «Sefenne, Yenɔjele sɛnɛ tila daga mberi yɛɛ yɔn fili, nda Yinnekpoyi lãa yo faa wa Davidi wi yɔn Zhudasi wi kanngɔlo we. Wo wila pye Zhezu wi yigifenne pe yekelewe.

¹⁷ Wila pye wa we nɔbelege ki ni, ma wi tasaga ta wa we tunɔngo ki ni.

¹⁸ «(Yinɔgo ki nanɔ wi kerɛ ta lo wi kapege pyege sara wi ni, ko punɔgo na, a wi si to ma jiile, a wi lara ti fugu, a wi latiire ti yiri ma jaraga.

¹⁹ Zheruzalemu ca fenne pe ni fuun pɛge wogo ki jɛn, a pɛge kerɛ ti mɛge taga pe sɛnɛ ti ni, nari yinri <Akelidama>. Ko kɔrɔ wo yen fɔ <kasanwa kerɛ†.>

²⁰ «Katugu ki yen ma yɔnɔgo wa Yenɔjele gbɔgɔyuuro sɛwe wi ni ma yo fɔ:

Ye ti wi go ki kannga kataga, lere ka ka cɛn wa ki nawa naa.
Ki si yen ma yɔnɔgo naa fɔ: *Lere wa yɛge mbe cɛn tunɔngo ki na wa wi yɔnɔ.*†

²¹⁻²² «Ki kala na, wagati nɔ fuun waa pye Zhezu wi ni, na tanri na kee na paan, nambala mbele paa pinle we ni, maga le wa sanga nɔ ni Zhan wila pye na batemu wi piin, fɔ ma pan ma gbɔn pilige nɔga Zhezu wila kaa yiri we sɔgɔwɔ ma kari ki na, poro wa nunɔgba we daga mbe wɔ. Wo wa nunɔgba daga mbe taga we na, we pye Zhezu wi yenɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni pi sɛɛfenne.»

²³ Ki kaa pye ma, a pè si nambala shyen naga: Zhozefu nɔ paa pye na yinri Barisabasi, a pè kaa wi mɛge taga naa yinri Zhusitusi, wo naa Matiyasi.

²⁴ Ko punɔgo na, a pè si Yenɔjele li yenri ma yo fɔ: «We Fɔ, mboro nɔ ma yen lere pyew wi kotogo ki jɛnfɔ, nɔ mɔ ki leele shyen mbele pe ni, wi naga we na,

²⁵ jango wi ye wa ki tunɔngo nɔga ki ni, wi pye pitunɔgo Zhudasi wi yɔnɔ, wo nɔ wi wɔ wa ki ni ma kari wi karisaga we.»

²⁶ A pè si pete gbɔn, a pete gbɔngɔ ki si Matiyasi wi wɔ. A wo si taga pitunmbolo ke ma yiri nunɔgba pe na ma pye pitunɔgo wa.

2

Yinnekpoyi li panga ye

¹ Naa Pantikoti feti pilige kila kaa gbɔn, tagafenne pe ni fuun paa pye ma gbogolo laga nunɔgba.

² Le ki yɔngɔlo nunɔgba ke ni, a tinɛ pà si yiri wa yenɔjele na paa tifelingbɔgo tinɛ yen, mɛɛ ye wa go nɔga paa pye ma cɛn ki ni fuun ki ni.

³ A pè si ngayinɔgele kele yan paa kason yinɔgele yen, a kè si walagi walagi ma cɛncɛn tagafenne pe ni fuun nunɔgba nunɔgba pe na.

⁴ A pe ni fuun pè si yin Yinnekpoyi li ni, mɛɛ ki le na yuun sɛnfɔndɔ ni ma yala nda

Yinnekpoyi làa le wa pe yon paa yuun ti ni.

⁵ Ma si yala, ki piliye yi ni, Zhufuye mbele paa pye na fyε Yεnɲele li yege, pèle la pan wa Zheruzalemu feti wi na. Paa pan ma yiri dunruya tara pyew ti ni.

⁶ Naa ki tinme pila kaa yiri ma, a janwa wi si gbogolo wi yeε na. Kila pe pari, katugu pe ni fuun nunɲba nunɲba paa pye na pe senre jate ti nuru tagafenne pe yeri paa ti yuun.

⁷ Kila to pe yon na fo ma pe nawa pi wo, a pe neε pe yeε yewe na yuun fo: «Mi yo ki leele mbele paa para yeεn, pe ni fuun pe yen Galile tara fenne?»

⁸ A ki si cen mele, we ni fuun nunɲba nunɲba, we senre jate nda pè we se wa ti ni, a we neε ti nuru pe yeri paa ti yuun?

⁹ We pele yen Pariti tara fenne, naa Medi tara fenne, naa Elami tara fenne, naa mbele pè yiri wa Mezopotami tara, naa Zhude tara, naa Kapadosi kinda wo naa Pɔn kinda wi ni, naa Azi tara ti ni,

¹⁰ naa Firizhi tara ti ni, naa Panfili tara to naa Ezhipiti tara ti ni, naa Libi tara laga nga kɪ mara Sireni tara ti na ki ni, naa mbele pè yiri wa Orumu ca,

¹¹ ma pye Zhufuye, naa mbele pè ye Zhufuye sherege ki ni pe ni, naa Kireti tara fenne konaa Larabuye pe ni, we ni fuun waa Yεnɲele li kagbɔgɔlɔ ke nuru pe yeri paa ke yuun we senre jate ti ni.»

¹² A ki si pe pari ma pe jatere wi piri pe na, a pe neε ki yuun pe yeε kan fo: «Iɲga ko kɔrɔ wo yen mele?»

¹³ Eεn fo, pèle la pye na tege tagafenne pe na, neε yuun fo: «Pè tin duven taan ni.»

Pyeri wi Yεnɲele senre yowo we

¹⁴ Ki kaa pye ma, a Pyeri wi si yiri ma yere, wo naa pitunmbolo ke ma yiri nunɲba sanmbala pe ni. A Pyeri wi neε para nɲbanga janwa wi ni na yuun fo: «Na Zhufuye woolo, konaa mbele fuun pe yen ma cen laga Zheruzalemu ca, ye nunɲbogolo jan na senre ti yeri, yege jen

¹⁵ ye yo fo ki leele mbele pee tin sinme ni paa yege nga na yaa ki jate we; katugu yonlɔ ki fa nɲban gben.

¹⁶ Eεn fo, Yεnɲele yon senre yofɔ Zhoueli wila para kala na na, loli na li pye yeεn we.

¹⁷ Wila ki yo ma yo Yεnɲele li yo fo:

Sanni dunruya kɔpiliye ni, mi yaa na Yinne la tirige senwee piile pe ni fuun pe na.

Ye pinambiile naa ye sumborombiile pe yaa kaa Yεnɲele li yon senre yuun.

Ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa yariyanra yaan (mbaa yinrigi wa li yeri).

Ye leleɲgbaara ti yaa kaa wɔɔnrɔ wɔɔnlɔ, (mbaa yinrigi wa li yeri).

¹⁸ *Eε, ko piliye yo ni, mi yaa na Yinne li tirige na tunmbyeele pe na, nambala o, jεεle o.*

Pe yaa kaa Yεnɲele li yon senre yuun.

¹⁹ *Mi yaa ka kafɔnɲɔlɔ pye mbe naga wa naayeri wa yenɲele na, mbe kacɛn legere pye laga nɔgɔna wa tara ti na.*

Ki yaa ka pye kasanwa naa kasɔn konaa wirige wɔgɔ.

²⁰ *Yonlɔ ki yaa ka kanɲga diwi, yenɲe ki yaa yanlaga paa kasanwa yen,*

sanni we Fɔ wi pilige ki sa gbɔn, ki piligbɔgɔ nga ki yen gbɔgɔwɔ ni we.

²¹ *Kona, lere na fuun ka we Fɔ wi mege ki yeri.†, wo yaa sho†*

† 2:21 2.21: Lere na fuun ka we Fɔ wi mege ki yeri ko kɔrɔ wo yen fo lere na fuun ka yenle mbe taga wi na. † 2:21 2.17-21: Zhouε 3.1-5

22 «Yoro Izirayeli woolo wele, yaa nuru! Nazareti ca fenne Zhezu wo wi yen ña Yenñele làa naga ye na fannga ni; katugu làa kafonngolo, naa kagbogolo, naa kacen legere pye wi fannga na laga ye sogowo, paa yege ñga na yoro jate yege jen we.

23 Pàa ki nana wi le ye kee paa yege ñga na Yenñele làa ki kon maga tege faa, maga jen ma yo ki yaa ka pye we. A yòo kan kapere pyefenne pe yeri, a pòo kan tiparaga na maa gbo.

24 Eñ fò, Yenñele lùu yen maa yirige wa kunwo pi ni, maa wo wa kunwo pi jologo ki ni, katugu yawa sila pye kunwo pi ni puu yerege.

25 Davidi wila para wi senre na ma yo fò:

Mila pye na we Fò wi yaan wa na yege sanga pyew.

Wi yen wa na kalige kee ki na, jango na jatere wi ka ka piri na na.

26 *Ki kala na, na nawa pi yinngi na na, a na yon kila yogorimò senre yuun.*

Ali maga ta na wire ti yen kuworo, na jigi wi yen ma cen yeyinngè na;

27 *katugu ma sanla yinne li yaga wa kuulo tara ti ni.*

Ma se yenle ki na ma woo kpoiwi wi fongò.

28 *Mà yinwege kongolo ke naga na na.*

Ma yaa kanla nawa pi yinngi, na mi ka ka pye wa ma tanla we.†

29 «Sefenne, ye ti mbe we tele Davidi wi kala li yo mbeli filige ye kan: Wila ku, a pòo le, wi fanga ki yen laga we sogowo ali ma pan ma gbòn nala.

30 Wila pye Yenñele yon senre yofò. Wila ki jen ma yo Yenñele làa yon folo kon ma wugu maa kan, ma yo li yaa ka wi setirige

pyo wa tege wi wunluwo jongo ki na†.

31 Ko kala ki ti wila para Kirisi wi yenme mbe yiri wa kunwo pi ni pi senre na, katugu sanni ki sa pye, wila ki yo ma yo fò:

Wi sila koro wa kuulo tara ti ni, wi wire ti sila si fongò.

32 Ki Zhezu we, Yenñele lùu yen maa yirige wa kunwo pi ni, we ni fuun we yen ki sere.

33 Ki kala na, wi lenngolo Yenñele li yeri maa tege wa li kalige kee ki na, a wì si Yinnekpoiwi li ta ma yala wi To wila yon folo na kon li ni, ma li tirige we na fò jenge. Koyi ñga yingò yaa yaan na nuru yeen we.

34 Katugu Davidi jate wi sila yiri mbe kari wa yenñele na, eñ fò, wila ki yo ma yo fò:

We Fò wigi yo na Fò wi kan ma yo: Cen wa na kalige kee ki na,

35 *fò mbe soon mbenfenne pe ñgbanga, mbe pe pye ma tooo ti tegesaga.†*

36 «Ki kala na, Izirayeli tara woolo pe ni fuun pe daga mbege jen mbe filige ki na, fò ki Zhezu ña yè kan wa tiparaga ki na, Yenñele lùu pye we Fò naa Kirisi.»

37 Naa pàa kaa ki senre ti logo, a pe jatere wì si piri pe na. A pè si Pyeri wo naa pitunmbolo sanmbala pe pye fò: «Sefenne, yingì we daga mbe pye?»

38 A Pyeri wì si pe pye fò: «Ye ye kapere ti jen yeri yaga, ye ni fuun nunngba nunngba ye batize Zhezu Kirisi wi mege ki na, jango ye ye kapere ti kala yagawa ta. Kona, pa ye yaa Yenñele li yarikanga ki ta, ko ki yen Yinnekpoiwi le.

39 Katugu ki yon folo li kon yoro naa ye piile ye kan, naa mbele fuun pe yen lalerege na, naa mbele fuun Yenñele li yaa ka yeri pe pan li korogò we.»

† 2:28 2.25-28: Yuuro 16.8-11 † 2:30 2.30: Yuuro 132.11; 2 Sami 7.12 † 2:35 2.34-35: Yuuro 110.1

40 A Pyeri wì si nuru naa ma Yenñele senre ta yegε yo pe kan senlegere ni, ma pe yeri fo: «Ye yenle showo pi na, ye ye yee yigi ki nala pilige lepeele pe kapyere ti ni.»

41 Mbele paa yenle wi senre ti na, poro la batize. Ki pilige ki ni, leele mbele paa taga pe na, pe mbaa lere waga taanri (3 000) yon ko tin.

Tagafenne pe tangalomɔ we

42 A pè si koro na pitunmbolo pe nagawa senre ti nuru, ma gbogolo pe ni nungba, na nii pe ni ja, na Yenñele yenri.

43 Leele pe ni fuun paa pye na fye, katugu pitunmbolo paa pye na kagbogolo naa kafonngolo legere piin.

44 Tagafenne pe ni fuun paa pye pe yee ni, ma pe kee yaara ti pye pe pe ni fuun woro.

45 Paa pye na pe keere to naa pe kee yaara ti pere naga penjara ti yeele pe yee na, ma yala pe ni fuun nungba nungba pe jorowo pi ni.

46 Pilige pyew paa koro na kee wa sherigo gbogo ki ni jatere nungba ni. Na pe yaakara ti kaa ja wa pe yinre ti ni, na nii nayinme ni, ma pye kapitanra ni.

47 Paa pye na Yenñele li sonni, a pe kala li lere pyew wi ndanla. Pilige pyew Yenñele laa pye na pele tari pe ngbelege ki na, mbele Yenñele laa pye na shoo we.

3

Pyeri wila nana murugu wa sagala

1 Pilige ka, Pyeri naa Zhan paa pye na kee ja wa sherigo gbogo ki ni yonloparaga ka na, ko kila yala Yenñele yenrisanga wi ni.

2 Nana murugu wa la pye wa, pa paa wi se ma. Kila pye pilige pyew, leele pe maa le ma saa wi tegε wa sherigo gbogo yeyongo ka

na, nga paa pye na yinri Yeyongo tiyongo, jango wila yaara yenri leele mbele paa pye na yiin wa sherigo gbogo ki ni pe yeri.

3 Naa wila kaa Pyeri naa Zhan pe yan paa yiin wa sherigo gbogo ki ni, a wì si pe yenri ma yo pe yaraga ka kan wi yeri.

4 A Pyeri naa Zhan pè si pe yengele ke kan wi na nee wi wele. A Pyeri wì suu pye fo: «Ta we wele!»

5 A nana wi nee pe wele maga yan ndee pe yaa yaraga ka kan wi yeri.

6 Eεn fo, a Pyeri wì suu pye fo: «Penjara naa te woro na yeri, εεn fo, nga ki yen na yeri, mi yaa ki kan ma yeri. Nazareti ca fenne Zhezu Kiriwi mege ki na, yiri maa tanri.»

7 A Pyeri wì suu yigi wi kalige kee ki na maa yirige. Le ki yongolo nungba ke ni, a wi jegele naa ke kurusara ti si fannga ta.

8 A wì si yew ma kan ma yere wi tooo ti na, nee tanri. A wì si pinle ma ye pe ni wa sherigo gbogo ki ni, na tanri, na yeni, na Yenñele li sonni.

9 Leele pe ni fuun paa wi yan wila tanri na Yenñele li sonni.

10 A pe sigi jen ma yo nana na wila pye ma cen wa sherigo gbogo Yeyongo tiyongo ki na na yaara yenri wo lawi. Nga kila pye wi na kila pe pari ma pe jatere wì piri pe na.

Pyeri Yenñele senre yogo wa sherigo gbogo ki ni

11 Naa ki nana wila koro ma po Pyeri naa Zhan pe na, a kì si leele pe ni fuun pe pari. A pè si fe ma kari pe korogo wa tongbo na paa pye na yinri Salomo tongbo wi tanla.

12 Naa Pyeri wila kaa ki yan ma, a wì si janwa wi pye fo: «‹Izirayeli tara woolo, yingì na ki nana na wì sagala kala li si ye pari ma? Yingì na, a yè si ye yengele ke kan we

na, ma mbe yo woro yeera fannga yi, nakoma naa waa fyε Yennele li yege ko kala ki ti ki nana na wi tanga?

¹³ Abirahamu naa Izaki naa Zhakobu Yennele le, we teleye Yennele le, lo lūu tunmbyee Zhezu wi gbogō. Yaa wi le keε, ma je wi na wa Pilati wi yege sōgōwō. Ma si yala, Pilati wila ki sonri mboo wa wila kee.

¹⁴ Yaa je wo na wi yen kpoyi, ma sin wi na, ma Pilati wi yenri ma yo wi legbolere wo wa.

¹⁵ A yè si na wi yen yinwege ki ni fuun go wi gbo. Eεn fō, Yennele lūu yen maa yirige wa kunwō pi ni, we yen ki sere.

¹⁶ Ki nana na yaa yaan maa jen yeεn, Zhezu mege nga ki yen fannga ni, naa tagawa mba wi taga ki mege ki na, ko kigi kan wi fannga ta. Naa wi taga Zhezu mege ki na, ko kuu sagala pew ye ni fuun ye yege na we.

¹⁷ «Yingō, sefenne, migi jen ma yo kambajenne po pila ti yoro naa ye teele pe ni yaa ko pye ma.

¹⁸ Eεn fō, Yennele làa kagala ngele yo faa wa li yon senre yofenne pe ni fuun pe yon, ma yo li Kirisi wi yaa ka jolo, pa li ke ni fuun ke pye ma ke yon fili ma.

¹⁹ Ki kala na, ye ye kapere ti jen yeri yaga, ye songoro Yennele li korogō, ye kapere ti ta ti laga ye na pew.

²⁰ Kona, we Fō wi yaa wogosanga pye wi pan ye kan, mbe Kirisi wi torogo ye kan, wo na wila wi wō faa ye kan we, wo wi yen Zhezu we.

²¹ Wi daga mbe koro wa yennele na fō wagati wi sa gbōn Yennele li yeri li yaraga pyew ki gbegele naa fonngō, paa yege nga na làa ki yo faa wa li yon senre yofenne kpoyi pe yon we.

²² Moyisi wila ki yo ma yo fō:

«We Fō, ye Yennele le, li yaa li yon senre yofō wa yirige ye kan mbe yiri wa ye sefenne pe sōgōwō paa na yen. Senre nda fuun wi yaa ka yo ye kan, yeri logo.

²³ *Na lere na fuun si ka yenle mbe logo ki Yennele yon senre yofō wi yeri, wo yaa ka jōgō mbe wō wi woolo pe sōgōwō.»†*

²⁴ Yennele yon senre yofenne mbele fuun pè para maga le wa Samiyeli na, naa mbele fuun pè pan wo pungo na, pe ni fuun pè para ki piliye yi senre ti na.

²⁵ Ye yen Yennele yon senre yofenne pe setirige piile. Yon folo na Yennele làa kōn we teleye pe yeri, yoro yaa ki duwaw wi taa, paa yege nga na làa ki yo ma Abirahamu wi kan ma yo fō: *«Sege nga fuun ki yen laga tara na, ki yaa ka duwaw ta mbe yiri wa ma setirige ki ni.»†*

²⁶ Ki pye ma, a Yennele li si li tunmbyee wi yirige yoro kan gben. Làa wi torogo wi duwaw yoro na, mbe ye ni fuun nungba nungba ye kannga ye wō wa ye kapyere tijangara ti ni.»

4

Pyeri naa Zhan pe yerewe wa kiti konfenne ngbelege ki yege sōgōwō

¹ Ma Pyeri naa Zhan pe ta paa pye na para leele pe ni, a saraga wofenne, naa sherigo gbogō sorodasheelee to wi ni konaa Sadusiye pèle si kari pe korogō.

² Paa nawa ngban fō jenge, katugu Zhezu wi yenme senre to pitunmbolo pe shyen paa pye na yuun na leele pe nari ma yo kuulo pe yaa ka yen.

³ A pè si pitunmbolo pe yigi ma pe le kaso fō ki goto, katugu yembine làa wō mako.

⁴ Konaa ki ni fuun, mbele paa pitunmbolo pe Yennele senre

† 3:23 3.22-23: Dete 18.18-19 † 3:25 3.25: Zhenε 22.18

yowo pi logo, pe legerɛ la taga Zhezu wi na, fɔ tagafenne pe ni fuun pe yon ki mbaa nambala waga kanjurugo (5 000) yon ko tin.

⁵ Ki goto pinliwe pi ni, Zhu-fuye teele, naa Zhufuye lelelele pe ni, konaa lasiri sewe jenfenne pe ni, pè si pe yee gbogolo wa Zheruzalemu.

⁶ Saraga wafenne to Anne wila pye wa fun, naa Kayifu, naa Zhan naa Alegizandire konaa saraga wafenne to wi woolo pe ni fuun pe ni.

⁷ A pè si Pyeri naa Zhan pe yeri ma pe wa nandogomo, mee pe yewe ma yo fɔ: «Yingi yawa, nakoma ambo mɛge fannga na, a yè sigi nana na wi sagala?»

⁸ Kona, ma Pyeri wi ta Yinnekpoyi lùu yin, a wì si pe pye fɔ: «Izirayeli woolo teele konaa lelelele,

⁹ mbege ta yaa we yewe nala kagbaraga nga ki pye nana murugu wi kan, konaa wi sagalalomo pi ni we,

¹⁰ ye ni fuun ye daga mbege jen, Izirayeli tara woolo pe ni fuun pe daga mbege jen fun, fɔ ki pye Nazarɛti ca fenne Zhezu Kirisi wi mɛge ko fannga na. Wo na yaa kan wa tiparaga ki na, a Yenjele lùu yen maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ we. Wo fannga na ki nana na wi sagala, wi si yen ma yere na ye yee sɔgɔwɔ.

¹¹ Zhezu wo wi yen na Yenjele senre sewe wi yen na para wi kanngolo naga finligi fɔ:

Yoro go wafenne yè je sinndelege nga na,

ko ki pye go yenle li sinndelege kongbannga ye!†

¹² Showo pi se ta lere wa ni na Zhezu wo ma, katugu Yenjele lii mɛge ka kan lere wa yeri laga dunruya wi ni fuun wi ni, nga we

mbe ya sho ki fannga na, na wo mɛge ko ma.»

¹³ Kila to kiti konfenne ngbelege ki yon na, katugu paa Pyeri naa Zhan pe yan pè kotogo ta. A pè sigi jen le ma yo pe jenme pii gbogo, pe yen sewe mbajenle. A pè nuru naa maga jen ma yo paa pye Zhezu wi pinleyenle.

¹⁴ Een fɔ, naa paa nana na wila sagala wi yan yeresaga le pe yee yee sɔgɔwɔ, pe sila senre ta mbe pe yon sogo.

¹⁵ A pè si Pyeri naa Zhan pe wo wa kiti konsaga. Ko punjo na, a pè si pe yee yan nɛɛ pe yee yewe na yuun fɔ:

¹⁶ «Yingi we yaa pye ki leele mbele pe na? Ki filige Zheruzalemu fenne pe ni fuun pe yee na, fɔ poro pège kafonno gbolo na li pye, we se ya je li na.

¹⁷ Een fɔ, na we kaa jaa ki kala liga kaa yari leele pe sɔgɔwɔ mbaa kee yee, ye ti we pe koko gbɔn, we senngbanra yo pe na paga ka para lere ni ki Zhezu wi mɛge na naa.»

¹⁸ Kona, a pè si Pyeri naa Zhan pe yeri ma pe lenge wa kiti konsaga, mee ki yo maga ngban pe ni ma yo paga ka para, nakoma mbe nagawa kan lere yeri Zhezu wi mɛge ki na naa tatata.

¹⁹ Een fɔ, a Pyeri naa Zhan pè si pe yon sogo ma yo fɔ: «Kikiin ki yen ma sin Yenjele li yee na, we yoro senre to le lee, nakoma we Yenjele lo senre to le? Yoro jate ye ka yo.

²⁰ Woro wo na, kagala ngele wè yan ma logo, we se ya koro ke mbayowo.»

²¹ A kiti konfenne ngbelege ki si senngbanra yo Pyeri naa Zhan pe na naa, mee pe wa ma yo paa kee. Pè sila pyewe ta mbe pe jolo leele pe kala na, katugu leele pe ni fuun paa pye na Yenjele li gbogo nga kila pye ki kala na.

²² Naŋa ŋa pàa ki kafonno li pye wi na maa sagala, wi yeŋe yon kila yeŋe nafa shyen naa ki punŋo ko tin.

Tagafenne pe yenrewe we

²³ Pyeri naa Zhan pe wanŋolo ma yiri wa kaso, a pè si kari pe tagafenne yeŋle sanmbala pe korogo. Saraga wofenne teele poro naa lelele pe ni pàa senre nda yo ma pe kan, a pè si saa ti yege yo ma pe tagafenne yeŋle pe kan.

²⁴ Naa tagafenne pàa kaa ki senre ti logo pe yeri, a pè si Yenŋele li yenri nawa nunŋba ni, ma yo fo: «We Fo, mboro mà naayeri, naa tara, naa kogoje konaa ti nawa yaara ti ni fuun ti da.

²⁵ Mboro màga yo Yinnekpoyi li fanŋga na wa ma tunmbyee, we tele Davidi wi yon fo:

*Yingi na, a cengele kè si yiri ma je?
Yingi na, a tara woolo pè si yon le wagafe ma?*

²⁶ Tara na wunlumbolo pè pe yeŋe gbegele mbe malaga gbɔn.

*Tara teele pè pe yeŋe gbogolo
mbe yiri we Fo wo naa Kirisi wi ni
pe korogo.†*

²⁷ Katugu ki yen kaselege fo Erɔdi naa Pɔnsi Pilati, naa Izirayeli woolo poro naa tara woolo pe ni, pè pe yeŋe gbogolo laga ki ca ŋga ki ni, ma tunmbyee kpoyi Zhezu ŋa mà wɔ wi mege ni.

²⁸ Ŋga màa kɔn ma tege faa, ma yala ma yawa naa ma nandanwa kala li ni, pa pège pye maga yon fili yeŋe.

²⁹ Ki kala na, yingɔ, we Fo, senŋbanra nda pè yo we na ti logo, ma kotogo kan ma tunmbyeele pe yeri, pe ta paa ma senre ti yuun.

³⁰ Ma kee ki sanga, jango yambala paa sagala, kafonŋolo, naa

kagbɔgolo mbaa piin ma tunmbyee kpoyi Zhezu wi mege ki na.»

³¹ Naa pàa kaa ko Yenŋele yenrewe pi na, pàa pye ma gbogolo laga ŋga na, a kɔ si yege. A pè si yin Yinnekpoyi li ni nee Yenŋele senre ti yuun kotogo ni.

Tagafenne pe gbogolomɔ we

³² Tagafenne pe ni fuun pe jatere wila pye nunŋba, naa yinne nunŋba ni. Lere kpe sila pye naga yuun mbe yo wi kee yaara ti yen wo nunŋba woro. Eɛn fo, pe yaara tila pye pe ni fuun pe woro.

³³ Pitunmbolo pàa pye na wa Fo Zhezu wi yenme pi senre yuun yawa gbɔɔ ni. A Yenŋele li nee yinne kaan pe ni fuun pe yeri.

³⁴ Kewagafɔ sila pye pe sogowɔ, katugu mbele fuun keere naa yinre la pye pe yeri, pàa pye nari pere na paan ki penjara ti ni,

³⁵ nari kaan pitunmbolo pe yeri, a paa ti yeŋele lere nunŋba nunŋba pyew wi na, ma yala wi jorowo pi ni.

³⁶ Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Zhozufu, pitunmbolo pàa kaa wi mege taga naa yinri Barinabasi. Ko korɔ wo yen fo: «Naŋa ŋa wi maa leele kotogo kanni.» Levi setirige pyɔ lawi, pa pàa wi se wa Shipiri logɔ fugo tara ti ni.

³⁷ Kere tà la pye wo yeri ma fun, a wiri pere ma pan maga penjara ti kan pitunmbolo pe yeri.

5

Ananiyasi naa Safira kala

¹ Eɛn fo, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi wo naa wi jo Safira, a poro si pe kere ta pere.

² A wì si ta wɔ wa ki penjara ti ni mari tege, ma yala wi jo wi yen ki jenme, mee saa ti sannda ti kan pitunmbolo pe yeri.

³ A Pyeri wì suu yewe ma yo fo: «Ananiyasi, kì pye mele, a Sotanla

† 4:26 4.25-26: Yuuro 2.1-2

wì si ya ma ye wa ma kotogo na nɔɔ yɛɛ sinni, a mà finlɛ ma Yinnekpoyi li kan, mbege ta mà kɛrɛ ti pɛrɛ maga penjara ta wɔ ma teɛ we?

⁴ Ki pye mɛɛ jari pɛrɛ, ti se jen na koro ma woro le? Ti pɛrɛngɔlɔ, ki penjara ti woro ma woro mari pye ma pyewe le? Ki pye mɛlɛ, a mà sigi jate wa ma nawa mbege kala cɛnlɛ na li pye? Mɛɛ finlɛ mbe leele kan, ɛɛn fɔ, mà finlɛ ma Yɛnɲɛlɛ lo kan.»

⁵ Naa Ananiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si to mɛɛ ku. Mbele fuun pàa ki kala li logo, pàa fyɛ fɔ jɛngɛ.

⁶ A lefɔnmbɔlɔ pè si pan maa gboo wi fɔ paara ni, mɛɛ kari wi ni ma saa wi le.

⁷ Kì kaa mɔ na kee lɛri taanri yeri, a Ananiyasi jɔ wì si pan wa. Kala na làa pye, wi sila li jɛn.

⁸ A Pyeri wì suu yewe maa pye fɔ: «Kì yo na kan, yɔn ɲga ko mboro naa ma pɔlɔ wi ni, yàa ye kɛrɛ ti pɛrɛ ki na le?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo maa pye fɔ: «Ee, ki yɔn koyi we.»

⁹ Kona, a Pyeri wì suu pye fɔ: «Mɛlɛ, a yè si yere ki na mbe we Fɔ wi Yinnekpoyi li wa mbe wele? Ta nuru, mbele pɔɔn pɔlɔ wi le pe mbele le go yɔn ki na, pe yaa mboro fun ma lɛ mbe kari ma ni.»

¹⁰ Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a jɛlɛ wì si to le Pyeri wi jegele mɛɛ ku. A lefɔnmbɔlɔ pè si ye maa yan wì ku, mɛɛ wi lɛ ma saa wi le wa wì pɔlɔ wi tanla.

¹¹ A Legilizi woolo pe ni fuun, naa mbele pàa ki kala li logo, pè si fyɛ fɔ jɛngɛ.

Pitunmbolo pàa kafɔnngɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye

¹² Pitunmbolo pàa kafɔnngɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ legerɛ pye leele pe sɔgɔwɔ. Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma gbogolo wa Salomo

tongbo wi nawa, ma pe yɔn ki wa nungba.

¹³ Leele sanmbala poro na, wa kpɛ sila soro mbe sa pinlɛ pe ni. Kona ki ni fuun, leele pàa pye na pe sonni fɔ jɛngɛ.

¹⁴ ɛɛn fɔ, janwa legerɛ la pye na tari we Fɔ wi na, nambala poro naa jɛlɛ wele, na pinlɛlɛ tagafɛnnɛ ɲgbelege ki ni.

¹⁵ Leele pàa pye na yambala pe lee na paan pe ni wa konngolo ke ni, na pe teri sinleyaara naa fuuro na, janngo Pyeri wi torosaga, wi nunu wi ta wi to pele na.

¹⁶ Janwa wìla pye na yinrigi wa Zheruzalɛmu kanngara na cara ti ni fun, na paan yambala naa yinne tipegele fɛnnɛ pe ni, a pe ni fuun pè sagala.

Zhufuye teele pàa pitunmbolo pe jɔlɔ

¹⁷ Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si yiri, poro pàa pye Sadusiye wele. A yenjara si ye pe ni pitunmbolo pe kala na. A pè si yere ki yerewe mbe kala la pye pe na.

¹⁸ A pè si pitunmbolo pe yigi, mɛɛ pe le wa kaso go gbɔgɔ ki ni.

¹⁹ ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si kaso go kɔɔrɔ ti yengele, ma pitunmbolo pe yirige wa funwa na, mɛɛ pe pye fɔ:

²⁰ «Yaa kee ye sa yere wa sherigo gbɔgɔ ki ni, ɲga fuun ki yɛn na para yinwefɔnngɔ ki sɛnrɛ na, ye saga yo ye leele pe kan.»

²¹ Naa pitunmbolo pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si kari ki goto yirifaga ki na wa sherigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ ki le na leele pe nari.

A saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si kiti kɔnfɛnnɛ ɲgbelege konaa Zhufuyelelelele pe ni fuun pe gbogolo laga nungba. A pè si tun ma yo pe kari wa kaso go ki ni, pe pan pitunmbolo pe ni.

22 Eɛn fɔ, naa sorodasheelee pàa ka saa gbɔn wa, pe sila sa pitunmbolo pe ta wa pan maga go ki ni. A pè si sɔngɔrɔ ma pan maga yo kiti kɔnfenne ngbelege ki kan,

23 ma pe pye fɔ: «We saa kaso go ki ta sɔgɔsaga fɔ jɛngɛ. Yeyɔngɔ welefenne pe yɛn yere-saga le yeyɔnrɔ ti na. Eɛn fɔ, na wè kaa kɔɔrɔ ti yengɛle, lere pyɔ we si wo yan wa nawa.»

24 Naa sherigo gbɔgɔ sorodasheelee to wo naa saraga wɔfenne teele pe ni, pàa kaa ki logo, a kɪ si pe nawa pɪ wɔ pe na. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki kala li kɔwɔ pɪ yaa ka pye yɛgɛ nga na ki ni.

25 A nana wà si ye wa pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, leele mbele yè le wa kaso, pe mbele wa sherigo gbɔgɔ ki ni paa leele pe nari!»

26 Kona, a sherigo gbɔgɔ sorodasheelee to wo naa wɪ sorodasheelee pe ni, a pè si kari mɛɛ pan pitunmbolo pe ni yɔɔrɔ; katugu pàa pye na fyɛ fɔ leele paga ka poro jate pe wa sinndɛɛɛ ni.

27 Naa pàa kaa pan pe ni, a pè si pe yerege le kiti kɔnfenne ngbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. A saraga wɔfenne to wɪ si pe yewe ma yo fɔ:

28 «Wège yo ye kan maga ngban ye ni, ma yo fɔ yaga kaa leele pe nari ki nana na wi mɛgɛ ki na naa! Eɛn fɔ ye wele, ye nagawa sɛnrɛ ti Zheruzalemu ca ki kɔ, a yaa jaa mboo gbokala li taga woro na.»

29 A Pyeri naa pitunmbolo sanmbala pe ni, pè sho fɔ: «Ki daga we Yɛnɛle lo sɛnrɛ to le we we leele poro woro to na.

30 We telɛye pe Yɛnɛle li Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pɪ ni, wo na yàa kan wa tiparaga ki na maa gbo we.

31 Yɛnɛle lùu yirige maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ ki na, maa

pye wunlunana naa Shofɔ, jango Izirayeli tara woolo pe ta pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe kapere ti kala yagawa ta.

32 Woro wo na, we yɛn ki kagala ke sɛrefenne, woro naa Yɛnɛkpoyi li ni, lo na Yɛnɛle li kan mbele pèli sɛnrɛ ti le pe yeri we.»

33 Naa kiti kɔnfenne ngbelege kila kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pɪ si ngban pe na fɔ jɛngɛ, fɔ a paa jaa mbe pitunmbolo pe gbo.

34 Eɛn fɔ, Fariziye nana wà la pye pe ni, pàa pye naa yinri Gamaliyeli. Zhufuye lasiri sɛwe jɛnfɔ lawi, leele pe ni fuun pàa pye naa gbogo. A wo si yiri ma yere wa kiti kɔnfenne ngbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ pe pitunmbolo pe yirige wa funwa na wagati jɛnrɪ ni.

35 Kona, a wɪ si pe pye fɔ: «Izirayeli tara woolo, ye ye yɛɛ yigi nga yaa jate mbe pye ki nambala mbele pe na ki ni.

36 Ki fa mɔ ma, Tedasi wila yiri maa yɛɛ pye ma yo wɪ yɛn legbɔɔ. A nambala cenme tijɛɛ (400) si wo taga wi na. Eɛn fɔ, pàa wi gbo, leele mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga pe yɛɛ na. A ki kala li kɔ jaga.

37 Ko punɔgo na, a Galile tara fenne Zhudasi wɪ yiri ma je fun, ma yala leele pe jirige wagati wi ni. A wɪ lelgɛɛ pye ma taga wi yɛɛ na. Wo fun, a pòo gbo, mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga.

38 Ki kala na, mi yɛn naga yuun ye kan, koni wo ni, yaga ka kapege pye ki nambala mbele pe na. Ye pe yaga paa kee. Na kaa pye ki kala na, nakoma ki tunɔgo nga kɪ yiri leele yeri, ki yaa ka jɔgɔ.

39 Eɛn fɔ, na kaa pye kɪ yiri Yɛnɛle lo yeri, ye se ya mbege jɔgɔ. Ye ye yɛɛ yigi, kiga ka pye ndɛɛ yaa wiin Yɛnɛle li ni.»

A kiti konfenne ngbelege ki si yenle Gamaliyeli wi senre ti na,

⁴⁰ mee pitunmbolo pe yeri naa, ma pe kan, a pe pe gban sapige ni, mee ki yo maga ngban pe ni ma yo paga ka para Zhezu wi mege na naa. Kona, a pe si pe wa ma yo paa kee.

⁴¹ A pitunmbolo pe si yiri ma kari, ma yin nayinme ni, katugu Yenjele laa ki daga pe ni pe jolo Zhezu wi mege ki kala na.

⁴² Kona, a pe si koro na leele pe nari na Yenjele senre ti yuun pe kan pilige pyew, fo Zhezu wo wi yen Kirisi we, wa sherigo gbogo konaa leele pe lara ti ni.

6

Paa nambala kolshyen wo paa pitunmbolo pe sari

¹ Ki piliye yi ni, tagafenne paa pye na lege na kee. Eburuye mbele Gireki senre yofenne, paa pye na kongori Eburuye mbele tara piile pe na, katugu pe nangunjaala pe sila pye na jate wa pilige pyew yaakara yewile pi ni.

² A pitunmbolo pe ke ma yiri shyen pe si tagafenne janwa wi ni fuun wi gbogolo, mee pe pye fo: «Ki woro ma yala we Yenjele senre yowo pi wa kanngaga na, we pye yaakara yeelefenne.»

³ Ki kala na, sefenne, ye nambala kolshyen wo ye yee ni, mbele leele paa pe metanga yinri, pe pye pe yin Yinnekpoyi lo naa tijinliwe ni. We yaa pe le wa ki tunngo ki ni.

⁴ Kona, woro yaa koro mbaa Yenjele li yenri mbaa li senre ti yuun.»

⁵ A ki senre ti si tanla leele pe ni fuun pe ni. A pe sigi leele mbele pe wo: Etiyeni, wo la pye ma yin tagawa naa Yinnekpoyi li ni, naa Filipu, naa Purokori, naa

Nikanori, naa Timo, naa Parime-nasi, konaa Nikola, cenle la yege woo lawi wo, ma yiri wa Antiyoshi ca. Wila ye Zhufuye sherege ki ni.

⁶ A pe si pe naga pitunmbolo pe na. A poro si Yenjele yenri pe kan, ma pe keyen yi taga pe na, ma duwaw pye pe kan.

⁷ Kona, a Yenjele li senre ti si koro na jaragi na kee. A tagafenne pe nee lege fo jenge wa Zheruzalemu. Saraga wofenne pe legere la yenle ma taga Zhezu wi na fun.

Zhufuye teele paa Etiyeni wi yigi

⁸ Yenjele laa yinme naa fannga kan Etiyeni wi yeri. Wila pye na kafonggolo tugbongolo naa kagbogolo piin leele pe sogowo.

⁹ Een fo, a leele pele si yiri nee kendige woo Etiyeni wi ni. Ki leele pele la yiri sherigo ka ni, a paa pe yinri leseele. A pele yiri wa Sireni naa Alegizandiri cara ti ni. A pele yiri wa Silisi tara to naa Azi kinda wi ni.

¹⁰ Een fo, pe sila ya mbe yo mboo ya, katugu wila pye na para tijinliwe ni Yinnekpoyi li fannga na.

¹¹ A pe si penjara kan leele pele yeri larawa ma yo pege yo fo: «Woo yan wila para na Moyisi naa Yenjele li mege ki jogo.»

¹² A pe si leele poro naa leelele, naa lasiri sewe jenfenne pe sun ma pe wa Etiyeni wi na. A poro si saa to Etiyeni wi na maa yigi, mee wi tilele ma kari wi ni wa kiti konfenne ngbelege ki yege sogowo.

¹³ A pe si pan wa yagbogolo serafenne pele ni. A poro sho fo: «Ki nana na yeen, wi senpere yowo pii ko we sherigo gbogokpoyi konaa Moyisi lasiri wi na.»

¹⁴ Katugu wege logo wi yon fo Nazareti ca fenne Zhezu wi yaa ki sherigo gbogo nga ki ya, mbe

kalegele ngele Moyisi wila kan we yeri ke kannga.»

¹⁵ Mbele fuun paa pye wa kiti konfenne ngbelege ki ni, a pè si pe yengele ke kan Etiyeni wi na, mæe wi yege ki yan kila yengele paa mærege yege yen.

7

Etiyeni Yennele senre yowo we

¹ A saraga wofenne to wì si Etiyeni wi yewe ma yo fò: «Ki kagala ke yen kaselege le?»

² A Etiyeni wì sho fò: «Na woolo naa na teele, yaa nuru na yeri! Yennele ngbogo kila ki yee naga we tele Abirahamu wi na, maa ta wa Mezopotami tara, sanni wi sa cen wa Haran ca.

³ Yennele làa wi pye fò: *Yiri laga ma tara konaa ma to ca ki ni, ma kari wa tara nda mi yaa naga ma na ti ni!*[†]

⁴ Kì pye ma, a Abirahamu wì si yiri wa Kalide tara ma saa cen wa Haran ca. Naa wi to wila kaa ku, ko pungo na, a Yennele li suu torogo laga ki tara nda ti ni, nda ye yen ma cen yingò we.

⁵ Yennele li sila laga kpe kan wi yeri laga ki tara nda ti ni, ali yere tologo kansaga nungba. Eèn fò, Yennele làa yon folò kon wi yeri ma yo li yaa ki tara nda ti kan wi yeri, pungo na, mberi kan wi setirige piile pe yeri. Ma si yala, ki sanga wi ni, pyo sila pye wi yeri gben.

⁶ Yennele làa ki yo wi kan naa, ma yo fò: *Ma setirige piile pe yaa ka sa cen tara ta yege ni, ki tara woolo pe yaa ka pe pye kulolo, mbe pe jolo fò sa gbòn yele cenme tijere (400).*

⁷ Eèn fò, *pe yaa ka pye cenle na kulolo, mi yaa ka kiti kon ki cenle woolo pe na; ko pungo na, pe yaa ka yiri wa mbe pan mbaa na gbogo laga ki laga nga ki ni.*[†]

⁸ Kona, a Yennele li si yon finliwe le Abirahamu wi ni ma yo wila kenrekenre wi piin paa pi kacen yen. Kì pye ma, naa Abirahamu wila kaa Izaki wi se, wi pilige kolotaanri wogo ki na, a wi suu kenrekenre. A Izaki wì si Zhakobu wì se maa kenrekenre. A Zhakobu wì we teleye ke ma yiri shyen pe se, maga nungba ki pye.

⁹ «Yenjara ti kala na, a we teleye pè pe nòsepyo Zhozefu wì pere, a pè kari wì ni paa kulo yen wa Ezhipiti tara. Eèn fò, Yennele làa koro wi ni

¹⁰ maa wò wa wi jologo kagala ke ni fuun ke ni. Yennele làa wi kala li pye, a li wunlunana Farawon wì ndanla, ma kajenme kan wi yeri. A Farawon wì si Zhozefu wì tege Ezhipiti tara to naa wì yeera go ki ni fuun ki go na.

¹¹ Kona, a fungo gbogo kà si to wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, naa Kana tara ti ni. Kì jologo kila gbogo jenge, fò we teleye pe sila yaakara ta.

¹² Naa Zhakobu wila kaa ki logo ma yo yaakara la pye wa Ezhipiti tara, a wì si we teleye pe tun wa ki kongbannga ki na.

¹³ Pe karisaga shyen wogo ki na wa, a Zhozefu wì suu yee naga wi nòsepiile pe na. A Farawon wì si ta maa go woolo pe jen.

¹⁴ Ko pungo na, a Zhozefu wì si tun ma yo pe saa to wi yeri wi pan, naa wi kee woolo pyew pe ni. Paa pye lere nafa taanri ma yiri ke ma yiri kangurugo.

¹⁵ Kì pye ma, a Zhakobu wì si kari ma saa cen wa Ezhipiti tara, a wo naa we teleye sanmbala pe ni pè kaa ku wa.

¹⁶ A pè si pe gboolo pe le ma songoro ma kari pe ni wa Sishemu ca. Abirahamu wila gboolo lesaga nga lo fafafa Amori piile pe yeri penjara ni, ma saa pe le wama.

[†] 7:3 7.3: Zhene 12.1   [†] 7:7 7.6-7: Zhene 15.13-14; Eki 12.40

17 «Yɔn fɔlɔ na Yenɲele laa kɔn Abirahamu wi yeri, naa li yɔn filisanga wila kaa na yɔngɔ, Izirayeli woolo pɛ si se ma lɛgɛ fɔ jɛngɛ wa Ezhipiti tara.

18 A wunlunaɲa fɔnɲɔ si kaa cɛn Ezhipiti tara ti go na. Wo sila Zhouzefu wi jɛn.

19 A ki wunlunaɲa wɛ si we cɛnlɛ woolo pe fanla ma pe li, ma pe jɔlɔ, fɔ ma pe jori ma yo paa pe piyɛngɛlɛ ke waa kaa kuun.

20 Ko sanga wo lawi paa Moyisi wi se, wila pye ma yɔn jɛngɛ Yenɲele li yɛgɛ na. A pɔo gbɛgele ma saa gbɔn fɔ yɛngɛ taanri wa wi to go.

21 Naa paa ka saa wi wa sanga ɲa ni, a Farawɔn wi sumborombyɔ wɛ suu lɛ maa gbɛgele maa pye paa wi yɛɛra pyɔ yɛn.

22 A pɛ si Moyisi wi naga Ezhipiti tara fɛnnɛ tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yawa la pye wi ni wa wi senyoro to naa wi kapyegele ke ni.

23 «Naa Moyisi wila kaa yeɛ nafa shyen ta, a wɛ sigi jatere wi ta mbe kari saa sefɛnnɛ, Izirayeli tara woolo pe wele.

24 A wɛ si saa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa yan wila wi woolo wa jɔlɔ. A wɛ si saga wi woo wi na, mɛɛ Ezhipiti tara woo wi gbɔn maa gbo.

25 A wɛ sigi jate ndɛɛ kana wi woolo pe mbege jɛn fɔ Yenɲele laa jaa mbe wo tɛgɛ mbe pe shɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn.

26 Ki goto pinliwɛ pi ni, wɛ ka saa gbɔn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ, a wɛ si shyen yan paa wiin; a wi nɛɛ jaa mbe pe sɔgɔwɔ pi gbɛgele, mɛɛ pe pye fɔ: *Na wɛnnɛ, ye yɛn paa nɔsepiile yɛn. Yɛngi na, a ye nɛɛ wiin?*

27 Ʋa wila pye naa nimbye wi jɔlɔ, a wɛ si Moyisi wi wɔnrɔgɔ, ma yo fɔ: *Ambɔ wɔɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?*

28 *Maa jaa mbanla gbo paa yɛgɛ ɲga na yunmbaan maa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wi gbo wi le?†*

29 Ki senrɛ ti kala na, a Moyisi wɛ si fe ma saa cɛn wa Madiyan tara ti ni, ma pinambiile shyen se wa.

30 «Naa yeɛ nafa shyen la kaa toro, a mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Moyisi wi na wa Sinayi yanwiga ki na, wa gbinri wi ni, kasɔn yinnɛ la ni tipile la ni laa sori.

31 Naa Moyisi wila kaa ki tipile li yan laa sori ma, a ki suu pari. Naa wila kaa na fulu wa ki tanla mbege wele jɛngɛ, a wɛ si we fɔ wi magala li logo wa fɔ:

32 *«Mi yɛn ma tɛleye pe Yenɲele, Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yenɲele.»* A Moyisi wi nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na, wii kotogo ta naa mbaa ki wele.

33 Kona, a we fɔ wɛ suu pye fɔ: *«Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga ɲga na ki tara ti yɛn kpoi.»*

34 *«Na woolo mbele wa Ezhipiti tara, mɛ pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe jɛngɛ ki logo. Mi tigi ma pan mbe pe shɔ. Pan yɛngɔ mi yaa ma tun wa Ezhipiti tara.»†*

35 «Ki Moyisi nunɲba ɲa paa je wi na ma yo fɔ: *«Ambɔ wɔɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?»* Wo nunɲba wowi Yenɲele laa tun maa pye paa to naa go shɔfɔ yɛn mɛrɛgɛ wɛ sagawa pi kala na, ɲa wila wi yɛɛ naga wi na wa tipile li ni we.

36 Ki Moyisi wo wila pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara, ma kafɔnɲgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara, naa wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni, naa yeɛ nafa shyen ni wa gbinri wi ni.

37 Moyisi wo nunɲba wo wila ki yo Izirayeli woolo pe kan ma yo fɔ: *«Yenɲele li yaa ka Yenɲele yɔn senrɛ yɔfɔ wa yirige ye kan paa*

na yen, mbe yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ.†

38 Ma Izirayeli woolo gbogolomɔ pi ta wa gbinri wi ni, Moyisi wo wila pye wa pe tanla. Wo wila pye we teleye pe ni naa mɛrɛge wi ni, ɲa wila para wi ni wa Sinayi yanwiga ki na we. A wì si Yenɲele li senre nda ti yen yinwege woro ti ta mari kan we yeri.

39 «Een fɔ, we teleye pe sila yenle mboo senre ti le. A pè je wi na, nɛɛ ki jaa wa pe kotogo na mbe songoro wa Ezhipiti tara ti ni.

40 A pè sigi yo Aron wi kan ma yo fɔ: *<Yarisunndo ta gbegele we kan tila we yege sinni. Ki Moyisi ɲa wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ɲga kùu ta we sigi jen.*†

41 Ki piliye yi ni, a pè si napige yanleɛ ka fanri, mɛɛ pan ma saraga wɔ ko yarisunɲgo ko yeri, nɛɛ yɔgɔri pe kɛɛ tunɲgo ki na.

42 Kona, a Yenɲele li si punɲo le pe ni ma pe yaga, a paa naayeri wɔnɲgolo ke gbogo, paa yege ɲga na ki yen ma yonlogɔ wa Yenɲele yɔn senre yofenne pe sɛwele pe ni ma yo fɔ:

Izirayeli woolo, yegele nafa shyen ɲgele yè pye wa gbinri wi ni, yaa yaayoro saara konaa saara ta yege wɔ na yeri le?

43 *Ayoo, een fɔ, ye yarisunɲgo Molɔki ki paraga go ko yaa le ma kari ki ni, naa ye yarisunɲgo Aranfa ki wɔnɲo cɛnlɔmɔ pi ni.*

Ki yarisunndo yanlere to yàa gbegele mbe ta mbaa ti gbogo.

Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye ni fɔ wa Babilɔni punɲo na.†

44 «Paraga go la pye we teleye pe yeri wa gbinri wi ni naga nari ma yo Yenɲele li yen pe ni. *Kila*

gbegele paa yege ɲga na Yenɲele làa ki yo ma Moyisi wi kan we, ma yala ki cɛnlɔmɔ mba wila yan pi ni.†

45 Ko punɲo na, a we teleye pè si paraga go ki ta pe teele pe yeri. A Zhouwe wì si pe yege sin ma ye ki ni laga ki tara nda ti ni. Yenɲele làa tara woolo pe purɔ ma pe yirige wa pe yege. A ki koro laga fɔ ma saa gbɔn Davidi sɔnlɔ ki na.

46 Davidi wila yinme ta Yenɲele li yeri, a wì Yenɲele li yenri ma yo li konɔ kan wi yeri, *wi cɛnsaga gbegele lo na li yen Zhakɔbu Yenɲele li kan.*†

47 Een fɔ, Salomɔ wila kaa ki go ki kan.

48 «Ma si yala, Yenɲele na yaara ti ni fuun ti go na, laa la cɛɛn leele pè yinre nda kan to ni, paa yege ɲga na Yenɲele yɔn senre yofɔ wigi yo ma yo fɔ:

49 *Naayeri wi yen na wunluwɔ jɔngɔ,*

tara ti yen na tɔɔɔ tɛgesaga?†

Yinɲi go ye mbe ya kan na kan naa?

Laga kikiin ki yen wa mbe pye na wogosaga?

We Fɔ wo wì yo ma.

50 *Mi ma miɲi yaara nda ti ni fuun ti gbegele na kɛɛ ki ni wi le?†*

51 «Ye ta ma pye nunɲbongbanla fenne! A ye kotooro naa ye nunɲbogolo kè tɔn Yenɲele li senre ti na. Ye maa kendige woo Yinnekpoyi li ni sanga pyew. Ye yen paa ye teleye pe yen.

52 Yenɲele yɔn senre yofenne pe ni, wiwiin wì koro ye teleye pe sila wi jɔlɔ? Yenɲele yɔn senre yofenne mbele pàa Lesinɲe wi panga ki yari faa, ye teleye pàa pe gbo. Koni yè pye ki Lesinɲe wi perefenne konaa wi gbɔfenne.

† 7:40 7:40: Eki 32.1 † 7:43 7:42-43: Amɔ 5.25-27 † 7:44 7:44: Eki 25.40 † 7:46 7:46: Yuuro 132.5 † 7:49 7:49: Ko yen naga nari ma yo Yenɲele li yen tara ti go na. † 7:50 7:49-50: Eza 66.1-2

⁵³Yoro mbele yè Yennɛle li lasiri wi ta mɛrɛgɛye pe yeri, ye suu yigi.»

Etiyeni kunwɔ we

⁵⁴Naa kiti kɔnfenne nɔgbelege kila kaa ko sɛnrɛ to logo, a ki si pe ya wa pe kotogo na nanɔbanwa pi na, a pe nɛɛ pe yombɛgɛle ke nɔɔri Etiyeni wi kala na.

⁵⁵Ɛɛn fɔ, ma Etiyeni wi ta wila pye ma yin Yinnɛkpoyi li ni, a wi suu yengele ke kan wa naayeri, mɛɛ Yennɛle li gbɔgɔwɔ pi yan, naa Zhezu wi ni yeresaga wa li kalige kɛɛ ki na.

⁵⁶A wi sho fɔ: «Ye wele, mi yen na yennɛle li yaan li yenge, na Lere wi Pinambyɔ wi yaan yeresaga wa Yennɛle li kalige kɛɛ ki na.»

⁵⁷Kona, a pɛ si jɔrɔgɔ, mɛɛ pe nunɔgbogolo ke tɔnndɔ, mɛɛ gbinri ja ma saa to wi na, ⁵⁸maa tilele ma yiri wi ni wa ca, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. A sɛrɛfenne pɛ si pe deere ti wɔwɔ mari tɛgɛ lefɔnɔjɔ wa tanla, paa pye naa yinri Sɔli.

⁵⁹Sanga nɔ ni paa pye na Etiyeni wi waa sinndɛɛrɛ ti ni, a wi nɛɛ yenri na yuun fɔ: «We Fɔ Zhezu, na yinne li shɔ!»

⁶⁰Kona, a wi si kannɔguuro kan ma gbele nɔgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, maga kaa ki kapege nɔga ki jate pe go na.»

Naa wila kaa ko sɛnrɛ to yo, a wɔ si ku.

**PITUNMBOLO PAA
ZHEZU
SENTANRA TI YARI
WA SAMARI TARA
NAA ZHUDE TARA**

8

8.1-12.25

¹Soli wila yenle Etiyeni gbogo ki na.

Soli wila tagafenne pe jɔlɔ

Ki pilige nunɔgba ki ni, a pɛ sigi lɛ na Zheruzalemu ca Legilizi wi

jɔlɔ fɔ jɛngɛ. A tagafenne pɛ si gbɔn ma jaraga ma kari Zhude naa Samari tara ti lagapyew, ndɛɛ pitunmbolo poro ce.

²Nambala mbele paa pye na fyɛ Yennɛle li yege, a poro pɛle si saa Etiyeni gbɔo wi le, mɛɛ wi kunwɔ pi gbele fɔ jɛngɛ.

³Soli wo na, wila pye naga nɔgbanga mbe Legilizi wi jɔgɔ. Wila pye na yin yinrɛ pyew ti ni, na tagafenne, nambala naa jɛɛle pe tilele ma saa na pe nii kaso.

*Filipu wila Zhezu Sentanra ti yari
wa Samari tara*

⁴Tagafenne mbele paa gbɔn ma jaraga, pe nɛɛ kee lagapyew ma saa na Zhezu Sentanra ti yari.

⁵A Filipu wo si kari Samari tara ca ka ni, mɛɛ saa na Kiriisi wi sɛnrɛ ti yari.

⁶Janwa wi ni fuun wila pye na nuru Filipu wi yeri jatere nunɔgba ni, katugu paa pye na kafɔnɔgɔlɔ ngele wila pye na piin ke sɛnrɛ nuru na ke yaan yenle ni.

⁷Yinne tipegele la pye na woo yambala legerɛ ni, na gbele nɔgbanga. A muruguye poro naa jejɔgɔlɔ fenne pɛ legerɛ sagala.

⁸Nayinmɛ gbɔɔ la pye wa ki ca ki ni.

⁹Nanɔ wà la pye wa ki ca ki ni faa makɔ, paa pye naa yinri Simɔ. Wila pye na taluguya kagala piin, a kɛ Samari tara fenne pe pari, naa yeɛ piin ma yo wo yen legbɔɔ.

¹⁰Leele pe ni fuun, mbege le piile pe na mbe sa gbɔn leleɛle pe na, paa pye na nuru wi yeri fɔ jɛngɛ, nɛɛ yuun fɔ: «Ki nanɔ nɔga wo wi yen Yennɛle li yawa we, mba pe yinri yawa gbɔɔ we.»

¹¹Paa pye na nuru wi yeri, katugu wila pe pari wi taluguya kapyere ti ni, maga lɛ fɔ wagati titɔnɔwɔ ni.

¹²Ɛɛn fɔ, a Filipu wɔ si Yennɛle li wunluwɔ po naa Zhezu Kiriisi wi

mege Sentanra ti yari, a leele pè si taga ti na, a pè pe batize, nambala o, jèele o.

¹³ Simo wo jate wila taga Zhezu Kirisi wi na, a pòo batize. A wi si koro na yanri Filipu wi pungo na. Wila pye na kagbògòlò naa kafonngòlò yaan kaa piin, fò a koo pari.

¹⁴ Pitunmbolo mbele pàa pye wa Zheruzalemu, naa pàa kaa ki logo ma yo Samari tara fenne pàa yenle Yenñele senre ti na mari le, a pè si Pyeri naa Zhan pe torogo wa pe yeri.

¹⁵ Naa pàa ka saa gbòn, a pè si Yenñele yenri tagafenne pe kan, jango pe ta pe Yinnekpoyi li ta.

¹⁶ Katugu Yinnekpoyi li sila tigi mbe ye wa kpe ni pe ni gbèn. Pàa pe batize we Fò Zhezu Kirisi wi mege ko na ce.

¹⁷ Kona, a Pyeri naa Zhan pè si pe keyen yi taga pe na, a pè si Yinnekpoyi li ta.

¹⁸ Naa Simo wila kaa ki yan Yinnekpoyi li kan tagafenne pe yeri pitunmbolo pe keyen tagawa pi kala na, a wi si pan penjara ni Pyeri naa Zhan pe kan, ma yo fò:

¹⁹ «Yege yawa pi kan mi fun na yeri, jango mi kanla keyen yi taga lere ña fuun na, wi Yinnekpoyi li ta.»

²⁰ A Pyeri wi suu pye fò: «Mboro naa ma penjara ti ni ye pinle ye jògò, paa maa ki jate nde Yenñele li yarikanga ki mbe ya lo penjara ni we.

²¹ Ma tasaga woro wa ki kala na li ni. Yaraga ka kpe woro wa ma wogo, katugu ma kotogo ki woro ma sin Yenñele li yege na.

²² Ma tipewe pi jen maa yaga, ma we Fò wi yenri woon jatere pege ki kala yaga ma na, na ki mbe ya pye we;

²³ katugu migi yan, ma yen ma yin nambewe ni, ma pye naa kapege ki kulo.»

²⁴ A Simo wi si Pyeri naa Zhan pe pye fò: «Yoro jate, ye we Fò wi yenri na kan, jango ñga yè yo, ka kpe ka kanla ta.»

²⁵ Naa Pitunmbolo pe shyen pàa kaa we Fò wi sereya wi yo maa senre ti yari, a pè si songoro wa Zheruzalemu. Pe songorosaga, a pe nee Yenñele li Sentanra ti yuun Samari tara cara ti legerè ni.

Filipu naa Etiyopi tara fenne naja senre

²⁶ Ki piliye yi ni, a we Fò wi merège wà sigi yo Filipu wi kan ma yo fò: «Yiri ma kari wa yonloparawa kalige kee ki yeri, wa konò na li ma yiri wa Zheruzalemu ca na kee wa Gaza ca li ni. Ki konò li yen wa gbinri wi ni.»

²⁷ A Filipu wi si yiri mee kari. Maa ta wa konò wila kee, a wi si Etiyopi tara fenne naja wa yan. Pàa wi san. Etiyopi tara fenne wunlunjo Kandase wo legboò lawi. Wila pye ma cen wi yarijende ti ni fuun ti go na. Wila kari wa Zheruzalemu ma saa Yenñele yenri.

²⁸ Wi songorosaga na kee wi ca, wila pye ma cen wa wi wotoro ña shon maa tilele wi ni, na Yenñele yon senre yofòEzayi sewe wi kara.

²⁹ A Yinnekpoyi li si Filipu wi pye fò: «Fulo wa ki wotoro ña wi tanla maa tanri maa yala wi ni.»

³⁰ A Filipu wi si fe ma fulo wa wotoro wi tanla, mee Etiyopi tara fenne naja wi magala li logo, wila pye na Yenñele yon senre yofò Ezayi wi sewe wi kara. A wi suu yewe ma yo fò: «Nda maa kara maa ti koro wi jenni le?»

³¹ A naja wi sho fò: «Mbe ya mberi koro wi jen mele, na lere suu yo mbanla kan?»

A wi si Filipu wi yeri ma yo wi ye wa wotoro wi ni wi cen le wi tanla.

³² Laga nga wila pye na kara wa Yenņeλε senre sewe wi ni koyi nga fo:

Wila pye paa sumbyo yen, na pe yigi na kee wi ni wa wi gbosaga,

paa simbapyo yen, na wi pyeri wi sire konfo wi kee.

Wi suu yon ki yenge.

³³ *Wila wi yee tirige, pe sila tanga kan wi yeri.*

Amba wi yaa ka para wi setirige wogo ki na?

Katugu podo gbo maa wo laga tara ti ni.†

³⁴ A legboo wi si Filipu wi yewe fo: «Mila ma yenri, ki yo na kan, amba Yenņeλε yon senre yofa wila para wi senre na. Wo yera senre na lee, nakoma lere wa yage senre na?»

³⁵ Kona, a Filipu wi si senre ti le, maga le le ki laga jate ki na, mee Zhezu Sentanra ti yo maa kan.

³⁶ Ma pe ta wa konso paa kee, a pe si saa gbɔn laga ka na, tonmo la pye wama. A legboo wi sho fo: «Tonmo mba, yingi ki yaa ti mi ka si ka batize?»

³⁷ [A Filipu wi suu pye fo: «Na kaa pye ma taga Zhezu wi na ma kotogo ki ni fuun ni, ma mbe ya batize.» A legboo wi sho fo: «Mi taga ki na ma yo Zhezu Kirisi wi yen Yenņeλε li Pinambyo.»]

³⁸ A legboo wi sho fo pe wotoro wi yerege. A pe shyen pe si tigi ma ye wa tonmo pi ni. A Filipu wi suu batize.

³⁹ Pe yirisaga wa tonmo pi ni, we Fo wi Yinne li si Filipu wi le ma kari wi ni. Legboo wi suu yan naa, een fo, a wi suu konso li le na kee, ma yin nayinme ni.

⁴⁰ A Filipu wo suu yee yan wa Azoti ca. Kona, a wi nee toro cara ti ni nungba nungba na Zhezu Sentanra ti yari wa ki laga ki ni fuun ki ni, fo ma saa gbɔn wa Sesare ca.

9

Soli wila taga Zhezu wi na (Kapye 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ma si yala, Soli wila pye na kason pyew ki tari we Fo wi forogofenne pe na, naga jaa mbaa pe kuun. A wi si kari saraga wofenne to wi korogo,

² ma saa wi yenri ma yo wi seweele kan wi yeri wi kari pe ni wa Damasi ca, wi sa pe kan sheryinre fenne pe yeri, jango wi konso ta, na wiga we Fo Zhezu wi konso tangafenne pele yan, nambala naa jeele, wi pe yigi wi pe po wi kari pe ni wa Zheruzalemu.

³ Ma Soli wi ta wa konso wila kee, ma ka saa yongo Damasi ca ki ni, le ki yongolo nungba ke ni, a yanwa pa si yiri wa yenņeλε na ma yin maa maga.

⁴ A wi si to tara, mee magala la logo. A luu pye fo: «Soli, Soli, yingi na, a ma nee na jolo?»

⁵ A Soli wi si yewe ma yo fo: «Amba wi mboro, na Fo?»

A li sho fo: «Muwi, mi Zhezu na ma yen na jolo we.

⁶ Een fo, yiri ma ye wa ca nawa. Nga na daga mbe pye, ki yaa yo mboon kan wa.»

⁷ Soli tangayeenle pe sunndo wila kon pe na, fo a pe koro ma yere laga nungba, pe sila ya yaraga ka yo. Paa ki magala li logo, een fo, pe sila lere yan.

⁸ A Soli wi si yiri le tara, maa yengele ke yenge, een fo, wi sila pye na yaraga ka yaan. A pe suu yigi wi keyen yi na, mee kari wi ni wa Damasi.

⁹ Wila pye piliye taanri na wi fa yan wi yengele ke ni, na wi fa ka, na wi fa si wo.

¹⁰ Ma si yala, wa Damasi, tagafo wa la pye wa, paa pye naa yinri Ananiyasi.

A we Fo wi suu yee naga wi na yariyanga ka ni, maa pye fo: «Ananiyasi!»

† 8:33 8.32-33: Eza 53.7-8

A Ananiyasi wì si shò ma yo: «Nawu we Fò, mi ña!»

¹¹ A we Fò wì suu pye fò: «Yiri fònfònfò ñga, ma kari wa konò na pe yinri <Kozinne> li ni, Zhudasi megefò wa wa, maa go ki yewe; Tarisi ca fenne woo wa, ma saa lagaja. Poo yinri Soli. Wi yen na Yenjele yenri.

¹² Maa ta wila yenri, a wì si nana wa yan yariyanga ka ni, poo yinri Ananiyasi. Wì ye wi kòrògò wa go maa keyen yi taga wi na, ñango wi ta wila yaan naa fòñgò.»

¹³ A Ananiyasi wì si we Fò wi pye ma yo fò: «Na Fò, tipege ñga fuun ki nana ña wì pye ma woolo pe na wa Zheruzalemu, mìgi logo lelegere yeri.

¹⁴ Lagame fun, yawa yen wi yeri, mba wì ta saraga wofenne teele pe yeri mbaa ma mege yerifenne pe ni fuun pe yinri mbaa pe poo.»

¹⁵ Een fò, a we Fò wì si Ananiyasi wì pye fò: «Kari, katugu mùu wò mboo pye na tunmbyee, wila na mege ki yari cengele sanngala woolo poro naa pe wunlumbolo, naa Izirayeli woolo pe kan.

¹⁶ Jòlògò gbògò ñga wi daga mbe kun wi yee ni na kala na, mi jate mi yaa ki naga wi na.»

¹⁷ Kona, a Ananiyasi wì si kari. Naa wila ka saa gbòn wa ki go ki ni, a wì suu keyen yi taga Soli wi na, ma suu pye fò: «Sefò Soli, we Fò Zhezu ña wùu yee naga ma na, mòò ta wa konò maa paan, wilan tun ma yeri; ñango ma ta maa yaan naa fòñgò, Yinnekpoyi li ye ma ni loon yin!»

¹⁸ Le ki yongòlò nungba ke ni, a yaara tà si yiri wa wi yengele ke ni ma toori paa mbene kòrò yen. A wi nne yaan naa fòñgò. A wì si yiri ma batize.

¹⁹ Kona, a wì si li mee fannga ta naa.

Soli wila Yenjele senre yo wa Damasi ca

A Soli wì si koro wa tagafenne pe ni wa Damasi, ma piliye jenri pye wa.

²⁰ A wì sigi le teere nne Yenjele senre ti yuun wa sheryinre ti ni ma yo Zhezu wo wi yen Yenjele li Pinambyò we.

²¹ Mbele paa pye na nuru wi yeri, kila pe pari, a paa yuun fò: «Lere ña wila pye na Zhezu mege yerifenne pe jòlò wa Zheruzalemu, wo ma ña yeen? Wii pan lagame fun mbe pan mbe ki leele pe yigi mbe pe pò, mbe kari pe ni saraga wofenne teele pe kan wi le?»

²² Ma si yala, Soli wila pye na fannga taa wa wi Yenjele senre yowo pi ni na kee, fò Zhufuye mbele paa pye wa Damasi pe mbaa wì yon sogo yee ñga na, pe sila ki jen, naa wila pye naga yee nari pe na ma yo Zhezu wo wi yen Kirisi we.

²³ Naa piliye yà la kaa toro, a Zhufuye pè si yon le ma yo pe yaa Soli wì gbo.

²⁴ Een fò, a Soli wì si yiri pe yon lege ki kòrò na. Paa pye na ca ki yeyonrò ti singi yonlò naa yembine mbe ta mbe Soli wì gbo.

²⁵ Een fò, yembine la ni, a Soli wi fòrògòfenne pè suu le kanja pige ka ni maa tirige wa mbogo ñga ki ca ki maga ki pungo na.

Soli wila songòrò wa Zheruzalemu

²⁶ Naa Soli wila ka saa gbòn wa Zheruzalemu, a wi nne jaa mbe pinle tagafenne pe ni. Een fò, pe ni fuun paa fye wi yee, katugu pe sila taga ki na mbe yo wi yen tagafò kaselege na.

²⁷ Kona, a Barinabasi wì suu le ma kari wi ni pitunmbolo pe kòrògò, mee ki yee yo ma pe kan paa yee ñga na Soli wila we Fò

wi yan wa konɔ, a we Fɔ wì para wi ni we; konaa paa yege nga na wa Damasi, Soli wila kotogo ta na Yenɲele senre ti yuun Zhezu wi mɛge ki na.

²⁸ Maga le le ko sanga wo na, a Soli wì si koro wa pe ni nɛɛ yanri wa Zheruzalemu lagapyew ki ni, ma kotogo ta na Yenɲele senre ti yuun Zhezu wi mɛge ki na.

²⁹ Zhufuye mbele Girɛki senre yofenne, wila pye na para pe ni, na kendige woo pe ni. Eɛn fɔ, poro la pye naga lagajaa mboo gbo.

³⁰ Naa tagafenne paa kaa ko jen ma, a pè si kari Soli wì ni wa Sesare ca, mɛɛ saa wi yaga, a wì kari wa Tarisi ca.

³¹ Ko sanga wo ni, Legilizi wila pye yeyinɲe na wa Zhude naa Galile naa Samari tara ti lagapyew. Wila pye na fannɲa taa, na we Fɔ wi gbogo, a tagafenne paa lege na kee yege Yinnekpoyi li sagawa pi na.

Pyeri wila Ene wi sagala

³² Pyeri wila pye na tara ti ni fuun ti yanri. Pilige ka, a wì si kari tagafenne mbele paa pye wa Lida ca pe yeri,

³³ mɛɛ saa naɲa wa yan wa, paa pye naa yinri Ene. Wila pye ma sinle sinleyaraga ka na maga le fɔ yeɛ kolɔtaanri, katugu murugu lawi.

³⁴ A Pyeri wì suu pye fɔ: «Ene, Zhezu Kirisi wila ma sagala: Yiri mɔɔ fuuro ti gbegele ma ye!»

Le ki yɔngɔɔ nunɲba ke ni, a Ene wì si yiri.

³⁵ A Lida ca fenne poro naa Sarɔn tara fenne pe ni fuun pòo yan, mɛɛ pe yeɛ kan we Fɔ wi yeri.

Dorikasi wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni

³⁶ Wa Zhope ca ki ni, tagafo jele wà la pye wa, paa pye naa yinri Tabita, Girɛki senre ti ni pe maga kanɲa ma yo Dorikasi. Ko koro wo ɲa: «Lufaa». Wila pye

na kajenɲe piin sanga pyew na fyɔnwɔ fenne pe sari.

³⁷ Ki sanga wì ni, a wì si to na yaa, mɛɛ ku. A pè suu gboo wi woli maa tege yumbyo wa ni wa sanɲgazo wì ni.

³⁸ Lida ca konaa Zhope ca ki ni ti sila lali ti yeɛ ni. A Zhope ca tagafenne pè sigi logo ma yo Pyeri wila pye wa Lida. A pè si nambala shyen torogo wa wi yeri, maa pye fɔ: «Waa ma yenri, ma pan laga we yeri fɔɔnfɔɔn ɲga, maga ka mɔ.»

³⁹ Le ki yɔngɔɔ nunɲba ke ni, a Pyeri wì si yiri mɛɛ pinle pe ni ma kari. Naa wila ka saa gbɔn, a pè si kari wì ni wa sanɲgazo yumbyo wì ni. A nanɲunjaala pe ni fuun pè si fulo wì tanla na gbele. Deere tunmɔɔro naa deere tugbɔɔro nda Dorikasi wila pye na tiin maa ta yinwege na wa pe sɔgɔwɔ, a pè si to naga Pyeri wì na.

⁴⁰ A Pyeri wì si leele pe ni fuun pe yirige wa funwa na, mɛɛ kanɲguuro kan ma Yenɲele yenri, mɛɛ yege kanɲa wa gboo wi yeri, ma yo fɔ: «Tabita, yiri!»

A jele wì suu yangele ke yenge, naa wila kaa Pyeri wì yan sanga ɲa ni, a wì si yiri ma cɛn.

⁴¹ A Pyeri wì suu keyen yi yigi maa yirige. Kona, a wì si tagafenne poro naa nanɲunjaala pe yeri ma Dorikasi wee wì naga pe na.

⁴² Zhope ca fenne pe ni fuun paa ki logo, a pe legerɛ taga we Fɔ wì na.

⁴³ A Pyeri wì si wagati titɔnlɔwɔ wa pye wa Zhope, wa seere tunɲo pyefɔ Simɔ wi go.

10

Korineyi wila piile tun Pyeri wì yeri

¹ Wa Sesare ca, naɲa wà la pye wa, paa pye naa yinri Korineyi. Sorodasheelee nɲbelege ɲga paa

pye na yinri Itali ngbelege ki to wo lawi.

² Ki nana wila pye na fye Yenñele li yege. Wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, paa pye na Yenñele li gbogo. Wila pye na Zhufuye fyonwo fenne pe sari fo jenge, na Yenñele li yenri suyi.

³ Pilige ka, yonloparaga ka na, a wi si Yenñele li merenge wa yan yariyanga ka ni. A merenge wi si ye wa wi korogo maa pye fo: «Korineyi!»

⁴ A Korineyi wi suu yengele ke kan wi na, mee fye ma suu pye fo: «Yingi yi, we Fo?»

A merenge wi suu pye fo: «Yenrewa mba ma yenri, konaa sagawa mba ma kan fyonwo fenne pe yeri, Yenñele li yenle ti na, ma nawa to ma na.

⁵ Ki kala na, yingo, leele tun wa Zhope ca, pe sa Simo yeri wi pan laga ma yeri. Pe maa wi yinri naa Pyeri.

⁶ Wi yen ma tugu wa seere tunngo pyefo Simo wi go, ki yen wa kogoje yon ki na.»

⁷ Merenge na wila para wi ni, naa wila kaa kari, a Korineyi wi suu go tunmbyeele shyen yeri naa sorodasheelee mbele paa pye wi tanla na tunngo piin wi kan wi nungba ni, wo la pye na fye Yenñele li yege.

⁸ A wi sigi kagala ke yege yo ma pe kan, kona, mee pe tun wa Zhope.

⁹ Ki goto, ma pe ta wa kono paa yongo Zhope ca ki ni, la kee yonlofugo ki yeri, a Pyeri wi si lugu wa birigo ki naayeri mbe Yenñele yenri.

¹⁰ A funngo suu yigi, a wi nee jaa mbe ka. Maga ta paa pye na yaakara gbelege Pyeri wi kan, a wi si yaara ta yan yariyanga ka ni.

¹¹ A wi si yenñele li yan li yenge, mee yaraga ka yan kila tinri ma yiri wa naayeri paa parigbogo

yen. Kila pye ma po ki go tijere ki ni fuun ki na.

¹² Tororo tijere tijere yaara, naa nda fuun ti maa fulolo lara na, ti cenle pyew ta la pye wa ki ni, naa naayeri sannjere ti cenle pyew ti ni.

¹³ A magala la suu pye fo: «Yiri Pyeri, ma ta gbo mari ka.»

¹⁴ Een fo, a Pyeri wi suu pye fo: «Ayoo, we Fo, katugu yaraga nga kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyongo ni ma yege na, mi fa ka ka fyew.»

¹⁵ A ki magala li suu pye naa fo: «Yaraga nga Yenñele li yo ki yen kpoyi, ma kaa ki jate ki yen fyongo ni.»

¹⁶ A ki kala li pye ma saa gbón fo taanri, a ki yaara ti si songoro teere wa yenñele na.

¹⁷ Ma Pyeri wi ta wila pye naa yee yewe ki yariyanga ki korowu ni, a ki si yala ko sanga wo ni, Korineyi wi pitunmbolo paa Simo go ki yewe ma saa gbón le yeyongo ki na.

¹⁸ A pe si shari ma yewe ma yo fo: «Simo na pe yinri Pyeri pa wi yen ma tugu lagame le?»

¹⁹ Ma Pyeri wi ta wila pye na jatere piin bere ki yariyanga ki korowu ni, a Yinnekpoyi li suu pye fo: «Wele, leele taanri noo lagajaa.

²⁰ Yiri ma tigi ma pinle pe ni ma kari, maga kaa singi; katugu muwi mi pe tun ma yeri.»

²¹ Kona, a Pyeri wi si tigi ma pan le ki leele pe tanla, mee pe pye fo: «Lere na yaa lagajaa muwi. Ye pango ko yen kikiin?»

²² A pe suu yon sogo ma yo fo: «Sorodasheelee ngbelege to Korineyi wo wi we torogo laga ma yeri. Wi yen lesinje, na fye Yenñele li yege. Zhufuye pe ni fuun pe maa wi metanga yinri. Yenñele li merenge wa ki yo wi kan ma yo woon yeri ma pan wa wi go, jango woon senre ta logo.»

²³ A Pyeri wì si pe yaara wɔ, mɛɛ pe pye ma yo pe wɔnlɔ wa wi ni.

Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si yiri ma pinlɛ pe ni ma kari. A Zhope ca tagafenne pèle saa wi torogo.

²⁴ Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si gbɔn wa Sesare. Kòrinɛyi wìla pye na pe singi, wìla wi go woolo pe yeri wa wi go, naa wi wenne jembele pe ni.

²⁵ Pyeri wi yesaga wa go, a Kòrinɛyi wì si pan maa fili, mɛɛ kannguuro kan wi jegele mboo gbogo.

²⁶ A Pyeri wì suu yirige ma yo fɔ: «Yiri, mi fun sɛnwee wi mi.»

²⁷ Ma pe ta paa para pe yɛɛ ni, a pè si ye wa go. A wì si lelegere yan pè gbogolo wa.

²⁸ A Pyeri wì si pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbe yala we lasiri wi ni, kii daga Zhufuye woo wa yeri wi gbogolo mbele pe woro Zhufuye wa ni, nakoma mbe ye wa wi go. Ɛɛn fɔ, Yɛnɛɛ ligi naga na na ma yo mi ka ka lere kpɛ jate ɲa wi woro kpoyi, nakoma ɲa wi yɛn fyongo ni.

²⁹ Ko kala kì ti, na yànlà yeri, m̀ pan mii kendige le wa. Ki kala na, yànlà yeri go ɲga na, mila jaa mbege jɛn.»

³⁰ A Kòrinɛyi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala wi yɛn ki pilige tijɛɛ, mila pye na Yɛnɛɛ yɛnri laga na go yɔnlɔparaga yɛnɛwɛ sanga wi ni. Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a naɲa wà si pan ma yere na yɛge sɔgɔwɔ. Wi paara tila pye na yɛngɛɛ.

³¹ A wì sigi yo na kan ma yo fɔ: «Kòrinɛyi, Yɛnɛɛ lɔɔn yɛnɛwɛ pi logo, ma nawa to sagawa mba mà kan fyɔnwɔ fenne pe yeri pi wogo ki na.

³² Yɛngɔ leele pele tun wa Zhope, pe sa Simɔ yeri pe pan wi ni, pe maa wi yinri naa Pyeri. Wi yɛn ma tugu wa sɛɛɛ tunɲo

pyefɔ Simɔ wi go, wa kɔgɔje yɔn ki na.»

³³ Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a m̀ si leele pele tun pe sɔɔn yeri. Ma panga kigi jɛn. Yɛngɔ yaara nda fuun Yɛnɛɛ li kan ma yeri, we ni fuun we yɛn ma gbogolo laga we Fɔ wi yɛge na mberi logo.»

Pyeri wìla Yɛnɛɛ sɛnɛ yo wa Kòrinɛyi wi go

³⁴ A Pyeri wì si sɛnɛ ti le ma sho fɔ: «Kaselege ko na, m̀gi jɛn yɛngɔ ma yo Yɛnɛɛ laa lere wɔ lere ni.

³⁵ Ɛɛn fɔ, cɛngɛɛ ke ni fuun ke ni, lere ɲa fuun wi maa fyɛ li yɛge na kasinɲe piin, wi kala li ma pye ma li ndanla.

³⁶ Yɛnɛɛ li sɛnɛ nda li torogo Izirayeli woolo pe yeri, tori nda fɔ: Lili yeyinɲe Sentanra ti yo ma pe kan Zhezu Kirisi wo yɔn, wo ɲa wi yɛn lere pyew wi Fɔ we.

³⁷ Kala na li pye wa Zhude tara ti lagapyew, ye yɛn maga jɛn. Ki kala làa peli wa Galile tara, Zhan sɛnyoro ti punɲo na batemu wogo ki na.

³⁸ Yɛnɛɛ làa Yinnɛkpoyi lo naa yawa pi tirige maa le Nazareti ca fenne Zhezu wi ni yɛge ɲga na, yège jɛn. Zhezu wìla pye na tara ti yanri na kajɛngɛ piin, na leele mbele Sɔtanla wìla pye na pe jɔlɔ pe sagala yɛge ɲga na, yège jɛn fun; katugu Yɛnɛɛ làa pye wi ni.

³⁹ Kagala ɲgele fuun Zhezu wì pye laga Zhufuye tara ti ni ma pinlɛ Zheruzalemu ca ki ni, we yɛn ki kagala ke sɛɛɛ. Paa wi kan tiparaga na maa gbo.

⁴⁰ A Yɛnɛɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ki pilige taanri wogo ki na, ma ti a wùu yɛɛ naga leele pe na.

⁴¹ Wi sila wi yɛɛ naga lere pyew na, fɔ sɛɛfenne mbele Yɛnɛɛ làa wɔ faa poro. Woro wele, woro mbele wàa li, ma wɔ wi ni ja,

wi yenme ma yiri wa kuulo pe sogowo ki pungo na.

⁴² Zhezu wigi yo we kan ma yo waa Yenjele senre ti yuun leele pe kan, waa ti yari waa ti finligi pe kan, fo wo Yenjele li tege weele poro naa kuulo pe kiti konfo we.

⁴³ Yenjele yon senre yofenne pe ni fuun pe para Zhezu wi senre na, ma yo lere na fuun ka taga wi na, wi yaa wi kapere ti kala yagawa ta Zhezu wi fannga na.»

*Cenle la yege woolo
la Yinnekpoyi li ta*

⁴⁴ Ma Pyeri wi ta wila pye na para, a Yinnekpoyi li si tigi ma ye mbele fuun paa pye naga senre ti nuru pe ni.

⁴⁵ Zhufuye tagafenne mbele paa pan Pyeri wi ni, kila pe ni fuun pe pari, naa Yenjele laa Yinnekpoyi li kan cenle la yege woolo yeri fun paa yarikanga yen we;

⁴⁶ katugu paa pye na yuun senfonndo ni na Yenjele li gbogo, a paa ti nuru. A Pyeri wi sho fo:

⁴⁷ «Ki leele mbele pe Yinnekpoyi li ta paa we yen yen, lere mbe ya mbe pe yege kon mbe yo paga ka pe batize tonmo ni le?»

⁴⁸ Kona, a wi si konon kan ma yo pe pe batize Zhezu Kirisi wi mege ki na. Ko pungo na, a pe si Pyeri wi yenri ma yo wi koro wa, wi piliye jenri pye pe ni.

11

*Pyeri wila wi tangalomo
pi yege naga tagafenne pe na
wa Zheruzalemu*

¹ Pitunmbolo poro naa tagafenne mbele paa pye wa Zhude tara ti ni, a pe sigi logo ma yo cenle la yege woolo yenle ma Yenjele senre ti le.

² Naa Pyeri wila kaa songoro wa Zheruzalemu, Zhufuye tagafenne pe suu jeregi ma yo fo:

³ «Mele, a ma si ye wa mbele pee kenrekenre pe go ma li pe ni?»

⁴ Ki kaa pye ma, a Pyeri wi sigi yege yo pe kan mari tanli, ma yo fo:

⁵ «Mala ta wa Zhope ca ki ni mila yenri, a mi si yaraga ka yan yariyanga ka ni. Kila pye paa parigbogo yen. Kila pye ma po ki go tijere ki ni fuun ki na. A ki nee tinri ma yiri wa yenjele na, ma pan le na tanla.

⁶ A mi silan yengele ke kan ki na naga wele jenge, mee tooro tijere tijere yaara naa yan wongaala, naa nda ti maa fulolo lara na to naa naayeri sannjere ti cenle pyew ta yan wa ki nawa.

⁷ A mi si magala la logo, a lilan pye fo: <Yiri Pyeri, ma ta gbo mari ka!>

⁸ A mi suu yon sogo ma yo fo: <Ayoo, we Fo, katugu yaraga nga kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyongo ni ma yege na, ka fa ye wa na yon.>

⁹ A mi sigi magala li logo naa, ma yiri wa yenjele na ma yo fo: <Yaraga nga Yenjele li yo ki yen kpoyi, ma kaa ki jate ki yen fyongo ni.>

¹⁰ A ki kala li pye ma saa gbom fo taanri. Kona, a ki si yiri yaara ti ni fuun ti ni ma songoro wa yenjele na.

¹¹ Le ki yongolo nungba ke ni, mila pye go nga ni, a nambala taanri si gbom wa, paa pe tun na yeri ma yiri wa Sesare ca.

¹² A Yinnekpoyi li silan pye ma yo mbe pinle pe ni mbaa kee, mi ka kaa singi. We sefenne mbele, a pe kogoloni pe si saa na torogo, a we ni fuun we ye wa Korineyi wi go.

¹³ A wi sigi yo we kan ma yo wi merenge wa yan wa wi go, a merenge wigi yo wi kan ma yo wi leele pele tun wa Zhope pe sa Simo yeri, pe maa wi yinri naa Pyeri.

¹⁴ Fo wi yaa senre ta yo wi kan, ti yaa wo naa wi go woolo pe ni fuun pe sho.

¹⁵ Naa mila kaa senre ti le na

para pe ni, a Yinnekpoyi li si tigi ma ye pe ni, paa yege nga na làa tigi ma ye we ni ki konjbannga ki na we.

¹⁶ Kona, a mi si nawa to we Fɔ wi senyoro ti na fɔ: <Zhan wila pye na leele pe batize tonmo ni, ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa ka batize Yinnekpoyi lo ni.>

¹⁷ Woro mbele wè taga we Fɔ Zhezu Kiriwi ni na, Yenɲele li yarikanga nga kan we yeri, ko nunɲba ko li kan poro fun pe yeri. Mi wo yen ambo mbe sila kendige woo Yenɲele li ni?»

¹⁸ Naa paa kaa ki senre ti logo, a pe nawa pi si yinɲgi. A pe si Yenɲele li gbogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mbe kapere ti jen mberi yaga, Yenɲele ligi konɔ kan mbele pe woro Zhufuye pe yeri fun, janngo pe yinwege jenge ki ta.»

Legilizi ŋa wila peli wa Antiyoshi ca.

¹⁹ Etiyeni gbosanga wi ni, tagafenne mbele paa gbɔn ma jaraga jologo ki kala na, pe si kari wa Fenisi tara naa Shipiri logo fugo tara to naa Antiyoshi ca ki ni. Pe sila pye na Yenɲele senre ti yuun lere kpe kan naa, na Zhufuye poro la ma.

²⁰ Kona ki ni fuun, a Shipiri logo fugo tara to naa Sireni ca tagafenne pe si kari wa Antiyoshi ma saa we Fɔ Zhezu wi Sentanra ti yo ma leele mbele pe woro Zhufuye pele kan fun.

²¹ We Fɔ wi yawa pila pye pe ni, fɔ a lelegere taga, ma pe ye kan we Fɔ wi yeri.

²² Naa Zheruzalemu legilizi woolo paa kaa ki wogo ki logo, a pe si Barinabasi tun wa Antiyoshi.

²³ Naa Barinabasi wila ka saa gbɔn wa Antiyoshi ma duwaw ŋa Yenɲele làa tirige tagafenne pe na wi yan, a wi si yogori, mee kotogo kan pe ni fuun pe yeri ma yo pe

koro we Fɔ wi ni pe jatere wi ni fuun wi ni.

²⁴ Barinabasi wila pye lejenɲe, ma yin Yinnekpoyi li ni konaa tagawa ni. Ki wogo ki na, lelegere la ta ma taga we Fɔ wi na.

²⁵ Ko punngo na, a Barinabasi wi si kari wa Tarisi ca mbe sa Sɔli wi lagaja.

²⁶ Naa wila kaa wi yan, a wi si kari wi ni wa Antiyoshi. A pe ni fuun shyen pe ye le nunɲba poni lo pye wa ki legilizi wi ni, ma lelegere naga Yenɲele senre ti ni. Pa paa ki peli wa Antiyoshi ca na tagafenne pe yinri keretiyenye.

²⁷ Ki piliye yi ni, a Yenɲele yon senre yofenne pe si yiri wa Zheruzalemu ma pan wa Antiyoshi.

²⁸ Pe ni, nunɲba la pye wa, paa pye naa yinri Agabusi. A wo si yiri maga yo Yinnekpoyi li fannga na, ma yo sanni jenri fungo gbogo yaa to wa tara ti lagapyew ki ni. Ki wogo kila kaa pye wunlumbolo to Kulodi wi sɔlo ki na.

²⁹ A forogofenne pe si yere ki yerewe ma yo pe yaa sagawa pa torogo Zhude tara sefenne pe kan, ma yala lere nunɲba nunɲba pyew wi mbe ya ŋa kan ki ni.

³⁰ Ko paa pye, mee ki yarikanra ti torogo legilizi lelele pe kan. Barinabasi naa Sɔli paa kari ti ni.

12

Paa Zhaki wi gbo, ma Pyeri wo le kaso

¹ Ki sanga wi ni, a wunlunana Erɔdi wi si to legilizi woolo pele na na pe jolo.

² A wi si Zhan nɔsepyo lenana Zhaki wi gbo tokobi ni.

³ Naa wila kaa ki yan ki tanla Zhufuye pe ni, a wi si Pyeri wi yigi fun. Kila pye ma yala leve fu buru feti piliye yo ni.

⁴ Naa Erɔdi wila kaa Pyeri wi yigi, a wi suu kan, a pɔo le kaso, maa kan sorodasheelee tijere tijere

tɛgesaga tijere yeri, paa wi wele paa ki waa paa pe yɛɛ kaan. Wila pye naga jate mbe kari wi ni wa leele pe ni fuun pe yege na, na Paki feti wiga toro mbe ko we.

⁵ Pyeri wila pye wa kaso paa wi wele, ɛɛn fɔ, legilizi woolo pɛ si bala na Yenɲele li yenri wi kan.

Pyeri wila sho wi kaso wi ni

⁶ Pilige nga ni Erɔdi wila pye na jaa mbe kari Pyeri wi ni wa leele pe yege sɔgowɔ, ki yembine li ni, Pyeri wila pye na wonlo sorodasheelee shyen sɔgowɔ. Paa wi pɔ jɔrɔgɔ shyen ni. Sorodasheelee pɛle la pye yeresaga le kaso go ki yɔn na naga singi.

⁷ Le ki yɔngɔlo nunɲba ke ni, a we Fɔ wi mɛrege wà si pan, a yanwa pà si yin wa kaso go ki nawa. Mɛrege wì si Pyeri wi gbɔnɲgbɔn wa wi kanɲgaga ki na maa yen, ma sho fɔ: «Yiri fyaw.»

Kona, a jɔrɔgɔ wì si wɔ wa Pyeri wi keyen yi na ma toori le tara.

⁸ Kona, a mɛrege wì suu pye fɔ: «Ma yaripɔrɔ to nɔɔ sawira ti ni ti le, mɔɔ kurusijara wi pɔ.»

A Pyeri wì si ko pye. Kona, a mɛrege wì suu pye fɔ: «Ma derigbɔgɔ ki le ma taga na na.»

⁹ A Pyeri wì si yiri wa kaso go, mɛɛ taga mɛrege wì na. Nga mɛrege wila pye na piin, Pyeri wi sila ki jen mbe yo ki yen kaselege. ɛɛn fɔ, wila pye naga jate ndɛɛ yariyanga wi yan.

¹⁰ Sorodasheelee tɛgesaga konɲbannga nga kila pye na yeyɔngɔ ki singi, a pɛge toro, ma shyen wogo ki toro, ma saa gbɔn tugurɔn kɔrɔ ki na, nga pe ma toro wa ki ni ma yiri wa funwa na nɛɛ kee wa ca nawa we. A ki kɔrɔ kì yɛngɛ ki yɛ wa pe yege. A pɛ yiri, mɛɛ konɔ la le na kee. Le ki yɔngɔlo nunɲba ke ni, a mɛrege wì si laga Pyeri wi na mɛɛ kari.

¹¹ Kona, a Pyeri wì si jatere ta ma sho fɔ: «Migi jen ma filige

ki na yingɔ ma yo we Fɔ wùu mɛrege wi torogo wi pan wilan sho Erɔdi wi kɛɛ, konaa jɔlɔgɔ nga Zhufuyɛ pe jen nala jɔlo ki kɛɛ.»

¹² Naa wila kaa jatere pye, a wì si kari wa Mari wi go, Zhan ɲa paa pye na yinri Mariki wi nɔ we. Leleɲere la pye ma gbogolo wa na Yenɲele yenri.

¹³ A Pyeri wì si laga ki jasa kɔrɔ ki gbɔn, a tunmbyee jele wà si fulo ki tanla mbege yenge. Paa pye naa yinri Orodi.

¹⁴ Naa wila kaa Pyeri magala li logo ma li jen sanga ɲa ni, wii kɔrɔ ki yenge nayinme ndorogo ki na. A wì si fe ma yo wa go nawa, ma sigi yo ma yo fɔ Pyeri wi yen ma yere le yeyɔngɔ ki na wa funwa na.

¹⁵ A pɛ suu pye fɔ: «Yara tila yiin ma ni wi le?»

ɛɛn fɔ, a wì sigi yo pe kan maga filige ma yo kaselege yi. Kona, a pɛ sho fɔ: «Wi mɛrege wowi.»

¹⁶ Ma si yala, Pyeri wila koro na kɔrɔ ki gbɔn bere. Naa paa kaa ki yenge maa yan, a kì si pe pari fɔ jɛngɛ.

¹⁷ A Pyeri wì si kɛɛ wa pe yeri ma yo pe pyeri. We Fɔ wila wi yirige wa kaso go ki ni yege nga na, a wì sigi yege yo ma pe kan, mɛɛ pe pye naa fɔ: «Ye saga yo ye Zhaki naa sefenne sanmbala pe kan.»

Kona, a wì si yiri le, mɛɛ kari laga ka na.

¹⁸ Naa laga kila kaa laga, tinme pila gbɔgɔ sorodasheelee pe sɔgowɔ fɔ jɛngɛ, katugu Pyeri wila pye yege nga na, pe sila ki jen.

¹⁹ A Erɔdi wì si ti, a pɛ Pyeri wi lagaja. Naa kila kaa pye pe suu yan, a wì si sorodasheelee pe yaga, a pɛ pe yewe jɛngɛ, mɛɛ konɔ kan ma yo pe pe gbo. Ko punɲo na, a Erɔdi wì si yiri wa Zhude tara, mɛɛ kari wa Sesare ca ma saa sanga wa pye wa.

Erōdi wi kunwō senre re

²⁰ Nanḡbanwa la pye wunlunaḡa Erōdi wi ni Tiri ca fenne poro naa Sidon ca fenne pe kala na fō jεḡḡe. A poro si yo ma fili ki na mbe kari wa Erōdi wi yeḡe sōḡōwō. A pè si Erōdi wi sinlēḡo ki welefo Bilasitusi wi yigisaga ta pe yon senre ti ni, wo mbe ta wi pe saga, mεε saa ki yenri Erōdi wi yeri ma yo pe pye yeḡinḡe na; katugu pe tara ti yaakara pa tila pye na yinriḡi wa wunlunaḡa wi tara.

²¹ Pilige ḡa ki teḡe, naa kila kaa ḡbon, a Erōdi wi suu wunluwō deḡbōḡo ki le, mεε cen wi wunluwō jōḡo ki na, mεε wi senyoro ti yo pe kan.

²² A leele pè si jōḡōḡo ḡḡbanga ma yo fō: «Yenḡele lali li yen na para, lere ma.»

²³ Le ki yōḡōlo nunḡba ke ni, a we Fō wi mεḡeḡe wà si pan ma yama wa Erōdi wi na, katugu wi sila ḡbōḡōwō pi kan Yenḡele li yeri. A fyenre tà si ye wi ni maa ka, a wi si ku.

²⁴ Ma si yala, Yenḡele li senre tila pye na jaragi na kee yeḡe suyi.

²⁵ Barinabasi naa Soli pàa pan wa Zheruzalemu tunḡḡo ḡa na, naa pàa kaa ki pye, a pè si sōḡōḡo mεε kari wa Antiyōshi. Zhan ḡa pàa pye na yinri Mariki, pàa wi le ma kari wi ni fun.

**POLI WI
KONDANGALA
KONGBANNA
YENḡELE
TUNḡGO KI NA
WO NAA BARINABASI
KONAA ZHAN MARIKI**

13

13.1–15.35

Pàa Barinabasi naa Soli pe wō ma pe tun pe saa Yenḡele senre ti yuun

¹ Wa Antiyōshi ca legilizi wi ni, Yenḡele yon senre yofenne naa leele nagafenne la pye wa. Poro la wele mbele wele: Barinabasi, naa Simeyōn ḡa pàa pye na yinri Lewōō, naa Lusiyusi ḡa wila yiri wa Sireni ca, naa Manaye, konaa Soli. Manaye naa tara ti to Erōdi wi ni, pàa poro koro ja go nunḡba.

² Pilige ka, ma pe ta pàa pye na we Fō wi ḡbogo ma yeḡe le, a Yinnekpoyi li sigi yo pe kan ma yo fō: «Ye Barinabasi naa Soli pe teḡe pe ye na kan, tunḡḡo ḡa mi pe yeri ki mεḡe ni, peḡe pye.»

³ Naa pàa kaa ko yeḡe lege naa Yenḡele yenrewe pi na, a pè si pe keyen yi taga Barinabasi naa Soli pe na, mεε pe yaga paa kee.

Barinabasi naa Soli pàa kari wa Shipiri loḡo fugo tara ti ni

⁴ Naa Yinnekpoyi làa kaa Barinabasi naa Soli pe tun ma, a pè si kari wa Selesi ca. A pè si kaa yiri wa ma ye tōnmōkōḡo ka ni ma kari wa Shipiri loḡo fugo tara ti ni.

⁵ Naa pàa ka saa ḡbon wa Salamini ca, a pe nεε Yenḡele senre ti yuun wa Zhufuye pe sheryinre ti ni. Zhan Mariki wila pye pe ni na pe sari.

⁶ A pè si loḡo fugo tara ti ni fuun ti kōn ma yiri, mεε kari wa Pafōsi ca, mεε saa fili naḡa taluguya fō wa ni wa. Zhufuye woo lawi, wila pye naa yeḡe piin ma yo wo yen Yenḡele yon senre yofō wa. Pàa pye naa yinri Barizhezu.

⁷ Wila pye wa loḡo fugo tara ḡboforoneri Serigiyusi Polusi wi yeri. Ki ḡboforoneri, lere tijinliwe fō lawi. Wila tunḡḡo torogo, a pè saa Barinabasi naa Soli pe yeri wi kan, katugu wila pye na jaa mbe Yenḡele senre ti logo.

⁸ Eεn fō, taluguya fō Elimasi we, pa pàa pye naa yinri ma Gireki senre ti ni, a wi nεε kendige woo Barinabasi naa Soli pe ni, nεε pyewe jaa mbe ḡboforoneri wi

yege kɔn wiga ka taga Zhezu wi na.

⁹ Kona, Sɔli wo ɲa pàa pye na yinri fun Pɔli, maa ta wì yin Yinnekpoyi li ni, a wì suu yengele ke kan taluguya fɔ wi na, ma yo fɔ:

¹⁰ «Mboro ɲa yɛɛn, ma yɛn ma yin tijinliwɛ pee naa nambara wi ni fuun wi ni, sɔtanla wì pyɔ wi mboro, kasinɲge ki yɛn mɔɔ mben. Mbaa we Fɔ wi kozinɲgele ke kanɲgi mbaa ke piin yagbogolo, mɛɛ yaa ki yaga?»

¹¹ Ta nuru yinɲɔ: We Fɔ wi yaa ma gbɔn, ma yaa kanɲga fyɔɔn, ma se yɔnlɔ yanwa pi yan naa fɔ sa gbɔn sanga wa ni.»

Le ki yɔngolɔ nunɲba ke ni, a Elimasi wi yengele kè si wɔ wi na binriw, a wì si fun. A wi nɛɛ talitali na toro lagapyew, na lere jaa wuu yigi kɛɛ na wi kari wi ni.

¹² Nɲa kila pye, naa gboforoneri wila kaa ki yan ma, a wì si taga Zhezu wi na. Nagawa mba pi yɛn na para we Fɔ wi senre na, pi wogo kila wi pari fɔ jɛnɲɛ.

Pɔli naa Barinabasi pe Yɛnɲele senre yowo wa Antiyɔshi ca, wa Pisidi tara

¹³ A Pɔli wo naa wi tangayɛɛnle pe ni pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Pafɔsi ca, mɛɛ kari wa Perizhi ca, wa Panfili tara. A Zhan Mariki wì si laga pe na wa ki laga ki ni, mɛɛ songɔrɔ wa Zheruzalɛmu.

¹⁴ A pè si kɔnɔ li lɛ naa, ma yiri wa Perizhi na saa gbɔn wa Antiyɔshi, wa Pisidi tara. Cɛnpilige kɔ kaa gbɔn, a pè si ye wa sherigo ma cɛn.

¹⁵ Naa pàa kaa Moyisi lasiri sewɛɛle poro naa Yɛnɲele yɔn senre yofenne sewɛɛle pe kara, a sherigo teepe pè si tunɲgo ka torogo pe yeri ma yo fɔ: «Sefenne, na kaa pye senre yɛn ye yeri mbe yo janwa wi kan mbe pe kotogo kan, ye mbe ya para yinɲɔ.»

¹⁶ Kona, a Pɔli wì si yiri, maa kɛɛ ki yirige mbe ta mbe para pe ni, ma sho fɔ: «Yoro Izirayeli woolo, naa yoro sanmbala mbele ye maa fye Yɛnɲele li yege, yaa nuru na yeri!

¹⁷ Izirayeli tara woolo pe Yɛnɲele làa we teleye pe wɔ. Làa pe cɛnle woolo pe pye, a pè lɛge, sanga ɲa ni pe yɛn ma cɛn wa Ezhipiti tara we. Ko punɲgo na, a li si pe yirige ma pe wɔ wa li yawa gbɔɔ pi fannɲa na.

¹⁸ A li pe kala li kun li yɛɛ ni ma saa gbɔn paa yele nafa shyen yɛn.

¹⁹ Ma cɛngele kɔlɔshyɛn koro tongɔ wa Kana tara, kona, mɛɛ poro tara to kan pe yeri, a ti pye pe woro.

²⁰ A ko saa ki yɛɛ fili paa yele cɛnme tijere naa nafa shyen ma yiri kɛ (450) yɛn.

«Ko punɲgo na, a li si kiti kɔnfenne kan we teleye pe yeri fɔ ma saa gbɔn Yɛnɲele yɔn senre yofɔ Samiyeli wi sonlɔ ki na.

²¹ Kona, a pè si wunlunaɲa la-gaja Yɛnɲele li yeri. A li si naɲa ɲa pàa pye na yinri Kisi wi pinambyɔ Sawuli wi kan pe yeri, pa wo la yiri wa Benzhamɛ cɛnle li ni. A wì cɛn pe go na ma saa gbɔn fɔ yele nafa shyen.

²² Naa Yɛnɲele làa kaa je Sawuli wi na, a li si Davidi wi kan pe yeri pe wunlunaɲa, mɛɛ ki sɛɛɲa ɲa wi yo wi kanɲgolɔ ma yo fɔ: *Mi Izayi pinambyɔ Davidi wi yan, wi kala li yɛn mala ndanla.*[†] Wi yaa kanla nandanwa kagala ke ni fuun ke pye mbe ke yɔn fili.

²³ Davidi wi setirige woo wo wawi Zhezu we. Yɛnɲele lùu tɛge Izirayeli tara woolo pe Shofo ma yala li yɔn fɔlɔ na làa kɔn li ni.

²⁴ Sanni wi sa pan, Zhan Batisi wila pye na Yɛnɲele senre ti yuun Izirayeli tara woolo pe kan ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe

[†] 13:22 13.22: 1 Sami 13.14; Yuuro 89.21

batize.

²⁵ Naa Zhan tunngo ki kosanga wila kaa na yongo, a wi nee yuun fo: <Yaa ki jate ambo wi mi? Na konɔ yaa wele, wo ma mi. Ye wele! Wi yen na paan na pungo na, mii daga mboo sawira manda ti sangala (katugu na go kologo ki na!)>

²⁶ «Sefenne yoro mbele Abirahamu wi setirige piile, konaa yoro sanmbala mbele ye maa yenri Yenɲele li yeri, ki showɔ senre nda pa tila torogo woro yeri.

²⁷ Zheruzalemu ca fenne poro naa pe teele pe ni, pe sila Zhezu wi jen paa pe Shɔfo yen. Yenɲele yon senre yofenne pe senre nda ti maa kara cɛnpilige pyew ki ni, ali maga ta pe sila ti korɔ wi logo, paa ki senre ti tanga mari yon fili, naa paa Zhezu wi gbo we.

²⁸ Ali maga ta pe sila tanga yan wa, nga kila daga wi gbowo ni, a pɛ Pilati wi yenri ma yo poo gbo.

²⁹ Kagala ngele fuun kaa yonlogo wa Yenɲele senre sewe wi ni Zhezu wi kanngolo, naa paa kaa ke pye ma ke yon fili, a pɛ suu tirige maa laga wa tiparaga ki na, mɛɛ saa wi le.

³⁰ Eɛn fo, Yenɲele laa wi yen maa yirige wa kunwo pi ni.

³¹ Naa Zhezu wila kaa yen, pilige legerɛ na, wila wi yɛɛ naga leele mbele paa pinle wi ni ma yiri wa Galile tara ma kari wa Zheruzalemu pe na. Yingo pɛ pye wi serefenne mbaa wi senre yuun Izirayeli tara woolo pe kan.

³² Woro fun, ki Sentanra to waa yari na ye kaan, fo Yenɲele laa yon folo na kon we teleye pe yeri,

³³ li yon ki fili we kan, woro mbele wɛ pye pe setirige piile wele. A li si Zhezu wi yen maa yirige wa kunwo pi ni, paa yegɛ nga na ki yen ma yonlogo wa

Yenɲele gbogoyuuro sewe wi go shyen ki ni ma yo fo:

*Ma yen na Pinambyɔ,
a mi pye ma To nala.*†

³⁴ Yenɲele laa ki yo ma yo li yaa kaa yen mboo yirige wa kunwo pi ni, jango wiga ka fongo. Pa laa ki yo yɛɛn ma yo fo:

*Yon folo na mila kon Davidi wi yeri,
mi yaa ki duwaw jenɲe wi tirige ye
na, ki wogo ki se ya koro.*†

³⁵ Ki kala na, ligi yo wa Yenɲele gbogoyuuro sewe wi laga ka ni naa ma yo fo:

*Ma se yenle ki na, ma woo kpoyi
wi fongo.*†

³⁶ Ma si yala, Davidi wo na, kala na Yenɲele laa jate ma tege ma yo wi pye, wila li pye ma li yon fili wi sonlo ki na. Ko pungo na, a wi si ku. Paa wi le wa wi teleye pe tanla, a wi fongo jate.

³⁷ Eɛn fo, Yenɲele li na yen maa yirige wa kunwo pi ni, wo si fongo.

³⁸ Ki kala na, sefenne, yege jen ye yo fo Zhezu wo mege na ki yen na yari ye kan ma yo kapere ti mbe ya kala yaga. Moyisi lasiri wi saa ya mbe ye pye lesinmbele kagala ngele ni,

³⁹ mbele fuun pɛ taga Zhezu wi na, pɛ pye lesinmbele Yenɲele li yegɛ na wa ki kagala ke ni.

⁴⁰ Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwe jen, jango nga Yenɲele yon senre yofenne paa yo, kiga ka ye ta; ki nga fo:

*41 Ye wele, yoro mbele yaa na
tifaga,*

*ye ti ki to ye yon na, ye ko ye wo
wa;*

*katugu mi yaa kala la pye ye sonlo
ki na,*

*na lere wa kali yegɛ yo ye kan, ye
se taga ki na.»*†

⁴² Naa Poli naa Barinabasi paa kaa yiri wa sherigo ki ni, a leele pɛ si pe yenri ma yo ki cɛnpilige

† 13:33 13:33: Yuuro 2.7 † 13:34 13:34: Eza 55.3 † 13:35 13:35: Yuuro 16.10 † 13:41 13:41: Aba 1.5

nga kila paan, pe pan pe para pe ni naa ki kala nungba li na.

⁴³ Naa finliwɛ pɪla kaa kɔ, Zhufuye poro naa mbele paa ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni, pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli naa Barinabasi pe punjo na. A poro nɛɛ para pe ni na pe kotogo kanni ma yo pe koro pe yere jɛngɛ wa Yɛnɛlɛ li yinmɛ pi ni.

⁴⁴ Ki cɛnpilige lurumbanna, ca woolo pe gbɔɔ la pe yɛɛ gbogolo mbe Yɛnɛlɛ sɛnrɛ ti logo.

⁴⁵ Naa Zhufuye paa kaa ki janwa gbɔlɔ li yan ma, a pɛ si yin yɛnjara ni nɛɛ kɛndige woo nga Pɔli la pye na yuun ki ni, naa tegele.

⁴⁶ Kona, a Pɔli naa Barinabasi pɛ si kotogo ta na para pe ni, ma yo fɔ: «Kila daga Yɛnɛlɛ li sɛnrɛ ti yo yoro kan gbɛn. Ɛɛn fɔ, na yɛ kaa je ti na ma ye yɛɛ yan yee daga yinwege mbakɔgɔ ki ni, ɛɛn, we yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.

⁴⁷ Katugu nga we Fɔ wì yo ma we kan, koyi nga fɔ:

Mɔɔ tɛgɛ ma pye paa yanwa yɛn cɛngɛlɛ ke kan,

janjo ma kari showɔ sɛnrɛ ti ni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na.†

⁴⁸ «Mbele pe woro Zhufuye, naa paa kaa ti logo, a pɛ si yin nayinmɛ ni nɛɛ we Fɔ wi sɛnrɛ ti gbogo. Kila kɔn ma tɛgɛ mbele fuun kan pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, poro pe ni fuun poro la taga Zhezu wi na.»

⁴⁹ A we Fɔ wi sɛnrɛ tì si jaraga wa ki tara ti lagapyew.

⁵⁰ Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pɛ si jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ naa ca ki legbɔɔlɔ pele sun ma wa Pɔli naa Barinabasi pe na, nɛɛ pe jɔlɔ ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara. Ki jɛɛlɛ paa pye na Yɛnɛlɛ li gbogo.

⁵¹ A Pɔli naa Barinabasi pɛ si pe tɔɔrɔ gbannɔnɔn wi pɛpɛ† maa

wo pe kala na, mɛɛ kari wa Ikoniyoɔmu ca.

⁵² A Antiyoɔshi tagafɛnnɛ pɛ si yin nayinmɛ naa Yinnekpoyi li ni.

14

Pɔli naa Barinabasi paa Yɛnɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ikoniyoɔmu ca

¹ Wa Ikoniyoɔmu, a Pɔli naa Barinabasi pɛ si ye wa shɛrigo ki ni, paa yɛgɛ nga na pege piin faa we, mɛɛ para paralɔmɔ pa na, fɔ a Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi na.

² Ɛɛn fɔ, Zhufuye mbele pe sila taga, a pɛ si mbele pe woro Zhufuye pe sun ma pe wa tagafɛnnɛ pe na.

³ Konaa ki ni fuun, Pɔli naa Barinabasi paa mɔ wa Ikoniyoɔmu. Paa kotogo ta na para ma pe jigi wi taga we Fɔ wi na. We Fɔ wɪla pye naga nari fɔ sɛnrɛ nda paa pye na yuun wi yinmɛ wogo ki na, ti yɛn kaselege. Yawa mba wɪla kan pe yeri, a paa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnɔngɔlɔ piin pi kala na.

⁴ A ca woolo pɛ si kɔn shyɛn. Pɛlɛ la pye Zhufuye pe punjo na, a pɛlɛ taga pitunmbolo pe punjo na.

⁵ Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, naa pe teele pe ni, paa pye na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe kapege pye Pɔli naa Barinabasi pe na, mbe pe wa sinndɛɛrɛ ni mbe pe gbo.

⁶ Naa paa kaa ki jatere wi ta sanga ɲa ni, a pɛ si fe ma kari wa Likawoni tara, wa Lisiti ca naa Deribi ca ki ni, naa ti kanɔgara na cara ti ni,

⁷ mɛɛ Zhezu wi Sentanra ti yari wa ki lara ti ni fun.

Pɔli naa Barinabasi paa Yɛnɛlɛ sɛnrɛ yo wa Lisiti naa Deribi cara ti ni

† 13:47 13:47: Eza 49.6 † 13:51 13:51: Paa pe tɔɔrɔ gbannɔnɔn wi pɛpɛ maa wo wa mbege naga fɔ ki ca woolo paa kapege pye a ki pye pe yɛɛ go kala.

8 Wa Lisiti, naŋa wà la pye wa, wila pye censaga sanga pyew; katugu pàa wi se murugu, wi sila ya tanga bòbòbò.

9 Nda Pòli wila pye na yuun, wila pye nari nuru. A Pòli wì suu yengele ke kan wi na, ma suu yan tagawa yen wi ni mbe ya mbe sagala.

10 Kona, a wì sigi yo naŋa wi kan ngbanga ma yo fò: «Yiri ma yere ma sin ma tóòrò ti na!»

A naŋa wì si yew ma kan wi tóòrò ti na, nɛɛ tanri.

11 Naa janwa wila kaa Pòli kapyege ki yan, a pè si jòrògò ngbanga Likawoni fenne senre ti ni ma yo fò: «Yarisunndo tà kanŋga leele ma pan laga we sògòwò.»

12 A pe nɛɛ Barinabasi yinri Zusi†, nɛɛ Pòli wo yinri Erimesi, katugu wo wila pye na para.

13 Zusi gbògògò nga kila pye wa ca ki yesaga ki na, wi saraga wòfò wila pan napene ni wa yeyonrò ti na, pàa pe fere tige fyɛɛnre ni. Wila pye na jaa, wo naa janwa wi ni, mbe saraga wò Barinabasi naa Pòli pe yeri.

14 Naa pitunmbolo pe shyenme, Barinabasi naa Pòli, pàa kaa ko logo ma, a pè si pe yariporò ti walagi maga naga fò pè je ki na, mɛɛ fe ma ye wa janwa wi sògòwò, mɛɛ gbele ngbanga ma yo fò:

15 «We wenne, yingi na, a ye nɛɛ ko piin? We yen leele fun paa ye yen. Sentanra to wè pan mbe kan ye yeri, nɛɛ ye yinri ma yo ye pungo le ki yarijagara nda ti ni, ye ye yɛɛ kan Yenŋele na yinwege wolo li yeri, lo li naayeri, naa tara, naa kògòje, naa ti nawa yaara ti ni fuun ti da.

16 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni, Yenŋele làa cengele woolo pe ni

fuun pe yaga paa kee wa pe yɛɛ nandanwa kala kongolo ke ni.

17 Ma si yala, li li yɛɛ cɛnlómò pi naga wa kajenge ŋa fuun li maa piin ki ni. Li ma tisaga ki kan ye yeri ma yiri wa yenŋele na, ma yarilire kan ye yeri ti wagati wi na, ma yaakara legere kan ye yeri ma ye nawa pi yin nayinme ni.»

18 Ali pitunmbolo pe yogo konaa ki ni fuun, pe sila ya mbe janwa wi yerege wiga ka saraga wò pe yeri.

19 A Zhufuye pèle si yiri wa Pisidi tara, wa Antiyòshi naa Ikoniyoumu cara ti ni ma pan, mɛɛ janwa wi jatere wi wa maa kanŋga pe na. A pè si Pòli wi wa sinndɛɛre ni mboo gbo, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni wa kayege, katugu pàa ki yan ndɛɛ wì ku.

20 Ɛɛn fò, naa tagafenne pàa ka saa gbogolo maa maga sanga ŋa ni, a wì si yiri ma ye wa ca nawa. Ki goto pinliwe pi ni, a wo naa Barinabasi pè si yiri wa ma kari wa Deribi.

*Pòli naa Barinabasi
pe songòròmò wa Antiyòshi ca,
wa Siri tara*

21 A Pòli naa Barinabasi pè si Sentanra ti yari wa Deribi ca nawa ma tagafenne legere ta wa. Ko pungo na, a pè si songòrò wa Lisiti, naa Ikoniyoumu, naa Antiyòshi cara ti ni, wa Pisidi tara.

22 Pàa pye na tagafenne pe koto go kanni na pe yerɛgi ma yo pe koro wa tagawa pi ni, nɛɛ pe piin fò: «Ki daga jòlògò legere mbe we ta, sanni we sa ye wa Yenŋele li wunluwò pi ni.»

23 A pè si lelele tegetege legilizi nungba nungba pyew wi ni. Naa pàa kaa yenŋele le ma Yenŋele li yenri, a pè si pe le we Fò wi keɛ, wo ŋa pàa taga wi na we.

† 14:12 14.12: Zusi: Wila pye Girekiye pe yarisunngo gbògò ka. Erimesi: Wila pye Girekiye pe yarisunngo gbògò ka, ŋa pàa pye na jate paa Zusi wi pitunŋo yen.

²⁴ Ko punḡo na, a pè si Pisidi tara ti kòn ma yiri, mɛɛ gbòn wa Panfili tara.

²⁵ A pè si Yɛnɲɛle sɛnrɛ ti yo wa Pɛrizhi ca, kona, mɛɛ kari wa Atali ca.

²⁶ Wama, a pè si ye tɔnmòkòrò ka ni mɛɛ kari wa Antiyòshi, wa Siri tara. Pa pàa pe le Yɛnɲɛle kɛɛ wa ki ca ki ni, janḡo li yinmɛ tirige pe na tunḡo nḡa pàa pye ma yòn fili makò ki kala na.

²⁷ Naa pàa ka saa gbòn wa Antiyòshi, a pè si tagafɛnnɛ pe gbogolo. Kagala nḡele Yɛnɲɛle làa pe saga, a pè pye, konaa làa tagawa konò li yɛnḡe mbele pe woro Zhufuye pe kan yɛḡe nḡa na pe ta pe taga, a pè si ke yɛḡe yo ma pe kan.

²⁸ A pè si koro wa tagafɛnnɛ pe ni, ma wagati titɔnlòwò pye wa pe ni.

15

Finliwɛ mba pila pye wa Zheruzalɛmu ca

¹ Kona, a leele pèle si pan wa Antiyòshi ca ma yiri wa Zhude tara. A pe nɛɛ tagafɛnnɛ pe nari na yuun fò: «Na yee kɛnrɛkɛnrɛ mbe yala Moyisi lasiri wi ni, ye se ya shò.»

² A yolɛḡɛrɛ naa kendige gbòḡo si ye poro naa Pòli naa Barinabasi pe sòḡòwò. A pè si yere ki yerewe ma yo Pòli, naa Barinabasi, naa leele sanmbala pele ni, pe kari wa Zheruzalɛmu pe sa para pitunmbolo poro naa lelele pe ni ki wogo ki na.

³ A legilizi wì si pe torogo. Pe karisaga, a pè si Fenisi naa Samari tara ti pari ma toro. Mbele pe woro Zhufuye pàa taga Yɛnɲɛle li na yɛḡe nḡa na, a pe nɛɛ ki yari na tagafɛnnɛ pe kaan, fò a kì pye nayinmɛ gbòḡo pe ni fuun pe yeri.

⁴ Naa Pòli naa Barinabasi pàa ka saa gbòn wa Zheruzalɛmu, a legilizi woolo, naa pitunmbolo pe

ni konaa lelele pe ni, pè si pe yigi jɛnḡɛ. Yɛnɲɛle làa Pòli naa Barinabasi pe saga, a pè kagala nḡele pye, a pè si ke ni fuun ke yɛḡe yo ma pe kan.

⁵ Kona, Fariziye nḡbelege ki ni, mbele pàa pye tagafɛnnɛ, a poro pèle si yiri ma sho fò: «Ki daga tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kɛnrɛkɛnrɛ, ki yo pe kan paa tanri Moyisi lasiri wi na paa wi yòn fili.»

⁶ A pitunmbolo poro naa lelele pe ni, pè si gbogolo mbege kala li yewe jɛnḡɛ.

⁷ Naa pàa kaa kendige gbòḡo wò ma kò, a Pyeri wì si yiri, mɛɛ pe pye fò: «Sɛfɛnnɛ, yèḡe jɛn ma yo Yɛnɲɛle lilan wò laga ye sòḡòwò, kì mò, janḡo mbe Sentanra ti yo mbele pe woro Zhufuye pe kan, pe ta peri logo, pe taga we Fò wi na.

⁸ Yɛnɲɛle na li yɛn ma leele pe kotoro ti jɛn, lìḡi naga ma yo li yɛnlɛ pe na, ma Yinnekpoyi li kan pe yeri paa yɛḡe nḡa na làa li kan woro fun we yeri we.

⁹ Woro naa poro ni, lii wa wò wa ni. Lì pe kotoro ti pye kpoyi, naa pè taga ki kala na.

¹⁰ Yinḡò wo ni, ki cɛn mɛle, a ye nɛɛ Yɛnɲɛle li waa na wele? Na tugubòrò tari tagafɛnnɛ pe go na, nda we tɛleye o, woro o, wa si ya ti ni mberì tugo.

¹¹ Wè taga ki na ma yo Yɛnɲɛle li yɛn na we shoo we Fò Zhezu wì yinmɛ mba tirige we na po kala na. Ko nunḡba koyi pe wogo ye fun.»

¹² Kona, a janwa wi ni fuun wì si pyeri dinw nɛɛ nuru Barinabasi naa Pòli pe yeri, Yɛnɲɛle làa pe saga, a pè kafɔnḡòlò naa kagbòḡòlò nḡele pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sòḡòwò, a pe nɛɛ ke yɛḡe yuun.

¹³ Naa pàa kaa para ma kò, a Zhaki wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fò: «Sɛfɛnnɛ, yaa nuru na yeri!»

14 Simo wigi yege yo paa yege nga na maga le wa faa, Yennele laa li jatere wi taga mbele pe woro Zhufuye pe na, ma pele wo wa pe sogowo ma pe pye li woolo.

15 A Yennele yon senre yofenne pe senre ti saa pye nungba ti ni, paa yege nga na ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni ma yo we Fo wi yo fo:

16 *Ko pungo na, pa mi yaa songoro mbe pan,*

mbe Davidi wi paraga go nga kila toori ki kan naa fonngo.

Mi yaa kaga jogsara ti gbegele mbege yirige mbege sin;

17 *janjo leele sanmbala pe we Fo wi lagaja,*

naa cengele ngele fuun mi yeri ke pye na woolo ke ni.

18 *We Fo wo wi yo ma, wo nga wigi kagala ke pye, a ke jen, maga le wa faa we.»†*

19 A Zhaki wi sho naa fo: «Ko ki ti mila ki jate fo mbele paa pe yee kaan Yennele li yeri, pe si woro Zhufuye, waga ka kangbanra taga pe na.

20 E'en fo, ye ti we sewe torogo pe yeri, fo paga kaa yarisunndo kara kaa mbe pe yee le fyongoo. Pe pe yee yigi keenre lime pi ni. Paga ka yaraga nga pe maga sere wa ki yologo maga gbo ki kara ta ka. Paga si ka kasanwa ka.

21 Katugu maga le wa faa, leele pe maa Moyisi lasiri senre ti yuun ca pyew ki ni, nari kara sheryinre ti ni cenpilige pyew ki ni.»

Sewe na paa torogo tagafenne mbele pe woro Zhufuye pe kan

22 Ki kaa pye ma, a pitunmbolo poro naa lelele, naa legilizi woolo pe ni fuun pe ni, pe si yere ki yerewe mbe leele pele wo pe yee ni, mbe pe torogo wa Antiyoshi ca pe pinle Poli naa Barinabasi pe ni. A pe si Zhude na paa pye na yinri Barisabasi wo naa Silasi wo.

Pe ni fuun shyen paa pye legboolo tagafenne pe sogowo.

23 Sewe na paa kan pe yeri pe kari wowi na:

«Pitunmbolo naa lelele, poro mbele pe pye ye woolo, poro paa pe sharaga ki torogi yoro mbele ye woro Zhufuye, mee pye pe woolo ye kan. Yoro mbele ye yen ma cen wa Antiyoshi, naa Siri tara to naa Silisi kinda wi ni we.

24 Wege logo ma yo leele pele yiri laga we sogowo ma saa ye jatere wi lege ye na pe senre ti ni, ma ye nawa pi piri ye na. Woro ma we pe tun.

25 Ki kala na, wege yan ki yen ma yon, a we yo ma fili ki na mbe leele pele wo mbe pe tun wa ye yeri. Pe yaa ka pinle mbe kari Barinabasi naa Poli pe ni, poro mbele pe pye we wenne jembele we.

26 Poro paa pe yee go ki pere we Fo Zhezu Kirisi wi mege ki kala na.

27 Ki pye ma, we yaa Zhude naa Silasi pe tun wa ye yeri. Senre nda waa yonlogi laga, poro jate pe yaa sari yo mbe ye kan.

28 Katugu Yinnekpoyi lo naa woro ni, wege yan ki yen ma yon fo waga ka tuguro ta yege taga ye go na mbe wo ki kagala ngele ke daga pyewe ni yeen koro ni. Ke ngele:

29 Yaga ka yarisunndo kara ka, yaga ka kasanwa ka, yaga ka yaraga nga pe maga sere wa ki yologo maga gbo ki kara ta ka. Ye ye yee yigi keenre lime pi ni. Na yaga ye yee yingiwe jen ki yaara ti ni, ko ki yon. We yen pilige ka.»

30 Kona, a pe si leele mbele paa tun pe yaga, a pe kari wa Antiyoshi ca, mee saa tagafenne ngbelege ki gbogolo maga sewe wi kan pe yeri.

31 Naa paa kaa wi kara sanga na ni, a pe nee yogori ki kotogo kanga senre ti kala na.

† 15:18 15.16-18: Amo 9.11-12

³² Zhude naa Silasi poro kpaw mbele paa pye Yenñele yon senre yofenne, paa senlegere yo sefenne pe ni ma pe kotogo kan, ma fannga kan pe yeri wa tagawa pi ni.

³³ A pè si wagati jenri pye wa. Ko pungo na, a tagafenne pè si pe yaga paa kee nêe pe piin ma yo pe songoro pe gbon yinñge wa pe tunvenne pè na.

³⁴ [Kona ki ni fuun, kila Silasi wo ndanla wi koro wa pe ni.]

³⁵ A Pòli naa Barinabasi poro si koro wa Antiyoshi. Poro naa lelegere pèle la pye na we Fò wi Sentanra ti yuun, nêe leele pe nari.

**POLI WI
KONDANGALA SHYEN
WOLO YENÑELE
TUNGO KI NA WO
NAA SILASI KONAA
TIMOTE**

15.36-18.23

*Poli naa Barinabasi
paa laga pe yee na*

³⁶ Naa piliye ya la kaa toro, a Pòli wì si Barinabasi wi pye fò: «Wè toro cara nda fuun ni ma we Fò wi Sentanra ti yo, ti we songoro wa ti ni, we sefenne pe wele, pe yen yegge nga na we ta wege jen.»

³⁷ Barinabasi wo la pye na jaa mbe Zhan ña paa pye na yinri Mariki wi le wi pinle pe ni wi kari.

³⁸ Eèn fò, a Pòli wì sigi jate kii daga poo le pe kari wi ni; katugu wila laga pe na wa Panfili tara, wi sila yenle mbe kari pe ni pe tunngo ki na naa.

³⁹ A kendige gbogo kà si ye pe sogowo, fò a pè laga pe yee na. A Barinabasi wo si Mariki le ma kari wi ni, paa ye tonmokoro ka ni ma kari wa Shipiri logo fugo tara ti ni.

⁴⁰ Naa tagafenne paa kaa Pòli wi le we Fò wi kee wi yinne tirige pe na, a Pòli wo si Silasi wo wò mee kari wi ni.

⁴¹ A wì si Siri tara to naa Silisi kinda wi yanri, na fannga kaan legiliziye woolo pe yeri wa tagawa pi ni.

16

*Timote wila saa Poli
naa Silasi pe torogo*

¹ Kona, a Pòli wì si kari wa Deribi naa Lisiti cara ti ni. Tagafò wà la pye wa, paa pye naa yinri Timote. Wi nò wila pye Zhufuye mbele paa taga wo wa. Wi to wo la pye Girekiye woo.

² Tagafenne mbele paa pye wa Lisiti naa Ikoniyomu cara ti ni, paa pye naa metanga yinri.

³ Pòli wila pye naga jate mbe Timote wi le mbe kari wi ni. Ki kaa pye ma, a wì suu kenrekenre Zhufuye mbele paa pye wa ki lara ti ni pe kala na, katugu pe ni fuun paa ki jen ma yo wì to wila pye Girekiye woo.

⁴ Paa pye na toro cara nda fuun ni, pitunmbolo poro naa lelele pe ni paa yo ma yere kagala ngele na wa Zheruzalemu, a pe nêe ke yuun na tagafenne pe kaan, nêe pe yenri ma yo pe ke yigi paa tanri ke na.

⁵ A legiliziye woolo pe nêe fannga taa wa tagawa pi ni. A pele nêe tari pe na pilige pyew.

*Poli wila yariyanga ka yan
wa Tirowasi ca*

⁶ A Yinnekpoyi li si pe yegge kon ma yo paga ka Yenñele senre yo wa Azi tara ti ni; ki pye ma, a pè si Firizhi tara to naa Galasi kinda wi pari ma toro.

⁷ Naa paa kaa yongo Misi tara ti ni, a pè sigi ngbanga mbe kari wa Bitini kinda wi ni, eèn fò, Zhezu wi Yinne li sila yenle pe kari wa.

⁸ Kona, a pè si Misi tara ti kon ma yiri, mee kari wa Tirowasi ca.

⁹ Ki yembine li ni, a Pòli wì si yariyanga ka yan, ma Maseduwani kinda woolo naña wa yan yeresaga, wi yen naa yenri na

yuun fɔ: «Toro laga Maseduwani, ma pan ma we saga!»

¹⁰ Naa Pɔli wila kaa ki yariyanga ki yan ma, le ki yongolo nungba ke ni, a we nɛɛ jaa mbe kari wa Maseduwani; katugu wàa taga ki na ma yo Yɛnɛɛlɛ lãa we yeri we sa Sentanra ti yari wa ki tara woolo pe kan.

Lidi wila taga we Fɔ wi na wa Filipi ca

¹¹ A wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Tirowasi ca, mɛɛ kari teere wa Samotirasi logo fugo tara ti ni. Ki goto, a wè si kari wa Neyapolisi ca.

¹² A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa Filipi ca. Maseduwani kinda naa pòo kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, ti kɔnsaga kɔngbannga ki cagbɔgo ko layi. Ɔromu tara fenne pe cɛnsaga ko ka layi. A wè si piliye jɛnri pye wa ki ca ki ni.

¹³ Naa Zhufuye cɛnpilige kila kaa gbɔn, a wè si yiri wa ca nawa, mɛɛ kari lafogo ka yɔn na, nɛɛ ki jate ndɛɛ we yaa sa Yɛnɛɛlɛ yɛnrisaga ka yan wa. Jɛɛlɛ pɛlɛ la pye ma gbogolo wa, a wè si cɛn mɛɛ yo poro ni.

¹⁴ Jɛlɛ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Lidi, pa wila yiri wa Tiyatiri ca ki ni. Pariyenre tiyɔnrɔ pɛrɛfɔ lawi. Wila pye na fyɛ Yɛnɛɛlɛ li yɛgɛ. A wi nɛɛ nuru we yeri, a we Fɔ wi suu kotogo ki yɛngɛ, jango wi ta wi nungbolo jan wila nuru Pɔli wi yeri.

¹⁵ A wì suu yɛɛ kan, a pòo batize wo naa wi go woolo pe ni. A wì si we yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa pye yaa na jate ni taga jɛngɛ we Fɔ wi na, ye pan ye sa tugu wa na go.»

A wì si we ngbanga, fɔ a wè yenlɛ.

Pàa Pɔli naa Silasi pe le kaso wa Filipi ca

¹⁶ Pilige ka, ma we ta waa kee wa Yɛnɛɛlɛ yɛnrisaga, a kulojo wà si pan ma fili we ni. Gbosho jɛlɛfɔ

lawi. Wi jɛɛɛ yogo ki kala na, wila pye na penjalegɛɛ taa wi tafenne pe kan.

¹⁷ A wì si taga woro naa Pɔli we pungo na, nɛɛ gbele ngbanga na yuun fɔ: «Ki nambala mbele yɛɛn, Yɛnɛɛlɛ na yaraga pyew ki go na, lo tunmbyeelɛ weɛ. Showɔ kono lo paa yari ye kan.»

¹⁸ Wila pye na ko piin ma, ma piliye lɛgɛɛ ta. Ki ka saa Pɔli wi yongɔ, a wì si kannga ma gbosho wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, wɔ wi ni!»

Le ki yongolo nungba ke ni, a gbosho wì si wɔ wi ni.

¹⁹ Naa kulojo wi tafenne pàa kaa ki yan pe penjara tajele li ko, a pè si Pɔli naa Silasi pe yigi ma pe tilele ma kari pe ni wa kiti kɔnfenne pe yɛgɛ na wa katogo.

²⁰ A pè si saa pe yerege kiti kɔnfenne pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki nambala mbele, paa we ca ki pinri. Zhufuye poro pele weɛlɛ.

²¹ Pe yɛn na kalɛgɛlɛ keke nari, kee daga woro Ɔromu tara fenne we yeri we yenlɛ ke na waa tanri ke na.»

²² A janwa wì si yiri pe kɔrɔgo fun. A kiti kɔnfenne pè si Pɔli naa Silasi pe pagala, ma kono kan ma yo pe pe gbɔn sapige ni.

²³ Naa pàa kaa pe gbɔn jɛngɛ, a pè si pe le kaso, mɛɛ ki yo kaso go welefɔ wi kan ma yo wila pe wele jɛngɛ. ²⁴ Naa kaso go welefɔ wila kaa ko kono lo ta pe yeri, a wì si pe le wa kaso go yumbyɔ nɔ wi yɛn ma lara wi ni, mɛɛ pe le ngbɛɛɛ na.

²⁵ La kee yindegɛ ki yeri, a Pɔli naa Silasi pe nɛɛ Yɛnɛɛlɛ li yɛnri, na li sɔnni yuuro ni. Kasopiile sanmbala pàa pye na nuru pe yeri.

²⁶ Le ki yongolo nungba ke ni, a tara ti si yɛgɛ ngbanga, ma kaso go nɔgo ki yɛgɛ. A kɔrɔ ti ni fuun

tì si yengele. Kasopiile pe ni fuun pàa pe pò jòrɔgɔye mbele ni, a pè sangala.

²⁷ A kaso go welefo wì si yen. Naa wìla kaa kaso go kòrɔ ti yan tì yengele, a wì suu tokobi wi tile maa kòw, maa yirige na jaa mboo yee gbo, katugu wìla ki yan ndee kasopiile pè fe.

²⁸ Eɛn fo, a Pòli wì si gbele ngbanga wi fannga ki ni fuun ki ni, ma yo fo: «Maga ka kapege pye ma yee na, we ni fuun we yen laga.»

²⁹ Kona, a kaso go welefo wì sho pe pan kason yanwa ni. A wì si fyeele ma ye wa kaso go yumbyo wi ni, nɛɛ seri fyere ti kala na ma saa to le Pòli naa Silasi pe jegele.

³⁰ Ko pungo na, a wì si pe yirige ma pe yewe ma yo fo: «Na teele, yingì mi daga mbe pye mbe si sho?»

³¹ A pè suu yon sogo ma yo fo: «Taga we Fò Zhezu wi na, pa ma yaa sho, mboro naa ma go woolo pe ni.»

³² A pè si we Fò wi senre ti yo maa kan, konaa mbele fuun pàa pye wa wi go pe ni.

³³ Ki yembine sanga nungba wi ni, a kaso go welefo wì si kari pe ni ma saa pe sagbanra ti jogojogo. A wì si batize le teere wò naa wi go woolo pe ni fuun pe ni.

³⁴ A wì si kari Pòli naa Silasi pe ni wa wi go, ma saa yaakara kan pe yeri. A ki kaso go welefo wo naa wi go woolo pe ni, pè si yin nayinme ni, katugu pàa taga Yenjele li na.

³⁵ Naa laga kila kaa laga, a kiti kɔnfenne pè si polisiye torogo wa kaso go welefo wì yeri ma yo wigi nambala pe wa.

³⁶ A kaso go welefo wì si saa ki yo Pòli wi kan ma yo fo: «Kiti kɔnfenne pe tunngo torogo laga ma yo mbe ye wa. Ki kala na, yingò ye yiri yaa kee yeyinnye na.»

³⁷ Eɛn fo, a Pòli wì sigi yo polisiye pe kan ma yo fo: «Woro mbele we yen Ɔromu tara piseele, pè we gbɔn lere pyew wi yee na, pee kiti kɔn we na. Ko pungo na, a pè saa we le kaso. Ko yingò, paa jaa mbe we wa larawa wi le? Kaari! Poro jate pe pan pe we yirige laga.»

³⁸ A polisiye pè si kari ma saa ki yo kiti kɔnfenne pe kan. Naa pàa kaa ki logo ma yo Pòli naa Silasi pe yen Ɔromu tara piseele, a pè si fyee.

³⁹ A pè si pan ma pe sunlu, kona, mee pe yirige wa kaso, ma pe yenri ma yo pe wò wa ca.

⁴⁰ Naa pàa kaa yiri wa kaso, a pè si kari wa Lidi go. Naa pàa kaa tagafenne pe yan, ma pe kotogo kan, a pè si kari.

17

Jòlɔgɔ la gbɔn Pòli naa Silasi pe na
wa Tesaloniki ca

¹ A Pòli naa Silasi pè si toro ma yiri wa Anfipolisi ca naa Apoloni ca, mee gbɔn wa Tesaloniki ca. Zhufuye pe sherigo kà la pye wa ki laga ki na.

² A Pòli wì si ye wa sherigo ki ni, paa yee nga na wi maa ki piin faa we. A wì si cɛnpilige taanri pye, na Yenjele senre sewe wi nawa senre ti yuun nari finligi leele pe kan.

³ Wìla pye naga yee nari naga finligi pe kan, fo mbe yala Yenjele senre sewe wi ni, kila daga Kirisi wi jòlɔ wi ku, ko pungo na, wii yen wi yiri wa kunwò pi ni. A wì sho fo: «Ki Zhezu na mila wi senre yuun na ye kaan, wo wi yen Kirisi we.»

⁴ Pe ni, a pèle taga ki na, ma pinle Pòli naa Silasi pe ni, konaa Giresi tara fenne mbele pàa pye na Yenjele li gbogo pe legere ni, naa jeele megbogo fenne pe legere ni.

⁵ Eɛn fɔ, a Zhufuye pè si yin yenjara ni, mɛɛ saa lejagala pele gbogolo wa ca nawa, ma janwa wi pye maa yirige, ma tinme gbɔɔ pa yirige wa ca nawa. A pè si gbinri ma kari wa Zhasɔn go, ma saa na Pɔli naa Silasi pe lagajaa mbe pe yigi, mbe kari pe ni wa janwa wi pilesaga.

⁶ Naa kɪ kaa la pee pe yan, a pè si Zhasɔn naa tagafenne pele tilele ma kari pe ni wa ca ki kiti kɔnfenne pe yeri, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ki nambala mbele yɛɛn, pè dunruya lombɔŋgo ki gbɔn maga piri, pè pan lagame yingɔ,

⁷ a Zhasɔn saa pe yaara wɔ wa wi go. Ki leele mbele pe ni fuun pe yen na wunlumbolo to wi ŋgasegele ke jogo, katugu pe yen naga yuun ma yo wunlunaŋa wa fɔŋŋo wa, ŋa pe yinri Zhezu.»

⁸ Ki senre tila janwa wo naa kiti kɔnfenne pe jatere wi piri pe na.

⁹ A pè si Zhasɔn naa nambala pe pye, a pè penjara yɔn ka sara, ko punŋo na, mɛɛ pe wa paa kee.

Bere ca fenne pe legere la taga Pɔli wi senre ti na

¹⁰ Naa yembine làa kaa wɔ, le ki yɔngolo nunŋba ke ni, tagafenne pè si Pɔli naa Silasi pe torogo, a pè kari wa Bere ca. Naa pàa ka saa gbɔn wa, a pè si kari wa Zhufuye sherigo ki ni.

¹¹ Poro jatere wo la yenge ma we Tesaloniki ca fenne Zhufuye poro na. Pàa yenle Yenŋele senre ti na nawa jembe ni. Pàa pye na Yenŋele senre ti kara nari cancan pilige pyew, na kaa pye nda Pɔli wila pye na yuun pe kan ti yen kasege.

¹² A pe legere taga Zhezu wi na. Giresi tara fenne pe ni, jeele megbɔgo fenne pe legere la taga Zhezu wi na, naa nambala legere ni.

¹³ Eɛn fɔ, naa Tesaloniki Zhufuye pàa kaa ki logo ma yo Pɔli wila pye na Yenŋele senre ti yari wa Bere, a pè si kari wa, ma saa janwa wi yirige wila tinni, maa sun maa wa pè na.

¹⁴ Kona, a tagafenne pè si Pɔli wi torogo le teere wa kɔgɔje keɛ ki yeri. Eɛn fɔ, a Silasi naa Timote poro si koro wa Bere.

¹⁵ Mbele pàa kari sa Pɔli wi torogo, pàa wi torogo ma gbɔn wa Ateni ca. Pe songɔrosaga, a Pɔli wɪ si tunngo kan pe yeri ma yo Silasi naa Timote pe fyeele pe pan wi kɔrɔgo fyaw.

Pɔli wila para Ateni ca fenne pe ni

¹⁶ Ma Pɔli wi ta wa Ateni ca wila Silasi naa Timote pe singi, wi jatere wila piri wi na fɔ jɛŋge, naa wila ki ca ki yan kɪ yin yarisunndo ti ni we.

¹⁷ Wila pye na yuun Zhufuye pe ni wa sherigo ki ni, naa mbele pe woro Zhufuye mɛɛ pye Yenŋele li gbɔgɔfenne pe ni. Wila pye na finli mbele ni wa katoro, wila pye na yuun pe ni pilige pyew.

¹⁸ Kajenmbele mbele pe yinri Epikuriye naa Sitoyisiye, a poro pèle si senre ti le Pɔli wi ni nɛɛ yuun fɔ: «Ki yogofɔ ŋa, yingɪ senre wila yuun?» A pele nɛɛ yuun fɔ: «Ki yen ndɛɛ wi yen na para yarisunndo nambannda ta senre na.» Katugu Pɔli wila pye na para Zhezu senre naa kuulo pe yenme senre na.

¹⁹ Kona, a pè suu le mɛɛ kari wi ni wa Aropagi†, pe kiti kɔnsaga ye, ma sho fɔ: «Nagawa fɔnmbɔ mba maa pi senre yuun, we mbe ya mboo jɛn le?»

²⁰ Katugu maa yaara fɔnndo yuun wa we nunŋbogolo, we yen na jaa mberi kɔrɔ jɛn.»

²¹ Ateni ca fenne pe ni fuun, ma pinle nambanmbala mbele pàa

† 17:19 17.19 Yanwiga kayi, pa kiti kɔnfenne ŋgbelege kila pye na gbogolo wa ki na faa.

pye ma cen wa pe ni, paa pye na pe wagati wi ni fuun wi piin na nagawa fonmbo pi senre yuun, nakoma naa nuru.

²² A Poli wi si yiri ma yere wa Aropagi wi ni, wa janwa wi yege sogowo, ma sho fo: «Ateni ca fenne, migi yan ye yen yarisunndo gbogofenne jembele yege ki ni fuun ni.

²³ Naa mi pye na yanri laga ye ca na ye yarisunndo ti wele, mi yere ye saraga wosaga nungba yan, ki yen ma yonlogo wa ki na ma yo fo: «Yarisunngo nga kii jen, ki saraga wosaga.» Wele! Na yaa gbogo, ma si yala, ye suu jen we, wo senre mila yuun na ye kaan.

²⁴ Yenjele le, lo na li dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti da, lo li yen naayeri wo naa tara ti fo. Li woro ma cen wa sheryinre nda leele pe kan to ni.

²⁵ Lii jori leele paa gbegele paa yaraga ka kaan li yeri; katugu lo li maa yinwege ki kaan pe ni fuun pe yeri, naa wonwon po naa yaara ti ni fuun ti ni.

²⁶ Li tara woolo pe ni fuun pe da ma pe yirige naja nungba ni, ma pe tege tara ti lagapyew, ma wagati wi konkon pe kan, ma tara nda pe yaa cen ti kongolo ke wo faa.

²⁷ Li ko pye ma, pe ta paa lo na li yen Yenjele li lagajaa, kana pa pe mbe kali yan, na pe kaa talitali we. Ma si yala, li laga si lali wa kpe ni we ni,

²⁸ katugu

*lo fannga na, yinwege ki yen we ni,
we ma si ya na tigile, we si yen.*

Yoro jate ye yurukoolo pele ki yo ma yo fo:

We yen li piile fun.

²⁹ Ki kaa pye we yen Yenjele li piile, wee daga mbaa ki jate ndee li yen paa te yarisunngo yen, nakoma warifuwe, nakoma paa sinndelege yen, nda leele pe te

pe keyen yi ni, ma yala pe kapyo jenme naa pe jatere wo ni.

³⁰ Leele pe kambajenme wagati na wi toro faa, Yenjele li woro na wo wele naa. Een fo, koni, li yen na leele pe ni fuun pe yinri lagapyew ma yo pe pe kapere ti jen peri yaga;

³¹ katugu li pilige tege, nga ni li yaa ka kiti sinje kon dunruya woo pyew wi na, naja nungba na li wo wo kee. Ligi wogo ki pye maga naga lere pyew wi na, naa ligi naja wi yen maa yirige wa kunwo pi ni we.»

³² Naa paa kuulo pe yenme wogo ki logo Poli wi yeri, a pele si tege wi na. A pele sho fo: «We yaa ka logo ma yeri naa pilifonngo.»

³³ Kona, a Poli wi si yiri wa pe sogowo mee kari.

³⁴ Konaa ki ni fuun, a pele si pinle wi ni, ma taga Zhezu wi na. Pe ni, paa pye na wa yinri Denisi. Aropagi kiti konfenne wo wa lawi, naa jele wa ni, paa pye naa yinri Damari, ma taga leele pele ni naa.

18

*Poli wila Yenjele senre yo
wa Korenti ca*

¹ Ko punjo na, a Poli wi si yiri wa Ateni ca, mee kari wa Korenti ca ki ni.

² A wi si saa fili Zhufuye naja wa ni, paa pye naa yinri Akilasi, pa paa wi se wa Pon kinda wi ni. Wila pan fonngo ma yiri wa Itali tara, wo naa wi jo Pirusili wi ni; katugu wunlumbolo to Kulodi wila konko kan Zhufuye pe ni fuun pe yeri ma yo pe yiri wa Oromu ca. A Poli wi si kari pe korogo,

³ mee saa cen pe ni na tunngo piin ja pe ni, katugu tunngo cenle nungba pe ni fuun paa pye na piin. Paara yinre gbegelefenne la wele.

⁴ Poli wila pye na Yenjele senre ti yuun wa sherigo ki ni cenpilige pyew ki ni, na Zhufuye poro naa

Giresi tara fenne pe jatere wi kanngi pe na.

⁵ Naa Silasi naa Timote paa kaa yiri wa Maseduwani tara ma gbɔn wa, a Pɔli wì suu wagati wi ni fuun wi le, na Yenɲele senre ti yuun nari finligi Zhufuye pe kan, ma yo Zhezu wo wi yen Kirisi we.

⁶ Eɛn fɔ, Zhufuye paa pye na kendige woo Pɔli wi ni naa tegele. Kì kaa pye ma, a Pɔli wì suu yaripɔɔ ti yangara pe mɛgɛ ni ma yo fɔ: «Na yaga punɔo Yenɲele li na, yoro jate go kala li! Mi na wogo woro wa ki ni. Mbege le yinɔo wo na, mi yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe korɔɔ.»

⁷ Kona, a wì si yiri wa, mɛɛ kari naɲa wa go, paa pye naa yinri Titiyusi Zhusitusi. Wila pye na Yenɲele li gbogo. Wi go kila pye wa sherigo ki tanla.

⁸ A sherigo to Kiripusi wì si taga Zhezu wi na, naa wì go woolo pe ni fuun pe ni. Korenti ca fenne mbele paa pye na nuru Pɔli wi yeri, pe legerɛ la taga Zhezu wi na, a pè pe batize.

⁹ Yembine la ni, a Pɔli wì si yariyanga ka yan. Wa ki ni, we Fɔ wila wi pye ma yo fɔ: «Maga ka fye, ta para suyi, maga ka pyeri,

¹⁰ katugu mi yen ma ni, lere se ya to ma na mbe kapege pye ma na; katugu na woolo pe legerɛ yen laga ki ca nɲa ki ni.»

¹¹ A Pɔli wì si koro wa Korenti ma ye le nunɲba naa walaga pye wa, na leele pe nari Yenɲele senre ti ni.

¹² Sanga nja ni Galiyon wila pye Jromu tara fenne gboforoneri wa Akayi kinda wi go na, a Zhufuye pè si yon wa nunɲba mɛɛ yiri Pɔli wi korɔɔ. A pè si kari wi ni wa kiti konsaga,

¹³ ma yo fɔ: «Ki naɲa nja, wi yen naga jaa mbaa leele pe jatere wi kanngi pe na paa Yenɲele li gbogo gbɔgɔlɔmɔ mba na, pi yen na we lasiri wi jogo.»

¹⁴ Sanga nja ni Pɔli wi yaa senre ti le mbaa para, a Galiyon wì si Zhufuye pe pye fɔ: «Yoro Zhufuye, ki pye kambasinɲge, nakoma kapege gbogo yi, ki woro nala koon shyen, mi jen na logo ye yeri.

¹⁵ Eɛn fɔ, kì kaa pye kendige ki yen na woo senre naa mere na, naa ye lasiri wogo na, yoro jate ye daga mbe to yege wo. Mi se yenle mbe pye ko yaara nda to kiti konfo!»

¹⁶ A wì si pe purɔ ma pe yirige wa kiti konsaga.

¹⁷ Kì kaa pye ma, a pe ni fuun pè si sherigo to Sositeni wi yigi maa gbɔn le kiti konsaga ki yon na, eɛn fɔ, Galiyon wi sila yon le wa ki kala li ni.

Pɔli wila songoro wa Antiyoshi ca, wa Siri tara ti ni

¹⁸ A Pɔli wì si koro naa wa Korenti ca ma wagati titonlowo pye wa. Ko punɔo na, a wì si yiri wa tagafenne pe yeri, a wo naa Pirisili naa Akilasi pè si ye tonmokoro ka ni mbe kari wa Siri tara. Sanni wi sa ye wa tonmokoro ki ni wa Sankere ca wila kee, a wì suu go ki kan pège kulu, katugu wila yon folo kon Yenɲele li yeri.

¹⁹ Naa paa kaa gbɔn wa Efezi ca, a Pɔli wì si Pirisili naa Akilasi pe yaga le. A wo jate wì si kari wa sherigo ki ni, ma yo Zhufuye pe ni.

²⁰ A Pè suu yenri ma yo wi wagati wa pye wa pe ni, eɛn fɔ, wi sila yenle.

²¹ A wì si sara pe na ma yo fɔ: «Mi yaa ka songoro laga ye yeri naa, na Yenɲele li ka yenle we.» Kona, a wì si ye wa tonmokoro ki ni wa Efezi mɛɛ kari.

²² Naa wila kaa gbɔn wa Sesare ca, a wì si kari wa Zheruzalemu ma saa legilizi wi shari, ko punɔo na, mɛɛ kari wa Antiyoshi.

23 Naa wila kaa wagati wa pye wa, a wì si yiri ma saa na Galasi kinda na Firizhi tara ti yanri na tagafenne pe ni fuun pe sari pe fannga ta wa tagawa pi ni.

**POLI WI
KONDANGALA TAANRI
WOLO YENNELE
TUNNGO KI NA**

18.24-21.16

Apolosi wi Yennele senre yowo wa Efezi naa Korenti cara ti ni

24 Zhufuye naŋa wà la pan wa Efezi, pàa pye naa yinri Apolosi. Alegizandiri ca fenne woo lawi. Wila pye sennjeen ma Yennele senre sewe wi jen fo jenge.

25 Pàa wi naga we Fò wi kologo ki ni. Wila pye na Zhezu wi senre ti yari na leele pe nari, nari finligi pe kan wi jateri wi ni fuun wi ni. Een fo, wi jenne pa pila yere le Zhan wi batemu senre to na.

26 A wì si senre ti le ma kotogo ta na para wa sherigo. Naa Pirisili naa Akilasi pàa kaa ki logo, a pè si kari wì ni wa pe go, mæ saa Yennele kologo ki naga wi na, maga filige wi kan.

27 A Apolosi wi næe ki jaa mbe kari wa Akayi tara. A tagafenne pè suu kotogo kan ki wogo ki na, ma sewe torogo wa ki laga ki tagafenne pe yeri ma yo poo yigi jenge. Naa wila kaa gbɔn wa, mbele pàa taga we Fò wi na Yennele li yinne pi fannga na, a wì si pe saga fo jenge;

28 katugu wi senre tila Zhufuye pe senre ti jan lere pyew wi yegɛ na. Wila pye naga nari naga finligi na yinrigi wa Yennele senre sewe wi ni ma yo Zhezu wo wi yen Kirisi we.

19

Poli wila Yennele senre yo wa Efezi ca

1 Sanga ŋa ni Apolosi wila pye wa Korenti ca, a Pòli wì si Azi yanwira tara ti pari ma kari wa Efezi. A wì si saa tagafenne pele yan wa.

2 A wì si pe yewe ma yo fò: «Yàa taga Zhezu wi na sanga ŋa ni, yàa Yinnekpoyi li ta le?»

A pè suu yon sogo ma yo fò: «We yere sigi logo mbe yo Yinnekpoyi wa.»

3 Kona, a Pòli wì si pe yewe ma yo fò: «Batemu wiwiin yàa pye?»

A pè suu yon sogo ma yo fò: «Zhan batemu wo lawi.»

4 A Pòli wì si pe pye fò: «Mbele pàa yenle ma pe kapere ti jen mari yaga, poro Zhan wila pye na batize naga yuun Izirayeli woolo pe kan, ma yo ŋa wila paan wa wi pungo na pe taga wi na, wo wi yen Zhezu we.»

5 Naa pàa kaa ki senre ti logo, a pè si pe yegɛ kan, a pè pe batize we Fò Zhezu wi mege ki na.

6 A Pòli wì suu keyen yi taga pe na, a Yinnekpoyi li si tigi ma ye pe ni. A pe næe yuun senfonndo ni, na Yennele li yon senre yuun.

7 Ki leele pàa nambala ke ma yiri shyen yon ko tin.

8 Ko pungo na, a Pòli wì si ye wa sherigo ki ni ma kotogo kan na para ma saa gbɔn fo yenge taanri. Wila pye na Yennele li wunluwo pi senre yuun pe kan, naga jaa mbe pe jateri wi kanna pe na.

9 Een fo, pèle la pe kotooro ti ngban pe yegɛ na, pe sila yenle mbe taga Zhezu wi na, næe senpere yuun we Fò wi kologo ki na janwa wi yegɛ na. Kona, a Pòli wì si laga le pe tanla, mæe kari tagafenne pe ni, ma saa na pe nari pilige pyew wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Tiranusi wi lokoli.

10 Wila ko pye ma saa ta yele shyen, fo mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Azi kinda wi ni, Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, a pè we Fò wi senre ti logo.

Seva pinambiile pe senre re

¹¹ Ἰησοῦς λάα pye na kafonngolo tugbonngolo piin Pòli wi kee.

¹² Ali paara naa mbogolo ngele kàa jiri Pòli wi wire ti na, pàa pye na kee ma saa nari tari yambala pe na, a paa sagala, a yinne tipegele kaa woo leele pe ni.

¹³ Zhufuye mbele pàa pye na yanri na toro, na yinne tipegele ke puro na ke woo leele pe ni, a poro pèle sigi pye ma wele, na kaa pye pe mbe ya we Fò Zhezu wi mege ki yeri mbe yinne tipegele puro mbe wò leele ni. A pe nêe yinne tipegele ke piin fò: «Zhezu ña Pòli wila wi senre yuun, waa ki yuun ye kan wi mege ki na, fò: <Ye wò yaa kee.> »

¹⁴ (Zhufuye saraga wofenne to Seva wi pinambiile koloshyen poro pàa pye na ko piin ma.)

¹⁵ Ἐεν fò, a yinne tipele lì si pe yon sogo ma yo fò: «Mì Zhezu wi jen, ma Pòli wi jen fun, yoro wo yen ambene?»

¹⁶ Yinne tipele làa pye naña ña ni, wì si to pe na, ma ya pe ni fuun pe ni, ma pe welege, fò a pè fe ma yiri wa ki go ki ni witiwaga.

¹⁷ Efezi ca fenne pe ni fuun, Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, pàa ki wogo ki jen. A pe ni fuun pè si fye nêe we Fò Zhezu wi mege ki gogo.

¹⁸ Mbele pàa taga Zhezu wi na, pe legere la pye na paan na kapyere nda pàa pye ti yuun nari finligi leele pe kan.

¹⁹ Taluguya pyefenne pe legere la pan pe seweere ti ni mari sogo lere pyew wi yege na. A pège seweere ti sonngo ki jate maga yan ki warifuwe pyo waga ke (10 000) yon ko tin.

²⁰ Pa we Fò wi senre tila pye na jaragi yawa ni yeen, naa fannga ki nari.

Efezi ca fenne pàa yiri ma je

²¹ Ko kagala koro pyengolo, a Pòli wì si yere ki yerewe mbe Maseduwani kinda naa Akayi kinda wi pari mbe kari wa Zheruzalemu. A wì sho fò: «Na nga kari, ki daga mbe sa Oromu ca ki yan fun.»

²² A wì suu sagafenne shyen tun, Timote naa Erasiti wa Maseduwani. A wo jate wì si koro wa Azi kinda wi ni naa, ma wagati wa pye wa.

²³ Ki sanga wi ni, a yolegere tà si yiri we Fò wi kono li kala na.

²⁴ Warifuwe gbõnfò wà la pye wa, pàa pye naa yinri Demetiriyusi. Wila pye na warifuwe wi gbõn tunmòlwo naa gbegele paa yarisunngo jele nga pàa pye na yinri Aritemisi wi gbogogo ki yen. A wila tonli gbõo taa wa wi tunmbyeele pe kan.

²⁵ A wì sigi tunmbyeele poro naa mbele pàa pye ki tunngo nungba ki ni pe gbogolo, mée pe pye fò: «Na woolo, yège jen ma yo pa waa we tonli wi taa wa ki tunngo nga ki ni.

²⁶ Ye yen naga yaan, naga nuru, nga ki Pòli wila piin we. Wì yo yarisunndo nda leele keyen gbegele, to woro yarisunndo jende. Wì ya ma lelegere go jogo ma pe punjo laga Efezi, ko nungba ma, een fò, wa Azi kinda wi lalere ni fun.

²⁷ We yen na fye fò paga ka we tunngo ki tifaga. Ko nungba ma, een fò, yarisunngo jele Aritemisi, ki gbogogo paga kaa ki jate ki woro yaraga ka. Pa ki gbogowo pi yaa to, ko nga Azi kinda woolo pe ni fuun pe maa gbogo, naa dunruya woolo pe ni fuun pe ni we.»

²⁸ Naa ki leele pàa kaa ki senre ti logo ma, a pè si nawa ngban, nêe gbele ngbanga na yuun fò: «Efezi ca fenne pe yarisunngo Aritemisi ki yen ma gbogol!»

²⁹ A ca ki nɛɛ tinni lagapyew. A leele pe ni fuun pɛ si gbinri ma kari wa pe gbogolosaga. A pɛ si Pɔli tangayɛɛnlɛ Gayusi naa Arisitariki mbele pàa yiri wa Maseduwani kinda wi ni, pe tilele ma kari pe ni wa.

³⁰ Pɔli wila pye na jaa mbooyɛɛ naga janwa wi na, ɛɛn fɔ, tagafennɛ pe sila yɛnlɛ ki na.

³¹ Azi kinda legbɔɔlɔ mbele pàa pye Pɔli wi wɛnnɛ, a poro si tunŋgo torogo wa wi yeri maa yɛnri ma yo wiga ka kari wa pe gbogolosaga.

³² Ki sanga wi ni, janwa wi ni fuun wila pye na tinni. Pɛle la pye na jɔrɔgi na sɛnrɛ nuŋgba yuun, a pele na jɔrɔgi na ta yɛge yuun. Pe gbɔɔ sila pe yɛɛ gbogologo ki jɛn.

³³ A leele pele nɛɛ ki kala li yɛge yuun na Alegizandire kaan, ma yala Zhufuye pàa pye naa wɔnrɔgi na kee wi ni wa yɛge. A wì si kee yirige janwa wi kan mbe ta mbooyoyoro ti yo mbe pe yɛɛ go shɔ.

³⁴ ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki jɛn ma yo Zhufuye woo lawi, a pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi ja ma saa gbɔn fɔ leri shyɛn, na yuun fɔ: «Efezi ca fennɛ pe yarisunŋgo Aritemisi ki yɛn ma gbɔgɔ!»

³⁵ Ko punŋo na, a ca ki sekereteri wì si ya ma janwa wi pye, a wì pyeri, mɛɛ yo fɔ: «Efezi ca woolo, leele pe ni fuun pɛge jɛn ma yo Efezi ca ko ki yɛn yarisunŋgo gbɔgɔ Aritemisi ki gbɔgɔgo ki welefo, naa ki cɛnlɔmɔ mba pila yiri wa naayeri ma to laga tara pi ni.

³⁶ Kì kaa pye lere se ya mbe kendige wɔ ki na, ki kala na, ye pyeri, yaga ka kala la pye jatere mbapyewe.

³⁷ Yɛ pan ki nambala mbele pe ni lagamɛ, ma si yala, pee yaraga ka yu wa gbɔgɔyɛnrɛ ti ni, pee si we yarisunŋgo jɛle ki mɛge jɔgɔ.

³⁸ Na kaa pye Demetiriyusi naa

wi tunmbyeele pe ni, paa jaa mbe бага lere wa na mbe yo wi kapege pye, kiti kɔnpiliye yɛn ma tɛgɛ, kiti kɔnfennɛ yɛn wa fun, poo yeri wa ki laga ki na.

³⁹ Na kaa si pye kala la yɛge wa ye yeri naa mbe gbegele, li yaa gbegele ca woolo pe gbogolomɔ pilige ki ni.

⁴⁰ Pe mbe ya mbege yo mbe yo wɛ kapege pye, nala kala na wɛ yiri ma je li na; katugu tanga woro we yeri we ya wege yo fɔ we sin wa we kapyege ki ni, ki janwa ŋa wi gbogolomɔ pi na.»

⁴¹ Naa wila kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si janwa wi pye wi jaraga.

20

Pɔli wila songɔrɔ ma kari wa Maseduwani kinda wo naa Giresi tara ti ni naa

¹ Naa tinmɛ pila kaa kɔ, a Pɔli wì si tagafennɛ pe gbogolo, mɛɛ pe yeri ma pe kotogo kan, ma sara pe na, mɛɛ kari wa Maseduwani kinda wi ni.

² Wila ki tara ti yanri na tagafennɛ pe kotogo kanni Yɛnɛle sɛnrɛ yowo legere ni. Ko punŋo na, a wì si kari wa Giresi tara,

³ ma pye wa yɛnge taanri. Wila pye na jaa mbe ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mbe kari wa Siri tara. ɛɛn fɔ, naa wila kaa ki logo ma yo Zhufuye pàa pye na yon nii wi na, a wì si yere ki yerewe mbe songɔrɔ mbe toro wa Maseduwani kinda wi ni.

⁴ Leele mbele pàa saa wi torogo poro la wɛle yɛɛn: Bere ca fennɛ naŋa Pirusi wi pinambyɔ Sopateri, naa Tesaloniki ca fennɛ Arisitariki naa Sekondusi, naa Gayusi ma yiri wa Deribi ca, naa Azi kinda woolo Timote, naa Tishiki konaa Tirofimu.

⁵ A poro si keli we yɛge ma saa we sige wa Tirowasi ca.

⁶ Naa Leve fu buru feti wila kaa toro, woro wo na, a wɛ si

ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Filipi ca ma kari. Waa pilige kanjurugo pye wa ki ni, mɛɛ gbɔn pe na wa Tirowasi. A wɛ si yapelege nungba pye wa.

Poli wi karaga pungo wogo wa Tirowasi ca

⁷ Yapelege ki pilige konjbannga ki na, a wɛ si gbogolo mbe gbogolomɔ suro ti li. A Poli wi nɛɛ Yenjele senre ti yuun janwa wi kan. Naa wila pye na jaa mbe kari ki goto ki kala na, wila mɔ Yenjele senre yowo pi na fɔ ma saa yige ki le.

⁸ Waa pye ma gbogolo sanngazo wi yumbyɔ ɲa ni, fitanlaye legere la pye wa.

⁹ Lefɔnɲɔ wà la pye ma cɛn fenetiri wi na, pàa pye naa yinri Etikusi. A wì si kaa wɔnlɔ ma ku, ma yala Poli wila pye na Yenjele senre ti yuun nari tɔnlɔ na kee. Wɔnlɔwɔ pila toro wi ni, fɔ a wì wɔ wa sanngazo taanri woo wi ni ma to laga tara. A pè suu yirige mɛɛ wi yan wì ku.

¹⁰ A Poli wì si tigi, ma fɔli wi na maa le wa wi keyen yi ni, ma sho fɔ: «Ye jatere wiga ka piri ye na, wi yen yinwege na.»

¹¹ A Poli wì si lugu naa mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ maa ka. A wì si yo pe ni naa fɔ ma saa laga ki laga. Ko pungo na, a wì si kari.

¹² A pè si kari lefɔnɲɔ wi ni yinwege na, kila pye nayinme gbɔɔ pe yeri.

Poli wi yinriwe wa Tirowasi mbe kari wa Mile ca

¹³ A wòro si keli pe yege tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma kari wa Asosi ca. Pa waa daga sa Poli wi le wa ki laga ki na tɔnmɔkɔrɔ ki ni; katugu wo jate wila yere ki yerewe ma yo wi yaa tanga tɔrɔ na mbe kari wa ki laga ki na.

¹⁴ Naa wila kaa pan we kɔrɔgɔ wa Asosi, a wɛ suu le tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ kari wa Mitileni ca.

¹⁵ A wɛ si yiri lema ma kari, ki goto mɛɛ gbɔn wa Kiyo tara ti tanla. Ki pilige shyen wogo ki na, a wɛ si gbɔn wa Samosi lɔgɔ fugo tara ti ni. Ki pilige taanri wogo ki na, a wɛ si gbɔn wa Mile ca.

¹⁶ Poli wila yere ki yerewe mbe toro wa Efezi ca ki tanla, wi sila pye na jaa mbe yere le, janngo wi wagati wiga ka toro mboo ta wa Azi kinda wi ni; katugu wila pye na fyeele Pantikoti feti pilige ko mboo ta wa Zheruzalemu, na ki mbaa ya pye we.

Poli wila yo Efezi ca legilizi lelele pe ni

¹⁷ Sanga ɲa ni Poli wila pye wa Mile ca, a wì si tunngo torogo ma yo Efezi ca legilizi lelele pe pan wi kɔrɔgɔ.

¹⁸ Naa pàa kaa pan, a wì si pe pye fɔ: «Wagati ɲa fuun mì pye laga ye ni, maga le pilige konjbannga ɲga mì pan laga Azi kinda wi ni, mì tanga yege ɲga na yege jen.

¹⁹ Milan yeɛ tirige jenje ma tunngo pye we Fɔ wi kan yentunwɔ ni, ali maga ta kanjbanra na ta Zhufuye pe yon lege ki kala na.

²⁰ Yege jen ma yo ɲga fuun ki mbe ye wogo ki yon, mii ka lara ye na. Mì ti ni fuun ti yari ye kan ma ye naga ti ni leele pe ni fuun pe yege na, naa wa ye yinre ti ni.

²¹ Mì Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yeri ma yo pe pe kapere ti jen peri yaga, pe pe yeɛ kan Yenjele yeri, pe taga we Fɔ Zhezu wi na.

²² Koonga yinɲɔ mi yen na kee wa Zheruzalemu paa yege ɲga na Yinnekpoyi li yen nala ɲgbanga mbe kari wa we. Eɛn fɔ, ɲga ki yaa sa pye na na, mi sigi jen.

²³ ɲga mì jen ko yen fɔ mi ka ye ca ɲga fuun ni, Yinnekpoyi li mala kɔgɔri ma yo kaso yege naa jɔlɔgɔ legere yen nala singi.

24 Εεν φο, konaa ki ni fuun, mi woro nala yinwege ki jate yaraga, janngo mbe ya mbe gbɔn wa na tunngo ki kosaga ki na, tunngo nga we Fɔ Zhezu wì telege na na mbege pye mbege yɔn fili. Ko yen: Mbaa Sentanra nda ti yen na para Yenɲele li yinme wogo ki na ti yari leele pe kan.

25 «Mi yanri yoro mbele fuun sɔgɔwɔ ma Yenɲele li wunluwɔ Sentanra ti yari ye kan, yingɔ migi jen ma yo yoro wa sanla yan naa.

26 Ki kala na, mi yen naga yuun naga finligi ye kan nala, fɔ na wa ka punjo Yenɲele li na ye ni, mi na go kala ma.

27 Katugu m̀ Yenɲele li nandanwa kala li ni fuun li yo ma ye kan, mi si yaraga ka lara ye na.

28 Ye ye yee yingiwɛ jen, yaa simbaŋbelege† ki wele. Nga Yinnekpoyi li ye pye ki welefenne we. Ye Yenɲele li Legilizi wi yigi, wo ɲa li pye li yee woo, naa li Pinambyɔ wì ku, a wi kasanwa pi wo we.

29 Migi jen ma yo na karingɔlo, leele pele yaa ye laga ye sɔgɔwɔ paa cɛnrɛ pere pere yen. Pe se ka simbaŋbelege ki yaga na pee to ki na.

30 Leele pele yaa ka yiri laga ye sɔgɔwɔ mbaa yagbogolo senre nari, janngo mbe ta mbe tagafenne pe pye pe kannga pe taga pe punjo na.

31 Ki kala na, ye ye yee yingiwɛ jen, yaa ye yee nawa tuun ki na, fɔ maga yigi ma saa gbɔn yeɛ taanri, ki sɔnlo naa ki yembine, ye ni fuun nungba nungba, mii ye yerewe pi yaga, ali yentunwɔ ni.

32 «Yingɔ mi yen na ye nii Yenɲele lo naa li yinme senre ti kee. To nda ti mbe ya mbe fannga le ye ni, mbe yarijende kan ye yeri, nda li tege paa kɔrɔgo yen

mbele fuun pè pye li woolo pe kan we.

33 Na yege si yiri lere wa kpe penjara na, nakoma te na, nakoma yaripɔrɔ na.

34 Yoro jate yege jen ma yo m̀ tunngo pye na keyen yi ni, ma mi naa na tangayɛenle pe ni we jorowo pi kɔ.

35 Migi naga ye na kala li ni fuun ni, fɔ ye daga mbaa tunngo piin mbe ta mbaa fannga fu fenne pe sari, ye sila nawa tuun senre nda we Fɔ Zhezu jate wila yo ti na, fɔ: «Mbaa kaan, ferewe yen ko ni ma we mbaa taa ko na.» »

36 Naa Pɔli wila kaa para ma saa kɔ, a wì si kannguuro kan wo naa poro ni, mee Yenɲele li yenri.

37 A pe ni fuun pe nee yanli, nee keyen waa Pɔli wi yolɔgo, na sara wi na nandanwa ni.

38 Pe jatere wila piri pe na, katugu Pɔli wila pe pye ma yo pe soo yan naa. Ko punjo na, a pè suu torogo fɔ wa tɔnmɔkɔrɔ ki yɔn na.

21

Pɔli wila kari wa Zheruzalemu

1 Naa waa kaa laga ye yee na ma kɔ, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mee sin teere ma kari wa Kɔsi ca. Ki goto, a wè si gbɔn wa Ɔrɔdi ca. A wè si yiri lema, mee kari wa Paɬara ca.

2 A wè si tɔnmɔkɔrɔ ka ta wa, kila pye na kee wa Fenisi tara, a wè si ye wa ko ni ma kari.

3 A wè si saa gbɔn wa Shipiri logɔ fugo tara ti tanla na yaan wa, ma sigi yaga kameŋge na, mee kari yege, wa Siri tara kee ki yeri. A wè si saa yere wa Tiri ca tɔnmɔkɔrɔ yeresaga ki ni, katugu pa pe mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro ti tirige wa.

4 A wè si tagafenne pele ta wa, ma yapelege nungba pye pe ni. A pè si koro naga yuun Pɔli wi kan

† 20:28 20:28: Simbaŋbelege nga senre ti yo ko ki yen tagafenne wele.

Yinnekpoyi li fannga na, ma yo wiga ka kari wa Zheruzalemu.

⁵ Εεν ƒo, ko yapelege ko filisaga wa pe ni, a wè si yiri nɛɛ kee. A pe ni fuun pè si saa we torogo, poro naa pe jɛɛle naa pe piile, ƒo wa ca ki punjo na. A wè si kannguuro kan wa kɔgoje wi yɔn na, ma Yɛnɛɛle yɛnri.

⁶ Naa wàa kaa sara we yɛɛ na, a wè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a poro si songɔrɔ ma kari pe ca.

⁷ Naa wàa yiri wa Tiri ma saa gbɔn wa Pitolemayi ca, a we tɔnmɔkɔrɔ tangala li si kɔ. A wè si tagafenne pe shari, ma pilige nunɓba pye wa pe ni.

⁸ Ki goto, a wè si yiri ma kari, mɛɛ saa gbɔn wa Sesare. Wama, a wè si saa tugu Zhezu Sentanra yofɔ Filipu wi na. Leele kɔlɔshyɛn mbele pàa wɔ wa Zheruzalemu paa pitunmbolo pe sari, wo wa nunɓba lawi.

⁹ Wi sumborombiile pàa pye tijere, pe sila naɓa kala jɛn. Pàa pye na Yɛnɛɛle li yɔn senre yuun.

¹⁰ A wè si piliye jɛnri pye wa pe yeri. Ma we ta wa, a Yɛnɛɛle yɔn senre yofɔ Agabusi wì si pan wa, ma yiri wa Zhude tara.

¹¹ A wo si pan we kɔrɔgo, mɛɛ Pɔli kurusijara wi le maa yɛɛ tɔɔrɔ naa wi keyɛn yi pɔ, ma sho ƒo: «Ŋga Yinnekpoyi li yɛn na yuun, koyi nga. Ki kurusijara ɓa, naɓa ɓa woo wi, Zhufuye pa pe yaa kaa pɔ ki pɔlɔmɔ mba pi na wa Zheruzalemu, kona, mbe suu le mbele pe woro Zhufuye pe kɛɛ.»

¹² Naa wàa kaa ki senre ti logo, a woro naa ki laga ki woolo pe ni, wè si Pɔli wi yɛnri ma yo wiga ka kari wa Zheruzalemu.

¹³ A Pɔli wì si we yɔn sogo ma yo ƒo: «Yingi na, a ye nɛɛ gbele na jaa mbanla kotogo ki gbo na na? Mì we, mì yɛn ma gbɛgele panla pɔ, ko cɛ ma, ɛɛn ƒo, mbe ku fun

we ƒo Zhezu wi mɛge ki kala na, wa Zheruzalemu.»

¹⁴ Naa wàa kaa ki yan we se ya mboo jatere wi kannga, a wè suu yɛnrege ko yaga ma sho ƒo: «Yɛnɛɛle li nandanwa kala lo mbe pye!»

¹⁵ Naa piliye yà la kaa toro jɛnri, a wè si we yaara ti gbɛgele, mɛɛ kari wa Zheruzalemu.

¹⁶ Sesare ca tagafenne pèle la saa we torogo, ma kari we ni wa Shipiri logo fugo tara fenne naɓa wa go, pàa pye naa yinri Minasɔ. Wo wila daga we sa tugu wi na. Tagafɔ lɛɛ lawi.

POLI WI YINGIWE WA ZHERUZALEMU KONAA WI KASO YEGE WA SESARE CA

21.17-26.32

Pɔli wila saa Zhaki wi shari

¹⁷ Naa wàa kaa gbɔn wa Zheruzalemu, a tagafenne pè si we yigi nayinmɛ ni ƒo jɛnɛɛ.

¹⁸ Ki goto pinliwe pi ni, a Pɔli wì si kari we ni wa Zhaki go. A legilizi leleɛle pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa fun.

¹⁹ A Pɔli wì si pe shari. Ko punjo na, kagala ngele fuun Yɛnɛɛle làa pye wi kɛɛ wa wi tunjo ki ni, wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a wì si ke ni fuun nunɓba nunɓba ke yɛge yo.

²⁰ Naa pàa kaa ke logo, a pe nɛɛ Yɛnɛɛle li gbogo. Kona, a pè si Pɔli wi pye ƒo: «Sɛfo, màga yan, Zhufuye mbele pè pye tagafenne, pe lere waga yɔn lɛgere ko tin, a pe ni fuun pè bala Moyisi lasiri wi na.

²¹ Pège yo pe kan ma yo Zhufuye mbele pe yɛn ma cen wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, ma yɛn na pe nari ma yo pe laga Moyisi lasiri wi na, naga yuun pe kan ma yo paga kaa pe piile pe kenrekenre, paga si kaa tanri Zhufuye kalegele ke na.

22 Yिंगi we daga mbe pye san? Katugu sigiya woro ki ni, pe yaa ki jen mbe yo mà pan laga.

23 Ki kala na, nga we yaa yo ma kan, maga pye. Nambala tijere yen laga we ni, pè yon fòlò kòn Yènñele li yeri.

24 Ngasele na pe ma kò si pye kpoyi Yènñele yege na, ma pinle pe ni mali kò. Penjara nda ti ma wò, ma pe woro ti wò, jango pe ta pe pe yinre ti kulu†. Kiga pye ma, pa lere pyew wi yaa ki jen mbe yo kagala ngele pè logo ma kanngòlò, kaselege kpe woro ke ni, èen fò, mboro fun ma yen na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni.

25 Tagafenne mbele pe woro Zhufuye, poro wo na, nga wè yo ma yere ki yerewe, wè sèwe torogo pe yeri ma yo: Pee daga mbe yarisunndo kara ka, mbe kasanwa ka, mbe yaraga nga fuun pe maga sere wa ki yòlògò maga gbo ki kara ta ka. Pe pe yee yigi kèenre lime pi ni.»

26 Kì kaa pye ma, a Pòli wì sigi nambala tijere pe le ma kari pe ni. Ki goto pinliwe pi ni, a pè si pinle ma ngasele na pe ma kò mbe si pye kpoyi Yènñele yege na li kò. A wì si ye pe ni wa sherigo gbògò ki ni. Ngasele na pe ma kò mbe si pye kpoyi, li yaa kò piliye yon nga na, a wì sigi naga, ko kòrò wo yen wagati nga pe ni fuun nungba nungba pe saraga ki mbe ya wò we.

*Pàa Pòli wi yigi
wa sherigo gbògò ki ni*

27 Piliye koloshyen yilla pye na kee sa kò sanga nga ni, a Azi kinda Zhufuye pè si Pòli wi yan wa sherigo gbògò ki ni. A pè si janwa wi ni fuun wì sun maa wa wi na, mæ saa wi yigi.

28 A pe næ jòrògi na yuun fò: «Izirayeli woolo, ye we saga laga

oo! Ki nana nga wo wila para leele pe ni fuun pe ni lagapyew, na jaan Izirayeli tara woolo poro naa Moyisi lasiri wi ni, naa ki sherigo gbògò nga ki ni. Yingò, mbele pe woro Zhufuye wì pele le yere ma ye pe ni wa sherigo gbògò ki ni, ko nga ki yen laga kpoyi, maga tæge fyongò ni.»

29 Pàa pye na yuun ma, katugu pàa Efezi ca fenne Tirofimu wi yan Pòli wi ni faa wa ca nawa. A pe næ ki jate ndæ Pòli wila ye wi ni wa sherigo gbògò ki ni.

30 A tinme gbòò næ yinrigi wa ca ki lagapyew. A leele pe næ gbinri na yinrigi lagapyew na paan. A pè si Pòli wi yigi maa tilele ma yiri wi ni wa sherigo gbògò ki ni, mæ kòrò ti tònndò le teere.

31 Naa pàa pye na Pòli wi lagajaa mboò gbo, a ki tinme pi si gbòn wa Jòròmu tara sorodasheelee ngbelege togbòò wi na ma yo Zheruzalemu ca lagapyew ki yen na tinni.

32 Le ki yongòlò nungba ke ni, a wì si sorodasheelee naa sorodasheelee teele pele le ma yege kan wa janwa wi yeri. Naa pàa kaa sorodasheelee togbòò wo naa sorodasheelee pe yan, a pè si Pòli wi gbònro ti yaga.

33 A sorodasheelee togbòò wì si fulo Pòli wi tanla maa yigi, ma konò kan ma yo poo pò jòrògò shyen ni. A wì si yewe ma yo: «Ambo fò wi? Yingì wì pye?»

34 Èen fò, wa janwa wi ni, pèle la pye na jòrògi na nungba yuun, a pele na jòrògi na ka yege yuun. Sorodasheelee togbòò wi sila senfire jen ki tinme pi kala na. Ki pye ma, a wì si konò kan ma yo pe kari Pòli wi ni wa sorodasheelee pe malaga sigego ki ni.

35 Naa pàa ka saa gbòn yeyongò lugusaga ki na sanga nga ni, a

† 21:24 21:24: Kila pye Zhufuye paga yon fòlò kòn Yènñele li yeri, pe kali tòn pe ma pe yinre ti kulu.

sorodasheelee pè si Pòli wi gbo wa naayeri, naa janwa wila pye na weli ki kala na;

³⁶ katugu pe ni fuun pàa taga wi punjo na na jorogi na yuun fò: «Yoo gbo.»

Pòli wila para mboo yee sho

³⁷ Naa sorodasheelee pàa kaa na jaa mbe ye Pòli wi ni wa malaga sigego ki ni, a wì si sorodasheelee togboò wi pye fò: «Ma mbe yenle mbe senre ta yo ma ni le?»

A sorodasheelee togboò wì suu yewe ma yo fò: «A! Jaga mà Gireki senre ti jen?»

³⁸ Ezhipiti tara fenne woo ña wì yiri ma je punjo ñga na, ma kari legboleele waga tijere (4 000) ni wa gbinri wi ni, wo ma mboro?»

³⁹ A Pòli wì suu yon sogo ma yo fò: «Muu yen Zhufuye woo. Silisi kinda ca ñga pe yinri Tarisi ko pyo wi mi, ko ñga ki mege ki yen ma gbogo we. Mila ma yenri, ma ti mbe yo janwa wi ni.»

⁴⁰ A sorodasheelee togboò wì si yenle. A Pòli wì si yere wa yeyongo lugusaga ki na, mee kee wa janwa wi yeri. A pe ni fuun pè si pyeri. A Pòli wì si yo pe ni Zhufuye senre ni, ma yo fò:

22

¹ «Sefenne naa na teele, senre nda mi yaa yo yingo mbanla yee sho, yaa ki senre ti nuru!»

² Naa pàa kaa wi yan wila para pe ni Zhufuye senre ni, kona, a pè si pyeri dinw. A Pòli wì sho fò:

³ «Mi yen Zhufuye woo. Pa panla se wa Tarisi ca, wa Silisi kinda wi ni. Een fò, pa mi yiri ma pye lere laga ki Zheruzalemu ña wi ni. Gamaliyeli wi yen na nagafò we, wìlan naga we teleye pe lasiri wi ni fuun wi ni. Na jatere wi yen Yennele wogo ki na paa yee ñga na ye ni fuun ye woo wi yen ki na nala we.

⁴ Mbele pàa taga we Fò wi kol-ogo ki na, mila pe jolo fò ma pele gbo, ma nambala naa jeele pele po ma pe le kaso.

⁵ Saraga wofenne to wo naa lelelele janwa wi ni, pe mbe ya mbege yo mbege filige fò kaselege ko mila yuun. Mila seweele ta pe yeri mbe sa pe kan we Zhufuye woolo mbele wa Damasi pe yeri. Mila kari sa tagafenne mbele wa pe po, mbe pan pe ni laga Zheruzalemu, mbe pe kan pe pe jolo.

Pòli wila wi tagawa pi senre yo (Kapye 9.1-19; 26.12-18)

⁶ «Mila pye wa konjo na kee, ma ka saa yongo Damasi ca ki ni, yonlofugo yee ki ni, le ki yongolo nungba ke ni, a yanwa gboò pà si yiri wa yennele na ma yin mala maga.

⁷ A mi si to le tara, mee magala la logo, laa na piin fò: «Soli, Soli, yingi na, a ma nee na jolo?»

⁸ A mi sho fò: «Ambò wi mboro, we Fò?» A wì sho fò: «Muwi, mi Zhezu, Nazareti ca fenne woo ña ma yen na jolo we.»

⁹ Na pinleyeenle pàa ki yanwa pi yan, een fò, pe sila ña wila para na ni wi magala li logo.

¹⁰ Kona, a mi si yewe ma yo fò: «Yingi mi daga mbe pye we Fò?» A wì silan pye fò: «Yiri ma kari wa Damasi, ñga Yennele li yen na jaa ma pye, ki yaa yo wa mboon kan.»

¹¹ Ki yanwa gboò pila na pye fyoon. A na pinleyeenle pè silan yigi keyen na ma kari na ni wa Damasi.

¹² «Nanjan wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi. Wila pye na fye Yennele li yee fò jenge. Wila pye na tanri na yala lasiri kongolo ke ni. Damasi ca fenne Zhufuye pe ni fuun pàa pye naa metanga yinri.

¹³ A wo si pan na korogo, ma yere le na tanla, mee na pye

fɔ: <Sefɔ Soli, ta yaan naa!>
Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a na yengele kè si yenge, a mi si Ananiyasi wi yan.

¹⁴ A wì sho fɔ: <We tɛɛye Yenɛɛle làa ma wɔ faa, janɔ ma ta ma li nandanwa kala li jɛn, ma li Woo sinɛ nungba wi yan, maa yɔn senyoro ti logo;

¹⁵ katugu nga mà yan, naa nga mà logo, ma daga mbe pye ki sɛɛfɔ.

¹⁶ Yingo, yingi maa singi naa? Yiri, ma we Fɔ wi mɛɛɛ ki yeri†, ma batize, ma kapere ti jogo ti laga ma na.> »

*Pɔli wila ki yeɛɛ yo
paa yeɛɛ nga na wila kari
wa mbele pe woro Zhufuye
pe yeri*

¹⁷ «A mi si songɔɔ wa Zheruzalemu. Naa mila kaa na yenri wa sherigo gbɔɔ ki ni, a mi si yariyanga ka yan.

¹⁸ A mi si we Fɔ wi yan, a wilan pye fɔ: <Fyɛɛɛ ma yiri laga Zheruzalemu fyaw, katugu ca woolo pe se yenle sɛɛɛɛɛ na maa yuun na kannɔlɔ wi na.>

¹⁹ A mi suu yɔn sogo ma yo fɔ: <We Fɔ, pèɛɛɛ jɛn jɛnɛɛ ma yo mila pye na kee wa shɛriyinɛ ti ni, na mbele pè taga ma na pe yinri, na pe nii kaso, na pe kaan, a paa pe gbɔɔn.

²⁰ Pàa ma sɛɛfɔ Etiyeni wi gbo sanga na ni, mila pye wa fun. Mila yenle mbele pàa pye naa kuun pe kapyege ki na, ma pe yaripɔɔ ti tɛɛɛ na yɛɛ tanla nari wele.>

²¹ Kona, a we Fɔ wì silan pye fɔ: <Ta kee, katugu mi yaa ma tun lalerege na, wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.> »

*Pɔli wila yo wi yen
Ɔromu tara pisee*

²² Janwa wila logo Pɔli wi yeri ma saa gbɔn fɔ ki sɛnɛ ti na. Kona, a pè si jɔɔɔɔ ngbanga ma yo fɔ: «Ki nanɔ na yoo wɔ laga dunruya! Yoo gbo! Wii daga mbe koro yinwege na!»

²³ Pàa pye na jɔɔɔɔ ngbanga, na pe yaripɔɔ ti woo nari waa, na tara ti kori nari waa wa naayeri nanɔɔɔnwa pi na.

²⁴ A Ɔromu tara sorodasheele togbɔɔ wì si konɔ kan ma yo pe ye Pɔli wi ni wa malaga sigego ki ni, poo gbɔn sapige ni, ki pye yeɛɛ nga na, a janwa wi nɛɛ jɔɔɔɔ wi punɔɔ na, wi ta wigi go ki jɛn.

²⁵ Naa paa kaa na Pɔli wi poo mboo gbɔn sanga na ni, a wì si sorodasheele tojɛɛ na wila pye le wi pye fɔ: «Pege konɔ kan ma yeri ma Ɔromu tara pisee wa gbɔn sapige ni, na pe fa kiti kon wi na le?»

²⁶ Naa sorodasheele tojɛɛ wila kaa ki sɛnɛ ti logo ma, a wì si saa ki yo sorodasheele togbɔɔ wi kan ma yo fɔ: «Yingi maa jaa mbe pye yɛɛn? Ki nanɔ na Ɔromu tara pisee wi!»

²⁷ A sorodasheele togbɔɔ wì si pan le Pɔli wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Ki yo na kan, ma yen Ɔromu tara pisee le?»

A Pɔli wì sho fɔ: «Ee.»

²⁸ Kona, a sorodasheele togbɔɔ wì sho fɔ: «Penjagbɔɔ mùu wɔ, mɛɛ jɛn ma pye Ɔromu tara pisee.»

A Pɔli wì sho fɔ: «Mi wo se wa ki ni.»

²⁹ Le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, mbele pe mbaa Pɔli wì gbɔn, pè si laga wi na. Naa sorodasheele togbɔɔ wo jate wila kaa ki jɛn ma yo Pɔli wi yen Ɔromu tara pisee, a wì si fyɛ, katugu wila wi kan pòo pɔ.

*Pàa kari Pɔli wi ni
wa kiti konfenne ngbelege
ki yeɛɛ sɔɔwɔ*

† 22:16 22:16: Mbe we Fɔ wi mɛɛɛ ki yeri, ko yen mboo yenri wɔɔn saga.

³⁰ Zhufuye pàa baga Pòli wi na go nga na, sorodasheelee togbòò wila pye na, jaa mbege jen mbe filige ki na jengge. Ki kala na, ki goto pinliwè pi ni, a wì suu sanga, mæe konò kan saraga wofenne teele poro naa kiti konfenne ngbelege ki ni fuun ki yeri, ma yo pe gbogolo. Ko punjo na, a wì si kari Pòli wi ni, mæe saa wì yerege le pe yege sògòwò.

23

¹ A Pòli wì suu yengele ke kan kiti konfenne ngbelege ki na, ma sho fò: «Sefenne, na nawa jatere wi koro jengge na na wa na kapyegele ke ni Yennele li yege na, fò ma pan ma gbòn nala.»

² A saraga wofenne to Ananiyasi wì si konò kan mbele pàa pye le Pòli wi tanla pe yeri ma yo poo gbòn wa wì yòn ki na.

³ A Pòli wì suu pye fò: «Yennele lo li yaa kòon gbòn, mboro nga ma yen paa mbogo nga pè filige ka yen we. Mà cèn wa na kiti kòon na na, na yala lasiri wi ni, ma si yala, lasiri wo maa jogo, naa mà konò kan ma yo panla gbòn we!»

⁴ Mbele pàa pye le Pòli wi tanla, a pè sho fò: «A! Yennele li saraga wofenne to wo maa tegele we!»

⁵ A Pòli wì si pe yòn sogo ma yo fò: «Sefenne, mi si jaga jen mbe yo saraga wofenne to wowi; katugu ki yen ma yònlògò wa Yennele senre sewe wi ni, ma yo fò: «Maga ka senpere yo ma woolo pe to wì na†.» »

⁶ Pòli wila ki jen ma yo kiti konfenne ngbelege ki kanngeyege nungba la pye Sadusiye, a ki sannga ki yen Fariziye. Kì kaa pye ma, a wì si gbele ngbanga pe yege na ma yo fò: «Sefenne, Farizi wi mi, na sevenne Fariziye wele. Naa na jigi wì yen ki na ma yo kuulo pe yaa

ka yen mbe yiri wa kunwò pi ni, ko kala na paa kiti kòon na na.»

⁷ Naa wila kaa ko senre to yo ma, a Fariziye poro naa Sadusiye pe ni, pe næe para pe yege na, a janwa wì si kòn shyen.

⁸ Katugu Sadusiye poro ma yo kuulo pe se ka yen, fò mæege woro wa, yinne woro wa. Ma si yala, Fariziye poro taga to ti ni fuun to na.

⁹ A yogo kì si gbògò ma serege. Fariziye kanngeyege ki ni, lasiri sewe jenfenne pèle si yiri, mæe senre ti le ngbanga, ma yo fò: «Wee kapege ka kpè jen, nga ki nanja nga wì pye. Anme yinne, nakoma mæege wa wì para wi ni.»

¹⁰ A kendige kì si gbògò jengge, fò a sorodasheelee togbòò wì fye ma yo paga ka Pòli wi kòonlo curo curo. A wì si konò kan sorodasheelee pe yeri ma yo pe tigi pe sa Pòli wì le poo wò wa pe sògòwò, pe kari wì ni wa malaga sigego ki ni.

¹¹ Ki pilige nungba ki yembine li ni, a we Fò wì suu yege naga Pòli wi na, maa pye fò: «Kotogo ta! Yege nga na màla sereya wi yo laga Zheruzalemu, ki daga ma saa yo ma fun wa Jromu ca.»

Zhufuye pàa yòn le mbe Pòli wi gbo

¹² Ki goto pinliwè pi ni, a Zhufuye pè si yòn le, ma wugu ma pe yege dangga ma yo pe se ka, pe se si wò, fò pe sa Pòli wi gbo gben.

¹³ Mbele pàa ki yòn ki le, pàa we lere nafa shyen wo na.

¹⁴ A pè si kari saraga wofenne teele poro naa lelele pe kòrògò, mæe pe pye fò: «Wè wugu ma we yege dangga ma yo we se yaraga ka, fò we sa Pòli wi gbo gben.

¹⁵ Yoro wele, naa kiti konfenne ngbelege ki ni fuun ki ni, yege yo ye sorodasheelee togbòò wì kan

† 23:5 23:5: Eki 22.27

wi Pòli wi torogo laga ye yege sɔgɔwɔ, yege pye ndɛɛ yaa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛngɛ. Woro wo na, we yɛn ma gbɛgɛle mboo gbo sannɪ wi sa gbɔn laga.»

¹⁶ Ɛɛn fɔ, a Pòli wi nɔsepyɔ sunboro wi pinambyɔ wì sigi yɔn leme pi logo. A wo si kari wa sorodasheelee pe malaga sigego ki ni ma saa ki yo Pòli wi kan.

¹⁷ A Pòli wì si sorodasheelee tojɛɛ wa yeri, ma suu pye fɔ: «Kari ki lefɔnnɔ ɲa wi ni wa sorodasheelee togbɔɔ wi yeri, katugu sɛnrɛ ta yɛn wi yeri wi yo wi kan.»

¹⁸ A sorodasheelee tojɛɛ wì si kari ki lefɔnnɔ wi ni wa sorodasheelee togbɔɔ wi yeri, ma sho fɔ: «Kasopyɔ Pòli wo wìlan yeri, mala yɛnri ma yo mbe pan ki lefɔnnɔ ɲa wi ni ma kɔrɔgɔ, fɔ sɛnrɛ yɛn wi yeri wi yo ma kan.»

¹⁹ A sorodasheelee togbɔɔ wì si lefɔnnɔ wi yigi kɛɛ na, mɛɛ kari wi ni kanɲagaga na, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe yo na kan?»

²⁰ A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhufuye pè yɔn wa nungba mboon yɛnri Pòli wi ni, mbe kari wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ngbelege ki yege sɔgɔwɔ goto, mbege pye ndɛɛ paa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛngɛ.

²¹ Ɛɛn fɔ, maga ka yɛnlɛ, katugu mbele pe yaa ka lara mboo gbo, pè wɛ lere nafa shyɛn wo na. Pè wugu ma pe yɛɛ danga ma yo pe se ka, pe se si wɔ, fɔ pe sa Pòli wi gbo gben. Pe yɛn ma gbɛgɛle yiŋgɔ, pe woro na yaraga ka singi ndɛɛ ma woyoro to.»

²² A sorodasheelee togbɔɔ wì sigi yo lefɔnnɔ wi kan ma yo wiga kaga yo lere kpɛ kan mbe yo wigi yo maa kan. Kona, a wì suu torogo ma yo wila kee.

*Pàa kari Pòli wi ni
wa gboforonɛri Felisi wi yeri*

²³ Ko pungo na, a sorodasheelee togbɔɔ wì si sorodasheelee teele jɛɛle jɛɛle pe shyɛn yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sorodasheelee cɛnme shyɛn (200) pye pe gbɛgɛle, naa mbele pe maa nuru shɔn na pe nafa taanri ma yiri kɛ ni, naa njaanra fɛnnɛ pe cɛnme shyɛn (200) ni, pe kari wa Sesare ca. Yɛmbine suro tiga li mbe kɔ yee kari.

²⁴ Ye shɔnye pele gbɛgɛle, jango Pòli fun wi lugu wa na wi sa gbɔn yiŋngɛ wa gboforonɛri Felisi wi na.»

²⁵ A sorodasheelee togbɔɔ wì sigi sɛwɛ ɲa wi yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

²⁶ «Mi Kulodi Lisiyasi, mila ki sɛwɛ ɲa wi torogi legbɔɔ gboforonɛri Felisi wi kan. Mòɔ shari.

²⁷ Zhufuye pàa ki naɲa ɲa wi yigi na jaa mboo gbo. A mi naa na sorodasheelee pe ni, wè si saa wi shɔ pe yeri, katugu mila ki logo ma yo wi yɛn Ɔromu tara pisee.

²⁸ Pàa бага naɲa wi na go ɲga na, mila pye na jaa mbege jɛn. Kì pye ma, a mì si kari wi ni wa pe kiti kɔnfɛnnɛ ngbelege ki yege sɔgɔwɔ.

²⁹ A mì sigi yan fɔ pè бага wi na na kendige woo wi ni poro jate pe lasiri kapyere na, ɛɛn fɔ, wii yaraga ka pye ɲga ki daga kunwɔ ni, nakoma kaso yege ni.

³⁰ Naa ki kaa yo na kan ma yo pè yɔn le wi na, le ki yɔngɔlɔ nungba ke ni, a mì suu torogo wa ma yeri, ma sigi yo mbele pè бага wi na pe kan ma yo pe sa бага wi na wa ma yege sɔgɔwɔ. We yɛn pilige ka o!»

³¹ A sorodasheelee pè si kari Pòli wi ni ki yɛmbine li ni fɔ wa Antipatirisi ca, paa yege ɲga na kila yo ma pe kan we.

³² Kì goto pinliwɛ pi ni, sorodasheelee mbele pàa pye tɔɔrɔ na, a poro si sɔngɔrɔ wa pe malaga sigego ki ni, mɛɛ mbele pàa pye shɔnye na poro yaga, a pè kari Pòli wi ni.

³³ Naa pàa ka saa gbòn wa Sesare, a pè si sèwè wi wò maa kan gboforonèri wi yeri, mée Pòli wi le wi kée.

³⁴ A gboforonèri wì si sèwè wi kara, mée Pòli wi yewe wì yiri kinda ña ni wi ni. Naa wila kaa ki logo ma yo wì yiri wa Silisi kinda wì ni,

³⁵ a wì sho fò: «Mbele pè бага ma na, na paga ka gbòn laga, pa mi yaa ma yewe.»

A wì si konò kan ma yo pe Pòli wi le wa Eròdi yungbògò ki ni, paa wele wi na.

24

Zhufuye pàa saa бага Pòli wi na wa gboforonèri Felisi wi yegè sògòwò

¹ Naa piliye kanjurugo la kaa toro, a saraga wofenne to Ananiyasi wì si gbòn wa Sesare ca, wo naa Zhufuyelelelele pele ni, naa nanja sennjeen wa ni, ña wila pye na para na sunlu leele na. Paa pye naa yinri Teritulusi. A pè si saa бага Pòli wi na wa gboforonèri Felisi wi yeri ma yo wì kapege pye.

² A pè si Pòli wi yeri, a wì pan. A Teritulusi wi nées бага wi na na yuun fò: «Legbò Felisi, we yen yeyinngè gbògò ñga na, pa ki yiri mboro yeri. Ma kagala gbegewe pì we tara ti kannga fò jengè.

³ Kì tanla we ni fuun we ni. A waa ma shari lagapyew ki kagala ke kala na.

⁴ Eèn fò, mi woro na jaa mbòon te naa mbe kari yegè, ki kala na, mila ma yenri ma kagbaraga pyege ki kala na, ma logo we yeri jenri.

⁵ Wège yan ki nanja ña, wi yen na we jòlo ndèe tifelege yama ye we sògòwò. Wi yen na Zhufuye mbele dunruya wi lagapyew pe pinri. Wo wi yen Nazareti ca fenne gbogolomò pi to.

⁶ Wì yere la pye na jaa mbe sherigo gbògò ki tège fyongò ni fun. Kì pye ma, a wè suu yigi. [Waa pye na jaa mbe kiti kòn wi na mbe yala we lasiri wo ni.

⁷ Eèn fò, sorodasheelee togbò Lisiyasi wì si pan maa sho we yeri fannga gbògò ni,

⁸ mée konò kan mbele pè бага wi na pe yeri pe pan laga ma yegè sògòwò.] Na maga ki nanja ña wi yewe, kagala ñgele wè yo wì pye, pa ma yaa ke kaselege jen.»

⁹ Pè бага wi na kagala ñgele na, a Zhufuye pè yenle ki na ma yo pa ke yen ma.

Pòli wila para mboo yee sho Felisi wi yegè na

¹⁰ Kona, a gboforonèri wì si senre ti kan Pòli wi yeri. A Pòli wì si senre ti le ma sho fò: «Migi jen ma yo maga le wa yegè legerè ni ma yen ki tara nda ti kiti konfò. Ki kala na, na jigi wi yen ma cèn mbe para mbanla yee sho ma yegè sògòwò.

¹¹ Mboro jate ma mbe ya mbege yewe mbege jen jengè, fò ki fa toro pilige ke ma yiri shyen na, naa mi kari wa Zheruzalemu mbe sa Yenñele gbògò we.

¹² Pee na yan mila kendige woo lere kpe ni, mbanla yan mila janwa wi sunnu naa waa wa sherigo gbògò ki ni, nakoma wa sheryinre ti ni, kana laga ka na wa cà nawa.

¹³ Kì leele mbele paa бага na na kagala ñgele na yingò, pe se ya mbege naga ma na mbe yo ke yen kaselege.

¹⁴ Ma si yala, mi yen naga yuun naga finligi ma yegè na fò: Zhezu konò na pe yen na yuun ma yo li woro kaselege, mi yen na tunngo piin we teleye Yenñele li kan na yala lo ni. Eèn fò, nda fuun ti yen ma yonlogò wa lasiri sèwèle poro naa Yenñele yon senre yofenne pe sèwèle pe ni, mì taga ti na.

15 Na jigi wi yen ma taga Yenñele li na, paa yege nga na poro fun pe woo wi yen ma taga li na we, fo kuulo pe ni fuun, lesinmbele naa kapere pyefenne, pe yaa ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni.

16 Ko ki ti mi fun, mila ki ngbanga na nawa jatere wi koro jenne na na pilige pyew Yenñele lo naa leele pe ni fuun pe yege na.

17 «Naa yegele kele la kaa toro mala ta mi woro laga Zheruzalemu, a mi si kaa songoro ma pan penjara ni mbanla cenle woolo pe saga, mbe saara wo Yenñele li yeri.

18 A pe si saa na ta wa sherigo gbogo ki ni milan yee pye kpoyi Yenñele li yege na. Janwa sila pye wa na ni, tinme sila si yiri.

19 Een fo, Azi kinda Zhufuye pele la pye wa. Poro pe ja daga mbe pan laga, na kaa pye kala la yen pe yeri pe бага na na, peli yo ma yege na.

20 Nakosima, mila yere wa kiti konfenne ngbelege ki yege na, kambasinngge nga mila pye, a pe yan, ki leele mbele laga yeen pege yo.

21 Kaawo ki senre nungba nda mila yere ma yo ngbanga pe yege na to ce, fo: «Mi taga kuulo pe yenme pi na, ko kigi kan kiti yen na koon na na nala laga ye yege songwo.»

22 Felisi wila ki Zhezu kono li wogo ki jen fo jenge. A wi si pe songoro ma yo pungo na sorodasheelee togbo Lisiyasi wiga ka pan, pa wi yaa pe kala li gbegele.

23 A wi si kono kan sorodasheelee tojee wi yeri, fo wi sa Pöli wi le wa kaso wila wele wi na, een fo, wi tifeliwaa kan wi yeri jenri, wuu wenne pe yaga paa wi kala li yongwo wi kan.

*Pöli wila para Felisi
naa Duruzili ni*

24 Naa piliye jenri la kaa toro, a Felisi wi si pan wo naa wi jo Duruzili wi ni. Wo la pye Zhufuye woo. A Felisi wi si tun, a pe saa Pöli wi yeri wi kan ma pan ma tagawa mba pe ma taga Zhezu Kirisi wi na pi senre logo wi yeri.

25 Een fo, naa Pöli wila kaa na para leele pe daga mbe sin wa pe yinwege ki ni yege nga na, naa yee yingiwæ, naa Yenñele li kiti kongwo nga kila paan ti wogo ki na, a Felisi wi si fyæ, ma sho fo: «Ma mbe ya kari yingwo. Na mi ka ka wagati ta, pa mi yaa ma yeri naa.»

26 Wi jigi wila pye ki na fun ndæ Pöli wi yaa penjara kan wi yeri. Ki kala na, wila wi yeri yerisaga legere na ma pan na baro piin wi ni.

27 Naa Yegele shyen la kaa toro, kona, a Porisiyusi Fesitusi wi si cen wa Felisi wi yonlo. Zhufuye pe kandanlaga ko Felisi wila pye na jaa mbe pye, a wi si Pöli wi yaga wa kaso.

25

*Pöli wila ki yenri Orömu tara
fenne wunlumbolo to
wo mboo kala li gbegele*

1 Naa Fesitusi wila ka saa gbon wa ki kinda wi ni, ki pilige taanri wogo ki na, a wi si yiri wa Sesare ma kari wa Zheruzalemu.

2 A saraga wofenne teele poro naa Zhufuye legboolo pe ni, pe si saa Pöli wi le kee wa Fesitusi wi yeri.

3 A pe si Fesitusi wi yenri ma yo wi Pöli wi pye wi pan wa Zheruzalemu, katugu paa yon le wi na mboo gbo wa kono wi pansaga.

4 A Fesitusi wi si pe yon sogo ma yo Pöli wi yen wa kaso wa Sesare, fo wo jate sannu jenri wi yaa songoro mbe kari wa.

5 A wi sigi senre nda ti taga wa ma yo fo: «Na mi kaa kee, ye ti ye teele pele mbe pinle na ni pe kari

wa Sesare, pe sa baga ki nana na wi na, na kaa pye wi kapege pye we.»

⁶ Piliye yan Fesitusi wila pye wa pe yeri, yi sila toro pilige kolotaanri, nakoma ke na, ko punngo na, a wi si songoro ma kari wa Sesare. Ki goto pinliwe pi ni, a wi si saa cen wa kiti konsaga, mee tun ma yo pe Poli wi pye wi pan.

⁷ Naa Poli wila kaa gbon wa, Zhufuye mbele paa yiri wa Zheruzalemu ma pan, a pe si saa wi maga, mee kapere legere yo mari taga wi na, nda pe sila ya mberi yo mberi filige.

⁸ Een fo, a Poli wi si para mboo yee sho, ma yo fo: «Mii kapege pye Zhufuye lasiri wi na, mii si ka pye sherigo gbogo konaa wunlumbolo to wi na.»

⁹ Een fo, Fesitusi wila pye na jaa mbe Zhufuye pe nandanwa kala li pye, a wi si Poli wi pye fo: «Ma mbe yenle mbe kari wa Zheruzalemu kiti wi sa kon ma na wa na yegge na ki kala na li na le?»

¹⁰ A Poli wi suu yon sogo ma yo fo: «Mi yen yeresaga laga wunlumbolo to wi kiti konsaga. Pa na kiti wi daga mbe kon laga. Mii kapege pye Zhufuye pe na, mboro jate maga jen jenge.»

¹¹ Na kaa pye mi yen jogofa, na kaa si pye mi kala la pye, na li daga kunwo ni, mii je na gbogo ki na. Een fo, pe baga na na ma yo mi kagala ngele pye, na kaa pye kaselele woro ke ni, lere wa se ya mbanla le pe kee. Mi yen naga yenri wunlumbolo to wo mbanla kala li gbegele.»

¹² Kona, naa Fesitusi wila kaa para wi yerifenne pe ni ma saa ko, a wi sho fo: «Maga yenri wunlumbolo to wo mboon kala li gbegele, ma yaa kari weyi wa wi yegge na.»

*Poli wila para Agiripa
naa Berinisi pe yegge na*

¹³ Naa piliye ya la kaa toro, a wunlunana Agiripa wo naa wi nosepyo sumboro Berinisi wi ni, pe si gbon wa Sesare mbe pan mbe Fesitusi wi shari.

¹⁴ Naa paa kaa na piliye yon ka piin wa, a Fesitusi wi si Poli kala li yegge yo ma wunlunana wi kan. Wila wi pye fo: «Felisi wila nana wa yaga laga kaso.»

¹⁵ Naa mila kari wa Zheruzalemu, a saraga wofenne teele poro naa Zhufuye lelele pe ni, pe sho fo ki nana wi kapege pye, ma silan yenri ma yo mbe kiti wi kon mboo jan wi na.

¹⁶ A mi si pe yon sogo ma yo ki woro Orumu tara fenne pe kalege mbe lere wa le kee, ndee wo naa mbele pe baga wi na pe ka sa fili laga nungba, wi para wuu yee sho kala na pe baga wi na li ni.

¹⁷ Kona, a pe si pan lagame. Mi sigi pye kamongo, ki goto pinliwe pi ni, a mi si saa cen wa kiti konsaga, mee kon kan ma yo pe pan ki nana wi ni.

¹⁸ Wi winfenne pe kaa pan sanga na ni, kapere nda mila pye na jate pe yaa yo wi pye, mi si ko ka logo.

¹⁹ Ka sila pye pe yeri, kaawo kendige paa pye na woo wi ni pe sherege wogo na, naa nana wa wogo na, na pe yinri Zhezu. Wi ku, a Poli wila ki yuun naga finligi ma yo wi yen yinwege na.

²⁰ Ki kala mbaa li gbegele yegge nga na, kila na nawa pi wo. Ki pye ma, a mi si Poli wi yenri, na kaa pye wi mbe yenle mbe kari wa Zheruzalemu pe sa kiti wi kon wi na ki kala li na.

²¹ Een fo, a Poli wi sigi yenri wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele. A mi si kon kan ma yo poo yaga wa kaso, fo mbe saa torogo wunlumbolo to wi kan.»

²² A Agiripa wi si Fesitusi wi pye fo: «Mi jate mila jaa mbe logo ki nana wi yeri.» A Fesitusi wi

suu pye fo: «Goto ma yaa logo wi yeri.»

²³ Ki goto, a Agiripa wo naa Berinisi pè si pan legboolo panma pi na, ma pinle sorodasheelee teele tugbomboolo naa ca ki legboolo pe ni, ma saa ye wa kiti konsaga. A Fesitusi wì si konɔ kan, a pè saa Pòli wi yeri ma pan wi ni.

²⁴ Kona, a Fesitusi wì sho fo: «Wunlunaŋa Agiripa naa yoro mbele fuun ye yen laga we ni, ye yege yen naŋa ŋa na yeen, Zhufuye janwa wi ni fuun wì бага wi na wa na yege na wa Zheruzalemu naa lagame, na jɔrɔgi ma yo wii daga mbe koro yinwege na.

²⁵ Mi wo na, mìgi wele maga yan wii kapege pye, ŋga ki daga poo gbo. Wo jate wì kaa ki yenri ma yo wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele, a mì si yere ki yerewe mboo torogo wa wi kan.

²⁶ Mii senfire ta, nda mbe yonlogo wi kannɔlo wunlumbolo to wi kan. Ko kì ti mì pan wi ni laga ye yege sɔgɔwɔ, mboro jate wunlunaŋa Agiripa ma yege sɔgɔwɔ, janɔ na waga wi yewe, mbe senre ta ta mberi yonlogo.

²⁷ Ki woro ma yala na yege na mbe kasopyɔ wa torogo, na senfire si ta kapege ŋga pè yo wì pye ki na.»

26

Pòli wila para mboo yee sho wa Agiripa wi yege na

¹ A Agiripa wì sigi yo Pòli wi kan ma yo fo: «Ma mbe ya para mboon yee sho yingɔ.»

Kona, a Pòli wì suu kee ki yirige, mee ki senre nda ti yo, mbe ta mboo yee sho:

² «Wunlunaŋa Agiripa, Zhufuye pè бага na na kagala ŋgele fuun na, kì tanla na ni jenge mbanla yee yan ma yege sɔgɔwɔ nala, mbe para mbanla yee sho ki kagala ke ni;

³ katugu ma yen ma Zhufuye kalegele koro naa pe kendige wokagala ke jen jenge. Ki kala na, mi yen nɔɔ yenri, maga kun ma yee ni, ma logo na yeri.

⁴ «Na yinwege kila pye yege ŋga na maga le na puwen pi na, Zhufuye pe ni fuun pège jen. Maga le ki konɔbanŋga ki na, mì tanga tangalɔmɔ mba na laga na cenle woolo pe sɔgɔwɔ, konaa wa Zheruzalemu, pège jen.

⁵ Pànla jen maga le faa, na pe mbe yenle mbege yo mbege filige we, fo mila pye na tanri na yala Fariziye ŋgbelege ko ni, ŋga ki konɔ tangala li yen ma ŋgban we sherege ki ni we.

⁶ Yenŋele làa yon folo na kon we teleye pe yeri, pa na jigi wi yen li na, ko kala na kiti yen na kon na na yingɔ.

⁷ We cengele ke ma yiri shyen ke jigi wi yen ki na fo ki yon folo li yaa ka ton mbe yon fili. A pè bala na tunngo piin Yenŋele li kan suyi sonlo naa yembinɛ. Wunlunaŋa, ko jigi wo kala na Zhufuye pè бага na na.

⁸ Yingi na, a ye nee ki jate lere se ya taga ki na fo Yenŋele li ma kuulo pe yen ma pe yirige wa kunwo pi ni?

⁹ «Mi jate mila ki sonri ma yo ki daga mbe kagala legerɛ pye mbe Nazareti ca fenne Zhezu wi mege ki jɔgɔ.

¹⁰ Ko mila pye wa Zheruzalemu. Saraga wofenne teele paa fanŋga kan na yeri, a mì tagafenne pe legerɛ le kaso. Naa paa pye na pe kuun, mila yenle ki na.

¹¹ Wagati legerɛ na, mila pye na pe jolo wa sheryinre ti ni fuun ti ni. Mila pye na pe ŋgbanga pe Zhezu wi mege ki jɔgɔ. Nanɔbanwa pila toro na ni pe kala na, a mì taga pe na na pe jolo fo wa tara sannda ti cara ta ni.

*Poli wila wi yee kanwa
Yennele yeri pi senre yo
(Kapye 9.1-19; 22.6-16)*

¹² «Ki pye ma, a mi si kari wa Damasi ca, saraga wofenne teele paa fannga naa tunngo nga kan na yeri ki ni.

¹³ Yonlofugo ki na, mala ta wa konɔ wunlunaɲa, a yanwa gbɔɔ pà si yiri wa yennele na ma pan, ma we yonlo yanwa pi na yere. A pi si yin ma mi naa na pinleyeenle pe ni we maga.

¹⁴ A we ni fuun wè toori tara. A mi si magala la logo laa para na ni Zhufuye senre ni na yuun fɔ: «Soli, Soli, yingi na, a ma nee na jolo? Maa na yee welegi paa no yen, ɲa wi yen na wi yee sugulo wi konrifɔ wanga na we.»

¹⁵ A mi si yewe fɔ: «Ambo wi mboro, we Fɔ?» A we Fɔ wì sho fɔ: «Muwi, mi Zhezu ɲa ma yen na jolo we.

¹⁶ Een fɔ, yiri ma yere. Milan yee naga ma na mbɔɔn pye na tunmbyee. Ma yaa pye na serɛfɔ, mbaa ki yuun sanmbala pe kan paa yege ɲa na mala yan nala we, mbaa ɲa mi yaa ka naga ma na naa ki yari pe kan.

¹⁷ Mi yaa ma go sho Zhufuye pe kee, naa cengele sanɲgala woolo pe kee, poro mbele mi yaa ma tun pe yeri we.

¹⁸ Mi yen nɔɔ tunnu ma sa pe yengele ke yenge. Ma pe pye pe wɔ wa wɔwɔ pi ni, pe pan wa yanwa pi ni. Pe wɔ wa Sotanla fannga ki ni, pe pan wa Yennele fannga ki ni, jango na paga taga na na, pe pe kapere ti kala yagawa ta, pe censaga ta wa mbele pè pye Yennele li woolo pe sɔgɔwɔ.»

*Poli wila para
wi tunngo ki wogo na*

¹⁹ «Ki pye ma, wunlunaɲa Agiripa, mii je yariyanga ɲa ki

yiri wa yennele na ma naga na na ki na.

²⁰ Een fɔ, a mi si Yennele senre ti yo wa Damasi ca gben, ko pungo na, mee ti yo wa Zheruzalemu, naa Zhude tara ti lagapyew, konaa wa mbele pe woro Zhufuye pe yege sɔgɔwɔ, ma yo pe pe kapere ti jen peri yaga, pe pe yee kan Yennele li yeri. Kapyere nda ti mbege naga fɔ pè pe kapere ti jen mari yaga, paa to piin.

²¹ Ko kala na Zhufuye paa na yigi wa sherigo gbɔgɔ ki ni, nee jaa mbanla gbo.

²² Een fɔ, Yennele lilan go sige ma pan ma gbɔn nala, mi yen laga nala serɛya wi yuun leele pe ni fuun pe kan, piile naa lelele. Mi woro na ka yege yuun, ndee ɲa Yennele yon senre yofenne poro naa Moyisi wi ni paa yo ma yo ki yaa ka pye ko.

²³ Ko yen fɔ Kirisi wila daga mbe jolo mbe ku, mbe pye kongbanɲa mbe yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni, konaa mbaa yanwa† pi wogo ki yari we cenle woolo poro naa cengele sanɲgala woolo pe kan.»

*Poli wila Agiripa wi yeri
ma yo wi taga Zhezu wi na*

²⁴ Naa Poli wila pye na para mboo yee sho, a Fesitusi wì si para ɲgbanga ma yo fɔ: «Yara ye ma ni Poli! Ma sewe jenndorogo kì yara le ma ni!»

²⁵ A Poli wì suu yon sogo ma yo fɔ: «Yara ma ti ye na ni, legbɔɔ Fesitusi. Senre nda mila yuun ti yen kaselege, ma pye tijinliwe ni.

²⁶ Wunlunaɲa jate wi yen ma ki kagala ke ni fuun ke jen. Mbe ya mbe kotogo ta mbe para wi yege na ki kagala ke na. Mi taga ki na ma yo wì ke ni fuun nunɲba nunɲba ke jen, katugu ki wogo kii pye larawa.

²⁷ Wunlunaɲa Agiripa, ma taga Yennele yon senre yofenne pe

† 26:23 26.23 Yanwa mba pi senre ti yen na yuun po pi yen showɔ we.

senre ti na le? Migi jen ma yo mà taga ti na.»

²⁸ A Agiripa wì si Pòli wi pye fò: «Sanni jenri, ma yaa na jatere wi kannga mbe pye keretiyen!»

²⁹ A Pòli wì sho fò: «Foonfoon nga na o, punngo na wi yo, mi yen na Yenjele li yenri, kiga ka da mboro nungba na, een fò, ye ni fuun mbele yaa nuru na yeri nala, ye kannga ye pye tagafenne paa na yen, mi sho pe ye pò jorogo ni.»

³⁰ Kona, a wunlunaŋa wo naa gboforoneri wi ni, naa Berinisi wi ni, naa mbele fuun paa pye wa pe ni, pè si yiri ma yere.

³¹ Naa paa kaa kari, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fò: «Ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpe pye, ŋga ki daga wi gbowo, nakoma kaso yege ni.»

³² A Agiripa wì si Fesitusi wi pye fò: «Ki naŋa ŋa, ma mbe ja ya mboo wa wila kee, ndɛɛ ki pye wii jaga yenri wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele we.»

POLI WI KONDANGALA MBE KARI WA JROMU CA KONAA WI KASO YEGE

27

27.1-28.31

Paa Pòli wi torogo

wi kari wa Jromu ca

¹ Naa kila kaa yere we ye tonmòkòrò ka ni we kari wa Itali tara, a pè si Pòli naa kasopiile pele le sorodasheelee tojɛɛ wa kɛɛ, paa pye naa yinri Zhuliyusi, wila pye Jromu tara fenne sorodasheelee ngbelege ŋga paa pye na yinri «Wunlumbolo to wi sorodasheelee ngbelege» ko ni.

² A wè si ye Adiramiti ca tonmòkòrò ka ni, ko la daga mbe kari wa Azi kinda tonmòkòrò yeresaga ki yeri. A wè si kari. Maseduwani kinda woolo wà la pye we ni, paa pye naa yinri Arisitariki. Pa wila yiri wa Tesaloniki ca.

³ Ki goto pinliwe pi ni, a wè si gbòn wa Sidon ca. Zhuliyusi wila kajenge pye ma Pòli wi kan. Wila yenle, a Pòli wì kari wi wenne pe korogo, mbe ta mboo kayongo yaara ti ta pe yeri.

⁴ Naa wàa kaa yiri lema, a wè si kari Shipiri logò fugo tara ti titonlowò po ni, ma mara ti na, katugu tifelege kila pye na gbòn na waa we na.

⁵ A wè si kogoje wi kòn ma kari wa Silisi kinda wo naa Panfili tara ti tanla, mɛɛ saa gbòn wa Mira ca, wa Lisi tara ti ni.

⁶ Wama, a sorodasheelee tojɛɛ wì si Alegizandiri ca fenne tonmòkòrò ka ta, kila kee wa Itali tara. A wì si we le wa ko ni.

⁷ A we nɛɛ kee yòrò tonmò pi go na ma piliye legere ta. We gbònwo pila ngban jenge wa Sinide ca ki yon na. Naa tifelege kila kaa we yege kòn mbe kari lege wa ki kɛɛ ki na, a wè si toro wa Salimoni tara laga ŋga kì ye wa kogoje wi ni ki tanla, mbe ta mbe we yɛɛ yan wa Kireti logò fugo tara ti yeri.

⁸ A we nɛɛ toro Kireti logò fugo tara ti kanngaga na ma te jenge, mɛɛ saa gbòn laga ka na pe ko yinri Tonmòkòrò Yeresara Jende. Pa kila pye wa Lase ca ki tanla.

⁹ Wagati legere la we toro, fò we karaga wa tonmò pi go na kila ngban ma serege, katugu yenje lege pillige kila toro mako, a were-sanga wila yongo. Ki kala na, a Pòli wì si pe yeri ma yo fò:

¹⁰ «Na teele, migi wele maga yan, ki tangala na li yaa pye mbe ngban. Jogowo legere yaa pye tonmòkòrò konaa ki nawa tuguro ti na, ko cɛ ma, woro jate ki mbe ya ti we we yinwege ki la.»

¹¹ Een fò, a sorodasheelee tojɛɛ wì si taga ŋa wi maa konò kaan tonmòkòrò fevenne pe yeri wo naa tonmòkòrò fò wi ni, pe

senyoro ti na, ma we Pòli woyoro to na.

¹² Ki laga ki tòn mòkòrò yeresaga ki sila yòn we were sanga wi pye wa. Kì pye ma, mbele pàa pye wa tòn mòkòrò ki ni, a pè lègere si yere ki yerewe mbe yiri wa ki laga ki na mbe bala mbe gbòn wa Fenikisi ca, mbe were sanga wi pye wama. Ki ca kila pye Kireti lògò fugo tara ti tòn mòkòrò yeresaga ka. Kila pye ma yège wa yonlòparawa kalige kèe naa yonlò tosaga kèe ki yeri, naa yonlòparawa kamengè kèe naa yonlò tosaga kèe ki yeri.

Tifelingbògò kà la yiri na gbòon wa kògòje wi ni

¹³ Naa tifelegè jènri la kaa yiri wa yonlòparawa kalige kèe ki yeri na gbòon, a pè sigi jate ndèe nga pàa pye na jaa mbe pye, ki mbaa ya pye. A pè si tòn mòkòrò ki yeregeyaraga ki yirige nèe Kireti lògò fugo tara ti sòlogi na kee.

¹⁴ Èn fò, sannì jènri, a tifelingbògò kà si yiri wa lògò fugo tara yanwira ti na nèe gbòon, pege yinri Erakilon.

¹⁵ A ki si tòn mòkòrò ki wòn rògò, wee ya mbaa ki finli mbaa kee wa ki ni. A wè si we yèe yaga ki kan kila kee we ni.

¹⁶ A wè si saa toro lògò fugo jègè ka tanla, pege yinri Kuloda. A wè si tòn mòkòrò jèe le li le mali le wa tòn mòkòrò gbengè ki ni, liga ka ta mbe jògò. Li lewe pila ngban wa fò jèngè.

¹⁷ Naa pàa kaa li le wa tòn mòkòrò gbengè ki ni, a pè si tòn mòkòrò ki nandogomò pi pò manda ni, janngo kiga ka ta mbe ya. Pàa pye na fye fò paga ka sa lugu Siriti taayengè laga nga wa tòn mò pi nògò ki na. Kì pye ma, a pè si tòn mòkòrò ki paraga ki tirige, mèe pe yèe yaga tifelegè ki kan.

¹⁸ Tifelingbògò kila koro na we jòlò jèngè, fò ki goto a pè

tòn mòkòrò ki tuguro ta wò ma wa wa kògòje wi ni.

¹⁹ Kì pilige taanri wogo ki na, a pè si tòn mòkòrò gbegelyaara ta wò ma wa wa tòn mò pè keyen jate yi ni.

²⁰ Piliye lègere la toro, yonlò kii yan, wòn ngòlò kee yan. A tifelingbògò kì koro na gbòon ngbanga ma, a we sunndoro ti kòn we na, a wè yo we se ya shò naa.

²¹ A kì mò jèngè na we fa yaraga ka. Kona, a Pòli wì si yiri ma yere pe sògòwò, mèe pe pye fò: «Na teelee, yaa daga mbe logo na yeri, waga ka yiri wa Kireti lògò fugo tara ti ni. Anmè ki jòlògò nga konaa ki jògòwò mba pi se ja we ta.

²² Èn fò, yingò mi yèn na ye yerègi, ye kotogo ta; katugu wa kpe se wi yinwege ki la ye ni, fò tòn mòkòrò ko nungba ki yaa jògò ko cè.

²³ Nala yembinè na li ni, Yènjele na mi yèn li woo, lo na mi yèn na tunngo piin li kan, li mèrègè wà wi yèe naga na na.

²⁴ Wilan pye fò: «Pòli, maga kaa fye. Kì daga ma kari wa wunlumbolo to wi yège sògòwò. Yènjele li kagbaraga nga li pye ma kan ki kala na, li yaa ti ma tangayèenle pe ni fuun pe koro yinwege na.»

²⁵ Kì kala na, na teelee, ye kotogo ta, katugu mì taga Yènjele li na ma yo nda li yo, pa ki yaa si pye ma.

²⁶ Èn fò, ki daga tifelegè ki we le ki we wa lògò fugo tara tinndi wa go na.»

²⁷ We yembinè kè ma yiri tijere wolo li ni, ma we ta tifelingbògò kila pye na kee na paan we ni wa Adiriyatiki kògòje wi na, yindègè ki na, tòn mòkòrò nawa tunmbyeele pe nèe ki sònri ma yo waa yongò tara ni.

²⁸ A pè si tòn mò pi taanla, mèe ki yan pi tìjuguwò pi yèn mètere

nafa ma yiri ke ma yiri koloshyen. Sanni jenri naa, a pè suu taanla ma suu yan metere nafa ma yiri kolotaanri.

²⁹ A pè si fye fò we tòn mòkòrò kiga ka sa jiri sinndèere ta na. A pè si tòn mòkòrò ki yeregeyaara pungo woro ti tijere tirige nêe lalaaga ki singi, a kila mōni pe yege na.

³⁰ Tòn mòkòrò ki tunmbyeele pàa pye na jaa mbe fe. A pè si tòn mòkòrò jeele li tirige wa kogoje wi ni, nêe ki piin ndee pe yaa tòn mòkòrò ki yeregeyaara nda wa yege ti tirige.

³¹ A Pòli wì si sorodasheelee tojêe wo naa sorodasheelee pe pye fò: «Na ki leele mbele pee koro laga tòn mòkòrò ki ni, ye se ya shò.»

³² Kona, manda nda tila pye ma pò tòn mòkòrò jeele li na, a sorodasheelee pè siri koonlo, mêe li yaga laa kee.

³³ Ma leele pe ta paa lalaaga ki singi, a Pòli wì si pe ni fuun pe yenri ma yo pe ka. Wila yo fò: «Nala wi yen ye pilige ke ma yiri tijere, ye yen na korogi fungo, ye fa yaraga ka.

³⁴ Ki kala na, mi yen na ye yenri fò ye yaakara ta ka, katugu ti kala yen ye na ye ta ye pogo. Lere wo wa kpe yinzige nungba jate se pungo ye ni.»

³⁵ Naa Pòli wila kaa ko senre to yo, a wì si buru le ma Yenyele li shari le pe ni fuun pe yege na, mêe wi koonlo nêe kaa.

³⁶ Kona, a pe ni fuun pè si kotogo ta, mêe ka fun.

³⁷ Woro mbele waa pye wa tòn mòkòrò ki ni, waa pye lere cenme shyen naa nafa taanri ma yiri ke ma yiri kogoloni (276).

³⁸ Naa paa kaa ka ma tin, a pè si shogolo ke wo ma ke wa wa tonmo, jango tòn mòkòrò ki ta ki tifaga.

³⁹ Naa laga kila kaa laga, tòn mòkòrò ki tunmbyeele pe sila ki laga ki jen. Een fò, a pè si lanjege walisaga ka yan, taambugo yen wa ki yon na. A pè si yere ki yerewe mbe kari tòn mòkòrò ki ni wa ko taambugo laga ko na, na ki mbe ya pye we.

⁴⁰ A pè si tòn mòkòrò ki yeregeyaara manda ti sangala, ma siri yaga wa tonmo. A pè si tòn mòkòrò mbiriye tugbooro ti manda ti sangala fun. Ko pungo na, a pè si tòn mòkòrò ki yege paraga gbenge ki jaraga wa tifelege ki ni, mêe yege kan wa taambugo laga ki yeri.

⁴¹ Een fò, a pè si saa yanra taambugo pishongo ka ni wa tonmo pi nogo, tonmo pi yinriwe naa pi togo filisaga ka na. Tòn mòkòrò ki yege kee kila ye ma kan kinw wa taambugo ki ni, fò ki sila ya mbaa yege, ma si yala ki pungo kee ko la pye na kaari kaari tonmo pi yinriwe naa pi togo ki fannga na.

⁴² Sorodasheelee paa pye na jaa mbe kasopiile pe ni fuun pe gbo, jango wa ka ka logo ki gbɔn mbe yiri mbe fe.

⁴³ Een fò, sorodasheelee tojêe wila pye na jaa mbe Pòli wi shò, a wì si sorodasheelee pe yege kɔn paga ka ta mbe nga paa pye na jaa mbe pye ki pye. A wì si kono kan mbele paa tonmo jen pe yeri, ma yo poro mbe keli pe yew pe to wa tonmo, pe kɔn pe kari wa tara ti na.

⁴⁴ Pe sanmbala poro mbe lugu tire papara papara ta na, nakoma tòn mòkòrò nga kì kaari kaari, pe lugu ki kɔnrɔkɔnrɔ ta na, pe kari. Pa kila pye ma, a pe ni fuun pè ta ma gbɔn yinnye wa logo konjo ki na, yaraga si wa ta.

28

*Nga kila pye Pòli wi na
wa Maliti logo fugo tara ti ni*

Tòn mòkòrò ki jɔgɔwɔ senre

¹ Naa wàa kaa shò ma kò, a wè sigi logo ma yo ki lógò fugo pege yinri Maliti.

² Ki tara ti woolo, kajenge nga pàa pye ma we kan, ki si tawa si tanla. Pàa kason gbògò ka gberi ma we ni fuun we yeri, a wè pan wa ki tanla, katugu tisaga la pye na paan, a were tila kuun fò jenge.

³ A Pòli wì si saa yimbire wulo nari waa wa kason, a mæge kà si yiri wa ti ni kason tufunwò pi na, mæ wi nò ma yanra wi kèè ki na.

⁴ Naa lógò fugo tara woolo pàa kaa wògò ki yan kila yòlò Pòli wi kèè ki na, a pe nêe pe yêe piin fò: «Kaselege ko na, ki nanja ña legbolere wi; katugu ali maga ta wì shò ma yiri wa kògòje wì ni, Yennele na pe yinri kasinje lii yenle mboo yaga yinwege na.»

⁵ Èn fò, a Pòli wì suu kèè ki yangara, a wògò kì si to wa kason, yaraga kpe sila Pòli wi ta.

⁶ Ki leele pàa pye na Pòli wi wele mboo yan wì fè, nakoma wi to wì ku le ki yongòlò nungba ke ni. Èn fò, naa pàa kaa ki yan kì mò, kapege suu ta, a pè si pe jaterè wi kannga ma yo fò yarisunjo kayi.

⁷ Nanja ña pàa pye na yinri Pubiliyusi, lógò fugo tara ti legbòò we, wì kèere tila pye ma yongò wa ki laga ki tanla. A wo si we yigi jenge paa wì wenne yen. A wè piliye taanri pye wa wì go.

⁸ Pubiliyusi wi to wila pye ma sinle, katugu witiwerewe naa tógotògòni la pye wì na. A Pòli wì si saa wì yan, ma Yennele yenri maa keyen yi taga wì na, a wì si sagala.

⁹ Ko punjo na, a lógò fugo tara yambala sanmbala pè si pan fun, a pè sagala.

¹⁰ A pè we gbògò fò jenge. We karisaga, yaraga nga fuun kala làa pye we na, a pè ki ni fuun ki kan we yeri.

Pòli wila gbòn wa Ìrómu ca

¹¹ Naa yenge taanri la kaa toro, a wè si ye Alegizandiri ca tòmòkòrò ka ni mæe kari. Pàa pye naga tegere ti yinri «Waanla yennele.» Pa kila were sanga wì pye wa.

¹² A wè si saa gbòn wa Sirakusi ca, ma piliye taanri pye lema.

¹³ A wè si kaa yiri lema, nêe tinndi wì tanngi na kee ma saa gbòn wa Eregiyo ca. Ki goto, a tifelege kà sigi lè na gbòn ma yiri wa yonloparawa kalige kèe yeri. Ki piliye shyen wogo ki na, a wè si gbòn wa Puzòli ca.

¹⁴ A wè si saa sefenne pele yan wa, a pè we yenri ma yo we yapelege nungba pye wa pe ni. Ko punjo na, a wè si kari wa Ìrómu.

¹⁵ Tagafenne mbele wa Ìrómu, a pè si we tinme ta, mæe pan ma we fili wa Apiyusi janla li ni, konaa wa Nambanmbala Tugugo Taanri ki ni. Naa Pòli wila kaa pe yan sanga ña ni, a wì si Yennele li shari mæe kotogo ta.

¹⁶ Naa wàa ka saa gbòn wa Ìrómu, a pè si yenle ki na Pòli wì koro wì yè, wo naa sorodashe nungba ni, wo la pye na wele wì na.

Pòli wila Yennele senre yo wa Ìrómu

¹⁷ Naa piliye taanri la kaa toro, a Pòli wì si Ìrómu Zhufuye teele pe yeri pe pan wa wì yeri. Naa pàa kaa pe yêe gbogolo, a wì si pe pye fò: «Na woolo, ali maga ta mii kapege pye we tara woolo pe na, mii si we teele pe kalegele fun ke jògò, pànla yigi wa Zheruzalemu, mala le Ìrómu tara fenne pe kèe.

¹⁸ A poro na yewe na jaa mbanla wa, katugu pe sila kapege ka yan mì pye, nga ki mbe ti panla gbo.

¹⁹ Èn fò, Zhufuye pe sila yenle ko na, ko kilan jori, a mìgi yenri wunlumbolo to wo mbanla kala li gbegele. Ko woro mbe ka yo fò mila jaa mbe бага na cènle woolo pe na mbe yo pe kapege pye.

20 Ko kì ti mìgi yènri mbe ye yan, mbe para ye ni; katugu Izirayeli tara woolo pè pe jigi wi taga ña na, wo mɛgɛ ki ti pànla pɔ ki jɔrɔgɔ ña wi ni.»

21 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee sɛwɛ kpɛ ta ma kanɲgɔlɔ mbe yiri wa Zhude tara. We woolo wa si si yiri wa mbe pan mbɔɔn sɛnrɛ yo laga, nakoma mbe yo ma kapege pye.

22 Ɛɛn fɔ, we yɛn na jaa mbe ñga maa sɔnrɪ ki logo, katugu wɛgɛ jɛn ma yo laga o laga, ki gbogolomɔ mba ma yɛn pi ni yɛɛn, leele pe maa kendige woo pi ni.»

23 A pè si pilige ka tɛgɛ, poro naa Pɔli wi ni. Naa ki pilige kɪla kaa gbɔn, lelegere la pan wa laga ñga Pɔli wɪla pye. Maga ɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa ki wa yɔnlɔkɔgɔ ki na, sɛnrɛ yegɛ Pɔli wɪla pye na yuun pe kan: Wɪla pye na Yɛnɲɛle li wunluwɔ wogo ki yari pe kan, naga jaa mbe pe jatere wi kanɲga Zhezu wi yeri, na para pe ni na yinrigi wa Moyisi lasiri sɛwɛɛle poro naa Yɛnɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛle pe ni.

24 Pèle la taga nda Pɔli wɪla pye na yuun ti na, a pèle je pee taga ti na.

25 Naa pe sɛnrɛ tila kaa yiri ti yɛ ti yɛ, a pe nɛɛ kee. Sanni pe sa kari, a Pɔli wɪ sigi sɛnrɛ nda ti taga wa cɛ, ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda Yinnekpoyi làa yo ma ye tɛɛyɛ pe kan wa Yɛnɲɛle yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi yɔn, ti yɛn kaselege,

26 fɔ:

Ta kee ma saga yo ki cɛnlɛ woolo mbele pe kan fɔ:

Ye yaa kaa nuru jɛɲgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.

Ye yaa kaa wele jɛɲgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa yaan;

27 *katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro ti ɲgban pe na.*

Pè pe nuɲgbogolo ke tɔn,

ma pe yɛngɛle ke tɔn, jango paga kaa yaan pe yɛngɛle ke ni,

paga kaa nuru pe nuɲgbogolo ke ni,

paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na.

Paga ka ta mbe kanɲga mbe pan mi Yɛnɲɛle na kɔrɔgɔ mbe ta mbe pe sagala.»†

28 A Pɔli wɪ sho naa fɔ: «Ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ showɔ sɛnrɛ nda ti yiri wa Yɛnɲɛle li yeri, ti torogo mbele pe woro Zhufuye pe kan fun. Poro wo na, pe yaa kari logo.»

29 [Naa Pɔli wɪla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a Zhufuye pe nɛɛ kee na kendige woo pe yɛɛ ni ɲgbanga.]

30 Pɔli wɪla yegɛle shyɛn poni koro pye wa go ñga wɪla le naga sara ki ni. Mbele fuun pàa pye na paan naa shari, wɪla pye na pe yaara woo.

31 Wɪla pye na Yɛnɲɛle li wunluwɔ wogo ki yuun, ma kotogo ta na leele pe nari Zhezu Kiriwi sɛnrɛ ti ni, lere pyɔ wo sila wi yegɛ kɔn.

† 28:27 28.26-27: Eza 6.9,10

**Sɛwɛ ɲa Pɔli wila
torogo
ƆRƆMU
ca tagafenne pe yeri
Sɛwɛ wi nawa senre**

Ki sɛwɛ ɲa Pɔli wo wila wi yɔnlogɔ. Pɔli wila pye Zhufuye woo. Pa pàa wi se wa Tarisi ca, wa Siri tara. Eɛn fɔ pa pàa wi koro wa Zheruzalemu ca; pa wila Yɛnɲɛle senre ti kara wa. Wila pye ma bala wa Zhufuye kalɛgɛ konɔ li ni fɔ jɛnɲɛ. Pɔli wila pye na tagafenne konɲbanmbala pe jɔlɔ, eɛn fɔ we Fɔ Zhezu wila wi yɛɛ naga wi na, ma suu yeri jɛnɲɔ wi pye pitunɲɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Ki pye ma, Pɔli wila saa Sentanra ti yari wa Ɔromu wunluwɔ tara ti legere ni.

Sanga ɲa ni Pɔli wila pye naga sɛwɛ ɲa wi yɔnlogi, wila pye wa Korɛnti ca. Wila pye na jaa mbe tangala la pye mbe kari wa Zheruzalemu ca, konaa wa Ɔromu ca. Ki pye ma, a wì si sɛwɛ yɔnlogɔ maa torogo wa Ɔromu ca tagafenne pe yeri, maga yo pe kan ma yo wi yaa kari wa pe yeri mbe nagawa kan pe yeri konaa mbe fanɲga kan pe yeri.

Ɔromu sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri konsara taanri. Wa konsaga konɲbanɲga ki ni (1-8), Pɔli wi yɛn na Sentanra ti yege yuun naga nari fɔ Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, we ni fuun wɛ kapege pye Yɛnɲɛle li yege na; Yɛnɲɛle li yɛn nanɲbanwa ni we ni fuun we ni (1.18-3.20). Eɛn fɔ Zhezu Kiri si we, wo ɲa wii kapege kpe pye wi fanɲga na, wi kunwɔ pì we kapere ti laga we na, ma we shɔ. Ki kala na, mbele fuun pè taga wi na, Yɛnɲɛle li yɛn na pe jate lesinmbele (3.21-5.21). Pɔli wi yɛn naga nari naga finligi fɔ Yɛnɲɛle li lasiri wi yɛn ma yɔn,

eɛn fɔ ki fanɲga woro we ni we ya waa tanri wi na. Ko kala ki ti Yɛnɲɛle li we yinriwe ta, mali Yinnekpoyi li torogo li pan li we saga, jɛnɲɔ we pye Yɛnɲɛle li piile (6-8).

Wa sɛwɛ wi konsaga shyen wogo ki ni (9-11), Pɔli wi yɛn na para Zhufuye legere wogo na, mbele pee yɛnle mbe pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri. Ali na paga je Zhezu wi na, Yɛnɲɛle lo na, lii je senwee piile pe na.

Wa sɛwɛ wi konsaga taanri wogo ki ni (12.1-15.13), Pɔli wi yɛn na nagawa kaan tagafenne pe yeri yege ɲga na pe daga mbaa ki piin, jɛnɲɔ mbele pe woro tagafenne pe ta pege jɛn fɔ tagafenne poro na, pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri kaselege na. Ʋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ ko ki yɛn fɔ ma lewee yɛnle wɔɔn ndanla.

Wa sɛwɛ wi kosaga, Pɔli wi yɛn na sharaga kaan wi wenne pe legere yeri (15.14-16.27).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔonlo yege ɲga na

Pɔli wila Zhezu Sentanra ti yari
1.1-17

Senwee wì jori mbe showɔ pi ta
1.18-3.20

Konɔ na Yɛnɲɛle li tage mbe
showɔ pi kan 3.21-4.25

Yinwefɔnɲɔ ki ma ta Kiri si wo
fanɲga na 5.1-8.39

Ʋga Yɛnɲɛle li gbɛgele Izirayeli
woolo pe mɛge ni 9.1-11.36

Tagafenne pe tangalɔmɔ pi daga
mbe pye yege ɲga na 12.1-
15.13

Sɛwɛ wi kosaga senre konaa
sharaga punɲɔ wogo 15.14-
16.27

**PƆLI WILA ZHEZU
SENTANRA TI YARI**

1.1-17

*Pɔli wila sɛwɛ wi torogo leele
mbele kan pe sharaga ye*

¹ Mi Pɔli ɲa Zhezu Kiri si wi tunmbyee, Yɛnɲɛle lilan yeri mbe

pye pitunḡo, mala wo mbaa li Sentanra ti yari.

² Ki Sentanra re, Yenḡele làa ti yon fòlò kòn faa wa li senre sewe kpoyi wi ni, mæ ti le wa li yon senre yofenne pe yon paa ti yuun.

³ Ki Sentanra ti yen na para li Pinambyo wo senre na, we Fò Zhezu Kirisi we. Mboo ta pàa wi se senwee pyo, wila pye wunlunana Davidi wo setirige pyo.

⁴ Eɛn fò, mbe yala Yinnekpoyi li fannḡa ki ni, Yenḡele ligi naga yawa ni ma yo wi yen li Pinambyo, naa wila yen ma yiri wa kuulo pe sɔḡowo we.

⁵ Wo fannḡa na Yenḡele li yinme kan na yeri mala pye pitunḡo Kirisi wi gbɔḡowo pi kala na, janggo cengele sanḡala ke ni fuun ke ni, mbaa leele pe piin paa tari wi na paa wi gbogo.

⁶ Yoro mbele ye yen wa Jromu ca, yoro fun ye yen ki leele pe ni, yoro mbele Yenḡele li yeri ye pye Zhezu Kirisi wi woolo we.

⁷ Muwi mi yen naga sewe ḡa wi torogi yoro mbele wa Jromu ye kan, yoro mbele ye yen ma Yenḡele li ndanla, a li ye yeri ye pye li woolo kpoyi we. We To Yenḡele lo naa we Fò Zhezu Kirisi wi ni pe yinme naa yeyinḡe kan ye yeri.

Poli wila pye naga jaa mbe kari sa Jromu ca keretiyenye pe yan

⁸ Ki konḡbanḡa, mi yen nala Yenḡele li shari Zhezu Kirisi wi fannḡa na ye ni fuun ye kan, katugu pe yen na ye tagawa pi senre yuun dunruya wi lagapyew ki ni.

⁹ Yenḡele ligi jen ma yo ḡa mila yuun ki yen kaselege. Lo mi yen na tunḡo piin li kan na kotogo ki ni fuun ki ni, na Sentanra nda ti yen na para li Pinambyo wi kanḡolo ti yari. Ligì jen ma yo

sanga o sanga mi kaa yenri, mi maa nawa tuun ye na.

¹⁰ Mi yen na Yenḡele li yenri, fò na kaa pye ki yen li nandanwa kala, li konḡ li yenge na kan mbe kari wa ye yeri.

¹¹ Katugu mi yen naga jaa jate mbe ye yan, janggo mbe Yinnekpoyi li yarikanga ka kan ye yeri, ye ta ye fannḡa ta.

¹² Ko koro wo yen fò mila ki jaa mbe pye wa ye sɔḡowo, we kotogo ta ja, ye tagawa pi kotogo kan na yeri, na woo pi kotogo kan ye yeri.

¹³ Sefenne mi yen na jaa yege jen fò wagati legere na migi lagaja mbe kari wa ye yeri mbe sa ye yan, janggo mbe leele pele ta Kirisi wi kan wa ye sɔḡowo, paa yege ḡa na mi pele ta wa cengele sanḡala ke sɔḡowo we. Eɛn fò, kagala kèle na yege kòn, mii ya mbege pye, ali ma pan ma gbòn nala.

¹⁴ Na tunḡo yi mbaa kee leele pe ni fuun pe korogo, mbaa kee cagboro fenne poro naa kapire fenne pe korogo, naa sewe jenfenne poro naa sewe mbajeenle pe korogo.

¹⁵ Ki kala na, ki la yen na na jenge mbe sa Sentanra ti yo yoro fun ye kan, yoro mbele ye yen wa Jromu we.

Sentanra ti yen yawa ni

¹⁶ Katugu mi woro na fere taa mbaa Sentanra ti yari. Ti yen Yenḡele li yawa mbe mbele fuun pè taga Zhezu wi na pe sho. Ki konḡbanḡa Zhufuye poro gben, ko punḡo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni.

¹⁷ Sentanra ti yen naga nari paa yege ḡa na Yenḡele li yen na leele pe piin lesinmbele li ye yege na we. Ki ma ta wa tagawa po nunḡba ni, mbege le wa ki lesaga ki na fò sa gbòn wa ki kosaga ki na, paa yege ḡa na Yenḡele

senre sewe wi yen naga yuun fo:
«Lesinŋe wi yaa ka yinwege ta wi
tagawa pi fanŋa na.»†

SENWEE WI JORI MBE SHOŋO PI TA

1.18-3.20

Leele pe kapege pyewe we

18 Yenŋele li yen nali nanŋbanwa pi nari na yinrigi wa naayeri leele mbele pe woro na fye li yege, naa mbele paa kambasinŋe ki ni fuun ki piin pe kala na. Pe kapyere tijangara ti kala na, pe ma kaselege ki yege ton, kiga ka ta mbe jen;

19 katugu ŋa ki mbe ya jen Yenŋele li kanŋoɔɔ, ki yen ma filige pe kan. Yenŋele lo kpaw ligi naga maga filige pe kan.

20 Male Yenŋele li dunruya wi da, li katiyongɔɔ ngele leele pe woro na yaan yenle ni, ko koro wo yen li yawa mbakoo naa li cenlomo pi ni, leele pe yen nari yaan wa yaara nda Yenŋele li gbegele to ni. Ki kala na, tanga woro pe yeri.

21 Pè Yenŋele li jen, een fo, pe woro nali gbogo mbaa li shari paa yege ŋa na ki daga paa ki piin Yenŋele li kan. Een fo, pe jatere wi kanŋa ma pye go fu, a pe tijinliwe fu kotooro ti kanŋa ma wo pe na.

22 Paa pe yege jate pe yen tijinliwe fenne, ma si yala pe yen lembire.

23 Yenŋele na gbogowo pi yen li woo, lo na li se ku, naa pe mbaa li gbogo, a pè si yaara yanlere ta te, a ti senwee wi le, wo ŋa wi yen kufo, naa sannjere ti ni, naa wongaala mbele pe yen tooro tijere tijere ni pe ni, naa nda ti maa fulolo lara na ti ni, nee to gbogo.

24 Ki kala na, Yenŋele li pe yaga, a paa fyongɔ kapyere piin ma yala jogo kagala ngele ke wa pe kotogo na ke ni, fo a paa ferembandawa

kapyere piin pe yege ni pe wire ti ni.

25 Pè Yenŋele li kaselege senre ti kanŋa mari pye yagbolo. Yaara nda Yenŋele li da to paa gbogo na tunŋgo piin ti kan, lo na li yen Dafɔ ma lo yaga wa. Lo li daga mbaa sonni fo sanga pyew. Anmiina.

26 Ki kala na, Yenŋele li pe yaga, a ferembandawa kagala ke la na pe taa. Kala na Yenŋele li gbegele nana naa jele pe kan, a pe jele jate pèli kanŋa na ŋa kii yala ko piin.

27 Ki pyelomo nunŋba pi na, nambala fun pe woro na jaa mbaa jele kala piin jele pe ni. Mbaa sinle pe nambala yeenle pe ni, a ko la na pe taa fo jenge. A nambala paa ferembandawa kapyere piin pe yege ni fo na jolgo taa, ŋa ki daga pe ni, naa pè laga Yenŋele li na we.

28 Naa pè je pe woro na jaa mbe Yenŋele li jen, ki kala na, Yenŋele li pe yaga wa pe jatere ŋa wi jogo wi ni, janŋo kagala ngele kee yala, paa kee piin.

29 Pe yen na kambasinŋe cenle pyew ki piin, ma yin nambewe, naa yegembatinwe, naa nambere, naa yenjara ni. Pe maa leele kuun, na wiin, na tijinliwe pee piin. Pe yen jogo pege naa yolgere ni.

30 Pe yen leele mege jogofenne. Yenŋele li yen ma pe mben. Paa la fere taa, pe yen yege nagawa naa yege gbogowo ni. Pe maa tipere ta fonndo nogo koon mbaa piin. Paa la pe teele pe senre ti nuru.

31 Tijinliwe woro pe ni. Paa yon folo kon mbeli yon fili. Pe yen lengbaanla naa yewagafenne.

32 Pè Yenŋele li kiti kongo ki jen fo jenge, maga jen ma yo mbele paa tanri ko tangalomo mba po na, poro daga mbe ku. Ma si yala, pè koro naga kapyere cenle ti piin suyi. Mbe taga wa ko na naa,

mbele paa ti piin, a pe kala li pe ndanla fun.

2

¹ Ki kala na, mboro ŋa fuun maa sanmbala pe jeregi, tanga woro ma yeri; katugu na ma kaa sanmbala pe jeregi mbe sila ki kagala nunɔba ke piin, kona mboro jate maa kiti jaan ma yee na.

² Wɛge jen ma yo mbele pe maa ki kagala cɛnle ke piin, Yɛnɛle li yaa kiti kɔn pe na mbe yala kaselege ki ni.

³ Mboro ŋa maa mbele pe yɛn naga kagala ke piin pe jeregi, ma si yala, mboro fun ma yɛn na ke piin, maa ki jate ma yaa sho Yɛnɛle li kiti kongo ki ni wi le?

⁴ Yɛnɛle li kajɛnge pyewe gbɔɔ, naa kagala ŋgele li maa kunni li yee ni, naa li kala yagawa, to nda ti se jen mbe kɔ, maa ti jate ti woro yaraga ka wi le? Ma sigi jen mbe yo Yɛnɛle li kajɛnge pyege ki mbe ya mbɔɔn kan mɔɔ kapere ti jen mari yaga wi le?

⁵ Eɛn fɔ, naa ma kotogo ki yɛn ma ŋɔban, ma si woro na jaa mbɔɔn nawa pi kanɔga, ki kala na, ma yɛn na jolɔgo gbenɛge teri nɔɔ yee singi, pilige ŋga ni Yɛnɛle li yaa ka li kiti sinɛe wi kɔn, mbeli nanɔbanwa pi naga we.

⁶ Yɛnɛle li yaa ka lere nunɔba nunɔba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.

⁷ Mbele ka koro mbaa kajɛnge piin papaga ni, mbaa gbɔɔwɔ naa sɔnmɔ, naa wire nda ti se fongo ti lagajaa, Yɛnɛle li yaa ka yinwege mbakɔgo ki kan pe yeri.

⁸ Eɛn fɔ, mbele pe maa kendige woo, ma je kaselege ki na, ma yɛnle kambasinɛge ki na, li nanɔbanwa naa li kayanɔga ki yaa ka poro ta.

⁹ Mbele fuun pe maa tipege piin, pe yaa ka jolɔgo naa yewerege ta, ki konɔbanɔga Zhufuye poro

gbɛn, ko punɔgo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni.

¹⁰ Eɛn fɔ, Yɛnɛle li yaa ka gbɔɔwɔ, naa sɔnmɔ, naa yeyinɛge kan mbele fuun paa kajɛnge piin pe yeri, ki konɔbanɔga Zhufuye poro gbɛn, ko punɔgo na, mbele pe woro Zhufuye pe ni;

¹¹ katugu Yɛnɛle laa lere wɔ lere ni.

¹² Mbele fuun paa kapege ki piin ma pye pee Moyisi lasiri wi jen, pe yaa ka ye jolɔgo ki lasiri wi fu na. Mbele fuun pe nɛɛ kapege ki piin maga ta pɛ lasiri wi jen, kiti yaa ka kɔn pe na mbe yala ki lasiri wi ni.

¹³ Mbele pe maa lasiri senre ti nuru ko cɛ, poro ma pe yɛn ma sin Yɛnɛle li yɛge na, eɛn fɔ, mbele pe maa tanri ti na poro li yaa kaa jate lesinmbele.

¹⁴ Cɛngele sanɔgala woolo poro na, poro mbele lasiri wi woro pe yeri, na pe kaa tanri mbaa yala ŋga lasiri wi yo ki ni pe ye, kona kɔ cɛn pe pye lasiri pe yee kan, ali maga ta lasiri wi woro pe yeri o.

¹⁵ Pe maa ki nari ma yo ŋga lasiri wila yuun ma yo kila piin, ki yɛn wa pe kotogo na. Pe nawa jaterɛ wi maa ki wogo ki nari fun. Wagati wa ni, pe jaterɛ wi maa pe jeregi, nakoma wagati wa ni, wi maa tanga kaan pe yeri.

¹⁶ Pa ki yaa ka naga ma, na Yɛnɛle liga ka leele pe kagala ŋgele ke yɛn ma lara wa pe yinwege ki ni ke kiti wi kɔn Zhezu Kirisi wi keɛ pilige ŋga ni, mbe yala Sentanra nda mila yuun ti ni.

*Zhufu jenɛe wo
naa Moyisi lasiri wi ni*

¹⁷ Eɛn fɔ, mboro ŋa maa ma yee yinri Zhufuye woo, mɔɔ jigi wi taga lasiri wi na, nɔɔ yee gbogo ma Yɛnɛle li kala na.

18 Mà Yennele li nandanwa kala li jen. Pòon naga lasiri wi ni, a mà nga ki yen jenge ki jen maga wo.

19 Maa ki sônri ma yen mbele pe yen fyoonlo Yennele konó li kanngólo pe yege sinfo, ma pye paa yanwa yen mbele pe yen wa wówo pi ni pe kan.

20 Mà yo ma yen lembire ti jiligefó naa piile pe nagafó, katugu mà kajenme jembe naa kaselege ki ni fuun ki ta wa lasiri wi ni.

21 Mboro we, mboro na maa sanmbala pe nari, mboro jate ma woro nòo yee nari wi le? Mboro na maa Yennele senre ti yuun ma yo paga kaa yuun, a mboro nee yuun!

22 Mboro na ma yo paga kaa keenre piin, a mboro nee ti piin! Mboro na yarisunndo tóon mben, a mboro nee ti gbogósara yaara to lee!

23 Mboro na maa ma yee gbogo, naa mà lasiri wi ta ki kala na, a mboro nee lasiri wi jogo na Yennele li tifaga!

24 Ko Yennele senre sewe wi yen na yuun ma yo fo: «Yoro Zhufuye ye kala na, cengele sanngala ke yen na Yennele li mege ki jogo.»†

25 Na ma kaa tanri lasiri wi na, pa kenrekenre wi ma pye tonli ni ma yeri. Een fo, na ma kaa lasiri wi jogo, kona ki ma cen ndee ma sila kenrekenre.

26 Lere na wii kenrekenre na wi kaa tanri lasiri kongolo ke na, pa Yennele li se la wi jate ndee wi kenrekenre wi le?

27 Lere na wii kenrekenre wire to na, nee tanri na yala lasiri wi ni, wi yaa ka kiti kon ma na, mboro na maa lasiri wi jogo we, ali maga ta lasiri wi yen ma yonlogo ma kan ma yeri, a mà kenrekenre o.

28 Na wi yen Zhufuye woo yege yanwa po na, wo ma wi yen Zhufu jenne we. Kenrekenre jenne we, wo ma na wi ma pye wire ti na.

29 Een fo, Zhufu jenne we, wo wi yen na wi ma pye Zhufu wa wi nawa, wi kotogo ki ma pye ma sin Yennele li yege na. Yennele li Yinnekpoyi lo li ma ko tunngo ko pye, ko woro lasiri na wi yonlogo wo tunngo. Ki Zhufu jenne we, Yennele lo li maa wi sonni, leele poro ma.

3

1 Ki pye ma, Zhufuye pe mbonro go ko yen kikiin? Kenrekenre wi kayongo ko yen kikiin?

2 Wi kayongo ki gbogo yege ki ni fuun ki na. Ki kongbannga, Yennele laa li senre ti telege Zhufuye poro na.

3 Wee yo mele san? Ki kaa pye wa pe ni, pele sila taga Yennele li na, ko mbe ya ti Yennele li je li yo li se pye senre nungba yofó le?

4 Ayoo de. Ki daga leele pege jen fo Yennele li yen kaselege yofó, a leele pe ni fuun pe pye yagboyoolo, paa yege nga na ki yen ma yonlogo ma yo fo:

Ki daga pege jen pe yo ma yen sinne wa ma senyoro ti ni.

Na paga si kiti kon ma na, ma tanga ta.†

5 Een fo, na kaa pye kapege nga waa piin ko ki yen naga nari ma yo Yennele li yen ma sin, wee yo mele? Na Yennele liga woro mbele waa kapere ti piin we le jologo, ko mbe pye li woro ma sin le? Mila para na yala senwee piile paralomo po ni.

6 Ki woro ma. Katugu ki pye Yennele li woro ma sin, li jen na kiti kon dunruya woolo pe na mele?

7 Na kaa pye na yagbogowo pi ni, mi yen na Yennele li kaselege ki nari naga finligi na kee yege, konaa nali gbogo, yinggi na kiti mbe si kon na na fo mi yen kapere pyefo?

† 2:24 2.24: Eza 52.5 † 3:4 3.4: Yuuro 51.6

⁸ Naga yen ma, yinggi na wee si daga mbe yo fo: «Ye ti waa tipege piin, jango kajenge mbaa yinrigi wa ki ni?» Leele pele yen nala mege ki jogo ma yo pa mila yuun ma. Ki leele ki yen ma sin pe pe le jologo.

Lere wo wa woro wa ma sin

⁹ Ki yen mele san? Woro mbele Zhufuye, we mbonro leele sanmbala pe na le? Ayoo de! Migi naga mako ma yo Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yen wa kapere ti kulowo pi ni.

¹⁰ Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Lere wo wa woro wa na wi yen sinje, ali nungba san.†

¹¹ *Lere wo wa woro wa ma jilige.*

Lere wo wa woro wa na Yennele li lagajaa.

Pe ni fuun pe pungo, pe pinle ma jogo.

¹² *Lere wo wa woro wa na wi yen na kajenge piin, ali nungba san.*†

¹³ *Senre nda ti maa yinrigi wa pe yagbotiire ti ni, ti yen ma tisaw paa fanga yen, nga ki yen ma yenge.*

Pe ma pe ngayinjele ke teger na leele lele.

Pe yon senre ti yen paa woggo shonro yen.†

¹⁴ *Danga senre naa senpenre ti yen wa pe yon.*†

¹⁵ *Pe yongolo ke wege legbogo ki na.*

¹⁶ *Tongowo naa jogowo po pi yen wa pe torosara ti ni.*

¹⁷ *Pe yeyinjele konjo li jen.*†

¹⁸ *Pe maa pe yinwege ki piin, paa la fye Yennele li yeger.*†

¹⁹ Weger jen ma yo nga fuun lasiri wi yen na yuun, wi yen naga yuun mbele pe yen wa lasiri konjo li ni poro kan, jango leele pe ni fuun pe yon ki ton paga ka ya

kaferege kan, Yennele li kiti wi to dunruya woolo pe ni fuun pe na.

²⁰ Ki kala na, lere wo wa se ka pye lesinje Yennele li yeger na, naa wila nga lasiri wila yuun ki piin ko kala na; katugu lasiri wo ma lere wi kan wi maga jen ma yo wi kapege pye.

KONJO NA YENNELE LI TEGER MBE SHOWO PI KAN

3.21-4.25

Yennele li ma lere wi sho

yeger nga na ki nga

²¹ Een fo yinggo, Yennele li yen naga nari we na paa yeger nga na li yen na we piin lesinmbele li yeger yeger na we, lasiri wo ma wigi wogo ki pye. Lasiri wo naa Yennele yon senre yofenne pe ni, paa para ki wogo ki na.

²² Yennele li maa leele pe piin lesinmbele li yeger yeger na, naa pe taga Zhezu Kirisi wi na we. Mbele fuun paa tari Kirisi wi na, li yen naga piin pe kan ma,

²³ katugu lii wa wo wa ni, leele pe ni fuun pe kapege pye, pe ni fuun pe Yennele li gbogowo pi la.

²⁴ Een fo, Yennele li yinme pi kala na, li yen na pe piin lesinmbele waga, Zhezu Kirisi na wi yen na pe go shoo wi fanja na.

²⁵ Yennele laa wi wo saraga, jango wi kunwo pi kala na, wi pye kapere ti kala yagafu leele pe na, mbele paa tari wi na we. Yennele li ko pye ma, maga naga fo li yen ma sin; katugu kapere nda leele paa pye faa, laa ti kun li yeger ni, li sila ti kayanga wo pe ni.

²⁶ Een fo, wagati na wi ni, li yen naga nari paa yeger nga na li yen na leele pe piin lesinmbele we; katugu li yen ma sin, nee mbele fuun paa tari Zhezu wi na pe piin lesinmbele.

† **3:10 3.10:** Yofu 7.20 † **3:12 3.11-12:** Yuuro 14.1-3 † **3:13 3.13:** Yuuro 5.10; Zhere 9.3,5; Yuuro 140.4 † **3:14 3.14:** Yuuro 10.7 † **3:17 3.15-17:** Eza 59.7-8; Yomi 1.16 † **3:18 3.18:** Yuuro 36.2

27 Tanga yen leele pe yeri paa pe yee gbogo naa le? Ayoo, ali nunɓba san ko woro wa. Yingi na? Nga lasiri wila yuun, pe yen na tanri ki na ko kala na le? Ayoo de. Een fo, pe taga Kirisi wi na ko ki ti.

28 Katugu we yen naga jate ma yo lere wi ma pye lesinɓe Yenɓele li yee na, naa wi taga Kirisi wi na ko kala na, een fo, kii cen ndee naa wila tanri nga lasiri wila yuun ki na ko ki ma ti.

29 Nakoma Yenɓele li yen Zhufuye poro nunɓba wolo le? Li woro cengele sanɓgala ke Yenɓele fun wi le? Kaselege ko na, li yen cengele sanɓgala ke Yenɓele fun.

30 Ki kaa pye Yenɓele nunɓba li yen wa, li yaa Zhufuye pe pye lesinmbele pe tagawa po kala na, mbe cengele sanɓgala ke pye lesinmbele ke tagawa pi kala na fun.

31 Ko ki naga ma yo we yen na lasiri wi jaan tagawa pi kala na le? Ayoo de, wege jen ma yo wi kayongo ki gbogo.

4

Yee nagawa mba pi naga Abirahamu wi kanɓgolo

1 Ki pye ma, yingi we yaa yo we tele Abirahamu wi wogo na senwee cenlemo pi kanɓgolo? Yingi yaraga wila ta?

2 Ndee ki pye Abirahamu wila pye lesinɓe Yenɓele li yee na kapyere nda wila pye to kala na, wi mbaa ya mbaa wi yee gbogo. Een fo, Yenɓele li yee na, ki sila pye ma.

3 Ma jen Yenɓele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «*Abirahamu wila taga Yenɓele li na, a li nee wi jate lesinɓe wi tagawa pi kala na.*»†

4 Ma si yala, lere na wi maa tunɓgo piin, wi ma sara ta. Ki sara paa laa jate wi kan ki fo wi

yeri paa yarikanga yen, wi maa jate wi daga wi ni win.

5 Lere na wii kee kan wi tunɓgo pyege ko na, een fo, wi ma taga Yenɓele na li ma kapege pyefo wi pye lesinɓe li na, Yenɓele li yaa ki fo wi pye lesinɓe wi tagawa pi kala na.

6 Ki pyelomo nunɓba pi na, lere na Yenɓele li maa jate lesinɓe, mbege ta kapyere nda wila piin to fanɓga ma, ferewe mba ki fo wi yaa ta, Davidi la para pi senre na ma yo fo:

7 *Mbele Yenɓele li pe kajogoro ti kala yaga pe na, ma pe kapere ti laga pe na, ferewe yen pe wool!*

8 *Lere na we Fo wi woro naa kapege ki jate wi go na naa, ferewe yen wi wool!*†

9 Ki ferewe pi yen mbele pe kenrekenre poro nunɓba woo le? Mbele pee kenrekenre pi woro poro fun pe woo wi le? Koyi nga we yo makɔ ma yo fo: «Yenɓele laa Abirahamu wi jate lesinɓe wi tagawa pi kala na.»

10 Ki wogo kila pye wagati wi-wiin? Kila pye ma yala Abirahamu wi kenrekenre makɔ lee wi fa kenrekenre gben? Ayoo de, ki sila pye mbe yala wi kenrekenre makɔ, een fo, kila pye ma yala wi fa kenrekenre gben.

11 Abirahamu wila kaa kenrekenre wi ta punɓgo na paa kacen yen. Wila pye tegere naga nari fo Yenɓele laa wi jate paa lesinɓe yen wi tagawa pi kala na. Kila yala wi fa kenrekenre gben. Ki pye ma, mbele fuun pe taga Yenɓele li na maga ta pee kenrekenre, Abirahamu wi yen pe to. A Yenɓele laa pe jate paa lesinmbele yen.

12 Mbele pe kenrekenre, wi yen pe to fun, poro mbele pee ki da kenrekenre wo nunɓba na we.

Ɛɛn fɔ, a paa tanri tagawa konɔ li na paa we to Abirahamu wi yen, wo ɲa wila taga Yenɲele li na, na wi fa kenrekenre gben we.

*Abirahamu wila Yenɲele li yɔn fɔlɔ
li ta wi tagawa po kala na*

¹³ Yenɲele làa yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu naa wi setirige piile pe yeri ma yo pe yaa ka tara ti ta paa kɔrɔɔ yɛn. Ki yɔn fɔlɔ li sila kɔn, katugu Abirahamu wila pye na tanri lasiri wi na, ɛɛn fɔ, katugu Yenɲele làa wi jate paa lesinɲe yɛn, wi tagawa pi kala na.

¹⁴ Nɔɔɛ ki pye mbele pe yɛn na tanri lasiri wi na, poro nuɲgba pe jɛn naga kɔrɔɔ ki ta, anmɛ mbele taga Zhezu wi na, ki jɛn na pye kayɔngɔ fu, yɔn fɔlɔ na Yenɲele li kɔn li jɛn na pye wagafe.

¹⁵ Katugu lasiri wo maa paan Yenɲele li nanɲbanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, lasiri wi woro laga ɲga na, lasiri jɔɔwɔ na pye wa fun.

¹⁶ Kì pye ma, Yenɲele làa yɔn fɔlɔ li kɔn tagawa po kala na, jaɲɔ li pye yarikanga ɲga ki ma kan waga we, Abirahamu setirige piile pe ni fuun pe li ta. Mbele paa tanri lasiri wi na, liga ka pye poro nuɲgba wolo, ɛɛn fɔ, li pye mbele paa tari Yenɲele li na pe wolo fun paa yeɣe ɲga na Abirahamu wila taga li na we. Wo wi yɛn we ni fuun we tele we,

¹⁷ paa yeɣe ɲga na Yenɲele senre sɛwe wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Mɔɔ teɣe ma pye cɛngɛle leɣere to.*»[†] Yenɲele na wila taga li na, li yeɣe na wi yɛn we to. Yenɲele le, lo li maa yinwege ki kaan kuulo pe yeri, na yaara nda ti sila pye laga faa ti piin ti maa yinrigi laga.

¹⁸ Ali maga ta jigi tagasaga sila pye kala na ni, Abirahamu wila taga Yenɲele li na maa jigi wi taga

ki kala li na. A wì si pye kona cɛngɛle leɣere to, ma yala ɲga Yenɲele làa yo maa kan ki ni, fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka leɣe ma.*»[†]

¹⁹ Wila ta paa yeɣe cɛnme yɛn, ɛɛn fɔ, wi tagawa mba wila taga Yenɲele li na pi sila kologo, naa wila pye na sɔnri wi wire ti na, nda tila pye ndɛɛ ti ku makɔ we, naa wi jɔ Sara wi wogo ki na, wo ɲa wila toro pisege na we.

²⁰ Wi tagawa pi sila kɔ, wi sila si sigi Yenɲele làa yɔn fɔlɔ na kɔn wi yeri li na. Ɛɛn fɔ, wi tagawa pila fanɲga kan wi yeri, a wila Yenɲele li gbogo.

²¹ Wila taga ki na jɛɲɣe ma yo yaraga ɲga Yenɲele làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbele kan wi yeri, yawa yɛn li ni ligi pye ligi yɔn fili.

²² Ko kì ti naa Abirahamu wila taga Yenɲele li na, *làa wi jate paa lesinɲe yɛn.*

²³ Ɛɛn fɔ, senre nda ti yɛn ma yɔnɔɔɔ ma yo fɔ: «*Làa wi jate paa lesinɲe yɛn*»[†] tii yɔnɔɔɔ wo nuɲgba meɣe ni.

²⁴ Tila yɔnɔɔɔ woro fun we kala na, woro mbele we daga mbaa jate paa lesinmbele yɛn we. Woro mbele wè taga Yenɲele li na, lo na làa we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.

²⁵ Yenɲele làa wi kan, a wì ku we kapere ti kala na, a li suu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni mbele we pye lesinmbele li yeɣe yeɣe na.

YINWEFɔNNGɔ KI MA TA KIRISI WO FANNGA NA

5

5-8

We yɛn yeɣinɲge na Yenɲele li ni

¹ Kì pye ma, Yenɲele li we pye lesinmbele li yeɣe yeɣe na, naa wè taga Zhezu wi na ki kala na. Yinɲɔ

we yen yeyinṅge na li ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi fannṅa na.

² Zhezu wi fannṅa na, naa wè taga wi na ki kala na, wè ya ma fulo Yenṅele li yinme pi tanla, po mba we yen wa pi ni yinṅo we. Nga ki yen na nayinme kaan we yeri, ko ki yen jigi ṅa wè ta mbe we tasaga ta wa Yenṅele li gbɔṅṅo pi ni we.

³ Ko nunṅba ma, ɛɛn fɔ, we yen na yɔṅori yere wa we jɔṅṅo kagala ke ni; katugu wèḡe jen ma yo jɔṅṅo ki ma lere wi kan wi maa kala kunni wi yee ni.

⁴ Mbe kala kun yee ni, ko ma lere wi kan wi ma fannṅa ta wamawelewe pi na, wamawelewe po ma jigi tagasaga kan lere wi yeri.

⁵ Ki jigi tagasaga kila lere punṅo, katugu Yenṅele lili ndanlawa pi le wa we kotoro na Yinnekpoyi na li kan we yeri lo fannṅa na.

⁶ Sanga ṅa ni wàa pye fannṅa fu, a Kirisi wì si ku lepeele pe kan, wagati ṅa Yenṅele làa kɔn wi ni.

⁷ Ki yen ma ṅḡban wa mbe yenle wi ku lesinṅe kala na. Kana lere wa mbe kotogo ta mbe ku lejenṅe wa kala na.

⁸ ɛɛn fɔ, we yen ma Yenṅele li ndanla yeḡe ṅa na, pa ligi naga we na yeen we, naa wàa pye kapere pyefenne bere, a Kirisi wì ku we kan.

⁹ Wi kasanwa pi fannṅa na, wè pye lesinmbele li yeḡe na. Kì pye ma, wi yaa ka we sho Yenṅele li nanḡbanwa pi ni.

¹⁰ Wàa pye Yenṅele li juguye, ɛɛn fɔ, li tanwa ja we ni li Pinambyɔ wi kunwɔ pi fannṅa na. Li kaa tanwa le we ni mako, we yaa sho kaselege li Pinambyɔ wi yinweḡe ki fannṅa na.

¹¹ Ko nunṅba ma, ɛɛn fɔ, we yen na yɔṅori jenṅe mbe we ta Yenṅele li ni, we Fɔ Zhezu Kirisi

wi fannṅa na. Wo wì we kan, a wè tanwa ta Yenṅele li ni yinṅo.

Adama naa Kirisi pe kapyege kì gbɔn leleḡere na

¹² Kapege ki ye laga dunruya wi ni lere nunṅba kala na, wowi ṅa Adama we. A kapege kì si pan kunwɔ pi ni. Kì pye ma, kunwɔ pì gbɔn leele pe ni fuun pe na, katugu pe ni fuun pè kapege pye.

¹³ Sanga ṅa ni Yenṅele li fa lasiri wi kan Moyisi wi yeri, kapege kila pye laga dunruya wi ni mako, ɛɛn fɔ, naa lasiri wi sila pye laga gbɛn, ki kala na, Yenṅele li sila pye na kapege ki jate.

¹⁴ Ma si yala, maga le wa Adama wagati wi na ma pan ma gbɔn Moyisi wagati wi na, kunwɔ pì fannṅa ta leele pe na, ali mbele pe sila kapege pye paa Adama wi yen, wo ṅa wila Yenṅele li senyoro ti ke we. Na wi mbaa pan, Adama wo wila pye wi yanle we.

¹⁵ ɛɛn fɔ, Adama wi kajɔṅṅo ko se ya taanla yarikanga ṅa Yenṅele li ma kan waga ko ni. Ki yen kaselege fɔ leleḡere ku ki lere nunṅba wi kajɔṅṅo ki kala na. ɛɛn fɔ, Yenṅele li yinme pì gbɔṅṅo ma wɛ, yarikanga ṅa li kan waga leleḡere yeri lere nunṅba fannṅa na, wo ṅa wi yen Zhezu Kirisi we, ki yen kagbɔṅṅo naa ma wɛ.

¹⁶ Yenṅele li yarikanga ki tulugo ki yen ki ye ki lere nunṅba wi kapege ki ni. Kì lere nunṅba wi kapege ko kigi kan kiti to leele pe na, ma jɔṅṅo kan pe yeri. Ma si yala, kajɔṅṅo leḡere pyenḡɔ, yarikanga ṅa Yenṅele li kan waga, ki leele pe kan pe pye lesinmbele Yenṅele li yeḡe na.

¹⁷ Ki yen kaselege fɔ lere nunṅba kapege ko kì ti kunwɔ pì fannṅa ta leele pe na ki lere nunṅba wi kala na. ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi nunṅba wi fannṅa na, wè yarileḡere ta tiyongɔ. Mbele fuun paa Yenṅele li yinme gbɔɔ pi

taa, naa li yarikanga nga ki yen kasingge wogo ki ni, pe yaa ka yinwege ta mbaa wunluwo piin Kirisi wi kala na.

¹⁸ Ki pye ma, yege nga na Adama nungba wi kajoggo ki leele pe ni fuun pe pye ma pe le jologo, ki pyelomo nungba pi na, Zhezu Kirisi nungba wi kasingge ki leele pe ni fuun pe sho Yenjele li kiti konggo ki ni, ma yinwege kan pe yeri.

¹⁹ Yege nga na lere nungba wila Yenjele li senre ti ke, a ki lelegere pye kapere pyefenne, ki pyelomo nungba pi na, lere nungba wi senre logowo pi kala na, lelegere yaa pye lesinmbele Yenjele li yege na.

²⁰ Lasiri paa wi kan jango leele pege jen fo kajogoro ti yen na lege. Een fo, kapere ti lege laga nga na, Yenjele li yinme pi gbogo wama naa jenge ma we.

²¹ Ki pye ma, yege nga na kapege ki fannga ta kunwo pi kala na, ki pyelomo nungba pi na, Yenjele li yinme pi fannga ta kasingge ki kala na mbe yinwege mbakoggo kan we yeri, we Fo Zhezu Kirisi wi fannga na.

6

*Wè ku kapege ki yeri
ma yinwege ta Kirisi wi fannga na*

¹ We yaa yo mele san? We daga mbe koro mbaa kapege ki piin, jango Yenjele li yinme pila gbogo pila kee le?

² Ayoo de. Wè ku kapege† ko yeri, mele wee koro waa kapege ki piin naa?

³ Ye sigi jen mbe yo woro mbele waa batize mbe pye nungba Zhezu Kirisi wi ni, waa batize ma pye nungba wi ni wa wi kunwo pi ni wi le?

⁴ Wa we batemu pyege ki ni, paa we le wi ni ja, we ta we yere nde

we pinle ma ku wi ni ja; jango yege nga na Kirisi wila yen ma yiri wa kunwo pi ni we To wi yawa gboggo pi fannga na, woro fun waa tanri yinwefonngo na ma.

⁵ Katugu na kaa pye we pye nungba wi ni wa wi kulomo pi ni, pa we yaa ka pye nungba wi ni ma fun mbe yen mbe yiri wa kunwo pi ni paa wi yen.

⁶ Ye ti wege jen we yo fo: Waa pye lere nga cenle faa, pe wo kan wa tiparaga ki na Kirisi wi ni ja, jango ki kapere wire ti fannga ki ko ki wo wa, waga ka pye naa kapege ki kulolo.

⁷ Katugu nga ka ku wo ma sho kapege ki ni.

⁸ Na kaa pye we pinle ma ku Kirisi wi ni ja, we taga ki na ma yo we yaa ka pye yinwege na wi ni ja fun.

⁹ Wège jen ma yo naa Kirisi wi kaa yen ma yiri wa kunwo pi ni, wi se ka ku naa fyew, kunwo pi se fannga ta wi na naa.

¹⁰ Kunwo mba wi ku, wi ku kusaga nungba pe, ma fannga ta kapege ki na. Een fo yinggo, yinwege nga wi yen na piin, wi yen naga piin Yenjele lo kan.

¹¹ Ki pyelomo nungba pi na, yoro fun yaa ye yee jate nde ye ku kapege ki yeri, ma pye yinwege na Yenjele li kan, wa ye gbogolomo pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

¹² Ki kala na, yaga ka ti kapege ki cen ye wire nda ti yen kuworo ti go na naa, mbe ye kan yaa ki wire ti jogo kagala ke piin.

¹³ Yaga ka ye wire lara ti yaga kapege ki kan paa tunngo pyeyaara yen, mbaa kapege ki piin. Een fo, ye ye yee kan Yenjele li yeri, paa leele mbele pe ku ma yiri wa kunwo pi ni poro pele yen. Ye ye yee kan pew li tunngo ki yeri

† 6:2 6.2: *Wè ku kapege ko yeri: Ko koro wo yen fo kapege kii fannga ta we na.*

paa tunngo pyeyaara yen, mbaa kasinnye piin.

¹⁴ Kapege kii daga mbe fannga ta ye na, katugu ye woro wa lasiri wi fannga ki ni, een fo, pa ye yen wa Yenjele li yinme pi fannga ki ni.

Ye pye kasinnye ki kulolo

¹⁵ Ki yen mele san? Naa we woro wa lasiri wi fannga ki ni, een fo, pa we yen wa Yenjele li yinme pi fannga ki ni, ki kala na we daga mbaa kapege ki piin wi le? Ayoo de!

¹⁶ Yège jen ma yo na yaga ye yee kan lere wa yeri mbaa tunngo piin wi kan, mbaa wi senre ti nuru, ye ma pye ki lerefo na yaa wi senre ti nuru wi kulolo. Na ki ka pye kapege ki kulowo powi, ki kosaga ki yen kunwo. Na ki ka pye Yenjele li senre to ye yen na nuru, ye yaa pye lesinmbele wa ye yinwege ki ni Yenjele li yegge na.

¹⁷ Een fo, waa Yenjele li sonni, yoro mbele faa yaa pye kapege ki kulolo, yinggo pe ye naga nagawa mba ni, ye yenle pi na ye kotogo ki ni fuun ki ni.

¹⁸ Yè sho ma wo wa kapege ki ni, yinggo ye kannga ma pye Yenjele li tunmbyeele mbaa kasinnye piin.

¹⁹ Mi yen na para ye ni senwee pyo paralomo ni, naa ye fannga ki kologo mbe senre koro jen ki kala na. Faa yaa ye wire lara ti kan, a ti pye fyonggo kapyere naa tipere ti kulolo, na kafaara piin. Ki pyelomo nungba pi na, yinggo ni, ye ye wire lara ti kan ti pye kasinnye ki kulolo, jango ye pye kpoyi Yenjele li yegge na.

²⁰ Sanga na ni yaa pye kapege ki kulolo, yaa pye ye yee woolo, ye sila jori mbaa nga ki yen ma sin ki piin.

²¹ Yinggi tonli ye ta wa kagala ngele ye pye, a yinggo kaa fere waa

ye na ke ni? Ki kagala ke kowo pi yen kunwo.

²² Een fo, yinggo ni, ye sho kapege ki ni na tunngo piin Yenjele li kan. Tonli na ye ta, wo wi yen fo ye pye kpoyi Yenjele li yegge na, ki kosaga ki yen yinwege mbakogo.

²³ Katugu kapege ki sara wi yen kunwo. Een fo, yarikanga nga Yenjele li maa kaan waga, ko ki yen yinwege mbakogo nga we ta wa we gbogolomo pi ni we Fo Zhezu Kirisi wi ni.

7

Tagafenne pe sho lasiri wi fannga ki ni

¹ Sefenne, nga mi yaa yo ye kan, ye yen maga jen makfo jenge, katugu ye yen ma lasiri wi jen. Lasiri wi ma pye lere wi go na sanga na ni wi yen yinwege na we.

² Ki pye ma, jele na wi pori nana yeri, wi yen ma po wi polo wi na lasiri wi fannga na, mboo polo wi ta wi yen yinwege na we. Een fo, na wi polo wiga ku, kona, wi ma sho lasiri na wila wi po wi na wi kee.

³ Ki kala na, mboo polo wi ta yinwege na, na wiga pye nana wa yeri naa wi jo, pa pe yaa laa yinri keenre lifo. Een fo, na wi polo wiga si ku, wi ma sho ki lasiri wi kee, kona wi mbe ya pye nana wa yegge jo, pa pe saa wi yinri keenre lifo.

⁴ Yoro fun sefenne, pa ye wogo ki yen ma fun. Naa ye pye wire nungba Kirisi wi ni ki kala na, ye ku lasiri wi yeri, ma pye Kirisi wi woolo, wo wi yen ma yiri wa kunwo pi ni, jango we ta waa tunngo jenge piin Yenjele li kan.

⁵ Ma jen sanga na ni waa pye na we yinwege ki piin na yala we jogo lee wi ni, jogo pere nda lasiri wila ti la wa we na, tila pye na tunngo piin wa we wire ti ni fuun ti ni, na kee we ni wa kunwo pi ni.

6 Eɛn fɔ koni, wɛ sho lasiri wi fannɔa ki yeri, katugu nɔa kila we yigi ma we pye kasopiile, wɛ ku ko yeri. Kì pye ma, we mbe ya mbaa tunɔgo piin Yenɔele li kan pyelomɔ fɔnmbo na, wa Yinnekpoyi li fannɔa ki ni. Ko se pye paa pyelomɔ lee pi yen, wa lasiri nɔa wi yen ma yɔnlɔgo wi fannɔa ki ni.

*Moyisi lasiri wila lere sho
wi kapege ki ni*

7 We yaa yo mɛle san? Lasiri wi yen kapege le? Ayoo de. Eɛn fɔ, lasiri wìlan kan, a mì yaraga nɔa pe yinri kapege ki jɛn; katugu mbe yege yirige yaraga na ki yen yege nɔa na, mi se jaga jɛn, ndɛɛ ki pye lasiri wii jaga yo mbe yo fɔ: «Maga ka yege yirige yaraga na.»†

8 Kapege kì pyelomɔ ta ki nɔgasele na li fannɔa na, ma ta ma yege yinriwe cenle pyew pi le wa na nawa; katugu na Yenɔele li lasiri wi woro wa, kapege ki ma pye yarikugo.

9 Faa, naa Yenɔele li lasiri wi sila pye wa, mila pye yinwege na. Eɛn fɔ, naa nɔgasele li kaa pan, a kapege kì si yiri ma fannɔa ta, a mì si ku.

10 Kì pye ma, nɔgasele na li kan mbe yinwege kan we yeri, mi wo yeri, li kanɔa ma pye kunwɔ.

11 Katugu kapege kì pyelomɔ ta, mɛɛ na fanla nɔgasele li fannɔa na, mala gbo.

12 Nɔa ki yen wa, Yenɔele li lasiri wi yen kpoyi, a nɔgasele li yen kpoyi, ma sin, ma yɔn.

13 Yaraga nɔa ki yen yarijɛnge, ko kì kanɔa ma pye na kunwɔ pi go le? Ayoo de. Kapege ko kigi pye. Kigi yeɛ naga ma yo ki yen kapege. Kì tunɔgo pye nɔa ki yen jɛnge ki ni, mala kan mì ku. Kì pye ma, nɔgasele li fannɔa na, kapege ki yen na gbogo na seregi.

*Senwee wi yen na nɔgbeli
kapege ki ni*

14 Wɛge jɛn ma yo Yenɔele li lasiri wi yen Yinnekpoyi li yaraga. Eɛn fɔ, mi wo yen senwee pyɔ nɔa wi yen fannɔa fu. Mi yen ndɛɛ panla pere paa kulo yen kapege ki yeri.

15 Nɔa mila piin mi woro naga korɔ jenni, katugu mi kaa jaa mbe nɔa pye, mila ko pye. Nɔa kilan mben, ko mi maa piin.

16 Nɔa mi woro na jaa mbe pye, na mi kaga pye, mi maga jɛn kona ma yo Yenɔele li lasiri wi yen ma yɔn.

17 Kiga pye ma, mi ma mila ki piin. Eɛn fɔ, kapege nɔa ki yen wa na nawa, ko kila ki piin.

18 Migi jɛn ma yo kajɛnge woro wa na nawa, ko korɔ wo yen wa mi jate na ni. Mi yen naga jaa mbaa kajɛnge piin, eɛn fɔ, kì fannɔa woro na ni mbaa ki piin.

19 Kajɛnge nɔa mila jaa mbaa piin, mila la ko piin, eɛn fɔ, tipege nɔa mi woro na jaa mbaa piin, ko mi maa piin.

20 Nɔa mi woro na jaa mbaa piin, na mi kaa ki piin, kona, mi ma mila ki piin, eɛn fɔ, kapege nɔa ki yen wa na nawa ko kila ki piin.

21 Migi pyelomɔ mba pi yan ya ye na, na mi kaa jaa mbe kajɛnge ki pye, tipege ko ce ko mi ma ya ma pye.

22 Wa na nawa jate pi ni, Yenɔele li lasiri wìlan ndanla fɔ jɛnge.

23 Eɛn fɔ, mì lasiri fannɔa ka yege yan wa na wire ti ni. Kì yen na wiin na jatere wì yenle lasiri nɔa na wì ni. Kilan pye kulo, a mila kapege ki piin. Kì kapege ki yen wa na wire ti ni.

24 Mi yen tere na de! Ambɔ wi yaa na go sho kì wire nda tila na kaan kunwɔ pi yeri ti keɛ?

† 7:7 7:7: Eki 20.17

²⁵ Mi yen na Yenñele li shari we fɔ Zhezu Kirisi wi fannga na.

Kì pye ma, na tijinliwe po ni, mi yen na tunngo piin na yala Yenñele li lasiri wo ni. Eɛn fɔ, na wire to ni, mi yen na tunngo piin na yala kapege ki lasiri fannga ko ni.

8

*Yinnekpoyi na
li maa yinwege ki kaan*

¹ Eɛn fɔ koni, mbele pè pye nungba Zhezu Kirisi wi ni, kiti kpe se to pe na naa.

² Katugu Yinnekpoyi na li maa yinwege ki kaan, naa wè pye nungba Zhezu Kirisi wi ni ki kala na, li fannga kilan go sho kapege fannga ko naa kunwo pi keɛ.

³ Nga Yenñele li lasiri wi saa ya mbe pye, naa senwee wire ti yen fannga fu mbaa wi gbogo ki kala na, Yenñele li ko pye maga yɔn fili. Li kiti kɔn kapere nda tila tunngo piin wa senwee wire ti ni ti na, ma si li yeera Pinambyɔ wi tun, a wi pan ma wire le paa senwee wire nda ti yen kapege ni ti yen, mbe leele pe kapege ki laga pe na.

⁴ Yenñele li ko pye ma, janngo lasiri wi yen na jaa we sin yege nga na, wege yɔn fili, woro mbele we woro na tanri senwee nandanwa kagala koro na, fɔ Yinnekpoyi wogolo koro.

⁵ Katugu mbele pe maa tanri senwee wire ti nandanwa kagala ke na, pe ma pe yeɛ jori nga senwee wire ti maa jaa ko ni. Eɛn fɔ, mbele pe maa tanri na yala Yinnekpoyi li ni, poro ma pe yeɛ jori nga Yinnekpoyi laa jaa ko ni.

⁶ Mbe yeɛ jori senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, ki mɔɔ le wa kunwo pi ni. Eɛn fɔ, mbe yeɛ jori nga Yinnekpoyi li maa jaa ki ni, ko ma yinwege naa yeyinnye kan ma yeri.

⁷ Katugu mbele pè pe yeɛ jori senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe yen Yenñele li mbenfenne, paa la Yenñele li lasiri wi gbogo, pe yeɛ se ya.

⁸ Mbele pe maa tanri na yala pe senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe se ya Yenñele li ndanla.

⁹ Eɛn fɔ, yoro wo na, ye woro na tanri na yala senwee wire ti nandanwa kagala koro ni, eɛn fɔ, ye yen na tanri na yala Yinnekpoyi lo ni, katugu Yenñele li Yinne li yen ye ni. Kirisi wi Yinne li woro nga ni, wo woro Kirisi wi woo.

¹⁰ Na kaa pye Kirisi wi yen ye ni, ali na kaa pye ye wire ti yaa ku kapere nda yaa piin ti kala na, Yinnekpoyi li yinwege kan ye yeri, katugu ye pye lesinmbele Yenñele li yege na.

¹¹ Na kaa pye Yenñele laa Zhezu wi yen maa yirige wa kunwo pi ni, li Yinne li yen wa ye nawa, pa kona nga wi Kirisi wi yen maa yirige wa kunwo pi ni, wi yaa yinwege kan fun ye wire nda ti yen kuworo ti yeri, wi Yinne na li yen wa ye nawa li fannga na.

¹² Ki kala na, sefenne, fɔgo yen we na, eɛn fɔ, senwee wire to fɔgo ma, janngo waa tanri waa yala nga tila jaa ki ni.

¹³ Katugu na ye kaa tanri ye senwee wire ti nandanwa kagala ke na, pa ye yaa ku. Eɛn fɔ, na yaga wire ti kapyere ti yaga Yinnekpoyi li fannga na, pa ye yaa yinwege ta.

¹⁴ Yenñele li Yinne li maa mbele fuun yege sinni, poro yen Yenñele li piile.

¹⁵ Katugu Yinnekpoyi na ye ta, lii ye pye naa kulolo, mbe ye kan yaa fyɛ. Eɛn fɔ, Yinnekpoyi lo ligi pye, a ye kannga ma pye Yenñele li piile. Lo fannga na we maa gbele ngbanga na Yenñele li piin fɔ: «Baba, we To!»

16 Yenn̄ele li Yinne li yen naga yuun naga finligi we yin̄gele ke kan fō we yen Yenn̄ele li piile.

17 Na waga pye li piile, kona, we yen korōgō lifenne fun: Yenn̄ele li korōgō lifenne naa korōgō lifenne yeenle Kirisi wi ni. Na waga pinle mbaa jōlō wi ni, we yaa ka pye wi ni ja wa wi gbōgōwō pi ni.

We yaa ka gbōgōwō ta

18 Mi yen naga jate fō jōlōgō kagala n̄gele we yen na jōlō yingō, ke se ya taanla gbōgōwō mba Yenn̄ele li yaa ka naga we na pi ni.

19 Yaara nda fuun tì da, ti yen na wagati n̄a Yenn̄ele li yaa ka li piile pe naga wi singi ma saa te.

20 Katugu yaara nda fuun tì da, ti yen wa n̄ga ki yen tōnli fu ki fan̄nga ki nōgō. Ko si pye to yere nandanwa kala, een fō, Yenn̄ele na liri le wa, lo nandanwa kala li. Ti jigi wi yen li na.

21 Yaara nda fuun tì da, ti yaa ka wō wa jōgōwō fan̄nga n̄ga kiri yigi paa kulolo yen ki ni pilige ka, mbe ta mberi tasaga ta wa showō gbōō mba Yenn̄ele li yaa kan li piile pe yeri pi ni.

22 Wēge jen ma yo yaara nda fuun tì da, ti ni fuun ti yen na jēen na jōlō ja fō ma pan ma gbōn nala, paa yēge n̄ga na jēle kaa jaa mbe se wi maa jōlō we.

23 Yaara nda fuun tì da to nun̄gba ma. Een fō, woro mbele wē Yinnekpoyi li ta mako paa Yenn̄ele li yarikanra ti kon̄gbann̄ga yen, we yen na jēen wa we nawa fun, na Yenn̄ele li singi li we pye li piile, li we wire ti go shō pew.

24 Katugu jigi tagasaga n̄ga ki yen we yeri ko k̄i ti wē shō. Ma jigi wi yen yaraga n̄ga na, na ma kaa ki yaan, ko woro jigi tagasaga naa. Ma kaa n̄ga yaan, ma jigi wila pye ko na naa.

25 Een fō, n̄ga we woro na yaan, na we jigi wi ka pye ko na, we maa ki singi maga kun we yēē ni.

26 Ki pyelōmō nun̄gba pi na, Yinnekpoyi li maa we sari, woro mbele we yen fan̄nga fu we, katugu we daga mbaa Yenn̄ele li yenri yēge n̄ga na, waa ki jen. Een fō, Yinnekpoyi lo jate li maa Yenn̄ele li yenri we kan na jēen, n̄ga ki se ya yo senyoro ni.

27 Yenn̄ele na li maa yaan wa leele pe kotooro na, n̄ga Yinnekpoyi laa jaa mbe yenri, li maga jen; katugu Yinnekpoyi li maa yenri mbele pē pye Yenn̄ele li woolo poro kan, paa yēge n̄ga na Yenn̄ele li yen naga jaa we.

28 Wēge jen yingō ma yo yaara ti ni fuun tila tun̄ngo piin ti yēē ni, na kajenge piin Yenn̄ele li yen ma mbele ndanla pe kan, poro mbele li yeri ma yala n̄ga li kōn mbe pye ki ni we.

29 Katugu mbele Yenn̄ele làa jen faa, làa ki kōn maga tēge faa fun mbe pe pye pe li Pinambyō wi le, jango li Pinambyō wi pye pyō kon̄gbann̄a nōsepiile legere sōgōwō.

30 Mbele fuun Yenn̄ele li pe kala li kōn mali tēge faa, li pe yeri fun. Mbele fuun li yeri, li pe pye lesinmbele fun li yēē yēge na. Mbele fuun li pye lesinmbele, li gbōgōwō kan pe yeri fun.

Yenn̄ele li ndanlawa p̄i gbōgō

31 We yaa yo mēle ki wogo n̄ga ki na san? Na Yenn̄ele li kaa pye we ni, ambō wi yaa yiri we korōgō?

32 Li yere si je li yēera Pinambyō wi na, een fō, l̄uu kan we ni fuun we kala na. Mēle liga si ka yaraga ki ni fuun ki kan we yeri mbe pinle li Pinambyō wi ni?

33 Mbele Yenn̄ele li wō, ambō wi yaa бага pe na mbe yo pe kapere pye? Lere kpe, katugu Yenn̄ele lo li yo pe yen lesinmbele.

³⁴ Ambɔ wi yaa kiti kɔn mboo jan pe na? Lere kpɛ, katugu Zhezu Kirisi wo wi yen ŋa wi ku we. Mbe taga wa ko na naa, wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi yen wa Yenŋele li kalige kɛɛ ki na, wi nɛɛ yenri we kan.

³⁵ Ambɔ wi mbe ya mbe we laga Kirisi wi ndanlawa pi na? Jɔlɔgɔ ki mbe ya le? Nakoma yewɛrɛgɛ gbɔgɔ, nakoma leele pe lejɔlɔgɔ ye, nakoma funɔgo, nakoma fyɔnwɔ, nakoma kanɔgbanga, nakoma kunwɔ. Ayoo.

³⁶ Ki yen paa yɛgɛ ŋga na Yenŋele sɛnrɛ sɛwɛ wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Ma kala na, pe yen na we kuun pilige pyew.

Pe yen na we jate paa simbaala gbowoolo yen.†

³⁷ Εɛn fɔ, wa ki kagala ke ni fuun ke ni, wɛ wɛ cew tafɛnnɛ pe ni fuun pe na, ŋa we yen ma ndanla wi fannɔga na.

³⁸ Katugu mɔgi jɛn ma filige ki na, ma yo yaraga ko ka se ya mbe we laga wi ndanlawa pi na. Ali kunwɔ o, yinwege o, mɛrɛgɛye wele o, mbele pe yen ma cɛn fannɔga na o, nala yaara o, yaara nda tila paan o,

³⁹ yawa o, naayeri yaara o, tara na yaara o, nakoma yaraga ŋga kɔ da ko ka fɔnɔgɔ se ya mbe we laga ndanlawa mba Yenŋele li pye ma naga we na we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pi na.

NGA YENŊELE LI GBEGELE IZIRAYELI WOULO PE MEGE NI

9

9-11

Yenŋele lo naa leele mbele li wɔ

¹ Kaselege ko mila yuun, mi yen Kirisi wi woo, mi woro na finlele.

Na nawa jatere wi yen naga yuun na kan Yinnekpoyi li fannɔga na fɔ kaselege yi:

² Yesanga yen na na jɛnɔgɛ, na jatere wi yen ma piri na na suyi.

³ Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mi pye naga jaa mi jate Yenŋele lilan dangga lilan laga Kirisi wi na, na woolo pe ta pe shɔ, poro pe yen na cɛnlɛ woolo wire to na we.

⁴ Poro pe yen Izirayeli woolo wele. Yenŋele li pe pye li piile ma li gbɔgɔwɔ pi naga pe na. Li yɔn finliwɛ le pe ni, ma li lasiri wi kan pe yeri, ma li gbɔgɔlɔmɔ tunɔgo ki naga pe na, ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn pe yeri.

⁵ Poro pe yen faa teele pe setirige piile wele, Kirisi fun wɔ yiri wa pe ni ma yala wire to ni. Wo wi yen yaraga ki ni fuun ki go na, ma pye Yenŋele. Sɔnmɔ yen wi woo fɔ sanga pyew. Anmiina.

⁶ Ki woro mbe ka yo fɔ Yenŋele li sɛnyoro tii ya kala yɔn. Εɛn fɔ, Izirayeli setirige piile pe ni fuun woro Izirayeli woolo piiri.

⁷ Abirahamu setirige piile pe ni fuun woro Abirahamu wi piile piiri; katugu Yenŋele lɔa ki yo Abirahamu wi kan ma yo fɔ: *Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.*†

⁸ Ko kɔrɔ wo yen fɔ: Piile mbele pɛ se ma yala sɛnwee sɛlɔmɔ pi ni, poro woro na jate Yenŋele li piile. Εɛn fɔ, mbele pɛ se ma yala Yenŋele lɔa yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, poro pe yen na jate Abirahamu wi setirige piile wele.

⁹ Yɔn fɔlɔ na Yenŋele lɔa kɔn li sɛnrɛ ti nda fɔ: «*Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan laga, pa ki yaa yala Sara wi pinambyɔ se.*»†

¹⁰ Ko nunɔgba ma, pa Erebeka wogo kila pye ma fun. Wi pinambiile shyɛn wele, pe to wila pye

nunጎba, wo wi yen we tele Izaki we.

11-12 Ma si yala, pe sila pe se ጎben, pee ka kajenge nakoma kapege pye, a Yenጎele li si Ere-beka wi pye fo: «*Ndɔfo wi yaa ka pye jɔnlɔfo wi kulo.*»† Ko la pye ma, jango Yenጎele li kakɔndegede li koro wa, mbe yala li lere wɔmɔ pi ni. Kii pye mbe yala leele pe kapyere to ni, ɛen fo, ki pye ma yala ŋa wi ma leele pe yeri wo nandanwa kala lo ni.

13 Paa yege ŋa na Yenጎele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Zhakɔbu wo yen mala ndanla, a mi je Ezawu wo na.†

14 We yaa yo mele san? Yenጎele li yen ma kolo le? Ayoo de.

15 Katugu laa ki yo ma Moyisi kan ma yo fo: «*Mi yaa lere ŋa yinriwe ta, mi yaa wo yinriwe ta. Lere ŋa yunጎbɔgɔɔ yaa pye na na, wo yunጎbɔgɔɔ yaa pye na na.*»†

16 Ki kala na, ki wogo kila la piin mbaa yala senwee wi nandanwa kala lo ni, nakoma kapyere nda wi maa ጎbanga na piin to ni. ɛen fo, ki maa piin na yala Yenጎele na li maa leele yinriwe taa lo nandanwa kala lo ni.

17 Wa Yenጎele senre sewe wi ni, Yenጎele ligi yo Ezhipiti tara wun-lunaŋa Farawɔn wi kan ma yo fo: «*Migi siligi mɔɔ tege wunluwo, jango mbanla yawa pi naga ma kala na, mbanla mege ki pye ki yiri laga tara ti ni fuun ti ni.*»†

18 Ki kala na, Yenጎele li kaa jaa mbe ŋa yinriwe ta, li ma po ta. Li kaa jaa mbe ŋa kotogo ጎgban, li ma ko ጎgban.

19 Kana wa yaa na pye mbe yo fo: «*Na ki kaa pye ma, yingi na Yenጎele li nee leele pe kajogoro ti nari pe na naa? Ambɔ wi mbe ya je li nandanwa kala li na?*»

20 Mboro senwee pyo, ma yen ambɔ mbe sila kendige wo Yenጎele li ni? «*Cɔgo ki maga fanrifo wi yewe mbe yo fo: Yingi na, a ma silan fanri yeen le?*»†

21 Cɔgo fanrifo wi mbe ya mbe ŋga wila jaa mbe pye joro ti ni ki pye ti ni. Joro nda pe sun ti yigi, wa ti nunጎba ti ni, wi mbe ya mbe cɔgo ka fanri ki pye leele ጎbɔgo wogo. Wi mbe si ya mbe cɔgo ka fanri paa ጎbegele ko ni pilige pyew.

22 Pa Yenጎele li wogo ki yen ma fun. Li yen na jaa mbeli nanጎbanwa pi naga, mbeli yawa pi pye mboo naga poo jen. Ko kala ki ti mbele paa daga li nanጎbanwa pi ni, ma ጎbegele ma cen li pe jɔgo, li pe kala li kun ye ni jenge.

23 Li yen na jaa fun, mbele li yen na pe yinriwe taa, mbeli ጎbɔgowa mba pi se jen mbe ko pi pye mboo naga pe na, poro mbele li ጎbegele faa peli ጎbɔgowa pi ta we.

24 Katugu woro we yen mbele li yeri we pye li piile we. Lii we yeri ma yiri wa Zhufuye poro sɔgowa ce. ɛen fo, li we yeri fun ma yiri wa cengele sannjala ke sɔgowa.

25 Ko Yenጎele li yo wa Yenጎele yon senre yofɔ Oze sewe wi ni ma yo fo:

Mbele pe sila pye na woolo, mi yaa kaa pe yinri na woolo. Cenle woolo mbele pe sila pye mala ndanla, mi yaa kaa pe yinri na lندانlam-bala jembele.

26 Kila yo pe kan laga ŋa na ma yo fo:

Ye woro na woolo, wa ki laga nunጎba ki ni, pe yaa kaa pe yinri Yenጎele na yinwege wolo li piile.†

27 Ezayi wo na, wila gbele ጎbanga Izirayeli woolo pe kala na, ma yo fo: *Ali na Izirayeli*

† 9:11-12 9:11-12: Zhene 25.23 † 9:13 9:13: Mala 1.2-3 † 9:15 9:15: Eki 33.19 † 9:17 9:17: Eki 9.16 † 9:20 9:20: Eza 29.16; 45.9; 64.7 † 9:26 9:25-26: Oze 2.1,25

*woolo paga lege paa kɔɔje yɔn
taambugɔ ki yen, pe jenri pe yaa
ka shɔ cɛ;*

²⁸ *katugu senre nda we Fɔ wi yo,
wi yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili
pew laga tara ti na fyelɛge na.†*

²⁹ *Ki yen paa yege nga na Ezayi
wila keli maga yo faa ma yo fɔ:*

*Ndɛɛ ki pye we Fɔ na yawa pi ni
fuun fɔ, wi sila we setirige
piile pele yaga paa si yen,*

*anme we tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki
yen,*

*anme we pye paa Gomɔri ca ki
yen.†*

*Izirayeli naa Zhezu Sentanra
wogo ye*

³⁰ *We yaa yo mele san? Fɔ
cengele sanngala ngele ke woolo
pe sila pye naga lagajaa mbe pye
lesinmbele Yenɛle li yege na, pɛ
pye lesinmbele li yege na, naa pɛ
taga Kirisi wi na we.*

³¹ *Ma si yala, Izirayeli woolo
mbele paa pye naga lagajaa mbaa
lasiri wi gbogo mbe ta mbe pye
lesinmbele Yenɛle li yege na, pee
ya mboo tanga mboo yɔn fili.*

³² *Yingi na? Katugu pe sila
pye naga jaa mbe pye lesinmbele
Yenɛle li yege na tagawa po
fannga na, ɛɛn fɔ, paa pye naga
jaa pe kapyere to fannga na. A pɛ
si kurugo sinndelege nga ki maa
leele kaan pe maa kunrugu ki na.*

³³ *Ko Yenɛle senre sewe wi yen
na para ki senre na ma yo fɔ:*

*Ye wele, sinndelege†nga ki maa
leele kaan pe maa kunrugu,
mi yen na ka teri wa Siyɔn
ca,*

*konaa walaga ni, nga ki maa leele
jaanri.*

*Ɛɛn fɔ, lere na ka taga ki na, wi se
ferɛ shɔ fyew.†*

10

¹ *Sefenne, nga mi yen na jaa na
kotogo ki ni fuun ki ni, naga yenri
Yenɛle li yeri Zhufuye pe kan, ko
yen fɔ pe shɔsaga ta.*

² *Katugu mbe ya mbege serɛya
na wi yo pe kanngɔɔ, fɔ pe yen
ma bala Yenɛle wogo ki na fɔ
jenge. Ɛɛn fɔ, pɛ bala Yenɛle
wogo ki na yege nga na, ki jenme
pii filige pe kan.*

³ *Yenɛle li maa leele pe piin
lesinmbele li yee yege na yege nga
na, pe sigi kɔɔɔ jen. A pɛ sigi
lagaja mbe pe yee pye lesinmbele.
Ki pye ma, Yenɛle li maa leele pe
piin lesinmbele yege nga na, pee
yenle mbe pe yee kan ki yeri.*

⁴ *Katugu Kirisi wo wi yen Moyisi
lasiri wi yɔn filisaga ye, janngo
mbele fuun pɛ taga wi na, pe pye
lesinmbele Yenɛle li yege na.*

*Lere na fuun ka taga we Fɔ wi
na,
shɔwɔ pi yen wi woo*

⁵ *Senwee wi ma pye lesinɛ
lasiri wi fannga na yege nga na,
Moyisi wila ki wogo ki yɔnɔɔɔ ma
yo fɔ: «Lere na kaa tanri lasiri wi
na, wi yaa yinwege ta wi fannga
na.»†*

⁶ *Ɛɛn fɔ, na maga taga, ma
ma pye lesinɛ yege nga na, ki
wogo ki yen na yuun ma yo fɔ:
«Maga kaa ki yuun wa ma nawa
fɔ: Ambɔ wi yaa lugu mbe kari
wa yenɛle na?» (Ko kɔɔɔ wo yen
mbe Kirisi wi tirige).*

⁷ *Maga si ka yo fɔ: «Ambɔ wi
yaa tigi mbe kari wa wetijugo ki
ni?»† (Ko kɔɔɔ wo yen mbe Kirisi
wi yirige mboo wɔ wa kuulo pe
sɔɔwɔ).*

⁸ *Ɛɛn fɔ, nga ki yen na yuun
we kan ki nga fɔ: «Senre ti yen
ma yɔngɔ ma ni, ti yen wa ma
yɔn konaa wa ma kotogo na.»† Ki*

† **9:28 9.27-28:** Eza 10.22,23 † **9:29 9.29:** Eza 1.9 † **9:33 9.33:** Sinndelege naa walaga nga senre ti yen na yuun ko ki yen Zhezu Kirisi we. † **9:33 9.33:** Eza 28.16; ye ki verise na wi taanla fun Eza 8.14-15. † **10:5 10.5:** Levi 18.5 † **10:7 10.7:** Dete 30.12-13 † **10:8 10.8:** Dete 30.14

senre to ti yen tagawa senre nda waa yuun we.

⁹ Na ma kaga yo mbege filige wa ma yon mbe yo fo Zhezu wo wi yen we Fo we, konna mbe taga ki na wa ma kotogo na fo Yennele lùu yen maa yirige wa kunwo pi ni, pa ma yaa sho.

¹⁰ Katugu na lere wiga taga wa wi kotogo ki na, Yennele li mee wi pye lesinje. Wi maga yo maga filige wa wi yon, Yennele li mee wi sho.

¹¹ Yennele senre sewe wigi yo ma yo fo: «*Lere na fuun ka taga wi na, wo se fere sho fyew.*»[†]

¹² Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe ni, wa si wo wa ni. Pe ni fuun, pe Fo wi yen nunjba pe go na. Wo wi maa wi yarijende ti kaan mbele fuun pe maa wi mege ki yinri pe yeri.

¹³ Katugu Yennele senre sewe wila ki yuun ma yo fo: «*Lere na fuun ka we Fo wi mege ki yeri, wo yaa sho.*»[†]

¹⁴ Een fo, pe mbe suu mege ko yeri mele na pee taga wi na we? Pe mbe si taga wi na mele, na pe suu senre ti logo we? Pe mbe suu senre ti logo mele, na lere siri yari mbe pe kan we?

¹⁵ Ti mbe si yari pe kan mele, na pee leele tun pe yeri ki na we? Ko Yennele senre sewe wi yen na yuun ma yo fo: «*Mbele pe yen na paan mbe Sentanra ti yari, pe panlomo pi yen ma yon.*»[†]

¹⁶ Een fo, pe ni fuun ma pe yenle Sentanra ti na. Ezayi wila ki yo ma yo fo: «*We Fo, ambo wi taga Yennele senre nda we yo ti na?*»[†]

¹⁷ Ki pye ma, leele pe ma taga, Yennele senre nda pe logo to kala na. Yennele senre nda pe ma logo, to ti yen Kirisi wi senre nda ti maa yari we.

¹⁸ Ko ki ti mi yen na yewe fo: Pe siri logo wi le? Een fo, ko ma, peri logo jate. Katugu Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: *Yennele senre yofenne pe magangala ke logo laga tara ti ni fuun ti ni,*

pe senyoro ti gbom fo wa dunruya wi kosara ti na.[†]

¹⁹ Mi yen na yewe naa fo: Izirayeli woolo pe sila ki jen wi le? Ayoo, ko ma. Ki kongbannga, Moyisi wila ki yonlogo faa ma yo Yennele li yo fo:

Mi yaa yenjara yirige ye ni mbele pe woro na jate cenle jenne pe kala na.

Mi yaa kayanga le ye ni cenle na li yen tijinliwe fu li kala na.[†]

²⁰ Ezayi wila kotogo ta maga yo fun ma yo Yennele li yo fo:

Mbele pe sila pye nala lagajaa, poro na yaa.

Mbele pe sila pye nala yewe, milan yee naga poro na.[†]

²¹ Een fo, Izirayeli woolo pe kanngoro ligi yo ma yo fo: «*Pilige lombongo ki ni, milan keyen yi sanga cenle la woolo kan, mbele pe yiri ma je, ma pye kendige wofenne.*»[†]

11

Yennele lii Izirayeli woolo pe wa

¹ Mi yen na yewe fo: Yennele lili woolo pe wa le? Ayoo de. Katugu mi jate mi yen Izirayeli woo, ma pye Abirahamu setirige pyo, ma yiri wa Benzham cenle li ni.

² Leele mbele Yennele li jen li woolo maga le wa fafafa, lii pe wa. Mi yo ye yen maga jen, nga Yennele senre sewe wi yen na yuun wa laga nga Eli wila Izirayeli woolo pe senre yo Yennele li kan ma yo fo:

[†] 10:11 10:11: Eza 28.16 † 10:13 10:13: Zhoue 3.5 † 10:15 10:15: Eza 52.7 † 10:16 10:16: Eza 53.1 † 10:18 10:18: Yuuro 19.5 † 10:19 10:19: Dete 32.21 † 10:20 10:20: Eza 65.1 † 10:21 10:21: Eza 65.2

³ «We Fɔ, pɔɔn yɔn senre yofenne pe gbo, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mi nunɔba mi koro. Koonɔa pe yen naga lagajaa mbanla gbo fun.»†

⁴ Eɛn fɔ, Yenɔɛle lɔa wi yɔn sogo ma yo meɛ? Lɔa yo fɔ: «Mi lere waga kɔɔshyen (7 000) wo yaga na yeɛ kan, poro si kanɔguuro kan yarisunɔgo Baali†ki yeɛ sɔɔwɔ mbege gbɔɔ.»

⁵ Ko nunɔba koyi fun yinɔ sanga we. Leele pele jenri koro, mbele Yenɔɛle li wɔ li yinme pi kala na.

⁶ Li pe wɔ li yinme po kala na, kii pye pe kapyere nda pɛ pye to kala na. Na kii ja pye ma, Yenɔɛle li yinme pi se jen na pye yinme kaselege woo.

⁷ We yaa yo meɛ san? Nɔa Izirayeli woolo paa pye na lagajaa, pe sigi ta. Kaawɔ mbele Yenɔɛle li wɔ poro pɛge ta. Leele sanmbala poro na, pe kotoro ti nɔban pe na.

⁸ Ki yen paa yeɛ nɔa na Yenɔɛle senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

«Yenɔɛle li pe jatere wi tɔn pe na, ligi pye ma ti paga kaa yaan pe yengele ke ni, paga si kaa nuru pe nunɔbogolo ke ni,

fɔ ma pan ma gbɔn nala.»†

⁹ Davidi fun wila ki yo ma yo fɔ: Ki daga pe liwen†pi pye pe yigipene naa pe yigimere, mbe ti pe to, pe ye jɔɔɔɔ.

¹⁰ Pe yengele ke wɔ pe na binriw, paga kaa yaan naa, pe senɔgele ke kurukuru pe na fɔ sanga pyew.†

¹¹ Ki kala na, mi yen na yewe fɔ: Naa Zhufuye pɛ kurugo, pɛ to segesege le? Ayoo de. Eɛn

fɔ, pe kajɔɔɔ ki kala na, cengele sanɔgala woolo pɛ showɔ pi ta, janɔ ki Zhufuye pe kan paa yen-jara wiin pe ni.

¹² Na kaa pye Zhufuye pe kajɔɔɔ ki tɔnli gbɔɔ kan dunruya wi yeri, na kaa si pye pe tolo li tɔnli gbɔɔ kan cengele sanɔgala ke yeri, na paga sɔngɔɔ pew mbe showɔ pi ta, ki yaa kagbɔɔ pye naa mbe we fɔ jenɔe.

Mbele pe woro Zhufuye pe showɔ we

¹³ Yoro mbele ye woro Zhufuye, mi yen na para ye ni yinɔ. Mi yen pitunɔ mbaa kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔɔɔɔ. Mbege ta mi yen ma, mi yen nala tunɔgo ki gbogo;

¹⁴ janɔ na ki mbe ya pye, mbe ya mbe yenjaga lenge na cenle woolo pe ni, pele mbe ta pe sho.

¹⁵ Naa Yenɔɛle lɔa pe wa kanɔgaga na, ki dunruya woolo pe kan, a pɛ tanwa ta Yenɔɛle li ni. Na liga ka yenle pe na, yinɔ ki yaa pye kona? Ki yaa pye ndeɛ kuulo poro pɛ yen ma yiri wa kunwɔ pi ni.

¹⁶ Na yarilire fonndo konɔbannda paga ti kan Yenɔɛle li yeri paa saraga yen, yarilire sannda pyew ti ma pye li woro fun. Na paga si tige ka ninde kan Yenɔɛle li yeri, tige ki njere ti ma pye li woro fun.

¹⁷ Izirayeli woolo pe yen paa oliviye tige yen, nɔa pɛ sanri we. A pɛge njere ta kɔɔnɔ. Mboro nɔa ma woro Zhufuye woo, ma yen paa oliviye tige nɔa ki fi ki ye wa yan ki njege ka yen, nɔa pɛ gerefe Zhufuye pe yɔnɔ. Yinɔ, ninɔe nɔa ki tɔnmɔ pi yen na oliviye tige nɔa pɛ sanri ki kaan yinwege ni,

† **11:3 11:3:** 1 Wunlu 19.10,14 † **11:4 11:4:** Baali: Yarisunɔgo gbɔɔ kayi. Leele mbele paa keli ma pye wa Kana tara, ko kila pye pe yenɔɛle a paa ki gbogo. 1 Wunlu 19.18. † **11:8 11:8:** Dete 29.3; Eza 29.1 † **11:9 11:9:** Yenɔɛle senre seweɛle pele ni, nɔa ki yo liwen, pɛge kanɔa ma yo tabali. Ki tabali nɔa wi senre ti yo wi mbe ya pye saraga wɔsaga nɔa Zhufuye paa pye na saara ti woo wa ki na, na Yenɔɛle li gbogo. † **11:10 11.9-10:** Yuuro 69.23-24

mboro fun ma yen na ki ninḡe ki tonmɔ pa taa.

¹⁸ Ki kala na, mɛɛ daga mbaa ma yɛɛ gbogo njere nda pɛ kɔɔnɔ ti na. Mɛɛ ma sila ma yɛɛ gbogo? Mboro ma ma ninḡe ki tugo, ɛɛn fɔ, ninḡe ko ki mboro tugo.

¹⁹ Ma yaa na pye mbe yo fɔ: «Ki njere pɛri kɔɔnɔ mari wɔ wa, janḡo mbe mi gerefe wa ti yɔnɔ.»

²⁰ Kaseleḡe yi. Pɛri kɔɔnɔ mari wɔ wa, ti mbatagawa po kala na. Mboro wo yen wa ti cɛnsaga ki na ma tagawa po kala na. Maga kaa ma yɛɛ mbɔnrɔgi, ɛɛn fɔ, ta fyɛ Yɛnḡɛɛ li yɛḡɛ.

²¹ Zhufuye mbele pe yen paa tige ki njere jate yen, na Yɛnḡɛɛ lii poro yaga pe koro wa, ma jɛn li se mboro fun ma yaga ma koro wa.

²² Ki wele paa yɛḡɛ nḡa na Yɛnḡɛɛ li yen naga nari fɔ li maa kajɛnḡɛ piin, naga nari fɔ li weli. Mbele pɛ to, li yen ma weli pe na, mɛɛ pye kajɛnḡɛ pyefɔ ma kan. ɛɛn fɔ, ki daga ma koro wa li kajɛnḡɛ pyeḡe ki ni, nakoma pe yaa kɔɔn kɔn mbɔɔn wɔ wa paa tige njeḡe yen.

²³ Zhufuye poro na, na paga je pe mbatagawa pi na mbe pan Yɛnḡɛɛ li kɔrɔḡɔ, pa li yaa pe gerefe wa laga nḡa paa pye faa we, katugu yawa yen li ni li pe gerefe naa fɔnḡɔ.

²⁴ Mboro wo na, ma yen paa oliviye tige nḡa ki fi ki yɛ wa yan ki njeḡe ka yen. Pɛḡe kɔn maga gerefe oliviye tige nḡa pɛ sanri ka na. Mboro naa ko ni, ye cɛnlɔmɔ pi woro ja. Zhufuye poro na, pe yen paa oliviye tige nḡa pɛ sanri ki njere jate yen. Ki kala na, mbe pe gerefe naa fɔnḡɔ wa tige nḡa paa pye faa ki na, ko yaa pye mbe tanla naa mbe wɛ.

*Izirayeli woolo pe ni fuun
pe yaa ka shɔ*

²⁵ Sefenne, kaseleḡe kaa nḡa ki yen nḡundo, mi yen na jaa yeḡe jɛn, janḡo yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛɛɛ. Ki kaseleḡe nḡundo wi nḡa fɔ: Izirayeli woolo pele kotogo yen ma nḡban pe na, fɔ mbe sa gbɔn cɛnḡɛɛ sanḡgala woolo pe ni fuun pe sa shɔwɔ pi ta.

²⁶ Ki kala na, Izirayeli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ, paa yɛḡɛ nḡa na Yɛnḡɛɛ sɛnrɛ sɛwe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

*Go shɔfɔ wi yaa ka pan mbe yiri
wa Siyɔn.*

*Wi yaa ka Zhakɔbu setirige piile pe
kambasinnde ti kɔ mberi wɔ
wa.*

²⁷ *Ko ki yen na yɔn finliwɛ mba mi
yaa ka le pe ni,*

*na mi ka ka pe kapere ti laga pe na
we.†*

²⁸ Sentanra to kanḡḡɔɔ, Zhu-fuye pɛ je ti na, ma kanḡḡa ma pye Yɛnḡɛɛ li juguye, a ko pye yoro yɔnwɔ. ɛɛn fɔ, Yɛnḡɛɛ li leele wɔmɔ po na, pe yen ma Yɛnḡɛɛ li ndanla pe telɛye pe kala na.

²⁹ Katugu Yɛnḡɛɛ li ka yaara nda kan, laa songɔrɔ mberi shɔ. Li jatere wi woro na kanḡḡi li na mbele li yeri pe kanḡḡɔɔ.

³⁰ Faa, yaa Yɛnḡɛɛ li sɛnrɛ ti kɛ. ɛɛn fɔ, yinḡɔ wo ni, Yɛnḡɛɛ li ye yinriwɛ ta, naa Zhufuye pɛli sɛnrɛ ti kɛ ki kala na.

³¹ Ki pyelɔmɔ nunḡba pi na, poro fun, pɛ Yɛnḡɛɛ li sɛnrɛ ti kɛ yinḡɔ, janḡo yɛḡɛ nḡa na Yɛnḡɛɛ li ye yinriwɛ ta, li pe yinriwɛ ta ma fun.

³² Katugu Yɛnḡɛɛ li leele pe ni fuun pe pye kasopiile pe sɛnrɛ mbalogowo pi na, mbe ta mbe pe ni fuun pe yinriwɛ ta.

Yɛnḡɛɛ li gbɔḡɔ fɔ jɛnḡɛ

³³ Iye! Yɛnḡɛɛ li tawa pi gbɔḡɔ! Li tijinliwɛ naa li kajɛnmɛ pi jugo fɔ jɛnḡɛ! Kagala nḡɛɛ li yere ke

† 11:27 11.26-27: Eza 59.20-21; Zhere 31.33-34

yerewe mbe pye, lere se ya mbe ke yegε yo! Kagala ngele li kɔn ma tεgε mbe pye, lere se ya ke kɔrɔ jɛn!

³⁴ Ki yɛn paa yegε n̄ga na Yɛn̄jɛle sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ambɔ wi we Fɔ wi jatere wi jɛn?

Ambɔ wi yɛn wi yerifo?[†]

³⁵ Ambɔ wɔ keli ma yaraga ka kan wi yeri, j̄n̄go wigi fɔgɔ tɔn?

³⁶ Katugu yaraga ki ni fuun ki yiri wo yeri. Ki ni fuun ki yɛn wa wo fan̄nga na, ki ni fuun ki yɛn wo wogo. Waa wo nungba gbogo fɔ sanga pyew! Anmiina.

TAGAFENNE PE TANGALOMɔ PI DAGA MBE PYE YEGε NGA NA

12

12.1–15.13

Yinwefɔn̄ngɔ sɛnrɛ

¹ Sefenne, naa Yɛn̄jɛle li kaa we yinriwɛ ta, ki kala na, ye ye wire ti ni fuun ti kan li yeri paa saraga yɛn, n̄ga ki yɛn yinwege na, ma pye kpoyi, ma Yɛn̄jɛle li ndanla. Ko ki yɛn Yɛn̄jɛle li gbɔgɔlomɔ jɛmbɛ mba ye daga mbaa li gbogo we.

² Yaga ka ye kapyere ti yala ki dunrɛya n̄a wi kapyere ti ni naa, ɛɛn fɔ, ye Yɛn̄jɛle li yaga li ye kan̄nga pew ye tijinliwɛ mba pi kan̄nga fɔn̄mbɔ pi fan̄nga na, j̄n̄go ye Yɛn̄jɛle li nandanwa kala li jɛn ye wali li na. Ko yɛn: N̄ga ki yɛn jɛn̄gɛ, ma li ndanla, ma yɔn fili we.

³ Yinmɛ mba Yɛn̄jɛle li kan na yeri pi kala na, mi yɛn naga yuun ye ni fuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye yɛɛ gbogo mbe sa toro n̄ga ki daga yaa sɔnri ki na. ɛɛn fɔ, yaa jatere jɛn̄jɛ piin, ye ni fuun nungba nungba Yɛn̄jɛle li tagawa mba

kan ye yeri, yaa ye yɛɛ jate yaa yala po ni.

⁴ Wa wire nungba ti ni, lara ti yɛn ma lɛgɛ we na, ɛɛn fɔ, ki lara ti tun̄ngo ki woro nungba.

⁵ Ki pyelomɔ nungba pi na, ali maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wɛ pye paa wire nungba yɛn, wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. We ni fuun we yɛn ma sogolo we yɛɛ na paa wire nungba ti lara ti yɛn.

⁶ Yarikanra nda Yɛn̄jɛle li kan we yeri, ti yɛn ti yɛ ti yɛ, ma yala yinmɛ mba li kan we yeri pi ni. Na Yɛn̄jɛle liga li yɔn sɛnrɛ yowo pi kan wa yeri we ni, wila Yɛn̄jɛle li yɔn sɛnrɛ ti yuun wila yala tagawa mba pi yɛn wi ni po ni.

⁷ Na wa yarikanga ka pye mbaa tun̄ngo piin sanmbala pe kan, wila ki tun̄ngo ki piin. Na yarikanga ka pye mbaa nagawa kaan leele yeri, wi koro wila pe nari.

⁸ Na yarikanga ka pye mbaa kotogo nii sanmbala pe ni, wila kotogo nii pe ni. Na kaa kaan, wila kaan nandanwa ni. Na kaa yekelewe tun̄ngo ki piin, wila ki piin wi bala ki na. Na kaa leele yinriwɛ taa, wila pe yinriwɛ taa nayinmɛ ni.

⁹ Ndanlawa pi daga mbe pye kaselege ni, n̄ga ki yɛn tipege ki ye mben. Ye mara kajɛn̄gɛ pyege ki na.

¹⁰ Ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepilɛ yɛn. Yaa sefenne pe gbogo ye we gbɔgɔwɔ mba paa ye gbogo pi na.

¹¹ Ye bala yaa tun̄ngo piin, yaga ka pye tɛyanmbala. Yaa tun̄ngo piin we Fɔ wi kan yangayanga.

¹² Ye pye nayinmɛ ni jigi tagasaga n̄ga ki yɛn ye yeri ki kala na. Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Yaa Yɛn̄jɛle li yɛnri suyi.

¹³ Sefenne tagafenne mbele pe

[†] 11:34 11:34: Eza 40.13

yen jorowo, yaa pe sari, yaa nam-banmbala pe yaara woo.

¹⁴ Mbele pe yen na ye jolo, yaa duwaw piin pe kan. Yaa duwaw piin, yaga kaa leele dangi.

¹⁵ Mbele pe yen na yogori, yaa yogori pe ni ja. Mbele pe yen na gbele, yaa gbele pe ni ja.

¹⁶ Ye ye jatere wi pye nungba ye yee ni. Yaga kaa ye yee gbogo, ye yee pinle mbele pe pe yee tirige pe ni. *Yaga kaa ye yee jate kajenmbele.*†

¹⁷ Yaga ka lere wa kapege fogo ton kapege ni. Yaa kajenge pyege ki lagajaa leele pe ni fuun pe yege na.

¹⁸ Yaa nga fuun ye mbe ya pye ki piin, ye ta ye pye yeyingge na leele pe ni fuun pe ni, na ki mbe ya pye we.

¹⁹ Na wenne, yaga kaa kapege kayanga woo ye ye, een fo, ye Yenjele li nannganwa pi yaga pi pi wogo pye; katugu ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo fo: «*Muwi mi yaa ka kapere ti kayanga wo. Muwi mi yaa ka leele pe sara. We Fo wo wi yo ma.*»†

²⁰ Yenjele senre sewe wi yen naga yuun naa ma yo fo: «*Na fungo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka. Na wogo ka pye wi na, maa kan wi wo. Na ma kaa ki piin ma, kona ki cen ndee ma yen na kason nannganra gbogolo wa wi go ki na.*»†

²¹ Maga ka kapege ki yaga ki fannga ta ma na, een fo, ta kajenge piin ma fannga ta kapege ki na.

13

Tagafenne pe daga mbaa fannga fenne pe gbogo

¹ Fannga fenne mbele pe yen ma cen tara woolo pe go na, leele pe ni fuun pe daga mbaa pe gbogo,

katugu fannga ko ka woro wa, nga kii yiri Yenjele yeri. Fannga fenne mbele pe yen wa, Yenjele li pe tege.

² Ki kala na, lere na fuun kaa kendige woo fannga ki ni, kona ki cen wi yen na kendige woo Yenjele li katenge ko ni. Mbele pe yen na kendige woo, pe yaa jologo wa pe yee na.

³ Mbele pe yen na kajenge piin, poro ma pe maa fye fannga fenne pe yege, een fo, tipege pyefenne poro wele. Mee jori mbaa fye fannga ki yege le? Ta kajenge piin, pa pe yaa loon sonni,

⁴ katugu fannga fo wi maa tunngo piin Yenjele li kan noo ngbanga maa kajenge piin. Een fo, na ma kaa tipege piin, maa fye wi yege, katugu kii cen ndee fannga ki yen wi yeri jaga. Ki kan wi yeri wila tunngo piin Yenjele li kan, wila mbele paa tipege piin pe jolo wila Yenjele li nannganwa pi nari.

⁵ Ki kala na, ki daga maa fannga fenne pe gbogo. Ma kaa pe gbogo mbe ta mbe sho Yenjele li nannganwa po ni ce, een fo, ta pe gbogo ma nawa jatere jenne wi kala na fun.

⁶ Ko kala ki ti ye maa nizara wi woo; katugu fannga fenne pe yen Yenjele li tunmbyeele, pe pe yee kan ki tunngo jate ki yeri.

⁷ Nga ki daga ye kan leele pe ni fuun pe yeri, yege kan pe yeri. Ye daga mbe nizara wi wo mboo kan na yeri, yoo kan wi yeri. Ye daga mbe logowuru wi sara na yeri, yoo sara wi yeri. Ye daga mbaa fye na yege, yaa fye wi yege. Ye daga mbaa na gbogo, yaa wo gbogo.

⁸ Lere kpe fogo ka ka pye ye na, ndee mbe ye yee ndanla ko fogo ko ce, katugu lere na fuun wi

† 12:16 12:16: Yomi 3.7; Eza 5.21 † 12:19 12:19: Dete 32.35 † 12:20 12:20: Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fere wa wi na; Yomi 25.21-22.

lewee yenle wi yen maa ndanla, wo Yennele li lasiri senre ti ni fuun ti tanga mari yon fili.

⁹ Ngasegele ngele ke yo fo: «Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, ma yege ka ka yiri yaraga na» ki ngasegele ngele koro naa sanngala ke ni fuun ke ni, ke gbogolo, a ke go ki pye nungba. Ki nga fo: «Ma lewee yenle wi daga mboon ndanla paa yege nga na mo yee ndanla we.»†

¹⁰ Lere na wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wila tipege kpe pye wi na. Na wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wo Yennele li lasiri senre ti ni fuun ti tanga mari yon fili.

*Mbe gbegele
mbaa Kirisi wi panga ki singi*

¹¹ Ye daga mbaa ki piin ma, katugu we yen wagati na ni, ye yen maa jen. Sanga wi gbɔn ye yen ye yiri wa wonlowo pi ni, katugu we yongo showo pi ni tɔon yingɔ ma we wagati na we taga fonjo wi na.

¹² Yembine li toro ma lali, lalaaga ki yongo, ki kala na, kapyere nda ti maa piin wa wowo pi ni, weri yaga, we malingbonyaara ti le we yee na, nda we yaa le mbaa gbegele ti ni wa yanwa† pi ni.

¹³ Waa tanri we pye sobe ni paa yege nga na ki daga waa piin wa yanwa pi ni we. We yee yingiwe jen lindinme ndorogo ki ni, naa sinworo ti ni, naa keenre lime naa kalikalawa pi ni, naa maara ti ni, naa yenjara ti ni.

¹⁴ Een fo, ye we Fo Zhezu Kirisi wi tangalomo pi le yaa tanri pi na. Yaga ka ye yee jori mbaa senwee jogo kagala koro piin.

14

Maga kaa ma tagafo yenle wi jeregi

¹ Lere na wi tagawa pi kologo, yoo yigi jenge. Yaga kaa kendige woo kagala ngele wila jate koro na.

² Lere wa yen wa, wo ma taga ki na ma yo wi mbe ya mbaa yaara ti ni fuun ti kaa. Ma si yala, na wi fannga ki kologo wa tagawa pi ni, sere yaara wo maa kaa ce.

³ Na wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wiga ka na wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa wi tifaga. Na wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa, wiga kaa na wi maa ti ni fuun ti kaa wi jeregi, katugu Yennele luu yigi jenge.

⁴ Ambo wi mboro, ma sila wa tunmbyee jeregi? Wi yege sin wi tunngo ki na o, wi to o, wi fo wo kala li lo. Wi yaa si pye mbe yege sin ki na, katugu yawa yen we Fo wi ni wuu pye wi yere.

⁵ Lere wa maa ki jate ndee piliye ya yen piligboyo ma we ya na. Ma si yala, wa maa piliye yi ni fuun yi jate yi yen ja. Ki daga lere nungba nungba pyew, nga wila jate ki yen sinngge wa wi kotogo na, wi yenle ki na.

⁶ Na wi maa piliye ya jate piligboyo, wi maa yi jate piligboyo na we Fo wo gbogo. Na wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ti kaa na we Fo wo gbogo; katugu wi ma Yennele li shari wi yaakara wogo ki na. Na wila la yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ki piin na we Fo wo gbogo, wi ma sila Yennele li shari.

⁷ Wa kpe woro naa yinwege ki piin wi yee kan, wa na si ku wi yee kan. Na we kaa we yinwege ki piin, we maa ki piin we Fo wo kan.

† **13:9 13:9:** Eki 20.13-17; Levi 19.18; Dete 5.17-21 † **13:12 13:12:** Yembine lo li yen nala pilige kapege pyesanga we. Lalaaga ko ki yen pilige nga Kirisi wi yaa ka pan mbe showo pi kan wi woolo pe yeri, mbe duwaw pe na. Mbaa gbegele ti ni wa yanwa pi ni ko koro wo yen mbaa tanri Kirisi wi senyoro ti na, mbe pungo le kapege ki ni.

⁸ Na we yaa si ku, we yaa ku we Fጋ wo kan. Ki kala na, we yen na we yinwege ki piin o, we ku o, we yen we Fጋ wo woolo.

⁹ Ko ki ti Kirisi wi ku ma songoro ma yen ma yiri wa kunwo pi ni, jango mbe pye kuulo poro naa weele pe Fጋ.

¹⁰ ፎን ፎን, mboro we, yingji na ma sila ma sefo wi jeregi? Yingji na ma sila ma sefo wi tifaga? We ni fuun we yaa ka yere wa Yennele li kiti konsaga li kiti kon we na.

¹¹ Katugu Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

We Fጋ wigi yo ma yo fo: Mi yen yinwege na, senwee pile pe ni fuun pe yaa ka kannguuro kan na yegge sogowa.

Leele pe ni fuun pe yaa kaa mi Yennele na gbogo.†

¹² Ki pye ma, we ni fuun nungba nungba we yaa ka we kapyegele ke yegge yo Yennele li yegge na.

Maga ka ti tagafo wa mbe to kapege

¹³ Ki kala na, waga kaa we yee jeregi naa. ፎን ፎን, ye yere ki yerewe fo ye se kala la pye, na li mbe sefo wa kan wi kurugo, nakoma mboo kan wi to wa kapege ki ni.

¹⁴ Wa we gbogolomo pi ni we Fጋ Zhezu wi ni, migi jen ma filige ki na ma yo yaraga ko ka na pye fyongጋ ni Yennele yegge na ki ye. ፎን ፎን, na lere wa kaa yaraga ka jate ki yen fyongጋ yaraga Yennele yegge na, ki ma kannga ma pye fyongጋ yaraga wi kan.

¹⁵ Na sefo wa ka yegge san yaakaga nga maa kaa ki kala na mbe yo ki yen fyongጋ ni, kona, ma woro na tanri ndanlawa ni. Kirisi wi ku lere na kala na, maga ka ti wi punjo Yennele li na yaraga nga maa kaa ki kala na.

¹⁶ Nga ki yen yarijenge yoro yeri, kii daga mbe kannga mbe pye sanmbala pe yeri yaraga ka, paa senpere yuun ki na.

¹⁷ Katugu Yennele li wunluwo pi woro mbaa kaa mbaa woo kala. Ki yen ma pye ma sin, ma pye yeyingge na, naa nayinme ni, mba Yinnekpoyi li maa kaan we.

¹⁸ Na wi maa tunngo piin Kirisi wi kan ko pyelomo po na, wi ma Yennele li ndanla. Wi ma metanga ta leele pe yeri fun.

¹⁹ Ki pye ma, nga ki ma yeyingge le leele pe sogowa, naa nga ki yaa we kan we fannga le we yee ni jenge wa tagawa pi ni ja, waa ko lagajaa.

²⁰ Maga ka Yennele li tunngo ki jጋጋ yaakara kala na. Ki yen kaselege fo yaakara ti ni fuun ti mbe ya mbaa kaa. ፎን ፎን, ki yen tipege, na maga sefo wa kan wi to wa kapege ki ni yaakaga nga maa kaa ki kala na we.

²¹ Nga ki yen ma yon ki nga: Maga kaa kara kaa, maga kaa sinme woo, ma je yaraga nga fuun ki mboon sefo wi kan wi to wa kapege ki na.

²² Tagawa mba pi yen ma ni ki wogo ki na, maa yigi ma yee kan Yennele li yegge na. Lere na wi ma yere kala la yerewe mbe pye, na wi nawa pi woro naa koon shyen ki wogo ki na, ferewe yen wi woo.

²³ ፎን ፎን, na nawa kaa wi koon shyen yaakaga ka wogo na, na wiga ki ka, Yennele li yaa kiti kon wi na, katugu wii tanga mbe yala tagawa konጋ li ni. Kala o kala lii pye tagawa ni, lo yen kapege.

15

Maa ma lewee yenle wi nandanwa kagala ke piin

¹ Woro mbele fannga yen we ni wa tagawa pi ni, mbele fannga woro pe ni, we daga mbaa pe

† 14:11 14:11: Eza 45.23

sari wa pe fanŋga fu kagala ke ni. Waga kaa kagala ngele ke we ndanja koro lagajaa mbaa ke piin.

² We ni fuun nunŋba nunŋba waa we lewee yeenle pe nayinme kagala ke piin pe yonwo pi kala na, janŋo ka mbaa tari pe tagawa pi na.

³ Katugu Kirisi wi sila pye naga lagajaa mbaa wi nayinme kagala koro piin, paa yege nga na ki yen ma yonlogo wa Yenŋele senre sewe wi ni ma yo fo: «Mbele paa pye nɔɔ tegele Yenŋele, pe tegele li to na na.»†

⁴ Kagala ngele fuun kaa yonlogo faa wa Yenŋele senre sewe wi ni, kaa yonlogo mbaa we nari, janŋo kagala ngele waa kunni we yee ni, naa kotogo nga we ta Yenŋele senre sewe wi fanŋga na, ti ti we jigi tagasaga ta.

⁵ Yenŋele na li ma ti we maa kala kunni we yee ni, na we kotooro ti sogo we na, li ye yon ki pye nunŋba ye yee ni mbe yala Zhezu Kirisi wi pyelomo pi ni;

⁶ Janŋo ye ni fuun, yaa Yenŋele li gbogo nawa nunŋba naa magala nunŋba ni, lo li yen we Fo Zhezu Kirisi wi To we.

Sentanra ti yen leele pe ni fuun pe woro

⁷ Ki kala na, ye yee yigi tiyongo paa yege nga na Kirisi wi ye yigi tiyongo we, janŋo leele paa Yenŋele li gbogo.

⁸ Mi yen naga yuun naga finligi fo Kirisi wi pye Zhufuye pe sagafɔ, mbe ta mbe yon fogolo ngele Yenŋele laa kon pe teleye pe yeri ke yon fili, mbege naga fo Yenŋele li yen senre nunŋba yofɔ.

⁹ Wi pan fun, janŋo mbele pe woro Zhufuye paa Yenŋele li gbogo, naa li yen na pe yinriwe taa ki kala na. Ki yen paa yege

nga na Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Ki kala na mi yaa kaa ma sonni cengele ke sɔɔwo.

Mi yaa kaa ma mege ki gbogo yuuro ni.†

¹⁰ Ti yen naga yuun naa fo:

Yoro cengele woolo wele, yaa yɔɔgori ja Yenŋele li woolo pe ni.†

¹¹ Tigi yo naa fo:

Yoro cengele woolo ye ni fuun, yaa we Fo wi sonni.

Leele pe ni fuun paa wi gbogo!

¹² Yenŋele yon senre yofɔEzayi wila ki yo fun ma yo fo:

Izayi wi setirige pyɔ wi yaa ka pan, wi yaa ka yiri mbe cen cengele woolo pe go na.

Cengele woolo pe yaa ka pe jigi wi taga wi na.†

¹³ Yenŋele na li maa jigi tagasaga ki kaan, li ye yin nayinme ni, li yeyinŋe ki ni fuun ki kan ye yeri ye tagawa pi fanŋga na, janŋo ye jigi wila gbogo wila kee yege jenŋe Yinnekpoyi li yawa pi fanŋga na.

**SEWE WI KOSAGA
SENRE KONAA
SHARAGA PUNGO
WOGO**

15.14-16.27

Kono yen Poli wi yeri wigi sewe na wi yonlogo paa yege nga na wuu yonlogo we

¹⁴ Sefenne, mi jate mi taga ki na ma yo yoro wo na, ye maa kajenŋe piin jenŋe, ye yen ma Yenŋele senre kajenme pi ni fuun pi jen, ye mbe si ya mbaa ye yee yeregi.

¹⁵ Ma si yala, mi kotogo le na yee ni ma kagala kele yonlogo ye kan na sewe wi lara ta ni, mbe ye nawa to ke na. Mi ke yonlogo ma, katugu Yenŋele li yinme kan na yeri

† 15:3 15:3: Yuuro 69.10 † 15:9 15:9: 2 Sami 22.50; Yuuro 18.50 † 15:10 15:10: Dete 32.43
† 15:12 15.11-12: Yuuro 117.1; Eza 11.1,10

16 mbe pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee, mbe mbele pe woro Zhufuye pe saga. Mi yen na saraga wogotunngo piin, na Yenjele li Sentanra ti yari, jango mbele pe woro Zhufuye pe kannga pe pye paa saraga yen, nga ki yen ma Yenjele li ndanla, pe pye li woolo Yinnekpoyi li fannga na.

17 Wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ya mbaa na yee gbogo na tunngo nga mila piin Yenjele li kan ki kala na.

18 Katugu mi se soro mbe para yaraga ka kpe na, ndee nga Kirisi wilan kan mi pye ko, mbe ta mbe mbele pe woro Zhufuye pe yegge sin paa Yenjele li senre ti lee. Wi ko pye ma, na senyoro to naa na kapyere to fannga na,

19 naa kagbogolo naa kafonngolo ngele ke pye ke yawa pi fannga na, naa Yenjele li Yinnekpoyi li yawa pi fannga na. Ki pye ma, Sentanra nda ti yen na para Kirisi wi kanngolo, miri yari fo jenge, maga le wa Zheruzalemu naa ki kanngara na lara ti ni, ma saa gbɔn fo wa Iliri tara.

20 Een fo, lara nda pe sila Kirisi wi senre yo wa faa, a mi sigi lagaja mbaa Sentanra ti yari wa ko lara to ni ce, jango mi ka ka kan go nogo ka na, nga lere wa la keli ma le we.

21 Een fo, mbaa ki piin paa yegge nga na ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo fo:

Pe sila wi senre yo mbele kan, poro yaa kaa yan.

Mbele pe sila wi senre logo, poro yaa kaa korɔ jen.†

*Poli wila para
wi Jromu ca karaga ki na*

22 Ko kila na karaga ki sa sanga legere na wa ye yeri.

23 Een fo yingɔ, milan tunngo ki pye maga ko wa ki lara ti ni. Maga

le wa yegge legere ni, mi yen naga jaa jenge mbe sa ye shari.

24 Mi nee jaa mbege pye na mi kaa kee wa Esipayin tara we. Na torosaga mbaa kee wa, na jigi wi yen ki na mbe ye yan. Ye la nga kilan yigi, na mi ka ta mbe ye yan mbege la ko jenri, ye silan saga mbe kari wa ki tara ti ni.

25 Een fo, koni, mi yen na kee wa Zheruzalemu mbe sa Yenjele li woolo mbele wa pe saga.

26 Katugu Maseduwani tara naa Akayi tara tagafenne pe yere ki yerewe mbe penjara ta gbogolo fyonwo fenne mbele pe yen Yenjele li woolo wa Zheruzalemu pe kan.

27 Poro jate pe yere ki yerewe mbege pye, een fo, kaselege ko na, pe daga mbege pye ki fyonwo fenne pe kan; katugu yarijende nda Yinnekpoyi li kan Zhufuye mbele tagafenne wa Zheruzalemu pe yeri, mbele pe woro Zhufuye, pe gbogolo ti na pe ni. Ki kala na, mbele pe woro Zhufuye pe daga mbaa mbele pe sari pe kee yaara ta ni fun.

28 Na mi ka ki kala li yegge wo mbege penjara ti kan pe yeri mbe ko, pa mi yaa toro wa ye yeri mbe sila kee wa Esipayin tara.

29 Migi jen ma yo na mi ka kari wa ye yeri, mi yaa gbɔn wa ye na Kirisi wi duwaw wi ni fuun wi ni.

30 Een fo, sefenne, mi yen na ye yenri we fo Zhezu Kirisi wi mege ki na, naa ndanlawa mba Yinnekpoyi li yen na kaan we yeri pi kala na fo: Ye pinle na ni waa ngbeli ja, yaa Yenjele li yenri na kan,

31 jango mbe sho Zhude tara mbatagambala pe kee, yarikanga nga mi kee sa kan wa Zheruzalemu, Yenjele li woolo mbele pe wa pe yenle ki na.

32 Na kiga pye ma, Yenjele li ka yenle, pa mi yaa gbɔn wa ye na

nayinme coli. Kona, mi yaa wogo wa ye sɔgɔwɔ.

³³ Yenɲele na li maa yeyinɲe ki kaan, li pye ye ni fuun ye ni! Anmiina!

16

Poli wila tagafenne pe shari

¹ Mi yen na we sefo jele Febe wi metanga yinri ye kan. Wi yen tunmbyee wa legilizi ɲa wa Sankere ca ki ni.

² Yoo yigi we Fɔ wi mege ki na, paa yege ɲga na ki daga mbaa piin mbele pe yen Yenɲele li woolo pe sɔgɔwɔ we. Ye kala ka to wi na kala o kala na, yoo saga wa li ni fuun li na, katugu wi lelegere saga, ma mi jate na saga.

³ Ye Pirusili naa Akilasi pe shari na kan. Pe yen na tunɲgo pyeyenle wa Zhezu Kirisi wi tunɲgo ki ni.

⁴ Pè pe yee go ki pere mbe ta mbanla sho. Mi nunɲba ma mila pe shari, een fo, mbele pe woro Zhufuye pe legiliziyee woolo paa pe shari fun.

⁵ Tagafenne mbele pe maa finli wa pe go na sheri, ye pe shari. Yanla lendaɲlawa Epayineti wi shari. Wo wi pye lere konɲbanɲa ma taga Kirisi wi na wa Azi kinda wi ni.

⁶ Mari ɲa wi tunɲgo gbɔgo pye ye kan, yoo shari.

⁷ Ye Andironikusi naa Zhuniyasi shari. Pe yen na woolo, paa pye wa kaso na ni ja. Pe mege ki yiri pitunmbolo pe sɔgɔwɔ. Paa keli ma taga Kirisi wi na na yege.

⁸ Ye Anpiliyatusi shari, ɲa wi yen na lendaɲlawa wa we gbolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

⁹ Ye Uriben shari, wi yen we tunɲgo pyeyenle wa Kirisi wi tunɲgo ki ni. Yanla lendaɲlawa Sitahisi wi shari fun.

¹⁰ Ye Apelesi shari, wi metanga ta wa wi tagawa mba wi taga

Kirisi wi na pi ni. Ye Arisitobuli go woolo pe shari.

¹¹ Ye Erodiyɔn ɲa wi yen na cenle woo wi shari. Narisi go woolo mbele pe taga we Fɔ wi na, ye pe shari.

¹² Jeele mbele pe yinri Tirifeni naa Tirifozi, ye pe shari. Pe yen na tunɲgo piin we Fɔ wi kan. Jele ɲa pe yinri Perisidi, na lendaɲlawa we, yoo shari. Wi tunɲgo gbɔgo pye we Fɔ wi kan.

¹³ Urufusi ɲa wi metanga ta wa we Fɔ wi tunɲgo ki ni, yoo shari, naa wi no wi ni, wo ɲa mila jate paa na no yen we.

¹⁴ Ye Asenkiriti, naa Filegon, naa Erimesi, naa Patirobasi, naa Erimasi pe shari, sefenne mbele pe wa pe ni, ye pe shari.

¹⁵ Ye Filologi naa Zhuli shari, naa Nere naa wi nɔsepyɔ sumboro wi ni, naa Olenpasi, naa Yenɲele li woolo mbele fuun pe wa pe ni.

¹⁶ Yaa ye yee shari yaa keyen waa ye yee yɔlogo ndanlawa ni. Kirisi wi legiliziyee mbele fuun pe yen laga, pe woolo pe ye shari.

Yerewe senre punɲgo woro

¹⁷ Sefenne, mbele pe yen na tagafenne pe koon pe yee na na pe punɲgu, na kendige woo nagawa mba pi naga ye na pi ni, mi yen na ye yenri fo ye ye yee yingiwɛ jen pe ni. Ye laga pe na,

¹⁸ katugu ki leele cenle pe woro na tunɲgo piin Kirisi, we Fɔ wo kan, een fo, pe maa ki piin pe lara to kan, na kambajenmbele pe fanla na pe jatere wi kanɲgi pe na pe yon tangawa senre naa pe yagbogowo senre ti ni.

¹⁹ Ye yen ma we Fɔ wi senre ti yigi yege ɲga na, lere pyew wigi jen. Ki kala na, mi yen na yɔgori ye kala na. Een fo, mi nee jaa ye pye tijinliwɛ fenne mbaa kajenɲe piin, ye pye kpoyi yaga kaa tipege piin.

²⁰ Yenɲele na li maa yeyinɲe ki kaan, sanni jenri li yaa Sotanla wi purugu wa ye tɔɔɔ ti nɔɔɔ, mbege naga fɔ ye fanɲga ta wi na.

We Fɔ Zhezu wi yinme pi pye ye ni!

²¹ Na tunɲo pyeyenle Timote wi ye shari, naa Lusiyusi ni, naa Zhason, naa Sosipateri ni, na cenle woolo wele.

²² Mi Teritusi, mi ɲa miɲi sewe ɲa wi yonlogɔ Pɔli wi kan, mi ye shari fun wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

²³ Na kafɔ naɲa Gayusi wi ye shari, legilizi woolo pe ni fuun pe kafɔ naɲa wowi fun. Erasiti ɲa wi yen ca ki penjara kesu tegefɔ wi ye shari, naa we sefɔ Karitusi wi ni fun.

²⁴ [We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme pi pye ye ni fuun ye ni! Anmiina.]

*Pɔli wila Yenɲele li sɔn
senre punɲo woro nda ni*

²⁵ Ye ti waa Yenɲele li sɔnni! Yawa yen li ni li fanɲga kan ye yeri wa tagawa pi ni, mbe yala Sentanra nda mila yari ti ni, to ti yen senre nda tila yuun Zhezu Kirisi wi kanɲɔɔ we. Konaa mbe yala ɲgundo ɲa Yenɲele li naga we na wi ni, ki ɲgundo wila pye ma lara na dunruya wi fa da.

²⁶ Een fɔ yinɲɔ, Yenɲele yɔn senre yofenne pe seweele pɔo yirige funwa na, ma yala Yenɲele na li yen kosaga fu laa ɲa kɔn ki ni. Ki ɲgundo wi naga cengele woolo pe ni fuun pe na poo jen, janɲo pe taga li na pe li senre ti le.

²⁷ Yenɲele lo nunɲba li yen ti-jinliwe fɔ, waa li sɔnni fɔ sanga pyew Zhezu Kirisi wi fanɲga na! Anmiina.

**Sewe kongbanŋa ŋa
Poli wila torogo
KORENTI
ca tagafenne pe yeri
Sewe wi nawa senre**

Korenti ca kila pye Akayi tara cagboro ko ka nunŋba. Nala pe maa ki tara ti yinri Giresi tara. Korenti ca ki yen wa Lefile tara ti ni. Ki ca woolo pe legere la pye yarisunndo sunvenne konaa kalikali pyefenne. Poli wila tunŋgo pye wa ki ca ki ni ma saa gbɔn yeŋe nunŋba naa yenŋe kogoloni, mae legilizi wa tsege wa (Kapye 18). Sanga ŋa ni Poli wila pye naga sewe ŋa wi yonlogi, kila yala wi yen wa Efezi ca, wa Azi tara. Korenti ca tagafenne pele la sewe torogo wa Poli wi yeri mbe yon sogomo ta yewige ŋga paa wi yewe ki na. Lere wa yege wila ki sewe ŋa wi yonlogi Poli wi kan, a wuu torogo paa yege ŋga na wege yan wa wi seweele sanmbala pe ni. Sefo Sositeni wo wila wi yonlogi (1.1). Ki sefo wila yenle ma taga Zhezu wi na, een fo wee kala la jen wi wogo na naa.

Ki sewe ŋa wi yen ma kon ma yiri konsara shyen. Wa wi konsaga kongbanŋa ki ni (1-6), wege yan fo Poli wo naa sefenne tagafenne pe ni paa senre ta yo ma pe yee kan. Een fo kagala taanri ke yen wa ki senre ti ni, ngele ke wogo ki yen ma nghan Poli wi ni. Koro wele ngele yeen:

- 1) Tagafenne paa pe yee koonlo (1.10-4.21).
- 2) Pe ni, wa la sinle wi to jo ni (5.1-13).
- 3) Tagafenne pele ma pe yee yeri kiti konkala na wa fanŋga fenne mbele pe woro tagafenne pe yege sogowo (6.1-20).

Ki kala na, Poli wila pe pye ma yo pe ki fere kagala ke yege wo konaa pe koro yon finliwe na pe yee ni.

Wa sewe wi konsaga shyen wogo ki ni (7.1-16.24), Poli wi yen na yon sogomo kaan yewige ŋga paa yewe ki wogo na. Wila para pe ni porogo wogo na (7.1-40). Wila pe pye ma yo pe pe yee yingiwɛ jen yarisunndo ti ni (8.1-11.1). Wila para we Fo wi suro lige kpoyi ki wogo na (11.2-34). Wila pe pye ma yo paa Yinnɛkpoyi yarikanga ki lagajaa, ko ŋga ki ma legilizi wi saga we, konaa ndanlawa mbe pye pe ni mbe we (12.1-14.40). Wila para kuulo pe yenme mbe yiri wa kunwo pi ni pi wogo na (15.1-58).

Wa sewe wi kosaga yeri (16.1-24), Poli wila ki yo pe kan fo wi yaa toro wa pe yeri, yarikanra nda paa gbogolo mbe kan Zheruzalemu ca fyonwo fenne pe yeri, mbe sari le mbe kari ti ni pe kan. Poli wo naa tagafenne pele ni, paa sharaga torogo lelegere yeri wa Korenti ca.

Sewe wi yen ma koonlo yege ŋga na

Sewe wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-9

Koonlomo mba pila ye wa legilizi wi ni 1.10-4.21

Kalikalawa naa kiti konkagala ngele kaa pye wa legilizi wi ni 5.1-6.20

Porogo, naa porogo jooŋo konaa mbaporowo senre 7.1-40

Saara nda ti wo yarisunndo yeri ti kara 8.1-11.1

Tagafenne pe tangalomɔ wa gbogolomɔ woolo pe sogowo 11.2-14.40

Kuulo pe yenme mbe yiri wa kunwo pi ni 15.1-58

Kagala kele yege yowo konaa sharaga 16.1-24

Poli wila sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Poli, mi ɲa Yɛnɲɛle lilan yeri mbe pye Zhezu Kirisi wi pitunɲo ma yala li nandanwa kala li ni, naa we sefo Sositeni,

² woro waa ki sɛwɛ ɲa wi torogi Yɛnɲɛle li legilizi ɲa wa Korenti ca wi kan. Yoro mbele Yɛnɲɛle li ye yeri ma ye tɛgɛ ye yɛ, yaa ye yinwege ki piin li kan, konna a yɛ pye li woolo wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, konna laga o laga, mbele fuun pe maa we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki yinri wi pe saga we. Wo wi yen woro naa poro ni we Fɔ we.

³ We To Yɛnɲɛle lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinme naa yeyinɲge kan ye yeri!

Yarijendɛ nda wɛ ta Kirisi wi yeri

⁴ Mi yen nala Yɛnɲɛle li shari suyi ye kala na, yinme mba li kan ye yeri Zhezu Kirisi wi fanɲga na pi kala na.

⁵ Wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, Yɛnɲɛle li yarikanra ti ni fuun ti kan ye yeri mari lɛgɛ, ma senyoro ti ni fuun naa kajenme pi ni fuun pi kan ye yeri;

⁶ katugu serɛya ɲa wi yen na para Kirisi wi kanɲgolo, wi yen ma yeresaga ta jɛnɲgɛ wa ye sɔgɔwɔ.

⁷ Fɔ yere Yɛnɲɛle li yarikanga ka kpe si ye la, yoro mbele ye yen na wagati ɲa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa kaa yɛɛ naga wi singi we.

⁸ Wo wi yaa la fanɲga nii ye ni fo sa gbɔn ki kosaga ki na, jango ye pye jɛrɛgisaga fu we Fɔ Zhezu Kirisi wi pilige ki ni.

⁹ Yɛnɲɛle li yen senre nunɲba yofɔ. Lo li ye yeri ma ye gbogolo ja li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi ni, we Fɔ we.

**KƆƆNƆLƆMƆ MBA PILA
YE WA LEGILIZI WI NI
1.10-4.21**

Korenti ca legilizi woolo pe kɔnwɔ we

¹⁰ Sefenne, mi yen na ye yeregi we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, ma yo fo: Ye ye yɔn ki wa nunɲba. Yaga ka ti kɔnwɔ mbe ye ye sɔgɔwɔ. Ye ye yɔn ki wa nunɲba jɛnɲgɛ, ye jatere wi pye nunɲba, yaa sɔnri ja.

¹¹ Sefenne, Kulowe go woolo pɛle ki yo mala kan ma yo kendige yen wa ye sɔgɔwɔ.

¹² Nɲa mi yen na jaa mbe yo koyi ɲga yɛɛn fo: Ye ni fuun nunɲba nunɲba ye maa ɲga yuun ki yen ki ye ki ye. Wa ma yo fo: «Mi yen Poli woo.» Wa ma yo: «Mi yen Apolosi woo.» Wa ma yo naa fo: «Mi yen Pyeri woo.» Wa ma nuru ma yo: «Mi yen Kirisi woo.»

¹³ Ye nawa po ni Kirisi wi yen ma kɔɔnlo kɔɔnlo wi le? Paa Poli kan tiparaga na ye kala na le? Nakosima, paa ye batize Poli mɛgɛ na le?

¹⁴ Mi yen na Yɛnɲɛle li shari, katugu mi si wa kpe batize ye ni, kaawɔ Kiripusi naa Gayusi poro cɛ.

¹⁵ Kɔ pye ma, lere wo wa se ya mbege yo mbe yo fo pɛ ye batize na mɛgɛ ki na.

¹⁶ Enhɛɛn! Kaselege yi, muwi mila Sitefanasi go woolo pe batize. Mbe wɔ ko ni, na kaa pye mi lere wa batize naa, mi si ko jɛn.

¹⁷ Kirisi wi silan tun mbe pan mbaa leele batize. ɛɛn fo, wɛlan tun mbe pan mbaa Sentanra to yari. Mbaa ti yari mi ka kaa ki piin lere tijinliwɛ senre ni, jango Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na ki fanɲga kiga ka yiri waga.

Zhezu Kirisi wi yen Yɛnɲɛle li yawa konna li tijinliwɛ

¹⁸ Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, mbaa ki senre ti yuun, ki yen lembigewe senre mbele paa punɲgu Yɛnɲɛle li na pe yɛgɛ na. ɛɛn fo, woro mbele we yen wa

shoƵo kono li ni, woro yege na, ki yen Yennele li yawa.

¹⁹ Yennele li yen naga yuun wa li senre sewe wi ni ma yo fo:

Mi yaa kajenmbele pe kajenme pi jago,

mbe tijinliwe fenne pe tijinliwe pi pye pi yiri waga.[†]

²⁰ Kona, tijinliwe fo yingi wi mbe ya yo naa? Nakoma sewe jenfo yingi wi mbe ya yo? Nakoma ki nala pilige kendige fo yingi wi mbe ya yo? Yennele ligi naga ma yo ki dunruya na wi tijinliwe pi yen lembigewe.

²¹ Dunruya woolo wele, pe senwee kajenme pi ni, pee ya mbe Yennele li jen wa laga nga lili kajenme pi naga. Ki kala na, ki Yennele li ndanla, a li ki senre nda paa jate lembigewe senre ti tege mbe mbele paa tari Zhezu wi na pe sho, to nda waa yuun we.

²² Zhufuye poro maa kafonngolo yenri, Giresi tara fenne poro maa kajenme lagajaa.

²³ Woro wo na, we maa Kiriwi senre ti yari ma yo paa wi kan tiparaga na. Ki senre ti pye Zhufuye pe kambenge, ma pye lembigewe senre mbele pe woro Zhufuye pe yeri.

²⁴ Een fo, mbele fuun Yennele li yeri, Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, poro yeri, Kiriwi yen Yennele li yawa konaa li tijinliwe.

²⁵ Katugu nga leele pe yen na jate paa Yennele li lembigewe yen, ko yen tijinliwe ni ma we leele pe tijinliwe po na. Nga pe yen na jate paa Yennele li fannga fu kala yen, ko yen fannga ni ma we leele pe wogo ko na.

²⁶ Sefenne, yoro mbele Yennele li yeri, ye jateri pye ye yee wogo ki na. Mbele pe yen na jate tijinliwe fenne laga dunruya wi ni, pe woro ma lege ye sogowo mbe yala senwee lomo po ni. Fannga

fenne pee lege ye ni. Megbogo fenne pee lege ye ni.

²⁷ Een fo, nga dunruya woolo pe yen na jate lembigewe, Yennele li ko wo mbe ta mbe fere wa tijinliwe fenne pe na. Nga dunruya woolo pe yen na jate fannga fu kala, Yennele li ko wo mbe ta mbe fere wa fannga fenne pe na.

²⁸ Yaara nda dunruya woolo pe maa jate yarifaara, naa nda pe maa pe yee mbonrogi ti na, naa nda ti woro yaraga pe yege na, Yennele liri wo mbe ta mbe nda pe maa jate yaara ti pye ti yiri waga; ²⁹ jango lere wa kpe ka kaa yee gbogo Yennele li yege na.

³⁰ Een fo, Yennele li ye pye nungba Zhezu Kiriwi ni, mee wi pye we tijinliwe. Kiriwi wo fannga na we pye lesinmbele Yennele li yege na, ma pye kpoyi, ma go shosaga ta;

³¹ jango kila piin paa yege nga na Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «*Na kaa jaa mbaa wi yee gbogo, wila wi yee gbogo nga we Fo wi pye ko kala na.*»[†]

2

Poli wila Kiriwi na paa kan wa tiparaga ki na wi senre ti yari

¹ Sefenne, sanga na ni mila kari wa ye yeri mbe sa Yennele senre ti yari ye kan, mi sila sari yari ye kan senre tugbooro yogo ni, nakoma tijinliwe gbembe ni.

² Katugu mila yere ki yerewe, sanga na ni mi wa ye sogowo, fo mi se yaraga ko ka jen naa Zhezu Kiriwi wo pungo na, Zhezu Kiriwi na paa kan wa tiparaga ki na we.

³ Ko kala ki ti sanga na ni mila pye wa ye sogowo, mila pye fannga fu, na fyere na seri ngbanga.

⁴ Na nagawa senre to naa Yennele senre nda mila yo ye kan,

ti sila pye senwee tijinliwe yon tangawa senre ni, een fo, kila naga ma filige ye kan yawa ni, Yinnekpoyi li fannga na;

⁵ Janngo ye tagawa pi nogo ka ka cen leele pe tijinliwe po na, een fo, pi nogo ki cen Yenhele li yawa po na.

Yenhele li tijinliwe we

⁶ Tijinliwe senre waa yuun mbele pe yen yetogowo ni wa tagawa pi ni pe sogowo. Ki tijinliwe pii yiri ki dunruya na wo yeri. Pii si yiri ki dunruya na wi fannga fenne poro yeri, poro mbele pe yaa ka ko mbe wo wa we.

⁷ Een fo, Yenhele li tijinliwe mba pila pye ma lara leele pe na, po senre waa yuun. Po mege ni Yenhele laa ki kon maga tege faa we gbogowo ta, sanni dunruya wi sa da.

⁸ Ki dunruya na wi fannga fenne wa kpe sigi tijinliwe pi jen. Ki pye paa pi jen, pe saa we Fo gboo wi kan wa tiparaga ki na.

⁹ Ki yen paa yege nga na Yenhele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Yaraga nga lere kpe fa yan yenle ni,

naa nga lere kpe fa logo wa wi nungbolo,

naa nga lere kpe fa jatere pye ki na, Yenhele li to gbegele mbele pe yen ma li ndanla poro kan.†

¹⁰ Ma si yala, Yenhele ligi ngundo wi naga woro na Yinnekpoyi li fannga na, katugu Yinnekpoyi li maa kagala ke ni fuun ke cancan. Ali Yenhele li nawa kagala ngele ke yen ma lara jengge o.

¹¹ Leele pe ni, ambɔ wi mbe ya mbe lere wa nawa kagala jen? Kaawo ki lerefo wi yera yinne lo li ma ke jen. Ki pyelomo nungba pi na fun, lere kpe si Yenhele li

nawa kagala ke jen, ndee li Yinne lo nungba.

¹² Woro wo na, ki dunruya na wi yinne lo ma we ta; een fo, Yinnekpoyi na li yiri wa Yenhele li yeri lo we ta, janngo nga Yenhele li kan we yeri waga, wege jen.

¹³ Ki wogo nga ko senre waa yuun. We woro nari yuun dunruya tijinliwe fenne pe maa tijinliwe senre nda nari to ni. Een fo, Yinnekpoyi li maa nda nari, to we yen na yuun. Ki pye ma, Yinnekpoyi li yen leele mbele ni, nga ki yen Yinnekpoyi li wogo, we yen naga yege yuun pe kan Yinnekpoyi li senre to ni.

¹⁴ Lere nga Yenhele li Yinne li woro wi ni, wi se ya mbe yaara nda ti yen Yinnekpoyi woro ti ta, katugu ti ma pye lembigewe ni wi yege na. Wi se ya mberi jen, katugu pe mari jen ma wali ti na Yinnekpoyi lo fannga na.

¹⁵ Lere nga Yenhele li Yinnekpoyi li yen wi ni, wi mbe ya mbe kagala ke ni fuun ke jen mbe wali ke na, een fo, lere wa se ya mbe wo kagala koro jen mbe wali ke na.

¹⁶ Ki yen paa yege nga na Yenhele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Ambɔ wi we Fo wi nawa jatere wi jen?

Ambɔ wi mbe ya mbe yerewe kan wi yeri?†

Een fo, woro wo na, Kirisi wi nawa jatere wi yen we ni.

3

Yenhele tunmbyeele wele

¹ Sefenne, kaselege ko na, mii ya para ye ni paa leele mbele Yenhele li Yinnekpoyi li yen pe ni poro pele yen. Een fo, mi yo ye ni paa leele mbele pe yen na tanri dunruya kagala ke na poro pele yen, paa piile yen, mbele pe taga Kirisi wi na.

† 2:9 2:9: Eza 64.3; 52.15 † 2:16 2:16: Eza 40.13

² Nɔnɔ mi kan ye yeri, mi si susheere kan ye yeri, katugu ye saa ya mberi li. Ali ma pan ma gbɔn nala, ye se ya mberi li;

³ katugu ye yen na tanri bere paa dunruya woolo pe yen. Ki kaa pye yenjara, naa maara yen wa ye sɔgɔwɔ, ki woro naga nari ma yo ye yen paa dunruya woolo pe yen wi le? Ki woro naga nari fɔ ye yen na tanri na yala senwee piile pe tangalomɔ pi ni wi le?

⁴ Ye ni, na wa ka yo fɔ: «Mi yen Pɔli woo», wa mbe yo fɔ: «Mi yen Apɔlɔsi woo», ko woro dunruya woolo pe tangalomɔ wi le?

⁵ Ko ki ni fuun punɔgo na, Apɔlɔsi wo yen ambɔ fɔ? Mi Pɔli, mi yen ambɔ fɔ? Woro yen Yenɲele li tunmbyeele wi cɛ, ma pye leele mbele pɛ Sentanra ti yo ye kan, a yɛ taga ti na. Tunɲgo nɲa we Fɔ wi kan we ni fuun nunɲba nunɲba we yeri, ko we yen na piin.

⁶ Muwi mi yariluguro ti lugu, a Apɔlɔsi wo tɔnmɔ wo ti na, ɛɛn fɔ, Yenɲele lo ligi pye, a ti fi.

⁷ Ki pye ma, nɲa wi maa yariluguro ti nuru konaa nɲa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, poro woro yaraga ka. ɛɛn fɔ, Yenɲele lo li yen kala li ni fuun, katugu lo li maga pye ti ma fi.

⁸ Nɲa wi maa yariluguro ti nuru konaa nɲa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, pe yen ja, Yenɲele li yaa ka pe ni fuun nunɲba nunɲba pe sara mbe yala tunɲgo nɲa pɛ pye ki ni.

⁹ Katugu we yen tunɲgo pyeyɛɛnle wa Yenɲele li tunɲgo ki ni. Yoro ye yen Yenɲele li kere re. Ye yen fun go nɲa Yenɲele laa kanni we.

¹⁰ Yenɲele li yinme mba kan na yeri pi fanɲga na, mi go nɔgo ki le paa go wafɔ tijinliwɛ fɔ yen. Yinɲo ni, lere wa yɛgɛ wi yen na kanni ki go nɔgo nɲa ki le ki na.

ɛɛn fɔ, lere nunɲba nunɲba pyew wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn paa yɛgɛ nɲa na wila kanni ki na we.

¹¹ Go nɔgo nɲa ki le, ko ki yen Zhezu Kirisi we. Lere se ya mbe go nɔgo ka yɛgɛ le wo punɔgo na.

¹² Na lere wa kaa kanni ki go nɔgo nɲa ki le ki na tɛ ni, nakoma warifuwe ni, nakoma sinndɛɛre sɔnɲgbanga woro ni, nakoma tire ni, nakoma shɔgɔlɔ kanɲgewara ni, nakoma yan waga ni,

¹³ lere nunɲba nunɲba pyew, tunɲgo nɲa wi pye, ki tiyɔnwɔ pi yaa ka yiri funwa na kiti konpilige, katugu kason ki yaa ka ki lomɔ pi naga ki pilige ki ni. Kason ki yaa ka lere nunɲba nunɲba pyew wi tunɲgo ki wa mbe wele mbege cɛnle li naga.

¹⁴ Na lere wa ka kan ki go nɔgo nɲa ki le ki na, a wi tunɲgo ki koro wa kii sogo, wo yaa ka tɔnli ta.

¹⁵ ɛɛn fɔ, na lere nɲa tunɲgo pyege ka sogo, pa wo yaa wi tɔnli wi la. Ma si yala, wo jate wi yaa sho, ɛɛn fɔ, ki yaa pye ndɛɛ wi kason kɔn ma yiri.

¹⁶ Ye yen maga jɛn jɛnɲɛ fɔ yoro ye yen Yenɲele li sherigo gbɔgo ye, fɔ Yenɲele li Yinne li yen ma cɛn wa ye nawa.

¹⁷ Na lere wa ka Yenɲele li sherigo gbɔgo ki jɔgo, Yenɲele li yaa ki fɔ wi jɔgo fun; katugu Yenɲele li sherigo gbɔgo ki yen kpoyi, ko ki si yen yoro wele.

¹⁸ Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ fanla. Na kaa pye wa yen naga jate ye ni ma yo wi yen tijinliwɛ fɔ, mbe yala ki dunruya nɲa wi kagala ke ni, wigi tijinliwɛ pi yaga, wuu yɛɛ pye lembige dunruya woolo pe yɛgɛ na, janɲo wi ta wi pye kaselege tijinliwɛ fɔ.

¹⁹ Katugu ki dunruya nɲa wi tijinliwɛ pi yen lembigewe Yenɲele li yɛgɛ na. Ki kala na, ki yen ma

yɔnlɔɔ wa Yɛnɲɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Li ma kajɛnmbɛlɛ pɛ yigi pɛ yɛɛra tijinliwɛ pɛɛ pi ni.†

20 Ki yɛn ma yɔnlɔɔ naa ma yo fɔ:

We Fɔ wɛ tijinliwɛ fɛnnɛ pɛ jatɛrɛ wi jɛn,

wigi jɛn ma yo wi yɛn wagafɛ.†

21 Ki kala na, lɛrɛ kpɛ ka kaa wi yɛɛ gbogɔ leelɛ pɛlɛ kala na, katugu yaraga ki ni fuun ki yɛn yɛ wogɔ.

22 Pɔli o, Apɔlɔsi o, Pyɛri o, dunrɛyaa o, yinwɛgɛ o, kunwɔ o, yingɔ yaara nda tila paan o, yaraga ki ni fuun ki yɛn yɛ wogɔ.

23 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yɛ yɛn Kirisi wi woolo, Kirisi wo yɛn Yɛnɲɛlɛ li woo.

4

Kirisi wi pitunmbolo wele

1 Woro wo na, yɛ daga mbaa wɛ jatɛ paa Kirisi wi tunmbyeelɛ yɛn, naa Yɛnɲɛlɛ li ngundo kagala kɛ yɛgɛ nagafɛnnɛ.

2 Leele mbelɛ tunɲɔ yɛn ma telegɛ pɛ na, pɛ maa ki jaa pɛ yɛri pɛ pyɛ tagawa ni.

3 Mi wo kanɲɔlɔ, na yɛ kanla sɛgɛsɛgɛ mbelɛ wele, nakoma na lɛrɛ wa yɛgɛ kanla sɛgɛsɛgɛ mbelɛ wele wa sɛnwee piilɛ pɛ kiti kɔnsaga, ko ka woro kala na yɛgɛ na. Mi wo woro nala yɛɛ sɛgɛsɛgɛ mbelɛ wele,

4 katugu na nawa pi woro nala jɛrɛgi kala la kpɛ na. Ɛɛn fɔ, ko ma kila ki nari ma yo mi yɛn ma sin. We Fɔ wo wi yɛn na kiti kɔɔn na na.

5 Ki kala na, yaga ka kiti kɔn lɛrɛ wa kpɛ na wi kɔnwagati wi yɛgɛ, kɔnaa wɛ Fɔ wi panga ki yɛgɛ. Wo wi yaa ka wɔwɔ kagala nɲɛlɛ kɛ yɛn ma lara kɛ yirige funwa na, mbelɛ leelɛ pɛ nawa kagala nɲɛlɛ paa jatɛ mbelɛ pyɛ kɛ naga. Kɔna, lɛrɛ nunɲba nunɲba pyɛw

wi daga pɔɔ sɔn yɛgɛ nɲa na, wi yaa ki ta Yɛnɲɛlɛ li yɛri.

6 Sɛfɛnnɛ, ki kagala nɲɛlɛ mi yo yɛ kan fɔɔnfɔɔn nɲa, mi kɛ yo mi naa Apɔlɔsi woro kanɲɔlɔ, mbelɛ ta mbelɛ yɛ naga. Mi yɛn na jaa, wɛ kɔnɔ yɛgɛ nagawa pi fanɲa na, yɛgɛ kara yɛgɛ jɛn fɔ: «Kagala nɲɛlɛ kɛ yɛn ma yɔnlɔɔ wa Yɛnɲɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, yɛɛ daga mbelɛ toro koro na.» Yɛ ni, lɛrɛ si daga mbaa lɛrɛ wa gbogɔ, mbelɛ sila wa tifaga.

7 Naga yɛn ma, ambɔ wɔɔn tɛgɛ mɔɔ mbɔnrɔ sanmbala pɛ na? Yɛnɲɛlɛ lo ma li yaraga nɲa fuun ki yɛn ma yɛri ki kan ma yɛri wi lɛ? Kɛ kaa pyɛ ti kan ma yɛri, yingɛ na, a ma nɛɛ ma yɛɛ gbogɔ yaara nda ti yɛn ma yɛri ti kala na, ma mbelɛ yo tii kan ma yɛri?

8 Yaraga nɲa fuun yaa jaa, yɛgɛ ta makɔ kɛ! Yɛ pyɛ penjagbɔrɔ fɛnnɛ makɔ! Yɛ pyɛ wunlumbolo ma wɛ yaga! Ayoo dɛ. Mi yɛn na jaa yɛ pyɛ wunlumbolo kaselegɛ na, janɲɔ woro fun wɛ ya waa wunluwɔ pi piin yɛ ni ja.

9 Katugu miɲi jatɛ maga yan, woro mbelɛ wɛ yɛn pitunmbolo, Yɛnɲɛlɛ li woro pyɛ leelɛ pɛ ni fuun pɛ pɔnɲɔfɛnnɛ. Wɛ pyɛ paa leelɛ mbelɛ pɛ kiti kɔn pɛ na mbelɛ pɛ gbo wɛ, katugu wɛ pyɛ weleyaraga dunrɛyaa wi ni fuun wi yɛgɛ na, mɛrɛgɛyɛ poro naa leelɛ wele.

10 Leele poro yɛgɛ na, wɛ yɛn lembirɛ Kirisi wi kala na. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yɛ yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ mbelɛ yɛ ta Kirisi wi ni. Woro yɛn fanɲa fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, yoro wo yɛn fanɲa fɛnnɛ. Pɛ maa yoro gbogɔ na woro tifaga.

11 Wɛ yɛn na jɔlɔ funɲɔ naa wɔgɔ ki ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Yaripɔrɔ ti wɛ la. Pɛ maa wɛ gbɔɔn. Cɛnsaga woro wɛ na.

12 Wɛ maa tunɲɔ piin na tege,

† 3:20 3.20: Yuuro 94.11

janngo mbe ta mbaa we yon suro ti taa we ye. Leele pe maa we tegele, we maa duwaw piin pe kan. Pe maa we jolo, we maa ki kunni we yee ni.

¹³ Pe maa senpere yuun na we mege ki jogo, we maa senjende yuun pe ni. Pe maa we jate paa dunruya wi kayangara yen, paa yaritjangara yen fo ma pan ma gbon yingwo.

¹⁴ Mi woro naga kagala ke yonlogi ye kan, janngo mbe fere wa ye na. Een fo, mi yen na ye yeregi paa na piile yen, mbele panla ndanla we.

¹⁵ Katugu ali na kaa pye nagafenne waga ke (10 000) yen ye yeri mbaa ye nari, mbe ye ta wa Kirisi wi konso li ni, ye teele pe woro ma lege. Ye yinwege nga yaa piin Zhezu Kirisi wi ni ko na, muwi mi pye ye to, ma Sentanra ti yo ma ye kan.

¹⁶ Ki kala na, mi yen na ye yenri, yaa tanri paa na yen.

¹⁷ Ko ki ti mi yen na Timote wi tunnu wa ye yeri, wo na wi yen paa na pinambyo na wilan ndanla we. Wi yen tagawa ni wa we Fo wi konso li ni. Kongolo ngele mila tanri ke na wa na yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni, wo wi yaa ye nawa to ke ni, paa yege nga na mila leele pe nari ke ni legiliziyi pe ni fuun pe ni lagapyew we.

¹⁸ Pele yen wa ye ni na pe yee gbogo maga yan ndee mi se kari wa ye yeri naa.

¹⁹ Een fo, na kaa pye ki yen Yennele li nandanwa kala, sanni jenri mi yaa kari wa ye yeri. Na mi ka gbon wa ye na, ki leele mbele paa pe yee gbogo, mi se ka pe senyoro to ce jen, een fo, mi yaa kaga jen, na kaa pye fannga yen pe ni.

²⁰ Katugu Yennele li wunluwo pi woro senyoro kala, een fo, yawa kala li.

²¹ Yingi yaa jaa? Mbe kari wa ye yeri sapige ni mbe sa ye gbon lee, nakoma mbe kari ndanlawa ni, mbe pye nandanwa ni?

KALIKALAWA NAA KITI KONKAGALA NGELE KAA PYE WA LEGILIZI WI NI

5

5-6

*Keenre la pye
wa Korenti ca legilizi wi ni*

¹ Pe yen naga yuun lagapyew ma yo keenre lime yen wa ye sogowo, mba pi yen ma tijanga fo yere mbele pee sheri pe woro naga cenle la piin. Ko yen fo ye ni, wa wi to jo ta.

² A ye koro na ye yee gbogo, ma si yala, ye ja daga mbe pye yesanga ni fo jenge, janngo lere na wigi kala cenle li pye, yoo puro yoo wo ye yee sogowo.

³ Mi wo na, ali ki ka pye mi woro wa ye ni wire to na, een fo, na jatere wo yen wa ye na. Ki kapege, lere na wigi pye, mi kiti kon wi na mako, ma mbe yo mi yen wa ye ni.

⁴ Katugu, we Fo Zhezu wi mege ki na, na jatere wo naa yoro ni we yen ma gbogolo laga nungba, a we Fo Zhezu wi yawa pi yen we ni.

⁵ Ye ti wege lerefo wi le Sotanla wi kee wi wire ti ta ti jogo, janngo wi yinne lo mbe sho we Fo wi pilige ki na.

⁶ Ye yee gbogowo pi woro ma yon. Mi yo ye yen maga jen ma yo leve wi jenri wi ma buru muwe mba pi gbon pi ni fuun pi fe maa yirige!

⁷ Ki leve lee na wi yen kapege, yoo wo wa ye yee ni, janngo ye ta ye pye kpoyi yege ki ni fuun ki na. Kona, ye yaa pye paa buru muwe mba pe gbon fonmbo, leve fa ye pi ni po pa yen. Pa ye si yen ma mako kaselege; katugu pe

we Paki feti sumbyo wi gbo, wo wi yen Kirisi na paa wo saraga we.

⁸ Ki kala na, ye pan waa we feti wi piin, een fo, waga kaa wi piin buru na leve lee yen wi ni wo wa ni. Waga kaa wi piin leve na wi yen kapege naa tipege ni wo wa ni. Een fo, waa wi piin leve fu buru† ni, ko koroo wo yen nawa jembe naa kaselege ni.

⁹ Wa na sewe na mi torogo wa ye yeri wi ni, migi yo ye kan ma yo yaga ka gbogolo keenre lifenne pe ni yaraga ka kpe na.

¹⁰ Een fo, mi sila pye na sonri dunruya woolo mbele pe yen keenre lifenne poro na, nakoma yeye mbatinwe fenne, naa yoolo konaa senge sunvenne. Ki pye pa ki yen ma, ye ja daga mbe wo laga dunruya wi ni.

¹¹ Een fo, nda mi yo ye kan yingo ti koroo wowi na fo: Lere na fuun wi maa wi yee yinri tagafo, na wiga pye keenre lifo, nakoma yeye mbatinwe fo, nakoma yoo, nakoma yarisunndo sunvo, nakoma senpere yofa, nakoma sinwo, nakoma benjanri pyefo, yaga ka gbogolo ki fo wi ni yaraga ka kpe na. Yaga ka pinle mbe li ki lere wi ni yere.

¹²⁻¹³ Mbaa kiti koon mbele pee sheri pe na, mi na kala woro wa ma. Yennele lo li yaa ka kiti kon pe na. Yoro ma ye daga mbaa sherigo woolo pe kiti konkagala ke yeye woo wi le? Ki yen paa yeye nga na Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Ye kapege pyefo wi puru yoo wo ye yee sogowa.†

6

Tagafenne pe kiti kongoo pe yee na

¹ Ye ni, na kiti konkala ka pye wa naa wi sefo wa sogowa, mele wi

mee soro ma kari mbele pee sheri poro koroo, pe saga kiti konkala li yeye wo, wila si kari Yennele li leele kpoyi poro koroo?

² Ye sigi jen mbe yo Yennele li leele kpoyi pe yaa ka kiti kon dunruya woolo pe na wi le? Na ki kaa pye ye yaa kiti kon dunruya woolo pe na, mele yaga si ka ya mbaa kagala tunmongolo koro yeye woo?

³ Ye sigi jen mbe yo we yaa ka kiti kon merageye pe na wi le? Pee ka logo yinwege nga ko kagala?

⁴ Ma si yala, na ki kiti konkagala cengele kele ka pye ye yee sogowa, leele mbele Legilizi wi woro na jate, poro ye ma saa le ma pye ki kagala ke kiti konfenne.

⁵ Mi yen naga wogo nga ki yuun, fere nda ti ye yigi ti kala na. Ki cen lere nungba se ta wa ye ni tijinliwe fo, na wi mbe ya mbaa wi sefenne pe kiti konkagala ke yeye woo pe sogowa!

⁶ Een fo, sefo wa ma wi sefo wa yeri mbe sa kiti kon wi na, fo yere wa mbele pee sheri pe yeye sogowa.

⁷ Yeye o yeye, naa kiti konkagala yen wa ye yee sogowa, ko ki naga ma yo ye punjo mako. Yingi na ye si woro na kambasinje ki kunni ye yee ni? Yingi na yee si ye yee yaga paa ye yuun?

⁸ Een fo, yoro ye yen na kambasinje naa yuro ti piin. Ye maa ti piin ye sefenne pe na.

⁹ Ye sigi jen mbe jen mbe yo lepele pe se ka Yennele li wunluwo pi ta wi le? Yaga kaa ye yee fanla: Keenre lifenne, naa senge sunvenne, naa jataala naa mbele pe maa pe nambala yeenle pe taa jele,

¹⁰ naa yoolo, naa yeye mbatinwe fenne, naa sinwoolo, naa leele tegele fenne, konaa benjanri

† 5:8 5:8: Kila pye Paki feti wiga gbom, leve na ye buru na ni wo Zhufuye paa pye na kaa; Luku 22.1. † 5:12-13 5:12-13: Dete 17.7

pyefenne pe se ka Yenñele li wunluwo pi ta.

¹¹ Pa ye pèle la pye ma. Eɛn fɔ, Yenñele li ye woli ma ye kapere ti laga ye na, ma ye tɛge ye ye, ye pye Yenñele li leele kpoyi, konaa ma ye pye lesinmbele li yee yɛge na, we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛge ki na, konaa we Yenñele li Yinne li fanñga na.

*Ye ye wire ti tɛge
yaa Yenñele li gbogo*

¹² Wa ye ni, pele maa yuun fɔ: «Mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin.» Ki yen ma, eɛn fɔ, tɔnli woro kala li ni fuun ni. Mbe ja ya mbege yo mbe yo fɔ: «Mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin,» eɛn fɔ, mi se yenle ki na mbanla yee pye yaraga ka kulo.

¹³ Ye maa yuun naa fɔ: «Yaakara ti yen fungbolo li woro, a fungbolo fun li yen yaakara ti woro.» Ki yen ma kaselege. Ma si yala, Yenñele li yaa ka ti ni fuun shyen ti jɔgɔ. Eɛn fɔ, lere wi wire tii gbegele kɛnre lime po kan. Wire ti yen we Fɔ wo woro. A we Fɔ fun wi yen wire ti woro.

¹⁴ Yenñele lo làa we Fɔ wi yen maa yirige wa kunwo pi ni. Lo li yaa ka we yen mbe we yirige wa kunwo pi ni li yawa pi ni.

¹⁵ Ye sigi jen mbe jen mbe yo ye wire ti yen Kirisi wi wire ti lara ta wi le? Mbe ya mbe Kirisi wi wire lara ta le mberi pye nanjaa wi wire lara ta le? Ayoo de!

¹⁶ Ye sigi jen mbe jen mbe yo nanja na ka nanjaa wa le, wo naa wo ni pe ma pye wire nungba wi le? Katugu Yenñele senre sɛwe wi yen naga yuun ma yo fɔ: «*Pe shyen pe yaa ka pye wire nungba.*»[†]

¹⁷ Eɛn fɔ, na ka gbogolo we Fɔ wi ni, wi ma pinle ma pye wi ni yinne nungba ni.

¹⁸ Yaa fee kɛnre lime pi yɛge. Kapege sanñga nga fuun lere wi ma pye, ko na ya mboo wire ti magara, eɛn fɔ, kɛnre lifo wo maa kapege ki piin wi yee wire ti na.

¹⁹ Ye sigi jen mbe jen mbe yo ye wire ti yen Yinnekpoyi li sherigo gbɔgɔ wi le? Li yen ma cen wa ye ni, Yenñele lo lili kan ye yeri. Ye woro ye yee woolo,

²⁰ katugu Yenñele li ye lo sonñgbanga na, ki kala na, ye ye wire ti tɛge yaa Yenñele li gbogo.

PƆRƆGƆ, NAA PƆRƆGƆ JƆGƆ KONAA MBAPƆRƆWƆ SENRE

7

7.1-40

*Yewige nga kila yewe japɔrɔgɔ
senre ti na, konaa senre
nda tila kan mari yon sogo*

¹ Koni, mi yaa para kagala ngele yànla yewe wa ye sɛwe wi ni ke na. Ki kagala ke kanngolo, na nanja wii jele pɔri, ki yen ma yon.

² Ma si yala, paa kɛnre ti yen ma lege ki kala na, ki yen ma yon nanja nungba nungba pyew wi jele pɔri. Jele nungba nungba pyew wi yɛera polo wi pye wi yeri.

³ Nga ki daga jele wi ni, nanja wigi pye wi kan. Nga ki daga nanja wi ni fun, jele wigi pye wi kan.

⁴ Jele wo ma wi yen wi yee wire ti go na, eɛn fɔ, wi polo wo wi yen ti go na. Ki pyelomɔ nungba pi na fun, nanja wo ma wi yen wi yee wire ti go na, eɛn fɔ, wi jo wo wi yen ti go na.

⁵ Yaga kaa jege ye yee na, fɔ ndɛɛ ye ni fuun shyen ye yo ye fili ki na, mbe wagati jenri wa, mbe ta mbe Yenñele yenri. Ko punjo na, ye songɔrɔ ye yee korɔgɔ, janjo Sotanla wiga ka ye fanla mbe ye le kapege, ye yee mbayingiwe pi kala na.

[†] **6:16 6.16:** Zhene 2.24

6 Nga mila yuun ye kan namena, mi woro naga konɔ kaan ye yeri, ɛɛn fɔ, ki mbe ya pye.

7 Kaselege ko na, ki ja da mi na, anme lere pyew wi pye paa na yen. ɛɛn fɔ, Yenɲele li yarikanga kan lere nunɲba nunɲba pyew wi yeri. Wa wogo ma pye yeɣe ka na, sanɲa wi wogo ki ma pye yeɣe ka na.

8 Mi yen naga yuun mbele pe fa jeele pɔri poro naa nanɲunjaala pe kan, fɔ: Ki yen ma yɔn pe koro paa na yen.

9 ɛɛn fɔ, na pe se ya mbe pe yeɣe yigi, pe pɔrɔɔɔ pye; katugu na maga pɔrɔɔɔ pye, ko mbɔnrɔ ma na ki la mbaa ma taa kila ma jɔlɔ ko na.

10 Tagafenne mbele pɛ pɔrɔɔɔ pye makɔ, mi ma mi yen naga konɔ kaan pe yeri, ɛɛn fɔ, we Fɔ wowi, fɔ: Jele wiga ka laga wi pɔlɔ wi na.

11 Na wiga si laga wi pɔlɔ wi na, wiga ka pɔri naa nanɲa wa yeɣe yeri. Nakosima, wi songɔrɔ wi pɔlɔ wi kɔrɔɔɔ. Nanɲa fun wiga kaa jɔ wi wa.

12 Nga mila yuun tagafenne sanmbala pe kan, we Fɔ wo senyoro ma, mi na woyoro ri, fɔ: Jele ɲa wii sheri, na wa ka pye we sefo nanɲa wa yeri, na jele wi ka yenle mbe yo wi yaa koro wi ni, wi ka kaa wa.

13 Ki pyelomɔ nunɲba pi na fun, na jele tagafɔ wa ka pye nanɲa ɲa wii sheri wa yeri, na nanɲa wi ka yenle mbe yo wi yaa koro wi ni, jele wi ka kaa wa.

14 Nanɲa ɲa wii sheri wi yen kpoyi, naa wi pye nunɲba wi jɔ ɲa wi taga wi ni we. Jele ɲa wii sheri fun, wi yen kpoyi, naa wi pye nunɲba wi pɔlɔ ɲa wi taga wi ni we. Nakoma ye piile pe jen na pye paa mbele pee sheri pe piile pe yen, ma si yala pe yen kpoyi†.

15 Konaa ki ni fuun, ɲa wii sheri, na wi kaa ki jaa mbe laga tagafɔ wi na, wuu yaga wi laga wi na. Ki ka pye ma, nanɲa tagafɔ we, nakoma jele tagafɔ we, wi woro ma pɔ wa ki kala cɛnle li ni naa, katugu Yenɲele li we yeri we pye yeɣinɲe na.

16 Ma mbe ya mbege jen mele, mboro jele tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn pɔlɔ wi shɔ? Nakoma ma mbe ya mbege jen mele, mboro nanɲa tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn jɔ wi shɔ?

Yaa tanri paa yeɣe ɲa na Yenɲele li ye yeri yaa ki piin

17 Mbe wɔ ko wogo ɲa ko ni, ki daga lere nunɲba nunɲba pyew, yarikanga ɲa we Fɔ wi kan wi yeri, wi koro wila tanri wila yala ko ni, wila tanri wila yala paa yeɣe ɲa na wila pye, naa Yenɲele lãa wi yeri wi pye li woo we. Ko konɔ na lo mila kaan legiliziyɛ pe ni fuun pe ni.

18 Na kaa pye Yenɲele li lere wa yeri ma yala wi kenrekenre makɔ, wi koro wa ki cɛnlomɔ pi ni ma. Na kaa si pye li wa yeri ma yala wi fa kenrekenre, wiga ka kenrekenre.

19 Ma kenrekenre o, mee kenrekenre o, ko ka woro yaraga. Mbaa tanri Yenɲele li ngasegele ke na, ko ki yen kagbɔɔ.

20 Yenɲele lãa lere nunɲba nunɲba pyew wi yeri, maa ta cɛnlomɔ mba na, wi koro wa pɔ ni.

21 Yenɲele lãa ma yeri mɔɔ ta kulo le? Ko ka kɔɔn jatere wi lɛɣe ma na. ɛɛn fɔ, na ma mbe ya pyelomɔ ta mbe wɔ wa kulowo pi ni, ma wɔ wa pi ni.

22 Katugu we Fɔ wi ka kulo ɲa yeri, wi ma pye lesee ma koro we Fɔ wo cɛnwɛ na. Ki pyelomɔ nunɲba pi na fun, we Fɔ wi ka

† 7:14 7:14: Nanɲa ɲa wii sheri, nakoma jele ɲa wii sheri konaa pe piile pe ni pe ma pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yen naga nari ma yo Yenɲele li maa pe wele kajɲɲe ni.

lesee ña yeri, wi ma pye Kirisi wo kulo.

²³ Yennεε li we lo sonnɔgbanga na. Yaga ka kanɔnga mbe pye leele pele kulolo.

²⁴ Sefenne, naa Yennεε laa lere nunɔgba nunɔgba pyew wi yeri, paa pye cenlomɔ mba na, pe koro po na.

Mbele pe fa pɔrɔɔ pye gben poro naa nanɔnɔjaala senre

²⁵ Mbele pe fa jεεε pɔri gben poro na, we Fɔ wii kono la kan na yeri mbe yo pe kanɔɔlo. Een fɔ, paa we Fɔ wilan yinriwe ta, mala kan mi yen tagawa ni we, ki kala na, ñga mila sɔnri, mi yaa ki yo.

²⁶ Ki wagati nɔgbaan ña wi kala na, ñga ki yen ma yon na yege na, koyi ñga fɔ ki yen ma yon lere wi koro paa yege ñga na wi yen we.

²⁷ Ma jele pɔri mako le? Maga kaa ki lagajaa mbege pɔrɔɔ ki jɔɔ. Ma fa jele pɔri gben le? Maga kaa wa jaa.

²⁸ Konaa ki ni fuun, na maga pɔrɔɔ pye, mεε kapege pye. Na sumboro wa ka si pɔri nana yeri, wii kapege pye. Een fɔ, mbele paa pɔrɔɔ ki piin, pe yaa jɔɔɔ ta wa pe yinwege ki ni. Ko jɔɔɔ ko mila jaa mbe ye sho ki ni.

²⁹ Sefenne, ñga mila jaa mbe yo koyi ñga fɔ: Wagati wi jerege. Ki kala na, mbege ε nala wo na, mbele pe jεεε pɔri, pe pye ndεε pele woro pe yeri.

³⁰ Mbele paa gbele, pe pye ndεε pe woro na gbele. Mbele paa yɔgɔri, pe pye ndεε pe woro na yɔgɔri. Mbele paa loo, pe pye ndεε yaraga woro pe yeri.

³¹ Mbele paa pe yeε yɔngɔ ki dunruya ña wi yaara ti ni, pe pye ndεε pe woro na pe yeε yɔngɔ ti ni sɔbe ni; katugu ki dunruya ña

yeen, yege ñga na yaa wi yaan, wi se mɔ naa, wi yaa kɔ.

³² Mi woro na jaa ye jatere wi piri ye na. Lere ña wii pɔrɔɔ pye, wo maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, wi kala li ta li we Fɔ wi ndanla.

³³ Een fɔ, ña wi jele pɔri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, wo maa jaa wi kala luu jɔ wi ndanla.

³⁴ Kiga pye ma, wi jatere wi ma kon shyen wi na mbaa kagala shyen piin. Ki pyelomɔ nunɔgba pi na fun, jele ña wii pɔri nana yeri, nakoma sumboro ña wi fa nana kala jen, wi maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, katugu wi maa jaa mbe pye kpoyi wa wi kapyege naa wi jatere wi ni. Een fɔ, jele ña wi pɔri nana yeri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, katugu wi maa jaa wi kala luu pɔlo wo ndanla.

³⁵ Mila ko yuun ye yɔnwɔ po kala na, mi woro naga yuun mbe kala la taga ye na, li pye fanɔga kala. Mi yen na jaa yaa tanri tangalomɔ mba pi yen ma yala po na, janɔ ye koro ye mara we Fɔ wi tunɔgo ki na, yaraga ka kpe ka ka ye jatere wi piri ye na.

³⁶ Een fɔ koni, na lefɔnɔ wa kaga yan sumboro ña wi wo mbe pɔri, ñga wila piin wi na ki woro ma yala, na kaa pye wi se ya mboo yeε yigi, nεε ki jate wi daga mbe pɔrɔɔ ki pye, pe pɔri pe yeε yeri, paa yege ñga na wila ki jaa we. Kapege ma†.

³⁷ Een fɔ, na lefɔnɔ wiga yere ki yerewe wa wi kotogo na, na kii pye fanɔga kala wi yeri mbe pɔrɔɔ ki pye, na wi mbe cew ta wi yeera nandanwa kala li na, konaa mbe yere ki yerewe paa yege ñga na wi daga mbaa ki

† 7:36 7.36-38: Na nana wa sumborombo ka pye wa, ña wi fa nana kala jen, na wiga le mbe toro pɔrɔɔ pyesanga na, tofo wigi yan kii yala, fɔ ki daga wi pɔri nana yeri, wi ñga wila jaa ki pye. Kapege ma. Wu le pɔrɔɔ.

piin we, kona, kajenje wì pye ma sumboro wi yaga wi suu p̄ri†.

³⁸ Kì pye ma, naŋa ŋa ka sumboro ŋa wì wò wi p̄ri, wì kajenje pye, ŋa wi suu woo p̄ri, wo kajenje pye naa ma w̄†.

³⁹ J̄eŋe ŋa wì p̄ri naŋa yeri, wi yen ma p̄ wi p̄l̄ wi na sanga ŋa ni naŋa wi yen yinwege na. Ēen f̄o, na wi p̄l̄ wiga ku, kona, wi ma koro wi ȳe woo. Naŋa ŋa fuun kaa ndanla, wi mbe ya p̄ri wi yeri naa, ēen f̄o, ki naŋa wi pye tagaf̄o.

⁴⁰ Ma si yala, mi wo ȳe na, na wiga koro ma, ko mb̄n̄r̄o wi na p̄r̄o ko na. Ko mila s̄n̄ri, mi taga ki na fun ma yo Ȳen̄j̄e li Yin̄ne li yen na ni.

SAARA NDA TI W̄O YARISUNNDO YERI TI KARA

8

8.1-11.1

Yarisunndo kara

¹ Yin̄ḡo ni, we para yarisunndo kara wogo ko na.

Ki yen kaselege f̄o «kajenme pi yen we ni fuun we yeri,» paa ȳe ŋa na ye yen naga yuun we. Ēen f̄o, kajenme pi ma lere wi kan wi maa wi ȳe gbogo, ma si yala, ndanlawa po maa ka tari leele pe fan̄ŋa ki na wa tagawa pi ni.

² Na kaa pye lere wa naga jate wi kala jen, wi fa jen gben paa ȳe ŋa na wi ja daga mbe kala jen we.

³ Ēen f̄o, Ȳen̄j̄e li ka lere ŋa ndanla, li ma ko f̄o wo jen.

⁴ Ki kala na, mbe yala ye yewige ŋa ȳe yewe ki ni, f̄o: We daga mbaa yarisunndo kara kaa le? We ni fuun w̄e ge jen j̄en ge ma

yo yarisun̄go ki woro yaraga ka laga dunruya wi ni. W̄e ge jen ma yo ȳen̄j̄e la ȳe wogo wa naa Ȳen̄j̄e nungba lo pun̄go na.

⁵ Ali na kaa pye leele pe maa naayeri yaara nakoma tara na yaara ta yinri ȳen̄j̄e, pa ki si yen ma, katugu leele pe ma yo ȳen̄j̄e leger̄e wa konaa tafenne leger̄e ni.

⁶ Ēen f̄o, konaa ki ni fuun, woro wo yeri, Ȳen̄j̄e nungba li yen wa, lo li yen we To we. Lo li yaraga ki ni fuun ki da. We yen laga lo kala na. We F̄o nungba wi yen wa, wo wi yen Zhezu Kirisi we. Yaara ti ni fuun ti yen laga wo fan̄ŋa na, woro fun we yen laga wo fan̄ŋa na.

⁷ Ēen f̄o, leele pe ni fuun sigi kaselege ki jen. Leele p̄le la pye ma tara yarisunndo ti ni f̄o j̄en ge, ki kala na ali nala pe yen naga kara ti kaa nari jate paa yarisunndo kara yen. Pe nawa jatere wi kologo pe na, a p̄e pe ȳe yan fȳonḡo ni ki yaakaga ki kala na.

⁸ Yaakaga ma ki yaa ti wee fulo wa Ȳen̄j̄e li tanla. Na wee ka ka, ki se yaraga ka k̄on we na. Na waga si ka ka, ki se yaraga ka taga we kan.

⁹ Ye ȳe yingiw̄e jen, yaga ka ti ȳȳin̄ge ŋa ȳe ta n̄e piin ma, ki mbele pe fan̄ŋa ki kologo wa tagawa pi ni, wa kan wi to wa kapege ki ni.

¹⁰ Katugu mboro ŋa ki «kajenme» pi yen ma yeri, lere ŋa wi fan̄ŋa ki kologo wa tagawa pi ni, na wa ka s̄on yan ma cen na nii yarisun̄go go ka ni, wii yaa kotogo ta mbaa yarisunndo kara ti kaa wi le?

† **7:37 7.37** Ēen f̄o, lere ŋa wi jatere wi yen ma cen wi na, na yaraga ka woro naa ngbanga ki wogo ki na, na wi mbe cew ta wi ȳera nandanwa kala li na, na wiga yere ki yerewe wa wi nawa mbe yo wi soo sumborombyo ŋa wi fa naŋa kala jen wi le p̄r̄o, kona wi kajenje pye. † **7:38 7.38** Kì pye ma, ŋa ka wi sumborombyo ŋa wi fa naŋa kala jen wi le p̄r̄o, wi kajenje pye, ŋa si suu woo le p̄r̄o, wo kajenje pye naa ma we.

¹¹ Kiga pye ma, ki sefo ŋa wi fanŋga ki kologo, wo ŋa Kirisi wi ku wi kala na, wi yaa punŋo ma «kajenme» pi kala na.

¹² Na ye kaa kapege piin ye sefenne pe na ma, mbaa pe nawa jatere ŋa wi kologo wi jogo, kona Kirisi wo yaa kapege piin wi na.

¹³ Ki kala na, na kaa pye yaakaga ki yaa ti na sefo wii to wa kapege ki ni, pa mi sege kara ta ka naa fyew, janŋo na sefo wiga ka to wa kapege ki ni.

9

*Pitunŋo wi tunŋo,
kooa ŋga ki daga paa piin wi kan*

¹ Mi Poli, mi woro lesee wi le? Mi woro pitunŋo wi le? Mii we Fo Zhezu wi yan wi le? Mi yo yoro ye yen yaraga ŋga ki yen naga nari ma yo mi tunŋo pye we Fo wi kan?

² Ali na kaa pye mi woro pitunŋo pele yeri, yoro wo na, mi yen pitunŋo ye yeri; katugu wa ye gbogolomo pi ni we Fo wi ni, yoro ye yen yaraga ŋga ki yen naga nari fo mi yen pitunŋo.

³ Mbele pe yen nala sanga, mi yen na pe yon sogo yege ŋga na ki ŋga:

⁴ Ki kologo woro na yeri mbaa nii mbaa woo na tunŋo ki na wi le?

⁵ Ki kologo woro na yeri mbele jele tagafo wa pori fun wila pinlele na ni paa yege ŋga na pitunmbolo sanmbala poro naa we Fo wi nosepiile pe ni, naa Sefasi ni pe yen naga piin wi le?

⁶ Nakosima, mi naa Barinabasi woro ce we daga mbaa tunŋo piin mbaa we yon suro ti taa we ye wi le?

⁷ Ambo la ka logo fo lere wa kari sorodasheya, ma songoro naa yege go kala li lee? Nakoma ambo wi ma ezezen tiire sanri, ti pire tiga ka le, wila la ta kaa? Nakoma

ambo wi maa yaayoro konri, wila sila ti nono wa woo?

⁸ Yaga kaa ki jate ndee mila na senre ti yuun mala kee ki kan senwee piile pe kapyege ko na; katugu, Moyisi lasiri wi yen naga nunŋba ki yuun fun.

⁹ Ki yen ma yonlogo wa wi ni ma yo fo: «*Nege ŋga ki maa bile wi tangala naa pyo wi woo, maga kaga yon ki po.*»† Nere wogo ko ki Yenŋele li jori, a li si ko yo ma wi le?

¹⁰ Woro kala ma ki ti, a li si ko yo ma wi le? Kaselege ko na, ki senre tila yonlogo woro kala na. Ki daga ŋa wi maa fali wo naa ŋa wi maa bile wi suun na wi pyo wi woo, paa pe tunŋo ki piin, pe jigi wi pye ki na fo pe yaa ka pe tasaga ta. ¹¹ We Yinnekpoyi yariluguro ti lugu wa ye nawa, na we kaa ye kee yaara ta taa, ko yen kagbogo ma toro wi le?

¹² Na kaa pye ki kologo yen pele yeri paa taa ye yeri, ki kologo woro woro yeri waa taa ye yeri mbe we poro na wi le?

Ma si yala, we sila ki kologo ki ja ki pye ma we kan. Een fo, we yen na kala li ni fuun li kunni we ye ni, janŋo waga ka kala la pye li Kirisi wi Sentanra ti yege pari tiga kaa yari.

¹³ Yege jen ma filige ki na ma yo mbele pe maa tunŋo piin wa sherigo gbogo ki ni, pa pe maa pe yon suro ti taa na yinrigi wa sherigo gbogo yaara ti ni. Mbele pe maa tunŋo piin wa saraga wosaga ki na, pe maa pe tasaga taa wa ki saraga yaara ti ni.

¹⁴ Ki pyelomo nunŋba pi na fun, we Fo wigi konon kan ma yo mbele paa Sentanra ti yari, yaraga ŋga kila taa wa Sentanra yarawa tunŋo ki ni, paa pe yon suro ti taa wa ki ni.

¹⁵ Een fo, ki wogo ŋga mii ka pye. Mi woro naga sewe ŋa wi

† 9:9 9.9: Dete 25.4

torogi ye yeri, mbe ye yenri yaa ki piin na kan. Sanni lere mbe sanla gbogowo kala li jogo, pa mbe ku ko mbe mbonro na yeri ko na.

¹⁶ Mii daga mbaa na yee gbogo Sentanra nda mila yuun to kala na, katugu ti yowo pi pye na yeri jorowo kala. Na mi woro na Sentanra ti yari, jogo yen na wogo.

¹⁷ Ndee ki pye mi na nandanwa kala li ti mila ki tunngo nga ki piin, mi jen naa ki jate mbe tonli ta. Een fo, ki yen tunngo nga ki telege na na, ki daga mbege pye.

¹⁸ Ki pye ma, yingi tonli mi yaa ta wa? Ki tonli wo wi na fo: Mbaa Sentanra ti yuun, mi ka kaa ki piin penjara na. Tonli na mbe ja ya mbaa lagajaa na yee kan wa Sentanra yowo pi ni, mboo yaga wa.

¹⁹ Mi yen lesee, mi woro lere wa kulo. Ma si yala, milan yee pye leele pe ni fuun kulo, jango mbe legere ta.

²⁰ Na mi kaa tunngo piin wa Zhufuye pe sogowo, mi maa piin paa Zhufuye woo yen, jango mbe Zhufuye pe ta. Mbele pe maa tanri Moyisi lasiri wi na, mi kaa tunngo piin wa pe sogowo, mi maa tanri ki lasiri nungba wi na, jango mbe pe ta.

²¹ Ki pyelomo nungba pi na fun, mbele pee Moyisi lasiri wi jen, na mi ka pye pe ni, mi maa tanri paa pe yen, mila la lasiri wogo ko jate, jango mbe pe ta. Ko woro mbe ka yo mi woro na Yennele li lasiri wi gbogo, katugu mi yen na tanri Kiriwi lasiri wi na.

²² Mi ka pye mbele pe fannga ki kologo wa tagawa pi ni pe ni, mi mala yee pye paa pe yen, jango mbe mbele pe fannga ki kologo pe ta. Mi yen nala yee piin pyewe pi ni fuun pi na leele pe ni fuun pe kan, jango kiga pye yee o yee,

mbe ta mbe pele sho pe ni.

²³ Mi yen na ko ki ni fuun nga ko piin Sentanra ti kala na, jango mbanla tasaga ta wa ti yarawa pi ni.

²⁴ Yoro jate yege jen ma yo mbele pe ma pye wa kashara fene li fezaga, pe ni fuun pe maa fee, een fo, lere nungba wi ma sara wi ta. Ki kala na, yaa fee ma fun, ye ta yege sara wi ta.

²⁵ Kashara fene fevenne pe ni fuun pe ma pe yee yigi kagala cengele legere ni. Pe maa ko piin ma, mbe ta mbe mege tanjala ta, na li ma kaa jogo. Een fo, woro wo naga piin, mbe mege tanjala ta, na li yen mbajogowolo.

²⁶ Ki kala na, mi yen na fee mala yengele ke kan na fenge ki kosaga ki na. Mi yen paa kenngungolo jire pyefo yen, na wila la gboon jaga.

²⁷ Mi yen nala yee wire ti jolo ngbanga mari kannga na yee kulo, jango mi jate na mi ka Yennele senre ti yo leele pe kan mbe ko, paga ka je na na.

10

Kagala ngele kaa Izirayeli tara woolo pe ta ke yen na we yege nari

¹ Sefenne, we teleye mbele paa pye na tanri Moyisi wi ni, nga kila pe ta, mila jaa ye ye yee nawa to ki na. Pe ni fuun paa pye wa kambaaga ki nogo, a kila pe go singi. Pe ni fuun paa tanga ma Kogojee yeen wi kon ma yiri.

² Wa kambaaga konaa kogojee wi ni, pe ni fuun paa batize† ma pye nungba Moyisi wi ni.

³ Yennele laa yaakara nda kan, to pe ni fuun paa ka.

⁴ Tonmo mba Yennele laa kan, po pe ni fuun paa wo, katugu walaga nga kila taga pe na ma yiri wa Yennele li yeri, pa tonmo pila

† **10:2 10:2:** Laga ki verise na wi ni batize wi koru wi yen naga nari ma yo Moyisi wo wila pye pe yege sinfo. Pe torowo wa kogojee wi ni pi yen ma taanla batemu wi ni.

pye na yinrigi wa ki ni, a paa woo. Ki walaga ko layi nga Kirisi we.

⁵ Έεν ƒo, pe ni, pe legere la pye wa, pe kala li sila Yenjele li ndanla, ki kala na, paa ku wa gbinri wi ni.

⁶ Ki kagala kaa pye mbaa we yege nari, jango we yege ka ka yiri yaripere ti na, paa yege nga na paa yege yirige ti na we.

⁷ Yaga ka pye yarisunndo sunvenne, paa yege nga na pele la pye we. Paa yege nga na ki yen ma yonlogo wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo ƒo: «*Leele pe si cen ma li, ma wo. Ko pungo na, a pe si yiri ma yo.*»†

⁸ Waga kaa keenre piin, paa yege nga na pe ni, pele laga pye we, ƒo a lere waga nafa ma yiri taanri (23 000) wo ku pe ni pilige nungba ki ni.

⁹ Wee daga mbe Kirisi wi wa mbe wele, paa yege nga na pe ni, pele laa wa ma wele, a wooro ti pe noori ma pe gbo.

¹⁰ Yaga kaa kongori Yenjele li na, paa yege nga na pe ni, pele laga pye. Kunwo pi yen merege na yeri, a wi pe gbo.

¹¹ Ki kagala ke pye pe na mbaa pele yege nari. Kaa yonlogo mbe we yeri, woro mbele we yen na we yinwege ki piin ki dunruya koyege nga ki yongo yeen ki ni we.

¹² Ki kala na, na kaa ki jate wi yen ma yere, wi daga mboo ye yingiwe jen wiga ka to.

¹³ Wamawelewe po pa fa ye ta, ki pye pi fa keli mbe lere wa ta ghen. Yenjele li yen senre nungba yofu li yon fogolo ngele li kon ke kanngolo, li se yenle ki na wamawelewe pi ye ta pi sa toro ye fannga ki da wi na. Έεν ƒo, na wamawelewe piga ghen ye na sanga o sanga, pa li yaa yirisaga kan ye yeri, jango ye ya yoo kun ye ye ni.

Wee daga mbe gbogolo yarisunndo ti ni

¹⁴ Na wenne, ye ye yingiwe jen yarisunndo sunmo pi ni.

¹⁵ Mi yen na para ye ni ma mbe yo ƒo leele mbele pe yen tijinliwe fenne. Yoro jate ye nga mila yuun ki cancan ye wele.

¹⁶ Ye jatere pye duwaw wojenne li wogo ki na, lo na we maa Yenjele li shari li kala na we. Na we kaa woo wa li ni sanga na ni, lo li ma we gbogolo nungba Kirisi wi kasanwa pi ni. Buru na we ma koonlo koonlo ma ka, na we kaa wi kaa sanga na ni, wo wi ma we gbogolo nungba Kirisi wi wire ti ni.

¹⁷ Buru wi yen nungba. Ki kala na, ali maga ta we yen ma lege, we pinle ma pye wire nungba; katugu we ni fuun we ma we tasaga ta wa ki buru nungba wi ni.

¹⁸ Ye Izirayeli tara woolo pe kala li wele. Yaara nda pe ma wo saraga, mbele pe maa ti kaa, pe ma gbogolo nungba Yenjele li ni, lo na saraga wosaga ki ma pye li wogo we.

¹⁹ Mila jaa mbe yo mele san? ƒo kara nda pe tege ma yarisunngo ki sun, ti yen yaraga ka le? Nakoma yarisunngo jate ki yen yaraga ka le?

²⁰ Ayoo de! Έεν ƒo, mi yen naga yuun ƒo mbele pee sheri, saraga nga pe maa woo, pe maa ki woo gboshugulo poro yeri, paa laga woo Yenjele yeri. Ki kala na, mi woro na jaa yoro naa gboshugulo pe ni ye gbogolo.

²¹ Ye se ya mbaa woo wa we ƒo wi wojenne li ni, mbaa woo wa gboshugulo pe wojenne li ni fun. Ye se ya mbaa nii wa we ƒo wi tabali wi na, mbaa nii wa gboshugulo pe tabali wi na fun.

²² Nakoma waa jaa mbaa ki piin ma, mbe yenjara† le we ƒo wi ni

† 10:7 10:7: Eki 32.6 † 10:22 10:22: Zhaki 4.5

wi le? Yaa ki jate we fannnga kɪ we wi wogo ki na wi le?

Yaa Yennele li gbogo wa ye kapyege ki ni fuun ki ni

²³ Leele pele maa yuun fo: «We mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin.» Kaselege yi, een fo, kagala ke ni fuun woro tonli ni. «We mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin,» een fo, kala li ni fuun na la fannnga kaan leele pele yeri wa tagawa pi ni.

²⁴ Lere kpe ka kaa wi yee yonwo po jaa, fo wi lewee yenle wi yonwo po.

²⁵ Kara nda fuun pe maa pere wa kara peresaga, ye mbe ya mbaa ti kaa. Yaga kaa yewe ti yirisaga wogo ko na, mbe ye nawa jatere wi piri ye na;

²⁶ katugu ki yen paa yege nga na Yennele senre sewe wi yen naga yuun fo: «Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti yen we Fo wo woro.»

²⁷ Na wii sheri, na wa ka ye yeri mbe yo ye sa li, na yaga yenle mbe kari, wi ka yaraga o yaraga tege ye tanla, ye ko ka. Yaga ka yewige kpe yewe ki wogo ki na ye nawa jatere wo kala na.

²⁸ Een fo, na lere wa ka ye pye mbe yo fo: «Yarisunndo kara ri nda to,» yaga ka ta ka, na wi ye kogori wi kala na, konaa nga wi nawa pi yen na jate ki kala na.

²⁹ Mi woro na para lagame ye nawa jatere wo kala na, fo lere sanja wi nawa jatere wo kala na.

Ki kala na, kii daga lere wa nawa jatere mbaa na jeregi na lesewe pi kala na.

³⁰ Na mi ka Yennele li shari nga mila kaa ki kala na, yingi na pe sila na mege ki jogo mi Yennele li shari yaakaga nga wogo na ki mege ni?

³¹ Ki kala na, ye yen na nii wi yo, ye yen na woo wi yo, kala o kala ye mbe pye, yaa li ni fuun li piin yaa Yennele li gbogo.

³² Yaga ka ti lere wa mbe to kapege, Zhufuye poro wele o, mbele pe woro Zhufuye o, Yennele li Legilizi woolo wele o.

³³ Yaa piin paa na yen. Mi yen naga ngbanga na kala li pe ni fuun pe ndanla kagala ke ni fuun ni. Mi woro nala yee yonwo po jaa, een fo, lelegere yonwo mila jaa, jango pe ta pe sho.

11

¹ Yaa na forogi paa yege nga na mi yen na Kirisi wi forogi we.

TAGAFENNE PE TANGALOM GBOGOLOM WOULO PE SOGOW

11.2-14.40

We daga mbe pye yege nga na wa sherisaga

² Mi yen na ye sonni, katugu ye yen na nawa tuun na na kala li ni fuun ni, mala yerewe senre ti yigi paa yege nga na miri naga ye na we.

³ Konaa ki ni fuun, mi yen na jaa yege jen ye yo fo Kirisi wi yen nanja pyew wi go na. Nanja fun wi yen jele wi go na. A Yennele li yen Kirisi wi go na.

⁴ Ki kala na, nanja na fuun kaa Yennele yenri, nakoma mbaa Yennele li senyoro yuun, mbe yala wi go ki yen ma ton, wi maa Kirisi wi tifaga.

⁵ Een fo, jele na fuun kaa Yennele yenri, nakoma mbaa Yennele li senyoro yuun, mbe yala wii mbolo po mboo go ki ton, wi maa wi polo wi tifaga. Kona, ki ma cen nde pe ki jele wi go ki kulu.

⁶ Na jele na si mbolo po, wuu yinzire ti koonlo. Een fo, na kaa pye mbe go ki kon, nakoma mbege kulu ki yen fere ni jele wi yeri, ki daga wila mbolo poo.

⁷ Nanja wii daga mbe mbolo po mboo go ki ton, katugu wi yen Yennele li yanlee naa li gbogowo.

Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo yɛn naŋa wi gbɔgɔwɔ.

⁸ Kaseleɛ ko na, naŋa wi sila da mbe yiri wa jɛlɛ wo ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wila da ma yiri wa naŋa wi ni.

⁹ Naŋa wi sila da jɛlɛ wo kala na, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wila da naŋa wi kala na.

¹⁰ Ko ki ti mɛrɛgɛye pe kala na, tɛgɛrɛ daga mbe pye wa jɛlɛ wi go ki na, mbege naga fɔ wi yɛn wa wi pɔlɔ wi fanŋga ki nɔgɔ.

¹¹ Ma si yala, wa we yinwege ki ni we Fɔ wi ni, jɛlɛ wi se ya kari mbe naŋa wi da, naŋa wi se si ya kari mbe jɛlɛ wi da.

¹² Katugu yɛgɛ nɔga na jɛlɛ wila da ma yiri wa naŋa wi ni, ki pyɛlɔmɔ nungba pi na fun, jɛlɛ wi ma naŋa wi se. Ki ni fuun ki yɛn na yinrigi Yɛnɛlɛ lo yeri.

¹³ Yoro jate ye jatere pye ki na ye wele: Ki yɛn ma yala jɛlɛ wila Yɛnɛlɛ yɛnri wi go kiga ka pye tɔnɔgɔ le?

¹⁴ Sɛnwee pyɔ wi dalɔmɔ jate pi yɛn na ye nari fɔ na naŋa wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki ma pye fɛrɛ ni wi yeri.

¹⁵ Ma si yala, na jɛlɛ wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki ma pye wi gbɔgɔwɔ, katugu yinzitɔnɔrɔ ti kan jɛlɛ wi yeri mbe pye wi go ki yaritɔnɔgɔ.

¹⁶ Na kaa pye lere wa na jaa mbe kendige wɔ ki wogo ki na, wigi jɛn wi yo fɔ ki woro we kaleɛ, ki si woro kaleɛ wa Yɛnɛlɛ li legiliziyɛ pe ni fun.

We Fɔ wi suro liwen

(Mati 26.26-29; Maki 14.22-25; Luki 22.15-20)

¹⁷ Nɔga mi yaa yo mbe ye kan, mi se ya mbaa ye sɔnni ki wogo ki na, ko yɛn fɔ finliwɛ mba ye maa finli, pi woro na kajɛnɛ piin ye kan, fɔ ye jɔgɔwɔ po.

¹⁸ Ki kɔnɔbanɔga, pɛge yo mala kan ma yo na yaga ye yɛɛ gbogolo sanga nɔa ni, pele ma

kɔn pe yɛ pe yɛ. Mi taga ki na kanɔgɛyɛgɛ nungba.

¹⁹ Ki daga jate ye yɔn ki pye ki yɛ ki yɛ, jango mbele pe yɛn tagafɛnnɛ jɛmbele wa ye sɔgɔwɔ, pe ta pe jɛn.

²⁰ Na yaga ye yɛɛ fili ma, kona, we Fɔ wi suro to ma yaa nii;

²¹ katugu ye kaa nii sanga nɔa ni, lere nungba nungba pyew wi maa fyɛɛle mboɔ sutara ti li mbe sanmbala pe yaga. Ki ka cɛn ma, fungo ma pye pele na, ma si yala, pele yɛn ma tin sinme ni.

²² Yinre woro ye yeri yaa nii yaa woo wa ti ni wi le? Nakosima, Yɛnɛlɛ li Legilizi wo yaa piin faa, na jaa mbaa fɛrɛ waa mbele yaraga woro pe yiri pe na wi le? Yaa ki jate mbe yinɔgi yo ye kan? Mbaa ye sɔnni lee? Mi se ya ye sɔn ko na dɛ.

²³ Katugu nagawa mba mi ye naga, mɔu ta we Fɔ wo yeri fɔ: We Fɔ Zhezu paa wi le kɛɛ yɛmbine na ni, a wi si buru le.

²⁴ Naa wila kaa Yɛnɛlɛ li shari, a wi suu kɔɔnlɔ ma sho fɔ: «Ija yɛɛn wo wi yɛn na wire re, ti kan ye kala na. Yaa ki wogo nɔga ki piin yaa nawa tuun na na.»

²⁵ Ki pyɛlɔmɔ nungba pi na fun, naa paa kaa li ma kɔ, a wi si wɔjɛnnɛ li lɛ ma sho fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo li yɛn Yɛnɛlɛ li yɔn finliwɛ fɔnmbɔ we, ki yɔn finliwɛ pi le na kasanwa po ni. Sanga o sanga ye kaa woo wa ki wɔjɛnnɛ na li ni, yaa ki piin yaa nawa tuun na na.»

²⁶ Sanga o sanga yaga ki buru nɔa wi ka, mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ na li ni, we Fɔ wi kunwɔ wogo ko yaa yuun fɔ wi sa pan.

²⁷ Ki kala na, na lere wa ka we Fɔ wi buru wi ka, mbe wɔ wa wi wɔjɛnnɛ li ni mbe yala wi pyɛlɔmɔ pii yala, wi maa yɛɛ le kapege we Fɔ wi wire naa wi kasanwa pi kala na.

28 Lere nunɓa nunɓa pyew wuu nawa pi cancan gben, ko punɓo na, wii ki buru wi ka, wi wo wa ki woɓenne li ni;

29 katugu lere ɗa kaga buru wi ka, mbe wo wa ki woɓenne li ni, na wii ɗa ki yen na yuun we Fɔ wi wire wogo ki na ki koro jen, wo yen na kaa na woo na kiti waa wi yee na†.

30 Ko ki ti ye ni, lelegere yen yambala, a pe fanɗa ki ko pe ni. A lelegere ku fun.

31 Ndee ki pye waa kiti koon we yee na, Yenɗele li se jen na kiti kon we na.

32 Een fo, we Fɔ wi yen na kiti koon we na, na we koro, janɗo kiti wiga ka to dunruya woolo pe na mbe we pinle pe ni.

33 Ki kala na, sefenne, na yaga ye yee gbogolo we Fɔ wi suro lige ki na, ye ye yee sige.

34 Na funɗo ka pye lere wa na, wila nii wa wi go, janɗo yaga kaa ye finliwe pi piin mbaa kiti waa ye yee na. Kagala sanɗgala koro na, na mi ka ka gbɔn wa ye na, mi yaa ke gbegele.

12

Yinnekpoyi li yarikanra re

1 Sefenne, mi woro na jaa ye koro kambajenmbele Yinnekpoyi li yarikanra ti wogo ki na.

2 Yege jen ma yo sanga ɗa ni ye fa Yenɗele li jen, yaa pye na tilele na kee yarisunndo nda ti woro na para ti korogo.

3 Ko kala ki ti mila jaa yege jen ye wali ki na fo lere ɗa fuun wi maa para Yenɗele li Yinne li fanɗa na, wo wa kpe se ya mbe yo Zhezu wi yen ma danɗa. Lere kpe se ya mbege yo mbe yo Zhezu wi yen we Fɔ, na Yinnekpoyi lo fanɗa ma.

4 Yarikanra ti cengele ke yen ma lege, een fo, Yinnekpoyi nunɓa lo li maa ti kaan.

5 Tunndo ti cengele ke yen ma lege, een fo, ti yen na piin we Fɔ nunɓa wo kan.

6 Tunndo pyelomo pi cengele ke yen ma lege, een fo, Yenɗele lo nunɓa li yen na ki ni fuun ki piin wa leele pe ni fuun pe nawa.

7 Yinnekpoyi li maa li yee nari yarikanga ɗa laa kaan lere nunɓa nunɓa pyew wi yeri ki fanɗa na, leele pe ni fuun pe yonwo pi kala na.

8 Yinnekpoyi li ma tijinliwe senyogo kan wa yeri. Ki Yinnekpoyi nunɓa li ma kajenme senyogo kan wa yee yeri.

9 Li nunɓa li ma tagawa kan wa yeri. Li nunɓa le naa, li ma fanɗa kan wa yeri wila yambala pe sagala.

10 Li ma wa kan wo mbe ya wila kafonɗgolo piin, ma wa kan wo mbaa Yenɗele li senyoro yuun, ma wa kan wo mbe ya wila yinne tipegele ke jenni wila ke woo kaselege Yinne li ni. Li ma fanɗa kan wa yeri wo mbaa yuun senfonndo ni, ma fanɗa kan wa yeri naa wo mbaa ki senfonndo ti koro wi yuun.

11 Ki Yinnekpoyi nunɓa lo li maa ki kagala ke ni fuun ke piin, li yen na yarikanga kaan lere nunɓa nunɓa pyew wi yeri ma yala li nandanwa kala li ni.

Wire nunɓa ti lara ti yen ma lege

12 Kirisi wi yen paa wire yen, nda ti lara ti yen ma lege. Ki wire ti si yen nunɓa, ali maga ta ti lara ti yen ma lege o.

13 We ni fuun, Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, kulolo naa lesele, we ni fuun we batize ma pye wire nunɓa Yinnekpoyi

† 11:29 11:29: Wi yen na kaa na woo na kiti waa wi yee na, katugu wila Kirisi wi kunwo pi tifaga.

nunḡba li fanḡa na. We ni fuun, a wèḡe Yinne nunḡba li ta.

¹⁴ Laga nunḡba ma ki yen wire ti na, εen fɔ, ti lara ti yen ma leḡe.

¹⁵ Na jele liga yo fɔ li woro keε, fɔ ki kala na li woro wire ti laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye wire ti laga ka le?

¹⁶ Na nunḡbolo liga yo li woro yenmbyɔ, fɔ ki kala na li woro wire ti laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye wire ti laga ka le?

¹⁷ Ndeε ki pye wire ti ni fuun ti yen yenmbyɔ, leele pe jen naa nuru mεle? Ndeε ki pye ti ni fuun ti yen nunḡbolo, lere wi jen naa nuwɔ po taa mεle?

¹⁸ Kaseleḡe ko na, Yenḡele li wire ti lara ti ni fuun ti teḡe wa wire ti ni paa yeḡe ḡa na li yen naga jaa we.

¹⁹ Ndeε ki pye wire ti ni fuun ti laga ki yen nunḡba, wire ti jen na pye se yeri?

²⁰ Ko kɪ ti wire ti lara ti yen ma leḡe, εen fɔ, wire to yen nunḡba pe.

²¹ Kɪ pye ma, yenmbyɔ wi se ya mbe keε ki pye fɔ: «Na kala woro ma ni!» Go fun ki se ya mbe jeḡele ke pye fɔ: «Na kala woro ye ni!»

²² εen fɔ, kaseleḡe ko na, wire ti lara nda ti yen ndεε ti fanḡa kɪ kologo, ti kala yen we na fɔ jenḡe.

²³ Wire ti lara nda we maa jate tii daga gbɔḡowɔ ni, we maa to gbogo fɔ jenḡe. Nda ti yen fere woro we yeri, we maa to fere ma we.

²⁴ Ma si yala, lara nda waa la jate fere woro, to kala woro ko ni. Yenḡele li wire ti gbeḡele, ti laga ḡa kɪ gbɔḡowɔ pɪ kologo, ma gbɔḡowɔ kan ko yeri,

²⁵ janḡo wire tiga ka kɔɔnɔ ti ye ti ye, εen fɔ, ti lara ti ni fuun tila nawa tuun ti yeε na.

²⁶ Na wire ti laga ka kaa jɔɔ, wire ti lara ti ni fuun ti ma pinle na jɔɔ kɪ ni ja. Na wire ti laga ka

ka gbɔḡowɔ ta, wire ti lara sannda pyew ti maa yɔḡori kɪ ni ja.

²⁷ Ye ni fuun ye yen Kirisi wi wire, ye ni fuun nunḡba nunḡba ye yen kɪ wire ti laga ka.

²⁸ Ko kɪ ti Yenḡele li leele pele teḡe wa Legilizi: Kɪ konḡbanḡa li pitunmbolo teḡe. Kɪ shyen wogo, ma Yenḡele yon senre yofenne teḡe. Kɪ taanri wogo ma nagafenne teḡe. Ko punḡo na mεε kafonḡɔɔ pyefenne teḡe, naa yambala sagala fenne ni, naa leele sagafenne ni, naa yekeele ni, naa mbele pe maa yuun senfonndɔ ni.

²⁹ Leele pe ni fuun woro pitunmbolo. Pe ni fuun woro Yenḡele yon senre yofenne, pe ni fuun woro kafonḡɔɔ pyefenne.

³⁰ Kɪ yawa si kan pe ni fuun yeri mbaa yambala sagala. Pe ni fuun se ya mbaa yuun senfonndɔ ni. Pe ni fuun se ya mbaa senfonndɔ ti korɔ wi yuun.

³¹ Yarikanra nda ti yen kagbɔḡo yon, yaa to jaa.

εen fɔ, yinḡo ni, konɔ na li yon ma we kɪ ni fuun kɪ na, mi yaa li naga ye na.

13

Ndanlawa senre

¹ Ali na mi ka leele pe senre to naa merεḡeye pe senre ti jen mbaa ti yuun, na ndanlawa woro wa na nawa, na magala li yaa pye paa kenḡene tinne, nakoma weleḡe tinne yen.

² Ali na mi ka ya mbaa Yenḡele li senyoro yuun, mbe ya mbe ḡundo kagala naa kagala ke ni fuun ke jen, ali na tagawa pi ni fuun piga pye na yeri fɔ mbe ya mbaa yanwira ti yinrigi wa ti yonḡo ke ni, na ndanlawa woro wa na nawa, mi woro yaraga ka.

³ Ali na mi kanla keε yaara ti ni fuun ti yeεe fyonwɔ fenne pe na ti pye pe yaakara, mbanla wire ti kan yere mbe yo ti sogo, na

ndanlawa woro wa na nawa, ko se ya yaraga ka yon na kan.

⁴ Ndanlawa pi ma lere kan wi maa kagala kunni wi yee ni, na kajenge piin. Wila la yenjaga piin. Wila wi yee mbonro lere na, wila sila wi yee gbogo.

⁵ Ndanlawa piga pye lere na ni wila la fere kala piin. Wila la wi yee yonwo po ce jaa. Wila la konro taa fyafyaw. Wila sila kapege jate.

⁶ Ndanlawa ka pye lere na ni, wila la yogori kambasinngge ki na, een fo, wi maa yogori kaselege ko na.

⁷ Ndanlawa pi ma ti we maa leele kala yari. Pi ma we kan we tagawa ta kala li ni fuun ni, we jigi wi pye kala li ni fuun na, waa kagala ke ni fuun ke kunni we yee ni.

⁸ Ndanlawa pi se ko fyew. Mbaa Yennele li senyoro yuun, ki yaa ka ko. Senfonndo yogo ki yaa ka ko. Kajenme fun pi yaa ka ko;

⁹ katugu kajenme jenri we jen, Yennele li senyoro ti jenri we maa yuun.

¹⁰ Een fo, nga ki ki yee yon fili, na ki ka pan, nga kii ki yee yon fili, ki yaa ko.

¹¹ Naa mila pye pyo, puwen senre mila pye na yuun. Mila pye na jaterre piin paa pyo yen, na kagala ke sonri paa pyo yen. Naa mi kaa gbon lere ma pye lelee, mi puwen kaara ti yaga.

¹² Koni, we yen na yaan wurugo wurugo paa yege nga na lere maa wi yee wele duwale. Een fo, sanga wa na paan, we yaa kaa yaan tiyongu. Koni, jenri mi jen, een fo, ko sanga wo ni, mi yaa ka jen jenge paa yege nga na Yennele lilan jen we.

¹³ Yingu, ki yaara taanri nda to ti yen wa: Tagawa, naa jigi tagasaga, naa ndanlawa. Een fo, nga ki gbogo ma we ti ni fuun ti na ko ki yen: Ndanlawa we.

14

Kagala ngele Poli wi yan mbe yo Yinnekpoyi yarikanra ti wogo na

¹ Yaa ndanlawa pi lagajaa. Yaa Yinnekpoyi yarikanra ti jaa fun jenge, Yarikanga nga ye daga mbaa jaa mbe we ti ni fuun na, ko ki yen: Mbaa Yennele li senyoro ti yuun.

² Lere na kaa yuun senfonndo ni, wo na la para leele ni, een fo, wi maa para Yennele lo ni, katugu lere na laa senre ti koro wi nuru. Ngundo kagala wi maa yuun Yinnekpoyi li fannga na.

³ Een fo, na wi maa Yennele li senyoro ti yuun, wo maa para leele pe ni, na pe kaan paa kee yege wa tagawa pi ni, na kotogo kaan pe yeri konaa na pe kotogo ki sogo pe na.

⁴ Na wi maa yuun senfonndo ni, wo maa fannga kaan wi yee yeri wa tagawa pi ni, ma si yala, na wi maa Yennele li senyoro ti yuun, wo maa fannga kaan legilizi woolo pe ni fuun pe yeri wa tagawa pi ni.

⁵ Mila jaa ye ni fuun yaa yuun senfonndo ni, een fo, mila jaa yaa Yennele li senyoro ti yuun ye we ko na. Kaselege ko na, na wi maa Yennele li senyoro ti yuun, wi gbogo ma we na wi maa yuun senfonndo ni wi na, kaawo lere mbe ya wi senfonndo ti koro wi yo, jango legilizi woolo pe ni fuun pe fannga ta wa tagawa pi ni.

⁶ Sefenne, naga yen ma, na mi ka kari wa ye yeri mbe saa yuun senfonndo ni, mbe sigi ta mi si Yennele li kanagala la yo mbe ye kan, nakoma kajenme kala, naa Yennele li senyoro, konaa mbe ye naga, yingi tonli mi yaa kan ye yeri?

⁷ Yaara nda pe maa gboon to naa nda pe maa wiin, paa wegele naa juru yen, na ti magangala ke woro

na jenni na woo ke yee ni, ti yen na nga yuun ki yaa jen mele?

⁸ Na kiga cen ndee mbanlaga winfo wi sigi win mbege filige, ambo wi yaa wi yee gbegele malaga ki kala na?

⁹ Ki pyewe nungba pi na fun, yoro fun na ye senyoro tii filige, senre nda yaa yuun, pe yaa ti koro wi logo mele? Kona, ki yaa cen ndee yaa para waga.

¹⁰ Senre cengele ke yen ma lege laga dunruya wi ni, een fo, senre to ta kpe woro wa, nda koro woro ti na.

¹¹ Ma si yala, senre nda paa yuun na ni, na mi siri jen, na wila ki senre ti yuun, wi yaa pye nambanja na yeri, mi fun mi yaa pye nambanja wi yeri.

¹² Ko ki ti yoro fun, mbege ta ye yen na Yinnekpoyi yarikanra ti lagajaa, nda ti yaa legilizi woolo pe kan paa kee yegge wa tagawa pi ni, yaa to legera jaa.

¹³ Ki kala na, na wi maa yuun senfonndo ni, wi daga mbe Yennele li yenri, jango mbe ya mbaa ki senfonndo ti koro wi yuun.

¹⁴ Katugu na mi kaa Yennele yenri senfonndo ni, kona, na yinne lo li yen na yenri, na jatere wo ni woro wa.

¹⁵ Yingi mi yaa pye san? Mi yaa la Yennele li yenri na yinne li ni, mbaa li yenri fun na jatere wi ni. Mi yaa la yuuro koo na yinne li ni, mbaa yuuro koo fun na jatere wi ni.

¹⁶ Nakoma, na ma kaa Yennele li shari ma yinne lo ni ce, lere na wi yen ma cen wa janwa wi sogowo na nuru, wi yaa «anmiina» wo sho mele, na maga Yennele li shari mbe ko we? Nda maa yuun, wi se ya mberi jen.

¹⁷ Ali na kaa pye Yennele ma li shari yenrewe mba ni pi yon, pii

fanna kan ki lerefo wi yeri wa wi tagawa pi ni.

¹⁸ Mi yen na Yennele li shari katugu mi maa yuun senfonndo ni ma we ye ni fuun ye na.

¹⁹ Een fo, wa legilizi, mbe senpiile kangurugo yo na jatere wi ni mbe ta mbe sanmbala pe naga, ko na ndanla ma we mbe senfonndo senpiile waga ke (10 000) yo ko na.

²⁰ Sefenne, yaga ka pye piile jatere pyewe po na. Kapege ko kangolo, ye pye ki mbajenmbele paa piile yen. Een fo, ye jatere pyewe po na, ye pye lelele.

²¹ Ki yen ma yonlogo wa lasiri sewe wi ni ma yo fo:

We Fo wi yo fo:

Mi yaa ka yo ki leele mbele pe ni leele pele yegge senre ni.

Mi yaa ka yo pe ni nambambala pele yon.

Konaa ki ni fuun yere, pe se ka logo na yeri†.

²² Ki kala na, mbaa yuun senfonndo ni ki yen kacen mbele pee taga poro kan, ki woro kacen tagafenne kan. Mbaa Yennele li senyoro ti yuun, ko yen kacen tagafenne poro kan, ki woro kacen mbatagambala poro kan.

²³ Legilizi woolo pe ni fuun paga gbogolo mbaa Yennele gbogo, na pe ni fuun pe kaa yuun senfonndo ni, kiga yala tagafenne pele yegge, nakoma mbatagambala pele pan ma ye wa ye sogowo, pe se yo fo yara ti ye ye ni wi le?

²⁴ Een fo, na tagafo wa yegge, nakoma na wi woro tagafo wa ka ye wa ye sogowo, mbe yala ye ni fuun ye yen na Yennele li senyoro yuun, nda wila nuru ye yeri, ti yaa wi jeregi mbe kiti kon wi na.

²⁵ Jatere na wi yen ma lara wa wi nawa, wi yaa yiri funwa na. Kona, wi yaa to mboo yegge ki jiile wa tara mbe Yennele li

† 14:21 14:21: Eza 28.11,12

gbogɔ, mbe yo fɔ: «Kaselege ko na, Yenɲele li yen na ye sɔgɔwɔ!»

Legilizi kagala ke yege wɔmɔ kala

²⁶ Sefenne, yinɲi we daga mbe pye? Na yaga ye yege gbogolo sherege ki na, wa wogo yen mbaa yuuro koo, wa wogo yen mbaa leele nari, wa wogo yen mbe kanagala yo, wa wogo yen mbaa yuun senfonndo ni, wa wogo yen mbaa ki senfonndo ti kɔrɔ wi yuun. Ki kagala ke ni fuun ke daga mbaa piin mbe legilizi wi saga wila kee yege wa tagawa pi ni.

²⁷ Na pele kaa yuun senfonndo ni, pee daga mbe toro leele shyen naa leele taanri na. Pe ni fuun paa yuun pe yosanga wi na. Lere wa mbaa ki senfonndo ti kɔrɔ wi yuun fun.

²⁸ Na lere wa woro wa mberi kɔrɔ wi yo, pe pyeri wa legilizi. Paa yuun wa pe yege nawa Yenɲele li ni.

²⁹ Mbele pe maa Yenɲele li senyoro ti yuun, pe ni, ki daga shyen, nakoma taanri mbaa para, pe sanmbala paa ki senre ti can-can.

³⁰ Na Yenɲele liga kala la naga lere wa na wa censaga, kongbanna wi pyeri.

³¹ Ye ni fuun ye mbe ya mbaa Yenɲele li senyoro ti yuun nunɲba nunɲba mbaa tagala ye yege na, janɲo leele pe ni fuun pe nagawa ta, paa pe yege kotogo kanni.

³² Mbele pe maa Yenɲele li senyoro ti yuun, pe daga mbaa pe yege yinɲegele ke koro,

³³ katugu Yenɲele lii we yeri waa kafaara piin wa we yinwege ki ni, ɛn fɔ, we pye yeyinɲe na.

Yege nɲa na ki maa piin wa Yenɲele li leele kpoyi pe legiliziyi pe ni fuun pe ni,

³⁴ ki pyelomɔ nunɲba pi na fun, ki daga jele pe pyeri wa sheryinre ti ni, katugu ki konɔ si kan pe yeri paa para wa. Pe daga

mbe pe yege tirige paa yege nɲa na Yenɲele li lasiri wila ki yuun fun we.

³⁵ Na pe kaa jaa mbe kala la yege jen, paa pe yeera penɛ pe yewe wa pe yinre, katugu ki woro ma yala jele wila para wa legilizi wi ni.

³⁶ Yaa ki jate ndɛe Yenɲele li senre pa ti yiri wa yoro yeri wi le? Nakoma pa ti gbɔn yoro nunɲba na?

³⁷ Na lere wa kaa ki jate wi yen Yenɲele yɔn senre yofɔ, mbaa ki jate Yinnekpoyi yarikanga ka yen wi yeri, wi daga mbege jen fɔ nɲa mila yɔnlogi mbe torogo ye kan, ki yen we Fɔ wi nɲasele.

³⁸ Na wi sigi jen, lere ka kaa wi jate.

³⁹ Ki kala na, sefenne, yaa Yenɲele li yɔn senre yowo yarikanga ko jaa, yaga ka lere yege kɔn mbe yo wiga kaa yuun senfonndo ni.

⁴⁰ ɛn fɔ, kagala ke ni fuun kaa piin kaa yala ke pyelomɔ pi ni.

KUULO PE YENME MBE YIRI WA KUNWɔ PI NI

15

15.1-58

*Kirisi wi yenme
ma yiri wa kunwɔ pi ni*

¹ Sefenne, Zhezu Sentanra nda mila keli ma yo ye kan, to mila ye nawa tuun ti na. To ye yenle ti na, ma yege sin ti na we.

² Ki Sentanra to fanɲga na ye sho, na yaga koro mberi yigi paa yege nɲa na miri yo ma ye kan we. Nakosima, ye tagawa pi yaa pye wagafe.

³ Nagawa senre nda mi ta fun, to mi yo ma ye kan. To ti yen kagbogɔ ma we, ti nda fɔ: Kirisi wi ku we kapere ti kala na, paa yege nɲa na Yenɲele senre sewe wila ki yuun we.

⁴ Paa wi le, a wi yen ma yiri ki pilige taanri wogo ki na, paa yege

nga na Yenñele senre sewe wila ki yuun we.

⁵ Wila wi yee naga Pyeri na, ko punjo na, ma suu yee naga pitunmbolo pe ke ma yiri shyen pe na.

⁶ Ko punjo na, a wi suu yee naga tagafenne pele na wagati nunjba ni, paa we lere cenme kanjurugo (500) wo na. Pe legere yen wa, ali nala, een fo, pele ku pe ni.

⁷ Ko punjo na, a wi suu yee naga Zhaki wi na, kona, ma suu yee naga pitunmbolo pe ni fuun pe na.

⁸ Poro pe ni fuun punjo na, a wi suu yee naga na na, mi na mi yen paa pyo mbalee yen, a pe silan se we.

⁹ Katugu muwi mi yen pitunmbolo pe ni fuun jee we. Mii daga paa na yinri yere pitunjo, katugu mi Yenñele li legilizi woolo pe jolo.

¹⁰ Een fo, Yenñele li yinme mba na ni pi kala na, mi pye paa yee nga na mi yen. Yinme mba li kan na yeri pii yiri waga. Een fo, mi tunjo pye ma we pe ni fuun pe na. Ma si yala, mi jate ma migi pye, een fo, Yenñele li yinme mba na ni powi.

¹¹ Ki kala na, muwi o, poro wele o, ko ka woro yaraga, Sentanra nda waa yuun tori nda, to ye taga ti na we.

Tagafenne pe yenme mbe yiri wa kunwo pi ni

¹² Naa waa ki yuun ma yo fo Kirisi wi yen ma yiri wa kunwo pi ni, mele ye ni, a pele nee ki yuun ma yo kuulo pe se ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni?

¹³ Na kaa pye kuulo pe se ka yen, kona, Kirisi fun wii yen mbe yiri wa kunwo pi ni wi.

¹⁴ Na kaa pye Kirisi wii yen mbe yiri wa kunwo pi ni, kona, we Yenñele senre yowo pi yen waga, a ye tagawa fun pi pye go fu.

¹⁵ Mbe taga wa ko na, we yaa pye serefenne yagboyoolo Yenñele li yee na, katugu wege sereya wi yo ma yo Yenñele li Kirisi wi yen maa yirige wa kunwo pi ni, kii pye kana ki woro ma, na kaa pye kaselege ko na kuulo pe se ka yen we.

¹⁶ Katugu na kaa pye kuulo pe se ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni, kona, Kirisi fun wii yen mbe yiri wa kunwo pi ni.

¹⁷ Na kaa pye Kirisi wii yen mbe yiri wa kunwo pi ni, kona, ye tagawa pi yen go fu, a ye yen wa ye kapere ti ni bere.

¹⁸ Ki ka pye ma, mbele paa taga Kirisi wi na ma kaa ku, pe punjo fun.

¹⁹ Na kaa pye we jigi wi yen Kirisi wi na mbe tonli ta laga ki yinwege nga ko ni ce, kona, we yen yunjbogoro ni ma we leele pe ni fuun pe na.

²⁰ Een fo, kaselege ko na, Kirisi wi yen ma yiri, wo wi pye konjbanja ma yen ma yiri wa kuulo pe ni.

²¹ Yee nga na kunwo pi ye laga dunruya wi ni lere nunjba fannja na, ki pyelomo nunjba pi na fun, kuulo pe yenme pi pan lere nunjba fannja na.

²² Yee nga na leele pe ni fuun pe kunwo ta Adama wi ni, ki pyelomo nunjba pi na fun, mbele fuun pe pye nunjba Kirisi wi ni, pe yaa yinwege ta.

²³ Een fo, pe ni fuun naa pe yenwagati: Kirisi wo wi yen pe ni fuun konjbanja, punjo na, mbele pe pye wi woolo, wi panyege ni pee yen.

²⁴ Ko punjo na, dunruya wi kopilige kii gbɔn. Kona, Kirisi wi yaa yinñele ngele tegere yen ke yeri, naa ngele fannja naa yawa yen ke ni, ke ni fuun ke tongo, mbe si songoro mbe wunluwo pi kan Yenñele na li yen To li yeri.

²⁵ *Katugu ki daga Kirisi wi cen wunluwo pi na fo Yennele li sa wi mbenfenne pe tirige wi cen pe go na pe pye wa wi tɔɔɔ ti nɔɔɔ.*†

²⁶ Mbenfo punɔo woo ɲa wi yaa ka tɔngɔ, wo wi yen kunwo we.

²⁷ Ki kala na, Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Yennele li yaraga ki ni fuun ki le wi kee wi cen ki go na.»† Eɛn fo, naa ki yo ma yo fo yaraga ki ni fuun ki le wi kee, ki yen ma filige fo Yennele na li yaraga ki ni fuun ki le wi kee, li ni woro wa.

²⁸ Na Yennele li ka yaraga ki ni fuun ki le Kirisi wi kee mbe ko sanga ɲa ni, kona, wo jate ɲa Pinambyo, Yennele na li yaraga ki ni fuun ki le wi kee, wi yaa wi yee le li kee, janɔo Yennele li pye yaraga ki ni fuun pe ni fuun pe go na.

²⁹ Ye jatere pye naa mbele paa pe yee kaan, a paa pe batize kuulo pe kan pe wogo ki na. Yingi tonli pe yaa ta wa? Ndee ki pye kaselege ko na kuulo pe se ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni, yingi na, a pe nee pe yee kaan, a paa pe batize?

³⁰ Woro jate, yingi na wagati pyew, a we nee we yee go ki pere?

³¹ Sefenne, pilige pyew mi yen kunwo pi kee. Mi yen na ko yuun ma, gbogowo mba mi ta ye kala na pi mage ni, wa we gbogolomo pi ni we Fo Zhezu Kirisi wi ni.

³² Na kaa pye senwee piile jatere pyelomo po ce mage ni mi malaga ki gbɔn wongaala pe ni laga Efezi ca ki ni, yingi tonli mi yaa ta wa? Na kaa pye kuulo pe se ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni, waa we yinwege ki piin teere paa yee ɲaga na ki yomiyele na li yen naga yuun ma yo fo: «Ye ti waa nii waa woo, katugu goto we yaa ku.»†

³³ Yaga kaa ye yee fanla: «Lecenyeele tipeele pe ma tangalomo jembe jɔɔ.»

³⁴ Ye jatere ta paa yee ɲaga na ki yen ma sin we, yaga kaa kapege piin. Mi yen na ko yuun ma mbe fere wa ye na, katugu ye pele woro ma Yennele li jen.

Mbele pe yaa ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni, pe wire ti yaa ka pye yee ɲaga na

³⁵ Ye wele, kana lere wa yaa yewe mbe yo fo: «Kuulo pe yaa ka yen mbe yiri mele? Yingi wire cenle ti yaa ka pye pe na?»

³⁶ Lembige yi mboro! Yaraga ɲaga ma ma lugu, na kii ku, kila fi.

³⁷ Yaraga ɲaga ma ma lugu, yariluugo ki pyo wowi ce. Kana ki ma pye bile pyo, nakoma yaraga ka yee pyo. Eɛn fo, ki yaa ka fi mbe pye vige ɲaga cenle, ko naa ki pyo wi ni tila pye pyelomo nunɔba.

³⁸ Yennele li yen na jaa ki pyo wi vige ki pye yee ɲaga na, pa li maga pye ma. Li ma vige kan yariluugo pyo nunɔba nunɔba pyew wi yeri, ma yala wi cenle li ni.

³⁹ Yaara nda ti yen yinwege na, ti wire kara ti woro cenle nunɔba. Leele pe wire kara ti yen cenle la. Yanyaara ti woro ti yen cenle la yee. Sannjere ti woro ti yen cenle la. Ngbanra ti woro ti yen cenle la yee fun.

⁴⁰ Naayeri yaara ti cenwe pi yen pi ye pi ye, tara na yaara ti cenwe pi yen pi ye. Eɛn fo, naayeri yaara ti tiyonwo pi yen pi ye tara na yaara ti tiyonwo pi ni.

⁴¹ Tiyonwo pa yen yonlo woo, pa yen yenge woo, pa yen naa wonngolo ke woo. Ali wonngolo ke tiyonwo pi yen pi ye pi ye.

⁴² Kuulo pe yenme mbe yiri wa kunwo pi ni ki yen ma fun. Lere ka ku paga wi wire ti le sanga ɲa ni, ti ma fongo. Eɛn fo, na wi ka

ka yen sanga ŋa ni, wi wire ti yaa pye mbafongoro.

⁴³ Na paga ti le, ti ma pye ma tijanga ma pye fannga fu. Na tiga ka yen, ti yaa yon mbe pye fannga ni.

⁴⁴ Na paga ti le, ti ma pye wire. Na tiga ka yen, ti yaa pye yinne woro. Senwee wire yen wa, ki kala na, ki daga yinne woro mbe pye wa fun.

⁴⁵ Ko ki ti Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Lere kongbanna, Adama we, wila pye senwee.»† Eɛn fo, Adama punŋo woo we, wo pye Yinne, na li maa yinwege kaan.

⁴⁶ Ŋa wi yen Yinne, wo ma wi yen kongbanna, eɛn fo, wire woo wowi. Yinne woo wo ma pan punŋo na.

⁴⁷ Lere kongbanna, taambugo paa tege maa gbegele, wi yen tara woo. Lere shyen woo, wo yiri wa Yenŋele na ma pan.

⁴⁸ Mbele pe yen tara na woolo, ŋa paa gbegele tara ti ni, pe yen maa le; mbele pe yen naayeri woolo fun, ŋa wi pan ma yiri wa naayeri, pe yen maa le.

⁴⁹ Yege ŋa na ŋa pè gbegele tara ti ni we yen wi yanlee, pa we yaa ka pye ŋa wi yen wa naayeri wi yanlee ma fun.

⁵⁰ Sefenne, ŋa mila yuun koyi ŋa fo: Ŋa pè gbegele wire kara naa kasanwa ni, ki se ya mbe Yenŋele li wunluwo pi ta. Ŋa ki yen fongowogo ki se ya mbe mbafongowo pi ta.

⁵¹ Ye wele, mi yaa ngundo senre ta yo ye kan, fo: We ni fuun ma we yaa ka ku, eɛn fo, we ni fuun we yaa ka kanŋa

⁵² le yongolo nunŋba ke ni, yenle gbonsaga nunŋba wagati ni, na mbanlaga punŋo wogo paga kaga win we. Katugu na paga

kaga win sanga ŋa ni, kuulo pe yaa ka yen mbe yiri wa kunwo pi ni, mbe pye mbafongombolo. Kona, we ni fuun we yaa kanŋa.

⁵³ Ki daga ki wire fongoworo nda ti kanŋa ti pye mbafongoworo, ki wire kuworo nda ti kanŋa ti pye nda ti se ku to.

⁵⁴ Na ki wire fongoworo nda tiga kanŋa mbe pye mbafongoworo, ki wire kuworo nda ti kanŋa ti pye nda ti se ku to, pa kona Yenŋele senre sewe wi senre nda ti yaa ti yee yon fili, fo:

Fannga ta kunwo pi na maa ko pew.†

⁵⁵ *E, kunwo, ma fannga ki yen se? E, kunwo, ma shonro ti yen se?*†

⁵⁶ Kunwo pi shonro to ti yen kapege ye. Kapege ki fannga pa ko ma jen wa Yenŋele li lasiri wi ni.

⁵⁷ Eɛn fo, waa Yenŋele li shari, lo na li yen na fannga kaan we yeri we Fo Zhezu Kirisi wi fannga na!

⁵⁸ Ki kala na, sefenne, yoro mbele ye yen mala ndanla jenge, ye fannga ta, ye koro ye yere. Yaa kee yege we Fo wi tunŋo ki ni sanga pyew, yege jen ye yo fo tunŋo ŋa yaa piin ma ye ta ye pye nunŋba we Fo wi ni, ki se ka yiri waga.

KAGALA KELE YEGE YOWO

16

16.1-24

*Penjara gbogolokala
mbe tagafenne mbele pe yen
fyonwo fenne pe saga*

¹ Penjara nda tila gbogolo mbe kan Yenŋele li leele kpoyi mbele wa Zheruzalemu pe yeri, senre jenri yen na yeri mbe yo ki wogo ki na. Ŋa mi yo Galasi tara legiliziye pe kan ki wogo ki na, yoro fun yaa ki piin ma.

† 15:45 15:45: Zhene 2.7 † 15:54 15:54: Eza 25.8 † 15:55 15:55: Oze 13.14 † 16:2 16:2: Yapelege ki pilige kongbanna ko ki yen leti we (Maki 16.2; Kapye 20.7).

² Fɔ yapelege ki pilige konɔbannga† pyew, ye ni fuun nunɔba nunɔba yaa penjara ta teri ti ye wa ye yinɛ, mbe yala ye tawa pi ni, janɔ na mi ka pan wa ye yeri, yaga kaa penjara gbogolo ko sanga wo ni.

³ Na mi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni, leele mbele yè wɔ, pa mi yaa seweɛle kan pe yeri, mbe pe tun pe kari ye yarikanra ti ni wa Zheruzalemu.

⁴ Na kaa pye ki yen ma yala mi fun mbe kari wa, pa pe mbe pinle na ni mbe kari.

Pɔli wila para tangala na fuun wila pye na jaa mbe tanga li senre na

⁵ Na mi ka Maseduwani tara ti kon mbe yiri, mi yaa kari wa ye yeri, katugu pa mi yaa toro wa Maseduwani tara.

⁶ Mi yen naga sɔnri mbe wagati wa pye wa ye ni, kana were sanga wi ni fuun yere, janɔ yanla saga na tangala li na, laga o laga mi ka kaa kee we.

⁷ Ko tangala na lo na, mi woro na jaa mbe sa ye yan mbe toro fyaw. Eɛn fɔ, na we Fɔ wiga yenle, na jigi wi yen ki na mbe wagati jenri pye wa ye ni.

⁸ Konaa ki ni fuun, mi yaa koro laga Efezi ca fɔ sa gbɔn Pantikoti feti pilige ki na.

⁹ Katugu Yenɛle li konɔ li yenge na kan gbeɔne mbe tunɔgo legere pye, we yen ma mbele mben pe yen ma lege fun.

¹⁰ Na Timote wi ka gbɔn wa ye na, yaga ka ti wila fye yaraga ka na wa ye sɔɔwɔ; katugu we Fɔ wo tunɔgo wila piin paa mi fun na yen.

¹¹ Ki kala na, lere kpe ka kaa tifaga. Yoo saga wi kondangala li na, janɔ wi gbɔn laga na na yeyinɔge na, katugu mi yen naa singi, wo naa sefenne pe ni.

¹² We sefɔ naja Apolosi wo na, mùu kotogo kan sanga legere na

ma yo wi kari wa ye yeri wo naa sefenne pe ni. Eɛn fɔ, wi woro naga jaa mbege pye yinɔ. Ma si yala, wi yaa ka kari wa ye yeri, na wiga ka yala wagati ŋa ni we.

Senre punɔgo woro naa sharaga

¹³ Ye koro yenmbele, ye koro ye yege sin wa tagawa pi ni. Ye kotogo le ye yeɛ ni, yaa fanɔga taa.

¹⁴ Yaa kala li ni fuun li piin ye yeɛ sɔɔwɔ ndanlawa ni.

¹⁵ Sefenne, ye yen ma Sitefanasi naa wi go woolo pe jen. A yege jen ma yo poro pè pye tagafenne konɔbanmbala wa Akayi tara. A pè pe yeɛ kan na Yenɛle li leele kpoyi pe sari.

¹⁶ Yaa nuru ki leele cenle pe yeri fun, naa mbele fuun pe maa pe sari tunɔgo ki na pe ni.

¹⁷ Sitefanasi, naa Fɔɔtunatusi, naa Akayikusi pe panga ki tanla na ni. Yaraga ŋa kilan la maga ta ye woro laga, pège kan na yeri.

¹⁸ Pànla kotogo ki sogo na na paa yege ŋa na yoro fun pè ye kotogo ki sogo ye na we. Ki daga yaa ki leele cenle pe gbogo.

¹⁹ Azi kinda legiliziyee woolo pè ye shari, Akilasi naa Pirisili pè ye shari jenge we Fɔ wi mege ki na, naa legilizi woolo mbele pe maa finli wa pe go pe ni.

²⁰ Sefenne pe ni fuun pè ye shari.

Yaa ye yeɛ shari yaa keyen waa ye yeɛ yɔlɔɔ ndanlawa kpoyi ni.

²¹ Mi Pɔli, mi kpaw miɔi sharaga ŋa ki yonlɔɔ ma yo fɔ: Pɔli sharaga.

²² Na we Fɔ wii lere ŋa ndanla, wo mbe danɔa! Maranata, ko korɔ wo yen fɔ: We Fɔ ta paan!

²³ We Fɔ Zhezu wi yinme pi pye ye ni!

²⁴ Yoro mbele fuun ye yen Zhezu Kirisi wi ni, ye yen mala ndanla.

**SƆWƆ SHYEN WOO ŊA
PƆLI WILA TOROGO
KORENTI
CA TAGAFENNE PE YERI
SƆWƆ WI NAWA SENRE**

Naa Pɔli wila wi sɛwɛ konɓbanɓa wi yonlogo mboo torogo wa Korenti ca tagafenne pe yeri, wila Timote wi torogo wa pe yeri wi sa ŋga wila naga pe na ma yo paa piin ki wele. Naa Timote wila kaa songoro ma pan, senre nda wila pan ma yo Pɔli wi kan, ti sila pye sentanra. Ki pye ma, a Pɔli wo jate wi si kari ma saa Korenti ca tagafenne pe yan, mɛɛ pe yeri ma yo pe pe tangalomo pi kanɓa. Naa Pɔli wila ka saa gbɔn wa, pe ni, a nunɓba si ti fere Pɔli wi yigi, ma yesanga wa wi na (2.5-11; 7.12). A Pɔli wi si songoro fyeleɛ na wa Efezi ca. Wa Efezi, Pɔli wila gbele Korenti ca tagafenne pe kala na. A wi si sɛwɛ wa yonlogo ma sennɓbanra yo pe na (2.4; 7.8). Ɔɛn fo ki sɛwɛ wi punɓo yingɔ. Tite wo Pɔli wila tun ma yo wi saga sɛwɛ wi kan pe yeri.

Ko punɓo na, a Pɔli wi si kari wa Maseduwani tara. Wila saa fili wa Tite ŋa wila tun wa Korenti ca wi ni. Tite wila sentanra yo ma Pɔli wi kan, fo Korenti ca tagafenne paa wi senre ti logo ma pe tangalomo pi kanɓa. Naa Pɔli wila kaa ki sentanra ti logo, a wi sigi sɛwɛ ŋa wi yonlogo maa torogo Korenti ca tagafenne pe kan. Wa sɛwɛ wi ni, wigi naga pe na ma yo pe yen maa ndanla. Pɔli wo wila Korenti ca legilizi wi tege. Wila pye na jaa wo naa poro ni pe yon ki pye nunɓba.

Ki sɛwɛ ŋa wi yen ma kon ma yiri konsaga taanri. Wa sɛwɛ wi konsaga konɓbanɓa (1-7) ki ni, Pɔli wi yen na Yennɛle li

shari maga ta li fanɓa kan wi yeri wa wi kanɓanra ti ni we; katugu kanɓanga ŋga kila pye wo naa Korenti ca tagafenne pe sɔgowo kila ko. Pɔli wila pe nawa to tunɓo ŋga wila pye wa pe sɔgowo ki wogo na, mɛɛ ki yo pe kan fo pe yen maa ndanla.

Wa sɛwɛ wi konsaga shyen wogo (8-9) ki ni, Pɔli wi yen na para yarikanra nda pe daga mbe gbogolo mbe kan Zheruzalemu ca tagafenne pe yeri ti wogo na. Ki kala na, wila pe yenri ma yo pe pye leele mbele pe maa kaan nayinmɛ ni.

Wa sɛwɛ wi konsaga taanri wogo (10-13) ki ni, Yennɛle yon senre yofenne yagboyoolo mbele paa бага Pɔli wi na, wila para mboo yɛɛ sho pe kɛɛ.

Wa sɛwɛ wi kosaga, Pɔli wila Korenti ca tagafenne pe shari konaa maga yo pe kan fo wi yaa sa pe kon mbe wele naa.

**SƆWƆ WI YEN MA KONLO YEƐ
ŊGA NA**

Sɛwɛ wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-11

Pɔli wi kakonndegɛnɓele konaa ke pyego 1.12-6.13

Tagafenne pe daga mbe je yarisunndo ti na 6.14-7.1

Pɔli wo naa Korenti ca tagafenne pe ni 7.2-16

Yarikanra nda paa gbogolo Zheruzalemu ca tagafenne pe kan 8.1-9.15

Pɔli wila para mbege naga fo wi yen pitunɓo kaseleɛ na 10-13

Pɔli wila sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi pitunɓo ma yala Yennɛle li nandanwa kala li ni, naa we sefo Timote, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yennɛle li legilizi ŋa wa Korenti ca wi kan, naa mbele fuun

pe yen Yennɛle li leele kpoyi wa Akayi tara ti ni fuun ti ni pe yeri.

² We To Yennɛle lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinne naa yeyinnye kan ye yeri!

Poli wila Yennɛle li shari

³ Ye ti waa Yennɛle li sɔnni, lo na li yen we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Lo li yen To ŋa wi maa leele yinriwe taa, ma pye Yennɛle na li maa leele kotooro sogo pe na kala li ni fuun ni.

⁴ Lo li maa we kotooro ti sogo we na wa we jɔlɔɔ ki ni fuun ki ni, janngo mbele pe yen na jɔlɔɔ cɛnle ŋa fuun jɔlɔ, woro jate kotogo sogowo mba wɛ ta Yennɛle li yeri, we ya waa pe kotooro ti sogo pi ni.

⁵ Jɔlɔɔ ŋa Kirisi wɛ jɔlɔ, yɛge ŋa na we yen naga cɛnle legere jɔlɔ, ki pyelomɔ nunɔba pi na fun, Kirisi wɛ we kotooro ti sogo we na fɔ jɛnɔ.

⁶ Na we kaa jɔlɔ, ko ma pye mbe ye kan ye kotooro ti sogo ye na, ye showɔ pi ta. Na we kotooro ti ka sogo we na, ko ma pye mbe ye kan ye kotooro ti sogo ye na, janngo jɔlɔɔ ŋa waa jɔlɔ, ye ya yaa ki nunɔba ki kunni ye yɛ ni.

⁷ Ki pye ma, we jigi wi yen ma cɛn jɛnɔ ye kala na; katugu wɛge jɛn ma yo yɛge ŋa na yaa ye tasaga taa wa jɔlɔɔ ŋa we yen na jɔlɔ ki ni, ki pyelomɔ nunɔba pi na fun, kotogo sogowo mba wɛ ta Yennɛle li yeri, ye yaa ye tasaga ta wa pi ni fun.

⁸ Ki kala na, sefenne, jɔlɔɔ ŋa wɛ jɔlɔ wa Azi kinda wi ni, we yen na jaa yege jɛn. Ki jɔlɔɔ kila gbɔɔ we na jɛnɔ fɔ ma wɛ we fanɔga ki ni fuun ki na, a we jigi wɛ kɔn we na, a wɛge yan ndɛɛ we se koro yinwege na naa.

⁹ Waa pye naga yaan we gbosɛnre pɛri yo, a ti yere makɔ. Ɛɛn fɔ, ko la pye ma, janngo waga ka we jigi wi taga we yɛ na, fɔ

Yennɛle lo na, lo na li yaa kuulo pe yen mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni we.

¹⁰ Lo li we sho ki kunwɔ tipewe pi ni, lo li yaa si we sho naa. Ee, we jigi wi yen ki na fɔ li yaa we sho naa.

¹¹ Katugu yoro jate ye yaa we saga ye Yennɛle yenrɛwe pi ni. Kiga pye ma, yenrɛwe mba lelegere na yenri we kan, Yennɛle li yaa pi logo, mbege kajɛnɔ ki pye we kan. Kona, lelegere yaa lali shari we kala na.

POLI WI KAKONNDEGEJGELE KONAA KE PYEGO 1.12-6.13

Poli wila wi jatere wi kanɔgi

¹² We mbe ya mbaa we yɛ gbogo kala na mege ni li na: We nawa jatere wi yen naga yuun we kan ma yo wɛ tanga yɛge ŋa na laga dunruya wi ni, naa yoro jate ye yɛge na, ki tangalɔmɔ pi yen ma sin ma pye jembe Yennɛle li yɛge na. Kii pye lere tijinliwe fanɔga na, ɛɛn fɔ, ki pye Yennɛle li yinne po fanɔga na.

¹³ Wa we sɛwɛle mbele waa torogi pe ni, we woro na yaraga ka yɛge yɔnlogi ye kan, kaawɔ ŋa yaa kara na jenni ko. Na jigi wi yen ki na fɔ ye yaa ki wogo ŋa ki jɛn mbege kɔ pew.

¹⁴ Yinɔ ki jɛnri yɛ jɛn cɛ. We Fɔ Zhezu wi panmbilige, we yaa pye ye yɛ gbɔɔwɔ pi go, paa yɛge ŋa na ye yaa pye woro fun we yɛ gbɔɔwɔ pi go we.

¹⁵⁻¹⁶ Na jigi wila pye ki wogo ki na jɛnɔ, fɔ a mi yere ki yerewe ma yo na karisaga wa Maseduwani tara, mi yaa toro wa ye yeri gben, mbe si jɛn mbaa kee. Konaa na songɔɔsaga mbe yiri wa Maseduwani tara, mbe toro wa ye yeri naa, janngo ye ta ye nayinne tasaga shyen ta. Kona, ye

mbe ya mbanla torogo na tangala li na wa Zhude tara.

¹⁷ Na mila kaa yere ki yerewe ma yo mi yaa ki wogo nga ki pye, ye nawa po ni na jaterere wi sila pye mbe cen na na wi le? Kagala ngele mi jate mbe pye, ye nawa po ni mila ke piin na yala dunruya woolo pe pyelomo po ni wi le? Fo ma cen ki cenwe na yuun «ee» naa «ayoo» wagati nungba wi ni ke? Ayoo de.

¹⁸ Maga ta kaselege Yenhele li yen senre nungba yofa yega nga na, ki pyelomo nungba pi na fun, nga waa yo ma ye kan, ki sila pye «ee» naa «ayoo» wagati nungba wi ni.

¹⁹ Katugu Yenhele li Pinambyo Zhezu Kirisi na mi naa Siliven naa Timote waa wi senre ti yo wa ye sogowa, wi sila pye «ee» naa «ayoo». Een fo, wo wi yen Yenhele li «ee» we.

²⁰ Zhezu Kirisi wo wi yen «ee», na wi yen na yon fogolo ngele Yenhele li kon ke yon finli. Ko ki ti we maa «anmiina» wi yuun wi fannja na, na Yenhele li gbogo.

²¹ Yenhele lo jate li yen na fannja kaan woro naa yoro yeri wa we gbogolomo pi ni Kirisi wi ni. Yenhele jate lo li we tege we ye li yee kan.

²² Lo li tegere tege we na li yee mege ki na, ma Yinnekpoyi li kan we yeri li cen wa we koto ro ti na, mbe pye paa yarijende nda li tege we kan ti yaraga konjbannga yen.

²³ Nga mi yaa yo, Yenhele li yen na serefa ki na, na mi ka finle, lilan gbo: Mi woro na jaa mbe yesanga wa ye na, ko ki ti na karaga mi gi sa wa yoro Korenti tagafenne ye yeri.

²⁴ We woro na jaa mbe cen ye go na mbaa ye yega sinni tagawa po kannjolo, katugu ye fannja ta wa tagawa pi ni. Een fo, we yen

naga jaa mbaa tunngo piin ye ni ja, ye ta ye nayinme ta.

2

¹ Ki pye ma, a mi si yere ki yerewe ma yo mi se songoro wa ye yeri naa mbe yesanga wa ye na.

² Katugu na mi ka yesanga wa ye na, ambo wi mbe ya nayinme kan mi yeri naa? Kaawo yoro mbele mi yesanga ki wa ye na yoro boko.

³ Ko ki ti mi sewe wi torogo ye kan paa yega nga na mi gi pye we. Mi sila pye naga jaa na mi ka gbom wa ye na, leele kpaw mbele pe daga mbe nayinme kan na yeri, pe ti mbe yega san. Mi taga ki na ma yo na mi ka nayinme ta, yoro fun ye yaa nayinme ta.

⁴ Sewe na mi torogo ye kan, mila wi yonlogo maga ta na nawa pi tanga na piri na na fo jenge, naa yentunwo legere ni. Mi sila ko pye, mbe yesanga wa ye na, een fo, mila ki pye, jango ye yen mala ndanla jenge yega nga na, ye ta yege jen.

Ye kapege pyefa wi kapege ki kala yaga wi na

⁵ Na lere wa ka yesanga kala pye, wii yesanga ki wa mi na, een fo, wigi wa ye ni fuun ye na. Nakosima, wigi wa ye jenni na. Mi gi yo ma, jango mi ka kaga kala li gbogo mbe toro.

⁶ Yoro lelegere, jologo nga ye wa ki fo wi na, ki yala wi ni mako.

⁷ Ko ki ti yingo, ye daga mboo kapege ki kala yaga wi na mboo kotogo ki sogo wi na, jango wi jigi ka ka kon wi na wi jaterere pirindorogo ki na.

⁸ Ki kala na, mi yen na ye yenri, yege naga wi na fo wi yen ma ye ndanla.

⁹ Mi sewe wi torogo ye kan go nga na kaa nga: Mila pye na jaa mbe ye wa mbe wele, mbege jen,

na kaa pye ye yen nala senre ti nuru kala li ni fuun ni.

¹⁰ Na yaga lere wa kapege kala yaga wi na, mi fun mīgi kala yaga wi na. Katugu, mī ka lere wa kapege kala yaga wi na, yege o yege mi ka lere wa kapege kala yaga wi na, mi maga kala yaga wi na yoro kala na Kirisi wi yege na,

¹¹ jango Sotanla wiga ka fannga ta we na, katugu we yen maa nawa kagala ke jen fo jengge.

Poli wi jatere wila lege wi na maa ta wa Tirowasi ca

¹² Naa mila gbɔn wa Tirowasi mbe Kirisi wi Sentanra ti yari wa, mila saa ki yan we Fo wi konɔ li yenge na kan mbe tunngo pye wa.

¹³ Ma si yala, na jatere wila lege na na fo jengge, katugu mi sila sa we sefo Tite wi yan wa. Kī kaa pye ma, a mī si sara pe na, mee yiri ma kari wa Maseduwani tara.

Cew na waa taa Zhezu Kirisi wi ni

¹⁴ Ye ti waa Yenjele li shari, katugu lo li yen na cew kaan we yeri sanga pyew wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. Woro li tege waa Kirisi wi yari poo jen laga ki ni fuun ni, paa latikoro yen, na wi nuwo pi ma jaraga lagapyew.

¹⁵ We tangalomɔ pi yen paa latikoro nuwo taan yen, na Kirisi wi wo saraga Yenjele li yeri. We yen ma, ma mbele pe yen wa showɔ konɔ li ni pe kan, naa mbele pe yen wa punnguwo konɔ li ni pe kan.

¹⁶ Mbele pe yen wa punnguwo konɔ li ni poro yeri, ki yen kunwo nuwo mba pi maa leele kuun. Mbele pe yen wa showɔ konɔ li ni poro yeri, ki yen nuwo mba pi maa yinwege kaan. Na ki yen ma, ambo wi mbe ya mbege tunngo cenle nga ki yon fili?

¹⁷ Woro wo na, we woro paa leele mbele pe ma Yenjele senre

ti tege na penjara jaa ti ni pe yen. Een fo, Yenjele lo li we tun. Senfire we maa yuun li yege na, paa Kirisi wi tunmbyeele yen.

3

Yon finliwe fɔnmbo pi tunmbyeele

¹ Ye nawa po ni we yen naga lee naa fɔnngo mbaa we yee metanga yinri wi le? Nakoma ki kala yen we na we seweele pele kan ye yeri, mbele pe yen na we metanga yinri, paa yege nga na pele maa ki piin wi le? Nakoma mbe pele ta mbe yiri wa ye yeri wi le?

² Yoro ye yen paa we sewe yen, na wi yen ma yonlogo wa we koto ro ti na, na leele pe ni fuun pe mbe ya mboo jen mbaa wi kara.

³ Ee, ki yen ma filige fo ye yen paa Kirisi wi sewe yen, na wi yonlogo we tunngo ki fannga na. Wii yonlogo lankiri tonmo ni, een fo, wi yonlogo Yenjele na yinwege wolo li Yinne lo ni. Wi woro ma yonlogo sinndeere papara papara na, een fo, wi yen ma yonlogo wa ye koto ro ti na.

⁴ We yen naga wogo nga ki yuun, we jigi na we taga Yenjele li na wi kala na, Kirisi wi fannga na.

⁵ Kii cen ndee we yen naga jate we mbe ya mbege tunngo cenle nga ki pye we yee fannga. Een fo, ki fannga ki maa yinrigi Yenjele lo yeri.

⁶ Lo li fannga kan we yeri fun, we pye yon finliwe fɔnmbo pi tunmbyeele. Ki yon finliwe fɔnmbo pi woro lasiri na wi yen ma yonlogo wo woo, een fo, Yinnekpoyi lo woo wi. Lasiri na wi yen ma yonlogo wo maa leele kaan pe maa kuun, een fo, Yinnekpoyi lo maa yinwege kaan.

⁷ Yenjele laa lasiri wi yonlogo sewe yonro nungba nungba sinndeere papara papara na, ki sanga wi ni, Yenjele li gbogowo

yanwa pila pan. A Moyisi wi yege kila yengele Yennele li gbogowo pi ni fo Izirayeli woolo pe sila ya mbe pe yengele ke kan wi na mbaa wi wele. Ma si yala, ki gbogowo pila daga mbe ko. Lasiri na wi tunngo ki yen mbaa leele pe yege sinni wa kunwo pi ni, na kaa pye wi pan ki gbogowo mba po si ni,

⁸ tunngo nga Yinnekpoyi li yen na piin, ki gbogowo pi yaa pye mbe gbogo naa mbe we fo jenge.

⁹ Na kaa pye tunngo nga kila pye na Yennele li kiti wi jaan leele pe na kila pye gbogowo ni, tunngo nga kila ki kaan, a leele paa piin lesinmbele Yennele li yege na, ko gbogowo po yaa pye mbe gbogo naa mbe we fo jenge.

¹⁰ We mbe ya mbege yo yere fo faa, gbogowo mba pila yengele ma kaa ko, pi se ya taanla nala pilige gbogowo pi ni, paa pi gbogo ma toro we.

¹¹ Ki kala na, na kaa pye nga ki yen kowogo ki gbogowo pila pye ma gbogo, nga ki se ko ki gbogowo pi yaa pye mbe gbogo naa mbe we.

¹² Ko jigi tagasaga jenge ko ki yen we yeri, ko ki ti we kotogo ta na para nari finligi.

¹³ We woro naga piin paa Moyisi yen, *wo na wila wi yege ki ton paraga ni,*[†] jango Izirayeli woolo paga ka wi gbogowo mba pila pye kowoo pi kowo pi yan.

¹⁴ Een fo, pe jatere wi ton pe na, paa senre logo; katugu ali ma pan ma gbɔn nala, ki paraga nungba ki yen ma pe jatere wi ton pe na, na pe kaa yon finliwe lee seweele pe kara we. Ki paraga ki ma laga lere na na, wo wi yen na wi ma gbogolo Kirisi wi ni we.

¹⁵ Ali nala, na pe kaa Moyisi seweele pe kara sanga o sanga, ki paraga ki ma pe jatere wi ton pe na.

¹⁶ Een fo, ki yen paa yege nga na Yennele senre sewe wi yen naga

yuun ma yo fo: «*Na lere wa kaa nawa pi kannga mbe taga we Fo wi na, ki paraga ki ma laga wa.*»[†]

¹⁷ Ki laga nga ki yen na para we Fo na senre na, Yinnekpoyi loli. We Fo wi Yinne liga pye laga nga na, ki woolo pe ma koro pe ye woolo.

¹⁸ Woro mbele fuun paraga woro ma we yere ti ton, we yen na we Fo wi gbogowo pi wele naa nari paa yege nga na duwale maa wi yanwa kaan we. Ki kala na, we kannga ma pye paa we Fo wi yanlee yen. We ma wo gbogowo pa ni ma ye pa fonmbo ni, mba pi gbogo naa ma we. Ko maa piin we Fo wi Yinne lo fannaga na.

4

Yarijende nda ti yen wa leyaara nda pe fanri joro ni we

¹ Yennele li we yinriwe ta, mee ki tunngo nga ki kan we yeri, ko ki ti waa kotogo la.

² Fere kagala ngele ke maa piin na lara, we je ke ni fuun ke na. We woro na tanri tijinliwe pee na, we si woro na Yennele senre ti waa nari kanngi. Een fo, kaselege ko waa yuun naga finligi pege jen, jango leele pe ni fuun paa we metanga yinri wa pe nawa Yennele li yege na.

³ Na kaa pye Sentanra nda waa yuun ti yen ma lara, pa ti lara mbele pe yen na punngu Yennele li na poro na.

⁴ Pee taga ti na, katugu Sotanla we, wo na wi yen ki dunruya na wi yennele pele, wi pe tijinliwe pi wo pe na. Wi pe yege kon, jango Sentanra nda ti yen na para Kirisi wi gbogowo pi senre na, tige ka yanwa yirige pe kan, wo na wi yen Yennele li yanlee we.

⁵ Woro yera senre ma we yen na yari, Zhezu Kirisi wo waa yari ma yo wi yen we Fo. Woro wo na,

we yen naga yuun fɔ we yen ye tunmbyeele Zhezu wi kala na.

⁶ Yɛnɛle lo ligi yo ma yo fɔ: «Yanwa pila yin wa wɔwɔ pi ni†!» Lo li yanwa pi pye fun, a pi yin wa we kotoro na, janɔ mbe Yɛnɛle li gbɔgɔwɔ jɛnmɛ pi kan we yeri, pi yanwa yirige we kan, po mba pila yɛngele Kirisi wi yɛɛ ki na we.

⁷ Kì pye ma, we yen paa leyaara yen nda pè fanri joro ni, ki yanwa mba pi yen yinne yarijende, ti yen wa we ni, janɔ leele pege yan fɔ ki yawa gbɔɔ pi yen Yɛnɛle lo woo, pi woro na yinrigi woro yeri.

⁸ We yen na jɔlɔ yɛɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ, wee te mbaa kaari. We nawa pì piri we na, ɛɛn fɔ, we jigi wii kɔn we na.

⁹ Pe yen na we jɔlɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnɛle lii we wa. Pè we gbɔn ma we jaanri tara, ɛɛn fɔ, wee ku.

¹⁰ We wire ti yen kunwɔ pi yɛɛ sɔgɔwɔ pilige pyew paa yɛɛ nɔga na Kirisi wila pye kunwɔ pi yɛɛ sɔgɔwɔ we, janɔ yinwege nɔga Zhezu wi kan we yeri, leele pe ni fuun paa ki yaan wa we wire ti ni.

¹¹ Woro mbele we yen yinwege na, sanga pyew we yen kunwɔ pi tanla tɔɔn Zhezu wi kala na, janɔ yinwege nɔga Zhezu wi kan we yeri, leele pe ni fuun paa ki yaan wa we wire nda ti yen kuworo ti ni.

¹² Kì pye ma, we Yɛnɛle sɛnre yogo ki kala na, kunwɔ pi yen na tunɔgo piin we na, ɛɛn fɔ, a ko na yinwege kaan yoro yeri.

¹³ Ki yen ma yɔnɔgɔ wa Yɛnɛle sɛnre sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Mi taga ki na, ko kì ti mì para.*»† Woro fun, ko tagawa kotogo nunɔgba ko ki yen we yeri, a wè si taga ki na; ko kì ti we yen na para.

¹⁴ Wège jɛn ma yo Yɛnɛle na li we Fɔ Zhezu wi yen maa yirige

wa kunwɔ pi ni, lo li yaa woro fun we yen mbe we yirige wa kunwɔ pi ni Zhezu wi ni ja†, mbe si woro naa yoro ni we pye we yere li yɛɛ sɔgɔwɔ.

¹⁵ Ko ki ni fuun nɔga ko yen na piin, janɔ Yɛnɛle li yinmɛ pila kaan lelegɛɛ yeri pilige pyew, lelegɛɛ mbe ta paa Yɛnɛle li shari paa li gbogo.

Waa tanri tagawa po fanɔga na

¹⁶ Ko kì ti we se kotogo la fyew. Ali na kaa pye ka na woo we wire ti fanɔga ki ni jɛnnɛnri, we yinne li yen na kanɔgi fɔnnɔ pilige pyew.

¹⁷ Jɔlɔgɔ jɛnnɛnri nɔga we yen na jɔlɔ wagati jɛnri nɔ wi ni, ki yen na gbɔgɔwɔ gbembe mbakɔɔ gbɛgele we kan, mba pi se jɛn mbe kɔ; pi yen kagbɔgɔ fɔ jɛnɔge ma we ki jɔlɔgɔ nɔga ki na.

¹⁸ Katugu we woro ma we yɛngele ke kan yaara nda leele pe maa yaan to na, we yen ma ke kan yaara nda ti se ya yan to na. Yaara nda leele pe maa yaan, wagati jɛnri to ma pye, yaara nda leele pe se ya yan, to yen wa fɔ sanga pyew.

5

¹ We wire ti yen paa paara yinre yen, nda we yen ma cɛn wa ti ni laga tara ti na. Wège jɛn ma yo na ti ka jɔgɔ, Yɛnɛle li go kan we yeri wa naayeri, nɔga lo jate li kan li ye. Cɛnsaga mbakɔgɔ yi, leele keyen ma yigi kan.

² Ma we ta laga ki paara yinre nda ti ni, we yen na jɛn, katugu we yen naga jaa nɔgbanga mbe ye wa ki naayeri go ki ni, paa yɛɛ nɔga na lere ma kaa derege le wi yɛɛ na we.

³ Na waga ki le we yɛɛ na, pa we se koro wire fu.

† 4:6 4:6: Zhenɛ 1.3 † 4:13 4:13: Yuuro 116.10 † 4:14 4:14: Ko koro wo kì naga ma yo Yɛnɛle li yaa we yen mbe we yirige wa kunwɔ pi ni, naa wè pye nunɔgba Zhezu wi ni ki kala na.

⁴ Ee, mbe we ta laga ki paara yinre nda ti ni, we maa jɛɛn ndɛɛ we tugugboro tugo. Kii cɛn ndɛɛ waa jaa mbe wire nda ti yen we na laga tara na ti wo we yɛɛ na, ɛɛn fo, waa jaa mbe naayeri wire ti le we yɛɛ na, jango wire nda ti yen kuworo ti kannga ti yinwege mbakogo ta.

⁵ Yenjele lo li we gbegele ki wogo nga ki mege ni, mee Yinnekpoyi li kan we yeri li pye yarijende nda li tege we kan ti yaraga kongbannga.

⁶ Ki kala na, we kotogo ta sanga pyew. Wege jen ma yo mbe we ta laga ki wire nda ti ni, we yen ma lali we Fo wi cɛnsaga ki ni.

⁷ We maa tanri tagawa po fannga na, yaraga ka yanga fannga ma.

⁸ We kotogo ta jenge, ki si yen ma we ndanla we wo laga ki wire nda ti ni we sa cɛn wa we Fo wi ni, pa ko mbe mbɔnrɔ.

⁹ Ko ki ti we yen naga jaa, mbe we ta laga ki wire nda ti ni o, mbe we ta we wo laga ti ni o, we kala luu ndanla.

¹⁰ Katugu ki daga we ni fuun we yere Kirisi wi yege na wa wi kiti konsaga, jango lere nungba nungba pyew nga wi pye maa ta wi wire ti ni, kajenge yi o, kapege yi o, wi ta wi yala wi kapyege ki ni.

*Yenjele li tanwa le dunruya woolo
pe ni Kirisi wo fannga na*

¹¹ Mbaa fye we Fo wi yege, wege jen, ko ki ti we yen naga jaa mbe leele pe jatere wi kannga pe na, Yenjele li yen ma we nawa pi jen. Na jigi wi yen ki na fun fo ye yen ma we jen wa ye nawa.

¹² We woro na we yɛɛ metanga yinri ye kan naa fonngo. ɛɛn fo, we yen naga jaa mbe pyelomo kan ye yeri, ye ta yaa ye yɛɛ gbogo we kala na. Ki ka pye ma, mbele paa la pe yɛɛ gbogo senwee wi nawa

kagala koro mege ni, fo nga pe maa yaan ko kala na, ye ya yaa pe yon sogo.

¹³ Na kaa pye kaselege we yuro ti yiri, we yen ma Yenjele lo kan. Na kaa si pye we jatere wi yen ma cɛn we na, wi yen ma cɛn ye yonwo po kala na.

¹⁴ Katugu Kirisi wi ndanlawa pi yen na we kaan we bala. Wege jen jenge ma yo lere nungba wi ku leele pe ni fuun pe yonlo, ko koro wo yen fo pe ni fuun pe tasaga ta wa wi kunwo pi ni.

¹⁵ Wi ku leele pe ni fuun pe yonlo, jango mbele pe yen yinwege na paga kaa pe yinwege ki piin pe yɛɛ kan, ɛɛn fo, na wi ku ma yen ma yiri wa kunwo pi ni pe yonlo, paa ki piin wo kan.

¹⁶ Ki pye ma, we woro na lere wa jate naa mbe yala leele pe yanlomo po ni. Ali na kaa pye faa waa pye na Kirisi wi jate na yala leele pe yanlomo po ni, we woro naa jate ma naa.

¹⁷ Na lere wa ka pye nungba Kirisi wi ni, wi ma kannga lere fonngo. Yarilere ti toro mako, wele, yaara ti kannga fonndo.

¹⁸ Ko ki ni fuun nga ko yiri Yenjele lo yeri. Lo li tanwa le we ni Kirisi wi fannga na, ma sigi tunngo ki telege we na waa leele pe piin pe tanwa le li ni.

¹⁹ Katugu Yenjele laa pye na tunngo piin Kirisi wo ni mbe tanwa le lo naa leele pe ni fuun pe ni. Li sila pe kapere ti jate pe go na. A li sigi tanwa lege tunngo ki kan we yeri waa ki yari.

²⁰ Ko ki ti we yen Kirisi wi pitunmbolo fannga fenne mbaa para wi yonlo. Ki cɛn ndɛɛ woro Yenjele li tege nali senre ti yuun wa we yon, na leele pe yeregi. We yen na ye yenri Kirisi wi mege ki na, fo ye yenle ki na yoro naa Yenjele li ni ye tanla.

²¹ Kirisi wila pye kapege fu, εεν fɔ, Yennεε lùu pye paa kapere pyefo yen we kala na, jango wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, we pye lesinmbele li yege na.

6

¹ Ki kala na, woro mbele waa tunngo piin Yennεε li ni, we yen na ye yenri, fɔ yinme mba yè ta Yennεε li yeri, yaga ka ti pi yiri waga.

² Katugu Yennεε ligi yo wa li senre sewe wi ni ma yo fɔ:

Mɔɔ yennεε pi logo na wagati jenne wi ni,

mεε ma saga showɔ pilige ki na.†

Wele, yingɔ wi yen Yennεε li wagati jenne we, nala wi yen showɔ pilige ye.

³ We woro na jaa mbe ti lere wa mbe to kapege kala la kpe ni, jango lere wa ka ka we tunngo ki mege jɔɔ.

⁴ Eεn fɔ, we yen na we yeε nari kala ni fuun li ni, fɔ we yen Yennεε li tunmbyeele jembele. We maa jolɔɔ kagala, naa kanjbanra konaa tere ti kunni we yeε ni fɔ jenne.

⁵ Pè we gbɔn ma we le kaso. Pè tinme pye maa yirige we kala na. Wè tunjbanra pye. Wɔnlɔwɔ legerε gbaanri we na, a wè funjo legerε cεn.

⁶ We yen na we yeε nari fɔ we yen Yennεε li tunmbyeele, naa we yen kpoyi ki kala na, naa we kajenme po naa kagala ηgele waa kunni we yeε ni ke kala na, naa we kagbaraga pyege ki kala na Yinnekpoyi li fannga na, naa ndanlawa ni mba pi woro kopiire woo.

⁷ We yen naga nari wa we kaselege senyogo ki ni, naa Yennεε li yawa pi ni. Nga ki sin ko waa piin, maga pye paa we malingbɔnyaara yen, mbaa malaga gbɔɔn mbaa we yeε shoo.

⁸ Pe maa we gbogo, pe ma sila we tifaga fun. Pe maa we mεpenge yinri, pe ma sila we metanga yiri fun. Pe maa we wele paa yagbogolo fenne yen, ma si yala, kaselege ko we maa yuun,

⁹ na we wele ma mbe yo pee we jen, ma si yala, pe ni fuun pè we jen; na we wele ma mbe yo leele mbele yen na kuun, ma si yala, we yen yinwege na. Pè we gbɔn ma we wεlege, εεν fɔ, pee we gbo.

¹⁰ Pe ma yesanga wa we na, ma si yala, we yen na yɔɔri pilige pyew. We yen ndεε fyɔnwɔ fenne wele, εεν fɔ, we yen na yarijende legerε kaan legerε yeri. We yen ndεε yaraga woro we yeri, ma si yala, yaraga ki ni fuun ki yen we yeri.

¹¹ Yoro Korenti fenne, yoro mbele we wenne wele, kaselege ko wè yo ma ye kan. Wè we nawa pi yenge ma ye kan.

¹² Wee we nawa pi tɔn ye na, εεν fɔ, yoro yè ye nawa pi tɔn woro na.

¹³ Ki kala na koni, mila para ye ni paa na piile yen! Ye yen ma we ndanla yege ηga na, ye ti we ye ndanla ma fun, ye ye nawa pi yenge jenne we kan.

TAGAFENNE PE DAGA MBE JE YARISUNNDO TI NA

6.14-7.1

Ye ye yeε yingiwε jen mbele pee taga Yennεε li na pe kapyere ti ni

¹⁴ Yaga ka ye yeε pinle mbat-agambala pe ni. Pe woro kala pyeyεenle mbele pe daga ye ni. Kasinnye ki mbe ya gbogolo mele kapege ki ni? Yanwa pi mbe ya gbogolo mele wɔwɔ pi ni?

¹⁵ Yingi yɔn finliwε pi yen Kirisi wo naa Sotanla pe sɔɔwɔ? Tagafɔ wi mbe ya gbogolo mele ηa wii taga wi ni?

† 6:2 6.2: Eza 49.8

16 Yinji yon finliwe pi yen Yennele li sherigo gbogo ko naa yarisunndo ti sogowa? Katugu woro we yen Yennele na yinwege wolo li sherigo gbogo ye, paa yege nga na Yennele ligi yo ma yo fo: *Mi yaa ka cen wa pe sogowa mbe pye wa pe ni.*

Mi yaa ka pye pe Yennele, poro wo na, pe yaa ka pye na woolo.†

17 Ko ki ti we Fo wi yo fo:

Ye yiri wa pe sogowa, ye laga pe na. Yaga ka jiri yaraga ka na, nga ki yen fyongɔ ni Yennele li yege na.

Kiga pye ma, pa mi yaa ye yigi jenge.

18 *Mi yaa pye ye to, ye yaa pye na pinambiile naa na sumborombiile.*

We Fo na wi yen yawa pi ni fuun Fo wo wi yo ma.†

7

1 Na wenne, ki yon fogolo ngele ke kon woro kan. Ki kala na, ye ti we we yee pye kpoyi we wo yaraga nga fuun ki ma wire to naa yinne li tege fyongɔ ni ki ni. Waa ki ngbanga we pye kpoyi we yon fili, waa we yinwege ki piin waa fye Yennele li yege.

POLI WO NAA KORENTI CA TAGAFENNE PE NI

7.2-16

Poli nayinme we

2 Ye we yigi jenge ye kotogo ki ni fuun ni! Wee katijaanga pye lere wa kpe na. Wee lere kpe jogo. Wee si lere kpe fanla mboo li mbe pye yarijende tafenne.

3 Mi woro naga wogo nga ki yuun mbe ye jeregi; katugu mi keli maga yo mako fo ye yen ma we ndanla jenge, we yen yinwege na o, we ku o, we yen ye ni.

4 Na jigi wi yen ma cen jenge ye kanngolo, a mila na yee gbogo ye

kala na. Wa na jologo ki ni fuun ki ni, na kotogo ki sogo na na jenge, a mi nayinme gboo ta.

5 Kaselege ko na, maga le we gbɔn laga Maseduwani tara, we fa wogo jenni fyew. Een fo, we jolo kanngeyege ki ni fuun ki na. Leele paa pye ngbenlewe na we ni, a fyere ye wa we kotogo na.

6 Een fo, Yennele le, lo na li maa mbele pe nawa pi piri pe na pe koto ro ti sogo pe na, li we koto ro ti sogo we na, naa Tite pan we.

7 Wi panga ko nungba ma ki we koto ro ti sogo we na, een fo, yege nga na yoro fun ye Tite wi kotogo ki sogo wi na, ko fun ki we koto ro ti sogo we na. Wigi yo we kan paa yege nga na ye yen naga jaa mbanla yan we, konaa yege nga na ki yesanga wa ye na, konaa yege nga na na kala li ngban ye ni, fo a kilan nawa pi yinngi na na naa ma we.

8 Ali na kaa pye sewe na mi torogo ye kan wi yesanga wa ye na, kii ye na go na. Kila kaa ye na go na, naa mila kaa ki yan fo ki sewe wila yesanga wa ye na wagati jenni ni we.

9 Yinjo wo ni, mi yen na yogori. Een fo, mi woro na yogori ye yesanga ko kala na, mi yen na yogori, katugu yesanga ki ti, a ye songoro ma ye tangalomo pi kannga. Ye yesanga koyi Yennele li tege ma tunngo pye ki ni, fo yere we tipege kpe si gbɔn ye na.

10 Katugu yesanga nga ki ma we ta ma yala Yennele li nandanwa kala li ni, ki ma we kan we ma we kapere ti jen mari yaga mbe showo pi ta. Ko wogo ko si daga mbe ye lere go na. Een fo, yesanga nga ki yen dunruya woolo pe yeri, ki maa kunwo kaan.

11 Yennele li tunngo pye ye yesanga nga ye ta ki ni, ki punjo kala na li yiri wa, loli na yeen

we. Yege wele paa yege nga na ki yesanga ki ye kan, a yaa yetogowo piin. A yè tanga lagaja. Kayannga yen ye ni jenge, a yè fye fo jenge. A na la yè ta yanla yan. Yè bala maga kapege pyefo wi jeregi. Yège naga pyelomo pi ni fuun pi ni fo yaa pye kapege fu fenne wa ki kala li ni.

¹² Ali na kaa pye ki sewe na muu torogo ye kan, mi suu torogo na wi kapege ki pye wo kala na, mi si suu torogo kapege ki pye na wo kala na. E'en fo, muu torogo, jango we kala li yen ma ngban ye ni yege nga na, ki naga ye na jenge Yenhele li yege na.

¹³ Ko ki we koto ro ti sogo we na.

Mbe taga wa we koto ro nda ti sogo we na ko na, wè nayinme gboco ta jenge nayinme mba Tite wi ta pi kala na, katugu yoo nawa pi yinngi wi na.

¹⁴ Mila na yee gbogo jenri wi yege na ye kala na, yee fere wa na na. E'en fo, yege nga na wè kaselege ki yo ma ye kan pilige pyew, ki pyelomo nungba pi na, ye mejenge nga wè yeri ma Tite wi kan, a ki pan ma pye ma kaselege.

¹⁵ Ye yen maa ndanla jenge, na wi ka nawa to ki na paa yege nga na yaa gbegele naa senre ti nuru, konaa paa yege nga na yaa wi yigi jenge, na fye wi yege, na seri, maga naga fo yaa wi gbogo.

¹⁶ Mi yen na yogori, katugu mbe ya mbanla jigi wi taga ye na kala li ni fuun ni.

**YARIKANRA NDA PAA
GBOGOLO
ZHERUZALEMU CA
TAGAFENNE PE KAN**

8

8.1-9.15

*Ye pye nandanwa fenne
yaa kaan legere legere*

¹ Sefenne, yinme mba Yenhele li kan Maseduwani tara legiliziye woolo pe yeri, we yen na jaa mbege wogo ki naga ye na yege jen.

² Ali maga ta jologo legere la gbon tagafenne mbele pe wa pe na ma pe wa ma wele, e'en fo, pe nayinme pila gbogo jenge, fo a pe pe yee naga fo pe maa kaan legere legere. Ali maga ta pe yen fyonwo fenne fo jenge.

³ Mi yen naga yuun naga finligi ye kan ma yo pe kan ma yala nga pe mbaa ya kan ko ni, ma we yere nga pe mbaa ya kan ki na, nandanwa jembe ni.

⁴ Paa we yenri ngbanga ma yo we yenle ki na, we pe yaga paa Yenhele li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sari fun†.

⁵ We jigi wila pye nga na ma yo pe mbaa pye, a pe pye ma we ko na. Ki kongbanna pe pe yee kan we fo wi yeri ghen, ko punjo na, mae pe yee kan we yeri paa yege nga na Yenhele laa ki jaa we.

⁶ Ki kala na, woro fun, wè Tite wi yenri ma yo ki sagawa tunngo jenge nga wila peli wa ye yeri, wi songoro wa ye yeri wi saa ki piin paa yege nga na wila ki peli we, wi ye kan yege pye yege yon fili.

⁷ Yè pye yarijende tafenne kala li ni fuun li ni, ko koro wo yen, wa tagawa pi ni, naa senre yolomo pi ni, naa kajenne pi ni, a yè bala pyelomo cenle li ni fuun ni, we yen ma ye ndanla. We yen naga jaa ye ye yee naga fo ye yen yarijende tafenne fun wa kanwa pi ni.

⁸ Mi woro naga wogo nga ki yuun mbe kono kan ye yeri. E'en fo, sanmbala pe yen ma bala yege nga na, ko mi yen na yuun ye ni, jango ye ye ndanlawa pi taanla taanla ye wele, na kaa pye pi yen ndanlawa kaselege woo.

† 8:4 8:4: Ki sanga wi ni, kila yala funjo to wa Zhude tara; 1 Koren 16.1-4.

⁹ Katugu yè we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinne pi jɛn, fɔ wila pye yarijende tafɔ. Eɛn fɔ, a wùu yee pye fyɔnwɔ fɔ ye kala na, janɔ mbe ye pye yarijende tafenne wi fyɔnwɔ pi fanɔga na.

¹⁰ Nga mi yen na jate wa ki kala li ni, mila ki nari ye na, fɔ nga yè peli maga le yelaye, ki yen ma yala ye koro ki na, yege pye yege yɔn fili. Yoro yè keli maga peli naga piin, ko nunɔgba ma, yoro ye keli maga nandanwa pi naga fun.

¹¹ Ki kala na, yinɔ, yaa ki piin yaa kee ki ni yege yɔn fili, janɔ yè yere ki na mbege kala li pye nandanwa mba ni, yeli pye yeli yɔn fili ki nandanwa nunɔgba pi ni, mbe yala nga ye mbe ya pye ki ni.

¹² Katugu mbaa kaan, ki nandanwa piga pye lere na ni, Yenɔle li ma yenle yaraga nga wi kan ki na, mbe yala nga ki yen wi yeri ko ni, eɛn fɔ, nga ki woro wi yeri lila ko wogo ko jate.

¹³ Ko kɔrɔ wo sigi naga mbe yo yoro daga mbe ye yee le jorowo mbe si sanmbala poro saga, eɛn fɔ, janɔ ye ni fuun ye yala.

¹⁴ Yinɔ wo ni, yè pye yarijende tafenne fɔ jɛnɔ, ki kala na, ye mbe ya mbaa fyɔnwɔ fenne pe sari. Kiga pye ma, yoro fun, na fyɔnwɔ ka gbɔn ye na pilige ka, mbe yala poro pye yarijende tafenne, pa pe mbe ya mbe ye saga. Pa kona ye yaa pye mbe yala.

¹⁵ Pa ki yaa pye paa yege nga na ki yen ma yɔnlɔgɔ wa Yenɔle senre sewe wi ni ma yo fɔ:

*Na wila legere wulo, wi sila ta mbe toro,
na wila jenri wulo, wi sila yaraga ka la.†*

Tite naa wi tangayeenle pe ni

¹⁶ Waa Yenɔle li shari, lo na ligi le wa Tite wi kotogo na, a ye kala

li ngban wi ni paa yege nga na li ngban we ni we.

¹⁷ Wòo yenri nga ni, wigi logo. Kila pye wa wi kotogo na, a wo jate wi yere ki na mbe kari wa ye yeri.

¹⁸ We sefɔ na legiliziye woolo pe ni fuun paa wi metanga ki yinri Sentanra nda wila yuun ti kala na, wòo tun wa ye yeri maa pinle Tite wi ni.

¹⁹ Ko nunɔgba ma, eɛn fɔ, legiliziye woolo pòo wɔ maa pinle we ni ki sagawa tunɔgo nga waa kee sa pye ki na, janɔ mbe gbɔgɔwɔ kan we Fɔ wi yeri, mbege naga leele pe na fɔ waa jaa mbaa leele sanmbala pe sari.

²⁰ We yen na jaa mbe we yee yingiwɛ jɛn, janɔ lere wa ka ka we jeregi ki kanwa gbɔ mba pi yigilomɔ pi na.

²¹ Nga ki yen ma yɔn, ko waa jaa mbaa piin Yenɔle li yege na, ko ce ma, waa jaa mbaa ki piin fun leele pe yege na.

²² We yen na we sefɔ wa pinlele pe ni naa. Wòo wa ma wele kalegere ni, a wùu yee naga fɔ wi yen ma bala pilige pyew. Eɛn fɔ, yinɔ, wi yen ma bala naa ma we konɔbanɔga ki na, wi jigi na wi taga ye na wi kala na.

²³ Tite wo na, wi yen na tangayenle naa na tunɔgo pyeyenle ye kala na. We sefenne sanmbala poro na, legiliziye woolo poro pè pe tun. Pe yen na tunɔgo piin na gbɔgɔwɔ kaan Kirisi wi yeri.

²⁴ Ki kala na, yege naga pe na fɔ pe yen ma ye ndanla jɛnɔ, janɔ legiliziye woolo pege yan pege jɛn pe yo tanga yen we yeri waa we yee gbogo pe yege na ye kala na.

9

Zhude tara tagafenne pe sagawa wogo ye

† 8:15 8:15: Eki 16.18

¹ Kaselege ko na, kii daga mbe sɛwɛ torogo ye kan naa Yɛnɛɛɛ li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sagawa wogo ki na.

² Katugu mi ye nandanwa jembe pi jen. Milan yɛɛ gbɔgɔ ye kala na wa Maseduwani tara tagafenne pe yege na ma yo fɔ: «Akayi tara tagafenne pɛ gbɛgeɛ mbe sagawa kan maga le fɔ yelaye.» Naa yɛ bala, ki pe legerɛ kan, a pɛ bala fun.

³ Kona ki ni fuun, mi yen na sefenne nambala mbele pe torogi wa ye yeri, jango ye metanga nga wɛ yeri kiga ka yiri waga ki wogo ki na. Mi yen na jaa ye pye ye gbɛgeɛ jɛngɛ, paa yege nga na mila ki yo we.

⁴ Nakoma, na Maseduwani tara tagafenne pele ka pinle na ni mbe kari wa ye yeri, mbe yala yee gbɛgeɛ, pa we yaa fɛrɛ shɔ, yoro fɛrɛ to yaa si wɛ, katugu waa taga ye na.

⁵ Ki kala na, miigi jate ma yo ki yen ma yɔn mbe we sefenne mbele pe yenri, pe keli pe kari na na wa ye yeri, jango yarikanga nga yɛ yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan, pege wogo ki yege wɔ sannɩ mbe sa gbɔn wa. Kona, ki yaa ki naga mbe yo yɛge kan nandanwa ni, kii pye jorowo kala.

⁶ Yege jen ye yo fɔ ɲa wi ma yariluguro jenri lugu, wi ma kaa yarilire jenri kɔlogi. ɲa wi ma si yariluguro legerɛ lugu, wi ma kaa yarilire legerɛ kɔlogi.

⁷ Lere nunɔba nunɔba pyew, nga wi yere ki yerewe wa wi nawa mbe kan, wi kan wi yala ki ni. Ki pyewe piga ka ɲgban wi na, kiga ka pye jorowo kala; katugu lere ɲa wi maa kaan nayinme ni, ko lerefɔ wo wi yen ma Yɛnɛɛɛ li ndanla.

⁸ Yawa yen Yɛnɛɛɛ li ni mbe yarijɛnde cenle pyew ti kan ye yeri mberi lege, jango ye jori

yaara nda kala, yaa ti taa sanga pyew, kala li ni fuun ni, ta mbe koro ye yeri legerɛ ye ta yaa kajɛngɛ ki ni fuun ki piin,

⁹ paa yege nga na ki yen ma yɔnlogɔ wa Yɛnɛɛɛ sɛnɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Wi maa fyɔnwɔ fenne pe kaan legerɛ legerɛ.

Wi kajɛngɛ pyege ki se kɔ fɔ sanga pyew.†

¹⁰ *Yɛnɛɛɛ lo li maa yariluguro ti kaan yariluguro lugufɔ wi yeri,*

na yarilire ti kaan wi yeri fun,†

li yaa yariluguro legerɛ kan ye yeri, mberi pye ti yɔn, jango ye ya yaa kajɛngɛ legerɛ piin.

¹¹ Li yaa yarilegerɛ kan ye yeri jɛngɛ kala li ni fuun ni, jango ye ya yaa kaan legerɛ legerɛ sanga pyew, lelegerɛ mbe ta paa Yɛnɛɛɛ li shari ye yarikanra nda we yaa la nii ti tafenne pe kɛɛ ti kala na.

¹² Katugu ki kanwa tunɔgo nga yaa piin, ki se da Yɛnɛɛɛ li leele kpoyi pe kayɔngɔ ko nunɔba na, ɛɛn fɔ, ki yaa ti lelegerɛ mbaa Yɛnɛɛɛ li shari mbaa kee ki ni yege.

¹³ Ye yen yege nga na, ki kanwa tunɔgo ki yaa ki naga, fɔ lelegerɛ yaa la Yɛnɛɛɛ li gbogo, naa yɛ Kirisi wi Sentanra ti yigi na ye tagawa pi nari ki kala na. Pe yaa la li gbogo fun, katugu ye yen na ye yaara ti yeɛle pe ni legerɛ legerɛ, naa leele pe ni fuun pe ni.

¹⁴ Pe yaa la yenri ye kan ndanlawa ni, yinme gbɔɔ mba Yɛnɛɛɛ li kan ye yeri pi kala na.

¹⁵ Ye ti waa Yɛnɛɛɛ li shari li yarikanga nga ki se jen mbe kɔ ki kala na.

**POLI WILA PARA
MBEGE NAGA Fɔ WI
YɛN PITUNɔ
KASELEGE NA**

10

10-13

*Poli wila para
wi tunngo ki senre na*

¹ Mi Poli, mi jate, mi yen na ye yenri Kirisi wi nandanwa naa wi kajenge pyege ki kala na. Mi na pe yen naga yuun ma yo fo: Na mi ka pye wa ye ni, mi mala yee tirige, een fo, na mi woro wa ye ni sanga na ni, mi maa senngbanra yuun ye kanngo lo we.

² Mila ye yenri, yaga kanla kan mbaa senngbanra yuun ye ni, na mi ka gbɔn wa ye na sanga na ni we; katugu mbele paa ki jate ma yo we yen na tanri na yala leele pe jatere pyelomo po ni, mi taga ki na ma yo mi yaa kotogo ta mbe weli pe na.

³ Kaselege yi, we yen na we yinwege ki piin laga wire to ni, een fo, we woro na malaga ki gbɔn na yala leele pe jatere pyelomo po ni.

⁴ Katugu we malingbonyaara ti woro paa ki dunruya na wi woro ti yen. Een fo, Yennele lo malingbonyaara ri, nda ti yen fannga ni mbe ya mbe we mbenfo wi malaga sigeyinre ti jaanri. We ma senwee piile pe jatere pere ti jogo.

⁵ Yaraga nga fuun ki ma yiri naga yee gbogo Yennele li jenwe pi na, we maga jan. We ma senwee jatere wi ni fuun wi jogo maa pye paa kasopyo yen, mboo yee sin wi Kirisi wi senre ti le.

⁶ Woro fun we yen ma gbegele mbe mbele pe woro naa senre ti lee pe le jologo, na yoro ka Kirisi wi senre ti le jenge mbe ko sanga na ni we.

⁷ Ye maa yaara ti wele na yala ti yee cenwe po ni. Ki kala na, na kaa pye lere wa taga ki na ma yo wi yen Kirisi wi woo, wi jatere pye ki wogo ki na, wigi jen wi yo fo wi

yen Kirisi wi woo yee nga na, pa woro fun we yen wi woolo ma.

⁸ Katugu fere se ya mbanla yigi, ali na kaa pye milan yee gbogo ma toro jenri fannga nga we fo wi kan na yeri ki kala na. Ki fannga ki kango ko yen mbe ye kan yaa kee yee wa tagawa pi ni, een fo, kii kan mbe ye jogo.

⁹ Mi woro na jaa mbege naga fo mi yen na ye fingiri na seweele pe ni.

¹⁰ Katugu pele ma yo na seweele pe senre ti yen ma ngban ma pye fannga ni, een fo, na mi jate ka pye wa ye sogowa, mi ma pye fannga fu, na senre tila pye fannga ni.

¹¹ Ki leele pege jen pe yo fo we senre ti yen wa we seweele pe ni yee nga na, mbege ta we woro wa ye sogowa, pa we kapyege ki yaa pye ma fun, na waga pye wa sanga na ni we.

¹² Mbele pe yen na pe yee metanga yinri, we se soro mbe we yee yala pe ni, nakoma mbaa we yee taanla pe ni. Pe maa pe yee taanla pe yee ni, na pe yee yala pe yee ni. Ki kala na, tijinliwe woro pe ni.

¹³ Woro wo na, we se we yee gbogo sa toro we konlo li na, een fo, konlo na Yennele li gbɔn we kan ma we pye, a we gbɔn fo laga ye na, we yaa la we yee gbogo mbaa yala lo ni.

¹⁴ Ndee ki pye wee ja kari wa ye yeri, we jen na toro we konlo li na, een fo, we se toro li na, katugu we gbɔn fo laga ye na, ma Sentanra nda ti yen na para Kirisi wi kanngo lo ti yo ma ye kan.

¹⁵ Ki pye ma, konlo na li gbɔn we kan, we se toro lo na. Tunngo nga leele pele yee pye, we woro na we yee gbogo ko kala na. Een fo, we jigi wi yen ki na fo na ka kaa tari ye tagawa pi na, pa we tunngo pyesaga ki yaa gbogo wa

ye sɔɔwɔ naa mbe wɛ, mbe yala kɔnlɔ na Yɛnnɛlɛ li gbɔn we kan li ni.

¹⁶ Kona, pa we mbe ya mbaa Sentanra ti yuun wa tara nda ti yen wa ye punɔgo na ti ni mbaa kee. Ki ka pye ma, tunɔgo nga leele pɛle yɛgɛ pye wa pe tunɔgo pyesaga, we saa we yɛgɛ gbogo ko kala na.

¹⁷ Konaa ki ni fuun, ki yen paa yɛgɛ nga na Yɛnnɛlɛ sɛnre sɛwe wi yen naga yuun ma yo fɔ: «*Ƴa kaa jaa mbaa wi yɛgɛ gbogo, wila wi yɛgɛ gbogo nga we Fɔ wi pye ko kala na.*»[†]

¹⁸ Katugu ɲa wi maa wi yɛgɛ metanga yinri, wo na metanga ta, ndɛɛ ɲa we Fɔ wi maa wi metanga yinri wo.

11

Pɔli wo naa pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ pe ni

¹ A! Sefɛnnɛ ndɛɛ ki pye ye mbe ja yenlɛ mbanla lembigewe pi kun ye yɛgɛ ni jɛnri, ki jɛn nala ndanla. Ee, yanla kala li kun ye yɛgɛ ni!

² Katugu mi yen yenjaga ni ye kala na, pa ki yenjaga ki yiri wa Yɛnnɛlɛ li yeri. Ye yen paa sumboro ɲa wi fa naɲa kala jɛn ma pye kpoyi wo wa yen, mi ye kan naɲa nunɔba yeri, ye pɔri ye yɛgɛ yeri, wo wi yen Kiriisi we.

³ Eɛn fɔ, mi yen na fyɛ fɔ ye jatere wiga ka jɔgɔ ye na, mbe ye kan ye yen ma koro kpoyi, ma mara Kiriisi wi na yɛgɛ nga na, ye laga wi na, paa yɛgɛ nga na wɔɔgɔ kila Awa wi fanla ki tijinliwɛ pee pi ni maa punɔgo we.

⁴ Katugu ye yen ma yere ki na jɛnɔgɛ fɔ lere wa mbe pan wi Zhezu wa fɔnɲɔ sɛnre yari ye kan, wo mbe pye wi yɛ Zhezu ɲa wɔɔ sɛnre ti yari ye kan mako wi ni. Ye si yen ma gbɛgɛle fun mbe yenlɛ yinne la fɔnnɔ na, li pye li

ye Yinnekpoyi na yɛ ta li ni, naa Sentanra ta fɔnnɔ ni, ti pye ti ye nda yɛ ta mako ti ni.

⁵ Mila ki jate naga yaan fɔ leele mbele ye maa yinri pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ, pee wɛ na na kala la kpe ni.

⁶ Ali na kaa pye mi woro sɛnjɛnnɛ wa na sɛnyoro ti ni, mi yen kajɛnnɛ. Ki wogo wɛgɛ naga ye na maga filige pyelɔmɔ pi ni fuun ni, naa kala li ni fuun ni.

⁷ Naa mila Yɛnnɛlɛ li Sentanra ti yari ye kan, mila ki pye sara fu. Mila na yɛgɛ tirige mbe ta mbe yoro yirige. Ki pye ma, kapege mi pye le?

⁸ Mi sara sho legiliziyɛ pele yeri, a ki cɛn ndɛɛ mi pe gbɔnɔgo mbe yoro saga.

⁹ Sanga ɲa ni mila pye wa ye ni, ma kaa jori yaara ta kala, mi sila na go kala li yaga wa kan ye ni. We sɛfɛnnɛ mbele paa pan ma yiri wa Maseduwani tara, poro paa na jorowo pi kɔ. Mila na yɛgɛ yingiwɛ jɛn, jɔnɔgo mi ka kanla go kala li yaga ye kan kala la kpe ni, mi yaa silan yɛgɛ yingiwɛ jɛn bere.

¹⁰ Kiriisi wi kaseleɛ ɲa ki yen wa na nawa ki kala na, lere se ya mbanla yɛgɛ kɔn na yɛgɛ gbɔgɔkala li yowo pi na wa Akayi tara ti laga ka kpe ni.

¹¹ Yingɪ na, a mi si ko yo ma? Katugu ye woro mala ndanla wi le? Ayoo dɛ, Yɛnnɛlɛ ligi jɛn ma yo ye yen mala ndanla.

¹² Nga mila piin yingɔ, mi yaa koro ki na laga piin ma, jɔnɔgo mbele pe yen na pyewe pa jaa mbaa pe yɛgɛ gbogo, konaa na mɛgɛ nunɔba jaa we ni, paga kaga pyewe pi ta.

¹³ Ki leele pe yen pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ. Pe maa finlele pe tunɔgo nga paa piin ki wogo na. Pe ma pe yɛgɛ cɛnlɔmɔ pi

[†] 10:17 10:17: Zhere 9.23

kannga ma yo poro yen Kiriwi wi pitunmbolo.

¹⁴ Ki wogo ki se ya lere pari, katugu Sotanla wo jate wi ma ya maa yee cenlomɔ pi kannga ma pye yanwa merere wa.

¹⁵ Ki kala na, ki woro kafonno fo wi tunmbyeele pe ma pe yee cenlomɔ pi kannga fun, mbe pye paa tunmbyeele mbele pe maa kasinngge piin pe yen. Pe yaa ka ko mbe yala pe kapyegele ke ni.

Jɔlogɔ nga Pɔli wi kun wi yee ni maa ta wila wi pitunmo tunngo ki piin

¹⁶ Mi yen naga yuun naa fo lere kpe ka kaa na jate paa lembige yen. Een fo, na kaa pye pa yaa na jate ma, yanla kala li kun ye yee ni paa lembige yen, jango mi fun mbe ta mbanla yee gbogo jenri.

¹⁷ Nga mila yuun yingɔ, ko woro we Fo wi senyoro. Wa ki cenwe mba pilan kan mbaa na yee gbogo pi ni, mi yen na yogo ndee lembige yi mi.

¹⁸ Ki kaa pye lelegere na pe yee gbogo na yala senwee piile jatere pyelomɔ po ni, mi fun mi yaa lanla yee gbogo fun.

¹⁹ Yoro mbele ye yen tijinliwe fenne, ki ye ndanla yaa lembire ti kagala ke kunni ye yee ni!

²⁰ Ye maga kun ye yee ni paa ye piin paa kulolo yen, paa ye kee yaara ti shoo ye yeri, paa ye fanla paa ye nii, paa pe yee mbonrogi ye na, paa ye gboon wa ye yee ki na.

²¹ Mi yen na fere taa ki yowo pi ni, katugu waa we yee pye fannga fu fenne, wee ki wogo ka pye!

Ma si yala, na wa ka kotogo ta mbaa wi yee gbogo kala la ni, pa mi fun, mi yaa kotogo ta mbaa na yee gbogo. Mila para ma mbe yo mi yen lembige.

²² Ki woolo pe yen Eburuye le? Mi fun mi yen wo wa. Pe yen Izirayeli woolo poro pele le?

Mi fun mi yen wo wa. Pe yen Abirahamu setirige piile poro pele le? Mi fun mi yen wo wa.

²³ Pe yen Kiriwi wi tunmbyeele le? Mi jate mi yen ma ma we pe na. Mila para ma mbe yo lere na go yiri wi na. Mi tunngo pye ma we pe na. Panla le wa kaso lesaga legere na ma we pe na. Panla gbɔn jenge ma we pe na. Sanga legere ni, mila pye kunwo pi tanla toon.

²⁴ Zhufuye panla gbɔn gbɔnsaga kangurugo, ki ni fuun nungba nungba sapige yenle nafa ma yiri ke ma yiri kolojere kolojere.

²⁵ Jromu tara fenne panla gbɔn gbɔnsaga taanri gbegele ni. A leele panla wa sindeere ni wasaga nungba, mbe ta mbanla gbo. A tonmokoro ki jogo na ni jogosaga taanri. A mi yonlo nungba naa yembine nungba pye wa kogoje wi ni.

²⁶ Mi ca karaga legere pye. Yewerege la gbɔn na na wa gbaanla tonmo pi go na. Yewerege la gbɔn na na ma yiri wa na cenle woolo Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Yewerege la gbɔn na na wa cara nawa pi ni. Yewerege la gbɔn na na wa gbinri wi ni. Yewerege la gbɔn na na wa kogoje wi ni. Yewerege la gbɔn na na ma yiri wa mbele pe maa pe yee piin tagafenne pe yeri.

²⁷ Mi tunngbanra pye ma te. Wonlowo gbaanri na na wagati legere ni. Fungo naa wogo lanla yigi jenge. A mi cen fungo wagati legere ni na kee kala ma. A mi jolo were naa yariporo lawa pi kala na.

²⁸ Mbe wo kagala sanngala ke yowo po ni, legiliziyee pe ni fuun pe kagala ke yen mala jori pilige pyew.

²⁹ Na lere wa fannga ka kologo, mi mala yee yan na fannga ki kologo ma yala wi ni fun. Na lere wa ka to wa kapege ki ni, ki mala

ya fɔ ma toro.

³⁰ Na kaa pye ki daga mbaa na yee gbogo, nga fuun ki yen naga nari ma yo mi yen fannga fu, mi yaa lanla yee gbogo ko kala na.

³¹ We Fɔ Zhezu wi To Yenɲele le, paa lo sonni fɔ sanga pyew. Ligi jen ma yo mi woro na finlele.

³² Na mila pye wa Damasi ca, gboforoneri ɲa wila pye na tunɲgo piin wunlunana Aretasi wi kan, wila leele tege paa mbogo nga ki yen ma ca ki maga ki yeyonro ti wele mbe ta mbanla yigi.

³³ Een fɔ, a pè silan le kanja pige ka ni ma manjala pɔ ki na, mala yirige fenetiri wa ni mala tirige wa tara, wa mbogo ki punɲo na. Pa mila sho wi kee yeen we.

12

Yariyanra naa kanaganjala ngele Yenɲele laa naga Poli wi na

¹ Ki daga mbaa na yee gbogo, ali na kaa pye ki woro ma yon o. Kona ki ni fuun, yariyanra naa kagala ngele we Fɔ wi naga na na, mi yaa para ti wogo ki na yingɔ.

² Mi lere wa jen wi pye nunɲba Kirisi wi ni, paa wi le ma kari wi ni wa naayeri lara ti ni fuun ti go na, ki yele ke ma yiri tijere wolo loli na yeen. Na kaa pye kaselege paa wi le ma kari wi ni, nakoma yariyanga wila yan wi yo, mi si ko jen, Yenɲele lo ligi jen.

³ Ee, migi jen ma yo ki lere pòo le ma kari wi ni wa Yenɲele li lajenge ki na. Ali bere mi faga jen ghen, na kaa pye kaselege pòo le ma kari wi ni wa, nakoma yariyanga wi yan. Yenɲele lo nunɲba ligi jen.

⁴ Wa ki laga ki na, wi senre ta logo nda lere se ya songoro ti na mberi yo, tii si daga senwee pyo ni wiri yo naa.

⁵ Mi yaa lanla yee gbogo ki lerefɔ wi kala na. Een fɔ, mi saa

na yee gbogo na yee kala na, fɔ ndee nga ki yen nala fannga fu wogo ki nari ko.

⁶ Ali na kaa pye mila jaa mbaa na yee gbogo, mi se pye lembige, katugu kaselege ko mi yaa la yuun. Een fɔ, mi se yenle mbaa na yee gbogo, jango leele pe yen nala yaan yege nga na, na nga nuru na yeri, paga kaa na jate sa toro ko na.

⁷ Kona ki ni fuun, kagala tugbonɲolo ngele Yenɲele li naga na na ke kala na, jologo ka ye wa na wire ti ni, ma pan paa Sotanla wi pitunɲo yen, mbaa na jolo mbege kan mi ka kaa na yee gbogo.

⁸ Mi we Fɔ wi yenri yenrisaga taanri ki wogo ki na ma yo wigi laga na na.

⁹ A wilan pye ma yo fɔ: «Na yinne pi yaa ma bo ma, katugu na yawa pi ma pi kapyegele ke naga ma ke yon fili, na maga pye fannga fu sanga ɲa ni we.» Ki kala na, mi yenle ki na na kotogo ki ni fuun ni, mbaa na yee gbogo na fannga fu kagala ke kala na, jango Kirisi wi yawa pi koro na ni.

¹⁰ Ko ki ti, fannga fu kagala naa tegele, naa yaara lawa, naa jologo, naa kanɲbanra nda mila kunni na yee ni Kirisi wi kala na, mi yen na yogori ti kala na; katugu na mi ka pye fannga fu sanga ɲa ni, ko ki ma pye mi yen fannga ni.

Poli wi jatere wila lege wi na Korenti ca fenne pe kala na

¹¹ Mi yen na para ndee lembige yi mi. Yoro yanla ngbanga mala le ki ni, ma si yala, yoro ye ja daga mbanla metanga ki yeri; katugu ali na kaa pye mi woro yaraga ka, mi woro ma kologo mbele ye maa jate ye pitunmbolo tugbambolo pe sogowo.

¹² Kagala ngele ke yen naga nari ma yo mi yen pitunɲo, ke pye wa ye sogowo ma naga ye na, a mi

wamawelewe pi ni fuun pi kun na yee ni. Koro ke yen kacen legere, naa kagbogolo, naa kafonngolo wele.

¹³ Legiliziye sanmbala pe mbonro ye na kala liliin ni? Fo ndee ki kala nungba na lo boko, naa mi sila yenle ki na yanla go kala li le we. Yege tipege ki kala yaga na na.

¹⁴ Ye wele, mi gbegele yingoo mbe kari wa ye yeri na karisaga taanri wogo ki na, mi se silan go kala li yaga ye kan ki tangala na li na fun, katugu ye kee yaara to ma mila jaa, een fo, yoro jate yoro mila jaa. Piile poro ma pe daga mbaa penjara teri pe sevenne pe kala na, piile pe sevenne poro pe daga mbaa penjara teri pe piile pe kala na.

¹⁵ Mi wo na, ki yen mala ndanla mbanla kee yaara ti ni fuun ti kan, mbanla yee kan mbe ye saga. Na yoro kaa mi ndanla jenge yeen, mi yen ma ye ndanla ndanlawa mba ni pi yaa la kologi le?

¹⁶ Kana ye yaa laga yuun mbe yo ye silan go kala li le. Een fo, lere wa yaa ki yan ndee tijinliwe pee pi yen na ni, mi tijinliwe pee tege ma ye yigi.

¹⁷ Leele mbele mi tun wa ye yeri, mi wa tege ma ye fanla ma ye li le?

¹⁸ Mi Tite wi yenri ma yo wi kari wa ye yeri, ma we sefo naja wi pinle wi ni, na ye yen ma jen we. Ye yen naga jate Tite wi ye fanla ma ye li wi le? Mi naa wo ni we kapyere ti sila pye ma yala jatere nungba ni wi le? We tangalomo pi sila pye nungba wi le?

¹⁹ Kana male wagati titonlowo ni, yaa ki jate ma yo we yen na para mbe tanga kan we yee yeri ye yee na, een fo, ki woro ma. We yen na para paa yee nga na Kirisi wi yen naga jaa Yennele li yee na. Sefenne, yoro mbele ye

yen we wenne, waa ko ki ni fuun ko yuun ye kan, mbe ta mbe ye kan yaa kee yee wa tagawa pi ni.

²⁰ Mi yen na fyee fo na mi ka gbon wa ye na, mi ka ka sa ye yan paa yee nga na mi woro na jaa mbe sa ye yan we. Yoro fun yaga kanla yan paa yee nga na ye woro na jaa mbanla yan we. Mi yen na fyee fo mi ka ka sa maara yan wa ye sogowo, naa yenjara, naa nanngbanwa, naa kashara, naa leele mejooogo, naa lesangara senre, naa yee gbogowo, naa kafaara.

²¹ Mi yen na fyee fo na mi ka gbon wa ye na, Yennele liga kanla tirige wa ye yee sogowo. Lelegere mbele pe kapere pye mako, mi ka ka gbele pe kala na, poro mbele fyongoo kapyere, naa kalikalawa naa katijangara pyendorogo nga pe pye, pe siri jen mberi yaga we.

13

Yerewe senre punoo woro konaa sharaga

¹ Na karisaga taanri wogo koyi nga mila kee ki na wa ye yeri. «Kala li ni fuun li yaa yee wo mbe yala serefenne shyen, nakoma serefenne taanri yon senre ni»† paa yee nga na Yennele senre sewe wi yen naga yuun we.

² Mbele pe kapere pye mako, mi yen na pe yeregi naa leele sanmbala pe ni fuun pe ni. Na karisaga shyen wogo ki na wa ye yeri, mila ki wogo ki yo mako, mi nee pe yeregi naa yingoo maga ta mi woro wa pe ni, fo: Na mi ka songoro wa ye yeri naa sanga na ni, mi se wa yaga mbajolowo;

³ katugu ye yen na jaa mbege jen, na kaa pye Kirisi wi yen na para wa na yon, ye yaa sigi jen. Kirisi wi woro fanninga fu ye kanngolo, een fo, wila wi yawa pi nari wa ye sogowo.

† 13:1 13.1: Dete 19.15

⁴ Kaselege yi, pàa wi kan wa tiparaga ki na, naa wila pye fannga fu ki kala na, εεn fɔ, yingɔ, wi yen yinwege na Yenɲele li yawa pi fannga na. Woro fun we yen fannga fu fenne wa we gbogolomɔ pi ni wi ni. εεn fɔ, wa we kapyege ko ni ye kanngɔlɔ, we yen na we yinwege ki piin wi ni Yenɲele li yawa po fannga na.

⁵ Ye ye yεε taanla ye wele wa ye nawa, ye ye yεε wa ye wele, na kaa pye ye yen wa tagawa konɔ li ni. Ye sigi jen mbe jen mbe yo Zhezu Kirisi wi yen wa ye nawa? Fɔ ndεε kana wamawelewe po mbege naga ye na fɔ ye tagawa pi woro jembe.

⁶ Na jigi wi yen ki na ma yo ye yaa ki jen mbe yo we wamawelewe pigi naga ma yo we tagawa pi yen jembe.

⁷ We yen na Yenɲele li yenri fɔ yaga ka kapege ka kpe pye. Ko woro mbe ka yo we yen na jaa mbege naga mbe yo wè mεε ta, εεn fɔ, janngo yaa kajɛnɛ piin, ali na kaa pye we wamawelewe pigi naga ma yo we tagawa pi woro jembe.

⁸ Katugu yawa kpe woro we ni waa wiin Yenɲele li kaselege ki ni, yawa pi yen we ni mbaa tunngo piin kaselege ko ni.

⁹ Na waga pye fannga fu fenne mbe sigi ta fannga yen yoro ni, we maa yɔgɔri. Nga we yen na yenri Yenɲele li yeri, ko yen fɔ yeli nandanwa kala li pye yeli yɔn fili.

¹⁰ Ko ki ti migi sεwe ɲa wi yɔnlɔgɔ yεεn, maa torogo ye kan maga ta mi lali ye ni, janngo na mi ka gbɔn wa sanga ɲa ni, mi ka kaga ɲgban ye na wa na kagala yεε wɔwɔ pi ni, mbe yala we Fɔ wi fannga ɲga kan na yeri ki ni. Ki fannga ki kango ko yen mbe ye kan yaa kee yεε wa tagawa pi ni, kii kan mbe ye jɔgɔ.

¹¹ Kì pye ma, sefenne, ye pye

nayinme na yingɔ! Ye ye yεε gbegele ye sin ye yɔn fili, yaa ye yεε kotogo sogo, ye ye yɔn ki wa nunɲba, yaa ye yinwege ki piin yeyinngɛ ni. Kiga pye ma, Yenɲele na li yen ndanlawa naa yeyinngɛfɔ, li yaa pye ye ni.

¹² Yaa ye yεε shari yaa keyen waa ye yεε yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Yenɲele li leele kpoyi pe ni fuun pè ye shari.

¹³ We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme po naa Yenɲele li ndanlawa pi ni, naa Yinnekpoyi li gbogolomɔ pi pye ye ni fuun ye ni.

**SƆƆƆ ƚƚ Pƚli wila
torogo
GALASI
tara tagafenne pe yeri
SƆƆƆ wi nawa senre**

Pƚli wila legiliziyee legerere tege wa Galasi tara ti cara legerere ni. Nala pe maa Galasi tara ti yinri Turiki tara. Een fo, naa Pƚli wila kaa yiri wa ki tara ti ni, a wi sigi logo ma yo fo Zhufuye pelee yege la kari wa ma saa na nagawa pa yege kaan wa. Paa pye naga yuun ma yo fo Pƚli wi woro Zhezu wi pitunjo jenne, wi woro na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni konaa Zhufuye kalegele ke ni. Wa pe nagawa senre ti ni, paa pye naga yuun yere fo ki daga ma kenrekenre mbe si jen mbe sho. A pƚli wi si para mboo yege sho, ma para fun fannja ni senpere nda paa yo wi kannjolo ti wogo na, konaa Zhezu Sentanra nda wila yari ti wogo na.

Wa sewe wi go nunjba mbe gbɔn shyen (1-2), nga Pƚli wi jen konaa ma yan, a kila ki nari ma yo wi yen kaselege Zhezu Kirisi wi pitunjo, ko wi yen na para ki senre na.

Wa sewe wi go taanri mbe gbɔn tijere (3-4), Pƚli wi yen naga nari pege jen fo Moyisi lasiri wila ya mbe lere sho, een fo, mbe taga we fo Zhezu Kirisi wi na ko ki ma lere sho.

Wa sewe wi go kangurugo mbe gbɔn kogoloni (5-6), Pƚli wi yen naga yuun wi sefenne tagafenne pe kan fo paga kaa ki Zhufuye pe senre ti nuru. Een fo pe koro pe yere ngbanga wa tagawa mba pe taga Zhezu Kirisi wi na pi ni. Pƚli wila pe pye ma yo pe pe yege yaga Yinnekpoyi laa pe yege sinni mbe ti paa kajejge piin.

Wa sewe wi kosaga, mbele pe yen na leele pe ngbanga paa kenrekenre wi piin, Pƚli wi yen na pe piin ma yo pe pe yege yingiwene jen.

SƆƆƆ wi yen ma konlo yege nga na

Sewe wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-10

Yawa mba pi kan Pƚli wi yeri mbege ta wi yen pitunjo 1.11-2.21

Sentanra nda ti yen na para Yennele li yinne pi wogo na 3.1-4.31

Tagafenne pe lesewe konaa tangalomɔ jembe Yinnekpoyi li fannja na 5.1-6.18

Pƚli wila sewe wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Pƚli, mi yen pitunjo, een fo, leele ma panla tun. Mi si woro pitunjo lere fannja na, fo Zhezu Kirisi wo fannja na, naa Yennele na li yen To li ni, lo laa Zhezu wi yen maa yirige wa kunwo pi ni.

² Sefenne mbele pe yen laga na ni, mi naa poro ni, waa ki sewe nga wi torogi Galasi tara legiliziyee pe kan.

³ We To Yennele lo naa we fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yinne naa yeyinje kan ye yeri.

⁴ Kirisi wuu yege kan ma ku we kapere ti kala na, jango mbe we go sho ki nala dunruya pee nga wi kee. Ko pye ma, ma yala we To Yennele li nandanwa kala lo ni.

⁵ Ye pan waa Yennele li gbogo sanga pyew! Anmiina.

Sentanra ti yen nunjba pe

⁶ Kilan pari fo jenge, naa yaa punjo nii fyaw Yennele li ni we, lo na li ye yeri Zhezu Kirisi wi yinne pi fannja na, a ye songoro na tari sentanra ta yege na we.

⁷ Kaselege ko na Sentanra ta yege woro wa naa nda mi yo ye kan to punjo na. Een fo, mi yen naga yuun ma, katugu leele pele

yen jaa na ye jaterere wi pinri ye na, naga jaa mbe Kirisi wi Sentanra ti wa mberi kannga.

⁸ Eɛn fɔ, na lere wa ka Sentanra ta yege yo mbe ye kan, tiga yiri ti ye nda waa keli ma yo ye kan ti ni, ali na kaa pye woro wawi, nakoma merenge wo wa wi yiri wa yenjele na ma pan mari yo, Yenjele ligi fɔ wi danga!

⁹ Wè keli maga yo ye kan yege nga na, mi yaa songoro mbege yo ma naa yingo, fɔ na lere wa ka Sentanra ta yo mbe ye kan, tiga yiri ti ye nda yaa keli ma logo ti ni, Yenjele ligi fɔ wi danga!

¹⁰ Nda mila yuun yingo, pe yo mila ki jaa na kala lo mbe leele poro ndanla wi le? Ayoo, eɛn fɔ, mila jaa na kala li Yenjele lo ndanla. Leele pe kandanlaga ko ma mila jaa mbaa piin. Ki pye leele pe kandanlaga ko mila jaa mbaa piin bere, mi se jen na pye Kirisi wi tunmbyee.

**YAWA MBA PI KAN
PŌLI
WI YERI MBEGE TA
WI YEN PITUNŊO**

1.11-2.21

Poli wi pye yege nga na mɛɛ pye pitunŋo, wila ki yege yuun

¹¹ Sefenne, mi yen naga yuun ye kan fɔ Sentanra nda mi yari ye kan, tii yiri lere yeri;

¹² katugu mi siri ta lere yeri. Lere si ma wilan naga ti ni. Eɛn fɔ, Zhezu Kirisi wo wiri naga na na.

¹³ Faa mila pye na tanri yege nga na Zhufuye sherege konɔ li na, yege logo. Ki wagati wi ni, mila pye na Yenjele li Legilizi wi jolo fɔ jenge, naa jaa mboo jogo.

¹⁴ Wa na Zhufuye sere woolo pe ni, mila pye na kee yege Zhufuye sherege konɔ li ni ma we pe legere na; katugu pa na jaterere wi ni fuun wila pye we teleye pe kalegele koro na.

¹⁵ Eɛn fɔ, Yenjele laa na wo yege na pe fanla se, mala yeri li yinne pi fannga na, mbaa tunngo piin li kan.

¹⁶ Kila li ndanla, a li sili Pinambyo wi naga na na, jango Sentanra nda ti yen na para wi kanngolo, mbaa ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Na laa wi naga na na, mi sila kari le ki yongolo nungba ke ni mbe sa lere yewe wilan yege naga.

¹⁷ Leele mbele paa keli ma pye Zhezu wi pitunmbolo na yege, mi sila kari wa Zheruzalemu pe korogo mbe sa pe yewe. Eɛn fɔ, mila kari le ki yongolo nungba ke ni wa Larabuye tara. Ko pungo na, a mi si songoro wa Damasi.

¹⁸ Naa ye le taanri la kaa toro, a mi si kari wa Zheruzalemu, mi naa Pyeri wi ni we sa we ye jen. A mi si pilige ke ma yiri kangurugo pye wa wi ni.

¹⁹ Eɛn fɔ, mi sila pitunmbolo wa yege yan naa, ndeɛ we fɔ wi nosepyo lenana Zhaki wo nungba.

²⁰ Nga mila yonlogi ye kan laga sewe na wi ni, ki yen kaselege, mila ki yuun Yenjele li yege na fɔ mi woro na finlele.

²¹ Kona, a mi si kari wa Siri naa Silisi tara lara ti ni.

²² Ki wagati wi ni, Kirisi wi legiliziye woolo mbele paa pye wa Zhude tara pe sila na jen.

²³ Paa pye naga nuru leele pe yeri wi ce ma yo fɔ: Faa nana na wila pye na we jolo, wo wi kannga koni na Sentanra ti yuun leele pe kan tagawa pi wogo ki na, po mba wila pye na ngbeli mboo jogo we.

²⁴ A pe neɛ Yenjele li gbogo na kala na.

2

Poli naa pitunmbolo sanmbala pe ni

¹ Naa ye le ke ma yiri tijere la kaa toro, a mi si songoro naa wa

Zheruzalemu, mi naa Barinabasi wi ni. Mila Tite wi le ma kari wi ni fun.

² Mila kari, katugu Yenñele làa ki naga na na ma yo ki daga mbe kari. Sentanra nda mila yari mbele pe woro Zhufuye pe kan, a mi si saa ti yege yo tagafenne yekele poro ce kan finliwe pa na; katugu mi sila pye na jaa na tunngo nga mila pye, naa nga mila piin bere ki ko waga.

³ Na tangayenle Tite na wila pye Giresi tara fenne woo, pe sila wi jori mbe yo wi kenrekenre wi pye Zhufuye woo.

⁴ Konaa ki ni fuun, yagboyoolo pèle la pe yeé pye ma yo pe yen sefenne, ma ye we sɔgɔwɔ na jaa mboo kenrekenre. Ki leele pàa ye we sɔgɔwɔ larawa, lesewe mba wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kiriwi ni, mbe ta mboo wele mboo jen, nɛe ki jaa mbe we le wa kulowo pi ni.

⁵ Eɛn fɔ, we sila yenle mbe logo pe yeri wagati jenri ni, jango Sentanra nda ti yen kaselege senre, ti koro ye sɔgɔwɔ paa yege nga na ti yen we.

⁶ Mbele pàa pye na jate paa yekele yen, pàa pye mɛgbɔgɔ fenne yege nga na, ko sila pye yaraga ka na yege na, katugu Yenñele laa lere wo lere ni. Ki yekele pe sila yaraga ka taga wa na kajenne pi na.

⁷ Eɛn fɔ, pàa ki jen ma yo Yenñele làa Sentanra ti kan na yeri mbaa ti yari mbele pe woro Zhufuye pe kan, paa yege nga na ti kan Pyeri wi yeri wi saa ti yari Zhufuye pe kan we.

⁸ Yenñele na làa tunngo pye wa Pyeri wi nawa maa pye pitunjo wa Zhufuye pe yeri, lo nungba lo làa tunngo pye wa na nawa mala pye pitunjo wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.

⁹ Zhaki, naa Pyeri, naa Zhan, poro mbele pàa pye na jate paa

teele yen, naa pàa kaa ki jen ma yo Yenñele làa ki tunngo ki kan na yeri, a pè si keyen le mi naa Barinabasi we kee. A ko ki naga ma yo wè pye nungba. A pè yenle ma yo we saa Sentanra ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Poro yaa saa ti yari Zhufuye pe kan.

¹⁰ A pè si we yenri kala nungba ni ma yo tagafenne mbele pe yen fyɔnwɔ fenne, waa pe sari. A mi si bala nɛe pe sari.

Pɔli wila senngbanra yo Pyeri wi na wa Antiyoshi ca

¹¹ Ko punjo na, naa Pyeri wila kaa pan wa Antiyoshi, mila senngbanra yo wi na tagafenne pe ni fuun pe yege na, katugu nga wila pye ki sila sin.

¹² Zhaki wila leele mbele tun, sanga na ni pe fa pan, Pyeri wila pye na nii sefenne mbele pe woro Zhufuye pe ni. Naa pitunmbolo pàa kaa pan, a wi si laga pe na, wi woro na nii pe ni, katugu wila pye na fye ki leele mbele pè kenrekenre pe yege.

¹³ Ki kaa pye ma, sefenne sanmbala mbele pe yen Zhufuye, a pè pinle Pyeri wi ni na wi kopiire nungba ti piin, fɔ ma Barinabasi fun wi punjo pe kopiire ti ni.

¹⁴ Naa mila kaa ki yan pe woro ma sin, pe si woro na tanri na yala Sentanra nda ti yen kaselege senre ti ni, a mi sigi yo Pyeri wi kan tagafenne pe ni fuun pe yege na, ma yo fɔ: «Pyeri, mboro na ma yen Zhufuye woo, mɔo yinwege ki pye laga, na tanri paa mbele pe woro Zhufuye pe yen, mɛe si tanga paa Zhufuye woo yen. Mɛle mɛe tagafenne mbele pe woro Zhufuye pe jori paa tanri paa Zhufuye pe yen?»

Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yen na shoo tagawa po fannga na

¹⁵ Woro wo na, we yen Zhu-fuye piseele. We woro kapere pyefenne paa tara sannda ti woolo pe yen.

¹⁶ Konaa ki ni fuun, wège jen ma yo lere wi ma pye lesinɲe Yenɲele li yege na, naa wi taga Zhezu Kirisi wi na ko kala na. Eɛn fɔ, wila pye lesinɲe, naa wila tanri na yala Moyisi lasiri wi ni ko kala na. Ko ki ti woro fun, wè taga Zhezu Kirisi wi na, janɲo we ta we pye lesinmbele Yenɲele li yege na, naa wè taga Kirisi wi na ki kala na, kiga ka pye lasiri ɲa waa tanri wi na wo kala na, katugu lere se pye lesinɲe Yenɲele li yege na, naa wi tanga ɲga lasiri wi yo ki na ko kala na.

¹⁷ Eɛn fɔ, na kaa pye we yen naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yenɲele li yege na Zhezu wi fanɲga na, kona, woro fun pè we yan kapege pyefenne paa mbele pe woro Zhufuye pe yen. Ko mbe ya mbege naga mbe yo Kirisi wi yen na kotogo kaan we yeri waa kapere piin le? Ayoo, ki woro ma.

¹⁸ Kagala ɲgele mila je ke na, na mi ka songoro mbaa ke gbegele naa fɔnɲɔ, kona, mila na yeɛ nari fɔ mi yen lasiri wi jɔgɔfɔ;

¹⁹ katugu lasiri wi kala na, mi yen ndɛɛ mi ku†. Lasiri wo jate wilan kan mi ku. Ko pye ma, janɲo mbe ta mbaa na yinwege ki piin Yenɲele li kan. Mi yen ndɛɛ pànla kan wa tiparaga ki na Kirisi wi ni.

²⁰ Ki pye ma, mi ma mi yen yinwege na naa, eɛn fɔ, Kirisi wo wi yen yinwege na wa na ni. Yinwege ɲga mi yen na piin laga tara ti na yinɲɔ, mi yen naga piin tagawa mba mi taga Yenɲele li Pinambyɔ wi na po fanɲga na, mi yen maa ndanla, a wùu yeɛ kan kunwɔ pi yeri na kala na.

²¹ Mi woro na jege Yenɲele li

yinme pi na; katugu na kaa pye lere wi ma pye lesinɲe Yenɲele li yege na, naa wila tanri lasiri wi na ko kala na, kona Kirisi wi ku jaga.

**SENTANRA NDA TI
YEN
NA PARA YENŊELE LI
YINME
PI WOGO NA**

3

3-4

Moyisi lasiri wo naa tagawa kala

¹ E, yoro Galasi tara fenne ye yen lembire! Zhezu Kirisi wi ku wa tiparaga ki na, a pège yo maga filige ye kan, ambo wi ye fanla, a yè si laga wi na?

² Mi yaa ye yewe kala nunɲba ni: Naa yaa tanri lasiri wi na, ko ki ti ye Yenɲele li Yinnekpoyi li ta lee naa yè Sentanra ti logo ma taga ti na, ko ki ti ye li ta?

³ Mele ye si pye lembire ma? Yaa ki peli na tanri Yenɲele li Yinnekpoyi lo fanɲga na, yinɲɔ yaa jaa mbege yon fili ye yeɛ fanɲga na wi le? Ayoo de.

⁴ Kagbɔgolo ɲgele yè ta, ye ke ta ke yiri waga wi le? Ayoo, ke se ya yiri waga.

⁵ Na Yenɲele li kaa Yinnekpoyi li kaan ye yeri, mbaa kafɔnɲɔlo piin wa ye sɔgɔwɔ, li maa ki piin, katugu yaa tanri lasiri wi na ko kala na wi lee, nakoma Sentanra nda ye ma logo ma taga ti na ko kala li?

⁶ Ye wele, Yenɲele senre sewe wi yen na Abirahamu wi senre yuun ma yo fɔ: «*Wila taga Yenɲele li na, wi tagawa pi kala na, a Yenɲele li nɛɛ wi jate paa lesinɲe yen.*»†

⁷ Ki kala na, ki daga yege jen ye yo fɔ mbele pè taga Yenɲele li na, poro pe yen Abirahamu wi setirige piile jembele wele.

† 2:19 2:19: Lasiri wi kala na, Pɔli wi yen ndɛɛ wi ku, katugu ɲga lasiri wi yo maa piin, na ma woro naga piin, ma daga mbe ku win; Dete 27.26. † 3:6 3:6: Zhene 15.6

8 Yennele senre sewe wila keli maga yo ma yo leele mbele pe woro Zhufuye, Yennele li yaa kaa pe jate lesinmbele li yee yege na pe tagawa po kala na. Ko ki ti Yennele laa ki sentanra nda ti yo faa ma Abirahamu wi kan ma yo fo: «Cengele woolo pe ni fuun pe yaa ka duwaw ta ma kala na.»†

9 Yege nga na Abirahamu wila taga Yennele li na, a li duwaw wi na, mbele fuun ka taga li na, pa li yaa duwaw pe na ma fun.

10 Mbele fuun pe pe wogo ki kan nungba lasiri wi kapyere to na, poro yen wa danga ki ni; katugu ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni ma yo fo: «Lere na fuun wi woro na tanri na yala nga fuun ki yen ma yonlogo wa lasiri wi ni ki ni, danga yen ki fo wi wogo.»†

11 Ki si yen ma filige naa jenge fo lere se ya pye lesinje Yennele li yege na, naa wila tanri lasiri wi na ko kala na. Ko ki ti Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Lesinje wi yaa ka yinwege ta wi tagawa pi fannga na.»†

12 Een fo, lasiri wi gbogokala li yen li ye tagawa pi ni, katugu ki yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni ma yo fo: «Lere na kaa tanri mbaa yala lasiri wi ngasegele ke ni, wi yaa yinwege ta ke fannga na.»†

13 Danga nga kila to we na Yennele li lasiri jogowo pi kala na, Kirisi wi we go sho ki ni, a wi danga we yonlo, ma yala nga Yennele senre sewe wi yen na yuun ki ni, fo: «Lere na fuun pe to tige na, ki fo wi danga.»†

14 Ko la pye ma, jango Yennele laa yon folo na kon mbe duwaw na kan Abirahamu wi yeri, poo kan fun mbele pe woro Zhufuye pe yeri Zhezu Kirisi wi fannga na,

konaa Yennele laa Yinnekpoyi yon folo na kon, we li ta we tagawa pi fannga na.

Moyisi lasiri wo naa yon folo kala

15 Sefenne, mi yen naga senre nda ti yuun na yala senwee piile pe kapyege lomɔ po ni: Na lere wa ka yon folo la kon, na li yen ma sin, lere se ya mbege yon folo li kannga naa fyew, nakoma mbe yaraga ka taga li na naa.

16 Yennele wogo pa ki yen ma fun. Laa yon folo kon Abirahamu naa wi setirige pyo wa yeri. Yennele senre sewe wi sigi yo mbe yo fo: «Naa wi setirige piile pe yeri.»† ndee wi yen na para lelegere senre na. Een fo, wigi yo ma yo fo: «Naa wi setirige pyo», maga naga ma yo lere nungba wi. Wo wi yen Kirisi we.

17 Senre nda mila yuun ti koro wi na: Yennele laa keli ma yon folo kon, na li yen ma sin. Naa ye le cenme tijere naa nafa ma yiri ke (430) la kaa toro, a li si lasiri wi kan. Ki kala na, ki lasiri wi se ya mbe yon folo li kannga, mbe nga Yennele laa yo ki sa.

18 Katugu yarikanga nga Yennele laa kaan paa korogo yen, ki pye lere kaa tanri lasiri wi na ko wi jen naga ta, kona, ki se jen naa taa yon folo lo kala na. Ma si yala, yon folo na Yennele laa kon lo kala na laa li yinme pi kan Abirahamu wi yeri.

19 Lasiri wi kango ko yen kikiin? Yennele laa wi kan maa taga wa yon folo li na, mbege naga leele pe na, pe ta pe lasiri wi jogowo mba paa piin pi jen. Lasiri wila daga mbe koro wa fo yon folo laa kon Abirahamu wi setirige pyo na yeri wi sa pan. Yennele laa lasiri wi kan meregeye pe le yeri, a pe pan

† 3:8 3:8: Zhenɛ 12.3 † 3:10 3:10: Dete 27.26 † 3:11 3:11: Aba 2.4 † 3:12 3:12: Levi 18.5
† 3:13 3:13: Dete 21.23 † 3:16 3:16: Zhenɛ 12.7; 17.7

maa kan lere wa yeri, a wì pye kasuluwo maa kan leele pe yeri.

²⁰ Ye wele, ndεε ki pye lere nungba kala li, pe saa kasuluwo le ki kala li ni, ma si yala, Yεnɲele lo nungba làa yon fɔlo lo kɔn.

*Yεnɲele li lasiri
wi kayɔngɔ ki nɲa*

²¹ Kì pye ma, ki yen naga nari ma yo lasiri wi yen na wiin Yεnɲele li yon fɔgolo ke ni wi le? Ayoo dε. Eεn fɔ, ki pye Yεnɲele li lasiri wa kan, nɲa wi mbe ja ya mbaa yinwege kaan leele pe yeri, anmε li jεn naa leele pe jate lesinmbele li yεε yege na lasiri wo fanɲa na.

²² Eεn fɔ, ki woro ma. Yεnɲele sεnrε sεwε wi yen naga yuun fɔ: Dunruya woolo pe ni fuun pe yen wa kapege ki fanɲa ki ni. Ko pye ma, janɲo yarikanga nɲa Yεnɲele li yon fɔlo kɔn, ki kan mbele paa tari Zhezu Kirisi wi na pe yeri pe tagawa pi kala na.

²³ Sanga nɲa ni tagawa wagati wi fa pan, lasiri wo wila we pye kasopiile fɔ mbe sa gbɔn Yεnɲele li sa tagawa kono li naga we na.

²⁴ Kì pye ma, lasiri wo wila pye we welefo na we yege sinni fɔ Kirisi wi sa pan we taga wi na, we pye lesinmbele Yεnɲele li yege na.

²⁵ Yinɲɔ ki tagawa wagati wì kaa gbɔn, we woro ki welefo wì kεε naa.

²⁶ Katugu tagawa po fanɲa na ye yen Yεnɲele li piile, ma pye gbogolomɔ nungba ni Zhezu Kirisi wi ni.

²⁷ Ye ni fuun yè batize ma pye nungba Kirisi wi ni. A yè si tangalɔmɔ fɔnmbo pi lε na tanri pi na, mba pi yen Kirisi wi ni we.

²⁸ Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye wa si wɔ wa ni. Kulolo poro naa lesele wa si wɔ wa ni, nambala naa jεele wa

si wɔ wa ni. Eεn fɔ, yè gbogolo ma pye nungba Zhezu Kirisi wi ni.

²⁹ Kì kaa pye ye yen Kirisi wi woolo, ye yen fun Abirahamu wi setirige piile. Yaraga nɲa Yεnɲele làa ki yon fɔlo kɔn mbe kan paa kɔrɔgɔ yen, ye yaa ki ta.

4

¹ Sεnrε nda mila yuun ti kɔrɔ wi nɲa: Pɲɔ nɲa wi yaa kaa to kɔrɔgɔ ki li, mboo ta wi yen pɲɔ jεε bere, wo naa kulo ni wa si wɔ wa ni. Ali maga ta wo wi yen yaraga ki ni fuun ki go na.

² Mboo ta wa wi puwen pi ni, leele pele pe maa wele wi na, naa kagala ke yege woo fɔ wi ma saa gbɔn wi to wì wagati nɲa kɔn wi na†.

³ Woro fun pa wàa pye ma. Sanga nɲa ni we yen paa piile yen, wàa pye wa dunruya kalεgele ke kulowo pi ni.

⁴ Eεn fɔ, Yεnɲele làa sanga nɲa kɔn, naa wì kaa gbɔn, a li sili Pinambyɔ wi torogo laga dunruya wi ni; a jεle wì se, a wì lasiri wi yigi na tanri wi na,

⁵ janɲo mbele pàa pye na tanri lasiri wi na, mbe pe go sho we ta we pye Yεnɲele li piile.

⁶ Naa we yen Yεnɲele li piile, ki kala na, Yεnɲele lili Pinambyɔ wi Yinne li torogo mali le wa we koto na. Ki Yinne li ma we kan we maa Yεnɲele li yinri fɔ: Baba, na To!

⁷ Kì kala na, ma woro kulo naa, ma yen li pinambyɔ. Pa mà si kaa pye li pinambyɔ, kɔrɔgɔ nɲa li tεge li piile pe kan, li yaa kaga kan ma yeri fun.

*Pɔli wi jatere wila lege wi na
Galasi tara tagafenne pe kala na*

⁸ Faa ye sila Yεnɲele li jεn, yàa pye yarisunndo nda kulolo, ti woro Yεnɲele jenne.

† 4:2 4.2: Wi to wì wagati nɲa kɔn, wo wi yen wagati nɲa pe maa ki jate ma yo pɲɔ wì gbɔn lere, mbe ya mbe yere wi yeε go kagala ke ni.

⁹ Εεν ƒɔ, yingɔ yè Yennjele li jɛn, nakosima, Yennjele li ye jɛn yingɔ, yingɔ na ye si songɔɔ ki kalegele ngele ke yen waga, ma pye fannga fu ke korɔɔ? Mɛle ye nɛɛ jaa mbe pye ke kulolo naa?

¹⁰ Ye maa piliye, naa yeyɛn, naa wagati, naa yɛgele kele jate kagbɔɔ ma wɛ.

¹¹ Mila fyɛ ye kala na, ƒɔ kiga ka pye mi tunngo pye ye kan ki yiri waga.

¹² Sefenne, mila ye yenri ƒɔ ye kannga paa na yen, paa yɛge nga na milan yɛɛ pye paa ye yen wɛ†. Yee tipege kpe pye na na.

¹³ Yège jɛn ma yo na mila pan ma Sentanra ti yo ye kan ki kongbannga ki na, mi sila pye ngbaan.

¹⁴ Na yama pila ye jori jɛnge, konaa ki ni fuun, ye sila na tifaga, mbanla wa kɛɛ punɔ na. Εεν ƒɔ, yàa na yigi jɛnge paa Yennjele li merɛge yen, nakoma paa Zhezu Kirisi wi yen.

¹⁵ Ki wagati wi ni, nayinmɛ la pye ye yeri ƒɔ jɛnge. Mɛle koni nayinmɛ si woro ye ni? Mbe ya mbege wogo nga ki yo ƒɔ, nayinmɛ mba yàa ta pi kala na, ki pye ki mbaa ya pye, anmɛ ye mbaa ye yengele ke wɔ mbe ke kan na yeri.

¹⁶ Naa mi kaselege ki yo ma ye kan, ko kɪ ti mi kannga ma ye mben kɛ?

¹⁷ Ki leele mbele paa jaa mbe Sentanra ti jɔɔ, pe yen ma bala na ye jaa, εεν ƒɔ, paa ki piin jatere na ni wi woro ma yɔn. Paa jaa mbe ye laga we na, janngo ye bala ye taga pe na.

¹⁸ Ki yen ma yɔn lere wi bala kajɛnge ki na sanga pyew. Εεν ƒɔ, wiga kaa ki piin na mi ka pye wa ye sɔɔwɔ ko ɛɛ.

¹⁹ Yoro mbele ye yen paa na piile yen, ki yen nala yaa naa jɛnge ye kala na, paa yɛge nga na jɛle kaa jaa mbe se wi maa jɔɔ we, ƒɔ ye saa tanri Kirisi wi tangalomo pi na.

²⁰ Mila ki jaa jate mbanla yɛɛ yan wa ye sɔɔwɔ yingɔ, janngo mbe ta mbanla senre yolomɔ pi kannga, katugu na jatere wi piri na na ye kala na.

Agari naa Sara pe kala

²¹ Yoro mbele yaa jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe sho, lasiri wi yen na nga yuun ye woro naga nuru wi le?

²² Katugu ki yen ma yɔnlɔɔ wa Yennjele senre sewɛ wi ni ma yo ƒɔ: Pinambiile shyen la pye Abirahamu wi yeri. Wila nunɔba se wi kulojɔ Agari wi na, ma sanja wi se wi jɔ Sara na wi yen lesee wi na.

²³ Kulojɔ wila wi pinambyɔ wi se ma yala senwee fannga ko ni, εεν ƒɔ, jɛle na wi yen lesee wila wi pinambyɔ wi se ma yala Yennjele làa yɔn ƒɔɔ na kɔn lo ni.

²⁴ Ki senre ti yen na korɔ fonno yuun: Ki jɛle shyen pe yen paa Yennjele li yɔn finliwe cengele shyen yen. Yɔn finliwe nunɔba yen paa kulojɔ Agari wi yen, po la ta wa Sinayi† yanwiga ki na. Wo maa wi piile pe siin wa kulowo pi ni.

²⁵ Agari wo yen paa Sinayi yanwiga ki yen wa Larabuye tara. Wi yen ma taanla nala pilige Zheruzalemu wi ni. Ki ca ki yen wa lasiri wi kulowo pi ni, naa ki woolo pe ni.

²⁶ Εεν ƒɔ, Zheruzalemu na wa yennjele na wo wi yen jɛle na wi yen lesee we. Wo wi yen we no we.

† 4:12 4.12: Pɔli wuu yɛɛ pye paa pe yen, ko korɔ wo yen ƒɔ wuu yɛɛ yala pe ni, wi woro naa yɛɛ jate Zhufuye woo mbaa wi yɛɛ mbɔnrɔgi pe na. † 4:24 4.24: Pa Yennjele làa li lasiri wi kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na; Εki 19.1-19; 20.1-17.

27 Wo senre ti yen ma yonlogo wa Yenñele senre sewe wi ni, ma yo fo:

*Mboro ña jambasee, ta yɔgɔri,
mboro ña ma fa pyɔ se mbe
yan!*

*Mboro ña selara fɔɔn ya, ta jɔrɔgi
nayinme ni!*

*Katugu jele ña pè wa, wi piile pe
yaa ka lege mbe we jele ña
wi yen wi pɔlo wi yeri wi
woolo pe na.†*

28 Yoro wo na, sefenne, ye yen piile mbele pè se ma yala Yenñele làa yon fɔlo na kon li ni, paa Sara wi pinambyo Izaki wi yen fun.

29 Faa pinambyo ña paa se ma yala senwee fannga ki ni, wila pye na pinambyo ña wila se ma yala Yenñele li Yinnekpoyi li fannga ki ni wi jɔlo. Pa ki yen ma ali ma pan ma gbɔn nala.

30 Een fo, Yenñele senre sewe wi yen na yuun mele? Wi yen naga yuun ma yo fo: «Kulojo wi purɔ wo naa wi pinambyo wi ni, katugu kulojo wi pinambyo wi se pinle mbe kɔrɔgo ki li ja jele ña wi yen lesele wi Pinambyo wi ni.»†

31 Kì pye ma, sefenne, we woro kulojo wi piile. Een fo, we yen jele ña wi yen lesele wo piile.

**TAGAFENNE PE
LESEWE KONAA
TANGALOMɔ JEMBE
YINNEKPOYI LI
FANNGA NA**

5

5-6

Yaga ka ye lesewe pi jɔgo

1 Kirisi wì we wɔ wa kulowo pi ni we ta we pye lesele kaselege na. Kì kala na, ye koro ye yere

jenge wa ki lesewe pi ni. Yaga ka ye yee kan pe ye pye kulolo naa.

2 Yaa nuru! Mi Pòli mi yen naga yuun ye kan fo: «Na yaga ye yee kan paga ye kenrekenre†, kona, Kirisi wì se ya yaraga ka yon ye kan naa.»

3 Mi yaa songoro mbege yo naa fo: Lere ña fuun kaa yee kan poo kenrekenre, wi daga mbaa tanri lasiri wi ni fuun wi na.

4 Yoro mbele fuun yaa jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe pye lesinmbele Yenñele li yeege na, yè laga Kirisi wì na ma wɔ wa Yenñele li yinme pi ni.

5 Woro wo na, we jigi wi yen ki na ma yo Yenñele li yaa ka we pye lesinmbele li yee yeege na, naa wè taga Zhezu wì na we. Ko jigi wo we yen na singi Yinnekpoyi li fannga na.

6 Katugu na waga pye nungba Zhezu Kirisi wì ni, we kenrekenre o, wee kenrekenre o, ko ka woro kagbogo. Nga kì we ki ni fuun na, ko ki yen tagawa mba pi maa tunngo piin ndanlawa ni.

7 Yaa pye na tanri kono jenne li na. Ambo wì ye yeege kon, a yè si kaselege kono li yaga?

8 Nga paa yo ye kan ma ye jatere wi kannga, ki sila yiri wa Yenñele na li yen na ye yinri lo yeri.

9 Yeege nga na pe maa ki yuun ma yo fo: «Leve jenri wi ma buru muwe mba pi gbɔn pi ni fuun pi fe maa yirige,» pa kì pye ma fun.

10 Ma si yala, we Fɔ wì jigi kan na yeri ye kala na. Mì taga ki na ma yo ye jatere wi se yiri wi ye na woo wì ni. Een fo, ña wila ye jatere wi pinri ye na, wi yen yeege o yeege, Yenñele li yaa kaa le jɔlogo.

11 Sefenne, mi wo na, ndee ki pye mi yen na Yenñele senre ti yuun ma yo kenrekenre wi daga

† 4:27 4.27: Kì verise ña wi yen na para Zheruzalemu ña wa yenñele na wo senre na, wi piile poro pe yen mbele pè taga Kirisi wì na we. Zheruzalemu ña laga tara na wo piile poro pe yen ma taanla leele mbele paa jaa mbaa tanri lasiri wi na pe yee fannga; Eza 54.1. † 4:30 4.30: Zhené 21.10 † 5:2 5.2: Mbe kenrekenre ko koro wo yen mbe pye lesinñe Yenñele li yeege na.

mbaa piin, pe jen naa na jolo mele naa? Ki pye pa mila ki yari ma, Kirisi wi kunwo wa tiparaga ki na, ki senre nda mila yuun ti se jen naa leele mbenge.

¹² Mbele paa ye jatere wi pinri ye na, mi pye naga jaa paa kee pe kapyere ti ni yegε, fo pe sa pe yεε san.

¹³ Yoro wo na, sefenne, Yenhele li ye yeri ye pye lesele. Een fo, yaga ka ki lesewe pi ε mbe yo ye yaa la tanri mbaa yala ye wire ti jogo kagala koro ni. Nga ki wa, ye daga mbe ye yεε ndanla mbaa tunngo piin ye yεε kan.

¹⁴ Katugu lasiri wi ni fuun wi go ko ki yen ki ngasele na le fo: «*Ma lewee yenle wi daga mboon ndanla paa yegε nga na moɔ yεε ndanla we.*»[†]

¹⁵ Een fo, na ye kaa ye yεε noori mbaa ye yεε kaa paa yanyaara ti yen, ye yεε yingiwe jen, yaga ka ye yεε ka mbe ye yεε ko.

We wire ti jogo kagala koro ka kaa we yegε sinni fo Yinnekpoyi lo

¹⁶ Ye wele, senre nda ti yen na yeri mbe yo ye kan ti nda fo: Ye Yinnekpoyi li yaga laa ye yegε sinni! Pa kona ye se la wire ti jogo kagala ke piin.

¹⁷ Katugu kagala ngele ke la yen senwee wi wire ti na, koro yen ma Yinnekpoyi lo mben. Kagala ngele ke Yinnekpoyi lo ndanla, koro yen ma senwee wi wire to mben. Ti yen na wiin ti yεε ni, jango kala na yaa jaa mbaa piin, yaga kaa li piin.

¹⁸ Een fo, na Yinnekpoyi li kaa ye yegε sinni, pa lasiri wi se fannga ta ye na.

¹⁹ Kagala ngele senwee wi wire ti maa jaa mbaa piin, ke yen ma jen. Ke ngele: «*Keenre lime, naa fyongɔ kapyere, naa kalikalawa,*

²⁰ naa senge sunmo, naa lekara, naa mbenwe, naa maara, naa yenjara, naa nanngbanwa, naa kashara, naa mbe leele kon pe yεε na pe yon ki pye ki ye ki ye,

²¹ naa mbaa yegε yinrigi leele yaara na, naa sinwogo, naa kafaara, naa kapyere ta yegε ni paa ki woro nda ti cenle li yen.» Mi yen na ye yerεgi paa yegε nga na mila ki pye faa we, ma yo fo: Mbele paa ki kagala ke piin, pe se ka ye wa Yenhele li wunluwo pi ni fyew.

²² Een fo, nga ki maa yinrigi wa Yinnekpoyi li yeri koyi nga: Ndanlawa, naa nayinme, naa yeyinngε, naa mbe kala kun yεε ni, naa kapitanra, naa kajεngε pyege, naa tagawa,

²³ naa kotoyinngε, naa yεε yingiwe jenge. Lasiri wi woro na wiin ki kagala ngele lo la ni.

²⁴ Leele mbele pe yen Zhezu Kirisi wi woolo, pe punngo le wire ti nandanwa naa ti jogo kagala ke ni. A ki cen ndεε pe ke kan wa tiparaga ki na ma ke gbo.

²⁵ Yinnekpoyi li yinwege kan we yeri. Ki kala na, ki daga laa we yegε sinni.

²⁶ Waga kaa we yεε gbogo, waga si kaa we yεε nawa ngbanni, nakoma mbaa yegε yinrigi we yεε yaara na.

6

Waa we yεε go kagala ke lee we yεε ni

¹ Sefenne, na paga lere wa yigi wi yen na kapege ka piin, yoro mbele Yinnekpoyi li yen na ye yegε sinni, yoo saga ye pan wi ni wa kozinne li ni naa. Een fo, yege pye kotoyinngε ni. Mboro fun, moɔ yεε yigi, jango Sotanla wiga koon fanla ma to wa kapege ki ni.

[†] 5:14 5.14: Levi 19.18

² Yaa ye yεε sari ye yεε go kagala ke na. Pa ye yaa Kirisi wi lasiri wi tanga mboo yɔn fili yεen we.

³ Na lere ɲa kaa ki jate wi yen yaraga, mbe sigi ta wi woro yaraga, kona, wila wi yεε fanla.

⁴ Lere nuɲgba nuɲgba pyew wi daga mboo tangalɔmɔ pi taanla mbe wele. Na wi kaa yan jembe, pa wi yaa la wi yεε gbogo wi tangalɔmɔ pi kala na, pa ki se pye sanmbala poro kala na.

⁵ Katugu lere nuɲgba nuɲgba pyew wi yaa kaa yεε go kala li yεge yo.

⁶ Lere ɲa pe yen na nari Sentanra ti ni, yarijende nda fuun wila taa, wi daga mbaa wi nagafɔ wi tasaga woo wa ti ni mbaa ki kaan wi yeri.

⁷ Yaga kaa ye yεε fanla, lere na la tεge Yεnɲele na. Lere wiga yaraga ɲga lugu, ko wi ma kaa kɔw.

⁸ Na wi kaa wi wire ti nandanwa kala li piin ndεε wi yen na yariluguro nuru ti kanɲɔlɔ, wi yaa ka wire ti fɔngɔwɔ pi ta†. Na wiga sila Yinnekpoyi li nandanwa kala li piin ndεε wi yen na yariluguro nuru li kanɲɔlɔ, wi yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta Yinnekpoyi li yeri.

⁹ Yaga ka ti we te kajεnɲε pyege ki ni; katugu na wee te mbaa ki piin, pa we yaa kaga tɔnli wi ta, na ki wagati wiga ka gbɔn we.

¹⁰ Ki kala na, na waga wagati jεnɲε ɲa ta, waa kajεnɲε piin lere pyew wi kan, tagafenne poro wogo ko mbe wε.

Pɔli wi yεrεwε sεnrε puɲgo woro naa wi sharaga

¹¹ Yege sεwε yɔɔnrɔ nda ti wele paa ti tugbɔlɔ! Mi kpaw miri yɔnlɔgɔ na yε maa torogo ye kan.

¹² Leele mbele paa jaa mbe pe yεε kala li pye li leele pe ndanla

wire kapyere ti wogo na, poro paa jaa mbe ye jori ye kεnrεkenrε. Pe maa ko piin ma, janɲo paga ka pe jɔlɔ Kirisi wi tiparaga sεnrε yowo pi kala na.

¹³ Mbele jate pε kεnrεkenrε, paa la tanri lasiri wi na. Eεn fɔ, paa jaa ye kεnrεkenrε, janɲo pe ta paa pe yεε gbogo tεgεrε nda pε tεge ye na ti kala na.

¹⁴ Mi wo na, mi woro na jaa mbaa na yεε gbogo kala la na, na we Fɔ Zhezu Kirisi wi tiparaga wogo ko ma. Ki tiparaga ki fanɲga na, dunruya yaara ti yen ndεε ti ku mi wo yeri, a mi fun mɔ ku ti yeri.

¹⁵ Ma kεnrεkenrε o, mεε kεnrεkenrε o, ko ka woro yaraga. ɲga ki wε ki ni fuun na, ko ki yen: Ma kanɲga lere fɔnɲɔ.

¹⁶ Mbele fuun paa tanri ko kɔnɔ lo na, mila ki yuun pe kan fɔ: Yεnɲele li yeyinɲε kan pe yeri, li kagbaraga pye pe kan, poro naa Yεnɲele li woolo pe ni fuun pe ni!

¹⁷ Mbege le nala wo na, lere ka kanla jɔlɔ naa; katugu sagbantitεrε nda ti yen na wire ti na, tila ki nari ma yo mi yen Zhezu wi kulo.

¹⁸ Sefenne, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme kan ye ni fuun ye yeri! Anmiina.

† 6:8 6:8: Mbe wire ti fɔngɔwɔ pi ta, ko kɔrɔ wo yen mbe laga Yεnɲele li na pew.

**Sewε na Pōli wila
torogo
EFEZI
ca tagafenne pe yeri
Sewε wi nawa senre**

Sanga na ni Pōli wila pye naga sewε na wi yonlogi Efezi ca tagafenne pe kan, kila yala wi yen kaso. Efezi ca ko kila pye Azi tara ti ni fuun cagbogo ye. Nala pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Legilizi na wila pye wa ki ca ki ni, Pōli wo wila wi tege wa. Wila ye le taanri pye wa ki ca ki ni ma legilizi wi gbegele maa tege. Legilizi wila kaa gbogo, fo a tagafenne pe le yege ta wa kanngara na cara ti ni. Ki yen kaselege fo Efezi ca legilizi wo wila pye legiliziye sanmbala pe yekelewe, een fo sewε na Pōli wila torogo, wila pye kanngara na legiliziye pe ni fuun pe woo fun. Ko ki ti laga ki sewε na wi ni, poli wii leele mere yeri mbe pe shari.

Ki sewε na wi mbe ya kon mbe yiri konsara shyen. Wa sewε wi konsaga konngannga (1.1-3.21) ki ni, Pōli wi yen na Yenjele li gbogo, nali shari duwaw na fuun li yen na kaan we yeri Zhezu Kirisi wi fannga na wi kala na; katugu mbele pe taga Kirisi wi na, Zhufuye konaa mbele pe woro Zhufuye pe ni, Zhezu wi pe ni fuun pe pinle ma pe pye Yenjele li piile kpoyi. Ko leele kpoyi poro pe maa yinri Legilizi we. Pōli wi yen na yenri pe kan, jango pe Yinnekpoyi li ta, pe ya pe Kirisi wi ndanlawa pi korɔ jen.

Wa sewε wi konsaga shyen wogo (4.1-6.24) ki ni, Pōli wi yen naga yenri tagafenne pe yeri pe tangalomɔ pi pye jembe, pi Yenjele li ndanla.

Wa sewε wi kosaga (6.10-18) yeri, Pōli wi yen na tagafenne pe

nawa tuun ma yo fo pe Yenjele li malingbonyaara ti le, jango pe ya pe yere pe Sotanla wi wamawelewe pi sige.

Sewε wi yen ma konlo yege nga na

Sewε wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-2

Showɔ pi ma ta Zhezu Kirisi wo ni 1.3-3.20

Tagafenne gbogolomɔ pi yinwege ki daga mbe pye yege nga na 4.1-6.24

Pōli wila sewε wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Pōli na Zhezu Kirisi wi pitunjo ma yala Yenjele li nandanwa kala li ni, muwi mila ki sewε na wi torogi yoro mbele Yenjele li leele kpoyi wa Efezi ca ye kan. Yoro mbele ye yen tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

² We To Yenjele lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yinne naa yeyinngge kan ye yeri!

**SHOWɔ PI MA TA
ZHEZU KIRISI WO NI
1.3-3.20**

*Yarijende nda Yenjele li kan we yeri ma we ta
Zhezu Kirisi wi ni*

³ Ye ti waa Yenjele li sonni, lo na li yen we Fo Zhezu Kirisi wi To we! Lo li duwaw we na wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, ma si Yinnekpoyi li duwaw wi ni fuun wi kan we yeri wa naayeri lara ti na.

⁴ Katugu sanga na ni Yenjele li fa dunruya wi da, laa we wo mako we pye li woolo wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, jango we pye kpoyi, jeregisaga fu li yege na.

⁵ Yenjele li ndanlawa pi kala na, laa ki kon maga tege faa, mbe we pye li piile Zhezu Kirisi wi fannga na, ma yala li nandanwa kala li ni.

⁶ Ki kala na, ye ti waa Yenjele li sonni, li yinne gbogowo mba li

kan we yeri waga pi kala na, wa we gbogolomɔ pi ni li Pinambyɔ ɲa wili ndanla jɛnɲe wi ni.

7 Katugu Kirisi wi kunwɔ pi we go shɔ, a we kapere ti kala yaga we na, ma yala Yɛnɲɛle li yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni.

8 Ligi yinmɛ pi kan we yeri maa lɛɛ, ma we kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ pi ni fuun ni.

9 Ligi kan, a wɛli nandanwa kala na li yɛn ma lara li jɛn, na lɔa yere ki yerewe faa mbeli pye mbeli yɔn fili Kirisi wi fanɲga na we.

10 Na wagati wiga kaa yɛɛ yɔn fili Yɛnɲɛle ligi pye, pa li yaa ka yaara nda fuun ti wa naayeri, naa nda fuun ti yɛn laga tara na ti gbogolo nunɲba, to nunɲba mbe pye ti go na, wo wi yɛn Kirisi we.

11 Wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, wɛ we tasaga ta wa showɔ pi ni fun, katugu Yɛnɲɛle lɔa we wɔ faa, ma yala li kakɔnndɛɛle li ni. A li si yaara ti ni fuun ti gbegɛle paa yɛɛ ɲga na lɔa yere ki yerewe mbege pye konaa naga jaa we.

12 Yɛnɲɛle li ko pye ma, janɲo waa li gbɔɲwɔ pi sɔnni, woro mbele wɛ keli ma we jigi wi taga Kirisi wi na we.

13 Yoro fun, naa yɛ kaseleɛ sɛnrɛ ti logo, Sentanra nda ti showɔ pi kan ye yeri we, a yɛ si taga Kirisi wi na. Kona, a Yɛnɲɛle li si tɛgɛrɛ tɛɛ ye na li yɛɛ mɛɛ ki na, mɛɛ Yinnekpoyi li kan ye yeri, na lɔa li yɔn fɔlɔ kɔn we.

14 Yinnekpoyi lo li yɛn we kɔrɔɲo yaraga konɲbanɲga, mbege naga fɔ we yaa ka showɔ pi ta, po Yɛnɲɛle lɔa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li woolo pe yeri paa kɔrɔɲo yɛn. Li yɛn na jigi kaan we yeri fɔ we yaa kaga kɔrɔɲo ki ta, na liga ka we go shɔ pew we. Ki kala na, waa Yɛnɲɛle li gbɔɲwɔ pi sɔnni.

Poli wi yɛnrɛwɛ we

15 Ki kala na, tagawa mba yɛ taga we Fɔ Zhezu wi na, naa ndanlawaa mba pi yɛn ye ni Yɛnɲɛle li leele kpoyi pe ni fuun pe kan, mɛ mɛ mɛ sɛnrɛ logo,

16 mii Yɛnɲɛle li sharaga ki yaga ye kala na. Mi maa nawa tuun ye na wa na yɛnrɛwɛ pi ni;

17 janɲo we Fɔ Zhezu Kirisi wi Yɛnɲɛle le, lo na li yɛn To, ma gbɔɲo, li Yinne li kan ye yeri, na li maa tijinliwɛ kaan we, mbaa li kagala ke nari ye na, ye ta ye li jɛn.

18 Mi yɛn na Yɛnɲɛle li yɛnri fɔ li ye kotoɔ ti yɛnɲe ye na yeli yanwa pi yan, janɲo Yɛnɲɛle li ye yeri jigi tagasaga ɲga na, yɛɛ jɛn, mbele pɛ pye li woolo, kɔrɔɲo tiyɔnɲo ɲga li tɛɛ pe kan, yɛɛ jɛn.

19 Mi yɛn na yɛnri fɔ li yawa gbɔɲo mba pi se jɛn mbe kɔ, yoo jɛn. Po li tɛɛ mbaa woro mbele tagafɛnne we sari. Ki yawa jate po Yɛnɲɛle li pye yɛrɛ ma naga fanɲga ni,

20 naa li Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, ma saa wi tɛɛ wa li yɛɛ kalige kɛɛ ki na, wa naayeri lara ti na we.

21 Wi wa ma cɛn tegere ti ni fuun, naa yawa pi ni fuun, naa fanɲga ki ni fuun, naa wunluwɔ pi ni fuun pi go na, naa mɛrɛ nda fuun pe mbe ya yeri ti go na, ki dunruya ɲa wi mɛrɛ to nunɲba ma, ɛɛn fɔ, mbe pinle dunruya ɲa wila paan wi woro ti ni fuun.

22 *Yɛnɲɛle li yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛɛ wi nɔɲo,*[†] ma suu kan Legilizi wi yeri, wi pye To kagala ke ni fuun ni.

23 Legilizi wi yɛn Kirisi wi wire. Wi yɛn wa Legilizi wi ni maa yin, wo ɲa wi yɛrɛnɲe ki ni fuun ki yin we.

[†] 1:22 1.22: Yuuro 8.7

2

Wè wò wa kunwò pi ni
ma yinwege ta

¹ Faa, yàa ku yinne lo na ye kajogorò naa ye kapere ti kala na.

² Ki sanga wi ni, yàa pye na tanri na yala ki dunruya ña wi tangalomò po ni, na yinngede ngele yawa yen ke ni wa naayeri ke To wi senre ti nuru. Ko yinne lo laa tunngo piin yingò wa mbele pè je Yenñele li na pe kotoro na.

³ Woro fun, wàa pye paa pe yen, na tanri na yala we wire ti jogo kagala ke ni, na we wire to naa we jatere wi nandanwa kagala ke piin. We sewe po na, wàa daga Yenñele li nangbanwa pi ni paa sanmbala pe yen.

⁴ Eèn fò, Yenñele li yinriwe taga kì gbògò fò jèngè, we yen ma li ndanla ndanlawa gbembe mba ni pi kala na,

⁵ woro mbele wàa ku yinne lo na we kajogorò ti kala na, li yinwege kan naa we yeri Kirisi wi ni. Yenñele li yinne po fannga na yè shò.

⁶ Naa wè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni, Yenñele li we yen ma we yirige wi ni ja, ma we kan waa wunluwò piin wi ni ja wa naayeri lara ti na.

⁷ Lì ko pye ma, jango mbe ta mbeli yinne mba pi se jèn mbe kò pi naga leele pe na wagati ña fuun wila paan wi ni, li kajenge nga li pye we kan wa we gbogolomò pi ni Zhezu Kirisi wi ni ki kala na.

⁸ Yenñele li yinne po fannga na yè shò ye tagawa pi kala na. Ko si yiri yoro yeri, Yenñele lo yarikanga yi.

⁹ Ye kapyere to tulugo si ma, jango lere kpe ka kaa yee gbògò.

¹⁰ Katugu Yenñele lo li we gbegele. Lì we da wa we gbogolomò pi ni Zhezu Kirisi wi ni, jango waa kapyere jende piin, làa

ti gbegele mari tège faa, jango waa taanri ti na.

Mbe pye nungba Zhezu Kirisi wi ni

¹¹ Yoro mbele ye woro Zhufuye piseele, Zhufuye pe maa ye yinri mbele pee kenrekenre, nɛɛ pe yɛɛ yinri mbele pè kenrekenre, ma yala nga leele pè pye pe wire ti na ki ni, faa yàa pye yegɛ nga na, ye yɛɛ nawa to ki na.

¹² Ki sanga wi ni, yàa pye ma lali Kirisi wi ni. Yàa pye nambanmbala, ye sila pye Yenñele li woolo mbele li wò pe ni. Yon finliweyɔn fògòlò ngele Yenñele làa kon li woolo pe yeri, ye tawa sila pye wa ke ni. Yàa pye na ye yinwege ki piin laga dunruya wi ni jigi tagasaga fu naa Yenñele fu.

¹³ Eèn fò koni, wa ye gbogolomò pi ni Zhezu Kirisi wi ni, yoro mbele yàa pye ma lali, yè pan toon Yenñele li tanla Zhezu wi kunwò pi fannga na.

¹⁴ Katugu Kirisi wo wì pan yeyinngede ki ni we kan, ma si Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe pye leele nungba. Wo wùu yee kan ma mbogo nga kila pe kon pe yee na, ma pe pye juguye ki ya.

¹⁵ Wì Zhufuye lasiri wo naa wi ngasegele ke jan wi kunwò pi fannga na, ma sigi cengele shyen leele pe pye lere fonjo nungba wi yee ni, ma yeyinngede le pe sògòwò.

¹⁶ Kirisi wi kunwò wa tiparaga ki na pi fannga na, wì panraga ki kò, ma sigi cengele shyen ke gbogolo ma ke pye wire nungba, mɛɛ tanwa le poro naa Yenñele pe sògòwò pi ni.

¹⁷ *Wì pan ma yeyinngede Sentanra ti yari yoro mbele yàa pye ma lali, konaa yoro mbele yàa pye ma yongò ye kan.*†

¹⁸ Ko kì ti Kirisi wi fannga na, Zhufuye poro naa mbele pe woro

† 2:17 2:17: Eza 57:19

Zhufuye, we ni fuun, we mbe ya pan we to Yenñeɛ li tanla Yinnekpoyi nuɗɗba li sagawa pi na.

¹⁹ Ki kala na, yoro mbele ye woro Zhufuye, ye woro nambanmbala, nakoma tara ta woolo. Eɛn fɔ yingɔ, yè pye tara nuɗɗba woolo Yenñeɛ li woolo pe ni, ma pye Yenñeɛ li go woolo.

²⁰ Yoro fun, ye yen ma kan go nɔɔɔ nga na, ko ki yen pitunmbolo poro naa Yenñeɛ yon senre yofenne pe senre re. Zhezu Kirisi jate wo wi yen go yenle li sinndelege konɗbannga ye.

²¹ Wo wi ti go ki ni fuun ki yen na ki yee yinri jɛɗɗe na gbogo mbe pye sherigo gbogokpoyiwe Fɔ wi kan.

²² Yoro fun, wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, ye yen ma ye yee yigi jɛɗɗe, yoro naa sanmbala pe ni, mbe pye go nga Yenñeɛ li yaa la cɛɛn wa Yinnekpoyi li fanɗɗa na.

3

Tunngo nga ki kan Pɔli wi yeri wi pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔɔwɔ

¹ Ko ki ti mi Pɔli, mi ɗa mi yen laga kaso Zhezu Kirisi wi mege ni, yoro cengele sanɗgala woolo ye yonwɔ pi kala na, mila Yenñeɛ li yenri ye kan.

² Yenñeɛ li yinme pi kala na, tunngo nga li kan na yeri mbe pye ye kan, mi taga ki na ma yo yege logo.

³ Yenñeɛ lili ngundo jenme pi pye maa naga na na, paa yege nga na miigi yonlogɔ makɔ senre jenri ni we.

⁴ Na ye kaa ti kara, pa ye mbe ya mbege jen fɔ ngundo ɗa wi yen na para Zhezu Kirisi wi senre na, muu jenme pi ta.

⁵ Wagati ɗa fuun wi toro wi ni, Yenñeɛ li sila ki ngundo wi naga leele pe na. Eɛn fɔ, yingɔ liuu naga li pitunmbolo naa li yon senre

yofennekpoyi pe na Yinnekpoyi lo fanɗɗa na.

⁶ Ki ngundo wi ɗa fɔ: Sentanra ti fanɗɗa na, cengele sanɗgala woolo pè pye korɔɔ lifenne yeenle Zhufuye pe ni, ma pye wire nuɗɗba pe ni, ma pe tasaga ta wa yon fɔlo nuɗɗba na Yenñeɛ làa kɔn li ni, Zhezu Kirisi wi fanɗɗa na.

⁷ Mi pye ki Sentanra ti tunmbyee Yenñeɛ li yinme yarikanga nga li kan na yeri ki fanɗɗa na. Liigi kan na yeri ma yala li yawa tunngo pyelomɔ po ni.

⁸ Muwi mi yen Yenñeɛ woolo pe ni fuun punɗofɔ we. Ma si yala, Yenñeɛ li kajɛɗɗe pye mala kan, mbaa Kirisi wi yarijende nda ti se jen mbe kɔ ti Sentanra ti yari cengele sanɗgala ke kan,

⁹ mbe ki ngundo wi tunngo pyelomɔ pi yirige funwa na. Yenñeɛ na yaara ti ni fuun ti Dafɔ, làa ki ngundo wi lara maga le wa faa;

¹⁰ jaɗɗo yingɔ ni, fanɗɗa fenne, naa yawa fenne mbele pe yen wa naayeri lara ti na, pe ta pe Yenñeɛ li tijinliwe pi jen yege ki ni fuun ki na Legilizi wi fanɗɗa na.

¹¹ Yenñeɛ liigi pye ma, ma yala li kakɔndegele na li yen kosaga fu li ni, lo na li pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanɗɗa na we.

¹² Wa we gbogolomɔ pi ni wi ni, naa we tagawa mba wè taga wi na pi kala na, we ma kotogo ta ma ya na fulo Yenñeɛ li tanla jigi ni.

¹³ Ki kala na, mi yen na ye yenri fɔ jɔlogɔ nga mi yen na jɔlo ye yonlo, kiga ka ye sunndo kɔn, ki yaa gbogowɔ kan ye yeri.

Kirisi wi ndanlawa we

¹⁴ Ko kala ki ti mi yen na kannguuro kanni we To Yenñeɛ li yege sɔɔwɔ.

¹⁵ Lo na naayeri wo naa tara na sege woolo pe ni fuun pe maa pe

mæge ki taa na yinrigi wa li yeri we.

¹⁶ Mi yen na Yenñele li yenri, ma yala li gbogowò mba pi se jen mbe kò pi ni, fò li ye kan ye fannga ta wa ye nawa Yinnekpoyi li fannga na, yawa ni.

¹⁷ Fò Kirisi wi cèn wa ye kotogo na ye tagawa pi fannga na, ye ta ye ndire kan ye yere jenge wa ndanlawa pi ni,

¹⁸ yoro naa Yenñele li leele kpoyi pe ni fuun pe ni, ye ya yege kòrò jen yege nga na Kirisi wi ndanlawa pi gbogò, ma tònò, ma yagara konaa ma jugo.

¹⁹ Ee, ye mbe ya mbege ndanlawa pi jen, po mba pi gbogò ma we jenme pi ni fuun pi na we, jango ye pye ye yin Yenñele li cènlòmò pi ni fuun pi ni.

²⁰ Yenñele na li mbe ya kala li ni fuun li pye mbe we we yenrewe naa we jatere wi na fò jenge, mbe yala yawa mba pi yen na tunngo piin wa we nawa pi ni,

²¹ gbogowò mbe pye li woo wa Legilizi wi ni Zhezu Kirisi wi fannga na, wagati wi ni fuun fò sanga pyew! Anmiina.

TAGAFENNE GBOGOLOMÒ PI YINWEGE KI DAGA MBE PYE YEĞE NGA NA

4

4-6

Wire ti yen nungba

¹ Ki kala na, mi yen na ye yenri, mi ña mi yen kasopyò, katugu mi yen na tunngo piin we Fò wi kan, fò Yenñele li ye yeri yerege nga na, yaa tanri yaa yala ki ni.

² Ye yeé tirige pilige pyew, ye pye kapitanra ni, yaa kala kunni ye yeé ni. Yaa ye yeé kagala kunni ye yeé ni ndanlawa ni.

³ Ye bala ye koro ye yeé ni wa nungbama mba Yinnekpoyi li kan ye yeri pi ni, yeyinngé nga ki ye pò ye yeé na ki fannga na.

⁴ Wire nungba ti yen wa, naa Yinnekpoyi nungba ni, paa yege nga na jigi tagasaga nungba yen wa we, ko mæge ni Yenñele li ye yeri.

⁵ We Fò nungba wi yen wa, naa tagawa nungba, naa batemu nungba.

⁶ Yenñele nungba li yen wa, we ni fuun To wowi. Li yen leele pe ni fuun pe go na, li yen pe sogowò, ma pye pe ni.

⁷ We ni fuun nungba nungba, yinme pi kan we yeri ma yala yarikanga nga Kirisi wì taanla ma kan ko ni.

⁸ Ki yen paa yege nga na Yenñele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fò:

*Naa wì lugu ma kari wa naayeri,
wì pele yigi kasopiile ma
kari pe ni.*

A wì si yarikanra kan leele pe yeri.†

⁹ Nga ki yo ma yo fò: «Wì kari wa naayeri,» ko kòrò wo yen mele? Ko kòrò wo yen fò wì tigi ma kari gben wa tara ti nògò† ki na.

¹⁰ Ña wì tigi, wo nungba wo wì kari wa naayeri wi ni fuun wi go na, jango mbe ta mbe yerege ki ni fuun ki yin.

¹¹ Wo wì yarikanra kan leele pe yeri pe ye pe ye: Wì pele kan pe pye pitunmbolo, ma pele kan pe pye Yenñele yon senre yofenne, ma pele kan pe pye Sentanra ti yofenne, ma pele kan pe pye pasiteriye naa nagafenne.

¹² Wì ko pye ma, ma ta ma mbele pè pye Yenñele li leele kpoyi pe gbegele paa Yenñele tunngo ki piin, ka mbe ta kila tari Legilizi ña wi yen Kirisi wi wire ti na.

† **4:8 4:8:** Yuuro 68.19 † **4:9 4:9:** Ki senre nda ti kòrò wi mbe ya pye fò wì tigi laga tara ti ni leele pe kòrògò.

13 Ki pyewe pi na ma, we ni fuun we yaa pye nunḡba wa tagawa pi ni, mbe Yenn̄ele li Pinambyo wi j̄en, mbe pye leele mbele p̄e le wa tagawa pi ni poro pele, mbe ȳon fili mbe pye paa yeḡe nga na Kirisi wi yen ma ȳon fili we.

14 Pa kona we se pye paa piile yen, nambara fenne pe nagawa cenle pyew pila we lee pila kee we ni kee ki ni fuun ki na paa yeḡe nga na tifelege ki maa koḡoje tonmo pi koon naa waa lagapyew. Ki woolo pe maa pe tijinliwe pee pi lee na leele pe fanla pi ni na pe punḡgu.

15 Ēen fo, na we kaa kaselege ki yuun ndanlawa ni, pa we yaa la kee yeḡe kala li ni fuun li ni Kirisi wi ni, wo wi yen wire ti go ye.

16 Wo fanḡga na wire ti lara ti ni fuun ti yen ma ti yēe yigi, ma pye nunḡba. Wire ti lombondo ti yen mari yēe yigi sogosara sogosara to fanḡga na, paa yeḡe nga na ki daga we. Kiga pye ma, wire ti laga nunḡba nunḡba pyew ki kaa tunḡgo piin paa yeḡe nga na ki daga mbaa piin, pa ti ni fuun ti yaa la gbogo mbaa kee yeḡe ndanlawa ni.

Yinwefonḡḡo Kirisi wi ni

17 Ki kala na, nga mi yen na yuun naga finligi we Fo wi meḡe ki na ki nga, fo yaga kaa tanri naa paa yeḡe nga na mbele pee sheri pe maa tanri pe jatere wara ti na.

18 Pe tijinliwe pi yen ma wo pe na. Pe tasaga woro wa yinwege nga Yenn̄ele laa kaan ki ni, katugu pe yen kambajenmbele, a pe koto-ro ti ngban pe na fo j̄enḡe.

19 Fere taga ki ni fuun ki ko pe yeḡe na. P̄e pe yēe kan jajara naa nanjara ti yeri, na fyonḡo kapyere cenle pyew ti piin na gbinri ti na.

20 Ēen fo, yoro wo na, anme ma p̄e Kirisi wi kala li naga ye na.

21 P̄oo senre yo, a ȳeri logo jate, a p̄e ye naga kaselege nga ki yen

Zhezu wi ni ki ni, maga ta ye yen keretiye nye.

22 Ki kala na, ye daga mbe ye faa tangalomo pi yaga, po mba pila pye na ye jogo lee wi nari we. Ki pyelomo lee pi jogo kagala ke ma lere wi fanla maa j̄ogo.

23 Ki daga ye ye yinḡgele koro naa ye koto-ro ti yaga ti kanḡga fonndo ye na.

24 Ye jogo fonḡḡo wi le, wo nga Yenn̄ele li gbegele paa li yēe yen, wo nga wi maa wi yēe nari sinḡe, ma pye kpoyi na yinrigi wa kaselege ki ni we.

25 Ki kala na, ye yagbogowo pi yaga! *Ye ni fuun nunḡba nunḡba yaa kaselege yuun ye lewee yēenle pe kan;*† katugu we yen wire nunḡba ti lara ta.

26 Na yaga nawa ngban, yaga ka kapege pye. Yaga si ka ti yonlo ki sa ko ki ye nanḡbanwa pi ta ye ni.

27 Yaga ka yesaga kpe kan Sotanla wi yeri.

28 Na wila pye na yuun, wuu yuro ti yaga. Ēen fo, wi bala wila tunḡgo piin wi keyen yi ni wila wi yon suro ti taa kaselege na, wi ya wila fyonwo fenne pe sari.

29 Senpere kpe ka ka yiri wa ye yon, fo senjende, nda ti mbe ya sanmbala pe saga paa kee yeḡe wa tagawa pi ni, mbe sagawa kan ti logofenne pe yeri.

30 Yaga ka ti Yenn̄ele li Yinnekpoyi li yeḡe san. Lo li yen teger̄e nda Yenn̄ele li t̄ege ye na, ye go shogo pilige ki yeḡe.

31 Ye nazorowo, naa kotonḡbanga, naa nanḡbanwa, naa kendige, naa t̄egele naa nambewe pi cenle pyew pi yaga ye yēe sogowo.

32 Yaa kaj̄enḡe piin ye yēe kan, yaa ye yēe yinriwe taa yaa ye yēe kala yari, paa yeḡe nga na Yenn̄ele li ye kapere ti kala yaga ye na ma ye ta Kirisi wi ni we.

† 4:25 4:25: Zaka 8.16

5

Yaa tanri wa yanwa pi ni

¹ Pa yè kaa pye piile mbele pe yen ma Yenñele li ndanla, ki kala na, yaa ki ngbanga yaa piin paa li yen.

² Yaa ye yinwege ki piin ndanlawa ni, paa yege nga na we yen ma Kirisi wi ndanla, a wùu yeε kan *we kala na, ma pye paa yarikanga naa saraga yen, nga ki nuwo pi tanla, a ki kala li Yenñele li ndanla.*†

³ Ye yen Yenñele li leele kpoyi, ki woro ma yala kēenre lime, naa fyongō kapyere ti cenle pyew, naa yege mbatinwe ti mere mbaa yinri ye sogowo.

⁴ Ki woro ma yala yaa ferēmbandawa senre yuun, naa go fu senre konaa jüre senre ni. Eεn fō, sanni ye saa to yuun ma, yaa Yenñele li shari.

⁵ Yege jen ye filige ki na fun fō: Kēenre lifō, naa fyongō kapyere pyefō, naa yege mbatinwe fō (katugu mbe pye yege mbatinwe fō ki yen paa senge sunmō pa yen), wo wa se ka censaga ta wa Kirisi wo naa Yenñele li ni pe wunluwo pi ni.

⁶ Yaga ka ti lere wa mbe ye fanla mbe ye pungo senwara ta ni; katugu ko kala kī ti Yenñele li nangbanwa pi yaa to mbele pè je mbaa nuru li yeri pe na.

⁷ Ki kala na, yaga ka gbogolo pe ni yaraga ka na.

⁸ Faa yaa pye wa wōwō pi ni, eεn fō, koni, ye yen wa yanwa pi ni wa ye gbogolomō pi ni we Fō wi ni. Ki kala na, ye pye paa yanwa piile yen;

⁹ katugu yanwa pi maga kan kajenge, naa kasinñge, konaa kaselege ki cenle pyew ki maa piin.

¹⁰ Yaa ki ngbanga yaa nga ki we Fō wi ndanla ki jenni yaa ki woo ki yeε ni.

¹¹ Mbele pe maa tōnli fu kapyere nda ti yen wōwō woro ti piin, yaga ka gbogolo pe ni. Eεn fō, yege naga pe na fō kapyere nda paa piin ti woro ma yon.

¹² Ki leele, kagala ngele pe maa piin wa larawa, ke yowo pi yen ferε ni.

¹³ Na ki kagala ke ni fuun kaga yiri funwa na wagati ña ni, ke kōrō wi ma jen ma filige fō jenge;

¹⁴ katugu nga fuun ka yiri funwa na, ko ma pye paa yanwa yen. Ko ki ti ki yo ma yo fō: Yen, mboro ña maa wōnlō we; yiri ma wō wa kuulo pe sogowo; pa Kirisi wi yaa yanwa yirige ma kan.

¹⁵ Ye ye yeε yigi jenge, ye ye tangalomō pi jen. Yaga kaa tanri paa tijinliwe fu fenne yen, eεn fō, yaa tanri paa tijinliwe fenne yen.

¹⁶ Yaga wagati jenne ña fuun ta, ye tunngo jenge pye wi ni, katugu we yen na we yinwege ki piin ki piliye yan ni yeεn, yi yen ma pe.

¹⁷ Ki kala na, yaga ka pye tijinliwe fu fenne, eεn fō, ye Yenñele li nandanwa kala li jen.

¹⁸ Yaga kaa tinni sinme ni, ki ma lere kan wi maa kafaara piin. Eεn fō, ye ti Yinnekpoyi li ye yin.

¹⁹ Yaa para ye yeε ni, yaa ki piin Yenñele gbogoyuuro sewe wi yuuro ni, naa Yenñele li sōnmō yuuro ni konaa Yenñele konō tangala yuuro ni. Yaa yuuro shoo yaa Yenñele li sōnni ye kotogo ki ni fuun ni.

²⁰ Yaa we To Yenñele li shari pilige pyew kala li ni fuun li kala na, we Fō Zhezu Kirisi wi mege ki na.

Tagafenne nambala naa pe jεεle kala

²¹ Naa ye kaa na fye Kirisi wi yege, yaa ye yeε senre nuru.

† 5:2 5.2: Eki 29.18; Levi 1.9

²² Yoro jeele wele, yaa ye penε pe senre ti nuru, paa yege nga na ye yen na we Fɔ wi senre ti nuru we;

²³ katugu nana wi yen wi jo wi to, paa yege nga na Kirisi wi yen Legilizi wi To we. Kirisi wo jate wi yen Legilizi na wi yen wi wire ti Shofɔ.

²⁴ Yege nga na Legilizi wi yen na Kirisi wi senre ti nuru, jeele paa pe penε pe senre ti nuru ma fun kala li ni fuun ni.

²⁵ Yoro nambala wele, ye jeele pe daga mbe ye ndanla paa yege nga na Legilizi wi yen ma Kirisi wi ndanla, a wuu yeε kan ma ku wi kala na we.

²⁶ Kirisi wi ko pye ma, jango mbe Legilizi wi pye kpoyi tonmo† wologo konaa Yenhele senre ti fannga na, wi pye Yenhele li woo;

²⁷ katugu wila pye na jaa mbe Legilizi wi tege wa wi tiyonwo pi ni fuun pi ni wi yeε kan. Wi pye kpoyi, fyongɔ fu, naa jeregisaga fu, wiga ka yonfi yonfi, nakoma mbe pye ki yaara nda ti naga ti cenle la ni.

²⁸ Ki kala na, nambala wele, pe jeele pe daga mbe pe ndanla paa yege nga na pe wire ti yen ma pe ndanla we. Na fuun wi jo yen maa ndanla, wo yen maa yeε ndanla.

²⁹ Lere wo wa fa wi yeε wire ti panra fyew, een fo, wi maa ti baro mari yingiwe jen, paa yege nga na Kirisi wi maa ki nungba ki piin Legilizi wi kan we;

³⁰ katugu we yen wi wire ti lara ta.

³¹ Ki yen paa yege nga na Yenhele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «*Ko ki ti nana wi yaa ka laga wi to naa wi no pe na, mbe si mara wi jo wi na. Kona, pe shyen pe yaa pye wire nungba.*»†

³² Ki wogo nga ki yen kaselege nga ki yen ma lara, ma pye

kagbogo, ma naga laga ki senre nda ti ni. Mi wo yeri, ki yen na para Kirisi wo naa Legilizi wo senre na.

³³ Yege o yege, ki daga nana nungba nungba pyew, wi jo wuu ndanla, jele nungba nungba pyew wila wi polo wi gbogo.

6

Piile naa pe sevenne senre

¹ Yoro piile wele, yaa ye sevenne pe senre ti nuru, naa ye pye nungba we Fɔ wi ni we, katugu ki wogo ki yen ma sin.

² «*Maa ma to naa ma no pe gbogo*» ko ki yen ngasegele ke kongbanna, na Yenhele li yon folo kon ma taga li na.

³ Ki yon folo li na fo: «*Jango ma pye ferewe na, ma yinwetonlogo ta laga tara ti na.*»†

⁴ Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa pi ngbanni. Een fo, yaa pe gbegele, yaa pe koro yaa pe yeregi yaa yala we Fɔ wi korowo pi ni.

Kulolo naa pe tafenne senre

⁵ Yoro kulolo wele, ye tafenne mbele laga tara ti ni ye go na, yaa pe senre ti nuru fyere ni, yaa seri, yaa ki piin kotojenge ni ma mbe yo fo ye yen na tunngo piin Kirisi wo kan.

⁶ Yaga kaa ki piin pe yege na ma, na pe kaa ye wele, ye kala lo mbe ta li pe ndanla. Een fo, yaa Yenhele li nandanwa kala lo piin ye kotogo ki ni fuun ni, paa Kirisi wi tunmbyeele yen.

⁷ Yaa ye kulowo tunngo ki piin pe kan nandanwa ni, ndee yaa tunngo piin we Fɔ wo kan, ye woro naga piin leele kan.

⁸ Yege jen ye yo fo lere nungba nungba pyew, wi yen kulo o, wi yen lesee o, wi yaa ka tonli ta we

† 5:26 5:26: *Tonmo wologo nga senre ti yo laga ki laga nga ki ni, ki mbe ya pye batemu na wi ma pye wo.* † 5:31 5:31: *Zhenε 2.24* † 6:3 6:3: *εki 20.12; Dete 5.16*

Fo wi yeri mbe yala kajenge nga wi yaa pye ko ni.

⁹ Yoro kulolo tafenne wele, yaa tanri ki tangalomo pi na ma fun ye kulolo pe ni. Ye kaa senngbanra yuun pe na. Yege jen ye yo fo yoro naa ye kulolo pe ni, ye Tafo wi yen nungba, wi yen wa yennele na. Wila lere wo lere ni.

Tagafenne pe malingbonyaara re

¹⁰ Ko ki ni fuun pungo na, yaa fannga nii ye yee ni wa we gbo-golomo pi ni we Fo wi ni, naa wi yawa gbo pi fannga na.

¹¹ Malingbonyaara nda Yennele li kan ye yeri, ye ti ni fuun ti le, jango ye ya ye yere jenge ye Sotanla wi tijinliwe pee pi sige.

¹² Katugu we woro na wiin senwee piile poro ni, een fo, waa wiin yinne tipegele ngele yawa yen ke ni wa naayeri lara ti na koro ni, naa ngele ke yen teele, naa fannga fenne, naa ki wowo dunruya nga wi go na cenfenne pe ni.

¹³ Ki kala na, ye Yennele li malingbonyaara ti ni fuun ti le, jango na pilipege kiga gbon, ye ya ye malaga ki gbon ye mbenfo wi ni. Na yaga ya pe ni fuun pe ni mbe ko, ye ya ye koro yeresaga.

¹⁴ Ki kala na, ye gbegele ye yere: Ye kaselege ki le ki pye paa ye kurusijara yen, nga ye po wa ye senne. Ye kasinngi ki le yege le paa ye malaga gbonderege yen.

¹⁵ Balawa mba pe ma le na yeyinngi Sentanra ti yari, ye po le pi pye paa sawira yen ye tooo ti na.

¹⁶ Ye tagawa pi le suyi paa tuguron sigeyaraga yen. Po pi yaa ye kan ye ya ye Tipee wi kason wangala ke figi.

¹⁷ Ye showo pi pye paa ye malaga gbonnjala yen. Ye Yennele senre ti le, ti pye paa ye tokobi yen, nga Yinnekpoyi li kan ye yeri we.

¹⁸ Yaa Yennele li yenri sanga pyew Yinnekpoyi li fannga na, yaa yenri yenrewe gbo pi cenle pyew pi ni. Ye koro yenmbele, yaa yenri papaga ni. Yaa Yennele li yenri li leele kpoyi pe ni fuun pe kan.

¹⁹ Yaa yenri na kan fun, jango na mi kaa para sanga nga ni, Yennele li senjende kan na yeri, mbe kotogo ta mbaa ngundo Sentanra ti yuun mbaa ti finligi.

²⁰ Ki Sentanra to kala na mi yen pitunngi gbo, ali maga ta mi yen laga kaso yinggo. Ki kala na, yaa Yennele li yenri mbe kotogo ta mbaa para, paa yege nga na mi daga mbaa ki piin we.

Sharaga pungo wogo

²¹ We sefo Tishiki nga wi ndanla, wo nga wi yen we Fo wi tunmbyee nga wi yen tagawa ni, wo wi yaa sanla senre ti ni fuun ti yo mbe ye kan, ye ta yanla kala li jen.

²² Mui tun wa ye yeri ki kala na lo mege ni, ye ta ye we kala li jen, konaa wi kotogo kan ye yeri.

²³ We To Yennele lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yeyinngi, naa ndanlawa, naa tagawa kan sefenne pe ni fuun pe yeri!

²⁴ We Fo Zhezu Kirisi wi yen ma mbele fuun ndanla ndanlawa mbakoo ni, Yennele sa yinne kan pe ni fuun pe yeri!

**Sewε n̄a P̄oli w̄ila
torogo
FILIPHI
ca tagafenne pe yeri
Sewε wi nawa senre**

Filipi ca ko kila pye Maseduwani tara ti ni fuun cagbogo ye. Ko ca ko kila pye ca kongbannga wa Lefiile tara ti ni, n̄ga P̄oli w̄ila keli ma legilizi tεge wa ki ni (Kapye 16.11-40). Naa P̄oli w̄ila kaa kari wa cara sannda ti ni mbe sa Yennele li tunngo ki pye, Filipi ca tagafenne p̄aa penjara torogo wi kan maa saga.

Laga ki sewε n̄a wi ni, P̄oli w̄ila sharaga kan Filipi ca tagafenne pe yeri, mbege ta p̄aa sefo Epafuroditi wi tun yarikanga ni, a wi saa ki kan wi yeri we. Ki sanga wi ni, P̄oli w̄ila pye kaso, εen fo naa wila kaa ki yarikanga ki ta, kila tanla wi ni fo jenge.

Wa sewε wi go (1.1-26) laga ki ni, P̄oli w̄ila Filipi ca tagafenne pe kajenge pyege ki jen pe na Yennele li yεge sogowo. Maa ta wa kaso wi ni, wila para pe ni fun pe kajenge ki wogo na.

Wa sewε wi go (1.27-2.18) laga ki ni, P̄oli wi yen naga yuun tagafenne pe kan fo pe pye nungba, pe pye go sogowo ni konaa pe ni fuun nungba nungba paa pe yεε jate.

Wa sewε wi go (2.19-30) laga ki ni, P̄oli wi yen na para Timote naa Epafuroditi pe senre na, poro mbele wila tun wa Filipi ca ye.

Wa sewε wi go (3.1-21) laga ki ni, mbele pe yen na Zhufuye lasiri wi nari, P̄oli wi yen na Filipi ca tagafenne pe yεegi ma yo paa pe yεε korosi pe ni; katugu p̄aa pye naga yuun ma yo fo tagafenne mbele pe woro Zhufuye pe daga mbe kenrekenre mbe ta mbe pye lesinmbele Yennele li yεge na. P̄oli

wi yo paa tanri paa wi yen, ko korɔ wo yen pe pe yεε kan Zhezu Kirisi wi yeri pew.

Wa sewε wi go (4.1-23) laga ki ni, P̄oli wi yen na yεwe kaan Filipi ca tagafenne pe yeri. Wigi yo naa ma yo fo wi yen kagbaraga jenfo yarikanra nda p̄e kan wi yeri ti wogo na.

Sewε wi yen ma konlo yεge n̄ga na

Sewε wi lesaga senre konaa Yennele yenrewe 1.1-11

Senre nda leele p̄aa logo P̄oli wi wogo na konaa wi tunngo 1.12-30

Yεwe senre mbe pye nungba, mbe go sogo konaa mbaa Yennele senre ti yari 2.1-18

Yεwe senre nda P̄oli w̄ila kan Timote naa Epafuroditi pe yeri 2.19-30

Yεwe senre mbaa tanri paa P̄oli wi yen 3.1-21

Yεwe senre ta yεge konaa sharaga yarikanra nda P̄oli wila ta ti wogo na 4.1-20

Sharaga punngo wogo 4.21-23

P̄oli w̄ila sewε wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi P̄oli naa Timote, woro mbele we yen Zhezu Kirisi wi tunmbyeele, woro waa ki sewε n̄a wi torogi yoro mbele fuun ye yen Yennele li leele kpoyi, ma pye nungba Zhezu Kirisi wi ni wa Filipi ca ye kan, naa legilizi yskeele naa tunmbyeele pe kan.

² We To Yennele lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yinme naa yeyinngge kan ye yeri.

*P̄oli w̄ila yenri
Filipi ca tagafenne pe kan*

³ Sanga o sanga mi kaa jatere piin ye wogo ki na, mi maa Yennele li shari ye kala na.

⁴ Sanga o sanga mi kaa yenri ye kan, mi maa yenri nayinme ni;

5 katugu yànlà saga ma Sentanra ti yari, maga le wa pilige konjbannga ki na ali ma pan ma gbɔn nala.

6 Migi jɛn ma filige ki na ma yo Yɛnɛɛle na li tunngo jɛngɛ peli wa ye nawa, li yaa koro ki na mbaa ki piin fɔ mbe saga yɔn fili Zhezu Kirisi wi pilige ki na.

7 Ki yɛn ma sin mbaa ki jatere wi piin ma ye ni fuun ye wogo na, katugu ye kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛngɛ. Yɛ pye Yɛnɛɛle li yinmɛ pi tafɛnnɛ yɛɛnle na ni, maga ta mi yɛn yingɔ laga kaso, nakoma maga ta sanga ŋa ni mila pye na Sentanra ti nari ma yo ti yɛn kaselege, konaa na yeresaga kaan ti yeri we.

8 Yɛnɛɛle ligi jɛn ma yo ŋa mila yuun ki yɛn kaselege, naa mi yo ye yɛn mala ndanla Zhezu Kirisi wi ndanlawa pi ni we.

9 Mi yɛn na Yɛnɛɛle li yɛnri fɔ ye ndanlawa pila gbogo pila kee yege, ye kajɛnmɛ jɛmbɛ ta naa tijinliwe pi ni fuun ni,

10 jango ye ya ye ŋa ki yɛn kajɛngɛ ko wɔ. Kiga pye ma, ye yaa pye kpoyi, tegɛlesaga fu Kirisi wi pilige ki na.

11 Pa Zhezu Kirisi wi yaa ye kan yaa ŋa ki yɛn ma sin ki piin wa ye yinwege ki ni suyi. Pa ki yaa pye Yɛnɛɛle li gbɔgowɔ, mbaa li mege ki sonni.

Kirisi wo wi yɛn yinwege ye

12 Sɛfɛnnɛ, mila jaa yege jɛn fɔ ŋa kilan ta kigi kan, a Sentanra tila yari na kee yege.

13 Ki pye ma, wunlunaŋa wi yungbɔgɔ welefɛnnɛ pe ni fuun, naa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, pɛge jɛn ma yo mi yɛn laga kaso Kirisi wi mege ni.

14 Naa pànlà le laga kaso ki kala na, sɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ pe jigi wi taga we Fɔ wi na, ma kotogo ta jɛngɛ na Yɛnɛɛle sɛnrɛ ti yari, pe woro na fyɛ.

15 Kaselege yi, pele wa pe ni, pe maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yɛnjara naa kendige ni, na kala na. Ɛɛn fɔ, pele maa ti yuun nandanwa ni.

16 Poro maa ki piin ndanlawa ni, katugu pɛge jɛn ma yo Yɛnɛɛle ligi tunngo ki kan na yeri mbaa ki yege yuun fɔ Sentanra ti yɛn kaselege.

17 Sanmbala poro maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yɛnjara ni, paa laga piin sɔbɛ ni. Pe yɛn naga jate ndɛɛ pe yaa ka taga na jologɔ ki na, mbanla ta laga kaso.

18 Ko ka woro tege! Paa ki piin sɔbɛ ni o, paa ki piin dawari ni o, Kirisi wo sɛnrɛ to yari makɔ. A ki yɔgorimɔ kan na yeri, mi yaa si koro mbaa yɔgori;

19 katugu ko ki ni fuun ŋa ko yaa na kan mbe sho ye yɛnrewɛ po naa Zhezu Kirisi wi Yinnɛkpoyi li sagawa pi fannga na.

20 Naa mila wi singi nayinmɛ ni, mala jigi wi taga wi na, mi se fɛrɛ ta yaraga ko ka ni. Ɛɛn fɔ, mbege le yingɔ wo na, fɔ sanga pyew, mi yaa kotogo ta jɛngɛ, kiga pye ma, mi yɛn yinwege na o, mi ku o, Kirisi wi yaa gbɔgowɔ ta ŋa fuun mila piin na wire ti ni ki kala na.

21 Katugu mi wo yeri, na yinwege ki yɛn Kirisi wo kɛɛ, na mi ka si ku, ko yɛn tɔnli ni na yeri.

22 Ɛɛn fɔ, na kaa pye mi ka koro yinwege na naa, mbe ya mbe tunngo jɛngɛ pye, ŋa mi yaa wo mi sigi jɛn.

23 Na jatere wi yɛn nala tile keyɛn shyɛn yi ni fuun yi na. Mi yɛn naga jaa mbe wɔ laga ki yinwege ŋa ki ni, mbe pye wa Kirisi wi ni. Ko yɛn ma mbɔnrɔ fɔ jɛngɛ.

24 Ɛɛn fɔ, mbe koro yinwege na naa yoro kala na, ko yɛn ma yɔn naa fɔ jɛngɛ.

25 Migi jɛn ma wali ki na ma yo mi yaa koro laga mbe cɛn laga ye

ni fuun ye ni, mbe ye saga yaa kee yege, ye pye nayinme ni wa tagawa pi ni.

²⁶ Kiga pye ma, na mi ka songoro naa mbe kari wa ye yeri, pa ye yaa ye yee gbogogo fonngo ta na kala na, wa ye gbogolomo pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

YERWE SENRE

²⁷ Nga ki we kala li ni fuun na, ko yen fo: Yaa tanri yaa yala Kirisi wi Sentanra ti ni, jango mi kari wa ye yeri mbe sa ye yan o, mi koro laga o, mbaa ki nuru fo ye yen ma yere jenge, ye jaterere wi yen nungba. A yaa malaga ki gboon kotogo nungba ni tagawa pi kala na, mba Sentanra ti maa kaan we.

²⁸ Yaga ka ye yee yaga ye juguye pe ye kan yaa fye yaraga ka na. Na ye woro na fye, ko yaa pye paa tegere yen mbege naga pe na fo pe wogo ki jogo, mbe pye paa tegere yen mbege naga yoro na fo ye yen wa showo kono li ni. Pa ko yiri Yennele lo yeri;

²⁹ katugu li kagbaraga pye ye kan, a ye taga Kirisi wi na. Mbe taga wi na ko nungba ma ki yen ki kagbaraga pyege ye, een fo, yaa jolo wi kala na fun.

³⁰ Yingo ni, we yen ki ngbenlewe pi na ja. Ki ngbenlewe nungba powi faa yaa na yan mila ngbeli we, mi si yen pi na bere, paa yege nga na ye yen maga jen we.

2

Kirisi wi yee tigiwen naa wi gbogowo

¹ Ki kaa pye ye kotooro ti sogo ye na wa ye gbogolomo pi ni Kirisi wi ni, ki kaa pye wi ndanlawa pi kotogo kan ye yeri, ki kaa pye ye pye nungba Yinnekpoyi li ni, ki kaa pye ye yen ma ye yee ndanla, na ye yee yinriwe taa,

² ki kala na, ye ti na nayinme pi pi yee yon fili. Ko yen fo: Ye yon ki

pye nungba, ye ndanlawa pi pye nungba, ye nawa pi pye nungba jaterere nungba ni.

³ Yaga kaa kala la piin kashara jaterere ni, yaga kaa ye yee gbogo jaga. Een fo, ye yee tirige ye yee kan, yaa ye lewee yeenle pe jate pe mbonro ye na.

⁴ Ye ni, wa kpe ka kaa wi yera kagala koro ce jate. Een fo, ye ni fuun nungba nungba yaa ye lewee yeenle pe kagala ke jate fun.

⁵ Jaterere na wila pye Zhezu Kirisi wi ni, wo mbe pye ye ni.

⁶ Wo na Yennele li cenlomo pila pye wi ni, wi sila ki jate mbege lagaja ngbanga mbe yala Yennele li ni.

⁷ Een fo, a wo jate wi yaraga nga fuun kila pye wi yeri ki yaga wa, ma kulo cenlomo le, ma pye paa senwee yen.

A poo yan paa senwee yen.
⁸ A wi yenle ki na maa yee tirige mbaa wi yinwege ki piin, ma pye senre logofa, fo ma saa gbou kunwo pi na, ali ma saa ku tiparaga na.

⁹ Ko ki ti Yennele luu yirige fun fo jenge, mee mege kan wi yeri, nga ki gbogo ma we mere ti ni fuun na,

¹⁰ jango naayeri yaara, naa tara na yaara, naa tara ti nongona yaara tila kannguuro kanni Zhezu mege ki gbogowo pi kala na.

¹¹ Konaa pe ni fuun pege yo fo Zhezu Kirisi wo wi yen we fo we. Ki gbogowo kan Yennele na li yen To li yeri.

Ye pye paa yanwa yen, yaa yin laga dunruya wi ni

¹² Ki pye ma, yoro mbele yanla ndanla, yaa na senre ti le sanga wi ni fuun wi ni, naa mila pye wa ye ni we. Ki si yen ma yon naa

jenge fo yaa na senre ti lee bere, mbanla ta mi woro wa ye sogowo we. Yaa ye showo pi tunngo ki piin fyere ni, yaa seri, (mbege na fo yaa Yenjele li gbogo).

¹³ Katugu Yenjele lo li yen na tunngo piin wa ye ni suyi, jango mbe ye kan ye ya ye yenle li nandanwa kala li na, yeli pye yeli yon fili.

¹⁴ Yaa kala li ni fuun li piin yaga kaa kongori, nakoma mbaa kendige woo,

¹⁵ jango ye pye kpoyi tagesasaga fu. Ye pye Yenjele li piile mbele pe yen jeregisaga fu laga ki dunruya na wi leele pe sogowo, poro mbele pe yen kafaara pyefenne naa lepeele. Ye tangalomo pi daga mbe pye yanwa pe sogowo mbaa yiin paa wonngolo ke yen wa naayeri.

¹⁶ Yaa yinwege senre ti yuun pe kan. Na ye kaa piin ma, pa mi yaa ka gbogowo ta ye kala na Kirisi wi pilige ki na. Ko yaa kaga naga mbe yo na tunngo naa na tere ti ni fuun tii pye jaga.

¹⁷ Kana mi daga mbe ku yere, na kasanwa pi wo mbe pye paa saraga yen, mbe pinle ye tagawa tunngo ki ni Yenjele li kan. Na kaa si pye ki daga mbe pye ma, pa ki yaa na nawa pi yinngi, pa mi yaa pye nayinme ni ye ni fuun ye ni.

¹⁸ Yoro fun yaa yogori ma fun, we pinle waa yogori ja.

Timote naa Epafuroditi pe tunngo ye

¹⁹ Na jigi wi yen we Fo Zhezu wi na fo sanni jenri mi yaa Timote torogo wa ye yeri, jango na wiga pan, mi ka ye senre logo, mbe ta mbe kotogo ta.

²⁰ Wo nungba wi yen laga na ni, we pinle na jatere nungba piin, a ye kala lùu yanra fo jenge.

²¹ Pe sanmbala pyew, pe yen na sonri pe yera kagala koro na, pe

woro na sonri Zhezu Kirisi kala lo na.

²² Yoro jate ye yen maga jen ma yo Timote pòo wa ma wele mako maa yan wi yen tagawa ni. A yege jen ma yo wi tunngo pye na ni wa Sentanra yarawa tunngo ki ni, paa yege nga na pinambyo maa tunngo piin wi to ni we.

²³ Ki kala na, na mi kanla kagala ke jen mbe filige ke na, na jigi wi yen ki na mboo torogo wa ye yeri.

²⁴ Mi taga ki na wa we gbogolomo pi ni we Fo wi ni, ma yo sanni jenri mi jate mi yaa kari wa ye yeri mbe sa ye yan.

²⁵ Migi sonri ma yo ki yen ma yala mbe sefo Epafuroditi wi songoro wa ye yeri. Wi yen na tunngo pyeyenle, a waa malaga ki gboon ja. Wo yaa tun laga, a wi pan mala kala yonyaara ti kan na yeri.

²⁶ Ye la yen wi na jenge wi ye yan. Naa yaa ki logo ma yo wi woro ngbaan, ki wogo kila wi yanra fo jenge.

²⁷ Kaselege yi, wila pye na yaa, fo na jaa mbe ku yere. Een fo, Yenjele lùu yinriwe ta, wo nungba ma, lilan yinriwe ta fun, jango na yesanga kiga ka serege na na.

²⁸ Ki kala na, mùu tun wa ye yeri fyelege na, jango na ye kaa yan naa, yaa yogori, mi jate na yesanga ki ko.

²⁹ Ki pye ma, yoo yigi jenge nayinme pi ni fuun ni, paa sefo yen wa we gbogolomo pi ni we Fo wi ni. Ye daga mbaa ki leele mbele pe yen paa wi yen pe gbogo;

³⁰ katugu wila pye na jaa mbe ku Kirisi wi tunngo ki kala na. Tunngo nga ye saa ya pye na kan, wuu yee go ki pere ma pan maga pye ye yonlo.

3

Ye daga mbe sin jenge Yenjele li yege na yege nga na

¹ Ki kala na, yingɔ, sefenne, yaa yɔɔɔri wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Mii te mbege kagala ke yɔnlogɔ naa mbe ke torogo ye kan. Yoro wo na, ke mbe ya mbe ye ndige kan.

² Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn tunmbyeele tipeele pe ni, poro mbele pe yɛn paa pyɔɔnlo yɛn we. Ki leele pe ma yo ki daga ye wire ti lara ta kɔɔnlo kɔɔnlo†.

³ Woro mbele waa Yɛnɛle li gbogo Yinnɛkpoyi li fannɔga ki na, na we yɛɛ gbogo Zhezu Kirisi wi ni, ma we jigi wi laga wire kapyere ti na, woro wele wɛ kenrekenrɛ kaselege na.

⁴ Ma si yala, mbe ja ya mbanla jigi wi taga ki kapyere ti na fun. Na kaa pye wa naga jate jigi tasaga yɛn wi yeri wire kapyere ti kala na, tanga yɛn na yeri mbaa ki jate mbe we ki fɔ wi na.

⁵ Na paa na se, pilige kolotaanri wogo ki na, a pɛ silan kenrekenrɛ. Izirayeli tara pisee wi mi, ma yiri wa Benzhamɛ cɛnlɛ li ni. Eburuye pisee wi mi. Lasiri wo kannɔɔlo, mi yɛn Fariziye woo.

⁶ Mila pye naa gbogo fɔ na Legilizi wi jɔɔ. Mbe pye mbe sin wa lasiri wi ni ko wogo ko na, mila pye tɛgɛlesaga fu.

⁷ Ɛɛn fɔ, ki kagala ngele mila pye na jate paa tɔnli yɛn, kɛ pye na yeri paa towo yɛn Kirisi wi kala na.

⁸ Ki kagala koro cɛ ma, ɛɛn fɔ, mi yɛn na kala li ni fuun li jate paa towo yɛn na Fɔ Zhezu Kirisi wi jɛnwɛ mba mɛ jɛn, a pɛ wɛ yaraga ki ni fuun na pi kala na. Wo kala na, mɛ yɛnlɛ ki na mbe to yaraga ki ni fuun ki ni. Mila yaraga ki ni fuun ki jate paa kayangara yɛn, janggo mbe ta mbe Kirisi wi ta,

⁹ konaa mbe pye nunɔgba wi ni. Mi woro naga piin ndɛɛ mɛ pye lesinnɛ, naa mila tanri lasiri wi na

ko kala na. Naa mɛ taga Kirisi wi na, ko kɛ ti mɛ pye lesinnɛ. Mbe pye lesinnɛ ki ma ta Yɛnɛle lo yeri tagawa po kala na.

¹⁰ Nɔga fuun mila jaa, ko yɛn mbe Kirisi wi jɛn konaa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni ki yawa pi ni, mbanla tasaga ta wa wi jɔɔɔɔ ki ni, mbe pye paa wi yɛn wa wi kunwɔ pi ni.

¹¹ Mbe jigi ta fɔ mi fun mi yaa ka yɛn mbe yiri wa kuulo pe sɔɔowo.

*Yaa fee yaa kee
wa kala li go ki yeri*

¹² (Kirisi nɔ mɛ jɛn,) ki woro mbe ka yo migi tɔnli wi ta mako, nakoma na yinwege ki sin ma yɔn fili mako. Ɛɛn fɔ, mi koro na kee, naga nɔgbanga mbege tɔnli wi ta, katugu Zhezu Kirisi wilan yigi.

¹³ Sefenne, mi woro naga jate migi tɔnli wi ta mako, ɛɛn fɔ, kala nunɔgba mila piin, mɛ nawa wɔ kagala ngele mɛ pye kɛ toro koro na, na jatere piin ngele ke yɛn wa na yɛgɛ koro na.

¹⁴ Ki pye ma, mi yɛn na fee na kee fɛngɛ ki kɔsaga ki kɔrɔɔɔ, janggo mbe tɔnli wi ta, nɔ Yɛnɛle li yɛn na we yinri we ta wa naay-eri Zhezu Kirisi wi fannɔga na.

¹⁵ Woro mbele fuun we tagawa pi yɛn ma yɔn fili, ko jatere wo wi daga mbe pye we ni. Na kaa si pye jatere wa yɛn ye yeri kagala kele na wi ye, Yɛnɛle li yaa ko fun ki naga ye na.

¹⁶ Kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, we koro waa kee yɛgɛ mbe yala konɔ na wɛ tanga fɔ ma pan ma gbɔn yingɔ li ni.

¹⁷ Sefenne, yaa piin paa na yɛn. Mbele pe yɛn na tanri paa we yɛn, yaa poro wele yaa tanri.

¹⁸ Leleɛgɛɛ tangalɔmɔ yɛn naga nari ma yo Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, ki sɛnrɛ tila pe mbɛngɛ. Migi wogo ki yo ye kan

† 3:2 3.2: Ki leele pe ma yo ki daga pe wire ti lara ta kɔɔnlo kɔɔnlo mbe ta mbe pye Yɛnɛle li piile.

yosaga legerɛ na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa na yanli.

¹⁹ Pe kosaga ko ki yen pe punnguwo we. Pe fungbogolo koro ke yen pe yenjele le. Pe maa pe yee gbogo wa nga ki ja daga mbe fere wa pe na ki ni. Ki dunruya na wi yaara to pe maa jatere piin ti na.

²⁰ Woro wo na, we ca pa ki yen wa yenjele na. We yen na we Shofɔ wi singi wi yiri wa wi pan, we Fɔ Zhezu Kirisi we.

²¹ Na wiga ka pan, wi yaa wi yawa gbɔɔ pi le mbe cen yaara ti ni fuun ti go na, mbe si we wire nda ti fannga ki kologo ti kannga mberi pye paa wi wire nda ti yen gbogowo woro ti yen.

4

Pɔli wi yerewe senre re

¹ Kì pye ma, sefenne, yoro mbele ye yen mala ndanla, ye koro ye yege sin wa ye yinwege ki ni we Fɔ wi ni. Ye la kilan yigi fɔ jenge. Na wenne yoro ye yen na nayinme naa na ferewe pi go ye.

² Mi yen na ye yenri, Evodi naa Sentishi, fɔ ye ye nawa pi pye nungba wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

³ Mboro fun, na tunngo pyeyenle, mboro na ma yen tagawa ni, mi yen nɔɔ yenri, maa ki jele pe sari. Poro paa pinle na ni, a we malaga ki gbɔn ja wa Sentanra yarawa pi ni, poro naa Kilema naa na tunngo pyeyenle sanmbala pe ni, poro mbele pe mɛɛ ti yen ma yɔnlogo wa yinwege sɛwe wi ni we.

⁴ Yaa yɔgɔri sanga pyew wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, mi yen naga yuun ye kan naa, fɔ yaa yɔgɔri.

⁵ Ye pye kapitanra ni leele pe ni fuun ni. Sanni jenri we Fɔ wi yaa pan.

⁶ Yaga ka ye jatere wi lege ye yee na yaraga ka kala na. Een fɔ, kala li ni fuun ni, yaraga nga kala ka ye ta, yege yenri Yenjele li yeri yenrewe ni, naa yenrewe gbɔɔ ni konaa sharaga ni.

⁷ Na kiga pye ma, Yenjele li yeyinnye nga ki we lewee tijinliwe pi ni fuun na, ki yaa ye kotooro naa ye jatere wi yaga wi koro Zhezu Kirisi wi na.

⁸ Ko punngo na, sefenne, kala na fuun li yen kaselege, kala na fuun li daga gbogowo ni, kala na fuun li yen ma sin, kala na fuun li yen kpoyi, kala na fuun li tanla, kala na fuun pe ma li metanga yeri, kala na fuun li daga sɔnmɔ ni, ye jatere wi pye koro ke ni fuun koro na.

⁹ Nga ye forogo ma ta na yeri, nga ye logo ma yan na yeri mi pye, yaa ko piin. Kona, Yenjele na li maa yeyinnye ki kaan we yeri, li yaa pye ye ni.

Pɔli wila Filipi tagafenne pe shari pe yarikanga wogo ki na

¹⁰ Na nawa pi yinngi jenge we Fɔ wi ni, maga yan fɔ yingo ye yen na nawa tuun na na naa fɔnngo. Yaa pye na nawa tuun na na faa, een fɔ, ye sila pyelomɔ ta mbege naga na na.

¹¹ Mi woro na ko yuun na jorowo po kala na, katugu migi forogo mbe pye nayinme ni nga ki yen na yeri ki ni.

¹² Na mi ka pye wa fyɔnwɔ pi ni, mi ma yala na yee ni. Na mi ka si yarilegere ta, mi ma yala na yee ni. Laga o laga, kala li ni fuun ni, mbe ka mbe tin, nakoma mbe koro funngo o, mbe yarilegere ta, nakoma mbe ta jenri o, migi forogo, a kilan tara.

¹³ Mbe ya mbege kagala ke ni fuun ke pye Kirisi wi fannga na, wo wila fannga nii na ni.

¹⁴ Ma si yala, ye kajenge pye mala saga wa na jologo ki ni.

¹⁵ Yoro jate ye yɛn maga jɛn, yoro Filipi ca tagafenne wele, fɔ mila yiri wa Maseduwani tara sanga ŋa ni, Sentanra yarawa pi pelisanga wi ni, ye legilizi wo cɛ wila na saga. Yoro cɛ yaa gbogolo na ni kanwa naa tawa† pi na.

¹⁶ Ali sanga ŋa ni mila pye wa Tesaloniki ca, yaa na jorowo pi kɔ ma yaara torogo na kan torogosa shyen.

¹⁷ Kii cɛn ndɛɛ mi yɛn na yarikanga jaa. Ɛɛn fɔ, mila ki jaa tɔnli wa mbe taga naa ye yarijɛŋɛ ŋa Yɛnɛɛɛ li yaa kan ye yeri ki na.

¹⁸ Yaraga ŋa fuun yɛ torogo na kan, mɪgi ta. Mɪ ta fɔ ma toro. Ye yarikanra nda Epafuroditi wi pan ma kan na yeri, mɪri ta. Yɪŋɔ wo ni, yaraga ki ni fuun ki yɛn na yeri. Ye yarikanra ti yɛn paa latikɔɔ nuwɔ taan yɛn, paa saraga yɛn ŋa Yɛnɛɛɛ li yɛnɛɛɛ ki na, ki yɛn ma li ndanla.

¹⁹ Na Yɛnɛɛɛ li yaa la ye jorowo yaara ti kaan ye yeri fun, mbe yala li yarijɛndɛ nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti ni, naa yɛ gbogolo Zhezu Kirisi wi ni we.

²⁰ Gbɔgɔwɔ mbe pye we To Yɛnɛɛɛ li woo fɔ sanga pyew. Anmiina!

Sharaga pungo wogo

²¹ Yɛnɛɛɛ li leele kpoyi mbele fuun pe yɛn Zhezu Kirisi wi ni, ye pe shari. Sefenne mbele pe yɛn laga na ni, pɛ ye shari.

²² Yɛnɛɛɛ li leele kpoyi pe ni fuun pɛ ye shari, wunlumbolo to Sesari wi go woolo poro wogo ko we.

²³ We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme pi pye ye ni fuun ye ni!

† 4:15 4.15: *Ki kanwa po naa ki tawa pi ni, pi yɛn naga nari ma yo Pɔli wila Yɛnɛɛɛ sɛnrɛ ti yo ma pe kan, a poro fun pɔo saga pe kɛɛ yaara ti ni.*

**Sewε na Pōli wila
torogo
KOLŌSI
ca tagafenne pe yeri
Sewε wi nawa senre**

Kolosi ca kila pye Azi tara cagbogo ko ka. Nala pillige ko na, pe maa Azi tara ti yinri Turiki tara. Pōli wi wonlonanja na paa pye na yinri Epafirasi wo wila legilizi na wila pye wa wi tege. Pōli wo jate wi sila kari wa ki ca ki ni fyew. Eεn fo Epafirasi wo wila pan maga yo wi kan fo nagafenne yagboyoolo pēle pan wa Kolosi ca na tagafenne pe gboon na pe pinri pe nagawa senre ti ni. Ki pye ma, a Pōli wi sigi sewε na wi yonlogo mbe tagafenne pe kotogo ki kan pe na konaa mbege yo pe kan, fo pe daga mbe taga nagawa senre kaselege woro to na, mbe je yagbogowo woro to na. Sanga na ni Pōli wila pye naga sewε na wi yonlogi kila yala wi yen kaso. Ki yaa pye ki sewε na Pōli wila wi yonlogo ja ma pinle Efezi ca tagafenne pe woo wo naa Filemo woo wi ni.

Naa Pōli wila pye naga sewε na wi yonlogi, wila ki peli ma Yenjele li shari Kolosi ca tagafenne pe kala na (1.1-14). Ko punjo na, a Pōli wi si pe nawa to wi nagawa senre ti ni, to nda wila para Zhezu Kirisi wi wogo na konaa nga wila pye pe kan ki wogo na (1.15-2.3). Zhezu wi yen Yenjele li Pinambyo, wo wi yaara ti ni fuun ti da. Wi kunwo wa tiparaga ki na ko ki yon finliwe le woro naa Yenjele li sogowo.

Wa sewε wi go (2.4-25) laga ki ni, Pōli wi yen naga nari ma yo nagawa senre nda ti yen na para Zhezu Sentanra ti wogo na, ti yen ti ye nagafenne yagboyoolo pe woro ti ni. Katugu Zhu-

fuye poro naa Girekiye pe ni, nagawa mba pe maa nari merεgeye mbele wa yenjele na pe wogo na, naa kenrekenre wi wogo na, naa Zhufuye fetiye pe wogo na, naa ngasegele kele yege wogo na konaa yarifuro ti wogo na, nagafenne yagboyoolo pe maa ki yaara ti ni fuun ti pinlele ti ye ni.

Wa sewε wi go (3.1-4.6) laga ki ni, Pōli wi yen na tagafenne pe nawa tuun paa yege nga na pe daga mbaa tanri, mbege ta pē pye nungba Kirisi wi ni we.

Wa sewε wi kosaga yeri (4.7-18), Pōli wi yen na Kolosi ca tagafenne pe shari, konaa wo jate wila senpiile pele yonlogo wi yeera kee ki ni.

**Sewε wi yen ma koonlo yege
nga na**

Sewε wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-2

Yenjele yenrewe konaa yurugo 1.3-14

Kirisi wo naa wi tunngo 1.15-2.3
Pōli wi tunngo legilizi wi kan 1.24-2.6

Yinwege nga ki ma ta Kirisi wi ni 2.7-23

Kongolo ngele ke yen wa mbaa ma yinwege ki piin kpoyi 3.1-4.6

Sharaga punjo wogo konaa duwaw senre 4.7-18

*Pōli wila sewε wi torogo leele
mbele yeri pe sharaga ye*

¹ Mi Pōli, na Zhezu Kirisi wi pitunjo ma yala Yenjele li nandanwa kala li ni, konaa we sefo Timote,

² woro waa ki sewε na wi torogi yoro mbele Yenjele li leele kpoyi wa Kolosi ca ye kan. Yoro mbele ye yen we sefenne ma pye tagawa ni wa ye gbogolomo pi ni Kirisi wi ni. We To Yenjele li yinne naa yeyinnye kan ye yeri.

Pōli wila Yenjele li shari

³ Na we kaa Yennɛle li yenri ye kan, we maa li shari pilige pyew, lo na li yen we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we;

⁴ katugu ye tagawa mba yè taga Zhezu Kirisi wi na, wòo senre logo konaa ndanlawa mba pi yen ye ni Yennɛle li leele kpoyi pe ni fuun pe kan pi ni.

⁵ Sentanra nda ti yen kaselege senre, na pàa ti yo ma ye kan ki konɔbannga ki na, jigi ŋa ti maa kaan, pàa ye pye, a yòo jen. Ki pye ma, ye tagawa naa ye ndanlawa pi yen ma ndire kan ye jigi tagasaga ko na, ko ŋa ki yen ma tɛge ye kan wa yennɛle na we.

⁶ Sentanra ti yen na jaragi na duwaw kaan dunruya wi lagapyew, paa yege ŋa na tigi pye wa ye sɔgɔwɔ, maga le pilige ŋa ni yàa Yennɛle li yinme wogo ki logo ki konɔbannga ki na, maga fɔrɔgɔ maga kaselege ki jen we.

⁷ We tunngo pyeyenle Epafirasi ŋa wi yen tagawa ni, ma we ndanla, wo wì ye naga ki senre ti ni. Wila tunngo piin wa ye yeri woro yɔnlɔ paa Kirisi wi tunmbyee yen.

⁸ Wo wì pan ma ndanlawa mba Yinnekpoyi li kan ye yeri pi senre yo ma we kan.

⁹ Ki kala na, maga le pilige ŋa ni wè ye senre logo, we yen na Yennɛle li yenri ye kan suyi. Waa li yenri fɔ li ye nawa pi yin li nandanwa kala jenme pi ni. Li Yinnekpoyi li maa jenme naa tijinliwe mba fuun kaan, luu kan ye yeri.

¹⁰ Pa kona ye mbe ya mbaa tanri paa yege ŋa na we Fɔ wi yen naga jaa we, mbaa wi nandanwa kala li piin pilige pyew. Pa ye yaa la kapyere jende cenle pyew ti piin, mbaa Yennɛle li jenni mbaa kee yege.

¹¹ We yen na Yennɛle li yenri fɔ ye fannga gbɔgɔ ta li yawa gbɔɔ pi kala na, janɔ ye ya yaa kagala ke ni fuun ke yinri yaa ke kunni ye ye ni.

¹² Yaa we To Yennɛle li shari nayinme ni, lo na lìgi pye, a yè ye tasaga ta wa yarijende ti ni, nda li tɛge li woolo pe kan wa li yanwa wunluwɔ pi ni we.

¹³ Yennɛle lo li we tile ma we wɔ wa wɔwɔ† pi yawa pi ni, mee we le wa li Pinambyɔ ŋa wùu ndanla jɛngɛ wi wunluwɔ pi ni.

¹⁴ Wo wì we go sho, a Yennɛle li we kapere ti kala yaga we na.

Kirisi wo naa wi tunngo

¹⁵ Kirisi wo wi yen Yennɛle na lere na yan li yanlee we. Wo wi yen Pinambyɔ konɔbannga, wì we yaraga ŋa fuun kì da ki na;

¹⁶ katugu Yennɛle li yaara ti ni fuun ti da wo fannga na, nda ti wa naayeri to naa nda ti yen laga tara ti ni, naa nda senwee piile pe maa yaan to naa nda paa la yaan ti ni, naa yinngede ngele yawa ni ke ni, naa ngele ke yen wunluwɔ na, naa ngele ke yen tegere na, naa ngele fannga yen ke yeri ke ni. Yennɛle li ti ni fuun ti da wo fannga na konaa wo kan.

¹⁷ Wila pye wa na yaraga ka fa da. Wi fannga ko kì ti yaara ti ni fuun ti yen mari ye yigi wa ti censaga.

¹⁸ Wo wi yen wire ti go ye, to nda ti yen Legilizi we. Yinwefɔnngɔ pa kì peli wo ni. Wo wi yen Pinambyɔ konɔbannga, ma pye konɔbannga ma yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbe ta mbe pye kala li ni fuun li yekelewe.

¹⁹ Katugu ki Yennɛle li ndanla li cenlomɔ pi ni fuun pi pye wa li Pinambyɔ wi ni.

²⁰ A Yennɛle li yere ki yerewe, mbe tanwa le dunruya wo naa

† 1:13 1.13: Wɔwɔ mba senre tila yuun po pi yen Yennɛle li mbajenme we.

li yee ni li Pinambyo wo fannga na. Yennele li yeyinnye ki le li Pinambyo wi kunwo wa tiparaga ki na po fannga na. Li ko pye ma, ma tanwa le lo naa yaara ti ni fuun ti ni, laga tara na konaa wa naayeri.

²¹ Faa yoro fun yaa pye ma lali Yennele li ni, a laa ye mbenge, tipege nga fuun yaa pye na sonri na piin ki kala na.

²² Een fo koni, li Pinambyo wi kunwo mba wi ku wire ti na pi kala na, Yennele li tanwa le ye ni, jango mbe ye tege li yee yeege na, ye pye kpoyi, fyongoo fu naa jeregisaga fu.

²³ Ki kala na, ye daga mbe koro wa tagawa pi ni, mbe ndire kan mbe yere jenge, jango yaga ka ti yaraga ka mbe ye jatere wi laga jigi tagasaga nga ki pye ye wogo ki na, maga le ye Sentanra ti logo we. Ki Sentanra to ti yen nda pe yari lere pyew wi kan laga dunruya wi ni. To mi Poli mi pye ti tunmbyee.

Tunngo nga ki kan Poli wi yeri wi pye Legilizi wi kan

²⁴ Koni, mi yen na yogori jologoo nga mila jolo ye kan ki kala na. Jologoo nga mi yen na jolo wa na wire ti ni, ko ki yen na nga kila la wa Kirisi wi wogo ki ni ki funngu wi wire ti kan, to ti yen Legilizi we[†].

²⁵ Mi pye Legilizi wi tunmbyee ma yala tunngo nga Yennele li kan na yeri mbe pye ye kan ki ni. Ligi kan na yeri ma yo mbeli senre ti yari mberi yon fili.

²⁶ Ko koro wo yen ngundo na Yennele laa lara leele pe na maga le wa faa we. Een fo koni, luu naga mbele pe pye li woolo pe na;

²⁷ katugu Yennele laa jaa mbe ki ngundo wi naga pe na, poo jen paa yeege nga na wi yen yarijenge

gbogoo cengele sanngala woolo pe sogowo. Ki ngundo wi na fo: Kirisi wi yen ye ni, wi yen na jigi kaan ye yeri fo ye yaa ka ye tasaga ta wa Yennele li gboogowo pi ni.

²⁸ Ko Kirisi wo senre waa yuun leele pe ni fuun pe kan. We yen na pe ni fuun nungba nungba pe yeregi, nee pe nari tijinliwe pi ni fuun ni, jango mbe lere nungba nungba pyew wi naga Yennele li na pe pye yetogowo ni wa pe gbogolomo pi ni Kirisi wi ni.

²⁹ Ko ki ti fannga gboogoo nga Kirisi wi kan na yeri, mila tunngo piin ki ni na ngbeli ngbanga. Ko fannga ko ki yen na tunngo piin wa na ni.

2

¹ Yoro naa Lawodise ca fenne pe ni, naa mbele fuun pe fanla yan pe ni, mi yen na malaga gbocoo ngbanga ye kala na.

² Mila ko piin, jango pe kotogoo ta, pe pye nungba wa ndanlawa pi ni, tijinliwe jembe pi maa tagawa mba kaan, poo ta jenge. Kiga pye ma, pa pe mbe ya mbe Yennele li ngundo wi jen, wo wi yen Kirisi jate we.

³ Yarijende nda fuun ti yen tijinliwe naa kajenme woro, na yinrigi wa Yennele li yeri, pa ti yen ma lara wa wi ni.

⁴ Mila ki yuun ye kan, jango yaga ka lere wa yaga wi ye fanla wi tijinliwe senre ni.

⁵ Ali na kaa pye mi yen ma lali ye ni wire to na, na jatere wo yen ye na. Mi yen na yogori maga yan fo ye yen ma pinle ma yeresaga ta wa ye tagawa mba ye taga Kirisi wi na pi ni.

Yinwege nga we ta Kirisi wi yeri ki yen ma yon fili

[†] 1:24 1.24: Ki verise na wi koro woo na fo: Jologoo nga we daga mbe jolo Kirisi wi kan, mi yen nala wogo jolo wa na wire ti ni mbege yon fili wi wire ti kala na, to ti yen Legilizi we.

⁶ Kì pye ma, pa yè kaa yenle Zhezu Kirisi wi na paa ye Fò yen, ye gbogolo wi ni yaa tanri.

⁷ Ye ndire kan wo na, ye yere jengɛ†. Ye koro ye yegɛ sin wa tagawa pi ni, mbe yala senre nda pè ye naga ti ni. Yaa Yenɲele li shari jengɛ.

⁸ Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jangɔ lere wa ka ka ye fanla lewee tijinliwɛ nagawa senre ni, nakoma mbe ye punɔo senwara ni, mbe yala leele pe kalɛɛɛ, naa dunruya wi nagawa senre ti ni. Tii yala Kirisi wi nagawa senre ti ni.

⁹ Katugu Yenɲele li cenlomo pi ni fuun pi yen wa Kirisi wi wire ti ni.

¹⁰ Yè yaraga ki ni fuun ki ta, a kì yon fili wa ye gbogolomo pi ni wi ni. Wi yen yinɲele ngele ke yen tegere na, naa ngele fanɲa fenne ke ni fuun ke go na.

¹¹ Wa ye gbogolomo pi ni wi ni, Yenɲele li ye kenrekenre. Ki kenrekenre wii pye leele keyen ni, ɛɛn fò, Kirisi wo woo wi, ki kenrekenre wo yen mbe ye go sho kapege wire ti fanɲa ki kɛɛ†.

¹² Naa pàa ye batize, ko laga naga ma yo pàa ye pinle ma ye le Kirisi wi ni ja wa fanga ki ni, a yè pinle ma yen ma yiri wa kunwo pi ni wi ni ja; katugu yè taga Yenɲele li yawa pi na, po mba pùu yen maa yirige wa kunwo pi ni we.

¹³ Faa yàa ku yinne lo na ye kapere ti kala na, katugu ye sila kenrekenre, yàa pye mbatagambala. ɛɛn fò koni, Yenɲele li yinwege kan ye yeri naa, Kirisi wi ni, ma si we kapere ti ni fuun ti kala yaga we na.

¹⁴ Lasiri wi ngasegele ngele kàa yonlɔɔ we kala na, a waa ke jogo, a kaa wiin we ni, Yenɲele ligi

sewe wi jɔɔɔ maa laga we na, maa kan wa tiparaga ki na.

¹⁵ Kirisi wi tiparaga ki fanɲa na, Yenɲele li yawa pi sho yinɲele ngele teele naa fanɲa fenne ke yeri, mɛɛ ke pye weleyaraga yaraga pyew ki yegɛ na, ma cew ta ke na.

¹⁶ Ki kala na, yaga ka ti lere wa mbe ye jɛɛɛɛ yaraga nga ye maa kaa naa nga ye maa woo ko kala na, nakoma fɛti piliye, naa yevonɲɔ, naa cenpilige wogo na.

¹⁷ Ko kagala ngele koro ke ni fuun yen paa yaara nda tila paan to yinne yen. ɛɛn fò, ti kaselege ko ki yen Kirisi we.

¹⁸ Yaga ka ye yɛɛ yaga lere wa mbe ye kan cew ɲa yè ta, yege tonli wi la, naa wila wi yɛɛ tinrigi leele pe yegɛ na konaa wi mɛɛɛɛ ye gbogowo pi kala na. Ki lerefò wi maa jigi wi taga yariyanra nda wi yan ti na, naa yɛɛ gbogo jaga wi senwee jatere wi kala na.

¹⁹ Wila koro mbe mara Kirisi wi na, wo ɲa wi yen wire ti go ye. Kirisi wo fanɲa na wire ti lombondo ti baro, ma ti yɛɛ yigi jengɛ sogosara naa kapannda ti kala na, nɛɛ gbogo paa yegɛ ɲa na Yenɲele li yen naga jaa.

Mbe ku mbe yen mbe pye yinwege na Kirisi wi ni

²⁰ Yè pinle ma ku Kirisi wi ni, ma sho dunruya kalɛɛɛ ke ni. Yingi na, a ye nɛɛ tanri ndɛɛ ye yen ki dunruya ɲa wo woolo? Yingi na, a yè si yenle na tanri ki ngasegele ngele ke na? Ke ngele fò:

²¹ «Maga ka ɲa ki sho, maga ka ɲa ko ka, maga ka jiri ɲa ko na.»

²² Ki ngasegele ke yen yaara nda leele pe maa pe yɛɛ kala yonɔɔ ti ni, ti yaa ka ko. Ki ngasegele koro naa ki nagawa

† 2:7 2:7: Ko koro wo yen fò yegɛ ɲa na tige ma kaa ndire kan ma yere jengɛ, pa tagafenne pe daga mbe pye ma. † 2:11 2:11: **Pè kenrekenre: Ko koro wo yen fò pè pe jatere wi kanɲa ma pe yɛɛ kan Yenɲele li yeri.**

senre ti ni, ti yen senwee piile woro.

²³ Kaselege ko na, ki leele paa pe maa sheri na yala pe nandanwa kagala ke ni, na pe yee tinrigi, na pe wire ti jolo jenge we, ki ngasegele ke yen tijinliwe wogolo leele pe yege na. Een fo tonli woro ke ni. Ke se ya mbe fannga ta kagala ngele ke la maa wire ti taa ke na.

3

¹ Ki kaa pye yoro naa Kirisi wi ni, ye pinle ma yen ma yiri wa kunwo pi ni, yaara nda ti wa naayeri, wa laga nga Kirisi wi yen ma cen wa Yennele li kalige kee ki na, yaa to jaa.

² Yaa jatere piin yaara nda ti wa naayeri to na, yaga kaa jatere piin dunruya woro to na.

³ Katugu ye ku dunruya yaara to yeri, ye yinwege ki yen ma lara Kirisi wi ni ja wa Yennele li ni.

⁴ Kirisi wo wi yen ye yinwege jenge ye. Na wiga ka pan mboo yee naga leele pe na sanga na ni, pa ye yaa pinle fun mbe ye yee naga wi ni, mbe pye wa wi gbogwo pi ni.

Yinwelege naa yinwefonngo senre

⁵ Ki kala na, ye ye dunruya na jogo kagala ke yaga. Ke ngele: Keenre lime, naa fyongo kapyere, naa wire ti nandanwa kagala, naa jogopere naa yegembatinwe, katugu yegembatinwe senge sunno pa cenle wi.

⁶ Ko kagala koro kala na Yennele li nangbanwa pi yaa gbon mbele pe je mbaa nuru li yeri pe na.

⁷ Pa yoro fun yaa pye na tanri ma faa, sanga na ni yaa pye naga kapere ti piin we.

⁸ Een fo koni, ye ki kagala ngele ke ni fuun ke yaga, ke ngele: Nangbanwa, naa konro taga, naa nambewe. Tegele,

nakoma feremandawa senre ka ka yiri wa ye yon.

⁹ Yaga kaa finlele mbaa ye yee kaan, katugu ye ye jogo lee wo naa wi kapyere ti yaga,

¹⁰ ma jogo fonho le ye yee ni, na wi yen na kanngi fonho suyi mbe pye Yennele li yanlee, lo na li yen wi Dafu we, jango ye li jen ye wali li na jenge.

¹¹ Ki pye ma, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye wa si wo wa ni, mbele pe kenrekenre poro naa mbele pee kenrekenre wa si wo wa ni, sewe mbajeenle naa yan nawa cara fenne wa si wo wa ni, kulolo naa lesele wa si wo wa ni. Een fo, Kirisi wo wi yen kala li ni fuun, wi yen pe ni fuun pe ni.

¹² Ye yen Yennele li leele mbele li wo, ma pye kpoyi, mali ndanla. Ko ki ti ye daga mbe pye leele yinriwe tafenne, naa kajenge pyefenne, mbaa yee tinrigi, mbe pye kapitanra ni, mbaa kagala kunni ye yee ni.

¹³ Yaa ye yee kagala kunni yee ni. Na wa kaa ki jate wa wi nawa mbe yo wa kapege pye wi na, yaa ye yee kala yari ye yee na. We fo wi ye kapere ti kala yaga ye na yege nga na, yoro fun yaa ye yee kapere ti kala yari ma.

¹⁴ Nga ki we ki ni fuun na, ko ki yen ndanlawa mbe pye ye yee sogwo, po pi mbe ya mbe ye po ye yee na, mbe ye gbogolomo pi yon fili.

¹⁵ Kirisi wi yeyinngge kila ye koto ro ti sinni. Ko yeyinngge ko mege ni Yennele li ye yeri ye pye nungba paa wire nungba yen. Ye pye kagbaraga jenfenne.

¹⁶ Ye Kirisi wi senre to naa ti yarijende ti ni fuun ti yaga ti censaga ta wa ye nawa. Yaa ye yee nari, yaa ye yee yeragi Yennele li tijinliwe pi ni fuun pi ni. Yaa yuuro shoo Yennele li kan ye kotogo ki ni fuun ni, Yennele gbogoyuuro sewe wi yuuro ni, naa

Yenñe le sɔnmɔ yuuro ni kɔnaa Yenñe kɔnɔ tangala yuuro ni. Yaa li shari.

¹⁷ Kala o kala yaa piin, senyoro ri o, kapyere ri o, yaa ti ni fuun ti piin we Fɔ Zhezu wi mege ki na, yaa Yenñe na li yen To li shari wi fannga na.

Tagafenne pe tangalomo fɔnmɔ we

¹⁸ Yoro jeele wele, yaa ye penɛ pe senre ti nuru; pa ki daga yaa piin ma we Fɔ wi yege na.

¹⁹ Yoro nambala wele, ye jeele pe daga mbe ye ndanla. Yaga ka ye nawa pi tanga pe ni.

²⁰ Yoro piile wele, yaa nuru ye sevenne pe yeri kala li ni fuun li ni, katugu ko ki Yenñe li ndanla.

²¹ Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa ngbanni, jango pe koto ro tiga ka jogo pe na.

²² Yoro kulolo wele, yaa ye tafenne mbele laga tara na pe senre ti nuru kala li ni fuun ni. Yaga kaa ki piin ma, na pe kaa ye wele we, ye kala lo mbe ta li pe ndanla. Eɛn fɔ, yaa tunngo piin nawa nungba ni, naa ye yen na we Fɔ wi gbogo ko kala na.

²³ Ye tunngo kiga pye yege o yege, yaa ki piin ye kotogo ki ni fuun ni ndɛ yaa ki piin we Fɔ wo kan, ye woro naga piin lere kan.

²⁴ Yege jɛn ye yo fɔ we Fɔ wi yaa ka kɔrɔgɔ kan ye yeri, ki pye ye tɔnli. Katugu Nagafɔ jɛnɛ na yaa tunngo piin wi kan, wo wi yen Kirisi we.

²⁵ Eɛn fɔ, lere na wila kambasinɛ ki piin, wi yaa ka tɔnli ta mbe yala wi kambasinɛ nga wi pye ki ni, katugu Yenñe laa lere wo lere ni.

4

¹ Yoro kulolo tafenne wele, nga ki sin ma daga pyewe ni, yaa ko piin ye kulolo pe kan. Yege jɛn ye yo fɔ Tafɔ yen yoro fun ye go na wa yenñe na.

Yerewe senre

² Yaa Yenñe li yenri suyi, ye koro yenmbele Yenñe yenrewe pi na, yaa Yenñe li shari.

³ Yaa yenri we kan fun, jango Yenñe li kɔnɔ yenge we kan, we ya waa li senre ti yuun leele pe kan, mbaa Kirisi wi ngundo senre ti yari pe kan. Ko ngundo senre to kala na koni mi yen laga kaso.

⁴ Yaa yenri, jango mbaa ti yuun mbaa ti finligi leele pe kan, paa yege nga na mi daga mbege pye we.

⁵ Mbele pe woro tagafenne, yaa tanri tijinliwe ni pe kanngolo. Yaga wagati jɛnɛ na fuun ta, ye tunngo jɛnɛ pye wi ni.

⁶ Ye yɔn senre ti daga mbe tanla, mbe pye tɔnli ni pilige pyew. Ye daga mbaa lere nungba nungba pyew wi yɔn sogo jɛnɛ yege nga na, mbege jɛn.

Sharaga pungo wogo

⁷ We sefɔ Tishiki na wi yen ma we ndanla jɛnɛ, wo na wi yen na tunngo pyeyenle wa we Fɔ wi tunngo ki ni, ma pye we Fɔ wi tunmbyeɛ na wi yen tagawa ni, wo wi yaa sanla senre yo mbe ye kan.

⁸ Mila wi tunnu wa ye yeri nga na, ko ki yen fɔ wi sa we kagala ke yo wi ye kan, wi kotogo kan ye yeri.

⁹ We sefɔ Onesimu na wi we ndanla jɛnɛ ma pye tagawa ni, mɔu pinle wi ni. Wi yen ye tara woo wa. Poro pe yaa nga kila piin laga ki yege yo mbe ye kan.

¹⁰ Arisitariki, na kaso pyeyenle wi ye shari, naa Mariki ni, Barin-abasi wi naa we. Wo mila keli maa senre yo ma ye kan we. Na wiga pan wa ye yeri, yoo yigi jɛnɛ.

¹¹ Zhezu na pe yinri Zhusitusi wi ye shari fun. Ki leele taanri mbele poro pe yen Zhufuye mbele pɛ taga Zhezu wi na we, poro cɛ paa tunngo piin na ni Yenñe li

wunluwo wogo ki na. Pè kotogo le na ni fɔ jɛŋɛ.

¹² Epafirasi ɲa wi yɛn ye tara woo wa, wì ye shari. Wi yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyee. Wi yɛn ma bala na yɛnri ye kan suyi, jaŋgo ye yere jɛŋɛ, ye tagawa pi pi yɛɛ yɔn fili, ye Yɛnɲɛɛ li nandanwa kala li jɛn yeli yɔn fili.

¹³ Mbe ya mbege sɛrɛya ɲa wi yo wi kannɔɔɔ fɔ ye kala li yɛn ma gbɔɔ wi yeri jɛŋɛ, yoro naa Lawodise ca tagafenne naa Yerapolisi ca tagafenne pe ni.

¹⁴ Luki ɲa wi yɛn lɔɔɔɔ ma we ndanla jɛŋɛ, wo naa Demasi ni pè ye shari.

¹⁵ Sɛfenne mbele pe wa Lawodise ca, ye pe shari wa na kan, naa jɛɛ ɲa pe yinri Nɛfa wi ni, naa legilizi ɲa wi maa finli wa wi go wi ni.

¹⁶ Na yaga ki sɛwɛ ɲa wi kara mbe kɔ, yoo torogo wa Lawodise ca legilizi wi yeri, poo kara fun. Poro fun na paga sɛwɛ ɲa torogo wa ye kan, yoo kara.

¹⁷ Yege yo Arishipi wi kan fɔ: We Fɔ wì tunŋo ɲga kan wi yeri, wigi yingiwe jɛn, wigi pye jɛŋɛ wigi yɔn fili.

¹⁸ Mi Pɔli, mì ye shari. Ki sharaga ɲga mi kpaw kɛɛ yɔnɔ li. Yaga ka fɛgɛ ki na fɔ mi yɛn laga kaso. Yɛnɲɛɛ li yinmɛ pi pye ye ni! Anmiina.

**Sewε kongbanna ŋa
Poli wila torogo
TESALONIKI
ca tagafenne pe yeri
Sewε wi nawa senre**

Tesaloniki ca kila pye Maseduwani tara ti cagbogo ko ka. Siliven ŋa paa pye na yinri fun Silasi wo naa Timote poro paa Poli wi saga ma legilizi wa tege wa Tesaloniki ca. Poli wi sila wagati legere pye wa ki ca ki ni, katugu Zhufuye paa pye naa yege koon (Kapye 17.1-8). A wi si kaa yiri wa Maseduwani tara ma kari wa Akayi tara. Een fo naa wila yiri wa Maseduwani tara, a wi si Timote wi tun wa Tesaloniki ma yo wi sa tagafenne pe kon wi wele, na kaa pye pee je tagawa pi na jologo ki kala na. Naa Timote wila kaa yiri wa ma songoro ma pan ma sentanra yo Poli wi kan, a wi nawa pi si yinŋi wi na, a wi sigi sewε ŋa wi pye maa torogo pe kan.

Wa sewε wi ni, Poli wi Yennele li shari mali kajenge pyege ki jen li na, mee tagafenne pe kotogo kan pe na ma yo pe bala pe yeresaga ta wa tagawa pi ni paa kee yege.

Wa sewε wi go (1-3) laga ki ni, Poli wi yen na tagafenne pe nawa tuun paa yege ŋga na wila tunngo pye wa pe sogowa. Wi nawa pila pye ma yinŋi wi na, katugu ali mbege ta paa pye na tagafenne pe jolo, paa koro ma yere jenge wa tagawa pi ni. Wila pye na jaa mbe pe yan naa.

Wa sewε wi go (4.1-12) laga ki ni, nagawa mba pi yen na para tangalomɔ tiyoon pi wogo na konaa mboon ye yingiwε jen kalikalawa pi ni pi wogo na, Poli wi yen na tagafenne pe nawa tuun ki wogo ki ni naga yuun naga ngbanni pe ni.

Wa sewε wi go (4.13-5.11) laga ki ni, Poli wi yen na para we Fo Zhezu Kirisi wi panga ki wogo na.

Wa sewε wi kosaga yeri, Poli wi yen na yerewe kaan tagafenne pe yeri konaa na duwaw piin pe kan. **Sewε wi yen ma koonlo yege ŋga na**

Sharaga ŋga Poli wila kan Yennele li yeri Tesaloniki ca tagafenne pe wogo na 1.1-10

Poli wi tunngo mboon ta pitunŋo, naa sharaga konaa yenrewe tagafenne pe kan 2.1-3.13

Yerewe tangalomɔ jembe wogo na 4.1-12

We Fo Zhezu wi panga kala 4.13-5.11

Yerewe pungo woo, naa sharaga pungo wogo konaa duwaw senre 5.12-28

Poli wila sewε wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Poli, naa Siliven konaa Timote, woro wege sewε ŋa wi pye maa torogo yoro Tesaloniki ca legilizi woolo† ye kan. Yoro mbele ye pye we To Yennele lo naa we Fo Zhezu Kirisi pe woolo we. Yennele sa yinne naa yeyinŋe kan ye yeri!

Tesaloniki ca tagafenne pe tangalomɔ naa pe tagawa kala

² We maa Yennele li shari sanga pyew ye ni fuun ye kala na, na yenri ye kan suyi.

³ We maa nawa tuun sanga pyew kagala ngele ye maa piin wa ye tagawa pi ni ke na we To Yennele li yege na, naa ye ndanlawa pi maa tunngo ŋga piin, konaa jigi jenne ŋa ye taga we Fo Zhezu Kirisi wi na we.

⁴ Sefenne, wege jen ma yo ye yen ma Yennele li ndanla, a li ye wo ye pye li woolo,

⁵ katugu naa waa Sentanra ti yari ma ye kan, we sila ti yari senyoro to ce ni. Een fo, waa ti

† 1:1 1.1: Kapye 17.1-9

yari fun yawa ni, naa Yinnekpoyi li fannɔa na, a wè taga jɛŋɛ ti kaselege ki na. Ye yɔnwɔ pi kala na, wàa pye na tanri ye sɔgɔwɔ yege ŋga na, yoro jate yège jɛn.

⁶ Ye yen we fɔrɔgɔfenne ma pye we Fɔ wi fɔrɔgɔfenne fun; katugu yàa yenle Yɛnɛle senre ti na sanga ŋa ni, pàa ye jɔlɔ ti kala na fɔ jɛŋɛ. Konaa ki ni fuun, a yèri yigi nayinme ni, mba Yinnekpoyi li maa kaan we.

⁷ Ki pye ma, a yè pye leele yege nagafenne Maseduwani naa Akayi kindaye tagafenne pe ni fuun pe na.

⁸ We Fɔ wi Sɛnre ti yari wa ye yeri ma filige, ki wogo kii pye wa Maseduwani naa Akayi kindaye poro cɛ ni. Eɛn fɔ, ye tagawa mba yè taga Yɛnɛle li na pòo senre yo lagapyew. Ki kala na, kii daga we para naa ko senre to na.

⁹ Wàa kari wa ye yeri, yàa we yigi ma gbon yege ŋga na, leele pe ni fuun pe yen naga yuun, fɔ yè je yarisunndo ti na ma yenle Yɛnɛle jenne na li yen yinwege wolo li na, mbaa tunɔgo piin li kan.

¹⁰ Yinɔgo, li Pinambyɔ Zhezu Kirisi ŋa làa wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo yaa singi wi yiri wa yɛnɛle na wi pan. Wo wi yaa we go sho Yɛnɛle li nanɔbanwa mba pila paan pi keɛ.

POLI WI TUNNGO MBOO TA PITUNNGO, NAA SHARAGA KONAA YEREWÈ

2

2-3

*Tunngo ŋga Poli wila pye
wa Tesaloniki ca*

¹ Sefenne, yoro jate yège jɛn ma yo karaga ŋga wàa kari wa ye yeri, ki sila yiri waga.

² Yège jɛn fun ma yo pàa we tegɛle ma we jɔlɔ wa Filipi ca

gben. Eɛn fɔ, ko punɔgo na, Yɛnɛle làa kotogo kan we yeri, a wèli Sentanra ti yo ye kan. Ali maga ta we mbenfenne pàa pye na wiin we ni ngbanga o.

³ Yerewe senre nda wàa pye na yuun leele pe kan, punɔgosaga sila pye wa ti ni, nakoma mbe pye senfaara, ti sila si pye fanlaga senre.

⁴ Eɛn fɔ, ŋga Yɛnɛle li yen na jaa, ko waa yuun pilige pyew, katugu ligi wele maga yan fɔ ki yen ma yala li Sentanra ti telege we na. Ko ki ti we yen nari yuun. We woro na jaa we kala li leele poro ndanla. Eɛn fɔ, waa jaa we kala li Yɛnɛle lo ndanla, lo li yen na we nawa kagala ke cancan na ke jenni.

⁵ Yège jɛn jɛŋɛ ma yo we sila pye na lefanlaga senre yuun sanga wa kpe ni. We senyoro ti sila sigi naga mbe yo waa penjara jaa ye yeri larawa. Yɛnɛle li yen we sere.

⁶ We sila pye na jaa lere mbe we gbɔgo, nakoma yoro mbaa we gbogo, nakoma pele mbaa we gbogo.

⁷ Maga ta we yen Kirisi wi pitunmbolo, we mbaa ya cɛn ye go na. Eɛn fɔ, wàa pye wa ye sɔgɔwɔ nandanwa coli, paa yege ŋga na piile no maa wi piile gbegele we.

⁸ Yè we ndanla jɛŋɛ, fɔ yere Yɛnɛle li Sentanra to nunɔgba ma wàa yere ki yerewe mbe kan ye yeri. Eɛn fɔ, wàa cɛn ki cɛnwe mbe ku ye kala na, paa ye kala li gbɔgo we yeri ki kala na.

⁹ Sefenne, ye yen na nawa tuun tunɔbanra nda wè pye wa ye sɔgɔwɔ ma te ti na! Wàa pye na tunɔgo piin yɔnlɔ naa yembinɛ, jango lere ka ka we go kala li le ye ni, Yɛnɛle li Sentanra nda waa yuun ye kan ti kala na.

¹⁰ Yoro tagafenne wele, yoro naa Yɛnɛle li ni, ye yen we sere, fɔ we tangalomo wa ye sɔgɔwɔ, pila pye

kpoyi, ma sin, ma pye jeregisaga fu.

¹¹ Wàa ye jèn naa fun ma yo wàa pye ye ni paa tofo ma pye wi piile ni we.

¹² Wàa ye yeri ma ye koto ro ti sogo ye na. Wàa ye yenri ma yo ye bala yaa tanri tangalomò jembe na Yenñele li yege na. Lo li ye yeri yeli wunluwo, naa li gbogowo pi ta.

Tesaloniki ca woolo
pàa yenle Yenñele li Sentanra ti na

¹³ We yen na Yenñele li shari suyi kala la yege na naa: Na wàa Yenñele senre ti yo ma ye kan sanga ña ni, yàa ti logo, mari yigi Yenñele senre. Ye sila ti jate lere senre. Kaselege ko na, Yenñele li senre tori jate. Ti yen na tunngo piin wa yoro tagafenne ye nawa.

¹⁴ Sefenne, Zhude tara legiliziyè mbele pe yen Yenñele li woolo, ma taga Zhezu Kirisi wi na, ye yen na tanri paa pe yen; katugu Zhufuye mbele pe wa, pè tagafenne pe jolo wa yege ñga na, pa ye tara woolo pè ye jolo ma fun.

¹⁵ Ki Zhufuye poro wele pàa we Fò Zhezu Kirisi wi gbo, naa Yenñele yon senre yofenne pe ni. Poro wele pè we jolo we. Pe kala lii Yenñele li ndanla, leele pe ni fuun pe yen ma pe mben.

¹⁶ Paa ki ngbanga mbe we yege kon, waga ka ta mbaa Yenñele li senre nda ti maa showo pi kaan ti yari cengele sanngala ke kan. Maga le wa, kapere nda fuun pè pye, pè koro na ta tari ti na ma na kee. Eñ fo, punngo na, a Yenñele li nanngbanwa pi kaa to pe na.

Pòli wila ki jate
sa Tesaloniki tagafenne pe shari

¹⁷ Sefenne, woro wo na, maga le wè laga we yege na wagati jenri ni, we konli fa we yege yan yenle ni. Eñ fo, jatere wo na, we yen we yege ni. Ye la ki we yigi jenge, fo a wège ngbanga we fannga ki ni

fuun ni ma yo we yaa kari wa ye yeri.

¹⁸ Wàa pye naga jaa mbe songoro wa ye yeri. Mi Pòli jate, mīgi ngbeli ngbelisaga shyen, eñ fo, Sotanla wila we yege kon.

¹⁹ Yinngo, yoro nungba ye yen we jigi tagasaga, naa we nayinme kala, naa we cew taga tege re we Fò Zhezu wi yege na, na wiga ka pan we.

²⁰ Kaselege, yoro ye yen we gbogowo po naa we nayinme pi go ye.

3

¹ Punngo na, wee ya mbege kun we yege ni mbaa ko singi. A wè si yere ki yerewe mbe koro we ye wa Aten ca,

² mee we sefo Timote wi tun wa ye yeri. Wi maa tunngo piin we ni ja Yenñele li kan, na Kirisi wi Sentanra ti yari. Wòo tun wa ye yeri wi sa fannga le ye ni, wi kotogo kan ye yeri wa ye tagawa pi ni,

³ jango wa kpe ka kaa yege yaga yingo joloo kuu jan. Yoro jate yege jèn ma yo ko la kon ma tege faa fo we yaa ka jolo ma.

⁴ Sanga ña ni we wa ye yeri, wàa ki yo ye kan ma yo we yaa ka jolo. Koyi ñga kì gbon we na yege we. Yoro jate, ye si yen maga jèn.

⁵ Ko kì ti mii ya cèn mbege kun na yege ni, a mii si Timote wi tun wa ye yeri wi sa ye tagawa lomò pi jèn. Mii pye na fyè fo kiga ka pye Sotanla wi ye fanla ma ye punngo, we tunngo ki yiri waga.

Nayinme senre
nda Timote wila songoro
ma saa yo Pòli wi kan

⁶ Yinngo, Timote wì yiri wa ye yeri ma pan ma senjende yo ma we kan, ye tagawa po naa ye ndanlawa pi kanngolo. Wigi yo we kan ma yo ye yen na jatere piin we na pilige pyew ndanlawa ni, fo ye nee ki jaa mbe we yan jate paa

yegε nga na waa ki jaa mbe ye yan we.

⁷ Ki kala na, sefenne, mbe we ta wa we tere to naa we jolɔɔ ki ni fuun ki ni, we koto ro ti sogo we na ye tagawa pi kala na.

⁸ Naa yè taga jεngε we Fɔ wi na, kɪ yinwege kan we yeri†.

⁹ Nayinme gbɔɔ mba wè ta ye kala na Yenɲele li yegε na, we se ya yere mbe Yenɲele li shari jεngε ki wogo ki na.

¹⁰ Yɔnɔ naa yembine, we yen na Yenɲele li yenri jεngε, fɔ li konɔ kan we yeri we ta we we yεε yan naa gbɔɔyɔi, nga kɪ la wa ye tagawa pi ni, wege taga wa wege yɔn fili.

*Poli wila yenri,
janɔo Tesaloniki tagafenne
pe tagawa pila kee yegε*

¹¹ We To Yenɲele jate lo naa we Fɔ Zhezu wi ni, pe konɔ kan we yeri we ta we kari wa ye yeri!

¹² We Fɔ wi ti ndanlawa mba pi yen ye yεε sɔɔwɔ, ka mbaa tari pi na, konaa leele pe ni fuun pe ni. Pi sa pye paa yegε nga na ye we ndanla we!

¹³ Kiga pye ma, wi yaa ye koto ro ti kan ye na, ye pye kpoyi, tεgelesaga fu Yenɲele na li yen To li yegε na, na we Fɔ Zhezu wiga ka pan, wo naa mbele pè pye wi woolo pe ni fuun pe ni we. Anmiina!

**YERWE KONAA
KOTOGO
KANSENRE
TAGAFENNE
PE YERI**

4

4-5

Tangalɔmɔ mba pi Yenɲele li ndanla

¹ Koni, sefenne, ye daga mbaa tanri yegε nga na ye kala lii Yenɲele li ndanla, wè ko naga ye

na makɔ. Kaselege ko na, pa ye nεε tanri ma. Eεn fɔ yingɔ, we yen na ye yenri, na ye yεregi we Fɔ Zhezu wi mege ki na, fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yegε.

² Nagawa senre nda wè yo ye kan ma yiri wa we Fɔ Zhezu wi yeri, yèri jεn.

³ Nga Yenɲele li yen na jaa koyi nga fɔ: Ye pye kpoyi li yegε na, ye yεε yingiwε jεn keεnre lime pi ni.

⁴ Ye ni fuun nunɔba nunɔba ye daga mbe ye yεε yingiwε jεn, ki yigilɔmɔ pi pye kpoyi naa gbɔɔwɔ ni.

⁵ Yaga ka ye yεε yaga kalikalawa pi la mbe ye ta paa yegε nga na cεngele sannɔgala woolo mbele pee Yenɲele jεn pe maa ki piin we.

⁶ Lere kpe ka ka kapege pye wi lewee yenle wa na, nakoma mboo durumumboo li kala la kpe ni. Ki wogo wège yo ma ye kan makɔ, ma ye yeri ki na fɔ jεngε. Mbele pe yen naga kagala cεngele ke piin, we Fɔ wi yaa ka pe le jolɔɔ.

⁷ Katugu Yenɲele lii we yeri fyɔngɔ kala na. Eεn fɔ, li we yeri we pye kpoyi.

⁸ Ki kala na, lere ɲa fuun ka je ki nagawa senre ti na, wii je lere na. Eεn fɔ, wɪ je Yenɲele lo na win. Lo na lili Yinnekpoyi li kan ye yeri fun we.

⁹ Ma tagafɔ yenle wɔɔn ndanla, lere si daga mbe sεwe torogo ye yeri ko wogo ko na naa; katugu Yenɲele li ye forɔɔ ki ni ma yo ye ye yεε ndanla.

¹⁰ Kaselege ko na, sefenne mbele fuun pe yen wa Maseduwani kinda wi ni fuun wi ni, pa ye nεε tanri ma pe ni. Eεn fɔ, sefenne, we yen na ye yenri fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yegε.

¹¹ Ye bala ye koro yeyinɲε na ye yεε ni, yoro jate yaa ye kagala

† 3:8 3.8: *Ki yinwege kan we yeri:* Ko koro wo yen fɔ ki nayinme kan we yeri ma we kotogo ki sogo we na.

ke yege woo ye ye. Yaa tunngo piin ye keyen yi ni yaa ye yon suro ti taa, paa yege nga na waa ki yo ye kan mako we.

¹² Kiga pye ma, ye tangalomɔ pi yaa pye mbe sin mbele pee taga Yenɲele li na pe yege na. Kona, pa ye go kala li se koro lere kan naa.

We Fɔ Zhezu wi panga kala

¹³ Sefenne, waa jaa ye kaselege ki jen mbele pè ku mako pe kanngolo, janngo ye nawa piga ka wo ye na paa leele mbele jigi tagasaga woro pe yeri pe yen.

¹⁴ Kì kaa pye wè taga ki na ma yo Zhezu wì ku ma yen ma yiri wa kunwo pi ni, wè taga ki na fun ma yo mbele fuun pè ku wa tagawa pi ni, Yenɲele li yaa pe yen mbe pe pinle wi ni.

¹⁵ Ye wele! We yen naga wogo nga ki yuun na ye kaan ma yala we Fɔ wi nagawa senre to ni, fɔ na woro mbele ka koro yinwege na mbe sa gbɔn we Fɔ wi pansanga wi na, we se ka keli mbe saa fili mbele pè ku pe yege.

¹⁶ Leele pe yaa ka Yenɲele li konɔ kanga magala li logo, naa merɛgeye to wi magala li ni, naa Yenɲele mbanlaga magala li ni. Kona, we Fɔ jate wi yaa yiri wa yenɲele na mbe pan. Mbele pè ku wa tagawa pi ni Kirisi wi na, poro pe yaa keli mbe yen.

¹⁷ Ko punngo na, na woro mbele ka pye yinwege na, pe yaa ka we pinle mbe we le pe ni mbe kari we ni wa kambaara ti na we Fɔ wi filisaga wa tifere ti ni. Kona, we yaa koro wa we Fɔ wi ni fɔ sanga pyew.

¹⁸ Ki kala na, yaa fannga nii ye ye ni ki senre ti kala na.

5

¹ Sefenne, yee jori lere mbe sewe torogo ye kan ki kagala ke pyesanga naa ke pyewagati wi wogo na.

² Katugu yoro jate ye yen maga jen jenge ma yo we Fɔ wi panmbilige ki yaa ka pye kafonngo paa yege nga na yoo wi ma pan yembine we.

³ Leele paga kaa yuun sanga na ni fɔ: «Wè yeyinngɛ ta, kapege woro wa», ko sanga wowi jolɔgo ki yaa to pe na fyelɛge na. Ki yaa ka pye paa yege nga na kugbo fɔ selara ma kaa yiri wi ni we. Pe se ya pe ye shɔ ko jolɔgo ko ni fyew.

⁴ Eɛn fɔ, yoro wo na, sefenne, ye woro wa wɔwɔ pi ni, kii daga ki pilige ki ka pan ki ye fo paa yoo yen;

⁵ katugu ye ni fuun ye yen yanwa woolo naa sonlo woolo. We woro yembine naa wɔwɔ woolo.

⁶ Ki kala na, wee daga mbaa wɔnlo paa leele sanmbala pe yen. Eɛn fɔ, we koro yenmbele, we we ye yingiwe jen.

⁷ Mbele pe maa wɔnlo, pe maa wɔnlo yembine. Mbele pe maa sinne woo na tinni, yembine ko pe maa woo na tinni.

⁸ Eɛn fɔ, woro wo na, we yen sonlo woolo, we daga mbe we ye yingiwe jen. We we tagawa naa we ndanlawa pi le woo pye paa we malaga gbɔndeere yen. We jigi wi yen showo mba na, woo le woo pye paa we malaga gbɔnnjala yen†.

⁹ Katugu Yenɲele lii we wɔ li nangbanwa kala lo mbe to we na. Eɛn fɔ, li yen na jaa we shɔ we Fɔ Zhezu Kirisi wi fannga na.

† 5:8 5.4-8: Laga ki laga nga ki ni, wɔwɔ po pi yen mbatagawa, naa Yenɲele mbajenne, naa kapege ye. *Mbe pye yanwa naa sonlo woolo*, ko koro wo yen mbe pye Kirisi wi woolo mbege jen fɔ, pilige ka, wi yaa ka songoro mbe pan. *Mbele pe maa wɔnlo* poro pe yen Yenɲele kologo ki mbajenmbele wele. *Mbe koro yenne*, ko koro wo yen mbe cen ki cenwe mboon ye yingiwe jen. *Mbe tin sinne ni*, ko koro wo yen maga ka Yenɲele li jen wa ma jatere wi na.

¹⁰ Wo wì ku we kala na, mbe we ta yinwege na o, nakoma we ku o, we yen na we yinwege ki piin wi ni ja.

¹¹ Ki kala na, yaa ye yee kotogo kanni†, yaa fannga nii ye yee ni, paa yeege nga na yaa ki piin mako we.

*YEREWE SENRE
naa sharaga pungo wogo*

¹² Sefenne, waa ye yenri, fo mbele pe yen na tunngo piin ye sogowo, yaa pe jate. Poro mbele we Fo wigi kan pe yeri, paa ye yeege sinni paa ye yeregi we.

¹³ Yaa pe gbogo jenge, pe ye ndanla pe tunngo ki kala na. Ye pye yeyingge na ye yee ni!

¹⁴ Sefenne, waa ye yenri, fo yaa kafaara pyefenne pe yeregi! Yaa kotogo kaan mbele pe jatere wi piri pe yeri! Mbele pe fannga ki kologo wa tagawa pi ni, yaa pe togolo! Yaa leele pe ni fuun pe kagala ke kunni ye yee ni.

¹⁵ Ye ye yee yigi! Wa ka ka kapege fogo ton kapege ni! Een fo, ye bala yaa kajenge pyege ko jaa ye yee sogowo, naa leele pe ni fuun pe sogowo.

¹⁶ Yaa yogori sanga pyew.

¹⁷ Yaa Yennele li yenri suyi.

¹⁸ Yaa Yennele li shari kala li ni fuun ni. Ko Yennele li yen na jaa yaa piin wa ye yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni.

¹⁹ Yaga ka Yinnekpoyi li figi.

²⁰ Yaga kaa Yennele yon senre yofenne pe senre ti piin faa.

²¹ Yaa yaara ti ni fuun ti taanla taanla yaa wele. Nda ka yon, ye to yigi jenge.

²² Ye ye yee yingiwε jen kapege pyege cenle pyew ki ni!

²³ Yennele na li maa yeyingge ki kaan, li ti ye pye lo nungba woolo. Laa ye korosi jenge, ye yingele, naa ye nawa konaa ye wire, jango

ye pye jeregisaga fu sa gbɔn we Fo Zhezu Kirisi wi pansanga wi na.

²⁴ Yennele na li ye yeri, li yen senre nungba yofo. Li yaa ki wogo ki pye mbege yon fili.

²⁵ Sefenne, yaa yenri we kan fun.

²⁶ Yaa sefenne pe ni fuun pe shari yaa keyen waa ye yee yologo ndanlawa ni.

²⁷ Mila ye yenri we Fo wi mege ki na, fo yege sewe na wi kara sefenne pe ni fuun pe kan.

²⁸ We Fo Zhezu Kirisi wi yinme pi pye ye ni!

† 5:11 5.11: 2 Korɛn 13.11

**SƆWƆ shyɛn woo ɲa
Pɔli wɪla torogo
TESALONIKI
ca tagafenne pe yeri
SƆWƆ wi nawa sɛnrɛ**

Laga ki sɛwɛ ɲa wi ni, konaa yɛgɛ ɲaga na ki yɛn wa konɓbanna ɲa Pɔli wɪla yɔnlɔgɔ ma torogo Tesaloniki ca tagafenne pe kan wi ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnɲɛle li shari; katugu Tesaloniki ca tagafenne pe yɛn tagawa ni. Ali mbege ta leele pàa pye na pe jɔlɔ, pàa pye ma pe yɛɛ ndanla. Pɔli wɪla ki sɛwɛ ɲa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le pe ni konaa mbe pe saga kagala ɲgele kàa pye na pe jɔlɔ wa legilizi wi ni ke na.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na pe kotogo ki kanni pe na jɔlɔgɔ ki wogo na. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa songoro mbe pan mbe pe sho konaa mbe pe jɔlɔfenne pe le jɔlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para naa we Fɔ wi panga wogo ki na. Leele pɛle la tagafenne pe wire ti fanla pe na, naga yuun pe kan ma yo we Fɔ wɪla pan mako. Pɔli wɪla ki yo maga filige pe kan fɔ sanni Zhezu wi sa songoro wi pan naa, lepee wa daga mbe kaa yɛɛ naga gbɛn. Mbaa kapege ki piin, ki yawa yaa ka pye wi ni. Wi yaa ka yiri mbe je Yɛnɲɛle li na. Ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa kaga lepee wi gbo.

Wa sɛwɛ wi go (2.13-3.15) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafenne pe kan ma yo pe koro pe yeresaga ta wa tagawa pi ni konaa paa yɛnri.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na para kala la wogo na, na li yɛn wa Tesaloniki ca tagafenne pe legilizi wi ni. Ko kala lo yɛn

fɔ Pɔli wɪgi logo ma yo tagafenne pele yɛn wa, pe woro na jaa mbaa tunngo piin. Pɔli wi yo pege yo ki fenne pe kan fɔ pege wogo ki korɔsi, katugu pe tangalomɔ pii yala nagawa mba wɪla naga pe na pi ni (3.6-15). Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wɪ duwaw pye tagafenne pe kan.

SƆWƆ wi yɛn ma kɔnlɔ yɛgɛ ɲaga na

Pɔli wi yɛn na Yɛnɲɛle li shari konaa na yɛnri Tesaloniki ca tagafenne pe kan 1.1-12

We Fɔ Zhezu wi panlomɔ 2.1-12 Tagafenne pe daga mbe yere jɛngɛ wa tagawa pi ni 2.13-17 Yɛrɛwɛ punngo woo, mbaa yɛnri, mbaa tunngo piin konaa duwaw sɛnrɛ 3.1-18

Pɔli wɪla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

¹ Mi Pɔli, naa Siliven konaa Timote, woro wɛgɛ sɛwɛ ɲa wi pye maa torogo yoro Tesaloniki ca legilizi woolo ye kan. Yoro mbele yɛ pye we To Yɛnɲɛle lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe woolo we.

² We To Yɛnɲɛle lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinnge kan ye yeri.

Pɔli wɪla para Zhezu wi panga sɛnrɛ ti na

³ Sefenne ki daga waa Yɛnɲɛle li shari sanga pyew ye kala na. Ki wogo ki yɛn ma sin waa ki piin ma, katugu ye tagawa pi yɛn na gbogo na kee yɛgɛ, ndanlawa mba pi yɛn ye sɔgɔwɔ, a pila gbogo na kee yɛgɛ fun.

⁴ Ki kala na, we nawa pi yinnge ye kala na. We maa ye metanga yinri Yɛnɲɛle li legiliziye pe ni; katugu ali maga ta leele pe yɛn na ye jɔlɔ, a yaa ye wogo yaan yɛnlɛ ni, yɛ ki ni fuun ki kun ye yɛɛ ni, ma koro ma taga we Fɔ wi na.

⁵ Ko ki naga ma yo fɔ Yɛnɲɛle li kiti kongɔ dunruya woolo pe

na, ki yen ma sin. Kagala ngele fuun yaa kunni ye yee ni ke kala na, ki yaa daga ye ni ye ye wa li wunluwo pi ni, po kala na ye yen na jolo.

⁶ Nga ki yen ma sin, ko Yenjele li yaa ka pye mbege yon fili. Mbele pe yen na ye jolo, li yaa ka pe le jologo.

⁷ Yoro mbele ye yen na jolo, li yaa ka wogosaga kan ye yeri, mbe pinle we ni fun. Ko yaa ka pye, na we Fo Zhezu Kirisi wiga ka yiri wa yenjele na mboo yee naga, wo naa wi merageye fannga woolo pe ni we.

⁸ Wi yaa ka pan kason yinne gbolo ni. Mbele pe je mbe Yenjele li jen, naa mbele pee we Fo Zhezu wi Sentanra ti yigi mbaa tanri ti na, wi yaa ka pe le jologo.

⁹ Pe jologo ki yaa ka pye jogowo mbakoo. Pe yaa ka pye mbe lali we Fo wo naa wi yawa gboo pi ni,

¹⁰ na wiga ka pan ki pilige ki na wi woolo paa wi gbogo, konaa mbele fuun pe taga wi na, paa wi wele nayinme ni we. Yoro fun ye yaa ka pye wa pe ni, katugu senre nda we yo ma ye kan, ye taga ti na.

¹¹ Ko ki ti we yen na yenri ye kan suyi, we yen na we Yenjele li yenri ligi jate fo li ye yeri yinwege nga mege ni, ki daga ye ni yege ta. We yen na yenri fo li yawa pi na, li ye nawa kagala ngele fuun yaa jate ke pye, mbe ye kan yaa kajenge piin, konaa tunngo nga fuun yaa piin wa ye tagawa pi ni mbege pye mbege yon fili!

¹² Kiga pye ma, we Fo Zhezu wi mege ki yaa gbogowo ta ye kala na. Yoro fun pa ye yaa gbogowo ta wi kala na, mbe yala we Yenjele lo naa we Fo Zhezu Kirisi pe yinne pi ni.

2

Lepee wi senre

¹ Sefenne, we Fo Zhezu Kirisi wi panga wogo ko kannjolo, naa we gbogolomo wa wi tanla wogo ko na, we yen na ye yenri,

² fo yaga ka ti ye jatere wi piri ye na fyaw, nakoma ye fyee ye yo fo pe yo we Fo wi pilige ki gbom mako. Kana ki mbe ya pye lere wa ki yo ye kan wi Yenjele yon senyoro ni, nakoma ma Yenjele senre yo ki wogo ki na, nakoma, a pe seweele torogo ye yeri ma yo woro we pe yonlogo.

³ Yaga kaga yaga lere wa mbe ye fanla yee ka na, katugu ki pilige ki se gbom mbege ta lelegera fa je Yenjele konjo li na gben, na Lepee fun wi faa yee naga. Wo na ki kon ma tege wi kan poo jogo we.

⁴ Kona, yaraga nga fuun leele pe maa yinri yenjele, naa nga fuun pe maa gbogo, wi yaa ka yiri mbaa wiin to ti ni fuun to ni, mbaa wi yee gbogo ti na, mbe ka sa cen yere wa Yenjele li sherigo gbogo ki ni mbaa wi yee nari mbe yo wo wi yen Yenjele le.

⁵ Ye nawa to ki na, yege jen ye yo fo sanga na ni mila pye wa ye yeri, mila pye naga wogo ki yuun ye kan.

⁶ Ma si yala, yaraga kayi kigi kagala ke yerege kaga ka pye yingoo. Yaraga nga yi, yege jen. Ki pye ma, Lepee wi se ya mboo yee naga, fo ndee wagati na wi kon ma tege wi kan wo mbe gbom.

⁷ Tipewe fannga nga ki yen ma lara, kila tunngo piin mako. Een fo, ki kagala ke se ya pye ndee sa gbom na wuu yerege bere wo mbe sa kari wi wo wa.

⁸ Kona, pa Lepee wi yaa wi yee naga. Een fo, we Fo Zhezu wi yaa wi gbo wi yon tifelege ki ni, mboo jogo wi panga yanwa pi ni.

⁹ Ki Lepee wi yaa ka pan Sotanla wi yawa po ni, mbaa yagbogo kafonngolo naa kagbogolo ke cenle pyew ke piin.

¹⁰ Wi yaa kaa kapege ki cenle pyew ki piin mbaa leele mbele pe yaa pe yee punjo pe fanla. Pe yaa ka pe yee punjo, katugu kaselege nga ki yaa pe sho, ki se pe ndanla pege yigi.

¹¹ Ko ki ti Yenjele li yaa punnguwo fannga torogo pe yeri ki tunngo pye pe ni, jango pe taga yagbolo li na.

¹² Ki pye ma, mbele fuun pee taga kaselege ki na, een fo, a kapege ki pe ndanla, kiti yaa ka kon mbe to pe na.

Yenjele li ye wo ye ta ye sho

¹³ Sefenne, yoro mbele ye yen ma we Fo wi ndanla, we daga mbaa Yenjele li shari suyi ye kala na; katugu Yenjele li ye wo mbe ye sho ye kapere ti ni maga le wa dunruya wi dasanga wi ni Yinnekpoyi li fannga na, lo na li ye pye kpoyi ye tagawa mba ye taga kaselege ki na pi kala na.

¹⁴ Yenjele li ye yeri ki showo pi mege ni Sentanra nda we yo ye kan to kala na, jango ye ye tasaga ta wa we Fo Zhezu Kirisi wi gbogowo pi ni.

¹⁵ Ki kala na, sefenne, ye koro ye ndire kan. Yerewe senre nda we yo ma ye kan senyoro ni, nakoma wa seweele mbele we torogo ye kan pe ni, yeri yigi!

¹⁶ We Fo Zhezu Kirisi jate, wo naa we To Yenjele na we yen ma ndanla, a laa kotogo kaan we yeri suyi, naa jigi tagasaga jenge ni li yinne pi kala na,

¹⁷ pe kotogo le ye ni, pe fannga kan ye yeri yaa kajenge ki ni fuun ki piin wa ye kapyere to naa ye senyoro ti ni.

3

Yaa yenri we kan

¹ Koni, sefenne, yaa yenri we kan, jango we Fo wi senre tila jaragi tila kee yege fyaw fyaw, paa

ti gbogo paa yege nga na ki yen na piin wa ye yeri we.

² Yaa yenri fun, jango Yenjele li we go sho leele mbele pe pe, ma weli pe kee; katugu lere wi ni fuun ma wi ma yenle ma taga Yenjele li na.

³ Een fo, we Fo wi yen senre nungba yofa. Wi yaa fannga kan ye yeri, mbe ye sho Sotanla wi kee.

⁴ We Fo wi jigi kan we yeri ye kannolo: Wi we kan, a wege jen ma filige ki na, fo kagala ngele we ye yeri ma yo yaa piin, ye yen na ke piin, fo ye yaa si koro ke na mbaa ke piin suyi.

⁵ We Fo Zhezu Kirisi wila ye koto ti sinni, Yenjele li ye ndanla, yaa kagala kunni ye yee ni paa yege nga na Kirisi wi yen!

Yaga kaa een tiyanmbala pe ni

⁶ Sefenne, waa ye yenri we Fo Zhezu Kirisi wi mege ki na, fo ye laga tagafenne mbele fuun pe yen tiyanmbala pe na. Poro mbele fuun pe woro na tanri na yala nagawa senre nda we naga ye na ti ni we.

⁷ Ye daga mbaa tanri mbaa we forogi yege nga na, yoro jate yege jen fo jenge; katugu we sila pye tiyanmbala wa ye sogowo.

⁸ We sila si lere suro li jaga. Een fo, waa pye na tunngo piin sonlo naa yemine na tege, jango wa ka ka we go kala li le ye ni.

⁹ Kii si cen ndee ki kologo sila pye we yeri yaa we sari ko kala ki ti waa pye na tanri ma. Een fo, waa pye na jaa mbe pyelomo naga ye na yaa we forogi.

¹⁰ Sanga na ni we wa ye yeri, waa ki yo maga ngban ye ni, ma yo fo: «Lere na woro na jaa mbaa tunngo piin, wiga kaa nii fun.»

¹¹ We yen na ko yuun ma, katugu wege logo ma yo pele wa ye ni tiyanmbala. Pe woro na jaa mbaa tunngo piin, ndee mbaa pe yon nii leele kagala ni boko.

¹² Mbele pe yen ko cenwe po na ma, waa ki yuun naga konɔ na li kaan pe yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mege ki na, nee pe yeregi naa fo: Paa tunngo piin jenge paa pe yon suro ti taa pe ye.

¹³ Yoro wo na, sefenne, yaga ka te kajenge pyege ki ni.

¹⁴ Nagawa senre nda waa kaan ye yeri laga ki sewe na wi ni, na lere na siri yigi mbaa tanri ti na, yoo jen ye yee ni, yaga ka pinle wi ni kala la kpe na, jango fere mboo yigi.

¹⁵ Yaga kaa wi jate paa ye jugu yen, een fo, yaa wi yeregi paa sefo yen.

Pɔli wi duwaw pyege naa wi sharaga

¹⁶ We Fɔ na wi maa yeyingge ki kaan, wo jate wi yeyingge kan ye yeri sanga pyew, pyewe pi ni fuun ni! We Fɔ wi pye ye ni fuun ye ni!

¹⁷ Mi Pɔli, muwi migi sharaga senre nda ti yonlogo ye kan na kee jate ki ni. Pa mi maa tegerɛ ti teri na seweele pe ni fuun pe na yeen. Pa mi maa yonlogi ma.

¹⁸ We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme pi pye ye ni fuun ye ni!

**Sewe kongbanna na
Poli wila torogo
TIMOTE
wi yeri**

Sewe wi nawa senre

Pa Timote wila yiri wa Lisiti ca, wa Likawoni tara ti ni (Kapye 14.6). Nala wo ni pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Timote wi to wila pye Girekiye woo, a wi no wo pye Zhufuye woo. Naa Poli wila Zhezu Sentanra ti yari wa Lisiti ca, a Timote, naa wi no Enisi konaa wi mama Loyisi wi ni pe si taga Zhezu wi na. Naa Poli wila kaa kari ki shyen wogo ki na wa Lisiti ca, a wi si Timote wi le maa taga wi yee na, jango wila wi sari wa we Fo wi tunngo ki ni (Kapye 16.1-3).

Laga ki sewe na wi ni, wege yan fo Poli wi yiri wa Efezi ca ma kari wa Azi tara, mbe sa kari wa Maseduwani tara. Naa wila kaa na kee, a wi si Timote wi yaga wa Efezi ca, jango wi konon ton nagafenne yagboyoolo pe na (1.3). Poli wila ki sewe na wi yonlogo mbe kotogo le Timote wi ni, konaa mbe yerewe kan wi yeri tunngo nga wi yen na piin wa legilizi wi ni ki wogo na.

Wa sewe wi go nungba, naa tijere konaa kogoloni (1; 4; 6) ki ni, mbele pe maa yagbogowo nagawa senre nari, ma kaselege nagawa senre ti yaga, Poli wi yen na para poro wogo na. Ki yagbogowo nagawa senre ti yen na para Yenjele li lasiri wo naa tagawa mba pe ma taga Zhezu wi na pi wogo na.

Wa sewe wi go shyen (2.1-15) ki ni, Poli wi yen naga yuun tagafenne pe kan ma yo paa yenri konaa ma nagawa kan pe yeri yenrewe pi wogo na.

Wa sewe wi go taanri (3.1-16) ki ni, legilizi yeekele pe tangalomo pi

daga mbe pye yege nga na, Poli wi para ki wogo na.

Wa sewe wi go (4.6-6.21) laga ki ni, Poli wi yen na Timote wi kotogo kanni ma yo wila Yenjele li tunngo ki piin. Wi daga mbege pye yege nga na mbe ta mbaa gbogolomo mba fuun pi yen wa legilizi wi ni pi kagala ke yege woo paa Zhezu Kirisi wi tunmbyee jenne yen, Poli wigi wogo ki yo wi kan fun. Wa senre ti kosaga, Poli wi yen na Timote wi kotogo kanni ma yo wi ngbeli gbom jenne wa tagawa pi ni.

Sewe wi yen ma konlo yege nga na

Sewe wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-2

Yerewe mba pila kan nagafenne yagboyoolo pe yeri 1.3-11

Yinme mba Yenjele laa tirige Poli wi na 1.12-17

Poli wila Timote wi kotogo kan wi na ma yo wi pye tagawa ni 1.18-20

Nagawa mba pi kan Yenjele li gbogolomo konaa legilizi wi yege sinme wogo ki na 2.1-3.16

Nagawa mba pi kan yagbogowo nagawa senre ti wogo na 4.1-16

Gbogolomo mba fuun pi yen wa legilizi wi ni ki leele pe yigikala 5.1-6.2

Kagala legere kele yege womo 6.3-19

Yerewe punjo woo konaa duwaw senre 6.20-21

Poli wila Timote wi shari

¹ Mi Poli, mi yen Zhezu Kirisi wi pitunngo. We Shofa Yenjele lo ligi kologo kan na yeri, naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni. Wo na wi yen we jigi tagasaga ye.

² Muwi migi sewe na wi pye maa torogo mboro Timote ma yeri. Mboro na ma yen na pinambyo jenne wa tagawa pi ni we. We To Yenjele lo naa we

Fo Zhezu Kirisi wi ni pe yinme kan ma yeri, pɔɔn yinriwe ta, pe yeyinŋe kan ma yeri!

Ma yeɛ yingiwe jen yagbogowo nagawa pi ni

³ Timote, ma koro wa Efezi ca paa yege nga na mila ma yenri maga pye, sanga ŋa ni mila pye na kee wa Maseduwani kinda we, Leele pele wa na leele pe nari yagbogowo nagawa pa ni. Maga yo maga ngban pe ni poo yerege.

⁴ Maga yo pe kan fo paga ka taga mungooro naa pe teleye setiriye senre nda ti se jen mbe ko to na, ki yaara ti maa kendige yinrigi. Tii yala nga Yenhele li kon ma tege mbe pye mbe leele pe sho ki ni, ko nga we jen tagawa pi fannga na we.

⁵ Ki konɔ kanga ki go koyi nga ndanlawa we, mba pi maa yinrigi kotogo jenge ni, naa nawa jatere jenne ni, naa sobe tagawa ni.

⁶ Leele pele pungo le ki tangalomɔ jembe pi ni ma pye senwara yofenne.

⁷ Paa ki jaa mbe pye lasiri sewe jenfenne, ma si yala, senre nda poro jate pe maa yuun to naa nda pe yen ti pungo na, paa ti korɔ jen.

⁸ Wege jen ma yo lasiri wi yen ma yon, na ma kaa tanri mbaa yala wi ni we.

⁹ Wege jen ma yo lasiri wii tege lesinmbele poro kala na, een fo, wi tege kapere pyefenne poro naa mbele pe yiri ma je poro kala na, naa mbele pe woro na fye Yenhele li yege poro naa lepeele pe ni, naa mbele pe je Yenhele li na poro naa mbele pe Yenhele konɔ li yaga pe ni, naa mbele pe maa pe teele naa pe neele pe kuun pe ni, naa legbolele pe ni,

¹⁰ naa keenre lifenne poro naa mbele pe maa jele kala piin pe nambala yeenle ni pe ni, naa mbele pe maa leele yuun na pere kulolo pe ni, naa yagbogolofenne

poro naa mbele pe maa yagbogolo senre yuun na tanwa ti na pe ni, naa kagala sannjala ngele fuun ke maa kendige woo kaselege nagawa pi ni ke ni.

¹¹ Pa ki nagawa pi yen wa Sentanra nda ti telege na na ti ni. Yenhele ngbogo nga ki yen nayinme pi go, ti yen na para ko senre na.

Kagbaraga nga Yenhele li pye, ki daga wege jen li na

¹² Mi yen na we Fo Zhezu Kirisi wi shari, wo ŋa wi fannga le na ni na tunngo ki na we. Mi yen naa shari, katugu wilan jate mi yen tagawa ni, mee na wo mbaa tunngo piin wi kan.

¹³ Ali maga ta faa mila pye naa mege ki jogo, ma pye tagafenne pe jolɔfo konaa ma pye lewelewe. Een fo, Yenhele lilan yinriwe ta, katugu mi sila taga Zhezu wi na, mi sila si nga mila pye na piin ki jen.

¹⁴ We To Yenhele li yinme gbɔɔ kan na yeri jenge, naa tagawa konaa ndanlawa ni, mba pi yen we ni wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

¹⁵ Kaselege senre taa nda naa, ti daga lere pyew wiri le, fo: Zhezu Kirisi wi pan laga dunruya mbe pan mbe kapere pyefenne poro sho. Muwi mi pye kapere pyefo gbɔɔ ma we pe ni fuun pe na.

¹⁶ Een fo, ko ki ti Yenhele lilan yinriwe ta. Mi ŋa mi yen kapere pyefo gbɔɔ ma we, li yere ki na Zhezu Kirisi wi maa kala na fuun kunni wi ye ni, wi li naga wa na ni, jango mbele fuun pe yaa ka taga wi na mbe yinwege mbakɔgo ki ta, mbe pye pe yege nagafɔ.

¹⁷ Wunluwo mbakɔ we, wo ŋa wi se ku, wo ŋa lere woro naa yaan, wo ŋa wi yen Yenhele nungba le, leele paa li sonni paa li gbogo fo sanga pyew! Anmiina.

¹⁸ Timote, mboro ŋa na pyo, nga mila yuun ma kan ma pye, mbe

yala Yenñele li yon senre nda ti yo ma kannɔlo faa ti ni, koyi nga fo ki senre mari pye ma kee kansaga, ma malaga jenge gbɔn ti ni.

¹⁹ Ma tagawa pi yigi jenge, ma nawa jatere wi pye jenne. Leele pele je pe nawa jatere jenne wi na ma pe tagawa pi jogo.

²⁰ Ki leele poro pele wele Imene naa Alegizandire. Mi pe le Sotanla wi kee pege forogo fo kii daga paa Yenñele li mege ki jogo.

2

Tagafenne pe daga mbaa yenri lere pyew wi kan

¹ Ki kongbannga mi yen na ye yeregi, fo leele paa Yenñele li yenri paa li gbogo, paa li yenri paa pe yee kaan, paa li shari leele pe ni fuun pe kala na.

² Paa yenri wunlumbolo poro naa fannga fenne pe kan, jango we yeyinnye ta wa we yinwege ki ni, we jatere wi cen we na. Waa fye Yenñele li yee, we tangalomo pi pye pi yala.

³ Ki wogo ki yen ma yon, ma we Shɔfo Yenñele li ndanla.

⁴ Li yen na jaa leele pe ni fuun pe sho, pe ya pe kaselege ki jen.

⁵ Katugu Yenñele li yen nungba to. Kasuluwo nungba wi yen Yenñele lo naa leele pe sogowo. Wo wi yen Zhezu Kirisi na pe se paa senwee yen we.

⁶ Wuu yee kan ma pye leele pe ni fuun pe goshogo sara pe kapere ti ni. Wi ko pye ma yala wagati na Yenñele laa kon ma tege wo ni, maga naga fo laa jaa mbe leele pe sho.

⁷ Ko ki ti Yenñele lilan tege mbe pye li senre yofɔ konaa pitunjo. Ligi kan na yeri mbaa leele mbele pe woro Zhufuye pe nari tagawa pi wogo ko naa kaselege ki ni. Mi woro na finlele, kaselege ko mila yuun.

⁸ Ki kala na, mila jaa nambala paa Yenñele li yenri lagapyew. Paa pe keyen yi yinrigi wa naay-eri, paa li yenri kotogo kpoyi ni. Kiga kaa piin nangbanwa naa kendige ni.

⁹ Ki pyelomo nungba pi na fun, mila jaa jeele paa pe yee poo paara nda ti yala to ni. Pe yee pogo ki pye ki yala pe ni, ki pe fere ton. Paga kaa pe yee poo yimbogo sonngbanga wogo ni, nakoma te nungbogolo, naa somu sonngbanga woo ni, nakoma paara sonngbanga woro ni.

¹⁰ Een fo, paa kapyere jende piin, paa yege nga na ki yen ma yon jeele mbele yeri paa ki jaa mbege naga fo pe yen na Yenñele li gbogo.

¹¹ Ki daga jeele pe cen yew, go sogomo jembe ni, paa nagawa senre ti nuru.

¹² Mi woro na konɔ kaan jele wi yeri wi pye nagafɔ, nakoma wi cen nambala pe go na. Een fo, wi cen yew wi pyeri.

¹³ Katugu Adama wo paà keli ma da, ko punjo na mee Awa wi da.

¹⁴ Adama wo si ma wila wi yee yaga pòo fanla maa punjo. Een fo, jele wo wila wi yee yaga pòo fanla maa punjo, a wi Yenñele li senre ti ke.

¹⁵ Ma si yala, jele wi yaa sho na wiga piile se, mbe koro wa tagawa pi ni, mbe pye ndanlawe ni, mbe pye kpoyi Yenñele li yege na, naa go sogomo ni.

3

Legilizi yekele pe tangalomo we

¹ Ki senre nda ti yen kaselege, fo: Na lere wa kaa legilizi yekelewe tunngo ki jaa, ki fo wila tunngo jenge jaa.

² Ki daga legilizi yekelewe wi pye jeregisaga fu. Wi pye jele

nunḡba fɔ, wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn. Wi pye jatere pyefɔ. Wi kapyere ti pye ti yala. Wi pye nambanmbala yigifo. Wi ya wila Yɛnɛle sɛnrɛ ti nari leele pe na.

³ Wii daga mbe pye sinwɔɔ, nakoma lewɛlewɛ. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe pye nandanwa naa ko-toyinḡge ni. Wii daga mbe pye penjara jogo ni.

⁴ Ki daga wi ya wuu go woolo pe yigi tiyɔḡɔ wila pe yɛɛ sinni. Mboo piile pe koro paa wi gbogo jɛḡɛ.

⁵ Katugu na lere ḡa si ya mboo go woolo pe yigi tiyɔḡɔ mbaa pe yɛɛ sinni, wi mbe ya mbaa Yɛnɛle li legilizi wo gbegele mɛle?

⁶ Wii daga mbe pye tagafɔ fɔnḡɔ, jɛḡɔ wiga kaa wi yɛɛ gbogo, Yɛnɛle li kiti kɔḡɔ ki to wi na paa yɛɛ ḡa na kɪ to Sotanla wi na we.

⁷ Ki daga fun mbele pe woro tagafɛnnɛ paa wi metanga yinri, jɛḡɔ paga kaa wi tifaga wi to wa Sotanla wi pɛḡɛle ke ni.

Legilizi tunmbyeele pe tangalɔmɔ we

⁸ Legilizi tunmbyeele fun pe tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, paga ka pye sɛnrɛ shyenzhyen yofennɛ. Paga kaa tinni sinmɛ ni. Paga kaa penjara tonli gbenɛ jaa.

⁹ Pe daga mbe mara kaselege ḡa ki naga wa tagawa pi ni ki na, nawa jatere jɛnḡɛ ni.

¹⁰ Ki daga pege fennɛ pe wa pe wele gben. Ko punḡo na, na paga pe yan jɛrɛgisaga fu, pa pe mbe ya pye legilizi tunmbyeele.

¹¹ Jɛle mbele paa ki tunḡo nunḡba ki piin fun, pe tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, pee daga mbaa leele mɛɛ jogo. Pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, mbe pye tagawa ni kala li ni fuun ni.

¹² Legilizi tunmbyee wi daga mbe pye jɛle nunḡba fɔ. Wi ya wuu piile naa wi go woolo pe yigi, wila pe yɛɛ sinni tiyɔḡɔ.

¹³ Legilizi tunmbyeele mbele pe maa pe tunḡo ki piin tiyɔḡɔ, pe ma gbogowɔ ta wa pe tunḡo ki ni, ma kotogo ta ma ya na tagawa pi sɛnrɛ yuun, po mba wɛ ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

Kaselege gbogɔ ḡa ki naga

¹⁴ Mi yɛn naga sɛwɛ ḡa wi yonlogi mboo torogo ma kan, ɛɛn fɔ, mila ki jate sanni jɛnri mbe kari wa ma yeri.

¹⁵ Na na karaga kiga si mɔ naa wi yo, ki sɛwɛ ḡa wi yaa ki naga ma na, paa yɛɛ ḡa na Yɛnɛle li go woolo pe daga mbaa tanri we, poro pe yɛn Yɛnɛle na yinwege wolo li Legilizi we, ma pye kaselege ki tɔḡoyaraga naa ki yeregesaga†.

¹⁶ Ee, we shɛrɛge kɔnɔ ḡundo wi yɛn ma gbogɔ. Lere se ya mbe kendige wɔ ki na:

Wi pan paa sɛnwee pyɔ yɛn,
a Yinnekpoyi lùu naga ma yo wi
yɛn ma sin.

Mɛrɛɛɛyɛ paa wi yan.

Wi sɛnrɛ tila yo cɛḡɛle woolo pe
sogowɔ.

A pɛle taga wi na laga dunruya wi
ni.

A Yɛnɛle lùu le ma kari wi ni wa
yɛnɛle na.

4

Leele pele yaa ka je tagawa pi na

¹ Yinnekpoyi li yɛn naga yuun naga finligi ma yo fɔ: Dunruya kɔsanga ni, leele pele yaa je tagawa pi na. Yinḡɛle ḡɛle ke maa leele pe fanla koro naa gboshugulo nagawa sɛnrɛ to pe yaa kaa tanri ti na.

† 3:15 3:15: Mbe pye kaselege ki tɔḡoyaraga naa ki yeregesaga ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye kaselege ki nagafɔ leele pe na.

² Pe yaa ka pe yee yaga kopiire fenne naa yagbogolo yofenne pe pe fanla pe pe punjo. Poro mbele pe nawa jatare wi ku pe na ndee pe tuguron le kason ti yanlaga ma yaraga sogo.

³ Pe yaa kaa leele pe nari mbe yo ki woro ma yon paa jeele pori, mbe yaakara ta naga mbe yo paga kaa ti kaa. Ma si yala, Yennele lo ligi yaakara ti da, jango mbele pe taga ma kaselege ki jen, paa ti kaa, na paga li yenri mbeli shari mbe ko we.

⁴ Yaraga nga fuun Yennele li da, ki yen ma yon. Yaraga ko ka woro wa lere mbe je ki na, na wiga Yennele li shari mbe si jen mbege ka we,

⁵ katugu ki ma pye kpoyi Yennele li yeege na, li senre to naa yenrewe pi kala na.

*Zhezu Kirisi wi tunmbyee
jennje senre*

⁶ Na ma kaa sefenne pe nari ki kagala ke ni, pa ma yaa pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee jennje. Pa ma yaa fannja kan ma yinne li yeri tagawa senre to naa kaselege nagawa senre nda ma yigi na tanri ti na ti fannja na.

⁷ Een fo, ma je munjooro ti na, ti yen go fu senre na kendige woo tagawa konjo li ni; ma bala ma koro maa Yennele li gbogo.

⁸ Mbe wire ti tara kagala kele ni ti ta ti pagala, ki yen tonli ni. Een fo, mbe koro mbaa Yennele li gbogo, tonli yen ko ni ma we kala li ni fuun na, katugu Yennele li yon folo kon mbe yinwege ki kan wi yeri nala konaa goto.

⁹ Ki senre nda ti yen kaselege senre, ti daga lere pyew wiri le.

¹⁰ Ko ki ti we yen na tunngo piin na ngbeli, katugu we we jigi wi taga Yennele na yinwege wolo lo na. Lo li yen leele pe ni fuun pe shofa, een fo, tagafenne poro wogo ko we.

¹¹ Maa ki kagala ke yuun maa ke ngbanni, maa leele pe nari ke ni.

¹² Maga ka ti lere kpe mbaa ma tifaga naa ma yen lefonjo ki kala na. Een fo, ma pye tagafenne pe yeege nagafa wa ma senyoro to naa ma tangalomo pi ni, naa ma ndanlawa po naa ma tagawa pi ni konaa ma pye kpoyi Yennele li yeege na.

¹³ Sanni mbe sa gbun wa ma na, mboro jate ma bala maa Yennele senre ti kara leele pe yeege na, maa ti yuun pe kan, maa ti nari pe na.

¹⁴ Yarikanga nga ma ta Yennele li yeri, maga kaga yigi sambalawa ni, kila kan ma yeri Yennele li yon senyoro to ni, konaa leelele pe keyen tagawa ma na pi ni.

¹⁵ Ma bala maa ki kagala ke piin. Ma ke yigi jenge ma kotogo ki ni fuun ki ni, jango leele pe ni fuun pege jen ma tunngo kila kee yeege.

¹⁶ Mboro jate mo yee yingiwé jen, naa senre nda maa nari leele pe na ti ni. Ma koro ma yeege sin ki kagala ke na. Na ma kaa ki piin ma, mboro jate ma yaa ma yee sho mbe mbele paa nuru ma yeri pe sho fun.

5

*Kagala ngele ma daga
mbaa piin tagafenne pe kanningolo*

¹ Maga ka senngbanra yo lelee wa na, een fo, maa wi yeregi paa ma to yen. Maa lefonmbolo pe yeregi paa ma sefenne nambala yen.

² Maa jeele leelele pe yeregi paa ma neele yen. Maa jasumbono pe yeregi paa ma sefenne jeele yen, maa ki piin nawa kpoyi ni.

³ Nanngunjaala mbele sagafenne woro pe na, maa pe gbogo.

⁴ Een fo, na piile ka pye nanngunjo na yeri, nakoma pishyenwoolo mbe pye wi yeri, ki daga ki piile pe kajege pyege ki forogo paa ki piin pe go woolo

pe kan. Kajenḡe nga pe sevenne poro naa pe telɛye pàa pye ma pe kan, paa ki yongɔ piin pe kan fun; katugu ko ki yen ma Yenɲele li ndanla.

⁵ Nanḡunjo ɲa sagafɔ woro wi na, lere si woro wi yeri, wi maa jigi wi taga Yenɲele li na nali yenri, na sagawa jaa li yeri yonlo naa yembine.

⁶ Eɛn fɔ, ɲa wi maa wi nayinme kagala piin wa wi yinwege ki ni, wo ku mako, ali maga ta wi yen yinwege na o.

⁷ Ma ki kagala ke yo ma ke nḡban pe ni, janḡo pe pye jeregisaga fu.

⁸ Na lere ɲa woro naa sege woolo pe kala li yongɔ pe kan, si ka logo wi go woolo poro, kona wi je tagawa pi na, a wi kala li pe ma we ɲa wii taga wi na.

⁹ Na nanḡunjo ɲa fa yeɛ nafa taanri ta, maga kaa meḡe ki yonlogɔ mbege taga wa nanḡunjaala pe mere ti na. Ki daga ki pye wila pye nana nungba jo,

¹⁰ a pòo jɛn wi kajenḡe pyege ki na, a wuu piile pe koro tiyongɔ. Ki pye wila pye nambanmbala yigifɔ na Yenɲele li leele kpoyi pe tɔɔɔ ti jogo. Ki pye wila pye na leele mbele pàa pye na jolo pe sari, na kajenḡe cenle pyew ki piin.

¹¹ Nanḡunjaala mbele pe fa lele, maga ka wo wa meḡe yonlogɔ; katugu na nana la ka pe ta pe pɔri nambala yeri naa, pe ma laga Kiriwi wi na.

¹² Kiga pye ma, pe ma pye kajongɔ fenne yon folo konḡbanna na pàa kon ki wogo ki na li jogowɔ pi kala na.

¹³ Mbe taga wa ko na naa, pe ma pye tiyanmbala, pe ma koro na yanri yinre ti ni faa na toro. Mbe pye tiyanmbala ko nungba ma, eɛn fɔ, pe ma pye yogofenne

na yon nii leele pe kagala ke ni fuun ke ni, na nda fuun ti woro yoworo ti yuun.

¹⁴ Ko kala ki ti mila jaa nanḡunjaala mbele pe yen jasumbonɔ pe pɔri nambala yeri naa, pe piile se, paa pe go tunndo ti piin tiyongɔ, janḡo paga ka yesaga kan we winfenne pe yeri paa senpere yuun we na.

¹⁵ Katugu nanḡunjaala pèle kozinne li wa mako ma taga Sotanla wi na.

¹⁶ Eɛn fɔ, na nanḡunjaala pele ka pye tagafɔ jele wa laga, wi daga mbaa pe sari, wiga ka pe go kala li yaga legilizi wi kan, janḡo legilizi wi ya wila nanḡunjaala mbele leele woro pe yeri pe sari.

Legilizi lelele senre

¹⁷ Legilizi lelele mbele pe maa legilizi wi yeḡe sinni tiyongɔ, ki yen ma yala paa pe jate fɔ pe daga sara shyenzhyen ni. Mbele pe maa Yenɲele senre ti yuun, na leele pe nari ti ni, poro wogo ko daga mbe we.

¹⁸ Katugu Yenɲele senre tigi yo ma yo fɔ: «*Neḡe nga ki maa bile wi tangala naa pyɔ wi woo, maga kaga yon ki pɔ mere ni.*»† Ma nuru naa ma yo fɔ: «*Tunmbyee wi ma daga wi sara wi ni.*»

¹⁹ Maga ka serɛya pee yigi legilizi lelele wa na, fɔ ndɛɛ serɛfenne shyen, nakoma taanri mbege kala li yo.

²⁰ Na mbele ka si kapege pye, ma para pe na nḡbanga leele pe ni fuun pe yeḡe na, janḡo sanmbala paa fye paga ka ka pye.

²¹ Mila ki yuun naga nḡbanni ma ni Yenɲele li yeḡe na, naa we Fɔ Zhezu Kiriwi wo naa mereḡeye mbele pe wo pe yeḡe na, fɔ: Maga senre ti yigi maa tanri ti na. Maga ka lere mbonɔ lere na, maga ka lere wo lere ni.

† 5:18 5.18: Dete 25.4; Luki 10.7

22 Maga ka keyen taga lere wa na fyεlege na mboo tεge tunngo ka na wa legilizi. Maga ka pinle lere wa ni wi kapege pyege na. Mɔɔ yεε yigi, ma koro kpoyi.

23 Maga kaa tɔnmɔ po nungba woo, εen fɔ, ta duven jεennjenri woo ma lara to naa ma yama legewe pi kala na.

24 Leele pele kapere ma yiri funwa na ma jen, na pe fa kiti kɔn pe na. εen fɔ, pele woro na jen fɔ ki punngo na.

25 Ki pyelomɔ nungba pi na fun, kapyere jendε ti ma yiri funwa na ma jen. Ali nda si yiri funwa na fyaw, ti se ya koro mbe lara.

6

Kulolo pe daga mbaa pe tafenne pe gbogo

1 Mbele fuun pe yen kulolo, pe daga mbaa pe tafenne pe jate fɔ pe daga gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, janngo lere wa ka ka senpere yo Yennele lo naa we nagawa senre ti na.

2 Kulolo mbele pe tafenne pe yen tagafenne, pee daga mbaa pe tafenne pe tifaga, naa pε pye pe tagafenne yεenle ko kala na. εen fɔ, pe daga mbaa tunngo piin pe kan naa tiyɔngɔ mbe we, katugu tagafenne mbele pe yen ma pe kulolo pe ndanla, poro pe maa tɔnli taa wa pe kulolo pe tunngo jεnge ki ni.

Yagbogowo nagawa senre naa yarijende kaselege woro

Maa leele pe nari ki kagala ke ni, maa ke yuun pe kan.

3 Na lere wa kaa leele pe nari nagawa senre ta yεge ni, na tii yala we Fɔ Zhezu Kirisi wi kaselege senre to naa we tagawa pi nagawa senre ti ni,

4 kona, ki fɔ wi yen yεε gbɔgɔwɔ coli, wii yaraga ko ka jen. Wi jatere wi jɔgɔ wi na, wi maa kendige woo na wiin senpiile kala

na. Ki wogo ki maa paan yenjara, naa yolegere, naa tεgele, naa jatere pere ni, naa kendige wɔgɔ ni, nga kɔsaga woro ki na.

5 Mbele pe jatere wi jɔgɔ pe na, pe maa ki woo pe yεε ni. Ki leele pee kaselege ki jen naa. Pe maa ki jate ndεε mbaa fyε Yennele li yεge ko ki yaa ti pe pye penjagbɔrɔ fenne.

6 Kaselege yi, mbaa fyε Yennele li yεge ki yen tɔnli gbɔɔ, na lere na kaa nga ki yen wi yeri ki jate ki yala wi ni we.

7 We sila pan yaraga ni laga dunruya na wi ni, we se si ka yiri laga yaraga ni mbe kari.

8 Ki kala na, na waga yaakara naa yaripɔrɔ ti ta, ti daga mbe we yεge tin.

9 εen fɔ, mbele paa ki jaa mbe pye penjagbɔrɔ fenne, wamawelewe pi ma pe jan. Pe jogo pere nda ti yen go fu, ti yaa pye paa pene yen mbe pe yigi. To ti maa leele pe punngu na pe nii jɔlogɔ we.

10 Katugu penjara ti ndanlawa ndorogo, ko ki yen tipere cenle pyew ti ninige ye. Leele pele yen na penjara ti jaa ki jawa pi na fɔ ma laga tagawa pi na ma jɔlogɔ legere ta wa pe kotooro na.

Yεrewe senre nda Poli wila kan Timote wi yeri

11 Mboro wo na, mboro na ma yen Yennele li lere, mɔɔ yεε yigi ki kagala ke ni! Maa kasinnye piin, maa fyε Yennele li yεge, ma pye tagawa ni, naa ndanlawa ni. Maa kagala kunni ma yεε ni, ma pye nandanwa ni.

12 Ma malaga jεnge gbɔn wa tagawa pi ni. Ma yinwege mbakɔgɔ ki yigi jεnge, katugu Yennele lɔɔn yeri mbege kan ma yeri, naa maa ma tagawa pi sereya jenne wi yo serefenne legere yεge na we.

¹³ Mi yen naga yuun naga ngbanni ma ni Yenɲele na li maa yinwege ki kaan yaraga pyew ki yeri lo naa Zhezu Kirisi wi ni pe yege na, wo ɲa wila sereya jenne yo kumanda Ponsi Pilati wi yege na we.

¹⁴ Fɔ ma ɲgasele li yigi jenne li koro kpoyi, ma pye jeregisaga fu mbe sa gbɔn pilige ɲa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa wi yeɛ naga ki na.

¹⁵ Yenɲele li yaa kaa naga wagate ɲa li kon wi ni. Lo nunɲba li yen ferewe po naa yawa pi ni fuun Fɔ, naa wunlumbolo pe Wunluwo konaa tafenne pe Fɔ.

¹⁶ Lo nunɲba li se ku. Li yen ma cen yanwa mba ni, lere se ya fulo pi tanla. Lere fali yan yenle ni, lere se si ya mbeli yan yenle ni. Gbɔgɔwɔ naa yawa mbakɔ pi yen li woo fɔ sanga pyew! Anmiina.

¹⁷ Ki yo maga ngban ki dunruya ɲa wi penjagbɔrɔ fenne pe ni, fɔ paga kaa pe yeɛ gbogo, paga si ka pe jigi wi taga ki penjagbɔrɔ nda ti yaa ka kɔ to na. Eɛn fɔ, pe pe jigi wi ni fuun wi taga Yenɲele li na. Lo li maa yaara ti ni fuun ti kaan we yeri nari lege, jango we nayinme ta.

¹⁸ Maga yo pe kan fɔ paa kajenge piin, pe penjagbɔrɔ tawa pi pye kapyere jende pyege ni. Paa kaan fyafyaw, paga ka pye kenɲbanga ni.

¹⁹ Na pe kaa ki piin ma, pa pe yaa korɔgɔ tiyɔngɔ mbakogɔ gbogolo pe yeɛ kan pe goto kala li na. Kona, pe yaa yinwege jenne ki ta.

²⁰ Timote, senre nda ti telege ma na, mari yigi tiyɔngɔ. Senwara nda ti woro ma yala tagawa konɔ li ni, mɔɔ yeɛ yingiwɛ jen ti ni, naa kendige ɲa leele pe maa woo naga yinri kajenme wa pe yagbogowo pi ni we.

²¹ Leele peɛle pe yeɛ pye ma yo

poro ki kajenme pi ta, ma punɲo ma laga tagawa konɔ li na.

Yenɲele li yinme pi pye ye ni!

**SƐWƐ shyen woo ɲa
Poli wila torogo
TIMOTE
wi yeri
SƐWƐ wi nawa senre**

Sanga ɲa ni Poli wila pye wa kaso wa Ɔromu ca, ko wila ki sƐwƐ ɲa wi yonlogo (1.8, 16-17; 2.9). Wila wi yonlogo maa torogo Timote wo kan. Ki sanga wi ni, Timote wila pye wa Efezi ca. A Poli wi sigi yo wi kan ma yo wi kari wi korogo wa Ɔromu ca (4.9), katugu wila pye naga jate ma yo wi yinwege piliye yila pye na yongo yi kosaga ki ni (4.6). Poli wila tunngo pye fannga ni we Fo Zhezu Kirisi wi kan. Ki kala na, wila fannga le Timote wi ni ma yo wigi pye paa wi yen.

Wa sƐwƐ wi go (1.3-2.13) laga ki ni, Poli wi yen naga yenri Timote wi yeri ma yo wi koro wi yere jenge wa tagawa pi ni, wi jologo ki sige.

Wa sƐwƐ wi go (2.14-4.5) laga ki ni, Poli wigi yo Timote wi kan ma yo Yenjele senre kpoyi ti yen na nagawa mba kaan, wi koro sinne pi na, paa yege ɲaga na wila ki yo wi kan wa wi sƐwƐ kongbanja wi ni. Wila ki yo Timote wi kan ma yo wuu yeƐ yigi nagafenne yagboyoolo pe ni.

Wa sƐwƐ wi kosaga yeri (3.12-15), Poli wi yen na para wi cenlomɔ pi wogo na, na yerewe kaan konaa sharaga ni.

SƐWƐ wi yen ma koonlo yege ɲaga na

Sharaga konaa Yenjele li sonmo
1.1-5

Kotogo kan senre nda Poli wila
kan Timote wi yeri 1.6-14

Poli wi cenlomɔ 1.15-18

Mbe pye Zhezu Kirisi wi sorodashe sinne 2.1-13

Timote wi daga mbe pye lere ɲa pè taga wi na wa wi tunngo ki ni 2.14-26

Yerewe mba pi kan dunruya kosanga wi wogo na 3.1-17

Yerewe mba pi kan Yenjele senre ti yarawa wogo na 4.1-5

Kakonndegele pungo wolo 4.6-8

Yerewe senre pungo woro konaa sharaga pungo wogo 4.9-22

Poli wila Timote wi shari

¹ Mi Poli, mi yen Zhezu Kirisi wi pitunngo ma yala Yenjele li nandanwa kala li ni. Lilan tunmbaa yinwege yon folo na li kon li senre ti yari, ko ɲaga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

² Timote, na pindanlawa, muwi migi sƐwƐ ɲa wi pye maa torogo ma kan. We To Yenjele lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni pe yinne kan ma yeri, pɔɔn yinriwe ta, pe yeyinngɛ kan ma yeri.

*Poli wila Yenjele li shari,
ma Timote wi yeri*

³ Mi yen na Yenjele li shari, lo na mi yen na tunngo piin li kan nawa jatere jenne ni, paa yege ɲaga na na teleye paa ki pye we. Mi maa nawa tuun ma na, na Yenjele li shari wa na yenrewe pi ni ma kan suyi, yonlo naa yembine.

⁴ Mi maa nawa tuun ma yentunwo pi na. Mila ki jaa mbɔɔn yan naa jate, jango na nawa pi yinngi.

⁵ Mi yen na nawa tuun ma tagawa jembe pi na, po nungba po pila keli ma pye ma mama Loyisi wo naa ma nɔ Enisi pe yeri. Mi taga ki na ma yo po nungba po pi yen ma yeri fun.

⁶ Ko ki ti mila ma nawa tuun ki na fo: Yarikanga ɲaga Yenjele li kan ma yeri, naa mila na keyen yi taga ma na, maga yigi ki koro yinwege na.

⁷ Katugu Yinnekpoyi na Yenñele li kan we yeri, lii we kan waa fye. Een fo, li fannga le we ni, naa ndanlawa konaa tijinliwe ni.

⁸ Ki kala na, maga kaa fere taa mbaa we Fo wi senre yuun. Maga kaa fere taa mi fun na kanngolo, mi na laga kaso wi ni we Fo wi kala na we. Een fo, moɔ tasaga le wa jologo kagala ke ni maa jolo na ni ja Sentanra ti kala na, mbe yala fannga nga Yenñele li kan ma yeri ki ni.

⁹ Lo li we sho, ma we yeri we pye li woolo. Kii pye kapyegele ngele we pye koro kala na, een fo, ligi pye ma yala li kakonndegele lo naa li yinne po ni. Ki yinne luu kan we yeri Zhezu Kirisi wi ni, na dunruya wi fa da.

¹⁰ Koni, li ki yinne pi naga we na, we Shofo Zhezu Kirisi wi yee nagawa pi kala na. Wo wi kunwo pi fannga ki ko, mae yinwege naa wire mbafongowo wogo ki naga we na, Sentanra ti fannga na.

¹¹ Yenñele lilan tege mbe pye ki Sentanra ti yarifo, naa pitunjo konaa nagafa.

¹² Ko ki ti mi yen naga jologo kagala ke kunni na yee ni. Een fo, mi woro na fere taa, katugu na jigi muu taga na na, muu jen. Mi taga ki na ma yo nga wi telege na na, fannga yen wi ni wigi yigi jenge fo sa gbɔn dunruya kopilige ki na.

¹³ Kaselege senre nda mila yo moɔ kan, ma ti nungba ti yigi jenge. Ma yege sin wa tagawa po naa ndanlawa pi ni, mba pi yen we ni wa we gbogolomo pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

¹⁴ Nagawa senjende nda ti telege ma na, mari yigi tiyongo Yinnekpoyi li sagawa pi fannga na, lo na li yen we ni we.

¹⁵ Yege nga na maga jen we, Azi kinda tagafenne pe ni fuun pe laga

na na. Poro pele wele Fizehi naa Erimozheni.

¹⁶ We Fo wi Onesifori go woolo pe yinriwe ta, katugu wilan kotogo ki sogo na na sanga legere na, wi sila pye na fere taa mi na mi yen laga kaso na kala na.

¹⁷ Een fo, naa wila pan laga Jromu ca, wila na lagaja jenge fo ma saa na yan.

¹⁸ We Fo Zhezu wigi yaga we Fo Yenñele luu yinriwe ta dunruya kopilige. Kagala ngele fuun wi yon mala kan wa Efezi ca, ma ke jen ma we lere pyew wi na.

2

Zhezu Kirisi wi sorodashe jenne

¹ Ki kala na, mboro na na pinambyo, fannga le ma yee ni yinne mba we ta Zhezu Kirisi wi yeri pi ni.

² Kagala ngele ma logo na yeri serafenne legere yege na, ma ke telege leele mbele pe yen tagawa ni pele na, mbele pe mbe ya mbaa leele pele nari ke ni fun we.

³ Moɔ tasaga le wa jologo kagala ke ni, maa jolo na ni ja paa Zhezu Kirisi wi sorodashe jenne yen.

⁴ Lere na kaa kee sorodasheya, wila wi jateri wi lege wi yee na ca kagala koro kala na, na wi kaa jaa wi kala luu kundigi wi ndanla we.

⁵ Fevo na ka kari kashara fene li na, na wii fe mbe yala ki ngasegele ke ni, wila ki sara wi ta.

⁶ Kere konfo na wi tunngo ki pye ma te, wo wi daga mbe keli mboo tasaga ta wa yarilire ti ni†.

⁷ Nda mila yuun ma kan, jateri pye ti na, katugu we Fo wi yaa tijinliwe kan ma yeri ma ti ni fuun ti koro jen.

⁸ Ta nawa tuun Zhezu Kirisi wi na. Wo wi yen Davidi setirige pyo we. Wila yen ma yiri wa kunwo pi

† 2:6 2.4-6: Poli wila ki nari Timote wi na fo wi jateri wi daga mbe koro Yenñele kagala koro na.

ni paa yege nga na Sentanra nda mila yari tigi yo we.

⁹ Ki Sentanra nda mila yari leele pe kan, to kala na mi yen na jolo, fo a panla po yere jorogo ni paa kapege pyefo yen. Een fo, Yennele senre pee to po.

¹⁰ Ko ki ti mi yen na kala li ni fuun li kunni na yee ni, leele mbele Yennele li wo pe kala na, jango Zhezu Kirisi wi yen na showo mba kaan, poro fun poo ta, konaa gbogwo mbakoo pi ni.

¹¹ Ki senre nda ti yen kaselege senre fo:

Na kaa pye we pinle ma ku wi ni, we yaa ka pinle mbaa we yinwege ki piin wi ni fun†.

¹² Na waga kala li ni fuun li kun we yee ni,
pa we yaa ka pye wi ni ja wa wi wunluwo pi ni.

Na waga si je wi na,
pa wo fun wi yaa ka je we na.

¹³ Na kaa pye wee taga wi na,
wo yaa koro senre nungba yofa,
katugu wi se ya mbe je wi yee na†.

Tunmbyee na pe ma wa ma wele wi kala

¹⁴ Ma leele pe ni fuun pe nawa to ki na, ma pe yenri ngbanga Yennele li yege na, fo paga kaa wiin pe yee ni senpiile kala na. Ki maara tila kala yon, ti maa mbele pe maa ti nuru pe jogo win.

¹⁵ Bala moo yee naga Yennele li na paa tunmbyee na wi ma mege ta we. Pa tunmbyee yen na wi woro na fere taa wi tunngo ki ni. Wi maa kaselege senre ti yuun nari yege woo ti yege ki na.

¹⁶ Moo yee yigi kendige waga ki ni. Ki woro ma yala tagawa konoo li ni, katugu mbele pe maa ki kendige waga ki woo, pe maa lali Yennele li ni na seregi.

¹⁷ Pe nagawa senre ti yen paa sagbanga yen, nga ki maa gbogo na seregi. Ki leele poro pele wele Imene naa Fileti.

¹⁸ Pe je ma laga kaselege ki na, na lelegere fanla na pe lari tagawa konoo li na ma yo kuulo pe yenme pila pye mako.

¹⁹ Konaa ki ni fuun, kagala ngele Yennele li nogo le, ke wa ke yonlo. Ki senre nda ti yen ma yonlogo ke na ma yo fo: «*We Fo wuu woolo pe jen.*»† Ma nuru ma yo fo: *Lere na fuun kaga yo mbe yo wi yen we Fo wi woo, wi daga mbe punjo le kapege pyege ki ni.*

²⁰ Wa yungbenge ki ni, te naa warifuwe yaapire ce ma ti ma pye wa. Een fo, tire woro ma pye wa, naa coro ni. Ta yen gbogwo woro, sannda pe maa gbegede to ni pilige pyew.

²¹ Lere na kaa yee wo kagala ngele mila ke senre yuun ma kan ke ni, mbe pye kpoyi, wi yaa pye paa gbogwo yaapige yen, mbe pye Yennele li woo. Wi yaa pye kayongo ni wi Fo wi kan, mbe gbegede mbe yala kapyere jende ti ni fuun pyege kala na.

²² Ma lefonro jogo kagala ke yaga wa, maa kasinnye ki lagajaa, naa tagawa ni, naa ndanlawa ni, naa yeyinnye ni leele mbele pe maa Yennele li yenri kotojenye ni pe ni.

²³ Een fo, ma je tijinliwe fu kendige waga ki na. Maa jen ma yo ki maa maara koon.

²⁴ Ma si yala, we Fo wi tunmbyee wii daga mbaa wiin. Een fo, wi daga mbe pye ndanlawa ni lere pyew wi ni, mbe ya mbaa leele pe nari Yennele senre ti ni, mbaa kagala kunni wi yee ni.

²⁵ Mbele pe maa kendige woo wi ni, wi daga mbaa pe nari

† **2:11 2:11:** Poli wi yen na kunwo mba senre yuun, pi mbe ya pye kunwo jembe po, nakoma batemu na tagafa wi ma pye we. † **2:13 2:11-13:** Nombu 23.19; Mati 10.33; Luki 12.9; Jromu 6.8 † **2:19 2:19:** Nombu 16.5; Yuuro 97.10

nandanwa ni. Kana pa Yenjele li yaa yunndanga kan pe yeri pe pe kapere ti jen peri yaga, mbe kaselege ki jen.

²⁶ Kona, pe yaa tijinliwe ta mbe pe yee wo wa Sotanla wi penne li ni, lo na laa pe yigi, a paa wi nandanwa kala li piin we.

3

Dunruya koyege piliye senre

¹ Ki daga maga jen jenge fo dunruya koyege ni, wagati wi yaa ka pye mbe ngban.

² Katugu leele pe yaa kaa pe yee yonwo po nungba jaa. Pe yaa ka pye penjara jogo ni, naa mege jafenne mbaa pe yee gbogo. Pe yaa kaa Yenjele li mege ki jogo, pe se kaa pe sevenne pe senre ti nuru. Pe yaa ka pye kagbariteele, pe se kaa fye Yenjele li yeege.

³ Pe yaa ka pye lengbaanla, pe se kaa leele yinriwe taa. Pe yaa ka pye leele mege jogofenne. Pe se ka pe yee yingiwé jen. Pe yaa ka pye mbe weli, kajenge ki yaa pe mben.

⁴ Pe yaa kaa pe nimbiile pe nii kee, mbaa pe yee nandanwa kagala piin, mbaa pe yee gbogo. Pe nandanwa kagala koro yaa ka pe ndanla mbe we Yenjele wogo ko na.

⁵ Pe yaa ka pe yee pye Yenjele konɔ li tangafenne yeege yanwa po na, een fo, mbe si je li fannga ko na. Ma laga ki leele cenle pe na.

⁶ Wa pe ni, pele maa yiin yinre ti ni na jeele mbele pe woro tijinliwe ti pe fanla. Ki jeele wele, pe kapere tuguro ti yen wa pe yee go na. Jogo cenle pyew wi yen pe ni na pe tile.

⁷ Ki jeele pe maa ki jaa paa pe nari pilige pyew, een fo, paa si ya mbe kaselege ki jen mbe wali ki na.

⁸ Ki leele pe maa kendige woo kaselege ki ni, paa yeege nga na Zhanesi naa Zhambire paa pye na

kendige woo Moyisi ni we. Ki leele pe jatere wi jogo pe na, pe tagawa pi se ya kala yon.

⁹ Een fo, pe se ya kari yeege ki ni naa, katugu lere pyew wi yaa kaga jen mbe yo tijinliwe woro pe ni, paa yeege nga na Zhanesi naa Zhambire wogo kila pye we.

Yerewe senre pungo woro nda Poli wila kan Timote wi yeri

¹⁰ Een fo, mboro wo na, ma taga na pungo na wa na nagawa senre ti ni, naa na tangalomɔ po naa kagala ngele mi kon mbe pye ke ni, naa na tagawa po naa nga mila kunni na yee ni ki ni, naa na ndanlawa po naa na kaporo ti ni.

¹¹ Naa na jologo ko naa na tere ti ni. Jologo naa tere nda fuun ti gbon na na wa Antiyoshi ca naa Ikoniyoumu ca naa Lisiti ca ki ni, ma ti ni fuun ti jen. Mila jologo gbogo kun na yee ni, een fo, we Fo wilan sho ki ni fuun ki ni.

¹² Mbele fuun paa jaa pe tangalomɔ pi sin Yenjele li yeege na, wa pe gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, pe yaa ka pe jolo fun.

¹³ Een fo, lepeele poro naa yagbogolo fenne pe ni, pe yaa la kee yeege kapege pyege ki ni. Pe yaa kaa leele sanmbala pe fanla mbaa pe punngu, mbe pe yee fanla mbe pe yee pungo.

¹⁴ Mboro wo na, kagala ngele ma forogo ma taga ke na ma yo ke yen kaselege, ma yeege sin ke na; katugu mbele pɔɔn naga ke ni, ma pe jen.

¹⁵ Ma Yenjele senre sewe kpoyi wi jen maga le wa ma puwen pi na. Wi mbe ya tijinliwe kan ma yeri ma ta ma sho, tagawa mba ma taga Zhezu Kirisi wi na pi fannga na. ¹⁶ Yenjele senre nda fuun ti yonlogo, Yenjele lo liri le wa ti yonlogofenne pe nawa. Ti yen tonli ni mbaa leele pe nari kaselege ki ni, mbaa pe pungosara ti nari pe na, mbaa

pe yege sinni, mbaa pe koro wa tangalɔmɔ mba pì sin pi ni,

¹⁷ Janjo ɲa fuun wi yen Yenɲele lere, wi gbegɛle wi yala, wi ya wila kajenje ki ni fuun ki piin.

4

¹ Mila ma yenri ngbanga Yenɲele lo naa Zhezu Kirisi pe mege na, wo ɲa wi yaa ka kiti wi kon weele poro naa kuulo pe na we. Mila ma yenri Zhezu wi panga konaa wi wunluwo pi mege ni,

² Ɔo maa Yenɲele senre ti yuun leele pe kan. Wagati wi tanla o, wi ngban o, ma bala maa ti yari maa kee yege. Maa pe kapere ti nari pe na. Maa pe punjosara ti nari pe na, maa pe yerɛgi, maa pe nari Yenɲele senre ti ni maa ki kunni ma yee ni jenje.

³ Katugu wagati wa na paan, leele pe se ka yenle kaselege nagawa senre ti na naa. Eɛn Ɔo, pe yaa kaa tanri pe yeera jogo kagala koro na, mbe nagafenne legere ja pe yee na, poro mbe ta paa senre nda paa jaa mbaa nuru ti yuun pe kan.

⁴ Pe se kaa kaselege senre to nuru naa, eɛn Ɔo, munjooro senre to pe yaa kaa nuru.

⁵ Mboro wo na, moɔ yee yingiwe jen kala li ni fuun li ni. Ma jɔlogo ki kun ma yee ni. Maa sentanra yogo tunngo ki piin, moɔ tunngo ki ni fuun ki pye maga yon fili.

⁶ Mi wo na, mi pye paa saraga yen, na kusanga wi gbɔn makɔ.

⁷ Mi malaga tiyongo gbɔn. Mi kashara fene li fe ma gbɔn wa li kosaga, mi koro wa tagawa pi ni.

⁸ Koni, wunluwo njala yen ma tege na kan wa yenɲele na, na li yen kasinje wolo. Kiti konpilige, we Ɔo ɲa wi yen kiti konfo sinje, wi yaa li kan na yeri. Mi nungba ma, eɛn Ɔo, mbele fuun paa ki singi ndanlawa ni wi pan wuu yee naga, wi yaa kali kan pe yeri.

Senre punjo woro nda Ɔoli wila yo

ma Timote wi kan

⁹ Bala ma pan na korogo fyaw.

¹⁰ Katugu Demasi wi laga na na, naa ki dunruya ɲa wi yaara tuu ndanla ki kala na. Wi kari wa Tesaloniki ca. Kiresan wo kari wa Galasi tara, a Tite wo kari wa Dalimati tara.

¹¹ Luki wo nungba wi koro laga na ni. Na maga kaa paan, maa paan Mariki wi ni, katugu wi mbe ya pan mbanla saga na tunngo ki na.

¹² Mi Tishiki wi torogo wa Efezi ca.

¹³ Na maga kaa paan, derigbogo nga mila toro wa Tirowasi ca wa Karipusi yeri, maa paan ki ni na kan, naa seweele pe ni, seere seweele poro wogo ko ki ngban na ni ma we.

¹⁴ Alegizandire, fenlenana we, wi kapege pye na na Ɔo jenje. We Ɔo wi yaa kaa sara mbe yala wi kapyege ki ni.

¹⁵ Mboro fun, moɔ yee yingiwe jen wi ni, katugu wi kendige wo we senyoro ti ni Ɔo jenje.

¹⁶ Pilige konjbannga nga mila para mbanla yee sho wa kiti konfo wi yege na, lere kpe wo sila pye wa na ni mbanla saga, pe ni fuun paa laga na na. Yenɲele liga ka pe yigi ko yingiwe!

¹⁷ Eɛn Ɔo, we Ɔo wila pye na ni, wila fannga kan na yeri, a mi ya maa senre ti yari mari yon fili, mbele pe woro Zhufuye a peri logo. Ki wogo ki na, Yenɲele laa na go sho jara wi yeri.

¹⁸ We Ɔo wi yaa lanla go shoo tipere ti ni fuun ti ni, mbanla pye mbe ye yinje wa li naayeri wunluwo pi ni. Gbogowo pi yen wi woo Ɔo sanga pyew. Anmiina.

Sharaga punjo wogo

¹⁹ Ma Pirisili naa Akilasi pe shari na kan, naa Onesifori go woolo pe ni.

²⁰ Erasiti wo koro wa Korenti ca.
Mila Tirofimu wo yaga wa Mile ca,
katugu wila pye na yaa.

²¹ Ma bala ma pan were sanga
wi yegε. Ebulusi, naa Pudansi,
naa Linusi, naa Kulodiya konaa
sefenne pe ni fuun, pòon shari.

²² We Fɔ wi pye ma ni! Yenɲele
li yinme pi pye ye ni! Anmiina.

**Sewε ηα Pōli wīla
torogo
TITE
wi yeri**

Sewε wi nawa senre

Tite wīla pye Girekiye woo (Gala 2.1-3). Mbele paa pinle na we fō wi tunngo ki piin ja pitunngo Pōli wi ni, Tite wīla pye wo wa. Pōli wīla wi tun tunndo ta na wa Korēnti ca konaa lara ta yege ni (2 Korēn 2.13; 7.6; 8.16; 2 Timo 4.10). Yege ηga na waa ki yaan laga ki sewε ηa wi ni, Pōli wīla Tite wi yaga wa Kireti tara ti ni, jango wi ta wīla legiliziyε fonmbolo pe sari (1.5).

Wa sewε wi ni, Pōli wi yen naga yuun Tite wi kan ma yo wi yekelewe tege legilizi nungba nungba pyew wi ni. Mbele pe yaa ka pye yekele, tangalomō mba pe daga mbaa yaan wa pe yinwege ki ni, Pōli wi Tite wi nawa to pi wogo na (1.5-9). Pōli wīgi yo Tite wo naa tagafenne pe kan fō pe taga nagawa kaselege woo pi ni, konaa pege naga Zhufuye mbele paa jaa mbe legilizi wi jōgō pe na fō pe nagawa senre ti yen yagbogolo woro.

Wa sewε wi go (2.1-15) ki ni, Pōli wi yen na yerewe kaan nambala, naa jeele, naa lefonmbolo naa sunbono konaa kulolo pe yeri, poro mbele pe yen wa legilizi wi ni we.

Wa sewε wi go (3.1-15) ki ni, Pōli wi yen na legilizi woolo pe nawa tuun ki na fō pe daga mbaa pe yinwege ki piin yeyinngε na, mbe yeε koonlomō pi yaga.

Wa sewε wi kosaga (3.12-15), Pōli wi yen na yerewe senre jenri kaan Tite wi yeri konaa sharaga.

Sewε wi yen ma koonlo yege ηga na

Sharaga 1.1-4

Legilizi leleεε pe yinwege ki daga mbe pye yege ηga na 1.5-16

Yerewe mba pi daga mbaa kaan tagafenne pe ni fuun pe yeri 2.1-15

Tagafenne pe tangalomō cenwe pi ni 3.1-11

Yerewe punngo woo naa duwaw senre 3.12-15

*Sharaga ηga Pōli wīla kan
Tite wi yeri*

¹ Mi Pōli, mi yen Yenjele li tunmbyee naa Zhezu Kirisi wi pitunngo.

Yenjele lo lilan tun mbe leele mbele li wō pe saga pe taga li na, mbe pe naga kaselege ki ni pege jen, ko ηga ki yen ma yala we tagawa konō li ni we,

² jango pe jigi tagasaga ta yinwege mbakōgō wogo ki na. Yenjele na laa finle, laa ki yinwege yon folo li kōn ma keli dunruya dasanga wi yege.

³ Lili senre ti pye mari naga we na wagati ηa laa kōn wo ni, mari telege na na mbaa ti yari. Yenjele na li yen Shōfo lo ligi konō kan na yeri.

⁴ Migi sewε ηa wi pye naa torogi mboro Tite ma kan, mboro ηa ma yen na pinambyō jenne, naa wē pye nungba wa tagawa pi ni we. We To Yenjele lo naa we Shōfo Zhezu Kirisi wi ni, pe yinne naa yeyinngε kan ma yeri!

*Tunngo ηga Pōli wīla telege
Tite wi na wa Kireti lōgō fugo
tara ti ni*

⁵ Mōō yaga wa Kireti lōgō fugo tara ti ni, jango kagala ngele kē koro mbe pye, ma ke pye. Ma legilizi leleεε tegeteε ca pyew ki ni, paa yege ηga na mila ma yeri we.

⁶ Legilizi leleε wi daga mbe pye jeregisaga fu. Wi daga mbe pye jele nungba fō. Wi piile pe daga mbe pye tagafenne, paga

ka pye kajagara pyefenne paa pe mēpege yinri, nakoma mbe pye yēngbangala fenne.

⁷ Legilizi yekelwe wi yen ma cen Yēnḡele kagala koro go na. Ki kala na, ki daga wi pye jeregisaga fu. Wii daga mbaa wi yēē nari. Wii daga mbe pye maara kōnfō, naa sinwōō, naa lewēlewē. Wii daga mbaa tōnli pee jaa.

⁸ Wi daga mbe pye nambanmbala yigifō, kajēngē kuu ndanla. Wi daga mbe pye tijinliwē ni, mbe pye sinḡē, mbe pye kpoyi Yēnḡele li yegē na, mboo yēē yingiwē jēn.

⁹ Wi daga mbe koro mbe mara kaselege nagawa senre ti na, paa yegē ḡga na pāa wi naga ti ni we. Kiga pye ma, pa wi mbe ya mbaa leele pe yerēgi mbe yala kaselege nagawa senre ti ni, mbaa mbele pe maa kendige woo wi ni pe punḡosara ti nari pe na.

¹⁰ Katugu leleḡere wa, ma serege Zhufuye mbele pē taga Kirisi wi na poro, pe ma yiri ma je na leele pe fanla na pe punḡu pe go fu senre ti ni.

¹¹ Ki daga ma pe yōnrō ti tōn, katugu pe maa lara woolo pe pinri na pe nari senre nda tii daga to ni, mbe ta mbe penjara ta, nda ti talōmō pii yala.

¹² Kireti fenne woo wa, wo jate wi yen pe Yēnḡele yōn senre yofenne wo wa. Wila ki yo ma yo fō: «Kireti fenne pe yen yagbogolo yofenne sanga pyew. Pe yen paa wōngāala tipeele yen, ma pye tīyanmbala, mbele paa la kala la jate ndēē mbaa nii.»

¹³ Ki senre nda ti yen kaselege. Ki kala na, ma para pe na ḡgbanga, jāḡo pe tagawa pi sin.

¹⁴ Paga kaa Zhufuye mūḡooro senre ti nuru, naa ḡgasegele ḡgele leele pē teḡe ke ni, poro mbele pē je kaselege kōnō li na we.

¹⁵ Mbele fuun pe yen kpoyi, yaraga ki ni fuun ki yen kpoyi

pe kan. Eēn fō, mbele fuun pe woro kpoyi, pe si woro tagafenne, yaraga ko ka na pye kpoyi pe yegē na, katugu pe tijinliwē naa pe nawa pi yen fyōḡo ni.

¹⁶ Pe ma yo poro Yēnḡele li jēn, ma si yala, pe kapyere to maga naga ma yo pē je li na. Pe yen tipeele, ma panraga ma je. Pe se ya mbe kajēngē nunḡba ko pye.

2

Kaselege nagawa senre

¹ Mboro wo na, ta leele pe nari maa yala kaselege nagawa senre ti ni.

² Maga yo nambala lelele pe kan, fō paa piin cēcēcē, pe pe yēē yingiwē jēn, pe pye tijinliwē ni, pe ndige kan wa tagawa pi ni, pe pye ndanlawa ni, paa kala kunni pe yēē ni.

³ Maga yo jēle lelele pe kan fun, fō pe tangalōmō pi daga mbe sin. Paga ka pye leele mēge jōḡofenne, nakoma sinwōōlō. Pe daga mbaa yerewe senjende kaan,

⁴ mbege naga jasumbōnō pe na fō pe penē naa pe piile pe daga mbe pe ndanla.

⁵ Pe pye tijinliwē ni, pe tangalōmō pi pye kpoyi. Paa pe yuro tunndo ti piin tiyōḡō. Pe pye nandanwa ni, paa pe penē pe senre ti nuru, jāḡo lere ka ka senpere yo Yēnḡele li senre ti na.

⁶ Lefōnmbōlō fun, ma pe yeri fō pe pye tijinliwē ni kala li ni fuun ni.

⁷ Mboro jate, ma daga mbaa kapyere jende pyege ki nari. Ma pye sobefō naa yetogowo ni wa ma Yēnḡele senre nagawa pi ni.

⁸ Maa sensinnde yuun, nda pe se ya mbaa kendige woo ti ni, jāḡo fere mbōōn mbenfenne pe ta, paga ka ya mbe kapege ka ta mbaa yuun we na.

⁹ Ki daga kulolo paa pe tafenne pe senre ti nuru, pe kapyere ti pe

ndanla kala li ni fuun ni. Pee daga mbaa kendige woo pe ni.

¹⁰ Paga ka pe tafenne pe yaraga ka kpe yu. Een fo, pe daga mbaa pe yee nari suyi fo pe yen jembele ma pye tagawa ni, jango leele paa we Shofa Yennele li nagawa senre ti gbogo kala li ni fuun ni.

¹¹ Katugu Yennele lili yinme pi pye maa naga, jango leele pe ni fuun pe showo pi ta.

¹² Ki yinme pi yen naga nari we na fo we daga mbe je we tangalomoo pee po naa we dunruya jogo yaara ti na, mbaa we yinwege ki piin ki nala pilige nga ki ni tijinliwe ni, mbe pye lesinmbele, mbaa fye Yennele li yee.

¹³ Nayinme pilige nga we jigi wi yen ki na, pa we daga mbaa ki singi ma. Ko pilige koyi we Yennele ngbogo naa we Shofa Zhezu Kiri si pe gbogoo pi yaa ka pi yee naga.

¹⁴ Zhezu Kiri si wuu yee kan ma ku we kala na, mbe ta mbe we go sho kapege ki ni fuun ki ni, mbe we pye kpoyi we pye wo nungba woolo. We bala waa kapyere jende piin.

¹⁵ Pa ma daga mbaa leele pe nari yeen, mbaa pe yeregi, mbaa gbanla pe na fannga ki ni fuun ni. Maga ka lere kpe yaga woon tifaga.

3

Pa tagafo wi daga mbaa tanri yeen

¹ Ma tagafenne pe nawa to ki ni fo pe daga mbaa gboforonema wo naa fannga fenne pe gbogo, mbaa pe senre ti nuru, mbe pe yee gbegele mbaa kajenge ki cenle pyew ki piin.

² Paga ka senpere yo lere kpe na, paga si ka pye malingoonlo, pe pye kotoyinnye ni, naa nandanwa coli lere pyew wi ni.

³ Katugu faa, woro fun, waa pye tijinliwe fu fenne, naa yenngbangala fenne, ma pungo. Waa pye paa kulolo yen we jogo kagala koro naa we yarindaanra cenle pyew ti kala na. Waa pye na we yinwege ki piin wa nambewe po naa nanngbogo pi ni. Waa pele panra, a pe we panra.

⁴ Een fo, naa we Shofa Yennele laa kaa li kagbaraga naa li ndanlawaa pi pye maa naga leele pe na,

⁵ a li si we sho. We kasinnye gele ngele we pye koro ma ke ti li ko pye ma. Een fo, li we yinriwe ta win. Li we nawa pi jogo we na ma we se fonmbolo. A we si yinwefonngo ta Yinnekpoyi li fannga na;

⁶ katugu Yennele lili Yinnekpoyi li tirige we na legera, we Shofa Zhezu Kiri si wo fannga na,

⁷ jango li yinme pi fannga na, we pye lesinmbele li yee na, konaa yinwege mbakogo nga we jigi wi yen ki na, wege ta.

⁸ Ki senre ti yen kaselege.

Mila jaa mari yo mari ngban, jango mbele pe taga Yennele li na, pe bala paa kapyere jende piin. Ko ki yen ma yon, ma pye tonli ni leele pe kan.

⁹ Een fo, moo yee yingiwu jen kendige go fu wogo ki ni, naa setirige senre, naa maara to naa kendige nga ki maa woo ngasele senre na ki ni; katugu ki yen kayongo fu, tonli woro ki ni.

¹⁰ Lere na wi maa tagafenne pe koon pe yee na, maa yeri yerisaga nungba, ma nuru maa yeri ki shyen wogo na, na wi sigi yaga, maa laga ma yee na.

¹¹ Kona, maga jen ma yo ki lere cenle wi kozinne li wa, a wi kapyere fun tila ki nari fo wi pungo.

Yerewe senre pungo woro nda Poli wila kan Tite wi yeri

¹² Na mi ka Aritemasi, nakoma Tishiki torogo wa ma yeri, pa ma bala ma pan na kōrōgō laga Nikopolisi ca, katugu mī yere ki yerewe mbe were sanga wi pye laga.

¹³ Bala ma lasiri sewe jēnfō Zenasi wo naa Apolosi pe saga pe ca karaga ki na, jango yaraga ka ka la pe yeri.

¹⁴ Ki daga we sefenne pe kapyere jende pyege ki fōrōgō paa ki piin, jango mbaa leele pe kala yongō, paga ka pye paa leele mbele tōnli woro pe ni poro pele yen.

¹⁵ Mbele fuun pe yen laga na ni, pōon shari. Mbele pē pye we wenne wa tagawa pi ni, ma pe shari wa we kan. Yenñele li yinme pi pye ye ni fuun ye ni!

**SẼWẼ ña Pòli wìla
torogo
FILEMŌ
wi yeri**

SẼWẼ wi nawa sẼnrẼ

Sanga ña ni Pòli wìla pye naga sẼwẼ jẼelẼ na li yonlɔgi mbeli torogo, kila yala wi yen kaso. Ki sanga wi ni, FilemŌ wìla pye wa Kolɔsi ca, wìla pye ki laga ki legilizi woo wo wa. Pa tagafenne paa pye na gbogolo wa wi go ki ni na YẼnẼle yenri. Pòli wo wìla ti, a FilemŌ wi si taga Kirisi wi na.

Kulonana wà la pye FilemŌ wi yeri, paa pye naa yinri Onesimu. Onesimu mege ki koro wowi ña fo «Lere ña wi maa sagawa piin.» Ki kulonana wìla fe ma yiri wa FilemŌ wi yeri, mee kari wa Pòli wi tanla wa kaso. Ma Onesimu wi ta wa Pòli wi ni, a wi si taga Zhezu Kirisi wi na, a wì si Pòli wi saga fo jẼngge. Eɛn fo Pòli wìla pye FilemŌ wi wɔnlɔnana, a wì taga Onesimu wi na. Ki pye ma, a wì si yere ki yerewe mbe Onesimu wi pye wi songoro wa FilemŌ wi yeri; katugu wa lasiri wi ni, ki yen ma yonlɔgo ma yo fo kulo ña ka fe mbe wo wa wi tafɔ wi yeri, pe maa le jɔlɔgo fo jẼngge.

Ki kala na, Pòli wìla ki sẼwẼ ña wi yonlɔgo maa torogo FilemŌ wi kan. Wa sẼwẼ wi ni, wi yen na FilemŌ wi sunlu konaa naa yenri fo wi yenle Onesimu wi na; wiga ka yenle wi na paa kulo yen, eɛn fo wi pye paa sefo yen Kirisi wi kala na.

SẼWẼ wi yen ma kɔɔnlɔ yegẼ ñga na

Sharaga 1-3

FilemŌ wi ndanlawa naa wi tagawa 4-7

Pòli wìla yenrege ka pye Onesimu wi kala na 8-22

Sharaga pungo wogo konaa duwaw sẼnrẼ 23-25

SẼwẼ paa wi torogo lere ña yeri wi sharaga ye

¹ Mi Pòli, mi ña mi yen laga kaso wi ni Zhezu Kirisi wi tunngo ki kala na, mi naa sefo Timote, woro wège sẼwẼ ña wi pye maa torogo FilemŌ ma kan, mboro ña ma yen we wɔnlɔngbɔɔ konaa we tunngo pyeyenle;

² naa legilizi ña wi maa fili wa ma go wi kan, naa we sefo jele Afya wi kan konaa we malaga gbɔnyenle Arishipi wi kan.

³ We To YẼnẼle lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yinne naa yeyinngge kan ye yeri!

FilemŌ wi ndanlawa po naa wi tagawa

⁴ Sanga o sanga mi kaa YẼnẼle li yenri, mi maa nawa tuun FilemŌ ma na, na li shari ma kan;

⁵ katugu mà taga we Fo Zhezu wi na yegge ñga na, a YẼnẼle li leele kpoyi pɔɔn ndanla yegge ñga na, migi logo.

⁶ Mi yen na YẼnẼle li yenri fo tagawa mba pi we pye nungba we yee ni, pi koro pila gbogo pila kee yegge, jango yarijẼngge ñga fuun ki yen we wogo wa we yinwege ki ni Kirisi wi ni, maga jen ma wali ki na.

⁷ Sefo, ma ndanlawa pilan kan nayinne gbɔɔ ni, ma kotogo kan na yeri, katugu YẼnẼle li woolo kpoyi mà pe kotogo ki sogo pe na.

Pòli wìla yenrege ka pye Onesimu wi kala na

⁸ Ki kala na, ali maga ta Kirisi wi fannga kan na yeri mbe ya mbe kala na ma daga mbe pye li konɔ kan ma yeri,

⁹ eɛn fo, konaa ki ni fuun, mi yen naga jaa mbe yaraga ka yenri ma yeri, ndanlawa mba pi yen we sɔgɔwo po kala na. Mi Pòli, mi yen nɔɔ yenri, mi ña mi pye

nana lelee, mbe taga wa ko na, mi na yingɔ mi yen laga kaso Zhezu Kirisi wi kala na.

¹⁰ Mi yen nɔɔ yenri Onesimu kala na. Wi pye na pinambyɔ wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, laga kaso wi ni.

¹¹ Faa wi sila pye na kala yɔngɔ ma kan. Een fɔ, koni, wi yen na kala yɔngɔ ma kan, na kala yɔngɔ mi fun na kan.

¹² Mi yen naa torogi ma kan, wo na wi yen paa na wire ti laga ka yen we.

¹³ Mila pye naga jaa wi koro laga na ni mbanla ta laga kaso wi ni Sentanra ti kala na, jango wila kala yɔngɔ na kan ma yɔnlo.

¹⁴ Een fɔ, mi woro naga jaa mbe kala la pye, na mee yere na na, jango kajenge nga ma yaa pye na kan, kiga ka pye ma yeri jorowo kala. Een fɔ, ki pye ma nandanwa kala.

¹⁵ Kana Onesimu wila laga ma na wagati jenri ni, jango maa ta naa wi pye ma woo wagati pyew.

¹⁶ Wi woro kulo naa, een fɔ, wi we kulo na. Wi pye we sefo ma we ndanla. Wi kala lilan ndanla fɔ jenge. Een fɔ, wi kala li daga mbe mboro ndanla naa mbe we, mboo ta wi yen senwee pyɔ naa we sefo wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

¹⁷ Ki kala na, na kaa pye maa na jate paa ma pinleyenle yen, maa yigi paa yege nga na mala yigi we.

¹⁸ Na kaa pye wɔɔn durumu yaraga ka na, nakoma na kaa pye ma fɔgɔ yen wi na, maa ki jate na go na.

¹⁹ Mi Pɔli, mi jate mila ki senre nda ti yɔnlogi na kee ki ni, fɔ mi yaa kaga fɔgɔ ki tɔn. Mi woro na jaa mbɔɔn nawa to ki na fɔ mboro jate na fɔgɔ nga ki yen ma na, ko ki yen fɔ mboro jate mɔɔ yee kan na yeri.

²⁰ Ee, sefo mila ma yenri, maga kala li pye na kan we Fɔ wi kala na. Mala nawa pi yinngi na na

paa ma sefo yen wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni.

²¹ Mi taga ki na ma yo sewe na mi torogo ma kan, nga mi yenri ma yeri, ma yaa ki pye mbanla kan. Ma yaa sigi pye yere mbe we nga mi yenri ki na.

²² Maa go pyɔ wa gbegele wa na kan fun, katugu na jigi wi yen ki na fɔ Yenhele li yaa ye yenrewe pi logo, mbe yenle ki na mbe songoro wa ye yeri.

Sharaga pungo wogo

²³ Epafirasi na laga kaso na ni ja Zhezu Kirisi wi kala na, wɔɔn shari.

²⁴ Mariki, naa Arisitariki naa Demasi konaa Luki, na tunngo pyeyeenle wele, pe ye shari.

²⁵ We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinme pi pye ye ni!

Sewε na paa torogo EBURUYE pe yeri

Sewε wi nawa senre

Lere na wila ki sewε na wi yonlogo maa torogo, wi sila wi yeε mege ki naga. Eεn fo lere wawi na wila pye ma Girekiye senre ti jen jεnge, ma Yennele senre ti jen jεnge konaa ma Zhufuye lasiri wi jen. Mbe yala pe yen naga yuun yege nga na ki ni, ki sewε na wila pye ma pinle Poli sewεle pe ni. Ki mbe ya pye Apolosi na wila pye Poli wi ni wa we Fo wi tunngo ki ni, wo wila ki sewε na wi yonlogo (Kapye 18.24-28; 1 Korεn 3.5-9; 4.1-2).

Eburuye mbele paa taga Kirisi wi na, a leele paa pe jolo, wila ki sewε wi yonlogo maa torogo, mbege yo pe kan fo pe koro pe yere ngbanga wa tagawa pi ni. Wila ki yo pe kan fo na paga je pe tagawa mba pe taga Zhezu wi na pi na mbe taga Zhufuye lasiri wi na, pe se ka tonli ta, katugu showo mba Zhezu Kirisi wuu senre ti yari pi yen kaselege.

Sewε wi yen ma kon ma yiri konsara shyen. Wa ki konsara shyen ti ni, sewε yonlogofo wi ma para senre go ka na, mbe si yerewe senre yo mbe taga wa. Konsaga kongbanna (1.4-10.18) ki yen naga nari we na fo Zhezu wi we merεgeye mbele wa yennele na pe na. Wi we Moyisi wo naa Yon folo lele saraga wofenne teepe na. Zhezu wi yen saraga wofenne togboo Yennele li yege na. Wi yen paa Melikisedeki yen, wo na wila pye wunlunana konaa saraga wofa Abirahamu sanga wi na. Zhezu wila wi yeε kan saraga ma we kapere ti le. Saara nda paa pye na woo faa sanga wi ni, ti saa ya

mbe we kapere ti jogo mberi laga we na.

Wa sewε wi konsaga shyen wogo (10.19-13.17) ki ni, wi yen na kotogo nii Eburuye pe ni, paa ki ngbanga paa kee yege wa tagawa pi ni, paa yege nga na faa woolo paa ki pye we. Wuu sewε wi ko duwaw pyege naa sharaga ni.

Sewε wi yen ma konlo yege nga na

Yennele lili kagala nagawa pi yon fili wa Kirisi wo ni 1.1-3

Yennele li Pinambyo wi yen lere na cenle 1.4-4.13

Kirisi, saraga wofenne togboo we, wi tunngo 4.14-7.28

Kirisi wi yon finliwe mba le pi gbogbo ma we 8.1-9.22

Saraga nga Kirisi wi wo ki gbogbo ma we 9.23-10.39

Serefenne poro naa pe tagawa 11.1-12.29

Yerewe pungo woo konaa sewε wi kosaga senre 13.1-25

Yennele li para li Pinambyo wo yon

¹ Faa, Yennele laa para we telye pe ni wagati legere ni naa pyelomo legere ni li yon senre yofenne pe yon.

² Eεn fo, ki pungo piliye yan yi ni, li para we ni li Pinambyo wo yon. Wo fannga na Yennele li dunruya wi da. Wo li tege yaara ti ni fuun ti korogo lifo.

³ Wo wi yen na Yennele li gbogowo yanwa mba pila yengele pi nari, Yennele li yen yege nga na pa wi yen ma ce. Wi yaara ti ni fuun ti togo wi yawa senre ti ni. Kala na li yaa leele pe kapere ti laga pe na mbe pe pye kpoyi, naa wi kaa lo pye ma li yon fili, a wi si cen wa Yennele na yawa pi ni fuun fo li kalige kee ki na, wa yennele na.

YENNELE LI PINAMBYO WI YEN LERE NA CENLE

1.4-4.13

Zhezu Kirisi wì gbògò ma wè mérégeye pe na

⁴ Yènnèlè li Pinambyò wì gbògò ma wè mérégeye pe na, ko kì ti Yènnèlè li mége kan wì yeri, nga kì gbògò ma wè pe wogo ki na.

⁵ Yènnèlè li faga yo li mérégeye wa kan mbe yo fò:

Ma yen na Pinambyò, a mì pye ma To nala.[†]

Li fa sigi yo mérége wa kanngòlo mbe yo fò:

Mi yaa ka pye ma To, ma yaa ka pye na Pinambyò.

⁶ Sanga ña ni Yènnèlè li yaa li Pinambyò konjbanja[†] wi torogo laga dunruya wi ni, a li sho fò:

Ki daga Yènnèlè li mérégeye pe ni fuun paa wi gbogò.[†]

⁷ Nga Yènnèlè làa yo mérégeye pe kanngòlo ki nga fò:

Yènnèlè li maa li mérégeye pe piin paa tifeere yen,

na li tunmbyeele pe piin paa kasòn yinngèle yen.[†]

⁸ Èn fò, Yènnèlè làa ki yo li Pinambyò wi kanngòlo ma yo fò:

E, Yènnèlè, ma wunluwò jòngò ki yaa koro wa fò sanga pyew.

Ma yen nòò wunluwò pi yege sinni kasinngè ni.

⁹ Kasinngè ki yen mòò ndanla, a tipege kòòò mben.

Ko kì ti Yènnèlè, ma Yènnèlè lòn wò

ma sinme kpoyi wa ma go ki na, mba pi yen yògòrimò woo,

mòò kala li mbònrò ma wè ma pinleyenle pe na.[†]

¹⁰ Lìgi yo naa ma yo fò:

We Fò, mboro mà tara ti da maga le wa ki lesaga ki na.

Naayeri wi yen ma kee yònlò tunngò.

¹¹ *Ti yaa ka kò, èn fò, mboro yaa koro wa fò sanga pyew.*

Ti ni fuun ti yaa ka le paa yaripòò yen.

¹² *Ma yaa kari kuuro paa derigbògò yen.*

Ti yaa ka kanngà paa yaripòò yen.

Èn fò, mboro wo na, ma yaa koro wa ma cènlo mòò nungba pi na,

ma yegele ke se kò.[†]

¹³ Yènnèlè li faga yo li mérégeye wa kan mbe yo fò:

Pan ma cèn wa na kalige kee ki na fò mbe sòòò mbenfenne

pe ngbanga mbe pe pye ma tòòò ti tegesaga.[†]

¹⁴ Mérégeye pe yen yinngi? Pe ni fuun pe yen yinngèle ngele ke maa tunngò piin Yènnèlè li kan. Mbele pe daga mbe showò pi ta pi pye paa kòrògò yen, Yènnèlè li maa mérégeye pe tunnu pe yeri paa pe sari.

2

Showò gbòò senre

¹ (Kì kaa pye Yènnèlè li para we ni li Pinambyò wo yòn), kì kala na, kaselege senre nda wè logo, we daga mberi yigi tiyongò, janngò waga ka fage mbe laga ti na.

² Katugu senre nda mérégeye paa pan ma yo, tila pye fanngà ni fò jèngè. Mbele paa je kì senre ti na, naa mbele pe sila tanga ti na, paa jòlògò ta ma yala nga kila daga pe ni we.

³ Kì pye ma, we yaa sho kì jòlògò kì ni mele, na waga kì showò gbòò mba pi wogo kì pye sambalawa ni we? We Fò wo jate wila keli maga showò pi wogo kì yari. Ko punngò na, mbele paa wi senre ti logo, a pège yo maga filige we kan ma yo kì yen kaselege.

⁴ Yènnèlè fun, a lìgi naga kacèn legere ni, naa kagbògòlò, naa kafonngòlò cengele ke ni fuun ni

[†] 1:5 1.5: Yuuro 2.7; 2 Sami 7.14   [†] 1:6 1.6: Ɔromu 8.29   [†] 1:6 1.6: Yuuro 97.7   [†] 1:7 1.7: Yuuro 104.4   [†] 1:9 1.8-9: Yuuro 45.7-8   [†] 1:12 1.10-12: Yuuro 102.26-28   [†] 1:13 1.13: Yuuro 110.1

ma yo pe sereya wi yen kaselege. A li Yinnekpoyi yarikanra yeɛle ma yala li nandanwa kala li ni.

Na wi maa leele pe yege sinni na kee pe ni

wa showo kologo ki ni

⁵ Ye wele, dunruya na wila paan, a waa wi senre yuun, Yenɲele lii fanɲga kan merɛgeye pe yeri pe cen wi go na.

⁶ Eɛn fɔ, lere wa ki yo wa Yenɲele senre sewe wi laga ka ni ma yo fɔ:

Senwee wi yen yinɲi, Yenɲele, fɔ a maa jatere piin wi wogo na?

Senwee pyo wi yen yinɲi, fɔ a maa wi korosi?

⁷ *Maa wi tirige wagati jenri ni ma we merɛgeye pe na.*

A ma gbogwo naa sonmo kan wi yeri paa wunluwo njala yen.[†]

⁸ *A ma yaara ti ni fuun ti tirige mari tege wi ngo.*

Na ki ka yo mbe yo fɔ: «Yenɲele li yaara ti ni fuun ti go sogo wi kan.» Ko korɔ wo yen fɔ li yaraga ki ni fuun ki le wi kee, ka si koro. Ma si yala, we faga yan gben fɔ yaara ti ni fuun ti yen ma go sogo senwee wi kan.

⁹ Eɛn fɔ, wege yan fɔ: Yenɲele laa Zhezu wi tirige wagati jenri ni ma we merɛgeye pe na, janɲo Yenɲele li yinme pi kala na, wi ku leele pe ni fuun pe kala na. Yinɲo, woo yan fɔ wi gbogwo naa sonmo ta paa wunluwo njala yen, wi jologo kunwo mba wi ku pi kala na.

¹⁰ Kaselege ko na, Yenɲele na li yaara ti ni fuun ti da mari yigi, kila yala li yeri li Zhezu wi yon fili wi jologo ki fanɲga na, janɲo wi piile legerɛ kan pe pe tasaga ta wa wi gbogwo pi ni; katugu Zhezu wo wi yen na wi yen na pe yege sinni wa showo pi ni.

¹¹ Zhezu na wila leele pe piin kpoyi na pe kapere ti lari pe na,

konaa mbele pe pye kpoyi, wo naa poro ni To nunɲba wi yen pe yeri. Ki kala na, Zhezu wii fere ta mbaa pe yinri wi woolo.

¹² Ko ki ti wi yo fɔ:

E Yenɲele, mi yaa kaa ma senre yuun na sefenne pe kan, mi yaa kaa ma sonni yuuro ni wa janwa wi sogwo.[†]

¹³ A wi yo naa fɔ:

Mi yaa na jigi wi taga Yenɲele li na.

Ma nuru ma yo fɔ:

Piile mbele Yenɲele li kan na yeri, mi na pe ni.[†]

¹⁴ Ki kaa pye piile pe yen kasanwa naa wire ni, ki pye ma, Zhezu wo jate wi pan ma pye paa pe yen, ma senwee wire cenlomo le. Wi ko pye ma, janɲo wi kunwo pi fanɲga na, wi Sotanla wi tongo, wo na kunwo pi fanɲga ki yen wi yeri we;

¹⁵ konaa mbele paa pye paa kulolo yen pe yinwege wagati wi ni fuun wi ni pe kunwo fyere ti kala na, mbe pe sho.

¹⁶ Kaselege ko na, merɛgeye poro ma wi pan mbe saga, eɛn fɔ, Abirahamu setirige piile poro wi pan mbe saga.

¹⁷ Ko ki ti kila daga wi pye wi woolo pe yanleɛ kala li ni fuun ni, janɲo wi pye pe saraga wofenne to, na wi yen leele yinriwe tafɔ, ma pye tagawa ni wa tunɲo nga wila piin Yenɲele li kan ki ni, mbe ta mbe leele pe kapere ti fɔgo ton.

¹⁸ Yinɲo ni, wi mbe ya mbaa mbele wamawelewe pi gbon pe na pe sari, katugu wo jate wamawelewe pila gbon wi na, a wi jolo.

3

Zhezu wi gbogwo ma we Moyisi na

¹ Na sefenne kpoyi, yoro mbele Yenɲele li ye yeri, yaa Zhezu wi

jate, wo Yenñele li tun wi pye saraga wofenne to wa tagawa kala li ni, po mba waa pi wogo ki yuun naga finligi we.

² Wila pye senre nungba yofɔ Yenñele li yege na, lo làa wi tɛge ki tunngo ki na paa yege nga na Moyisi wila pye tagawa ni wa wi tunngo ki ni, wa Yenñele li go† ki ni fuun ki ni we.

³ Lere ka go kan, pe maa gbɔgo ma we go jate ki na. Ki pyelomo nungba pi na fun, Zhezu wi daga gbɔgoɔ ni mbe we Moyisi na.

⁴ Go nungba nungba pyew lere wigi kan, ma si yala, Yenñele lo li yaara ti ni fuun ti gbegele.

⁵ Moyisi wo na, wila pye tagawa ni wa Yenñele li go ki ni fuun ki ni. Wila pye tunmbyee mbaa kagala ngele Yenñele li mbaa la yuun ke serɛya wi yuun.

⁶ Eɛn fɔ, Kiriwi yɛn Yenñele li Pinambyɔ ma pye senre nungba yofɔ, wi yɛn ma cɛn Yenñele li go ki go na. Woro we yɛn li go ye, na waga koro mbe yege sin we jigi tagasaga ki na, mbe kotogo ta mbaa yɔgɔri wi kala na we.

Wogowo mba Yenñele li woolo pe yaa ka wogo

⁷ Ki kala na, Yinnekpoyi li yɛn na nga yuun, yege tɛge wa ye nawa fɔ:

Na yaga Yenñele li magala li logo nala,

⁸ *yaga ka ye kotoɔo ti ngban ye yee na paa sanga na ni ye teleye paa yiri ma je Yenñele li na, pilige nga ni paa li wa ma wele wa gbinri wi ni we.*

⁹ *Yenñele li yo fɔ: Wa ki laga ki na, ye teleye paa na wa ma wele, mala te.*

Ali maga ta paa na kapyegele ke yan yegɛle nafa shyen ni o.

¹⁰ *Ko ki ti mi nawa ngban ki leele pe ni.*

A mi yo fɔ: Pe jatere wi maa pe punngu pilige pyew.

Pe fanla konngolo ke jen fyew.

¹¹ *Wa na nanngbanwa pi ni, mi wugu ma yo fɔ:*

Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†

¹² Sefenne, ye ye yee yingwiwe jen, jango mbatagawa kotogo pege ka ka pye wa kpe ni ye ni, wi laga Yenñele na yinwege wolo li na.

¹³ Eɛn fɔ, yaa ye yee yerɛgi pilige pyew mbe sa gbɔn fɔ Yenñele senre ti yɛn na nala na senre yuun wi sa toro, jango wa kpe ka kaa yee yaga kapege kuu fanla, wi kotogo ki ngban wi na.

¹⁴ Katugu we yɛn Kiriwi pinleyɛenle, na waga koro mbe yege sin we jigi tagasaga konngbannga nga wɛ ta ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa ki kosaga ki na.

¹⁵ Nga ki yɛn ma yɔnlɔgo wa Yenñele senre sewe wi ni ki nga fɔ:

Na yaga Yenñele li magala li logo nala,

yaga ka ye kotoɔo ti ngban ye yee na paa sanga na ni paa yiri ma je Yenñele li na we.

¹⁶ Ambene paa Yenñele li magala li logo mee yiri ma je li na? Mbele fuun Moyisi wila pe yege sin ma pe yirige wa Ezhipiti tara poro la wele.

¹⁷ Yenñele làa nawa ngban ambene ni yegɛle nafa shyen sɔgɔwɔ? Mbele paa kapege ki pye, na tuun na kuun wa gbinri† wi ni poro la wele.

¹⁸ Yenñele làa wugu ma wa ambene na ma yo pe se ye wa li wogosaga ki ni? Mbele paa yiri ma je poro la wele.

¹⁹ Ki pye ma, wɛge yan fɔ pee ya ye wa ki wogosaga ki ni, katugu pe sila taga.

† 3:2 3.2: **Yenñele li go: Ko ki yɛn mbele pe yɛn li woolo wele.** † 3:11 3.7-11: Yuuro 95.7-11 † 3:17 3.17: Nombu 14.29-32

4

¹ Yennɛle li yɔn fɔlo kɔn we yeri ma li yaga laga we kan, ma yo we yaa ka ye wa li wogosaga ki ni. Ki kala na, ye ti we we yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛngɛ, janɔgo ye ni, wa kpe ka ka wa mbe la mbe koro wiga ka ye wa.

² Katugu wɛ Sentanra ti logo fun paa yɛɛ ɲa na mbele paa pye wa gbinri wi ni paa ti logo we. Ki sɛnrɛ paa ti logo, ɛɛn fɔ ti sila kala yɔn pe kan, katugu naa paa ti logo, pe sila ti yigi tagawa ni.

³ Woro mbele wɛ taga, we yaa ye wa ki wogosaga ki ni, ko ɲa Yennɛle ligi sɛnrɛ yo ma yo fɔ:

Wa na nanɔbanwa pi ni, mi wugu ma yo fɔ:

Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†

Laa ki sɛnrɛ ti yo ali maga ta li tunɲo kila ko maga ɛ wa sanga ɲa ni laa dunruya wi da we;

⁴ katugu wa Yennɛle sɛnrɛ sɛwe wi ni, ki yo wa laga ka na pilige koloshyɛn wogo ki na ma yo fɔ:

A li si wogo pilige koloshyɛn wogo ki na tunɲo ɲa fuun laa pye ki ni.

⁵ Ki nuru naa ma yo laga ka na fɔ: *Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.*

⁶ Mbele paa pye koɲbanmbala ma Sentanra ti logo, pe sila ye wa ki wogosaga ki ni, katugu pe sila taga ti na. Ma si yala, ki mbe ya pye pele kan pe ye wa.

⁷ Ko ki ti Yennɛle li pilige ka fɔnɲo tɛɛɛ, ɲa pe yen na yinri «nala». Naa wagati titɔnlɔwɔ la kaa toro, a li si para ki wogo ki na wa Davidi wi yɔn, wa laga ɲa ki sɛnrɛ ti yo makɔ ki ni ma yo fɔ:

Na yaga Yennɛle li magala li logo nala,

yaga ka ye kotoɔo ti ɲɔban ye yɛɛ na.

⁸ Ndɛɛ ki pye Zhouwe wila wogosaga ki kan leele pe yeri,

Yennɛle li saa ka para punɔgo na naa pilige ka wogo na.

⁹ Ki kala na, Yennɛle laa wogo pilige koloshyɛn wogo ki na yɛɛ ɲa na, ki wogowo pi yɔnɔgo kan Yennɛle li woolo pe yeri pe wogo.

¹⁰ Katugu lere ɲa ka ye wa Yennɛle li wogosaga ki ni, wi ma wogo tunndo nda wi pye ti ni, paa yɛɛ ɲa na Yennɛle laa wogo li tunndo ti ni we.

¹¹ Ki kala na, ye ti waa ki ɲɔbanga we ye wa ki wogosaga ki ni, janɔgo wa kpe ka ka Yennɛle li sɛnrɛ ti ke we ni, mbege wogosaga ki la paa mbele paa pye wa gbinri wi ni pe yɛn.

¹² Katugu Yennɛle li sɛnrɛ ti yen yinwege woro ma pye fanɲa ni. Ti tanla ma wɛ tokobi yɔn shyɛn taan woo na. Ti ma ye ma gbɔn fɔ wa laga ɲa jatere wo naa yinne li ni ti maa finli, ma ye ma gbɔn fɔ wa laga ɲa kajeere ti sogosara to naa sɔmbɛ wi ni ti maa jinri ti yɛɛ na. Ti ma lere wi nawa kagala naa wi jatere wi cancan maa jɛn.

¹³ Yaraga ko ka woro wa ɲa ki mbe ya lara Yennɛle li yɛɛ na. Yaara nda fuun li da, ti yen waga ma pye larasaga fu li yɛɛ na. Lo we ni fuun we daga mbe we kapyere ti yɛɛ yo mbeli kan.

KIRISI, SARAGA WɔFENNɛ TOGBɔɔ, WI TUNɲO

4.14–7.28

Zhezu wi yen saraga wɔfenne togbɔɔ

¹⁴ Saraga wɔfenne togbɔɔ yen we yeri, ɲa wi ye ma kari fɔ wa Yennɛle li tanla, wo wi yen Zhezu, Yennɛle li Pinambyɔ we. Ki kala na, ye ti we yɛɛ sin wa we tagawa pi ni, po mba waa pi sɛnrɛ yuun we.

¹⁵ Saraga wɔfenne to ɲa wi se ya mbaa we yinriwɛ taa wa we fanɲa fu kagala ke ni, wo ma wi

† 4:3 4.3: Yuuro 95.11 † 4:4 4.4: Zhɛnɛ 2.2

yen we yeri. Eɛn fɔ, we saraga wɔfenne togboɔ pɔo wa ma wele yege ki ni fuun na paa we yen, eɛn fɔ, wii kapege pye.

¹⁶ Ki kala na, ye ti we kotogo ta waa fulo wa Yenɲele li wunluwo jongo ki tanla, ko nga yinme pi wa we, jango we yungboɔgɔɔ mbe pye li na, li yinme kan we yeri, mba pi yaa we saga wagati ɲa wi yala wi ni.

5

¹ Saraga wɔfenne to pyew, pe maa wo leele pe sɔgowɔ maa tɛge wila tunngo piin Yenɲele li kan leele poro kala na. Kona, wi maa yarikanra kaan na saara woo Yenɲele li yeri leele pe kapere ti kala na.

² Paa wo jate fannga woro wi ni kapege ki na, wi mbe ya mbaa kambajenmbele poro naa mbele pe maa punngu pe yinriwe taa.

³ Naa wo jate fannga woro wi ni ki kala na, wi daga mbaa saara woo wi yeɛ kapere ti kala na, konaa leele pe woro ti kala na fun.

⁴ Lere kpe se ya mbe gbogowɔ kan wi yeɛ yeri mbe pye saraga wɔfenne to. Eɛn fɔ, Yenɲele lo li maga fɔ wi yeri bakɔ, paa yege nga na Arɔn wogo kila pye we.

⁵ Ki pyelomɔ nungba pi na fun, Kirisi wo ma wuu yeɛ gbogɔ mbe pye saraga wɔfenne to. Eɛn fɔ, Yenɲele lo laa ki yo wi kan ma yo fɔ:

Ma yen na Pinambyɔ, a mi pye ma To nala.†

⁶ Ligi yo laga ka na naa ma yo fɔ: *Ma yen saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew, paa yege nga na Melikisedeki wila pye.†*

⁷ Ma Zhezu wi yaga yinwege na laga tara ti na, wila Yenɲele li yenri yenrewe gbɔɔ ni, naa gbeere ngbanga ni, naa yentunwo ni, lo na li mbaa ya mboo sho kunwo pi ni we. A Yenɲele luu yenrewe pi

logo, naa wila fye li yege ki kala na.

⁸ Ali maga ta wi yen Yenɲele li Pinambyɔ, wigi forogɔ ma pye senre lefo jolɔgɔ kagala ngele fuun wi jolo ke fannga na.

⁹ Naa Yenɲele laa kaa wi kapyege ki yon fili ma ko, a wi si pye showɔ mbakɔɔ pi go mbele fuun paa nuru wi yeri pe kan.

¹⁰ A Yenɲele li suu yeri maa pye saraga wɔfenne to, paa yege nga na Melikisedeki wila pye we.

Ye ti we we yeɛ yingiwɛ jen, jango waga ka tagawa pi je

¹¹ Senlegerɛ yen we yeri we yo ye kan ki kala li wogo na, eɛn fɔ, ti yege yowo ye kan pi yen ma ngban, katugu yaa kala kɔɔ jen fyaw.

¹² Wagati legere toro mako, ki ja daga yingɔ wo mbege ta ye yen leele nagafenne. Eɛn fɔ, ali ma pan ma gbɔn nala, ye yen ma jori bere paa ye nari Yenɲele li senre ti kagala kongbanngala ke ni. Ye yen ma jori mbaa yinriwe wonri bere, ye se ya mbaa yaakara sheere kaa.

¹³ Lere ɲa fuun wi maa yinriwe wonri, ko fɔ wo yen piyenle, wi fa kasingge ki jen mbe wali ki na.

¹⁴ Eɛn fɔ, yaakara sheere ti yen lelelele poro woro, poro mbele pe tara ki na ma pe jatere wi kan, a wi ya na kajeɲge ki jenni naga woo kapege ki ni we.

6

¹ Ki kala na, ki daga Kirisi wi nagawa senre kongbannda we toro to na, waa kee yege, we nagawa senre nda ti ngban ma we to le. Waga ka songɔɔ mbege senre ti nogo le naa fonngo. To yen mboon tonli fu kapyere ti jen mberi yaga mbe taga Yenɲele li na,

² mbe leele pe naga batemu cengele pyew ke ni, naa keyen

tagawa kapyere leele pe na, konaa mbe kuulo pe yenme wogo ki yo, naa kiti kongɔ mbakɔgɔ wogo ki ni.

³ Ye ti waa kee yege! Na Yenɲele li ka yenle, ko we yaa pye.

⁴ Mila ye yeregi fɔ mbele pɛ sɔngɔɔ na tanri tangalɔmɔ pee na, pe wogo ki yen mele? Paa keli ma Yenɲele li yanwa pi ta tasaga nunɲba. A pɛ naayeri yarikanga ki nene, ma pe tasaga ta wa Yinnekpoyi li ni.

⁵ A pɛge jen ma yo Yenɲele li senre ti yen ma yon, dunruya ŋa wila paan maa yawa pi tanwa pi jen.

⁶ Ma si yala, pɛ wɔ wa tagawa konɔ li ni ma to. Lere se ya mbe pe saga pe pe tangalɔmɔ pi kanɲga naa fɔnɲgɔ; katugu pe yen na Yenɲele li Pinambyɔ wi kanni naa fɔnɲgɔ wa tiparaga ki na pe ye kan, na fere waa wi na leele pe ni fuun pe yege na.

⁷ Tara nda tisara legere maa tuun ti na, a tila ki tɔnmɔ pi woo, na yarilire jende kaan mbele pe maa fali ti na pe yeri, Yenɲele li ma duwaw ti na.

⁸ Eɛn fɔ, na ti kaa wuuro naa yan pege yinrigi, tila ya kala yon. Pa sanni jenri Yenɲele li yaa ti danɲa, ko punɲo na mberi sogo.

⁹ Konaa ki ni fuun, we wenne, ali maga ta we yen na para yeɛn, we jigi wi yen ma cɛn jɛnɲe ye kanɲgɔlɔ fɔ ye yen wa konɔ jenne li ni, showɔ wolo le.

¹⁰ Katugu Yenɲele li woro mbasinne. Li se fege ye kapyege ki na, naa ye ndanlawa mba ye naga li kanɲgɔlɔ wa tunndo nda ye pye, naa nda yaa piin bere ye tagafenne yeɛnle pe kan ti na.

¹¹ Eɛn fɔ, we yen naga jaa jɛnɲe, fɔ ye ni fuun nunɲba nunɲba ye bala ma, fɔ wa ki kosaga ki na, janɲo ye jigi wi yen ŋga na, ki pye kigi ye yon fili.

¹² We woro na jaa ye pye tiyanmbala. Eɛn fɔ, mbele pɛ taga Yenɲele li na maga kun pe ye ni, yaa poro fɔrɔgi, poro mbele pe yaa korɔgɔ ŋga li yon fɔlɔ kon mbe kan ki ta we.

Yenɲele li yon fɔlɔ li yen wa li yonlɔ

¹³ Naa Yenɲele laa yon fɔlɔ li kon Abirahamu wi yeri, laa wugu ma taga wa. Paa lere sila pye wa ma gbɔgɔ ma we li na, ŋa li mbaa wugu wi na, ki pye ma, a li si wugu li yeɛ na.

¹⁴ Laa yo fɔ:

Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, mi yaa duwaw ma na mbɔɔn setirige piile pe pye pe lege jɛnɲe.†

¹⁵ Ki pye ma, a Abirahamu wi sigi kun wi yeɛ ni ma li sige, ko punɲo na, Yenɲele laa yaraga ŋga yon fɔlɔ kon, a wi sigi ta.

¹⁶ Leele pe ma wugu yaraga ŋga ki gbɔgɔ ma we poro yeɛ jate na ko na. Wuguro ti ma yeresaga kan ki senre ti yeri ma kendige ki ni fuun ki ko pe sɔgowo.

¹⁷ Ki pyelomɔ nunɲba pi na fun, Yenɲele laa yon fɔlɔ li kon mbe yarijende nda kan, mbele pe mbaa ti ta, laa pye na jaa mbege naga mbege filige pe kan fɔ li se li katɛge ki kanɲga. Ko ki ti laa wugu ma pe kan.

¹⁸ Ki pye ma, kagala shyen ke wa ngele ke se ya kanɲga, ma pye Yenɲele li se ya finle wa ke ni. Ki kala na, woro mbele we yen ma keɛ kan li na, wɛ kotogo ta jɛnɲe ma jigi tagasaga ŋga li senre yo ma we kan ki yigi ŋɲbanga.

¹⁹ Ki jigi tagasaga ki we kotogo ki kan we na paa bato yeregeyaraga yen. Ki yen fanɲga ni ma yeresaga ta. Sherigo gbɔgɔ ŋga wa Yenɲele na, paraga ŋga pɛ po maga kon shyen, ki jigi tagasaga

† 6:14 6.14: Zhene 22.16-17

ki yen na yiin wa ki ni na kee wa lajenge kpoyi ki ni.

²⁰ Zhezu wì keli we yege ma ye wa ki laga ki ni woro kala na. Wì pye saraga wofenne to fò sanga pyew, paa yege nga na Melikisedeki wila pye we.

7

*Melikisedeki na wunlunana
naa saraga wofò wi senre re*

¹ Ki Melikisedeki wila pye Salemu wunlunana ma pye Yenjele na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wofò. Naa Abirahamu wila ka saa malaga ki gbon ma ya wunlumbolo pe ni ma songoro na paan, a Melikisedeki wì si saa wi fili ma duwaw pye wi kan.

² A Abirahamu wùu yaara ti ni fuun ti yaga wò wi yeri. Melikisedeki mege ki koro kongbannga wowi na fò: «Wunluwo na wi yen ma sin»; mbe taga wa ko na, wila pye Salemu wunluwo, ko koro wo yen fò: «Yeyingge wunluwo».

³ Lere sila wi to naa wi no jen, nakoma wi teleye wa. Lere si para wi sege wogo naa wi kunwo wogo na laga ka kpe ni. Wi yen ma taanla Yenjele li Pinambyo wi ni. Wi yen saraga wofò fò sanga pyew.

⁴ Yege wele paa yege nga na wi yen legbo we! Abirahamu jate na wi yen we tele, yaara nda fuun wila ta wa malaga gbonsaga, wila ti yaga wi wo wi yeri.

⁵ Mbe yala Yenjele li lasiri wi ni, Levi setirige piile mbele pe yen saraga wofenne, ki kologo yen pe yeri paa yaara nda fuun ti yen Izirayeli woolo pe yeri ti yaga wi shoo. Ko koro wo yen fò pe maa yaga wi shoo pe woolo jate poro yeri, ma si yala, poro fun pe yen Abirahamu† wi setirige piile.

⁶ Melikisedeki wi sila pye Levi wi setirige pyo wo wa, een fo, yaara nda tila pye Abirahamu wi yeri, wila ti yaga wi ta; ma taga wa ko na, a wì duwaw pye Abirahamu wi kan, wo na Yenjele laa yon fogolo kon wi yeri we.

⁷ Ma si yala, kendige woro ki ni, na wi ma duwaw wi pye, wo gbogo ma we duwaw wì pye na kan wo na.

⁸ Saraga wofenne wele, poro mbele pe maa yaga wi shoo, pe yen kufenne. Een fo, Melikisedeki wo na, wo na wila ki yaga wi sho, Yenjele senre ti yen naga yuun naga finligi ma yo wi yen yinwege na.

⁹ Ki yowo po na, we mbe ya mbege yo fun fo naa Abirahamu wila wi yarijende ti yaga wi wo, Levi na wi setirige piile paa pye na yaga wi taa, poro fun paa wi wo.

¹⁰ Katugu ali maga ta pe sila Levi wi se ghen, wila pye wa wi tele Abirahamu wi kasanwa pi ni, sanga na ni Melikisedeki wila kari mbe sa Abirahamu wi fili we.

¹¹ Levi saraga wogo ko ki yen lasiri na Yenjele li kan Izirayeli woolo pe yeri wi nogo lege ye. Ndae ki pye Levi saraga wofenne paa tunngo nga pye, ki yon kila fili, ki se ja daga saraga wofò wa yege mbe pan naa paa yege nga na Melikisedeki wila pye, wo ka ka pye paa yege nga na Aron wila pye.

¹² Katugu na saraga wogo ki ka kannga, ki daga lasiri wi kannga fun.

¹³ We Fo na ki senre ti yo wi kanngolo, cenle la yege woo lawi. Ki cenle li woo wa kpe sila saraga wogotunngo ka pye wa saraga wosaga ki na.

¹⁴ Ki yen ma jen ma filige jenge ma yo we Fo wi yen Zhuda cenle woo. Naa Moyisi wila para saraga

† 7:5 7:5: Nombu 18.21

wofenne pe senre ti na, wi sila yaraga ka yo ki cenle li wogo na.

*Saraga wofɔ wa yege yen wa
ɲa wi yen ma Melikisedeki le*

¹⁵ Kapyege kaa ɲa naa, ɲa kigi naga maga filige ma yo fɔ: Saraga wofɔ wà yege pan, ɲa wi yen ma Melikisedeki le, wo wi yen Kirisi we.

¹⁶ Pe sila ki saraga wofɔ wi tege mbe yala leele pe ɲgasegele koro ni. Een fɔ, wi pye saraga wofɔ yinwege ɲa ki se kɔ ko fannɲa na.

¹⁷ Katugu Yenɲele senre sewe wi yen naga yuun wi kannɲɔlɔ fɔ:

*Ma yen saraga wofɔ sanga
pyew paa yege ɲa na
Melikisedeki wogo kila pye.*

¹⁸ Kì pye ma, lasiri wi ɲgasele lele pàa li jan, katugu làa pye fannɲa fu ma pye kayɔngɔ fu.

¹⁹ Moyisi lasiri wi sila yaraga ka pye mbege yon fili†. Een fɔ, Yenɲele li jigi tagasaga kan we yeri ɲa ki mbonro ma we. Ko fannɲa na we yen na fulo li tanla.

²⁰ Mbe taga wa ko na, Yenɲele làa wugu, mæ Zhezu wi tege wi pye saraga wofɔ. Sanmbala poro pye saraga wofenne ki wuguro cenle ta si pye.

²¹ Een fɔ, pàa Zhezu wi tege saraga wofɔ wuguro ni, Yenɲele làa wi pye fɔ:

*We Fɔ wì wugu ki na, wi soo jatere
wi kannɲa:*

*Ma yen saraga wofɔ fɔ sanga
pyew.†*

²² Kì pye ma, Zhezu wo wì yeresaga kan yon finliwe pi yeri we kan, mba pì mbonro ma we konɲbanmba pi na.

²³ Mbe wɔ ko ni naa, ki Levi saraga wofenne wele, pàa pye ma lege, katugu pe kunwɔ pi kala na, pe sila pye na moni pe tunɲgo ki na.

²⁴ Een fɔ, Zhezu wo yen yinwege na fɔ sanga pyew, ki kala na, wi saraga wogotunɲgo ki se ya kan lere wa yeri.

²⁵ Ko kì ti mbele pe maa fulo Yenɲele li tanla wi fannɲa na, wi mbe ya mbe pe sho yingɔ konaa sanga pyew, katugu wi yen yinwege na sanga pyew mbaa Yenɲele yenri pe kan.

²⁶ Zhezu wo wi yen saraga wofenne to ɲa wila daga we ni. Wi yen kpoyi, ma pye punɲosaga fu konaa fyongɔ fu. Wi yen ma laga kapere pyefenne pe na. Wi gbogwɔ ta wa naayeri lara ti go na.

²⁷ Wi woro paa saraga wofenne teele sanmbala pe yen. Wii jori mbaa saara woo pilige pyew wi yee kapere ti kala na gben, ko punɲo na mbe si jen mbaa ti woo leele sanmbala pe kapere ti kala na†; katugu wila saraga ki wɔ wosaga nunɲba wagati wi ni fuun wogo, naa wo jate wila wi yee kan saraga we.

²⁸ Moyisi lasiri wi ma leele mbele tege pe pye saraga wofenne teele, pe yen fannɲa fu fenne. Een fɔ, Yenɲele li wuguro senre nda tì pan lasiri wi punɲo na, tili Pinambyɔ wi tege wi pye saraga wofenne to, wo ɲa wi yen ma yon fili fɔ sanga pyew we.

KIRISI WI YON FINLIWE MBA LE PI GBOGɔ MA WE

8

8.1–9.22

*Zhezu wi yen we saraga
wofenne to*

¹ Senre nda we yen na yuun ti go koyi ɲa fɔ: Ki yen ma yon ki saraga wofenne to cenle wi yen we yeri, wi yen ma cen wa naayeri, wa Yenɲele na li yen yawa pi ni

† 7:19 7.19: Ko koro wo yen fɔ fannɲa sila pye wi ni wi ya wi ɲa kila daga mbe pye mbe senwee wi sho ki pye. † 7:21 7.21: Yuuro 110.4 † 7:27 7.27: Levi 9.15; 16.15

fuun fɔ li wunluwo jɔngɔ ki kalige
kɛɛ ki na.

² Wi yen na saraga wɔfenne to
tunngo piin wa sherigo gbɔgɔ ki
ni, ko ki yen paraga go nga ki
yen kaselege wogo, we Fɔ wo wigi
kan, lere ma wigi kan.

³ Pe ma saraga wɔfenne to pyew
wi tɛgɛ wila yarikanra ti kaan,
wila saara woo Yenɲele li yeri.
Ki kala na, ki daga we saraga
wɔfenne to wi yaraga ka ta fun
wigi wɔ saraga.

⁴ Ki pye wi yen laga tara ti na,
wi yɛrɛ se jɛn na pye saraga wɔfɔ,
katugu saraga wɔfenne pele yɛgɛ
wa, mbele pe maa yarikanra ti
kaan ma yala Zhufuye lasiri wi ni.

⁵ Tunngo nga ki saraga wɔfenne
pe maa piin ki yen nga ki wa
yenɲele na ki yanlɛɛ naa ki nunu.
Ki yen ma yala nga kila yo Moyisi
wi kan ki ni. Sanga ɲa ni wila
pye na jaa mbe paraga go ki kan,
Yenɲele lɛa wi pye fɔ: *Ma yɛɛ yigi,
ma yaara ti ni fuun ti gbegele ma
yala cɛnlɔmɔ mba mi naga ma na
wa yanwiga ki na pi ni.*[†]

⁶ Eɛn fɔ, yinɲɔ, tunngo nga Zhezu
wì ta, kì mbɔnrɔ jɛnɲɛ ma wɛ
ki saraga wɔfenne pe wogo ki
na, katugu wo wi yen kasuluwo
mbe yɔn finliwɛ le Yenɲele lo naa
leele pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwɛ
pì mbɔnrɔ ma wɛ lɛɛ pi na, pi
nɔgɔ kì le yɔn fɔgɔlo na, ɲegele kè
mbɔnrɔ ma wɛ.

⁷ Ki pye yɔn finliwɛ lɛɛ pila
pye ma funɲo, kì se ja daga poo
kanɲa pe fɔnmɔ tɛgɛ wa pi
yɔnlɔ.

⁸ Eɛn fɔ, Yenɲele lì punɲosaga
yan li leele pe na, mɛɛ pe jɛrɛgi
ma yo Tafɔ wì yo fɔ:

*Wele, piliye ya yen wa na paan, we
Fɔ wo wì yo ma.*

*Mi yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmɔ
le Izirayeli woolo poro naa
Zhuda tara woolo pe ni.*

⁹ *Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa
mba mila le pe tɛlɛye pe ni
pi yen,*

*pilige ɲa ni mila pe yigi kɛɛ na ma
yiri pe ni wa Ezhipiti tara ti
ni we.*

*Yɔn finliwɛ mba mila le pe ni, pàa
pi jɔgɔ.*

*Kì pye ma, mii na jatere wi lɛgɛ pe
kala na. We Fɔ wo wì yo ma.*

¹⁰ *Eɛn fɔ, yɔn finliwɛ mba mi yaa
ka le Izirayeli woolo pe ni ko
piliye yan yo punɲo na, pow
mba yɛɛn.*

We Fɔ wo wì yo ma fɔ:

*Mi yaa kanla ɲgasegele ke le wa
pe nawa,*

mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.

*Mi yaa ka pye pe Yenɲele, pe yaa
ka pye na woolo.*

¹¹ *Kona, lere kɛɛ se ka wi cɛnlɛ
woo, nakoma wì sefɔ wa
kara naa mbaa yuun fɔ:*

«Ki daga ma we Fɔ wi jɛn.»

*Katugu pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,
mbege lɛ lepigile ke na mbe sa gbɔn
legbɔɔlo pe na.*

¹² *Mi yaa pe kambasinnde ti kala
yagá pe na,*

*mi se ka nawa to pe kapere ti na
naa.*[†]

¹³ Yenɲele lɛa yɔn finliwɛ fɔnmɔ
pi sɛnrɛ ti yo sanga ɲa ni, lɛa
konɲbanmba pi kanɲa lɛɛ. Ki si
yen kaselege fɔ yaraga nga kì pye
yarilɛgɛ ma kɔ, nɛɛ lee na kee, kila
jaa mbe kɔ.

9

*Yenɲele li gbɔgɔkala laga tara
na
konna wa naayeri*

¹ Wa yɔn finliwɛ konɲbanmba
pi ni, konɲgolo la pye wa Yenɲele
li gbɔgɔlɔmɔ pi na. Sherigo gbɔgɔ
la pye wa pi ni laga tara[†] ti na.

² Pàa paraga go kan. Ki yumbyɔ
konɲbanɲa pàa pye naa yinri laga
kpoyi. Fitlanladaga naa tabali naa

[†] 8:5 8.5: Eki 25.40 † 8:12 8.8-12: Zhere 31.31-34 † 9:1 9.1: Eki 16.33; 25.10-11,31; Nombu 17.25

buru† ɲa pàa pye na kaan Yenɲele li yeri, tila pye wa ki laga ki ni.

³ Paraga shyen wogo ɲga pàa pari ma paraga go ki kɔn shyen, wa ki punɔgo na, yumbyo wà la pye wa pàa pye naa yinri lajenɲe kpoyi.

⁴ Wusuna nuwo taan† saraga wosaga ɲga pàa gbegele te ni, pa kila pye wa ki laga ki ni, naa yon finliwe kesu wi ni. Pàa te wo ki kesu wi lagapyew ki na maa ton. Wa wi nawa, te colò la pye wa, mane la pye wa li ni, naa Aron gbotangala na làa fyeenre fi li ni, naa sinndeere papara papara nda yon finliwe senre tila pye ma yonlɔgo ti na ti ni.

⁵ Sherubenyembele gbogowo pi yen pe yeri, pàa pye wa kesu wi go na naga nari ma yo Yenɲele li yen le. Wa laga† ɲga pàa pye na kasanwa pi woo saraga na kapere ti kala yagawa jaa, pe kanwira tila pye ma sanga ma jiile wa ki go na. Een fo, ki wagati wo ma ɲa we ki kagala ke yo nunɲba nunɲba we ke filige.

⁶ Ki yaara nda ti ni fuun, naa tila kaa gbegele ma, a saraga wofenne pe nee yiin wa paraga go yumbyo konɲbanɲa wi ni pilige pyew, na pe tunɲgo ki piin.†

⁷ Een fo, saraga wofenne to wo nunɲba wi ma ye wa yumbyo shyen woo wi ni yesaga nunɲba yele li ni. Wi ma daga mbe ye wa yaayoro kasanwa ni mboo wo saraga Yenɲele li yeri wi yee kapere ti wogo na, konaa leele† pe woro ti kala na, to nda pè pye wa pe kambajenme pi ni we.

⁸ Ki pyelomo pi na, Yinnekpoyi li yen naga nari fo mbe paraga go yumbyo konɲbanɲa wi ta wa bere, lajenɲe kpoyi ki konò li sila yenge gben.

⁹ Ki paraga go yumbyo konɲbanɲa wi yen nala kagala ke yanlee, naga nari we na ma yo yarikanra to naa yaayoro saara nda ti wo Yenɲele li yeri, ti se ya mbe lere ɲa wi maa Yenɲele li gbogo ma wi kotogo ki pye kpoyi mbege yon fili.

¹⁰ Ti yen na para wire kapyere to senre na ce: to yen yaakara naa yaara nda pe maa woo, naa wol-ogo cengele ngele fuun ke maa piin mbe ta mbe pye kpoyi. Ti pye ngasegele ma cen leele pe go na mbe sa gbɔn sanga ɲa Yenɲele li yaa yaara ti ni fuun ti gbegele naa fonɲgo mberi sin we.

¹¹ Een fo, Kirisi wi pan ma pye yarijende nda tila paan ti saraga wofenne to. Wi yen naa tunɲgo ki piin paraga go ɲga ni, ki gbogo ma yon fili ma we. Leele ma pe ko kan, ko ki naga ma yo ki woro dunruya ɲa wi da yeen wo wogo.

¹² Naa Kirisi wila ye wa lajenɲe kpoyi ki ni yesaga nunɲba wagati wi ni fuun wogo, wi sila sikapene naa napire kasanwa wo saraga. Wi kasanwa kpaw po wila wo saraga, mee showo mbakoo pi ta we kan.

¹³ Sikapene naa napene kasanwa, po naa nasumboro ɲa pe ma sogo wi conro† ti ni, pàa pye nari yanragi yanragi mbele pe yen fyongò ni ma yala sherege ngasele li ni pe na, a tila pe wire ti piin kpoyi.

¹⁴ Ki kala na, Kirisi wi kasanwa pi yaa pye fanɲga ni po na naa mbe we fo jenge. Yinnekpoyi na li yen kosaga fu li fanɲga na, wuu yee kan Yenɲele li yeri saraga, ɲga ki yen tulugo fu. Wi kasanwa pi yaa we nawa jatere wi jogo mbe tonli fu kapyere ti wo wa wi ni, janɲo we ya waa tunɲgo piin

† 9:2 9.2: Zhufuye pàa pye na buru wi kaan Yenɲele li yeri mbaa nawa tuun kafonɲgolò ngele làa pye wa gbinri wi ni pe kan ke na. † 9:4 9.4: Levi 16.12 † 9:5 9.5: Nombu 7.89 † 9:6 9.6: Eki 30.7-8 † 9:7 9.7: Eki 30.10; Levi 16.2,14 † 9:13 9.13: Nombu 19.1,9-17

Yenñele na yinwege wolo li kan.

¹⁵ Ko kî ti Kirisi wî pan ma pye yon finliwê fônmbô pi lefô. Leele pàa kapere nda pye yon finliwê lée wagati wi ni, wî ku pe go showô pi kala na, janjo mbele Yenñele li yeri, pe ta pe korogô mbakogô ta, nga làa yon fôlo kôn mbe kan pe yeri we.

¹⁶ Na korogô lige sêwe ka pye wa, ki daga ki jen ki filige fô ki kanfô wi ku.

¹⁷ Katugu korogô kanga yon fôlo làa pye fannga ni sanga ña ni li kônfo wi yen yinwege na. Li ma pye fannga ni na li kônfo wiga ku mbe kô we.

¹⁸ Ko kî ti yon finliwê lée pi sila pye fannga ni sanni kasanwa pi sa wo.

¹⁹ Ki konjbannga ki na, Moyisi wila Yenñele li ngasegele ke ni fuun ke yo leele pe ni fuun pe yege na ma yala lasiri sêwe wi ni. Ko punjo na, a wî si napire to naa sikapene pe kasanwa pi le, naa tónmô ni, mée yizopi† tige njege naa sumbyo siyenre tege maa yanragi yanragi lasiri sêwe wo naa leele pe ni fuun pe na,

²⁰ ma sho fô:

*Yon finliwê mba Yenñele li le ye ni,
pi kasanwa pow mba yeen.†*

²¹ Ki pyelômô nungba pi na fun, a Moyisi wî si kasanwa pa yanragi yanragi paraga go ki na, naa yaara nda pàa tege na Yenñele li gbogô† ti ni.

²² Mbe yala Moyisi lasiri wi ni, yaara ti gbôo ma pye kpoyi kasanwa ni. Kapere ti kala nêe yaga na kasanwa si wo.

KIRISI WI SARAGA NGA WÔ KI GBÔGÔ MA WE

9.23-10.39

*Kirisi wi saraga wôgo ki yen
na kapere ti lari leele pe na*

²³ Ko kî ti ki yaara nda ti yen laga tara na, ma pye naayeri yaara nda ti yen kaselege woro ti yanlêe, pa kila daga peri pye kpoyi ki pyelômô mba pi na ma. Kî pye ma, naayeri yaara nda ti yen kaselege woro, ti daga mbe pye kpoyi fun saara nda ti mbônro naa ma we to ni.

²⁴ Katugu Kirisi wi sila ye wa laga kpoyi nga leele pè kan ko ka ni, ko nga ki yen ki kaselege wogo ki yanlêe we. Eên fô, wî ye wa yenñele na jate, janjo mboo yee naga Yenñele li na yingô we kala na.

²⁵ Zhufuye saraga wofenne to wi ma ye yele nungba nungba pyew wa lajenge kpoyi ki ni yaayogo kasanwa ni. Eên fô, Kirisi wi sila ye wa mboo yee wô saraga wosaga legere na.

²⁶ Ndee pa kî pye ma, anme Kirisi wi ja daga mbe jôlo jôlosaga legere na maga le wa dunruya wi dasanga wi ni. Eên fô, yingô, ki dunruya koyege nga ki yongô yeen ki ni, wûu yee naga nagasaga nungba wagati wi ni fuun wogo, janjo mbe kapere ti kô, naa wûu yee kan saraga we.

²⁷ Kî kôn ma tege lere pyew wi kan wi ku kusaga nungba, ko punjo na, Yenñele lii kiti kôn wi na.

²⁸ Ki pyelômô nungba pi na, Kirisi fun wila wô saraga wosaga nungba, janjo mbe lelegere kapere laga pe na. Wi yaa ka pan mboo yee naga leele pe na naa nagasaga shyen wogo na, ko se ka pye kapere laga kala, eên fô, mbe mbele pe yen naa singi poro sho.

10

¹ Moyisi lasiri wi woro yaara nda ti yen kaselege woro ti cenlômô jembe po. Wi yen yarijende nda tila paan to nunu. Ko kî ti leele mbele pe maa fulo

† 9:19 9:19: Levi 14.6 † 9:20 9:20: Eki 24.8

† 9:21 9:21: Levi 8.15-19

Yen̄ɲele li tanla, na saraga cen̄le nun̄gba ki woo li yeri yēle pyew, lasiri wii ya mbe pe sin mbe pe yon̄ fili.

² Ki pye nd̄e mbele pe maa Yen̄ɲele li gbogo ki pyelom̄o pi na, pe kapere tila laga pe na, a p̄e pye kpoyi wagati j̄en̄ɲe nun̄gba ni, pe nawa pi se j̄en̄ naa pe j̄eregi mbe yo p̄e kapere pye. Pe j̄en̄ na saraga woḡo pyew ki yaga.

³ Ēen̄ f̄o, kaselege ko na, ki saara ti ma koro na leele pe nawa tuun pe kapere ti na yēle nun̄gba nun̄gba pyew.

⁴ Katugu nap̄ene naa sikap̄ene kasanwa pi se ya mbe kapere ti laga fyew.

⁵ Ko k̄i ti sanga ŋa ni Kirisi wi yaa ye laga dunruya wi ni, wila Yen̄ɲele li pye f̄o:

Ma woro na saraga naa yarikanga jaa.

Ēen̄ f̄o, a m̄a si wire gbegele na kan.

⁶ Saara sogoworo to naa kapere ti kala yagawa jasaara ti kala li sōon̄ ndanla.

⁷ Kona, a mi sho f̄o: *E, Yen̄ɲele mi ŋa,*

mi pan mbe ŋa maa jaa ki pye, mbe yala ŋa ki yen ma yon̄loḡo wa lasiri sēwe wi ni na kan̄ɲol̄o ki ni.[†]

⁸ Wila keli maga yo gben ma yo f̄o: «*Ma woro saara naa yarikanra, naa saara sogoworo konaa kapere ti kala yagawa jasaara ti kor̄oḡo, ti woro m̄ōo ndanla.*» Ma si yala, ki saara ti ma wo ma yala lasiri wo ni.

⁹ Ko pun̄go na, a w̄i sho naa f̄o: «*E, Yen̄ɲele mi ŋa, mi pan mbe ŋa maa jaa ki pye.*» Ki pye ma, a Yen̄ɲele li si saara lere ti ni fuun ti ko ma Kirisi wi saraga ki tege wa ti yon̄lo.

¹⁰ Naa Zhezu Kirisi w̄i Yen̄ɲele li nandanwa kala li pye, ki kala na,

we kapere ti laga we na, a w̄e pye kpoyi wi yēe wire nda w̄i wo saraga wagati wi ni fuun wogo ki fan̄ɲa na.

¹¹ Saraga wof̄o pyew wi ma yere pilige pyew maa tun̄go ki pye. Saara cen̄le nun̄gba to wi maa woo wagati legere na, nda ti se ya mbe kapere ti laga fyew.

¹² Ēen̄ f̄o, Kirisi wo na, saraga mbakoḡo nun̄gba wi wo leele pe kapere ti kala na, kona, m̄ēe saa cen̄ wa Yen̄ɲele li kalige kēe ki na.

¹³ Pa wi yen wa yin̄go naga singi Yen̄ɲele luu mbenfenne pe tirige mbe pe pye wi tōoro ti tegesaga[†]

¹⁴ Ki pye ma, ki yarikanga nun̄gba ki fan̄ɲa na, mbele wi pe kapere ti laga pe na ma pe pye kpoyi, w̄i pe sin ma pe yon̄ fili f̄o sanga pyew.

¹⁵ Yin̄nekpoyi fun laa ki wogo ki yuun naga finligi we kan. Li keli maga yo gben ma yo f̄o:

¹⁶ *We F̄o w̄i yo f̄o:*

Yon̄ finliwe mba mi yaa ka le pe ni ko piliye yo pun̄go na, pi mba:

Mi yaa na ŋgasegele ke le wa pe kotoro ti na,

mbe ke yon̄loḡo wa pe nawa pi ni.

¹⁷ Ko pun̄go na, a li yo naa f̄o:

Mi se kanla jatere wi tege pe kapere to naa pe kambasin-nde ti na naa.[†]

¹⁸ Ma si yala, na kapere ti ka kala yaga mbe ko, kii daga saraga mbe wo ti kala yagawa pi na naa.

Ye ti waa fulo Yen̄ɲele li tanla

¹⁹ Ki pye ma, Sefenne, Zhezu wi kunwo pi fan̄ɲa na, we mbe ya kotogo ta mbe ye wa laj̄en̄ge kpoyi ki ni.

²⁰ W̄i kov̄on̄no yinwege wolo yenge we kan, li ma toro wa paraga ŋa ki pari ma go nawa pi

[†] **10:7 10:5-7:** Yuuro 40.7-9   [†] **10:13 10.12-13:** Yuuro 110.1   [†] **10:17 10.16-17:** Zhre 31.33-34

[†] **10:20 10.20:** Paraga ŋa senre ti yen na yuun, ko ki yen Zhezu wi wire nda ti j̄ol̄o we kala na, a wi ku ma kologo yenge we kan f̄o wa Yen̄ɲele laga ki na.

kɔn shyen ki ni, ko kɔrɔ wo yen wi wire† re.

²¹ Saraga wɔfenne to ɲa wi yen we yeri, wi yen ma cɛn Yɛnɲɛle li go woolo pe go na.

²² Ki kala na, ye ti we fulo Yɛnɲɛle li tanla kotojɛnɛ ni, we kotogo ta wa we tagawa pi ni. We fulo li tanla we kotoro ti ni pɛri jogo ma nawa jatere pee wi wɔ wa. We fulo li tanla we wire ti ni pɛri jogo mari laga tɔnmɔ kpoyi ni.

²³ Ye ti we we jigi tagasaga ki yigi tiyɔngɔ, ko ɲga waa ki sɛnrɛ yuun we, katugu Yɛnɲɛle na li yɔn fɔgɔlo ke kɔn, li yen sɛnrɛ nunɔba yofɔ.

²⁴ Ye ti waa nawa tuun we yɛɛ na, waa we yɛɛ kotogo kanni, we we yɛɛ ndanla jɛnɛ, waa kajɛnɛ piin.

²⁵ Waga ka we gbogolomɔ pi yaga paa yɛɛ ɲga na pɛle tara ki na naga piin we. Eɛn fɔ, waa we yɛɛ yɛrɛgi, waa ki piin jɛnɛ paa yɛ we Fɔ wi pilige ki yan ki yɔngɔ we.

²⁶ Katugu na waga ki siligi mbaa kapere ti piin mbege ta we kaselege ki jɛn mako, saraga woro wa naa ɲga ki mbe ya kapere ti laga we na.

²⁷ Kona, ki koro waa Yɛnɲɛle li kiti kɔngɔ ko singi fyere gbɔrɔ ni, naa kasɔn gbɔgɔ ki ni, ɲga ki yaa kali mbenfenne pe sogo we.

²⁸ Lere ɲa fuun ka Moyisi lasiri wi jɔgɔ, pe maa gbo paa wi yinriwe ta, na sɛrefenne shyen, nakoma taanri kaga kala li yo we†.

²⁹ Lere ɲa wi maa Yɛnɲɛle li Pinambyɔ wi tifaga, na kasanwa mba Yɛnɲɛle li tege ma yɔn finliwe pi le pi piin faa, po mba pùu pye kpoyi we, na Yinnekpoyi na li maa yinmɛ pi kaan li tegele, ki lerefɔ wi yaa ka pye mɛle? Ye mbe ya mbege jate fɔ jɔlogɔ ɲga ki

daga wi ni, ki yaa ka pe naa mbe we.

³⁰ Katugu lere ɲa wigi sɛnrɛ nda ti yo, we yen maa jɛn. Wi yo fɔ: «*Kapere ti kayanɔa wɔgɔ ki yen mi yeri, muwi mi yaa ti yɔngɔ wɔ.*» Ma nuru ma yo fɔ: «*We Fɔ wi yaa ka kiti kɔn wi woolo pe na.*»†

³¹ Mbe ye wa Yɛnɲɛle na yinwege wolo li kɛɛ, ki yen fyere ni fɔ jɛnɛ.

³² Eɛn fɔ, ye nawa to ɲga kila ye ta faa ki na. Ki wagati wi ni, naa yaa kaa Yɛnɲɛle li yanwa pi ta ma kɔ, yaa jɔlo fɔ jɛnɛ maga kun ye yɛɛ ni.

³³ Sanga wa ni, paa pye na ye tegele, na ye jɔlo lere pyew wi yɛɛ na. Sanga wa ni, leele mbele paa pye na jɔlo ma fun, yaa pinle na jɔlo pe ni.

³⁴ Kaso piile pe yinriwe la ye ta. Naa leele paa ye yarijende ti sho ye yeri, yaa yenle ki na nayinmɛ ni, katugu yɛɛ jɛn ma yo yarijende yen ye yeri, nda ti mbɔnrɔ ma we, jɔgɔsaga si woro ti na.

³⁵ Ki kala na, yaga ka ye jigi tagasaga ki wa, katugu tɔnli gbɔɔ yen ki ni.

³⁶ Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni, janɔ ye ta ye Yɛnɲɛle li nandanwa kala li pye ye li yɔn fili, ye ɲga li yɔn folo kɔn ki ta.

³⁷ Katugu ko Yɛnɲɛle sɛnrɛ sewe wi yen na yuun, ma yo fɔ:

*Wagati wi koro jɛnri, jɛnri jate,
ɲa wi daga mbe pan, wi yaa pan.*

Wi se mɔ naa.

³⁸ *Na wi yen lesinɛ na yɛɛ na, wi yaa yinwege ta wi tagawa pi fanɲga na.*

*Eɛn fɔ, na wi ka sɔngɔrɔ punɔ na,
wi kala li sanla ndanla naa.*†

³⁹ Mbele pe maa sɔngɔrɔ punɔ na na punɲgu, we woro poro pele. Eɛn fɔ, mbele pe taga ma pye wa

showo kologo ki ni, we yen poro pele.

SEREFENNE PORO NAA PE TAGAWA

11

11-12

Tagawa senre

¹ Na we kaga jen mbe yo we jigi wi yen yaraga nga na we yaa ki ta, ko ki yen tagawa we. Tagawa po pi yen yaraga nga we woro na yaan, we taga ki na we yo ki yen kaselege.

² Faa leele pe tagawa po kala na Yenjele laa sereya jenne yo pe kanngolo.

³ Tagawa po fannga na, wege jen ma yo dunruya wi da Yenjele li yon senre to ni. Ki kala na, yaara nda we yen na yaan yenle ni, tila gbegele ma yiri wa nda we woro na yaan to ni.

⁴ Tagawa po fannga na, Abeli wila saraga wo Yenjele li yeri, nga kila mbonro Kayen wogo ki na. Wi tagawa pi kala na, Yenjele laa ki yo ma yo wi yen lesinne, katugu Yenjele jate laa yenle wi yarikanra ti na. Ali maga ta Abeli wi ku, wi senre ti yen na yuun† we ni bere wi tagawa pi kala na.

⁵ Tagawa po fannga na, Enoki wi sila ku. A Yenjele lüu le ma kari wi ni wa li yee tanla. Lere sila wi yan naa, katugu Yenjele laa wi le†. Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo sanga na ni Yenjele li faa le, wi kala laa pye ma li ndanla.

⁶ Een fo, na tagawa po ma, lere kpe kala se ya Yenjele li ndanla, katugu lere na kaa fulo Yenjele li tanla, wi daga mbe taga ki na fo Yenjele li wa, fo mbele pe yen nali lagajaa, li yaa tonli kan pe yeri.

⁷ Tagawa po fannga na, kagala ngele lere sila ke yan gben, naa

Yenjele laa Nowe wi yeri ke ni, a wi si fyε Yenjele li yege, ma si tonmokoro gbenge ki te, a wo naa wi go woolo pe ni pe sho† wa ki ni. Ki pye ma, wi tagawa pi fannga na, a wigi kan kiti to dunruya woolo pe na, a Yenjele laa wi jate lesinne.

⁸ Tagawa po fannga na, Abirahamu wila Yenjele li senre ti logo, naa laa wi yeri we. A wi si kari tara ta ni nda Yenjele li mbaa kan wi yeri ti pye wi korogo, ma yiri wa wi yera tara ti ni na kee, ma sigi ta wi sila wi karisaga ki jen†.

⁹ Tagawa po fannga na, Yenjele laa yon folo kon mbe tara nda kan wi yeri, wila saa cen wa ti ni paa nambanja yen. Wila pye na een paara yinre paa yege nga na Izaki naa Zhakobu paa kaa cen wa ti ni we, poro mbele Yenjele laa kaa ki yon folo nungba li kon pe yeri we.

¹⁰ Katugu Abirahamu wila pye na cagbogo singi, nga ki nogo ki yen ma sheli tiyongo. Yenjele lo li yen ki kaara ti gbegelefo naa ki kanfo.

¹¹ Tagawa po fannga na, Abirahamu wi jo Sara fun wila ya ma fannga ta ma pyo se, ali maga ta wila le ma toro pisege na; katugu Yenjele na laa yon folo li kon wi yeri, wila li jate senre nungba yofo.

¹² Ki kala na fun, ali maga ta Abirahamu wila pye ndee wi ku mako, ki naja nungba we, setirige piile legerε yiri wa wi ni, ma lege paa naayeri wonngolo koro naa kogje yon taambugo nga ki se ya jiri ki yen.†

¹³ Ki leele mbele pe ni fuun pe ku wa tagawa pi ni. Yenjele laa yarijende nda yon folo kon mbe kan pe yeri, pe sila ti ta, een fo, paa ti yan lege, a ki nayinme kan pe yeri. A pe sigi yo ma yo pe yen

† 11:4 11.4: Zhene 4.4 † 11:5 11.5: Zhene 5.24 † 11:7 11.7: Zhene 6.13-22 † 11:8 11.8: Zhene 12.1-4 † 11:12 11.12: Zhene 15.5 † 11:13 11.13: Zhene 23.4

nambanmbala ma pye cenfenne† laga tara ti na.

14 Mbele pe yen na para ma, pe yen naga nari naga finligi ma yo pe yen na tara ta yege jaa pe woro.

15 Ndeε ki pye paa yiri tara nda ni, to paa pye na jatere piin ti na, pe mbaa pyelomo ta naa mbe songoro wa.

16 Εεν fo, kaselege ko na, paa pye na tara ta jaa pe woro, nda ti mbonro naa ma we, ko koro wo yen nda ti yen wa yenjele na. Ko ki ti ki fere woro Yenjele li na paa li yinri pe Yenjele, katugu li cagbogo kan pe kan.

17 Tagawa po fannga na, Abirahamu wila Izaki wi wo saraga, naa Yenjele laa wi wa ma wele we. Wila wi yeε naga ma yo wi gbegele mboo pinambyo nungba pe wi wo saraga. Ma si yala, Yenjele lo laa yon folo kon mboo kan wi yeri.

18 Yenjele laa ki yo maa kan fo: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.*»†

19 Abirahamu wila ki jate ma yo fannga yen Yenjele li ni li Izaki wi yen luu yirige wa kunwo pi ni. Ki kala na, a Abirahamu wi Izaki wi ta naa fonngo†, ki yowo po na, a ki cen ndeε Yenjele luu yen maa yirige wa kuulo pe songowo wi kan.

20 Tagawa po fannga na, Izaki wila duwaw pye Zhakobu naa Ezawu pe kan pe goto kala li na†.

21 Tagawa po fannga na Zhakobu wila duwaw pye Zhozefu pinambiile pe nungba nungba pyew pe kan, naa wi kuyege kila yongo we. A wi yiri maa gbotalanga† li go ki yigi ma jiige li na, ma Yenjele li gbogo.

22 Tagawa po fannga na, naa Zhozefu kuyege kila kaa yongo, a wi si para Izirayeli woolo pe ni wagati na pe mbaa yiri wa Ezhipiti tara wi senre na, ma si nga pe mbaa pye wi kajeere† ti ni ki yo.

23 Tagawa po fannga na, Moyisi wi sengolo, a wi sevenne poo lara ma saa gbon fo yenje taanri, katugu paa wi yan wi yen pyo tiyoon. Ki pye ma, pe sila fye mbe konko na wunlunana† wila kan li ke.

24 Tagawa po fannga na, naa Moyisi wila kaa gbom lere, a wi si je ma yo paga kaa wi yinri Farawon sumboro wi pinambyo.

25 Wi pinle wila jolo ja Yenjele li woolo pe ni, a ko mbonro wi yeri ma we wi saa yogori wa kapere† pyege tanwa pi ni wagati jenri ni ko na.

26 Wi mege mbe jogo paa Kirisi wi yen, wila ki jate yarijende legere ma we Ezhipiti tara yarijende ti na, katugu tonli na wi yaa ka ta punjo na, wo wila pye na wele.

27 Tagawa po fannga na, Moyisi wila yiri wa Ezhipiti tara, wii fye wunlunana wi nangbanwa pi yege. A wi koro maga kun wi yeε ni ma mbe yo wila pye na Yenjele li yaan, lo na lere nali yan we.

28 Tagawa po fannga na, wila Paki feti wi yon kon, ma si konko kan ma yo pe kasanwa yanragi yanragi koro ti na, jango kunwo merege wiga ka Izirayeli woolo pe pinambiile kongbanmbala pe gbo†.

29 Tagawa po fannga na, Izirayeli woolo paa Kogojε yeεn wi kon ma yiri, paa yege nga na

† 11:18 11:18: Zhene 21.12 † 11:19 11:19: Zhene 22.10-13 † 11:20 11:20: Zhene 27.28-29,39-40 † 11:21 11:21: Zhene 48.15-16 † 11:22 11:22: Zhene 50.24-25 † 11:23 11:23: Ezhipiti tara wunlunana wila konko kan mbele paa pye na jele pe sari paa siin pe yeri, ma yo na Izirayeli tara fenne jo wa ka pinambyo se poo gbo, Eki 1.16,22; 2.2. Εεν fo, Moyisi sevenne pe sila fye mbege konko li ke. † 11:25 11:25: Eki 2.11-12 † 11:28 11:28: Eki 12.12-13 † 11:29 11:29: Eki 14.22-29

lere ma tanga tawara na we. Eɛn fo, naa Ezhipiti tara fenne paa kaa na jaa mbege nunɗba ki pye, a loɗo ki si pe li†.

³⁰ Tagawa po fanɗga na, naa Izirayeli woolo paa Zheriko ca ki maga ma saa ta pilige koloshyen, a ca ki mbogo† ki si toori.

³¹ Tagawa po fanɗga na, nanjaa Arahabu wi sila pinle mbe ku mbele paa Yennele li senre ti ke† pe ni, katugu wila Izirayeli kagala yewefenne pe yigi tiyongo.

³² Yingi mi yaa yo naa? Wagati woro na yeri mbe para Zhedewon† naa Baraki†, naa Samison†, naa Zhefite†, naa Davidi†, naa Samiyeli†, naa Yennele yon senre yofenne pe senre na.

³³ Tagawa po fanɗga na, a pe ya wunluwo legerɛ ni, ma nga ki sin† ki pye, ma nga Yennele laa ki yon folo kon mbe kan pe yeri ki ta, ma jaraye pe yonro ti ton† pe na,

³⁴ ma kason ngbanra figi†. A pe sho mbele pe mbaa pe gbo tokobi ni pe yeri. Mbele paa pye fanɗga fu, a pe fanɗga ta. A pe kotogo ta malaga ki ni, ma ya tara ta yege malingboonlo ni.

³⁵ Tagawa po fanɗga na, jeele pele la pe gboolo yan pe yen ma yiri wa kunwo pi ni ma kan pe yeri.

Leele pele la jolo ma ku gbonorɔ ti keɛ, katugu paa je mbe pe yeɛ sho ti ni, janɗo mbe ta mbe yen mbe yiri mbe yinwege ka ta, nga ki mbonorɔ ma we†.

³⁶ Paa tege pele na, ma pe gbɔn sapire ni. A pe pele po jorogɔ ni ma pe le kaso†.

³⁷ A pe pele wa sinndeere ni† ma pe gbo, ma pele walagi shyenzhyen siye ni, nakoma ma pe gbo tokobi ni. Paa pye na kee lagapyew, simbaala naa sikaala seere tila pye pe na pe yariporo. Paa pye fyɔnwɔ ni na tege, na jolo.

³⁸ Dunruya wi sila daga ki leele pe ni! Paa pye na yanri na toro wa gbinri wi ni konaa wa yanwira ti na. Paa pye na pe yinwege ki piin wa yanwira were naa tara were ti ni.

³⁹ Yennele laa serɛya jenne yo ki leele pe kanɗolo pe tagawa pi kala na; ma si yala, Yennele laa yaraga nga yon folo kon mbe kan pe sila ki ta gben.

⁴⁰ Katugu Yennele laa yaraga ka kon ma tege we kala na, nga ki mbonorɔ naa ma we, li sila pye na jaa pege ta pe yon fili we punɗo na.

12

Yennele li yen we To

¹ Woro wo na, ki serɛfenne janwa gbolo li yen ma we maga†. Ki kala na, ye ti yaraga nga fuun ki yen na we tangalomɔ pi jolo wege yaga, naa kapege nga ki yen na we faara jaga jaga ki ni. Kashara fene na li yen ma tege we kan, we bala weli fe.

² We we yengɛle ke kan Zhezu wi na waa wi wele, wo ɗa wi yen we tagawa pi pelifo naa pi yon filifo. Wila ki kun wi yeɛ ni poo gbo wa tiparaga ki na, wi sila ki kunwo cenle pi fere ti jate yaraga ka, katugu wi yege la pye nayinme mba pila pye ma tege wi kan pi na. Yingo, wi saa cen wa Yennele

† **11:30 11:30:** Kila pye Zhufuye pe ma mbogo kan ma pe ca ki maga maga fili; Zhou 6.20.

† **11:31 11:31:** Arahabu wila Izirayeli kagala yewefenne pe yigi tiyongo, katugu wila pe jate paa pe tara ti juguye poro pele yen; Zhou 2.11-12; 6.25. † **11:32 11:32:** Kiti 6-8 † **11:32 11:32:** Kiti 4.6-16 † **11:32 11:32:** Kiti 14-16 † **11:32 11:32:** Kiti 11 † **11:32 11:32:** 1 Sami 17.23-51 † **11:32 11:32:** 1 Sami 7.9-11 † **11:33 11:33:** 2 Sami 8.1-15 † **11:33 11:33:** 1 Sami 17.34-37; Dani 6.1-27 † **11:34 11:34:** Dani 3.1-30 † **11:35 11:35:** 1 Wunlu 17.23; 2 Wunlu 4.35-36 † **11:36 11:36:** Zhere 37.15 † **11:37 11:37:** 2 Kuro 24.21 † **12:1 12:1:** Ko korɔ wo yen fo ki serɛfenne janwa gbolo le, tagawa mba pila pye pe ni waa po forogi.

li wunluwɔ jɔngɔ ki kalige kɛɛ ki na.

³ Yaa jatere piin wi na, paa yege nga na kapere pyefenne paa kendige gbɔgɔ nga wɔ wi ni, a wigi kun wi yee ni we, janɔgo yaga ka te, yaga si ka kotogo la.

⁴ Katugu wa ye ngbenlewe pi ni kapege ki ni, ye fa ngbeli mbe gbɔn kunwɔ pi na gben.

⁵ Yenɲele li yen na ye kotogo kanni senre nda ni paa li pinambiile yen, ye fɛge ti na wi le? Ti nda fɔ:

Na pinambyɔ, maga kaa we Fɔ wi korowo pi jate kala faa.

Na wi ka si ngbanla ma na sanga ɲa ni, ma wire tiga ka fanla ma na.

⁶ Katugu ɲa wi yen ma we Fɔ wi ndanla, wi maa koro gbɔnrɔ ni.

Lere ɲa fuun wi jen paa wi pinambyɔ yen, wi maa gbɔn sapige ni.†

⁷ Yaa korowo gbɔnrɔ ti kunni ye yee ni; katugu Yenɲele li ye yigi paa li pinambiile yen. Pyɔ wiwiin wi wa wi to wila wi gbɔn mboo koro?

⁸ Na kaa pye pe woro na ye gbɔɔn na ye koro paa yege nga na pe maa piile pe ni fuun pe gbɔɔn na pe koro, kona, ye yen keenre piile, ye woro piseele.

⁹ Ye ti we nawa to we teele mbele laga tara na pe wogo ki na. Paa pye na we gbɔɔn na we koro, a waa pe gbogo. Ki kala na, we daga mbaa nuru we To ɲa wa yenɲele na wi yeri mbe we, janɔgo we yinwege ta.

¹⁰ We teele mbele laga tara ti na, paa pye na we gbɔɔn na we koro wagati jenri ni, ma yala nga kila pye ma yɔn pe yege na ko ni. Eɛn fɔ, Yenɲele li yen na we gbɔɔn na we koro we yɔnwɔ po kala na,

janɔgo li yen kpoyi yege nga na, we we tasaga ta wa ki ni.

¹¹ Na paga we gbɔn mbe we koro sanga ɲa ni, kila pye nayinme kala ki pyesanga wi ni, fɔ yesanga. Eɛn fɔ, punɔgo na, mbele pe naga ma pe jɔlɔ ki jɔlɔgɔ ki ni, pe ma tɔnli ta wa ki tulugo ki ni ma pye yeyinɲe na, na kasinɲe piin.

Yerewe naa kogorimo senre

¹² Ki kala na, ye ye keyen yan yi te yi yirige, ye fanɲga le ye kanɲguuro nda ti fanla ti ni.†

¹³ Ye koro yaa tanri kozinɲgele jenɲele na, janɔgo jejɔgɔlɔfɔ† wi jele liga ka wa mbe la, eɛn fɔ, wi sagala.

¹⁴ Yaa yeyinɲe ki lagajaa leele pe ni fuun pe ni. Ye tangalɔmɔ pi pye kpoyi, katugu na tangalɔmɔ kpoyi po ma, lere kpe se ya we Fɔ wi yan.

¹⁵ Ye ye yee yingiwɛ jen, janɔgo lere kpe ka ka Yenɲele li yinme pi la. Ye ye yee yigi, janɔgo lere kpe ka ka pye paa tige tisorogo yen nga ki ma fi na tipege piin lelegere na ki shɔnrɔ ti ni.

¹⁶ Ye ye yee yingiwɛ jen, janɔgo lere kpe ka ka pye ye ni keenre lifɔ, nakoma wila Yenɲele li yaara kpoyi ti tifaga paa Ezawu yen, wo ɲa wila wi lelewe tɔnli† wi pere suro lisaga nunɲba kala na.

¹⁷ Yège jen ma yo punɔgo na, wila kaa naga jaa wi to wi duwaw pye wi kan, eɛn fɔ, a wi to wi je. Ezawu wi sila pyelɔmɔ ta mbe ɲa wila pye ki kanɲga, ali maga ta wila yentunwɔ wɔ maga lagaja o.

¹⁸ Yanwiga nga lere mbaa ya mbe jiri ki na, ko ma ye fulo ki tanla paa yege nga na Izirayeli woolo paa ki pye wa Sinayi yanwiga ki tanla. Ko nga kila pye na yiin kason gbɔgɔ ni, ma

† 12:6 12.5-6: Yomi 3.11-12 † 12:12 12.12: Eza 35.3 † 12:13 12.13: *Jejɔgɔlɔfɔ: Wo wi yen ɲa wi woro ma yege sin wa tagawa konɔ li ni.* † 12:16 12.16: Zhenɛ 25.33-34

pye yembinε naa wɔwɔ ni, naa tifeɓɓɔɓɔ ni.

¹⁹ Mbanlaga tinme naa maganƙala la pye na yinrigi wa ki na. Naa Izirayeli woolo paa ki maganƙala ke logo, a pè sigi yenri ma yo paga ka senpyo wa kpe yo mbe taga wa ti na naa.

²⁰ Katugu kono na paa kan pe yeri, pe saa ya mbeli kun pe yεε ni. Li na fo: «*Lere ηa fuun ka jiri yanwiga ki na, ali na kaa pye yaayogo yi, pege wa sinndεεre ni pege gbo.*»†

²¹ Nga paa yan kila pye fyere ni jεnge, fo a Moyisi wi yo: «Mi yen na fyε ma toro fo na seri!»

²² Eεn fo, yoro wo na, Siyɔn yanwiga ko yè fulo ki tanla, ma fulo Yenɓele na yinwege wolo li cagbɔɓɔ ki tanla, ko ki yen Zheruzalemu ηa wa yenɓele na we. Yè fulo merεgeye janwa gbolo li tanla.

²³ Yè fulo Yenɓele li woolo konƙbanmbala pe nayinme gbogolomɔ pi tanla, poro mbele pe mεre ti yen ma yonlogo wa yenɓele na we. Yè fulo Yenɓele li tanla, lo na li yen leele pe ni fuun pe kiti konfo we. Yè fulo ma pye nunƙba lesinmbele pe yinɓgele ke ni, poro mbele pe yen ma yon fili we.

²⁴ Yè fulo Zhezu wi tanla, wo ηa wi yen kasuluwo ma yon finliwe fonmbo pi le we, yè fulo wi kasanwa mba pi wo pi tanla, po mba pi yen na senjende yuun ma we Abeli† woo mba pi yen na kapere ti yongo wosenre yuun pi na.

²⁵ Ki kala na, ye ye yεε yingiwε jen! Yenɓele na li yen na yuun ye ni, yaga ka je mbaa nuru li yeri. Moyisi ηa wila yo leele pe ni laga tara ti na ma pe yeri, mbele paa je pee logo wi yeri, pe sila sho jolɔɔ ki kεε. Zhezu ηa wi yen na we

yεreɓi ma yiri wa naayeri wi go na, na waga punɓo le wi ni, kona, wεge jen jεnge ma yo we se ya sho.

²⁶ Ki sanga wi ni, li magala laa tara ti yεge. Eεn fo, yingɔ, ligi yon folo na li kon ma yo fo: «*Mi yaa tara ti yεge yεgesaga nunƙba naa, tara to nunƙba ma, eεn fo, mi yaa naayeri wi yεge fun.*»†

²⁷ Ki senpiile mbele wi yo ma yo «yεgesaga nunƙba naa» pe yen naga nari ma yo yaara nda ti da ti yaa ka yεge mbe ko mbe wo wa, janɓo nda ti se ya yεge to mbe koro wa.

²⁸ Ki kaa pye we yaa wunluwo ta mba pi se ya yεge, ki kala na, ye ti waa Yenɓele li shari waa tunɓo piin li kan, waa kagala ngele ke yen ma li ndanla ke piin, waa li gbogo waa fyε li yεge.

²⁹ Katugu we Yenɓele li yen paa kason yen, ηga ki maa yaara sori.†

YERWE PUNGO WOO KONAA SEWE WI KOSAGA SENRE

13

13.1-25

*Tangalomɔ mba pi yen
ma Yenɓele li ndanla*

¹ Ye koro ye ye yεε ndanla suyi paa sege nunƙba woolo yen.

² Yaa nawa tuun ki na fo ye daga mbaa nambanmbala pe yaara woo, katugu leele pεle laga pye ma, ma merεgeye yigi jεnge, ma sigi ta pe sila ki jen.

³ Yaa nawa tuun mbele pe yen wa kaso pe na ndεε ye yen pe ni ja wa kaso. Yaa nawa tuun pe yen na mbele jolo pe na ndεε pe yen na ye jolo ki pyelomɔ nunƙba pi na fun paa pe yen.

⁴ Leele pe ni fuun pe daga mbaa pɔrɔɔ ki gbogo, nana naa wi jo pe pye sinmbele pe yεε kan;

† 12:20 12:20: Eki 19.13 † 12:21 12:21: Dete 9.19 † 12:24 12:24: Zhene 4.10 † 12:26 12:26: Azhe 2.6 † 12:29 12:29: Dete 4.24

katugu Yenɲele li yaa ka kiti kɔn kɛɛnre lifenne poro naa jataala naa nandaala pe na.

⁵ Yaga ka ye yee yaga penjara ti ndanlawa pi fannɲa ta ye na wa ye tangalomo pi ni. Eɛn fo, yaara nda ye ta, ye ti to mbe yala ye ni, katugu Yenɲele lo jate li yo fo:

Mi soɔn yaga fyew, mi se soɔn wa fyew.†

⁶ Ko ki ti we mbe ya mbe kotogo ta mbege yo fo:

We Fo wo wi yen na Sagafɔ we, mi se fyɛ.

Yinɲi senwee mbe ya pye na na?†

⁷ Yaa nawa tuun ye yekeele leele pe na, poro mbele paa keli ma Yenɲele senre ti yo ma ye kan we. Paa pe yinwege ki pye yege nɲa na ma saa ku, yaa jatere piin ki na. Yaa pe tagawa pi forogi.

⁸ Zhezu Kirisi nunɲba wowi male yunmbaan, naa nala, fo sanga pyew†.

⁹ Yaga ka ti pe ye fanla pe ye punɲo nagawa fonmbo cenle legere ni. Ki yen ma yon we koto to ti fannɲa ta Yenɲele li yinme po fannɲa na, kiga ka pye yaakara nɲasegele koro fannɲa na. Mbele pe maa tanri ki nɲasegele ke na pe fa tonli ta wa ke ni.

¹⁰ Saraga wosaga yen we yeri†, saraga wofenne mbele pe maa saara ti woo wa Zhufuye paraga go ki ni, ki kologo woro pe yeri pe yaara nda pe wo wa saraga ta ka.

¹¹ Zhufuyesaraga wofenne to wi ma ye yaayoro kasanwa ni wa laɲɲe kpoyi ki ni mboo wo saraga leele pe kapere ti kala na, eɛn fo, pe ma saa ki yaayoro kuro ti sogo wa leele pe censaga† ki punɲo na.

¹² Ko ki ti Zhezu fun wila jolo ma ku wa ca ki punɲo na, janɲo mbe

leele pe pye kpoyi wi yee kasanwa pi ni.

¹³ Ki kala na, ye ti waa kee wi korogo wa ca ki punɲo na, po tifaga yege nɲa na, wege nunɲba ki kun we yee ni.

¹⁴ Katugu ca woro we yeri laga tara na, nɲa ki yaa koro laga fo sanga pyew. Eɛn fo, ca nɲa kila paan wa, ko we yen na lagajaa, kosaga woro ko na.

¹⁵ Ki kala na, ye ti waa Yenɲele li sonni suyi ndee waa saraga woo li yeri Zhezu wi fannɲa na, ko koro wo yen fo waa li mege ki sonni suyi wa we yon.

¹⁶ Mbaa kajɲɲe piin mbaa ye yee sari ye kee yaara ti ni yaga ka fege ki na, katugu ki saara cenle to ti yen ma Yenɲele li ndanla.

¹⁷ Yaa ye yekeele pe senre ti nuru, yaa pe gbogo, katugu pe yen na ye yinɲe ke korosi, ma jen pe yaa ka pe tunɲo ki yege yo Yenɲele li kan ke kala na. Yaa pe senre ti nuru pe ta paa pe tunɲo ki piin nayinme ni, paga kaa ki piin yesanga ni. Nakoma ki yaa pye ye yeri tonli fu.

¹⁸ Yaa yenri we kan. We taga ki na ma yo we nawa jatere wi yen jɲɲe, katugu we yen naga jaa we tangalomo pi pye jembe yege ki ni fuun na.

¹⁹ Mi yen na ye yenri jɲɲe, fo yaa Yenɲele yenri na kan, janɲo mbe songoro mbe kari ye korogo fyaw.

Yenɲele yenrewe

²⁰ Yenɲele na li yen yeyinɲe kanfo, li we Fo Zhezu wi yen maa yirige wa kuulo pe sogowa, wo nɲa wi yen simbaala konrifɔ gbɔo wi kunwo pi fannɲa na, po mba pi

† 13:5 13:5: Zhou 1.5 † 13:6 13:6: Yuuro 118.6-7 † 13:8 13:8: Ko koro wo yen fo mbele pe taga Zhezu Kirisi wi na wila pe saga yunmbaan yege nɲa na, mbele paa tari wi na nala pa wi yaa pe saga ma, mbe mbele pe yaa ka taga wi na pe saga ma fun. † 13:10 13:10: Saraga wosaga nɲa ki senre ti yo ko ki yen tiparaga nɲa paa Zhezu wi wo ki na saraga we. † 13:11 13:11: Levi 16.27

yeresaga kan yɔn finliwɛ mbakoo pi yeri we.

²¹ Yɛnɛɛɛ li ye pye ye ya yaa nga fuun ki yɛn jɛɛɛ ki piin, janngo yaa li nandanwa kala li piin. Nga ki yɛn mali ndanla, ligi pye wa ye nawa Zhezu Kirisi wi fannnga na. Gbɔgɔwɔ mbe pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ sanga pyew! Anmiina.

Sɛnrɛ punjo woro naa sharaga

²² Sɛfɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri fɔ sɛnrɛ nda mi yo ye kan ma ye yeri, yeri kun ye yɛɛ ni, katugu nda mi yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ɲa wi ni ma torogo ye kan, tii tɔnlɔ.

²³ Mila jaa yege jɛn fɔ pɛ we sefɔ Timote wi wɔ wa kaso. Na wiga gbɔn laga na na fyaw, pa mi naa wo ni, we yaa pinlɛ mbe sa ye shari.

²⁴ Ye ye yɛkeele pe ni fuun pe shari naa Yɛnɛɛɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe ni. Sɛfɛnnɛ mbele pe yɛn wa Itali tara, pɛ ye shari.

²⁵ Yɛnɛɛɛ li yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni!

Sewε ɲa ZHAKI wila yɔnlogɔ ma torogo

Sewε wi nawa senre

Nanɲa ɲa paa pye na yinri Zhaki wo wila ki sewε ɲa wi yɔnlogɔ. Mbe yala kalege ki ni, Zhaki wila pye we Fɔ Zhezu wo nɔsepyɔ lenanɲa (Mati 13.35; Maki 6.3; Gala 1.19; 1 Koren 15.7). Wila pye Zheruzalemu ca legilizi yekelewe wo wa (Kapye 15.13-21; Gala 2.9). Zhaki wila wi sewε wi yɔnlogɔ maa torogo Izirayeli cengele ke ma yiri shyen koro kan. Izirayeli cengele ke ma yiri shyen ngele Zhaki wi yen na para ke senre na, koro ma ke yen fafafa Izirayeli cengele ke ma yiri shyen wele; εn fɔ Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, a pɛ pe yeε kan Zhezu wi yeri, poro senre wila yuun. Jɔlogɔ gbogɔ ɲa kila gbɔn pe na ki kala na, paa gbɔn ma jaraga tara sannda ti ni. Zhaki wo yege na, tagafenne poro pe yen Yenɲele li woolo jɛmbele wele.

Wa wi sewε wi ni, wi yen naga yenri pe yeri paa kala kunni pe yeε ni wa jɔlogɔ ki ni. Mbe taga wa ko na, wi yen naga yuun pe kan ma yo pe pye kajenmbele, pe pye go sogowo ni konaa paa tanri paa yala tagawa konɔ li ni. Wi yen na yerewe kaan penjagboro fenne pe yeri fɔ paga kaa pe yeε gbogo pe penjara ti kala na, nεε kotogo nii fyɔnwɔ fenne pe ni.

Wa sewε wi go konɲanɲa (1.1-27) ki ni, Zhaki wi yaa para kagala ngele na, wi yen na ke senre yuun.

Wa sewε go shyen wogo (2.1-26) ki ni, wi yen naga yuun sefenne pe kan ma yo pe pe yeε yingiwε jen, paga ka ti penjagboro fenne poro

mbe pe ndanla, pee fyɔnwɔ fenne poro panra.

Wa sewε wi go (3.1-4.12) laga ki ni, mbele pe yen na pe yeε jate kajenmbele, konaa naga jaa mbaa pele nari Yenɲele senre ti ni, Zhaki wi yen naga yuun pe kan fɔ pe yeε gbogowɔ naa kendige wogɔ ki yaga, paa pe senyoro ti korɔsi jɛngε.

Wa sewε wi go (4.13-5.6) laga ki ni, wi yen na penjagboro fenne pe nawa tuun naa fɔ pe pe yeε yingiwε jen yeε gbogowɔ pi ni.

Wa sewε wi kosaga (5.7-20) ki ni, Zhaki wi yen naga yuun pe kan ma yo pe yere nɲbanga wa jɔlogɔ ki ni, paa yenri mbele pe nawa pi tanga pe na pe kan konaa yambala pe kan.

Sewε wi yen ma kɔnɔ yege ɲga na

Sewε wi lesaga senre konaa sharaga 1.1

Kanɲbanra konaa wa-mawelewe 1.2-18

Mbege logo konaa mbege pye 1.19-27

Tagafɔ wi yinwege kala 2.1-26

Tagafɔ wi daga mbaa wi senyoro ti korɔsi 3.1-12

Tijinliwe mba pi maa yinrigi wa Yenɲele li yeri 3.13-18

Tagafenne pe tangalɔmɔ 4.1-5.6

Yerewe senre ta yege 5.7-20

Sewε wi torogo mbele yeri konaa pe sharaga

¹ Mi Zhaki, mi ɲa Yenɲele lo naa we Fɔ Zhezu Kiri si pe tunmbyee, mi yen naga sewε ɲa wi torogi yoro Izirayeli cengele ke ma yiri shyen ye kan, yoro mbele ye jaraga dunruya wi lagapyew we. Mi yen na ye shari.

Tagawa naa tijinliwe kala

² Sefenne, na wamawelewe cenle legere ka gbɔn ye na, yaa pi jate paa nayinme gbɔɔ kala yen;

³ katugu yège jèn ma yo na paga ye tagawa pi wa mbe wele, ki ma ye kan yaa kagala kunni ye yèe ni.

⁴ Εεν fò, ye ti ye kala kunmò yèe ni pi tunngo pye pigi yòn fili, janngo ye pye ye sin ye yòn fili, ye pye tægèlèsaga fu, yaraga kpe ka ka ye la.

⁵ Na kàa pye tijinliwè pi wa la ye ni, wi Yènnele li yènri pi ni, pa li yaa pi kan wi yeri; katugu Yènnele li maa leele pe ni fuun pe kaan legerè legerè nayinmè ni.

⁶ Εεν fò, wuu yènri tagawa ni wiga kaa singi; katugu lere ña kaa singi, wi ma pye paa kògòje tòmò pi yinriwè naa pi towo pi yèn, mba tifelege ki maa pi lee naa waa kanngeyège ki ni fuun ki na.

⁷ Ki lere cènle wiga kaa ki sònri ndèe wi yaa yaraga ka ta we Fò wi yeri,

⁸ katugu wi jatere wi yèn wi na shyen, wi woro ma yège sin wa wi tangalòmò pi ni fuun pi ni.

Fyònwò fò naa penjara taga kala

⁹ Sefò ña wi yèn fyònwò fò, wila wi yèe gbogo naa Yènnele lùu yirige we.

¹⁰ Ña wi yèn penjagbòrò fò fun wila wi yèe gbogo naa Yènnele lùu tirige we, katugu wi yaa ka toro paa yan fyènre yèn.

¹¹ Na yònlò kiga yiri ki yama gbòò pi ni, yan ki ma waga, ki fyènre ti ma toori, ki tiyònwò pi ma kò. Ki pyelòmò nungba pi na fun, penjagbòrò fò wi yaa ka kò mbe wò wa wi kapyegele ke sògòwò fun.

Wamawelewe naa kala na li ma lere le kapege

¹² Lere ña wi ma wamawelewe pi kun wi yèe ni, fèrèwè yèn wi woo; katugu na wiga wamawelewe pi kun wi yèe ni mbe

koro sinne mbe kò, wi yaa yinwege ta paa wunluwò njala† yèn, kò ñga Yènnele ligi yòn fòlò kòn mbe kan li yèn ma mbele ndanla pe yeri we.

¹³ Na wamawelewe ka gbòn lere wa mboo le kapege, wiga ka yo fò: «Yènnele lo li yèn nala waa na wele.» Katugu Yènnele li se ya wa mbe wele mbeli kapege, lo jate laa si lere wa mbe wele mboo le kapege.

¹⁴ Εεν fò, wamawelewe pi ma gbòn lere pyew wi na mboo le kapege, na wo jate wi yèera jogo pege kiga yiri wi ni mbaa wi fanla we.

¹⁵ Na jogo pege kiga kugbò le, ki mèe kapege se. Kapege kò ka ka le, kò mèe pan kunwò ni.

¹⁶ Sefenne, yoro mbele ye yèn mala ndanla, yaga kaa ye yèe fanla.

¹⁷ Yarikanra jènde ti ni fuun, naa boyan yaara tiyònro ti ni fuun, ti maa kaan we yeri na yinrigi wa yènnele na. Ti maa tinri na yinrigi wa Yènnele li yeri. Lo li yèn naayeri yanwa† pi Dafò we. Yènnele li se kannga, kanngasaga si woro li na mbe wò.

¹⁸ Li yinwege kan we yeri kaselege senre ti fannga na, ma yala li nandanwa kala li ni, janngo we pye kongbanmbala wa yaara nda li da ti sògòwò.

Yaa nuru, yaa ki piin

¹⁹ Sefenne, yoro mbele ye yèn mala ndanla, yaa nawa tuun ki wogo ñga ki na, fò: Ki daga lere nungba nungba pyew wila nuru fyafyaw, εεν fò, paga kaa para fyafyaw, paga si kaa nawa ngbanni jagajaga;

²⁰ katugu lere ña wi nawa pi yèn ma ngban, wila ya mbe ñga ki yèn ma sin Yènnele yège na ki pye.

† **1:12 1.12** Ki wunluwò njala cènle làa pye Girekiye poro wolo, na pàa pye na kaan lere wa yeri, ña wi ya sanmbala pe ni kala la na, paa fenge naa malaga yèn. † **1:17 1.17** Naayeri yanwa po pi yèn yònlò naa yènge naa wonngòlò wele.

²¹ Ki kala na, ye fyongɔ kapyege ki ni fuun ki yaga konaa nam-bewe pi ni fuun pi ni. Senre nda Yenɲele li sanri wa ye kotogo na, ye yenle ti na kotoyinɲe ni, katugu ti mbe ya mbe ye sho.

²² Yaa tanri Yenɲele li senre ti na, yaga ka pye ti logofenne ce, mbaa ye yee fanla.

²³ Katugu lere ɲa wi maa Yenɲele li senre ti nuru wila sila tanri ti na, wi yen paa lere ɲa wi maa yee yee ki wele duwale.

²⁴ Wiga kaa yee wele mbe ko, wi mee kari, wi yen yee ɲa na, wi mee fege le ki na teere.

²⁵ Een fo, Yenɲele li lasiri ɲa wi yen maa yee yon fili, wo ɲa wila ye piin lesele, na lere ɲa kaa wi cancan mbaa wele, mbe koro wi na, na wi suu senre ti logo mbe fege ti na, een fo, wi kaa tanri wi na, ki fo Yenɲele li yaa duwaw wi na wa wi kapyegele ke ni.

²⁶ Na lere wa kaa ki sonri wi yen Yenɲele konɔ li tangafɔ, na wi suu yon ki yingiwe jen, wi yen naa yee fanla, wi Yenɲele konɔ tangala li woro yaraga ka.

²⁷ Yenɲele konɔ tangala na li yen kpoyi ma pye fyongɔ fu we To Yenɲele li yee na, lo li yen: Mbaa pijiriwele poro naa nanɲunjaala pe wele, mbaa pe sari wa pe jologɔ ki ni konaa mboon yee yigi dunruya wi fyongɔ kagala ke ni.

2

Maga ka lere wo lere ni

¹ Sefenne, yoro mbele yaa tanri we fo Zhezu Kirisi ɲa wi yen gbogwo fo wi tagawa konɔ li na, yaga kaa lere woo lere ni.

² Ndee ki pye penjagboro fo wa pan ma ye wa ye sherigo ki ni te vegeɲe ni wi yombele li na, naa yariporo tiyonro ni wi yologɔ, na fyonwo fo wa ka pan mbe ye wa

fun, yariporo konrokoro ni wi yologɔ,

³ na yaga yariporo tiyonro fo wi gbogwo mboo pye fo: «Pan ma cen laga ki censaga tiyongɔ ɲa ki ni,» mbe si fyonwo fo wi pye fo: «Mboro mbe yere wame,» nakoma «Cen tara, na na tooro ti tanla.»

⁴ Ki ka pye ma, ye woro na leele woo leele ni ye yee ni, na kiti koon jatere pere ni wi le?

⁵ Sefenne, yoro mbele ye yen mala ndanla, yaa nuru na yeri: Yenɲele li dunruya ɲa wi fyonwo fenne pe wo, janɲo pe ta pe pye penjagboro fenne wa tagawa kala li ni, peli wunluwo pi ta, po mba laa pi yon folo kon mbe kan li yen ma mbele ndanla pe yeri we.

⁶ Een fo, yoro wo na, ye ma fyonwo fo wi tifaga! Ma si yala, penjagboro fenne poro pe yen na ye jolo, na ye tilele na kee ye ni wa kiti konfenne pe yee sogowo.

⁷ Poro wele pe maa senpere yuun Zhezu mege tiyongɔ ɲa Yenɲele li kan ye yeri ki na.

⁸ Na ye kaa tanri wunluwo pi lasiri wi na mbaa wi yon finli, paa yee ɲa na Yenɲele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «*Ma lewee yenle wi daga mboon ndanla paa yee ɲa na mwo yee ndanla*†,» kona ki tiyongɔ ko yaa piin.

⁹ Een fo, na ye kaa lere woo lere ni, kona, ye yen na kapege piin, a Yenɲele li lasiri wi yen na ye jeregi, katugu ye yen naa jogo.

¹⁰ Lere ɲa fuun kaa Yenɲele li lasiri wi ni fuun wi tanri mbaa wi yon fili, mbe si lasiri wi ngasegele ke nunɲba jogɔ, kona, wi ke ni fuun ke jogɔ.

¹¹ Katugu Yenɲele na ligi yo ma yo fo: «*Maga ka jataga pye,*»† ligi yo fun ma yo fo: «*Maga ka lere gbo*»† Ki kala na, na ma woro

na jataga piin, na maga lere gbo, kona, ma Yenñele li lasiri wi jɔɔ.

¹² Yaa para, yaa piin paa leele mbele yen Yenñele li yaa kiti kɔn pe na mbe yala lasiri ña wi ma lere pye lesee wi ni.

¹³ Lere ña wi woro na leele sanmbala pe yinriwe taa, na Yenñele liga kaa jaa mbe kiti wi kɔn wi na, li soo yinriwe ta. Leele yinriwe taga ki ma fanñga ta kiti wi na.

Tagawa naa kapyegele senre

¹⁴ Sefenne, na lere wa ka yo fɔ tagawa yen wi ni mbe sigi ta wi sigi naga wa wi kapyegele ke ni, yingi ki yaa yɔn wi kan? Ki tagawa pi mbe ya mboo sho le?

¹⁵ Na yaripɔɔ kala ka pye sefo nana, nakoma sefo jele wa na, na pilige pyew yaakara ti woro wi yeri,

¹⁶ na ye ni wa kaa pye mbe yo fɔ: «Ta kee yeyinñe na! Ma sa yaripɔɔ le moɔ wire ti weri, ma li ma tin!» Mbe sigi ta wi suu wire ti kala yɔnyaara ti kan wi yeri, yingi ki wogo ñga ki yaa yɔn?

¹⁷ Pa tagawa pi yen ma fun, na piga koro pi yee na, na pi woro na pi yee nari wa kapyegele ke ni, pi ma ku†.

¹⁸ Een fɔ, kana lere wa yaa yo fɔ: «Mboro wo na, tagawa yen ma yeri, mi wo na kapyegele yen mi yeri. Ma tagawa pi naga na na kapyegele fu, mi wo na, mi yaa na tagawa pi naga ma na wa na kapyegele ke ni.»

¹⁹ Ma taga ki na ma yo Yenñele li yen nunñba pe, ko yɔn. Gboshugulo pè taga ki na ma fun, ki kala na, pe maa fye na seri.

²⁰ Mboro ña lembige, ma daga mbege jen fɔ tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma pye kayɔngɔ fu?

²¹ Yingi na Yenñele làa si we tele Abirahamu wi jate lesinñe? Wi kapyegele koro kaa ti, naa wila

wi pinambyɔ Izaki wi wo saraga Yenñele li yeri wa saraga wɔsaga ki na we.

²² Ma maga yan fɔ wi tagawa po naa wi kapyegele ke ni, kaa pinle na tunñgo piin ja, a wi kapyegele koo tagawa pi kan pi yɔn fili.

²³ Nga Yenñele senre sewe wi yen na yuun, pa kigi yee yɔn fili yeen fɔ: «Abirahamu wi si taga Yenñele li na, ki kala na, a Yenñele li ñee wi jate lesinñe†,» maa yeri li wɔnlo.

²⁴ Ki kala na, ye maga yan fɔ Yenñele li maa lere wi jate lesinñe wi kapyegele koro kala na, wi tagawa po nunñba kala ma.

²⁵ Nanjaa Arahabu pa wi wogo kila pye ma fun. Yenñele làa wi jate lesinñe wi kapyegele koro kala na, katugu wila Zhufuyepitunmbolo pe yigi tiyɔngɔ, ma kaa pe saga, a pè songɔɔ ma kologo ka yee le ma kari.

²⁶ Yee ñga na senwee wi wire tiga pye yinne fu, ti ma ku, ki pyelomo nunñba pi na, na tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma ku.

3

Ngayinne senre

¹ Sefenne, ye legere ka kaa ki jaa mbe pye nagafenne, katugu yege jen ma yo woro mbele we yen nagafenne, kiti wi yaa ka ngban woro na mbe we.

² We ni fuun we maa punñgu pyelomo legere ni. Na lere ña woro na punñgu wa wi senyoro ti ni, ko fɔ wo sin ma yɔn fili. Wi mbe ya mboo yee yingiwɛ jen.

³ We maa karafeye pe nii wa shɔnye pe yɔnrɔ ti ni, jango paa nuru we yeri. Kiga pye ma, we ma ya na pe wire lombondo ti kɔnri.

⁴ Ye tonmɔkɔɔɔ fun ti wele. Ti yen ma tugbolɔ fɔ jenñe, tifelingborɔ ti maa ti wɔnrɔgi na kee ti ni. Een fɔ, konaa ki ni

† 2:17 2.17 Ko kɔɔ wo yen pila ya kala yɔn.

† 2:23 2.23: Zhene 15.6

fuun, ti fevenne pe maa ti sinni tɔnmɔkɔrɔ mbirige jeele ni na kee ti ni wa laga nga pe maa jaa we.

⁵ Lere wi ngayinne fun li yen wire ti laga jeele ka, een fo, li maa kagbogolo yuun na li yee gbogo.

Ye kason jeele li wele, li ma si ya ma kologo gbenge ki yigi maga sogol!

⁶ Ngayinne fun li yen paa kason yen. Li yen ma yin kapere pyew ti ni. Li censaga ki yen wa we wire ti ni na ti lombondo ti kaan, a tila fyongɔ kagala piin. Li maa kason nii we yinwege sanga wi ni fuun wi ni, nga ki maa paan na yinrigi wa jaganama wi ni.

⁷ Wongaala mbele fuun pe yen tɔrɔrɔ tijere tijere ni, naa sannjere ti ni, naa yaara nda ti maa fulolo lara na ti ni, naa tɔnmɔ yaara ti ni, ti cengele ke ni fuun lere wi mbe ya mberi koro, wiri koro mako.

⁸ Een fo, ngayinne le, lere kpe na ya mbe lo yingiwe jen. Li yen yaripege nga lere se ya koro. Li yen ma yin shɔnrɔ ni, nda ti maa leele kuun.

⁹ We ma ngayinne li tege na we Fo nga wi yen we To wi sonni li ni. We mali tege fun na leele pe dangi, poro mbele Yenjele li da ma pe pye li yanlee we.

¹⁰ Wa yɔn nungba ki ni, Yenjele li sonmɔ senre naa dangi senre ti maa yinrigi wa. Sefenne, kii daga kila piin ma.

¹¹ Tɔnmɔ taan naa tɔnzorowo pi se ya pinle mbaa pulo wa lawege nungba ki ni.

¹² Na woolo, figiye tige ki se ya mbe oliviye tige pyo se. Eezen tirige ki se ya mbe figiye tige pyo se. Ki pyelomɔ nungba pi na fun, lawege nga ki tɔnmɔ pi yen ko ni, ki se ya mbe tɔnmɔ taan pulo.

Tijinliwe mba pi maa yinrigi wa yenjele na

¹³ Ambɔ wi yen tijinliwe fo naa kajenje ye ni? Ki fo wigi naga

wa wi kapyegele koro naa wi tan-galomɔ jembe pi ni, kotoyinjege naa tijinliwe ni.

¹⁴ Een fo, na yenjapege naa kashara ka pye wa ye kotogo na, yaga kaa ye yee gbogo, mbaa finlele mbe je kaselege ki na.

¹⁵ Ki tijinliwe cenle po ma pi yen mba pi maa yinrigi wa yenjele na. Ki tijinliwe pi yen laga tara to ni. Pi yen senwee piile poro woo naa gboshugulo woo.

¹⁶ Ko ki ti yenjaga naa kashara jatere wiga pye laga nga na, kafaara naa tipewe pi cenle pyew pi ma pye wa fun.

¹⁷ Een fo, tijinliwe mba pi maa yinrigi wa yenjele na na paan, ki kongbannga, pi yen kpoyi, ko pungo na, pi yen yeyinjege ni, ma pye pow, ma pye tanwa jaga ni leele pe ni. Pi ma pye leele yinriwe taga ni, na kapyere jende piin. Pila lere wo lere ni, pila la kopiire piin.

¹⁸ Leele mbele pe maa yeyinjege nii leele pe sogowo na pe yee mari, na pe kagala ke piin yeyinjege na, tonli nga pe ma ta wo wi yen yinwege nga ki yen ma sin.

4

Dunruya wi weenre kala

¹ Maara naa kendige nga ki yen ye sogowo, ti maa yinrigi se? Pa ti maa yinrigi wa kagala ngele ke la maa ye taa ke ni na wiin wa ye wire ti ni.

² Ye maa yarilegere jaa, ye seri ta, ki kala na, ye yen legbolele. Ye yeege maa yinrigi yarilegere na, ye se ya mberi ta. Kendige naa maara yen ye sogowo. Yaraga nga yaa jaa ye sege ta, katugu ye woro naga yenri Yenjele li yeri.

³ Na ye ka sila yenri Yenjele li yeri, ye se ta, katugu ye maa yenri jatere nga ni wii yɔn. Yaraga nga ye maa yenri, ye maa jaa mbege

tege mbaa ye kandaanra piin ki ni CE.

⁴ Yoro keenre lifenne wele†! Ye sigi jen mbe jen mbe yo na yaga pye dunruya yaara ti wonlo, kona, ye yen Yenjele li jugu wi le? Lere na kaa jaa mbe pye dunruya yaara ti wonlo, wi ma pye Yenjele li jugu.

⁵ Yaga kaa ki jate ndee Yenjele senre sewe wi yen na nga yuun ki yen jaga, ki nga fo: «Yinne na Yenjele li le we ni li kala na, we yen mali ndanla, fo a li yen yenjaga ni we kala na.»

⁶ Een fo, Yenjele li yen na yinme kaan we yeri, mba pi gbogo naa ma we, katugu Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Yenjele li yen na wiin mbele pe maa pe yee gbogo pe ni. Een fo, li yen na yinme kaan mbele pe pe yee tirige pe yeri†.»

⁷ Ki kala na, yaa nuru Yenjele li yeri, yaa Sotanla wi wiin, pa wi yaa fe mbe laga ye na.

⁸ Ye fulo Yenjele li tanla, pa li yaa fulo ye tanla. Yoro kapere pyefenne wele, ye ye keyen yi pye kpoyi yeyi wo wa kapere ti ni. Yoro kopiire fenne wele, ye ye koto ro ti pye kpoyi.

⁹ Ye ti ye nawa pi tanga ye na, ye yee san yaa gbele. Ye ye titegere ti kannga gbeere. Ye ye nayinme pi kannga yesanga.

¹⁰ Ye ye yee tirige we Fo wi yeege na, kiga pye ma, wi yaa ye yirige.

Yaga kaa kiti koon sefenne pe na

¹¹ Sefenne, yaga kaa senpere yuun ye yee na. Lere na ka senpere yo sefo wa na, nakoma mbe kiti kon wi na, kona, wi senpere yo Yenjele li lasiri wi na ma kiti kon wi na. Na maga si kiti kon lasiri wi na, kona, ma woro

wi tangafu naa, een fo ma yen na kiti koon wi na.

¹² Yenjele lo nungba li yen lasiri wi kanfo naa kiti konfo. Lo nungba lo li mbe ya mbe lere sho, lo li mbe si ya mbe lere jogo. Een fo, mboro wo yen ambo mbe sila kiti koon ma lewee yenle wi na?

We yinwege ki yen Yenjele lo kee

¹³ Yaa nuru na yeri yingo, yoro mbele ye maa yuun fo: «Nala, nakoma goto we yaa kari wa cagbogo tasilan ki ni, we yaa sa yele nungba pye wa, mbe safari wa mbe penjara ta.»

¹⁴ Ma si yala, kala na li yaa pye wa ye yinwege ki ni goto, ye sili jen! Ye yen paa fonggo yen, nga ki ma wo wagati jenri ni, mbe si kon le teere.

¹⁵ Nga ki ja daga yaa yuun ki nga: «Na Yenjele li ka yenle, na waga koro yinwege na, pa we yaa nga ki pye, nakoma mbe nga ko pye.»

¹⁶ Een fo, yingo, ye yen na ye yee gbogo na ye yee nari. Ki yee gbogowo cenle mba pi woro ma yon.

¹⁷ Lere na wi kajenge pyege ki jen, wi si woro naga piin, ki ma pye kapege ki fo wi kan.

5

Penjagboro fenne pe yerewe

¹ Yoro penjagboro fenne wele, yaa nuru na yeri yingo! Yaa gbele yaa jeen jologo kagala ngele ke yaa ye ta ke kala na.

² Ye penjagboro ti fonggo, a ndonno ye yariporo ti ka.

³ So wi ye ye te naa ye warifuwe wi ni. Naa so wi ye ti ni, ki yaa pye seraya ye kala na mbe ye wire ti jogo paa yeege nga na kason ma yaraga jogo we. Ye penjagboro

† 4:4 4.4: Ki leele pe yen keenre lifenne katugu paa senre nungba yo. Pe ma yo Yenjele li pe ndanla, ma si yala dunruya yaara to ti pe ndanla. † 4:6 4.6: Yomi 3.34 † 5:3 5.3: Piliye pungo woyo yan senre tila yuun, yo yi yen dunruya koyege ye.

gbogolo ye yee kan ki piliye punjo woyo† yan yi ni.

⁴ Tunmbyeele mbele pè tunjo ki pye wa ye keere ti ni, yee pe sara wi kan pe yeri. Ye nungholo jan pe gbeere ti yeri! Mbele pe yen na ye yarilire ti koon, Yennele li pe gbeere ti logo, lo li yen we Fo na wi yen yawa pi ni fuun fo.

⁵ Ye legboolo lige li laga tara ti na, ma katanra pye. Ye li ma toro paa yaayogo yen, nga pè kan ki ka ma toro naga gbosanga wi singi.

⁶ Ye kiti kon lesinje wi na maa gbo, wii si ye win.

Mbaa kagala kunni ye yee ni konaa yenrewe

⁷ Sefenne, yaa kagala kunni ye yee ni fo we Fo wi sa pan. Yege wele paa yege nga na kere konfo wi maa tara yarilire tiyoro ti singi naga kunni wi yee ni. Wi maa ki kunni wi yee ni jenge fo wi sa tisara konjbannda to naa tisara punjo woro ti ta.

⁸ Yoro fun, yaa kagala kunni ye yee ni ma, ye kotogo ta, katugu we Fo wi panga ki yongo.

⁹ Sefenne, yaga kaa kongori ye yee na, jango Yennele liga ka kiti kon ye na. Kiti konfo wi yongo, wi yen ma yere le go yon ki na.

¹⁰ Sefenne, Yennele yon senre yofenne mbele pè para we Fo wi mege na, ye nawa to pe na. Jologo nga pè jolo, naa kagala ngele pè kun pe yee ni, yaa piin ma fun.

¹¹ Ye wele, mbele pè wamawelewe pi kun pe yee ni ma koro sinmbele, we yen naga yuun ma yo pè feri. Zhobu wila jologo nga kun wi yee ni ki wogo pege senre yo, a yege logo. Wi jologo ki kosaga, Yennele laa kajege nga pye maa kan yege jen, katugu Yennele li leele yinriwe taga naa li kajege pyege ki gbo.

¹² Sefenne, nga ki gbo ma we ki ni fuun na, ko yen fo yaga ka

wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri wi na, nakoma tara ti na. Yaga si ka wuguro ta yege pye. Een fo, ye yo ee, na kala li ka pye «ee», nakoma ayoo, na kala li ka pye «ayoo», jango Yennele li kiti wiga ka to ye na.

¹³ Na kaa pye lere wa yen na jolo ye ni, wila Yennele li yenri. Na kaa pye wa nawa yen ma yinngi, wila yuuro shoo wila Yennele li sonni.

¹⁴ Na kaa pye lere wa na yaa ye ni, wi legilizi lelele pe yeri pe pan pe Yennele yenri wi kan pe sinne fa wi na we Fo wi mege ki na.

¹⁵ Ki Yennele yenrewe mba pè yenri tagawa ni, pi yaa yanja wi sagala. Pa we Fo wi yaa yambagawa kan wi yeri. Na kaa pye wi kapere pye, pa ti yaa kala yaga wi na.

¹⁶ Ki kala na, yaa ye kapere ti yuun yaa ye yee kaan, yaa Yennele li yenri yaa ye yee kaan, jango ye ta ye sagala. Lesinje wi Yennele yenrewe mba wi yenri kaporo ni, pi yen fannga ni fo jenge.

¹⁷ Eli wila pye senwee paa we yen. Wila Yennele li yenri kaporo ni ma yo tisaga kiga ka pan. Tisaga kii pan laga tara ti na maga yigi fo yele taanri naa yenge kogoloni.

¹⁸ Ko punjo na, a wi Yennele li yenri naa, a tisaga ki pan, a tara ti yarilire ti yon.

¹⁹ Sefenne, na wa ka punjo ye ni mbe kaselege kon li wa, na wa kaa saga wi ka songoro mbe pan wa li ni naa,

²⁰ yege jen ye yo fo lere na ka kapege pyefo wa songoro mboowo wa kombege nga wi punjo ki ni, wi yaa ki kapege pyefo wi yinne li sho kunwo pi ni, mbege kan wi kapere leger mbe kala yaga wi na†.

† 5:20 5.20: Yomi 10.12

Sewε konɓanna ŋa PYERI wila yonlogɔ ma torogo

Sewε wi nawa senre

Zhezu wi pitunŋɔ Pyeri wo wila ki sewε ŋa wi yonlogɔ maa torogo. Pyeri wila pye Zhezu wi pitunmbolo ke ma yiri shyen mbele wila wo wo wa. Pyeri wo paa pye na jate pe ni ma wε. Pyeri mege ki yen Girekiye senre ni, ki koro wowi ŋa walaga. Zhezu wo wila Pyeri mege ki taga wi na. Eburuye senre ti ni wi mege ko layi ŋga Simo. Pyeri wila pye Galile tara fenne woo ma yiri wa Betisayida ca (Zhan 1.43). Pyeri wo naa wi nɔsepyo lenaŋa Andire wi ni paa pye ŋgbanra wɔfenne wa Galile logbogo ki ni. Eɛn fo, naa Zhezu wila kaa pe yeri ma yo pe pye wi forogofenne, a pe si ŋgbanra wɔmɔ pi yaga mee taga wi na. Naa paa kaa Zhezu wi gbo, a wi yen ma yiri, ma kari wa yenjele na, Sentanra nda ti yen na para wi wogo na, a Pyeri wi siri yari wa Zheruzalemu ca, naa wa Zhude tara konaa wa Samari tara. Mbe yala kalege ki yen na ŋga yuun ki ni, Pyeri wila kari fo wa Oromu ca. Pa paa wi gbo wa; paa wi kan tiparaga na maa gbo.

Laga ki sewε ŋa wi ni, Pyeri wigi yo we kan ma yo Siliven ŋa pe yinri Silasi wo wila ki sewε ŋa wi yonlogɔ wi kan (5.13). Tagafenne mbele pe gbon ma jaraga tara ta yege ni, Pyeri wila sewε wi yonlogɔ maa torogo poro kan. Nala pa ki tara ti yen wa Turiki tara ti ni (1.1)

Ki sanga wi ni tagafenne mbele paa pye wa ki lara ti ni, paa pye na pe jolo fo jenge. Ko kala ki ti Pyeri wila ki sewε ŋa wi yonlogɔ mbe kotogo kan pe yeri.

Wa sewε wi go (1.2-12) laga ki ni, Pyeri wi yen na tagafenne pe nawa tuun fo Yenjele li yaa ka pe sho, konaa li korogo tege pe kan wa yenjele na. Pe yaa ka ki korogo ki ta, na Zhezu wiga ka songoro mbe pan pilige pungo wogo ki na we. Ki kala na, na kanɓanra ka gbon pe na, pe daga mbe yere jenge wa tagawa pi ni.

Wa sewε wi go (1.13-2.10) laga ki ni, Pyeri wi yen naga yenri tagafenne pe yeri paa pe yinwege ki piin ki pye kpoyi.

Wa sewε wi go (2.11-4.9) laga ki ni, Pyeri wi yen na pe yenringbanga yenri fo pe tangalomɔ pi pye jembe wa mbatagambala pe sogowo konaa poro ye jate pe ye sogowo. Pe daga mbaa Kirisi wi forogi, wo ŋa wi jolo ali maga ta wii kapege kpe pye.

Wa sewε wi kosaga (5.1-14), Pyeri wi yen na yerewe kaan tagafenne poro naa yekele pe yeri, konaa ma sharaga jenri taga wa.

Sewε wi yen ma kɔnlo yege ŋga na

Sewε wi lesaga senre konaa sharaga 1.1-2

Showo pi yen na jigi tagasaga ŋga kaan 1.3-12

Tagafenne pe yinwege ki daga mbe pye kpoyi 1.13-2.10

Tagafenne pe tangalomɔ wa mbatagambala pe sogowo 2.11-4.6

Tangalomɔ wa gbogolomɔ woolo pe sogowo 4.7-5.14

Sewε wi torogo mbele yeri konaa pe sharaga

¹ Mi Pyeri, mi ŋa mi yen Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, muwi mila ki sewε ŋa wi torogi yoro mbele Yenjele li wo ye kan, yoro mbele ye jaraga ma pye nambanmbala wa Pon, naa Galasi, naa Kapadosi,

naa Azi konaa Bitini kindaye pe ni we.

² We To Yenñele li ye wɔ ma yala nga lãa kɔn ma tɛge faa ki ni, jango ye pye li woolo Yinnekpoyi li fannnga na, yaa Zhezu Kirisi wi senre ti nuru, wi kasanwa pi ye pye kpoyi.

Yenñele sa yinne naa yeyinñge kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

*We jigi tagasaga
ki yen yinwege wogo*

³ Ye ti waa Yenñele li sonni, lo na li yen we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Pa li kaa we yinriwe ta jɛnge we, a li si yinwefɔnnɔ kan we yeri Zhezu Kirisi wi yenne ma yiri wa kunwɔ pi ni pi fannnga na. Ki pye ma, jigi tagasaga yinwege wogo yen we yeri.

⁴ A wɛ si kɔrɔɔ ta nga ki se jɔɔ, ki se cɛn fyɔngɔ ni, ki tiyɔnwɔ pi se kɔ. Ki kɔrɔɔ ki yen ma tɛge ye kan wa yenñele na,

⁵ yoro mbele Yenñele li yawa pi yen na ye kɔrɔsi, ye tagawa pi fannnga na fɔ shɔwɔ pi sa pan. Ki shɔwɔ we, Yenñele lɔu gbɛgele maa tɛge mboo naga dunruya kɔsanga ni.

⁶ Ki shɔwɔ pi kala na, ye yen na yɔɔri fɔ jɛnge, ali maga ta yinñɔ ki daga ye pye yesanga ni wagati jenri ni, wamawelewe cɛnle legere nda tila ye taa ti kala na.

⁷ Ti go ko yen mbe ye tagawa pi wa mbe wele, mboo tiyɔnwɔ pi jen. Tɛ wi yen yarikɔɔ, ma si yala pe maa wa ma wele wa kason ki ni. Ki pyelɔmɔ nunɔba pi na, ye tagawa mba pi yɔn ma we tɛ wi na, pe maa wa ma wele, jango pi pye sinmbe. Kiga pye ma, pa ye yaa sɔnmɔ, naa gbeme, naa gbɔɔwɔ ta, na Zhezu Kirisi wiga kaa yɛe naga sanga ŋa ni we.

⁸ Wi yen ma ye ndanla ali maga ta ye faa yan gbɛn. A ye taga wi na

maga ta ye woro naa yaan yinñɔ. Ki kala na, ye nayinne gbɔɔ ta na yɔɔri, ki nayinne pi gbɔɔ fɔ lere se ya mboo kɔrɔ yɔ senre ni,

⁹ katugu tagawa pi tɔnli yɔo ta, wo wi yen ye yinñgele ke shɔwɔ we.

¹⁰ Ki shɔwɔ we, Yenñele yɔn senre yofenne paa ki lagaja mboo kɔrɔ jen, ma yewe pi wogo na fɔ jɛnge. A pɛ Yenñele li yɔn senre yo yarikanga nga li mbaa kan ye yeri ki wogo na.

¹¹ Kirisi wi Yinne na lãa pye pe ni, lãa kagala ngele naga pe na, paa pye naga nɔgbanga mbe ke pyesanga naa ke pyelɔmɔ pi jen; katugu, faa, ki Yinne lãa pye na Kirisi wi jɔlɔɔ wogo ki yari, konaa gbɔɔwɔ mba wi mbaa ka ta ko punɔ na pi ni.

¹² Yenñele lãa ki naga li yɔn senre yofenne pe na ma yo kagala ngele lãa kan pe yeri paa yuun, ke sila pye poro kpaw wogolo, ɛɛn fɔ, kaa pye yoro wogolo. Ki kagala wele, Sentanra ti yofenne pɛ ke yari koni ye kan Yinnekpoyi li fannnga na, lo na Yenñele li tun ma yiri wa naayeri we. Mɛrɛgeye poro na, paa ki jaa mbe ki kagala ke yan mbe ke jen.

*Tagafenne pe tangalɔmɔ pi
daga
mbe pye kpoyi*

¹³ Ki kagala ke kala na, ye ye jatere wi gbɛgele yoo tɛge. Ye koro yenmbele†. Ye ye jigi wi ni fuun wi taga yinne mba pi yaa ka kan ye yeri, na Zhezu Kirisi wiga kaa yɛe naga pi na.

¹⁴ Yaa Yenñele li senre ti nuru. Jogo kagala ngele kaa pye ye ni faa maga ta ye yen kambajenmbele, yaga kaa taanri mbaa yala koro ni.

¹⁵ ɛɛn fɔ, ye pye kpoyi wa ye tangalɔmɔ pi ni fuun pi ni, paa

† 1:13 1.13: **Mbe koro yenmbele:** Ko yen mbe gbɛgele mbe cɛn ki cɛnwɛ.

Yenñele na li ye yeri li yen kpoyi we.

¹⁶ Katugu ki yen ma yonlogɔ wa Yenñele senre sewe wi ni ma yo fɔ: «Ye pye kpoyi, katugu mi yen kpoyi†.»

¹⁷ Wa ye yenrewɛ pi ni, ye maa Yenñele li yinri ye To, lo na li maa kiti koon leele pe ni fuun pe na, na yala pe kapyere ti ni, laa lere wo lere ni. Ki kala na, wa wagati ña fuun wi koro ye pye laga dunruya wi ni, yege naga wa ye tangalomɔ pi ni fɔ ye yen na fye Yenñele li yege.

¹⁸ Katugu Yenñele li ye go sho ye tonli fu tangalomɔ mba yè ta ye teleye pe yeri pi ni, paa yege ñga na yège jen we. Lii ye go sho yaara nda ti ma jɔgɔ to ta ni, paa penjara naa te yen.

¹⁹ Ayoo, li ye go sho Kirisi wi kasanwa sonñgbanga woo po ni. Wo wi pye paa simbapyɔ yen, ña wi yen tulugo fu naa fyongɔ fu.

²⁰ Yenñele laa Kirisi wi wo na dunruya wi fa da gben, lùu naga ki wagati pungo woo ña wi ni, ye yonwo po kala na.

²¹ Yè taga Yenñele li na wo fanñga na. Lo lùu yen maa yirige wa kunwo pi ni ma gbogowo kan wi yeri. Kì pye ma, a yè si ye tagawa naa ye jigi wi taga Yenñele li na.

²² Ye ye nawa pi pye kpoyi kaselege senre nda yè le to ni, ye sefenne pe ta pe ye ndanla sɔbe ni wa tagawa pi ni. Ki kala na, ye ye ye ndanla jenñge ye kotogo ki ni fuun ni.

²³ Katugu yè yinwefonñgɔ ta Yenñele li senre nda ti yen yinwege woro naa kosaga fu to fanñga na. Kì pye ma, ye woro to ña wi ma ku wo piile, eɛn fɔ, ye yen to ña wi se ku wo piile.

²⁴ Ki yen paa yege ñga na Yenñele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Leele pe ni fuun pe yen paa yan yen.

Pe tiyonwo pi ni fuun pi yen paa yan fyennre yen.

Yan ki ma waga, ki fyennre ti ma kaanla ma toori.

²⁵ *Eɛn fɔ, we Fɔ wi senre ti yaa koro wa fɔ sanga pyew.†*

Ki senre to ti yen Sentanra nda paa yo ma ye kan we.

2

Sinndelege yinwege wogo naa Yenñele li leele kpoyi wele

¹ Ki kala na, ye nambewe pi ni fuun pi yaga, naa yagbogowo pi ni fuun, naa kopiire ti ni, naa yenjaga ki ni konna lesangara senre ti ni.

² Ye pye paa piyengɛle yen: Yenñele senre nda ti yen paa nono jennɛ yen, ti la mbaa ye taa paa yege ñga na yinriwe la ki ma piyenle li ta we, janngo ye kaa wo ye le ye showɔ pi ta pew.

³ Katugu yege ñga na we Fɔ wi yen ma yon, yege jen makɔ.

⁴ Ye fulo we Fɔ wi tanla, wo ña wi yen sinndelege yinwege wogo. Leele paa je ki na, eɛn fɔ, Yenñele ligi wo, a kì pye sonñgbanga wogo li yege na.

⁵ Yoro fun ye fulo wi tanla ye pye paa sinndeere yinwege woro yen. Pe ye tege pe Yinnekpoyi li yungbogɔ ki kan, janngo ye pye saraga wofennekpoyi, mbaa Yinnekpoyi saara woo Yenñele li yeri Zhezu Kirisi wi fanñga na, to ti yen ma Yenñele li ndanla.

⁶ Kì pye ma, Yenñele senre sewe wi yen na ñga yuun ki ñga fɔ:

Ye wele, mi sinndelege sonñgbanga wogo wo, mi yen naga teri wa Siyon ca paa go yenle sinndelege kongbanñga yen.

Lere ña ka taga ki na wo se fere sho fyew.†

† 1:16 1:16: Levi 19.2 † 1:25 1.24-25: Eza 40.6-8 † 2:6 2.6: Eza 28.16

7 Ki kala na, ki sinndelege ki yen sonngbanga wogo yoro tagafenne ye kan. Een fo, mbele pee taga ki na, ki yen ma yonlogɔ wa Yenjele senre sewe wi ni ma yo fo:

*Go wafenne pè je sinndelege nga na,
ko ki pye go yenle li sinndelege kongbannga ye.†*

8 Ki yo naa wa Yenjele senre sewe wi ni laga ka na ma yo fo:

*Ki yen sinndelege nga ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na,
ma pye walaga nga ki maa leele jaanri.†*

Pè kurugo, katugu pee yenle mbe taga Yenjele li senre ti na. Pa ki wogo kila kon ma tege pe kan ma.

9 Een fo, yoro wo na, ye yen cenle na Yenjele li wo, ma pye Wunlunana wi saraga wofenne; ye yen cenle na li yen kpoyi ma pye Yenjele li woolo. Li ye go sho, jango yaa li kagbogolo ke yari. Lo li ye yeri ye yiri wa wowo pi ni ye ye wa li yanwa gbɔɔ pi ni.

10 Faa ye sila pye Yenjele li woolo, een fo koni, ye yen li woolo. Faa Yenjele li sila ye yinriwe ta, een fo koni, li ye yinriwe ta.

*Yaa tanri
paa Yenjele li tunmbyeele yen*

11 Na wenne, ye yen nambanmbala ma pye cenfenne laga tara ti na, ki kala na, mila ye yenri fo: Ye ye yee yingiwe jen wire ti jogo kagala ke ni, ke maa malaga gbɔɔn ye yinngede ke ni.

12 Yaa tanri tangalomo jembe na mbele pee sheri pe sogowo, kiga pye ma, ali na pe kaa ye mepege yinri mbe yo ye yen kapege pyefenne, pa pe yaa ka ye kapyere jende nda yaa piin ti yan mbe Yenjele li gbogo ti kala na, na liga ka pan pilige nga ni we.

13 Leele mbele pe yen fannga fenne, yaa pe fannga ki ni fuun

ki gbogo we Fo wi kala na. Yaa wunlumbolo to wi gbogo, wo na wi yen ma cen fannga fenne pe go na we.

14 Yaa gboforoneriye pe gbogo, poro mbele wunlumbolo to wi tun pe saa kapere pyefenne pe jolo paa kajenge pyefenne pe sonni we.

15 Nga Yenjele li yen na jaa koyi nga fo leele mbele pe yen kambajenmbele ma pye lembire, ye pe yonro ti ton pe na ye kajenge nga yaa piin ki ni.

16 Yaa tanri paa lesele yen, konaa ki ni fuun, yaga ka ye lesewe pi le mbaa kapege ki piin larawa. Een fo, yaa tanri paa Yenjele li tunmbyeele yen.

17 Yaa leele pe ni fuun pe gbogo, ye tagafenne yeenle pe ye ndanla. Yaa fye Yenjele li yege, yaa wunlumbolo to wi gbogo.

Kirisi wi jolɔɔ ki yege nagawa

18 Yoro tunmbyeele wele, yaa ye teele pe senre ti nuru yaa pe gbogo jenge. Teele mbele pe yen jembele ma pye kotoyinngede ni, yaga kaa poro nungba gbogo, een fo, ali mbele pe yen nambewe fenne fun o;

19 katugu jolɔɔ nga kii daga lere wi jolo, na wi kaa ki jolo mbege kun wi yee ni Yenjele li yege fyere ti kala na, ki wogo ki yen ma yon.

20 Na paga ye gbɔn ye kapere pyege kala na, a yege kun ye yee ni, yingi sonno ye yaa ta wa ki wogo ki ni? Een fo, na ye kaa jolo ye kajenge pyege ki kala na, a yege kun ye yee ni, ki wogo ki yen ma yon Yenjele li yege na.

21 Ko mege ki ti Yenjele li ye yeri, katugu Kirisi wo jate wi jolo ye kala na maga yege naga ye na, jango yaa tanri wa wi tuuro ti ni.

22 *Wi sila kapege kpe pye, yag-bogowo senre kpe sila yiri wa wi yon†.*

23 Naa paa wi tegele, wi sila ki tegele li songoro pe na. Naa paa wi jolo, wi sila senngbanra yo mbe wa pe na, een fo, wila wi yee le Yenjele li kee, lo na li maa kiti sinje koon we.

24 *Kirisi wo jate wi we kapere ti le wi wire ti ni wa tiparaga ki na,*

janjo waga kaa we yinwege ki piin naa wa kapege ki ni,

een fo, waa we yinwege ki piin ki sin Yenjele li yege na.

Ye sagala wi gborno tuuro to fannga na.†

25 Yaa pye paa simbaala yen, mbele pe punjo na yanri faa. Een fo koni, ye songoro ma pan Kirisi na wi yen ye yinjele ke konrifo konaa ke welefo wi korogo.

3

Japoroowo naa namboroowo senre

1 Yoro jeele wele fun, yaa ye penne pe senre ti nuru, janjo pe ni, na mbele si taga Yenjele li senre ti na, ye tangalomo pi kala na, pe taga Kirisi wi na, kiga ka pye senyoro ni;

2 katugu ye tangalomo pi yen kpoyi ma pye leele gbogowo† ni yege nga na, pe yaa ki yan.

3 Kii daga ye yee ferewe pi pye wire to woo, ko yen fo: Yimbogo, naa te lege naa paara tiyorno pogo.

4 Een fo, ye yee ferewe pi daga mbe pye wa ye nawa, mbe pye ferewe mba pi se jogo, ko yen fo mbe pye kotoyinje ni konaa mbe pye pow. Po pi yen sonngbanga woo Yenjele li yege na.

5 Faa jeele kpoyi mbele paa pe jigi wi taga Yenjele li na, pa paa

pye na pe yee fere ma. Paa pye na pe penne pe senre ti nuru.

6 Pa Sara la pye ma, wila pye naa polo Abirahamu wi gbogo naa yinri fo: «Na tafu.» Na ye kaa kajenje piin, na ye jatere wii piri ye na fyere ta kpe kala na, pa ye yaa kannga mbe pye wi setirige sunborombiile.

7 Yoro nambala wele fun, yaa ye yinwege ki piin ye jeele pe ni tijinliwe ni, yege jen ye yo pe wire ti fannga ki kologo ma we ye wogo ki na. Yaa pe gbogo, katugu Yenjele li yinwege nga kan paa yarikanga yen, ye yen ki korogo lifenne yeenle pe ni. Kiga pye ma, pa yaraga ka se ye Yenjele yenrewe pi yerege.

Mbaa jolo kasinje nga ma pye ki kala na

8 Ko ki ni fuun punjo na, ye ni fuun ye ye jatere wi pye nungba, yaa ye yee yinriwe taa, ye ye yee ndanla paa nosepiile yen. Leele pe yunngbogo mbaa ye taa, yaa go sogo yaa ye yee kaan.

9 Yaga ka lere kapege fogo ton kapege ni, nakoma mbe tegele fogo ton tegele ni. Een fo, yaa duwaw piin pe kan, katugu Yenjele li ye yeri ko kala na, janjo ye pye duwaw korogo lifenne.

10 Ki yen paa yege nga na Yenjele senre sewe wi yen naga yuun fo:

Lere na wila ki jaa mbe yinwetanga ta,

mbe pilitanya yan,

wuu yee yigi senpere yogo ki ni,

wuu yon ki yigi yagbogowo senyogo ki ni.

11 *Wi punjo le kapege ki ni wila kajenje piin.*

Wila yeyinje ki lagajaa wi mara ki na;

12 *katugu we Fo wi yege yen lesin-mbele pe na,*

† 2:24 2.24: Eza 53.5 † 3:2 3.2: Pe tangalomo pi mbe ya pye mbaa Yenjele lo gbogo. † 3:12 3.10-12: Yuuro 34.13-17

wi nungbolo yen pe yenrewe pi na. Eɛn fɔ, wì yiri kapere pyefenne pe kɔrɔgɔ.†

13 Na yaga bala mbaa kajenge piin, ambo wi yaa kapege pye ye na?

14 Ali na kàa pye ye yen na jolo kasinngɛ nɔga yaa piin ko kala na, ferewe yen ye woo. *Yaga kaa fyɛ leele pe yege, mbe ye jatere wi yaga wi piri ye na.*†

15 Eɛn fɔ, yaa Kirisi wi gbogo wa ye kotoɔo ti na, wo wi yen ye Fɔ we. Jigi tagasaga nɔga ki yen ye yeri, lere nɔ fuun ka ye yewe senre ta ni ki wogo na, ye pye ye gbɛgele sanga pyew mboo yɔn sogo.

16 Eɛn fɔ, yaa ki piin kotoyinngɛ ni yaa pe gbogo. Ye nawa jatere jenne ta, janngo na pe kaa ye mepege yinri, mbele pe yen na senpere yuun ye tangalomɔ jembe mba yaa tanri Kirisi wi ni pi na, ferɛ mbe pe yigi pe senre ti kala na.

17 Na kaa pye ki yen Yenɔjele li nandanwa kala yaa jolo kajenge pyege ki kala na, ko mbonro yaa jolo kapege pyege kala na ko na.

18 Kirisi wo jate wì ku kusaga nungba wagati wi ni fuun woo leele pe kapere ti kala na, wo nɔ wi yen sinne wì ku mbele pee sin pe yonlo, janngo mbe kari we ni Yenɔjele li kɔrɔgɔ. Pàa wi gbo wire to kanngɔlo, eɛn fɔ, wi yen yinwege na naa, Yinnekpoyi li fannga na.

19 Ki Yinnekpoyi li fannga ki na, wì kari yere ma saa Yenɔjele senre yo kuulo pe yinngɛle ngele wa kaso ke kan,

20 ko kɔrɔ wo yen fɔ leele mbele pàa je Yenɔjele li senre ti na faa, pe yinngɛle wele. Yenɔjele làa ki kun li yeɛ ni ma pe sige ma saa gbɔn Nowe wi tɔnmokɔrɔ gbenge ki tepiliye yi na. Leele jenri pàa ye

wa ki tɔnmokɔrɔ gbenge ki ni, ko kɔrɔ wo yen leele kolotaanri, ma sho tɔnmɔ pi keɛ.

21 Ki tɔnmɔ pila pye batemu wi yanlɛɛ, nɔ wi yen na ye shoo yingɔ. Ki batemu wi woro mbe wire ti woli mbe fyongɔ ko laga ti na, eɛn fɔ wi yen mbe Yenɔjele li yenri, li ye kan nawa jatere jenne ni naa Zhezu Kirisi wi yen ma yiri wa kunwo pi ni ki fannga na.

22 Zhezu Kirisi wo wì kari wa yenɔjele na, wi yen wa Yenɔjele li kalige keɛ ki na. Wi yen merɛgeye poro naa fannga fenne naa yawa fenne mbele fuun pe yen wa naay-eri pe go na.

4

Tangalomɔ fonmbo

1 Ki kaa pye Kirisi wì jolo wa wi wire ti ni, ki kala na, yoro fun ye ko jatere pyewe nungba po le pi pye paa ye malingbonyaara† yen; katugu lere nɔ kaa jolo wa wi wire ti ni, wo ma laga kapege pyege ki na.

2 Mbege le yingɔ wo na, yinwege sannga nɔga kì koro ye pye laga dunruya wi ni, ye daga mbaa ki piin mbaa yala Yenɔjele li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin mbaa yala leele pe jogo kagala koro ni.

3 Katugu wagati nɔ ye pye ma toro, na tanri na yala mbele pee sheri pe nandanwa kagala ke ni, wì yala ma. Ki sanga wi ni, yàa pye na ye yinwege ki piin wa kalikalawa pi ni, naa jogo pere ti ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa lindanwa ndorogo naa sinwɔrɔ ndorogo ki ni, naa senre sunmɔ tipewe pi ni.

4 Yingɔ ni, mbele pee sheri pe yen na kawa ma yo ye woro na pinlele pe ni mbaa ki kalikalawa ndorowo pi piin naa. Ki pye ma, pe yen na ye mege ki jogo.

† 3:14 3:14: Eza 8.12-13 † 4:1 4.1: *Pi pye paa ye malingbonyaara yen: Ko kɔrɔ wo yen ye nɔgbeli kapege ki ni yege yaga.*

⁵ Ἐὲν φό, pe yaa ka pe kapyere ti yege yo Yennele li kan, lo na li yen ma gbegele mbe kiti kɔn weele poro naa kuulo pe na we.

⁶ Ko kɔ ti Sentanra tila yo fun ma kuulo pe kan sanga ŋa ni paa pye yinwege na we. Kunwɔ kiti wila kɔn pe na paa yege ŋa na ki yen na piin leele pe ni fuun pe na we. Sentanra ti yo ma pe kan, janjo Yinnekpoyi li fanŋga na pe pye yinwege na paa yege ŋa na Yennele li yen yinwege na we.

Yaa Yennele li yarikanra ti wele jenge

⁷ Yaara ti ni fuun ti kosanga wi yongɔ. Ki kala na, ye pye tijinliwe fenne, ye ye ye yingiwɛ jen, janjo ye ya yaa Yennele li yenri.

⁸ Ŋa kɔ we kala li ni fuun na, ko yen fo ye ye ndanla jenge, katugu ndanlawa pi ma kapere legerɛ kɔ†.

⁹ Yaa ye ye yaara woo wa ye yinre, yaga kaa ki piin mbaa kongori.

¹⁰ Ye ni fuun nunɔba nunɔba yarikanga ŋa ye ta Yennele li yeri, yaa ye ye kala yongɔ ki ni, ye pye Yennele li yarikanra cenle legerɛ ti welefenne jembele.

¹¹ Ŋa kaa Yennele senre yuun, wila ki piin paa Yennele li senre yofɔ yen. Ŋa kaa tunjgo piin, wila ki piin fanŋga ŋa Yennele li kan wi yeri ko ni, janjo gbogwo mbe kan Yennele yeri kala li ni fuun ni Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbogwo naa yawa pi yen wi woo fo sanga pyew! Anmiina.

Mbaa jɔb mbege ta ma yen tagafɔ

¹² Na wennɛ, wamawelege ŋbangana ŋa ki yen na ye taa ndɛ ye yen na kason kɔn mbe yiri, ko ka ka ye pari mbe pye

ndɛ kala la li ye ta, na la fa pye faa.

¹³ Ἐὲν φό, yaa yogori, katugu ye ye tasaga ta wa Kirisi wi jɔlogɔ ki ni†, janjo na wiga kaa gbogwo pi naga sanga ŋa ni, yoro fun yaa yogori ye yin nayinme ni.

¹⁴ Na pe kaa ye tegele Kirisi wi mege ki kala na, ferewe yen ye woo, katugu Yennele li Yinne na li yen gbogwo wolo, li yen ma cen ye na.

¹⁵ Wa kpe ka kaa jɔb ye ni, katugu wi yen legbolere, nakoma yoo, nakoma kapege pyefo, nakoma ŋa wuu yɔn le wi lewee yenle wa kagala ni.

¹⁶ Ἐὲν φό, na lere wa kaa jɔb, katugu wi yen keretiyen, ko ka ka fere wa wi na, wila Yennele li sonni ki mege ŋa kila yinri wi na ki kala na.

¹⁷ Kiti kongɔ ki yaa le wagati ŋa ni wi gbon, pa kiti wi yaa si keli mbe kɔn Yennele li leele poro na gben. Na kaa pye kiti kongɔ ki yaa peli woro na, mbele pe je pee taga Yennele li Sentanra ti na poro kowo po yaa ka pye mele?

¹⁸ Ki yen paa yege ŋa na Yennele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo:

Na kaa pye lesinmbele poro showɔ po yen ma ŋban, lepeele naa kapege pyefenne poro wogo ko yaa ka pye mele?†

¹⁹ Ki kala na, mbele pe yen na jɔb ma yala Yennele li nandanwa kala li ni, pe daga mbe koro mbaa kajenge piin mbe pe ye telege pew Dafɔ wi na, wo ŋa wi yen senre nunɔba yofɔ we.

5

Mbaa Yennele li simbanɔbelege ki wele

¹ Legilizi lelele mbele pe yen ye sogwo, mi yen na yuun poro ni

† 4:8 4:8: Yomi 10.12 † 4:13 4:13: Ko yen naga nari ma yo pe yen na jɔb fun paa yege ŋa na Kirisi wila jɔb we. † 4:18 4:18: Yomi 11.31

yingo. Mi fun mi yen legilizi lelee wa. Jologo nga Kirisi wi jolo mi yen ki sere. Mi yaa kanla tasaga ta wa gbogwo mba pi yaa ka naga we na pi ni. Mi yen na pe yenri na yuun fo:

² Yenjele li simbanjele† nga ki yen ma telege ye na, yaa ki wele paa simbaala konrifenne yen. Yaga kaa ki piin ki pye fannga kala ye yeri. Een fo, yaa ki piin nayinme ni mbe yala Yenjele li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin penjara jaga kala na, een fo, yaa ki piin kotojenge ni.

³ Mbele Yenjele li telege ye na, yaga ka cen pe go na fannga na, een fo, ye pye simbanjele ki yege nagafenne.

⁴ Kona, na Simbaala konrifenne to† wiga kaa yee naga, pa ye yaa gbogwo wunluwo njala ta, na li se jogo.

⁵ Yoro lefonmbolo wele fun, yaa leleele pe senre ti nuru. Ye ni fuun yaa ye yee kala yongo go sogowo ni, katugu Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fo: «Yenjele li yen na wiin mbele paa pe yee gbogo pe ni, een fo, li yen na yinme kaan mbele pe pe yee tirige pe yeri†.»

⁶ Ki kala na, ye ye yee tirige wa Yenjele li fannga gbogo kee ki nogo, jango li ka ye yirige wagati na li tege wi ni.

⁷ Ye ye jatere legeri ti ni fuun ti le li kee, katugu ye kala li yen ma gbogo li yeri.

⁸ Ye ye yee yingiwe jen ye koro yenmbele! Katugu ye winfo Sotanla wila yanri na mari paa jara gbelefo yen, lere na wi mbe ya ta mbe ka, wo wila lagajaa.

⁹ Ye ye sin wa tagawa pi ni, ye yere yaa wiin wi ni, yege jen ye yo ye sefenne mbele pe yen laga

dunruya wi ni, ki jologo nungba ki yen na poro fun pe taa.

¹⁰ Na yaga jolo wagati jenri ni mbe ko, Yenjele na li yen yinme pi ni fuun fo, lo jate li yaa ye sin mbe ye yon fili, mbe yeresaga kan ye yeri, mbe fannga le ye ni mbe ye kan ye yere jenge. Lo li ye yeri ye ye tasaga ta wa li gbogwo mbakoo pi ni, naa ye pye nungba Zhezu Kirisi wi ni we.

¹¹ Yawa mbe pye li woo fo sanga pyew! Anmiina.

Sharaga punjo wogo

¹² Sefo Siliven† na wi yen tagawa ni, wo wi pye na sagafu maga sewe jee na wi yonlogo, a muu torogo ye kan. Muu torogo ye kan mbe kotogo kan ye yeri mbege yo mbege filige ye kan fo ki yinme mba po pi yen Yenjele li kaselege yinme we, ye koro ye mara pi na.

¹³ Legilizi na wi yen wa Biloni tara, wo na Yenjele li wo paa ye yen, wi ye shari. Mariki na wi pye na pinambyo wa tagawa pi ni, wi ye shari fun.

¹⁴ Yaa ye yee shari yaa keyen waa ye yee yologo ndanlawa ni.

Yoro mbele fuun ye yen Kirisi wi woolo, yeyinjege mbe pye ye ni!

† 5:2 5.2: *Yenjele li simbanjele*: Ko ki yen tagafenne wele. † 5:4 5.4: *Simbaala konrifenne to*: Wo wi yen Zhezu Kirisi we. † 5:5 5.5: Yomi 3.34 † 5:12 5.12: *Siliven*: Wo nungba wo pe maa yinri Silasi.

**SƆWƆ shyen woo ɲa
PYERI
wila yɔnlɔgɔ ma
torogo**

SƆWƆ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunɲɔ Pyeri wo wila ki sɛwɛ ɲa wi yɔnlɔgɔ wa wi yinwege ki kosanga wi yeri. Wila wi yɔnlɔgɔ maa torogo tagafenne pe ni fuun pe kan maga naga ma yo wi kusanga wi yɔngɔ. Ki kala na, wila jaa mbe pe nawa to nagawa koɲɓanmba mba wila kan pe yeri pi wogo na. Wa Pyeri sɛwɛ koɲɓanɲa wi ni, Pyeri wi yen naga yuun tagafenne pe kan ma yo pe koro pe yere ɲɓɓanga wa tagawa pi ni. Laga ki sɛwɛ shyen woo ɲa wi ni, wi yen naga yuun pe kan fɔ pe koro pe taga kaselege nagawa mba pɛ ta pi na suyi, ali na pele ka pan mbaa yagbogowo nagawa kaan pe yeri o.

Wa sɛwɛ wi go koɲɓanɲa (1.1-15), Pyeri wi yen naga yenri tagafenne pe yeri ma yo pe koro pe mara jɛɲɲɛ Yɛɲɛle li na. Nagawa mba tagafenne pɛ ta, wi yen na pe nawa tuun pi na. Ki koɲɓanɲa, Sentanra nda ti yen na para Zhezu wi wogo na, wi pe nawa to ti na (1.16-21). Pyeri jate wo naa pitunmbolo sanmbala pe ni pe yen ki Sentanra ti sɛrɛfenne. Yinnekpoyi lo làa ki le wa Yɛɲɛle yɔn sɛnrɛ yofenne pe nawa, a pɛ si Yɛɲɛle sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi yɔnlɔgɔ. Poro fun pe yen sɛrɛfenne.

Wa sɛwɛ wi go shyen (2.1-22), Pyeri wi yen na para yagbogowo nagafenne pe tangalɔmɔ po sɛnrɛ na. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Zhude wila kan yagbogowo nagafenne pe yeri, to nunɲba to we yen na yaan wa Pyeri sɛwɛ wi ni.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-18), mbele pɛ yo we Fɔ Zhezu wi se ka songɔrɔ mbe pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, Pyeri wi yen na yɔn sogomɔ kaan pe yeri. Wi yen na pe nawa tuun ki na, fɔ naa Kirisi wi yen na mɔni mbe pan, pege jɛn pe yo fɔ Yɛɲɛle li yen kala kunmɔ ni; katugu Yɛɲɛle li woro na jaa lere kpɛ mbe puɲɲo, ɛɛn fɔ li yen na jaa lere pyew wuu kapege ki jɛn, wuu tangalɔmɔ pi kanɲa (3.9).

Wa sɛwɛ wi kosaga yeri go (3.11-18), Pyeri wila jaa tagafenne pe koro kpoyi, jaɲɲo Yɛɲɛle liga ka pe jɛrɛgi kala la kpɛ ni, na Kirisi wiga ka songɔrɔ mbe pan we.

**SƆWƆ wi yen ma kɔɔnlɔ yɛgɛ
ɲa na**

Sɛwɛ wi lesaga sɛnrɛ konaa sharaga 1.1-2

Mbele pɛ taga Kirisi wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ɲa na 1.3-15

Nagawa mba pì naga Zhezu Kirisi wi wogo na pi yen kaselege 1.16-21

Tagafenne pe daga mbe pe yɛɛ yingiwe jɛn yagbogowo nagafenne pe ni 2.1-22

Nagawa mba Pyeri wì kan Zhezu wi songɔrɔkala mbe pan li wogo na 3.3-16

Leele pe ni fuun pe daga mbaa Kirisi wi sɔnni 3.17-18

*Sɛwɛ wì torogo mbele yeri
konaa pe sharaga*

¹ Mi Simɔ Pyeri ɲa Zhezu Kirisi wi tunmbyee naa wi pitunɲɔ, muwi mila ki sɛwɛ ɲa wi torogi we tagafenne yɛɛnlɛ pe kan, poro mbele pɛ tagawa tiyɔɔn ta ma yala we woo pi ni Zhezu Kirisi wi kasinɲge ki fanɲa na, wo wi yen we Yɛɲɛle naa we Shofɔ we.

² Yinmɛ naa yeyinɲge ti kan ye yeri ka mbaa tari ti na, Yɛɲɛle lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi ɲa yɛ jɛn ki kala na.

*Yenñele li leyerege
naa li lere wɔmɔ*

³ Naa Zhezu wi yen Yenñele, wi Yenñele yawa pi yaara ti ni fuun ti kan we yeri, nda ti we kan waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yenñele li yege, we we yerifo wi jen. Wo ña wi we yeri we we tasaga ta wa wi yeera gbɔgɔwɔ naa wi kajenjege ki ni we.

⁴ Wi gbɔgɔwɔ naa wi kajenjege ki fannga na, wi yon fɔgolo kon we yeri, ñgele kɛ we yaraga ki ni fuun na, jango yaraga ñga wi yon fɔlo kon, yege ta, ye ya ye sho dunruya wi jogo kagala ñgele ke maa leele jogo ke kɛɛ, ye ye tasaga ta wa Yenñele li cenlɔmɔ pi ni.

⁵ Ki kala na, yaa ki ñgbanga jenge ye tangalɔmɔ jembe saga wa ye tagawa pi na. Ye kajenme saga wa tangalɔmɔ jembe pi na.

⁶ Ye yeɛ yingiwe saga wa kajenme pi na. Mbaa kala kunni yeɛ ni ye ko saga wa yeɛ yingiwe pi na. Ye Yenñele li yege fyere ti saga wa mbaa kala kunni yeɛ ni ko na.

⁷ Ye sefenne ndanlawa pi saga wa Yenñele li yege fyere ti na. Ye ndanlawa pi saga wa sefenne ndanlawa pi na.

⁸ Na ko yaritiyɔnrɔ to ka pye ye yeri ka mbaa tari ti na, ki yaa ye kan yaga ka koro tiyanmbala mbe pye kayɔngɔ fu, wa we Fɔ Zhezu Kirisi wi jenme wogo ki na.

⁹ Eɛn fɔ, ki yaritiyɔnrɔ nda ti woro lere ña yeri, wi ma pye paa fyɔɔn yen, ña wi woro na yaan lege. Wi ma fege wi faa kapere nda ti jogo ma laga wi na ti wogo ki na.

¹⁰ Ki kala na, sefenne, yerege ñga Yenñele li ye yeri ma ye wɔ we, yaa ki ñgbanga jenge ye yege sin ki na tiyɔngɔ; katugu na ye kaa ki piin ma, pa ye se kurugo mbe to kapege fyew.

¹¹ Kiga pye ma, pa Yenñele li yaa konɔ yenge ye kan jenge ye ye wa we Fɔ naa we Shofo Zhezu Kirisi wi wunluwɔ mbakɔɔ pi ni.

¹² Ko ki ti mi yaa la ye nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew, ali maga ta ye yen ma ke jen mako, ma yege sin tiyɔngɔ kaselege ñga ye ta ki na.

¹³ Mbanla ta yinwege na bere, mi yen naga sonri fɔ ki yen ma sin mbaa nandowo kaan ye yeri ki kagala ke na, ye jatere wi koro ke na;

¹⁴ katugu miɣi jen ma yo sanni jenri mi yaa wɔ laga ki wire kuworo nda ti ni paa yege ñga na we Fɔ Zhezu Kirisi wigi naga na na we.

¹⁵ Ko ki ti ñga fuun mbe ya pye, mi yaa ki pye mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, jango na kunɣolo, ye ya yaa nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew.

*Mbele pɛ Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi
yan*

¹⁶ Sanga ña ni waa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yawa naa wi panga wogo ki yo ma ye kan, muɱgooro ma waa ko ye kan, nda tila kon ma yala. Eɛn fɔ, waa wi gbɔgɔwɔ yanwa pi yan we yengele jate ke ni.

¹⁷ Sanga ña ni wila sonmo naa gbɔgɔwɔ pi ta Yenñele na li yen To li yeri, waa pye wa. Ki sanga wi ni, magala la la yiri wa gbɔgɔwɔ gbembe Fɔ wi yeri ma yo fɔ: «*Na yeɛn wo wi yen na Pinambyɔ ña wilan ndanla jenge we, wi kala lilan ndanla fɔ jenge.*»†

¹⁸ Woro jate waa ki magala na laa yiri wa naayeri li logo, sanga ña ni waa pye wi ni wa yanwiga kpoyi† ki na we.

¹⁹ Ki pye ma, senre nda Yenñele yon senre yofenne paa yari, ti filige we kan naa ma we. Na ye kaa ti korɔsi, ko ki yen ma yon.

† 1:17 1.17: Mati 17.5 † 1:18 1.18: Ki yanwiga ki yen kpoyi katugu pa Yenñele laa li yeɛ naga wa Zhezu wi na; Mati 17.1-13.

Katugu ki senre ti yen paa fitanla yen na wi yen na yiin wɔwɔ laga ka ni fɔ laga ki sa laga, fɔ Zhezu Kirisi, lalaaga wɔnɔ le, li yanwa yirige wa ye kotoɔ ti na.

²⁰ Ki daga yege jen ghen fɔ Yennele yon senre yofenne pe senre nda ti yen ma yonlogo wa Yennele senre sewe wi ni, lere kpe se ya mberi kɔɔ wi jen wi yee fannga;

²¹ katugu Yennele yon senre yofenne pe senre ta sila yo mbe yala senwee nandanwa kala ni fyew. Een fɔ, Yinnekpoyi lo laa leele pe yege sin, a pe senre nda Yennele laa kan pe yeri ti yo.

2

*Leele nagafenne
mbele pe yen yagbogolo fenne
(Zhude 4-13)*

¹ Faa Yennele yon senre yofenne yagboyoolo paa pye wa Izirayeli woolo pe sogowɔ yege nga na, pa nagafenne yagboyoolo pe yaa ka pye ye sogowɔ ma fun. Pe yaa ka yagbogowo nagawa senre ta le ye sogowɔ larawa, nda ti maa leele punngu, mbe je we Fɔ na wi pe go sho wi na, mbe ti jogowɔ mbe to pe na fyelege na.

² Lelegerɛ yaa ka taga pe kalikalawa pi na, kaselege konɔ li mege ki yaa ka jogɔ pe kala na.

³ Yegembatinwe pi kala na, ki nagafenne yagboyoolo pe yaa ka ye pye pe penjara ja go pe lefanlaga senre ti ni. Een fɔ, maga le wa wagati titonlowɔ ni, pe Kiti Konfo wi gbegele mbe kiti kon pe na. Pe Jogofɔ fun wi woro na wɔnɔ.

⁴ Ki yaa pye ma, katugu ali merɛgeye mbele paa kapege ki pye, Yennele li sila pe yaga mbajolowɔ. Een fɔ, laa pe wa wa jaganama wetijugo wɔwɔ pi ni, pe yen wa posaga ma tege wa kiti konpilige ki kan.

⁵ Yennele li sila faa dunruya woolo pe yaga mbajolowɔ, een fɔ laa tonngbɔɔ pi pye, a pi pan ki dunruya woolo tipeele pe na ma pe tonge. Nowe na wila pye na kasinnye ki yuun wo ce laa sho, ma taga leele koloshyen ni.

⁶ Yennele laa Sodomu naa Gomori cara ti jogɔ mari sogo pew, a ti kannga conro, ma ko pye maga naga lepeelee pe na pege jen fɔ pa ki yaa ka pe ta ma.

⁷ Laa Loti na wila pye lesinnye wi sho, wo na wi wagati wi ni kapere pyefenne pe kalikalawa tangalomɔ pila pye naa jolo jenne wa wi nawa we.

⁸ Katugu ki lesinnye na wila pye ma cen wa pe sogowɔ, wila pye na pe kapyere tijangara ti yaan nari nuru, a tila wi kotosinnye ki jolo wi na pilige pyew.

⁹ Ki pye ma, leele mbele pe maa fye we Fɔ wi yege, wi mbe ya pe sho yege nga na wamawelege pi ni, konaa mbe lepeelee pe tege mbe ka pe le jologɔ kiti konpilige yege nga na, wigi jen.

¹⁰ Mbele pe maa tanri wire lomɔ pi na, na yala jogo kagala ngele fyongɔ ni ke ni, na Yennele li fannga ki tifaga, li yaa pe le jologɔ fun.

Nagafenne yagboyoolo mbele senre mi yo ma ye kan, pe yen yewaga naa yenngbangala fenne, paa la fye mbaa naayeri fannga fenne pe tegele.

¹¹ Ma si yala, ali merɛgeye wele, poro mbele fannga naa yawa yen pe ni ma we ki nagafenne yagboyoolo pe na, paa la ki fannga fenne pe jeregi mbaa pe mege jogo we Fɔ wi yege na.

¹² Ki leele pe yen paa yanyaara nda ti yen tijinliwe fu ti yen, ti sego koyi nga mbaa ti yinri mbaa ti kuun. Ki leele kagala ngele pee jen, pe maa ke mege ki jogo. Pe yaa ka jogɔ paa yanyaara ti yen.

¹³ Kambasinngɛ ɲga pɛ pye ma leele pe jɔlɔ, pe yaa ka poro fun pe sara mbe yala ki ni. Ki ma pe ndanla paa pe jogopere ti piin yɔnlɔ na. Na paga pinle ye ni liwen na, pe ma pye fɛrɛ yaara naa fyɔngɔ ni ye sɔgɔwɔ, pe maa yɔgori pe lefanlaga ki kala na.

¹⁴ Kɛɛnrɛ kapyere to ti yɛn ma pe yɛnlɛ tin. Kapere nda paa piin ti fa pe yɛgɛ tin ma. Mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe maa pe lɛlɛ na pe punjgu. Pe kotoɾo ti maa ɲga sɔnrɪ, ko yɛn mbe penjara ta. Yɛnɲɛlɛ li pe danɲa.

¹⁵ Pɛ kozinnɛ li yaga ma punɲo. Konɔ na Bosɔri pinambyɔ Balamu wila lɛ lo pɛ lɛ, wo ɲa penjara nda wi mbaa ta tila wi ndanla, a wila tipege piin we.

¹⁶ Ɛɛn fɔ, a sofile wi sɛnɲɲbanra yo wi na wi kajɔɔgɔ ki kala na. Ee, yaayogo ɲga kila ya mbaa para, a kɪ para ki Yɛnɲɛlɛ yɔn sɛnrɛ yɔfɔ wi ni sɛnwee magala ni, ma wi go fu kala li yerege.

¹⁷ Ki leele pe yɛn paa lɔrɔ nda ti waga ti yɛn, paa kambaara yɛn nda tifɛlɲɲɔgɔgɔ kiri lɛ ma kari ti ni. Yɛnɲɛlɛ li censaga tɛgɛ pe kan wa wɔwɔ tinndindi pi ni.

¹⁸ Pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ naa go fu sɛnrɛ yuun. Mbele pɛ shɔ ma wɔ wa punjguwɔ konɔ tangafenne pe kɛɛ ki fa mɔ gben, pe maa pe lɛlɛ wire ti jogo kagala naa kɛɛnrɛ kapyere ti ni mbe pe punɲo.

¹⁹ Pe ma yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe yaa pe pye lesele, ma si yala, poro jate kapyere nda ti maa pe jogo pe ma pye ti kulolo, katugu yaraga ɲga ka fanɲga ta sɛnwee wi na, wi ma pye ki kulo.

²⁰ Kaselege ko na, leele mbele pɛ we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi jɛn, ma shɔ dunruya wi fyɔngɔ kapyere ti kɛɛ wi fanɲga na, na paga pe yɛɛ kan ti yeri ti fanɲga ta

pe na naa, pe kɔwɔ pi ma tijanga naa ma we konɲbanɲga ko na.

²¹ Katugu ndɛɛ ki pye pee ja kozinnɛ li jɛn, ko mbe ja mbɔnrɔ pe na sanni pe sa li jɛn pee punɲo le ɲgasele kpoyi na Yɛnɲɛlɛ li kan pe yeri li ni ko na.

²² ɲga kɪ pe ta, ki yomiyɛlɛ na li maa ɲga yuun ki yɛn kaselege pe kanɲɔlɔ fɔ: «*Pyɔn wi sɔngɔrɔ wi tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa*»[†], ma nuru naa ma yo fɔ: «Cano ɲa wi woli fɔɔnfɔɔn, wi sɔngɔrɔ mbe saa yɛɛ piligi wa fɛnrɛgɛ ki ni naa.»

3

We Fɔ Zhezu wi panga sɛnrɛ

¹ Na wenne, na sɛwɛ shyen woo wowi ɲa mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Wa ki sɛwɛɛlɛ shyen pe ni fuun pe ni, mi yɛn na nandowo kaan ye yeri kagala kele na, janɲo mbe jatere tiyɔɔn le ye ni.

² Sɛnrɛ nda Yɛnɲɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofennekpoyi paa yo faa, konaa we Fɔ naa we Shɔfɔ wi ɲgasele na ye pitunmbolo pɛ yo ma ye kan, mila jaa yaa nawa tuun li na.

³ Ki konɲbanɲga, ye daga mbege jɛn fɔ dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pan mbaa tanri mbaa yala pe yɛɛra jogo kagala koro ni. Pe yaa kaa tɛgɛ ye na

⁴ mbaa yuun fɔ: «Mi yo wila si yɔn fɔlɔ kon ma yo wila paan? Wi yɛn se yeri? Katugu maga lɛ wa we teleye pɛ ku, yaara ti ni fuun ti yɛn wa ti cɛnwɛ nɲɲgba pi na paa yɛgɛ ɲga na tila pye cɛnwɛ mba na, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni!»

⁵ Pe maga siligi na fɛgɛ ki wogo ɲga ki na fɔ: Naayeri wo naa tara ti ni tila da maga lɛ wa faa Yɛnɲɛlɛ li senyoro to fanɲga na. Pa tara tila yiri wa tɔnmɔ pi ni ma gbɛgele tɔnmɔ po ni.

[†] 2:22 2.22: Yomi 26.11

6 Ki tɔnmɔ nunɔba pi fanɔga na, tɔnɔgbɔɔ pila pan ma faa dunruya woolo pe tɔngɔ.

7 Eɛn fɔ, Yɛnɔɛle li senyoro nunɔba ti fanɔga na, nala pilige naayeri wo naa tara ti ni, ti yɛn ma tɛɛ mbe ka tɔngɔ kason ni. Mbele pe woro na fyɛ Yɛnɔɛle li yɛɛ, li yaa ka kiti kɔn pe na mbe pe tɔngɔ pilige nɔga ni, ti yɛn ma tɛɛ ko pilige ko kan.

8 Eɛn fɔ, na wɛnnɛ, kala nunɔba yɛn wa, na yee daga mbe fɛɛ li na, fɔ: Pilige nunɔba ki yɛn we Fɔ wi yɛɛ na paa yeɛ wagakele (1 000) yɛn. *Yeɛ wagakele (1 000) li yɛn wi yɛɛ na paa pilige nunɔba yɛn.*†

9 We Fɔ wi yɔn fɔlɔ na kɔn, wii yaa mɔ mbeli yɔn fili paa yɛɛ nɔga na pele yɛn naga sɔnri we. Eɛn fɔ, wi yɛn naga kunni wi yɛɛ ni ye kala na, katugu wi woro na jaa lere kpɛ mbe punɔgo, wila jaa pe ni fuun pe pe kapere pyeɛ ki jɛn pege yaga.

10 Ma si yala, we Fɔ wi pilige ki yaa ka pan paa yoo yɛn. Ki pilige kiga ka gbɔn, naayeri wi yaa kɔ tinmɛ gbɔɔ ni. Kason ki yaa ka naayeri yaara ti yigi mberi yan. Tara to naa tara na yaara ti ni fuun ti yaa ka sogo mbe kɔ.

11 Na ki kaa pye yaara ti ni fuun ti yaa ka jɔɔ ma, ye yɛn maga jɛn jɛnɔɛ paa yɛɛ nɔga na ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye we. Ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi, yaa fyɛ Yɛnɔɛle li yɛɛ.

12 Yaa Yɛnɔɛle li pilige ki singi jɛnɔɛ ye nɔban ki na ki ta ki gbɔn fyaw. Ko pilige ko ni, kason ki yaa ka naayeri wi yigi mboo sogo, naayeri yaara ti yaa ka yan kason tufunwɔ pi kala na.

13 Eɛn fɔ, mbe yala yɔn fɔlɔ na Yɛnɔɛle li kɔn li ni, we yɛn na *naayeri fɔnɔɔ naa tara fɔnndɔ*†

singi, pa lesinmbele pe yaa ka cɛn wa ti ni.

14 Ki kala na, na wɛnnɛ, mbe ye ta ye yɛn naga kagala ke singi ke pye, ye bala ye pye kpoyi, jɛrɛgisaga fu Yɛnɔɛle li yɛɛ na, ye ka pye yɛyinɔɛ na li ni.

15 We Fɔ wila kagala nɔgele kunni wi yɛɛ ni, yaa ki jate paa pyelɔmɔ yɛn ye kan ye ta ye sho, paa yɛɛ nɔga na sefɔ Pɔli nɔ wi we ndanla wigi yɔnlɔɔ wa wi sɛwe wi ni ye kan, ma yala tijinliwe mba Yɛnɔɛle li kan wi yeri pi ni.

16 Wigi wogo ki yɔnlɔɔ wa wi sɛweɛle pe ni fuun pe ni, wa lara nda wi maa para ki wogo ki na we. Wa wi sɛweɛle pe ni, lara ta yɛn wa, nda ti kɔrɔ jɛnwɛ pi yɛn ma nɔban, leeɛ kambajɛnmbɛle mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe mari kɔrɔ wi wa maa kanɔga paa yɛɛ nɔga na pe maa ki piin lara ta na wa Yɛnɔɛle sɛnre sɛwe wi ni we. Paa ki piin ma, na pe yɛɛ punɔgu Yɛnɔɛle li na.

17 Yoro wo na, na wɛnnɛ, yɛ jɛn ki ni makɔ. Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jɔnɔ yaga ka ti leeɛ mbele pe woro na fyɛ Yɛnɔɛle li yɛɛ pe ye fanla pe ye punɔgo, ye yɛn ma yeresaga ta yɛɛ nɔga na, ye kɔlɔgi le ki laga ki na.

18 Eɛn fɔ ye koro yaa kee yɛɛ wa we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi ni konaa yaa wi jenni. Gbɔɔwɔ mbe pye wi woo, yinɔgo fɔ sanga pyew! Anmiina.

† 3:8 3:8: Yuuro 90.4 † 3:13 3:13: Eza 65.17

Sewε konɓbanɓa ɗa ZHAN wila yonlogo ma torogo

Sewε wi nawa senre

Ki sewε ɗa Zhan wo wila wi yonlogo maa torogo. Zhan wila pye Zebede pinambyo (Maki 1.19-20). Wila pye Zhezu wi pitunɗo. Wo wi Zhezu Sentanra nda Zhan mege ki yen ti na ti yonlogo konaa Nagawa sewε wi ni. Wila pye faa ngbanra wɔfo; a Zhezu wi si kaa wi yeri maa pye wi forogɔfo. Zhan wila pye leele mbele paa pye Zhezu wi tanla toon wo wa, ma pinle Zhaki naa Pyeri pe ni.

Leele pe yen naga yuun ma yo fo Zhezu wi pitunɗo Zhan wila saa cen wa Efezi ca. Poli wila legiliziyε pele nogo le wa ki ca ki ni. Naa Zhan wila ka saa gbɔn wa ki ni, a wi si pye ki legiliziyε pe yekelewe.

Sewεle taanri Zhan wi yonlogo ma torogo. Wi sila sewε konɓbanɓa wi yonlogo mboo torogo legilizi nungba kan nakoma lere nungba kan. Eɛn fo wila wi yonlogo, jango paa wi kara legiliziyε pe ni fuun pe ni.

Ki Zhan sewε konɓbanɓa ɗa, senre yinre shyen ti yen wa wi ni. Wa senre go konɓbanɓa ki ni, Zhan wi yen naga yenri tagafenne pe yeri ma yo paa tanri wa kozinne li ni. Ko koro wo yen fo pe daga mbe taga we Fo Zhezu Kirisi wi na konaa pe pe yεε ndanla.

Wa senre go shyen wogo ki ni, Zhan wi yen naga yuun tagafenne pe kan ma yo pe pe yεε yingiwε jen nagafenne yagboyoolo pe ni (2.18-29; 4.1-6).

Sewε wi yen ma koonlo yεge ɗa na

Senre ti lesaga: Yinwege kigi yεε naga wa Zhezu wi ni 1.1-4 Yanwa naa wɔwo senre 1.5-2.29 Tagafo wi yinwege ki daga mbe pye kpoyi, wi koro wi mara Yenɗele li na 3.1-24

Kaselege naa punɗuwo kala 4.1-6

Ndanlawa pi tunɗo 4.7-21

Tagawa mba pi yen cew tawa ni 5.1-21

Yinwege senre

¹ We yen naga sewε ɗa wi torogi ye kan, yinwege Senre† to kanngolo. Ti yen wa maga le dunruya wi dasanga wi ni. Weri logo, mari yan we yengεle jate ke ni, mari wele, a we keyen yi jiri ti na.

² Naa ki yinwege kila ki yεε naga, waa ki yan. Ko ki ti we yen naga senre yuun. Yinwege mbakogo ɗa kila pye wa we To wi tanla ma kaa ki yεε naga, ko serεya wo waa yuun na ye kaan.

³ Nga we yan ma logo, ko we yen na yari ye kan fun, jango ye gbogolo nungba we ni, ye ye wa gbogolomɔ mba we ta we To wo naa wi Pinambyo Zhezu Kirisi pe yeri pi ni.

⁴ We yen naga wogo ɗa ki yonlogi mbege torogo ye kan, jango we nayinme pi yεε yon fili.

Yenɗele li yen yanwa

⁵ Senre nda we logo Zhezu Kirisi wi yeri nari yari ye kan, tori nda yεen fo: Yenɗele li yen yanwa, wɔwo kpe woro wa li ni.

⁶ Na waga yo we yen ma gbogolo nungba Yenɗele li ni, mbe sigi ta we yen na tanri wa wɔwo pi ni, kona we yen na finlele, we woro na tanri kaselege ki na.

⁷ Eɛn fo, na we kaa tanri wa yanwa pi ni paa yege ɗa na Yenɗele lo jate li yen wa yanwa pi ni, kona, we ni fuun

† 1:1 1.1: *Yinwege senre*: To ti yen Zhezu Kirisi we.

nunḡba nunḡba we yen gbo-golomɔ nunḡba ni we yɛɛ ni. A li Pinambyɔ Zhezu wi kasanwa pila we piin kpoyi na we lari kapege ki ni fuun ki na.

⁸ Na waga yo kapege woro we na, kona, we yen na we yɛɛ fanla, kaselege woro wa we nawa.

⁹ Ɛɛn fɔ, na waga we kapere ti yo mbe Yenḡɛle li kan, pa we mbe ya we jigi wi taga li na, katugu li yen senre nunḡba yofɔ ma sin, pa li yaa we kapere ti kala yaga we na, mbe we pye kpoyi mbe we laga kambasinḡge ki ni fuun ki na.

¹⁰ Na waga yo wee kapege pye, we yen na Yenḡɛle li piin yag-boyoo, li senre ti woro wa we nawa.

2

Kirisi wi yen we sagafɔ

¹ Na piile, mi yen naga kagala ḡgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye kan, janḡo yaga ka kapege pye. Ɛɛn fɔ, na wa ka si kapege pye, sagafɔ yen we yeri wa we To Yenḡɛle li tanla, wo wi yen Zhezu Kirisi ḡa wi yen ma sin we.

² Katugu wùu yɛɛ wɔ saraga ma kapere ti fɔḡɔ tɔn, kii pye woro kapere to nunḡba kala na, ki pye dunruya woolo pe ni fuun pe woro ti kala na.

³ Na we ka Yenḡɛle li ḡgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, ko we maga jen ma yo we yen mali jen.

⁴ Na ḡa ka yo wi yen mali jen, mbe sigi ta wi sili ḡgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yen yagboyoo, kaselege woro wa wi nawa.

⁵ Ɛɛn fɔ, lere ḡa ka Yenḡɛle senre ti yigi, Yenḡɛle li maa ndanla ma yɔn fili kaselege na. We mbe ya mbege jen mbe yo we yen nunḡba Yenḡɛle li ni yɛɛ ḡa na koyi ḡa yɛɛn.

⁶ Lere ḡa ka yo wi yen Yenḡɛle li ni, wi daga mbaa tanri paa yɛɛ ḡa na Zhezu wila tanga we.

ḡgasele fɔnnɔ

⁷ Na wɛnnɛ, ḡgasele fɔnnɔ ma mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ɛɛn fɔ, ḡgasele lele li. Li yen wa ye yeri maga le sanga ḡa ni yè taga. Ki ḡgasele lele lo li yen senre nda yè logo makɔ we.

⁸ Konaa ki ni fuun, ḡgasele fɔnnɔ li mi yen na yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Li kaselege ki ma ki yɛɛ naga wa Kirisi wi ni konaa wa ye ni fun. Ki kala na, wɔwɔ pila kee, yanwa jembe pila yiin makɔ.

⁹ Lere ḡa ka yo wi yen na tanri wa yanwa pi ni, mbe sigi ta wi yen maa lewee yenle wa panra, wi yen wa wɔwɔ pi ni bere.

¹⁰ ḡa wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wo yen wa yanwa pi ni. Kiga pye ma, kala lo la na pye wa wi nawa, na li mbe lere wa kan wi to wa kapege ki ni.

¹¹ Ɛɛn fɔ, ḡa ka wi lewee yenle wi panra, wo yen wa wɔwɔ pi ni, wi yen na tanri wa wɔwɔ pi ni. Wi suu yɛɛ karisaga ki jen, katugu wɔwɔ pi ma ti wila la yaan.

¹² Na piile, mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu Yenḡɛle li ye kapere ti kala yaga ye na Zhezu wi meḡɛ† ki na.

¹³ Na teele, mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu Yenḡɛle na li yen wa maga le wa ki lesaga ki na, ye yen mali jen. Lefɔnnɔbolo mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu yè ya Sotanla wi ni.

¹⁴ Na piile, mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu ye yen ma we To Yenḡɛle li jen. Na teele, mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu ḡa wi yen wa maga le wa ki lesaga ki na, ye yen maa jen. Lefɔnnɔbolo, mi yen naga sewe ḡa wi torogi ye kan, katugu fanḡa

† 2:12 2.12: Yenḡɛle li we kapere ti kala yaga we na Zhezu wi meḡɛ ki na, ko kɔrɔ wo yen ḡa Zhezu wi pye ki kala na.

yen ye ni. A Yenɲele li senre ti koro ye ni, a yè ya Sotanla wi ni.

¹⁵ Yaga ka ti dunruya† wi ye ndanla, wi nawa yaara ti ye ndanla. Na dunruya wi ka lere ɲa ndanla, we To Yenɲele laa ki fo wi ndanla;

¹⁶ katugu yaraga ɲga fuun ki yen dunruya wi wogo, wire ti jogo kagala, naa yaraga ɲga lere wi ma yan na jaa, naa yee gbogowo dunruya yaara taga ki kala na, tila la yinrigi wa we To Yenɲele lo yeri, ti maa yinrigi dunruya wo yeri.

¹⁷ Dunruya wila koo na kee, naa yaara nda leele pe yen na yaan na jaa ti ni fuun ti ni. Een fo, ɲa kaa Yenɲele li nandanwa kala li piin, wo yaa koro yinwege na fo sanga pyew.

Kirisi wi winfo we

¹⁸ Na piile, dunruya koyege ki yongo. Yege logo ma yo Kirisi wi winfo wi daga mbe pan. Ma si yala, Kirisi wi winfenne pe legere pan yingɔ, pa wège jen yeen ma yo dunruya koyege ki yongo.

¹⁹ Ki leele pe sila pye we woolo kaselege na, ko ki ti pè laga we na ma kari. Ndee paa pye we woolo, pe jen na koro laga we ni. Een fo, pè laga we na ma kari, a ki ta ma filige fo pe ni wa kpe sila pye we woo.

²⁰ Yoro wo na, yè Yinnekpoyi na Kirisi wi tirige ye na li ta. Ki pye ma, ye ni fuun yè kaselege ki jen.

²¹ Ki sewe ɲa mi torogo ye kan yeen, ki woro mbe yo yee kaselege ki jen, een fo, katugu ye yen maga jen. Ye si yen maga jen fun ma yo yagbolo kpe se ya yiri wa kaselege ki ni.

²² Ambɔ wi yen yagboyoo wo? Wo wi yen lere ɲa wi ma yo Zhezu wo ma wi yen Kirisi we. Ko lerefo wo wi yen Kirisi wi winfo we, wi

ma je Yenɲele na li yen To lo naa li Pinambyo pe na.

²³ Ki kala na, ɲa ka je Pinambyo wi na, wi ma je Tofɔ wi na fun. ɲa ka yenle Pinambyo wi na, Tofɔ wi ma pye wi ni.

²⁴ Ki kala na, senre nda yè logo maga le wa ki lesaga ki na, yeri yaga ti koro wa ye nawa. Nda yaa logo maga le wa ki lesaga ki na, na tiga koro wa ye nawa, pa yoro fun ye yaa koro mbe mara Pinambyo wo naa wi To pe na.

²⁵ Kirisi wi yon folo li kon mbe yaraga ɲga kan we yeri, ko ki yen yinwege mbakogo ye.

²⁶ Mbele pe yen naga jaa mbe ye fanla mbe ye punjo, mi yen naga sewe ɲa wi yonlogi mboo torogo ye kan pe kala na.

²⁷ Yoro wo na, yè Yinnekpoyi li ta Kirisi wi yeri. Paa wi Yinnekpoyi li kaa pye ye ni, yee jori lere wa kala wila ye nari, katugu Yinnekpoyi li yen na ye nari kagala ke ni fuun ke ni, li nagawa senre ti si yen kaselege, yagbolo ma. Ki kala na, ye Yinnekpoyi li nagawa senre ti yigi ye koro ye pye nungba Kirisi wi ni.

²⁸ Ki kala na, na piile, ye koro Kirisi wi ni, janjo na wiga kaa yee naga sanga ɲa ni, we kotogo ta, waga ka fere sho wa wi yege sogowo wi panmbilige.

²⁹ Yege jen ma yo Kirisi wi yen ma sin, ki kala na, ye daga mbege jen fo lere o lere wi maa kasinjege ki piin, wo yen Yenɲele pyo.

3

Yenɲele li piile pe kala

¹ Yege wele paa yege ɲga na we yen ma we To Yenɲele li ndanla we, li ndanlawa pi gbogo jengge, fo a paa we yinri Yenɲele piile. Pa

† 2:15 2.15: Senweele pe dunruya wo ma, een fo, kapege dunruya ɲa Sotanla wi yen na yege sinni na wiin Yenɲele li ni wowi. Dunruya wi nawa yaara nda senre ti yen na yuun, to ti yen yaara nda ti yen kapege woro.

we si yen ma kaselege. Ko kì ti dunruya woolo pee we jen, katugu pee Yennele li jen.

² Na wenne, yingɔ we yen Yennele li piile, een fɔ, we yaa ka pye yege nga na, ko fa naga mbe filige gben. Wège jen ma yo na Kirisi wiga kaa yee naga, we yaa ka pye paa wi yen, katugu we yaa kaa yan paa yege nga na wi yen we.

³ Ko jigi wo yen lere ɲa fuun yeri, a wuu taga Kirisi wi na, wi maa yee pye kpoyi paa yege nga na Zhezu Kirisi wi yen kpoyi we.

⁴ Lere ɲa fuun wi maa kapege ki piin, wi maa Yennele li lasiri wi jogo. Kapege ko ki si yen Yennele li lasiri wi jogowo we.

⁵ Ye si yen maga jen ma yo Kirisi wi pan maa yee naga mbe leele pe kapere ti laga pe na, kapege kpe woro wo na.

⁶ Ki kala na, lere ɲa fuun ka koro mbe mara wi na, wo na la kapege piin fyew. Een fɔ, lere ɲa fuun wi koro na kapege ki piin, wo fa Zhezu wi yan, wi fa suu jen.

⁷ Na piile, yaga ka ti lere wa mbe ye fanla wi ye punngo. Na wi ma koro na kasinge ki piin, wo yen ma sin paa yege nga na Zhezu Kirisi wi yen ma sin we.

⁸ Na wi ma koro na kapege ki piin, wo yen Sotanla woo, katugu Sotanla wila kapege ki piin maga le wa fafafa. Yennele li Pinambyɔ wi pan maa yee naga, jango mbe Sotanla wi kapyere ti jogɔ.

⁹ Lere ɲa fuun wi yen Yennele li pyɔ, wo na koro mbaa kapege ki piin, katugu Yennele li maa yinwege nga kaan ki yawa pi yen wi ni. Paa Yennele li yen wi To, ki kala na, wi se ya koro mbaa kapege ki piin.

¹⁰ Yennele li piile poro naa Sotanla wi piile pe ni, pe ma pe jen ma pe wo pe yee ni yege nga na ki nga: Lere ɲa fuun wi woro na kasinge piin, nakoma ɲa wi sefo

wi suu ndanla, wo woro Yennele pyɔ.

Yaa ye yee ndaan

¹¹ Senre nda ye logo maga le wa ki lesaga ki na, tori nda yeen fɔ: We we yee ndanla.

¹² Waga ka pye paa Kayen yen, wila pye Sotanla wo woo, a wuu jonlo lenana wi gbo. Kila cen mele, a wi suu gbo? Katugu Kayen wi kapyere tila pye ma tijanga, ma si yala, wi jonlo wo kapyere to la pye ma sin.

¹³ Sefenne, na dunruya woolo paga ye panra, ko ka ka ye pari.

¹⁴ Wège jen ma yo wè wo wa kunwo pi ni ma yinwege ta, we yen maga jen, katugu sefenne pe yen ma we ndanla. Lere ɲa wi sefo wi suu ndanla, wo koro wa kunwo pi ni bere.

¹⁵ Lere ɲa fuun wi maa lewee yenle wi panra, wo yen legbolere. Ye si yen maga jen ma yo yinwege mbakogɔ ki woro legbolere wa kpe ni.

¹⁶ We yen ma ndanlawa pi koro wi jen yege nga na, ki nga fɔ: Kirisi wuu yinwege ki kan kunwo pi yeri we kala na. Woro fun we daga mbe we yee kan kunwo pi yeri we sefenne pe kala na.

¹⁷ Na lere wa ka dunruya ɲa wi yarijende ti ta, mbe suu lewee yenle wa yan wi jori, na wi yinriwe suu ta, pa Yennele li yaa pye mboo ndanla mele?

¹⁸ Na piile, leele pee daga mbe we ndanla senyoro to naa yon sentanra to ce ni. Ki daga ki pye ndanlawa kaselege woo, pila pi yee nari wa we kapyere ti ni.

Jigi ɲa wè ta Yennele li yege na

¹⁹ Pa we yaa ki jen yeen mbe yo we yen kaselege fenne, we jatere wi mbe ya cen we na Yennele li yege na.

²⁰ Na we jatere wi kaa we jeregi, Yennele li gbogɔ ma we we jatere wi na, ma kala li ni fuun li jen.

²¹ Na wenne, na we jatere wi woro na we jeregi, we ma kotogo ta Yenjele li yege na.

²² Na waga yaraga o yaraga yenri li yeri, we yaa ki ta li yeri, katugu wo ngasegele ke yigi na tanri ke na, naa nandanwa kagala ke piin.

²³ Wi ngasele loli na fo we taga li Pinambyo Zhezu Kirisi wi mege ki na, we we ye ndanla paa yege nga na Kirisi wigi yo we kan ma yo waa ki piin we.

²⁴ Lere na ka Yenjele li ngasegele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yen Yenjele li ni, a Yenjele fun li yen wi ni. We yen maga jen Yinnekpoyi na li kan we yeri lo fannga na.

4

Yenjele li Yinnekpoyi lo naa Kirisi wi winfo wi yinne le

¹ Na wenne, mbele fuun pe yen na pe ye piin ma yo Yinnekpoyi li yen pe ni, yaga ka taga pe ni fuun na. Een fo, ye pe wa ye wele yege jen, na kaa pye yinne na li yen pe ni li yiri Yenjele yeri. Mi ko yo ma, katugu Yenjele yon senre yofenne yagboyoolo pe legere pan laga dunruya wi ni.

² Nga ki yaa ti ye sigi jen ye yo fo Yenjele li Yinne loli, koyi nga yen fo: Lere na fuun kaga yo mbe yo kaselege Zhezu Kirisi wi pan ma senwee wire le, Yinnekpoyi na li yiri wa Yenjele li ni, li yen wi ni.

³ Een fo, Lere na fuun ka je mbe yo Zhezu wii pan mbe senwee wire le, Yinnekpoyi na li yiri wa Yenjele li ni, li woro wi ni. Yinne na li yen wi ni, Kirisi wi winfo wi yinne loli. Yaa ki logo ma yo wi daga mbe pan. Yingo wi pan mako laga dunruya wi ni.

⁴ Een fo, yoro wo na, na piile, ye yen Yenjele li woolo. Ye fannga

ta Yenjele yon senre yofenne yagboyoolo pe na; katugu Yinnekpoyi na li yen ye ni, li yen yawa ni ma we yinne na li yen mbele pe yen dunruya woolo pe ni li na.

⁵ Poro wo na, pe yen dunruya wi woolo, ki kala na, kagala ngele ke yen ma dunruya woolo pe ndanla, koro pe maa yuun, a dunruya woolo paa nuru pe yeri.

⁶ Woro wo na, we yen Yenjele li woolo. Lere na wi Yenjele li jen, wi maa nuru we yeri. Lere na wi woro Yenjele li woo, wo na la nuru we yeri. Pa we mbe ya kaselege Yinne li jen mbeli wo yinne na li maa leele punngu li ni yen.

Yenjele li yen ndanlawa

⁷ Na wenne, ye ti we we ye ndanla, katugu ndanlawa pi yiri Yenjele lo yeri. Lere na fuun leele yen maa ndanla, wo yen Yenjele li pyo, wi yen ma Yenjele li jen.

⁸ Lere na leele woro maa ndanla, wii Yenjele li jen, katugu Yenjele li yen ndanlawa.

⁹ Yenjele lili ndanlawa pi naga we na yege nga na ki nga: Lili Pinambyo nungba pe wi tun laga dunruya wi ni, jango we yinwege ta wi fannga na.

¹⁰ Nga ki yen ndanlawa we, ki nga: Kii cen nde Yenjele lo li woro ndanla, een fo, woro we lo ndanla, a li sili Pinambyo wi tun, jango wi pan wi pye we kapere ti fogo tonsaraga.

¹¹ Na wenne, na ki kaa pye we Yenjele li ndanla ma, ki kala na, woro fun ki daga we we ye ndanla.

¹² Lere kpe fa Yenjele li yan yenle ni fyew. Na waga we ye ndanla, pa Yenjele li yaa koro we ni. Li ndanlawa mba pi yen we ni, pi yaa pi ye yon fili.

¹³ Naa Yenjele lili Yinnekpoyi li kan we yeri, ko ki ti wege jen ma

yo we yen Yenñele li ni, a Yenñele fun li yen we ni.

¹⁴ Woro jate wège yan, we nœe ki yuun ma yo Yenñele na li yen To lili Pinambyo wi tun wi pan wi pye dunruya woolo pe Shofo.

¹⁵ Na lere ña kaga yo mbege filige mbe yo Zhezu wi yen Yenñele li Pinambyo, Yenñele li yen wi ni, a wo fun wi yen Yenñele li ni.

¹⁶ Woro wo na, we Yenñele li ndanla yege ñga na, wège jen ma taga ki na. Yenñele li yen ndanlawa. Lere ña leele yen maa ndanla, wi yen Yenñele li ni, a Yenñele fun li yen wi ni.

¹⁷ Pa ndanlawa pi pi ye yon fili wa we ni yeen, jango we kotogo ta kiti konpilige, katugu we tangalomo laga ki dunruya ña wi ni, pi yen ma yiri Zhezu Kirisi wi woo pi korogo.

¹⁸ Ndanlawa pila lere kan wila fye. Ndanlawa mba pi yon fili, pi ma lere fyere ko wi na. Een fo, fyere ti maa paan jologo ni. Na wi maa fye wi ndanlawa pila pi ye yon fili.

¹⁹ Woro wo na, leele pe yen ma we ndanla, katugu woro we keli ma Yenñele li ndanla gben.

²⁰ Na lere wa ka yo Yenñele li yen maa ndanla mbe sigi ta wuu lewee yenle wi panra, wi yen yagboyoo; katugu lere ña wi lewee yenle ña wila yaan wi woro maa ndanla, Yenñele na wi woro na yaan li mbe ya mboo ndanla mele?

²¹ Ngasele na Kirisi wi kan we yeri loli na fo: Yenñele li yen ma lere ña ndanla, ki daga wi lewee yenle wuu ndanla fun.

† 5:6 5.6: Laga ki verise ña wi ni, tonmo pi yen na para batemu ña Zhezu wila pye wo senre na, a kasanwa pila para wi kunwo po senre na. Ko ki naga ma yo pa Zhezu wi tunngo kila le wa wi batemu pyege ki na ma saa ko wa wi kunwo pi na. Yinnekpoyi li yen naga sereya wi yuun ma yo Zhezu wi yen Yenñele li Pinambyo kologo shyen ni: Ki kongbannga Yinnekpoyi laa tigi Zhezu wi na wa wi batemu pyesaga (Zhan 1.32-34), ki shyen wogo li yen naga yuun naga finligi bere wa tagafenne pe nawa pitunmbolo pe sereya wi fannga na, ma yo Zhezu wi batemu wo naa wi kunwo pi ni pi yen naga nari ma yo wi yen Kirisi, Yenñele li Pinambyo (2.27; 1 Koren 12.3).

5

Wè fannga ta dunruya wi na

¹ Lere ña fuun ka taga ki na mbe yo Zhezu wi yen Kirisi, wo yen Yenñele li pyo. Tofu wi yen ma lere ña fuun ndanla, wi piile pe maa ndanla fun.

² Pa wège jen yeen ma yo Yenñele li piile pe yen ma we ndanla: Na Yenñele li ka we ndanla waa tanri li ngasegele ke na we.

³ Yenñele li we ndanla, ko ki yen fo we yen na tanri li ngasegele ke na. Li ngasegele ke si woro ma ngban we yeri mbe toro,

⁴ katugu Yenñele pyo pyew wi ma fannga ta dunruya wi na. Fannga ñga wè ta dunruya wi na, ko ki yen we tagawa we.

⁵ Ambo wi mbe ya fannga ta dunruya wi na? Ndeë ña wi taga ki na ma yo Zhezu wi yen Yenñele li Pinambyo wo ce.

Sereya ña Yenñele li yo Zhezu Kirisi wi kanngolo

⁶ Na wi pan tonmo† naa kasanwa pi fannga na, wo wi yen Zhezu Kirisi we. Wii pan tonmo po nungba fannga na, een fo, wi pan tonmo po naa kasanwa po fannga na. Yinnekpoyi lo li yen naga sereya wi yuun ma yo ki yen kaselege, katugu Yinnekpoyi li yen kaselege fo.

⁷ Ki pye ma, serefenne taanri pe yen wa.

⁸ Yinnekpoyi lo naa tonmo pi ni, naa kasanwa pi ni, pe taanri pe sereya wi fili nungba naga yuun ma yo Zhezu wi yen Yenñele li Pinambyo.

9 We ma yenle leele sereya wo na, ma si yala, Yenhele li sereya wi gbogɔ ma we pe woo wi na. Ko sereya wowi na Yenhele li yo li Pinambyo wi kanngɔɔ.

10 Na ka taga Yenhele li Pinambyo wi na, ki sereya wi ma pye wa wi nawa. Een fo, lere na wii taga Yenhele li na, wi ma Yenhele li pye yagboyoo, katugu wii taga sereya na Yenhele li yo li Pinambyo wi kanngɔɔ wi na.

11 Ki sereya wowi na fo: Yenhele li yinwege mbakogɔ ki kan we yeri, ki yinwege ki yen na taa li Pinambyo wo ni.

12 Na ka yenle Yenhele li Pinambyo wi na, yinwege ki yen wi ni. Na si yenle li Pinambyo wi na, yinwege ki woro wi ni fyew.

Yinwege mbakogɔ senre

13 Yoro mbele ye taga Yenhele li Pinambyo wi mege ki na, mi yen naga kagala ngele ke yonlogi mbe ke torogo ye kan, janjo yege jen ye yo ye yinwege mbakogɔ ki ta.

14 Kotogo nga we ta Yenhele li yege na koyi nga, fo na waga yaraga ka yenri li yeri mbe yala li nandanwa kala li ni, li maa nuru we yeri.

15 Na we kaga jen mbe yo waga yaraga nga fuun yenri li yeri li maa nuru we yeri, pa we yaa ki jen mbe yo yaraga nga we yenri li yeri wege ta makɔ.

16 Kapege nga kila lere le wa kunwo† pi ni, na lere wa ka wi sefo wa yan wila ka piin, wi Yenhele li yenri ki fo wi kan, pa Yenhele li yaa yinwege ki kan wi yeri. Mbele pe kapere ti woro na pe nii wa kunwo pi ni, ki wogo nga ki mbe ya pye poro kan ce. Een fo, kapege ka yen wa, nga ki ma lere le wa kunwo pi ni, mi sho fo yaa yenri ko kapege cenle ko kala na.

17 Kambasinngɔ pyew ki yen kapege, een fo, kapere ta yen wa to na lere le wa kunwo pi ni.

18 Wege jen ma yo lere na fuun wi yen Yenhele li pyo wo wa na koro mbaa kapege piin, katugu Yenhele li Pinambyo wi maa wele wi na, Sotanla wila ya mbe yaraga ka pye wi na.

19 Wege jen ma yo we yen Yenhele li woolo, fo dunruya woolo pe yen wa Sotanla wi fanninga ki nogo.

20 Wege jen fun ma yo Yenhele li Pinambyo wi pan ma tijinliwe kan we yeri we ta we Yenhele jenne li jen. We yen ma mara Yenhele jenne li na li pinambyo Zhezu Kiriwo fanninga na. Wo jate wo wi yen Yenhele jenne le, wo wi yen yinwege mbakogɔ ki go ye.

21 Na piile, ye ye yee yingiwɛ jen yarisunndo ti ni!

† 5:16 5.16: *Kunwo mba senre tila yuun po pi yen kunwo mbakogɔ we, ko korɔ wo yen mbe laga Yenhele li na fo sanga pyew.*

**SƏWƏ shyen woo ɲa
ZHAN
wila yonlogo ma
torogo**

SƏWƏ wi nawa senre

Zhezu pitunɲo Zhan, wo ɲa wila pye Efezi ca legilizi wi yekelewe, wo wila ki sewe jele na li yonlogo mali torogo legilizi wa kan. Wa sewe wi ni, Zhan wuu yee naga we na ma yo wi yen legilizi lelee. Wila sewe wi torogo legilizi ɲa kan wila pye wa Efezi ca kanngaga na tara ti ni. Wila legilizi wi taanla jele ni, a legilizi woolo poro pye paa wi piile yen. Ki kala na, wi yen naga legilizi wi yinri «japɔɔwɔ». Wo jate wi yen legilizi ɲa ni, wo yen sewe wuu torogo legilizi ɲa kan wi legilizi yenle.

Zhan wi yen naga yenri ki legilizi woolo pe yeri fo pe pe yee ndanla konaa pe pe yee yingiwɛ jen nagafenne yagboyoolo pe ni. Na ki leele pele ka pan wa pe yeri, paga ka pe yaara wo yere.

SƏWƏ wi yen ma koonlo yegɛ ɲga na

Sewe wi lesaga senre konaa sharaga 1-3

Mbe yee ndanla konaa mbe je yagbogowo nagawa senre ti na 4-11

Sewe wi kosaga senre konaa sharaga punɲo wogo 12-13

*Sewe wila torogo ɲa yeri
konaa wi sharaga*

¹ Mi ɲa legilizi lelee, muwi mila ki sewe ɲa wi torogi mboro jele Kiriya† ma kan, mboro ɲa Yennele li wo we, naa ma piile pe kan. Ye yen mala ndanla kaselege na. Mi nunɲba ma ye yen ma ndanla, een

fo, mbele fuun pe yen ma kaselege ki jen, ye yen ma pe ndanla fun,

² katugu kaselege ki yen we ni, ki yaa si koro we ni fo sanga pyew.

³ Yennele na li yen To, lo naa li Pinambyo Zhezu Kirisi wi ni pe yinme kan we yeri, pe we yinriwe ta, pe yeyinɲge kan we yeri, janɲo we ki yarikanra ti ta kaselege naa ndanlawa ni.

Kaselege naa ndanlawa

⁴ Ki pye na yeri nayinme jembe maga yan fo ma piile pele yen na tanri kaselege ki na, paa yegɛ ɲga na we To wigi yo ma we kan we.

⁵ Ki kala na, sefo jele, koni, mila ma yenri fo: We ni fuun we we yee ndanla. Ki wogo ɲga mila yonlogi yeen, ki woro ɲgasele fonno. Ki ɲgasele lo we ta maga le wa ki lesaga ki na.

⁶ Ndanlawa powi mba fo yaa tanri yaa yala Yennele li ɲgasegele ke ni. ɲgasele na ye logo maga le wa ki lesaga ki na loli na fo ndanlawa mbe pye ye soɲowo.

⁷ (Mi ko yo ma), katugu leele fanlafenne legere jagara laga dunruya wi ni. Paa yenle mbe yo Zhezu Kirisi wi pan ma lewee wire le. Lere ɲa wi maa ko piin ma, wo wi yen leele fanlafa we, ma pye Kirisi wi winfo.

⁸ Ye ye yee yingiwɛ jen, janɲo tunɲgo ɲga ye pye kiga ka joɲo, een fo, yegɛ tonli wi ta wi yee yon fili.

⁹ Lere ɲa fuun wii koro Kirisi wi nagawa senre ti na, een fo, nee ka tari ti na na kee yegɛ, Yennele li woro ki fo wi ni. Lere ɲa ka koro wi nagawa senre ti na, Tofɔ wo naa wi Pinambyo wi ni pe yen ki fo wi ni.

¹⁰ Na lere wa ka pan wa ye go mbe pan mbe ye naga, na wii pan ki nagawa senre ti ni, yaga kaa le wa ye go, yaga si kaa shari yere.

† 1:1 1.1: Kiriya wi mbe ya pye legilizi wo wa, wi piile poro mbe pye legilizi woolo poro.

¹¹ Katugu lere ḡa kaa shari,
wi ma pye wi pinleyenle wa wi
kapyere tijangara ti ni.

Senre punjo woro

¹² Kagala legere yen na yeri mbe
yo ye kan, een fo, mi woro na jaa
mbe ke yonlogo sewe na lankiri
tonmo ni. Mi yen naga sonri mbe
kari wa ye yeri we sa we yee yan
we yo, jango we nayinme pi ta pi
yon fili.

¹³ Ma nosepyo sumboro† ḡa
Yenḡele li wo fun wo naa wi piile
pe ni pɔɔn shari.

---

† **1:13 1.13:** *Nosepyo sumboro* ḡa wi senre tila yuun, wi mbe ya pye legilizi ḡa sewe yonlogofa
wi yen wa we.

**Sewε taanri woo ηa
ZHAN
wila yonlogo ma
torogo**

Sewε wi nawa senre

Zhezu pitunjo Zhan wo wila ki sewε ηa wi yonlogo maa torogo nana ηa paa pye na yinri Gayusi wi kan. Gayusi wila pye Zhezu Kirisi wi forogofa wa. Wee kala la jen wi wogo na, wee si kala la jen wila pye legilizi ηa ni wi wogo na. Een fa laga sewε wo ni wege wele maga yan fa Zhan wi ka leele mbele torogo wa Gayusi wi yeri, Gayusi wi ma pe yigi tiyongo. Ma jen Zhan wila pye na leele torogi wa ki legilizi wi ni pe saa Yenjele senre ti yari wa. Ma si yala, wa ki legilizi wi ni, nana wa la pye wa, paa pye naa yinri Diyotirefu. Wila pye legilizi yekeele wo wa. Wi sila pye na leele mbele Zhan wila pye na torogi wa pe yaara woo. Wila pye na senpere yuun Zhan wi na, wo ηa wila pye legilizi yekeele pe yegefa we.

Zhan wila ki sewε ηa wi pye maa torogo Gayusi wi kan maa shari wi kajege pyege ki kala na, konaa mbege yo wi kan fa wiga kaa Diyotirefu wi forogi. Wi yen naga yenri Gayusi wi yeri ma yo wi lere ηa wi yen na kee sa sewε wi kan wi yeri wi yigi tiyongo. Ki lerefa pe maa wi yinri Demetiriyusi. Wo fun wi yen na tunngo piin we Fa wo kan. Sewε wi yen naga nari we na ma yo fa mbele fuun pe yen na tunngo piin we Fa wi kan, we daga mbaa pe yaara woo ndanlawa ni.

Sewε wi yen ma konlo yega nga na

Sewε wi lesaga senre konaa sharaga 1-4

Sewε yonlogofa wi yen na Gayusi wi metanga yinri 5-8

Diyotirefu wi kambasinje konaa Demetiriyusi wi metanga kala 9-12

Sewε wi kosaga senre konaa sharaga punjo wogo 13-15

*Sewε wila torogo ηa yeri
konaa wi sharaga*

¹ Mi ηa legilizi lelee, muwi mila ki sewε ηa wi torogi na wonlo nana Gayusi ma kan, mboro ηa mala ndanla kaselege na we.

² Na wonlongboo, mila Yenjele li yenri noo kaan, jango kala li ni fuun laa yongo laa kee yega ma kan, ma koro ngbaan wa wire ti ni paa yega nga na ma yen ngbaan yinne li ni we.

³ Mila yogori jenge, katugu sefenne nambala pele pan laga na yeri maga yo na kan ma yo ma yen ma sin wa kaselege ki ni, fa maa tanri na yala kaselege ki ni.

⁴ Na mi kaga logo mbe yo na piile† paa tanri kaselege ki na, yaraga ka na nayinme kan na yeri mbe we ko na.

*Gayusi wi tunngo jenge pyege
kala*

⁵ Na wonlongboo, kala na fuun maa piin sefenne pe kan, ali mbele pe yen nambanmbala pe kan, ma yen tagawa ni wa ki kagala ke ni.

⁶ Paa pan moo ndanlawa pi senre yo laga legilizi wi yega na. Mi yen noo yenri fa ma pe saga pe tangala li na, paa yega nga na ki yen ma Yenjele li ndanla we.

⁷ Katugu pe yiri ma kari Kirisi wi tunngo ko mege ni. Pee yenle mbaa sagawa shoo mbele pee sheri pe yeri.

⁸ Ki kala na, ki daga woro tagafenne waa ki leele cenle pe

† 1:4 1.4: **Piile:** Poro pe yen leele mbele Zhan wila Yenjele senre ti yo pe kan, a pe taga we.

sari, we pye pe pinleyeenle mbaa kaselege ki yari.

Diyotirefu naa Demetiriyusi kala

⁹ Mi sewe wa pye jele ma torogo legilizi wi kan ki wogo ki na. Een fo, Diyotirefu na wila jaa mbe pye tagafenne pe yekelwe, wila jege na senre ti na.

¹⁰ Ki kala na, na mi ka kari wa ye yeri, tipere nda fuun wila piin, na senpere naa yagbogolo ngele fuun yuun na tari we na, mi yaa ye jatere wi tirige ti na. Ko suu bo bere, een fo, wo jate wila yenle mbe sefenne mbele pe maa paan wa pe yigi. Mbele kaa jaa mbe pe yigi, wi ma pe yegē kon, mbe pe puro mbe pe wo wa legilizi.

¹¹ Na wonlongbo, maga kaa nga ki yen tipege ki forogi. Een fo, nga ki yen ma yon ta ko forogi. Lere na wi maa nga ki yen ma yon ki piin, wo yen Yenjele woo. Na wi maa tipege piin, wo si Yenjele jen.

¹² Demetiriyusi wo na, leele pe ni fuun paa wi metanga ki yinri. Kaselege jate ki maa wi metanga ki yinri†. Woro fun we maa wi metanga ki yinri, a maga jen ma yo nga we maa yuun ki yen kaselege.

Sharaga pungo wogo

¹³ Yarilegere yen na yeri mbe yo ma kan. Een fo, mi woro na jaa mberi yonlogo lankiri tonmo naa sewe yonlogokanngala ni.

¹⁴ Mila ki sonri mbe soon yan sanni jenri, kona, we yaa yo we yee ni yon ni.

¹⁵ Yeyinngē ki pye ma ni!

Ma wenne pōon shari. Ma we wenne pe ni fuun nungba nungba pe shari wa we kan.

† 1:12 1.12 *Kaselege jate ki maa wi metanga ki yinri*: Ko koro wo yen fo wi tangalomo pi yala kaselege ki ni.

Sewε ɲa ZHUDE wila yɔnlogɔ ma torogo

Sewε wi nawa senre

Zhude sewε wi yɔnlogɔ wi mεge ko kɪ taga sewε wi na. Zhude wo naa Zhaki wi ni paa pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi nɔsepɪile nambala (Mati 13.55; Maki 6.3). We sigi jen Zhude wila wi sewε wi yɔnlogɔ maa torogo legilizi ɲa kan. Eɛn fɔ mbe yala verise koŋbanna (1) wi ni, ki yen na jate ma yo wila wi torogo tagafenne poro kan laga ki ni fuun ni. Pungo na, Zhude wo jate wila kari wa ki lara ti na ma saa Yennεle senre ti yo wa. Senre nda wi yo laga ki sewε ɲa wi ni to naa nda ti yen wa 2 Pyeri go shyen (2) ki ni, ti yen ma yɔngɔ ti yεε ni.

Sewε wi nawa senre ti yen naga nari fɔ nagafenne yagboyoolo pe yen na kee legiliziye pe ni na yagbogowo nagawa kaan mbe ta mbe legiliziye pe jɔgɔ. Zhude wuu sewε wi yɔnlogɔ ki leele pe tangalɔmɔ po kala na, mbege yo tagafenne pe kan fɔ pe koro pe yere ɲgbanga wa tagawa pi ni, paa jaan tagawa pi yeresaga ta.

Sewε wi yen ma kɔonlo yεge ɲga na

Sewε wi lesaga senre 1-2

Nagafenne yagboyoolo pe yaa ka ye jɔlogɔ 3-16

Yerεwe senre mbe koro wa tagawa pi ni 17-23

Senre pungo woro mbe Yennεle sɔn 24-25

Sewε wi torogo mbele yeri konna pe sharaga

¹ Mi Zhude, mi yen Zhezu Kirisi wi tunmbyee ma pye Zhaki wi nɔsepɔyɔ lenaɲa.

Muwi mila ki sewε ɲa wi torogi yoro mbele Yennεle li yeri ye

kan. Ye yen ma we To Yennεle li ndanla, a laa ye kɔrɔsi Zhezu Kirisi wi kan.

² Yennεle li ye yinriwe ta, li yeyinɲge naa ndanlawa pi kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

Leele nagafenne yagboyoolo

³ Na wenne, mila pye naga jaa jεnge mbe sewε torogo ye kan showɔ nunɲba mba we ni fuun wε ta pi wogo na. A mi si kaa ki yan ki pye jorowo kala na yeri mbege sewε ɲa wi torogo ye kan, jango mbe kotogo kan ye yeri yaa malaga gbɔɔn tagawa pi kala na, po mba Yennεle li kan kansaga nunɲba wagati wi ni fuun woo mbele pε pye li woolo pe yeri we.

⁴ Katugu lepeele pεle ye we sɔgɔwɔ larawa. Pe yen na senre nda ti yen na para we Yennεle li yinme wogo ki na ti waa nari kanɲgi nari piin kεenre lime kala; pe maa jege Zhezu Kirisi ɲa wi yen we Nagafɔ nunɲba naa we Fɔ wi na. Kiti ɲa wi yaa to ki leele pe na, Yennεle senre sewε wila ki yo ki mo.

⁵ Ali maga ta ye yen ma ki kagala ke ni fuun ke jen ma wali ke na makɔ, konna ki ni fuun, mila jaa mbe ye nawa to ke na, fɔ We Fɔ wila Izirayeli woolo pe shɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara, εɛn fɔ, ko pungo na, mbele paa je pee taga wi na, wila poro gbo.

⁶ Ye nawa to mεregeye pe na, mbele pe sila koro wa fanna ɲga kila kan pe yeri ki ni we, εɛn fɔ, a pε pe censaga jate ki je. Yennεle li pe pɔ jɔrɔgɔ ni, ɲa wi se kɔn, ma pe tεge wa wɔwɔ nɔgɔna woo pi ni, na kiti kɔnpilɔgbɔgɔ ki singi.

⁷ Ye nawa to Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca konna cara nda tila pye wa ti tanla ti na. Ki cara ti woolo paa pye na tanri paa ki mεregeye pe yen, ma pe yεε kan kεenre ti yeri, a nambala paa jεεle kala piin pe yεε ni. A kason mbakogɔ ki pe

jolo, a pè pye paa yege nagawa yen ma leele pe ni fuun pe yeri.

⁸ Ki pyelomo nungha po ki leele mbele ye sogowo paa piin fun. Woonro nda pe maa wonlo ti ma pe kan pe maa kapege piin pe yee wire ti na. Pe maa Yenhele li fannga ki tifaga. Pe maa merageye mbele gbogowo yen pe yeri wa yenhele na pe tegele.

⁹ Ma si yala, merageye pe to Misheli, wo jate, wi sila ki kala cenle la pye. Sanga na ni wila pye na wiin na kendige woo Sotanla wi ni mbe ta mbe Moyisi gboo wi tafo wi jen, wi sila yenle mbe kiti konsenre yo Sotanla wi na mboo tegele. Een fo, wila ki yo ce ma yo fo: «*We Fo woon le jologo!*»[†]

¹⁰ Een fo, ki leele wele, kagala ngele pee jen, pe maa ke tegele. Kagala ngele pe jen wa pe jatere wi ni paa yanyaara nda tijinliwe fu ti yen, ke maa pe jogo.

¹¹ Jologo yen pe na de! Katugu konon na Kayen wila le, lo pe le. Pe pe yee le wa punnguwu pi ni penjara ti kala na paa Balamu wi yen. Pe jogo, katugu pe yiri ma je Yenhele li na paa yege nga na Kore wila ki pye we.

¹² Ki leele pe ma pye fyongu yaara wa ye ndanlawa fetiye liwen pi na. Pe maa feti wi piin feremandawa ni, pe yee wogo ko ki ma ngban pe ni. Pe yen paa kambaara yen, nda tifelege kiri le ma kari ti ni, tii tisaga pan. Pe yen paa tire yen, nda ti woro na seni, ali na ti sesanga wi ka gbom, paa tire yen, nda pe kologi, a ti ku pew.

¹³ Pe yen paa kogojje tonmo mba pi maa yinrigi na tuun fannga ni pi yen. Pe maa feremandawa kapyere piin paa kogojje tonmo ngborogo yen. Pe yen paa wonngolo ngele ke maa yanri na toro ke yen, Yenhele li pe censaga ki tege wa wowo pee pi ni fo sanga

pyew.

¹⁴ Enoki na wila pye Adama wi setirige pyo koloshyen woo, wila Yenhele li yon senre yo faa ki leele pe kanngolo ma yo fo: «Ye wele, we Fo wi yaa pan wi merageye kpoyi mbele pe yon ki se jen mbe ko pe ni,

¹⁵ mbe pan mbe kiti kon leele pe ni fuun pe na, jango mbe lepeele pe ni fuun pe le jologo pe kapyere tijangara nda fuun pe pye, naa pe yiri ma je Yenhele li na ti kala na, konaa sennghanra nda fuun kapere pyefenne mbele pe woro na fyee Yenhele li yege pe yo ma wa li na ti kala na.»

¹⁶ Ki leele pe nawa pila pye mbe tanla pe na pilige pyew, pe maa kongori. Pe maa tanri na yala pe jogo kagala koro ni, na pe yee gbogowo senre yuun, na leele pe fanla na pe nii.

Yerewe senre naa kotogo kansenre

¹⁷ Een fo, yoro wo na, na wenne, senre nda we Fo Zhezu Kirisi wi pitunmbolo paa yari ye kan faa, ye nawa to ti na.

¹⁸ Paa ki yo ye kan ma yo fo: «Dunruya koyege ni, leele pele yaa ka pye laga mbaa tege ye na. Pe yaa kaa tanri pe saa fyee Yenhele li yege, mbaa yala pe jogo pere to ni.»

¹⁹ Ki woolo poro pe maa leele pe kon pe yee na. Pe wire ti nandanwa kala lo li maa pe yege sinni, Yinnekpoyi li woro pe ni.

²⁰ Een fo, yoro wo na, na wenne, ye koro yaa kee yege wa ye tagawa kpoyi pi ni. Yaa yenri Yinnekpoyi li yawa pi ni.

²¹ Ye koro wa Yenhele li ndanlawa pi ni, we Fo Zhezu Kirisi wi yaa yinwege mbakogo nga kan ye yeri wa wi yinriwe taga ki ni, yaa ki singi.

[†] 1:9 1.9: Zaka 3.2

22 Mbele pe jatere wi maa pe koon shyenzhyen, yaa pe yinriwe taa.

23 Ye pe sho ki cen ndee ye pe tile ma pe wo kason. Yaa sanmbala pe yinriwe taa, ki yinriwe taga ki pye fyere ni. Een fo, pe yariporo nda ti yen fyongoo ni wire ti nandanwa kagala ke kala na, yeri panra.

Yenhele li sonno pungo woo

24 Yenhele li mbe ya mbaa ye korosi, janjo yaga ka kurugo mbe to, mbe ye pye ye yere wa li gbogowo pi yeye sogowo, jeregisaga fu, mbe nayinme gboo kan ye yeri.

25 Lo nungba li yen Yenhele, ma pye we Shofa, we Fo Zhezu Kirisi wi fannga na. Gbogowo, naa gbeme, naa fannga, naa yawa pi pye li woo maga le wa faa sanga wi ni, naa yingoo konaa sanga pyew. Anmiina.

Zhezu Kirisi wi kagala NAGAWA Zhan wi na Sewe wi nawa senre

Zhezu wi pitunjo Zhan wo wila ki sewe na wi pye maa torogo Azi tara legiliziye koloshyen yeri. Nala wo ni, pe maa ki tara ti yinri Turiki. Wila ki sewe na wi yonlogo Zhezu wi senjolo ki yegele cenme ngele kaa toro ke kosaga yeri. Ki wagati wi ni, Jromu tara wunlumbolo to wila pye na jaa paa wi gbogo paa Yennele la yen. Tagafenne mbele paa je mbege pye paa jolo jenge pe tagawa pi kala na, een fo pele la pye wa ki kotogo sila pye pe ni mbe je. Zhan wo jate paa wi yigi maa le kaso wa logo fugo tara nda pe yinri Patimosi ti ni, naa wila pye na Yennele senre ti yari ki kala na (1.9). Jromu tara fannga fenne paa ki logo fugo tara ti pye paa pe kaso yen. Pa we Fo Zhezu wila wi yee naga wa Zhan wi na yariyanra ta ni, mee wi pye ma yo yaraga nga fuun wi yan, wigi yonlogo.

Wa sewe wi ni, Zhan wi para tegere yaara, naa kacen kagala konaa yaara yanlere senre na. Ki yaara ti ni fuun naa ti koru wi. Paa yege nagawa yen, jirige ki ni, koloshyen wo yen na para nga kigi yee yon fili ko senre na. Kogoloni wo yen na para nga kii ki yee yon fili ko senre na. Yarifige ko yen na para cew tawa senre na. Yariyenge ko yen na para jogowo pyewe senre na. Kogojе wo yen na para tipege fannga yaara ti yen ma gbogolo laga nga na ko senre na. Yarifelege ko yen na para Sotanla yinne lo senre na, a wongaala pe pye wi tunmbyeele.

Sewe wi nawa senre ti gboc yen yariyanra nda ti yen na para

goto kagala koro senre na. Ki yariyanra ti yen naga nari paa yege nga na lere na wi yen tagawa ni pe yaa kaa jolo, paa yege nga na leele jolofenne pe yaa ka ye jologo konaa paa yege nga na mbele pe taga Yennele lo naa Zhezu Kirisi wi na pe yaa ka sho.

Laga sewe wi ni, Zhan wi yen naga yuun tagafenne pe kan fo Zhezu wi se mo, wi yaa songoro mbe pan mboo woolo pe sho, mbe si nga kii daga Yennele ca wunluwo pi ni ki tongo.

Wa sewe wi go kongbannga ki ni, Zhan wi yen naga yuun we kan paa yege nga Zhezu wila wi yee naga wi na. Mbe taga le ko na, wi sewe wi yen ma kon ma yiri konsagboro koloshyen. Konsagboro nungba nungba pyew ki yen ma kon ma yiri konsara koloshyen fun. Sewe wi konsagboro koloshyen ti nda:

1. Sewe ele koloshyen mbele paa torogo Azi kinda legiliziye pe yeri (2-3)
2. Sewe wi tegere koloshyen re (4.1-8.6)
3. Mbaanra koloshyen (8.7-11.19)
4. Kacen kagala tugbonjolo koloshyen (12-15)
5. Yennele li nanjbanwa wojengele koloshyen (16)
6. Kagala koloshyen Babiloni cagbogo ki wogo na (17.1-19.10)
7. Yariyanra koloshyen punjo woro dunruya kogo konaa Zheruzalemu ca fonjogo ki wogo na (19.11-22.5)

Wa sewe wi kosaga, Zhezu wi yon folo le ma yo fo: «Ee, sanni jenri mila paan.» Tagafenne pege sho pe yo fo: «Anmiina, ta paan we Fo Zhezu.»

Sewe wi yen ma koonlo yege nga na

Sewe wi lesaga senre 1.1-8

Zhezu wi yen wa legiliziye
koloshyen pe sɔgɔwɔ 1.9-20

Seweele mbele paa torogo
Legiliziye koloshyen pe yeri
2-3

Wunluwo jongo, naa selege
sewe na pe ma migi konaa
Simbapyo 4-5

Tegerɛ koloshyen 6.1-8.1

Mbaanra koloshyen 8.2-11.19

Kacen kagala koloshyen 12.1-
15.4

Yenjele li nanjbanwa
wojenjele koloshyen 15.5-
16.21

Babiloni ca ki tongowɔ konaa
Zheruzalemu ca fonjgo 17.1-
22.5

Senre punjo woro konaa
duwaw senre 22.6-21

Sewe wi yonlogɔ go

¹ Kagala ngele Zhezu Kirisi wi naga ke yen laga ki sewe na wi ni. Yenjele ligi kan wi yeri wi ke naga, jango sanni jenri nga ki daga mbe pye wigi naga wi tunmbyeele pe na. Kirisi wila wi merɛge wa tun wi tunmbyee Zhan wi yeri, a wi saa ke naga wi na.

² Kagala ngele fuun Zhan wi yan wi ke yege yo. Wi yen na Yenjele li senre to naa kaselege nga Zhezu Kirisi wi naga ti serɛya wi yuun lagame.

³ Lere na wi yen naga sewe na wi kara, naa mbele pe yen na Yenjele li senyoro nda ti nuru, ma nda ti yen ma yonlogɔ ti yigi na tanri ti na, ferewe yen pe woo! Katugu ti kagala ke yaa pye mbe yon fili sanga na ni wi yongo.

*Sharaga nga Zhan wila kan
legiliziye koloshyen pe yeri*

⁴ Mi Zhan mila ki sewe na wi torogi legiliziye koloshyen mbele pe yen wa Azi kinda wi ni pe kan. Yinme naa yeyinje ti kan ye yeri ti yiri wa Yenjele li yeri, lo na li

yen wa, lo na laa pye wa konaa lo na li yen na paan we; ti kan ye yeri naa ti yiri wa yinjele koloshyen ngele ke yen wa li wunluwo jongo ki yege sɔgɔwɔ ke yeri.

⁵ Ti kan ye yeri ti yiri wa Zhezu Kirisi wi yeri, wo na wi yen serɛfo na wi yen senre nunjba yofɔ we, wo wi pye konjbanja ma yen ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo wi yen tara na wunlumbolo pe Wunluwo.

We yen maa ndanla, a wi we kapere ti laga we na wi kunwo kasanwa pi ni,

⁶ ma we tege we pye wunluwo naa saraga wofenne waa tunjgo piin wi To Yenjele li kan. Gbogowɔ naa yawa pi pye Zhezu Kirisi wi woo fo sanga pyew! Anmiina.

⁷ *Ye wele, wila paan wa kambaara!† ti ni! Leele pe ni fuun pe yaa kaa yan, ali mbele paa wi sun njanraga ki ni. Tara na cengele woolo pe ni fuun pe yaa kaa kafonno waa wi kala na. Ee, ki yaa ka pye ma† Anmiina.*

⁸ We Fo Yenjele ligi yo ma yo fo: «Mi yen Alifa naa Omenja.» Lo li yen Yawa pi ni fuun fo, lo na li yen wa, lo na laa pye wa konaa lo na li yen na paan we.

Kirisi wila wi yee naga Zhan wi na

⁹ Mi Zhan, mi yen ye sefo, wa we gbogolomo pi ni Zhezu wi ni. Mi yen na jolo ye ni ja, ma pye ye ni ja wa wunluwo pi ni konaa maga kun na yee ni na singi ye ni ja. Paa na yigi ma kari na ni wa logɔ fugo nga pe yinri Patimosi ki na, Yenjele senre to naa Kirisi wi serɛya na mila yo ti kala na.

¹⁰ We Fo wi pilige† ki ni, a Yinnekpoyi li si ye na ni, a mi si magala gbolo la logo wa na punjo na paa mbanlaga magala yen.

† 1:7 1.7: Dani 7.13 † 1:7 1.7: Zaka 12.10
we Fo wi cenpilige ye.

† 1:10 1.10: Pilige nga senre pe yo ko ki yen

11 Låa pye na yuun fɔ: «Ŋga maa yaan ki yonlogo sewe na maa torogo ki legiliziye koloshyen mbele pe kan: Efezi, naa Simirini, naa Perigamu, naa Tiyatiri, naa Saridi, naa Filadelifi konaa La-wodise.»

12 A mi si kannga ma wele mbe na wila para na ni wi yan. Mi kaa kannga ma wele, a mi si te fitanlaye koloshyen yan.

13 A mi si yaraga yenwege ka yan wa fitanlaye koloshyen pe sogowa, kila pye paa senwee pyo yen. Derege titonlogo la pye wi na ma gbɔn fɔ wa wi tondanra ti na. Te kurusijara la pye ma po wi kotogo ki na maa maga.

14 Wi yinzire tila pye ma filige wi na paa sumbyo siffire yen, nakoma paa yaara nda pe yinri nezhi† ti yen. Wi yengele kaa pye na yin paa kasɔn yinne yen.

15 Wi tondanra tila pye paa tuguyenre yen, nda pe le kasɔn gbɔgo ni mari pe, a ti yon na yengele. Wi magala låa pye paa tonngbɔo tinme yen†.

16 Wɔnngɔlo koloshyen la pye wa wi kalige ki ni. Tokobi piyem-bye yon shyen taan woo la pye na yinrigi wa wi yon. Wi yegɛ kila pye na yengele paa yonlo ki yen, na ki kaa yinrigi ngbanga we.

17 Naa mila kaa wi yan, a mi si to le wi nogo ma pye paa gboo yen. A wi suu kalige ki taga na na ma yo fɔ: «Ma kaa fyɛ! Muwi mi yen kongbanna naa pungofɔ.

18 Mi yen yinwege na. Mila ku, ɛɛn fɔ, koonnga yingɔ, mi yen yinwege na fɔ sanga pyew. Mi yawa ta kunwo po naa kuulo tara ti na.

19 Ki kala na, kagala ngele maa yaan, naa ngele kaa piin yingɔ, naa ngele ke yaa ka pye pungo na, ma ke yonlogo.

20 Wɔnngɔlo koloshyen ngele maa yaan wa na kalige ki ni, naa te fitanlaye koloshyen pe ni, ti ngundo wi koro woo na we: Wɔnngɔlo koloshyen koro ke yen legiliziye koloshyen pe meregɛye wele. Fitandaye koloshyen poro pe yen legiliziye koloshyen wele.»

SEWELE KOLOSHYEN MBELE PAA PYE MA TOROGO

2

2-3

Senre nda tila yonlogo ma torogo

wa Efezi ca legilizi wi kan

1 «Sewe yonlogo maa torogo Efezi ca legilizimerɛge† wi kan maa pye fɔ: Na wi Wɔnngɔlo koloshyen ke yigi wa wi kalige ki ni, na tanri wa te fitanlaye koloshyen pe sogowa, wi yen naga yuun ma yo fɔ: 2 Mɔo kapyegele ke jen, naa ma tunngo ki ni konaa kagala ngele maa kunni ma yɛɛ ni ke ni. Migi jen ma yo ma se ya mbe lepeele pe kagala ke kun ma yɛɛ ni. Mbele pe maa pe yɛɛ piin ma yo pe yen pitunmbolo, ma si yala pe woro ma, ma pe wa ma wele ma pe yan pe yen yagboyoolo.

3 Ma maa kagala kunni ma yɛɛ ni, ma jolo na mɛge ki kala na, mɛɛ si te.

4 ɛɛn fɔ, mi yen nɔo jeregi, katugu mila pye mɔo ndanla faa yegɛ nga na, maga yaga.

5 Ki kala na, ma yiri laga nga na ma to, ma nawa to ki na, ma ma kapere ti jen mari yaga, maa ma kapyegele kongbannɔgala ke piin. Na mɛɛ ma kapere ti jen mberi yaga, mi yaa pan ma korogo mbɔon fitanla wi le mboo wo wa wi tegesaga.

† 1:14 1.14: Nezhwi mi ma pye ma filige paa tisaga sinndeere yen. † 1:15 1.15: Dani 7.9-13; 10.6 † 2:1 2.1: *Merege: Wo wi yen na wi yen ma ɛn legilizi wi go na.*

6 Ma si yala, nga ko yen ma yeri mboon sɔn ki na: Nikolayitiye pe kapegele ke yen nɔɔ mbenge paa yege nga na ke yen nala mbenge we.

7 «Yinnekpoyi li yen na nda yuun legiliziye pe kan, nungbogolo ka pye na na, wi ke jan wila ti nuru jenge! Na ka cew ta, yinwege tige nga ki yen wa Yenhele li lajenge ki ni, mi yaa ki pyo wa kan wi yeri wuu ka†.»

Senre nda tila yonlogo ma torogo wa Simirini ca legilizi wi kan

8 «Sewe yonlogo maa torogo Simirini ca legilizi merenge wi kan maa pye fo:

«Ja wi yen kongbanna naa pungofɔ, wo na wila ku ma songoro ma yen ma yiri, wi yen naga yuun ma yo fo:

9 Mɔɔ jologo naa ma fyɔnwɔ pi jen, een fo, kaselege ko na, ma yen penjagboro fo. Mbele pe yen na pe yee piin ma yo pe yen Zhufuye, ma si yala pe woro Zhufuye, pe yen nɔɔ mege ki jogo yege nga na migi jen. Pe yen Sotanla wo sherigo woolo.

10 Ma kaa fye jologo nga ki yaa ma ta ki na. Ye wele, Sotanla wi yaa ye wa mbe wele, mbe ye pele le kaso. Ye yaa jolo mbe gbɔn piliye ke. Ma pye tagawa ni fo sa gbɔn ma kunwo pi na, pa mi yaa yinwege wunluwo njala li kan ma yeri.

11 «Yinnekpoyi li yen na nda yuun legiliziye pe kan, nungbogolo ka pye na na, wi ke jan wila ti nuru jenge!

«Ja ka cew ta, kunwo shyen woo pi se ka gbɔn wi na.»

Senre nda tila yonlogo ma torogo wa Perigamu ca legilizi wi kan

12 «Sewe yonlogo maa torogo Perigamu ca legilizi merenge wi kan maa pye fo:

«Tokobi piyembye yon shyen taan woo wi yen na yeri, wi yen naga yuun ma yo fo:

13 Ma censaga migi jen, ko ki yen wa laga nga Sotanla wi wunluwo jongo ki yen we. Ma koro ma mara na na, mee tagawa mba ma taga na na pi je, ali sanga na ni na serefo Antipasi na wi yen tagawa ni pa wi gbo wa ye yeri, wa laga nga Sotanla wi yen ma cen we.

14 Een fo, mila ma jeregi kagala kele kala na. Leele pele wa ma ni mbele pe yen na tanri Balamu nagawa senre ti na. Balamu wo wila pye na Balaki wi nari ma yo wigi pye yege ka na Izirayeli woolo pe ta pe to kapege paa yarisunndo kara kaa, paa keenre piin†.

15 Ki pyelomɔ nungba pi na, mboro fun, leele pele wa ma yeri fun, mbele pe yen na tanri Nikolayitiye nagawa senre ti na.

16 Ki kala na, ma kapere ti jen mari yaga, nakoma sannu jenni mi yaa pan ma korogo mbe malaga gbɔn ki leele pe ni tokobi na wila yinrigi wa na yon wi ni.

17 «Yinnekpoyi li yen na nda yuun legiliziye pe kan, nungbogolo ka pye na na, wi ke jan wila ti nuru jenge!

«Ja ka cew ta, mane na wi yen ma lara, mi yaa wi kan wi yeri. Mi yaa sinndelifige kan wi yeri, nga mege fonngo yen ma yonlogo ki na. Lere kpe sege mege ki jen nde ki tafɔ wo.»

Senre nda tila yonlogo ma torogo wa Tiyatiri ca legilizi wi kan

18 «Sewe yonlogo maa torogo Tiyatiri ca legilizi merenge wi kan maa pye fo:

† 2:7 2.7: Zhene 2.9; 3.24 † 2:14 2.14: Nambu 31.16; 25.1-2 † 2:18 2.18: Dani 10.6

«Yenñele li Pinambyo we, wo ña wi yengele ke yen na yiin paa kason yinne yen, a wi tondanra ti yen paa tuguyenre† yen, nda tila yengele we, wi yen naga yuun ma yo fo:

¹⁹ Mòo kapyegele ke jen, mòo ndanlawa pi jen, naa ma tagawa, naa ma tunmbyege konaa kagala ñgele ma maa kunni ma yee ni ke ni. Migi jen ma yo kagala ñgele maa piin yingoo, kè lege ma we konjbanngala ke na.

²⁰ Een fo, mila ma jeregi nga na ki nga: Jele Zhezebeli màa yaga wa ma yee yeri, wo ña wila wi yee piin ma yo wi yen Yenñele yon senre yofoo we, a wila na tunmbyegele pe nari na pe punnggu, jaango paa keenre piin, paa yarisunndo† kara kaa.

²¹ Mi wagati kan wi yeri wi ta wuu kapere ti jen wiri yaga, een fo, wi woro na jaa mboo keenre pyege ki jen mbege yaga.

²² Ki kala na, mi yaa wi sinngge yama sorondo na. Mbele pòo ta jele, mi yaa jologo gbogo wa pe na fun, na pee pe katijangara nda pe pye wi ni ti jen mberi yaga we.

²³ Mi yaa wi piile pe gbo. Pa kona legiliziye pe ni fuun pe yaa kaga jen mbe yo fo *muwi mi maa senwee piile pe jatere naa pe nawa kagala ke cancan na wele. Mi yaa ka ye ni fuun nungba nungba ye sara mbe yala ye kapyegele ke ni.*†

²⁴ «Een fo, yoro Tiyatiri ca legilizi woolo sanmbala wele, ye woro na tanri ki nagawa senre ti na, yee si nga ki leele pe maa yinri <Sotanla wi ngundo kagala> ke jen. Mi yen naga yuun ye kan fo mi se tuguro† ta yege taga ye go na naa.

²⁵ Een fo, nga ye ta mako, yege yigi jenge fo mbe sa pan.

²⁶⁻²⁸ Ña ka cew ta mbe koro mbaa nga mila jaa ki piin fo sa gbon wa ki kosaga ki na, pa mi yaa yawa mba mi jate mi ta na To wi yeri pi kan wi yeri, mbe yawa kan wi yeri wi cen cengele ke go na. *Wi yaa kaa ke yege sinni tuguron kanngala ni, paa yege nga na pe ma cogo yaari we.* Pa mi yaa lalaaga wonnoo† li kan ma yeri fun.

²⁹ «Yinnekpoyi li yen na nda yuun legiliziye pe kan, nungbogolo ka pye ña na, wi ke jan wila ti nuru jenge!»

3

Senre nda tila yonlogo ma torogo wa Saridi ca legilizi wi kan

¹ «Sewe yonlogo maa torogo Saridi ca legilizimerege wi kan maa pye fo: Yenñele li yinnggele koloshyen koro naa wonnogolo koloshyen ke yen ña kee, wi yen naga yuun ma yo fo: Mòo kapyegele ke jen. Migi jen ma yo mà mege ta, a leele paa ki yuun ma yo ma yen yinwege na, ma si yala mà ku.

² Ma yee yigi, ki sannga nga ki koro ma yeri na jaa mbe ku, ma fannga le ki ni, katugu migi wele maga yan ma kapyegele ke woro ma yon fili na Yenñele li yege na.

³ Ki kala na, nagawa senre nda mà ta, màri logo yege nga na, ma ma yee nawa to ki na. Ti yigi, moo kapere ti jen mari yaga. Na mee ma yee yigi, pa mi yaa pan mboon fo paa yoo yen. Mi yaa pan sanga ña ni ma soo jen.

⁴ Konaa ki ni fuun, leele pele jenri yen ma yeri wa Saridi ca,

† 2:20 2.20: 1 Wunlu 16.31; 2 Wunlu 9.22 † 2:23 2.23: Zhere 17.10 † 2:24 2.24: **Mi se tuguro ta yege taga ye go na naa: Ko koro wo yen fo mi woro na yerewe senre ta yege kaan ye yeri naa yaa tanri ti na.** † 2:26-28 2.26-28: **Lalaaga wonnoo na li yaa kan pe yeri ko yen naga nari ma yo pe yaa yawa kan pe yeri; Yuuro 2.9.** † 3:4 3.4: Ko koro wo yen fo pe tangalomo pi yen ma sin.

mbele pee pe yarıpɔɔ ti pye ti cɛn fyɔngɔ ni†. Pe yaa ka pinle mbaa tanri na ni yarıpɔɔ fire ni pe na, katugu ki daga pe ni.

⁵ Na ka cew ta, pa wi yaa ka yarıpɔɔ fire le ki pyelomɔ mba pi na yɛɛn we. Mi se kaa mɛgɛ ki gbo mbege wɔ wa yinwege sɛwɛ† wi ni. Pa mi yaa kaga yo mbege filige na To wo naa wi mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na mbe yo ki lere wi yɛn na woo.

⁶ «Yinnekpoyi li yɛn na nda yuun legiliziyɛ pe kan, nuɔgbogolo ka pye ɲa na, wi ke jan wila ti nuru jɛɲgɛ!»

Senre nda tila yɔnlɔgɔ ma torogo
wa Filadelifi ca legilizi wi kan

⁷ «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Filadelifi ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Ŋa wi yɛn kpoyi ma pye kaselege fɔ, wo ɲa wunlunɔɲa Davidi lakile† wi yɛn wi yeri, wo ɲa wi yaa go ki yɛngɛ lere kpe se ya mbege tɔn, wo ɲa wi yaa go ki tɔn lere kpe se ya mbege yɛngɛ†, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

⁸ Mɔɔ kapyegele ke jɛn. Migi jɛn ma yo ma fanɲa ki kologo, konaa ki ni fuun, mɔla senre ti yigi na tanri ti na, mɛɛ je na na. Wele, mi kɔɔ yɛngɛ ma kan wa ma yɛgɛ, ɲa lere kpe se ya mbege tɔn.

⁹ Wele, mbele pe yɛn Sotanla wi sherigo woolo nɛɛ finlele ma yo pe yɛn Zhufuye, ma si yala pe woro Zhufuye, ɲa mi yaa pye pe na ki ɲa: Mi yaa pe ɲgbanga pe pan pe kanɲguuro kan ma jegele pɔɔn gbɔgɔ. Pe yaa kaga jɛn mbe yo ma yɛn mala ndanla.

¹⁰ Paa mɔga kun ma yɛɛ ni mala senre ti yigi na tanri ti na, ki kala na, jɔlɔgɔ wagati ɲa wi yaa gbɔn dunruya wi ni fuun wi na, mbe

tara woolo pe ni fuun pe wa mbele wele, mi fun mi yaa kɔɔn sho ki jɔlɔgɔ wagati wi ni.

¹¹ Sanni jɛnri mi yaa pan. ɲga ki yɛn ma yeri, ki yigi jɛɲgɛ, janɲo lere kpe ka kɔɔn wunluwɔ ɲjala li sho ma yeri.

¹² Na ka cew ta, mi yaa wi pye tiyala wa na Yɛɲɛle li sherigo gbɔgɔ ki ni, wi se wɔ wa naa fyew. Pa mi yaa na Yɛɲɛle li mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi na konaa na Yɛɲɛle li ca mɛgɛ ki ni, ko ɲga ki yɛn Zheruzalemu fɔɲɔ ɲa wi yaa yiri wa naayeri, wa Yɛɲɛle li tanla mbe tigi laga we. Pa mi yaa na mɛgɛ fɔɲɲɔgɔ ki yɔnlɔgɔ wi na fun.

¹³ «Yinnekpoyi li yɛn na nda yuun legiliziyɛ pe kan, nuɔgbogolo ka pye ɲa na, wi ke jan wila ti nuru jɛɲgɛ!»

Senre nda tila yɔnlɔgɔ ma torogo
Lawodise ca legilizi wi kan

¹⁴ «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Lawodise ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Ŋa pe yinri Anmiina, wo ɲa wi yɛn sɛrɛfɔ ma pye senre nuɔgba yofɔ naa kaselege fɔ, wo ɲa wi yɛn yaara nda fuun Yɛɲɛle li da ti nɔgɔ lɛfɔ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

¹⁵ Mɔɔ kapyegele ke jɛn, mɛɛ yinɲgi mɛɛ si wɛri. Ndɛɛ ki pye ma yinɲgi, nakoma ma wɛri ki jɛn nala ndanla.

¹⁶ Ɛɛn fɔ, ki kaa pye ma yɛn paa tɔnmɔ wɔlɔwɔlɔ yɛn, mɛɛ yinɲgi mɛɛ si wɛri, ki kala na, mi yaa ma tuguru wa na yɔn!

¹⁷ Katugu ma maa ki yuun fɔ: Mi yɛn penjagbɔɔ fɔ, mi yarijende legɛrɛ ta jɛɲgɛ, yaraga ka kpe kala woro na na. Ma si yala, ma sigi jɛn mbe yo fɔ ma yɛn tee ma pye yunɲbɔgɔɔ

† 3:5 3.5: Ɛki 32.33 † 3:7 3.7: *Davidi lakile: Ko senre to yɛn naga nari ma yo fanɲa ki yɛn Zhezu wi wogo mbaa ɲa wi daga mbe ye, nakoma ɲa wii daga mbe ye wa Zheruzalemu fɔɲɔgɔ wi ni pe kɔɔsi.* † 3:7 3.7: Eza 22.22

naa fyɔnwɔ fɔ, naa witiwaga naa fyɔɔn.

¹⁸ Ki kala na, mila ma yeregi fɔ ma tɛ wa lɔ na yeri, ɲa pɛ le kason maa pye kpoyi, janɲo ma pye penjagboro fɔ. Ma yariporo fire lɔ ma ta maa ma yee poo, janɲo ma witiwaga ki ka kaa yaan mbe fere wa ma na. Ma yengele were lɔ maa ti nii wa ma yengele ke ni, janɲo ma ta maa yaan.

¹⁹ Mbele fuun pe yen mala ndanla, mi maa gbanla pe na, na pe koro. Ki kala na, bala moɔ kapere ti jen mari yaga.

²⁰ Wele, mi yen ma yere le yeyongo ki na na koro ki gbɔɔn. Na lere wa kanla magala li logo mbe koro ki yenge, mi yaa ye wa wi korogo mbe li wi ni, wo fun wi li na ni.

²¹ ɲa fuun ka cew ta, mi yaa wi pye wi cen na tanla wa na wunluwo jongo ki na, paa yege ɲga na mi fun mi cew ta ma cen na To wi tanla wa wi wunluwo jongo ki na we.

²² «Yinnekpoyi li yen na nda yuun legiliziye pe kan, nunɲbogolo ka pye ɲa na, wi ke jan wila ti nuru jenge!»

WUNLUWO JONGO, NAA SELEGE SEWE NA PE MA MIGI KONAA SIMBAPYO

4

4-5

Yenɲele li gbogokala wa naay-eri

¹ Ko punɲo na, a mi si wele, mɛe yeyongo ka yan yenlege wa yenɲele na.

Magala na mila keli ma logo, a li para na ni paa mbanlaga magala yen, a li silan pye fɔ: «Lugu laga, kagala ɲgele ke daga mbe pye

ɲgele koro punɲo na, mi yaa ke naga ma na.»

² Le ki yonlogo ke ni, a Yinnekpoyi li si ye na ni. A mi si wele, mɛe wunluwo jongo ka yan wa yenɲele na. Wa la pye ma cen ki wunluwo jongo ki na.

³ ɲa wila pye ma cen wa, wi yege cenwe pila pye na yiin paa sinndeere sonɲgbanga woro nda pe yinri zhasipi naa sariduwani ti yen. Yaanɲgondi la pye ma wunluwo jongo ki maga na yiin paa sinndelege ɲga pe yinri emerodi ki yen.

⁴ Wunluwo jonro nafa ma yiri tijere la pye ma ki wunluwo jongo ki maga. Lelɛle nafa ma yiri tijere la pye ma cen ki wunluwo jonro ti na, ma yariporo fire lele, ma tɛ wunluwo njagala kankan.

⁵ Yenɲele yengeleme, naa magangala, naa yenɲele gbaanra la pye na yinrigi wa ki wunluwo jongo ki na. Fitanlaye koloshyen la pye na yiin ɲgbanga wa wunluwo jongo ki yege, poro pe yen Yenɲele li yinɲgele koloshyen wele.

⁶ Wa wunluwo jongo ki yege, yaraga ka la pye wa paa kogoje tonmo yen, mba pi yen ma veri le, ma laga yegeyege paa yaraga ɲga pe yinri kirisitali ki yen.

Wa wunluwo jongo ki nandogomo maga maga ki kee ki ni fuun ki na, yaara yenwere tijere la pye wa, yengele legere la pye ti na wa ti yege konaa wa ti punɲo na.

⁷ Yaraga yenwege konɲbanɲga kila pye ma yiri jara korogo, a ki shyen wogo ki yiri napige korogo, ki taanri wogo ki yege kila pye paa lere yege yen; ki tijere wogo kila pye ma yiri yon korogo, ɲa wi yiri sire† na.

⁸ Kanwira kogoloni kogoloni la pye ki yaara yenwere tijere ti nunɲba nunɲba pyew ti na, yengele legere la pye ti na wa

† 4:7 4.7: Eze 1.10

nawa konaa laga funwa na. Tila pye na yuuro shoo suyi sɔnlɔ naa yembinɛ, na yuun fɔ:

*Kpoyi, kpoyi, kpoyi, wo wi yen we
Fɔ Yɛnɛle na li yen Yawa pi
ni fuun Fɔ,†*

*lo na lãa pye wa, lo na li yen wa
konaa lo na li yen na paan
we.*

⁹ Na wi yen ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, wo ɲa wi yen yinwege na fɔ sanga pyew, sanga o sanga yaara yenwere tijerɛ ti kaa wi gbogo, mbaa wi sɔnni, mbaa wi shari,

¹⁰ ki wagati wi ni, leleɛle nafa ma yiri tijerɛ pe ma kannɲuuro kan ɲa wi yen ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yege sɔgɔwɔ, ma wo ɲa wi yen yinwege na fɔ sanga pyew wi gbogo. Pe ma pe wunluwɔ njagala ke kɔlɔgi ma ke tɛge le wunluwɔ jɔngɔ ki tanla, nɛɛ yuun fɔ:

¹¹ «We Fɔ naa we Yɛnɛle, gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ naa yawa pi daga ma ni;

katugu mboro mà yaara ti ni fuun ti da.

Ma nandanwa kala lo fannɲa na ti da konaa ma pye wa.»

5

Sewe naa Simbapɔ sɛnrɛ

¹ Kona, ɲa wila pye ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, a mi si sewe yan wa wi kalige kɛɛ ki ni migisaga. Wi nawa po naa wi punɲo ki ni tila pye ma yɔnlɔgɔ. A pɛ si tɛgere kɔlɔshyɛn tɛge wi na maa tɔn.

² A mi si mɛrɛge fannɲafɔ wa yan, wila pye naga yari magala gbɔlɔ ni na yuun fɔ: «Ambɔ ki daga wi ni wigi tɛgere nda ti kɔɔnlɔ mbe sewe wi yenge?»

³ Ɛɛn fɔ, lere kpe sila ta wa yɛnɛle na, nakoma laga tara na, nakoma wa ti nɔgɔ, ɲa wi mbaa

ya mbe sewe wi yenge mbe wele wa wi nawa.

⁴ A mi nɛɛ gbele fɔ jɛnɲe, katugu lere kpe sila ta, ɲa wi daga mbege sewe wi yenge mbe wele wa wi nawa.

⁵ Kona, leleɛle pe ni, a nunɲba silan pye fɔ: «Ma kaa gbele. Wele, jara ɲa wi yiri wa Zhuda cɛnle li ni, wo ɲa wi yen wunlunɲa Davidi wi setirige pyɔ†, wi cew ta mbe ya mbege tɛgere ti kɔɔnlɔ mbe sewe wi yenge.»

⁶ A mi si Simbapɔ wa yan yere-saga wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, naa wa yaara yenwere tijerɛ to naa leleɛle pe nandogomɔ, wila cɛn ndɛɛ poo gbo. Yɛnɲɛle kɔlɔshyɛn naa yengele kɔlɔshyɛn kaa pye wi na. Koro ke yen Yɛnɲɛle li yinɲɛle kɔlɔshyɛn ngele li tun ke kari tara ti lagapɲew we.

⁷ A Simbapɔ wi si pan ma sewe wi sho maa wɔ wa ɲa wila pye ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi kalige kɛɛ ki ni.

⁸ Naa wila kaa sewe wi sho, a yaara yenwere tijerɛ to naa leleɛle nafa ma yiri tijerɛ pe ni, pɛ si kannɲuuro kan le tara Simbapɔ wi yege sɔgɔwɔ. Juru la pye pe ni fuun nunɲba nunɲba pe yeri, naa tɛ wɔjɛnɲɛle ni, kaa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni, to ti yen Yɛnɲɛle li leele kpoyi pe Yɛnɲɛle yenrɛwe we. ⁹ Paa pye na yurufɔnɲɔgɔ shoo na yuun fɔ:

«Mboro ki daga ma ni ma sewe wi le maa tɛgere ti kɔɔnlɔ;

katugu paa ma gbo,

ma kunwɔ pi fannɲa na, a mà leele pele go sho Yɛnɲɛle li kan

ma yiri cɛngele ke ni fuun ke ni, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe ni, naa dunruya woolo pe ni fuun pe ni konaa tara nunɲba nunɲba pyew ti ni.

† 4:8 4.8: Eza 6.3 † 5:5 5.5: Zhene 49.9-10; Eza 11.1

10 Må pe tēge pe pye wunluwō naa saraga wōfenne paa tunngo piin we Yennele li kan. Pe yaa kaa pe wunluwō pi piin laga tara ti na.»

11 A mī si wele naa, mēe mēregeye legere yogo logo. Pāa pye mēregeye waga kele ngele tegesaga legere, naa mēregeye waga ke ke tegesaga waga ke ke. Pāa pye ma wunluwō jōngō naa yaara yenwere naa lelele pe maga.

12 Pāa pye naga yuun magala gbolo ni fō:

«Simbapyō ŋa pāa gbo ki daga wi ni wi yawa, naa yarijende legere, naa tijinliwe, naa fannga, naa gbeme, naa gbogowō konaa sonmō pi ta!»

13 Yaara nda fuun ti da, ti yen wa yenjele na, naa laga tara ti na, naa wa tara ti nōgō, naa wa kōgoje wi ni, a mī siri magala li logo fun, tila pye na yurugo shoo na yuun fō:

«Sonmō, naa gbeme, naa gbogowō, naa yawa mbe pye ŋa wi yen ma cen wa wunluwō jōngō ki na

wo naa Simbapyō wi ni pe woo fō sanga pyew!»

14 A yaara yenwere tijere ti nēe yuun fō: «Anmiina!» A lelele pē si kannguuro kan le tara maa gbogō.

TEGERE KOLSHYEN

6

6.1-8.1

Tegerē kōgōloni ti kōnwō kala

1 Kona, a mī si Simbapyō wi yan wī tegerē kolōshyen ti kōngbannda ti kōn. A mī si yaara yenwere ti nungba magala logo paa Yennele gbanlaga yen, a ki yo fō: «Ta paan!»

2 A mī si wele, mēe shōn fuwe yan. Ŋa wila lugu wi na, sandiga la pye wi kee, a pē wunluwō njala kan wi yeri. A wi nēe kee cew ni mbe sa ya malaga ki ni†.

3 Kona, a Simbapyō wī si tegerē shyen woro ti kōn. A mī si yaara yenwere shyen wogo ki magala li logo, a ki yo fō: «Ta paan!»

4 Kona, a shōn wā yēge si yiri, wila pye yēen paa kason yen. Ŋa wila lugu wi na, pāa yawa kan wi yeri wi malaga ki jaraga laga tara ti ni, jango leele paa pe yēe kuun. Pāa tokobi gbenje kan wi yeri.

5 Kona, a Simbapyō wī si tegerē taanri woro ti kōn, a mī si yaara yenwere taanri wogo ki magala li logo, a ki yo fō: «Ta paan!» A mī si wele, mēe shōn wōō yan. Ŋa wila lugu wi na, a mī si culo† yan wi kee.

6 A mī si magala la logo ndēe li yiri wa yaara yenwere tijere ti sogowō, ma yo fō: «Shōlo culo nungba wi yaa lo pilige nungba tunngo pyesara ni, gbonjo culo taanri wi yaa lo pilige nungba tunngo pyesara ni. Eēn fō, maga ka sinme naa duven wo jōgō.»

7 Kona, a Simbapyō wī si tegerē tijere woro ti kōn, a mī si yaara yenwere tijere wogo ki magala li logo, a ki yo fō: «Ta paan!»

8 A mī si wele, mēe shōn wa yan paa wetipiire yinriwe yen. Ŋa wila lugu wi na, pāa pye naa yinri kunwō, a kuulo tarafō wī taga wi na. Pāa yawa kan pe yeri tara ti konsaga tijere wogo ki na, jango pe leele pe gbo tokobi, naa fungo gbogō, naa yambewe konaa tara na wongaala tipeele pe ni†.

9 Kona, a Simbapyō wī si tegerē kangurugo woro ti kōn. Leele mbele pāa gbo Yennele li senre yarawa po naa sereya ŋa pāa yo

† 6:2 6.2: Zaka 6.1-3 † 6:5 6.5: Culo ŋa wila pye wi kee wo la pye naga nari fō ka yaa taga yaara ti sonngo ki na. † 6:8 6.8: Eze 14.21

wi kala na, a mì si pe yinngēle ke yan wa saraga wosaga ki nḡḡ.

¹⁰ Pàa pye na gbele nḡbanga na yuun fɔ: «We Fɔ, mboro ḡa kpoyi ma pye kaseleḡe fɔ, wagati jori maa singi mbe si jen mbe kiti kɔn tara woolo mbele pè we gbo pe na, mbe we gbogo ki yḡḡḡ wɔ pe ni?»

¹¹ A pè si deere titɔɔnrɔ fire kankan pe ni fuun nunḡba nunḡba pe yeri, mæe pe pye ma yo pe wogo naa wagati jɛnri ni fɔ pe sefenne naa pe tunḡḡo pyeyeenle mbele leele pe mbaa pe gbo, pe yɔn ki sa tin, paa yeḡe ḡa na pàa poro jate pe gbo we.

¹² Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wila tegerɛ kɔḡolɔni woro ti kɔɔn. A tara ti si yeḡe nḡbanga. A yɔnlo ki si kanḡa ma wɔ paa pariwḡḡo yɛn. A yɛḡe ki ni fuun ki kanḡa ma yanlaga paa kasanwa† yɛn.

¹³ A wonḡḡolo kè yiri wa naayeri ma toori laga tara, paa yeḡe ḡa na tifeḡḡḡbḡḡḡ ma figiye tige yangara maga pire tugbɔɔnrɔ ti kɔɔnlo mari wo we.

¹⁴ A naayeri wì yiri wa wi yḡḡḡolo ke ni paa yeḡe ḡa na pe ma seleḡe sɛwe migi† we. A pè yanwira naa lḡḡo furo ti ni fuun ti kɔḡḡi mari wɔ wa ti yḡḡḡolo ke ni.

¹⁵ Tara na wunlumbolo, naa legbɔɔlo, naa sorodasheelee teele, naa penjagboro fenne, naa fanḡa fenne, naa leele sanmbala pe ni fuun, kulolo naa leselee, pè si saa lara wa yaanḡḡuro were to naa yanwira nḡḡo waliwere ti sḡḡḡḡ.

¹⁶ Pàa pye na yanwira to naa waara ti piin fɔ: «Ye toori we na ye we lara»† ḡa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jḡḡḡo ki na wi yeḡe konaa Simbapyɔ wi nanḡbanwa pi na.

¹⁷ Katugu pe nanḡbanwa piligbḡḡo ki gbɔn, ambɔ wi mbe

ya yere mbege sige?

7

Izirayeli lere waga cɛnme naa waga nafa shyen ma yiri tijere kala (144 000)

¹ Ko kagala koro punḡo na, a mì si mɛreḡeḡe tijere yan yeresaga tara ti go tijere ki na. A pè si tara ti tifeere tijere ti yigi mari yereḡe, janḡo tifeleḡe kpɛ ka ka gbɔn laga tara ti na konaa wa kḡḡḡe wi na, nakoma tige ka kpɛ na.

² A mì si mɛreḡe wa yeḡe yan wì yiri wa yɔnlo yirisaga kɛɛ yeri na paan. Yɛnḡeḡe na yinweḡe wolo li tegerɛ tila pye wi kɛɛ. Pàa fanḡa ki kan mɛreḡeḡe tijere mbele yeri ma yo pe tara to naa kḡḡḡe wi jḡḡḡ, a wì si gbele nḡbanga ma pe pye fɔ:

³ «Yaga ka kapeḡe pye tara to naa kḡḡḡe, nakoma tire ti na fɔ we sa tegerɛ tɛḡe we Yɛnḡeḡe li tunmbyelee pe walere ti na.»

⁴ Pàa tegerɛ ti tɛḡe mbele walere na, pe yɛn yɔn ḡa na, a ki yo, a mìḡi logo. Pàa pye lere waga cɛnme naa waga nafa shyen ma yiri tijere 144 000 ma yiri Izirayeli woolo pe cɛḡeḡe ke ni fuun ke ni.

⁵ Wa Zhuda cɛnle li ni, tegerɛ tila tɛḡe mbele walere na, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Uruben cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Gadi cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen 12 000.

⁶ Wa Azeri cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Nɛfitali cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Manase cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen 12 000.

⁷ Wa Simeyɔn cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Levi cɛnle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Isakari

cenle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen 12 000.

⁸ Wa Zabolon cenle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Zhouzefu cenle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen. Wa Benzhamé cenle li ni, pàa pye lere waga ke ma yiri shyen 12 000.

Janwa gbolo yon mbajenme

⁹ Kona, a mì si wele mee janwa gbolo la yan, lere kpe saa ya mbege leele pe jiri mbe pe yon jen. Pàa yiri tara nungba nungba pyew ti ni, naa cengele ke ni fuun ni, naa dunruya woolo pe ni fuun ni, konaa senre pyew ti leele pe ni fuun ni. Pàa pye ma yere wunluwo jongo konaa Simbapyo wi yege na, pàa deere titoonro fire le, ma sengembanra yigi wa pe keyen yi ni.

¹⁰ Pàa pye na gbele ngbanga na yuun fo: «We showo pa pi yiri wa we Yenhele na li yen ma cen wa wunluwo jongo ki na lo naa Simbapyo wi ni pe yeri!»

¹¹ Merageye pe ni fuun pàa pye ma yere ma wunluwo jongo naa lelele konaa yaara yenwere tijere ti maga. A pe si to ma pe yere ti jille tara ti na le wunluwo jongo ki yege na, mee Yenhele li gbogo

¹² ma yo fo: «Anmiina! Sonmo, naa gbogowo, naa tijinliwe, naa sharaga, naa gbeme, naa yawa konaa fannga yen we Yenhele li woro fo sanga pyew! Anmiina.»

¹³ A lelee nungba silan yewe ma yo fo: «Mbele pe deere titoonro fire ti le, ambene wele poro? Pe yiri se yeri?»

¹⁴ A mì suu yon sogo ma yo fo: «Na to, mboro maga jen.» A wì silan pye fo: «Mbele pe yiri wa jologo gbogo ki ni, poro wele. Pè pe deere titoonro ti jogo mari

filige yegeyege† wa Simbapyo wi kasanwa pi ni.

¹⁵ Ko ki ti pe yen wa Yenhele li wunluwo jongo ki yege na, na tunngo piin Yenhele li kan wa li sherigo gbogo ki ni sonlo naa yembine. Na wi yen ma cen wa wunluwo jongo ki na, wi yaa pye pe ni mbaa pe go singi.

¹⁶ *Fungo naa wogo se ka pe yigi naa fyew. Yonlo yama se ka gbon pe na naa fyew,† nakoma kafugbogo.*

¹⁷ Katugu Simbapyo na wi yen wa wunluwo jongo ki nandogomo, wo wi yaa pye pe yege sinfo, mbe pe yege sin mbe kari pe ni wa puluyo yan yi tonmo pi maa yinwege kaan we. *Yenhele li yaa ka yentunwo pi ni fuun pi tulu mboo laga wa pe yere ti na.»†*

8

Tegere koloshyen woro ti konwo

¹ Naa Simbapyo wila kaa tegere koloshyen woro ti kon, a naayeri wì si pyeri dinw na kee leri walaga yeri.

MBAANRA KOLOSHYEN

8.2-11.19

² Merageye koloshyen mbele pe ma yere Yenhele li yege na, a mì si pe yan. A pe si mbaanra koloshyen kan pe yeri.

³ A merage wà yege si pan ma yere le saraga wosaga ki tanla. Wusuna sogoyaraga la pye wi yeri, pàa ki gbegele te ni. A pe si wusuna nuwo taan legewe kan wi yeri wuu wo saraga, mbe pinle Yenhele li leele kpoyi pe yenrewe pi ni, wa te saraga wosaga ki na, ko nga ki yen wa wunluwo jongo ki yege we.

⁴ Wusuna nuwo taan na wila pye na sori, a wi wirige kì si

† 7:14 7:14: Ki senre nda ti yen lelele senyogo, nda ti yen naga nari ma yo pe kapere ti laga pe na. † 7:16 7:16: Eza 49.10 † 7:17 7:17: Eza 25.8

yiri wa merēge wi kēē ma pinle Yenñele li leele kpoyi pe yenrēwe pi ni na nuru wa Yenñele li yege na.

⁵ Kona, a merēge wì si wusuna sogoyaraga ki le maga yin saraga wosaga kason ka ni, maga wa laga tara ti na. A yenñele gbaanra naa tinme yiri, naa yenñele yengeleme ni, a tara ti yege.

Mbaanra kala

⁶ Merēgeye koloshyen mbele mbaanra koloshyen tila pye pe kēē, a pè si pe yēē gbēgele mberi win.

⁷ A merēge konjbanña wì suu mbanlaga ki win. Sinndeere tisaga naa kason nga ki pinle kasanwa ni, a ti si wo laga tara ti na. A tara ti konsaga taanri wogo kì sogo, a tire ti konsaga taanri wogo kì sogo, a yantipirige ki ni fuun kì sogo.

⁸ A merēge shyen woo wì suu mbanlaga ki win. A pè si yanwiga gbōgo ka cenle wa wa kōgoje wi ni, nga ki yen na yiin kason ni. A kōgoje wi konsaga taanri wogo kì si kannga kasanwa.

⁹ Yaara nda tì da ma pye yenwegele na wa kōgoje wi ni, a ti konsaga taanri wogo kì ku, a tōnmōkōrō ti konsaga taanri wogo kì jōgo.

¹⁰ A merēge taanri woo wì suu mbanlaga ki win. A wōnno gbolo là si yiri wa naayeri ma to, na yiin paa yangambolo kason yen. Làa to gbaanra pe konsaga taanri wogo ki na, naa puluyo yi na.

¹¹ Ki wōnno pe maa li yinri Yaritorisoro. A tōnmō pi konsaga taanri woo pi kannga ma sori. A lelegere ku, naa paa ki tōnmō pi wō we, katugu pila kannga ma sori.

¹² A merēge tijere woo wì suu mbanlaga ki win. A pè si yōnlo ki konsaga taanri wogo ki gbōn, naa yenje ki konsaga taanri wogo kì ni, naa wōnjōlo ke

konsaga taanri wogo ki ni, janjo ti yanwa pi konsaga taanri woo pi kannga wōwō. Pilige nunjba ki konsaga taanri wogo, naa yem-bine li konsaga taanri wogo ki yanwa pii yiri.

¹³ A mì si wele, mēē yon tinme ta wila toro sire na wa naayeri fō wa lege. Wila pye naga yuun ngbanga fō: «Jōlōgo, jōlōgo, jōlōgo yen dunruya woolo pe wogo, merēgeye taanri sanmbala paga pe mbaanra ti win, nga ki yaa pye ki kala na!»

9

¹ A merēge kangurugo woo wì suu mbanlaga ki win. A mì si wōnno la yan lì yiri wa naayeri ma to laga tara. A pè si wetijugo kōsaga fu lakile wi kan li yeri.

² A wōnno lì si wetijugo ki yenge, a wirige si yiri wa ki ni paa kason gbōgo wirige yen. A ki wetijugo wirige kì yōnlo konaa naayeri wi wō.

³ A gbato si yiri wa wirige ki ni ma jaraga tara ti na. A pè fannga kan wi yeri paa naala mbele laga tara na pe wogo ki yen.

⁴ A pè suu pye ma yo wiga ka kapege pye yan ki na, naa yaritipirige ka kpe na, nakoma tige ka kpe na, fō ndēē leele mbele Yenñele li tegerē tii tēge pe walere ti na poro.

⁵ Kono sila kan gbato wi yeri wila leele pe kuun, ēēn fō, fannga kila kan wi yeri wila pe jōlo fō yenje kangurugo. Ki jōlōgo ki yama pi yen paa yege nga na naa ka lere nō ki maa wi yaa we.

⁶ Ko piliye yo ni, leele pe yaa kaa kunwō pi lagajaa, pe se kaa ta. Pe yaa kaa ki jaa mbe ku, ēēn fō, kunwō pi yaa ka fe mbe lali pe ni.

⁷ Ki gbato wi yen ma shōnye le, mbele pè gbēgele mbe malaga gbōn. Yaraga kà la pye wa wi

yinre ti na paa te wunluwo njagala yen. Wi yere tila pye paa leele yere yen.

⁸ Wi yinzire tila pye paa jeele yinzire yen, a wi ngangala ke yen paa jaraye ngangala yen.

⁹ Malaga gbondeere la pye wi koto ro ti na paa tuguron woro yen. Wi kanwira tinme pila pye paa wotoroye legere tinme yen, mbele shonye na tilele na fee na kee malaga gbonsaga.

¹⁰ Nara la pye wi na, naa nara yonro ni paa naala pe woro ti yen. Pa yawa pi yen wa wi nara ti ni mbaa leele pe jolo fo yenje kangurugo ni.

¹¹ Wetijugo merege wo wi yen pe go na wunluwo. Eburuye senre ti ni, pe maa wi yinri «Abadon», Gireki senre ti ni naa yinri «Apoliyon» (ko koru wo yen fo «Jogofu»).

¹² Joloko kongbannga ki toro. Wele, joloko shyen wa na paan naa.

¹³ A merege kogoloni woo wi suu mbanlaga ki win. Te saraga wasaga nga ki yen le Yenjele li yege sogowo, a mi si magala la logo li yiri wa ki yengele tijere ke na.

¹⁴ Merege na mbanlaga kogoloni wogo kila pye wi yeri, a magala li suu pye fo: «Meregeye tijere mbele pe yen posaga wa Efirati gbaan gbenje wi tanla, pe sangala.»

¹⁵ A pe si meregeye tijere pe sangala. Paa pye ma gbegele ki yele, naa ki yenje, naa ki pilige, naa ki sanga wi mege ni mbe leele pe konsaga taanri wogo ki gbo.

¹⁶ Sorodasheelee mbele paa lugu shonye na, a pe si pe yon ki naga na na. Paa pye sorodasheelee waga cenme shyen tegesaga waga kele 200 000 000.

¹⁷ Wa na yariyanga ki ni, shonye poro naa pe lugufenne pe ni,

mila pe yan yege nga na ki nga: Malaga gbondeere la pye pe na ma yanlaga paa kason yen, na woo paa bura yen paa sinndelege nga pe yinri safiri ki yen, ma yanlaga paa nenje muwe yen paa sinndelege nga pe yinri kiribi ki yen. Shonye pe yinre tila pye paa jaraye yinre yen. Kason, naa wirige, naa kiribi† la pye na yinrigi wa pe yon.

¹⁸ A leele pe konsaga taanri wogo ki si ku ki joloko taanri nga ki kala na, ko ki yen kason, naa wirige, naa kiribi na wila pye na yinrigi wa shonye pe yon we.

¹⁹ Katugu yawa mba pi yen shonye pe ni, pa pi yen wa pe yonro to naa pe nara ti ni. Pe nara ti yen ma woro le, yinre yen ti na, to pe ma tege na leele pe jolo.

²⁰ Leele sanmbala mbele ki joloko taanri nga ki sila pe gbo, pe sila kapyere nda pe pye ti jen mberi yaga. Gboshugulo poro naa yarisunndo nda pe gbegele te ni, nakoma warifuwe ni, naa tuguyenre ni, naa sinndelege ni, naa tige ni, pe sila ti gbogowo pi yaga, to nda ti se ya mbaa yaan, mbaa nuru konaa mbaa tanri† we.

²¹ Pe sila punjo le pe legbogo, naa pe lekara, naa pe keenre kapyere to naa pe yuro ti ni.

10

Merege wo naa sewe pile senre

¹ A mi si merege fanngafo wa yege yan wi yiri wa yenjele na na tingi. Kambaaga la pye maa fo. Yaanngondi la pye maa go ki maga. Wi yege kila pye paa yonro ki yen, a wi jegele ke yen paa kason yinjele yen, njele ke yen ma tiyagala le.

² Sewe pile la pye wi kee yenlege. A wi suu kalige jele li kan wa kogoje wi na, mee wi kamenje jele li kan wa tara ti na.

† 9:17 9:17: *Kiribi: Sinndelege ka yi, na ki kaa sori ki nuwo pi ma pe.* † 9:20 9:20: Dani 5.23

³ A wì si gbele ngbanga paa yegε n̄ga na jara maa gbele we. Naa wila kaa gbele ma, a yenn̄ele gbaanra koloshyen ti si gbanla.

⁴ Naa yenn̄ele gbaanra koloshyen tila kaa gbanla ma, a mi n̄ε jaa mbege yonloḡo. Ēen f̄o, a mì si magala la logo ma yiri wa yenn̄ele na mala pye f̄o: «Yenn̄ele gbaanra koloshyen ti n̄ga yo, ki lara maga kaga yonloḡo.»

⁵ Kona, merεge n̄a mila yan yeresaga wa koḡoje wo naa tara ti na, a wì suu kalige ki yirige wa naayeri,

⁶ m̄ε wugu Yenn̄ele na yinwege wolo f̄o sanga pyew li na,[†] lo na li naayeri wi da naa wi yaara ti ni fuun ti ni, ma tara ti da naa ti nawa yaara ti ni fuun ti ni, ma koḡoje wi da naa wi nawa yaara ti ni fuun ti ni. A wì si wugu ma yo f̄o: «Wagati se sige naa!

⁷ Ēen f̄o, na merεge koloshyen woo wiga kaa mbanlaga ki win, kona, Yenn̄ele li ngundo kala li yaa pye mbe yon fili, paa yegε n̄ga na l̄aa ki yari li tunmbyeele mbele pe yen li yon senre yofenne pe kan we.»

⁸ Kona, magala na mila keli ma logo ma yiri wa yenn̄ele na, a li si para na ni naa fon̄ḡo ma yo f̄o: «Kari ma sa s̄ewε pile na li yen ma yengε li sh̄o merεge n̄a wi yen yeresaga wa koḡoje wo naa tara ti na wi k̄εε.»

⁹ A mì si kari merεge wi kor̄oḡo maa pye ma yo wi s̄ewε pile li kan na yeri. A wì silan pye f̄o: «Li sh̄o mali ka mali yoli. Li yaa pye mbe sori wa ma lara ti ni, ēen f̄o, wa ma yon ko ni, li yaa pye mbe tanla paa senrege yen.»

¹⁰ A mì si s̄ewε pile li sh̄o merεge wi k̄εε mali ka. A li si tanla wa na yon paa senrege yen;[†] ēen f̄o, naa mila kaa li yoli, a li si sori wa na lara.

¹¹ Kona, a p̄e silan pye f̄o: «Ki daga ma Yenn̄ele li senre yo naa dunruya woolo legere, naa cengele legere, naa senre pyew ti leele, naa wunlumbolo legere wogo na.»

11

Serefenne shyen senre

¹ A p̄e si gbagara kanngala kan na yeri, na li yen paa meterε yen, ma yo f̄o: «Yiri ma Yenn̄ele li sherigo gboḡo ki taanla konaa saraga wosaga ki ni, ma mbele pe maa Yenn̄ele li gbogo wa pe jiri.

² Ēen f̄o, ma sherigo gboḡo laga nawa pi yaga maga kaa taanla, katugu p̄oo kan tara woolo mbele pee sh̄eri pe yeri, pe yaa ka ca kpoyi ki tanga mbe sa gb̄on f̄o yenge nafa shyen ma yiri shyen.

³ Mi yaa kanla serefenne shyen pe torogo, mbege kan pe yeri pe Yenn̄ele li senre ti yo sa gb̄on f̄o piliye waga kele naa cen̄mε shyen naa nafa taanri 1 260, jatere piriwen yarip̄oro ni pe na.»

⁴ Serefenne shyen poro pe yen paa oliviye tire shyen naa fitanlaye shyen mbele pe yen ma yere wa tara ti F̄o wi yegε na we.[†]

⁵ Na lere kaa ki jaa mbe kapege pye pe na, kason ma yiri wa pe yon̄ro ti ni ma pe mbenfenne pe sogo ma pe gbo. Ee, na lere n̄a kaa jaa mbe kapege pye pe na, pa ki daga ki f̄o poo gbo ȳeen we.

⁶ Yawa yen pe yeri mbe naayeri wi t̄on, jango tisaga ka ka to pe Yenn̄ele yon senre yopiliye yi ni. Yawa si yen pe yeri mbe t̄onm̄o pi kanngaga kasanwa, mbaa jol̄oḡo ki cen̄le pyew ki waa laga tara ti ni, sanga o sanga pe kaa ki jaa we.

⁷ Na paga ka ko pe sereya yogo ki na sanga n̄a ni, won̄ḡbo n̄a wila yinrigi wa wetijugo kosaga fu ki ni, wi yaa malaga gb̄on pe ni mbe ya pe ni mbe pe gbo.

[†] 10:6 10:5-6: Dani 12.7   [†] 10:10 10:10: Eze 3.3   [†] 11:4 11:4: Zaka 4.2-3,11-14

⁸ Pe gboolo pe yaa ka koro wa cagbɔɔ ki katogo ki ni, wa laga nga paa pe Fɔ wi kan wa tiparaga ki na we. Senre ti koro lee wo ni, pe maa ki cagbɔɔ ki yinri Sodomu, nakoma Ezhipiti.

⁹ Leele pele yaa kaa pe gboolo pe wele mbe sa gbɔn fɔ piliye taanri naa walaga, mbe yiri dunruya woolo pe ni fuun ni, naa cengele ke ni fuun ni, naa senre pyew ti leele pe ni fuun ni, naa tara nunɔba nunɔba pyew ti ni. Pe se ka yere ki na pe pe le.

¹⁰ Tara woolo pe yaa kaa yɔgori ki leele shyen pe kunwo pi kala na. Pe yaa kaa pe yee gbɔɔyaara torogi pe yee kan, katugu ki Yenɔjele yon senre yofenne shyen paa tara woolo pe jolo fɔ jenge.

¹¹ Een fɔ, ko piliye taanri naa walaga yo kaa toro ma ko, a yinwege wɔnwɔn si yiri wa Yenɔjele li yeri ma ye pe ni, a pɛ si yiri ma yere. Mbele paa pe yan paa fye fɔ jenge.

¹² A Yenɔjele yon senre yofenne shyen pɛ si magala gbolo la logo ma yiri wa yenɔjele na ma pe pye fɔ: «Ye lugu laga.» A pɛ si lugu ma kari wa yenɔjele na kambaaga ka ni pe mbenfenne pe yee na.

¹³ Le ki wagati nunɔba wi ni, a tara ti si yee ngbanga. A ca ki konsaga ke wogo ki toori. A lere waga kolɔshyen (7 000) wo ku tara nda tila yee ti kala na. A leele sanmbala pe sunndoro ti si kɔn pe na, a pɛ Yenɔjele na wa naayeri li gbɔɔ.

¹⁴ Jolɔɔ shyen wogo ki toro. Wele, sanni jenri jolɔɔ tanri wogo ki yaa pan.

*Mbanlaga kolɔshyen wogo
ki winkala*

¹⁵ Kona, a mɛrege kolɔshyen woo wi suu mbanlaga ki win. A magangala tugbɔngolo kɛle si yiri wa yenɔjele na ma yo fɔ: «Yingɔ dunruya wunluwo pi yen we Fɔ

Yenɔjele lo naa li Kirisi wi ni pe woo. Wi yaa cɛn wunluwo pi na fɔ sanga pyew!»

¹⁶ Leleele nafa ma yiri tijere mbele paa pye ma cɛn pe wunluwo jonro ti na wa Yenɔjele li yee sɔɔwo, pɛ si toori ma pe yere ti jiile tara ti na ma Yenɔjele li gbɔɔ

¹⁷ na yuun fɔ:

«We Fɔ Yenɔjele, yawa pi ni fuun fɔ, mboro nga ma yen wa konaa maa pye wa,

we yen nɔɔ shari,

katugu mɔɔ yawa gbɔɔ pi le ma cɛn ma wunluwo pi na.

¹⁸ Tara nunɔba nunɔba pyew ti woolo paa nawa ngban, een fɔ, ma nangbanwa wagati wi gbɔn.

Kiti wi yaa kɔn kuulo pe na wagati nga ni wi gbɔn.

Wagati wi gbɔn nga ni ma yaa tonli kan ma tunmbyeele Yenɔjele yon senre yofenne pe yeri,

naa mbele fuun pe yen ma woolo na fye ma yee pe yeri, piile o, leleele o.

Wagati wi gbɔn mbele pe yen na tara ti jogo ma yaa pe jɔɔ!»

¹⁹ Kona, Yenɔjele li sherigo gbɔɔ nga ki yen wa yenɔjele na, a ki yon ki si yenge. A pɛ si Yenɔjele li yon finliwe kesu wi yan wa li sherigo gbɔɔ ki nawa. A Yenɔjele li nee yengele, a magangala naa yenɔjele gbaanra na yinrigi, a tara ti yee, a sindeere tisaga na tuun tugbɔɔ.

KACEN KAGALA KOLɔSHYEN

12

12.1-15.4

Jele wo naa yarifelege senre

¹ A mi si kacɛn gbolo la yan wa yenɔjele na: Jele lawi, yonlo kila pye maa fo. Yenge kila pye wa wi tooro ti nɔɔ. Wɔnngolo ke ma

yiri shyen wunluwɔ njala la pye wa wi go na.

² Wila pye kugbo ni na jaa mbe se, nɛɛ gbele selara yama naa ti jɔlogɔ ki kala na.

³ Ko punɔgo na, a kacɛn wà suu yɛɛ naga naa wa yɛnɛle na: Yarifeleɛge gbeɛbenɛge yɛnɛge ka layi. Yinre kɔlɔshyen naa yɛnɛle ke kàa pye ki na. Wunluwɔ njagala la pye ki yinre ti nunɔgba nunɔgba pyew ti na.

⁴ A ki naga ki naayeri wɔnɔngɔlɔ ke kɔnsaga taanri wogo ki wɔnɔngɔlɔ ke kɔn ma ke wo laga tara ti na. A ki si yere le jele ɛn wila pye na jaa mbe se wi yege sɔgɔwɔ, na wiga se kuu pyɔ wi ka.

⁵ A jele wì si pinambyɔ se, *wo wi yaa kaa tara nunɔgba nunɔgba pyew ti woolo pe ni fuun pe yege sinni tuguron kanɔgala ni.*[†] A pè si pyɔ wi le ma kari wi ni wa Yɛnɛle lo naa li wunluwɔ jɔngɔ ki tanla.

⁶ A jele wì si fe ma kari wa gbinri, wa laga ɛn Yɛnɛle làa gbegele wi kan we, janɔgo paa wi baro wa fo sa gbɔn piliye waga keke naa cɛnɛ shyen naa nafa taanri 1 260.

⁷ A malaga si to wa yɛnɛle na. Misheli naa wi mɛrɛgeye pe ni pàa pye na malaga gbɔɔn yarifeleɛge ki ni. A yarifeleɛge fun ko naa ki mɛrɛgeye pe ni paa malaga gbɔɔn pe ni.

⁸ Ɛɛn fo, yarifeleɛge ko naa ki mɛrɛgeye pe ni, pe sila ya Misheliye pe ni, pe sila si laga ta wa yɛnɛle na mbe koro wa.

⁹ A pè sigi yarifeleɛge gbeɛbenɛge ki wa wa funwa na. Ko ki yɛn wɔɔgo leɛɛ[†] ye, ɛn pe maa yinri Mege jɔgɔfo naa Sotanla, ko ki yɛn na dunruya woolo pe ni fuun pe fanla na pe punɔngu we. A pè sigi wa laga tara ti na, ma ki mɛrɛgeye pe pinle ma pe wa ki ni.

¹⁰ Kona, a m̀ si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnɛle na, làa pye na yuun fo: «Yɛnɛle li showɔ pi gbɔn yinɔ! Yɛnɛle lili wunluwɔ naa li yawa pi pye maa naga yinɔ! Li Kirisi wùu fanɔga ki pye maga naga yinɔ; katugu ɛn wi maa we sefɛnne pe jeni, wo ɛn wila pye na pe jeni wa Yɛnɛle li yege na sɔnɔ naa yɛmbine, pòo wa laga tara ti na.

¹¹ We sefɛnne pè ya wi ni Simbapyɔ wi kasanwa pi fanɔga na, naa kaseleɛge ɛn pe yari ki fanɔga na. A pè yɛnle ki na ma pe yege go ki kan mbe ku.

¹² Ki kala na, naayeri wo naa yoro mbele ye yɛn wa, yaa yɔgɔri! Ɛɛn fo, jɔlogɔ yɛn tara to naa kɔgoje wi ni pe wogo, katugu Sotanla wì tigi ma pan ye kɔrɔgo. Wi nawa pi ɛnɔban wi na fo jɛnɛge, katugu wigi jɛn ma yo wagati jɛnri wì koro wi kan.»

¹³ Naa yarifeleɛge kila kaa ki yan pège wa laga tara ti na, a ki si taga jele ɛn wila pinambyɔ wi se wi punɔgo na.

¹⁴ Ɛɛn fo, a jele wì si yɔn gbeɛbenɛge kanwira shyen ta mbe ta mbe yiri sire na mbe kari wa gbinri wi ni, wa wi laga ki na, wa laga ɛn wi yaa baro sa gbɔn yegele taanri naa yɛnɛge kɔgɔloni[†], mbe pye mbe lali wɔɔgo ki ni we.

¹⁵ Kona, a wɔɔgo k̀ si tɔnmɔ yirige wa ki yɔn maa wo jele wi punɔgo na paa gbaan yɛn, janɔgo ki tɔnmɔ mba pi yɛn na fuun pi saa li.

¹⁶ Ɛɛn fo, a tara tì si saga jele wi na mari yɔn ki yɛnɛge, tɔnmɔ mba wɔɔgo kila yirige wa ki yɔn ma wo, maa wo.

¹⁷ A yarifeleɛge k̀ si nawa ɛnɔban jele wì ni fo jɛnɛge, a k̀ si kari ma saa na malaga gbɔɔn jele wi setirige piile pe ni, poro mbele fuun pe yɛn na taanri Yɛnɛle li

[†] 12:5 12.5: Yuuro 2.9   [†] 12:9 12.9: Zhene 3.1   [†] 12:14 12.14: Dani 7.25; 12.7

ngasegele ke na, ma Zhezu wi serɛya wi yigi we.

¹⁸ A yarifelege kɪ si yere wa kɔgoje yɔn taambuɔ ki na.

13

Wɔngbo ɲa wɪ yiri wa kɔgoje wi ni

¹ Ko punɔgo na, a mɪ si wɔngbo wa yan wila yinrigi wa kɔgoje wi ni. Yɛnɲele ke† naa yinre kolɔshyen tɪla pye wi na. Wunluwo njagala ke la pye ki yɛnɲele ke na. Yɛnɲele li mejɔɔgo mege la pye ma yɔnlɔgo wa wi yinre ti na.

² Wɔngbo ɲa mila yan wila pye ma kamolo le. Wi pɔɔ tɪla pye paa cenge urusi ki woro ti yen. Wi yɔn kɪla pye paa jara yɔn yen. A Yarifelege kɪ sigi yawa pi kan wi yeri, naa ki wunluwo jɔngɔ ki ni, naa fannɔga gbɔgo ni.

³ A mɪ si wɔngbo wi go nungba yan ma mbe yo fo pɛge gbɔn maga welege, fo a kɪla jaa mbe ku. Ki welegesaga ɲga ki mbaa wi gbo, kɪ si sagala. A tara woolo pe ni fuun pe nɛe kawa ki wogo ki na, mɛe taga wɔngbo wi punɔgo na.

⁴ A pɛ si yarifelege kɪ gbɔgo, katugu kɪla fannɔga kan wɔngbo wi yeri. A pɛ si wɔngbo wi gbɔgo ma yo fo: «Ambɔ wi yen paa wɔngbo wi yen? Ambɔ wi mbe ya malaga gbɔn wi ni?»

⁵ Fannɔga la kan wɔngbo wi yeri wila wi yɛe gbɔgoɔwo sɛnre konaa mbaa Yɛnɲele li mejɔɔgo sɛnre yuun. A yawa kan wi yeri wila kagala piin sa gbɔn fo yɛnge nafa shyen ma yiri shyen.

⁶ A wi nɛe sɛnpere yuun na waa Yɛnɲele li na, na li mege konaa li cɛnsaga ki mege ki jogo, na mbele fuun pe yen wa yɛnɲele na pe mege ki jogo.

⁷ Yarifelege kɪla konɔ kan wi yeri wi malaga gbɔn Yɛnɲele li leele kpoyi pe ni wi ya pe ni. A wi fannɔga ta cengele ke ni fuun ke na, naa dunruya woolo pe ni fuun, naa sɛnre pyew ti leele pe ni fuun, naa tara nungba nungba pyew ti na.

⁸ Tara woolo pe ni fuun pe yaa kaa gbɔgo, poro mbele pe mɛre ti woro ma yɔnlɔgo wa Simbapyɔ ɲa paa gbo wi yinwege sɛwe wi ni, maga le wa dunruya wi dasanga wi ni we.

⁹ «Nungbogolo ka pye ɲa na, wi ke jan wila nuru!

¹⁰ ɲa kaa leele nii kaso, pe yaa kaa le kaso. ɲa kaa leele kuun tokobi ni, wi daga poo gbo tokobi ni†. Ko kala kɪ ti Yɛnɲele li leele kpoyi pe daga mbege kun pe yɛe ni mbe tagawa pi yigi jɛnɲe.»

Wɔngbo ɲa wɪ yiri wa tara ti ni

¹¹ Ko punɔgo na, a mɪ si wɔngbo wa yɛge yan naa wila yinrigi wa tara. Yɛnɲele shyen la pye wi na paa simbapyɔ wogolo yen. Wila pye na yogo paa yarifelege kɪ yen.

¹² Wila pye na tunngo piin wɔngbo konɔgbannɔ wi fannɔga kɪ ni fuun kɪ ni le wi yɛge na. A wi nɛe tara to naa tara woolo pe ɲgbanga paa wɔngbo konɔgbannɔ wi gbogo, wo ɲa wi welegesaga kɪ mbaa wi gbo, a wɪ sagala we.

¹³ Ki wɔngbo shyen woo wila pye na kafɔnɲɔlo gbɔgoɔlo piin, na kason piin kɪla yinrigi wa naayeri na tinri laga tara leele pe ni fuun pe yɛge na.

¹⁴ Fannɔga kɪla kan wi yeri wila kafɔnɲɔlo ɲgele piin wɔngbo konɔgbannɔ wi yɛge na, wila pye na tara woolo pe fanla na pe punɲgu ke ni. Wila pe pye ma yo wɔngbo ɲa paa welege tokobi wi ni, wi si yen yinwege na, poo yanlɛe gbegele paa wi gbogo.

† 13:1 13:1: Dani 7:3-7 † 13:10 13:10: Ki verise ɲa wi mbe ya kanna naa fo: Ki kon ma tege ɲa kan wi ye kaso, wo yaa ka ye kaso. ɲa kɪ kon ma tege wi kan poo gbo tokobi ni, pe yaa ka wo gbo tokobi ni.

15 A wongbo shyen woo wi si fannga ta mbe yinwege le wongbo kongbanna wi yanlee wi ni, jango wongbo wi yanlee wila para, wi mbele fuun pe soo gbogo pe gbo.

16 A wongbo wi nee leele pe ni fuun pe ngbanga, piile naa lelele, penjagboro fenne naa fyonwo fenne, lesele naa kulolo, pe ta pe gborno taga pe kalire, nakoma pe walere ti na.

17 Lere kpe saa ya mbe lo, nakoma mbe pere, na ki gborno ti woro wi na, ko koro wo yen wongbo wi mege ye, nakoma wi mege ki numiyoro we.

18 Ki laga nga yeen, ki daga tijinliwe ni. Lere na wi yen tijinliwe ni, wi wongbo wi numiyoro wi jiri, katugu ki numiyoro wi yen lere numiyoro. Ki numiyoro wi yen cenme kogoloni naa nafa taanri ma yiri kogoloni 666.

14

*Mbele pe go ki sho
pe yurufonngo ye*

1 Ko pungo na, a mi si wele, mee Simbapyo wi yan yeresaga wa Siyon yanwiga ki na. Lere waga cenme naa waga nafa shyen ma yiri tijere 144 000 paa pye wa wi ni, wi mege ko naa wi To mege ki ni tila pye ma yonlogo wa pe walere ti na.

2 A mi si magala la logo ma yiri wa yenjele na paa tonngbo togo tinme yen, paa Yenjele gbanlaga ngbanga yen. Magala na mila logo laa pye paa juru gbolfenne juru magala yen.

3 Ki lelegere tila pye na yurufonngo shoo wa wunluwo jongo ko naa yaara yenwene tijere, naa lelele pe yege na. Lere kpe saa ya mbege yurugo ki forogo, ndee lere waga cenme naa waga nafa shyen

ma yiri tijere 144 000 mbele paa pe go sho laga tara ti ni poro ce.

4 Poro wele pee fyorno kala pye jele ni, pe pe yee yaga kpoyi. Pe ma taga Simbapyo wi na laga o laga wi kaa kee. Paa pe go sho leele pe sogowo, a pe pye paa kere yarilire kongbannda yen Yenjele lo naa Simbapyo wi kan.

5 Pee yagbolo finle wa pe yon fyew. Pe yen jeregisaga fu.

Meregeye taanri kala

6 Kona, a mi si merege wa yan wila toro sire na lege wa naayeri. Sentanra nda ti se ko ta la pye wi yeri mberi yari tara woolo pe kan, naa tara nungba nungba pyew ti kan, naa cenjele ke ni fuun ke kan, naa senre pyew ti leele pe ni fuun pe kan, naa dunruya woolo pe ni fuun pe kan.

7 Wila pye naga yuun ngbanga ma yo fo: «Yaa fye Yenjele li yege, yaa li gbogo, katugu li yaa kiti kon leele pe na sanga na ni, wi gbom. Na wi naayeri wo naa tara, naa kogoje, naa puluyo yi gbegele yaa wi gbogo!»

8 A merege shyen woo si taga kongbanna wi na, na yuun fo: «Ki to, ki to, Babiloni cagbogo ye.† Ko ki tara nungba nungba pyew ti woolo pe kan, a pege kalikalawa pee duven wa wo!†»

9 A merege taanri woo si taga kongbanmbala shyen pe na, naga yuun ngbanga fo: «Lere na ka wongbo wo naa wi yanlee wi gbogo, mbege yaga pe gborno taga wi walege, nakoma wi kee ki na,

10 wo fun wi yaa ka Yenjele li nangbanwa duven wi wo, wo na wi woro ma pinle, a luu le wa li nangbanwa wojenne li ni we. Mbele fuun paa ko piin ma, pe yaa kaa jolo wa kason naa kiribi wi ni wa meregeye kpoyi poro naa Simbapyo wi yege sogowo.

† 14:8 14:8: Zhere 51.7 † 14:8 14:8: Eza 21.9

¹¹ Kason nga ki yen na pe jolo, ki wirige ki yen na yinrigi fo sanga pyew. Mbele fuun pe wonjbo wo naa wi yanlee wi ni pe gbogo, naa na fuun pe wonjbo wi mege gbonro ti taga wi na, wogowo se ka pye pe na sonlo naa yembine.»

¹² Ko kala ki ti Yenjele li leele kpoyi pe daga mbege kun pe yee ni, poro mbele pe yen ma li ngasegele ke yigi na tanri ke na, ma taga Zhezu wi na we.

¹³ Kona, a mi si magala la logo li yiri wa yenjele na mala pye fo: «Ki wogo nga ki yonlogo ma yo fo: <Leele mbele pe yen na kuun yingwa wa tagawa pi ni we Fo wi ni, ferewe yen pe wool!> » A Yinnekpoyi li sho fo: «Ee, kaselege yi. Pe mbe ka ya wogo pe tunngbanra nda pe pye ti ni, katugu pe kapyere tonli wi taga pe punjo na.»

Tara ti yarilire kongo senre

¹⁴ A mi si wele naa, mee kambaaga fige ka yan. *Wa la pye ma cen wa ki na, wila pye ma senwee pyo le.*† Te wunluwo njala la pye wa wi go ki na. Mali kongbene yon tanla wolo la pye wi kee.

¹⁵ A merenge wa yege si yiri wa sherigo gbogo ki ni, ma gbele ngbanga maga yo na wila pye ma cen wa kambaaga ki na wi kan fo: «Ma mali kongbene li tege ma tara yarilire ti kon, katugu ti konsanga wi gbon, tara yarilire ti le mako!†!»

¹⁶ Kona, na wila pye ma cen wa kambaaga ki na, a wi suu mali kongbene li fige laga tara ti na, a tara yarilire ti si kon.

¹⁷ A merenge wa yege si yiri wa sherigo gbogo nga ki wa yenjele na ki ni, mali kongbene yon tanla la pye wo fun wi yeri.

¹⁸ A merenge wa si yiri naa wa saraga wosaga ki ni, fannga la pye wi yeri kason ki na. A wi si gbele ngbanga ma na mali kongbene

yon tanla laa pye wi yeri wi pye fo: «Ma mali kongbene yon tanla li tege ma tara na erenzen tiire shashara ti konlo, katugu ti pire ti le mako.»

¹⁹ A merenge wi suu mali kongbene li fige laga tara ti na, ma erenzen tiire shashara ti konlo, mee ti wa wa ti pire tonmo wosagbogo ki ni, ko ki yen Yenjele li nangbanwa we.

²⁰ A pe si erenzen pire ti tangala wa ti tonmo wosaga ki na wa ca ki punjo na. A kasanwa si yiri wa erenzen pire tonmo wosaga ki ni, ma jaraga na fuun ma saa gbon paa culo cenme taanri (300) yen. Pi tijuguwo pila pye paa metere nunjba naa kongo yen.

15

Jologo kagala kolshyen ke kacen

¹ Kona, a mi si kacen wa yege yan wa yenjele na, wila pye ma gbogo ma lere pari. Merengeye kolshyen la wele, jologo kagbogolo kolshyen la pye pe yeri. Koro ke yen jologo kagala punjo wogolo wele, katugu koro Yenjele li yaa li nangbanwa pi ko ke ni.

² Ko punjo na, a mi si yaraga ka yan paa kogoje tonmo yen, mba pi yen ma veri le, kason yen ma pinle pi ni. Mbele paa cew ta wonjbo wi na, naa wi yanlee wi mege ki numiyoro wi na, a mi si pe yan fun yeresaga wa kogoje tonmo mba pi yen ma veri le pi na. Yenjele li juruye paa pye pe kee.

³ Paa pye na Yenjele li tunmbyee Moyisi wo naa Simbapyo wi ni pe yurugo ki koo na yuun fo:

«We Fo Yenjele, yawa pi ni fuun Fo,
ma kapyegele ke tugbolo ma pye kafonngolo!

Mboro ña tara woolo pe Wunluwo,
ma kongolo kè sin ma pye kaselege wogolo!

⁴ We Fɔ, ambo wi se fyɛ ma yɛgɛ?
Ambo wi soɔn gbɔgɔ?

Katugu mboro nunɔba ma yen kpoi.

Tara nunɔba nunɔba pyew ti woolo pe yaa ka pan mbe kannguuro kan ma jegele mboɔn gbɔgɔ,

katugu mɔɔ kasinɔgele ke naga ma ke filige.»

YENÑELE LI NANGBANWA WỌJENGELE KOLSHYEN

15.5-16.21

Meregeye kolshyen

naa jɔlogɔ kagala kolshyen senre

⁵ Ko punɔgo na, a mi si sherigo gbɔgɔ ki yan ki yenge wa yenñele na, Yenñele li yon finliweparaga go ye.

⁶ Jɔlogɔ kagbɔgɔlɔ kolshyen ke yen meregeye kolshyen mbele keɛ, a pè si yiri wa sherigo gbɔgɔ ki ni. Len jese paritiyonro tila pye pe na, ma filige na yengele. Paa pe yɛɛ pɔ te kurusjaraye ni wa pe koto ro ti na.

⁷ A yaara yenwere tijere ki nunɔba si te wɔjengele kolshyen kan meregeye kolshyen pe yeri, ke yen ma yin Yenñele na li yen yinwege na fo sanga pyew li nanɔbanwa pi ni.

⁸ A sherigo gbɔgɔ ki si yin wirige ni, Yenñele li gbɔgɔwo naa li yawa pi kala na. Lere kpe saa ya ye wa sherigo gbɔgɔ ki ni fo jɔlogɔ kagbɔgɔlɔ kolshyen ke yen meregeye kolshyen mbele keɛ ke sa pye ke yon fili.

16

*Yenñele li nanɔbanwa
wɔjengele
senre*

¹ Kona, a mi si magala ñɔbanla la logo ma yiri wa sherigo gbɔgɔ ki ni naga yuun meregeye kolshyen pe kan fo: «Yenñele li nanɔbanwa pi yen wɔjengele ñgele ni, yaa kee ye sa ke nawa yaara ti wo wa tara ti na!»

² A merege konɔbanña wi si kari ma saa wi wɔjenne li nawa yaara ti wo wa tara ti na. Kona, wɔnɔgbo wi gbɔnro tila pye leele mbele na, a paa wi yanlee wi gbogo, a sagbanpere si to poro na na pe yaa fo jɛnɔge.

³ A merege shyen woo wi suu wɔjenne li nawa yaara ti wo wa kɔgoje wi ni. A tonmo pi si kanɔga ma pye paa gboo kasanwa yen. Yaara yenwere nda fuun tila pye wa kɔgoje wi ni, a ti si ku.

⁴ A merege taanri woo wi suu wɔjenne li nawa yaara ti wo wa gbaanla poro naa puluyo yi ni, a ti tonmo pi si kanɔga kasanwa.

⁵ Kona, merege ña wi yen tonmo pi go na, a mi si logo wi yeri fo: «Ma yen ma sin ma ki kiti wi kon yɛɛn, mboro ña ma yen kpoi, mboro ña ma yen wa konaa maa pye wa.»

⁶ Katugu pè Yenñele li leele kpoi poro naa Yenñele yon senre yofenne pe gbo ma pe kasanwa pi wo, yinɔgo ma kasanwa kan pe yeri pe wo, ko ki daga pe ni.»

⁷ Kona, a mi si magala la logo ma yiri wa saraga wosaga ki ni na yuun fo: «Ee, we Fɔ Yenñele, yawa pi ni fuun Fɔ, ma kiti kon kagala ke yen kaselege ma sin!»

⁸ A merege tijere woo wi suu wɔjenne li nawa yaara ti wo wa yonlo ki na, a ki si fanɔga ta mbaa leele pe sorogi ki kason ki ni.

⁹ A kafugo ndorogo kila leele pe sori. A pè si Yenñele li mege ki jɔgɔ, lo na ki jɔlogɔ kagbɔgɔlɔ kaa yinrigi wa li yawa pi ni we, ɛɛn fo, pee yenle mbe pe kapere ti jen mberi yaga, mbe Yenñele li gbogo.

¹⁰ A merēge kanḡurugo woo wi suu wōjenne li nawa yaara ti wo wa wōngbō wi wunluwō jōngō ki na. A wōngbō wi wunluwō pì si ye wa wōwō pì ni. A leele pe nēē pe ḡgayinḡgele ke nōori yama pì kala na.

¹¹ A pē si Yēnḡele na wa naayeri li mēge ki jōgō pe yama naa pe sagbanra ti kala na, ēēn fō, pe sila pe kapyere ti jēn mberì yaga.

¹² A merēge kōgōlōni woo wi suu wōjenne li nawa yaara ti wo wa Efirati gbaan gbenḡe wi na. A gbaan tōnmō pì si waga, jango mbe torosaga kan wunlumbolo mbele paa paan ma yiri wa yōnlō yirisaga pe yeri.

¹³ A mī si yinne tipegele taanri yan, kaa pye paa ḡgbeye yēn. Nunḡba la yiri wa yarifeleḡe ki yōn, a nunḡba yiri wa Yēnḡele yōn senre yofō yagboyoo wi yōn.

¹⁴ Gboshugulo yinḡgele wele, ke yēn na kafōnḡgōlō piin. Ke yēn na kee dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe korōgō, jango mbe pe gbogolo Yēnḡele na yawa pì ni fuun Fō, li piligbōgō malaga gbōngō ki kala na.

¹⁵ «Ye wele, mi yēn na paan paa yoo yēn! Lere ḡa ka koro yēnḡe† mbaa wi yaripōrō ti wele, jango wiga kaa yanri witiwaga ni paa wi fere ti yaan, ferewe yēn wi woo.»

¹⁶ A yinḡgele kē si wunlumbolo pe gbogolo wa laga ḡga pe yinri Arimagedon† Eburuye senre ti ni.

¹⁷ A merēge koloshyēn woo wi suu wōjenne li nawa yaara ti wo wa tifeleḡe ki ni. A magala gbōlō là si yiri wa wunluwō jōngō ki ni, wa sherigo gbōgō ki ni, na yuun fō: «Kì pye makō!»

¹⁸ A Yēnḡele li si yēngele, a magangala yiri, a yēnḡele gbaanra pye, a tara ti yeḡe ḡgbanga. Tara

tìla yeḡe ḡgbanga yeḡe ḡga na, ki si fa pye maga le leele pe yēn laga tara ti ni.

¹⁹ A cagbōgō ki kōn ma yiri kōnsaga taanri. A tara nunḡba nunḡba pyew ti cara ti toori. A Yēnḡele li nawa to Babilōni cagbōgō ki na, mali nanḡbanwa gbōō duven wi kan ki yeri wa li wōjenne li ni kuu wō.

²⁰ A lōgō furo ti ni fuun tì liwi, yanwira si yan naa.

²¹ A sinndēere tisaga si pan, a sinndēere ti toori tugbōrō leele pe na, ti ni fuun nunḡba nunḡba ti mbaa culo nafa shyēnzhyēn yōn ko tin. A leele pē si Yēnḡele li mēge ki jōgō ki sinndēere tisaga jōlōgō ki kala na, katugu ki jōlōgō kila gbōgō fō matoro.

BABILONI CA KI TONGWO KONAA ZHERUZALEMU CA FONNGO

17

17.1-22.5

Nanjaa gbōō senre

¹ Merēgeye koloshyēn mbele wōjenḡele kaa pye pe keē, a nunḡba si pan mala pye fō: «Ta paan, mi yaa nanjaa gbōō wi kiti kala li naga ma na, wo ḡa wi yēn paa cagbōgō ḡga ki yēn ma kan wa tōnḡgbōō pì go na we.

² Tara na wunlumbolo pē keēnre pye wi ni, a wi keēnre duven wi tara woolo pe yigì.»

³ A merēge wì silan le Yinne ni ma kari wa gbinri wi ni. A mī si jele wa yan wi yēn ma cen wōngbō yēēn wa na, Yēnḡele li mejōōgō mēre la pye ma yōnlōgō ki wōngbō wi lagapyew ki na. Yinre koloshyēn naa yēnḡele ke kaa pye wi na.

† 16:15 16:15: Ko koro wo yēn mbe cen ki cenwe. † 16:16 16:16: Arimagedon: Ko koro wo yēn yanwiga ḡga pe yinri Megido, Kiti 5:19; 2 Wunlu 23.29-30. † 17:2 17:2: Eza 23.17; Zhere 51.7

4 Yariporo sɔnɔgbanga woro naa pariyeɛre tiyɔnro tila pye jele wi na. Wila wi yeɛ fere te, naa sinndeere sɔnɔgbanga woro konaa somu tiyɔn ni. Te wojenne la pye wi keɛ ma yin katijangara konaa wi keɛre fiyɔnro ti ni.

5 Mege kà la pye ma yɔnlogo wa wi walege ki na, ki koro wila pye ma lara ma yo fo: «Cagbogo Babiloni, nga ki yen dunruya nanjaala poro naa wi katijangara ti no we.»

6 A mi sigi jele wi yan wi Yenjele li leele kpoyi poro naa Zhezu wi serefenne mbele paa gbo pe kasanwa pi wo, a puu yigi paa sinme yen.

Naa mi kaa wi yan, a ki silan pari fo jenge.

7 A mɛrege wi silan pye fo: «Yingi na, a ki sɔn pari? Jele wi kala na li yen ma lara, mi yaa li naga ma na konaa wi yen ma cen wɔngbo na na wi wolo li ni, na yinre koloshyen naa yenjele ke ke yen wi na we.

8 Wɔngbo na mà yan, wila pye faa yinwege na, ɛɛn fo, wi woro yinwege na naa. Wi daga mbe yiri wa wetijugo ki ni mbe kari wa wi gbosaga. Tara woolo mbele pe mɛre ti woro ma yɔnlogo wa yinwege sewe wi ni, maga le wa dunruya wi lesaga ki na, ki yaa ka pe pari, na paga wɔngbo wi yan we; katugu wila pye yinwege na faa, ɛɛn fo, wi woro yinwege na naa, pe yaa si kaa yan naa.

9 «Ki laga nga ki daga tijinliwe ni mbe sigi koro wi jen. Yinre koloshyen ti yen yanwira koloshyen nda jele wi yen ma cen ti na. Wunlumbolo koloshyen wele fun.

10 Kanjurugo wunluwo to pe ni mako, kogoloni woo wi yen naa wunluwo pi piin, koloshyen woo wi fa pan ghen. Na wiga ka pan, wagati jenri wi yaa pye ce.

11 Wɔngbo na wila pye yinwege na faa, ɛɛn fo, wi woro yinwege na naa, wo jate wi yen wunluwo kolotaanri woo. Wi yen wunlumbolo koloshyen pe ni, wila kee wa wi gbosaga.

12 «Yenjele ke njele mà yan, wunlumbolo ke† wele, pe fa cen wunluwo pi na ghen. ɛɛn fo, pe yaa ka wunluwo fannga ki ta mbe cen wunluwo pi na, mbe leri nungba pye wɔngbo wi ni.

13 Ki wunlumbolo ke wele, pe nawa jatere wi yen nungba, mbe pe yawa naa pe fannga ki kan wɔngbo wi yeri.

14 Pe yaa ka malaga gbɔn Simbapyo wi ni, ɛɛn fo, Simbapyo wi yaa ka ya pe ni, katugu wi yen tafenne pe Fo naa wunlumbolo pe Wunluwo. Simbapyo wi woolo wele, poro mbele Yenjele li yeri ma pe wo, a pe taga wi na, wo naa poro ni pe yaa ka ya pe ni fun.»

15 A mɛrege wi silan pye naa fo: «Tonmo mba mà yan nanjaa wi yen ma cen pi na, po pi yen dunruya woolo, naa janwa legere, naa tara nungba nungba pyew ti woolo, naa senre pyew ti leele wele.

16 Yenjele ke njele mà yan koro naa wɔngbo wi ni, pe yaa ka nanjaa wi panra mboo yaara ti ni fuun ti sho wi yeri, mboo yaga waga. Pe yaa kaa wire kara ti ka mboo sogo kason ni wi ko pew.

17 Katugu Yenjele ligi le wa pe nawa peli nandanwa kala li pye, pe pe yon ki wa nungba, pe pe wunluwo fannga ki kan wɔngbo wi yeri fo Yenjele li senyoro ti sa pye ti yon fili.

18 «Jele na mà yan, wo wi yen cagbogo ye, nga ki yen ma cen wunluwo pi na wunlumbolo mbele laga tara na pe go na.»

† 17:12 17:12: Dani 7.24

18

Babiloni ca ki togo senre

¹ Ko kagala koro punḡo na, a mi si mēreḡe wa yan naa wi yiri wa yenḡele na na tinri. Fanḡa gbōḡo la pye wi ni, a wi gbōḡowō pi si yin ma tara ti ni fuun ti laga.

² A wi si gbele ḡḡbanga ma yo fō:

«Kì to, Babiloni cagbōḡo kì to†!

Kì kanḡa ma pye gboshugulo cēnsaga

naa yinḡele ḡele ke yen fyōḡo ni ke ni fuun larasaga,

naa sannjere nda ti yen fyōḡo ni Yenḡele yeḡe na, a ti mēḡe kì pen ti larasaga.

³ Katugu kì tara woolo pe ni fuun pe kan, a pēḡe kēenre pyendorogo duven wa wō. Tara na wunlumbolo pē kēenre pye ki ni, a tara na safari wafenne pē penjagbōḡo ta ki yarijende leḡere ti kala na.»

⁴ A mi si magala la yeḡe logo ma yiri wa yenḡele na, na yuun fō: «*Na woolo, ye yiri wa Babiloni cagbōḡo ki ni†*, janḡo yaga ka pye ki pinleyeenle ki kapere ti na, mbe ye tasaga ta wa jōḡo gbōḡo ḡa ki yaa to ki na ki ni.

⁵ Katugu ki kapere ti tagala ti yee na fō ma saa gbon wa yenḡele na. A Yenḡele li nawa to ki katijangara ti na.

⁶ Yeḡe sara ye yala paa yeḡe ḡa na ki ye sara we. Kapyere nda ki pye, yeri si shyen sōḡōḡo ki na. Wōjenne na kila yin ma kan ye yeri, yeli si shyen yin ki kan sinme mba pi weli welisaga shyen naa ma we mba kila kan ye yeri pi na.

⁷ Kigi yee gbōḡo ma yarijende leḡere ta ki yee kan ma gbon yeḡe ḡa na, ye jōḡo naa kunwo kayanḡa wa ki na ma fun. Mā jen ki yen naga yuun wa ki nawa ma yo fō: «*Mi yen ma cen laga paa wunlunjo yen. Mi woro nanḡunjo, mi se kunwo kayanḡa jen fyew.*»†

⁸ Ko kì ti jōḡo kagala ḡele ke yen ma teḡe ki kan, ke yaa to ki na pilige nunḡba ni. Koro yen: Kunwo, naa kunwo kayanḡa, naa funḡo gbōḡo. Kason ki yaa ka ki ni fuun ki sogo, katugu we Fō Yenḡele na li yen na kiti kōon ki na, li yen fanḡa fō.»

⁹ Tara na wunlumbolo mbele pē kēenre ti pye ki ni ma yarijende leḡere ta ki ni, pe yaa kaa gbele mbaa kafōnno waa, na paga kaga sogowo wirige ki yan we.

¹⁰ Pe yaa ka yere wa lege jōḡo ḡa ki yaa ki ta ki fyere ti kala na, mbaa yuun fō:

«Jōḡo, yinḡi jōḡo ḡa!

How cagbōḡo Babiloni, mboro ḡa ma yen fanḡa ni we!

Kiti wi kōn ma na leri nunḡba ni!»

¹¹ Safari wafenne mbele laga tara na, a paa gbele fun na kafōnno waa ki kala na, katugu lere wa kpe woro na pe safari wayaara ta loo naa fyew. Ki safari wayaara ti nda:

¹² Te, naa warifuwe, naa sinndeere sōḡḡbanga woro, naa somu tiyōon, naa len paara tiyōnro, naa paara sōḡḡbanga woro, naa paara tiyōnro nda pe yinri sowa, naa pariyenre tiyōnro ta ni, naa tire nuwo taan cenle pyew ti ni, naa yaara nda fuun ti gbeḡele solo ḡanla ni, naa yaara nda fuun ti gbeḡele tire sōḡḡbanga woro ni, naa tuguyenre, naa tuguron, naa sinndelege ḡa pe yinri maribiri,

¹³ naa sinme nuwo taan mba pe yinri kaneli, naa mba pe yinri aromati, naa latikoro, naa sinme nuwo taan mba pe yinri miiri, naa wusuna nuwo taan, naa duven, naa sinme, naa buru muwe, naa sholo, naa nere, naa simbaala, naa shonye, naa wotoroye, naa kulolo konaa leele yinḡele ni yere.

14 A ki safari wafenne pè si cagbogo ki pye fo: «Yaara nda fuun màa pye na jaa mbe ta, ti sho ma yeri. Ma yarijende naa ma yaritiyonro ti ni fuun ti punjo ma yeri. Ma seri yan yenle ni naa fyew!»

15 Safari wafenne mbele pè safari wi wa ma penjagboro ti ta wa ki ca ki ni, pe yaa ka yere wa lege jologo nga ki yaa ki ta ki fyere ti kala na. Pe yaa kaa gbele mbaa kafonno waa.

16 Pe yaa kaa yuun fo: «Jologo, yingi jologo nga cagbogo ki na!

Ko nga ki leele paa pe yee po len paara tiyonro ni, naa paara sonjibanga woro, naa pariyenre tiyonro ni.

Paa pe yee fere te, naa sinndere sonjibanga woro, naa somu tiyonro ni.

17 A ki yarijende legere ti ni fuun ti jogo leri nungba ni!»

Tonmokooro fevenne pe ni fuun, naa mbele fuun pe maa pe tangala li piin ti ni, naa tonmokooro nawa tunmbyeele pe ni, naa mbele fuun pe maa pe yon suro ti taa wa kogoje wi ni†, pè si yere wa lege

18 nee gbele ngbanga, naa pège sogowo wirige ki yan we, na yuun fo: «Ca ko ka fa yiri mbege cagbogo nga ki bo!»

19 *A pe nee taambugo koli naga wuun wa pe yee yinre ti na yesanga ki na, paa pye na gbele na kafonno waa†* na jorogi na yuun fo:

«Jologo, yingi jologo nga cagbogo ki na!

Ki yarijende ti kala na, mbele fuun tonmokooro yen pe yeri wa kogoje wi na, pè pye penjagboro fenne.

A ki yaara ti ni fuun ti ko leri nungba ni!»

20 Yoro mbele wa yenjele na, yaa yogori ki jogowo pi kala na.

Yoro mbele ye yen Yenjele li leele kpoyi fun, naa pitunmbolo, naa Yenjele yon senre yofenne, yaa yogori ki na!

Katugu Yenjele li kiti kon ki na, tipege nga ki pye ye na ki kala na!

21 Kona, a merege fannga fo wa si sinndelege ka le paa tira gbenje nga pe maa sholo tire ki na ki yen, mee ki wa wa kogoje wi ni, ma yo fo: «*Pa pe yaa ka Babiloni cagbogo ki wa fannga ni yeen we, ki se ka yan naa yenle ni fyew.†*

22 Pe se ka juru magala, naa yurukoolo magangala, naa wegele konaa mbanlaga magala logo wa ma ni naa fyew. Pe se ka tunngo ka jenfo yan wa ma ni naa. Tira nga pe maa sholo tire ki na, pe se ka ki tirewe tinme pi logo wa ma ni naa.

23 Fitanla yanwa se ka yan wa ma ni naa fyew. Pe se ka japolo naa pijo magala logo wa ma ni naa. Ma safari wafenne poro paa pye dunruya wi legboolo wele. Ma dunruya cengele woolo pe ni fuun pe fanla ma pe punjo ma lekara ti ni.»

24 Jologo to Babiloni ca ki na, katugu Yenjele yon senre yofenne, naa Yenjele li leele kpoyi konaa leele mbele fuun paa gbo laga tara ti na, pè pe kasanwa pi yan wa ki ni.

19

1 Ko punjo na, a mi si magala gbolo la logo ma yiri wa yenjele na paa janwa gbolo magala yen, ma yo fo:

«Aleluya! Showo, naa gbogowo, naa yawa pi yen we Yenjele li woo;

2 katugu li kiti kongko ki yen kaselege ma sin.

† 18:17 18:17: Eze 27.29 † 18:19 18:19: Eze 27.30-31 † 18:21 18:21: Zhere 51.64

Nanjaa gbɔɔ ɲa wila pye na tara
woolo pe jogo wi nanjara ti
ni,

li kiti kɔn wi na.

Yenɲele li tunmbyeele mbele wila
gbo ma pe kasanwa pi wo,
ligi fɔɔ ki tɔn wi na.»

³ A pè sho naa fɔ:

«Aleluya! *Cagbɔɔ ki sogowo
wirige ki yen na yinrigi fɔ
sanga pyew!*»†

⁴ Lelelele nafa ma yiri tijere poro
naa yaara yenwere tijere ti ni, ti
si kanɲguuro kan ma Yenɲele li
gbɔɔ, lo na li yen ma cɛn wa
wunluwɔ jɔngɔ ki na we, ma yo
fɔ:

«Anmiina! Aleluya!»

Simbapɔ wi jayire liwen senre

⁵ A magala là si yiri wa wun-
luwɔ jɔngɔ ki na, ma yo fɔ: «Yaa
we Yenɲele li sɔnni, yoro mbele
fuun ye yen li tunmbyeele, yoro
mbele yaa fye li yege we, piile naa
lelelele.»

⁶ A m̀ si magala gbɔɔ la
logo paa janwa gbɔɔ tinme, naa
tɔnɲgbɔɔ tinme konaa yenɲele
gbaanra nɲbanga yen, laa yuun
fɔ: «Aleluya! Katugu we Fɔ
Yenɲele na yawa pi ni fuun Fɔ, li
cɛn li wunluwɔ pi na!

⁷ Ye ti waa yɔgɔri, we pye nay-
inme ni, waa Yenɲele li gbogo,
katugu Simbapɔ wi jayire ti
gbon, wi jɔ wuu yege gbegele.

⁸ Pè kono kan wi yeri wi len
paraga tiyɔngɔ pɔ, ɲga ki yen na
yengele ma pye kpoyi.» Ki len
paraga tiyɔngɔ, ko ki yen Yenɲele
li leele kpoyi pe kasinɲele wele.

⁹ A m̀erege wi silan pye fɔ: «Ki
yɔnlogɔ ma yo fɔ: Mbele pè yeri
Simbapɔ wi jayire liwen pi na,
ferewe yen pe wool!»

A wi silan pye naa fɔ: «Ki senre
nda ti yen Yenɲele li kaselege
senre jate.»

¹⁰ A m̀ si to wi jegele mboo
gbɔɔ, ɛɛn fɔ, a wi silan pye ma
yo fɔ: «Maga kaga pye! Katugu
mi yen mboro naa ma sefenne pe
ni, ye tunɲgo pyeyenle wa, poro
mbele pè Zhezu wi sereya senre ti
yigi we! Ta Yenɲele lo gbogo!»

Zhezu wi sereya senre to ti yen
nda Yenɲele yɔn senre yofenne pe
maa yuun Yinne li fanɲga na.

Shɔn fuwe lugufɔ wi senre

¹¹ A m̀ si yenɲele li yan li yenge,
m̀e shɔn fuwe yan wa. ɲa wi yen
ma lugu ma cɛn wi na, poo yinri
Senre nunɲba yofɔ naa Kaselege.
Wi maa kiti kɔɔn na malaga gbɔɔn
kasinɲge ni.

¹² Wi yengele kaa yiin paa kason
yinne yen. Wunluwɔ nɲgala
legere yen wa wi go ki na. M̀ege
ka yen ma yɔnlogɔ wi na, ɲga lere
kpe sigi jen na wo nunɲba ma.

¹³ Wila derigbɔɔ ka le, ɲga pè
le kasanwa. Pe maa wi yinri†
«Yenɲele senre.»

¹⁴ Malingbɔɔnlo mbele wa
yenɲele na, a pè si taga wi punɲgo
na, ma lugu shɔn file na, ma pe
ye pɔ len paara tiyɔnɔ ni, nda ti
yen ma filige ma laga kpoyi.

¹⁵ A tokobi yɔn taan wa n̄e
yinrigi wa wi yɔn, ɲa wi yaa tege
mbaa cengele woolo pe gbɔɔn wi
ni. *Wi yaa kaa pe yege sinni
tugurɔn kanɲgala ni.*† Wi yaa ka
ɛɛzen pire ti tangala wa ti pire
tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ko ki yen
Yenɲele na yawa pi ni fuun fɔ li
nanɲbanwa gbɔɔ we.

¹⁶ M̀ege ka yen ma yɔnlogɔ wi
derigbɔɔ naa wi jegbolo li na,
ma yo fɔ: «Wunlumbolo pe Wun-
luwɔ, naa tafenne pe Fɔ.»

¹⁷ A m̀ si m̀erege wa yan wi
yere wa yɔnlo ki ni. A wi si gbele
ɲbanga ma sannjere nda fuun
ti yen na toro sire na wa naayeri

† 19:3 19:3: Eza 34.10 † 19:13 19:13: Zhan 1.1-14; 1 Zhan 1.1 † 19:15 19:15: Yuuro 2.9

† 19:17 19:17: Eze 39.17

ti pye fɔ: «Ye pan ye gbogolo†
Yenɲele li liwen gbɔɔ pi na;

18 ye wunlumbolo pe wire kara
ti yoli, naa sorodasheelee teele pe
wire kara to naa shɔnye wire kara
ti ni, naa shɔn lugufenne pe wire
kara to naa leele pe ni fuun pe
wire kara ti ni, kulolo naa leselee,
naa piile naa lelee.»

19 Ko punɲo na, a mi si wonɲɔ
wo naa tara na wunlumbolo, naa
pe malingbɔɔnlo pe yan pɛ gbo-
golo mbe malaga gbɔn ɲa wi yen
ma lugu ma cɛn shɔn wi na wo
naa wi malingbɔɔnlo pe ni.

20 A pɛ si wonɲɔ wi yigi, ma
pinle Yenɲele yɔn sɛnre yofɔ yag-
boyoo wi ni, wo wila kafɔnɲɔlo
pye wonɲɔ wi yege na. Leele
mbele wonɲɔ wi gbɔnrɔ tila pye
pe na, a pɔo yanleɛ wi gbɔɔ,
wila pe fanla ma pe punɲo ki
kafɔnɲɔlo ke ni. A pɛ pe shyen
pe yigi ma pe wa yenwegele na wa
wegbɔɔ kason ki ni, ɲga ni kiribi
wi yen na sori we.

21 Na wi yen ma lugu ma cɛn
shɔn wi na, tokobi ɲa wila yinrigi
wa wi yɔn, a wi si sanmbala pe
gbo wi ni. A sannjere ti ni fuun ti
pe kara ti yoli ma tin ti na.

20

Yelee waga kele kala

1 Kona, a mi si merɛge wa yan
wi yiri wa yenɲele na na tinri.
Wetijugo lakile naa jɔrɔɔ gbenɛ
la pye wi kee.

2 A wi si yarifɛleɛge ki yigi, woɔɔ
leɛge† ye, ko ki yen Mege jɔɔfo we,
naa Sotanla we. A wi suu pɔ mboo
yaga wa fɔ sa gbɔn yelee waga kele
(1 000),

3 mee wi wa wa wetijugo ki ni,
maga yɔn ki soɔɔ lakile wi ni, ma
tegere tege ki na, janɲo yarifɛleɛge
kiga ka ya yiri wa ki ni mbaa

cɛngele woolo pe fanla mbaa pe
punɲu fɔ yelee wagakele (1 000) li
sa kɔ. Ko punɲo na, ki daga pege
sanga pege yaga ki wagati jenri
pye.

4 A mi si wunluwo jɔnrɔ yan.
Mbele paa pye ma cɛn ti na, a
pɛ fanɲga kan pe yeri paa kiti
kɔɔn. Mbele yinre paa kologi,
katugu paa Zhezu wi sereya wo
naa Yenɲele sɛnre ti yari, naa
mbele pe sila wonɲɔ wo naa
wi yanleɛ wi gbɔɔ, pee si yenle
pe wonɲɔ wi gbɔnrɔ ti taga pe
walere naa pe keyen† yi na, a mi
si pe yinɲgele ke yan. A pɛ si
yen ma yiri wa kunwo pi ni ma
wunluwo pi pye Kirisi wi ni ja ma
saa gbɔn yelee wagakele (1 000).

5 Kuulo sanmbala poro sila yen
fɔ yelee wagakele (1 000) li saa
kɔ. Ko ki yen kuulo pe yenme
konɲbanmba we.

6 Mbele pɛ pe tasaga ta wa
kuulo pe yenme konɲbanmba pi
ni, ferewe yen pe woo, a pe yen
Yenɲele li leele kpoyi. Kunwo
shyen† woo pi se fanɲga ta pe na
naa, eɛn fɔ, pe yaa ka pye Yenɲele
lo naa Kirisi wi ni pe saraga
wofenne. Pe yaa ka wunluwo pi
pye wi ni ja mbe sa gbɔn fɔ yelee
wagakele (1 000).

Zhezu wi ya Sotanla wi ni

7 Na yelee wagakele (1 000) liga
ka kɔ, pa pe yaa Sotanla wi wo wa
wi kaso wi ni mboo wa.

8 Kona, wi yaa kari mbe saa
cɛngele woolo mbele pe yen dun-
ruya wi go tijere ki na pe fanla, ko
ki yen Gɔgi naa Magɔgi† we. Wi
yaa ka pe gbogolo malaga ki kala
na, pe yaa ka leɛge paa kɔɔje yɔn
taambugɔ ki yen.

9 A pɛ si tara ti ni fuun ti tɔɔ
wa na paan, mee pan ma Yenɲele
li leele kpoyi pe censaga konaa ca

† 20:2 20:2: Zhene 3.1 † 20:4 20:4: Naga 13.1,16 † 20:6 20:6: *Kunwo shyen woo: Po pi yen wegbɔɔ kason ye. Lere ɲa ka po ta wi yaa pye mbe lali Yenɲele li ni pew.* † 20:8 20:8: *Gɔgi naa Magɔgi: Poro pe yen Yenɲele li mbenfenne wele, pe maa wiin li ni; Eze 38.2.*

nga ki Yenñele li ndanla jengge ki maga. *Ɛen fɔ, a kason si yiri wa yenñele na ma to pe na ma pe sogo pew.*†

¹⁰ Kona, a pè si Sotanla ña wila pye na pe fanla wi wa wa wegbogo kason ki ni, ko nga kiribi wi yen na sori wa we, wa laga nga paa wonjgo wo naa Yenñele yon senre yofɔ yagboyoo pe wa we. Pe yaa kaa jolo wa sonlo naa yembinε fɔ sanga pyew.

Kiti punjo woo wi kongɔ senre

¹¹ Kona, a mi si wunluwo jongo gbenge fige ka yan, naa ña wi yen ma cen ki na wi ni. A tara to naa naayeri wi ni, ti si fe ma yiri wa wi yege sogowo, pe siri yan naa fyew.

¹² Kona, a mi si kuulo pe yan, piile naa lelele, yeresaga le wunluwo jongo ki yege na. A seweele pèle si yenge. A sewe wa si nuru naa ma yenge, ña wi yen yinwege sewe we. A pè si kiti kon kuulo pe na ma yala pe kapyegele ke ni, ñgele kaa pye ma yonlogo wa seweele pe ni we.

¹³ A kogoje wi si kuulo mbele paa pye wa wi ni pe yirige ma pe kan. Kunwo po naa kuulo tara ti ni, a ti kuulo mbele paa pye wa ti ni pe yirige ma pe kan fun. A pè kiti kon kuulo pe ni fuun nunjba nunjba pe na ma yala pe kapyegele ke ni.

¹⁴ A pè kunwo po naa kuulo tara ti wa wa wegbogo kason ki ni. Ki wegbogo kason ko ki yen kunwo shyen woo we.

¹⁵ *Lere ña fuun wi mege ki woro ma yonlogo wa yinwege sewe wi ni,*† paa wo wa wa wegbogo kason ki ni.

21

Naayeri fonjo naa tara fonndo kala

¹ *Kona, a mi si naayeri fonjo naa tara fonndo yan,*† *katugu naayeri kongbanña wo naa tara kongbannda ti ni, ti toro ma ko. Kogoje sila pye wa naa.*

² A mi si ca kpoyi ki yan, Zheruzalemu fonjo we, a ki yiri wa naayeri wa Yenñele li tanla na tinri, ma gbegele paa pijo yen, ña wuu yeε fere wi polo kan.

³ A mi si magala gbolo la logo ma yiri wa wunluwo jongo ki ni, laa yuun fɔ: «Wele, Yenñele li censaga ki yen wa leele pe sogowo! *Li yaa koro wa pe ni, pe yaa pye li woolo,*† *Yenñele lo jate li yaa pye pe ni mbe pye pe Yenñele.*

⁴ *Li yaa ka yentunwo pi ni fuun pi tulu mboo wo wa pe yengele ke ni.*† Kunwo se ka pye wa naa, kunwo kayanga se ka pye wa naa, nakoma gbelege, nakoma kayanga, katugu yaara kongbannda ti toro ma ko.»

⁵ Kona, ña wi yen ma cen wa wunluwo jongo ki na wi sho fɔ: «Yingɔ mi yen na yaara ti ni fuun ti piin fonndo.» A wi silan pye fɔ: «Ki yonlogo, katugu na senre nda ti yen kaselege senre, nda ti daga lere mbe taga ti na.»

⁶ A wi silan pye naa fɔ: «Kì pye ma ko†. Mi yen Alifa naa Omenja, Lesaga naa Kosaga. Wogo yen ña na, mi yaa pulugo yinwege tonmo kan wi yeri wi wo waga.

⁷ Ña ka cew ta, wi yaa pye ki yaara nda ti korogo lifo. Mi yaa pye wi Yenñele, wi pye na pinambyo†.

⁸ *Ɛen fɔ, mbele pe maa fyε, naa mbele pee taga, naa katijangara pyefenne, naa legbolele, naa keenre lifenne, naa lekaala, naa yarisunndo sunvenne, naa yagboyoolo pe ni fuun pe yaa ka pe tasaga ta wa wegbogo kason ki ni,*

† 20:9 20:9: 2 Wunlu 1.10-12 † 20:15 20:15: Yuuro 69.29 † 21:1 21:1: Eza 65.17 † 21:3 21:3: Zaka 2.15 † 21:4 21:4: Eza 25.8 † 21:6 21:6: Ki senre ti koro wowi ña fɔ: Nga mi yo migi pye mako. † 21:7 21:7: 2 Sami 7.14; Zaka 8.8

nga ni kiribi wila sori we. Ko ki yen kunwɔ shyen woo we.»

Zheruzalemu fɔnɔ sɛnrɛ

⁹ Kona, wɔjɛngɛle kɔlɔshyen ngele kaa pye ma yin jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyen punɔgɔ wogolo ke ni, kaa pye mɛrɛgɛye kɔlɔshyen mbele kɛɛ, a wo wà si pan mala pye fɔ: «Pan laga, mi yaa piɔ wi naga ma na, Simbapɔ wi jɔ we.»

¹⁰ A Yinnekpoyi li si ye na ni, a mɛrɛgɛ wì si kari na ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka na, mɛɛ ca kpoyi Zheruzalemu ki naga na na. Kila yiri wa naayeri wa Yenɛɛle li tanla na tinri.

¹¹ Yenɛɛle li gbɔgɔwɔ yanwa pila pye wa ki ni. Ca ki yanwa pila pye na yiin paa sinndɛɛgɛ sɔnɔgbanga wogo yen, paa zhasipi sinndɛɛgɛ sɔnɔgbanga wogo yen, nga pe maa wele na yaan wa ki kɛɛ nga na ma mbe yo kirisitali wi.

¹² Mbogo gbɔgɔ titɔnlɔgɔ la pye maga maga, maga fili. Yeyɔnrɔ kɛ ma yiri shyen tila pye ki na. Mɛrɛgɛye kɛ ma yiri shyen la pye ma cɛn ki yeyɔnrɔ ti na nari go singi. Izirayeli cɛngɛle kɛ ma yiri shyen ke mɛrɛ tila pye ma yɔnlɔgɔ ki yeyɔnrɔ ti na.

¹³ Yeyɔnrɔ taanrindaanri la pye ca ki kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na: taanri la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa kameɛgɛ kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri†.

¹⁴ Ca ki mbogo nɔgɔ kila pye ma cɛn sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyen na. Simbapɔ wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyen pe mɛrɛ tila pye ma yɔnlɔgɔ ki sinndɛɛrɛ ti na.

¹⁵ Mɛrɛgɛ ɲa wila pye na para na ni, tɛ kanɔgala† la pye wi yeri,

laga taanla wolo, mbe ca ko naa ki yeyɔngɔ naa ki mbogo ki taanla.

¹⁶ Ca ki keyen tijɛrɛ yi ni fuun yi yen ma yala. Ki titɔnlɔwɔ po naa ki gbemɛ pi yen ja. A mɛrɛgɛ wì si ca ki taanla wi kanɔgala li ni, ma sigi yan ki yen culo waga shyen naa cɛnɛ shyen 2 200. Ki titɔnlɔwɔ, naa ki gbemɛ, naa ki yagawa pi ni fuun pila pye ja.

¹⁷ A mɛrɛgɛ wì si mbogo ki taanla fun, maga yan ki yen mɛrɛrɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyen†, ma yala leele pe laga taanlayaraga ki ni, nga ki yen nunɔgba mɛrɛgɛ wi wogo ki ni we.

¹⁸ Paa ca ki mbogo ki kan zhasipi sinndɛɛrɛ sɔnɔgbanga woro ni, mɛɛ ca jate ki kan tɛ piiri ni, ɲa wi yen paa veri fuwe yen.

¹⁹ Paa ca ki mbogo nɔgɔ ki fere sinndɛɛrɛ sɔnɔgbanga woro ti cɛnle pyew ti ni. Ki nɔgɔ sinndɛɛgɛ kɔnɔgbannɔgɔ kila pye zhasipi sinndɛɛgɛ. Ki shyen wogo kila pye safiri. Ki taanri wogo kila pye kaliseduwani. Ki tijɛrɛ wogo kila pye emerodi.

²⁰ Ki kanɔgurugo wogo kila pye ɔnikisi. Ki kɔgɔlɔni wogo kila pye sariduwani. Ki kɔlɔshyen wogo kila pye kirizoliti. Ki kɔlɔtaanri wogo kila pye berili. Ki kɔlɔjɛrɛ wogo kila pye topazi. Ki kɛ ma yiri nunɔgba wogo kila pye yasenti. Ki kɛ ma yiri shyen wogo kila pye ametisiti.

²¹ Ca ki yeyɔnrɔ kɔrɔ kɛ ma yiri shyen ti yen somu piile kɛ ma yiri shyen. Kɔrɔ nunɔgba nunɔgba pyew ki yen somu pyɔ nunɔgba. Ca nawa kɔnɔgbɔgɔ kila pye tɛ piiri ni, paa veri yen, ɲa pe maa wele na yaan wa wi kɛɛ ɲga na.

²² Mi sila shɛrigo gbɔgɔ yan wa ki ca ki ni, katugu we Fɔ Yenɛɛle na yawa pi ni fuun fɔ lo naa

† 21:13 21:13: Eze 48.31-34 † 21:15 21:15: Eze 48.16-17

Eze 40.3,6 † 21:17 21:17: Naga 13.18; Eze

Simbapyo wi ni, poro pe yen ki sherigo gbogo ye.

²³ Ca kii jori yonlo yanwa kala, nakoma yenje yanwa kala, katugu Yenjele li gbogowo po pi yen ki yanwa we, a Simbapyo wi yen ki fitanla.

²⁴ *Tara woolo pe yaa kaa tanri ki yanwa pi na. Tara na wunlumbolo pe yaa kaa paan pe gbogowo pi ni mbaa pi kaan.*†

²⁵ Ki ca yeyonro ti se ka ton sonlo na fyew, katugu yembinse se ka pye wa.

²⁶ Pe yaa ka pan tara woolo pe gbogowo naa pe sonmo pi ni wa ki ni.

²⁷ Fyonggo yaraga se ka ye wa ki ca ki ni, nakoma lere na wi maa katijangara piin konaa na wi maa finlele, ndee mbele pe mere ti yen ma yonlogo wa Simbapyo wi yinwege sewe wi ni poro.

22

¹ Kona, a merege wi si yinwege tonmo gbaan wi naga na na fun, a pila yengele ndee kirisitali wi, na yinrigi wa Yenjele lo naa Simbapyo wi ni pe wunluwo jonggo ki ni,

² na fuun wa ca nawa kongbogo ki nandogomo. *Yinwege tige yen gbaan wi konggo shyen ki na, ki ma se sesaga ke ma yiri shyen yele li ni, ko korowon yen fo ki ma se yenje pyew. Ki tige were ti yen mbaa tara nungba nungba pyew ti woolo pe shoo.*†

³ Yenjele li dangga ki se ka to yaraga ka na wa ki ca ki ni fyew.

Yenjele lo naa Simbapyo wi ni pe wunluwo jonggo ki yaa ka pye wa ca ki ni, Yenjele li tunmbyeele pe yaa kaa li gbogo.

⁴ Pe yaa kali yeye ki yan, li mege ki yaa ka pye mbe yonlogo wa pe walere ti na.

⁵ Yembinse se ka wo naa. Pe se ka jori fitanla yanwa kala, nakoma yonlo yanwa kala, katugu we Fo Yenjele li yaa kaa yanwa yinrigi pe kan. *Pe yaa ka pye wunlumbolo fo sanga pyew.*†

SENRE PUNGO WORO KONAA DUWAW SENRE

22.6-21

Zhezu wi panga senre

⁶ Kona, a merege wi silan pye fo: «Ki senre nda ti yen kaselege senre, ti daga lere mbe taga ti na. We Fo Yenjele na li Yinne li kan li yon senre yofenne pe yeri, lili merege wi torogo, sanni jenri, nga ki daga mbe pye, wi pan wigi naga li tunmbyeele pe na.»

⁷ Zhezu wi yo fo: «Wele, sanni jenri mila paan! Mbele paa ki sewe na wi Yenjele senyoro ti gbogo, ferewe yen pe woo!»

⁸ Mi Zhan, migi kagala ke logo ma ke yan. Na mila kaa ke logo ma ke yan, merege na wila ke naga na na, a mi si to wi jegele mboo gbogo.

⁹ Een fo, a wi silan pye fo: «Maga kaga pye! Mi yen mboro naa ma sefenne pe ni ye tunjgo pyeyenle wa, poro mbele pe yen Yenjele yon senre yofenne, naa mbele paa ki sewe na wi senre ti gbogo we. Ta Yenjele lo gbogo!»

¹⁰ Kona, a wi silan pye naa fo: «Maga kaga sewe na wi Yenjele senyoro ti yaga larawa, katugu ti kagala ke pyesanga wi yonggo.

¹¹ Na wi woro ma sin, wi koro wa wi mbasinme pi ni. Na wi yen fyonggo ni, wi koro wa wi fyonggo ki ni. Na wi yen ma sin, wi koro wa wi sinme pi ni. Na wi yen kpoyi, wi koro kpoyi.»

¹² Zhezu wi yo fo: «Wele, sanni jenri mi yaa pan! Mi yaa pan na sara wi ni mbe pan mbe lere

† 21:24 21.24: Eza 60.3-5 † 22:2 22.2: Eze 47.12. Veriseye mbele pe wele fun wa Zhene 2.9; 3.22wi ni. † 22:5 22.5: Dani 7.27

nunḡba nunḡba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.

¹³ Mi yēn Alifa naa Omēḡa, koḡbanna naa punḡofo, lesaga naa kosaga.»

¹⁴ Mbele ka pe deere titōonro ti jogo, janḡo mbe ta mbe yinwege tige pige ka ka konaa mbe ye wa ca ki yeyōnro ti ni, fērewe yēn pe woo.

¹⁵ Mbele pe yaa koro wa funwa na, poro wele katijangara pyefenne wele, naa lekaala, naa kēenre lifenne, naa legbolelele, naa yarisunndo sunvenne konaa mbele fuun pe maa finlele senyoro ni naa kapyegele na!

¹⁶ «Mi Zhezu, mila mērege wi tun wi sa ki kagala ke yari ye kan wa legiliziye pe ni. Muwi mi yēn niḡe naa Davidi wi setirige pyo we. Mi yēn lalaaga wōnno na li maa yiin we.»

¹⁷ Yinnekpoyi lo naa piḡo wi ni pe yēn naga yuun fo: «Ta paan!»

ḡa kaga logo, wila ki yuun fun fo: «Ta paan!»

Wōḡo yēn ḡa na, wila paan. ḡa wila yinwege tonmo pa jaa, wi yaa pi ta waga.

Senre punḡo woro

¹⁸ Mbele paa ki sewe ḡa wi Yēnḡele senyoro ti nuru, mi Zhan mila ki yuun naga ḡgbanni pe ni fo: «Na lere wa ka senre ta taga ti na, jōḡḡo kagala ḡgele ke yēn ma yōnḡḡo laga ki sewe ḡa wi ni, Yēnḡele li yaa ke taga wi kan.

¹⁹ Na lere wa ka si senre ta wo laga ki sewe ḡa wi Yēnḡele senyoro ti ni, tasaga ḡga wi yaa ta wa yinwege tige pige ko naa ca kpoyi ki ni, Yēnḡele li yaa ti sho wi yeri, to nda ti kagala ke yēn ma yōnḡḡo laga ki sewe ḡa wi ni we.»

²⁰ Zhezu ḡa wila ki kagala ke yuun na ke finligi, wi yo fo: «Ee, sanni jenri mila paan!»

Anmiina! Ta paan we Fo Zhezu!

²¹ We Fo Zhezu wi yinme pi pye leele pe ni fuun pe ni!

Yenñele gbɔgɔ

YUURO

SEWE

SEWE wi nawa senre

Yuuro sewe wi yen Zhufuye poro Yenñele gbɔgɔyuuro naa pe Yenñele yenrewe sewe. Ki yuuro ti yen cenme naa nafa shyen ma yiri ke (150), ti wofenne pe yen pe ye pe ye; ti womo pɔo pye yegele legere ni. Ko pungo na, a pè si kaa ti gbogolo ti yee na mari le sewe kangurugo ni.

Ki yuuro ti yen na para senre yinre legere na nda ti yen ti ye ti ye: Yenñele li gbɔgɔyuuro naa li sonmo woro wa. Mbeli yenri loon saga ko yuuro yen wa, laa ma go singi ko woro yen wa, loon sho nakoma loon kala yaga ko woro yen wa. Yenñele li sharaga yuuro yen wa li kajenje pyege ki kala na, konaa mbeli yenri li jologo wa juguye pe na ko woro yen wa. Ki yenrewe yuuro ta yen na leele nungba nungba jatere nari, ta yen na gbogolomo woolo pe jatere wo nari, ma si yala, ta yen wa, to yen na Yenñele woolo pe ni fuun pe jorowo kagala koro nari konaa nga ki yen wa pe nawa ki ni.

Leele mbele pège yuuro nda ti wo, wee ka jen jenge pe wogo na. Wagati legere ni, wee jen yingi na ki yurugo nga nakoma yurugo nga ko yen sewe na nakoma sewe na wo ni. Wagati wa ni, senre go jeele la ma pye yurugo ka lesaga na, na kala la yege nari we na ki wogo na. Wa sewe kongbanja naa shyen woo wi ni, yuuro legere yen wa, pe yen na to kaan wunlunaŋa Davidi wo yeri (Yuuro 52-65; 67-71). Wa sewe taanri woo wi ni, yuuro ta yen wa to yen Kore go gbogolomo woolo poro woro (Yuuro 42-49; 84-88)

konaa Asafu woro (Yuuro 73-83). Wa sewe tijere woo wi ni, yuuro nda ti yen na para wunluwo wi senre na pa ti yen wa (Yuuro 93-99) ti ni. Wa sewe kangurugo woo wi ni, yuuro nda tila pye na shoo tangala gbogolo ke na mbe kari wa Zheruzalemu ca sa Yenñele gbɔgɔ, to ti yen wa (Yuuro 120-134) ti ni. Sewe wi nungba nungba pyew wi ma saa ko Yenñele li sonmo yuuro ni.

SEWE wi yen ma koonlo yege nga na

Sewe kongbanja wi yuuro 1-41

Sewe shyen woo wi yuuro 42-72

Sewe taanri woo wi yuuro 73-89

Sewe tijere woo wi yuuro 90-106

Sewe kangurugo woo wi yuuro 107-150

SEWE KONGBANJA

1

Yuuro 1-41

Kono sinne na li maa ferewe kaan

¹ Lere na wi woro na tanri lepeele pe yerewe senre ti na, wii si kapere pyefenne pe kono li le, wi si woro na cɛen mbele pe maa tege Yenñele na pe ni, ferewe yen ki lerefo wi woo!

² Yawe Yenñele li lasiri senre to ti yen maa ndanla, wi maa jatere piin ki lasiri senre ti na sonlo naa yembine.

³ Ki lerefo wi yen paa tige yen, nga pè sanri lafogo yon na, ki maa seni ki sesanga wi na, ki were tila fanla. Kala o kala ki lerefo wi ma pye li ma yon wi kan†.

⁴ Eɛn fo lepeele poro wogo ko woro ma. Pe yen paa yan sigire yen, nga tifelege ki maga le ma kari ki ni.

† 1:3 1.3: Zhere 17.8

5 Ki kala na, lepeelee pe se ka yeresaga ta kiti konpilige; poro mbele kapere pyefenne pe se ka censaga ta wa lesinmbele pe gbogolomɔ pi ni.

6 Katugu Yawe Yenɲele li maa wele lesinmbele pe konɔ li na, ɛɛn fɔ lepeelee pe konɔ li yaa pe jɔgɔ mbe pe wɔ wa.

2

Wunluwɔ ɲa Yenɲele li wɔ ma tege

1 Yinɲi na cengele kɛ si yiri ma je ma?

Yinɲi na tara woolo pe nɛɛ yɔn nii wagafe ma?

2 Tara na wunlumbolo pe yen na pe yɛɛ gbegɛle mbe malaga gbɔn,

tara teelee pe yen na pe yɛɛ gbogolo mbe yiri Yawe Yenɲele li kɔrɔgɔ,

konaa wunlunana ɲa li sinme kpoyi wo wi na maa wɔ wi kɔrɔgɔ†.

3 Pɛ yo fɔ: «Ye pan we pe manda ti kɔɔnɔ we yɛɛ na,

yɔngɔwɔ mba pɛ le we na, woo kɔɔnɔ kporo kporo kporo†.»

4 ɛɛn fɔ ɲa wi yen ma cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na wa yenɲele na, wi nɛɛ tege pe na,

we Fɔ wi yen naga la koo pe na.

5 Kona, wi nɛɛ para pe ni nanɲbanwa ni,

a wi nanɲbanwa ndorogo ki nɛɛ pe sunndo wi kɔɔn pe na.

6 A wì sho fɔ: «Muwi milan wunlunana wi tege wa Siyɔn yanwiga ki na, na yanwiga kpoyi ye.»

7 (A wunlunana wì sho fɔ:)

«Mi yaa Yawe Yenɲele li kakɔnndegele li yari ye kan.

Lilan pye fɔ: «Ma yen na pinambyɔ,

a mi pye ma to nala†.

8 Na yenri, pa mi yaa cengele ke ni fuun ke kan ma yeri kɔrɔgɔ,

pa dunruya wi ni fuun wi yaa pye ma woo.

9 Ma yaa ka ya pe ni tugurɔn kannɲala ni,

ma yaa ka pe tɔngolo paa yegɛ ɲga na cɔgɔ ma kaa yaari we†.»

10 Koni yoro wunlumbolo wele, ye tijinliwe ta!

Ye yenle ki na paa ye yerɛgi, yoro mbele tara ti teelee wele!

11 Ye go sogo yaa tunɲgo piin Yawe Yenɲele li kan, yaa fyɛ li yegɛ!

Yaa yɔgɔri yaa seri li yegɛ!

12 Yeli pinambyɔ wi kannɲuuro ti yigi yoo gbɔgɔ,

janɲo liga ka nawa ɲgban ye ni,

ye kɔ wa konɔ na yɛ le li ni;

katugu li mbe ya mbe nawa ɲgban yɔnɔ nunɲɲba!

Mbele fuun pe mali pye pe larasaga, ferɛwe yen pe woo!

† 2:2 2.1-2: Ki laga ɲga ki yen na para Izirayeli tara wunlunana wo senre na, kana ɲa paa pye na yinri Davidi; punɲo na tagafenne pe kaa naga laga ɲga ki jate ma yo ki yen na para shɔfɔ Zhezu ɲa Yenɲele li wɔ wo senre na (Kapye 4.25-26). Kila pye, pe kaa jaa mbe lere tege wunluwɔ, pe ma sinme kpoyi wo wa wi go ki na mbege naga fɔ pɔo tege wunluwɔ. † 2:3 2.3: ɲga ki yo fɔ: *Ye pan we pe manda ti kɔɔnɔ we yɛɛ na, yɔngɔwɔ mba pɛ le we na woo kɔɔnɔ kporo kporo kporo ko kɔrɔ wo yen fɔ ye pan we je pe fanɲga ki na, we pe tegere ti laga we yɛɛ go na.* † 2:7 2.7: Kapye 13.33; Ebu 1.5; 5.5 † 2:9 2.9: Naga 2.26-27; 12.5; 19.15 † 3:1 3.1: 2 Sami 15.13-17.23

3

*Juguye pe yen mala maga,
Yenñele na sho*

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo, sanga ña ni wila pye na fee mbe sho wi pinambyo Abisalomu wi kee†.

² Yawe Yenñele, na juguye pè lege de!

Lelegerɛ yiri na kɔrɔgɔ.

³ Lelegerɛ pe yen naga yuun na kanngɔlo fɔ:

«Yenñele li soo sho.»

Wɔnmatigiwen laga.

†

⁴ Eɛn fɔ mboro wo na Yawe Yenñele, ma yen paa na tugurɔn sigeyaraga yen nala go singi.

Mboro ma yen na gbogowɔ pi tago ye,

màla yɔlogo ki yirige caw.

⁵ Mi ka gbele ngbanga mbe Yawe Yenñele li yeri lilan saga, mbeli ta wa li yanwiga kpoyi ki na, li mala yɔn sogo.

Wɔnmatigiwen laga.

⁶ Mi ma sinle ma wɔnlo; mi ma yen ma yiri, katugu Yawe Yenñele li tɔgo na ni.

⁷ Janwa gbɔlo na li gbogolo mala maga lagapyew mbe to na na, mi woro na fyɛ li yegɛ.

⁸ Yawe Yenñele, yiri!

Na Yenñele, na sho!

Katugu màla juguye pe ni fuun pe feele pe mbateere ti na, mà poro mbele lepeelee pe ngangala ke kaari.

⁹ Yawe Yenñele, mboro ma maa leele pe shoo; ki yaga ma duwaw ma woolo pe na!

Wɔnmatigiwen laga.

4

*Yenñele lo li maa yeyinñge
kaan*

¹ Yurukɔɔlo to wi sewe yurugo, ñga pe maa koo na ñgoni gbɔɔn. Davidi yurugo.

² E Yenñele, mboro ña màla pye sinñe,

na mi kɔɔn yeri mbe yo mala saga, mala yɔn sogo!

Wa na jatere pirindorogo ki ni, ma mala sho.

Na yinriwe ta, mala yenñewe pi logo!

³ Yoro senwee piile wele, ye yaa lanla gbogowɔ pi tifaga fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

Ki yen ma ye ndanla mbaa na jeregi jaga konna mbaa yag-bogolo finlele mbaa tari na na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

Wɔnmatigiwen laga.

⁴ Yege jen ye yo fɔ ña wi maa yee kan, Yawe Yenñele li maa wɔ li yee kan.

Na mi ka Yawe Yenñele li yenri, li ma logo na yeri.

⁵ Na yaga nawa ngban, yaga ka kapege pye;

eɛn fɔ mbe ye ta wa ye sinlesaga yembinɛ,

ye jatere pye, ye cɛn yew.

⁶ Saara nda tì yala yaa to woo, ye ye jigi wi taga Yawe Yenñele li na.

⁷ Lelegerɛ maa yuun fɔ:

«Ambɔ wi yaa ti we fɛrɛwe ta?»

E, Yawe Yenñele, ki yaga ma kajɛnñe pye we kan!

† 3:3 3.3: Nga ki yo fɔ wɔnmatigiwen laga, Eburuye senre ti ni, ki senpyo wowi ña: Sela. Ki senpyo wi kɔrɔ wi woro ma jen ma filige; eɛn fɔ ki kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ mbe yarigbɔnɔ ti yerege jenri mbege yaga yurugo kɔgo ko na, nakoma mbe yurugo ki yerege jenri mbege yaga yarigbɔnɔ ti gbɔngɔ ko na.

8 Pe yarilire to naa pe duven wi ni,
na tiga lege pe yeri sanga na
ni,
pe ma nayinme ta yege nga na,
ma ma nayinme kan na yeri ma
we ko na.
9 Kona, mi ka sinle le teere, mi ma
wonlo yeyinnye na;
katugu Yawe Yennele, mboro
nungba ma ma ti mi ma
pye yeyinnye na pow wa
na censaga.

5

Yennele li yenle lere na na,

wi yenrewa

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo,
nga pe maa koo na wegele wiin.
Davidi yurugo.

2 Yawe Yennele, nungbolo jan
mala senyoro ti logo,
mi yen na jeen yege nga na maga
logo!

3 Mboro na na wunluwo naa na
Yennele,
gbelege nga mila gbele na sagawa
jaa ki logo!
Katugu mboro mi yen na yenri ma
yeri.

4 Yawe Yennele, pinliwe ni, ma
mala yenrewa magala li
logo;
pinliwe ni, mi mala yee gbegele
mbe kari wa ma yege
sogowo, mbaa ma singi.

5 Katugu ma yen Yennele na tipege
ki woro mali ndanla;
lepee wi se ya censaga ta wa ma
tanla.

6 Mbele pe maa pe yee gbogo, pe
se ya yere ma yege sogowo;
tipege pyefenne pe kala li yen mo
mben.

7 Ma ma yagboyoolo pe tongo ma
pe wo wa;
legbolele poro naa nambara
pyefenne pe kala li yen ma
tijanga Yawe Yennele ma
yege na.

8 Een fo mi wo na, ma kagbaraga
gbogo ki kala na, mbe ya ye
wa ma go ki ni;

mi yaa foli mboon gbogo wa ma
sherigo gbogokpoyi ki yege
sogowo, mbaa fyee ma yege.

9 Yawe Yennele, mboro na ma yen
sinnye, ki yaga maa na yege
sinni, mbele pe yen nala
pseele pe kala na;

ma yen na jaa mbe konon na le, li
gbegele na kan!

10 Katugu lere se ya taga pe yon
senre ti na;

nga pe maa jate ko yen mbe
jogowo pye,

senre nda ti maa yinrigi wa pe
yagbotiire ti ni, ti yen ma
tisaw paa fanga yen, nga ki
yen ma yenge,

pe ma pe ngayinnye ke tege na
leele lele†.

11 E, Yawe Yennele, ki naga pe na
fo pe yen kajogoo pyefenne!

Kagala ngele paa konon mbe pye,
ki yaga ke songoro pe na, ke
pe jan!

Pe puroo pe kapere legera ti kala
na,

katugu pe yiri ma je ma na!

12 Een fo, mbele fuun pe pe yee
karafa ma na, pe yaa kaa
yogori,

pe yaa kaa jorogi nayinme ni
sanga pyew,

katugu ma yen na pe go singi.

Ma mege ki yen ma mbele ndanla,
pe yaa kaa yogori ma kala
na.

13 Katugu Yawe Yennele, mboro
ma ma duwaw lesinnye wi
na;

ma kagbaraga pyege ki ma ton
wi na naa go singi, paa
tuguron sigeyaraga yen.

† 5:10 5.10: Jromu 3.13

6

Yawe Yennele na saga

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo, nga pe maa koo na ngoni mangala kolotaanri woo gbɔɔn. Davidi Yennele gbogoyurugo.

2 Yawe Yennele maga kanla jeregi nanjbanwa ni!

Maga kanla le jolɔgo nanjbanwa gbɔɔ ni†!

3 Yawe Yennele, na yinriwe ta, katugu fannga si koro na ni!

Na sagala, katugu na wire lombondo tila seri na na!

4 Na jatere wi piri na na fo ma saa toro;

een fo Yawe Yennele, ko yaa pye ma fo sa gbɔn wagati wi-wiin?

5 Yawe Yennele, songoro ma pan mala sho;

mala go yirige ma kagbaraga ki kala na!

6 Katugu mbele pe ku, pe se ya mbaa jatere piin ma na naa; wa kuulo tara ambo wi yaa loon sonni?

7 Na fannga ki saa ko, naa mi koro na jeen we;

yembine pyew mi ma gbele fo mala sinleyaraga ki yinngi potoo,

na yentunwo pi mala sinlesaga ki yinngi potoo.

8 Na yeege ki tiletile jatere pirindorogo ki na,

na yengele ke woro na yaan naa jenge na winfenne pe ni fuun pe kala na.

9 Ye laga na na tanla, yoro kapere pyefenne ye ni fuun, katugu Yawe Yennele lilan gbelege ki logo†.

10 Yawe Yennele lilan yenrewe gbɔɔ pi logo,

li yenle na yenrewe pi na.

11 Na juguye pe ni fuun pe yaa fere sho mbaa fye fo jenge,

fere ti yaa pe go sogo, pe songoro fyaw.

7

Yawe Yennele, tanga kan na

yeri

1 Davidi yungbogoro yurugo. Wila ki ko Yawe Yennele li kan Benzhamɛ cenle woolo nana Kushi† wi wogo na.

2 Yawe Yennele, na Yennele, mila yee karafa ma na;

na sho mbele fuun paa na jolo pe kee,

mala go yirige!

3 Nakoma pe yaa na koonlo yuroyuroyuro, paa yeege nga na jara ma kaa ki pye, lere se ta mbanla sho pe kee.

4 Yawe Yennele, na Yennele, na kaa pye nga pe yo pa miigi pye ma,

na kaa pye mi kambasinngɛ pye,

5 na kaa pye mi naa lere na yeyinngɛ yen we sogowo, mi kapege pye wa na,

na kaa pye mila winfenne wa yaara koli go fu,

6 pa kona ma ti na jugu wa mbanla puro wi sanla yigi,

wilan jan wilan tangala mbanla purugu wee le tara,

wilan gbogowo pi jan wuu piligi wa fenrege ki ni!

Wɔnmatigiwen laga.

7 Yawe Yennele, yiri nanjbanwa ni!

Yiri na winfenne pe korogo, poro mbele pe yen ma yin nanjbanwa gbɔɔ ni we!

† 6:2 6.2: Yuuro 38.2 † 6:9 6.9: Mati 7.23; Luki 13.27 † 7:1 7.1: Ki Benzhamɛ cenle woolo nana Kushi wi woro ma jen. Ki yaa pye ndee wila pye Davidi wi jugu wa, na wila pye na tunngo piin wa wunlunana Sawuli wi laga nawa.

Yen ma yiri ma yere na ni, mboro
 ŋa ma ma kasinŋe ki kɔn
 mbege tege we!

8 Ki yaga cengele gbogolomɔ
 woolo pe pan pe gbogolo
 pɔɔn maga,

ma cɛn pe go na, mbɔɔn ta wa ma
 wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa
 naayeri!

9 Yawe Yenŋele lo li maa kiti kɔɔn
 cengele ke na;

Yawe Yenŋele, kiti kɔn na na mbe
 yala mi yen ma sin yege ŋa
 na kɔnaa na nawa pi yen
 ma filige yege ŋa na ki ni.

10 Ma ti lepeele pe pe tipewe
 kapyere ti yaga;

ma yeresaga kan lesinmbele pe
 yeri,

mboro ŋa ma yen Yenŋele na
 li yen ma sin, ma maa
 senweele pe jatere naa pe
 nawa kagala ke cancan†!

11 Na tugurɔn sigeyaraga ŋa ki
 yen nala go singi, ko ki yen
 Yenŋele le,

lo li maa lesinmbele pe shoo.

12 Yenŋele li yen kiti kɔnfɔ sinnɛ,
 ɛɛn fɔ li yen pilige pyew Yenŋele
 na li mbe ya nawa ŋgban.

13 Na lepee wii kannɔga,
 wi maa tokobi wi yɔ,
 wi maa sandiga wanla li taga mbe
 taanla.

14 Wi ma mara yaara nda ti ma
 lere gbo ta gbegɛle wi yeɛ
 kan;
 wi ma wangala kasɔn wogolo
 gbegɛle.

15 Ye wele, lepee wi maa tipere
 gbegɛle,

wi maa kapege jate wa wi nawa
 mbe pye, mbe sila kafaara
 piin.

16 Wi ma titege wɔ maga jugo,

ɛɛn fɔ wo jate wi ma to wa ki penɛ
 na wi peri li ni.

17 Tipege ŋga wi gbegɛle, ki yaa
 songɔɔ mbe to wi na,
 wi lewelewe kapyere wi yaa ti go
 kala li le.

18 Mi yaa Yawe Yenŋele li sɔn, naa
 li yen ma sin ki kala na;

mi yaa Yawe Yenŋele na yaara ti
 ni fuun ti go na li mege ki
 sɔn yurugo ni.

8

*Yenŋele li gbɔgɔwɔ yanwa
 kɔnaa*

senwee wi gbɔgɔ yege ŋga na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sewɛ yurugo,
 ŋga pe maa koo na Gati ca
 ŋgɔni gbɔɔn. Davidi Yenŋele
 gbɔgɔyurugo.

2 Yawe Yenŋele, we fɔ,
 ma mege kɔ gbɔgɔ laga tara ti
 lagapyew ki ni.

Ma gbɔgɔwɔ yanwa pɔ gbɔgɔ ma
 we naayeri wi gbeme pi na.

3 Mɔga pye, a piile poro naa
 piyengele ke ni pe yen nɔɔ
 sɔnni wa pe yɔn†,

mbɔɔn yawa pi naga ma winfenne
 pe yege na,

mbe senre ti kɔ wa ma juguye
 tipeele pe yɔn.

4 Na mi ka naayeri wi wele, wo
 ŋa wi yen ma keɛ yɔnlɔ
 tunŋgo,

naa yenge kɔnaa wɔnŋgɔlɔ ke ni,
 to nda mɔ gbegɛle ma tege
 we,

5 mi maa na yeɛ yewe fɔ:

«Senwee wi yen yinŋi, fɔ a maa
 jatere piin wi wogo na?

Senwee pyɔ wi yen yinŋi, fɔ a maa
 wi kɔɔsi*?»

† 7:10 7:10: Naga 2.23 † 8:3 8:3: Mati 21.16 † 8:5 8:5: Zhɔbu 7.17-18; Yuuro 144.3; Ebu 2.6-8 † 8:6 8:6: Ŋga kɔ yo fɔ: Maa da maa tirige jenri ma we mboro Yenŋele ma yeɛ na, ki mbe ya logo fun fɔ: Maa da maa tirige jenri ma we meregeye pe na.

6 Ma si yala, màa da maa tirige
jenri ma we mboro Yenjele
ma yee na†;

mà gbogwo naa sonmo kan wi
yeri paa wunluwo njala
yen.

7 Màa tege yaara nda mà da ti go
na;

mà yaara ti ni fuun ti tirige mari
tege wi nogo†:

8 simbaala naa sikaala konaa nere
ti ni,

ali yere yan wongaala pe ni,

9 naa naayeri sannjere to naa
kogoje ngbanra ti ni,

konaa yaara nda fuun ti maa
yanri na toro wa tonmo ti
ni.

10 Yawe Yenjele, we Fo,

ma mege ki gbogo laga tara ti
lagapyew ki ni.

9

*Yenjele lo li yen fyonwo fenne
naa mbele pe yen yungbogoro ni
pe shofa*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe
maa ki koo yurugo nga kolomo na,
pe maa ki yinri pinambyo kunwo.
Davidi Yenjele gbogoyurugo.

2 Yawe Yenjele, mi yaa loon sonni
na kotogo ki ni fuun ki ni,
mi yaa loon kafonngolo ke ni fuun
ke senre yuun†.

3 Yenjele, mboro na yaara ti ni
fuun ti go na, mi yaa yin
nayinme ni mbaa yogori ma
kala na,

mi yaa loon mege ki sonni yuuro
ni.

4 Na na juguye paga pungo
kannga mbaa fee,

pe ma kurugo ma toori ma ku ma
yeye sogowo.

5 Mà tanga ki kan na yeri, ma yere
na ni;

ma yen ma cen wa ma wunluwo
jongo ki na, mboro na ma
yen kiti konfo sinje.

6 Ma ma cengele sanngala ke jolo,
mbe lepeepe pe tongo;

ma ma pe mege ki ko mbege wo
wa sanga pyew fo tetete.

7 Juguye pe ko ma wo wa,
pe tongo ma ko pew fo sanga
pyew.

Pe cara nda mà tongo, lere se ka
nawa to ti na naa.

8 Yawe Yenjele li yen wunluwo fo
sanga pyew;

lili wunluwo jongo ki gbegele
maga tege mbe kiti kon.

9 Lo li yen na dunruya woolo pe
yeye sinni kasinge ni,
na kiti kon cengele ke na kase-
lege ni.

10 Yawe Yenjele li yen larasaga
lere na wi yen tege na wi
kan,

li yen larasaga jologo sanga ni.

11 Ki kala na, mbele poon jen, pe
pe jigi wi taga ma na,
katugu mbele paa ma lagajaa
Yawe Yenjele, ma se pe wa.

12 Yaa sonmo yuuro koo Yawe
Yenjele li kan,

lo na li yen ma cen wa Siyon ca ki
ni we!

Yaa li kagbogolo ke yari wa
cengele ke sogowo!

13 Katugu li yaa legbolele pe yewe
pe yon senre ni, pe legbogo
ki wogo na,

li maa jatere piin piile mbele pe
gbo pe na,

li se fege jologo fenne pe gbelege
ki na.

† 8:7 8.7: Zhene 1.28; 1 Koren 15.27; Efe 1.22; Ebu 2.8 † 9:2 9.2: Ki yurugo nga ki verise nungba nungba pyew wi le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le wi senpyo kongbanja wi na, wo na pe yinri alefu fo ma saa gbón wi pungo woo wi na, wo na pe yinri tavu, mbege le go 9 ki na sa gbón go 10 ki na.

14 Yawe Yenñele, na yinriwe ta,
na panrafenne pè jòlògò nga wa
na na, ki wele!

Na sho kunwò pi ni,

15 jango mbaa ma sònni, mbaa ma
sònmò pi senre yuun leele
pe kan wa Siyon ca mbogo
yeyonrò ti na†.

Mi yaa kaa yògòri, naa màla sho
ki kala na.

16 Cengele sangala kè titege nga
wò, kè toori wa ki ni,
mère nda pè jan wa larawa, tì pe
yigi pe tóorò ti na!

17 Yawe Yenñele lìli yee naga, li
yen na kasinñge piin;
lepee wi yeera penè li songòrò
maa yigi.

Wónmatigiwen laga.

18 Lepee pe songòrò paa kee wa
kuulo tara,
ki cengele ñgele fuun ke ma fege
Yenñele li na we!

19 Eñ fò Yenñele li se fege fyonwò
fenne pe na tatata,
mbele pe yen tege na, pe jigi
tagasaga ki se kò fò sanga
pyew.

20 Yiri Yawe Yenñele, maga ka ti
senwee pyò mbe cew ta ma
na!

Ki yaga kiti mbe kòn cengele
sanngala ke na ma yege
sògòwò!

21 Yawe Yenñele, fyere gbòrò wa
ke na!

Ki yaga cengele sanngala kòon jen
fò ke yen senwee piile kò cè!

10

*Yenñele li ma ña wi yen tege na
wi sho*

1 Yawe Yenñele, yinñi na, a mà
sòon yee laga lali na ni?

Yinñi na jòlògò sanga ni, ma mée
ma yee lara?

2 Lepee, wa pe yee gbògòwò pi
ni,

pe ma taga jòlògò fenne pe na na
pe tege.

Yòn lemè mba pè le, pe ma pe yigi
wa pi ni

3 Lepee wi maa wi yee gbogo wa
wi jogopere ti ni,

lere ña wi maa tònli pee jaa
fanñga na, wi maa Yawe
Yenñele li tegele nali tifaga.

4 Lepee, wa wi yee gbògòwò pi ni,
wi maa yuun fò:

«Yenñele woro wa. Li se lere le
jòlògò.»

Wi jatere wi kò wowi yeen.

5 Wi kapyegele ke ni fuun ke maa
yongò wi kan sanga pyew,

Yenñele li kiti kòngò kila gbòn wi
na;

wi ma wi juguye pe pè ma pe wò
wa.

6 Wi maa wi yee piin fò: «Yaraga
ko ka kpe silan ta,

jòlògò ko ka kpe se gbòn na na fò
sanga pyew.»

7 Danña senre, naa lefanlaga senre
konaa lewelewe senre ti yen
wa wi yòn,

tipege naa mbasinme senre ti maa
yinriñi wa wi yòn ki ni†.

8 Wi ma saa lara na singi le cara ti
tanla,

wi ma lere ña wi yen jeregisaga fu
wi gbo larawa;

wi maa fanñga fu fò wi wele
tipege ni.

9 Wi ma lara na singi wa wi
larasaga paa jara ma kaa
pye wa wi wege,

wi ma lara na singi mbe to fyonwò
fò wi na,

† 9:15 9:15: Wa Izirayeli tara, kila pye pe cagbogo pyew, pe ma mbogo kan maga maga, maga fli, jango mbe ta mbaa ca ki go singi pe juguye pe na. Kila pye, ki mbogo ki ma liri ma yagara. Pa lelelele paa pye na ceen wa ca ki mbogo yeyongò ki na, na kagala ke yege woo; Zhene 19.1.

† 10:7 10:7: Oromu 3.14

wi maa nɛgɛ mboo le wa wi mɛrɛ
ti ni, mbe suu yigi.

10 Wi ma gbɔw, ma sogo,
ɲa wi yɛn tege na, wi mɛɛ to wa
ki lepee wi fanɲga ki nɔgɔ.

11 Lepee wi mɛɛ wi yɛɛ pye fɔ:
«Yɛnɲɛle li yɔn woro wa,
li woro na jaa mbe ka jɛn wa,
li woro na yaraga ka kpɛ yaan.»

12 Yawe Yɛnɲɛle, yiri! Yɛnɲɛle,
kala la pye!

Maga ka fɛgɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na!

13 Yɛnɲɛle, ɲa wi yɛn tege na,
mboro maa wi jɔlɔgɔ naa
wi tege ki yaan;
maa wi wele mboo kala li lɛ.
ɲa wi yɛn tege na, wi maa kala li
le mboro kɛɛ,
mboro ma yɛn pijiriwe wi sagafɔ
we.

14 Yɛnɲɛle, ɲa wi yɛn tege na,
mboro maa wi jɔlɔgɔ naa
wi tege ki yaan;
maa wi wele mboo kala li lɛ.
ɲa wi yɛn tege na, wi maa kala li
le mboro kɛɛ,
mboro ma yɛn pijiriwe wi sagafɔ
we.

15 Lepee tipee we, maa fanɲga ki
jɔgɔ!
Maa yewe tipege ɲga wì pye, wigi
yɛgɛ naga,
janɲo ki tulugo kpɛ ka ka yan naa!

16 Yawe Yɛnɲɛle li yɛn wunluwɔ
sanga pyew fɔ tetete;
cɛngɛle sannɲgala kɛ kɔ ma wɔ wa
li tara.

17 Yawe Yɛnɲɛle, mbele pe yɛn
tege na, ɲga paa jaa, ma
maga logo,
ma ma kotogo kan pe yeri,
ma ma nunɲbɔlo jan ma logo pe
yeri,

18 mbe ta mbe tanga kan pijiriwe
wi yeri konaa ɲa paa jɔlɔ wi
yeri.

Kona senwee pyɔ ɲa laga tara na,
wo wa se lere kan wi sun-
ndo wila kɔɔn wi na naa.

11

*Yɛnɲɛle lo li yɛn larasaga jɛnɲɛ
ye*

¹ Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo.
Davidi Yɛnɲɛle gbɔgɔyurugo.

Pa milan yɛɛ karafa Yawe Yɛnɲɛle
lo na.

Mɛɛɛ, a ye nɛɛ ki yuun na kan fɔ:
«Yiri ma fe paa sannɲɛle yɛn, ma
kari wa yanwira ti na (mbe
sa lara)?»

² Wele, lepee pe yɛn na pe
sandira ti tilele,
pè pe wangala ke taga sandira ti
na na taanla,
janɲo mbe leele mbele pe yɛn
sinmbele wa pe kotogo na
pe wɔn wa wɔwɔ pi ni.

³ Na kagala ke nɔgɔ lesara to ka
piri,
yɛnɲɛle lesinɲɛ wo mbe ya pye naa?

⁴ Yawe Yɛnɲɛle li yɛn wa li sherigo
gbɔgɔkpoyi ki ni,
li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn wa
yɛnɲɛle na;

li yɛgɛ yɛn senwee piile pe na,
li maa pe kagala ke cancan.

⁵ Yawe Yɛnɲɛle li maa lesinɲɛ wo
naa lepee wi ni pe kagala ke
cancan,
ɛɛn fɔ lewelewe kapyere ti yɛn ma
lere ɲa ndanla, wi kala li
yɛn mali mben.

⁶ Li yaa kason nanɲanra konaa
kiribi kason wo lepee pe
na,

tifeleɲɛ ɲga ki ma weri, ka yaa
gbɔn pe na;

ko ki yɛn pe tasaga ye.

⁷ Ee, Yawe Yɛnɲɛle li yɛn ma
sin, kasinɲɛ ko ki yɛn mali
ndanla;

lesinmbele poro pe yaa kali yan
gbɔgɔyi.

12

Mbe Yɛnɲɛle li yɛnri lɔɔn saga

¹ Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo,
ɲga pe maa koo na ɲgɔni

manɔala kolɔtaanri woo gbɔɔn.
Davidi Yenɔjele gbɔɔyurugo.

² Yawe Yenɔjele, ki yaga ma we
shɔ,

katugu leele mbele pe maa fye
Yenɔjele yege pɛ kɔ!

Leele mbele pe yen tagawa ni pe
yen na koo senwee piile pe
sɔɔwɔ.

³ Pe ni fuun nunɔba nunɔba pe
maa yagbogolo finlele na pe
yee kaan,

pe maa yɔn tangawa senre yuun
na yee fanla,

paa pe nawa pi filige pe yee kan.

⁴ Yawe Yenɔjele, mbele fuun pe
maa yɔn tangawa senre
yuun na leele fanla, pe
tɔngɔ ma pe wɔ wa;

mbele fuun pe maa yee gbɔɔwɔ
senre yuun, pe tɔngɔ ma pe
wɔ wa,

⁵ konaa mbele pe yen na yuun fɔ:
«Wè yawa ta we yɔn senre to
fanɔga na,

wè senre jen,

ambo wi mbe ya cɛn we go na?»

⁶ Eɛn fɔ Yawe Yenɔjele li yo fɔ:

«Kì kaa pye pe yen na fyɔnwɔ
fenne pe jɔlɔ,

mbele pe yen yunɔbɔɔɔ ni pe
yen na jen,

koni mi yaa yiri mbe pe shɔ, poro
mbele pe yen na jɔlɔ we.»

⁷ Yawe Yenɔjele li senre ti yen ma
filige,

ti yen paa warifuwe yen, ɔa pè
yan fugufugu kasɔn ni maa
pye kpoyi fɔ ma saa ta
yansaga kolɔshyen.

⁸ Mboro wo na, Yawe Yenɔjele, ta
we go singi!

Maa we korɔsi ki leele cɛnle pe na
fɔ sanga pyew!

⁹ Lepeepe pe yen na yanri na mari
lagapyew;

jɔɔwɔ pi yen na kee yege senwee
piile pe sɔɔwɔ.

13

*We Fɔ ma yaa koro
mbaa fege na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?*

¹ Yurukɔlɔ to wi sɛwe yurugo.
Davidi Yenɔjele gbɔɔyurugo.

² Yawe Yenɔjele, ma yaa koro
mbaa fege na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?

Ma yaa ma yee lara na na fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?

³ Na jatere wi yaa pye mbe piri
na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?

Na nawa pi yaa pye mbe tanga na
na pilige pyew fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?

Na jugu wi yaa koro mbe fanɔga
ta na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?

⁴ Yawe Yenɔjele, na Yenɔjele, na
wele mala yɔn sogo!

Fanɔga le na ni, nakoma mi yaa
ku!

⁵ Na ko ka si pye, pa na juguye pe
yaa yo pe ya na ni,
pa na winfenne pe yaa la yɔɔri
na tolo li kala na.

⁶ Eɛn fɔ mi wo na, milan jigi wi
taga ma kagbaraga ki na,
mi yen na yɔɔri wa na nawa, naa
màla shɔ we.

Mi yaa la yurugo koo mbaa Yawe
Yenɔjele li sɔnni,
katugu li kajenɔge pye na kan.

14

*Lesinmbele poro naa pe
Yenɔjele
laga dunruya ɔa wì jɔɔ wi ni
(Yuuro 53)*

¹ Yurukɔlɔ to wi sɛwe yurugo.
Davidi Yenɔjele gbɔɔyurugo.

Tijinliwe fu fɔ wi maga yo wa wi
nawa fɔ:

«Yenɔjele woro wa.»

Pè pe yee jɔɔ,

pe yen na katijangara piin;
kajenɔge pyefɔ kpe woro wa.

² Ma Yawe Yenñele li ta wa naay-eri, lili yege ki sogo na senwee piile pe wele, jango mbege jen na kaa pye tijin-liwe fo yen pe ni, ña wi yen na Yenñele li lagajaa.

³ Pe ni fuun pe punjo, pe ni fuun pe pinle ma jogo; kajenge pyefo kpe woro pe ni, ali nunjba san†.

⁴ Yawe Yenñele li yo fo:
«Naga yen ma, mbele fuun pe yen na kapere ti piin, pee kala jen wi le?
Pe yen nala woolo pe nii, paa yege ñga na pe maa suro nii we; paa sila yenri mi ña Yawe Yenñele na yeri.»

⁵ Koonga fyere gboro yaa ka pe yigi fo paa seri, katugu Yenñele li ma pye wa lesin-mbele poro sogowo na pe sari.

⁶ Yaa jaa mbe fyonwo fo wi kagala ñgele wi kon mbe pye ke jogo; een fo, Yawe Yenñele lo li yen wi larasaga ye.

⁷ Ambó wi yaa yiri wa Siyon ca mbe pan mbe Izirayeli woolo pe sho, na lo ma?
Na Yawe Yenñele liga kali woolo pe cenlomo pi kannga, poro mbele Zhakobu setirige piile pe yaa la yogori, poro Izirayeli woolo pe yaa yin nayinme ni.

15

Nga Yenñele li yen na jaa mbele pe taga li na pe yeri

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo.

Yawe Yenñele, ambó wi yaa ka sa cen wa ma sherigo gbogo ki ni?

Ambó wi yaa ka sa cen wa ma yanwiga kpoyi ki na mboon gbogo?

² Ko fo wo wi yen lere ña wi tangala li yen jeregisaga fu, a wila kasingge piin, na kaselege yuun wi nawa pi ni fuun pi ni.

³ Wila lere mepege yeri wa wi yon, wila tipege pye wi lewee yenle na, wila sila wi cenyeenle pe tegele.

⁴ Mbele pe je Yenñele li na, pe yen maa mben; een fo mbele pe maa fyé Yawe Yenñele li yege, wi maa pe gbogo.

Wi ka wugu mbe yo wi yaa kala na pye, wi mali pye, ali na li ka pye mbe ngban o.

⁵ Wi ka lere jin penjara ni, wila la tonli jaa ti go na; wila yenle mbe yarikanga sho mbe lere ña wi yen jeregisaga fu wa le kee.

Lere ña kaa tanri ma, wi se to fyew.

16

Lesinñe wi yaa tasaga ñga ta Yenñele li yeri

¹ Davidi yurugo.

Yenñele, ki yaga maa na go singi, katugu pa milan yee karafa ma na.

² Migi yo Yawe Yenñele li kan fo:
«Mboro ma yen na Fo we. Pa na ferewe pi yen na taa mboro nunjba yeri.»

³ Mbele pe yen Yenñele li leele kpoyi laga tara ti ni, poro wo na, pe yen legboolo mbele pe kala li yen mala ndanla fo jenge.

⁴ Mbele pe yen na fee yarisunndo ta yege punjo na nari gbogo,

† 14:3 14.1-3: Orómu 3.10-12

poro yen na ka tari pe jologo ki na na kee yege.

Mi se ka saraga yaayoro wo mberi kasanwa pi wo ti kan, mi se ka ti ti mege mbe yiri wa na yon.

⁵ Yawe Yenjele, mboro ma yen na kala li ni fuun, ma pye na tasaga ye, na goto kala li yen mboro kee.

⁶ Na tasaga ki yen ma yon jenge, nga ki kan na yeri korogo, ki yen ma yon fo jenge.

⁷ Mi yen na Yawe Yenjele li sonni, lo na li maa na yeregi; ali yembine, na nawa jatere wi mala yeri.

⁸ Na yege yen Yawe Yenjele li na na yege sogowo sanga pyew, ki kaa pye li yen na kalige kee ki na, mi se wo mbe to†.

⁹ Ki kala na, na nawa pi yinngi na na, a mila yogori wa na nawa, mi yen yeyinngi na pow.

¹⁰ Katugu ma sanla yinne li yaga kuulo tara ti kan, ma se yenle ki na ma woo kpoyi wi fongo†.

¹¹ Ma yaa ka yinwege konko li naga na na; mi yen ma yin nayinme gboco ni wa ma yege sogowo, ferewe mbakoco maa taa wa ma tanla†!

17

Lesinje na wi Yenjele li yeri luu sho wi juguye pe kee

¹ Davidi wi Yenjele yenrewe. Yawe Yenjele, na yenrewe sinmbe pi logo! Nungbolo jan gbelege nga mila gbele noco yenri ki yeri!

Nungbolo jan yenrewe mba mila yenri nawa jembe ni maa logo!

² Kiti kon na na, mala tanga ki yo! Ki yaga ma nga ki yen ma sin ki yan!

³ Ma mala nawa pi cancan, mala wa ma wele yembine. Mala wa ma wele, een fo mee jeregisaga kpe yan na na. Na jatere wo naa na yon senre ti ni, ti yen nungba.

⁴ Na mi ka senweele pe kapyere ti wele, ma senre ti mala kan mi mala yee yigi lewelimbele pe kongolo ke ni.

⁵ Mi yeresaga ta wa ma konko li ni, mii ke mbe wo wa li ni.

⁶ E, Yenjele, mi yen noco yinri, katugu ma mala yon sogo; nungbolo jan na yeri mala senre ti logo!

⁷ Ma kagbaraga kafonno wogo ki naga na na! Mbele pe ma pe yee karafa ma na, mboro ma ma pe sho pe juguye pe kee.

⁸ Tanla go singi, paa yege nga na lere maa wi yenmbyo wi go singi!

Na lara wa ma kanwira ti nogo, ⁹ mala sho lepeele mbele pe yen nala jolo pe yeri, konaa na juguye tipeele mbele pe yiri mala maga pe yeri!

¹⁰ Paa lere yinriwe ta fyew, yee gbogowo senre to pe maa yuun wa pe yon.

¹¹ Pe yen nala tuuro tonri, pe yere wa mala maga mako; pe yen na peele naga jaa mbanla jan.

¹² Pe yen paa jara yen, na wila jaa mbe kara ka,

paa cenge yen, nga ki lara na singi.

13 Yiri Yawe Yenjele,
ma to na juguye pe na, ma pe go sogo;
mala sho lepeepe pe yeri ma tokobi wi ni!

14 Yawe Yenjele, na sho ki leele mbele pe yeri ma yawa pi ni,
mala sho ki fonmo woolo pe yeri!
Ki dunruya yinwege nga ko mbe pye pe tasaga ye!
Pe kan pe ka ngbanga ngbanga,
pe tin nga ma tege pe kan ki ni,
pe piile pe ka pe tin pe sannga yaga pe pishyenwoolo pe kan!

15 Mi wo na, naa mi yen ma sin ki kala na, mi yaa koon yan gbogoyi.
Na mi ka ka yen mbe yiri, mbaa ma wele, ko yaa na bo.

18

*Wunlunana wa cew tanqolo,
wi nee Yenjele li shari
(2 Sami 22.1-51)*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Yawe Yenjele li tunmbyee Davidi wi yurugo. Davidi wila ki yurugo nga ki ko ma Yawe Yenjele li son sanga na ni laa wi sho wi juguye pe ni fuun pe kee konna sawuli wi kee.

² Wila yo fo:
Yawe Yenjele, mboro na ma yen na fannga ye,
ma yen mala ndanla.

3 Yawe Yenjele li yen paa na walaga yen, naa na malaga sigeca konna na go shofo;
na Yenjele li yen paa na walaga nga ki yen na larasaga,
li yen paa na tuguron sigeyaraga yen nala go singi konna fannga gbogo nga ki yen nala shoo,

li yen na malaga sigembogo mala maga.

4 Mi yen na jorogi na yuun fo: Sonmo yen Yawe Yenjele li woo!
Mili yeri lilan saga,
a lilan sho na juguye pe kee.

5 Kunwo pila gbɔn na na, mala sere pi mana li ni,
na fyere waa na na paa lafogo nga ki maa jogowo piin ki yen.

6 Kuulo tara ti mangala kaa migili na ni mako,
a kunwo pi mere tilan yigi.

7 Mala ta wa na jologo ki ni, mila gbele ma Yawe Yenjele li yeri,
na Yenjele mila li yeri lilan saga. Mali ta wa li sherigo gbogo ki ni, laa na magala li logo,
li nungbolo la pye na gbelege ki na.

8 Kona, a tara ti si tigile, ma yegeyege,
yanwira ti yen ma cen yaara nda na, tila yegeyege;
tila tigile, katugu Yenjele li nawa pila ngban.

9 Wirige la pye na yinrigi wa li numawegele ke ni na kee wa naayeri,
kason la pye na yinrigi wa li yon na sori,
a kason nanjanra na janri na yinrigi wa ki ni.

10 Laa naayeri wi tirige toon, mee tigi ma pan,
kambaaga wogo ka la pye wa li tooro ti nogo.

11 Laa pye ma lugu sherubenye wa na, ma yiri sire na,
laa pan tifelege ki na.

12 Laa wowo pi tege mali ye fo,
ma lara wa ki yinne pi ni,
laa pye ma ton kambaaga wogo ni, nga kila pye ma yin tonmo legere ni.

13 Yanwa mba pila pye li yege,

kambaara, naa sinndɛɛre tisaga konaa kason nanɗanra la pye na yinrigi wa pi ni.

14 Yawe Yɛnnɛle li gbanla ngbanga wa naayeri, Yɛnnɛle na yaara ti ni fuun ti go na lili magala li yirige ma gbanla;

a sinndɛɛre tisaga naa kason nanɗanra tigi.

15 Laa wangala won, a na juguye pɛ gbɔn ma jaraga, ma yɛnnɛle yɛngɛlemɛ pye, a pɛ fe ma jaraga.

16 Ee, Yawe Yɛnnɛle, naa mɔɔ juguye pe figiri, naa mɔɔ nanɗbanwa tifelegɛ ki won, a pɛ kogɔje wi noɗona tara ti yan, a dunruya wi noɗona cɛnyaara ti yiri funwa na.

17 Yɛnnɛle laa koro wa naayeri mali keɛ ki sanga mala yigi, mala tile mala wo wa tonngɔɔ pi ni.

18 Laa na sho na mbenfo na wi yen fannga ni wi keɛ, mala sho na panrafenne pe keɛ, poro mbele pɛ ngban ma we na na we.

19 Na jɔlogɔ pilige ki ni, paan pan ma to na na; ɛɛn fo Yawe Yɛnnɛle lo laa pye na keɛ kansaga ye.

20 Laa na yirige wa jorowo laga ki ni, ma wogosaga kan na yeri;

laa na sho, katugu na kala li yen mali ndanla.

21 Yawe Yɛnnɛle lilan yigi ma yala mi yen ma sin yɛge nga na ko ni;

lilan sara ma yala na keyen yi yen fyongɔ fu yɛge nga na ki ni;

22 katugu mi Yawe Yɛnnɛle li kongolo ke yigi jɛnge na tanri ke na;

mi fa nambewe pye mbe laga na Yɛnnɛle li na.

23 Li kondɛgeɛngɛle ke ni fuun ke yen na yɛge sogowo, a mila tanri ke na,

mi fa ke mbe laga li ngasegele ke na.

24 Mi yen jɛregisaga fu li yɛge sogowo,

milan yɛɛ yingiwɛ jɛn, jango mi ka ka kapege pye.

25 Ki pye ma, Yawe Yɛnnɛle lilan sara ma yala mi yen ma sin yɛge nga na ki ni,

konaa mi yen fyongɔ fu yɛge nga na li yɛge sogowo ki ni.

26 Yawe Yɛnnɛle, lere na ka pye sinɗe ma ni, ma ma pye sinɗe wi ni;

lere na ka pye jɛregisaga fu ma ni, ma mɔɔ yɛɛ naga jɛregisaga fu wi na.

27 Lere na ka pye fyongɔ fu, ma mɔɔ yɛɛ naga fyongɔ fu wi na;

ɛɛn fo ma ma lembasinɗe wi sara mbe yala wi mbasinme pi ni.

28 Leele mbele pe yen fyonwo ni, ma ma pe sho;

ɛɛn fo, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma ma pe tirige.

29 Ee, mboro ma yen na yanwa mba pi yen na yinrigi;

Yawe Yɛnnɛle, na Yɛnnɛle, ma mɔɔ yanwa pi yirige, ma wowo mba pi yen na ni pi ko.

30 Mboro fannga na, mi ma fyɛɛle ma saa to malingɔɔnlo ngbelege na;

na Yɛnnɛle li fannga na, mi ma ya ma malaga sigembogo kaanla.

31 Yɛnnɛle li kongolo ke yen ma yon filii,

Yawe Yɛnnɛle li sɛnre ti yen kasele.

Mbele fuun pe ma pe yεε karafa
li na, li maa pe go singi paa
tugurɔn sigeyaraga yen.

32 Ambɔ wi yen Yɛnɛɛle lo, na
Yawe Yɛnɛɛle lo ma?

Ambɔ wi yen paa walaga yen na
we go singi, na we Yɛnɛɛle
lo ma?

33 Yɛnɛɛle lo li maa fanɲga nii na
ni;

lo li maa na yege sinni wa kozinne
li ni.

34 Lì ti, a mì fɛnɲe jɛn paa lufaa
yɛn;

li mala lurugo mala shɔ wa tin-
ndiye mbele pe yagara pe
go na†.

35 Li maa na nari malaga gbɔngɔ
ki ni,

fɔ na kɛɛ ki ma ya na tuguyɛnɛ
sandiga ki waa.

36 Ma tugurɔn sigeyaraga ɲga ki
ma lere shɔ, màga kan na
yeri;

ma fanɲga kɛɛ ki mala tɔgɔ.

Ma kajɛnɲe ɲga mà pye na kan, ki
gbɔgɔwɔ kan na yeri.

37 Ma fanɲga ki na, mi maa fee
fyɛɛge na,

na yɔngɔɔ ke se wa mbe la fyew.

38 Mi mala juguye pe purɔ mbe sa
pe yigi;

mila sɔngɔɔ mbe pan, na mi fa pe
tɔngɔ mbe pe kɔ.

39 Mi ma pe tɔngɔ, paa ya mbe yiri
naa;

pe ma toori na jegele sɔgɔwɔ.

40 Ma ma fanɲga le na ni malaga
gbɔngɔ ki na,

ma mala winfenne pe kunnu na
nɔgɔ.

41 Ma ma ti na juguye pe maa fee
na yege,

mi yaa na panrafenne pe tɔngɔ.

42 Pe maa gbele na sagawa jaa, ɛɛn
fɔ sagafo na yiri pe na;

pe ma gbele ma Yawe Yɛnɛɛle li
yeri li pe saga, ɛɛn fɔ laa pe
yɔn sogo.

43 Mi ma pe tire paa taambugɔ
yɛn, ɲga tifeɛge ki maga le
ma kari ki ni;

mi ma pe pe ma pe wɔ wa paa
konɔ fɛnɛge yɛn.

44 M̀ala shɔ tara woolo mbele pè
yiri ma je pe kɛɛ,

mala tɛge cɛngele ke go na;

leele mbele mi sila jɛn, poro yɛn
na tunɲgo piin na kan.

45 Mi ka ya para mbe sɛnɛɛ nda yo,
pe mari le.

Tara ta yege woolo ma pan ma go
sogo na kan.

46 Tara ta yege woolo kɛɛ kansaga
na koo pe yeri na kee,

pe yɛn na seri na yinrigi wa pe
malaga sigeca ki ni, fyɛɛɛ ti
kala na.

47 Yawe Yɛnɛɛle li yɛn yinwege
wolo.

Lo na li yɛn paa na walaga yɛn
nala go singi, sɔnmɔ yɛn li
woo!

Lo na li yɛn nala shoo, gbɔgɔwɔ
yɛn li woo!

48 Lo li yɛn Yɛnɛɛle na li maa na
kayanɲa ki woo na juguye
pe ni,

lo li maa cɛngele ke go sogo na
kan.

49 Lo li mala shɔ na juguye pe kɛɛ;
ee, Yɛnɛɛle, màla yirige na

winfenne pe go na,
m̀ala shɔ lewelimbele pe kɛɛ.

50 Ki kala na, Yawe Yɛnɛɛle, mi
yaa kaa ma gbogo cɛngele
ke sɔgɔwɔ;

mi yaa kaa yuuro koo mbaa ma
mɛge ki sɔnni†.

51 Yɛnɛɛle li maa kagbɔgɔɔ piin
na wunlunanɲa ɲa li wɔ wi
sari.

Na li sinme kpoyi wo wi na maa tege wunluwo pi na, li maa kagbaraga piin wi kan;
li maa ko piin mi Davidi na kan, konaa na setirige piile mbele pe yaa ka yiri punjo na pe kan, fo sanga pyew.

19

Yennele li gbogowo pi ma yan wa yaara nda li da ti ni

konaa wa li lasiri senre ti ni

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo. Davidi Yennele gbogoyurugo.

² Naayeri wi ni fuun wi maa Yennele li gbogowo pi nari, naayeri wi fowaga ki maa Yennele li kee tunjo ki nari.

³ Pilige ka ma ki yee wogo yari pilige ka yee kan, yembine la ma li yee wogo yee yo yembine la yee kan.

⁴ Ki woro na piin senyoro ni, nakoma senre ni, magala si ma li ma logo.

⁵ Konaa ki ni fuun, nga ti yen na yuun, ki yen na gboon fo wa dunruya wi kosara ti na.

Yennele li paraga go ka kan wa naayeri yonlo ki kan†.

⁶ Pinliwe ni, yonlo ki ma yiri na paan wa paa japolo yen, na wi yiri wa wi wonlogo ki ni; ki ma ki konol li le na kee yogorimo ni paa malinjoon koto-gofon yen.

⁷ Ki ma yiri tara ti go nga na, mbe toro sa to wa ti go nga na; yaraga ko ka na sho ki tufunwo pi yeri.

⁸ Yawe Yennele li lasiri wi yen ma yon fili, wi maa yinwege kaan.

Yawe Yennele li kondengenle ke yen kaselege, ke maa tijinliwe kaan kambajenje wi yeri.

⁹ Yawe Yennele li katengenle ke yen ma sin, ke maa yogorimo kaan senwee wi yeri.

Yawe Yennele li ngasegele ke yen ma filige, ke ma senwee wi yengele ke yenge.

¹⁰ Mbaa fye Yawe Yennele li yee ki yen ma yon, ki wogo ki yaa koro wa fo sanga pyew.

Yawe Yennele li kakonndengenle ke yen kaselege, ke ni fuun ke yen ma sin.

¹¹ Ke yen ma yon ma we te na, ma we yere te piiri legere na.

Ke yen ma tanla ma we senrege na, ma we yere senrege tunwo mba pi ma pye wa fanvan fiile pe ni ki na.

¹² Mi na ma tunmbyee, mi maa yerewe taa wa ke ni fun;

lere na ka ke yigi mbaa tanri ke na, wi ma tonli ta wa ke ni.

¹³ Lere wiwiin wi yen wa na wi maa punjosara ti jen mberi ko?

Punjuro nda mi pye kambajenme na, mari kala yaga na na!

¹⁴ Mi na ma tunmbyee, ki yaga mala sho mbele pe maa pe yee gbogo pe kee;

maga ka ti pe cen na go na!

Pa kona mi yaa pye sinje konaa jeregisaga fu kapegbogo pyewe kanjgolo.

¹⁵ Ki yaga ma yenle na yon senre to naa na nawa jateri wi na,

Yawe Yennele, mboro na ma yen paa na walaga yen konaa na go shofa!

20

Yennele yenrewe wunlunana wi kan

jango wi cew ta wa malaga ki ni

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo. Davidi Yennele gbogoyurugo.

† 19:5 19:5: Jommu 10.18

² Yawe Yenñele loon yon sogo
wunlunana, ma nandan-
gawa pilige ki na!
Zhakobu Yenñele† lo jate laa ma
go singi!

³ Mbeli ta wa li censaga kpoyi ki
ni, li pan loon saga!
Li pan loon tɔgo, mbeli ta wa
Siyon yanwira ti na we!

⁴ Li jatere wi koro ma yarikanra ti
ni fuun ti na,
li yenle ma saraga sogoworo ti na!
Wɔnmatigiwen laga.

⁵ Nga maa jaa wa ma kotogo na,
ligi kan ma yeri!
Kagala ngele fuun ma kon ma
tege mbe pye, li ke yon ma
kan!

⁶ Kona we yaa yɔgɔri ma cew tawa
pi wogo na,
we yaa we dirapo wi yirige wa
naayeri mbe we Yenñele li
mege ki gbɔgo.
Nga fuun maa yenri Yawe Yenñele
li yeri, ligi pye ma kan!

⁷ Migi jen koni ma yo lere na Yawe
Yenñele li sinme kpoyi wo
wi na maa wo, li maa sho;
mbeli ta wa li censaga kpoyi ki
ni wa yenñele na, li ma wi
yenrewe pi logo,
li yaa wi sho li yawa gbɔɔ pi
fannga na.

⁸ Pele ma pe jigi wi taga pe malaga
gbɔnwotoroye poro na,
pele ma pe jigi wi taga pe malaga
gbɔnshɔnye poro na;
ɛɛn fo woro wo na, wɛ we jigi
wi taga Yawe Yenñele, we
Yenñele li mege ko na.

⁹ Poro wo na, pe yen na gbali na
woo na tuun;
ɛɛn fo woro wo na, we yen
yeresaga ma koro ma yere
kpanw.

¹⁰ Yawe Yenñele, cew kan wunlu-
nana wi yeri!
Na waga wi yeri wi we saga sanga
na ni, wi we yon sogo!

21

*Wunlunana wi jigi wi yen
Yenñele lo na*

¹ Yurukɔɔ to wi sewe yurugo.
Davidi Yenñele gbɔgɔyurugo.

² Yawe Yenñele, wunlunana wi
yen na yɔgɔri ma fannga ko
kala na.
Naa maa sho ki kala na, wi yen ma
yin nayinme ni.

³ Nga wila pye na jaa wa wi nawa,
maga kan wi yeri,
nga wila pye na yenri ma yeri, ma
sila je ki na.
Wɔnmatigiwen laga.

⁴ Maa pan wi korɔgo mbe duwaw
jenne legere tirige wi na;
ma te piiri wunluwo njala kan wi
kan.

⁵ Wila ma yenri yinwege ki ni, a
maga kan wi yeri,
ma yinwetɔnlogɔ kan wi yeri
sanga pyew fo tetete.

⁶ Naa maa sho ki kala na, wi
gbɔgɔwo gbembe ta;
maa fere gbɔgɔwo naa tiyɔnwo pi
ni.

⁷ Maa pye duwaw pyɔ fo sanga
pyew;
ma nayinme kan wi yeri ma yee
yege sɔgɔwo.

⁸ Ee, wunlunana wuu jigi wi taga
Yawe Yenñele li na;
Yenñele na yaara ti ni fuun ti go
na li kagbaraga ki kala na,
yaraga ko ka se wunlunana
wi ta.

⁹ E, wunlunana, ma yaa koon
juguye pe ni fuun pe yigi
ma kee ki ni;
ma fannga kee ki yaa koon pan-
rafenne pe yigi.

† 20:2 20.2: *Zhakobu Yenñele*: Ko korɔ wo yen fo Izirayeli woolo pe Yenñele le.

10 Na maga koon yee naga, ma yaa ka pe sogo kason ni paa yira kason yen.

Wa Yawe Yennele li nanjbanwa gboo pi ni, li yaa ka pe joo, kason ki yaa ka pe sogo mbe pe ko.

11 Ma yaa ka pe setirige piile pe ko mbe pe wo laga tara ti ni, ma yaa ka pe cenle li ko mbeli wo senwee piile pe sogowo.

12 Na paga tipege jate ma ni, na paga yon le ma na, pe se ya yaraga ko ka kpe pye ma na,

13 katugu ma yaa ka pe won ma wangala ke ni, pe yaa ka fe ma yee.

14 Yawe Yennele, yiri moo fannga ki naga!

Woro wo na, we yaa kaa yuro koo mbaa ma sonni ma yawa pi kala na.

22

Na Yennele, yingi na, a ma si je na na?

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe maa ki koo yurugo nga kolomo na, pe maa ki yinri: «Pinliwe yon safuwe». Davidi Yennele gbogoyurugo.

2 Na Yennele, na Yennele, yingi na, a ma si je na na?

Yingi na, a ma soon yee laga lali na ni?

Ma yen nala yungbogo gbelege ki nuru, ma si woro nala shoo†.

3 Na Yennele, yonlo na mi ma gbele mboon yeri mala saga,

een fo maa na yon sogo; yembine fun, mila wogosaga ta.

4 Ma si yala mboro na ma yen Yennele kpoyi, ma yen ma

cen wa ma wunluwo jongo ki na;

a Izirayeli woolo paa ma sonni yuuro ni suyi.

5 We teleye pa paa pe jigi wi taga mboro na;

paa pe jigi wi taga ma na, a ma pe sho.

6 Paa gbele moo yeri ma pe saga, a ma pe sho;

paa pe jigi wi taga ma na, pe sila fere sho.

7 Mi wo na, mi yen paa fyenge yen, mi si senwee wo wa bo naa yere.

Leele paa na tegele, tara woolo paa na tifaga.

8 Mbele fuun paa na yaan, pe yen na tege na na;

pe maa ki yogori na na, na go yangara na na†.

9 Pe maa yuun fo: «Wuu jigi wi taga Yawe Yennele li na, een, luu sho ye!

Wi yen ma Yawe Yennele li ndanla,

een luu sho ye wege yan†!»

10 Ee, Yawe Yennele, mboro mala yirige wa na no wi lara,

maa jigi kan na yeri mala ta na no wilan le wa wi kotogo ki na.

11 Maga le panla se, a pe silan karafa ma na;

mala ta wa na no wi lara, maa pye na Yennele.

12 Joloo ki kaa yongo na ni sanga na ni, maga koon yee laga lali na ni,

sagafu wa yee woro na na naa!

13 Na winfenne pe yen mala maga paa napene legembele yen,

pe perege kon mala maga paa Bazan tara napene ngbaanla pe yen.

14 Pe yen paa jaraye yen, mbele pe yen na kuunru,

† 22:2 22:2: Mati 27.46; Maki 15.34 † 22:8 22:8: Mati 27.39; Maki 15.29; Luki 23.35 † 22:9 22:9: Mati 27.43

mbele pè pe yonro ti yenge mbe
nɔɔri mbe kɔɔnlo.

15 Na fannga ki yen na koo na kee
paa yege nga na tonmo ma
kaa na fuun,

mi se ya yere na tooro ti na.
Kotogo nga ki yen na ni, ki
yen paa senringuro yen na
yanni wa na lara.

16 Na fannga ki ko na ni mala
waga paa fenrege yen,
na ngayinne li mara wa na yon ki
naayeri.

Mà ti kunwo pi wirige ki yen na
tonni na na.

17 Kapege pyefenne ngbelege na
maga mala fili,
ki pyoonlo wele, pee yirisaga yaga
na kan;

pànla keyen yo naa na tooro ti po†.

18 Mi cogɔ fo na kajeere ti yiri
funwa na, mbe ya mberi
jiri.

Na winfenne pè pe yengele ke kan
na na nala wele.

19 Pànla yariporo ti yeɛɛ pe yeɛ
na,
pè pete gbon na derigboɔ ki wogo
na†.

20 Mboro wo na, Yawe Yennele,
maga ka lali na ni!

Mboro nga ma yen na fannga ye,
fyeele ma pan mala saga!

21 Na sho tokobi kunwo pi kee!
Na sho ki pyoonlo tipeele pe
ngangala ke kee!

22 Na sho jaraye pe yon nonɔ ki
kee,
mala sho yanno wi yennele ke
kee!

Ee, màla yon sogo.

23 Mi yaa kaa ma senre yuun na
sefenne pe kan,
mi yaa kaa ma sonni wa janwa wi
sogowo†.

24 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe
Yennele li yege, yaa li sonni!
Yoro Zhakobu setirige piile ye ni
fuun yaa li gbogo!

Yoro Izirayeli woolo, yaa seri fyere
ti na li yege sogowo!

25 Katugu nga wi yen na jolo, li soo
tifaga, li se je wi na jologo
sanga ni.

Lii pungo wa wi yeri;
ɛɛn fo, na wi ka gbele mbeli yeri
luu saga sanga nga ni, li ma
logo wi yeri.

26 Yawe Yennele, ma fannga na,
mi yaa loon sonni wa janwa
gbolo li sogowo;

yon fogolo ngele mi kon ma yeri,
mi yaa ka ke ton mbe ke
yon fili mbele pe maa fyɛ
ma yege pe yege sogowo.

27 Fyonwo fenne pe yaa kaa kaa
mbaa tinni.

Mbele pe yen na Yawe Yennele li
lagajaa, paa li sonni!

Yennele sa ti pe yinwetonlogo ta!

28 Mbele fuun pe yen wa tara ti
kosaga kee ki na, pe yaa
ka nawa to Yawe Yennele li
na, mbe songoro mbe pan li
korogo;

cengele ke seye woolo pe ni fuun
pe yaa kaa foli mbaa pe
yere ti jiile wa tara li yege
sogowo.

29 Katugu wunluwo pi yen Yawe
Yennele lo woo,

li yen ma cen cengele ke go na.

30 Fannga fenne mbele fuun laga
tara na, paa nii paa foli
li yege sogowo fun, paa li
gbogo!

Mbele fuun pe yen kufenne mbe
songoro wa taambogo ki ni,
pe yaa kannguuro kan li
yege sogowo,

poro mbele pe se ya koro yinwege
na we.

† 22:17 22.17: Nga ki yo fo: Pànla keyen yo naa na tooro ti po, wa Yennele senre sewe lee nga
wi yen Girekiye senre ni wi ni, ki yen ma yonlogo ma yo fo: Pànla keyen yo naa na tooro ti
furugu. † 22:19 22.19: Mati 27.35; Maki 15.24; Luki 23.34; Zhan 19.24 † 22:23 22.23: Ebu
2.12

31 Pe setirige piile pe yaa kaa tunngo piin Yawe Yenɲele li kan,
pe yaa kaa li senre yuun mbele pe yaa ka yiri poro pungo na pe kan.

32 Pe yaa kaa li kasinɲe wogo ki yuun mbele pe yaa ka se pungo na pe kan,
mbaa ɲga li pye mali woolo pe sho ki yari.

23

Yenɲele li yen na go sigefo paa yaayoro konrifɔ yen

¹ Davidi Yenɲele gbogoyurugo. Yawe Yenɲele li yen na konrifɔ, mi se yaraga ko ka kpe la.

² Li ma ti mi ma sinle na wogo yantipirige laga na,
li ma kari na ni tonmo yon na, mba pi yen yinmbe pow†.

³ Li maa fannɲa fonngo kaan na yeri;
li maa na yege sinni wa kozinne li ni li mege gbogowo pi kala na.

⁴ Ali na mi kaa tanri la toro wa kunwo pi gbunlundɛge ki diwi wi ni,
mi se ka fye yaraga ko ka kpe na, katugu ma yen na ni.
Ma maa na yege sinni ma yaayoro konrikannɲala li ni,
na kotogo nii na ni ma gbotangala li ni.

⁵ Ma ma yaakara tiyɔnrɔ tege na yege sogowo na winfenne pe yege na;
ma mala yigi tiyɔngo, ma sinme nuwo taan wo na go ki na†
Ma mala wojenne li yin fo li maa wuun.

⁶ Ee, ma kajeɲge naa ma kag-baraga pyege

ki yaa pye na ni na yinwege piliye yi ni fuun yi ni;
mi yaa kaa songoro mbaa paan wa Yawe Yenɲele li sherigo gbogo ki ni
na yinwege sanga wi ni fuun wi ni.

24

Yenɲele li yaa ye wa li sherigo gbogo ki ni

¹ Davidi Yenɲele gbogoyurugo. Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti yen Yawe Yenɲele lo woro;
dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti yen lo woro†.

² Lo li tara ti tenge wa kogojeye pe na,
ma ti a ti yere jɛɲge wa gbaanla pe na.

³ Ambo wi mbe ya lugu wa Yawe Yenɲele li yanwiga ki na?
Ambo wi yaa ka sa yere wa li censaga kpoyi ki ni?

⁴ Wo wi yen lere ɲa wi yen jeregisaga fu, a wi nawa pi filige wi na†,
wi suu yeɛ kan yagbogowo pi yeri, wila wugu yagbolo na.

⁵ Ko lerefo wo yaa duwaw ta Yawe Yenɲele li yeri,
wi shofɔ Yenɲele li yaa laa jate lesinɲe.

⁶ Ko woolo poro pe yen na Yenɲele li lagajaa jɛɲge;
poro pe maa Zhakobu wi Yenɲele li lagajaa.
Wɔnmatigiwen laga.

⁷ Yoro yeyɔnrɔ kooro, ye yengele!
Yeyɔnrɔ kooro nda wa maga le wa fafafa, ye yengele tiyɔngo,
janngo wunlunana ɲa wi yen gbogowo fo wi ye!

⁸ Ambo wi yen ki wunlunana ɲa wi yen gbogowo fo wo?

† 23:2 23.2: Naga 7.17 † 23:5 23.5: Kila pye, Zhufuye pe ka lere yeri liwen gbɔɔ na, pe ma sinme nuwo taan wo wi go ki na maa gbogo (2 Sami 12.20; Dani 10.3). † 24:1 24.1: 1 Koren 10.26 † 24:4 24.4: Mati 5.8

Wo wi yen Yawe Yennele na fannga fo naa yafɔ,
Yawe Yennele na li yen yafɔ wa malaga ki ni.

⁹ Yoro yeyɔnro kɔɔro, ye yengele!
Yoro yeyɔnro kɔɔro nda wa maga le wa fafafa, ye yengele tiyɔngo,
janjo wunlunana na wi yen gbɔgowɔ fo wi ye!

¹⁰ Ambɔ wi yen ki wunlunana na wi yen gbɔgowɔ fo wo?
Yawe Yennele na yawa pi ni fuun fo loli.

Lo li yen wunlunana na wi yen gbɔgowɔ fo we.
Wɔnmatigiwen laga.

25

*Yennele, konɔ na maa jaa mbe le,
li naga na na*

¹ Davidi Yennele gbɔgowɔyurugo.
Yawe Yennele, mi yen na wele mboro yeri†.

² Na Yennele, milan jigi wi taga mboro na,
maga ka ti mbe fere sho,
maga ka ti na juguye paa yɔgori na na!

³ Mbele pe pe jigi wi taga ma na, wo wa se fere sho;
ɛɛn fo, mbele pe yiri ma je ma na go fu, poro yaa ka fere sho.

⁴ Yawe Yennele, ma kongolo ke naga na na,
mala kara ma kondɛgengele ke ni!

⁵ Tanla yege sinni wa ma kaselege konɔ li ni, maa na nari;
katugu mboro ma yen na shɔfo Yennele le.

Na jigi wi yen mboro na pilige pyew.

⁶ Yawe Yennele, jatere pye ma yinriwe tawa naa ma kagbaraga ki na,
katugu maga le wa, ti yen kosaga fu.

⁷ Maga kaa jatere piin na lefonro sanga kajogoro to naa na kapere ti na!
Ma kagbaraga ki kala na, ta nawa tuun na na Yawe Yennele, mboro na ma yen ma yon!

⁸ Yawe Yennele li yen ma yon, ma pye sinne;
ko kala na li ma konɔ na li daga mbe le li naga kapere pyefenne pe na.

⁹ Leele mbele pe pe yege go sogo, li maa pe yege sinni wa kasinnye ki ni,
na pe kara li konɔ li ni.

¹⁰ Yawe Yennele li kongolo ke maa li kagbaraga naa kasinnye ki nari
mbele pe mali yon finliwe naa li kondɛgengele ke le na tanri ke na pe na.

¹¹ Yawe Yennele, ma mege gbɔgowɔ pi kala na, na kapere ti kala yaga na na,
katugu ti yen ma lege.

¹² Lere na wi maa fyɛ Yawe Yennele li yege,
konɔ na ki lerefɔ wi daga mbe le, li mali naga wi na.

¹³ Ki fo wi yaa wi yinwege ki pye wa ferewe pi ni,
wi setirige piile pe yaa tara ti ta pe korogo.

¹⁴ Leele mbele pe maa fyɛ Yawe Yennele li yege, li ma li ngundo kagala ke telege pe na,
ma li yon finliwe pi naga pe na.

¹⁵ Yawe Yennele lo mi yen na wele suyi,

† 25:1 25:1: Ki yurugo nga ki varise nungba nungba pyew wi le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le wi senpyo kongbanna wi na, wo na pe yinri alefu fo ma saa gbɔn wi pungo woo wi na, wo na pe yinri tavu.

katugu li yaa na tóoró ti wó wa na yigimere ti ni.

¹⁶ We Fó, ki yaga ma yege wa na yeri, mala yinriwe ta, katugu mi koro na ye, ma pye fyónwó fól!

¹⁷ Na nawa pí tanga na na fò jenge. Ki yaga mala shó na jatere piriwen pi ni!

¹⁸ Na tege naa na jólogó ki wele, mala kapere ti ni fuun ti kala yaga na na!

¹⁹ Ki wele, yege nga na na juguye pe yen ma lege we, a pánla panra fò tipege.

²⁰ Tanla go singi mala shó! Mboro milan yeé karafa ma na, maga ka ti mbe fere shó!

²¹ Ki yaga maa na go singi nawa jembe naa kasinnye ki kala na, katugu milan jigi wi taga ma na.

²² E, Yenñele, Izirayeli woolo pe shó pe jólogó ki ni fuun ki ni!

26

Lere ña wi yen jeregisaga fu wi Yenñele yenrewe

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo. Yawe Yenñele, tanga kan na yeri, katugu mi yen jeregisaga fu wa na tangalomó pi ni!

Milan jigi wi taga Yawe Yenñele li na, mi se to fyew.

² Yawe Yenñele, na segesege mala wa ma wele! Na jatere naa na nawa kagala ke cancan ma wele!

³ Ma kagbaraga ki yen na yege sógowó, mi yen na tanri fun ma kaselege ki na.

⁴ Mila la céen nambara fenne pe ni, mila sila pinlele kopiire fenne pe ni.

⁵ Kapere pyefenne gbogolomó pi yen mala mben; mila la céen lepeepe pe ni ja.

⁶ Mi yaa na keyen yi jogo mbege naga fò mi yen jeregisaga fu,

Yawe Yenñele, mi yaa yere wa ma saraga wosaga ki yege sógowó;

⁷ jango mbe ta mbóon sòn sharaga ni, konaa mbaa ma kafónnyólo ke ni fuun ke yege yuun.

⁸ Yawe Yenñele, ki yen mala ndanla mbe sa koro wa ma go, wa laga nga ma gbogowó pi yen we.

⁹ Maga kanla yigi paa kapere pyefenne pe yen! Maga kanla gbo mbe pinle leg-bolele pe ni!

¹⁰ Poro mbele pe keyen yi yen wa katijangara ti ni; pe kalire ti yen ma yin yarikanra ni mbaa leele yinre jogo.

¹¹ Mi wo na, na yinwege ki yen jeregisaga fu; na yinriwe ta mala shó!

¹² Mi yen na tanri wa kozinne li ni. Mi yaa Yawe Yenñele li sòn wa janwa wi sógowó.

27

Mi yen we Fó wi ni, tipege se ya gbón na na

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo. Yawe Yenñele li yen na yanwa konaa nala shoo, mi yaa la fye ambo fò yege?

Yawe Yenñele li yen na go sigefó, na sunndo wi yaa la kóon ambo fò yege?

² Na lepeepe pe kaa fulo na tanla mbe yo pe yaa na kóonlo yuroyuroyuro paa cénre yen, poro mbele na winfenne naa na juguye, poro pe yaa kurugo mbe toori.

3 Na malingboonlo ngbelege ka pan mbe malingboonlo censaga kan mbanla yon ton,
na sunndo wi se kon na na.
Ali na paga yiri malaga ni na korogo,
konaa ki ni fuun, na jigi wi yaa pye mbe cen.

4 Yaraga nungba mi yen na yenri Yawe Yenjele li yeri,
ko mi yen na jaa fo jenge.
Ko yen fo mila jaa mbe cen wa Yawe Yenjele li go ki ni na yinwege piliye yi ni fuun yi ni,
jango mbaa li tiyonwo pi wele konaa mbaa li nandanwa kala li jaa wa li sherigo gbogo ki ni.

5 Katugu li yaa lanla go singi wa li paraga go ki ni jologo pilige ki na,
mbanla lara wa li censaga paraga go ki logologo wi ni.
Li yaa kanla yerege walaga ka go na, nga tipege se ya gbon na na.

6 Koni mbe ya mbanla yologo ki yirige caw na juguye mbele panla maga pe go na;
mi yaa kaa yogorimo saara woo Yawe Yenjele li yeri wa li go ki ni;
mi yaa kaa yuuro koo mbaa sonmo yuuro koo Yawe Yenjele li kan.

7 Yawe Yenjele, mi yen noo yenri, logo na yeri!
Ki yaga mala yinriwe ta, mala yon sogo!

8 Senre nda ma yo, mi yen na jatere piin ti na, fo: «Yaa na lagajaa!»
E, Yawe Yenjele, mi yen noo laga-jaa!

9 Maga ka pungo wa na yeri, maga ka je mi na ma tunmbyee na na nanjbanwa ni!

Mboro ma yen na sagafu,
maga kanla wa, maga ka je na na, na shofu Yenjele!

10 Ali na to wo naa na no wi ni paga je na na,
Yawe Yenjele, mboro yaa na yigi.

11 Yawe Yenjele, ma konu li naga na na,
na yege sin wa kozinne li ni mbele paa na peele pe kala na!

12 Na winfenne paa nga jaa, maga kanla le ki kee,
katugu yagbogolo sereya yofenne naa lewelimbele yiri na korogo.

13 Ndee na jigi wi sila pye ki na mbe Yawe Yenjele li kajenge pyege ki yan,
mbe we ta yinwege na laga ki dunruya nga wi ni, mbe ja pye mele?

14 Ma jigi wi taga Yawe Yenjele li na!
Fannga le ma yee ni, ma kotogota!
Ma jigi wi taga Yawe Yenjele li na!

28

Lere nga wi yongo kunwo pi ni wi Yenjele yenrewe

1 Davidi Yenjele gbogoyurugo.
Yawe Yenjele, mboro mi yen na yinri mala saga!
Mboro nga ma yen paa na walaga yen nala go singi,
maga kon nunjogologo ke ton na yenrewe pi na!
Na maga pyeri, mee na yon sogo,
pa mi yaa pye paa lere wa yen, nga wi wogo ki ko.

2 Na mi kon yeri mbe yo mala saga,
na mi kanla keyen yi yirige mbe wa wa ma censaga ki lajenge kpoyi ki yeri mboon yenri,
maga yaga mala yenrewe gbog pi logo!

3 Maga ka mi naa lepeelee naa kapere pyefenne we le kasha nungba ni;
poro mbele pe maa yeyinnye senre yuun pe lewee yeenle pe kan,
mbe sigi ta kapege ko ki yen wa pe kotogo na.
4 Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala pe kapyere ti ni,
mbe yala pe tipewe pi ni!
Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala pe kee tunngo ki ni;
nga pe pye, maga yongo songoro pe na†!
5 Katugu pe woro na Yawe Yennele li kapyegele ke jate konaa li kee tunndo ti ni.
Yawe Yennele li pe tongo paga ka ya yiri naa!

6 Sonmo yen Yawe Yennele li woo!
Katugu lilan yenrewe gboo pi logo.
7 Yawe Yennele lo li yen na fannga naa na tuguron sigeyaraga ye.
Milan jigi wi taga li na na kotogo ki ni fuun ni.
Nayinme gboo yen na yeri wa na kotogo na;
mi yaa yuuro ko mbeli son.

8 Yawe Yennele lo li yen li woolo pe fannga ye;
li yen paa malaga sigego yen mbe wunluwo na li sinme kpoyi wo wi na maa wo wi sho.
9 We Fo, ma woolo pe sho, poro mbele pe yen ma korogo ye, duwaw pe na!
Ki yaga ma pye pe yege sinvo konaa pe sagafu sanga pyew!

29

Yennele li senyoro

1 Davidi Yennele gbogoyurugo.

† 28:4 28.4: Naga 22.12 † 29:1 29.1: Naayeri fannga fenne poro pe yen Yennele li merageye wele; Eburuye senre ti ni, ki yen ma yonlogo ma yo fo: Yennele li pinambiile. † 29:2 29.1-2: Yuuro 96.7-9 † 29:9 29.9: Nga ki yo fo: Yawe Yennele li magala li ma safuwe wi ngbanga wi ma se, Yennele senre seweele pele ni, ki yo fo: Yawe Yennele li magala li ma tigboro gboro ti tigile.

Yoro naayeri fannga fenne†, yaa Yawe Yennele li gbogo!
Yaa li gbogo yaa li fannga ki sonni!
2 Ye Yawe Yennele li mege ki gbogo!
Ye foli ye ye yere ti jiile wa tara Yawe Yennele li yege sogowo yeli gbogo, li yen kpoyi yege nga na ki kala†!

3 Yawe Yennele li magala li yen na yinrigi wa tonmo pi go na,
Yennele na gbogowo wolo li yen na yennele gbaanra piin;
Yawe Yennele li yen tonngboo pi go na.

4 Yawe Yennele li magala li yen fannga ni,
Yawe Yennele li magala li yen fannga gbogo ni.

5 Yawe Yennele li magala li ma sediri tire ti walagi,
Yawe Yennele li ma Liban tara sediri tire ti walagi mari jaanri.

6 Li ma ti Liban tara yanwira ti maa yeni na kanni paa napene yirifonmbolo yen;
li ma ti Erimo yanwira ti maa yeni na kanni paa yanno yirifonmbolo yen.

7 Yawe Yennele li magala li maa kason ngbanli janri na yinrigi.

8 Yawe Yennele li magala li maa gbinri wi tigile,
Yawe Yennele li maa Kadeshi gbinri wi tigile.

9 Yawe Yennele li magala li ma safuwe wi ngbanga wi ma se†;
li magala li ma ti kororo ti ma koro waga.

Wa li gbogogo ki ni, pe ni fuun pe yen na yuun fo: «Gbogowo yen Yennele li woo!»

10 Yawe Yenñele laa pye wunluwo
tonngboɔ pi pansanga wi
ni,

Yawe Yenñele li yen wunluwo fo
sanga pyew.

11 Yawe Yenñele li fannnga kan li
woolo pe yeri;

li duwaw pe na, li yeyinngge kan
pe yeri!

30

*Yenñele, mboro m̀ala kan
yinwege ni*

¹ Yurugo nga kila ko ma sherigo
gbogo ki le Yenñele kee. Davidi
Yenñele gbogoyurugo.

² Yawe Yenñele, mi yaa ma son,
katugu mala yirige mala wo wa
wetijugo† ki ni.

Mee yere ki na na juguye paa
yogori na kala na.

³ Yawe Yenñele, na Yenñele,
mila gbele moɔ yeri mala saga, a
m̀ala sho.

⁴ Yawe Yenñele, m̀ala wo wa kuulo
tara ti ni;

na jele nungba la pye wa fanga ki
ni,

een fo m̀ala yinwege ki songoro
maga kan na yeri.

⁵ Yoro mbele ye yen sinmbele
Yawe Yenñele li ni,

yaa li sonni yuuro ni!

Li yen kpoyi yege nga na, yaa ki
sonni!

⁶ Katugu li nanngbanwa pi ma mo
wagati jenri ni mbe si ko,

een fo li kagbaraga pyewe po yen
wa fo sanga pyew.

Ali na kaa pye yembine, gbelege
ma pye wa,

pinliwe ni, yogorimo ma pan.

⁷ Mi wo na, mala ta mila pye ma
cen pow, mila pye na yuun
fo:

«Kangbanga kpe se ya gbɔn na
na.»

⁸ Yawe Yenñele, ma kagbaraga
pyege ki kala na, mi yen
yanwiga nga na, m̀aa
fannnga kan ki yeri.

Een fo m̀aa pungo le na ni, a na
jatere wi piri na na.

⁹ Yawe Yenñele, mila gbele moɔ
yeri mala saga;

na Fo mboro mila yenri mala
yinriwe ta.

¹⁰ Na mi ka ku, na mi ka tigi wa
fanga ki ni,

yingi ma yaa ta san?

Lere na wi yen gbanngban ko ce,
wo mbe ya mbaa ma sonni
mele?

Ma yen senre nungba yofɔ yege
nga na, wo mbe ya mbege
yari mele?

¹¹ Yawe Yenñele, logo na yeri mala
yinriwe ta!

Yawe Yenñele, pan mala saga!

¹² Na nawa mba pi tanga na
na, m̀aa kannga maa pye
yogorimo kala;

jatere piriwen yariporo nda na
na, m̀ari wo na na, ma feti
yariporo le na kan;

¹³ jango mbaa ma sonni yuuro ni
wa na kotogo na, mi ka ka
pyeri mbege yaga.

Yawe Yenñele, na Yenñele, mi yaa
loɔn sonni fo sanga pyew.

31

*Yenñele mboro ma yen
na go sigefo we*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Davidi Yenñele gbogoyurugo.

² Yawe Yenñele, pa milan yee
karafa mboro na;

maga ka ti mbe fere sho fyew!

Na sho, naa ma yen ma sin ko kala
na!

³ Nungbolo jan ma logo na yeri,
fyeele ma pan mala sho!

† **30:2 30:2:** Wetijugo nga ki senre ti yo laga ki laga nga ki ni, ki yen na para kuulo tara to senre na.

Ki yaga ma pye walaga nga ki yen
na larasaga,
konaa malaga sigeca nga ki yen
nala shoo!

⁴ Ee, mboro ma yen na walaga nga
ki yen na larasaga, naa na
malaga sigeca nala shoo.

Ma mege ko kala na, ki yaga maa
na konri konaa maa na yege
sinni!

⁵ Na wo wa mere nda pe jan na na
ti ni,
katugu mboro ma yen na go sigefo
we.

⁶ Mi yen nala yinne li nii ma kee,
Yawe Yenjele, mboro na Yenjele
na kaselege wolo, na go
sho†!

⁷ Mbele pe maa yarisunndo gbogo,
pe kala li yen mala mben;
mi wo na, milan jigi wi taga Yawe
Yenjele lo na.

⁸ Mila jaa mbaa yogori jenge
konaa mbaa nayinne nii
ma kagbaraga ki kala na;
katugu ma yege yen na tege ki na,
na nawa pi tanga yege nga na
maga jen.

⁹ Me na le jugu wi kee,
een fo mala yirige mala yerege na
toro ti na, ma ti a mi koro
na ye kan.

¹⁰ Yawe Yenjele, na yinriwe ta,
katugu na nawa pi tanga na na;
laworo ti na, na yengele ke jogo na
na,
na wire ti wo ti ye yonlo, a na
jatero wi piri na na.

¹¹ Mi yen nala yinwege ki piin
nandangawa ni,
mi yen na jeen wa jogo ki ni na
yinwege piliye yi ni fuun ni.
Na fannga ki yen na koo na ni na
kajogoro ti kala na,
na kajeere ti yen na kuun na na.

¹² Na juguye pe ni fuun pe yen
nala tegele lagapyew,
mi pye titegere yaraga na
cenyenne pe yeri fun;

mi pye fyere yaraga na wenne pe
yeri,
leele mbele ka fili na ni wa kono,
poro ma fe ma laga na na.

¹³ Pe fege na na, paa yege nga na
pe ma kaa fege lere na wi
ku wi na we;

mi yen paa yaapige nga ki jogo ki
yen.

¹⁴ Senpere nda lelegere yen na
yuun na na, mi yen nari
nuru;

fyere kapyere to ti yen mala maga
lagapyew.

Pe yen na pe ye yaan na mege ni,
pe yen na yon nii na na mbanla
gbo.

¹⁵ Een fo mi wo na, milan jigi wi
taga ma na Yawe Yenjele;
mi yen na yuun fo: «Mboro ma
yen na Yenjele le!»

¹⁶ Na yinwege ki yen ma kee,
na sho na juguye poro naa na
jolefenne pe kee!

¹⁷ Mi na ma tunmbyee, ki yaga
mala wele kajenge ni!
Na sho ma kagbaraga ki kala na!

¹⁸ Yawe Yenjele, na mi koon yenri
sanga na ni, maga ka ti mbe
fere sho;

lepeelee poro mbe fere sho,
pe tigi yonmboro wa kuulo tara!

¹⁹ Yagbogolo yofenne pe yonro ti
ton pe na,

poro mbele pe maa yon gbogowo
senre yuun lesinhe wi na,
naga piin ye gbogowo ni
konaa leele tifagawa ni!

²⁰ Ma kajenge pyege ki gbogo,
ma maa ki piin mbele pe maa fyere
ma yege pe kan,

† 31:6 31.6: Luki 23.46

naga piin mbele pe ma pe yee
karafa ma na pe kan
senwee piile pe yege na.

21 Ma ma pe lara ma yee yege
sogowo mbele pe maa pe
jolo pe na.

Ma ma pe lara wa ma paraga go
ki ni, senjagara nda ti maa
yuun ti na.

22 Sonmo yen Yawe Yennele li
woo!

Katugu lili kagbaraga nga ki yen
kafonno wogo ki naga na
na,

mi nga mila pye ndee ca yi, nga pe
malingboonlo censaga kan
ki tanla maga yon ton we.

23 Na jatere wila piri na na, fo a
mi yo fo:

«Pàna puro mala wo wa ma yege
sogowo.»

Een fo, naa mila kaa ma yenrewe
gboo yenri,

màa na yenrewe pi logo.

24 Yoro mbele fuun ye yen Yawe
Yennele li lesinmbele,

ye ti li ye ndanla!

Yawe Yennele li maa mbele pe
taga li na pe go singi,

een fo mbele pe maa pe yee gbogo,
li ma jologo gbogo wa poro
na.

25 Yoro mbele fuun ye ye jigi wi
taga Yawe Yennele li na,

ye fannga le ye yee ni, ye kotogo
ta!

32

*Lere nga wi kapere ti kala yaga
wi na, wi yen ferewe na*

1 Davidi yurugo. Nagawa yurugo.
Lere nga wi kajoggo ki ko ma wo
wa,

a wi kapere ti kala yaga wi na,
ferewe yen wi woo!

2 Lere nga Yawe Yennele li woro
naa kajoggo ki jate wi go na
naa,

wo nga nambara woro wa wi jatere
wi ni,
ferewe yen wi woo!†

3 Sanga nga ni mila na yon ki ton
na kapere ti na,

na fannga kila pye na koo, a mila
jeen sanga pyew;

4 katugu maa pye nala jolo sonlo
naa yembinε.

Na fannga kila pye na koo paa
tipile ma kaa na yangara
kanga na we.

Wɔnmatigiwen laga.

5 Een fo pungo na, mila na kapege
ki yo ma kan,

mi sila na kajoggo ki lara ma na.

Mila yo fo: «Mi yere na kolomo
pi na Yawe Yennele li yege
na.»

Mboro wo na, a mà silan kajoggo
ki kala yaga na na†.

Wɔnmatigiwen laga.

6 Ki kala na, mbele pe yen sinm-
bele ma ni, pe daga mbaa
ma yenri wagati jenne wi
na;

kona, ali na kangbanga kaa jaa
mbe pe ta, ki se gbon pe na.

7 Mboro ma yen na larasaga ye,
ma maa na shoo jologo gbogo ki
kee;

màla maga nala shoo,

ki kala na, mi yen na yogorimo
yuuro koo.

Wɔnmatigiwen laga.

8 We Fo wi yo fo:

«Mi yaa ma kara mboon naga
konɔ na ma daga mbe le li
ni;

mi yaa yerewe kan ma yeri, na
yege yaa pye ma na.

9 Maga ka pye tijinliwe fu fo paa
shon nakoma sofile woroso
yen;

poro mbele pe ma karafe naa
mana le wa pe yonro ti na,

na pe yeregi konaa na pe
yege sinni,
janjo paa ma senre ti nuru†.»

10 Jologo legere yen ma gbegele
lepee wi kan,
een fo lere na wuu jigi wi taga
Yawe Yennele li na, li yin-
riwe tawa pi ma ton wi na.
11 Yoro lesinmbele, yaa yogori
Yawe Yennele li mege ni!
Ye yin nayinme ni, yaa yogorimo
yuuro koo, yoro mbele fuun
ye nawa pi yen ma sin we!

33

*Yennele na li yen dafɔ konaa
shɔfɔ,*

sɔnmɔ yen li woo

1 Yoro mbele ye yen lesinmbele,
yaa jorogi yaa yogori Yawe
Yennele li mege ni;
ki yen ma yala mbele pe nawa pi
yen ma filige paa li sonni.
2 Yaa Yawe Yennele li shari ngoni
ni,
yaa juru mangala ke woo wi
gbɔɔn yaa li sonni!
3 Ye yurugo fonngo wo yege ko li
mege ni,
ye ye yarigbɔnrɔ ti gbɔn yeri
kenlegi, ye ti magala li
yirige yeli son!
4 Yawe Yennele li senre ti yen ma
sin,
lere mbe ya taga li kapyegele ke ni
fuun ke na.
5 Kasinje naa kaselege ko ki yen
mali ndanla;
Yawe Yennele li kagbaraga ki dun-
ruya wi lagapyew ki yin.
6 Yawe Yennele li naayeri wi da li
senre to fannga na;
naayeri wi nawa yaara ti da li yon
tifelege ko fannga na.
7 Li ma kogɔje tonmɔ pi ni fuun pi
gbogolo laga nungba,

li ma tonngbɔɔ pi gbogolo maa
tege wa titegbɔɔ ti ni.

8 Tara woolo, ye ni fuun yaa fye
Yawe Yennele li yege!
Dunruya woolo, yaa seri fyere ti
na li yege!
9 Katugu li ka senre nda yo, ki kala
li ma pye;
li ka yo yaraga nga mbe pye, ko ki
ma pye.

10 Yawe Yennele lo li ma cengele ke
kagala ngele kon mbe pye
ke sa;

lo li ma kagala ngele leele pe yen
na jate mbe pye ke jɔɔ.

11 Een fo Yawe Yennele li kagala
ngele kon mbe pye ke yaa
koro wa ke yonlo li ni suyi;
li nawa kagala ngele li kon ma
tege, ke yaa koro wa ke
yonlo li ni sanga pyew fo
tetete.

12 Yawe Yennele li yen cenle na
woolo Yennele, ferewe yen
pe woo;
leele mbele li wo li woolo, ferewe
yen pe woo!

13 Yawe Yennele li ma koro wa
naayeri na wele,
li yege yen senwee piile pe ni fuun
pe na.

14 Mbeli ta wa li censaga ki ni,
li yen na tara woolo pe ni
fuun pe wele.

15 Lo li jatere pyelomɔ le senwee
pyew wi ni;
li yen na pe kapyegele ke ni fuun
ke korosi.

16 Malingbɔɔnlo pe legewe po ma
pi ma wunlunana wi sho
wa malaga,
malingbɔɔn kotogofɔ wi fannga
gbɔɔ ko ma ki maa sho.

17 Mbɔɔn jigi wi taga malaga
gbɔnshɔn na mbe yo wɔɔn

† 32:9 32.9: Nga ki yo fo: *Janjo paa ma senre ti nuru*, Eburuye senre ti ni, ki mbe ya logo fun fo: *Janjo yaraga ka kpe ka kɔɔn ta*.

sho wa malaga, ko yen wa-
gafe,
shon wo naa wi fannga ki ni fuun
ni, wi se ya lere sho.

18 Eɛn fo mbele pe maa fye Yawe
Yennele li yege, li maa wele
pe na,

poro mbele pe ma pe jigi wi taga
li kagbaraga ki na we;

19 jango mbe pe sho kunwo pi kee,
mbe pe kala li yon pe kan funjo
sanga ni.

20 Woro wo na, we jigi wi yen
Yawe Yennele lo na;

lo li yen we sagafɔ konaa we
tuguron sigeyaraga na we
go singi.

21 Ee, we yen na yogori wa we
nawa lo kala na,
we we jigi wi taga lo na, Yennele
kpoyi lo na.

22 E, Yawe Yennele, ki yaga ma
kagbaraga pye we kan,
katugu we jigi wi yen mboro na!

34

*Yennele lilan sho na fyere ka-
gala
ke ni fuun ke ni*

1 Davidi Yennele gbogoyurugo.
Davidi wila wi yege pye paa
yarafo yen wunlunana Abimeleki
wi yege sogowo. Naa wo la kaa wi
puro maa yirige wa wi yee yeri,
a Davidi wi sigi yurugo nga ki
yonlogo†.

2 Mi yaa la Yawe Yennele li shari
wagati wi ni fuun ni,
mi yaa la li sonni sanga wi ni fuun
ni wa na yon†.

3 Na nayinme pi go koyi nga Yawe
Yennele le;

goro mbele ye ye yee tirige, ye
logo na yeri, ye ta yaa
yogori!

4 Ye pan we pinle waa ki yari fo
Yawe Yennele li gbogo,
we pinle waa li mege ki gbogo!

5 Mila Yawe Yennele li yeri, a lilan
yon sogo,

laa na sho na fyere kagala ke ni
fuun ke ni.

6 Mbele pe maa wele li yeri, nay-
inme maa yaan wa pe yege
ki na;

fyere se ka pe yigi.

7 Na fyonwo fo wi kaa gbele mbaa
sagawa jaa, Yawe Yennele li
maga logo;

li maa sho wi jologo kagala ke ni
fuun ke kee.

8 Mbele pe maa fye Yennele li yege,
Yawe Yennele li merage† wi
maa wele pe na,

ma pe sho kanjbangaa ki ni.

9 Ye pan yege nene ye wele,
yege jen yege nga na Yawe
Yennele li yen ma yon;

lere na wi maa yee karafa li na,
ferewe yen wi woo!

10 Yoro mbele ye yen Yawe
Yennele li leele kpoyi, yaa
fye li yege;

katugu mbele pe maa fye li yege,
yaraga ko ka se pe la.

11 Ali yere jara yirifonmbolo pe ma
kaa na jolo yaakara lama
konaa funjo ki kee;

ɛɛn fo mbele pe maa Yawe
Yennele li lagajaa, poro na
jori yarijenge ko ka kpe na.

12 Yaa paan na piile, ye pan ye logo
na yeri;

† **34:1 34:1:** Ki kagala ngele pa ke yen wa 1 Sami 21.11-16laga ki ni. Wunlunana Abimeleki wo nungba wo paa pye na yinri Akishi, Filisiti tara fenne wunlunana we. Ki yaa pye pe sege kila pye wunluwo tulugo. † **34:2 34:2:** Ki yurugo nga ki verise nungba nungba pyew wi le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le wi senpyo konjbanja wi na, wo na pe yinri alefu fo ma saa gbɔn wi punjo woo wi na, wo na pe yinri tavu. † **34:8 34:8:** Nga ki yo fo: *Yawe Yennele li merage*, Yennele lo jate lo laa li yee naga paa merage yen (Zhene 16.7).

mi yaa ye naga yege nga na
ye daga mbaa fyε Yawe
Yenɲele li yege.

13 Yinwege ki yen ma ambɔ
ndanla?

Ambɔ wila jaa mbe pye fεrεwe na
wi yinwege ki ni?

14 Ki fɔ wuu yeε yigi senpere yogo
ki ni;

wuu yɔn ki yigi yagbogowo
senyogo ki ni.

15 Ki fɔ wuu yeε laga lali kapege ki
ni, wila kajenɲe piin,

wila yeyinɲe ki lagajaa wi mara
ki na.

16 Yawe Yenɲele li yege yen lesin-
mbele pe na,

li nunɲbolo yen pe gbeere ti na.

17 Yawe Yenɲele li ma yiri kapege
pyefenne pe kɔrɔgo,

janɲo mbe pe tɔngɔ mbe pe mεge
ki kɔ mbege wɔ laga tara ti
ni.

18 Na lesinmbele pe kaa gbele
mbaa sagafɔ jaa, Yawe

Yenɲele li maga logo,

mbe pe sho mbe pe wɔ wa pe
jɔlɔgo ki ni.

19 Yawe Yenɲele li ma pye mbele
pe nawa pi tanga pe na pe

tanla,

li ma mbele pe jatere wi piri pe na
pe sho.

20 Jɔlɔgo legere mbe ya gbɔn
lesinɲe wi na,

εen fɔ Yawe Yenɲele li maa wi
shoo ki ni fuun ki ni.

21 Li maa wi witige lara ti ni fuun
ti kɔrɔsi,

pe se ka wi kajelege ka kpε kaw†.

22 Tipewe po pi ma kaa lepee wi
gbo,

mbele pe ma lesinɲe wi panra, pe
yaa ka pe le jɔlɔgo.

23 Yawe Yenɲele li maa li tunmby-
eele pe go shoo,

mbele pe ma pe yeε karafa li na,
wo wa kpε se ka ye jɔlɔgo.

35

Lesinɲe na wi yen na jɔlɔ

wi Yenɲele yenrewe

1 Davidi Yenɲele gbɔgɔyurugo.

Yawe Yenɲele, ma pye na
winfenne pe winfɔ,

mbele pe yen na malaga gbɔɔn na
ni, maa malaga gbɔɔn pe ni!

2 Ma tugurɔn sigeyaraga jege ki
le konaa ma tugurɔn sige-
yaraga gbegbenɲe ki ni,

ma yiri ma pan mala saga malaga
ki na!

3 Sɔgbɔ wo naa njanraga ki ni, ti
yirige na jɔlɔfenne pe na;

maga yo na kan fɔ mboro ma yen
na shofo we!

4 Mbele paa jaa mbanla gbo, ma
ti pe fεre sho konaa pe go
sogo!

Mbele paa kapege jate na ni, ma ti
pe songoro punɲo, fεre mbe
pe yigi!

5 Pe pye paa yan waga yen, nga
tifelege ki maga le ma kari
ki ni;

Yawe Yenɲele li mεrege wi taga pe
na wila pe puro!

6 Diwi mbe ye wa pe konɔ li ni
konaa laa wɔnri;

Yawe Yenɲele li mεrege wila pe
puro!

7 Pε бага na na go fu, ma titege
kon, ma mεre jan ki na, na
mεge ni;

pε titege wɔ go fu, janɲo mbe to
wa ki ni.

8 Ki daga jɔlɔgo mbe fo ki to pe na,
nga pee cen ki cenwe;

ki mεre ti pe yigi mbe pe tɔngɔ!

9 Mi wo na, mi yaa kaa yɔgori
Yawe Yenɲele li fanɲa na;

† 34:21 34:21: Ki senre nda ti yo Zhezu Kirisi wi wogo na wa (Eki 12.46; Nɔmbu 9.12; Zhan 19.36) lara ti ni.

mi yaa kaa nayinme nii li showo
mba lilan sho pi kala.

10 Mi yaa kaa ki yuun na nawa pi
ni fuun ni fo:

«Yawe Yenhele, ambo wi yen
fannga ni paa ma yen?

Mboro ma ma fyonwo fo wi sho wi
winfenne mbele pe fannga
ki we wi na pe kee;

ma ma fyonwo fo wo naa na wi
yen tege na pe sho mbele pe
yen na nii pe go na pe kee.»

11 Serenfenne yagboyoolo pele yiri
na korogo;

pe yen nala yewe kagala ngele mii
jen ke wogo na.

12 Kajenge nga mi pye, pe maga
fogo ton kapege ni;

leele pe je na na.

13 Ma si yala, mi wo na, sanga
na ni paa pye na yaa, mi
ma jatere piriwen yariporo
le pe wogo na;

mi mala yee tirige ma yenge le,
mi ma koro na yenri pe kan suyi.

14 Mila pye naga piin, paa yege
nga na ma wonlo nakoma
ma nosepyo kala ma pye;

na jatere wila piri na na, a mi yege
san na toro shoon, paa yege
nga na lere no ma kaa ku
we.

15 Een fo na jologo ka to na na, pe
ma saa pe yee gbogolo na
yogori;

pe ma saa pe yee gbogolo mbe
yiri na korogo, mila pye ki
jenme;

pe maa gbele na na sanga pyew.

16 Na pe kanla yan mi kurugo, pe
maa tege na na fo jenge,

fo na pe ngangala ke kaa nala
fingiri.

17 E, Yawe Yenhele, ma yaa pyeri
laga kala li wele fo sa gboun
wagati wi wiin?

Na go sho ki jogowo pyefenne pe
kee;

na sho ki jaraye pe kee!

18 Kona, mi yaa kaa sharaga kaan
ma yeri wa janwa gbolo li
sogowo;

mi yaa kaa ma sonni wa lelegere
ti sogowo.

19 Mbele pe yen nala wiin go fu,
maga ka ti paa tege na na!

Mbele panla panra go fu, maga ka
ti paa yengele koon na na
mbaa na tegele!

20 Katugu paa la yeyinnye senre
yuun fyew,

mbele pe yen ma cen pow laga
tara ti ni, pe yen na lesan-
gara senre yuun pe mege ni.

21 Pe yen na yongbogo yuun na na,
na yuun fo:

«Enheen co, woo yan gbogoyi we
yengele ke ni.»

22 Ee, Yawe Yenhele, nga ki pye
maga yan, maga ka pyeri pe
na;

maga ka ma yee laga lali na ni
Yawe Yenhele!

23 Yen ma yiri, yiri ma pan mala
tanga ki kan na yeri,

na Yenhele, na Tafu, yere na kala
li ni!

24 Yawe Yenhele, na Yenhele, na
kiti wi kon ma yala ma yen
sinne yege nga na ki ni,

janjo paga kaa yogori na kala na!

25 Paga kaa ki yuun mbe yo fo:
«Enheen, nga waa pye na
jaa koyi nga yeen.»

Paga kaa ki yuun mbe yo fo: «Woo
jogo pew!»

26 Mbele fuun pe yen na yogori na
jologo ki kala na, fere mbe
pe yigi, pe go sogo;

mbele pe yiri na korogo, pe fere
sho, pe go sogo!

27 Een fo mbele paa ki jaa mbege
yan fo mi yen jeregisaga fu,

poro mbaa jorɔgi nayinme ni paa
yɔgɔri;
pe yaa koro mbaa ki yuun suyi fɔ:
«Yawe Yenɲele, Yenɲele le, li yen
ma gbɔɔ,
lo na li maa ki jaa li tunmbyee wi
pye yeyinɲe na we!»
28 Kona Yawe Yenɲele, ma yen
sinɲe yege ɲga na, mi yaa
la ki wogo ki yege yuun,
mbaa ma sɔnni sanga pyew.

36

*Lere ɲa lepeele paa puro
wi Yenɲele yenɲewe,
janɲo laa wi go singi*

1 Yurukɔɔɔ to wi sɛwe yurugo.
Yawe Yenɲele li tunmbyee Davidi
wi Yenɲele gbɔɔyurugo.
2 Lepee wo ɲa wi yiri ma je
Yenɲele li na, wi maa senɲe
nda yuun ti yen wa na
nawa;
wi ma yo fɔ go woro ki na lere
mbaa fyɛ Yenɲele li yege.
3 Katugu wi maa wi yeɛ yaan ndɛɛ
wi si woro,
ki kala na, wila yere wi kapege ki
ni, mboo kapege ki panra.
4 Wi yɔn senɲe ti yen mbasinnde
ma pye nambara ni;
mbaa kajɲɲe piin ki yen go fu
kala wi yege na.
5 Mboo ta wa wi sinɲyaraga ki na
yembinɛ, kapege ko wi maa
sɔnni mbe pye;
konɔ na li woro ma yɔn lo wi ma
le, wila yenle mbe je kapege
pyege ki na.

6 E, Yawe Yenɲele, ma kagbaraga
ki gbɔɔ maga le laga tara
na fɔ wa yenɲele na;
ma yen senɲe nunɲba yofɔ fɔ sa
gbɔn wa kambaara ti na.

7 Ma yen sinɲe yege ɲga na, ki we
yanwira nda ti yagara ti ni
fuun ti na;
kagala ɲgele mɔ kon mbe pye, ke
yen ma jugo paa tɔnɲgbɔɔ
tijuguwo pi yen.
Yawe Yenɲele, mboro ma maa
senwee piile pe shoo, naa
yanyaara konaa yaayoro ti
ni.
8 Ee, Yawe Yenɲele ma kagbaraga
ki yen ma gbɔɔ fɔ jɲɲɛ!
Senwee piile pe maa pe yeɛ lara
wa ma kanwira ti nɔɔ.
9 Ma mɔɔ go yarijɲɛ ti kan pe
yeri fɔ ti ma pe yenle tin;
ma maa ma kajɲɲe ki piin pe kan
paa lafogo tɔnmɔ ma kaa na
fuun we.
10 Katugu yinwege pulugo ko yi
mboro we,
ma yanwa po pi ma ti we maa
yanwa pi yaan.

11 Mbele pɔɔn jɲn, ma koro maa
ma kagbaraga ki piin pe
kan,
mbele pe nawa pi yen ma sin pe
na, ma koro sinɲe pe ni!
12 Mbele pe maa pe yeɛ gbogo,
maga ka ti pe gbɔn laga na
na;
maga ka ti lepeele pe ya panla
puro!
13 Lepee poro wele pe yen na
tuun yeɛn,
pɛ to, pe se ya yiri naa.

37

*Maga ka nawa ɲgban
lepee wi yaritara ti kala na*

1 Davidi Yenɲele gbɔɔyurugo.
Maga ka nawa ɲgban lepeele pe
kala na,
maga kaa yege yinrigi mbele pe
yen na kapere piin pe na!
2 Pe yaa ka fanla fyaw paa yan
yen,

† 37:1 37.1-39: Ki yurugo ɲga ki veriseye pɛle le Eburuye senɲe ti senpiile mbele pe ma tege nari yɔnɔgi wo wa ni, maga le wi senpyɔ konɲbanna wi na, wo ɲa pe yinri alefu fɔ ma saa gbɔn wi punɲo woo wi na, wo ɲa pe yinri tavu.

pe yaa ka waga paa yantipirige
ma kaa ku we.

³ Ma jigi wi taga Yawe Yennele li
na, maa kajeŋge piin,
kona ma yaa cen laga tara ti ni,
mbaa ma yinwege ki piin
yeyinŋe na.

⁴ Ma ti Yawe Yennele li kala
lɔɔn ndanla jenge mbe we
yaraga ki ni fuun na,
pa kona li yaa yaraga nga maa jaa
wa ma kotogo na ki kan ma
yeri.

⁵ Ma kala li le Yawe Yennele li kee,
mɔɔ jigi wi taga li na, lo li yaa ma
kala li yegɛ wɔ.

⁶ Ma yen ma sin yegɛ nga na, li
yaa ki yirige funwa na paa
yanwa yen,
mboɔn tanga ki yirige funwa na
paa yɔnlɔfunŋbanga yen.

⁷ Pyeri maa Yawe Yennele lo wele,
maga kun ma yee ni maa li
singi,
leele mbele pe kagala kaa yɔngɔ
na kee yegɛ, maga ka nawa
ŋgban pe kala na,
maga ka kɔnrɔ ta katijangara
pyefenne pe kala na!

⁸ Maga ka nawa ŋgban,
nanŋbanwa ndorogo ki
yaga;
maga ka nawa ŋgban, nakoma ki
yaa ma le kapege.

⁹ Katugu kapere pyefenne pe yaa
ka kɔ mbe wɔ wa,
ɛɛn fɔ mbele pɛ pe jigi wi taga
Yawe Yennele li na, pe yaa
ka tara ti ta pe woro.

¹⁰ Sanni wagati jenri ni, lepee wi
se yan naa,
ma yaa ka wele wa wi censaga ki
ni, ma soo yan naa.

¹¹ ɛɛn fɔ, leele mbele pɛ pe yee
tirige, poro pe yaa tara ti ta
pe woro;

pe yaa ka yeyinŋge gbɔgɔ ta mbaa
yɔgɔri.

¹² Lepee wi ma yɔn le lesinŋe wi
na,
wi maa wi ŋgangala ke kaa naa
fingiri ke ni.

¹³ ɛɛn fɔ, Yawe Yennele li yen na
tege kapege pyefɔ wi na,
katugu li yegɛ yen wi jɔlɔgɔ pilige
ki na kila paan tɔɔn.

¹⁴ Lepee pe yen na pe tokobiye
pe kologi wa pe woforo ti ni,
pɛ pe sandira ti taga,

janŋo mbe lere ŋa wi yen tege ni
konaa fyɔnwɔ fɔ wi ni pe
wɔn mbe pe gbo,
mbe ta mbe mbele pe yen na tanri
kozinne li na pe kɔnlɔgi.

¹⁵ ɛɛn fɔ, pe tokobiye pe yaa ka
poro yere jate pe sugulo wa
pe sunndoolo pe na,
pe sandira ti yaa ka kaari.

¹⁶ Lesinŋe wi yarijende jenri ta
ko mbɔnrɔ lepee pe yarijende
tawa pɔ na;

¹⁷ katugu lepee wi fanŋga ki yaa
ka to,
ɛɛn fɔ, Yawe Yennele li ma lesin-
mbele pe tɔgɔ.

¹⁸ Leele mbele pe nawa pi yen ma
filige pe na, Yawe Yennele li
maa jatere piin pe wogo na;
tara nda pɛ ta kɔrɔgɔ ti yaa ka
koro pe kan fɔ sanga pyew.

¹⁹ Jɔlɔgɔ sanga ni, pe se ka fere
sho;
funŋo gbɔgɔ sanga ni, pe yaa
kaa yaakara taa mbaa kaa
mbaa tinni.

²⁰ Ee, lepee pe yaa ka tɔngɔ mbe
wɔ wa,

Yawe Yennele li juguye pe yaa
ka kɔ mbe wɔ wa paa
yarifyɛnrɛ yen,
pe yaa ka kɔ saw, pe yaa ka kɔ saw
paa wirige yen.

21 Lepee wi ma saa jin, εεν ƒo wila
ti songoro mberi kan;
εεν ƒo, lesinɲε wo maa leele yin-
riwe taa, nεε kaan.

22 Katugu Yawe Yεnɲεle li ka
duwaw leele mbele na,
poro yaa ka tara ti ta pe
woro;
εεν ƒo li ka leele mbele dangga,
poro yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

23 Lere ɲa wi tangalomɔ pi yen ma
Yawe Yεnɲεle li ndanla,
li ma yeresaga kan ki ƒo wi yin-
wege ki yeri.

24 Na wi ka kurugo, wila to,
katugu Yawe Yεnɲεle li maa yigi
kεε na.

25 Mila pye pyo jεε, koni mi lε ma
pye leleɲgbaraga,
mi faga yan gbεn ƒo Yεnɲεle li je
lesinɲε wi na,
nakoma wi setirige piile pe yen na
yaakara yenri.

26 Lesinɲε wi maa senwee yinriwe
taa pilige pyew, na ƒoro tari
leele pe na;
wi setirige piile pe yaa duwaw ta.

27 Ma yεε laga lali tipege ki ni, maa
kajεɲge piin,
pa ma yaa koro wa tara ti ni ƒo
sanga pyew!

28 Katugu ɲga kɔ sin ko ki yen ma
Yawe Yεnɲεle li ndanla;
laa li lesinmbele pe wa.

Li maa pe korosi sanga pyew,
εεν ƒo lepeepe pe setirige piile pe
yaa ka tongo mbe wɔ wa.

29 Lesinmbele pe yaa ka tara ti ta
pe woro,
pe yaa ka cεn wa tara ti ni ƒo sanga
pyew.

30 Kajenmε senre ti maa yinrigi wa
lesinɲε wi yon,
ɲga kɔ sin ko wi maa yuun.

31 Wi Yεnɲεle li lasiri wi yen wa
wi kotogo na,

wa wi tangala li ni, wi se kurugo
mbe to.

32 Lepee wi ma peri na lesinɲε wi
wele,
wi maa ki lagajaa mboo gbo.

33 εεν ƒo Yawe Yεnɲεle laa wi le
wi kεε;
na paga kari wi ni sa kiti kɔn wi
na, laa ti kiti wi to wi na
mboo le jɔlogo.

34 Ma jigi wi taga Yawe Yεnɲεle li
na, maa tanri li kɔnɔ li na,
li yaa kɔon yirige mbe tara ti kan
ma yeri ti pye ma woro;
ma yaa ka lepeepe pe yan pe yen
na koo na woo wa.

35 Mi lepee wi yan wa wi lewelewe
kapyere ti ni,
wi fanɲga kɔla pye na gbogo na
kee yege paa tigbogo yen,
ɲga ki fun.

36 εεν ƒo wi toro, wii yan naa,
mùu lagaja, εεν ƒo mi suu yan naa.

37 Lere ɲa wi nawa pi yen ma filige
wi na, taa korosi, ɲa wi yen
ma sin maa wi wele;
ma yaa ki yan ƒo lere ɲa wi
yen yeyinɲgefɔ, wi yaa yin-
wetɔnlogo ta!

38 εεν ƒo mbele pe ma yiri ma je,
pe ni fuun pe yaa ka tongo
mbe wɔ wa,
lepee wi goto kala li yaa ka pye
jogowɔ.

39 Yawe Yεnɲεle li ma lesinmbele
pe sho,
lo li ma pye pe larasaga jɔlogo
sanga ni.

40 Yawe Yεnɲεle li ma pe kεε togo,
mbe pe sho;
li ma pe wɔ wa lepeepe pe kεε,
mbe pe sho,
katugu pè pe yεε karafa li na.

38

*Lere ɲa wi yen na jɔɔ,
wa yen na Yenɲele li yenri,
jango luu kala yaga*

1 Davidi Yenɲele gbɔgɔyurugo.
Nandowo yurugo.

2 Yawe Yenɲele, mà nawa ɲɔban
na ni, ɛɛn fɔ maga kanla
jɛrɛgi;

ma yen nanɲɔbanwa gbɔɔ ni na ni,
ɛɛn fɔ maga ka jɔɔgɔ wa na
na.

3 Katugu ma wangala kànla sug-
ulo,
ma kɛɛ kɪ gbɔn na na.

4 Na wire ti ni fuun ti yen nala
yaa ma nanɲɔbanwa gbɔɔ pi
kala na,

yaraga ko ka kɛɛ woro ma yɔn wa
na kajeere ti ni, na kapege
ki kala na.

5 Katugu na kambasinnde ti lɛgɛ
ma gbogolo na go na,
ti yen paa tugugbɔɔ yen na yiin
na ni.

6 Na sagbanra tì fɔngɔ ma finriwe
le,
ko pye ma, na lembigewe pi kala
na.

7 Mi te, na fanɲga kɪ kɔ na ni pew
fɔ mala kuru,
pilige nunɲba nunɲba pyew na
jaterɛ wi yen ma piri na na.

8 Na sɛnnɛ li yen nala sorogi fɔ
jɛɲgɛ,
na wire ti ni fuun ti yen nala yaa.

9 Fanɲga si koro na ni naa, na
wire ti ni fuun tì ku na na
pew,

mi koro na jɛɛn, katugu mi yen na
jɔɔ wa na kotogo na.

10 Yawe Yenɲele, ɲga mi yen na
jaa, maga jɛn;

ɲga kɪ yen mala nawa pi tanga na
na, ki woro ma lara ma na.

11 Na sunndo wi yen na kɔɔn na
na ɲɔbanga, na fanɲga kɪ
yen na koo,
na yɛngɛɛ ke woro na yiin naa.

12 Na wɛnnɛ naa na pinlɛyɛɛnɛ pɛ
laga na na, na jɔɔgɔ kɪ kala
na;

na sɛfɛnnɛ pɛ pe yɛɛ laga lali na
ni.

13 Mbele pe yen naga jaa mbanla
gbo, pe yen na pɛɲgɛɛ nii
na na,

mbele pe yen na jaa kapege
mbanla ta, pe yen nala
jɔgɔsɛnɛ yuun,

pilige kɪ lombɔɲgo kɪ ni, pe ma
koro na yɔn nii na na.

14 ɛɛn fɔ mi wo na, mi yen paa
nunɲgbojili yen, mila logo;

mi yen paa bombo yen, mi sanla
yɔn kɪ yɛngɛ mbe sɛnpyɔ
kɛɛ yo.

15 Mi yen paa lere ɲa wi woro na
nuru,
ɲa wila lere yɔn sogo sɛnpyɔ ni.

16 Yawe Yenɲele, mboro milan jigi
wi taga ma na,

mboro ma yaa na yɔn sogo Yawe
Yenɲele, na Yenɲele.

17 Ko m̀i yo fɔ: «Maga ka ti paa
tɛgɛ mbaa yɔgɔri, naa m̀i
wɔnri kɪ kala na;

maga ka ti paa pe yɛɛ gbogo na
na, na mi ka kurugo mbe to
we.»

18 Katugu kɪ koro jɛnri, mi yaa to,
na jɔɔgɔ kɪ si ɲga na na bere.

19 Ee, m̀i yere na kajɔgɔɔ ti ni,
na kapege kilan jaterɛ wi piri na
na.

20 Na juguye pe yen ɲɔbaanla, ma
pye fanɲga ni,

mbele pànla panra go fu, pe yen
ma lɛgɛ.

21 Pe mala kajɛɲgɛ kɪ fɔgɔ tɔn
kapege ni,

pe maa na jɛrɛgi, katugu mi yen
naga lagajaa mbaa kajɛɲgɛ
piin.

22 E, Yawe Yenɲele, maga kanla
wa!

Na Yenɲele, maga kɔɔn yɛɛ laga
lali na ni!

23 We Fɔ, na shɔfɔ, fyeele ma pan
mala saga!

yaa ka pye ambɔ woro wi
punɔŋo na.

39

Senwee wi yinwege

ki woro yaraga ka

¹ Yurukɔɔlo to wi sɛwɛ yurugo,
Yedutun† yurugo. Davidi Yɛnɛle
gbɔgɔyurugo.

² Mila pye na yuun fɔ: «Mi yaa
lanla tangalɔmɔ pi kɔrɔsi,
janɔgo mi ka ka kapege pye wa na
senyoro ti ni;

na lepee wi ka pye na tanla sanga
ɲa ni, mi yaa na yɔn ki tɔn.»

³ Ki pye ma, a mi si pyeri, mi sila
para,

mila pyeri, mi si senpyɔ wo yo;
ɛɛn fɔ, a na jɔlɔgɔ ki nɛɛ gbogo na
seregi.

⁴ Na kotogo kila pye nala sorogi,
na mi ka jatere pye, ki ma pye
ndɛɛ kason ki yɛn wa na
nawa;

a kigi kan milan yɔn ki yɛngɛ na
para.

⁵ E, Yawe Yɛnɛle, na yinwege
kɔsanga wi naga na na;

na yinwege piliye yi koro jori;
janɔgo mbege jɛn fɔ na yinwege ki
woro yaraga ka.

⁶ Wele, mɔla yinwege ki titɔnlɔwɔ
pi were paa kɛndala gbeme
yɛn,

na yinwege piliye yi woro yaraga
ka ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;

ee, senwee ɲa fuun wi yiri laga,
wi yinwege ki yɛn paa yɔn
tifelegɛ yɛn.

Wɔnmatigiwen laga.

⁷ Ee, senwee wi maa kee na paan
paa tige yinme yɛn,

wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wɛri, ɛɛn fɔ
wi ma kaa toro paa tifelegɛ
yɛn;

wi maa yarijɛnde gbogolo wi yɛɛ
kan, ɛɛn fɔ wila ki jɛn ti

⁸ Koni, we Fɔ, mi yaa na jigi wi
taga yinɔgi na san?

Pa na jigi wi yɛn mborɔ na.

⁹ Na shɔ na kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti
kɛɛ,

maga ka ti kambajɛnɛ wila na
tifaga.

¹⁰ Mi yaa pyeri, mi sanla yɔn ki
yɛngɛ naa;

katugu mborɔ ma yɛn ki kagala ke
pyefɔ we.

¹¹ Na gbɔnrɔ ti yaga ma,

gbɔnrɔ nda maa na gbɔɔn ti wɛ na
fanɲga ki na.

¹² Ma ma senwee wi koro mbe
jɔlɔgɔ wa wi na wi kajɔgɔ
ki kala na;

yaraga ɲga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn
wi yeri, ma maga jɔgɔ paa
yɛgɛ ɲga na fyɛnrɛ ma kaa
yaraga jɔgɔ we.

Ee, senwee pyɔ wi woro yaraga
ka, kaawɔ tifelegɛ.

Wɔnmatigiwen laga.

¹³ Yawe Yɛnɛle, na yɛnrɛgɛ ki
logo,

nunɲgɔlo jan, mala yerege ki
logo;

maga kɔɔn yɛngɛle ke tɔn na
gbelege ki na,

katugu mi yɛn nambanɲa wa
ma yeri, mi yɛn namban-
ndorowo paa na tɛleye pe
yɛn.

¹⁴ Ma yɛgɛ ki laga na na, janɔgo na
yɛgɛ welewe pi ta pi tanla,

sanni mbe sa kari mbe wɔ wa
pew.

† **39:1 39.1:** Yedutun wila pye yurukɔɔlo to wo wa wunlunana Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 25.1,3,6).

40

Yurugo mbe Yenñele li kagbaraga

ki yege yo

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo, Davidi Yenñele gbogoyurugo.

² Mila na jigi wi ni fuun wi taga Yawe Yenñele li na,

a li nungbolo jan, mala yerege ki logo.

³ Lilan tile mala wo wa jogowo wegbogo ki ni, mala wo wa fenrege ki ni, wa wetijugo ki ni;

lilan yerege na tooo ti na wa walaga ki na, mala jegele ke yeregelomo pi yon.

⁴ Li yurugo fonngo le wa na yon, a migi ko,

a ki pye sonmo yurugo, mbege ko we Yenñele li mege ni.

Lelegere yaa ki wogo ki yan mbaa fye li yege, mbe pe jigi wi taga Yawe Yenñele li na.

⁵ Lere na kaa jigi wi taga Yawe Yenñele li na, ferewe yen wi woo!

Wila yenle mbe yege wa mbele pe maa pe yee gbogo pe yeri konaa yagbogolo yofenne pe yeri.

⁶ E, Yawe Yenñele, na Yenñele, kagbololo ngele ma pye we kan, konaa kajenge nga fuun ma kon ma tege mbe pye we kan, ke lege;

yaraga ko ka kpe woro wa ma yala ma ni.

Na mi ka yo fo mi yaa ke ni fuun ke yo, mbe ke yari, mi se ya mbege pye, katugu ke lege ma toro.

⁷ Saara to naa yarikanra to ma ti yen moo ndanla, ma ko senre to yo mari filige na kan jenge.

Ma woro na saara sogoworo naa kapere kala yagawa jasaara jaa na yeri.

⁸ Kona, a mi sho fo: «Mi na mi yen na paan ma korogo, mi na kala li yen ma yonlogo wa selege sewe na pe ma migi wi ni†.»

⁹ Na Yenñele, mila jaa mbaa ma nandanwa kala li piin; ma lasiri senre miri tege wa na nawa.

¹⁰ Ma yen sinne yege nga na mi yen naga sentanra ti yari wa ma janwa gbolo woolo pe sogowo.

Wele, mii na yon ki ton ki wogo ki na;

Yawe Yenñele, mboro jate maga jen.

¹¹ Mi woro noo kasinge ki lara wa na kotogo na;

ma yen senre nungba yofa yege nga na konaa ma showo pi ni, mi yen naga wogo ki yari;

mi woro noo kagbaraga konaa ma kaselege ki lara wa ma janwa gbolo woolo pe sogowo.

¹² Mboro wo na Yawe Yenñele, ma se je mbanla yinriwe ta;

ma kagbaraga konaa ma yen senre nungba yofa yege nga na, ki yaa lanla go singi sanga pyew.

¹³ Jologo legere to na na mala maga,

yon woro ki jologo ki na.

Na kambasinnde ti go kala li to na na,

mi se ya mbege kun na yee ni mbaa ti yaan.

Ti lege ma we na yinzire ti na, na jigi wi kon na na pew.

¹⁴ Yawe Yenñele, ki yaga mala sho, Yawe Yenñele, fyeele ma pan mala saga!

† 40:8 40:7-8: Ki senre nda ti yen na para Zhezu Kirisi wo senre na wa Eburuye sewe wi ni (Ebu 10.5-7).

15 Mbele fuun paa ki jaa mbanla gbo, fere mbe pe ta, pe go sogo!

Mbele paa ki jaa jologo mbe to na na, poro mbe gbogowo la fo mbaa songoro pungo na!

16 Mbele pe yen na tege na na kiyakiya kiyakiya, fere gboro mbe pe yigi fo mbe pe yon ki ton pe na!

17 Een fo mbele fuun pe yen noo lagajaa,

poro mbaa nayinme nii paa yogori ma kala na!

Mboro na ma yen shofa, ma yen ma mbele ndanla, poro mbaa ki yuun suyi fo: «Yawe Yennele li gbogo!»

18 Mi wo na, mi yen tege na ma pye fyonwo fo,

een fo we fo wi yen na jaterere piin na na.

Mboro ma yen na sagafa konaa na shofa;

na Yennele, maga ka mo na sagawa pi ni!

41

Yana wa Yennele yenrewe senre

1 Yurukowo to wi sewe yurugo. Davidi Yennele gbogoyurugo.

2 Lere na wi maa fyonwo fo wi jate, ferewe yen wi woo!

Jologo sanga ni, Yawe Yennele li maa sho.

3 Yawe Yennele li maa wi go singi, mboo yaga yinwege na,

li ma ferewe kan wi yeri laga tara ti na.

Laa wi le wi juguye pe kee.

4 Mboo ta wa wi yama fuuro ti na wila jolo, Yawe Yennele li maa saga;

li maa wi kala yongo wi yama sanga ni.

5 Mi wo na, mi yo fo: «Yawe Yennele, ki yaga mala yinriwe ta!

Na sagala, katugu mi kapege pye ma na!»

6 Na juguye pe yen na senpere yuun na na fo:

«Wi yaa ku wagati wiwiin mbe wo wa, jango wi mege ki ta ki ko ki wo wa?»

7 Na wa ka pan mbanla wele, wi maa tuun na tanla wa wi senyoro ti ni,

wi ma jaterere pere ti gbogolo wa wi nawa,

na wi ka ka yiri mbe kari, wi ma saa nari yuun.

8 Mi yen ma mbele fuun mben, pe maa kalegere senre yuun pe yee kan na kannogolo,

pe maa tipege jate na ni.

9 Pe ma yo fo: «Jologo gbogo ki to wi na yeen!

Wi na wa wi sinle, wi se ya yiri naa.»

10 Ali na wonlo jenne, wo na mila na jigi wi taga wi na,

wo na wila pye na nii ja na ni, wi yiri na korogo†.

11 Een fo mboro wo na, Yawe Yennele, na yinriwe ta, mala yirige,

jango mbanla kayanga ki wo pe ni.

12 Na na jugu wii cew ta na na, pa kona mi yaa ki jen mbe yo fo na kala li yen moo ndanla.

13 Mi wo na, ma yen mala togo, naa na nawa pi yen ma filige na na ki kala na;

mala tege ma yee yee sogowo na wele na na fo sanga pyew.

14 Sonmo yen Yawe Yennele, Izirayeli woolo Yennele li woo, sanga pyew fo tetete!

Anmiina! Anmiina!

SEWE SHYEN WOO

† 41:10 41:10: Ki verise na wi senre ti yo Zhezu Kirisi wo naa Zhudasi pe wogo na (Zhan 13.18).

42

Yuuro 42-72

*Lere na wila Yenñeɛle li jaa,
wi jigi tagasaga ko ki yen
Yenñeɛle le*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Kore pinambiile pe nagawa yu-
rugo†.

² Safuwe na wogo wi yigi wi
maa lafogo tonmo pi lagajaa
yege nga na,
ee, na Yenñeɛle, pa mi yen noo
lagajaa ma.

³ Yenñeɛle li la ki yen na na paa
tonmo wogo ma kaa lere
yigi we, Yenñeɛle na yinwege
wolo le.

Mi yaa ka ye wa li sherigo gbogo
ki ni wagati wiwiin mbe sa
yere li yege sogowo?

⁴ Yonlo naa yembine, yentunwo
po mi yen pi na suyi paa na
suro yen;
ma si yala, pe maa ki yuun na
na sanga pyew fo: «Ma
Yenñeɛle lo yen na yingi
piin?»

⁵ Ma si yala, na mi ka nawa to ki
kagala ngele ke na,
ke mala jatere wi lege na na, fo:
Faa, mila pye na tanri wa janwa
gbolo li sogowo;
mi ma keli pe yege na tanri na kee
wa Yenñeɛle li go ki yeri,
wa yogorimo yuuro naa Yenñeɛle li
sonmo yuuro ti sogowo;
maga ta janwa wila pye na yogori
feti wi na fo jenge.

⁶ E, mi we, yingi na mbe silan wire
ti fanla na yee na?
Yingi na mbe sila yogo mbaa na
yee tooro na cenlomo pi
kala na?
Mbanla jigi wi taga Yenñeɛle li na
ko mbonro, katugu mi yaa
li shari mbeli son naa,

lo li yen na shofo konaa na
Yenñeɛle.

⁷ Na Yenñeɛle, na nawa pi wo na
na;
ki kala na, mbanla ta wa Zhuriden
gbaan yon tara ti ni, naa wa
Erimo yanwira lara ti na,
konaa wa Mizeyari yanwira
lara ti na,
na jatere wi yen ma na.

⁸ Ma ma tonngboo pi pye pi maa
tinme gboo yinrigi,
tonngboo pa ma taga tonngboo pa
yege na, na fuun na tinni
ngbanga;
ma tonmo mba pila fuun konaa
mba pila yinrigi na tuun
ngbanga, ma ti a pi toro na
go na, mala li pew.

⁹ Yonlo na, Yawe Yenñeɛle li ma li
kagbaraga ki pye na kan,
yembine mi yaa yurugo ko li mege
ni;
Yenñeɛle na li ti mi yen yinwege na,
mi yaa lali yenri.

¹⁰ Mi yen na jaa mbege yo Yenñeɛle
li kan, lo na li yen na
walaga, nala go singi fo:
«Yingi na, a ma si fege na na?
Yingi na, mbe sila tanri mbaa
tooro nandangawa ni,
jologo nga na juguye paa na jolo
ki kala na?»

¹¹ Na winfenne pe yen nala tifaga
fo mala wire ti gbo na na;
pe yen naga yuun na na sanga
pyew fo:
«Ma Yenñeɛle li yen se yeri?»

¹² E, mi we, yingi na, mbe silan
wire ti fanla na yee na?
Yingi na mbe sila yogo mbaa na
yee tooro na cenlomo pi
kala na?
Mbanla jigi wi taga Yenñeɛle li na
ko mbonro, katugu mi yaa
li shari mbeli son naa;

† 42:1 42.1: Kore naa wi setirige woolo poro fun paa pye yurukoolo wa sherigo gbogo ki ni
(1 Kuro 6.17-22).

lo li yen na shɔfo konaa na
Yenɲele.

43

¹ E, Yenɲele, na kiti wi kɔn, mala
tanga ki kan na yeri,
yere na kala li ni mbele pe
woro na fye Yenɲele yege
pe kanɲɔlo;

na sho leele fanlafenne naa kati-
jangara pyefenne pe kee.

² Mboro ma yen Yenɲele konaa na
go sigefo.

Yinɲi na, a ma silan wa?

Yinɲi na mbe sila tanri mbaa
tooro nandangawa ni,

jɔlɔgo ŋga na juguye paa na jɔlɔ
ki kala na?

³ Ma yanwa pi naga na na konaa
ma kaselege ki ni,

ti ta tila na yege sinni mbe kari na
ni wa ma yanwiga kpoyi ki
na, wa ma censaga ki ni.

⁴ Kona, Yenɲele, mi yaa kari wa
ma saraga wosaga ki tanla,
wa Yenɲele ma yeri,

mboro ŋa ma yen na nayinme po
naa na yɔgorimo pi go ye;

mi yaa ka ŋɔni gbɔn mbɔɔn sɔn,
mboro ŋa ma yen Yenɲele,
na Yenɲele le!

⁵ E, mi we, yinɲi na mbe silan wire
ti fanla na yee na?

Yinɲi na mbe sila yogo mbaa na
yee tooro na cenlɔmɔ pi
kala na?

Mbanla jigi wi taga Yenɲele li na
ko mbɔnrɔ, katugu mi yaa
li shari mbeli sɔn naa;

lo li yen na shɔfo konaa na
Yenɲele.

44

*Mbaa yenri Yenɲele laa ma go
singi*

¹ Yurukɔlo to wi sewe yurugo.
Kore pinambiile pe nagawa yu-
rugo.

² E, Yenɲele, kagala ŋgele mà pye
we teleye pe sanga wi na,

maga le wa fafafa,
wè ke logo we nunɲbogolo ke ni;
we teleye pè ke yege yo we kan.

³ Maa ma fanɲga ki tege ma
cengele kele puro, ma
censaga kan we teleye pe
yeri laga tara ti ni;

màa cengele kele tongo,
janɲo we teleye pe tara gbende ta
pe cen.

⁴ We teleye pe sila malaga gbɔn
mbe tara ti sho pe tokobiye
poro ni,

pe yeera fanɲga ko ma kila cew
kan pe yeri,

een fo, ma fanɲga, naa ma yawa
konaa ma kagbaraga pyege
ko fanɲga na kila pye,

katugu pe kala làa ma ndanla.

⁵ E, Yenɲele, mboro ma yen na
wunlunana we,

mboro màga kɔn maga tege mbe
woro Zhakobu setirige piile
we sho we juguye pe kee.

⁶ Mboro fanɲga na, we ma we
juguye pe puro,

ma mege ki fanɲga na, we ma we
winfenne pe tongo.

⁷ Katugu na jigi wi woro na
sandiga ko na,

na tokobi wo ma wi yaa na sho.

⁸ Een fo, mboro ma ma we sho we
juguye pe kee,

we yen ma mbele mben, ma ma
fere wa pe na.

⁹ Yenɲele, we maa ma gbogo pilige
pyew,

we maa ma mege ki sɔnni sanga
pyew.

Wɔnmatigiwen laga.

¹⁰ Konaa ki ni fuun ni, mà we wa,
mà fere wa we na,

ma woro na pinlele na kee we
malingbɔɔnlo pe ni naa wa
malaga gbɔnsaga.

¹¹ Mà ti, a waa fee we juguye pe
yege,

we yen na mbele mben, pe yen
na we yaara ti koli paa yege
nga na ki yen ma pe ndanla.

12 Ma wè le pe kee paa simbaala
yen, mbele pe yen na kee pe
ni wa pe gbosaga;

mà we jaraga wa cengele
sanngala ke sɔgɔwɔ.

13 M̀ɔ cɛnle woolo pe pɛrɛ
sɔndanga na,
ali yɛrɛ mɛɛ ya mbe pe sɔnngɔ ki
ngban jɛnri.

14 M̀a ti we cɛnyɛɛnle pe yen na
we tifaga,

mbele pe yen ma we maga, pe yen
na tɛgɛ naga lakoo we na.

15 M̀a ti a cɛngɛle sanngala ke
yen na yomiyɛgɛle waa we
mɛgɛ ni;

tara woolo pe yen na go yangara
na tɛgɛ we na.

16 Fɛrɛ ti yen na na sanga pyew,
fɛrɛ tilan go ki sogo na na;

17 katugu mi yen nala tɛgɛle senrɛ
naa na mɛjɔɔgɔ senrɛ ti
nuru,

na yege yen na jugu wi na, wi yen
na jaa mboɔ kayanɔa ki wɔ
na ni.

18 Ki kagala ngele ke ni fuun ke
yen na gbɔɔn we na, konaa
ki ni fuun ni, wee si fɛgɛ ma
na;

wee sɔɔn yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.

19 Wee we jatere wi laga ma na,
wee sɔɔn kono li wa.

20 Ma si yala, mà we tongɔ ma
we cɛnsaga ki pye dabaala
cɛnsaga[†];

mà we tɔn kunwɔ pi diwi wi ni.

21 Ndɛɛ ki pye we fɛgɛ ma na, we
Yɛnɛle,

ndɛɛ ki pye we we keyɛn yi
yirige ma yarisunndo ta
yege yɛnri,

22 Yɛnɛle, ma se jɛn naga jɛn wi
le?

Katugu mà senwee wi ngundo
kagala ke ni fuun ke jɛn.

23 Ɛɛn fɔ ma kala na, pe yen na we
kuun pilige pyew,

pe yen na we jate paa simbaala
mbele pe yen pe gbosaga.

24 We Fɔ, yiri! Yɛngi na, a ma nɛɛ
wɔnlo?

Yɛn ma yiri! Maga ka we wa fɔ
sanga pyew.

25 Yɛngi na, a ma sɔɔn yɛɛ lara we
na?

Yɛngi na, a ma si fɛgɛ we tege naa
we jɔlɔgɔ ki na?

26 Ma si yala, wè to wa taambugo
ki ni ndɛɛ kunwɔ kayanɔa
to we na;

wè to ma mara tara ti na
kpanngbanngban.

27 Yiri ma pan ma we saga;
we sho ma kagbaraga ki kala na!

45

Wunlunana wa jayire yurugo

¹ Yurukɔɔlɔ to wi sewe yurugo. Pe
maa ki koo yurugo nga kolomo
na pe maa ki yinri «Masho pɔlɔ
yarifyɛnrɛ.» Kore pinambiile pe
nagawa yurugo. Ndanlawa yu-
rugo yi.

² Na nawa pi yen ma yin sentanra
ti ni fɔ nala wire;

ko mi yo mi yaa na yurugo ki ko
mbe wunlunana wi tanga.

Mila jaa na yɔn ki pye paa sewe
yɔnlɔgɔfɔ jɛnɛɛ wi sewe
yɔnlɔgɔ kanngala yen.

³ Ma yen ma yɔn ma wɛ senwee
piile pe ni fuun pe na;

ma yɔn senrɛ ti yen ma tanla,
ki kala na, Yɛnɛle li duwaw ma
na fɔ sanga pyew.

⁴ Mboro na malingbɔɔn kotogofɔ,
ma tokobi wi pɔ wa ma
senne;

wi yen ma denge konaa ma
gbɔgɔwɔ!

[†] 44:20 44.20: Ko kɔrɔ wo yen fɔ pe cɛnsaga ki jɔgɔ ma pye kataga.

⁵ Wa ma gbogowo pi ni, ye wa ma malaga gbɔnwoto wi ni, ma sa malaga gbɔn ma jugu wi ni ma cew fa;

malaga ki gbɔn kaselege, naa nandanwa konaa kasinnye ki kala na.

Ma fannga kee ki ya ki malingbongo kagbogolo pye ma kan!

⁶ Ma wangala ke yonro ti tanla; ke yaa wunlunana ma juguye pe koto ro ti furugu,

tara woolo pe yen na tuun ma fannga ki nogo.

⁷ E, Yenjele, ma wunluwo pi yaa koro wa sanga pyew fo tetete;

ma yen noo wunluwo pi yegge sinni kasinnye ni.

⁸ Kasinnye ki yen moo ndanla, a tipewe pɔɔn mben,

Ko kala ki ti, Yenjele, ma Yenjele loon wo,

ma sinme kpoyi wo wa ma go ki na, mba pi yen yogorimo woo, moo kala li mbonro ma we ma pinleyenle pe na[†].

⁹ Sinme nuwo taan mba pe yinri miiri, naa alowesi konaa kasi ti nuwo taan pi yen ma yariporo ti na;

ma wunluwo go nga pe gbegele ma fere solo ngangala ni, yarigbonro magangala tangala na yinrigi wa ki ni, na nayinme kaan ma yeri.

¹⁰ Wunlunana sumborombiile yen wa jele mbele pɔɔn ndanla pe ni;

wunlunjo wi yen ma yere wa ma kalige kee ki na, wi yen maa yee fere Ofiri tara te piiri ni.

¹¹ Na sumborombyo, logo na yeri! Wele, ma nungbogolo ke jan ma logo na yeri;

maga kaa jatere piin ma cenle woolo naa ma to go woolo pe na!

¹² Wunlunana wi yegge yiri ma na ma tiyonwo pi kala na;

wo wi yen ma tafo we, kannguuro kan wi nogo maa gbogo.

¹³ Kona, Tiri cafenne wele, poro mbele leele mbele pe yen penjagboro fenne ma we,

pe yaa kaa paan yarikanra ni ma kan,

janjo mbe ti pe kala loon ndanla.

¹⁴ Wunlunana sumborombyo wi yen wa wunluwo go ki ni, wi yen gbogowo ni lagapyew;

wi yariporo peri sogo te ni.

¹⁵ Pe kari wi ni wa wunlunana wi yeri, wi yariporo nda pe sogo ti ni wi yee na.

Sumbono pele yen wi punjo na, wi wonlonjaala wele, pe yen na kee pe ni wa wunlunana ma tanla.

¹⁶ Pe yen na kee pe ni wa yogorimo naa nayinme pi sogo, pe ye wa wunlunana wi go ki ni.

¹⁷ Wunlunana, pilige ka, ma pinambiile pe yaa ka cen wa ma teleye pe yonlo,

ma yaa ka pe pye kundigile tara ti lagapyew ki ni.

¹⁸ Mi wo na, mi yaa kaa ma mege ki yari setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri punjo na pe kan;

kona cengele ke yaa loon gbogo sanga pyew fo tetete.

46

Yenjele li yen we ni

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo, Kore pinambiile pe Yenjele gbogoyurugo, nga pe maa koo magambile ni.

[†] 45:8 45:7-8: Ki senre kongolo shyen ngele ke senre ti yen wa Ebu 1.8-9laga ki ni. Ki senre ti yo Zhezu Kiri si wo senre na.

² Yennɛle li yen we larasaga konnaa we keendagaserege;

li yen ma gbegele mbe we saga wa we jolɔgo ki ni.

³ Ki kala na, we woro na fyɛ, ali na tara ti kaa yege,
ali na yanwira ti ka kɔlogi mbe sa toori wa kɔgoje wi latijugo ki ni,

⁴ ali na kɔgoje wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi kaa tinni nɔgbanga mbaa nɔgbɔrɔgo kɔɔn,

konnaa mbaa yinrigi wa naayeri fɔ mbaa yanwira ti yegeyege.

Wɔnmatigiwen laga.

⁵ Gbaan wa yen wa, na wi njere ti maa fuun na nayinme kaan Yennɛle li ca woolo pe yeri, ki ca nga ki yen Yennɛle na yaara ti ni fuun ti go na li censaga kpoyi ye.

⁶ Yennɛle li yen wa ki ca ki ni, yaraga ko ka kpe sege jan; pa laga kila lari, Yennɛle li mee pan mbe pe saga.

⁷ Cengele sanɔgala ke yen na tinni, wunluwo pi yen na yege;

Yennɛle li ka li magala li yirige, tara ti ma yan ma ko saw.

⁸ Yawe Yennɛle na yawa pi ni fuun fɔ li yen we ni,

Zhakɔbu Yennɛle le, li yen we larasaga.

Wɔnmatigiwen laga.

⁹ Ye pan ye Yawe Yennɛle li kapyegele ke wele,

li jɔgɔwo gbɔɔ mba pye laga tara ti na, ye pan yoo wele!

¹⁰ Lo li ma maara ti ko fɔ mbe sa gbon wa tara ti go nga na,

li ma sandira ti kaari, mbe njaanra ti kaari,

li ma kason le malaga gbonwotoroye pe ni mbe pe go.

¹¹ We Fɔ wi yo fɔ: «Yege yerege ma, yege jan ye yo fɔ muwi mi yen Yennɛle le;

muwi mi yen cengele ke go na, muwi mi yen tara ti go na.»

¹² Yawe Yennɛle na yawa pi ni fuun fɔ li yen we ni,

Zhakɔbu Yennɛle le, li yen we larasaga.

Wɔnmatigiwen laga.

47

Yennɛle li yen wunluwo dunruya

wi ni fuun wi go na

¹ Yurukɔɔlo to wi sewe yurugo. Kore pinambiile pe Yennɛle gbɔgɔyurugo.

² Yoro cengele woolo yaa kendagala gbɔɔn, yaa yɔgɔri yaa jɔrɔgi yaa Yennɛle li sɔnni!

³ Katugu Yawe Yennɛle, Yennɛle na yaara ti ni fuun ti go na, li yen fyereyaraga gbɔgo;

li yen wunluwo gbɔɔ tara ti ni fuun ti go na.

⁴ Li ma tara woolo pe go sogo ma we kan,

li ma tara na cengele ke tirige we jegele.

⁵ Li we tara ti wo we kan kɔrɔgo, ki yen we gbɔgɔwo pi go, woro mbele Zhakɔbu woolo mbele we yen mali ndanla we.

⁶ Yennɛle li yen na nuru na kee wa li sherigo gbɔgo ki ni, wa li woolo pe yɔgɔrimo jɔrɔgɔmo pi sɔgɔwo,

Yawe Yennɛle li yen na nuru na kee wa mbaanra winme maganɔgala ke sɔgɔwo.

⁷ Ye yuuro ko ye Yennɛle li sɔn, ye yuuro ko yeli sɔn!

Ee, ye yuuro ko ye we wunlunana wi sɔn, ye yuuro ko yoo sɔn!

⁸ Katugu Yennɛle lo li yen tara ti ni fuun ti wunluwo we;

ye yurutanga sho yeli son!

⁹ Yennele li yen wunluwo cengele ke go na,

Yennele li yen ma cen wa li wunluwo jongo kpoyi ki na.

¹⁰ Cengele teepe pe yen na pe yee gbogolo

na pinlele Abirahamu Yennele li woolo pe ni,

katugu dunruya wunlumbolo pe yen ma cen ma Yennele lo kan.

Li yen yaara ti ni fuun ti go na.

48

Zheruzalemu,

wunlungbo wi ca ye

¹ Yurugo. Kore pinambiile pe Yennele gbogoyurugo.

² Yawe Yennele li yen ma gbogo, ki daga paa li sonni jenge, paa li sonni wa li ca ki ni, wa li yanwiga kpoyi ki na.

³ Ki yanwiga ki cenlomo pi yen ma yon;

ki yen na yogorimo kaan dunruya woolo pe ni fuun pe yeri.

Ko ki yen Siyon yanwiga ye, Yennele li censaaga ye;

wunlungbo wi ca koyi.

⁴ Yennele li yen wa Siyon ca wunluwo yinre tugbooro ti ni, pege jen ma yo lo li yen larasaga jenge ye.

⁵ Wele, wunlumbolo paa saa pe yee gbogolo,

ma pinle ma yiri ca ki korogo.

⁶ Een fo, naa paa yee taga we Fo wi na sanga na ni, ki si to pe yon na,

a pe sunndo wi si kon pe na, a pe si fe.

⁷ Le ki yongolo nungba ke ni, a pe nee seri le teere fyere ti na, paa yee nga na jele selara ma kaa yiri wi ni we;

⁸ paa yee nga na yonlo yirisaga tifelege ki ma kaa na gboon

mbaa Tarisisi ca tonmokooro tugbooro† ti kaari we.

⁹ Nga waa logo, ko we yan wa Yawe Yennele na yawa pi ni

fuun fo li ca ki ni,

wa we Yennele li ca ki ni;

Yennele li yaa yeresaga kan ca ki yeri fo sanga pyew.

¹⁰ E Yennele, mbe we ta wa ma sherigo gbogo ki ni,

we yen na jatero piin ma kagbaraga ki na.

¹¹ E, Yennele, pe yen noo sonni fo wa dunruya wi kosaga ki na,

ma maege ki yiri dunruya wi kee ki ni fuun ki na.

Kasinnye ko ma maa piin ma fannga kee ki ni.

¹² Yaa yogori wa Siyon yanwiga ki na,

Zhuda tara cara woolo ye yin nayinme ni,

kiti na ma kon wi kala na!

¹³ Ye yiri ye Siyon ca ki maga,

ye ki sanngazoye pe jiri!

¹⁴ Ye mbogo nga ki ca ki maga ki wele,

ye wunluwo yinre tugbooro ti wele jenge,

jango ye kaga yee yee yo setirige piile mbele pe yaa ka yiri pungo na pe kan;

¹⁵ fo Yennele lo li yen we Yennele sanga pyew fo tetete;

lo li yaa la we yee sinni fo sa gboun kunwo pi na.

49

Senwee wi ka ku,

wila kari yaraga ka kpe ni

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo. Kore pinambiile pe Yennele gbogoyurugo.

² Yoro tara woolo ye ni fuun yee wogo nga ki logo,

† 48:8 48:8: *Tarisisi ca tonmokooro tugbooro*, ko koru wo yen tonmokooro nda ti maa kee lege.

dunruya woolo ye ni fuun ye
nunḡbolo jan ye logo,

³ yoro lepigile naa legboolo pe ni,
penjagboro fenne naa fyonwo
fenne pe ni.

⁴ Mi yaa kajenme senre yo wa na
yon,

katugu tijinliwe senre ti yen wa na
kotogo na.

⁵ Mi ma nunḡbolo jan na
kajenmbele pe yomiyegele
ke nuru;

mi yaa la ke koro wi yuun ngoni
gbongo ni.

⁶ Ali na tipege ka gbɔn na na,
na na winfenne paga na maga pe
kambasinnde ti ni sanga ḡa
ni,

yingi na mbe sila fyɛ pe yege?

⁷ Pe jigi wi yen pe yarijende to na,
pe maa pe ye gbogo pe pen-
jagboro legerɛ to kala na.

⁸ Ma si yala, lere wa kpe se ya
mboo lewee yenle wa go
sho,

nakoma mboo yera go shogo sara
wi kan Yenḡele li yeri.

⁹ Pe go shogo sara wi sonḡo ki
ḡban ma toro,
lere se ya mbege sara fyew.

¹⁰ Pe yen naga yaan ndɛɛ pe yaa
koro yinwege na suyi,
pe se ka ye wa fanga ki ni wi le?

¹¹ We yen naga yaan fo kajenje wi
ma ku,
lembige ko naa tijinliwe fu fo wi
ni pe ma ku,

pe ma kari ma pe yarijende ti yaga
pele yege kan.

¹² Pe maa ki sonri pe yinre ti yaa
koro wa sanga pyew,
pe censara ti yaa koro wa sanga
pyew fo tetete,
fo pe mere ti yaa tagataga pe tara
lara ti na.

¹³ Eɛn fo senwee mboo ta wa wi
ferewe pi ni, wila ki jen mbe
yo fo wi se mo,
wi yen paa yaayoro yen, nda ti ma
ku.

¹⁴ Mbele pe ma pe jigi wi taga pe
yeɛ na, pa pe kowo pi yaa
ka pye ma,

mbele pe maa jaa mbaa para paa
nuru pe yeri, pa pe kowo pi
yaa ka pye ma.

Wonmatigiwen laga.

¹⁵ Pe maa pe konri paa sim-
bangbelege yen na kee pe
ni wa kuulo tara,

kunwo po pi yen pe konrifo we.

Pinliwe yege ni, lesinmbele pe yaa
cen pe go na,

pe tiyonwo pi yaa ka ko saw,

kuulo tara to ti yen pe censaga ye.

¹⁶ Eɛn fo Yenḡele li yaa na go sho,
mbanla wo wa kuulo tara ti
ni,

ee, li yaa na sho.

Wonmatigiwen laga.

¹⁷ Na lere wa ka pye penjagboro
fo, kiga ka ma jatere wi piri
ma na,

na wi go woolo pe yarijende ti kaa
lege la kee yege, kiga ka ma
jatere wi piri ma na;

¹⁸ katugu na wiga ka ku, wi se ka
kari yaraga ka kpe ni,

wi yarijende ti se taga wi na wa
fanga ki ni.

¹⁹ Mboo ta yinwege na sanga ḡa
ni, wi mbe ya mbe yo fo wi
yen ferewe na,

katugu na dunruya wi ka tanla ma
na, leele pe maa ma sonni.

²⁰ Konaa ki ni fuun ni, wi yaa ka
ku mbe taga wa wi teleye pe
na wa pe karisaga,

poro mbele pe se ka songoro mbe
pan mbe yanwa pi yan naa
fyew.

²¹ Eɛn fo senwee mboo ta wa wi
ferewe pi ni, wila ki jen mbe
filige ki na,

fo wi yen paa yaayoro yen, nda ti
ma ku.

50

Yenñele li gbogolomɔ jembe

- 1 Asafu† Yenñele gbogoyurugo.
Yenñele na yawa pi ni fuun fo,
Yawe Yenñele le, li para.
Li tara woolo pe ni fuun pe yeri,
maga le wa yonlo yirisaga
fo ma saa gbɔn wa yonlo
tosaga ki na.
- 2 Wa Siyon ca, ko nga ki tiyonwo
pi yen ma pi yee yon fili,
Yenñele li li yee naga wa li
gbogowo yanwa pi ni.
- 3 Yawe Yenñele li yen na paan, li
se pyeri;
kason ki yen na yaraga pyew ki
sori wa li yege,
tifelingbogo ki yen na gbɔɔn mali
maga.
- 4 Yenñele li yen na naayeri wi
yinri wa go na,
konna na tara ti yinri ti pye serefo
mbe kiti kon li woolo pe na.
- 5 Li yo fo: «Yanla lesinmbele pe
gbogolo na yege sogowo,
poro mbele pe saraga wo na yeri
ma yon finliwe le na ni we.»
- 6 Naayeri wi yen naga yari fo
Yenñele li yen ma sin,
Yenñele lo jate, lo li yen kiti konfo
we.
- Wɔnmatigiwen laga.
- 7 «Na woolo, ye logo na yeri, senre
yen na yeri mbe yo ye kan;
Izirayeli woolo, mi yaa ye jeregi!
Muwi mi yen Yenñele, ye Yenñele
le.
- 8 Mi woro na ye jeregi ye saara
nda ye maa woo to kala na,
ye maa saara sogoworo woo na
yeri suyi.
- 9 Mi se napene sho mbe yiri wa ye
go ki ni,
mi se ka sikapene yigi mbe yiri wa
ye sikaala jasaala pe ni fun.
- 10 Katugu yan wongaala pe ni
fuun pe yen na woolo,

- yaayoro waga legere nda wa yan-
wira ti na, ti yen na woro.
- 11 Sannjere nda fuun ti yen wa
naayeri, miri jen,
yanyaara nda fuun ti yen wa yan,
ti yen na woro.
- 12 Ndee ki pye funjo yen na na, mi
se jen naga yo ye kan,
katugu dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti yen na
woro.
- 13 Naga yen ma, mi maa napene
kara kaa wi le?
Naga yen ma, mi maa sikapene
kasanwa woo wi le?
- 14 Nga kilan ndanla, ko yen fo ma
sharaga kan mi na Yenñele
na yeri paa saraga yen,
mi na Yenñele na yaara ti ni fuun
ti go na, yon fogolo ngele
ma le na yeri, ma ke ton ma
ke yon fili!
- 15 Kona ma jologo pilige ki na,
mala yeri mboon saga,
pa mi yaa ma sho, ma sila na
gbogo.»
- 16 Een fo Yenñele li yen naga yuun
lepee wi kan fo:
«Ki tonli wo yen se? Mboro na
ma maa na kondengenle
ke kara,
ma koro naga yuun wa ma yon ko
ni ma yo ma yon finliwe le
na ni.
- 17 Mbe sigi ta, na yerewe senre to
yen moɔ mben;
a ma je na senre ti na.
- 18 Na maga yoo yan, ma maa pye
ma pinleyenle,
jataala poro pe yen ma cenyeele
wele.
- 19 Senpere to ti yen wa ma yon ki
ni,
lefanlaga senre to ti maa yinrigi
wa ma yon.
- 20 Na maga sa cen pele ni, ma maa
ma sefo wi sanga;

† 50:1 50.1: Asafu wila pye yurukoolo to wo wa wunlunana Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 6.16-17,24; 25.1; 2 Kuro 35.15), ma taga nana na paa pye na yinri Hema wi ni (Yuuro 88.1); konna Yedutun ni (Yuuro 39.1).

ma maa ma nɔsepyɔ ɲa wi yen
nɔ yinne nunɠba ma ni wi
meɛ ki jogo.

21 Ko kapyere nda to maa piin, mi
si para ma ni,
ki pye ma, maa ki jate ndɛɛ mi yen
paa ma yen.

Ɛɛn fɔ koni, mi yaa ma jeregi,
mbɔɔn kolomɔ kapyere ti
tanli ti yɛɛ na ma yeɛ
sɔɔwɔ.»

22 «Yoro mbele ye yen na feɛ
mi ɲa Yenɲele na na, yanla
senre nda ti logo ye wali ti
na,
nakoma mi yaa ye kɔɔnɔ curo
curo curo, lere kpe se ya
mbe ye sho.

23 Lere ɲa wi ma sharaga kan na
yeri, ko ki yen saraga ɲga ki
maa na gbogo,
lere ɲa wi maa wi tangalomɔ pi
kɔɔsi, mi yaa ki naga wi na
fɔ mi ɲa Yenɲele mi yen wi
shofɔ.»

51

Yenɲele yenrewe

mbe kapere kala yagawa ja

1 Yurukɔɔɔ to wi sewe yurugo.
Davidi Yenɲele gbɔɔyurugo.

2 Naa Davidi wila sinle Uri jɔ
Batisheba wi ni, ko punɠo na, a
Yenɲele yon senre yofɔ Natan wi
si kari wa wi yeri ma saa para wi
ni ki kala li wogo na. A Davidi wi
sigi yenrege ɲga ki yenri†.

3 E, Yenɲele, na yinriwe ta ma
kagbaraga ko kala na;
ma yinriwe tawa gbɔɔ pi kala na,
na kambasinnde ti ko mari
wɔ wa.

4 Na woli mala kajɔɔɔ ki laga na
na pew,
mala kapege ki ko mala pye
fyɔngɔ fu.

5 Katugu na kambasinnde miri
jen;

mi yen nala kapere ti yaan na yeɛ
yege sɔɔwɔ sanga pyew.

6 Mboro nunɠba pe, mboro mi
kapege pye ma na,
ɲga ki yen tipege ma yeɛ na, ko
mi pye.

Ki kala na, tanga yen ma yeri,
na maga ɲga fuun kɔn mbe
tege na mege ni;

ma yen jeregisaga fu wa ma kiti
kongɔ ki ni na na†.

7 Wele, pɔnla se wa kambasinɲge
ki ni.

Maga le na nɔ wilan kugbɔ ki le,
mi yen wa kapege ki ni.

8 Ɛɛn fɔ ma maa ki jaa kaselege
mbe pye wa senwee wi ko-
togo na.

Ki yaga ma kajenme kan na yeri
wa na nawa pi ni fuun pi ni!

9 Na kapere ti laga na na yizɔpi†
were ni, pa mi yaa pye
fyɔngɔ fu.

Na woli pa mi yaa laga mbe filige
yege yege yege.

10 Ki yaga mbe nayinme naa
yɔɔrimɔ senre logo,
janɠo mi ɲa ma kaari, mbe
yɔɔrimɔ ta naa!

11 Maga kanla kapere ti wele,
na kambasinɲge ki ko maga wɔ
wa!

12 E, Yenɲele, kotogo kpoyi kan na
yeri,
jaterɛ jenne fonɲɔ le na ni, ɲa wi
yaa koro ma na!

13 Maga kanla wa lege mbanla lali
ma yeɛ ni!

Maga kɔɔn yinne na li yen kpoyi
li wɔ na ni!

14 Showɔ mba ma la sho ki
yɔɔrimɔ pi kan na yeri naa
fonɲɔ,

† 51:2 51:2: 2 Sami 11.1-12.15 † 51:6 51:6: Orɔmu 3.4 † 51:9 51:9: *Yizɔpi tipile lali. Kila pye pe mali were ta kɔn ma tɔnmɔ nakoma kasanwa mba pi ma yaraga nakoma lere pye fyɔngɔ fu pi yanragi yanragi ti ni.*

ma kajenje pyege jatere le wa na nawa!

15 Kona, mi yaa kaa leele mbele pe yiri ma je ma na pe nari ma kongolo ke ni,

pa kona kapere pyefenne pe yaa songoro mbe pan ma korogo.

16 E, Yennele, na shofa Yennele, na sho kasanwa mba mi wo ki kapege ki kee,

pa kona ma yen ma sin yege nga na, mi yaa laga yari nayinme ni!

17 Na Fo, na yon ki yenge, jango mbe ya mbaa ma sonni!

18 Saara ma ti yen moo ndanla mbe wo ma yeri,

nakoma mi jen na ta wo ma yeri; Saara sogoworo ma ti yen moo ndanla.

19 Saraga nga ki yen moo ndanla Yennele,

ko ki yen lere na wi kapege ki ye wi go na.

Lere na wi kapege ki ye wi go na, maa nawa pi tanga wi na,

Yennele, maa je ko fo wo na.

20 Wa ma kagbaraga pyege ki ni, kajenje pye Siyon ca ki kan;

ko nga ki yen Zheruzalemu ca ye, ma ti pege malaga sigembogo ki kan naa fonngo mbege maga!

21 Kona saara nda ti maa woo na yala kasinje ki ni ti yaa pye mboon ndanla,

to ti yen saara sogoworo to naa yarikanra nda pe ma sogo pew ti ni.

Kona pe yaa kaa napene woo saraga wa ma saraga wosaga ki na.

52

Yennele li yaa lere na

wi maa wi yee gbogo

na kapege piin wi tongo

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Davidi nagawa yurugo.

2 Wila ki yurugo ki ko, naa Edomu cenle woolo nana Dowegi wila kari ma saa ki yo Sawuli wi kan ma yo Davidi wila kari wa saraga wofa Ahimeleki wi yeri we†.

3 Mboro na fannga fo, yingi na, a ma nee ma yee gbogo ma kapege pyege ki kala na?

Ma si yala Yennele li kagbaraga ki yen wa fo sanga pyew.

4 Ma moo yon senre ti le na legbogo kagala gbegele mbe pye,

ma yon ki tanla paa yunnguluwo yen,

ma yen nambara fo.

5 Kapege koon ndanla ma we kajenje ki na, yagbogowo poon ndanla ma we kaselege ki na.

Wonmatigiwen laga.

6 Lere jogosenre to ti moo ndanla; mboro na ma maa lere fanla ma yon ki ni we.

7 Ki kala na, Yennele li yaa koon jogo mboon wo wa fo sanga pyew,

li yaa ma yigi mboon tile mboon wo wa ma paraga go ki ni,

li yaa koon kologi mboon wo laga leweele pe tara ti ni.

Wonmatigiwen laga.

8 Kona lesinmbele pe yaa kaga wogo ki yan mbaa fye, pe yaa kaa tege wi na, mbaa yuun fo:

9 Ki nana fannga fo na, yoo wele! Wo na wi sila Yennele li pye wi go sigefo.

Wila wi jigi wi taga wi penjagboro to na.

† 52:2 52.2: Ki laga nga ki yen na para nga Dowegi wila pye ko senre na. Wila Davidi wi fanla ma saraga wofa Ahimeleki wi gbo (1 Sami 21-22.1-23).

Wila pye naa yee jate fannnga fo
wi kapyere tijangara ti kala
na†.

¹⁰ Een fo mi wo na, mi yen paa
oliviye tige yen, nga ki fun
ma wexe ta wa Yennele li go
ki ni;

milan jigi wi taga Yennele li kag-
baraga ki na sanga pyew fo
tetete.

¹¹ Mi yaa loon sonni sanga pyew
nga ma pye ki kala na;
mi yaa na jigi wi taga ma na,
mbele pe taga ma na pe
yee sogowa,
katugu ma yen jenne.

53

*Leele mbele
pe woro na fye Yennele yee,
pe yaa ka ko yee nga na
(Yuuro 14)*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo,
pe maa ki koo na wegele† wiin.
Davidi nagawa yurugo.

² Lembige ki maga yo wa ki nawa
fo:

«Yennele woro wa.»

Pe pe yee jogo.

Pe yen na katijangara piin.

Kajenge pyefo kpe woro wa.

³ Ma Yennele li ta wa naayeri, lili
yee ki sogo na senwee piile
pe wele,

janjo mbege jen na kaa pye tijin-
liwe fo yen pe ni, na wi yen
na Yennele li lagajaa.

⁴ Pe ni fuun pe laga Yennele li na,
pe ni fuun pe pinle ma jogo.

Kajenge pyefo kpe woro pe ni, ali
nungba san†.

⁵ Yennele li yo fo:

«Naga yen ma, mbele fuun pe yen
na kapere ti piin, pee kala
jen wi le?

Pe yen nala woolo pe nii, paa yee
nga na pe ma kaa na suro
nii we.

Pe woro na yenri mi na Yennele
na yeri.»

⁶ Koonga fyere gboro yaa ka pe
yigi fo paa seri,
mbe sigi ta fyere kala woro wa;
ee, Yennele li yaa ka li woolo
pe juguye pe tongo mbe pe
kajeere ti jaraga lagapyew.
Fere yaa ka pe yigi, katugu
Yennele li je pe na.

⁷ Amba wi yaa yiri wa Siyon
ca mbe pan mbe Izirayeli
woolo pe sho, na lo ma?

Na Yennele liga ka li woolo pe
cenlomo pi kannga,
poro mbele Zhakabu setirige piile
pe yaa kaa yogori,
poro mbele Izirayeli woolo pe yaa
ka yin nayinme ni.

54

*Yennele yenrewe
loon sho juguye pe kee*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo,
nga pe maa koo na ngonni gboon.
Davidi nagawa yurugo.

² Naa Zifu ca woolo paa saa ki yo
wunlunana Sawuli wi kan ma yo
fo Davidi wi yen ma lara wa pe
yeri, a Davidi wi sigi yurugo ki ko
ma yo fo†:

³ E, Yennele, na sho ma mee ko
kala na,

na kiti kala li yee wo, ma tanga
kan na yeri ma yawa gboo
pi fannnga na!

⁴ E, Yennele, na yenrewe pi logo!

† 52:9 52:9: Nga ki yo fo: *Wila pye naa yee jate fannnga fo wi kapyere tijangara ti kala na*, Yennele senre seweele pele ni pege yonlogo ma yo fo: Naa wila pye penjagboro fo, wila pye naa yee jate fannnga fo. † 53:1 53:1: Nga ki yo fo, wegele ki senpyo wi woro ma filige Eburuye senre ti ni. † 53:4 53:2-4: Oromu 3.10-12 † 54:2 54:2: 1 Sami 23.15-28; 26.1

Nunḡbolo jan mala yon senre ti logo!

⁵ Katugu nambanmbala† pèle yiri na korogo, lewelimbele pèle yiri nala lagajaa mbanla gbo.

Ki leele pe woro na Yenḡele li jate. Wonmatigiwen laga.

⁶ Een fo, wele, Yenḡele lo li yen na sagafɔ we,

We Fɔ wo wi yen na keendagaserege ye.

⁷ Yenḡele sa ti jologo ki songoro ki to na juguye pe na!

Ma yen senre nunḡba yofɔ yege nga na, ki naga na na ma pe tongo ma pe wo wa!

⁸ Mi yaa ka saara wo ma yeri nandanwa ni.

Yawe Yenḡele, mi yaa loon mege ki sonni yuuro ni, katugu ma yen ma yon.

⁹ Mالا sho na jologo kagala ke ni fuun ke ni.

Koni mi yen naga yaan nayinme ni fo yawa ta na juguye pe na.

55

*Lere ḡa pòo java
wi Yenḡele yenrewe*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo, nga pe maa koo na ḡgoni gboon. Davidi nagawa yurugo.

² E, Yenḡele, nunḡbolo jan mala yenrewe pi logo, na mi kaa ma yenringbanga yenri sanga ḡa ni, maga ka ma yeɛ lara na na!

³ Logo na yeri mala yon sogo! Na jatere wi piri na na, na nandangawa pi kala na.

Mi yen na jeen,

⁴ na juguye pe senyoro ti kala na, konaa jologo nga lepeele pe yen na tari na na ki kala na.

Pe yen na tipege piin na na, pèle yiri na korogo nanḡbanwa ni.

⁵ Na sunndo wila koon na na, kunwo pi fyere tilan yigi.

⁶ Fyere gboro na yigi, a mila seri; sunndo kongɔ gbogo to na na.

⁷ Kona, a mi sho fo: «Ndεε ki pye mi kanwira ta paa jendetuwa woro yen, mi jen na yiri sire na mbe sa cen laga ka yege ni.

⁸ Pa kona mbe ja fe mbe kari fo lege,

mbe ja kari sa cen wa gbinri wi ni. Wonmatigiwen laga.

⁹ Mi jen na fyeele mbe sa larasaga lagaja,

mbe fyeele mbe lara tifelingbogo konaa tisaga tifelege ki na.»

¹⁰ E we Fɔ, na juguye pe yon senre ti gbon mari piri, ma ti pe yon ki yiri ki ye ki ye;

katugu lewelewe kapyere naa maara to mila yaan laga ca ki ni.

¹¹ Sonlo naa yembine ko kapyere to ti yen na piin wa ca ki malaga sigembogo ki go na, naga mari;

jologo naa tege ko ki yen laga ca ki ni.

¹² Legbogo ko ce ki yen na piin wa ca nawa pi ni;

wa katoro ti ni, lejologo kapyere naa nambara wo paa piin pe lewee yeenle pe na.

¹³ Ndεε ki pye na jugu wo wa wila na tegele, pa mbe ja ya mbege kun na yeɛ ni;

ndεε ki pye ḡa wilan panra wo wa wi yiri na korogo, pa mbe ja ya mbe lara wi na.

¹⁴ Een fo mboro wi, mboro ḡa mi naa mboro we yen ja, ma yen na wonlo konaa na pinleyenle.

¹⁵ Waa tanla fo na ḡgundo senre yuun we yeɛ kan;

† 54:5 54:5: Pele naga jate ma yo nambanmbala mbele pe senre ti yo laga ki laga nga ki ni, Zifu ca woolo poro la wele. Paa Davidi wi fanla.

kila pye mi naa mboro we ma
pinle janwa wi ni mbe kari
wa Yenñele li sherigo gbogo
ki ni.

16 Yenñele sa ti kunwo pilan
juguye pe fo pi to pe na,
pe tigi weele wa kuulo tara ti ni,
katugu tipewe po pi yen wa pe
yinre ti ni, po pi yen wa pe
kotoro na!

17 Mi wo na, Yenñele lo mi yen na
yinri lilan saga,
Yawe Yenñele li yaa na sho.

18 Pinliwe, naa yonlofugo
konaa yonlokogo, mi maa
yungbogoro senre yuun na
jeen,
een fo li nungbolo yen na magala
li na.

19 Malaga nga pe yiri ki ni na
korogo, li yaa na sho ki kee,
mbe yeyinnye kan na yeri;
katugu mbele pe yiri na korogo, pe
lege.

20 Yenñele li yaa na yenrewe pi
logo mbe pe go sogo,
lo na li yen wunluwo fo sanga
pyew.

Wonmatigiwen laga.
Pe se kannga fyew,
pe si woro na fye Yenñele li yage.

21 Na pinleyenle lee wi yiri wi
wenne pe korogo,
ma yon finliwe mba wila le pe ni
pi jogo.

22 Wi yon senre ti tanla ma we
senrege na,
een fo malaga ko ki yen wa wi
kotogo na.

Wi senre ti tanla ma cen pow ma
we sinme liwoo na,
een fo ti yen paa tokobi yen, na pe
kow mbe jogowo pye.

23 Ma jaterere legerere ti ni fuun ti le
Yawe Yenñele li kee, pa li
yaa ma togo;
li se yenle mbe lesinne wi yaga wi
to.

24 Mboro wo na, Yenñele, ma yaa
ti ki leele pe ku pe tigi wa
fanga ki ni.

Poron mbele pe yen legbolele naa
nambara fenne, pe se pe
yinwege ki walaga pye.

Een fo mi wo na, milan jigi wi taga
ma na.

56

*Milan jigi wi taga Yenñele li na,
mi woro na fye*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe
maa ki koo yurugo nga kolomo na,
pe maa ki yinri: «Tigboro nda wa
lege ti jendetuwa.» Davidi yurugo
yi, wila ki ko sanga na ni Filisiti
tara fenne paa pan maa yigi wa
Gati ca[†].

² E, Yenñele, na yinriwe ta, katugu
leele pe yen nala puro nala
tege;

pe yen na wiin na ni pilige pyew,
nala jolo.

³ Pilige pyew na juguye pe yen
nala puro nala tege,
pe yen ma lege, poro mbele paa
wiin na ni yee gbogowo ni.

⁴ Een fo fyere ti kanla yigi sanga
na ni,

pa mi mala jigi wi taga mboro na.

⁵ Mi yen na Yenñele li sonni li
senre ti kala na,
milan jigi wi taga Yenñele lo na,
mi woro na fye;

yingi senwee mbe ya pye na na?

⁶ Pilige pyew pe maa na jolo pe
senre ti ni,

kapege ko ce pe maa jate na ni.

⁷ Pe ma yon le na na,
pe maa na torosara ti korosi,
katugu paa jaa mbanla gbo.

⁸ Naga yen ma, pe mbe sho mbege
ta paa ki kambasinnde nda
ti piin le?

E, Yenñele, wa ma nangbanwa pi
ni, ki leele pe tongo!

[†] 56:1 56.1: 1 Sami 21.11-16

9 Måla yongolo kansara ti jen, sanga ña ni mîla pye na fee nala yee go jaa we, ta nawa tuun na yentunwo pi na suyi; naga yen ma, pi womo kala li woro ma yonlogo wa ma sewe wi ni wi le?

10 Na mi koon yeri pilige nga ni mala saga, ko pilige ko ni, na juguye pe yaa songoro punjo na. Migi jen fo mboro ña Yennele ma yen na ni.

11 Mi yen na Yennele li sonni li senre ti kala na, mi yen na Yawe Yennele li sonni li senre ti kala na.

12 Milan jigi wi taga Yennele li na, mi woro na fye, yingji senwee mbe ya pye na na?

13 E, Yennele, yon fogolo ngele mi kon ma yeri, mi yen na jaa mbe ke ton mbe ke yon fili, mi yaa ka nayinme saara wo ma yeri mboon shari,

14 katugu mala sho kunwo pi kee, ma ti mii kurugo mbe to, janjo mbaa tanri Yennele ma yege sogowo mbaa na yinwege ki piin wa yanwa pi ni.

57

Yennele yenrewe loon saga

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe maa ki koo yurugo nga kolomo na, pe maa ki yinri: «Maga kaga tongo.» Davidi yurugo yi, wila ki ko sanga ña ni wila fe wunlunana Sawuli wi yege ma saa lara wa waliwege ki ni†.

2 Na yinriwe ta, e Yennele, na yinriwe ta!

Katugu mboro milan yee karafa ma na.

Mi lara wa ma kanwira ti nogo, fo jologo sanga wi sa toro.

3 Mi yen na gbele na Yennele na yaara ti ni fuun ti go na li yinri,

Yennele na li ma kala li ni fuun li pye na kan mbeli yon fili we.

4 Mbeli ta wa naayeri, li yaa na sho, li yaa fere wa mbele pe yen nala jolo pe na.

Wonmatigiwen laga.

Yennele li yaa li kagbaraga konaa li yen senre nungba yofa yege nga na, ki pye mbege naga na na.

5 Mi yen jaraye sogowo, mi yen ma sinle lewelimbele sogowo;

pe ngangala ke yen pyomboo paa njaanra naa sandiga wanga yen.

Pe yonro ti yen ma pe paa shorina taan yen.

6 E, Yennele, ma gbeme po mba pi we naayeri wi ni fuun wi na, pi naga;

ki yaga ma gbogowo pi pye tara ti lagapyew ki ni!

7 Paa mere jan wa na yege mbe ta mbanla jan, na jatere wila piri na na fo jenge; paa titege kon wa na yege, een fo poro yere pe kaa to wa ki titege ki ni.

8 Na jatere wi yen ma cen na na, e Yennele, na jatere wi yen ma cen na na;

mi yaa yurugo sho, mi yaa yurugo sho mbe Yennele li son yarigbonro ni.

9 Na jatere, yen ma yiri!

Na juru naa na ngoni, ye yen ye yiri;

mi yaa keli mbe yen lalaaga ki yege, mbe leele pe yen.

† 57:1 57.1: Waliwege nga ki senre ti yo, ki mbe ya pye Adulamu ca waliwege koyi, 1 Sami 22.1-2; nakoma Eni Gedi ca waliwege koyi, 1 Sami 24.1-23.

10 We Fɔ, mi yaa ma sɔn tara woolo pe sɔgɔwɔ, mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn cengele ke sɔgɔwɔ;

11 katugu ma kagbaraga ki gbɔgɔ ma gbɔn fɔ wa yenjele na, ma yen senre nungba yofɔ yege nga na, ki yagara ma we kambaara ti na.

12 E, Yenjele, ma gbeme po mba pi we naayeri wi ni fuun wi na, pi naga; ki yaga ma gbɔgɔwɔ pi pye tara ti lagapyew ki ni!

58

Yenjele lo nungba li yen tara woolo pe kiti konfo

1 Yurukɔɔɔ to wi sewe yurugo. Pe maa ki koo yurugo nga kɔlɔmɔ na, pe maa ki yinri: «Maga kaga tɔngɔ.» Davidi yurugo.

2 Yoro fannga fenne wele, naga yen ma, lere mbe ya mboo jigi taga ye na kiti konkala ni oke?

Naga yen ma, ye kaa senwee piile pe kiti wi kɔɔn, ye maa kɔn kasinnye ni oke?

3 Ayoo, ye maga siligi na kambasinnye ki piin, lewelewe kapyere to ye yen na piin laga tara ti ni.

4 Lepee wi ma kombele li le, mbege le le wi sepilige ki na, yagboyoo wi maa yeɛ pungo mbege le le wi sepilige ki na.

5 Shɔnrɔ nda ti yen pe ni, ti pe paa wɔɔgɔ shɔnrɔ yen, pe yen paa merege yen, nga ki woro na nuru, nga kigi nungbogologo ke tɔn;

6 janngo ki ka ka ta mbe wɔɔrɔ yigifenne pe magala li logo, ali kajenme pyefɔ na wi jilige ma we, kiga ka ta mboo magala li logo†.

7 E Yenjele, ki lepeepe pe ngangala ke kaari wa pe yɔn,

Yawe Yenjele, poro mbele pe yen paa jara yirifɔnmbɔɔɔ yen, pe tugbilala pe kaari pe na.

8 Ki yaga pe kɔ pe wɔ wa paa yege nga na tɔnmɔ ma kaa fo ma kari we, na paga pe sandira ti wɔn, pe wangala ke ka ka yaraga ka yɔn!

9 Ki yaga pe pye paa ndɔngɔ yen, nga ki maa tanri na kee mbe sa koro wa mbe waga, pe pye paa pyɔ yen, na wi kugbɔ si le, a pɛ suu se, na wii sɔnɔ ki yan.

10 Sanni pe wuuro ti sa yiri ti pye yuguyugu, ti yen tipire o, nakoma ti waga o, ko yaa yala tifelinjolo li pan ma poro mbele lepeepe pe pe ma kari pe ni.

11 Lesinnye wi yaa yɔgɔri, katugu wi yaa kaga yan fɔ Yenjele li kayanga wɔ lepeepe pe ni; wi yaa kaa tɔɔrɔ ti jogo wa lepeepe pe kasanwa pi ni.

12 Kona, leele pe yaa kaa yuun fɔ: «Kaselege ko na, tɔnli yen lesinnye wi woo.

Kaselege ko na, Yenjele li yen wa, lo li yen na kiti wi kɔɔn laga dunruya wi ni.»

59

Yenjele, na sho na juguye pe keɛ

1 Yurukɔɔɔ to wi sewe yurugo. Pe maa ki koo yurugo nga kɔlɔmɔ

† 58:6 58.6: Mbele pe maa taluguya piin mbe ta mbaa wɔɔrɔ ti piin, paa yege nga na ki pe ndanla, ki laga nga ki yen na para ki leele poro senre na, ɛɛn fɔ ko kayi ki ma kaa wa nɔ maa gbo pe ni.

na, pe maa ki yinri: «Maga kaga tongo.» Davidi yurugo yi, wila ki ko sanga na ni wunlunana Sawuli wila leele torogo, a pe saa Davidi wi go ki maga, mbe ta mboo yigi mboo gbo†.

² E, Yennele, na sho na juguye pe kee,
mbele pe yiri na korogo, na go yirige mala sho pe kee!

³ Na sho kambasinnye pyefenne pe kee,
na sho legbolele pe kee!

⁴ Wele, pe saa lara nala singi mbanla gbo,
lewelimbele pe gbogolo mbe to na na;
ma sigi ta, Yawe Yennele, mi si kajogo kpe pye,
mi si kapege pye.

⁵ Mi si kapege kpe pye,
een fo pe yen na fee na pe yee
gbegeler mbe to na na.

Yen ma yiri, ma pan na korogo,
mala saga!

⁶ E, Yawe Yennele, mboro na Yennele na yawa pi ni fuun fo, Izirayeli woolo Yennele, yiri ma win cengele ke ni fuun ke ni,
maga ka ki javafenne naa ki lembasinmbele wa kpe yinriwe ta.

Wonmatigiwen laga.

⁷ Yonlokogo, pe ma songoro ma pan,
pe maa weli paa pyoonlo yen,
na ca ki mari na toro.

⁸ Wele, senpere to ti maa yinrigi wa pe yon,
pe yon senre ti maa sugulo paa shorinaye yen,
pe maa yuun fo: «Amba wi yen na we magala li nuru?»

⁹ Een fo mboro wo na, Yawe Yennele, ma yen na tege pe na?

Ma yen naga lakoo cengele ke ni fuun ke na.

¹⁰ Mboro na ma yen na fannga ye, mboro mi yen na wele,
katugu Yennele, mboro ma yen na go sigefo we.

¹¹ Yennele, lo na li yen na kagbaraga pyefo, li yaa pan na korogo mbanla saga,
li yaa ti mbaa na juguye pe tolo li wele nayinme ni.

¹² Maga ka pe gbo fonfon nga na, janngo cew na ma ta, na woolo paga ka fage wi na;
een fo ma yawa pi tege ma pe jaraga ma pe tongo,
konaa ma pe jaanri;
we fo, mboro ma yen we tuguron sigeyaraga na we go singi.

¹³ Senre nda ti maa yinrigi wa pe yon ki ni, ti yen kapege,
ki yaga pe yee gbogowo pi pye paa penen yen mbe pe yigi,
katugu dangga senre naa yagbogowo senre to pe maa yuun!

¹⁴ Wa ma nanngbanwa gboo pi ni, pe tongo,
pe tongo pe ko pe wo wa!
Janngo pege jen fo sa gbun wa dunruya wi kosaga, fo mboro Yennele, mboro ma yen wunluwo Zhakobu setirige piile† pe go na.

¹⁵ Yonlokogo pe ma songoro ma pan,
pe maa weli paa pyoonlo yen,
na ca ki mari na toro.

¹⁶ Pe maa yanri na toro na pe yaakara jaa,
na pee ka mbe tin, pe ma yembine li pye na kongori.

¹⁷ Mi wo na, mi yaa yurugo ko mboon fannga ki wogo yo,
pinliwe ni, mi yaa ma kagbaraga wogo ki yari.

† 59:1 59:1: 1 Sami 19.11-17 † 59:14 59:14: *Zhakobu setirige piile poro nungba poro pe yen Izirayeli woolo wele.*

Katugu ma yen paa na malaga sigeca yen,
joloḡo sanga ni, mi ma karafa ma na.

18 Mboro ḡa ma yen na fannḡa ye,
mi yaa yurugo kō mbōōn sōn,
katugu ma yen paa na malaga sigeca yen,
Yenḡele, ma yen kajenḡe pyefō na kan.

60

Yenḡele li mali woolo

pe yenrewe pi logo

1 Yurukōolo to wi sēwe yurugo, pe maa ki koo yurugo ḡa kolōmō na, pe maa ki yinri: «Serēya masho pōlo yarifyēenre wogo na.» Davidi yurugo.

2 Wila ki yurugo ki kō sanga ḡa ni, ko kila yala wila saa malaga ki gbōn Siri tara fenne mbele paa pye wa Mezopotami tara konaa wa Zoba tara pe ni. Ko puḡo na, wi malingbōōnlō togbōō Zhouabu wī si sōḡōrō ma pan ma Edōmu tara fenne malingbōōnlō waga ke ma yiri shyen (12 000) gbo pe ni wa Kō gbunlundēḡe ki ni†.

3 E, Yenḡele, mà we wa, mà ti a wē gbōn ma jaraga.

Mà nawa ḡgban we ni, ēen fō ki yaga ma yenle we na naa!

4 Mà tara ti yeḡe, ma ti a ti jēenri, ki yaga mari jēenrisara ti gbegele, katugu ti yen na tigile!

5 Woro mbele ma woolo, mà ti a kanḡbanga we ta,

a ki cēn ndēe mà we ḡgbanga ma duven ḡa wi maa yeḡe kanḡḡi wa kan we yeri wē wō.

6 Mbele paa fyē ma yeḡe, mà di-rapo kan pe yeri paa kacēn yen, mbe pe yeri,
janḡo paa fee pe sho pe juguye pe wangala ke yeri.

Wōnmatigiwēn laga.

7 We yōn sogo, ma we sho ma fannḡa kēē ki ni,
janḡo woro mbele we kala li yen mōō ndanla, we ta we sho†!

8 Yenḡele li para wa li cēsanga kpoyi ki ni, ma yo fō: «Mi yāa cew ta.

Mi yaa Sishemu ca ki yeēle,
mbe Sukoti gbunlundēḡe ki taanla mana ni mbege kōōnlō kōōnlō.

9 Galaadi tara ti yen na woro,
Manase tara ti yen na woro;

Efirayimu tara ti yen paa na tugurōn njala yen mala go ki tōn;

Zhuda tara to yen paa na wunluwō kanḡgala yen.

10 Mowabu tara to yen paa na woliyaraga yen, ḡa mi maa wunru wa ki ni,

Edōmu tara tegere ti yen na yeri, mi mala sawira ti wō mberi wa wa;

mi yen na cew tawa kōōnō waa Filisiti tara ti meḡe ni.»

11 Yenḡele, ambō wi yaa kari na ni wa ca ḡa pē malaga sigembogo kan maga maga ki ni?

Ambō wi yaa sanla torogo fō wa Edōmu tara?

12 Kaawō Yenḡele mboro ma mbe ya mbege pye, mboro ḡa màa we wa we.

E, Yenḡele, mboro ḡa ma sila pye na pinlele we malingbōōnlō pe ni mbaa kee wa malaga.

13 Pan ma we saga, ma we sho we winfenne pe kēe,

katugu senwee piile pe sagawa pi woro yaraga ka!

14 Na Yenḡele li ka pye we ni, we yaa kagbōḡolo pye,

lo li yaa we winfenne pe tōḡo.

61

Mila jaa mbe koro

wa Yenjele li go ki ni suyi

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo, nga pe maa koo na ngoni gboon. Davidi Yenjele gbogoyurugo.

² E, Yenjele, na gbelege ki logo, nungbolo jan mala yenrege ki logo!

³ Mbanla ta wa tara ti kosaga ki na, mi yen na gbele noo yinri,

katugu na jigi wi kon na na.

Walaga nga ki yen ma yagara ma pye mi se ya gbɔn ki na, na luguro wa ki na, maa wele na na;

⁴ katugu mboro ma yen na larasaga ye, ma yen paa malaga sigesanngazo yen mbanla sho na juguye pe yeri!

⁵ Mila jaa mbe koro wa ma go ki ni fo sanga pyew, mbanla yee lara wa ma kanwira ti noo.

Wonmatigiwen laga.

⁶ Katugu Yenjele, yon fogolo ngele mi le ma yeri kagala ngele fuun na, ma ke pye ma ke yon fili;

mbele pe maa fyɛ ma yegɛ, korogo nga ma tegɛ pe kan, ma yaa ki kan na yeri.

⁷ Ki yaga ma ka taga wunlunana wi yinwege piliye yi na, wi yinwetɔnlogo ta fo jenge!

⁸ Ki yaga wi koro wa wunluwo pi na mboro na Yenjele ma yegɛ soɔwoɔ fo sanga pyew!

Ma ti ma kagbaraga konaa ma yen sinje yegɛ nga na tila wi korosi!

⁹ Pa kona mi yaa la yuuro koo mbaa ma sonni sanga pyew, yon fogolo ngele mi kon na yeri, mi yaa la ke tonni mbaa ke yon fili pilige pyew.

† 62:1 62.1: Yuuro 39.1

62

Le Yenjele li tanla,

mbe ya pye yeyinnye na

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo, mbe yala Yedutun† wi yurugo kolomo pi ni. Davidi Yenjele gbogoyurugo.

² Pa mi ma yeyinnye ta le Yenjele lo nungba tanla, mi maa showo pi taa lo nungba yeri.

³ Lo nungba li yen walaga nala go singi naa na shofɔ, li yen paa na malaga sigeca yen, yaraga ko ka kpe sanla kan mbe to.

⁴ Ye yaa koro mbaa gbogolo mbe to lere na fo sa gbɔn wagati wiwiin?

Ye maa wi jaa mboo gbo, paa yegɛ nga na mbogo nga ki yeri pe ma gbogolo ki na mbege jan we,

nakoma paa yegɛ nga na lere ma jasa mbogo nga ki jogo ki jan we.

⁵ Ye ma yon wa nungba mbe ki lerefo wi jan mboo laga wa wi censagbogo ki na, yagbogolo koro ke yen ma pe ndanla.

Pe maa duwaw piin wa pe yon ko ni, een fo wa pe nawa po ni, pe maa na dangi.

Wonmatigiwen laga.

⁶ Pa mi yaa yeyinnye ta le Yenjele lo nungba tanla, katugu lo li yaa jigi tagasaga kan na yeri.

⁷ Lo nungba li yen walaga nala go singi naa na shofɔ, li yen paa na malaga sigeca yen, yaraga ka kpe sanla kan mbe to.

⁸ Pa na showo po naa na gbogowo pi ni, ti maa yinrigi wa Yenjele li yeri;

Yenñele lo li yen walaga nga ki
yen fannga ni nala go singi
konaa na larasaga.

⁹ Yoro senwee piile wele, ye ye jigi
wi taga li na sanga pyew;
yaa ye nawa kagala ke yege yuun,
yaa ke tanli li yege sogowa;
katugu Yenñele lo li yen we
larasaga ye.

Wonmatigiwen laga.

¹⁰ Ee, senwee piile pe ma toro paa
tifelege yen,
senwee pe woro yaraga ka ndee
yagboyoolo.

Ali na ma ka pe ni fuun pe pinle
mbe pe taga culo na,
pe ni fuun pe yaa tifaga mbe we
tifelege ki na.

¹¹ Yaga ka ye jigi wi taga lewelewe
kapyere ti na,
yaga ka ye jigi wi taga yaara nda
ye sho fannga na ti na.
Na ye yarijende ti kaa lege la kee
yege,
yaga ka ye jigi wi taga ti na.

¹² Yenñele li keli ma para ki
konjbannga na,
ma nuru na para ki shyen wogo
na maga ngban, a migi
logo;

li yo fo: «Mi ña Yenñele, muwi mi
yen yawa pi ni fuun fo we.»

¹³ We Fo, mboro ma yen fun kag-
baraga fo we;
katugu ma yaa ka senwee nungba
nungba pyew wi sara mbe
yala wi kapyegele ke ni†.

63

*Yenñele, ma kagbaraga ki tawa
pi mborro yaraga pyew ki na*

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo.
Wila ki ko sanga ña ni, wila pye
wa Zhuda tara gbinri wi ni†.

² E, Yenñele, mboro ma yen na
Yenñele le,

mi yen noco lagajaa, ma la ki yen
na na paa tonmo wogo yen;
na wire ti lombondo ti yen na tile
noco lagajaa

paa yege nga na tara nda ti waga
ma jeenri, ma pye tonmo
woro ti ni, tonmo kala li ma
pye ti na we.

³ Ki kala na, mbanla ta wa ma laga
kpoyi ki ni, mi yen noco wele
jenge,

mbe ta mborro yawa po naa ma
gbogowo pi yan.

⁴ Katugu ma kagbaraga ki tawa pi
mborro yinwege ki na,
ki kala na, mi yaa la yuuro koo
mbaa ma sonni.

⁵ Ki pye ma, mi yaa loon shari na
yinwege piliye yi ni fuun ni,
mi yaa lanla keyen yi yinrigi wa
naayeri ma mege ni mbaa
ma yenri.

⁶ Ki yaa na yenle ti, paa yege
nga na lere ma kaa yaakara
tanra ka, nda ti yen yanlaga
naa sombe ni;
mi yaa kaa ma sonni yogorimo
gbo ni.

⁷ Na mi ka pye wa na sinlesaga, na
jatere wi ma tigi ma na,
mi ma koro na jatere piin ma
wogo ki na yembine li ni
fuun ni,

⁸ katugu mboro ma yen na sagafu
we.
Mbanla ta larasaga wa ma kan-
wira ti nogo, mi yen na
jorogi nayinme ni.

⁹ Mi mara ma na na kotogo ki ni
fuun ni,
ma kalige kee ki yen mala togo.

¹⁰ Een fo, mbele paa ki jaa mbanla
gbo,
ki yaga pe tigi wa tara ti nogo, wa
ti latijugo ki ni!

¹¹ Ki yaga pe pe gbo tokobi ni,
pe pye dabaala pe yaakara!

† 62:13 62:13: Zhobu 34.11; Zhere 17.10; Mati 16.27; Oromu 2.6; Naga 2.23 † 63:1 63.1: 1 Sami 23.14

12 Eɛn fɔ wunlunana wi yaa
yɔgɔrimɔ ta Yɛnnɛle li kala
na;
lere o lere wi ma wugu Yɛnnɛle
li mɛge ki na, wo yaa ka
gbɔgɔwɔ ta,
katugu yagboyoolo pe yɔn ki yaa
ka tɔn pe na.

64

*Yɛnnɛle li yaa ka jɔlɔgɔ wa
senpere yofenne pe na*

1 Yurukɔɔɔ to wi sɛwɛ yurugo.
Davidi Yɛnnɛle gbɔgɔyurugo.

2 E, Yɛnnɛle, mila jɛɛn na gbelege
ɲga gbele, ki logo;

na go sho na juguye pe yeri, poro
mbele mila fyɛ pe yɛge we!

3 Na sho lepeepe pe yɔn lemɛ pi na,
konaa mala sho kapege pyefenne
pe du lemɛ pi na!

4 Pe yɔnrɔ ti tanla paa tokobi yen
ɲa pɛ yɔ;

pe senrɛ ti pe na sugulo, paa wan-
gala yen ngele pɛ gbɛgele.

5 Pe ma lara mbe lere ɲa wi yen
jerɛgisaga fu wi wɔn ke ni;
pe ma fo maa wɔn, pe yere na fyɛ.

6 Pe maa fanɲga nii pe yɛɛ ni
kapege pyewe pi na,

pe maa para pɛnɲele ngele pe yaa
sa le larawa ke wogo na,

pe maa yuun fɔ: «Lere kpɛ se kala
la jɛn wa ki wogo ki ni.»

7 Kapege ko pe maa jate mbe pye,
pe ma yo fɔ: «We yɔn lemɛ pi
gbɛgele ma yala dɛ!»

Kaselege kona, senwee wi nawa
kagala naa kagala ngele ke
yen wa wi kotogo na, ke
yen paa wetijugo yen, ɲga
ki tijuguwo pi se jɛn.

8 Eɛn fɔ, Yɛnnɛle li yaa pe wɔn
wangala ni,

ke yaa pe ta, mbe pe fo, mbe pe
jaanri.

9 Pe yɛɛra yɔn senrɛ to ti yaa pe
yigi mbe pe jan,

lere o lere ka pe yan, wi yaa la go
fingi mbaa tɛge pe na.

10 Lere pyew wi yaa ka fyɛ,
pe yaa kaa Yɛnnɛle li kapyegele ke
yɛge yuun,

mbe kagala ngele li pye ke kɔrɔ
jɛn.

11 Lesinmbele pe yaa kaa yɔgɔri
Yawe Yɛnnɛle li kapyege ki
kala na,

mbe pe yɛɛ karafa li na;
leele mbele fuun pe nawa pi yen

ma filige pe na, pe yaa kaa
yɔgɔri ki kala na.

65

*Yɛnnɛle li daga waa li sɔnni
yarijendɛ nda li yen na kaan
we yeri ti kala na*

1 Yurukɔɔɔ to wi sɛwɛ yurugo.
Davidi Yɛnnɛle gbɔgɔyurugo. Yu-
rugo.

2 E, Yɛnnɛle, ma daga paa ma
sɔnni wa Siyɔn ca,

leele pɛ yɔn fɔgɔɔ ngele kɔn ma
yeri, pe yaa ka ke yɔn fli.

3 Mboro ɲa ma maa yenrɛwe pi
nuru,

leele pe ni fuun pe yaa la paan ma
kɔrɔgɔ mbaa ma gbogo.

4 We kajɔgɔrɔ ti go kala li we we
na,

ɛɛn fɔ mboro mbe ya mbe we
kapere ti kala yaga we na.

5 Yɛnnɛle, lere ɲa ma ma wɔ,
mboo fulo ma yɛɛ tanla,

mbe ti wi koro wi cɛn wa ma go ki
ni, fɛrɛwe yen ki fɔ wi woo!

Yaritiyɔnrɔ nda ti yen wa ma go
ki ni, ki yen ma we ndanla

waa ti tanwa pi nii,
ma sherigo gbɔgɔkpoyi ki tanwa
we.

6 We shɔfɔ Yɛnnɛle, ki yaga ma
kafɔnɲgɔɔ pye ma we yɔn
sogo, wa ma kasinɲge ki ni,

leele pe ni fuun pe jigi wi yen ma
na, mbe sa gbɔn fɔ wa tara

ti kɔsaga ki na,

fɔ sa gbɔn wa kɔgoje wi kɔsaga ki
na!

7 Yennɛle lo li yanwira ti tenge li
fannɔga ki ni,
yawa yen li ni.
8 Li ma kɔgɔjeye pe tinme pi
yerege,
mbe kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi tinme pi
yerege,
mbe cɛngɛle ke tinme gbɔɔ pi
yerege.
9 Leele mbele pe yen ma cɛn fɔ wa
dunruya wi kɔsaga ki na,
ma kafɔnnɔɔlɔ ke yen na pe
sunndo wi kɔɔn pe na,
ma ma ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo
naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ woolo
pe ma yin nayinme ni.
10 Ma maa jatere piin tara ti wogo
na, na tisaga kaan ti yeri;
ma ma tara ti pye ti ma tanla;
Yennɛle ma mɔɔ lafogo ki yin
tɔnmɔ pi ni;
ma maa yarihire ti yɔngɔ sɛnwɛele
pe kan,
katugu maa tara ti gbɛgele ko kala
na.
11 Ma ma kɛɛre ti sɔnyɔ yi suguru
tɔnmɔ ni jɛngɛ,
mbe ti kanimboro ti ma pe ma yɔn
yala;
ma ma ti tisara ti ma tara ti pe
pugɔ,
ma ma fannɔga kan yariलगुरो ti
yeri ti ma fi.
12 Ma yarijɛnde ti kala na, ma ma
ti yeɛ li lombɔnɔ li ma kɔ
tanga,
maga toro laga o laga, ko yaara to
ma yɔn.
13 Naniwe mba wa gbinri wi ni, pi
maa yɔngɔ na kee yege,
yɔgɔrimɔ gbeere yen na yin-
rigi wa tinndiye pe na la-
gapyew.
14 Simbaala naa sikaala pɛ naniwe
pi yin lagapyew,
kɛɛre nda wa gbunlunderɛ ti ni ti
yin yarihire ti ni,
ti ni fuun ti yen na yɔgɔri na
yuuro koo paa sɛnwee yen.

66

Ye we shɔfɔ Yennɛle li sɔn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sewɛ yurugo.
Yurugo. Yennɛle gbɔgɔyurugo.
Yaa Yennɛle li sɔnni yɔgɔrimɔ
gbɔɔ ni, yoro dunruya
woolo wele!
2 Yaa yuuro koo yaa li mɛge ki
gbɔgɔwɔ pi yari,
yaa li sɔnni yaa li gbogo!
3 Yege yo Yennɛle li kan fɔ:
«Ma kapyegele ke yen fyɛre
gbɔrɔ ni,
ma yawa gbɔɔ pi kala na,
ma juguye pe yen na
kannguro kanni ma yege
sɔgɔwɔ.
4 Dunruya woolo pe ni fuun pe
yen na fɔli ma yege sɔgɔwɔ
nɔɔ gbogo,
na yuuro koo nɔɔ gbogo,
na yuuro koo nɔɔ mɛge ki gbogo.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Ye pan ye Yennɛle li kapyegele ke
wele,
kagala ngele li yen na piin sɛnwee
piile pe kan ke yen fannɔga
ni!
6 Li kɔgɔje wi waga ma tawara
yirige,
ma ti a leele pɛ tanga tɔrɔ na
maa kɔn ma yiri.
Ki kala na, we yen na yɔgɔri li
kapyegele ke kala na†.
7 Li yen tegere ti na yaraga pyew
ki go na fɔ sanga pyew, li
yawa pi fannɔga na;
li yege yen cɛngɛle ke na, na ke
kɔrɔsi,
janɔ mbele pɛ yiri ma je, paga ka
pe ye yirige.
Wɔnmatigiwɛn laga.
8 Yoro cɛngɛle woolo, yaa Yawe
Yennɛle li shari!
Ye ye maganɔala ke yirige yaa li
sɔnni!
9 Lo fannɔga na we yen yinwege
na,
lii yere ki na we to.

† 66:6 66.6: ɛki 14.21-22; Zhouz 3.14-17

10 E, Yennɛle, mà we wa ma wele,
mà we wa ma wele, paa yege nga
na pe ma warifuwe wa mbe
wele kason mboo pye kpoyi.

11 Mà we le mɛɛ ni,
mà jologo gbogo wa we na.

12 Mà ti we juguye pè pe shonye
pe fe ma lugu we yinre ti na
ma toro;

a wè jolo ndɛɛ wè kason naa
tonmo kon ma yiri,

ɛɛn fo mà wè tile ma we wo wa
ki kagala ke ni ma we kan
wogosaga ni.

13 Mi yaa kari wa ma sherigo
gbogo ki ni mbe sa saara
sogoworo wo ma yeri,

mi yaa yon fogolo ngele mila kon
ma yeri ke ton.

14 Ki yon fogolo koro wele mila
kon na yon senre ti ni,
sanga nga ni mila pye na jolo we.

15 Mi yaa yaayoro nda ti toro ta wo
ma yeri saara sogoworo,

naa simbapene konaa wusuna
nuwo taan saara ni;

mi yaa napene konaa sikapene wo
ma yeri saraga.

Wɔnmatigiwen laga.

16 Yoro mbele fuun ye maa fye
Yennɛle li yege, ye pan ye
logo,

nga Yennɛle li pye na kan, mi yaa
ki yege yo ye kan!

17 Mi gbele mali yeri lilan saga,
a mi ya mali son wa na yon.

18 Ndɛɛ ki pye mi kapege yaga wa
na nawa,

Yawe Yennɛle li se jen na logo na
yeri.

19 ɛɛn fo, ye wele, Yawe Yennɛle li
logo na yeri,

li nungbolo jan mala yenrewe pi
logo.

20 Sonmo yen Yennɛle li woo,
katugu lii je na yenrewe pi na;

lii si je mbeli kagbaraga ki pye na
kan!

67

*Cengele ke ni fuun kaa Yennɛle
li sonni*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo,
nga pe maa koo na ngoni gbɔɔn.
Yennɛle gbogoyurugo. Yurugo.

2 Yennɛle sa we yinriwe ta, li
duwaw we na!
Laa we wele kajenge ni!

Wɔnmatigiwen laga.

3 Janjo laga tara na, leele pɔɔn
kapyege ki jen,

cengele ke ni fuun kege jen fo
mboro ma yen shofa we!

4 E, Yennɛle, ki yaga cengele kaa
ma sonni!

Ki yaga cengele ke ni fuun kaa ma
sonni!

5 Tara woolo paa yogori paa nay-
inme yuuro koo;

katugu ma maa kiti wi kon
cengele ke na kasinje ni.

Ma maa tara woolo pe yege sinni
laga tara na.

Wɔnmatigiwen laga.

6 E, Yennɛle, ki yaga cengele kaa
ma sonni!

Ki yaga cengele ke ni fuun kaa ma
sonni!

7 Tara na yarilire ti maa yongo.

Yennɛle, we Yennɛle, ma maa
duwaw we na.

8 Ee, Yennɛle sa duwaw we na!

Leele pe ni fuun paa fye li yege
fo sa gbɔn wa dunruya wi
kosaga ki na!

68

*Mbe yurugo ko
mbe Yennɛle na cew tafa li son*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Davidi Yennɛle gbogoyurugo. Yu-
rugo.

2 Yennɛle li yiri, a li juguye pè
gbɔn ma jaraga,

mbele pèli panra, pè fe li yege.

3 Yege nga na wirige ki ma jaraga
ma ko saw, pa li ma pe
jaraga pe ma ko ma;

yege nga na kasɔn ma sɛnrɪnguro
yan,

pa lepeepe pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ
wa Yɛnɲɛle li yege sɔgɔwɔ
ma.

⁴ Ɛɛn fɔ, lesinmbele pe yaa kaa
yɔgɔri,

pe yaa kaa nayinmɛ nii jɛnɲɛ
Yɛnɲɛle li yege sɔgɔwɔ,

pe yaa ka yin nayinmɛ ni fɔ jɛnɲɛ.

⁵ Yaa yuuro koo Yɛnɲɛle li kan,
yaa Yɛnɲɛle gbɔgɔyuuro
koo, yeli mege ki gbɔgɔ;

yeli fili yeli gbɔgɔ, lo na li ma kam-
baara ti pye paa li malaga
gbɔnwoto ro yɛn na paan ti
na!

Li mege koyi nga Yawe Yɛnɲɛle,
yaa yɔgɔri li yege sɔgɔwɔ!

⁶ Lo li yɛn pijiriwele pe to
we, kɔnaa li ma yere
nanɲunjaala pe ni kiti
kɔngɔ na.

Yɛnɲɛle pa li yɛn ma, mbeli ta wa
li cɛnsaga kpoyi ki ni.

⁷ Leele mbele pɛ koro pe nɲngba
nɲngba, Yɛnɲɛle li pe pye
leele fɛnnɛ,

lo li ma kasopiile pe yirige, mbe
pe yaga yɛyinɲɛ na, mbe
nayinmɛ kan pe yeri.

Ɛɛn fɔ mbele pɛ yiri ma je li na,
poro pe yaa ka cɛn wa tara
lara nda ti waga ti ni.

⁸ E, Yɛnɲɛle, naa maa yiri ma keli
ma woolo pe yege sanga ɲa
ni,

naa maa kari wa gbinri wi ni
sanga ɲa ni,

Wɔnmatigiwen laga

⁹ tara tila yege, a naayeri wɔ tisaga
ki yaga ki pan;

ko la pye Yɛnɲɛle li yege sɔgɔwɔ,
Yɛnɲɛle na lili yɛɛ naga wa
Sinayi yanwiga ki na we;

ko la pye Yɛnɲɛle li yege sɔgɔwɔ,
Izirayeli woolo Yɛnɲɛle le†.

¹⁰ E, Yɛnɲɛle, maa tisagbaraga ki
kan we yeri jɛnɲɛ,

ma tara tila waga, a maa yinmɛ
tirige ti na.

¹¹ Pa ma woolo pɛ cɛn wa ki laga
ki na.

E, Yɛnɲɛle, ma kajɛnɲɛ ki kala na,
maga laga ki gbɛgele mbele
pe yɛn tege na pe kan.

¹² We Fɔ wɔ para,

jɛle mbele ki sentanra ti
yarifennɛ, pɛ pan ma pye
janwa gbɔlɔ.

¹³ Juguye pe malingbɔɔnlo
ɲgbeleye naa pe wunlum-
bolo pe yɛn na fee, pe
yɔngɔlɔ kɛ wege;

jɛle mbele pɛ koro wa yinɛ ti
ni, pe yɛn na juguye pe kɛɛ
yaara ti yɛle pe yɛɛ na.

¹⁴ Ali ye ni, yoro mbele yɛ koro
ma sinle wa simbanɲbondo
ti sɔgɔwɔ,

jɛndɛtuwaye yanlele yɛn wa,
mbele pɛ warifuwe wo pe
kanwira ti na mari tɔn,
ma tɛ piiri wo pe kanwira sire ti
na mari tɔn†.

¹⁵ Sanga ɲa ni Yɛnɲɛle na yawa pi
ni fuun fɔ laa wunlumbolo
pe gbɔn ma pe jaraga,

kila cɛn ndɛɛ fɔngɔ kila wuun
wa Zalimɔ yanwiga ki na.

¹⁶ Yɛnɲɛle li yanwiga ye, Bazan
tara yanwiga ye,

yanwiga nga ki yinɛ ti yɛn ma
leɲɛ, Basan tara yanwiga ye.

¹⁷ Yɛnɲɛle li yanwiga nga wɔ
mbege pye li cɛnsaga,

yinɲi na yoro yanwira nda ye
yinɛ ti yɛn ma leɲɛ, ki si
yɛnɲaga yirige ye ni?

† 68:9 68:9: Ɛki 19.18 † 68:14 68:14: Ki jɛndɛtuwaye yanlele pe mbe ya pye Izirayeli woolo pe juguye pe kɛɛ yaara nda pɛ sho pe yeri to ta. Ki yaa pye ndɛɛ ki laga ɲa ki yɛn na para malaga ka sɛnɛ na, ɲa Yɛnɲɛle laa cɛw kan li woolo pe yeri pe juguye pe na, a jɛle pɛ juguye pe kɛɛ yaara ti yɛle pe yɛɛ na. Ki malaga ki sɛnɛ ti woro ma yɔnlogɔ wa Bibulu wi ni.

Yawe Yennεε li yaa ki pye li
censaga fɔ sanga pyew.

18 Yennεε li malaga gbɔnwotoroye
pe yen wagaye yɔn lεgere,
pe yen wagaye yɔn lεgere lεgere.

Yawe Yennεε li pan pe ni, ma yiri
wa Sinayi yanwiga ki na,
ma ye wa li lajenge kpoyi ki
ni.

19 M̄a lugu ma kari wa naayeri,
m̄a pele yigi kasopiile ma kari pe
ni.

M̄a yarikanra sho leele pe yeri, ali
leele mbele p̄e yiri ma je pe
yeri†;

jango mboro na Yawe Yennεε,
ma ki Siyon yanwiga ki pye
ma censaga.

20 Ki daga waa Yawe Yennεε li
shari pilige pyew!

Lo li yen ma yere we go kala li ni,
we shɔfɔ Yennεε loli.

Wɔnmatigiwen laga.

21 Ko Yennεε lo li yen we Yennεε,
na we shoo;

Yawe Yennεε, we Fɔ we, pyelomɔ
yen wi yeri mbe we sho
kunwɔ pi kεε.

22 Eɛn fɔ Yennεε li yaa kali juguye
pe yinre ti yaari;

mbele p̄e koro na kapere ti piin na
kee yεge, li yaa ka p̄e yinre
ti yaari mbe pinle pe yinzire
ti ni.

23 We Fɔ wi yo fɔ: «Mi yaa songoro
mbe pan ye juguye pe ni,
mbe yiri wa Bazan yanwiga
ki na;

mi yaa songoro mbe pan pe ni,
mbe yiri fɔ wa kɔgoje wi
nɔgo;

24 jango ye ye tɔoro ti jogo wa pe
kasanwa pi ni,

ye pyɔɔnɔ pe pe tasaga ta wa
ye juguye pe kasanwa pi ni
poo laala.»

25 E, Yennεε, p̄ɔɔn cew tawa tan-
gala li yan ma woolo pe ni,
ma tangala lomɔ p̄oo yan ma ye
wa laga kpoyi ki ni, mboro
na na Yennεε naa na wun-
luwɔ.

26 Yurukɔɔɔ poro p̄aa keli yεge, a
yarigbɔnrɔ fenne p̄e si taga
pe na;

sumborombiile poro la pye wa
nandogomɔ na pimbigile
gbɔɔn.

27 Yaa Yennεε li shari wa janwa
wi gbogolosara ti ni!

Yaa Yawe Yennεε li shari, yoro
mbele ȳe yiri wa Izirayeli
setirige ki ni.

28 Benzhamε na wi yen pe pe ni
fuun jɔnɔ, wi cɛnle woolo
poro pe yen konjbanmbala
wele;

a Zhuda cɛnle woolo teelee p̄e si
taga, naa pe malingbɔɔnɔ
ngbelege ki ni,

naa Zabalɔn cɛnle woolo teelee
pe ni konaa Nefitali cɛnle
woolo teelee pe ni.

29 Ma Yennεε ligi konɔ kan ma yo
ma fannga ta†.

E, Yennεε nga m̄a pye we kan,
yeresaga kan ki yeri!

30 Mbɔɔn ta wa ma sherigo
gbɔgo ki ni, ko nga ki yiri
Zheruzalemu ca ki go na,
wunlumbolo pe yaa kaa paan
yarikanra ni wa ma kan.

31 Senngbanra yo Ezhipiti tara ti
na, to nda ti yen paa wojɔn
yen wa gbagara wi sɔgoɔ;
senngbanra yo cengele ke na,
koro ngele ke yen paa

† 68:19 68:19: Efe 4.8 † 68:29 68:29: Nga ki yo fɔ: *Ma Yennεε ligi konɔ kan ma yo ma fannga ta*, wa Yennεε senre sewelele mbele pe yen Gireki senre ni konaa na pe yinri Siriyaki wi ni, ki yen ma yɔnɔgo ma yo fɔ: *E, Yennεε, ma yawa pi naga.*

napene ngebelege yen mbe
pinle ki napire ti ni.

Poro mbele pe ma pan na
kannguuro kanni na war-
ifuwe kaan ma yeri;
malaga ki yen ma cengele ngele
ndanla, ma ke puro ma ke
jaraga!

³² Legboolo† yiri wa Ezhipiti tara
na paan;

Etiyopi tara fenne pe pe keyen
yi yirige fyeege na wa
Yennele li yeri mbeli yenri.

³³ Dunruya wunluwo pyew yaa
yuuro koo Yawe Yennele li
kan;

yaa Yennele gbogoyuuro koo we
Fo wi kan.

Wonmatigiwen laga.

³⁴ Li lugu naayeri wi na paa shon
yen, naayeri na wi da maga
le wa fafafa;

ye wele, li yen nali magala li
yinrigi, li yen nali magala
na yawa wolo li yinrigi.

³⁵ Yege jen ye yo fo yawa pi yen
Yennele lo yeri,

li tegere ti yen Izirayeli woolo pe
go na,

li yawa pi yen naayeri wi la-
gapyew.

³⁶ E, Yennele, ma yen fyere ni,
mboon ta wa ma censaga
kpoyi ki ni!

Izirayeli woolo Yennele lo li ma
fannga naa yawa kan poro
mbele li woolo pe yeri.

Sonmo yen Yennele li woo!

69

Yennele lo li ma senwee wi sho

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe
maa ki koo yurugo nga kolomo
na, pe maa ki yinri «Masho
polo yarifyeenre.» Davidi Yennele
gbogoyurugo.

² E, Yennele na sho,

katugu tonmo pilan li ma gbom fo
wa na yologo.

³ Mi tigi wa fenrege ki ni fo wa
nogona,

mi si yeresaga ta na yee na.

Mi tigi wa tonmo pi latijugo ki ni,
tonmo mba pi yen na fuun pilan
li.

⁴ Mi yen na gbele na sagawa jaa,
fo a na magala li wo;

mi yen na Yennele li wele konon,
fo a na yengele ke saa te
welege ki na.

⁵ Leele mbele panla panra go fu pe
lege ma we na yinzire ti na,

mbele paa ki jaa mbanla gbo, pe
fannga ki gbogo;

pe yen na бага na na wi.

Mii yaraga nga le, pe ma yo mbe
ko yongon kan.

⁶ E, Yennele, mala kambajenme pi
jen,

na kajogoro ti woro ma lara ma
na.

⁷ We Fo, Yawe Yennele, mboro na
yawa pi ni fuun fo,

mbele pe pe jigi wi taga ma na,
maga ka ti pe fere sho na
kala na!

Izirayeli woolo Yennele,
mbele pe yen noo lagajaa, maga
ka ti pe fere sho na kala na!

⁸ Katugu mboro kala na, pe yen
nala tegele, migi kun na yee
ni;

mboro kala na, fere tilan go sogo.

⁹ Mi pye nambanna na sefenne pe
yeri,

mi pye cenle la yee woo na
nosepiile pe yee na.

¹⁰ Ma go ki yen mala ndanla ndan-
lawa mba ni, pi yen paa
kason yen nala sori wa na
kotogo na†;

mbele pe yen noo tegele, pe tegele
li to na na†.

¹¹ Mi mala yee tirige ma yenge le,

† 68:32 68:32: Nga ki yo fo legboolo, ki senre ti woro ma filige Eburuye senre ti ni. † 69:10 69:10: Zhan 2.17 † 69:10 69:10: Oromu 15.3

ko maga kan pe maa na tegele.

12 Na mi ka jatere piriwen yariporo le, pe mala mege ki le maga le yomiyele.

13 Mbele pe maa ceen wa ca ki mbogo yeyongo ki na, pe maa baro piin nala sanga, sinwocolo panla mege ki le yurugo.

14 Een fo Yawe Yennele, mboro mi yen na yenri; wagati na wo wi yala moco kagbaraga ki pye.

E, Yennele, ma kagbaraga ki gbogo, ki kala na, na yon sogo;

na sho mbe yala ma yen senre nungba yofa yega nga na ki ni!

15 Na tile mala wo wa fenrege ki ni, jango mi ka ka liwi wa ki ni naa,

na sho na panrafenne pe kee; na tile mala sho tonngboco pi yeri!

16 Maga ka ti tonmo mba pila fuun pi kari na ni, maga ka ti tonmo pi latijugo kilan li, maga ka ti fanga kilan yon ton.

17 Yawe Yennele, na yon sogo, katugu ma kagbaraga ki yen ma yon;

ma yinriwe tawa gboco pi kala na, ki yaga ma kannga ma yega wa na yeri mala saga!

18 Mi na ma tunmbyee, maga ka punjo wa na yeri!

Tege yen na na, ki yaga mala yon sogo fyaw!

19 Fulo na tanla mala go sho, pan mala sho na juguye pe kee!

20 Panla tifaga, ma fere ti wa na na konaa mala go sogo yega nga na, maga jen;

ma yega yen na winfenne pe ni fuun pe na.

21 Tegele na paa na tegele, lilan nawa pi tanga na na fo mala pye yana;

mila pye naga sonri ndee lere wa yaa na yinriwe ta, een fo lere sila na yinriwe ta;

mila pye naga sonri ndee lere wa yaa ta mbanla kotogo ki sogo na na, een fo lere sila ta.

22 Pe shonro le wa na yaakara ti ni,

wogo la pye na na, a panla kan duven tangara ni mbe wof.

23 Yennele sa ti pe liwen pi pye paa peneyen wa pe yega,

pe ferewe pi pye paa mere yen mbe pe yigi.

24 Pe yengele ke wo pe na binriw paga kaa yaan naa,

pe senngelle ke kurukuru pe na fo sanga pyew!

25 Ma ti nangbanwa gboco mbe pye ma ni pe ni,

ma nangbanwa ndorogo ki gbon pe na!

26 Ma ti pe censara ti jogo ti wo wa pew,

lere kpe ka ka cen wa pe paara yinre ti ni naa†!

27 Katugu mboro jate ma jogogo wa lere na na mako, pe maa wi jogogo ki seregi wi na naa;

lere na ma kee ki gbon wi na, wi jogogo ko senre pe maa yari na toro.

28 Pe kajogoro ti ni fuun ti taga pe go na,

maga ka pe yigi paa lesinmbele yen!

29 Pe mere ti gbo mari wo wa yinwege sewe wi ni,

maga kaa pe jate mbe pe pinle lesinmbele pe ni†.

30 Mi wo na, mi yen fyonwo fo na jolo,

e, Yennele, na sho mala yirige!

† 69:22 69.22: Ki senre nda tila yo Zhezu wi wogo na (Mati 27.48; Maki 15.36; Luki 23.36; Zhan 19.28-29). † 69:26 69.26: Kapye 1.20 † 69:29 69.29: Eki 32.32; Naga 3.5; 13.8; 17.8

31 Mi yaa la yuuro koo mbaa
Yenñele li sɔnni,
mi yaa la li gbogo mbaa li shari.

32 Paa ma sɔnni Yawe Yenñele, ko
yen mɔɔ ndanla ma we pe
nege wɔ ma yeri saraga ko
na;

konaa ma we napɔɔ ɲa wi
yenñele yiri ma pye yen-
joro ni wi na.

33 Leele mbele pè pe yee tirige, pe
yaa ki wogo ki yan mbaa
yogori;

yoro mbele ye yen na Yenñele
li lagajaa, Yenñele sa yin-
wetɔnlogɔ kan ye yeri!

34 Katugu Yawe Yenñele li maa
nuru fyɔnwɔ fenne pe yeri,
li woolo mbele kasopiile li se pe
tifaga.

35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti daga
mbaa li sɔnni,

kogɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun ti daga mbaa li sɔnni!

36 Katugu Yenñele li yaa Siyɔn ca
ki shɔ,

li yaa ti pe Zhuda tara cara ti kan
naa fɔnɲɔɔ,

li woolo pe yaa ka cɛn wa ti ni naa,
mberi pye pe woro.

37 Li tunmbyeele pe setirige piile
pe yaa ka ki tara ti ta pe
kɔrɔɔɔ,

li yen ma leele mbele ndanla, ti
yaa ka pye pe cɛnsaga.

70

*Yawe Yenñele,
pan mala saga fyaw
(Yuuro 40.14-18)*

1 Yurukɔɔɔ to wi sɛwe yurugo.
Davidi Yenñele gbogoyurugo.
Nandowo yurugo.

2 E, Yenñele na shɔ,
Yawe Yenñele, fyeele ma pan mala
saga!

3 Mbele paa ki jaa mbanla gbo,
Yenñele sa ti pe fere shɔ, pe
go ki sogo pe na!

Mbele paa ki jaa tipege mbanla ta,
Yenñele sa ti pe tifaga fɔ paa
songɔɔ punɲo na!

4 Mbele paa tege na na kiyakiya
kiyakiya,
paa songɔɔ punɲo na fere nda ti
pe yigi ti kala na!

5 Mbele fuun pe yen nɔɔ lagajaa,
poro mbe yin nayinme ni, paa
yogori ma kala na!

Mboro ɲa ma yen shɔfɔ, ma yen
ma mbele ndanla,
poro mbaa ki yuun suyi fɔ:
«Yenñele li gbogɔ.»

6 Mi wo na, mi yen tege na, ma pye
fyɔnwɔ fɔ.

E, Yenñele, fyeele ma pan mala
saga!

Mboro ma yen na sagafɔ konaa na
shɔfɔ;

Yawe Yenñele, maga ka mɔ na
sagawa pi ni!

71

Lelee wa Yenñele yenrewe

1 Yawe Yenñele, mboro milan yee
karafa ma na;

maga ka ti mbe fere shɔ!

2 Mboro ɲa ma yen sinnɲe, na shɔ,
mala saga!

Nunɲbolo jan ma logo na yeri,
mala shɔ!

3 Pye paa walaga yen na kan, ɲga
ki yen na larasaga,

laga ɲga mbe ya sa lara wa sanga
pyew mbe shɔ.

Ee, maga kɔn maga tege mbanla
shɔ,

katugu ma yen paa walaga yen
na kan konaa malaga sigeca
yen nala go singi.

4 E, na Yenñele, na shɔ lepeelee pe
kee,

na shɔ ki lembasinmbele naa
lewelimbelle pe kee.

5 Katugu na Fɔ, Yawe Yenñele,
mboro ma yen na jigi
tagasaga ye;

mboro milan jigi wi taga ma na
maga le wa na punwe pi ni.

6 Maga le pànlà se, mi yen ma kee kan mboro na, maga le wa na sepilige ki na, ma yen na wele na na. Ki kala na, go yen ki na mbaa ma sonni suyi.

7 Mì pye paa kafonno yaraga yen lelegere yeri, een fo mboro ma yen na larasaga jenge ye.

8 Ma sonno yuuro ti se ko wa na yon, mi yaa loon gbogowo pi senre yuun pilige pyew.

9 Na lelewe sanga ni, maga kanla wa, na na fannga ki ka kaa koo na ni sanga na ni, maga ka je na na!

10 Katugu na juguye pe maa para na senre na, mbele pe yen nala pæle, pe yen na yon nii na na.

11 Pe yen na yuun fo: «Yennele li laga wi na; ye pan woo puru woo yigi, lere woro wa mboo sho.»

12 E, Yennele, maga koon yee laga lali na ni! Mboro na na Yennele, fyeele ma pan mala saga!

13 Mbele pe yen na бага na na, poro mbe fere sho pe ko pe wo wa! Mbele paa ki jaa mbe tipege pye na na, fere mbe pe yigi, pe go ki sogo pe na!

14 Mi wo na, na jigi wi yen ma na sanga pyew, mi yaa koro mbaa ma sonni suyi.

15 Mi yaa laga yee yuun yee nga na ma yen sinne, mbaa ma showo pi senre yuun, katugu ma kajenge pyege ki se ya jen mbe ko.

16 We Fo, Yawe Yennele, mi yaa kari wa ma yeri saa ma

yawa kagbogolo ke senre yuun; mi yaa loon kasinnye ki senre yuun, mboro nungba wogo ye.

17 E, Yennele, mala naga maga le wa na punwe pi ni, ali ma pan ma gbón nala, mi yen noo kagbogolo ke senre yuun.

18 E, Yennele, ali na mi ka ka le, na yinzire ti ka filige, maga kanla wa, pa kona mi yaa loon fannga ki senre yuun nala pilige woolo pe kan, mbaa ma yawa pi senre yuun setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri pungo na pe kan!

19 E, Yennele, ma yen ma sin yee nga na, ki yiri ma gbón fo wa naayeri, katugu ma kagbogolo pye.

E, Yennele, ambo wi yen paa ma yen? 20 Mboro kala na, tege legere naa jologo legere gbón na na, een fo, ma yaa pan mbe yinwege kan na yeri naa; ma yaa kanla yirige mbanla wo wa wegbogo tijugo ki ni.

21 Ki yaga mala gbogowo pi kan na yeri naa fonngo, mala kotogo ki sogo na na naa fonngo.

22 Kona mi wo na, mboro na na Yennele, mi yaa loon sonni ngoni ni, ma yen senre nungba yofa yee nga na ki kala na.

Mboro na Izirayeli woolo Yennele kpoyi le, mi yaa la juru gbóon mbaa ma gbogo.

23 Na mi ka kaa yarigbonro gbóon mbaa ma gbogo, mi yaa la jorogi nayinme ni; mi yaa la yuuro koo mbaa ma sonni, katugu mala go sho.

24 Ma yen sinne yege nga na, mi yaa laga senre yuun wa na yon pilige pyew, katugu mbele paa pye naga jaa tipege mbanla ta, pe fere sho, a pe go ki sogo pe na.

72

Mbe Yenhele li yenri

li duwaw wunlunaja wi na

1 Wunlunaja Salomo wi yurugo. E, Yenhele, wunlunaja wi naga ma kiti konlomo pi ni, ma kasinnye jatere wi kan wunlunaja pinambyo wi yeri!
 2 Ki ka pye ma, wi yaa la kiti wi koon ma woolo pe na kasinnye ni, mbaa ma woolo mbele pe yen tege na pe kiti wi koon mbe yala kaselege ki ni.
 3 Yanwira ti yaa ka pan yeyinnye ni leele pe kan, tinndiye fun pe yaa ka pan yeyinnye ni leele pe kan kasinnye ki fannga na.
 4 Wi woolo pe ni, mbele pe yen fyonwo fenne, wi yaa ka pe tanga ki kan pe yeri, mbe mbele pe yen tege na pe sho, mbe mbele pe yen na pe jolo pe tongo.
 5 Kona mbe yonlo konaa yenge ki ni ti ta ti yen na yinrigi fo mbe sa dunruya wi ko, leele pe yaa la fyε ma yege fo sanga pyew.
 6 Wunlunaja wi yaa pye paa ti-saga yen, nga ki ma pan yariluguro yirifonndo na, paa tisafongo yen, nga ki ma tara ti yinngi jεnge.
 7 Kasinnye ki yaa fannga ta wi wunluwo sanga wi ni,

mbe yenge ki ta ki yen na yinrigi fo sa dunruya wi ko, yarijende ti yaa la lege mbaa kee yege.

8 Wi yaa ka cen tara ti ni fuun ti go na, mbege le Efirati gbaan wi na fo sa gbɔn wa tara ti kosaga ki na.
 9 Mbele pe yen ma cen wa gbinri wi ni, pe yaa kaa kannguuro kanni wi yege sogowo mbaa wi gbogo, wi juguye pe yaa kaa taambugo ki mugu (mbege naga fo wi ya pe ni).
 10 Tarisisi tara wunlumbolo konaa logo furo nda wa kogoje wi ni wa lege, ti wunlumbolo pe yaa kaa paan mbaa boyan yaara kaan wi yeri; Saba tara wunlumbolo naa Seba tara wunlumbolo pe yaa kaa paan yarikanra ni wi kan†.
 11 Wunlumbolo pe ni fuun pe yaa ka pan mbaa foli wi yege sogowo mbaa wi gbogo, cengele ke ni fuun ke yaa ka go sogo mboo kan.
 12 Katugu mbele pe yen tege na, na gbele naa yinri wi pe saga, wi yaa ka pe sho, mbe fyonwo fenne mbele sagafo woro pe na pe sho.
 13 Wi yaa ka fanngogo fenne poro naa mbele pe yen tege na pe yinriwe ta; wi yaa ka fyonwo fenne pe go sho.
 14 Wi yaa ka pe sho pe jolofenne poro naa lewelimbele pe kee, katugu pe yinwege wogo ki yen ma gbogo wi yeri fo jεnge.

† 72:10 72:10: Ki woro na lere koon shyen, Saba tara ki yaa pye tila pye wa Larabu tara ti yonloparawa kalige kee yeri. Seba tara ki yaa pye to la pye wa lewoolo tara nda pe yinri nala pilige ki na Sudan wa ti yonloparawa kamenge kee yeri. Ki laga nga ki yen na para faa woolo paa tara ti kongolo ke jen ma gbɔn lara nda ni to senre na. Efirati gbaan wo la pye wa yonloparawa kamenge kee ki na, Saba naa Seba tara to la pye wa yonloparawa kalige kee naa yonlo to sanga kee yeri, Tarisisi tara to la pye wa yonlo to sanga kee ki na.

15 Yennele sa yinwetonlogo kan wunlunana wi yeri!

Leele mbaa yinrigi te ni wa Saba tara, paa paan wi ni wi kan!
Leele mbaa Yennele li yenri wi kan sanga pyew,
mbaa duwaw piin wi kan pilige pyew!

16 Yennele sa ti yarilire tila yongo jenge wa tara ti ni,
yarilire sheshere mbe pye fo wa yanwira ti go na mbaa fige,
ti yon paa yege nga na tire ti ma kaa fyenwe wa Liban tara yanwira ti na we.

Leele pe lege wa cara ti ni, paa yege nga na yan ki yen wa wasege ki ni!

17 Yennele sa ti wi mege ki koro wa fo sanga pyew;
wi mege ki ka ka ko paa yege nga na yonlo ki yen wa suyi.

Leele paa duwaw piin pe yee kan wi mege ki ni;
cengele kaa ki yuun fo wi yen ferewe na!

18 Sonmo yen Yawe Yennele,
Yennele le, Izirayeli woolo Yennele li woo,
lo nungba pe, lo li maa kagbologo piin!

19 Yennele na gbogowo wolo, sonmo yen li woo fo sanga pyew!

Li gbogowo yanwa pi tara ti lagapyew ki yin!
Anmiina! Anmiina!

20 Zhese pinambyo Davidi wi Yennele yenrewe senre pa ti ko lagame.

SEWE TAANRI WOO

73

73-89

Yennele li maa kasinnye piin

1 Asafu† Yennele gbogoyurugo.
Kaselege ko na, Yennele li yen jenne Izirayeli woolo pe ni,

li yen jenne mbele pe nawa pi yen ma filige pe na pe ni.

2 Ma si yala, mi wo na, kila koro jenri na tooro ti mbaa wonri,
kila koro jenri anme mila wo ma to;

3 katugu mbele pe maa pe yee gbogo, yenjaga la pye na ni pe ni,

naa mila pye na poro kapere pyefenne pe yaan pe kagala kaa yongo na kee yege we.

4 Ki leele kangbanra kpe woro na gboon pe na fo sa gboun kunwo pi na,
pe yen ma yon wire na, ma tugbolo.

5 Jologo nga ki maa senweele pe taa ko ka na gboun pe na;
kapege na pe ta paa leele sanmbala pe yen.

6 Ki kala na, yee gbogowo pi yen pe yeri paa fereyaraga yen wa pe yologo,

lewelewe kapyere ti yen pe yeri paa yariporo yen ma pe ton.

7 Pe tooro tooro fo a pe yengele kaa yengele pe na,
jatere pere nda ti yen wa pe kotogo na, ti yen konlo fu.

8 Pe maa kala lakoo leele na, na senngbanra yuun mbe kapege pye,
pe maa para na yege tungu leele na, mbaa pe jolo.

9 Pe ma para ma ye Yennele na wa naayeri li ni,
pe yon senre ti maa jogowo piin tara ti lagapyew.

10 Ki kala na, Yennele li woolo pe ma taga pe punjo na,
ma pe senre ti le na tanri ti na, paa yege nga na pe maa tonmo woo we.

11 Ki leele pe maa yuun fo:
«Yennele li mbe ya mbege jen mele?»

† 73:1 73.1: Yuuro 50.1

Yenñele na yaara ti ni fuun ti go na, li mbe ya mbege jen mēle?»

12 Pa lepeele pe kala li yen ma, pe yen yeyinñge na, a pe koro na ka tari pe yarijende ti na na kee yege.

13 Kaselege ko na, ki cen ndεε milan nawa pi yaga pi filige na na jaga win, milan keyen yi jogo mbege naga fo mi yen jeregisaga fu jaga win.

14 Katugu tege ki yen na na pilige pyew, pinliwe nungba nungba pyew jologo ki ma gbɔn na na.

15 Ndεε mila yo mi yaa la para paa pe yen, kona mi jen nɔɔ woolo pe fanla.

16 Ki pye ma, a mi si jatere pye ki kala li na, mbe ta mbeli koro jen, a mi sigi yan fo li yen ma ngban.

17 Fo naa mila ka saa ye wa ma sherigo gbogo ki ni pilige nga ni,

lepeele pe yaa ko yege nga na, a mi si jen maga koro jen.

18 Kaselege ko na, Yenñele, ma pe le kono la ni, na li maa wonri, jango mbe pe jan mbe pe tongo!

19 E, wele, pe tongo ma wo wa yonlo nungba!

Pe ko ma wo wa, fyere gboro ti pe tongo pew.

20 We Fo, na maga yiri pe korogo, pe yaa ko saw,

paa yege nga na lere ka wonro wonlo mbe yaara yan, wi ka yen mbe yiri, ti ma ko wi yege na we.

21 Sanga na ni na nawa pila tanga na na,

a kayanga kilan jatere wi piri na na fo ma saa toro,

22 mila pye lembige, mi sila kala jen,

mila pye tijinliwe fu fo paa yaayogo yen ma yege sogowo.

23 Konaa ki ni fuun, mi yen ma ni sanga pyew,

mala yigi na kalige kee ki na.

24 Ma maa na yeregi nala yege sinni wa kono li ni, ko pungo na, ma yaa kanla lenge wa ma gbogowo yanwa pi ni.

25 Ambɔ wi yen na yeri wa yenñele na mbanla saga, na mboro ma?

Mi woro na yaraga ko ka jaa laga tara ti ni, na mboro ma.

26 Na wire ti fannga ki mbe ya ko, na jatere wi ko na na, εen fo Yenñele lo li yen na keendagaserege, naa na tasaga fo sanga pyew!

27 Wele, mbele pe ma pe yeε laga ma na, pe ma pungo, mbele pe woro sinmbele ma ni, ma ma pe tongo ma pe wo wa.

28 Mi wo na, mbe koro mbe mara ma na Yenñele, ko ki yen na ferewe we,

pa milan jigi wi taga mboro na we Fo, Yawe Yenñele, jango mbe ya mbaa ma kapyegele ke ni fuun ke yege yuun.

74

Yenñele, yingi na, a ma si juguye

pe yaga pe sherigo gbogo ki tongo

¹ Asafu[†] nagawa yurugo.

E, Yenñele, yingi na, a ma si we wa pew?

Woro mbele we yen ma simbangbelege nga ma maa konri,

yingi na, a ma si nawa ngban we ni?

² Ki yaga ma jatere pye ma gbolomo woolo pe na,

poro mbele màa wò ma yee kan
maga le wa fafafa!

Ki cênle na li yen ma woolo, a mà
pe go sho, jateré pye pe na;
jateré pye Siyon yanwiga nga ki
yen ma cênsaga ki na!

³ Kari ma sa jògòwò mba pì pye, a
kì mò pi wele;
we juguye pè yaraga pyew ki jògò
wa ma laga kpoyi ki ni.

⁴ Ma winfenne pè cew tawa kônno
wa wa laga nga leele pe
maa finli ma ni ki ni yere,
pè pe dirapoye pe pò wa, mbege
naga fò pè cew ta.

⁵ Pè pe yee naga paa tire janfenne
yen,
mbele pè pe gbòonrò ti yirige tire
ti na wa kòlògò ki ni.

⁶ Yaara yanlere nda tila pye ma
sherigo gbògò ki nawa pi
fere,
pèri gbòn mari yaari gbòonrò naa
maritoye pe ni.

⁷ Pè kason le ma cênsaga kpoyi ki
ni maga sogo;
ma mege ki yen go nga na, pège
jan maga tege fyongò ni.

⁸ Pàa pye naga yuun wa pe yee
nawa fò: «We yaa pe ni
fuun pe pinle mbe pe tongo
pew.»

Yenñele gbògòsara nda fuun ti yen
wa tara ti ni, pè ti ni fuun ti
sogo.

⁹ We woro nòò kacên kagala ke
yaan naa,

Yenñele yòn senre yofò woro wa
naa,

lere kpe woro we ni, ña wi yen ma
ki kala na li kòsanga wi jen.

¹⁰ E, Yenñele, we winfenne pe
yaa loon tegele fò sa gbòn
wagati wiwiin?

Naga yen ma, pa we jugu wi yaa
koro mbaa ma tifaga yeen
wi le?

¹¹ Yingi na, ma si woro na kala la
piin mbe we saga?
Ma kèe ki yirige ma pe tongo!

¹² E, Yenñele, mboro ma yen
na wunlunaña maga le wa
fafafa;
mboro ma maa leele pe shoo tara
ti lagapyew ki ni.

¹³ Mboro màa kògòje tònmo pi kòn
shyen ma yawa pi fanña
na;
mboro màa yarifeleye yi yinre ti
yaari wa tònmo pi ni.

¹⁴ Mboro màa yarifelege Leviy-
atan[†] ki yinre ti yaari,
mèe ki kara ti kan yanyaara ti yeri
yaakara wa gbinri wi ni.

¹⁵ Mboro mà puluyo naa laforo ti
yòn yenge, a tila fuun,
gbaanla mbele pe tònmo pila
waga, mà ti a pè waga.

¹⁶ Yonlo ki yen ma wogo, yembine
li yen ma wolo;

mboro mà yonlo naa yenge ki da.

¹⁷ Mboro mà tara ti kòngòlo ke ni
fuun ke gbòn,

mboro mà kanga naa yònro ti
tege.

¹⁸ Ma jateré wi tege ki wogo nga
ki na Yawe Yenñele, fò we
juguye pe yen nòò tegele,
cênle na li woolo pe yen tijinliwe
fu fenne pe yen nòò tifaga.

¹⁹ Ma woolo poro mbele pe yen
kagbògò yòn ma yeri, maga
ka pe go père yan cênre ti
yeri[†];

ma woolo mbele pe yen tege na,
maga ka fège pe na fò sanga
pyew!

[†] 74:14 74.14: *Leviyatan, yarifelege tipege kayi, nga pàa pye na para ki senre na mungooro ni faa wa Izirayeli tara kèe ki yeri. Kila pye ma taanla tipege fannga ko ni. Pàa pye naga jate yanyaraga cinjannji kayi, nga yinre kòlòshyen la pye ki na, nakoma naga jate paa wògò nakoma wòjòn yen.*

[†] 74:19 74.19: *Nga ki yo fò: Ma woolo mbele pe yen kagbògò yòn ma yeri, Eburuye senre ti ni, ki yen ma yonlogò ma yo fò: Ma jendetuwa. Izirayeli woolo poro pe yen ma taanla jendetuwa wi ni, poro pe yen Yenñele li jendetuwa ña wi kala li yen ma ngban li ni.*

20 Ta jatere piin yon finliwe mba
 mà le pe ni pi na;
 katugu lewelimbele pe yen na
 lewelewe kapyere piin tara
 ti lologongolo ke ni fuun ke
 ni.
 21 Maga ka ti lere ña wi yen tege
 na, wi songoro wi kari fere
 ni;
 Ma ti mbele pe yen yungbogoro ni
 konaa fyonwo fenne pe ni
 paa ma sonni!
 22 E, Yenñele, yiri ma yere ma yee
 ni,
 ma jatere wi tege ki na fo ti-
 jinliwe fu fenne pe yen
 noo tegele pilige nungba
 nungba pyew.
 23 Kongolo ngele ma winfenne
 paa waa, maga ka fege ke
 na;
 mbele pe yiri ma korogo pe yen na
 tinme gboo mba tinni suyi,
 maga ka fege pi na!

75

Yenñele lo li yen kiti konfo we

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo. Pe
 maa ki koo yurugo nga kolomo
 na, pe maa ki yinri: «Maga
 kaga tongo.» Asafu Yenñele
 gbogoyurugo. Yurugo.
 2 We yen noo sonni, e, Yenñele, we
 yen noo sonni;
 ma yen yege nga na we yen naga
 senre yuun.
 We yen noo kagbogolo ke yari.
 3 Yenñele li yo fo: «Wagati ña
 mi yaa ka kon mbe tege, na
 wiga ka gbón,
 mi jate mi yaa ka kiti wi kon
 kasinñe ni.
 4 Tara ti kaa yege to naa ti nawa
 woolo pe ni fuun pe ni,
 muwi mi mari yerege ti noogona
 cenyaaara ti na.»
 Wonmatigiwen laga.

5 Mi yen naga yuun mbele pe
 maa pe yee gbogo pe kan fo:
 «Yaga kaa ye yee gbogo,»
 naga yuun lepeepe pe kan fo:
 «Yaga kaa ye yee nari.»
 6 «Yaga kaa ye yege ki tungu ma,
 yaga ka ye yege ki waga mbaa yee
 gbogowo senre yuun.»
 7 Katugu gbogowo tawa pila yiri
 wa yonlo yirisaga kee yeri,
 pila yiri wa yonlo tosaga kee yeri,
 pila si yiri wa gbinri wi ni.
 8 Mà jen Yenñele lo li ma kiti wi
 kon;
 li ma lere wa tirige, mbe wa yirige.
 9 Wojenne la yen Yawe Yenñele li
 kee,
 na li yen ma yin duven welewe ni,
 ña wi yen ma pinle wi yee
 ni na ngborogo koon.
 Li yen naa kanngi lepeepe mbele
 fuun pe yen laga tara na pe
 kan poo wo;
 pe daga mboo wo fo mbe sa
 sindere ti ni fuun ti pinle
 mberi wo.

10 Mi wo na, mi yaa laga wogo ki
 yari suyi;
 mi yaa la yuuro koo mbaa
 Zhakobu Yenñele li sonni.
 11 Mi yaa ka lepeepe pe yee
 gbogowo pi ko mboo wo wa;
 ma si yala, lesinmbele poro yologo
 ko yaa ka yiri caw.

76

Yenñele lo li yen cew tafó

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo,
 nga pe maa koo na ngoni gboon.
 Asafu Yenñele gbogoyurugo. Yu-
 rugo.
 2 Zhuda tara woolo pe Yenñele li
 jen,
 li mege ki yen ma gbogo wa
 Izirayeli tara ti ni.
 3 Li paraga go ki yen ma kan wa
 Salemu† ca;
 li censaga ki yen wa Siyon ca.

† 76:3 76:3: Zheruzalemu ca ko nungba ko pe maa yinri Salemu.

4 Pa làa juguye pe sandiga wan-gala kason wogolo ke kaari wa ki laga ki na,
naa pe tuguron sigeyaara ti ni, naa tokobiye konaa malingbonyaara sannda ti ni.

Wɔnmatigiwen laga.

5 E, Yenɛɛle, ma gbogɔwɔ yanwa naa ma tiyɔnwɔ pi ni,
ti we yanwira tugbɔɔrɔ nda ti da maga le wa fafafa ti na[†].

6 Yenɛɛle li malingbɔɔnlɔ koto-gofenne pe keɛ yaara ti koli pe yeri;

pe yen na wɔnlɔ, pe se ka yen naa. Ki malingbɔɔnlɔ kotogofenne pe ni fuun wa kpe si ya mbe keɛ yirige mbe kala la kpe pye.

7 Zhakobu Yenɛɛle, naa mà pe figiri,
shɔn lugufenne konaa shɔnye pè si toori, fɔ a pe yeɛɛ wɔ pe na.

8 Mboro Yenɛɛle, ma yen fyere yaraga gbɔɔ,
na ma nawa piga ngban, ambo wi mbe ya yere ma yeɛɛ?

9 Mà koro wa yenɛɛle na ma kiti wi kɔn,
dunruya woolo pè fyɛ ma pyeri dinw;

10 naa mboro Yenɛɛle, mà yiri ma kiti wi kɔn,
mbe mbele fuun pe yen tege ni laga tara na pe sho we.

Wɔnmatigiwen laga.

11 Ali na senwee wi nawa pi ka ngban, ma ma ti wi maa ma gbogo;

mbele pè sho ma nangbanwa pi keɛ, ma ma pe mara ma yeɛ na[†].

12 Yaa yɔn fɔgolo kɔɔn Yawe Yenɛɛle, ye Yenɛɛle li yeri, yaa ke yɔn fili;

yoro mbele fuun ye yen ma cɛn mali maga, yaa paan yarikanra ni Yenɛɛle na li yen fyere wolo li kan.

13 Li ma kundigile pe yeɛ gbogɔwɔ pi kɔ pe ni,

li maa fyere gbɔrɔ waa dunruya wunlumbolo pe na.

77

Wa na jɔlɔɔ ki ni, mi maa Yenɛɛle ma kagbɔɔlɔ ke senre yuun

1 Yurukɔɔlɔ to wi sewe yurugo, mbe yala Yedutun[†] yurugo kɔlɔmɔ pi ni. Asafu Yenɛɛle gbogɔyurugo.

2 Mi yen nala magala li yinrigi na gbele na Yenɛɛle li yinri;

mi yen nala magala li yinrigi na Yenɛɛle li yinri, jango li nunɔgbolo jan li logo na yeri.

3 Sanga na ni mila pye na jɔlɔ, mila Yawe Yenɛɛle li lagaja.

Yembinɛ li ni, mila na keyen yi yirige wa naayeri na yenri li yeri, mi sila te;

mi sila yere ki na lere mbanla kotogo ki sogo na na.

4 Na mi kaa sonri Yenɛɛle li wogo ki na, mi maa jɛɛn;

na mi kaa jatere piin li wogo ki na, na nawa pi ma tanga na na. Wɔnmatigiwen laga.

5 Yenɛɛle, mà ti a wɔnlɔwɔ pi gbaanri na na;

na jatere wi piri na na, mi se ya mbe para naa.

6 Mi yen na sonri piliye yan yi toro faa yi wogo na;

konaa wagati titɔnlɔwɔ na wɔlɔ toro wa fafafa wi wogo na.

[†] 76:5 76.5: Nga ki yo fo: *Yanwira tugbɔɔrɔ nda ti da maga le wa fafafa*, wa Yenɛɛle senre sewe na wi yen gireki senre ni wi ni, ki yen ma yɔnlɔɔ ma yo fo: *Yarijende kolifenne yanwira*. Eburuye senre ti ni, ki senre ti woro ma filige. [†] 76:11 76.11: Ki verise na wi senre ti woro ma filige kpayi Eburuye senre ti ni. [†] 77:1 77.1: Yuuro 39.1

7 Yuuro nda mila pye na koo,
mi maa nawa tuun ti na
yembine;

mi maa jatere piin ki kagala ke na
wa na nawa,

mi maa na yee yewe na yuun fo:

8 Naga yen ma, we Fo wi je we na
fo sanga pyew wi le?

Naga yen ma, we kala li soo
ndanla naa fonngo wi le?

9 Naga yen ma, wi kagbaraga ki ko
we kan wi le?

Naga yen ma, senre woro wi yeri
wi yo we kan naa, sanga
pyew fo tetete wi le?

10 Naga yen ma, Yennele li fegge
mbaa we yinriwe taa wi le?

Naga yen ma, wa li nangbanwa pi
ni, li je mbaa we yinriwe taa
wi le?

Wɔnmatigiwen laga.

11 Kona, a mi silan yee pye fo:
«Ŋga ki yen nala jolo,

ko yen fo Yennele na yaara ti ni
fuun ti go na, li woro na
yaraga ka kpe piin naa we
kan.»

12 Mi yaa ka nawa to Yawe Yennele
ma kagbogolo ke na,

mi yaa kaa jatere piin ma
kafonngolo ngele maa pye
maga e wa fafafa ke na.

13 Mi yaa ka ma kapyegele ke ni
fuun ke jatere wi le,

mi yaa ka sonri ma kagbogolo ke
na.

14 E, Yennele, ma kongolo ke yen
kpoi;

Yennele liliin li yen ma gbogo paa
mboro Yennele ma yen?

15 Mboro ma yen Yennele na li
maa kafonngolo piin.

Moo yawa pi pye maa naga
cengele sannjala pe na†.

16 Moo woolo pe sho ma fannga ki
ni,

poro mbele pe yen Zhakobu naa
Zhozefu pe setirige piile
wele.

Wɔnmatigiwen laga.

17 E, Yennele, tonmo pila ma yan.

Tonmo pila ma yan ma yiri ma tin;
latijugo tonmo pila yegeyege†.

18 Kambaara tila tisaga legere kan
fo jenge;

Yennele laa wo, a yennele gbaanra
yiri,

ma yennele yengeleme pila pye na
yengele na kee paa wangala
yen kee ki ni fuun ki na.

19 Ma yennele gbaanra tila yiri wa
tifelinjolo li sogowo,

yennele yengeleme pila dunruya
wi filige lagapyew pow;

tara tila tigile fo ma yege.

20 Maa ma konɔ li wo wa kogoje
wi nandogomo,

maa ma torosaga ki wo wa
tonngbɔɔ pi nandogomo;

een fo ma torongolo, ma tuuro si
yan.

21 Maa keli ma woolo pe yege
na pe yege sinni paa sim-
bangbelege yen,

Moyisi naa Aron poro maa pye pe
yekeele.

78

*Yennele laa kagala ngele pye
fafafa*

Izirayeli woolo pe kan,

pee daga mbe fegge ke na

1 Asafu nagawa yurugo.

Na woolo, yanla nagawa senre ti
logo!

Ye nungbogolo ke jan yanla yon
senre ti logo!

2 Mi yaa na yon ki yenge mbe para
ye ni yomiyegele ni;

larawa kagala ngele ke pye wa
wagati na wi toro faa wi ni,
mi yaa ke yege yo ye kan†.

3 Kagala ngele we logo konaa
ngele we jen,

koro ngele wè teleye pè ke yege
yo we kan,

⁴ we se ke lara we piile pe na,

εεν fò we yaa kaa Yawe Yennele
li kapyegele tugbongolo ke
yuun setirige piile mbele pe
yaa ka yiri pungo na pe
kan;

we yaa kaa li yawa po naa
kagbongolo ngele li pye ke
senre yuun pe kan.

⁵ Yennele làa kondεgele kan
Zhakobu setirige piile pe
yeri,

làa lasiri kan poro mbele Izirayeli
woolo pe yeri.

Làa kono kan we teleye pe yeri ma
yo paa wi nari pe piile pe
na;

⁶ jango setirige piile mbele pe yaa
ka yiri pungo na,
piile mbele pe yaa ka se mbe yiri
pungo na,
poro fun pe kaa jen,
pe ka songoro poo yege yo pe
yεera piile pe kan.

⁷ Na ki ka pye ma, pe yaa ka pe jigi
wi taga Yennele li na,
pe se ka fεge Yennele li kapyegele
ke na;

pe yaa ka li ngasegele ke yigi
mbaa tanri ke na.

⁸ Pa pe se ka pye paa pe teleye pe
yen,

mbe pye nungbongbanla fenne
konaa leele mbele pè yiri
ma je,

mbe pye leele mbele pe jatere wi
woro ma cen laga nungba
konaa pe woro tagawa ni
Yennele li na.

⁹ Efrayimu cenle woolo
malingboonlo mbele paa
pye sandira ti ni keε,

paa fe ma songoro malaga
gbonpilige ki na.

¹⁰ Yennele làa yon finliwe mba le
pe ni, pe sila pi yigi mbaa
tanri pi na,

paa je mbe tanga li lasiri wi na.

¹¹ Paa fεge Yennele li kagbongolo ke
na,

kafongolo ngele làa pye, a pè
yan, paa fεge ke na.

¹² Làa kafongolo pye pe teleye pe
yege na†,

wa Ezhipiti tara, wa Zowan ca†
wasege ki ni.

¹³ Làa kogoje wi kon shyen, ma ti a
pè toro wa wi nandogomo,
làa tonmo pi yerege maa gbogolo
pi yeε na paa mbogo yen†.

¹⁴ Yonlo na, làa pye na pe yege
sinni kambaaga ni,
yembine na pe yege sinni kason
yanwa ni†.

¹⁵ Làa walaga ka wali wa gbinri wi
ni,

ma tonmo legerε yirige wa ki ni pe
kan, a pè wo, ma mbe yo pè
yiri latijugo ni.

¹⁶ Làa ti a tonmo janri ma yiri wa
walaga ki ni na fuun,
pila pye na fuun paa gbaan yen†.

¹⁷ εεν fò paa koro na kapere piin
Yennele li na na kee yege,

paa yiri ma je Yennele na yaara
ti ni fuun ti go na li na, wa
tara nda ti yen ma waga ti
ni.

¹⁸ Paa Yennele li wa ma wele wa
pe kotogo na,

ma yaakara yenri li yeri ma yala
nga paa jaa ki ni.

¹⁹ Paa senpere yo Yennele li na ma
yo fò:

«Naga yen ma, Yennele li mbe ya
yaakara kan we yeri laga
gbinri wi ni we ka?

²⁰ Ki yen kaselege, làa walaga ko
gbon, a tonmo janri ma yiri
fò na fuun legerε.

† 78:12 78.12: εki 7.8-12.32 † 78:12 78.12: Zowan ca ko nungba ko paa pye na yinri
Aramisesi nakoma Tanisi. Kila pye pe ka yo Zowan fun, ki maga naga ma yo Ezhipiti tara to
paa piin. † 78:13 78.13: εki 14.21-22 † 78:14 78.14: εki 13.21-22 † 78:16 78.15-16: εki
17.1-7; Nombu 20.2-13

Ɛen fɔ naga yen ma, li mbe ya
yaakara ta kan fun,
konaa mbe kara kan woro mbele
li woolo we yeri?»

21 Kona, a Yawe Yenɲele li sigi logo
mɛɛ nawa ŋɓan fɔ jɛɲɛ;
a li si kasɔn ka mu ma wa poro
Zhakɔbu setirige piile pe
na,

li nanɓanwa pila yiri poro
Izirayeli woolo pe mɛɛ ni;

22 katugu pe sila taga Yenɲele li na,
pe sila pe jigi wi taga li na fɔ li
mbe ya mbe pe sho.

23 Konaa ki ni fuun, lɔa para
kambaara ti ni wa naayeri,
ma naayeri wegele ke yenge.

24 Lɔa mane wi tirige paa tisaga
yen poo pye pe yaakara,
lɔa naayeri yaakara kan pe yeri.

25 Pe ni fuun paa mɛɛɣeye
yaakara ka,

lɔa yaakara lɛɣɛ kan pe yeri, fɔ
a pɛ ka ma tin.

26 Ko punɔ na, lɔa yɔnɔ yiris-
aga tifeleɣe ki yirige, a kila
gbɔɔn wa naayeri;

li yawa pi fanɲa na, lɔa
yɔnɔparawa kalige kɛɛ
tifeleɣe ki yirige, a kila
gbɔɔn.

27 Lɔa kara tirige pe kan lɛɣɛ
paa gbannɓan yen;
sannjɛɛ lɛɣɛ naa ti mɛɛɣe, paa
kɔɔje yɔn taambugɔ ki
yen.

28 Lɔa ti tirige wa pe paara yinre
ɛnsaga ki ni,
ma pe paara yinre ti maga.

29 Paa ti ka ma tin fɔ jɛɲɛ,
yaraga ŋa paa pye na jaa, lɔa ki
kan pe yeri.

30 Ɛen fɔ maga ta ti la sila kɔ pe na
gbɛn,

ma yaakara ti ta bere wa pe yɔn,
31 a Yenɲele li nanɓanwa pɛ si
yiri pe kɔɔɔ.

A li si mbele fuun paa pye fanɲa
ni pe gbo,
lɔa Izirayeli woolo lefɔnmbɔɔ pe
gbo ma pe jaanri tara†.

32 Konaa ki ni fuun, paa koro na
kapere ti piin,
pe sila taga li kafɔnɲɔɔ ke na.

33 Ki kala na, lɔa ti a pe yinwege
piliye yi pye tɔnli fu,
ma sunndo kɔngɔ wa pe na wa pe
yinwege ki kɔsaga yeri.

34 Na Yenɲele li ka pele gbo pe
ni sanga ŋa ni, pe mɛɛ nali
lagajaa,
pe ma pe kapere ti jɛn mari yaga
nɛɛ li lagajaa.

35 Kona pe mɛɛ nawa to ki na fɔ
Yenɲele lo li yen pe walaga
na pe go singi,

fɔ Yenɲele na yaara ti ni fuun ti go
na lo li yen pe go shɔfɔ we.

36 Ɛen fɔ paa pye na ko ki ni fuun
ko piin ma, na Yenɲele li
fanla pe yɔn sɛnre ti ni;
paa pye na finlele li kan pe
senyoro ti ni.

37 Pe sila pe yɛɛ kan Yenɲele li yeri
pe kotogo ki ni fuun ni,
pe sila pye tagawa ni li yɔn finliwe
pi kanɲɔɔ.

38 Ɛen fɔ, lo na li yen yinriwe tafɔ,
ki kala na, lɔa pye na pe kapere ti
kala yari pe na,

li sila pye na pe tɔnri.
Wagati lɛɣɛ na, li ma li
nanɓanwa pi sogo pe ni,
laa yenle mbe li nanɓanwa gbɔɔ
kala li wa pe na.

39 Li jatere wila pye ki na fɔ pe yen
senweele ko ɛɛ,
ma pye tifeleɣe ŋa ki ma toro,
kila sɔngɔɔ naa.

40 Paa yiri ma je li na wagati lɛɣɛ
ni wa gbinri wi ni,
paa li nawa pi tanga li na wa tara
nda tɔnmɔ woro wa ti ni.

† 78:31 78.18-31: Ɛki 16.2-15; Nɔmbu 11.4-23,31-35

41 Pàa pye na Yenñeɛ li yon jaa sanga pyew,
Izirayeli woolo Yenñeɛ kpoyi pàa pye na li nawa pi tanga li na.
42 Pe sila nawa to li yawa pi na, konaa pilige nga ni làa pe sho pe juguye pe keɛ ki na.
43 Pe sila nawa to kacɛn kagala ngele làa pye wa Ezhipiti tara ke na,
konaa kafonngolo ngele làa pye wa Zowan ca wasege ki ni ke na.
44 Làa pe Nili gbaan wi njere ti tonmo pi kannga kasanwa, Ezhipiti tara fenne pe sila ya mbege tonmo pa wo naa†.
45 Làa nakoonro shonro woro yirige ma wa pe na, a ti pe noori,
ma ngbeye yirige pe korogo, a pe yaraga pyew ki jogo†.
46 Làa pe yarilire ti kan kambere ti yeri, a tiri ka,
ma pe tunngo tonli wi kan gbatɔ wi yeri†.
47 Làa pe ezen tiire keere ti jogo sinndere tisaga ki ni,
ma ti a were ti pan ma pe sikomori tire ti gbo.
48 Làa ti a sinndere tisaga ki pan ma pe simbaala naa sikaala pe gbo,
ma ti a yenñeɛ gbaanra ti pe nere ti gbo†.
49 Làa li nanngbanwa gboɔ pi naga pe na,
naa li nanngbanwa ndorogo ki ni, naa li konro tandorogo ki ni, konaa jologo gbogo ni;
làa merɛgeye mbele pe maa jogowo piin pe legere torogo pe korogo.
50 Làa kologo yaga li nanngbanwa pi kan;
li sila pe sho kunwo pi yeri,
ɛɛn fo làa yambewe wa pe na.

51 Làa Ezhipiti tara pinambiile konngbanmbala pe ni fuun pe gbo,
poro mbele pàa pye Kamu wi setirige piile wele, mbele pàa se pe fannga sanga wi ni†.
52 Kona, a li si li woolo pe yirige ma kari pe ni,
làa pe yege sin wa gbinri wi ni, paa yege nga na simbaala konrifo maa wi simbaala konri† we.
53 Làa pe yege sin ma kari pe ni yeyinngɛ na pow, pe sila pye na fyɛ;
ɛɛn fo kogɔje wila pe juguye pe li†.
54 Làa kari pe ni wa li tara kpoyi ti yon na,
ma saa gbɔn fo wa yanwiga ki na, ko nga làa sho li yawa pi ni we†.
55 Làa cengele kele puro ma ke yirige wa pe yege,
ma pete gbɔn pe tara ti na, mari yeɛle pe na ti pye pe korogo;
làa Izirayeli woolo pe tege wa ki cengele ke paara yinre ti ni†.
56 ɛɛn fo konaa ki ni fuun, pàa Yenñeɛ na yaara ti ni fuun ti go na li wa ma wele;
pàa yiri ma je li na, pe sila tanga li kondɛgengele ke na.
57 Pàa pe yeɛ laga Yenñeɛ li na, ma pye javafenne paa pe tɛɛye pe yen;
sandiga nga ki woro ma yon, ki wanla li ma fenge ma konɔ li wa yege nga na,
pa pè ke ma konɔ li wa ma.
58 Pàa li nawa pi ngban pe yarisunndo sunzara nda tila pye wa tinndiye pe na ti ni;
pàa yenjaga yirige li ni pe yaara yanlere nda pàa gbegele mbaa gbogo ti kala na.

† 78:44 78.44: ɛki 7.17-21 † 78:45 78.45: ɛki 8.20-24; 8.1-6 † 78:46 78.46: ɛki 10.12-15
† 78:48 78.47-48: ɛki 9.22-25 † 78:51 78.51: ɛki 12.29 † 78:52 78.52: ɛki 13.17-22 † 78:53
78.53: ɛki 14.26-28 † 78:54 78.54: ɛki 15.17; Zhouz 3.14-17 † 78:55 78.55: Zhouz 11.16-23

59 Naa Yenñele làa kaa ki yan ma,
a li si nawa ngban fo jenge,
mee je Izirayeli woolo pe na pew.

60 A li si censaga nga kila pye wa
Silo ca ki yaga,

li censaga paraga go nga kila pye
wa senweele pe sogowo, a li
si je ki na†.

61 Li yon finliwe kesu na wi yen li
yawa pi kacen, làa wi yaga,
a pe juguye pòo le ma kari
wi ni;

làa li gbogowo pi yaga juguye pe
kee†.

62 Làa li woolo pe yaga, a pè pe
gbo tokobi ni,

katugu làa nawa ngban pe ni.

63 Kason la pe lefonmbolo pe sogo,
jayire yuuro sila ya mbe ko pe
sumbono pe kan.

64 Paa pe saraga wofenne pe gbo
tokobi ni,

pe nangunjaala pe sila ya mbe
kunwo pi gbele.

65 Ko pungo na, a we Fo wi si yiri,
ma mbe yo lere yen ma yiri
wonlowo na,

wila pye paa yege nga na duven
ma kaa malingboon yigi
maa pye lewelewe.

66 Wila wi juguye pe gbòn, a pè fe
ma songoro pungo na;

wila fere wa pe na, nda kosaga
woro ti na.

67 Een fo wila je Zhozefu setirige
piile pe na,

wi sila yenle mbe poro mbele
Efrayimu† cenle woolo pe
wo naa.

68 Zhuda cenle woolo poro wila
wo,

Siyon yanwiga nga wa, ko kila wi
ndanla.

69 A wi suu censaga kpoyi ki kan
wa, ma yeresaga kan ki yeri
paa naayeri wi yen,

maga nogo ki tenge paa tara ti
yen, ki koro wa ki yonlo fo
sanga pyew.

70 A wi suu tunmbyee Davidi wi
wo fun,

wila wi le maa wo wa simbaala
jasaala pe ni.

71 Wila saa wi le maa wo wa
simbaala mbele pe yen piile
fenne pe pungo na,

jango wi pan wi pye wi woolo
mbele Zhakobu setirige pi-
ile pe konrifo,

poro mbele pe yen Izirayeli woolo
mbele pe yen wi korogo ye†.

72 A Davidi wi si pe konri wi nawa
pi ni pi filige wi na,

wila pe konri tijinliwe ni.

79

*Lere na wi jigi wi kon wi na
wi Yenñele yenrewe*

1 Asafu Yenñele gbogoyurugo.

E, Yenñele, cengele kele yege pan
ma tara nda ti yen ma woro
ti ton munnga,

pòon censaga kpoyi ki tege fyongo
ni,

pè Zheruzalemu ca ki ya maga pye
kataga†.

2 Pòon tunmbyeele pe gbo ma
pe gboolo pe kan naayeri
sannjere ti yeri yaakara.

Poro mbele pe maa ma gbogo,
pè pe wire kara ti kan yan
cenre ti yeri.

3 Pè pe kasanwa pi wo paa tonmo
yen ma Zheruzalemu ca ki
maga;

lere kpe sila ta mbe pe gboolo pe
le fanra ni.

4 We cenyeenle pe yen na we
tifaga,

† 78:60 78.60: Zhozu 18.1; Zhere 7.12-14; 26.6 † 78:61 78.61: 1 Sami 4.4-22 † 78:67 78.67: Efrayimu mege na pe kaga yeri laga ka na, ki maga naga ma yo Zhozefu naa wi setirige piile poro wele paa piin. Efrayimu wi yen ma taanla cengele ngele ke yen wa Izirayeli tara ti yonloparawa kamenge ki na koro ni (Zhené 48.1-20). † 78:71 78.70-71: 1 Sami 16.11-12; 2 Sami 7.8; 1 Kuro 17.7 † 79:1 79.1: 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.17-19; Zhere 52.12-14

cengele ngele ke yen ma we maga,
ke yen na tege we na, naga
lakoo we na.

⁵ E, Yawe Yennele, ma yaa koro
mbe nawa ngban we ni
suyi fo sa gbon wagati wi-
wiin?

Yenjaga nga ki yen ma ni we kala
na paa kason yen, ki yaa
koro wa fo sa gbon wagati
wiwiin?

⁶ Ma konro tendorogo ki naga
cengele sanngala koro na,
koro ngele kee ma jen we;
maga naga wunluwo tara nda ti
woolo pe woro noo gbogo
poro na.

⁷ Katugu pe Zhakobu setirige piile
pe tongo,
pe pe censaga ki jogo maga yaga
waga.

⁸ Maga ka ma jatere wi tege we
kajogoro nda we pye faa ti
na,

ki yaga ma we yinriwe ta fyaw,
katugu we fannja ki ko fo ma
toro!

⁹ We shofa Yennele, pan ma we
saga, ma megbogo ko kala
na;

we shofa, ma we kapere ti kala
yaga we na ma mege ko
kala na!

¹⁰ Yinji na ma yaa si ti cengele
sanngala kaa ki yuun we na
fo:

«Pe Yennele li yen se yeri?»

Ma tunmbyeele mbele ki cengele
ke gbo ma pe kasanwa pi
wo, ki kayanga ki wo pe ni;
jango woro yere wege yan yenle
ni konaa cengele sanngala
kege jen.

¹¹ Nungbolo jan ma kasopiile pe
gbelege ki logo,

pege kon maga tege mbe mbele
gbo, ki yaga ma pe sho ma
yawa gboo pi fannja na!

¹² We Fo, we cenyeele poon tifaga
yeye nga na,
ma ki tifagawa pi yongo koloshyen
songoro pe na!

¹³ Een fo, woro wo na, woro mbele
ma woolo, konaa ma pye
ma simbangbelege,
we yaa loon gbogo suyi,
we yaa loon sonni wagati wi ni
fuun fo tetete.

80

*Yennele, mboro na Izirayeli
woolo*

pe konrifo, nungbolo jan ma logo
¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo,
nga pe maa yinri «Masho polo
yarifyeenre.» Sereya. Asafu
Yennele gbogoyurugo.

² Izirayeli woolo konrifo,
nungbolo jan!

Mboro na ma maa Zhozefu se-
tirige piile pe yeye sinni
paa simbangbelege yen,
nungbolo jan ma logo!

Mboro na ma yen ma cen
wunluwo pi na sherubenyé
pe sogowo, ma gbogowo
yanwa pi naga[†]!

³ Ma fannja ki pye maga naga
Efrayimu cenle woolo,
naa Benzhamé cenle woolo
konaa Manase[†] cenle woolo
pe na,

ma pan ma we sho!

⁴ E, Yennele, we pye we songoro
ma korogo naa!

Ki yaga ma we wele kajege ni, pa
we yaa sho!

⁵ E, Yawe Yennele, yawa pi ni fuun
fo, ma yaa koro mbe nawa
ngban,

[†] **80:2 80:2:** Eki 25.22 [†] **80:3 80:3:** Efrayimu konaa Manase paa pye Zhozefu wi pinambiile
(Zhené 41.50-52; 48.1-22); a Benzhamé wo pye wi nosepyo kpaw (Zhené 30.22-24; 35.16-25).

ma se yenle mboon woolo pe
yenrewε pi logo fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?

6 M̀a ti pe yesanga yentunwɔ pi
kannga ma pye pe yaakara,
m̀a yentunwɔ legere kan pe yeri
pi pye pe tonwɔɔ.

7 M̀a ti we cɛnyɛenle pe yen na
kendige woo pe yεε ni we
tara ti go na,
we juguye pe yen naga lakoo we
na.

8 E, Yenɲele na yawa pi ni fuun
fɔ, we pye we songoro ma
korogo naa!
Ki yaga ma we wele kajenge ni, pa
we yaa shɔ!

9 Yenɲele, m̀a ɛezen tirige† ka
kow wa Ezhipiti tara ma
pan ki ni;

m̀a cengele kele puro ma ke
yirige, mεε ki sanri wa ke
tara ti ni.

10 M̀a laga gbegεle ki kan jenge wa
ki yege,
k̀i ndire kan ma ye tara ti ni fɔ ma
tara ti yin lagapyew.

11 Ki yinme pila yanwira ti ton,
ki njere tila pye paa Yenɲele li
sediri tire tugbooro ti njere
ti yen.

12 Ki njere tila tonlonlonlo ma saa
gbɔn fɔ wa kogoje wi na,
a ki njere tunmoro ti saa gbɔn fɔ
wa Efirati gbaan wi na.

13 Yingi na mbogo nga kigi maga,
a ma sigi jan,
maga kan torofenne pe ni fuun pe
yen naga pire ti yuun.

14 Yan cele wi yen naga kaa naga
jogo,
wongaala pe yen na paan naga
kaa.

15 Yenɲele na yawa pi ni fuun fɔ,
songoro ma pan we korogo!

Mboon ta wa naayeri, ma yege ki
sogo ma wele, ma ki ɛezen
tirige ki shɔ!

16 Mboro jate nga m̀a sanri, taga
go singi!

Ki pinambyɔ ɲa m̀a wɔ, ma
fannga kan wi yeri!

17 Kason k̀i ɛezen tirige ki sogo, a
pege koonlo koonlo,
pe tongo ma pe wɔ wa ma
kayannga gbogo ki ni!

18 Lere ɲa m̀a wɔ, wi yen wa ma
kalige keε ki na,
keε taga wi na maa wele wi na;
ki lere ɲa m̀a fannga kan wi yeri,
keε taga wi na maa wele wi na.

19 Ki ka pye ma, we se laga ma na
fyew,
fannga fonngo le we ni, pa we yaa
loon sonni!

20 Yawe Yenɲele, Yenɲele na yawa
pi ni fuun fɔ, we pye we
songoro ma korogo naa!
Ta we wele kajenge ni, pa we yaa
shɔ!

81

*Senwee wi daga
mbaa nuru Yenɲele li yeri*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo,
pe maa ki koo na Gati ca fenne
ngoni gboon. Asafu Yenɲele
gbogoyurugo.

2 Yaa yuuro koo Yenɲele li kan
yogorimo ni,
katugu lo li maa fannga kaan we
yeri!

Yaa Zhakobu Yenɲele li sonni ma-
gangbobo ni!

3 Yaa yuuro koo, yaa pimbigile
gboon,
yaa ngoni magandanla woo gboon
konaa juru ni.

4 Yaa mbanlaga ki wiin yevonngo
feti wi na,

† 80:9 80:9: Ezen tirige nga senre ti yo ko yen ma taanla Izirayeli woolo poro ni, Yenɲele li woolo wele (Eza 3.14; 5.1-7; Zhere 2.21; 12.10; Eze 17.6-8; 19.10-14; Oze 10.1; 14.8; Mishe 7.1).

na yenje kiga ka wali, ye mban-
laga win we feti pilige ki
na†.

5 Katugu ki yen kondεgele ma
Izirayeli woolo pe kan,
ki yen Zhakobu Yenjele lo
kakɔndεgele.

6 Ki yen ngasele na làa kan
Zhozefu setirige piile pe
yeri,
sanga ŋa ni làa yiri Ezhipiti tara
fenne pe kɔrɔgɔ we.

Mila magala la logo, na mi sila jen,
ma yo fɔ:

7 «Mì tuguro ti tugu mari laga wa
ye pajoro ti na,
ma ye keyen yi wɔ tunŋbanra ti
kanjapige lemε pi ni.

8 Wagati ŋa ni yaa ye wa jɔlogɔ ki
ni, yaa gbele mala yeri, a mì
ye sho.

Mala ta wa yenjele gbaanra ti
sɔgɔwɔ, mila ye yɔn sogo,
mila ye wa ma wele wa Meriba
tonmɔ laga ki ni†.

Wɔnmatigiwen laga.

9 Na woolo, yaa nuru na yeri, mi
yaa yerewe kan ye yeri!

E, Izirayeli woolo, ndεε ki pye ye
mbe ja yenle mbaa nuru na
yeri, ki mbe jaga jen!

10 Yarisunŋgo ka yege si daga mbe
yan wa ye yeri,
yaga ka kanŋguuro kan cenle
la yege yarisunŋgo yege
sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ†.

11 Muwi mi yen Yawe Yenjele, ye
Yenjele le,
na li ye yirige ma ye wɔ wa
Ezhipiti tara;
ye ye yɔn ki yenje jεnje, mi yaa
ye kan ye tin.

12 «Een fɔ, na woolo pee logo na
yeri,

Izirayeli woolo pee yenle na na.

13 Kona, a mì si pe yaga wa pe
nunŋbonŋbanla li ni,
a pe nεε tanri pe yeera nandanwa
konŋolo ke na.

14 «E, ndεε ki pye na woolo pe
mbe ja yenle mbaa nuru na
yeri,

ndεε Izirayeli woolo pe mbe
ja yenle mbaa tanri na
konŋolo ke na,

15 mi jen na pe juguye pe go
sogo pe kan le ki yɔngɔlɔ
nunŋba ke ni,

mi jen nala keε ki yirige pe
winfenne pe na.

16 Kona Yawe Yenjele li yen ma
mbele mben, pe jen naa foli
li yege sɔgɔwɔ.

Pa ko ki jen na kɔn mbe tege pe
kan fɔ sanga pyew†.

17 Yenjele li jen naa pe baro bile
wi ni fuun tiyɔɔn wo ni,
mbe waliwege senrege kan pe yeri
pe ka pe tin jεnje.»

82

*Yenjele li yen na kiti kɔɔn
dunruya kiti konfenne pe na*

1 Asafu Yenjele gbɔgɔyurugo.

Yenjele li yen ma cen wa li kiti
konfenne janwa wi sɔgɔwɔ,
li yen na kiti wi kɔɔn wa
yεngεgele sanŋgala ke
sɔgɔwɔ.

2 Lì yo fɔ: «Naga yen ma, ye yaa
koro mbaa kiti mbasinŋe
kɔɔn,

mbaa tanga ki kaan lepeele pe
yeri fɔ sa gbɔn wagati wi-
wiin?

Wɔnmatigiwen laga.

† **81:4 81:4:** Zhufuye paa pye na yevonŋgo fetiye piin, (Eki 28.11-15; Amo 8.5). Na yenje kiga ka wali, pe ma gbogolo fun ma feti wa yege pye (Levi 23.24,34; Nombu 29.12-39). † **81:8 81:8:** Eki 17.7; Nombu 20.13 † **81:10 81:10:** Eki 20.2-3; Dete 5.6-7 † **81:16 81:16:** Ŋga ki yo fɔ: *Pa ko ki jen na kɔn mbe tege pe kan fɔ sanga pyew*, Yenjele senre seweεle pele ni, ki yen ma yonlogɔ ma yo fɔ: *Pa kona Izirayeli woolo pe jen na ferewe ta fɔ sanga pyew.*

3 Yaa mbele pe yen tege ni poro naa pijiriwele pe tanga ki kaan pe yeri,

yaa fyɔnwɔ fenne poro naa yungbɔgɔrɔ fenne pe kiti wi kɔɔn kasinŋge ni.

4 Yaa mbele pe yen tege ni poro naa fyɔnwɔ fenne pe shoo, yaa pe shoo lepeepele pe kɛɛ.

5 «Ɛɛn fɔ, pee yaraga ka kpɛ jɛn, pee kala la kɔrɔ jɛn; pe yen na tanri wa wɔwɔ pi ni, katugu dunruya wi ni, kasinŋge ki nɔgɔna cɛnyaara ti yen na yeri na woo wa ti yɔnlɔ li ni.

6 Mɪla ki yo ye kan fɔ ye yen yengɛŋgele kele, ye ni fuun ye yen Yɛnŋele na yaara ti ni fuun ti go na li piile†.

7 Konaa ki ni fuun, ye yaa ka ku paa sɛnwee piile pe yen, ye yaa ka sinle paa dunruya teele sanmbala pe yen.»

8 E, Yɛnŋele, yiri ma kiti kɔn dunruya woolo pe na, katugu cɛngele ke ni fuun ke yen ma wogolo!

83

Izirayeli woolo pe yen na Yɛnŋele li yenri li yiri pe juguye pe kɔrɔgɔ

1 Yurugo. Asafu Yɛnŋele gbɔgɔyurugo.

2 E, Yɛnŋele, maga ka koro na mɛɛ para, maga ka pyeri, maga ka koro kapyegele fu.

3 Wele, ma juguye pe yen na tinni mbe kala la pye, ma yen ma mbele mben, pe yen na yɛgɛ tungu.

4 Pe yen na yɔn lemɛ tipee nii ma woolo pe na,

pe yen na pe yɛɛ gbogolo na pe yɛɛ yaan ma woolo mbele ma yen na pe go singi pe na.

5 Pe yen na pe yɛɛ piin fɔ: «Ye pan we pe tɔngɔ we pe wɔ cɛngele sanŋgala ke sɔgɔwɔ,

janŋo lere ka ka nawa to Izirayeli mɛgɛ ki na naa.»

6 Pe yen na yɔn nii jatere nunŋba ni, na yɔn finliwɛ nii pe yɛɛ ni ma mɛgɛ ni.

7 Poro pe yen Edɔmu cɛnle woolo, naa Ishimayeli setirige piile pe ni,

naa Mowabu tara woolo, naa Hagar setirige piile pe ni,

8 naa Gebali cɛnle woolo, naa Amɔ cɛnle woolo, naa Amaleki setirige piile,

naa Filisiti tara fenne konaa Tiri ca fenne pe ni.

9 Asiri tara fenne pɛ taga wa pe na fun, poro fun pàa Loti setirige piile pe sàgà.

Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Ki yaga ma pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Madiyan tara fenne pe pye we,

paa yɛgɛ ŋga na màa Sisera naa Yabini pe pye wa Kishon lafogo ki yɔn na we†!

11 Maa pe tɔngɔ wa Eni Dori wasege ki ni, ma pe gbɔolo pe pye fyongɔ wa tara ti na.

12 Pe fanŋga fenne pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Orɛbu naa Zɛɛbu pe pye we;

pe kundigile pe ni fuun pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Zeba naa Salimuna pe pye we†!

13 Poro wele pàa pye na yuun fɔ: «We yaa Yɛnŋele li tara laga ki sho mbege pye we yɛɛ wogolo!»

14 E, na Yenñele, pe pye paa tifeñinjolo gbanngban yen, pe pye paa yan sigire yen, nda tifelege ki mari le ma kari ti ni we!
 15 Yege nga na kason ma kaa to kologo maga sogo, yege nga na kason yinne maa yanwira lara sori,
 16 tisaga tifelege ki yirige ma pe puro ma, ma tifeñingbogo yirige ma sunndo kongo wa pe na!
 17 Yawe Yenñele, fere gboro wa pe na, jango paa ma lagajaa!
 18 Ti fere mbe pe yigi, pe sunndo wila koon pe na sanga pyew, ti pe fere sho, pe tongo pe wo wa!
 19 Pege jen fo ma mege koyi nga Yawe Yenñele, fo mboro nungba ma yen Yenñele na yaara ti ni fuun ti go na tara ti laga ki ni fuun ni.

84

Yenñele li laga kpoyi ki yen mali woolo pe ndanla

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo, nga pe maa koo na Gati ca fenne ngoni gboon. Kore pinambiile pe Yenñele gbogoyurugo.
 2 E, Yawe Yenñele na yawa pi ni fuun fo, ma go ki yen mala ndanla!
 3 Yawe Yenñele, ma sherigo gbogo londo nawa pi la kilan yigi fo mala fannga ki ko na ni, mi yen na yogorimo kongolo waa na kotogo naa na wire ti ni fuun ni Yenñele na yinwege wolo li kala na.
 4 Yawe Yenñele na yawa pi ni fuun fo, na wunluwo konaa na Yenñele, ali yere karikana le, li ma censaga ta,

ndine li ma sere po mbeli piile pe tege wa, wa ma saraga wosara ti kanngara na.
 5 Mbele pe yen ma cen wa ma sherigo gbogo ki ni, ferewe yen pe woo!
 Katugu pe yaa loon sonni suyi.
 Wonmatigiwen laga.
 6 Mbele pe maa pe fannga ki taa na yinrigi wa ma yeri, ferewe yen pe woo!
 Ma sherigo gbogo konko tangala li yen ma mbele ndanla mbaa kee wa, ferewe yen pe woo!
 7 Ali na pe kaa Baka gbunlundeg† ki koon mbe yiri, ki ma pye puluyo na tonmo yinrigi wa pe pungo na, kanga tisaga ki ma pan fun ma yinme tirige ki na.
 8 Mbe pe ta paa kee, ka maa tari pe fannga ki na suyi, fo sa gbon wa Yenñele li yege sogowo wa Siyon ca.

9 Yawe Yenñele, Yenñele na yawa pi ni fuun fo, ki yaga mala yenrewe pi logo, Zhakobu Yenñele, nungbolo jan ma logo na yeri!
 Wonmatigiwen laga.
 10 E, Yenñele, wunlunana wi wele kajege ni, wo na wi yen paa we tuguron sigeyaraga yen na we go singi; wo na ma wo ma sinme fa wi na, wi yigi jenge!
 11 Mbe pilige nungba pye wa ma sherigo gbogo londo ti nawa, ko mbororo mbe sa pilige wagakele (1 000) pye laga ka yege ni ko na; mbe yere le na Yenñele li go yeyongo shon wi na,

† 84:7 84:7: Baka gbunlundeg† ki yen wasege ka, nga ki yen ma waga, tonmo na pye wa, mbe tanga mbe toro wa ki ni, ki yen ma ngban fo jenge.

ko na ndanla ma we mbe sa cen
ja lepeepe pe ni wa pe paara
yinre ti ni ko na.

¹² Katugu Yawe Yenñele, Yenñele
le, li yen paa yonlo yen,
paa tuguron sigeyaraga yen
mbaa lere go singi.

Yawe Yenñele li maa kagbaraga
naa gbogowo kaan lere yeri;
mbele pe maa tanri pe nawa pi ni
pi filige pe na,
laa je mbe kajenge pye pe kan.

¹³ Yawe Yenñele na yawa pi ni
fuun fo,
lere na wi maa jigi wi taga ma na,
ferewe yen wi woo!

85

*Yenñele li yen na yeyinñge
senre yuun li woolo pe ni*

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Kore pinambiile pe Yenñele
gbogoyurugo.

² Yawe Yenñele, ma kajenge pye
ma tara woolo pe kan,
Zhakobu setirige piile mbele pa
yigi kasopiile, ma songoro
ma pan pe ni.

³ Mo woolo pe kajogoro ti laga pe
go na,
ma pe kapere ti ni fuun ti kala
yaga pe na.

Wonmatigiwen laga.

⁴ Mo nangbanwa gboo pi ni fuun
pi sogo we ni,
mo konro tendorogo ki ko we ni.

⁵ We shofa Yenñele, songoro ma
we le naa,
mo nangbanwa pi ko we
kannoolo!

⁶ Naga yen ma, ma yaa koro mbe
nawa ngban we ni suyi wi
le?

Naga yen ma, ma yaa koro mboon
nangbanwa pi tege we ni
sanga pyew fo tetete wi le?

⁷ Naga yen ma, mboro ma ma
yaa songoro mbe pan mbe
fannga fonngo le we ni,

janjo woro mbele ma woolo, waa
yogori ma ni wi le?

⁸ Yawe Yenñele, ma kagbaraga ki
pye we kan,
ma we sho!

⁹ Yenñele li yen na nga yuun,
Yawe Yenñele li yen na nga
yuun, mi yaa ki logo;

li yen na yeyinñge senre yuun li
woolo pe ni, poro mbele pe
pe yee kan li yeri pe ni;

janjo paga ka songoro naa wa pe
tjinliwe fu kapyere ti ni.

¹⁰ Kaselege ko na, mbele pe maa
fyee Yenñele li yeege, li showo
pi yen ma yongo pe ni,

janjo sanni jenri, li gbogowo
yanwa pi pan pi koro laga
we tara ti ni.

¹¹ Kagbaraga konaa kaselege ki ni,
tiri yee fili,

kasinñge konaa yeyinñge ki ni tiri
yee yigi.

¹² Kaselege ki ma yiri laga tara
ti ni paa yeege nga na
yaryluguro ma fi;

kasinñge ko ma yiri wa naayeri
ma tigi laga tara na.

¹³ Yawe Yenñele lo jate li yaa
ferewe kan we yeri,
kona tara ti yarilire ti yaa la
yongo.

¹⁴ Kasinñge ki yaa pye wa we Fo
wi yeege,
mbaa wi konoo li gbegele wi kan.

86

*Yenñele yenrewe
mba pi ma pye jalogo sanga*

¹ Davidi wi Yenñele yenrewe.

Yawe Yenñele nungbolo jan na
yeri, mala yon sogo,
katugu mi yen fyonwo fo, ma pye
yungbogoro ni!

² Tanla go singi, katugu milan yee
kan ma yeri!

Mboro ma yen na Yenñele le,
mi na ma tunmbyee, na sho,
milan jigi wi taga ma na!

³ We Fɔ, na yinriwe ta,
katugu mboro mi yen na gbele na
yinri pilige pyew!

⁴ Ki yaga ma nayinme kan mi na
ma tunmbyee na yeri,
katugu na jaterere wi yen ma tɛge
mboro na we Fɔ!

⁵ Ee, ma yen jenne we Fɔ, ma maa
kapere ti kala yari.

Ma kagbaraga ki yen ma gbogo
mbele fuun pe maa gbele
noo yinri pe kan.

⁶ Yawe Yenjele, nungbolo jan
mala yenrewe pi logo,
mala yenrewe gboo pi logo!

⁷ Mi kaa jolo sanga na ni, mi
ma gbele mboon yeri mala
saga,

katugu ma mala yon sogo.

⁸ We Fɔ, yarisunndo ti ni, ka woro
wa paa mboro yen,
yaraga ka kpe se ya mbe nga ma
pye ki pye.

⁹ Cengele ngele fuun ma da,
ke yaa kaa paan mbaa kannguuro
kanni ma yege sogowo, we
Fɔ,

mbaa ma mege ki gbogo.

¹⁰ Katugu ma yen ma gbogo, ma
maa kagbogolo piin,
mboro nungba ma yen Yenjele le.

¹¹ E, Yawe Yenjele, na naga ma
kono li ni!

Pa mi yaa la tanri ma kaselege ki
na;

na jaterere wi pye nungba, mbaa
fye ma yege.

¹² We Fɔ, na Yenjele, mi yaa loon
sonni na kotogo ki ni fuun
ni,

mi yaa loon mege ki gbogo wagati
wi ni fuun ni.

¹³ Katugu ma kagbaraga ki gbogo
na kanngolo,

mala sho kunwo pi wetijugo ki
kee.

¹⁴ E, Yenjele, mbele pe maa pe ye
gbogo, pele yiri na korogo,

lewelimbele pele yen naga jaa
mbanla gbo,

pe woro na jaterere piin ma wogo ki
na.

¹⁵ Een fo mboro wo na we
Fɔ, ma yen Yenjele na
li yen yinriwe tafe konaa
yungbogo tafe,

maa la nawa ngbanni jaga jaga,
ma kagbaraga ki gbogo, a
ma yen senre nungba yofa.

¹⁶ Ki yaga ma yege wa na yeri
mala yinriwe ta,

ma fannga ki le mi na ma tunm-
byee na ni,

mi na ma tunmbyee jele wi
pinambyo, na sho!

¹⁷ Kacen wa pye maga naga na na
fo ma yaa kajege pye na
kan,

janjo na juguye pe ki kacen wi
yan, ki fere wa pe na;

katugu Yawe Yenjele, mboro
mala saga, mala kotogo ki
sogo na na!

87

*Siyon ca ko ki yen cengele
ke ni fuun ke cagbogo ye*

¹ Kore pinambiile pe Yenjele
gbogoyurugo. Yurugo.

Yenjele li Zheruzalemu ca ki nogo
le wa yanwira kpoyi ti go
na.

² Siyon ca ki yen ma Yawe Yenjele
li ndanla ma we Zhakobu
setirige piile pe cara sannda
ti ni fuun ti na.

³ E, mboro Yenjele ca ye,
nga ki yen na yuun ma wogo na,
ki yen ma gbogowo kala.

Wonmatigiwen laga.

⁴ Na jenfenne pe ni, mi yen
na Ezhipiti tara fenne pe
mege yinri, naa Babiloni
tara fenne,

ma pinle Filisiti tara fenne, naa
Tiri ca fenne konaa Etiyopi
tara fenne pe ni;

ki woolo pa pe se wa ki tara ti ni.

5 Siyon ca ko na, ki daga paa ki
yuun ki wogo na fo:

«Pa pe ni fuun nunḡba nunḡba pè
se laga ki ni.

Yenḡele na yaara ti ni fuun ti go
na, lo li ca ki kan yeresaga
ni.»

6 Yawe Yenḡele li yen na cenḡele
ke jinri na ke mere ti
yonlogi,

naga yuun ke ni fuun nunḡba
nunḡba ke wogo na fo: «Pa
cenle na li se laga Siyon ca
ki ni.»

Wonmatigiwen laga.

7 Yurukoolo naa yofenne pe yen
naga yuun Siyon ca ki wogo
na fo:

«Pa na ferewe pyew pi yiri laga
ma ni.»

88

*Lere ḡa wi yen na kee kuwele
wi Yenḡele yenrewe*

1 Yurugo. Kore pinambiile pe
Yenḡele gbogoyurugo. Yurukoolo
to wi sewe yurugo, pe maa ki koo
na wegele wiin. Ezirahi setirige
pyo Hema wo nagawa yurugo yi.

2 Yawe Yenḡele, na shofa Yenḡele,
mi yen na gbele ma yeḡe sogowo
yonlo naa yembine fo mala
saga.

3 Ki yaga na yenrewe pi gbɔn wa
ma na,
nunḡbolo jan mala gbeleḡe ki
logo!

4 Katugu jologo kilan sen,
mi yongɔ kunwo pi ni toon.

5 Pe yen nala jate mako kufenne
pe ni,
mi yen paa lere ḡa fanḡa ko wi
ni.

6 Mi yen sinlesaga wa gboolo pe
sogowo,
paa leele mbele pè ku mako, a pè
pe sinḡe wa fanra ti ni pe
yen,

poro mbele ma jatere wi woro pe
na naa,
ma woro na yaraga ka kpe piin pe
kan naa.

7 Mala wa wetijugo ka ni,
mala wa wa diwi gbolo li ni, wa
wege ki nogona.

8 Ma nanḡbanwa gbɔɔ pi gbɔn na
na,

ma pye paa kogojɔ tonmo mba pi
maa yinriḡi na tuun pi yen
mala yon ton.

Wonmatigiwen laga.

9 Mala jenfenne pe laga na na,
mala pye paa yaritijaanga yen pe
yeḡe na.

Mala yon ton jologo ki ni, yirisaga
woro na na.

10 Jologo kilan yengele ke wo na na
binriw.

E, Yawe Yenḡele, pilige nunḡba
nunḡba pyew mi ma gbele
mboon yeri mala saga,

mi mala keyen yi yirige ma wa wa
ma yeri noo yenri.

11 Naga yen ma, ma yaa ma
kafonngolo ke pye kuulo
poro kan wi le?

Naga yen ma, kuulo pe mbe ya yiri
naa mboon son wi le?

Wonmatigiwen laga.

12 Naga yen ma, mbe pe ta wa
fanra ti ni, pe yaa ma kag-
baraga ki senre yo wa wi le?

Naga yen ma, ma yen senre
nunḡba yofa yeḡe ḡa na,
pe yaa ki yeḡe yo wa kuulo
tara wi le?

13 Ambo wi yaa ma kagbogolo
koro jen wa kunwo pi diwi
wi ni?

Ma yen sinḡe yeḡe ḡa na, ambo
wi yaa ko jen wa fegere tara
ti ni?

14 Een fo, mi wo na, Yawe Yenḡele,
mboro mi yen na gbele noo
yinri mala saga,

pinliwe ni mi moɔ yenri.

15 E, Yawe Yenḡele, yinḡi na, a ma
silan je?

Yinḡi na, a ma soon yeḡe lara na
na?

16 Maga ɛ na puwen pi ni, mi yen
na jɔɔ, ma yɔngɔ kunwɔ pi
ni tɔɔn,
mà fyere gborɔ wa na na fɔ mala
jigi wi kɔn na na.
17 Ma nanɔbanwa kayanɔa kɔn na,
fyere kagbɔgɔɔ ngele mà wa na
na, kànlà yinwege ki jɔgɔ
pew.
18 Ke yen mala maga pilige pyew
paa tɔnɔngbɔɔ yen,
mala tɔn kɛɛ ki ni fuun na.
19 Mالا wennɛ naa na cɛnyɛɛnlɛ
pe laga na na,
diwi wo cɛ wì koro na cɛnyɛnlɛ
we.

89

*We Fɔ, yɔn fɔgɔɔ ngele mà kɔn
wunlunana Davidi wi yeri,
ke koro se yeri?*

1 Ezirahi setirige pyɔ Etan wi na-
gawa yurugo†.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnɛɛle li kag-
baraga ki koo yurugo ni
sanga pyew,
mà yen sɛnrɛ nunɔba yofɔ yɛgɛ
nɔa na, mi yaa laga yari
sanga pyew fɔ tetete.
3 Mi yen naga yuun fɔ ma kag-
baraga ki yen wa fɔ sanga
pyew,
ma yen sɛnrɛ nunɔba yofɔ yɛgɛ
nɔa na, mà yeresaga kan ki
yeri wa yɛnɛɛle na.
4 We Fɔ, màa ki yo ma yo fɔ: «Mi
yɔn finliwɛ le na tunmbyeɛ
Davidi nà m̀ wɔ wi ni,
m̀l̀a wugu maa kan ma yo fɔ:
5 <Mi yaa yeresaga kan ma setirige
piile pe yeri fɔ sanga pyew,
mi yaa yeresaga kan ma wunluwɔ
pi yeri sanga pyew fɔ
tetete†.> »

Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Yawe Yɛnɛɛle, naayeri wo naa wi
nawa yaara ti ni ti yen nɔɔ
sonni ma kagbɔgɔɔ ke kala
na,
ma yen sɛnrɛ nunɔba yofɔ yɛgɛ
nɔa na, mbele pe yen kpoyi†
pe yaa laga wogo ki yari.
7 Yawe Yɛnɛɛle, ambɔ wi yen
wa naayeri, nà wi mbe ya
mboo yɛɛ taanla ma ni?
Yɛngɛngɛle ke ni, liliin li yen
wa paa mboro yen Yawe
Yɛnɛɛle?
8 Yɛnɛɛle li yen fyere yaraga wa
mbele pe yen kpoyi pe gbɔ-
golomɔ pi sɔgɔwɔ,
li yen fyere ni ma wɛ mbele fuun
pe yen mali maga pe na.
9 Yawe Yɛnɛɛle, Yɛnɛɛle na yawa
pi ni fuun fɔ, yawa yen
ambɔ ni paa mboro yen,
Yawe Yɛnɛɛle?
Ma yen sɛnrɛ nunɔba yofɔ mɔɔ
yɛɛ maga kɛɛ ki ni fuun na.
10 Kɔgɔje wi ka yiri mbaa tinni,
mboro ma maa pye wi ma
sinle,
na wi tɔnmɔ pi kaa yinrigi
mbaa tuun, mboro ma maa
sinɔge.
11 Mboro mà kɔgɔje yaripege Ara-
havu† ki purugu maga pye
gboo,
màa ma juguye pe gbɔn ma pe
jaraga ma yawa gbɔɔ pi ni.
12 Naayeri wi yen ma woo, tara ti
yen ma woro fun,
mboro mà dunruya wo naa wi
nawa yaara ti ni fuun ti da.
13 Mboro ma yɔnlɔparawa
kamɛngɛ kɛɛ naa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
ni ti da,

† 89:1 89.1: 1 Wunlu 5.11 † 89:5 89.4-5: 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11; Yuuro 132.11; Kapye 2.30 † 89:6 89.6: Nga ki yo fɔ mbele pe yen kpoyi ko yen na para meregeye poro sɛnrɛ na.
† 89:11 89.11: Faa, Babiloni tara fɛnnɛ pe mungooro nda ti maa para dunruya wi da yɛgɛ nɔa na ki na, wa ti ni, yaripege nɔa pe yinri Arahavu ki yen ma taanla kɔgɔje wo ni. Laga ki laga nɔa ki ni, ki yaa pye Arahavu wi yen ma taanla Ezhipiti tara to ni.

Tabori yanwiga naa Erimo yanwiga ki ni, ti yen na jorogi na yogori ma mege ni.

14 Fannga yen ma kee ki ni fo jenge,

yawa yen ma kee ki ni, ma fannga kee ki yen ma yiri wa naayeri.

15 Kasinnye ko naa kaselege ki ni, to toon wunluwo pi tenge, kagbaraga konaa mbe pye senre nungba yofa, to ti maa yaan wa ma yege sogowa.

16 Yawe Yenjele, mbaa ma sonni yuuro ni, cenle na li woolo pe yen maga jen, ferewe yen pe woo!

Pe yaa la tanri ma yege, wa ma yanwa pi ni.

17 Pe yaa la yogori suyi ma mege ki kala na, ma yen sinje yege nga na, ki maa gbogowa kaan pe yeri.

18 Katugu mboro ma yen pe gbogowa naa pe fannga ye, ma kagbaraga ko fannga na we ma cew ta.

19 Kaselege ko na, we tuguron sigeyaraga ki yen Yawe Yenjele mboro kee na, mboro Izirayeli woolo Yenjele kpoyi le, we wunlunaja wi yen mboro kee.

20 Pilige ka, ma ma yee naga yariyanga† ni, mbele pe pe yee kan ma yeri, ma para pe ni, ma yo fo:

Mi malingboon kotogofa wa saga, mi lefonjo wa wa janwa wi sogowa.

21 Milan tunmbyee Davidi wi ta, mila sinme kpoyi pi wo wi na maa wo†.

22 Mi jate mi yaa kee le wi ni mboo togo,

na yawa pi yaa fannga le wi ni.

23 Wi jugu wi se ya pan mboo fo,

lepee wi se ya mbe fannga ta wi na.

24 Mi yaa kaa winfenne pe tongolo wa wi yege,

mbe win wi panrafenne pe ni.

25 Mi yaa pye senre nungba yofa wi ni mbe kagbaraga pye wi kan,

wi wunluwo fannga ki yaa la gbogo mbaa kee yege na mege ko kala na.

26 Mi yaa kogaje wi le wi kee, mboo tege gbaanla pe go na†.

27 Wo na, wi yaa kaa na yenri mbaa yuun fo:

«Na to, na Yenjele, mboro ma yen walaga nga kilan sho.»

28 Mi wo na, mi yaa kaa pye na pinambyo kongbanna,

mboo yirige mbe we dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na†.

29 Mi yaa ti na kagbaraga ki koro wi ni fo sanga pyew,

mi yaa ti na yon finliwe mba mi le wi ni pi yeresaga ta wi ni.

30 Mi yaa ti setirige piile mbaa yinrigi wi punjo na suyi, mbe ti wi wunluwo pi koro wa suyi paa yege nga na naayeri wi yen wa we.

31 «Na wi setirige piile paga na lasiri wi wa,

na pe woro na tanri mbaa yala na kakonndegenjele ke ni,

32 na paga na kondengenjele ke jogo,

na pee na ngasegele ke le mbaa tanri ke na,

33 pa kona mi yaa yiri pe korogo kanngaga ni mbe pe jolo pe mbalogowo pi kala na;

mbe yiri pe korogo mbe pe gbon pe mbasinme pi kala na.

34 Een fo mi se na kagbaraga ki yaga wi kanngolo,

† 89:20 89:20: 2 Sami 7.4-17; 1 Kuro 17.1-15 † 89:21 89:21: 1 Sami 13.14; 16.12; Kapye 13.22

† 89:26 89:26: Ki verise nga wi senre ti koro wo yen fo Yenjele li yaa wi tege tara lombondo ti go na. † 89:28 89:28: Naga 1.5

mi yen senre nunḡba yofɔ yege
ḡga na, mi sege wogo ki sa
wi ni.

35 Mi se na yon finliwe pi jɔḡo wi
ni,

mi se na yon senre ti kanḡga wi
kanḡḡo.

36 Mila wugu wugusaga nunḡba ki
wogo na, mi yen kpoyi yege
ḡga na ki na,

fɔ mi se Davidi wi fanla.

37 Setirige piile yaa la yinrigi wi
punḡo na suyi,

wi wunluwo pi yaa mɔ na yege
sɔḡowo paa yonlo ki yen.

38 Pi yaa yeresaga ta fɔ sanga
pyew paa yeḡge ki yen,

ko ḡga ki yen serɛfɔ ḡa wi yen
kaselege fɔ wa kambaara ti
punḡo na.»

Wonmatigiwen laga.

39 Eɛn fɔ, we Fɔ, konaa ki ni
fuun, mà je wunluwo ḡa mà
sinme kpoyi wo wi na maa
wo wi na, màa wa,

mà nawa ḡḡban wi ni.

40 Yon finliwe mba màa le ma
tunmbyee wi ni, màa jɔḡo,

màa wunluwo njala li kow wa wi
go na mali wa tara mali tege
fyongɔ ni.

41 Màa malaga sigemboro ti ni
fuun ti jaanri,

ma malaga sigecara ti tongo.

42 Torofenne pe ni fuun pòo yaara
ti koli,

wi cɛnyɛnle pe yen naa tifaga.

43 Wi winfenne mà pe kotogo ki
kan pe na,

mà yɔḡorimɔ kan wi juguye pe ni
fuun pe yeri.

44 Màa ti wi tokobi wii ya kala la
yon,

ma suu saga malaga ki na.

45 Wi wunluwo ḡbɔḡowo màa kɔ,
màa wunluwo jongɔ ki jan tara.

46 Màa wi lefonro piliye yi were,
ma fere ḡborɔ wa wi na.

Wonmatigiwen laga.

47 Yawe Yenḡele, ma yaa koro
mbaa ma yeɛ lara fɔ sa ḡbon
wagati wiwiin?

Ma nanḡbanwa pi yaa koro mbaa
yiin paa kason yen fɔ sa
ḡbon wagati wiwiin?

48 Ma jatere wi tege ki na fɔ na
yinwege ki woro sa,
ma kaga wele, ma maga yan
senwee piile mà pe da pe kɔ
pe wo wa.

49 Lere wiwiin wi yen wa, wi yaa
koro yinwege na wi se ka
ku?

Ambɔ wi mbe ya mboo yeɛ sho
kunwo pi keɛ?

Wonmatigiwen laga.

50 E, Yawe Yenḡele, kagbaraga ḡga
màa pye na piin fafafa, ki
kari se yeri?

Màa wugu mbe kagbaraga ḡga
pye Davidi wi kan mbe yala
ma yen senre nunḡba yofɔ
yege ḡga na ki ni, ki koro se
yeri?

51 E, we Fɔ, leele pe yen nɔɔ
tunmbyeele pe tifaga yege
ḡga na, ma jatere wi tege ki
na,

ma jatere wi tege ki na fun fɔ
ki janwa ḡbɔlo na, pa li go
tuguro ti yen mi go na.

52 E, Yawe Yenḡele, ma jatere wi
tege ki na fɔ ma juguye pe
yen nala tifaga,

lere ḡa mà sinme pi wo wi na maa
wo, ma juguye pe yen naa
tuuro lee naa tifaga.

53 Sonmɔ mbe pye Yawe Yenḡele li
woo fɔ sanga pyew!

Anmiina, anmiina.

SEWE TIJERE WOO

90

Yuuro 90-106

Yenḡele li yen kosaga fu,
ɛɛn fɔ senwee wi yen torofɔ

¹ Yenḡele li lere Moyisi wi Yenḡele
yenrewɛ.

We Fɔ, mboro ma yen we larasaga sanga wi ni fuun, fɔ tetete.

² Sanni ma sa yanwira ti da, sanni ma sa dunruya wi da, mboro ma yen Yenɲele sanga pyew fɔ tetete.

³ Mboro ma ma ti senwee wi ma songoro wa taambugo ki ni, ma maa pye fɔ: «Senwee pyɔ, songoro wa tara ti ni†.»

⁴ Katugu yeɛ wagakele (1 000) li yen ma yeɛ na paa yunmbaan pilige ɲga ki toro ki yen, nakoma paa yembine leri yon ka yen†.

⁵ Ma ma senwee piile pe yinwege ki pe mbege wo wa, ki ma ko paa wonlowo jenri ma kaa ko pinliwe yon na we, ki ma ko paa yan yon.

⁶ Pinliwe ni, yan ki ma fyenwe, ma pelegi, yonlokogo ki ma fanla, mee waga.

⁷ Ma nanɲbanwa pi we jɔgo, ma nanɲbanwa gbɔɔ pi yen na we sunndo wi koon we na.

⁸ Ma yeɛ yen we kajogoro ti na, ma we kagala ɲgele ke yen ma lara ke yirige funwa na, ma ke teɛ ma yeɛ sogowo.

⁹ We yinwege ki yen na were na kee ma nanɲbanwa pi kala na, we yegele yon ki ma ko paa yon tifelege wonsaga nunɲba yen.

¹⁰ We yinwege piliye yi mbe ya yeɛ nafa taanri ma yiri ke yon ko tin, na leele mbele ka pye fanɲga ni, poro mbe ya mbe yeɛ nafa tijere ta.

Ɛen fɔ wa ko yinwege ko ni, tege naa jɔlogo ki yen wa; dunruya yinwege ki ma ko fyaw, woro fun waa toro na kee win.

¹¹ Ambo woon nanɲbanwa pi kosaga jen?

Ma nanɲbanwa gbɔɔ mba pi ma ti leele pe maa ma fyɛ, ambo wuu kosaga jen?

¹² We naga wege jen fɔ we yinwege piliye yi yen ma jiri, janɲgo we ya we kajenme ta wa we kotogo na!

¹³ Yawe Yenɲele, ma yaa nawa ɲɲban we ni fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

Songoro ma pan we korogo, ma we yinriwe ta!

¹⁴ Pinliwe ni, ma kagbaraga ki pye we kan ma we yege tin, pa we yaa la jorogi nayinme ni we yinwege piliye yi ni fuun ni.

¹⁵ Ma fere ti wa we na ma saa gbɔn piliye yon ɲga na, nayinme kan we yeri mbe yala ki piliye yon ki ni;

wɛ jɔlo ma saa gbɔn yeɛ yon ɲga na, yɔgorimo kan we yeri mbe yala ki yeɛ yon ki ni!

¹⁶ Ki yaga moɔ kapyegele ke naga woro mbele ma tunmbyeele we na,

moɔ gbogowo yanwa pi naga we setirige piile pe na!

¹⁷ We Fɔ, we Yenɲele, ki yaga ma yinme pi ton we na!

Ma ti we kee tunndo tila yongɔ tila kee yege!

Ee, ma ti we kee tunndo tila yongɔ tila kee yege!

91

Yenɲele li yen li woolo

pe larasaga

¹ Lere ɲa fuun wi maa yeɛ lara wa Yenɲele na yaara ti ni fuun ti go na li tanla, wo ma wogosaga ta wa lo na yawa pi ni fuun fɔ li yinme pi ni.

² Wi ma Yawe Yenɲele li pye fɔ: «Ma yen na larasaga, ma pye na malaga sigeca,

ma yen Yenñele na milan jigi wi taga li na.»

³ Katugu lo li moo sho mere janfo wi mere ti kee,
moo sho yambewe mba pi maa jogowo piin pi kee.

⁴ Li yaa ton ma na paa yege nga na ngolo ma kaa wi piile ton wi kanwira sire ti nogo,
ma yaa ma yee lara wa li yeri paa yege nga na ngolo ma kaa wi piile lara wi kanwira nogo.

Li yen senre nungba yofa yege nga na, ki yen paa tuguron sigeyaraga yen nakoma paa malaga gbonderege yen noo go singi.

⁵ Kona yaara nda ti maa fyere waa lere na yembine, ma se ka fye ko ka na,
nakoma wangala ngele pe mbe ya mboon won ke ni yonlo na;
⁶ nakoma yambewe mba pi maa tooro wa diwi wi ni mbe sa to lere na,
nakoma kapege nga ki ma to lere na mboo gbo yonlo ngbanga na, ma se ka fye ko ka na.

⁷ Ali na lere wagakele (1 000) ka to mbe ku le ma tanla,
lere wagake (10 000) mbe to wi ku wa ma kalige kee ki na,
yaraga kpe se mboro ta.

⁸ Mboro wo na, ma yengele ke kan maa wele,
ma yaa ki yan yege nga na Yenñele li yaa lepeele pe sara.

⁹ Kaselege ko na, Yawe Yenñele li yen laga nga ma saa karafa wa,
Yenñele na yaara ti ni fuun ti go na, mali pye ma larasaga.

¹⁰ Kapege kpe se gbõn ma na,

yambewe kpe se gbõn ma go woolo pe na;

¹¹ katugu li yaa konõ kan li mererege ye yeri,
mbe yo paa wele ma na wa ma kongolo ke ni fuun ke ni†.

¹² Pe yaa ma togo wa pe keyen yi ni, jango maga koon tologo ki kurugo sinndelege ka na†.

¹³ Ma yaa ka jara wi tangala mbe toro, mbe mererege ki tangala mbe toro,
ma yaa ka jara yirifonho wi tangala mbe toro, mbe wogo pege ki tangala mbe toro, yaraga ka se pye ma na†.

¹⁴ We Fo wi yo fo: «Ki kaa pye mi yen maa ndanla, mi yaa wi sho ti yeri,
mi yaa laa go singi, katugu wilan jen.

¹⁵ Na wi kanla yeri mboo saga, pa mi yaa wi saga;
wi jologo sanga ni, mi jate mi yaa pye wi ni,
mi yaa wi sho mbe gbogowo kan wi yeri.

¹⁶ Mi yaa ka yinwetonlogo kan wi yeri mboo yenle tin,
mi yaa ki naga wi na fo muwi mi yen shofa we.»

92

Ki yen ma yon mbaa Yenñele li sonni

¹ Yenñele gbogoyurugo. Cenpilige yurugo.

² Ki yen ma yon mbaa Yawe Yenñele li gbogo,
mbaa yuuro koo mbaa lo na yaara ti ni fuun ti go na li mege ki sonni;

³ mbaa ma kagbaraga ki senre yuun pinliwe ni,
ma yen senre nungba yofa yege nga na, mbaa ki yari yembine;

† 91:11 91.11: Mati 4.6; Luki 4.10 † 91:12 91.12: Mati 4.6; Luki 4.11 † 91:13 91.13: Luki 10.19

4 mbaa ki piin ngɔni mangala ke
woo ni,
naa juru ni konaa ngɔni gbɔngɔ
ni.

5 E, Yawe Yɛnnɛle, kapyegele
ngele m̀a pye, k̀e yɔgɔrimɔ
kan na yeri,
mi yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni ma
kɛɛ tunngɔ ki kala na.

6 E, Yawe Yɛnnɛle, ma kapyegele
k̀e tugbɔlɔ,
ma jatere wi yɛn ma jugo.

7 Kambajɛnnɛ wila kala lo la jɛn
wa ki ni,
lembige kila tijinliwɛ ta mbege
kɔrɔ jɛn.

8 Ali na lepeele paga yiri mbe jiti
paa yan yɛn,
ali na kapere pyefɛnnɛ pe kagala
ke kaa yɔngɔ la kee yɛgɛ,
pe yaa ka tongɔ mbe wɔ wa pew.

9 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, Yawe
Yɛnnɛle,
ma yɛn yaara ti ni fuun ti go na fɔ
sanga pyew.

10 E, ma juguye pe wele Yawe
Yɛnnɛle,
ma juguye pe wele pe yɛn na koo
na wɔo wa,
mbele fuun pe yɛn na kambasin-
nde ti piin, ma yaa pe gbɔn
mbe pe jaraga.

11 Ma ma fannga kan na yeri paa
yannɔ wogo yɛn,
m̀a sinmɛ nuwɔ taan fɔnmɔ wo
na na mala nawa pi yinngi.

12 Mi yɛn nala winfɛnnɛ pe tolo li
yaan,
mbele pe yɛn na yinrigi na kɔrɔgɔ
mbe kapege pye na na, na
nunngbɔlo yɛn pe gbelege ki
na.

13 Ɛɛn fɔ lesinmbele pe kagala ke
maa yɔngɔ na kee yɛgɛ paa
sengendige ma kaa na tɔnlɔ
we,
pe maa fannga taa na kee yɛgɛ
paa Liban tara sɛdiri t̄ire ti
yɛn.

14 Pe yɛn paa tige yɛn nga p̀e sanri
wa Yawe Yɛnnɛle li go ki ni,
pe ma yiri ma yɔn wa we Yɛnnɛle
li sherigo gbɔgɔ londo nawa
pi ni.

15 Ali mbege ta p̀e lɛ, pe maa siin,
pe yɛn tɔnmɔ ni na funnu;

16 ki ka pye ma, ki maga naga fɔ
Yawe Yɛnnɛle li yɛn ma sin,
lo li yɛn na walaga mbaa na
go singi, kambasinngɛ kpe
woro li ni.

93

Yawe Yɛnnɛle li yɛn wunluwɔ

1 Yawe Yɛnnɛle li yɛn wunluwɔ,
gbɔgɔwɔ pi yɛn mali fere paa
yaripɔrɔ yɛn,

Yawe Yɛnnɛle lili yɛɛ fere jate,
fannga yɛn li ni mali maga
paa kurusijara yɛn.

Ki kala na, dunruya wi yɛn ma
gbegele ma cɛn, wi se ya wɔ
wa wi yɔnlɔ.

2 We Fɔ, ma wunluwɔ pi yɛn ma
gbegele ma tɛgɛ maga lɛ wa
fafafa,
ma yɛn Yɛnnɛle, maga lɛ wa fafafa
fɔ tetete.

3 Yawe Yɛnnɛle, gbaanla tɔnmɔ pi
yɛn na tinmɛ yinrigi,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na tinni,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na kunlu
ngbanga.

4 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnnɛle li yɛn yaara
ti ni fuun ti go na wa naay-
eri lara ti ni.

Li fannga k̀i gbɔgɔ ma wɛ
tɔnnngbɔɔ tinmɛ na,
k̀i gbɔgɔ ma wɛ kɔgɔje tɔnmɔ mba
pi maa yinrigi na tuun pi
fannga ki na.

5 Yawe Yɛnnɛle, ma kondɛgɛngɛle
ke yɛn kaselege piiri,
mbe dunruya wi ta wa sanga na
fuun ni, ma sherigo gbɔgɔ
ki daga mbe pye kpyoi.

94

*Leele pe kambasinnde
ti kayanga wo pe ni, Yennele*

1 Yawe Yennele, kayanga wofa
Yennele,

kayanga wofa Yennele, ma yee
naga!

2 Mboro na dunruya kiti konfo,
yiri ma yere,

mbele pe maa pe yee gbogo, ma pe
sara ma yala pe kapyegele
ke ni!

3 Yawe Yennele, naga yen ma,
lepeepe pe yaa koro mbaa
yogori fo sa gbon wagati
wiwiin?

Enhen, pe yaa koro mbaa yogori
fo sa gbon wagati wiwiin?

4 Pe maa yongbogowo senre yuun
na leele pe tifaga,

ki tipere pyefenne pe ni fuun pe
maa pe yee gbogo.

5 E, Yawe Yennele, pe yen noo
woolo pe jolo,

poro mbele ma korogo ye, pe pe
yigilomo pi tisaw.

6 Pe yen na nangunjaala naa nam-
bannjennle pe kuun,

na pijiriwele pe kuun.

7 Pe ma yo fo: «Yawe Yennele li
woro na yaraga ka yaan.

Zhakobu Yennele lii kala la kpe jen
wa ki ni.»

8 Ye ye yee yingiwe jen, yoro
lembire re,

yoro tijinliwe fu fenne, ye yaa
tjinliwe ta wagati wiwiin?

9 Yennele na li nungbolo li kan
senwee wi yeri, naga yen
ma, laa la nuru wi le?

Yennele na li yenmyo wi gbegele
senwee wi na, laa la yaan
wi le?

10 Yennele na li maa cengele ke
koro na ke nii konfo, naga
yen ma, li se ka ye le jologo
wi le?

Lo na li maa leele pe nari jenme
pi ni, li mbe ya pye tijinliwe
fu fo wi le?

11 Yawe Yennele li senweele pe
jatere wi jen,
ligi jen ma yo wi yen wagafe.

12 Yawe Yennele, mboro ka lere na
koro mboo le konfo, ferewe
yen ki fo wi woo,

na maga ma lasiri wi naga lere na
na, ferewe yen ki fo wi woo!

13 Na jologo sanga ka gbon wi na,
ma maa kotogo ki sogo wi
na,

ma si yala, wege ki yen na kon
lepee wo mege ni.

14 Katugu Yawe Yennele laa li
woolo pe wa,

poro mbele pe yen li korogo ye, laa
si je pe na.

15 Kiti wi yaa kaa kon naa kase-
lege ni,

mbele fuun pe nawa pi yen ma sin
pe na, pe yaa yenle wi na.

16 Ambo wi yaa yere na kala li ni
lepeepe pe yee na, wa kiti
konsaga?

Ambo wi yaa taga na pungo
na mbe yiri ki kapege
pyefenne mbele pe korogo?

17 Ndee Yawe Yennele li sila na
saga,

anme mila ku mako.

18 Sanga o sanga mila yo fo: «Na
toro ti yen na wonri;»

ko sanga wo ni, ma kagbaraga ki
ma fannaga le na ni Yawe
Yennele.

19 Na na jatere wi ka lege na na
sanga na ni,

ma mala kotogo ki sogo na na,
mbe nayinme kan na yeri.

20 Naga yen ma, mboro mbe
yenle mbe gbogolo ki kiti
konfenne legbolele pe ni,

poro mbele pe ma Yennele li
kondegengele ke wa, mbe si
jologo wa leele pe na?

21 Pe ma pe yee gbogolo ma yiri
lesinje wi korogɔ,
pe ma kiti wi kon mboo jan lere
ɲa wi yen jeregisaga fu wi
na, mboo gbo jaga.

22 Een fo Yawe Yenjele lo li yen
paa na malaga sigeca yen
nala go singi,
na Yenjele li yen walaga ɲga ki
yen na larasaga.

23 Li yaa ti pe kapere ti go kala li
to pe na,
li yaa pe tongo pe tipewe pi kala
na.
Ee, Yawe Yenjele, we Yenjele li
yaa ka pe tongo.

95

*Leele pe daga mbaa Yenjele
li gbogo konaa mbaa li sonni*

1 Ye pan waa jorogi yogorimo ni
Yawe Yenjele li mege ni;
waa yuuro koo nayinme ni, mbaa
Yenjele na li yen paa we
walaga yen konaa we shofɔ
li sonni!

2 Ye pan we kari wa li yege
sogowo, we sharaga kan li
yeri,
waa yuuro koo nayinme ni waa li
sonni!

3 Katugu Yawe Yenjele lo li yen
Yenjele ngbogo ye,
li yen wunluwo gbɔɔ yarisunndo
ti ni fuun ti go na.

4 Tara ti latijuguwo lara ti yen li
kee,
yanwira titoonro ti namunjɔye pe
yen li woolo.

5 Kogɔje wi yen li woo, lo lùu da;
tara fun lo kee tunngo yi.

6 Ye pan we go sogo, we foli li yege
sogowo weli gbogɔ,
Yawe Yenjele na li we da, we
kannguuro kan li nogo
mbeli gbogɔ!

7 Katugu lo li yen we Yenjele le,

we yen li woolo mbele li yen na
korosi,
we yen paa simbangbelege yen,
ɲga lo jate li yen na konri.

Ki kala na, na ye ka li magala li
logo nala,

8 yaga ka ye kotoro ti ngban ye yee
na, paa yege ɲga na kila pye
wa Meriba laga ki na,

paa yege ɲga na kila pye wa
Masa† laga ki na, wa gbinri
wi ni†.

9 Wa ki laga ki na, ye teleye paa na
wa ma wele,
paa na yon ja wa ki lara ti na, ali
maga ta paa na kapyegele
ke yan o†.

10 Maga yigi fo ma saa gbɔn yele
nafa shyen, ki cenle woolo
pe la kila ko na na;

a mi sho fo: «Pe yen cenle woolo
mbele pe wa ma la wa pe
kotogo na,
pe fanla kongolo ke jen.»

11 Ki kala na, wa na nangbanwa
pi ni, mi wugu ma yo fo:
«Pe se ye wa na wogosaga ki ni
fyew†.»

96

*Ki daga dunruya woolo
paa yurugo koo
paa Yenjele li gbogo
(1 Kuro 16.23-33)*

1 Ye yurugo fonngo ko ye Yawe
Yenjele li son!

Dunruya woolo ye ni fuun yaa
yuuro koo Yawe Yenjele li
kan!

2 Yaa yuuro koo Yawe Yenjele li
kan, yaa li sonni,
yaa ki sentanra ti yari pilige
nungba nungba pyew fo lo
li yen shofɔ we.

3 Yaa li gbogowo yanwa pi senre
yuun dunruya cengele ke
sogowo,

† 95:8 95:8: Meriba naa Masa wogo ko na, ye wele wa Ekizodi 17.7; 20.13 lara ti ni ki lara shyen ti wogo na. † 95:8 95:7-8: Ebu 3.15; 4.7 † 95:9 95:9: Eki 17.1-7; Nombu 20.2-13

† 95:11 95:11: Nombu 14.20-23; Dete 1.34-36; 12.9-10; Ebu 4.3,5

yaa li kagbɔgɔlɔ ke yege yuun
tara nunɗba nunɗba pyew
ti woolo pe kan.

⁴ Katugu Yawe Yenɗele li yen ma
gbɔgɔ, li daga paa li sonni
fo jɛnɗe;

li yen fyere yaraga ma we yarisun-
ndo ti ni fuun ti na.

⁵ Katugu yarisunndo nda fuun
cengele sanɗgala ke maa
gbogo ti woro yaraga ka,
ɛɛn fo Yawe Yenɗele lo li naayeri
wi da.

⁶ Gbɔgɔwɔ yanwa naa tiyonwɔ pi
yen li woo,
fanɗga naa tiyonwɔ pi yen wa li
censaga kpoyi ki ni.

⁷ Cengele ngele laga tara na, yaa
Yawe Yenɗele li gbogo,
yaa li gbɔgɔwɔ yanwa naa li yawa
pi senre yuun!

⁸ Yaa Yawe Yenɗele li mege ki
gbogo,
yaa paan ye yarikanra ti ni yaa
yiin wa li sherigo gbɔgɔ
londo ti ni.

⁹ Ye foli ye ye yere ti jiile wa
tara Yawe Yenɗele li yege
sɔgɔwɔ yeli gbɔgɔ, li yen
kpoyi yege nga na ki kala
na†!

Dunruya woolo ye ni fuun yaa fyere
yaa seri li yege!

¹⁰ Yaa ki yuun wa cengele ke
sɔgɔwɔ fo: «Yawe Yenɗele
lo li yen wunluwɔ we!»

Ko ki ti tara ti yen wa ti yongolo
ke ni, ti se yeri mbe wo wa
ti yongolo ke ni.

Yawe Yenɗele li yaa ka kiti kon
cengele ke na kasinɗe ni.

¹¹ Naayeri yaara, yaa yɔgɔri, tara
na yaara, ye yin nayinme
ni,

kogɔje wo naa wi nawa yaara
ti ni fuun, yaa tinme gbɔɔ
yinrigi!

¹² Yan nawa naa yanyaara ti ni
fuun yaa yɔgɔri!

Kɔɔrɔ tire ti ni fuun yaa jɔrɔgi
nayinme ni!

¹³ Yaa ki piin Yawe Yenɗele li yege
sɔgɔwɔ, katugu li yen na
paan,

li yen na paan mbe kiti sinɗe kon
tara woolo pe na,

li yaa kiti kon dunruya woolo pe
na mbe yala kasinɗe ki ni,

li yaa kiti kon cengele ke na mbe
yala li kaselege ki ni.

97

*Yenɗele li yen wunluwɔ
dunruya wi go na*

¹ Yawe Yenɗele lo li yen wunluwɔ
we,

tara na woolo yaa yɔgɔri,
logɔ furo janwa woolo† ye yin
nayinme ni!

² Kambaaga naa diwi wɔlɔ yen
mali maga,
kasinɗe ko naa kaselege ki ni, to
toon wunluwɔ pi tenge.

³ Kasɔn maa yiin wa li yege,
nga ki maa wi juguye pe sorogi
kee ki ni fuun ki na.

⁴ Li yenɗele yengeleme pi ma
yanwa yirige dunruya wi
kan,

tara woolo pe maga yan nee seri
fyere ti kala na.

⁵ Yanwira ti yen na yanni Yawe
Yenɗele li yege sɔgɔwɔ paa
senringuro yen

ti yen na yanni Yenɗele na dun-
ruya wi ni fuun tafɔ li yege
sɔgɔwɔ.

⁶ Li yen ma sin yege nga na,
naayeri wi yen naga wogo
ki senre yuun,

dunruya woolo pe ni fuun paa li
gbɔgɔwɔ yanwa pi yaan.

⁷ Mbele fuun pe maa yaara
yanlere nda pe te ti gbogo,

† 96:9 96:9: Yuuro 29.1-2 † 97:1 97.1: Logo furo janwa woolo ko korɔ wo yen fo cengele ngele ke yen fo wa lege.

poro mbele pe maa pe yee gbogo
 yarisunndo ti kala na,
 pe yaa ka fere sho;
 yarisunndo sannda pyew yaa
 kannguuro kanni Yawe
 Yenjele li yege sogowo
 mbaa li gbogo!

⁸ Siyon ca woolo pe yaa ki wogo ki
 logo mbe yin nayinme ni,
 Zhuda tara cara ti woolo pe yen
 na yogori kiti na ma kon wi
 kala na.

⁹ Katugu Yawe Yenjele, mboro ma
 yen Yenjele na yaara ti ni
 fuun ti go na laga tara ti ni
 fuun ti ni,
 ma yen yarisunndo sannda pyew
 ti go na pew.

¹⁰ Yoro mbele Yawe Yenjele li yen
 ma ye ndanla, ye ti kapege
 ki ye mben;
 mbele pe pe yee kan li yeri li maa
 pe yinwege ki korosi,
 li ma pe sho lepee wi kee.

¹¹ Yenjele li ma li kajejge yanwa
 pi yirige lesinje wi kan,
 mbele pe nawa pi yen ma filige pe
 na, li ma nayinme kan pe
 yeri.

¹² Yoro lesinmbele wele, yaa
 yogori Yawe Yenjele li kala
 na,
 ye yuuro ko yeli son li yen kpoyi
 yege nga na ki kala na!

98

*Yenjele lo li yen dunruya wi go
 na*

¹ Yenjele gbogoyurugo.
 Ye yurufonngo ko ye Yawe
 Yenjele li son,
 katugu li kagbogolo pye!
 Li cew ta li fannga kee ko naa li
 yawa kpoyi pi fannga na.

² Yawe Yenjele ligi naga dunruya
 woolo pe na fo lo li yen
 shofa we,
 li yen ma sin yege nga na, ligi
 naga cengele ke na.

³ Li jatere wi yen li kagbaraga
 ki na konaa li yen senre
 nungba yofa yege nga na
 ki na Izirayeli woolo pe
 kanngolo;

dunruya wi kee ki ni fuun ki
 na, leele pege yan fo we
 Yenjele lo li yen shofa we.

⁴ Dunruya woolo ye ni fuun
 yaa jorogi yogorimo ni yaa
 Yawe Yenjele li sonni,
 yaa jorogi nayinme ni, yaa yuuro
 koo yaa li sonni!

⁵ Yaa yuuro koo ngoni ni yaa Yawe
 Yenjele li gbogo,
 yaa li sonni ngoni magala naa
 yuuro shogo ni!

⁶ Yaa li sonni mbaanra winme
 konaa simbapene yeenre
 mbaanra winme ni,
 yaa jorogi yogorimo ni wunlu-
 nanja wi yege sogowo, Yawe
 Yenjele le!

⁷ Kogje wo naa wi nawa yaara
 ti ni fuun, tila tinme gboo
 yinrigi,
 tara to naa ti nawa yaara ti ni
 fuun, tila tinme gboo yin-
 rigi!

⁸ Ngbaanla tonmo pila kendagala
 gboon,
 yanwira ti pinle pi ni tila jorogi
 nayinme ni!

⁹ Tila ki piin Yawe Yenjele li yege
 sogowo, katugu li yen na
 paan mbe kiti kon dunruya
 woolo pe na!

Li yaa kiti kon dunruya woolo pe
 na mbe yala kasinngi ki ni,
 li yaa kiti kon cengele ke na mbe
 yala kaselege ki ni.

99

Yawe Yenjele li yen kpoyi

¹ Yawe Yenjele li yen wunluwo,
 dunruya woolo pe yen na
 seri li yege sogowo fyere ti
 kala na;

li wunluwo jongo ki yen ma tege
wa Sherubenyē pe go na,
tara ti yen na yege li yege
sogowo.

² Yawe Yenjele li yen ma gbogo wa
Siyon ca ki ni,

li yen wa naayeri dunruya woolo
pe ni fuun pe go na.

³ Ki daga leele paa ma sonni,
mboro ŋa ma mege ki
gbogo, a ma yen fyere
yaraga;

Yenjele li yen kpoyi.

⁴ Mboro ma yen wunluwo, ki daga
paa ma yawa pi sonni,
kaselege ki yen moɔ ndanla,
ma ma kasiŋge ki kan yeresaga
ni,

mboro ma ma kaselege naa kas-
iŋge ki le wa Zhakobu se-
tirige piile pe sogowo.

⁵ Yaa Yawe Yenjele, we Yenjele li
gbogo,

ye foli ye ye yere ti jiile wa tara le
li tooɔ ti noɔ!

Yenjele li yen kpoyi.

⁶ Moyisi naa Aron paa pye li
saraga wofenne poro pele,
Samiyeli wila pye li yenrifenne wo
wa;

paa Yawe Yenjele li yeri li pe saga,
a li pe yon sogo.

⁷ Laa pye na para pe ni wa kam-
baaga titonlogo ki ni;

paa li kakondegengele ke yigi na
tanri ke na,

ma li kondegengele ngele laa kan
pe yeri ke tanga ma ke yon
fili.

⁸ Yawe Yenjele, we Yenjele,
mboro maa pe yon sogo;
maa pye pe Yenjele, na laa pye na
pe kala yari,

ɛen fo maa pye na pe kambasin-
nde ti fogo tonni pe na.

⁹ Yaa Yawe Yenjele, we Yenjele li
sonni,

yaa foli yaa li gbogo wa li yanwiga
kpoyi ki yege sogowo,
katugu Yawe Yenjele, we Yenjele
li yen kpoyi!

100

*Leele pe ni fuun pe daga
mbaa Yenjele li gbogo*

¹ Yurugo mbe Yenjele shari.

Dunruya woolo ye ni fuun yaa
yogori yaa yuuro koo Yawe
Yenjele li mege ni!

² Yaa tunngo piin Yawe Yenjele li
kan yogorimo ni!

Yaa paan li yege sogowo nayinme
yuuro ni!

³ Yege jen ye yo fo Yawe Yenjele
lo li yen Yenjele le.

Lo li we da, we yen lo woolo.

We yen li woolo ma pye paa li
simbangbelege yen ŋga li
yen na konri.

⁴ Yaa yiin wa li sherigo gbogo ki ni
yaa li shari yuuro ni!

Yaa yiin wa li sherigo gbogo londo
ti ni yaa li sonni yuuro ni!

Yaa li sonni yaa li mege ki gbogo!

⁵ Ee, Yawe Yenjele li yen ma yon,
li kagbaraga ki yen kosaga fu.

Li yen senre nungba yofɔ wagati
wi ni fuun ni fo tetete.

101

*Wunlunana wi yere ki yerewe
mbaa tanri kasiŋge ki na*

¹ Davidi Yenjele gbogoyurugo.

Mi yaa la yuuro koo mbaa Yenjele
li kagbaraga naa li kas-
iŋge ki wogo yuun;

Yawe Yenjele, mi yaa la yuuro
koo mbaa ma gbogo.

² Mbele pe nawa pi yen ma filige
pe na, mi yaa bala mbaa
tanri pe konɔ li na;

Yenjele, ma yaa pan na korogo
wagati wiwiin ni?

Mi yaa la tanri nawa jembe ni na go woolo pe sɔgɔwɔ.

³ Mi se yere ki na tipege mbaa piin na yegɛ sɔgɔwɔ;

mbele pee Yennele jɛn pe tan-galɔmɔ pi yɛn mala mben, mi se gbogolo pe ni ki wogo ki na.

⁴ Mi yaa na yɛɛ laga lali nambewe fɔ wi ni, mi se kapege kpɛ pye.

⁵ Lere o lere wi maa wi lewee yɛnlɛ wi mɛgɛ jogo larawa, mi yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa;

mbele pe maa yegɛ tungu leele na konaa mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, mi se pe kala li kun na yɛɛ ni.

⁶ Na yegɛ ki yaa pye lesinmbele mbele laga tara ti ni pe na, mbe ti pe ka cɛn le na tanla.

Leele mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, lere o lere kaa tanri pe konɔ li na, wo yaa la tunjɔ piin na kan.

⁷ Lere o lere wi maa nambara piin, wo wa se ka cɛn wa na go ki ni, lere o lere wi maa finlele, wo wa se ka yere na yegɛ sɔgɔwɔ.

⁸ Pinliwe nunjba nunjba pyew, mi yaa yiri mbe lepeele mbele laga tara ti ni pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa,

janjɔ mbe kapege pyefenne pe ni fuun pe kɔ,

mbe pe wɔ laga Yawe Yennele li ca ki ni.

102

*Lere ɲa wi yɛn na jɔlɔ
wa yɛn na Yennele li yɛnri
luu saga*

¹ Jɔlɔgɔfɔ wa Yennele yɛnrɛwe, mbege ta wi fanjga kila kɔ wi ni, a wi si yɛnri maa yunjbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti yo Yawe Yennele li kan.

² Yawe Yennele, na yɛnrɛwe pi logo,

yerege ɲga mila ma yinri mala saga, ki yaga ki gbɔn wa ma na!

³ Na mi kaa jɔlɔ pilige ɲga ni, maga kɔɔn yɛɛ lara na na!

Nunjbolo jan ma logo na yeri!

Na mi ka gbele mboɔn yeri mala saga, mala yɔn sogo fyaw!

⁴ Katugu na yinwege piliye yi yɛn na koo na kee paa wirige yɛn.

Na fanjga kɔ kɔ paa yegɛ ɲga na kasɔn nanjanra ma kaa sogo ma kɔ we.

⁵ Na jatere wi kɔ na yeri, ma koro paa yan yɛn ɲga pɛ kɔn kila waga.

Mi ma fɛgɛ yere na yaakara ti na.

⁶ Mi koro na jɛn, fɔ mi saa cɔgɔ ma koro kajeere.

⁷ Mi yɛn paa lɔgɔ sumbyɔ yɛn, ɲa wi ma pye wa gbinri wi ni.

Mi yɛn paa kuwegbɔgɔ ma kaa pye ki ye yumbara na.

⁸ Wɔnlɔwɔ pɔ gbaanri na na.

Mi yɛn paa sannjele nunjbanna yɛn, na li yɛn ma cɛn go go na.

⁹ Na juguye pe yɛn nala tifaga pilige pyew.

Porɔ mbele na winfenne pe yɛn na tɛgɛ na na,

na leele pe danji pe cɛnlɔmɔ pi pye paa na woo pi yɛn.

¹⁰ Cɔnrɔ to tɔ pye na yaakara wa suro ti yɔnlɔ.

Na yɛntunwɔ pi ma pinle na tɔnwɔɔ pi ni.

¹¹ Ko yɛn na piin ma, ma kɔnrɔ tandorogo naa ma nanjbanwa gbɔɔ pi kala na,

katugu mɔla le mala wa fɔ lege.

¹² Na yinwege piliye yi yɛn na tooro paa yɔnlɔkɔgɔ yinme yɛn.

Mi yɛn paa yan yɛn, ɲga ki yɛn ma waga.

13 Eɛn fɔ, mborɔ wo na Yawe
Yɛnɛɛle, ma yɛn wunluwɔ
fɔ sanga pyew.

Wagati ɲa fuun wila paan wi
woolo pe yaa lɔɔn meɛɛ ki
yinri fɔ ma yɛn Yɛnɛɛle.

14 Ma yaa ka yiri mbe Siyon ca ki
yinriwe ta;

katugu wagati wì gbɔn mbe yinme
tirige ki na,

wagati ɲa wì kɔn ma teɛɛ ki
pyewe na wì gbɔn.

15 Woro mbele ma tunmbyeele,
Siyon ca ki sinndɛɛɛɛ ti yɛn
ma we ndanla.

Ki kataga ki yinriwe yɛn na we
taa.

16 Pa kona cɛngele ke yaa la fyɛ
Yawe Yɛnɛɛle li yɛɛɛ.

Tara na wunlumbolo pe ni fuun
pe yaa kɔɔn gbɔɔwɔ
yanwa pi jɛn.

17 Yawe Yɛnɛɛle li yaa ka Siyon ca
ki kan naa fɔnɲɔ,

li yaa kali yɛɛ naga wa li gbɔɔwɔ
yanwa pi ni.

18 Li ma mbele pe yɛn tege na pe
yɛnɛɛɛ pi logo.

Li se je pe yɛnɛɛɛ pi na.

19 Ki wogo yege yɔnɔɔ yege teɛɛ
mbele pe yaa ka yiri punɲo
na pe kan.

Cɛnle fɔnɔ na li yaa ka yiri
punɲo na li ta laa Yawe
Yɛnɛɛle li gbogo.

20 Ma Yawe Yɛnɛɛle li ta wa
yɛnɛɛle na, li go sogo na
wele;

mali ta wa li laga kpoyi ki ni, li go
sogo na wele laga tara na.

21 Li ko pye, janɲo kasopiile pe yɛn
na jɛnge ɲga jɛɛn mbege
logo,

konaa mbe mbele kunwɔ pi gbɛɛ
gbɔn pe na pe sho;

22 janɲo paa Yawe Yɛnɛɛle li meɛɛ
ki yari wa Siyon ca,
paa li sonni yuuro ni wa ko ɲga ki
yɛn Zheruzalemu ca ki ni;

23 ko sanga wo ni, cɛngele naa
wunlumbolo pe yaa ka pe
yɛɛ gbogolo,

mbaa Yawe Yɛnɛɛle li gbogo.

24 Yɛnɛɛle lilan fanɲga ki ko mala
yaga kono;

li ka kɔn na yinwege piliye yi na.

25 Ki kala na, mi yo fɔ: «Na
Yɛnɛɛle, mborɔ ɲa ma yɛn
wa fɔ sanga pyew,

maga kanla le mbanla yinwege ki
kɔn shyen!»

26 M̀a tara ti da maga le wa fafafa.
Naayeri wi yɛn ma keɛ yɔnɔ
tunɲo.

27 Ti yaa ka ko, eɛn fɔ mborɔ yaa
koro wa fɔ sanga pyew.

Ti ni fuun ti yaa ka le paa yaripɔɔ
yɛn.

Ma yaa kari kanɲga paa yege ɲga
na pe ma yaripɔɔ kanɲga
we; pa ti yaa si kanɲga.

28 Eɛn fɔ, mborɔ wo na, ma
yaa koro wa ma cɛnɔmɔ
nunɲba pi na.

Ma yegele ke se ko†.

29 Ma tunmbyeele pe piile pe yaa
ka cɛnsaga ta.

Pe setirige piile pe yaa ka yeresaga
ta ma yege sɔɔwɔ.

103

*Mila jaa mbaa Yɛnɛɛle
na li yɛn yinme kanfɔ li shari*

¹ Davidi Yɛnɛɛle gbɔɔyurugo.

Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnɛɛle li
sonni,

mi yɛn na Yawe Yɛnɛɛle li meɛɛ
kpoyi ki sonni na nawa pi
ni fuun ni.

² Ee, mi yɛn na Yawe Yɛnɛɛle li
sonni,

mi se feɛɛ li kajɛnɲe pyege ka kpe
na.

³ Lo li mɔɔ kajɔɔɔɔ ti ni fuun ti
kala yaga ma na,

lo li mɔɔ sagala ma yama pi ni
fuun pi ni.

† 102:28 102:28: Ebu 1.10-12

4 Lo li mɔɔ go sho wetijugo ki ni,
mbe kagbaraga pye ma kan konaa
mboɔn yinriwe ta fo jɛŋɛ.
5 Lo li ma fɛrɛwɛ kan ma yeri ma
lelewe pi ni,
mɔɔ pye lefɔnɔ caricari, mbe
fannga fɔnɔgo kan ma yeri
paa yɔn yɛn.
6 Yawe Yɛnɛle li maa kasinɛge
piin,
pe yɛn na mbele fuun jɔlo, li ma
tanga kan pe yeri.
7 Laa li kongolo ke naga Moyisi wi
na,
mali kagbɔgɔlo ke pye ma ke naga
Izirayeli woolo pe na.
8 Yawe Yɛnɛle li yɛn yinriwe tafɔ
naa yungbɔgɔɔ tafɔ,
laa la nawa ngbanni jaga jaga.
Li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgo.
9 Li se koro mbaa leele jɛrɛgi
sanga pyew,
Laa si gbu tɛge lere ni kudɛyi.
10 Laa we yigi mbe yala we kapere
ti ni,
laa si we sara mbe yala we
kajɔgɔɔ ti ni.
11 Tara to naa naayeri wi ni ti fogo
ki yɛn ma gbɔgo yɛge nga
na,
pa Yɛnɛle li kagbaraga ki yɛn ma
gbɔgo ma mbele pe maa fyɛ
li yɛge pe kan.
12 Yɛge nga na yɔnlo yirisaga ki
yɛn ma lali yɔnlo tosaga ki
ni,
pa li ma we kajɔgɔɔ ti laga lali we
ni ma.
13 Yɛge nga na tofo maa wi piile
yinriwe taa,
ki pyelɔmɔ nunɔba pi na fun,
Yawe Yɛnɛle li maa mbele
pe maa fyɛ li yɛge pe yin-
riwe taa.
14 Katugu yaraga nga li tɛge ma
we gbegele lo yɛrɛ ligi jɛn.
Li jatere wi yɛn ki na fo we yɛn
taambugo.
15 Senwee wi yinwege piliye yi yɛn
paa yan yɛn;

ki ma gbɔgɔwɔ ta paa yan fyɛnɛrɛ
yɛn.
16 Na tifeleɛge jɛnri ka ka gbɔn ti
na, ti ma waga saw, tila yan
naa.
Tila pye laga nga na, ko na jɛn
naa.
17 Ɛɛn fo Yawe Yɛnɛle li kag-
baraga ki yɛn kosaga fu
mbele pe maa fyɛ li yɛge pe
kan sanga pyew naa wagati
wi ni fuun;
li yaa koro sinɛ pe piile poro naa
pe piile pe ni,
18 naa mbele pe yaa koro mbeli
yɔn finliwe pi yigi,
mbaa nawa tuun li katɛgɛnɛge ke
na mbaa tanri ke na pe ni.
19 Yawe Yɛnɛle lili wunluwɔ
jɔngɔ ki tɛge wa yɛnɛle na,
li yɛn wunluwɔ pi na yaraga pyew
ki go na.
20 Yoro mbele Yawe Yɛnɛle li
mɛrɛgeye, yaa li sɔnni!
Yoro mbele fannga gbɔgo yɛn ye
ni,
a yaa tanri li senrɛ ti na nari yɔn
finli, na nuru li yeri.
21 Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe
Yɛnɛle li malingboɔnlo,
yaa li sɔnni!
Yoro mbele ye yɛn na tunɔgo piin
li kan konaa nali nandanwa
kala li piin we.
22 Yoro mbele fuun Yawe Yɛnɛle
li da,
li tegere ti gbɔn laga nga fuun ni,
yaa li sɔnni!
Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnɛle li
sɔnni!

104

*Ki daga yaara nda Yɛnɛle li da
tila li sɔnni*

¹ E, mi we, mi yɛn na Yawe
Yɛnɛle li sɔnni!
Yawe Yɛnɛle, na Yɛnɛle, ma yɛn
ma gbɔgo fo jɛnɛge;
gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ pi yɛn mali
fere paa yaripɔɔ yɛn.

2 M̀a yanwa pi t̀ege m̀oo yee fo paa derigb̀oo yen,
 m̀a naayeri wi sanga maa jaraga paa paraga go yen.

3 M̀oo censaga ki gbegele maga t̀ege wa naayeri t̀onm̀o pi go na,
 kambaara to ti yen ma malaga gb̀onwotoro we,
 ma maa tanri tifelege ko na.

4 Ma ma tifeere ti pye ma pitunmbolo,
 mbe kason yinjele ke pye ma tunmbyeele†.

5 M̀a tara ti tenge wa ti ǹogona cnyaara ti na,
 ti se ya yeri mbe ẁo wa ti yonlo fyew.

6 M̀aa tara ti t̀on t̀onngb̀oo pi ni paa paraga yen,
 t̀onm̀o pila yiri ma saa gb̀on fo wa yanwira ti namunjoye pe na.

7 Een fo m̀aa gbanla pi na, a pi fe ma tigi,
 m̀aa yenjele gbaanra ti yirige sanga na ni, a pi si fyeele ma kari pew.

8 Pila lugu yanwira ti na ma kari, ma tigi wa yanwira gbunlundera ti ni,
 ma saa koro wa pi yeresara nda m̀aa gbegele pi kan ti ni.

9 M̀a k̀ongolo gb̀on t̀onm̀o pi kan, pii daga mbe koro kaanla, jango piga ka songoro mbe tara ti t̀on naa.

10 Ma ma ti puluyo yi ma pulo, na fuun, na yiin wa laforo ti ni, yi maa fuun na toro wa yanwira ti s̀ogowo pi ni.

11 Yan wongaala pe ni fuun pe ma pan na woo wa yi ni,
 yan sofilele pe ma pan na woo wa yi ni.

12 Naayeri sannjere ti ma pan ma ti sere ti p̀o wa ki t̀onm̀o pi yon na,
 ti ma koro na gbele wa tire were ti s̀ogowo.

13 Ma ma koro wa ma censaga ki ni wa yenjele na, mbe ti tisaaga ki ma pan wa yanwira ti na,
 ma kee yonlo tunngo t̀onli ẁi tara ti yin.

14 Ma ma ti yan ki ma fi yaayoro ti kan,
 ma ma ti yariluguro ti ma fi senweele pe kan,
 jango paa pe yon suro ti taa paa yinrigi wa tara ti ni;

15 konaa duven ni, na wi ma nayinme kan senwee wi yeri,
 naa sinme fawoo ni mba pi ma yege ki kan ki maa yengele,
 konaa yaakara nda ti maa fannja kaan wi yeri.

16 Yawe Yenjele li tigboro gboro ti ma t̀onm̀o ta fo ma tin pi na,
 Liban tara sediri tire nda li sanri, ti ma t̀onm̀o ta.

17 Pa sannjere ti ma pan mari sere ti p̀o wa,
 jagapan wi maa sere ti p̀o wa sipiresi tigboro ti ni.

18 Yanwira nda ti yagara to yen likatoloye poro censara,
 waara to yen damaye† poro larasaga.

19 Mboro m̀a yenjele ki gbegele, jango mbaa wagati wi nari mbaa wi woo wi yee ni,
 yonlo fun kigi tosanga wi jen.

20 Ma ma ti diwi wi ma ye, yembine li ma ẁo,
 ko wagati wo ni, k̀ologo wongaala pe ma yiri na yanri.

21 Jara yirifonmbolo pe maa gbele pe yaakara ti pungo na,
 pe maa pe yaakara ti yenri Yenjele li yeri.

22 Een fo pa yonlo kila yinrigi, pe mee songoro
 ma saa sinle wa pe were ti ni.

23 Ko sanga wo ni, senwee wi mee yiri ma kari wi tunngo yeri,

† 104:4 104:4: Ebu 1.7 † 104:18 104:18: Damaye pe yen ma yiri polo korogo.

wi ma koro wa wi tunngo ki na fo
sa gbɔn yɔnlɔkɔgo.

24 E, Yawe Yenɲele, ma kapyegele
kè leɛe fo jɛnge,
mà ke ni fuun ke pye ma kajenme
po ni;
tara ti yen ma yin yaara nda mà
da ti ni.

25 Kɔgoje wi wele, pa wì gbɔgo ma
jaraga ma kari pya!
Yaara yenwere nda ti yen wa wi
ni na yanri na mari, ti yɔn
ki se jɛn mbe kɔ,
ti tunmɔɔɔ naa ti tugbɔɔɔ.

26 Tɔnmɔkɔɔɔ gbende ti maa
yanri wa wi ni,
naa yarifeleɛe Leviyatan ki ni, ko
nɔga mà da janɔgo kila jinrigi
wa wi ni†.

27 Kì yaara ti ni fuun ti yen na wele
mboro yeri,
janɔgo maa ti yaakara ti kaan ti
yeri ti kasanga wi na.

28 Ma mari kan ti yeri, ti mari sho,
ma mɔɔ kee ki sanga na kaan,
ti mɔɔ yarijende ti ta fo ti
mari yenle tin.

29 Eɛn fo na ma kɔɔn yeɛ lara ti na,
ti sunndo wi ma kon ti na,
na ma kɔɔn yinwege wɔnwɔn pi
sho ti yeri, ti ma ku,
ti ma songoro ma pye naa taam-
bugo.

30 Eɛn fo na ma kɔɔn yinwege
wɔnwɔn pi kan ti yeri, ta
ma se naa fɔnndo,
kona yaraga pyew ki ma pye
yarifonngo laga tara ti na.

31 Yawe Yenɲele, ti ma gbɔgowo
yanwa pi koro wa fo sanga
pyew!

Yawe Yenɲele, ta yɔgori ma
kapyegele ke kala na!

32 Na maga tara ti wele, ti maa
seri;

na maga jiri yanwira ti na, ti maa
wirige yinrigi.

33 Mbanla ta yinwege na, mi yaa
la yuuro koo Yawe Yenɲele
li kan,
mbanla ta go na, mi yaa lanla
Yenɲele li sonni!

34 Ki yaga na sonrimo pɔon
ndanla;
mi wo na, mi yaa la yɔgori Yawe
Yenɲele li kala na!

35 Ki yaga kapere pyefenne pe ko
pe wo laga tara ti ni,
lepeele paga ka pe yan naa!

Mi we, mi yen na Yawe Yenɲele li
sonni!

Yaa Yawe Yenɲele li sonni!

105

*Yenɲele li yen senre nunɔba
yofɔ*

li yɔn finliwe pi kanngolo

(1 Kuro 16.8-22)

1 Yaa Yawe Yenɲele li sonni, yaa li
meɛe ki yinri!

Yaa li kagbɔgolo pyewe pi senre
yuun cengele sanngala ke
sɔgowo!

2 Yaa yuuro koo li kan, yaa sonmo
yuuro koo yaa li gbogo;
yaa li kagbɔgolo ke ni fuun ke
yari!

3 Yaa ye ye gbogo li meɛe kpoyi
ki kala na,

mbele fuun pe yen na Yawe
Yenɲele li lagajaa, paa
yɔgori!

4 Yaa wele Yawe Yenɲele lo yeri,
yaa li fannga ki lagajaa,
yaa li lagajaa sanga pyew!

5 Yaa ye ye nawa tuun kajenge
kagbɔgolo ngele li pye ke
na,

yaa ye ye nawa tuun li
kafonngolo naa li kiti
konkagala ke na,

† 104:26 104:26: Zhɔbu 40.25; Yuuro 74.14; Eza 27.1

6 yoro Abirahamu setirige piile,
yoro mbele li tunmbyeele wele,
yoro Zhakobu setirige piile, yoro
mbele li wo we!

7 Lo li yen Yawe Yennele, we
Yennele le.
Lo li yen fannga ki na tara ti
lagapyew ki ni.

8 Li jatere wi yen li yon finliwe pi
na sanga pyew,
li senre nda li kan setirige piile
yirisaga legere yeri we.

9 Laa ki yon finliwe pi le Abira-
hamu wi ni,
ma wugu pi wogo na ma Izaki wi
kan†.

10 Laa ki yon finliwe pi gbegele
maa le naa Zhakobu wi ni,
maa pye kondengele wi kan,
maa pye yon finliwe mbakoo wo
na Izirayeli wi kan.

11 Laa yo fo: «Mi yaa Kana tara ti
kan ye yeri,
ti yaa pye ye korogo nga ki kan ye
yeri†.»

12 Ki wagati wi ni, paa pye jengele,
pe sila lege,
paa pye nambanmbala ma cen wa
tara ti ni.

13 Paa pye na yanri cengele ke
sogowo na toro,
pe ma yiri wunluwo tara ta ni mbe
kari ta ni.

14 Een fo Yennele li sila yere ki na
lere wa mbege kan pe na
mbe pe jolo,
laa para wunlumbolo pele na pe
kala na.

15 Laa pe pye fo: «Mbele mi wo na
yee kan, yaga ka jiri pe na,
yaga ka kapege pye na yon senre
yofenne pe na†.»

16 Laa fungo wa wa tara ti ni,
a yarilire ti ko leele pe yeri pew†.

17 Laa lere wa torogo wa pe yege,
wo wi yen Zhouzefu we, wo na paa
pere, a wi pye kulo†.

18 Paa wi tooro ti po yongowo ni,
ma tuguron ngbeere le wa wi
yologo,

19 fo ma saa gbom pilige nga ni
senre nda wila yo, a ti saa
ti yee yon fili;

a Yawe Yennele li senre ti tanga
kan wi yeri†.

20 Ki pye ma, a wunlunana wi si
konoo kan ma yo poo wa,
wo na tara ti kundigi wi sho fo poo
wo wa kaso†.

21 A wunlunana wi suu tege to wi
go ki go na,
maa tege wi kee yaara ti ni fuun ti
go na†;

22 jango wila wunlunana wi
legboolo pe nari, mbe yala
wi yeera nandanwa kala li
ni,
wila lelele pe nari kajenme ni.

23 Ko pungo na, a Izirayeli wi si
kari wa Ezhipiti tara,
wo na Zhakobu, a wi si saa cen wa
to nda ti yen Kamu tara ti
ni†.

24 Yennele laa ti, a li woolo pe se
ma lege fo jenge,
mee fannga kan pe yeri ma we pe
juguye pe na.

25 Pungo na, a li si kaa Ezhip-
iti tara fenne pe jatere wi
kannga pe na,
ma ti a Yennele li woolo pe kala li
pe mben;

a paa poro mbele Yennele li tun-
mbyeele pe java†.

26 Kona, a li sili tunmbyee Moyisi
wi tun wa pe yeri,

† 105:9 105.9: Zhene 12.7; 17.8; 26.3 † 105:11 105.10-11: Zhene 28.13 † 105:15 105.15:
Zhene 20.3-7 † 105:16 105.16: Zhene 41.53-57 † 105:17 105.17: Zhene 37.28; 45.5 † 105:19
105.18-19: Zhene 39.20-40.23 † 105:20 105.20: Zhene 41.14 † 105:21 105.21: Zhene
41.39-41 † 105:23 105.23: Zhene 46.6; 47.11. Ezhipiti tara to pe maa yinri fun Kamu tara.
† 105:25 105.25: Eki 1.7-14 † 105:26 105.26: Eki 3.1-4.17

konaa Aron ni, wo ɲa lãa wo we†.
 27 Pãa kacɛn kagbɔgɔlo pye
 Yɛnɲɛle li fanɲga na wa
 Ezhipiti tara fenne pe
 sɔgɔwo,
 ma kafɔnɲgɔlo pye wa to nda ti
 yen Kamu tara ti ni.

28 Yɛnɲɛle lãa diwi wi lenge wa
 tara ti ni, a diwi wi ye tara
 ti lagapyew ki ni;

lere kpe sila je li senre ti na†.

29 Lãa pe lɔrɔ tɔnmɔ pi kanɲga
 kasanwa,
 ma pe ɲgbanra ti gbo†.

30 Pe tara tãla yin ɲgbeye pe ni
 lagapyew,
 fɔ ma saa ye wa pe wunlumbolo
 pe wonlo yinre ti ni†.

31 Yɛnɲɛle lãa para, a nakɔɔnrɔ
 nda ti yen shɔnrɔ ni to naa
 namara pan,
 ma tara ti tɔn lagapyew†.

32 Lãa ti, a sinndɛere tisaga pan
 tisaga jɛnge ki yɔnlo,
 ma ti a yɛnɲɛle gbanlaga kason ki
 to wa tara ti ni.

33 Lãa pe ɛɛzen tiire naa figiye
 tire ti jɔgɔ,
 ma pe tara tire ti kaari kaari†.

34 Lãa para, a kambɛere pan,
 a gbato legere pan, ɲa wi saa ya
 mbe jiri;

35 tãla pe tara yan ki ni fuun ki ka,
 ma pe tara yarilire ti ka pew†.

36 Lãa pe pinambiile konɲbanmbala
 pe ni fuun pe gbo,
 poro mbele pãa pye pe fanɲga
 ki ni fuun ki yaraga
 konɲbanɲga ye†.

37 Lãa ti, a li woolo pɛ yiri wa
 Ezhipiti tara warifuwe naa
 te ni,

pe cɛngele ke ni, wa kpe sila te
 mbe koro punɲo na.

38 Pe yinriwe wa tara ti ni kila
 yɔgɔrimɔ kan Ezhipiti tara
 fenne pe yeri,
 katugu pe kala lãa sunndo kɔngɔ
 wa Ezhipiti tara fenne pe
 na†.

39 Yɛnɲɛle lãa kambaaga yirige
 ma li woolo pe tɔn,
 ma kason mu na yanwa yinrigi pe
 kan†.

40 Pãa li yenri kara ni, a li
 si siringbangala torogo pe
 kan,
 ma yaakara kan pe yeri ma yiri
 wa yɛnɲɛle na, a pɛ ka ma
 tin†.

41 Lãa walaga ki yɔn yenge, a
 tɔnmɔ pɛ yiri na fuun,
 pãla yiri na fuun paa gbaan yen
 wa gbinri† wi ni.

42 Katugu li jatere wila pye li senre
 kpoyi nda lãa yo ti na,
 konaa li tunmbyee Abirahamu wi
 na.

43 Lãa li woolo pe yirige wa tara ti
 ni yɔgɔrimɔ ni,
 poro mbele li woolo lãa pe yirige
 nayinme gbɔɔ ni.

44 Lãa cɛngele kele yege tara kan
 pe yeri,
 ma leele pele yege keɛ tunɲgo
 tɔnli kan pe yeri†,

45 janɲgo paa tanri li kondɛgengele
 ke na
 konaa pe lasiri senre ti le paa tanri
 ti na.

Yaa Yawe Yɛnɲɛle li sɔnni!

106

*Izirayeli woolo
 pe senre mbalogowo
 konaa Yɛnɲɛle
 li kagbaraga pyege*

¹ Yaa Yawe Yɛnɲɛle li shari yaa li
 sɔnni,

† 105:28 105:28: Eki 10.21-23 † 105:29 105:29: Eki 7.17-21 † 105:30 105:30: Eki 7.26-8.1
 † 105:31 105:31: Eki 8.12-13,16-20 † 105:33 105:32-33: Eki 9.22-25 † 105:35 105:34-35: Eki
 10.12-15 † 105:36 105:36: Eki 12.29 † 105:38 105:37-38: Eki 12.33-36 † 105:39 105:39:
 Eki 13.21-22 † 105:40 105:40: Eki 16.2-15 † 105:41 105:41: Eki 17.1-7; Nambu 20.2-13
 † 105:44 105:44: Zhouzu 11.16-23

katugu li yen ma yon;
li kagbaraga ki yen wa fo sanga
pyew†.

2 Ambɔ wi mbe ya mbe Yawe
Yenɲele li kagbogolo ke
yege yo?

Ambɔ wi mbe ya mbeli sonmo
kagala ke ni fuun ke yege
yo?

3 Mbele pe maa tanri kaselege ki
na, konaa mbele pe maa
kasinɲge piin,
ferewe yen pe woo!

4 Yawe Yenɲele, na ma kaa kag-
baraga piin ma woolo pe
kan sanga ɲa ni, ma jatere
pye na na;
ma kaa pe shoo sanga ɲa ni, mala
sho fun,

5 jango ma woolo mbele ma wo,
mbe pe yan pe yen na
ferewe taa,
na yologo ki yiri caw ma korogo
woolo pe sogowo.

6 We kapere pye paa we teleye pe
yen,

we kajogoro pye, ma tipere pye.

7 Ma we teleye pe ta wa Ezhipiti
tara, pe sila ma kafonɲgolo
ke koro jen,

kajenge legere nga ma pye pe
kan, pe sila nawa to ki na,
paa yiri ma je wa kogoje wi tanla,
wa Kogoje yeen wi tanla†.

8 Een fo laa pe sho li yeera mege
ko kala na,
mbe ta mbeli yawa pi naga.

9 Laa para ngbanga Kogoje yeen
wi na, a wi waga le ki
yongolo nunɲba ke ni,
a li si ti li woolo pe tanga ma toro
wa lawege ki ni

ndɛɛ pe yen na tanri na toro wa
gbinri wi ni†.

10 Laa pe sho pe mbenfenne pe
yeri,

ma pe tile ma pe sho pe juguye pe
kee.

11 Tonmo pila pe winfenne pe li,
ali lere nunɲba wo sila sho mbe
to pe ni.

12 Kona, a pe si taga Yenɲele li
senre ti na,
ma yuuro ko mali son†.

13 Een fo sanni jenri, a pe si fege li
kapyegele ke na,
pe sila ya mbege kun pe yee ni,
mbe kagala ngele li kon
mbe pye ke sige,

mbe ke kosaga ki yan.

14 Ma pe ta wa gbinri wi ni, jogo
pege la yiri pe ni,
ma pe ta wa wasege nga tonmo
woro wa ki ni, paa Yenɲele
li wa ma wele.

15 A Yenɲele li si yaraga nga paa
yenri ki kan pe yeri,
een fo ko punɲo na, a li si yam-
bewe wa pe na†.

16 Ma pe ta wa paara yinre
censaga ki ni, paa pye na
yenjaga piin Moyisi wi ni,
konaa Aron wi ni, wo ɲa wila pye
kpoyi Yawe Yenɲele li kan
we.

17 Kona, a tara ti si jenw ma Datan
wi yoli,
tila Abiramu naa wi pinleyeenle
pe ton.

18 Kason kila pe gbogolomo woolo
pe sogo,
kason yinne laa poro kapere
pyefenne pe sogo†.

19 Paa napige yanlege gbegele pe
yee kan wa Horebu yan-
wiga ki tanla,

ki yarisunɲgo nga paa tuguron
yan maga gbegele,
paa pye na foli ki yege sogowo
naga gbogo.

† 106:1 106.1: 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Esidi 3.11; Yuuro 105; 107.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11

† 106:7 106.7: Eki 14.10-12 † 106:9 106.9-12: Eki 14.21-31 † 106:12 106.12: Eki 15.1-21

† 106:15 106.14-15: Nombu 11.4-34 † 106:18 106.16-18: Nombu 16.1-35

20 Pàa nɛgɛ yanlɛgɛ gbɛgɛ, ko
 ɲga ki maa yan kaa,
 ma ko tɛgɛ wa Yɛnɲɛlɛ na li yɛn
 pe gbɔgɔwɔ li yɔnlɔ.

21 Pàa fɛgɛ Yɛnɲɛlɛ li na, pe Shɔfo
 wɛ,
 lo na làa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhɛp-
 iti tara wɛ;

22 lo na làa kafɔnɲɔlɔ pye wa to
 nda Kamu tara ti ni,
 konaa ma kagbɔgɔlɔ fyɛɛ wogolo
 pye wa Kɔgoje yɛɛn wi ni
 wɛ.

23 Làa para ma yo li yaa pe tongo,
 kaawɔ Moyisi wo nɲɲgba, wo ɲa
 làa wɔ wɛ;
 wo wila yiri ma yere lo naa poro
 ni pe sɔgɔwɔ,
 jango mbeli nanɲbanwa gbɔɔ pi
 sogo li na, liga ka ta mbe pe
 tongo.

24 Pàa ki tara tiyɔnrɔ ti kala li
 tifaga,
 katugu pe sila taga Yɛnɲɛlɛ li
 sɛnrɛ ti na.

25 Pàa pye na kongori wa pe paara
 yinɛ ti ni,
 pe sila logo Yawe Yɛnɲɛlɛ li yeri.

26 Kona, a Yɛnɲɛlɛ li si kɛɛ yirige
 ma wugu pe kan,
 ma yo li yaa ti pe ku wa gbinri wi
 ni†,

27 mbe ti pe setirige piile pe jaraga
 pe kari tara sannda pyew ti
 ni,
 mbe ti pe ku wa cɛngɛlɛ sanɲgala
 ke sɔgɔwɔ†.

28 Ko puɲgo na, pàa pe yɛɛ kan na
 yarisunɲgo Baali Pewɔri ki
 gbogo,
 saara nda pàa pye na woo kuulo
 yeri, pàa pye nari kaa.

29 Pàa Yɛnɲɛlɛ li nawa ɲɲban pe
 kapyere ti ni,
 kɛ pye ma, a yambewe pà si to pe
 na.

30 ɛɛn fɔ Fineyasi wila pye wa, a
 wo si yiri maga kala li yɛgɛ
 wɔ,
 a yambewe pɛ si yere.

31 A Yɛnɲɛlɛ li suu jate lesinɲɛ ki
 kapyere ki kala na,
 sanga pyew fɔ tetete†.

32 Pàa Yawe Yɛnɲɛlɛ li nawa
 ɲɲban fun wa Meriba
 tonmɔ lara ti ni,
 ma ti a Moyisi wi jɔlɔgo ta pe kala
 na;

33 katugu pàa Moyisi wi jatere wi
 piri wi na,
 maga kan a wi para wii jatere
 pye†.

34 Cɛngɛlɛ ɲgɛlɛ Yawe Yɛnɲɛlɛ làa
 yo pe ke tongo,
 pe sila ke tongo paa yɛgɛ ɲga na
 làa ki yo wɛ.

35 Pàa pe yɛɛ pinlɛ ki cɛngɛlɛ
 sanɲgala ke ni,
 ma pe kapyere ti fɔrɔgo nari piin.

36 Pàa pye na ki woolo pe yarisun-
 ndo ti gbogo,
 a ti pye pɛnɛ ma pe yigi†.

37 Pàa pe pinambiile naa pe sum-
 borombiile pe wɔ saraga
 ma pe kan gboshugulo yeri†.

38 Pàa leele mbele pàa pye
 jɛrɛgisaga fu pe gbo,
 ko kɔrɔ wo yɛn pàa pe pinambiile
 naa pe sumborombiile pe
 gbo,

ma pe wɔ saraga ma pe kan Kana
 tara yarisunndo ti yeri;
 a ki legbogo ki tara ti tɛgɛ fyɔngɔ
 ni†.

39 Pe kapyere tila pe tɛgɛ fyɔngɔ
 ni,
 pe kapyere ti kala na, pɛ pye
 kalikalawa pyefɛnnɛ.

40 Kona, Yawe Yɛnɲɛlɛ li
 nanɲbanwa pɛ si yiri li

† 106:26 106.24-26: Nɔmbu 14.1-35 † 106:27 106.27: Levi 26.33 † 106:31 106.28-31:
 Nɔmbu 25.1-13 † 106:33 106.32-33: Nɔmbu 20.2-13 † 106:36 106.36: Kiti 2.1-3; 3.5-6
 † 106:37 106.37: 2 Wunlu 17.17 † 106:38 106.38: Nɔmbu 35.33

woolo pe kōrōgō paa kason
yēn,
poro mbele li woolo, a pè sili
mben.

41 Lāa pe le cengele kele yege kee,
pe mbenfenne paa cen pe go na.

42 Pe juguye paa pe jolo,
a pè go sogo pe juguye pe nōgō.

43 Wagati legere na Yennele lāa pe
shō,

ēn fō paa pe yeē pye leele mbele
pè yiri ma je,

na ka tari pe kajōgō ti na, na kee
yege.

44 Eēn fō paa pye na gbelege nga
gbele nali yinri, naa lāa kaa
ki logo,

a li si pe jōlogō ki wele maga yan.

45 Lāa li jatere wi tēge li yōn
finliwē pi na pe kanngolo,
ma pe yinriwē ta li kagbaraga
gbōgō ki kala na.

46 Mbele fuun paa pe yigi kulolo
ma kari pe ni, lāa ti, a pe
yinriwē ki woolo pe ta†.

47 E, Yawe Yennele, we Yennele,
we shō!

We yirige wa cengele sanngala ke
sōgōwō ma we gbogolo,
jango waa ma shari waa ma sonni
ma mege kpoyi ki kala na;
konna we yeē gbōgōwō pi go ko
mbe pye mbaa ma sonni.

48 Sonno yēn Yawe Yennele,
Izirayeli woolo Yennele li
woo sanga pyew fō tetete!

Leele pe ni fuun pege yo fō: «An-
miina†.»

Yaa Yawe Yennele li sonni!

SEWE KANGURUGO WOO

107

107-150

Waa Yennele li shari li kajenge
ki kala na

1 Yaa Yawe Yennele li shari katugu
li yēn jenne,
katugu li kagbaraga ki yēn kōsaga
fu†.

2 Leele mbele Yawe Yennele li pe
go shō paa ki wogo ki yuun,
poro mbele li shō pe winfenne pe
kee we;

3 poro mbele li pe gbogolo ma yiri
tara pyew ti ni,

ma yiri wa yōnlo yirisaga naa
yōnlo tosaga kee yeri,

naa yōnloparawa kamehge kee
naa yōnloparawa kalige kee
ki yeri.

4 Pèle la pūngo na yanri na toro
wa gbinri wi ni,

pe sila kōnō ta mbe kari ca ka kpe
ni, nga pe mbaa ya sa cen
wa ki ni.

5 Fūngo naa wōgō ki ni tila pe yigi,
pe fannga kila pye na koo.

6 Ma pe ta wa pe jōlogō ki ni, a pè
si gbele ma Yawe Yennele li
yeri li pe saga,

a li si pe shō ma pe wō wa pe
kangbanga ki ni.

7 Lāa pe yege sin wa kozinne li ni,
mbe ta mbe kari ca ka ni, nga pe
mbaa ya cen wa ki ni.

8 Ki daga leele paa Yawe Yennele
li shari paa li sonni li kag-
baraga ki kala na,

konna kafōngōlo ngele li pye
senweele pe kan ke kala na!

9 Katugu wōgō la pye mbele na, lāa
pe wōgō ki kō,

fūngo la pye mbele na, lāa pe kan
yarijende ni ma pe yenle
tin.

10 Pèle la pye ma cen wa kunwō pi
diwi wōlo li ni,

paa pye wa kaso na jolo, a pè pe
pō yōngōwō ni,

11 katugu paa yiri ma je Yennele li
senyoro ti na,

† 106:46 106.40-46: Kiti 2.14-18 † 106:48 106.47-48: 1 Kuro 16.35-36 † 107:1 107.1: 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Esidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11

ma lo na li yen yaara ti ni fuun ti go na li tifaga.

12 Ko kala na làa tege wa pe na ma pe go sogo,

pàa kurugo ma to, lere kpe sila ta mbe pe saga.

13 Ma pe ta wa pe jòlògò ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yènñele li yeri li pe saga,

a li si pe shò ma pe wò wa pe kan gbanga ki ni.

14 Làa pe yirige ma pe wò wa kunwò pi diwi wòlò li ni, ma manda nda tila pye ma pe pò ti kòonlò pe na.

15 Ki daga leele paa Yawe Yènñele li shari paa sònni li kagbaraga ki kala na,

konaa kafonngòlò ngele li pye senweele pe kan ke kala na!

16 Katugu li tuguyenre kòrò ti kaari,

ma ti sògoyaara nda ti yen tuguròn woro ti kaari mbeli woolo pe shò†.

17 Tijinliwè fu fenne pèle la pye na kapere piin,

fò a pe kajògòrò tì tege wa pe na ma pe jògò.

18 Yaakara cènle pyew ti la kila kò pe na,

pàa pye ma yongò kunwò pi ni tòn.

19 Ma pe ta wa pe jòlògò ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yènñele li yeri li pe saga,

a li si pe shò ma pe wò wa pe kan gbanga ki ni.

20 Naa làa kaa para, a li senre tì si pe sagala,

a li si pe shò kunwò pi kèè.

21 Ki daga leele paa Yawe Yènñele li shari paa sònni li kagbaraga ki kala na,

konaa kafonngòlò ngele li pye senweele pe kan ke kala na!

22 Pe daga mbe nayinme saara wò Yènñele li yeri mbeli shari, mbaa jòrògi nayinme ni mbaa li kapyegele ke yege yuun.

23 Pèle la pye na tangala piin wa kògòje wi na, ma ye tòn mòkòrò tugbòrò ni, pàa pye na safari waa wa tòn mò pi go na.

24 Ki woolo pàa Yawe Yènñele li kapyegele ke yan, ma li kagbògòlò ngele li pye wa latijuguwo pi ni ke yan.

25 Làa para, ma ti a tífelingbògò kà yiri na gbòn, kila ti, a kògòje tòn mò pi yen na yinrigi na tuun.

26 Pe tòn mòkòrò tugbòrò tila pye na yinrigi wa naayeri, na songòrò na tinri wa tòn mò pi ni,

pe sunndo wila kòn pe na fò ma pe jatere wi piri pe na.

27 Yèkannguwa la pye pe na, a paa tanri na gbali ndèè sinwòlò wele;

pe kajenme pyew pila kò pe yeri.

28 Wa pe jòlògò ki ni, a pè si gbele ma Yawe Yènñele li yeri li pe saga,

a li si pe wò wa pe kan gbanga ki ni.

29 Làa tífelingbògò ki yerege, ma ti tòn mò mba pi yen na yinrigi na tuun, a pì sinle.

30 Naa laga kila kaa yere ma pyeri dinw, a kì si yògòrimò kan pe yeri,

làa pe yege sin fò ma saa gbòn wa pe yeresaga.

31 Ki daga leele paa Yawe Yènñele li shari paa li sònni li kagbaraga ki kala na,

konaa kafonngòlò ngele li pye senweele pe kan ke kala na!

32 Ki daga paa li gbogo wa li gbogolomò woolo pe sògòwò,

† 107:16 107:16: Eza 45.1-2

paa li sonni wa lelele pe finliwe
pyesaga ki ni!

³³ Yawe Yenñele lo li ma gbaanla
pe waga mbe pe kannga
gbinri,
mbe puluyo yi kannga mbeyi pye
tawara.

³⁴ Li ma tara nda ti tanla ti kannga
mberi pye gbannga tara,
mbele pe yen ma cen wa tara ti ni
pe tipewe pi kala na.

³⁵ Li ma gbinri wi kannga fun
mboo pye lambaaga,
mbe tawara laga ki kannga mbege
pye puluyo laga.

³⁶ Li ma ti fungo yen mbele na pe
ma cen wa,
mbe ti pe ma ca kan mbe cen wa
ki ni.

³⁷ Li ma ti pe ma keere kon ma
yariluguro lugu,
mbe erenzen tiire sanri, nda ti maa
pire legere seni.

³⁸ Li ma duwaw pe na, pe ma se
ma lege fo jenge,
ka na kon wa pe yaayoro legewe
pi na.

³⁹ Een fo pele yon la pye na kologi
na kee, fo a pe go ki sogo pe
na,
tege naa jologo nga paa taga pe na
ki kala na.

⁴⁰ Yenñele li ti, a fannga fenne pe
tifagawa ta,
ma ti a paa yanri na toro faa wa
gbinri wi ni yirisaga fu.

⁴¹ Li ma fyonwo fo wi sho mboo
wo wa jologo ki ni,
mbe pe seye woolo pe pye pe
ma se ma lege paa yaayoro
ngbeleye yen.

⁴² Lesinmbele pe ma ki kagala ke
yan ma ke koro jen, nee
yogori,

een fo lepeepe pe ni fuun pe yon ki
ma ton pe na.

⁴³ Lere na wi yen kajenje wila ki
kagala ngele ke korosi,

pa wi yaa Yawe Yenñele li kag-
baraga ki jen.

108

Yenñele yenrewe mbe cew ta
¹ Yurugo. Davidi Yenñele
gbogoyurugo.

² Na jatere wi yen ma cen na na,
e, Yenñele;

mi yaa yurugo sho, mi yaa yu-
rugo sho mbe Yenñele li son
yarigbonro ni.

³ Na juru naa na ngon, ye yen ye
yiri!

Mi yaa keli mbe yen lalaaga ki
yenge mbe leele pe yen.

⁴ Yawe Yenñele, mi yaa ma son
tara woolo pe sogowo,
mi yaa yurugo ko mboon
son cengele sanngala ke
sogowo;

⁵ katugu ma kagbaraga ki gboɔ
ma gbon fo wa yenñele na,
ma yen senre nungba yofa yenge
nga na, ki yagara ma we
kambaara ti na.

⁶ E, Yenñele, ma gboɔwo po mba
pi we naayeri wi ni fuun wi
na, pi naga,

ki yaga ma gboɔwo yanwa pi pye
tara ti lagapyew ki ni†!

⁷ Na yon sogo, ma we sho ma
fannga ki ni,

janngo woro mbele we kala li yen
moo ndanla we ta we sho!

⁸ Yenñele li para wa li censaga
kpoyi ki ni ma yo fo: «Mi
yaa cew ta.

Mi yaa Sishemu ca ki yelee,
mbe Sukoti gbunlundexe ki taanla
mana ni, mbege koonlo
koonlo.

⁹ Galaadi tara ti yen na woro,
Manase tara ti yen na woro;

Efirayimu tara ti yen paa na
tuguron njala yen mala go
ki ton;

† 108:6 108.2-6: Yuuro 57.8-12

Zhuda tara to yen paa na wun-
luwo kannjala yen.

10 Mowabu tara to yen paa na
woliyaraga yen, nga mi
maa wunru wa ki ni,

Edomu tara ti tegere ti yen na yeri,
mi mala sawira ti wo mberi
wa wa;

mi yen na cew tawa konno waa
Filisiti tara ti mege ni.»

11 Ambwo wi yaa kari na ni wa ca
nga pe malaga sigembogo
kan maga maga ki ni?

Ambwo wi yaa sanla torogo fo wa
Edomu tara?

12 Kaawo Yenjele mboro ma mbe
ya mbege pye, mboro na
maa we wa we.

E, Yenjele, mboro na ma sila pye
na pinlele we malingboonlo
pe ni mbaa kee wa malaga
we.

13 Pan ma we saga, ma we sho we
winfenne pe kee,
katugu senweele pe sagawa pi
woro yaraga ka!

14 Na Yenjele li ka pye we ni, we
yaa kagbogolo pye,
lo li yaa we winfenne pe tongo†.

109

*Lere na wi yen tege ni
wi Yenjele yenrewe*

1 Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Davidi Yenjele gbogoyurugo.

E, Yenjele, mboro mi maa sonni,
maga ka pyeri na na!

2 Katugu lepeelee naa nambara
fenne pe pe yon ki yenge na
na, na baga na na,

pe yen na finlele na tari na na.

3 Mbenwe senre to pe maa yuun
na na lagapyew,
pe yen na wiin na ni go fu.

4 Ali mbege ta poro yen ma mi
ndanla, pe yen mala panra,
een fo mi wo na, mi yen na yenri
pe kan.

5 Pe mala kajenge ki fogo ton
kapege ni,

mala ndanlawa mba pi yen na ni
pe kan pi fogo ton mbenwe
ni.

6 Pe yen na yuun fo: «Ki daga
lepee wa mbe yiri wi korogo
mboo le kee,

na wi yaa baga wi na, wa mbe
yere wa wi kalige kee ki na.

7 Na pe ka kiti kon wi na, kiti wi
to wi na,

wi yenrewe paa pi jate kapege wi
go na.

8 «Ki daga wi yinwege piliye yi
were,

lere wa yege mbe cen tunngo ki
na wa wi yonlo†!

9 Ki daga wi piile pe pye pijiriwele,
wi jo wi pye nanjunjo.

10 Ki daga wi piile pe pye lejagala
paa yaara yenri,

pe yiri wa pe yumbara ti ni, pe saa
yaakara yenri fo lalerege
na!

11 Ki daga foro fenne pe saa pe kee
yaara ti ni fuun ti koli,

leele pele yege mboo kee tunngo
tonli wi le!

12 Ki daga lere kpe ka ka kajenge
pye wi kan,

lere kpe ka ka pijiriwele mbele wi
yaa yaga wi yee punjo pe
yinriwe ta!

13 Ki daga wi setirige piile pe tongo
pe wo wa,

pe mege ki ko ki wo wa setirige
piile mbele pe yaa ka yiri
punjo na pe sogowo!

14 Ki daga Yawe Yenjele li jatere
wi pye wi teleye pe kajogoro
ti na,

wi no wi kapere tiga ka kala yaga
wi na!

15 Ki daga pe kapere ti pye Yawe
Yenjele li yege sogowo
sanga pyew,

li pe mege ki ko ligi wo laga tara
ti ni!

16 «Ko yaa pye ma, katugu ki lerefo wi sila ki jate mbe kagbaraga pye lere kan, wila yiri fyonwo fo, naa yungbogoro fo konaa na wi jatere wi piri wi na pe korogo, ma pe jolo mbe pe gbo.

17 Mbaa leele dangi ko kila wi ndanla, koni dangga mbe wo jate wi yigi! Mbaa duwaw piin leele kan, ki sila wi ndanla, koni duwaw wi laga mbe lali wo yere jate wi ni!

18 Wila pye na leele pe dangi suyi, koni ki daga dangga kuu le derege,

ki ye wa wi nawa paa tonmo yen, ki ye wi kajeere ti ni paa sinme yen.

19 Dangga ki pye paa yariporo yen mboo ton, ki pye wi na suyi paa wi kurusi-jara yen.»

20 Mbele pe yen na baga na na konaa mbele pe yen na senpere yuun na na, ko kagala koro Yawe Yennele li yaa ka tege mbe pe sara ke ni.

21 Een fo mboro wo na, Yawe Yennele, na Fo, na saga ma mege ko kala na, na sho, katugu ma kagbaraga ki yon!

22 Mi yen yungbogoro fo naa fyonwo fo, na nawa pi tanga na na.

23 Mi yen na koo na kee paa yege nga na yonlokogo yinme ma kaa ko ma kari, pe yen nala yangara nala puro paa gbatu yen.

24 Na kannguuro ti yen na seri na na yenje leme pi kala na,

fo a mi cogo ma waga.

25 Ki leele pe yen nala tifaga, na paga na yan pe maa pe yinre ti fingi na tege na na†.

26 Yawe Yennele, na Yennele, na saga!

Na sho ma kagbaraga ki kala na!

27 Na juguye pege jen fo ma yawa po pi ko pye ma, pege jen fo Yawe Yennele, mboro jate maga pye.

28 Ali na poro kaa na dangi, mboro wo na, ma yaa duwaw na na, na paga yiri na korogo, pe yaa fere sho;

kona mi na ma tunmbyee, mi yaa la yogori.

29 Mbele pe yen na baga na na, poro mbe tifaga, fere mbe pe yigi mbe pe ton paa derigbogo yen!

30 Mi yaa la Yawe Yennele li shari mbaa li sonni magangbobo ni,

mi yaa lali sonni wa li janwa woolo pe sogowo;

31 katugu li ma yere fyonwo fo wi tanla mboo saga, mboo sho mbele pe yen na wi jeregi pe kee.

110

Na wi yen wunlunana naa saraga wofa

1 Davidi Yennele gbogoyurugo.

Yawe Yennele ligi yo maga ngban na tafu wi ni, ma yo fo:

«Cen wa na kalige kee ki na fo mbe soon mbenfenne pe ngbanga, mbe pe pye ma toooro ti tegesaga†.»

2 Yawe Yennele li yaa ti ma wunluwo fannga ki le le Siyon ca ki na, mbe kari fo lege;

† 109:25 109.25: Mati 27.39; Maki 15.29 † 110:1 110.1: Ki varise na wi senre ti yo wa Yon folo fonno sewe wi lara ti legere ni (Mati 22.44; Maki 12.36; Luki 20.42-43; Kapye 2.34-35; 1 Koren 15.25; Efe 1.20-22; Kol 3.1; Ebu 1.13; 8.1; 10.12-13).

ma yaa cɛn ma juguye mbele pɔɔn
maga pe go na.

³ Pilige nga ni ma kaa ma
malinɔɔnɔ pe gbogolo,
ma woolo pe yaa pan kotogo ni,
mbe pinle ma ni.

Wa yanwira kpoyi ti na, ma
lefɔnmbɔlo pe yen na paan
ma kɔrɔɔ,
paa pinliwe yon fɔɔngɔ yen.

⁴ Yawe Yenɔɔle li wugu ki na, li se
yon sɔngɔɔ naa fyew, ma
yo fɔ:

«Ma yen saraga wɔfɔ fɔ sanga
pyew,
paa yɛɛ nga na Melikisedeki wila
pye†.»

⁵ Yawe Yenɔɔle li yen wa ma
kalige kɛɛ ki na nɔɔ sari,
li yaa wunlumbolo pele tɔngɔlo li
nanɔɔbanwa pilige ki na.

⁶ Li yen na kiti kɔɔn cɛngele
sanɔɔgala ke na, gboolo pɛ
wo pe yɛɛ na lagapyew.

Li yen na teele mbele pe yen laga
tara ti lagapyew ki ni pe
tɔngɔlo.

⁷ Mbe wunlunana wi ta wa kɔɔ,
wi yaa wɔ wa lafogo ki ni,
kona wi yɔlɔɔ ki yaa pye wi na
caw.

111

Leele pe daga

mbaa Yenɔɔle li sɔnni

¹ Yaa Yawe Yenɔɔle li sɔnni!

Mi yaa la Yawe Yenɔɔle li shari
mbaa li sɔnni na kotogo ki
ni fuun ni,

wa lesinmbele pe finliwe pi na,
wa janwa wi gbogolomo pi
sɔɔwɔ†.

² Yawe Yenɔɔle li kapyegele ke yen
ma tugbɔlo,

ke yen ma mbele ndanla pe maa
sɔnni ke na.

³ Tiyɔnwɔ naa gbɔɔwɔ yen wa li
kapyegele ke ni,
li yen ma sin fɔ sanga pyew.

⁴ Li yen na jaa leele paa nawa tuun
li kafɔnɔɔlo ke na,
Yawe Yenɔɔle li yen jenne konaa
ma pye leele yinriwe tafa.

⁵ Mbele pe maa fyɛ li yɛɛ, li maa
pe yon suro ti kaan pe yeri,
li jatere wi yen li yon finliwe pi na
fɔ sanga pyew.

⁶ Lili fanɔɔga ki naga li woolo pe
na wa li kapyegele ke ni,
ma cɛngele sanɔɔgala ke tara ti sho
mari kan pe yeri.

⁷ Li kapyegele ke ni fuun ke yen
naga nari fɔ li yen senre
nungba yɔfɔ konaa ma sin,
lere mbe ya taga li kakɔndɛɛɔɔle
ke ni fuun ke na.

⁸ Ke yen ma gbegele ma teɛɛ
mbe koro wa sanga pyew fɔ
tetete,
ke nɔɔ ki yen ma cɛn kaselege
naa kasinɔɔ ke na.

⁹ Lili woolo pe go sho,
ma yon finliwe mbakoo le pe ni;
li yen Yenɔɔle na li yen kpoyi, ma
pye fyɛɛ yaraga.

¹⁰ Mbaa fyɛ Yawe Yenɔɔle li yɛɛ
ko ki yen kajenme pi lesaga
ye,

mbele fuun pe maa yigi na tanri pi
na, poro yen tijinliwe fenne.
We Fɔ wi daga paa wi sɔnni fɔ
sanga pyew†!

112

*Lere na wi maa Yenɔɔle li
gbogo,*

fɛɛwe yen wi woo

¹ Yaa Yawe Yenɔɔle li sɔnni!

† **110:4 110.4:** Zhene 14.18; Ebu 5.6; 6.20; 7.17,21 † **111:1 111.1:** Ki yurugo nga ki senyoro nungba nungba pyew ti le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le ti senpyo kongbanja wi na, wo na pe yinri alefu fɔ ma saa gbɔn wi pungo woo wi na, wo na pe yinri tavu. † **111:10 111.10:** Zhɔbu 28.28; Yomi 1.7; 9.10

Lere ɲa wi maa fye Yawe Yenɲele
li yege,
ma li ɲgasegele ke yigi na tanri
ke na nayinme ni,
ferewe yen ki fo wi woo†!

² Wi setirige piile pe yaa fanɲga ta
laga tara ti ni,

Yenɲele li yaa duwaw lesinmbele
pe setirige piile pe na.

³ Ki lerefo wi ma yarijende legere
naa penjagboro ta wa wi go,
Wi maa kasinɲge piin sanga
pyew.

⁴ Wa diwi wi ni, yanwa pi maa
yinrigi lesinmbele pe kan,
lesinɲe wi maa kajenɲe piin, na
leele yinriwe taa.

⁵ Lere ɲa wi maa leele yinriwe taa,
na foro tari pe na,
naa kapyegele ke piin na yala
kaselege ki ni,
ki lerefo wi yen jenɲe.

⁶ Ki lerefo wi se fige mbe wo wa
wi yonlo fyew,
leele pe yaa la nawa tuun lesinɲe
wi na fo sanga pyew.

⁷ Wila la fye mbe senpere logo,
wi jatere wi ma pye ma cen wi na,
wi maa jigi wi taga Yawe Yenɲele
li na.

⁸ Wi kotogo ki ma pye ma kan wi
na, wila la fye,
ki kosaga wi yaa kaa yengele
ke kan wi winfenne pe na,
mbaa pe tolo li wele.

⁹ Wi kee ki yen ma sanga, wi maa
fyonwo fenne pe kaan,
wi yaa koro sinɲe fo sanga pyew,
wi yaa la fanɲga taa gbogowo ni†.

¹⁰ Lepee wi maa yan, ki maa wi
yaa,

wi maa wi ɲgangala ke kaa yen-
jaga ki na, fo mboo ye
fanɲga ki ko;
lepee pe maa ɲga jaa mbe pye
ki ma yiri waga.

113

Yawe Yenɲele li yonɲo woro wa

¹ Yaa Yawe Yenɲele li sonni†!

Yoro mbele Yawe Yenɲele li tunm-
byeele yaa li sonni,
yaa Yawe Yenɲele li mege ki
sonni!

² Ki daga paa Yawe Yenɲele li
mege ki sonni,
mbege le yinɲo fo sanga pyew!

³ Mbege le wa yonlo yirisaga kee
yeri fo saga wa wa yonlo
tosaga kee ki na,
ki daga paa Yawe Yenɲele li mege
ki sonni!

⁴ Yawe Yenɲele li yen wa cengele
ke ni fuun ke go na,
li gbogowo pi gbɔn fo wa naayeri
wi go na.

⁵ Ambɔ wi yen paa Yawe Yenɲele,
we Yenɲele li yen?
Lo na li yen ma cen wa naayeri wi
go na.

⁶ Een fo li ma li yege ki sogo
ma naayeri wo naa tara ti wele.

⁷ Li ma ɲa wi yen tege ni wi yirige
wa tara ti na mboo yerege,
mbe fyonwo fo wi yirige mboo wo
wa fyonɲo ki ni;

⁸ mbe pe kan censaga ni wa
legboolo pe sɔgowo,
wa li woolo pe legboolo pe
sɔgowo.

⁹ Li ma go woolo kan jambasee wi
yeri,

† **112:1 112.1:** Ki yurugo ɲga ki senyoro nunɲba nunɲba pyew ti le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le ti senpyo konɲbanɲa wi na, wo ɲa pe yinri alefu ma saa gbɔn wi punɲo woo wi na, wo ɲa pe yinri tavu. † **112:9 112.9:** 2 Koren 9.9

† **113:1 113.1:** Mbege le go 113 ki na sa gbɔn go 118 ki na, pe maa ki yuuro ti yinri Ye Yawe Yenɲele li son. Paa pye na ki yuuro ti koo Zhufuye Paki feti wo na. Kila pye go woolo pe ma keli mbe go 113 mbe sa gbɔn 114 ko yuuro to ko gbɔn, mbe si jen mbe feti yaakara ti ka. Paga ka li mbe ko, pe mee go 115 mbe sa gbɔn 118 ki yuuro ti ko (Mati 26.30; Maki 14.26).

mboo pye nɔfɔ ɲa wi nawa pì
yinn̄gi wi piile pe sɔgɔwɔ.

Yaa Yawe Yenn̄ɛle li sɔnni!

114

*Yenn̄ɛle lāa kagbɔgɔlɔ ɲgele
pye*

*Izirayeli woolo pe yirisanga wi ni
wa Ezhipiti tara*

¹ Sanga ɲa ni Izirayeli woolo paa
yiri wa Ezhipiti tara,

sanga ɲa ni poro Zhakɔbu setirige
piile paa yiri wa ki cɛnlɛ
woolo mbele nambanmbala
pe sɔgɔwɔ†;

² Zhuda tara tila kan̄nga ma pye
we Fɔ wi cɛnsaga kpoyi,
a Izirayeli tara ti pye wi tara.

³ Naa kɔgɔje wila Yenn̄ɛle li woolo
pe yan sanga ɲa ni, a wì si
fe ma wɔ wa,

a Zhuriden gbaan tɔnmɔ pì
songɔrɔ pun̄go na†.

⁴ Yanwira tila pye na yeni na
kanni paa simbapɛnɛ yen,
a tin̄ndiye paa yeni na kanni paa
simbapiile yen.

⁵ Kɔgɔje, mboro wo fɛngala ma
wɔ wa?
Zhuriden gbaan, mboro wo
songɔrɔkala pun̄go na?

⁶ Yanwira, yoro yewile kala na
kanni paa simbapɛnɛ yen?
Tin̄ndiye, yoro yewile kala na
kanni paa simbapiile yen?

⁷ Tara, mboro mbaa seri Yawe
Yenn̄ɛle li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
maa seri Zhakɔbu Yenn̄ɛle li yɛgɛ
sɔgɔwɔ!

⁸ Lo na li ma walaga ki kan̄nga
mbege pye lambaaga,
mbe waliŋgun̄go ki kan̄nga
mbege pye pulugo†.

115

*Yenn̄ɛle lo nun̄gba li daga
mbaa gbogo*

¹ Woro ma we daga mbe gbɔgɔwɔ
ta, Yawe Yenn̄ɛle, woro ma
we daga mbe gbɔgɔwɔ ta,
ɛɛn fɔ gbɔgɔwɔ kan ma yɛɛ mɛgɛ
ki yeri,

ma kagbaraga konaa ma yen
sɛnrɛ nun̄gba yofɔ yɛgɛ
ɲga na ki kala na.

² Yin̄gi na cɛngele san̄ngala ke sila
yuun fɔ:

«Pe Yenn̄ɛle li yen se yeri?»

³ We Yenn̄ɛle li yen wa yenn̄ɛle na,
kala o kala kali ndanla, lo li ma
pye.

⁴ Pe yarisun̄ndo ti yen warifuwe
naa tɛ woro,
sɛnwɛɛ kɛɛ kiri gbɛgele.

⁵ Yɔn yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa
para,
yengele yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya
mbaa yaan.

⁶ Nun̄gbogolo yen ti na, ɛɛn fɔ tila
ya mbaa nuru,
numagala yen ti na, ɛɛn fɔ tila la
nuwɔ taa.

⁷ Keyen yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya
mbe yaraga yigi,
tɔrɔrɔ yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbe
tanga,
magala kpɛ na ya yiri wa ti yag-
bowegele ke ni.

⁸ Ti gbɛgelefɛnnɛ poro naa mbele
pe ma pe jigi wi taga ti na,
poro naa ki yarisun̄ndo ti ni pɛ
yala†.

⁹ Izirayeli woolo ye ye jigi wi taga
Yawe Yenn̄ɛle lo na!

Lo li yen ye sagafɔ konaa ye
tugurɔn sigeyaraga na ye go
singi.

¹⁰ Yoro Arɔn setirige piile ye ye jigi
wi taga Yawe Yenn̄ɛle li na!

† 114:1 114.1: Eki 12.51 † 114:3 114.3: Eki 14.21; Zhouz 3.16 † 114:8 114.8: Eki 17.1-7;
Nombu 20.2-13 † 115:8 115.4-8: Yuuro 135.15-18; Naga 9.20

Lo li yen ye sagafɔ konaa ye
tugurɔn sigeyaraga na ye go
singi.

11 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe
Yɛnɲɛle li yɛgɛ, ye ye jigi wi
taga Yawe Yɛnɲɛle li na!

Lo li yen ye sagafɔ konaa ye
tugurɔn sigeyaraga na ye go
singi.

12 Yawe Yɛnɲɛle li jatere wi yen
we na, li yaa duwaw we na;
li yaa duwaw Izirayeli woolo pe
na,
li yaa duwaw Arɔn setirige piile
pe na.

13 Lo na Yawe Yɛnɲɛle, mbele
pe maa fyɛ li yɛgɛ, li yaa
duwaw pe na,
lepigile mbe pinle legboolo pe ni†.

14 Yawe Yɛnɲɛle li ti ye seye woolo
pe legɛ,
yoro naa ye piile pe ni ye legɛ!

15 Yawe Yɛnɲɛle li duwaw ye na,
lo na li naayeri wo naa tara ti da
we!

16 Naayeri wi yen Yawe Yɛnɲɛle lo
nunɠba woo,
ɛɛn fɔ li tara to kan senwee piile
poro yeri.

17 Kuulo poro ma pe maa Yawe
Yɛnɲɛle li sɔnni,
mbele pɛ tigi wa kuulo tara, poro
ma pe maa li sɔnni.

18 ɛɛn fɔ woro we yaa la Yawe
Yɛnɲɛle li sɔnni,
mbege le yingɔ fɔ sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnɲɛle li sɔnni!

116

*Lere ŋa wì shɔ kunwɔ pi kɛɛ
wi Yɛnɲɛle sharaga*

1 Yawe Yɛnɲɛle li yen mala
ndanla,

katugu na mi ka gbele mbeli yeri,
mbeli yenrɛwɛ gbɔɔ yenri,
li ma logo na yeri.

2 Li ma nunɠbolo jan ma logo na
yeri,
mi yaa la li yenri na yinwege
piliye yi ni fuun yi ni.

3 Kunwɔ pila gbɔn na na, mala
sere pi mana li ni,
kuulo tara ti jatere pirindorogo
kila gbɔn na na,
jɔlɔgɔ naa lawɔrɔ ndorogo gbɔn
na na.

4 ɛɛn fɔ, a mì si Yawe Yɛnɲɛle li
mɛgɛ ki yeri, ma yo fɔ:
«E, Yawe Yɛnɲɛle, na shɔ!»

5 Yawe Yɛnɲɛle li maa yinmɛ kaan,
li yen ma sin;
we Yɛnɲɛle li yen yinriwɛ tafɔ.

6 Yawe Yɛnɲɛle li maa wele mbele
pɛ pe yɛɛ tirige pe na;
mìla pye tege na, a lilan shɔ.

7 Na jatere, songorɔ ma cɛn yew
laga nunɠba,
katugu Yawe Yɛnɲɛle li kajɛnɠɛ
pye na kan!

8 Kaselege yi, màla shɔ kunwɔ pi
kɛɛ,
ma yentunwɔ pi kɔ wa na yɛgɛ ki
na,
màla shɔ mii kurugo mbe to.

9 Koni mi yaa la tanri Yawe
Yɛnɲɛle li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
laga ki leweele tara nda ti ni.

10 Mìla taga Yɛnɲɛle li na, ali
sanga ŋa ni mìla pye na
yuun fɔ:

«Mì yen tege na ma toro†.»

11 Na jatere pirindorogo ki kala na,
mìla pye na yuun fɔ:

«Senweele pe ni fuun pe yen yag-
boyoolo.»

12 Yingi mbe ya kan Yawe Yɛnɲɛle
li yeri

kajɛnɠɛ ŋga fuun li pye mala kan
ki kala na?

† 115:13 115.13: Naga 11.18; 19.5 † 116:10 116.10: 2 Koren 4.13

13 Mi yaa wɔjɛnnɛ li yirige li pye
na showɔ pi kacɛn†,
mbe Yawe Yɛnnɛle li mɛgɛ ki yeri
mbeli shari.

14 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn
Yawe Yɛnnɛle li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe
yɛgɛ na.

15 Mbele pɛ taga Yawe Yɛnnɛle li
na,
pe kunwɔ wogo ki yɛn ma nɔɔban
li na.

16 E, Yawe Yɛnnɛle, mi yɛn ma
tunmbyee,
kaselege yi, mi yɛn ma tunmbyee,
mi yɛn ma tunmbyee jele
wo pinambyɔ.

Mboro mɔla pomanda ti sangala
mala shɔ.

17 Ki kala na, mi yaa saraga wɔ ma
yeri mbɔɔn shari,
mi yaa mboro nɔ Yawe Yɛnnɛle
ma mɛgɛ ki yeri mbɔɔn
shari.

18 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn
Yawe Yɛnnɛle li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe
yɛgɛ na.

19 Mi yaa ka ko pye wa Yawe
Yɛnnɛle li londo nawa pi ni,
wa mboro Zheruzalemu ca nando-
gomɔ pi ni.

Yaa Yawe Yɛnnɛle li sɔnni!

117

*Leele pe ni fuun pe daga
mbaa Yɛnnɛle li sɔnni*

1 Cɛngele woolo ye ni fuun yaa
Yawe Yɛnnɛle li sɔnni!

Yoro dunrɔya woolo ye ni fuun
yaa li gbogo!

2 Katugu li kagbaraga pyege we
kan ki gbɔgɔ jɛnɔgɛ,
Yawe Yɛnnɛle li yɛn sɛnrɛ nunɔɔba
yofɔ sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnnɛle li sɔnni!

118

*Mi yaa lanla yinwege ki piin
mbaa Yɛnnɛle li kapyegele
ke sɛnrɛ yuun*

1 Yaa Yawe Yɛnnɛle li shari yaa li
sɔnni, katugu li yɛn jɛnnɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu†!

2 Izirayeli woolo pe daga mbaa ki
yuun fɔ:

«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

3 Arɔn setirige piile pe daga mbaa
ki yuun fɔ:

«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

4 Mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnnɛle
li yɛgɛ pe daga mbaa ki
yuun fɔ:

«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

5 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mila
Yawe Yɛnnɛle li yeri lilan
saga,

a Yawe Yɛnnɛle lilan yɔn sogo, ma
wogosaga kan na yeri.

6 Yawe Yɛnnɛle li yɛn na ni, mi
woro na fyɛ yaraga ko ka
yɛgɛ.

Yingɔ sɛnwee mbe ya pye na na†?

7 Yawe Yɛnnɛle li yɛn na ni, lo li
yɛn na sagafɔ we;

mi yaa kanla juguye pe tolo li yan.
8 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnnɛle li
na,

kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga
sɛnwee na ko na.

9 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnnɛle li
na,

kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga
legbɔɔlɔ na ko na.

10 Cɛngele sanɔɔgala ke ni fuun
kɔa wa mala maga,

ɛɛn fɔ Yawe Yɛnnɛle li mɛgɛ ki
fanɔɔga na, mila pe tɔngɔ.

† 116:13 116:13: Wɔjɛnnɛ na li sɛnrɛ ti yo lagame, lo yɛn wɔjɛnnɛ na kila pye pe ma duven le
wa li ni, mboɔ wɔ saraga Yɛnnɛle li yeri, mbege naga fɔ pe yɛn nali shari li kajɛnɔgɛ pyege ki
kala na. † 118:1 118:1: 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Esidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1;
136.1; Zhɛre 33.11 † 118:6 118:6: Ebu 13.6

11 Pàa wa mala maga, mala wa njolo,
 εεν fɔ, Yawe Yennele li mege ki fannga na, mila pe tongo.

12 Pàa wa mala maga paa senrege yen,
 εεν fɔ pàa ku ma wɔ wa paa wuuro kason ma kaa figi we;

Yawe Yennele li mege ki fannga na, mila pe tongo.

13 Pàa na wɔnrɔgo ngbanga mbe ta mbe to,
 εεν fɔ, a Yawe Yennele lilan saga.

14 Yawe Yennele lo li yen na fannga ye, mi maa yuuro koo nali gbogo.

Lo li yen na shɔfo we†.

15 Lesinmbele pe yen na jɔrɔgi nayinme ni,

na cew tawa konɔolo waa wa pe paara yinre ti ni.

Yawe Yennele li fannga keε ki yen na kagbɔgolo piin.

16 Yawe Yennele lili fannga keε ki yirige mbe cew kan,

Yawe Yennele li fannga keε ki yen na kagbɔgolo piin.

17 Mi se ku, εεν fɔ mi yaa koro go na,

janɔgo mbaa Yawe Yennele li kagala ke yege yuun.

18 Yawe Yennele li jɔlɔgo wa na na fɔ jɛnge,

εεν fɔ li silan yaga kunwɔ pi kan.

19 Ye kasinɔge go kɔɔrɔ† ti yengele na kan,

janɔgo mbe ye mbe Yawe Yennele li shari mbeli sɔn.

20 Yawe Yennele li go yeyɔngɔ koyi nga yeεn,

pa lesinmbele pe maa yiin wa ki ni.

21 We Fɔ, mi yaa ma shari mbɔɔn sɔn, katugu màla yɔn sogo, mboro ma yen na shɔfo we.

22 Go wafenne pè je sinndelege nga na, ko kɔ pye go yenle li sinndelege konɔbannga ye†.

23 Pa ko wogo nga kò yiri wa Yawe Yennele li yeri,
 a ki pye kagbɔgo we yege na†.

24 Ko pilige nga yeεn, ko Yawe Yennele li kɔn ma tege,
 ye pan waa yɔgɔri waa nayinme nii ki ni!

25 E, Yawe Yennele, ki yaga ma we shɔ!

Yawe Yennele, ki yaga we cew ta!

26 Nja wila paan Yawe Yennele li mege ki na, Yennele sa duwaw wi na!

Mbe we ta wa Yawe Yennele li sherigo gbɔgo ki ni, we yaa duwaw pye ye kan†!

27 Yawe Yennele lo li yen Yennele le,

li maa yanwa yinrigi we kan!

Ye pan wa gbogolomo pi ni feti wi na, tige njere ni wa ye keyen yi ni,

fɔ sa gbɔn wa saraga wɔsaga ki yenɔgele ke tanla!

28 Mboro ma yen na Yennele le, mi yaa loon shari mbaa ma sonni,

na Yennele, mi yaa loon sonni.

29 Yaa Yawe Yennele li shari yaa li sonni, katugu li yen jenne,
 li kagbaraga ki yen kosaga fu.

119

Yennele li lasiri wi yen ma yɔn

¹ Leele mbele pe tangalomo pi yen ma sin,

† 118:14 118:14: Eki 15.2; Eza 12.2 † 118:19 118:19: Kasinɔge go kɔɔrɔ to ti yen Zheruzalemu ca sherigo gbɔgo ki yeyɔnrɔ re. † 118:22 118:22: Luki 20.17; Kapye 4.11; 1 Pye 2.7 † 118:23 118:22-23: Mati 21.42; Maki 12.10-11 † 118:26 118:25-26: Mati 21.39; Maki 11.9; Luki 13.5; 19.38; Zhan 12.13

poro mbele pe maa tanri na yala
Yawe Yenjele li lasiri wi ni,
ferewe yen pe woo†!

² Leele mbele fuun pe ma li
kondegengele ke le na tanri
ke na,
konaa naga lagajaa mbaa li nan-
danwa kala li piin pe kotogo
ki ni fuun ni,
ferewe yen pe woo!

³ Poro na la kambasinje piin,
Yenjele li kongolo koro pe maa
tanri ke na.

⁴ We fo, mbo katengengele ke naga
we na,
jango we ke yigi waa tanri ke na
tiyongo.

⁵ Ki yaga na tangalomo pi pye pi
sin,
jango mbe ya mboon katengengele
ke yigi mbaa tanri ke na!

⁶ Pa kona mi se ka fere sho,
na mi kaa ma ngasegele ke ni
fuun ke jate we.

⁷ Mi yaa loon shari loon sonni
kotogo sinje ni,
mbe koro mbaa ma kakondegengele
ke kara, koro ngele ke yen
ma sin we.

⁸ Mi yaa ma kondegengele ke yigi
mbaa tanri ke na,
ki kala na, maga kanla wa pew!

⁹ Lefonjo wi mbe ya mboo tan-
galomo pi pye fyongo fu
mele?

Kaawo woon senre to yigi wila
tanri ti na.

¹⁰ Mi yen noo lagajaa na kotogo ki
ni fuun ni,
maga ka ti mbe wa mbe la ma
ngasegele ke na!

¹¹ Mbo senyoro ti tege wa na ko-
togo na,
jango mi ka ka kapege pye ma na.

¹² E, Yawe Yenjele, mi yen noo
sonni!

Na naga ma kondegengele ke ni!

¹³ Kakondegengele ngele fuun
ma yo wa ma yon,
mi yen na ke ni fuun nungba
nungba ke yege yuun.

¹⁴ Mbaa tanri ma kondegengele ke
na, ki ma nayinme kan na
yeri,
ma pye ndee mi yarijende legere
ta.

¹⁵ Mi yen na sonri ma katengengele
ke na,
konaa mala jatere wi tege ma
kongolo ke na.

¹⁶ Ma kondegengele ke yen mala
ndanla,
mi se fege ma senre ti na.

¹⁷ Kajenge pye mi na ma tunm-
byee na kan,
jango mbe koro yinwege na
mboon senre ti yigi mbaa
tanri ti na!

¹⁸ Na yengele ke yenge,
jango kagbogolo ngele wa ma
lasiri wi ni, mbe ke yan!

¹⁹ Mi yen nambanja laga tara ti
na,
maga koon ngasegele ke lara na
na!

²⁰ Ma kakondegengele ke la yen
na na sanga pyew,
fo a ke wogo ki ngban na ni wa na
kotogo na.

²¹ Mbele pe maa pe yee gbogo, ma
ma senngbanra yo pe na,
poro mbele pe yen ma dangwa we,
poro mbele pe pe yee punjo ma
lali ma ngasegele ke ni we.

²² Na sho tegele na paa na tegele
konaa tifagawa mba paa na
tifaga pi kee,
katugu mi yen na tanri ma
kondegengele ke na.

²³ Ali na kundigile paga cen mbe
yon le na mege ni,

† 119:1 119.1: Ki yurugo nga ki kongolo kolotaanri tegesaga nungba nungba pyew ki le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le ti senpyo kongbanja wi na, wo na pe yinri alefu fo ma saa gbon wi punjo woo wi na, wo na pe yinri tavu. Ki kongolo ke ni fuun nungba nungba ke yen na Yenjele li lasiri wo mege yinri, ke ni fuun ke le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni.

mi ña ma tunmbyee, mi wo
yaa la jatere piin ma
kondegengele koro na.

24 Ma kondegengele ke yen mala
ndanla,
koro ke yen na yerifo we.

25 Mi ña mi sinle tara, wa taam-
bugo ki ni,
yinwege kan na yeri naa, mbe
yala ma senre ti ni!

26 Milan kagala ke yege yo ma kan,
a mala yon sogo;
ki yaga moɔ kondegengele ke
naga na na!

27 Ma katengengele ke yen na kono
na nari, ki yaga mbeli jen
mbe wali li na,
janjo mbaa sonri ma kafonngolo
ke na!

28 Jatere pirindorogo kilan nawa
pi tanga na na,
na yirige mala saga, mbe yala ma
senre ti ni!

29 Yagbogolo kono li laga lali na ni;
een fo ki yaga ma yon na na, ma ti
mboon lasiri kongolo ke jen
mbaa tanri ke na!

30 Kaselege kono lo mi le,
mi yen na tanri na yala ma
kakonndengengele ke ni.

31 Mi yaa koro mbe mara ma
kondegengele ke na,
Yawe Yennele, maga ka ti fere
mbanla ta!

32 Mi yen na fogolo mbaa tanri wa
ma ngasegele kono li ni,
katugu mala jatere wi yenge na
kan.

33 Yawe Yennele, na naga ma
kondegengele ke ni,
janjo mbaa tanri ke na fo sa gbɔn
wa ki kosaga!

34 Tijinliwe kan na yeri, janjo
mbe ya mbaa tanri ma
lasiri wi na,
mboo yigi mbaa tanri wi na, na
kotogo ki ni fuun ni!

35 Na yege sin mbaa tanri wa ma
ngasegele kono li ni,

katugu ki wogo ki yen mala
ndanla!

36 Ma ti na jatere wi pye ma
kondegengele koro na,
wiga ka kari na yeera tonli jawa
po yeri!

37 Ma ti na yege ki wo wa yaara
nda ti yen go fu ti yeri,
ma ti mbaa tanri wa ma kono li
ni!

38 Yon folo na ma kon mbele pe
maa fye ma yege pe yeri,
li yon fili mi ña ma tunmbyee na
kannngolo!

39 Mi yen na fye tifagawa senre
nda yege, ti laga lali na ni,
katugu ma kakonndengengele ke
yen ma yon!

40 Wele, ma katengengele ke la yen
na na fo jenge,
yinwege kan na yeri ma kasinnye
ki fannga na!

41 Yawe Yennele, ki yaga moɔ kag-
baraga ki pye na kan;
na sho, mbe yala ma yon folo na
ma kon li ni!

42 Ki ka pye ma, mbele pe yen nala
tegele, mbe ya mbe pe yon
sogo,
katugu mi taga ma senre ti na.

43 Maga ka ti kaselege senre ti ko
wa na yon,
katugu na jigi wi yen ma
kakonndengengele koro na.

44 Mi yaa la tanri ma lasiri
kongolo ke na suyi,
mbe koro ki na fo tetete.

45 Mi yaa la tanri yeyinnye na
yinwege ki ni,
katugu mi yen naga lagajaa mbaa
tanri ma katengengele koro
na.

46 Mi yaa loon kondegengele ke
yege yuun wunlumbolo pe
kan,

ki se pye na yeri fere ni.

47 Ma ngasegele ke kala li yen
mala ndanla,
ke yen mala ndanla.

48 Milan keyen yi yirige ma
ngasegele ke yeri noɔ

yenri, katugu ke yen mala ndanla;
mila jaa mbaa sonri ma kondɛgɛngɛle ke na.

49 Senre nda mà yo mi ɲa ma tunmbyee na kanɲɔɔ, ma jatere wi tɛgɛ ti na, to ti yen na jigi tagasaga kaan na yeri.

50 To ti maa na kotogo ki sogo na na jɔɔgɔ sanga ni, katugu yon fɔɔ na mà ɛ na yeri, li yen na yinwege kaan na yeri.

51 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe yen naga lakoo na na, ɛɛn fɔ mi se kɛ mbe wɔ wa ma lasiri konɔ li ni.

52 Yawe Yenɲɛle, ma kakɔndɛgɛngɛle ɲgele mà kan we yeri maga ɛ wa faa, na mi ka nawa to ke na,

ki mala kotogo ki sogo na na.

53 Kayanɲa gbɔgɔ ma pye na ni, na mi ka lepeepe pe yan pè je ma lasiri wi na we.

54 Mi yen nɔɔ kondɛgɛngɛle ke koo yurugo, mbanla ta laga ki tara nda ti ni paa nambanɲa yen.

55 E, Yawe Yenɲɛle, mi maa jatere piin ma wogo ki na yem-bine, mɔɔ lasiri konɔ li yigi na tanri li na.

56 ɲga ki yen na tasaga ye, ko yen fɔ mbɔɔn katɛgɛngɛle ke yigi mbaa tanri ke na.

57 E, Yawe Yenɲɛle, ɲga ki yen na tasaga ye, mi yaa songɔɔ mbege yo, ko ki yen mbɔɔn senre ti yigi mbaa tanri ti na.

58 Mi yen naga jaa na kotogo ki ni fuun ni, na kala lɔɔn ndanla,

yinme tirige na na, mbe yala ma senyoro ti ni!

59 Milan tangalɔmɔ pi cancan ma wele,

mila jaa mbe songɔɔ mbaa tanri ma kondɛgɛngɛle ke na.

60 Mi woro na mɔɔɔ, mila fyɛɛle, mbɔɔn ɲgasegele ke yigi mbaa tanri ke na.

61 Lepeepe pànla yigi pe mere ti ni, ɛɛn fɔ, mii fɛgɛ ma lasiri wi na.

62 Mi ma yiri yindege na mɔɔ son, ma kakɔndɛgɛngɛle ke kala na, koro ɲgele ke yen ma sin we.

63 Mbele fuun pe maa fyɛ ma yege, konaa mbele pe maa tanri ma katɛgɛngɛle ke na, mi yen pe wonlɔ.

64 Yawe Yenɲɛle, ma kagbaraga kɪ tara ti yin, ma kondɛgɛngɛle ke naga na na!

Yawe Yenɲɛle, ma maa kajɛngɛ piin mi ɲa ma tunmbyee na kan, ma yala ma senre ti ni.

66 Na naga mbaa kagala ke jenni mbaa ke woo ke yɛɛ ni konaa kajɛnme ni, katugu mi taga ma ɲgasegele ke na!

67 Sanni ma sanla le jɔɔgɔ, mila punɲo, ɛɛn fɔ koni, mɔɔ senyoro ti yigi na tanri ti na.

68 Ma yen jɛnɲɛ, ma maa kajɛngɛ piin; ma kondɛgɛngɛle ke naga na na!

69 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe yen na finlele na tari na na; ɛɛn fɔ mi wo na, mi yen na tanri ma katɛgɛngɛle ke na, na kotogo ki ni fuun ni.

70 Pe jatere wɪ tɔn pe na, ɛɛn fɔ mi wo na, ma lasiri wi yen mala ndanla.

71 Naa màla le jɔɔgɔ, kɪ pye katiyongɔ na yeri, katugu kilan kan mila ma kondɛgɛngɛle ke kara.

72 Lasiri senre nda ti yiri wa ma yon, ti mbɔɔnɔ na yeri ma we te naa warifuwe yaara waga legerɛ na.

73 Ma keyen yo yilan fanri mala gbegele, tijinliwe kan na yeri, jango mboon ngasegele ke kara mbe ke jen.

74 Mbele pe maa fyε ma yege, pe yaa na yan mbaa yogori, katugu pe yaa ki yan fo na jigi wi yen ma senre to na.

75 E, Yawe Yenhele, migi jen ma yo ma kakonndegengele ke yen ma sin, ma jologo wa na na, ma yala ma kasegele ki ni.

76 Ma kagbaraga kilan kotogo ki sogo na na, ma yala ma senyoro ti ni mi na ma tunmbyee na kan.

77 Ki yaga mala yinriwe ta, jango mbe yinwege ta, katugu ma lasiri wi kala li yen mala ndanla!

78 Mbele pe maa pe yeε gbogo nala jolo go fu, fere mbe pe yigi! Mi wo na, mi yen na jatere piin ma katengegele ke na.

79 Mbele pe maa fyε ma yege, poro mbe songoro pe pan na korogo, konaa mbele pon kondengegele ke jen pe ni.

80 Ti mbaa tanri ma kondengegele ke na nawa jembe ni, pa kona mi se fere sho.

81 Ma showo pi la yen na na fo ma saa toro, fo nala tege; een fo na jigi wi yen ma senre ti na.

82 Ma senyoro miri kapyege ki wele kono, fo a yengele ke saa te, ko mila na yeε yewe fo: «Ma yaa na kotogo ki sogo na na wagati wiwiin ni?»

83 Mi yen paa selege kasha yen wirige go na, nga ki se ya yaraga ka yon, een fo mii fege ma kondengegele ke na.

84 Mi na ma tunmbyee, na yinwege piliye yi koro jori?

Mbele pe yen nala jolo, ma yaa kiti wi kon pe na wagati wiwiin ni mbe pe jolo?

85 Mbele pe maa pe yeε gbogo, pele yen na wege kon wa na yege mbanla yigi, mbe sigi ta ki woro ma yala ma lasiri kon li ni.

86 Ma ngasegele ke ni fuun ke yen kasegele, pe yen nala jolo go fu, ki yaga mala saga!

87 Kila koro jenri anme paa na gbo mala wo laga tara ti ni, een fo mi wo na, mii je ma katengegele ke na.

88 Ma kagbaraga ki kala na, yinwege kan na yeri, jango sereya senre nda ti yiri wa ma yon mbaa tanri ti na!

89 E, Yawe Yenhele, ma senre ti yen wa fo sanga pyew, ti yen kosaga fu wa yenhele na.

90 Ma yen senre nungba yofa sanga pyew fo tetete, ma tara ti gbegele mari tenge, ti yen wa ti yongolo ke ni.

91 Ma kakonndegengele koro fannga na yaara ti ni fuun ti yen wa nala, katugu yaraga pyew ki yen na tunngo piin mboro kan.

92 Ndeε ki pye ma lasiri wi kala li sila na ndanla, anme mila ku wa na jologo ki ni.

93 Mi se fege ma katengegele ke na fyew, katugu koro fannga na, ma yinwege ki kan na yeri.

94 Mi yen mboro woo, na sho, katugu mi yen na jaa mbaa tanri ma katengegele koro na.

95 Lepeepe pe yen nala singi mbanla gbo, een fo ma kondengegele koro mi yen na nuru.

96 Migi yan fo yaraga pyew kosaga yen ki na, een fo ma ngasegele ke yen konlo fu.

97 Wele, ma lasiri wi yen mala ndanla fɔ jɛŋgɛ,
mi maa sɔnri wi na pilige pyew.

98 Ma ŋgasegele kànla kan kajenme ni ma we na juguye pe na,

katugu ke yen na ni wagati wi ni fuun ni.

99 Kagala korɔ jɛnme yen na yeri ma we na nagafenne pe na, katugu mi maa sɔnri jɛŋgɛ ma kondɛgɛŋgɛle ke na.

100 Tijinliwe yen na yeri ma we leleŋgbaara ti na,

katugu mɔɔ katɛgɛŋgɛle ke yigi na tanri ke na.

101 Mi mala jele li korɔsi kombele li ni,

janɔ mbe ya mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na.

102 Mi se laga ma kakɔndɛgɛŋgɛle ke na fyew,

katugu mborɔ mɔla naga ke ni.

103 Ma sɛnrɛ ti yen ma tanla wa na yɔn,

tɔ tanla na ni ma we sɛnrɛgɛ na.

104 Ma katɛgɛŋgɛle kɛ tijinliwe kan na yeri,

ki kala na, yagbogolo konɔgolo ke yen mala mben.

105 Ma sɛnrɛ ti yen paa fitanla yen wa na tɔɔɔɔ ti nɔgɔ,

ti yen paa yanwa yen wa na konɔ li ni.

106 Mɔ wugu ki na, mi yaa sigi pye mbege yɔn fili,

fɔ mi yaa ma kakɔndɛgɛŋgɛle ke yigi mbaa tanri ke na, koro ŋgele ke yen ma sin we.

107 Mɔla le jɔlɔgɔ mala go ki sogo na na fɔ jɛŋgɛ;

Yawe Yenŋele, yinwege kan na yeri mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!

108 E, Yawe Yenŋele, yenrege ŋa mila yenri maga pye paa saraga yen ma yeri, yenle ki na!

Mala kara ma kakɔndɛgɛŋgɛle ke ni!

109 Na yinwege ki yen kunwɔ pi yɔn na sanga pyew,
ɛɛn fɔ mi se fɛgɛ ma lasiri wi na.

110 Lepeepele pɛ pɛŋgɛle le na na, ɛɛn fɔ, mi se ka laga ma katɛgɛŋgɛle ke na.

111 Ma kondɛgɛŋgɛle ke yen na korɔgɔ tiyɔngɔ fɔ sanga pyew,

ti maa yɔgɔrimɔ kaan na yeri wa na kotogo na.

112 Migi kɔn wa na kotogo na mbaa tanri ma kondɛgɛŋgɛle ke na,

wagati wi ni fuun ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga.

113 Leele mbele pe nawa pi yen pe na shyenzhyen, pe kala lilan mben,

ma lasiri wo wi yen mala ndanla.

114 Mborɔ ma yen na larasaga naa na tugurɔn sigeyaraga mbaa na go singi,

na jigi wi yen ma sɛnrɛ to na.

115 Yoro lepeepele wele, ye ye yɛɛ laga lali na ni,

janɔ mbaa tanri na Yenŋele li ŋgasegele ke na!

116 Na tɔgɔ ma yigi na ni, mbe yala ma sɛnyoro ti ni, janɔ mbe go ta;

maga ka ti mbe fɛrɛ sho na jigi tagasaga wogo ki na!

117 Na tɔgɔ ma yigi na ni, janɔ mbe ta mbe sho,

janɔ na yege ki koro ma kondɛgɛŋgɛle ke na fɔ sanga pyew!

118 Mbele fuun pe ma pe ye punɔgɔ ma laga ma kondɛgɛŋgɛle ke na, ma ma je poro na;

katugu pe nambara kapyere ti yen yagbogowo.

119 Lepeepele mbele fuun pe yen laga tara ti na, ma ma pe wa paa tugurɔn fire yen;

ki kala na, ma kondɛgɛŋgɛle ke yen mala ndanla.

120 Mi yen na fye ma yege fo na seri,
mi yen na fye ma kakonndegengele ke yege.

121 Mi yen na tanri kaselege konaa kasinnye na,
maga kanla le na jolofenne pe kee!

122 Mi na ma tunmbyee, yere na ni mala wogo ki yon,
maga ka ti mbele pe maa pe yee gbogo panla yigi tijaanga!

123 Ma sagawa po naa showo mba maa pi yon folo le mbanla sho,
mi wele ma saa te pi wogo na.

124 Mi na ma tunmbyee, ki yaga mala yigi ma yala ma kagbaraga ki ni,
mala naga ma kondengengele ke ni!

125 Mi yen na tunmbyee, tijinliwe kan na yeri,
janjo mboon kondengengele ke jen!

126 Yawe Yennele, wagati wi gboun ma kala la pye;
katugu leele poon lasiri wi jogo.

127 Mi wo na, ma ngasegele ke yen mala ndanla,
ke yen mala ndanla ma we te na, ma we te piiri na.

128 Ki kala na, ma katengengele ke ni fuun ke yen ma sin na yege na,
yagbogolo konoo pyew li yen mala mben.

129 Ma kondengengele ke yen yari-tyongoo,
ki kala na, mi yaa ti yigi mbaa tanri ti na.

130 Ma senre ti jenme pi ma yanwa yirige lere kan,
ti ma tijinliwe kan kambajenne wi yeri.

131 Ma senre ti la kilan yigi jenne,
ma ngasegele ke la yen na na fo jenne.

132 Surugu ma yege wa na yeri,
mala yinriwe ta,

paa yege nga na ma yen ma mbele ndanla, maga kon maga tege pe kan we!

133 Yeresaga kan na tangalomo pi yeri, mbe yala ma senre ti ni,
maga ka ti tipege ka kpe mbe fannga ta na na!

134 Na sho leele pe jologo ki kee,
janjo mboon katengengele ke yigi mbaa tanri ke na!

135 Mi na ma tunmbyee, ki yaga mala wele kajenne ni,
mala naga ma kondengengele ke ni!

136 Mi yen na gbele na yentunwo legere woo,
katugu leele pe woro na tanri ma lasiri konoo li na.

137 E, Yawe Yennele, ma yen ma sin,
ma kakonndegengele ke yen ma sin.

138 Mbo kondengengele ke kan kasinnye ni,
konaa ma yen senre nungba yofoo yege nga na ki ni.

139 Kayanga gbogo yen na ni fo jenne,
katugu na winfenne pe fege ma senre ti na.

140 Ma senyoro tiri yee naga fo ti yen kaselege fo jenne,
mi na ma tunmbyee ti yen mala ndanla.

141 Mi kologo, leele pe woro nala jate,
een fo mi se fege ma katengengele ke na.

142 Ma kasinnye ki yen kasinnye nga ki yen kosaga fu,
ma lasiri wi yen kaselege.

143 Jologo naa jatere piriwen yen na na,
konaa ki ni fuun, ma ngasegele ke maa nayinme kaan na yeri.

144 Ma kondengengele ke yen ma sin fo sanga pyew,
tijinliwe kan na yeri, mberi jen mbe wali ti na, janjo mbe go ta!

145 Yawe Yenñele, mi yen nɔɔ
yenri na kotogo ki ni fuun
ni mala saga, na yɔn sogo,
jango mbɔɔn kondɛɛŋŋele ke le
mbaa tanri ke na!

146 Mi yen nɔɔ yinri fɔ mala shɔ,
jango mbɔɔn kondɛɛŋŋele ke
yigi mbaa tanri ke na.

147 Mi ma keli lalaaga ki yege mɔɔ
yeri mala saga,
katugu na jigi wi yen ma senre to
na.

148 Yembine sanga wi ni fuun wi
ni, mila la wɔnlo,
mi maa jatere piin ma senyoro ti
na.

149 Yawe Yenñele, ki yaga mala
yerege ki logo ma kag-
baraga ki kala na,

ki yaga mbe koro go na, mbe yala
ma kakɔnndɛɛŋŋele ke ni!

150 Mbele pe maa tipege gbɛgele
mbe pye, pe yen na fulo na
tanla,

pe yen na pe yeɛ laga lali ma lasiri
wi ni.

151 Eɛn fɔ Yawe Yenñele, ma yen
ma yongo na ni,
ma ngasegele ke ni fuun ke yen
kaselege.

152 Maga le wa wagati titɔnlɔwɔ
ni, miigi jen

ma yo ma kondɛɛŋŋele maa ke
kan ke koro wa fɔ sanga
pyew.

153 Na jɔlɔgɔ kagala ke wele, mala
shɔ,

katugu mi se fege ma lasiri wi na!

154 Yere na kala li ni, mala go shɔ,
na yaga go na, mbe yala ma
senyoro ti ni!

155 Showɔ pi laga yen ma lali
lepeepe pe ni,

katugu pe woro nɔɔ kondɛɛŋŋele
ke lagajaa.

156 Yawe Yenñele, ma yinriwe
tawa pi yen ma gbɔgɔ,

na yaga go na ma kakɔnndɛɛŋŋele
ke fannga na!

157 Na jɔlofenne naa na winfenne
pe yen ma lege,

ɛɛn fɔ mi se ke mbe laga ma
kondɛɛŋŋele ke na.

158 Mi leele javafenne pe yan, fɔ a
pe la ki kɔ na na,

poro mbele pe sɔɔn senyoro ti yigi
mbaa tanri ti na.

159 Yawe Yenñele, ki jen maga jen
fɔ ma katɛŋŋele ke yen
mala ndanla,

ki yaga mbe go ta ma kagbaraga
ki kala na!

160 Ma senre ti go ko yen kaselege,
ma kakɔnndɛɛŋŋele ke yen ma
sin fɔ sanga pyew.

161 Kundigile pɛle yiri nala jɔlɔ go
fu,

ɛɛn fɔ, ma senre to nunɔba ti maa
fyere waa na na.

162 Mi yen na yɔgɔri ma senyoro ti
kala na,

ma mbe yo fɔ lere ŋa yarijende
legere ta.

163 Yagbogowo pi yen mala mben,
pi yen ma tijanga na yeri,

ɛɛn fɔ ma lasiri wi yen mala
ndanla.

164 Mi mɔɔ sɔn sɔnsaga kolɔshyen
pilige nunɔba ki ni,

ma kakɔnndɛɛŋŋele ŋgele ke
yen ma sin ke kala na.

165 Ma lasiri wi yen ma mbele
ndanla, yeyinŋge gbɔgɔ
yen pe wogo,

yaraga ka kpe se ya mbe pe kan
pe kurugo pe to.

166 E, Yawe Yenñele, na jigi wi yen
ma na mala shɔ,

ma ngasegele koro mi yen na
tanri ke na.

167 Mɔɔ kondɛɛŋŋele ke yigi na
tanri ke na, na kotogo ki ni
fuun ni,

ti yen mala ndanla fɔ jɛŋge.

168 Mɔɔ katɛŋŋele koro naa ma
kondɛɛŋŋele ke yigi na
tanri ke na,

katugu ma yege yen na kapyegele
ke ni fuun ke na.

169 Yawe Yenñele, ki yaga na yenrege gbelege ki gbɔn wa ma na, tijinliwe kan na yeri mbe yala ma senre ti ni.

170 Ki yaga na yenrewe gbɔɔ pi gbɔn wa ma na, na sho mbe yala ma senyoro ti ni!

171 Ki yaga mbaa ma sonni legere, katugu ma yen nala nari ma kondɛgengele ke ni!

172 Ki yaga mbaa ma senyoro ti koo yurugo wa na yɔn, katugu ma ngasegele ke yen ma sin!

173 Na saga ma kee ki ni, katugu ma katɛgengele koro mi wo mbaa piin!

174 E, Yawe Yenñele, ki la ki yen na na mala sho, ma lasiri wi yen mala ndanla.

175 Ki yaga mbe koro go na mbaa ma sonni, ma kakɔndɛgengele ke pye na sagawa!

176 Mi yen na yanri na toro paa simbapyɔ yen, ña wi pungo, yiri ma mi ña ma tunmbyee na lagaja;

katugu mii fege ma ngasegele ke na!

120

Lere ña pè бага wi na wi Yenñele yenrewe

¹ Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalemu ca.

Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mila gbele ma Yawe Yenñele li yeri lilan saga,

a lilan yɔn sogo.

² E, Yawe Yenñele, na sho yagboy-oolo pe kee, na sho leele fanlafenne pe kee!

³ Yoro leele fanlafenne, yingi ki yaa ka pye ye sara we?

Yingi tonli wi yaa ka kan ye yeri?

† 120:5 120.5: Ki laga ñga ki yen naga nari ma yo senre ti yofɔ wila pye ma cen laga ñga na, ki leele paa pye paa Mesheki tara naa Kedari tara fenne pe yen. Ki leele paa pye kababara pyefenne konaa legbolele.

⁴ Malaga gbɔnwangala ñgele pè ke le nanñanra kasɔn ni ma ke yɔnrɔ ti wɔwɔ, koro ke yaa ka pye ye sara we.

⁵ Jɔlɔgɔ yen na wogo, katugu mi saa cen wa Mesheki tara ti ni,

katugu mi saa cen wa Kedari tara cenle woolo pe sɔgɔwɔ†.

⁶ Ki leele mbele yeyinñge ki yen ma pe mben, mi cen ma mo wa pe sɔgɔwɔ matoro.

⁷ Yeyinñge mi wo yen na jaa, een fo na mi ka ya para ki wogo na, poro ma yo malaga.

121

Na go sigefɔ wo wi yen Yawe Yenñele le

¹ Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalemu ca.

Milan yegɛ ki yirige ma wele wa yanwira ti kee yeri, na sagawa pi yaa yiri se yeri?

² Na sagawa pa pi yaa yiri wa Yawe Yenñele li yeri,

lo na li naayeri wo naa tara ti da.

³ Li se ti ma tologɔ ki wɔnri.

Ña wi yen noo go singi wi se wɔnlo.

⁴ Ye wele, Izirayeli woolo pe go sigefɔ wila wɔnlo mbe tigi, wila si wɔnlo.

⁵ Yawe Yenñele lo li yen noo go singi,

Yawe Yenñele li yen yinme ma go na noo go singi, ma pye le ma tanla.

⁶ Yɔnlo na, yɔnlo ki soon ya, yesogo ki se soon jolo yembine.

⁷ Yawe Yenñele li yaa loon go singi kapege ki ni fuun ki na,

li yaa loon yinwege ki go singi.

8 Ma karisaga naa ma
songorɔsaga, Yawe Yennele
li yaa loon go singi,
mbege le yingɔ fo sanga pyew!

122

*Yaa yenri Zheruzalemu ca
ki yeyinninge ta*

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca. Davidi Yennele
gbogoyurugo.

Na paga na pye mbe yo fo:
«Yaa shokari wa Yawe Yennele li
go ki ni,»
ki ma pye na yeri yɔgorimo ni!

2 Zheruzalemu ca, wè pan ma yere
koni na ma yeyonro ti na.

3 Zheruzalemu, ma yen ca nga ki
yen ma kan ma yon,
malaga sigembogo yen ma kan
moo maga.

4 Izirayeli cengele woolo pa pe
maa kee wa,
Yawe Yennele li cengele woolo
wele,
jango mbe Yawe Yennele li gbogo,
paa yegɛ nga na làa ki kondɛgele li
kan Izirayeli woolo pe yeri
paa ki piin we.

5 Davidi naa wi setirige piile pa pe
wunluwo jongo ki yen wa,
pa pe maa cɛn wa mbaa leele pe
kiti wi koon.

6 Yaa yenri Zheruzalemu ca ki
yeyinninge ta.
Zheruzalemu, ma yen ma mbele
ndanla, Yennele sa ti pe cɛn
pow!

7 Yeyinninge mbe pye wa ca ki ni,
tanwa mbe pye wa wunluwo
yinre ti ni!

8 Na sefenne naa na wenne pe kala
na,
mi yen na jaa yeyinninge mbe pye
wa ma ni!

9 Yawe Yennele, we Yennele le, li
go nga ki yen mala ndanla
ki kala na,

mi yen na jaa ferewe mbe pye ma
woo!

123

Yawe Yennele, we yinriwe ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Milan yegɛ ki yirige na wele wa
ma yeri,
mboro na ma yen ma cɛn wun-
luwo pi na wa yennele na.

2 Yegɛ nga na kulonambala maa
wele pe tafɔ nanja yeri, wi
yere pe ni,

yegɛ nga na kulojaala maa wele
pe tafɔ jele yeri, wi yere pe
ni,

ki pyelomo nungba pi na, woro
fun we yen na wele wa
Yawe Yennele li yeri, fo li ka
sa yinme kan we yeri.

3 Yinme kan we yeri Yawe
Yennele, yinme kan we yeri;
katugu tifagawa mba pè we tifaga
pì saa kee toro.

4 Leele mbele pe maa pe yee nari,
pè tegɛ we na ma ta ma,
mbele pe maa pe yee gbogo, pè we
tifaga ma ta ma.

124

*Yennele lo li yen Izirayeli woolo
pe shɔfo we*

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca. Davidi Yennele
gbogoyurugo.

Ndɛɛ ki pye Yawe Yennele li sila
pye we ni,

Izirayeli woolo pege yo fo:

2 Ndɛɛ ki pye Yawe Yennele li sila
pye we ni,

sanga na ni leele paa yiri we
korogo,

3 naa paa nawa ngban we ni,
pe mbaa we ko mbe we wo wa
weele.

4 Pa kona tonmo pi mbaa we li,
lafogo tonmo pi mbaa fo mbe toro
we go na.

⁵ Tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun nɔgbanga pi mbaa fo
mbe toro we go na.

⁶ Eɛn fo sɔnmɔ yen Yawe Yɛnɛle
li wool!

Lo na lii yenle ki na mbe we le
we juguye pe kee, paa pe
kagboro yen.

⁷ Wɛ sho pe kee, paa yege nga
na sannjele ma fegele mali
yee sho sannjegele yigifo wi
mɛrɛ ti kee we;

mɛrɛ tila kɔɔnɔ, a wɛ fe ma sho.

⁸ We sagawa pa pi ma yiri wa
Yawe Yɛnɛle li yeri,
lo na li naayeri wo naa tara ti da
we.

125

Mbele pɛ pe jigi wi taga

Yɛnɛle li na li maa pe kɔɔsi

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Mbele pɛ pe jigi wi taga Yawe
Yɛnɛle li na

pe yen paa Siyon yanwiga ki yen;
ki se yegeyege fyew,
ki yen wa ki yɔnɔ li ni fo sanga
pyew.

² Yanwira ti yen ma Zheruzalemu
ca ki maga yege nga na,
pa Yawe Yɛnɛle li yen mali woolo
pe maga ma fun,
mbege le yingɔ fo sanga pyew.

³ Lepeele pe se ka koro mbe cɛn
fannga ki na lesinmbele pe
tara ti go na,
janɔo lesinmbele paga kaa tilele
mbe saa kapege piin.

⁴ E, Yawe Yɛnɛle, kajɛnge pye
lejɛmbele pe kan,
kɔnaa mbele pe nawa pi yen ma
sin pe na pe ni!

⁵ Eɛn fo mbele pe yen na tanri wa
kɔngolo ngele kɛ koolo ke
ni,
Yawe Yɛnɛle li yaa ka pe pe mbe
pe wɔ wa,

mbe pinle kambasinnde pyefenne
pe ni.

Yɛnɛle sa yeyinɔge kan Izirayeli
woolo pe yeri!

126

Yɛnɛle sa ti li woolo

pe yesanga ki sɔngɔɔ

ki pye yɔgɔrimɔ

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Yawe Yɛnɛle lɔa sɔngɔɔ ma pan
mbele paa yigi kasopiile pe
ni wa Siyon ca sanga nɔa ni,
kila pye we yeri paa wɔɔnɔ yen.

² Ki sanga wi ni, waa koro na tɛge
fo jɛnge,

waa pye na jɔɔgi nayinɛ ni.

Cɛngele sannɔgala kaa pye naga
yuun fo:

«Yawe Yɛnɛle li kagbɔgɔlo pye
pe kan haan!»

³ Ee, Yawe Yɛnɛle li kagbɔgɔlo
pye we kan,
ki kala na, we yen na yɔgɔri.

⁴ Yawe Yɛnɛle, we wogo ki
sɔngɔɔ maga yɔn naa,
paa yege nga na laforo nda ti
waga wa Negɛvu tara ti ni,
ma ma ti ti maa fuun!

⁵ Mbele pe maa yariluguro ti nuru
yɛntunwɔ ni,
pe ma kaa yarilire ti kɔn yɔgɔrimɔ
ni.

⁶ Mbele pe maa yanli yariluguro
ni pe kee na kee sari lugu,
pe ma kaa sɔngɔɔ nayinɛ gbɔɔ
ni yarilire pɔgɔlo ni pe kee
ma pan.

127

*Yɛnɛle lo li ma go pyew ki pye
go*

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca. Salomɔ Yɛnɛle
gbɔgɔyurugo.

Na Yawe Yɛnɛle li woro na go
nga kanni,

mbele pe yen naga kanni, poro
yen na pe yee tege jaga.

Na Yawe Yenhele li woro na ca
nga korosi,

mbele pe yen naga korosi, poro
yen na wonlowo gbaanri pe
yee na jaga.

² Ye ma yen ma yiri faa, yaa si
sinle faa,
na ye yee tege jaga na ye yon suro
ti jaa;

ma si yala Yawe Yenhele li maa ti
nungba ti kaan li yen ma
mbele ndanla pe yeri, ali
mbe pe ta pe yen na wonlo.

³ Ye wele, piile pe yen Yawe
Yenhele lo yarikanga wa
sege ki ni,

piisege ki yen li duwaw.

⁴ Wangala ke ma pye yee nga na
wa malingboon wi kee,

piile mbele naja wi ma se wa wi
lefonro sanga wi ni, pa pe
ma pye ma wi kee.

⁵ Lere na wi ma ke ta maa
sanngbo wi yin, ferewe yen
wi woo!

Na wi kaa para wi juguye pe ni wa
kiti konsaga wa ca ki mbogo
yeyongo ki na, wi se fere
sho.

128

*Mbele pe maa nuru Yenhele li
yeri,*

pe yaa ferewe ta

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Lere o lere wi maa fye Yawe
Yenhele li yee konaa na
tanri li kongolo ke na,
ferewe yen ki fo wi woo!

² Ma yaa koon kee tunngo tonli wi
li,

ma yaa pye ferewe na, ma
kapyere ti ni fuun ti yaa la
yongo la kee yee.

³ Ma jo wi yaa pye wa ma go paa
erezen tirige yen,
nga ki maa pire legere seni;

ma piile pe yaa cen mboon maga
wa lisaga

paa oliviye tire yirifonndo yen.

⁴ Lere na wi maa fye Yawe Yenhele
li yee,

pa li yaa duwaw wi na yeen.

⁵ Yawe Yenhele li yaa koro wa
Siyon ca mbe duwaw ma
na,

kona mboon ta yinwege na
sanga na fuun ni, ma yaa
Zheruzalemu ca ferewe pi
yan.

⁶ Ma yaa koon piile pe piile pe yan
yenle ni.

Yenhele sa yeyingge kan Izirayeli
woolo pe yeri!

129

*Panla jolo,
een fo Yenhele lilan sho*

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Panla jolo jenge maga le wa na
punwe sanga wi ni.

Izirayeli woolo pe daga mbege yo
ma!

² Panla jolo jenge maga le wa na
punwe sanga wi ni,

een fo pee cew ta na na.

³ Panla gbun ma sagbanra tuuro
koonlo wa na pogo,

paa yee nga na kekoonlo ma kaa
palaye wari we.

⁴ Een fo Yawe Yenhele li yen ma
sin,

li lepeepe pe manda ti sangala na
na.

⁵ Siyon ca ki yen ma mbele fuun
mben,

ferewe mbe pe ta fo paa songoro
pungo na.

⁶ Pe pye paa yan nga ki ma fi wa
birigo ki go na ki yen,

ko nga ki ma waga sannu ki sa yiri
ki le.

⁷ Kila ki kologifo wi kee ki yin,
ki pofa wila ki polo ta mbege le
mboo kanngaga ki yin ki ni.

8 Torofenne pe se ka pe pye mbe
yo fɔ:

«Yawe Yennele li duwaw ye na!
We yen na duwaw piin ye kan
Yawe Yennele li mege na!»

130

*Wa jɔlɔgɔ ki ni,
Yennele li mali woolo pe saga*

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

Mbanla ta wa wegbɔgɔ tijugo ki
ni,

Yawe Yennele, mi yen nɔɔ yinri
mala saga!

2 We Fɔ, na yerege ki logo,
nungbolo jan mala yenrewe gbɔɔ
pi logo!

3 Yawe Yennele, ndɛɛ ki pye ma
yen na we kajɔgɔrɔ ti jate,
ambo wi jen na koro yinwege na?

4 Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma maa
kapere ti kala yari,
ki kala na leele pe daga mbaa fyɛ
ma yege!

5 Milan kɛɛ ki kan Yawe Yennele
lo na,
milan kɛɛ ki kan lo na kaselege,
na jigi wi yen li senre ti na.

6 Yege nga na ca welefenne pe
maa yindogo ki singi ki
gbɔn,
yege nga na pe maa lalaaga ki
singi ki gbɔn,
mi yen na Yawe Yennele li singi
lilan saga ma we poro na.

7 Yoro Izirayeli woolo, ye ye jigi wi
taga Yawe Yennele li na,
katugu kagbaraga ki ma ta lo yeri;
li ma senwee wi go sho pyelomɔ
legerɛ ni.

8 Lo li yaa Izirayeli woolo pe go
sho
pe kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti ni†.

131

*Na jigi wi yen Yennele lo na,
ki woro nala kɔɔn shyen*

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca. Davidi Yennele
gbɔgɔyurugo.

Yawe Yennele, yeɛ gbɔgɔwɔ woro
wa na kotogo na,
mila la yege tungu leele na.

Mila la sonri kagbɔgɔlo pyewe na
konaa kagala ngele kɛ we na na
ke na.

2 Ɛɛn fɔ m̀ pyeri ma cɛn yeu,
paa pyɔ na wi wɔnri ma tin ma
cɛn wi nɔ tɔɔrɔ na wi yen,
na jatere wi cɛn na na, paa pyɔ na
wi wɔnri ma tin ma cɛn wi
nɔ tɔɔrɔ na wi yen.

3 Izirayeli woolo, ye kɛɛ kan Yawe
Yennele li na,
mbege le yingɔ fɔ sanga pyew!

132

*Siyɔn ca ki yen Yennele li
censaga*

konaa Davidi wi ca
1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.

E, Yawe Yennele, ma jatere wi tɛge
Davidi wi wogo ki na,
ma jatere wi tɛge jɔlɔgɔ nga fuun
wi jɔlɔ ki na.

2 Wila ki wuguro nda ti wugu
Yawe Yennele li kan,
ma ki yɔn fɔlɔ na li le lo na li yen
Zhakɔbu Yennele na fannga
gbɔgɔfɔ li yeri ma yo fɔ:

3 «Mi se ye wa na paraga go ki ni
fyew,
mi se sinle na sinleyaraga ki na
fyew,

4 mi se ti wɔnlɔwɔ mbanla yigi,
mi se ti wɔnlɔwɔ pilan yengele ke
tɔn na na,

5 fɔ mbe ka sa laga ka ta Yawe
Yennele li kan li wogo,

† 130:8 130.8: Yuuro 25.22; 111.9; Mati 1.21; Tite 2.14; Mati 1.21

fɔ mbe ka sa cɛnsaga ta Zhakɔbu
Yɛnɲɛlɛ na fannɲa gbɔgɔfɔ
li kan.»

⁶ Wele, wɛ yɔn finliwɛ kɛsu wi
sɛnrɛ logo wa Efirata ca,
wàa saa wi yan wa Yahari† ca
wasege ki ni.

⁷ Yoo kari wa li cɛnsaga ki ni,
we foli we we yerɛ ti jiile wa tara
li tɔɔrɔ ti nɔgɔ†.

⁸ Yiri Yawe Yɛnɲɛlɛ, ma pan wa
ma wogosaga ki ni,
ma pan mborɔ naa ma yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni, wo ɲa wi yɛn
nɔɔ yawa pi nari we!

⁹ Ma saraga wɔfɛnnɛ pe pye sin-
mbele, ki sinmɛ pi pye paa
derege yɛn pe na,
mbele pɛ pe yɛɛ kan ma yeri, paa
yɔgɔrimɔ kɔɲgɔlɔ waa!

¹⁰ Davidi ɲa wila pye ma tunm-
byee wi kala na,
wunlunɲa ɲa mà wɔ, maga ka je
wi na†!

¹¹ Yawe Yɛnɲɛlɛ làa wugu Davidi
wi kan kaselege ko na, li se
yɔn sɔngɔrɔ;

làa yo fɔ: «Ma setirige pyɔ wo wa
mi yaa ka tɛgɛ wunluwɔ pi
na wa ma yɔnlɔ†.

¹² Na ma piile paga na yɔn fin-
liwɛ pi yigi konaa na sɛrɛya
sɛnrɛ ti ni,
mbaa tanri ti na, to nda mi naga
pe na we,
pa kona pe setirige piile fun,
pe yaa la cɛɛn wunluwɔ pi na fɔ
sanga pyew.»

¹³ Kaselege ko na, Yawe Yɛnɲɛlɛ li
Siyɔn ca ki wɔ,
ko laga ko ki li ndanla mbege pye
li cɛnsaga.

¹⁴ Làa yo fɔ: «Ki laga ɲa ko ki yɛn
na wogosaga ye, fɔ sanga
pyew;

pa mi yaa cɛn wa ki ni, katugu ki
kala li yɛn mala ndanla.

¹⁵ Mi yaa duwaw pe yarilire ti na
fɔ jɛɲgɛ,

mbe yaakara kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri pe ka pe tin.

¹⁶ Mi yaa ca ki sagara wɔfɛnnɛ
pe shɔ, ki showɔ pi pye paa
derege yɛn pe na,

ca ki woolo mbele pɛ pe yɛɛ
kan ma yeri, yaa yɔgɔrimɔ
kɔɲgɔlɔ waa.

¹⁷ Ko laga koyi mi yaa ka Davidi
fannɲa ki kan ki gbɔgɔ,

wunluwɔ ɲa mi wɔ, wi yaa koro
paa fitanla yɛn, ɲa wi yɛn
na yiin†.

¹⁸ Mi yaa ka fɛrɛ wa wi juguye pe
na, ti pye pe na paa derege
yɛn,

ɛɛn fɔ mi yaa ka wunluwɔ njala
kan wo kan, na li yɛn na
yɛngɛlɛ.»

133

Ki yɛn ma yɔn

sefenne pe pye laga nunɲba

¹ Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnɲɛlɛ
gbɔgɔyurugo.

Kaselege ko na, sefenne paa ki
taa pe yɛɛ yeri pe cɛn laga
nunɲba,

ki yɛn ma yɔn, ki si yɛn ma tanla.

² Ki yɛn paa sinmɛ nuwɔ taan yɛn,
mba pɛ wo wa Arɔn wi go ki
na,

a pɛ fo ma tigi wa wi siyɔ wi na,
ma fo ma tigi fɔ wa Arɔn wi siyɔ
wi na,

ma tigi ma gbɔn fɔ wa wi yaripɔrɔ
ti yɔlɔgɔ ki na†.

† **132:6 132.6:** Nga ki yo fɔ *Yahari*, ki yaa pye Kiriyati Yeyarimu ca mege ko paa yeri maga were, ki ca kila pye wa Zheruzalɛmu ca ki tanla. † **132:7 132.7:** Yuuro 99.5 † **132:10 132.8-10:** 2 Kuro 6.41-42 † **132:11 132.11:** 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11-14; Yuuro 89.4-5; Kapyɛ 2.30 † **132:17 132.17:** 1 Wunlu 11.36 † **133:2 133.2:** Kila pye faa, pe ma sinmɛ nuwɔ taan wo saraga wɔfɔ wi go ki na mboo pye kpoyi, mboo tɛgɛ wi ye wila tunɲo piin Yɛnɲɛlɛ li kan.

3 Ki yen paa Erimo yanwiga
foongona nga
ki maa tinri wa Siyon yanwira ti
na ki yen;
katugu pa Yawe Yenjele li maa
duwaw leele pe na wa ki
laga ki na,
konaa na yinwege ki kaan fo
sanga pyew.

134

*Yawe Yenjele li tunmbyeele
pe daga mbaa li sonni*

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalemu ca.
Yoro mbele fuun ye yen Yawe
Yenjele li tunmbyeele, yaa
li sonni!
Yoro mbele fuun ye maa tunngo
piin wa Yawe Yenjele li go
ki ni yembinz li ni fuun ni,
yaa li sonni!
2 Ye ye keyen yi yirige ye wa wa li
laga kpoyi ki yeri,
yaa li sonni!
3 Yawe Yenjele li koro wa Siyon ca
li duwaw ma na,
lo na li naayeri wo naa tara ti da
we!

135

*Yaa Yawe Yenjele li sonni
li yawa pi kala na*

1 Yaa Yawe Yenjele li sonni!
Yaa Yawe Yenjele li mege ki
sonni!
Yoro mbele Yawe Yenjele li tunm-
byeele, yaa li sonni,
2 yoro mbele ye maa tunngo piin
wa Yawe Yenjele li go ki ni
we,
wa we Yenjele li go londo ti ni we!
3 Yaa Yawe Yenjele li sonni,
katugu li yen ma yon,
yaa yuuro koo yaa li mege ki
sonni, katugu li yen nan-
danwa ni.
4 Yawe Yenjele li Zhakobu setirige
piile pe wo li yee kan,

li poro Izirayeli woolo pe wo ma
pe pye li yee woolo.

5 Kaselege ko na, migi jen ma
yo Yawe Yenjele li yen ma
gbogo,
fo we Fo wi we yarisunndo ti ni
fuun ti na.

6 Kala o kala li yen ma Yawe
Yenjele li ndanla, li mali
pye,
wa yenjele na konaa laga tara na,
wa kogojeye pe ni konaa wa pe
wetijuro ti ni.

7 Li ma kambaara ti yirige mbege
le fo wa tara ti kosaga ki na,
li ma yenjele yengeleme yirige
mbe ti tisaga ki ma pan;
li ma ti tifelege ki ma yiri wa ki
censaga na funlu.

8 Laa Ezhipiti tara fenne pe
pinambiile konjbanmbala
pe gbo,
maga le senwee piile pe na fo ma
saa ki wa yaayoro ti na.

9 Laa kacen kagala naa
kafonngolo pye wa mboro
Ezhipiti tara ma ni,
ma ke pye Farawon wo naa wi
tunmbyeele pe ni fuun pe
na.

10 Laa cengele legere tongo,
ma wunlumbolo fannga fenne
gbo.

11 Poro wele Amori cenle woolo pe
wunlunana Sihon,
naa Bazan tara wunlunana Ogi,
konaa Kana tara wunlumbolo pe
ni.

12 Laa pe tara ti kan korogo li
woolo pe yeri,
laa ti kan korogo Izirayeli, li woolo
pe yeri.

13 Yawe Yenjele, ma mege ki yaa
koro wa fo sanga pyew,
Yawe Yenjele, leele pe jatere wi
yaa pye ma mege ki na
sanga pyew fo tetete.

14 Yawe Yenñele li yaa kiti kɔn li woolo pe na, mbe tanga ki kan pe yeri, li yaa li tunmbyeele pe yinriwe ta.

15 Cengele sanngala ke yarisunndo ti yen warifuwe naa te woro, senwee kɛɛ kiri gbegele.

16 Yɔn yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa para, yengele yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa yaan.

17 Nungbogolo yen ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa nuru, yɔn tifeleɛɛ kpe na la yinrigi wa ti yɔn.

18 Ti gbegelefenne poro naa mbele fuun pe ma pe jigi wi taga ti na, poro naa ki yarisunndo ti ni pɛ yala†.

19 Yoro Izirayeli cengele woolo, yaa Yawe Yenñele li sɔnni! Yoro Arɔn setirige piile, yaa Yawe Yenñele li sɔnni!

20 Yoro Levi setirige piile, yaa Yawe Yenñele li sɔnni!

Yoro mbele ye maa fye Yawe Yenñele li yeɛɛ, yaa Yawe Yenñele li sɔnni!

21 Ki daga paa Yawe Yenñele li sɔnni wa Siyɔn yanwiga ki na, lo na li Zheruzalemu ca ki pye li censaga!

Yaa Yawe Yenñele li sɔnni!

136

*Yawe Yenñele li kagbaraga
ki yen kɔsaga fu*

1 Yaa Yawe Yenñele li sɔnni, katugu li yen ma yɔn, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

2 Yenñele na li we yarisunndo ti ni fuun ti na, yaa li sɔnni, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu!

3 Lo na li yen tafenne pe ni fuun Fɔ, yaa li sɔnni, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu!

4 Lo nungba lo li maa kafɔnngɔlo tugbɔnngɔlo piin, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu!

5 Lo li naayeri wi gbegele tijinliwe ni, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

6 Lo li tara ti gbegele mari tɛɛ tɔnngbɔɔ pi go na, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

7 Lo li yanwa yirigeyaara tugbɔɔro ti gbegele, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu!

8 Lo li yɔnɔ ki gbegele, jango ki cɛn pilige ki go na, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu;

9 ma yenge ko naa wɔnngɔlo ke gbegele, jango ke cɛn yembinɛ li go na, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

10 Lo làa Ezhipiti tara fenne pe pinambiile konɔnmbala pe gbo, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

11 Lo làa Izirayeli woolo pe yirige ma pe wo wa Ezhipiti tara, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu†!

12 Làa ki pye li fannga ko naa li yawa po ni, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu!

† 135:18 135.15-18: Yuuro 115.4-8; Naga 9.20 † 136:1 136.1: 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Esidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 108.1; Zhere 33.11 † 136:5 136.5: Zhene 1.1 † 136:6 136.6: Zhene 1.2 † 136:9 136.7-9: Zhene 1.16 † 136:10 136.10: Eki 12.29 † 136:11 136.11: Eki 12.51

13 Låa Kɔɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi
kɔn shyen,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu;
14 ma ti a Izirayeli woolo pɛ tanga
ma kɔɔje wi kɔn wa wi
nandogomɔ ma yiri,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
15 Ɛɛn fɔ låa Farawɔn wo naa wi
malingbɔɔnlo pe jaanri wa
Kɔɔje yɛɛn wi ni,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
16 Lo låa li woolo pe yɛgɛ sin wa
gbinri wi ni,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
17 Lo låa wunlumbolo tugbɔmbolo
tɔngo,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
18 Lo låa wunlumbolo fanɲga
fɛnnɛ gbo,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
19 Lo låa Amɔri cɛnle woolo pe
wunlunaɲa Sihon wi gbo,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
20 Lo låa Bazan tara wunlunaɲa
Ɔgi wi gbo,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
21 Låa pe tara ti shɔ mari kan li
woolo pe yeri kɔɔɔ,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
22 Låa ti kan Izirayeli woolo, li
tunmbyelee pe yeri kɔɔɔ,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
23 Lo låa jatere pye we na sanga
ɲa ni wåa pye wa we jɔlogɔ
ki ni,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
24 Lo låa we shɔ we jɔɔfenne pe
kɛɛ,

katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
25 Lo li maa yaakara kaan yaara
nda fuun ti da ti yeri,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!
26 Yaa Yɛnnɛle na wa naayeri li
sonni,
katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga
fu!

137

*Izirayeli woolo pe jɔlogɔ ma pe
ta
pe yen ma cɛn wa Babiloni tara
gbaanla pe yon na*

¹ Ma we ta wåa pye ma cɛn wa Ba-
biloni tara gbaanla pe yon
na,
wa ki laga ki na, a Siyon ca wogo
ki si tigi wa we kotogo na,
a we nɛɛ gbele.
² Tipire nda tila pye wa ki laga ki
na,
wåa we ɲɔɔniye pe yanɲga
yanɲga wa ti ni.
³ Ma we ta wa ki laga ki na, mbele
påa we yigi kasopiile,
påa pye naga yuun we kan ma yo
waa yuuro koo;
we jɔɔfenne påa pye na we piin
ma yo we yuuro kɔ we pe
nawa pi yinɲgi.
Påa yo fɔ: «Ye Siyon ca yuuro ta
kɔ we kan ye!»
⁴ Naga yen ma, we mbe ya mbaa
Yawe Yɛnnɛle li yuuro ti
koo
tara ta yɛgɛ ni mɛle san?
⁵ E, Zheruzalemu ca, na mi ka fɛgɛ
ma na,
pa kona, na kalige kɛɛ ki shɔ na
na!
⁶ Na mi woro na nawa tuun ma
na,
na mi woro na Zheruzalemu ca
ki jate mbe we na yɔgɔrimɔ
kagala ke ni fuun ke na,
pa kona na ɲgayinne li mara wa
na yon ki naayeri!

7 Yawe Yenñele, nga Edomu cenle woolo paa pye we na, ma jatere wi tege ki na, pilige nga ni Babiloni tara fenne paa Zheruzalemu ca ki sho we; poro paa pye naga yuun fo: «Ye ca ki ya, ye ca ki ya, fo sa gbɔn wa yinre ti nɔɔ nda pe le ti na†!»

8 Mboro Babiloni tara, sanni jenri pe yaa ma tongo; tipege nga ma pye we na, lere o lere wi yaa ki yongɔ pye ma na, ferewe yen ki fo wi woo†!

9 Lere o lere wi yaa ma piile pe yigi, mbe pe gbɔn mbe pe tongo wa walaga ki na, ferewe yen ki fo wi woo!

138

Lere pyew wi daga mbaa Yenñele li sonni wi nawa pi ni fuun pi ni

1 Davidi Yenñele gbogoyurugo. Yawe Yenñele mi yen nɔɔ shari nɔɔ sonni na kotogo ki ni fuun ki ni, mi yaa la yuuro koo mbaa ma sonni merageye pe yege sɔgɔwɔ†.

2 Mi yaa foli mbe yege wa wa ma sherigo gbogokpoyi ki yeri mbɔɔn gbogɔ, mi yen nɔɔ shari nɔɔ sonni ma kagbaraga konaa ma yen senre nunɔba yofɔ yege nga na ki kala na; katugu nga ma pye, ki we nga ma yon folo kon mbe pye ki na, ma we nga waa singi ma yeri ki na.

3 Pilige nga ni mila ma yeri mala saga, ma na yon sogo; ma kotogo le na ni, ma fannga kan na yeri.

4 Yawe Yenñele, tara na wunlumbolo pe yaa lɔɔn sonni, na paga ma yon senyoro ti logo we!

5 Pe yaa la Yawe Yenñele li kapyegele ke koo yuuro, katugu Yawe Yenñele li gbogɔwɔ yanwa pi gbogɔ.

6 Yawe Yenñele li yen wa naayeri, een fo li yege yen leele mbele pe pe ye tirige pe na; leele mbele pe maa pe ye gbogɔ, li ma koro wa lege ma pe jen.

7 Ali na mi ka pye wa jɔlogɔ ki ni, ma mala sho, ma mɔɔ kee ki sanga mbanla sho na juguye pe nanɔbanwa pi kee, ma mala sho ma fannga kee ki ni.

8 Yawe Yenñele, li yaa kala li ni fuun li pye mbeli yon fili na kan. Yawe Yenñele, ma kagbaraga ki yen kosaga fu! Ma yeera kee tunngo maga kaga wa!

139

Yenñele li senwee wi nawa kala li ni fuun li jen

1 Yurukɔɔlo to wi sewe yurugo. Davidi Yenñele gbogoyurugo. Yawe Yenñele, ma la jatere wi cancan ma wele, mala nawa kala li jen.

2 Ma mala censanga naa na yirisanga wi jen, mbɔɔn ta wa lege ma la jatere wi jen.

3 Na mi kaa tanri konaa na mi ka sinle, ma maga jen, ma la kala pyew li jen.

4 Katugu Yawe Yenñele, sanni senpyo mbe sa yiri wa na yon,

† 137:7 137:7: Eza 63.1-4; Zhere 49.7-22; Eze 25.8,12-14; 35; Abi 11-14 † 137:8 137:8: Naga 18.6 † 138:1 138:1: Nga ki yo fo merageye, pa ki yen wa Yenñele senre sewe na wi yen Gireki senre ni wi ni, wa Yenñele senre sewee sanmbala pe ni, ki yen ma yonlogɔ ma yo fo tara na wunlumbolo nakoma kiti konfenne.

ki ma yala senre nda mi yaa yo,
mboro to ti ni fuun to jen
mako.

5 Ma yen na pungo na, ma yen na
yege,
moo kee ki taga na na nala go
singi.

6 Ki jenme mba mala jen pi yen
kagbogo ma toro na jatere
wi na,
pi toro na kagala koru jenme pi na
pew.

7 Mbe ya kari se mbe lali ma ni?
Mbe ya fe mbe kari se, na ma
woro nala yaan?

8 Na mi ka lugu mbe kari wa
naayeri, ma yen wa;
na mi ka tigi mbe kari wa kuulo
tara, ma yen wa.

9 Na mi ka yiri sire na mbe kari fo
wa yonlo yirisaga ki kosaga
ki na,
mbe sa cen fo wa kogoje wi kosaga
ki na, wa yonlo tosaga kee
yeri,

10 ali mbanla ta wa ki laga ki na,
ma yaa nala yege sinni ma
kee ki ni,
ma fannga kee ki sanla wa fyew.

11 Na mi ka yo fo diwi wi ye wilan
ton,
kona yembine li ma kannga yere
ma pye yonlo yanwa mala
maga.

12 Ali yere diwi wila ya pye diwi
ma yege na;
yembine li maa yanwa yinrigi paa
yonlo yen,
diwi wi yen paa yanwa yen ma
yege na.

13 Mboro mala nawa lagapyew ki
da,
mboro mala gbegele mala sogolo
na yee na wa na no lara.

14 Mi yen noo shari noo sonni,
katugu mala da mala pye
yarigbogo kafonno wogo,

yaara nda fuun ma da ti yen
yarijende tiyonro;
mi jate migi jen ma wali ki na.

15 Na witige laga ka kpe woro ma
lara ma na,
sanga na ni ma pye nala wire ti
gbegele wa larawa we,
sanga na ni ma na witige lara ti
sogolo ti yee na wa na no
lara we.

16 Ali sanga na ni na wire ti fa
gbegele mbe ko, ma pye
nala yaan.

Piliye yon nga kila kon ma tege na
kan,

kila yonlogo mako wa ma sewe wi
ni,
ma si yala, ki piliye ka kpe fa gbon
gben.

17 E, Yennele, ma sonrimo kagala
ke koru jenme pi yen ma
ngban na yeri,

ke yon ki se ya jen mbe ko.

18 Na mi ka yo mi yaa ke jiri,
ke lege ma we kogoje yon taam-
bugo ki na.

Na mi ka yen sanga o sanga,
mi naa mboro we ma pye we yee
ni bere†.

19 E, Yennele, ndee ki pye ma mbe
ja yenle mbe lepee wi gbo,
ki mbe jaga jen!

Yoro legbolele, ye ye yee laga lali
na ni!

20 Pe maa para ma kanngolo
tipege ni,
pe maa ma mege ki yinri mbe ta
mbaa finlele, ma winfenne
wele.

21 Yawe Yennele, ma yen ma
mbele mben pe yen mala
mben;

mbele pe yiri ma korogo, pe kala
li yen mala mben.

22 Panla mben fo jengge,
pe pye mi jate na juguye.

† 139:18 139:18: Nga ki yo fo na mi ka yen sanga o sanga, mi naa mboro we ma pye we yee ni bere, ki mbe ya logo fun fo: Ali ndee ki pye mi ya ma ke jiri ma ke yon jen, mi se ya mboon koru jen mbe sa yiri.

23 E, Yenñele, na cancan ma wele,
mala jatere wi jen,
mala wa ma wele mala nawa
kagala ke jen.

24 Ki wele, na kaa pye mi yen
kombele ni,
mala yege sin wa ma kono na li
yen kosaga fu li ni!

140

Yenñele li ma lere

ña pe maa mege ki jogo wi sho

¹ Yurukoolo to wi sewe yurugo.
Davidi Yenñele gbogoyurugo.

² Yawe Yenñele, na sho lepeele pe
kee,
na go sige lewelimbele pe na.

³ Kapege ko ce pe maa jate wa pe
kotogo na mbaa piin,
pe maa maara koon pilige pyew.

⁴ Pe maa pe ngayinñele ke yin-
rigi na ke piin pyembye paa
woogo yen,
pe yon senre ti yen paa merege
shonro yen.

Wonmatigiwen laga.

⁵ Yawe Yenñele, na sho lepeele pe
kee,
na go sige lewelimbele pe na,
poro mbele pe yen naga jaa
mbanla jan we.

⁶ Mbele pe maa pe yee gbogo, pe
pene le na na, ma mana
yannga na na,
pe mere jan na na kono yon ki na;
pe leele lara paa na singi.

Wonmatigiwen laga.

⁷ Migi yo Yawe Yenñele li kan fo:
«Mboro ma yen na Yenñele
le.»

Yawe Yenñele, nungbolo jan mala
yenrewewe gboo pi logo!

⁸ Yawe Yenñele, we fo, mboro ma
yen fannga fo ña wilan sho,
mboro ma mala go sige malaga
gbonpilige ki na.

⁹ Yawe Yenñele, maga ka ti nga
lepee wi yen na jaa ki pye!

Maga ka ti kagala ñgele wi kon
ma tege mbe pye ke yon,
nakoma wi yaa la wi yee nari!
Wonmatigiwen laga.

¹⁰ Na juguye mbele panla maga,
tipege senre nda pe gbegele na
mege ni,
ki tipege ki songoro ki to poro jate
pe na.

¹¹ Kason nanjanra mbe wo pe na,
pe pe wa kason ka ni,
wetijuro ta ni, nda pe se ya yiri wa
ti ni naa fyew!

¹² Lere ña wi maa senpere yuun,
wiga ka yeresaga ta laga
tara ti ni,
jologo ki taga lewelewe wi punjo
na sanga pyew!

¹³ Migi jen ma yo Yawe Yenñele li
yaa ka mbele pe yen tege na
pe kiti wi kon, mbe nga ki
sin ki yo;
mbe tanga ki kan fyonwo fenne pe
yeri.

¹⁴ Kaselege ko na, lesinmbele pe
yaa loon shari mbaa ma
sonni,
leele mbele pe nawa pi filige pe
na, pe yaa ka cen wa ma
yege sogowo.

141

Yenñele, tanla korosi

¹ Davidi Yenñele gbogoyurugo.

Yawe Yenñele, mi yen noo yenri,
ma fyeele ma pan mala
saga!

Na mi koon yeri mala saga, ma
nungbolo jan ma logo na
yeri!

² Ma ti na yenrewewe pi tanla ma ni
paa wusuna nuwo taan yen;
na mi kanla keyen yi yirige wa ma
yeri mboon yenri, ki tanla
ma ni paa yonlokogo saraga
yen.

³ Yawe Yenñele, tanla yon ki
korosi senpere yogo ki na,

142

na yon ki yingiwe jen senpere
yogo ki na!

⁴ Maga ka ti na jatere wila na tilele
mbaa kee kapege pyege ki
korogo,
maga ka ti mbe kee le katijangara
pyege ni,
mbanla jele li migi kambasinnye
pyefenne pe ni,
maga ka ti mbe pe liwen gboo suro
ta li!

⁵ Lesinne wo mbanla gbɔn, ko yen
kagbaraga na yeri;
na wi kanla jeregi mbanla le kono
kona ki cen ndee wi sinne
nuwo taan wo wa na go ki
na;
mi se je ki sinne pi wogo na wa
na go ki na.

Een fo sanga pyew mi yen na
Yennele li yenri lepeepe pe
kapyere tijangara ti jogo.

⁶ Yennele sa ti pe pe kiti konfenne
pe wonrogo pe pe jaanri
walaga ka na!

Na ki ka pye ma, pa pe yaa na
senyoro ti logo, mbege jen
mbe yo ti yen ma tanla.

⁷ Yegge nga na kere konfo wi kaa
palaye pe wari wi ma tara
ti walagi mberi jaraga,
pa pe kajeere ti yaa ka jaraga
ma wa fanga ki yon na wa
kuulo tara†.

⁸ Yawe Yennele, na Fo, mboro mi
yen na wele,
pa milan yee karafa mboro na;
maga kanla yaga mbe ku!

⁹ Pene na pe le na na, na sho li ni,
mala sho kambasinnde pyefenne
mbele pe lara nala singi pe
kee!

¹⁰ Yennele sa ti lepeepe pe yera
mere ti pe yigi,
een fo, mi wo na, mbe sho pe yeri!

*Lere na paa jolo,
Yennele lo li yen wi larasaga ye*

¹ Davidi nagawa yurugo, sanga na
ni wila pye ma lara wa waliwege
ki ni. Yennele yenrewe†.

² Mi yen na gbele ngbanga na
Yawe Yennele li yinri lilan
saga,

milan magala li yirige na Yawe
Yennele li yenrewe gboo
yenri.

³ Mi yen nala nawa kala li yegge
yuun li kan,
mi yen nala jogogo kagala ke yegge
nari li na.

⁴ Na na jatere wi ka piri na na,
mboro ma mala torosaga ki
jen;

pe mere jan na na wa kono na mi
le na kee li ni.

⁵ Wele mala maga,
ma yaa ki yan fo lere woro wa, na
wi yen na nawa tuun na na;
larasaga si koro na yeri,
na kala lii lere kpe jori.

⁶ Yawe Yennele, mboro mi yen
na gbele na yinri, mi yo fo:
«Mboro ma yen na larasaga
ye;

mboro ma yen na tasaga ye, laga
ki dunruya na senweele pe
yen laga wi ni.»

⁷ Nungbolo jan mala yenrewe
gbelege ki logo, katugu mi
yen tege na fo jenge!

Na sho mbele paa na puro pe kee,
katugu pe fannga ki we na
wogo ki na.

⁸ Na sho mala wo wa kaso wi ni,
janngo mbaa ma shari mbaa
ma sonni!

Lesinmbele pe yaa ka pan mbanla
maga, katugu ma kajenge
pye na kan.

† 141:7 141.7: Mbege le verise kangurugo mbe pan mbe gbɔn koloshyen, ki laga ki senre ti woro ma filige Eburuye senre ti ni, ti koro wi logowo pi yen ma ngban. † 142:1 142.1: 1 Sami 22.1; 24.1-4

143

Yenñele, maga ka kiti kɔn na na

¹ Davidi Yenñele gbɔɔyurugo.

Yawe Yenñele, na yenrewe pi logo,
nunɔbolo jan mala yenrewe gbɔɔ
pi logo!

Na yɔn sogo, naa ma yen senre
nunɔba yofɔ konaa ma pye
sinɔe ki kala na!

² Mi ña ma tunmbyee, maga ka ti
kiti kɔnkala mbe ye mi naa
mboro we sɔɔwɔ,

katugu senwee wo wa woro wa,
ña wi yen sinɔe ma yege
na†.

³ Na jugu wì taga na na nala jɔlɔ,
wìlan jan tara nala tunrugu mako,
wìlan wa wa diwi gbɔlɔ li ni,
paa yege ñga na mbele pè ku
maga ɛ wa faa pe yen.

⁴ Na jatere wì piri na na,
na jigi wì kɔn na na pew.

⁵ Mi yen na nawa tuun wagati ña
wì toro wa faa wi na,
mi yen na jatere piin ma
kapyegele ke ni fuun ke na,
mi yen na sɔnri ma keɛ tunndo ti
na.

⁶ Milan keyen yi yirige ma wa wa
ma yeri na yenri,
ma la kilan yigi paa yege ñga na
tonmɔ kala ma pye tawara
na we.

Wɔnmatigiwen laga.

⁷ Yawe Yenñele, fyeele mala yɔn
sogo,

tɔtɔgɔtɔ wo si koro na ni naa!

Maga kɔɔn yeɛ lara na na,
nakoma mi yaa pye paa mbele pe
ma tigi wa fanga pe yen.

⁸ Pinliwe ni, ma ti mboɔn kag-
baraga ki yan,

katugu milan jigi wi taga ma na!
Konɔ na mi daga mbaa tanri li na,
li naga na na,

katugu mboro mi yen na wele ma
yeri!

⁹ Yawe Yenñele, na sho mala wo
wa na juguye pe keɛ!

Mi yen nala yeɛ lara le ma tanla!

¹⁰ Na kara mbaa ma nandanwa
kala li piin,

katugu mboro ma yen na Yenñele
le!

Ki yaga ma yinne jenne laa na
yege sinni wa konɔ na li yen
ma yɔn yala li ni!

¹¹ Yawe Yenñele, ki yaga ma yin-
wege kan na yeri ma mege
ko kala na;

naa ma yen sinɔe ki kala na, na
tile mala wo wa na jɔlɔgo ki
ni!

¹² Ma kagbaraga ki kala na, ma
yaa na juguye pe ko mbe pe
wo wa,

mbanla winfenne pe ni fuun pe
tɔngɔ mbe pe wo wa,
katugu mi yen ma tunmbyee.

144

*Wunlunana wa na Yenñele li
shari*

cew ña li kan wi yeri

wi juguye pe na wi wogo na

¹ Davidi wogo.

Yawe Yenñele, mboro ña ma yen
paa na walaga yen nala go
singi, sɔnmɔ yen ma woo!

Lo lilan keyen yi forɔgo malaga
gbongɔ ki ni,

mala yombegede ke naga malaga
gbɔnlomɔ pi ni.

² Lo li yen na kajenge pyefɔ konaa
na go sigefɔ,

naa na malaga sigeca, ñga ni
milan yeɛ karafa konaa na
shofɔ;

lo li yen na tugurɔn sigeyaraga
nala go singi konaa na
larasaga,

lo li ti, a na woolo pe go sogo na
kan.

† 143:2 143.2: Jromu 3.20; Gala 2.16

3 Yawe Yennele, senwee wi yen yingji fo a maa jatere piin wi wogo na?

Lere wi yen yingji fo a maa sonri wi wogo na?

4 Senwee wi yen paa tifelege yen, wi yinwege piliye yi yen paa yinme yen, mba pi ma toro ma ko.

5 Yawe Yennele, ki yaga mo naayeri wi tirige toon, ma tigi laga, ma jiri yanwira ti na, jango tila wirige yinrigi!

6 Yennele yengeleme yirige mala juguye pe gbɔn ma pe jaraga, pe won ma wangala ke ni ma pe jaraga!

7 Mbɔon ta wa naayeri, ma kee ki sanga mala sho, mala tile mala sho wa tonngbo tijuguwo pi ni, na sho cengele sanngala woolo pe kee!

8 Poro mbele pe maa finlele wa pe yon we, pe ma pe kalige kee ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.

9 E, Yennele, mi yaa yurugo fonngɔ sho ma kan mbɔon gbɔɔ,

mi yaa yurugo ko mbɔon son ngɔni mangala ke woo ni.

10 Mboro ma maa wunlumbolo pe shoo, mboro mo tunmbyee Davidi wi sho tokobi na wi ma lere gbo wi kee.

11 Na sho, mala wo wa cengele sanngala woolo pe kee, poro mbele pe maa finlele wa pe yon we, pe ma pe kalige kee ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.

12 Yennele sa ti we pinambiile pe pye paa tire yen, nda ti yirilomo pi yon maga le wa ti yirifonmo pi ni,

we sumborombiile pe pye paa tiyagala yen, ngele pe te ma yerege wa wunluwo go ki ni maga fere.

13 We bondoolo pe yinyin, pe yin yarilire cenle pyew ta ni! We simbaala naa we sikaala pe lege pe pye wagaye legere, pe lege pe pye waga ke ke tegesaga legere wa wasege ki ni!

14 We nere ti tugbolo ti toro! We juguye paga ka ya pan mbe to we na naa, mbe we yigi kasopiile mbe kari we ni naa;

paga ka jolgo gbelege logo wa we katoro ti ni naa!

15 Cenle na ka pye ko cenlomo mba po na, ferewe yen li woo!

Yawe Yennele li ka pye cenle na woolo Yennele, ferewe yen pe wool!

145

*Yennele li wunluwo
pi yen kosaga fu*

1 Yennele li sonmo yurugo. Davidi wogo.

Na Yennele, mi yaa loon gbogo, mboro na na wunluwo, mi yaa loon sonni sanga pyew fo tetete†.

2 Mi yaa loon shari pilige nungba nungba pyew, mi yaa loon sonni sanga pyew fo tetete.

3 Yawe Yennele li gbogo, li daga paa li sonni fo jenge, li gbogowo pi yen konlo fu.

4 Sere nungba woolo yirisaga nga fuun ki yaa yiri, paa ma kapyegele ke senre yuun punjofenne pe kan,

† 145:1 145.1: Ki yurugo nga ki varise nungba nungba pyew wi le Eburuye senre ti senpiile mbele pe ma tege nari yonlogi wo wa ni, maga le ti senpyo kongbanja wi na, wo na pe yinri alefu fo ma saa gbɔn wi punjo woo wi na, wo na pe yinri tavu.

paa ma kagbɔgɔlɔ ke yege yuun pe kan;

⁵ paa ma gbɔgɔwɔ gbembe naa ma tiyɔnwɔ pi senre yuun!

Mi yaa la jatere piin ma kapyegele kafɔnnɔ wogolo ke na.

⁶ Pe yaa kaa para ma fannga gbɔgɔ ki senre na, ko nga ki yen fyere ni we;

mà gbɔgɔ yege nga na, mi yaa kaa ki yege yuun.

⁷ Pe yaa kaa nawa tuun ma kajenje gbɔgɔ ki na, mbaa ki senre yuun,

ma yen sinje yege nga na mbaa ki wogo ki yuun yɔgɔrimɔ ni.

⁸ Yawe Yenjele li yen yinriwe tafɔ naa yungbɔgɔrɔ tafɔ,

laa la nawa ngbanni jaga jaga, li kagbaraga ki yen ma gbɔgɔ.

⁹ Yawe Yenjele li yen jenne lere pyew wi ni,

li maa yaara nda fuun li da ti yinriwe taa.

¹⁰ Yawe Yenjele yaara nda fuun mà da, ti yen nɔɔ shari nɔɔ sonni,

mbele pè pe ye kan ma yeri, pe yaa loon sonni.

¹¹ Pe yaa kaa ma wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi senre yuun, mbaa ma yawa pi senre yuun.

¹² Pe yaa ka ti leele pɔɔn kapyegele tugbɔngɔlɔ ke jen

konaa mbɔɔn wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ yanwa pi jen.

¹³ Ma wunluwɔ pi yen wa fɔ sanga pyew, ma fannga ki yen wa sanga pyew fɔ tetete.

Yawe Yenjele li ma li yɔn senre ti tanga mari yɔn fili,

nga fuun li ma pye, ki maa li kajenje ki nari†.

¹⁴ Yawe Yenjele li ma mbele fuun pe yen na tuun pe tɔgɔ, li ma mbele pè kurukuru pe yirige mbe pe sin.

¹⁵ Lere pyew wi yen na wele mboro yeri,

mboro ma maa pe yaakara ti kaan pe yeri ti kansanga wi na.

¹⁶ Ma mɔɔ kɛɛ ki sanga mbe kan, mbe yaraga nga fuun ki yen yinwege na ki kan mbege yenle tin.

¹⁷ Yawe Yenjele li yen ma sin wa li kagala ke ni fuun ke ni, li maa li kapyegele ke ni fuun ke piin kajenje ni.

¹⁸ Mbele fuun pe maa yenri Yawe Yenjele li yeri, li ma pye pe tanla tɔɔn,

poro mbele fuun pe maa li mege ki yinri kaselege ni we.

¹⁹ Mbele pe maa fyɛ li yege, li maa pe kandanlargala ke piin pe kan,

li ma pe gbelege ki logo ma pe sho.

²⁰ Yawe Yenjele li yen ma mbele fuun ndanla, li maa pe go singi,

ɛɛn fɔ li ma lepeele pe ni fuun pe tɔngɔ.

²¹ Yawe Yenjele li ti mbaa li sonni wa na yɔn,

yaraga nga fuun kɔ da, kila Yenjele na li yen kpoyi li sonni sanga pyew fɔ tetete!

146

Mbele pe fannga kɔ kologo, Yenjele li yen pe sagafɔ

¹ Yaa Yawe Yenjele li sonni!

Mi yen na Yawe Yenjele li sonni.

² Mi yaa la Yawe Yenjele li sonni na yinwege sanga wi ni fuun wi ni,

† **145:13 145:13:** Ki verise na wi senre pungo woro ti woro Yenjele senre seweale mbele pe yen Eburuye senre ni pe ni fuun ni, ɛɛn fɔ pa ti yen wa Yenjele senre seweale mbele pe yinri Sepitanti naa Siriyaki poro ni.

mi yaa la yuuro koo mbaa na
Yen̄nele li gbogo, mbanla ta
yinwege na sanga ŋa ni.

³ Yaga ka ye jigi wi taga legboolo
na,

yaga ka ye jigi wi taga senwee na,
wo ŋa wi se ya mbe lere sho
we.

⁴ Na wi yinwege wɔnwɔn piga
yere pilige ŋga ni, wi ma
songoro wa taambugo ki ni;
ki pilige nun̄gba ki ni, ŋga fuun
wila pye na jate, ko ma ko
saw.

⁵ Lere ŋa ka Zhakɔbu Yen̄nele li
pye wi sagafɔ, ferewe yen
wi woo;

lere ŋa ka wi jigi wi taga Yawe
Yen̄nele, wi Yen̄nele li na,
ferewe yen wi woo!

⁶ Lo li naayeri wo naa tara ti da,
naa kɔgoje wo naa wi nawa yaara
ti ni fuun ti ni;
li yen senre nun̄gba yofɔ fɔ sanga
pyew.

⁷ Pe yen na mbele jolo, li ma pe
tanga ki kan pe yeri,
fun̄go yen mbele na, li ma
yaakara kan pe yeri.
Yawe Yen̄nele li ma kasopiile pe
sho.

⁸ Yawe Yen̄nele li ma fyɔɔnlo pe
yengele ke yenge,
mbele pɛ kurukuru, Yawe Yen̄nele
li ma pe yirige mbe pe sin,
lesinmbele pe yen ma Yawe
Yen̄nele li ndanla.

⁹ Yawe Yen̄nele li maa nambanm-
bala pe go singi,
li maa pijiriwele poro naa
nan̄gunjaala pe sari;
ɛɛn fɔ lepeele pɛ kagala ŋgele kɔn
mbe pye, li ma ke jɔgo.

¹⁰ Yawe Yen̄nele li yen wunluwo fɔ
sanga pyew;

yoro Siyɔn ca woolo, lo li yen
ye Yen̄nele sanga pyew fɔ
tetete.

Yaa Yawe Yen̄nele li sɔnni!

147

*Yen̄nele na yawa pi ni fuun fɔ
li daga paa li sɔnni*

¹ Yaa Yawe Yen̄nele li sɔnni!

Katugu ki yen ma yɔn waa yu-
uro koo waa we Yen̄nele li
gbogo,

ki yen ma yɔn waa li sɔnni, konna
ma yala!

² Yawe Yen̄nele li yen na
Zheruzalemu ca ki kanni
naa fɔn̄ngɔ;

Izirayeli woolo mbele paa koli ma
kari pe ni tara ta yegɛ ni, li
yaa pe gbogolo.

³ Mbele pe nawa pi tanga pe na, li
ma pe kotogo ki sogo pe na,
ma pe welegɛsara ti fɔfɔ pe na.

⁴ Li wɔn̄ngolo ke yɔn ki jen,
li megɛ taga ke ni fuun nun̄gba
nun̄gba ke na.

⁵ We Fɔ wi yen ma gbɔgo, wi
fan̄nga ki yen ma gbɔgo,
wi tijinliwe pi yen kɔnlo fu.

⁶ Yawe Yen̄nele li ma mbele pe yen
tege na pe tɔgo;
ɛɛn fɔ li ma lepeele pe go sogo fɔ
wa tara.

⁷ Ye yuuro ko Yawe Yen̄nele li kan
yeli sɔn,

ye yuuro ko ŋgɔni ni, ye we
Yen̄nele li sɔn!

⁸ Li ma kambaara ti yirige ma
naayeri wi tɔn,
li ma tisaga ki gbegɛle, ki ma pan
tara ti na,

li ma ti yan ki ma fi yanwira ti na.

⁹ Li maa yaakara kaan yaayoro ti
yeri;

† 147:9 147.9: Kaankaan, sannjɛge kayi, ŋga leele paa pye na jate ma yo kila ki jatere wi tege
ki pire ti na.

na kaankaanye pire ti kaa gbele
funjo ki kee sanga na ni, li
ma ti yaakara ti kan ti yeri†.

10 Yenjele lii jori malaga
gbonshon fannga na,
senwee fannga ki woro yaraga li
yege na.

11 Een fo mbele pe maa fyε Yawe
Yenjele li yege, poro kala lo
li yen mali ndanla,
poro mbele pe pe jigi wi taga li
kagbaraga ki na we.

12 Yoro Zheruzalemu ca woolo,
yaa Yawe Yenjele li gbogo,
yoro Siyon ca woolo, yaa ye
Yenjele li sonni!

13 Katugu li ma mbogo nga ki ca
ki maga ki yeyonro korro ti
sogoyaara ti kan fannga ni,
li duwaw ye piile pe na wa ki ni.

14 Li ma yeyinnye le wa tara ti ni,
li ma yarilire ti ni fuun tiyonro ti
kan ye yeri, fo ye ma ka ma
tin.

15 Li ma li yon senre ti torogo laga
tara ti ni,
li senre ti ma kari lagapyew ki ni
fyelege na.

16 Li ma nezhi wi tirige wi ma
filige paa simbasire yen,
li ma ti foonjo ki ma wo ma
simbi lagapyew, ma cen paa
conro yen.

17 Li ma ti sinndeeere tisaga ki ma
pan;
ambo wi mbe ya yere mbeli were
ti sige?

18 Een fo na li ka para, ki yaara ti
ma yan,
li ma li tifelege ki pye ki maa
gboon, tonmo pi mee nee
fuun.

19 Laa li senre ti yo Zhakobu se-
tirige piile pe kan,

ma li kondengele naa li
kakondengele ke naga
poro Izirayeli woolo pe na.

20 Li sigi wogo ka pye cengele
sanngala la kpe kan,
ke sili kakondengele ke jen.

Yaa Yawe Yenjele li sonni!

148

*Yaara nda fuun ti da
ti yen na Yenjele li sonni*

1 Yaa Yawe Yenjele li sonni!

Yoro naayeri yaara, yaa Yawe
Yenjele li sonni,

yaa li sonni wa naayeri lara ti ni!

2 Yoro mbele li meregeye, ye ni
fuun yaa li sonni!

Yoro naayeri malingboonlo
ngbeleye† ye ni fuun, yaa
Yawe Yenjele li sonni!

3 Yonlo naa yenje, yaa li sonni!

Yoro wonngolo ngele fuun ke maa
yiin, yaa li sonni!

4 Naayeri lara to naayeri, yaa li
sonni!

Tonmo mba pi yen wa naayeri wi
go na, pila li sonni!

5 Ki yaara ti ni fuun tila Yawe
Yenjele li sonni!

Katugu laa para ma konjo kan, a ki
yaara ti si da.

6 Liri tege ti tegesaga, ti koro wa fo
sanga pyew,

li kondengele tege ti go na, na li se
ya kannga.

7 Yoro tara na yaara, yaa Yawe
Yenjele li sonni!

Kogojε nawa yaritugbooro, naa
tonngbooo tijuguwo pi ni,
yaa li sonni,

8 Yenjele yengeleme naa
sinndeeere tisaga ki ni, naa
nezhi wi ni, naa foonjo ki
ni,

† 148:2 148.2: Meregeye poro pe yen naayeri malingboonlo ngbeleye ye.

konaa tisaga tifelege ki ni, ko nga
ki maa tanri li senre ti na
we!

⁹ Yaa li sonni, yoro yanwira konaa
tinndiye pe ni fuun,
naa tire nda ti maa pire seni
konaa sediri tire ti ni fuun
ti ni,

¹⁰ naa wonngaala konaa yaayoro ti
ni,
naa yaara nda ti maa fulolo lara
na konaa sannjere ti ni!

¹¹ Yaa li sonni, yoro dunruya wun-
lumbolo naa cengele ke ni
fuun,
naa fannga fenne konaa dunruya
kiti konfenne pe ni fuun,

¹² naa lefonmbolo konaa sumbono
pe ni,
naa lelele konaa piile pe ni!

¹³ Pe ni fuun paa Yawe Yennele li
mege ki sonni,
katugu lo nungba mege ko ki yen
ma gbogo,
li yawa pi yen naayeri wo naa tara
ti go na!

¹⁴ Li fannga le li woolo pe ni,
jango mbele pe pe yee kan li yeri,
paa li sonni,
konaa Izirayeli woolo pe ni, poro
mbele pe yen cenle na li
wogo ki yen ma ngban li ni
we.

Yaa Yawe Yennele li sonni!

149

*Yennele li yaa cew kan
li woolo pe yeri*

¹ Yaa Yawe Yennele li sonni!

Ye yurugo fonngo ko Yawe
Yennele li kan,
ye yurugo sho yeli son wa mbele
pe pe yee kan li yeri pe gbo-
golomo woolo pe sogowo!

² Izirayeli woolo, yaa yogori ye
dafa wi kala na,
Siyon ca woolo, ye yin yogorimo ni
ye wunlunana wi kala na!

³ Yaa wi mege ki sonni yoro ni,

yaa yuuro koo yaa wi sonni,
yaa pimbigile naa juruye
gboon!

⁴ Katugu Yawe Yennele li woolo pe
yen mali ndanla,
li maa mbele pe pe yee tirige pe
jate mbe pe sho.

⁵ Mbele pe pe yee kan Yawe
Yennele li yeri, paa yogori li
gbogowo pi kala na;

paa jorogi yogorimo ni, ali mbe pe
ta wa pe sinleyaara ti na!

⁶ Yennele li sonno yuuro to mbe
pye wa pe yon,
tokobi yon shyen taan woo mbe
pye wa pe kee;

⁷ jango mbe kayanga wo cengele
sanngala ke ni,

mbe jologo wa cengele ke na;

⁸ mbe pe wunlumbolo pe po
yongowo ni,

mbe pe fannga fenne pe le
tuguron ngbeere na!

⁹ Kiti kongo nga kila yonlogo pe
mege ni, mbe ki kiti wi kon
pe na mbe yala ki ni!

Ko yaa gbogowo kan mbele fuun
pe pe yee kan li yeri pe yeri.

Yaa Yawe Yennele li sonni!

150

Yaa Yawe Yennele li sonni

¹ Yaa Yawe Yennele li sonni!

Yaa Yawe Yennele li sonni wa li
laga kpoyi ki ni!

Yaa Yawe Yennele li sonni wa
naayeri fowaga ki ni, wa
laga nga li maa li yawa pi
nari we!

² Yaa li sonni li kagbogolo pyewe
pi kala na!

Yaa li sonni mbe yala li gbogowo
gbembe pi ni!

³ Yaa li sonni mbanlaga winme ni!
Yaa li sonni ngoni naa juru
gbongo ni!

4 Yaa li sonni pimbile gbongɔ naa
yɔrɔ ni!

Yaa li sonni ngɔni gbongɔ naa
wegele winme ni!

5 Yaa li sonni weere† magangbolɔ
woro ni!

Yaa li sonni weere magangbanla
woro ni!

6 Yaraga o yaraga ki maa wɔɔn,
kila Yawe Yenɲeɛ li sonni!

Yaa Yawe Yenɲeɛ li sonni!

---

† **150:5 150.5:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Esidi 3.10; Nehe 12.27